Suttantapiṭake Khuddakanikāye

Cariyāpiṭakapāḷiyā saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantācariyadhammapālattherena katā

Paramatthadīpanī nāma

CARIYĀPIṬAKAṬṬHAKATHĀ

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

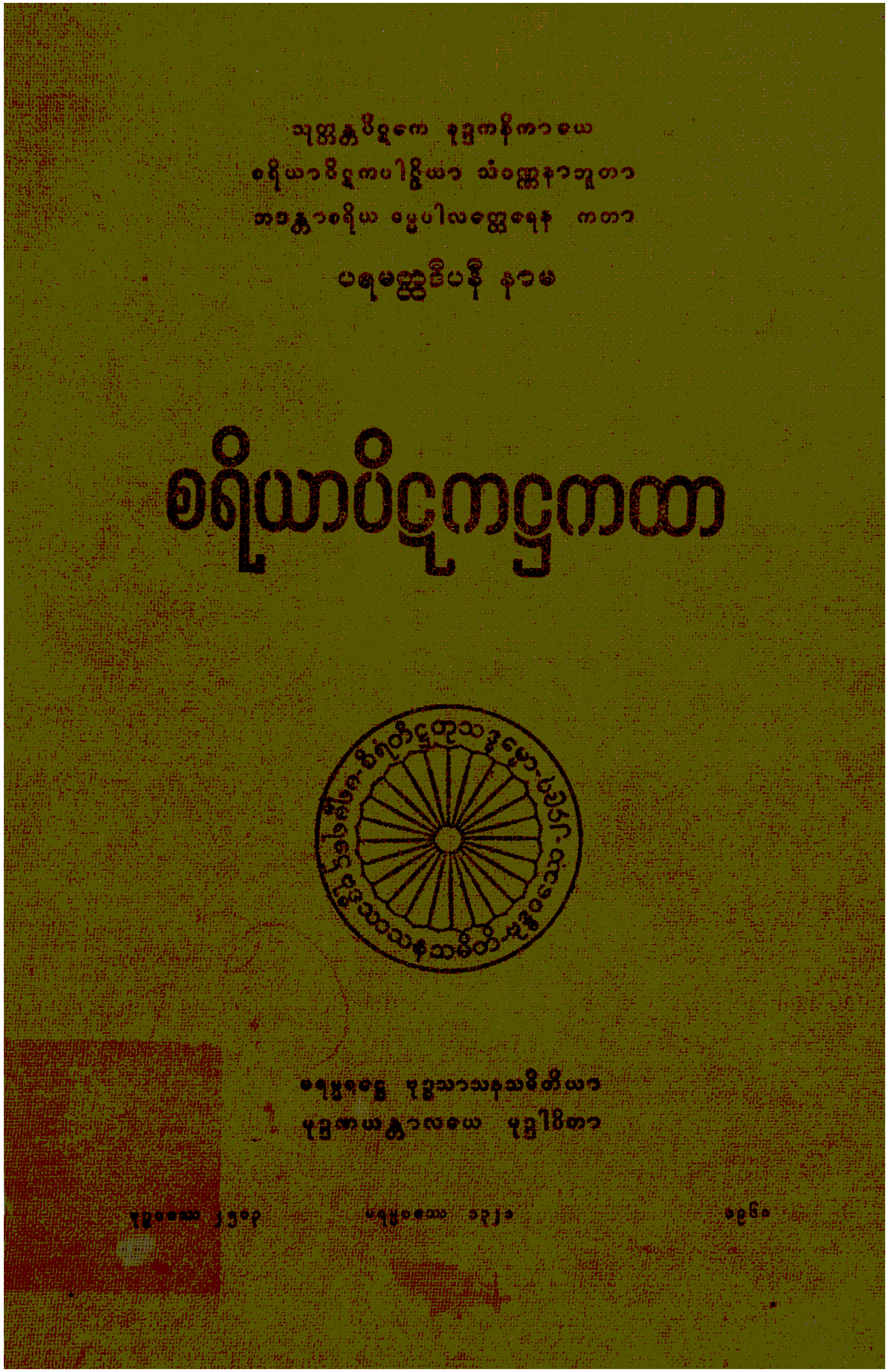

Romanized from Myanmar version published in 1959

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 35

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

၂၂၅၆

သုတ္တန္တပိဋကေ ခုဒ္ဒကနိကာယေ

စရိယာပိဋကပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒန္တာစရိယဓမ္မပါလတ္ထေရေန ကတာ

ပရမတ္ထဒီပနီ နာမ

စရိယာပိဋကဋ္ဌကထာ

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ

မုဒ္ဒာယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿေ ၂၅၀၃ မရမ္မဝဿေ ၁၃၂၁ ၁၉၅၉

Cariyāpiṭakaṭṭhakathā

Mātikā			Piṭṭhaṅka
Ganthārambhakathā	...	...	1
Nidānakathā	...	...	3

1. Akittivagga

1. Akitticariyāvaṇṇanā	...	...	21
2. Saṅkhabrāhmaṇacariyāvaṇṇanā	...	...	29
3. Kururājacariyāvaṇṇanā	...	...	36
4. Mahāsudassanacariyāvaṇṇanā	...	...	40
5. Mahāgovindacariyāvaṇṇanā	...	...	46
6. Nimirājacariyāvaṇṇanā	...	...	52
7. Candakumāracariyāvaṇṇanā	...	...	59
8. Sivirājacariyāvaṇṇanā	...	...	64
9. Vessantaracariyāvaṇṇanā	...	...	76
10. Sasapaṇḍitacariyāvaṇṇanā	...	...	104

2. Hatthināgavagga

1. Mātuposakacariyāvaṇṇanā	...	...	111
2. Bhūridattacariyāvaṇṇanā	...	...	116
3. Campeyyanāgacariyāvaṇṇanā	...	...	125
4. Cūḷabodhicariyāvaṇṇanā	...	...	131
5. Mahiṁsarājacariyāvaṇṇanā	...	...	138
6. Rurumigarājacariyāvaṇṇanā	...	...	141
7. Mātaṅgacariyāvaṇṇanā	...	...	149
8. Dhammadevaputtacariyāvaṇṇanā	...	...	157

စရိယာပိဋကဋ္ဌကထာ

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
ဂန္ထာရမ္ဘကထာ	....	....	၁
နိဒါနကထာ	....	....	၃

၁-အကိတ္တိဝဂ္ဂ

၁-အကိတ္တိစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁
၂-သင်္ခဗြာဟ္မဏစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉
၃-ကုရုရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆
၄-မဟာသုဒဿနစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၀
၅-မဟာဂောဝိန္ဒစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၆
၆-နိမိရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၂
၇-စန္ဒကုမာရစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၉
၈-သိဝိရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၄
၉-ဝေဿန္တရစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၆
၁၀-သသပဏ္ဍိတစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၄

၂-ဟတ္ထိနာဂဝဂ္ဂ

၁-မာတုပေါသကစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၁
၂-ဘူရိဒတ္တစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၆
၃-စမ္ပေယျနာဂစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၅
၄-စူဠဗောဓိစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၁
၅-မဟိံသရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၈
၆-ရုရုမိဂရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၁
၇-မာတင်္ဂစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၉
၈-ဓမ္မဒေဝပုတ္တစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၇

Mātikā			Piṭṭhaṅka
9. Alīnasattucariyāvaṇṇanā	...	...	163
10. Saṅkhapālacariyāvaṇṇanā	...	...	170

3. Yudhañjayavagga

1. Yudhañjayacariyāvaṇṇanā	...	...	177
2. Somanassacariyāvaṇṇanā	...	...	181
3. Ayogharacariyāvaṇṇanā	...	...	189
4. Bhisacariyāvaṇṇanā	...	...	193
5. Soṇapaṇḍitacariyāvaṇṇanā	...	...	202
6. Temiyacariyāvaṇṇanā	...	...	208
7. Kapirājacariyāvaṇṇanā	...	...	220
8. Saccatāpasacariyāvaṇṇanā	...	...	223
9. Vaṭṭapotakacariyāvaṇṇanā	...	...	225
10. Maccharājacariyāvaṇṇanā	...	...	229
11. Kaṇhadīpāyanacariyāvaṇṇanā	...	...	233
12. Mahāsutasomacariyāvaṇṇanā	...	...	240
13. Suvaṇṇasāmacariyāvaṇṇanā	...	...	249
14. Ekarājacariyāvaṇṇanā	...	...	254
15. Mahālomahaṁsacariyāvaṇṇanā	...	...	259
Uddānagāthāvaṇṇanā	...	...	262
Pakiṇṇakakathā	...	...	269
Nigamanakathā	...	...	327

Cariyāpiṭakaṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၉-အလီနသတ္တုစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	...	၁၆၃
၁၀-သင်္ခပါလစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၀

၃-ယုဓဉ္စယဝဂ္ဂ

၁-ယုဓဉ္စယစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၇
၂-သောမနဿစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၁
၃-အယောဃရစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၉
၄-ဘိသစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၃
၅-သောဏပဏ္ဍိတစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၂
၆-တေမိယစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၈
၇-ကပိရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၀
၈-သစ္စတာပသစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၃
၉-ဝဋ္ဋပေါတကစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၅
၁၀-မစ္ဆရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၉
၁၁-ကဏှဒီပါယနစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၃
၁၂-မဟာသုတသောမစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၀
၁၃-သုဝဏ္ဏသာမစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၉
၁၄-ဧကရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၄
၁၅-မဟာလောမဟံသစရိယာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၉
ဥဒ္ဒါနဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၂
ပကိဏ္ဏကကထာ	....	....	၂၆၉
နိဂမနကထာ	....	....	၃၂၇

စရိယာပိဋကဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Khuddakanikāya

Cariyāpiṭakaṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Ganthārambhakathā

Cariyā sabbalokassa, hitā yassa Mahesino.
Acinteyyānubhāvaṁ taṁ, vande **Lokagganāyakaṁ.**

Vijjācaraṇasampannā, yena nīyanti lokato.
Vande tamuttamaṁ **dhammaṁ**, Sammāsambuddhapūjitaṁ.

Sīlādiguṇasampanno, ṭhito maggaphalesu yo.
Vande **ariyasaṁghaṁ** taṁ, puññakkhettaṁ anuttaraṁ.

Vandanājanitaṁ puññaṁ, iti yaṁ ratanattaye.
Hatantarāyo sabbattha, hutvāhaṁ tassa tejasā.

Imasmiṁ bhaddakappasmiṁ, sambhatā yā sudukkarā.
Ukkaṁsapāramippattā, dānapāramitādayo.

Tāsaṁ sambodhicariyānaṁ, ānubhāvavibhāvanaṁ.
Sakkesu Nigrodhārāme, vasantena Mahesinā.

Yaṁ Dhammasenāpatino, sabbasāvakaketuno.
Lokanāthena **Cariyā-piṭakaṁ** nāma desitaṁ.

Yaṁ Khuddakanikāyasmiṁ, saṅgāyiṁsu mahesayo.
Dhammasaṅgāhakā Satthu, hetusampattidīpanaṁ.

ခုဒ္ဒကနိကာယ

စရိယာပိဋကဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ဂန္ထာရမ္ဘကထာ

စရိယာ သဗ္ဗလောကဿ၊ ဟိတာ ယဿ မဟေသိနော။
အစိန္တေယျာနုဘာဝံ တံ၊ ဝန္ဒေ **လောကဂ္ဂနာယကံ**။

ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နာ၊ ယေန နီယန္တိ လောကတော။
ဝန္ဒေ တမုတ္တမံ **ဓမ္မံ**၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပူဇိတံ။

သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နော၊ ဌိတော မဂ္ဂဖလေသု ယော။
ဝန္ဒေ **အရိယသံဃံ** တံ၊ ပုညက္ခေတ္တံ အနုတ္တရံ။

ဝန္ဒနာဇနိတံ ပုညံ၊ ဣတိ ယံ ရတနတ္တယေ။
ဟတန္တရာယော သဗ္ဗတ္ထ၊ ဟုတွာဟံ တဿ တေဇသာ။

ဣမသ္မိံ ဘဒ္ဒကပ္ပသ္မိံ၊ သမ္ဘတာ ယာ သုဒုက္ကရာ။
ဥက္ကံသပါရမိပ္ပတ္တာ၊ ဒါနပါရမိတာဒယော။

တာသံ သမ္ဗောဓိစရိယာနံ၊ အာနုဘာဝဝိဘာဝနံ။
သက္ကေသု နိဂြောဓာရာမေ၊ ဝသန္တေန မဟေသိနာ။

ယံ ဓမ္မသေနာပတိနော၊ သဗ္ဗာသဝကကေတုနော။
လောကနာထေန **စရိယာ-ပိဋကံ** နာမ ဒေသိတံ။

ယံ ခုဒ္ဒကနိကာယသ္မိံ၊ သင်္ဂါယိံသု မဟေသယော။
ဓမ္မသင်္ဂါဟကာ သတ္ထု၊ ဟေတုသမ္ပတ္တိဒီပနံ။

Tassa sambodhisambhāra-vibhāganayayogato.
Kiñcāpi dukkarā kātuṁ, **atthasaṁvaṇṇanā** mayā.

Saha saṁvaṇṇanaṁ yasmā, dharate Satthu sāsanaṁ.
Pubbācariyasīhānaṁ, tiṭṭhateva vinicchayo.

Tasmā taṁ avalambitvā, ogāhitvā ca sabbaso.
Jātakānupanissāya, Porāṇaṭṭhakathānayaṁ.

Nissitaṁ vācanāmaggaṁ, suvisuddhamanākulaṁ.
Mahāvihāravāsīnaṁ, nipuṇatthavinicchayaṁ.

Nītaneyyatthabhedā ca, pāramī paridīpayaṁ.
Karissāmi taṁ[1] **Cariyā-piṭakassatthavaṇṇanaṁ.**

Iti ākaṅkhamānassa, saddhammassa ciraṭṭhitiṁ.
Vibhajantassa tassatthaṁ, nisāmayatha sādhavoti.

Tattha **Cariyāpiṭakan**ti kenaṭṭhena Cariyāpiṭakaṁ? Atītāsu jātīsu Satthu cariyānubhāvappakāsinī pariyattīti katvā, pariyatti-attho hi ayaṁ piṭakasaddo "mā piṭakasampadānenā"ti-ādīsu[2] viya. Atha vā yasmā sā pariyatti tasseva Satthu purimajātīsu cariyānaṁ ānubhāvappakāsanena bhājanabhūtā, tasmāpi "Cariyāpiṭakan"ti vuccati, bhājanatthopi hi piṭakasaddo niddiṭṭho "atha puriso āgaccheyya, kudālapiṭakaṁ ādāyā"ti-ādīsu[3] viya. Taṁ panetaṁ **Cariyāpiṭakaṁ** Vinayapiṭakaṁ Suttantapiṭakaṁ Abhidhammapiṭakanti tīsu piṭakesu **Suttantapiṭaka**pariyāpannaṁ. Dīghanikāyo Majjhimanikāyo Saṁyuttanikāyo Aṅguttaranikāyo Khuddakanikāyoti pañcasu nikāyesu **Khuddakanikāya**pariyāpannaṁ. Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthā Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallanti navasu sāsanaṅgesu **Gāthā**saṅgahaṁ.

"Dvāsīti Buddhato gaṇhiṁ, dvesahassāni bhikkhuto.
Caturāsīti sahassāni, ye me dhammā pavattino"ti[4]—

1. Karissāmīti (Sī)
2. Aṁ 1. 189 piṭṭhādīsu.
3. Ma 1. 178; Aṁ 1. 205 piṭṭhesu.
4. Khu 2. 347 piṭṭhe.

တဿ သမ္ဗောဓိသမ္ဘာရ-ဝိဘာဂနယယောဂတော။
ကိဉ္စာပိ ဒုက္ကရာ ကာတုံ၊ **အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ** မယာ။

သဟ သံဝဏ္ဏနံ ယသ္မာ၊ ဓရတေ သတ္ထု သာသနံ။
ပုဗ္ဗာစရိယသီဟာနံ၊ တိဋ္ဌတေဝ ဝိနိစ္ဆယော။

တသ္မာ တံ အဝလမ္ဗိတွာ၊ ဩဂါဟိတွာ စ သဗ္ဗသော။
ဇာတကာနုပနိဿာယ၊ ပေါရာဏဋ္ဌကထာနယံ။

နိဿိတံ ဝါစနာမဂ္ဂံ၊ သုဝိသုဒ္ဓမနာကုလံ။
မဟာဝိဟာရဝါသီနံ၊ နိပုဏတ္ထဝိနိစ္ဆယံ။

နီတနေယျတ္ထဘေဒါ စ၊ ပါရမီ ပရိဒီပယံ။
ကရိဿာမိ တံ[၁] **စရိယာ-ပိဋကဿတ္ထဝဏ္ဏနံ။**

ဣတိ အာကင်္ခမာနဿ၊ သဒ္ဓမ္မဿ စိရဋ္ဌိတိံ။
ဝိဘဇန္တဿ တဿတ္ထံ၊ နိသာမယထ သာဓဝေါတိ။

တတ္ထ **စရိယာပိဋက**န္တိ ကေနဋ္ဌေန စရိယာပိဋကံ? အတီတာသု ဇာတီသု သတ္ထု စရိယာနုဘာဝပ္ပကာသိနီ ပရိယတ္တီတိ ကတွာ၊ ပရိယတ္တိအတ္ထော ဟိ အယံ ပိဋကသဒ္ဒေါ "မာ ပိဋကသမ္ပဒါနေနာ"တိအာဒီသု[၂] ဝိယ။ အထ ဝါ ယသ္မာ သာ ပရိယတ္တိ တဿေဝ သတ္ထု ပုရိမဇာတီသု စရိယာနံ အာနုဘာဝပ္ပကာသနေန ဘာဇနဘူတာ၊ တသ္မာပိ "စရိယာပိဋက"န္တိ ဝုစ္စတိ၊ ဘာဇနတ္ထောပိ ဟိ ပိဋကသဒ္ဒေါ နိဒ္ဒိဋ္ဌော "အထ ပုရိသော အာဂစ္ဆေယျ၊ ကုဒါလပိဋကံ အာဒါယာ"တိအာဒီသု[၃] ဝိယ။ တံ ပနေတံ **စရိယာပိဋကံ** ဝိနယပိဋကံ သုတ္တန္တပိဋကံ အဘိဓမ္မပိဋကန္တိ တီသု ပိဋကေသု **သုတ္တန္တပိဋက**ပရိယာပန္နံ။ ဒီဃနိကာယော မဇ္ဈိမနိကာယော သံယုတ္တနိကာယော အင်္ဂုတ္တရနိကာယော ခုဒ္ဒကနိကာယောတိ ပဉ္စသု နိကာယေသု **ခုဒ္ဒကနိကာယ**ပရိယာပန္နံ။ သုတ္တံ ဂေယျံ ဝေယျာကရဏံ ဂါထာ ဥဒါနံ ဣတိဝုတ္တကံ ဇာတကံ အဗ္ဘုတဓမ္မံ ဝေဒလ္လန္တိ နဝသု သာသနင်္ဂေသု **ဂါထာ**သင်္ဂဟံ။

"ဒွါသီတိ ဗုဒ္ဓတော ဂဏှိံ၊ ဒွေသဟဿာနိ ဘိက္ခုတော။
စတုရာသီတိ သဟဿာနိ၊ ယေ မေ ဓမ္မာ ပဝတ္တိနော"တိ[၄]—

၁-ကရိဿာမီတိ (သီ)
၂-အံ ၁-၁၈၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-မ ၁-၁၇၈၊ အံ ၁-၂၀၅-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ခု ၂-၃၄၇-ပိဋ္ဌေ။

evaṁ Dhammabhaṇḍāgārikena paṭiññātesu caturāsītiyā dhammakkhandhasahassesu katipayadhammakkhandhasaṅgahaṁ. Vaggato Akittivaggo Hatthināgavaggo Yudhañjayavaggoti vaggattayasaṅgahaṁ. Cariyato Akittivagge dasa Hatthināgavagge dasa Yudhañjayavagge pañcadasāti pañcatiṁsacariyāsaṅgahaṁ. Tīsu vaggesu **Akittivaggo** ādi, cariyāsu **Akitticariyā.** Tassāpi—

“Kappe ca satasahasse, caturo ca asaṅkhiye.
Etthantare yaṁ caritaṁ, sabbaṁ taṁ bodhipācanan”ti—

ayaṁ gāthā ādi. Tassa ito pabhuti anukkamena atthasaṁvaṇṇanā hoti.

Ganthārambhakathā niṭṭhitā.

Nidānakathā

Sā panāyaṁ atthasaṁvaṇṇanā yasmā dūrenidānaṁ avidūrenidānaṁ santikenidānanti imāni tīṇi nidānāni dassetvā vuccamānā suṇantehi samudāgamato paṭṭhāya suṭṭhu viññātā nāma hoti, tasmā tesaṁ nidānānaṁ ayaṁ vibhāgo veditabbo.

Dīpaṅkaradasabalassa pādamūlasmiṁ hi katābhinīhārassa mahābodhisattassa yāva Tusitabhavane[1] nibbatti, tāva pavatto kathāmaggo **dūrenidānaṁ** nāma. Tusitabhavanato paṭṭhāya yāva Bodhimaṇḍe sabbaññutaññāṇappatti, tāva pavatto kathāmaggo **avidūrenidānaṁ** nāma. Mahābodhimaṇḍato pana paṭṭhāya yāva paccuppannavatthu, tāva pavatto kathāmaggo **santikenidānaṁ** nāma. Imesu tīsu nidānesu yasmā dūrenidāna-avidūrenidānāni sabbasādhāraṇāni, tasmā tāni **Jātakaṭṭhakathāyaṁ**[2] vitthāritanayeneva vitthārato veditabbāni. Santikenidāne pana atthi visesoti tiṇṇampi nidānānaṁ ayamādito paṭṭhāya saṅkhepakathā.

1. Tusitapure (Ka) 2. Jātaka-Ṭṭha 1. 3 piṭṭhādīsu.

ဧဝံ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကေန ပဋိညာတေသု စတုရာသီတိယာ ဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿေသု ကတိပယဓမ္မက္ခန္ဓသင်္ဂဟံ။ ဝဂ္ဂတော အကိတ္တိဝဂ္ဂေါ ဟတ္ထိနာဂဝဂ္ဂေါ ယုဓဉ္စယဝဂ္ဂေါတိ ဝဂ္ဂတ္တယသင်္ဂဟံ။ စရိယတော အကိတ္တိဝဂ္ဂေ ဒသ ဟတ္ထိနာဂဝဂ္ဂေ ဒသ ယုဓဉ္စယဝဂ္ဂေ ပဉ္စဒသာတိ ပဉ္စတိံသစရိယာသင်္ဂဟံ။ တီသု ဝဂ္ဂေသု **အကိတ္တိဝဂ္ဂေါ** အာဒိ၊ စရိယာသု **အကိတ္တိစရိယာ**။ တဿာပိ—

“ကပ္ပေ စ သတသဟဿေ၊ စတုရော စ အသင်္ချိယေ။
ဧတ္ထန္တရေ ယံ စရိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ ဗောဓိပါစန”န္တိ—

အယံ ဂါထာ အာဒိ။ တဿ ဣတော ပဘုတိ အနုက္ကမေန အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။

ဂန္ထာရမ္ဘကထာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဒါနကထာ

သာ ပနာယံ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ ယသ္မာ ဒူရေနိဒါနံ အဝိဒူရေနိဒါနံ သန္တိကေနိဒါနန္တိ ဣမာနိ တီဏိ နိဒါနာနိ ဒဿေတွာ ဝုစ္စမာနာ သုဏန္တေဟိ သမုဒါဂမတော ပဋ္ဌာယ သုဋ္ဌု ဝိညာတာ နာမ ဟောတိ၊ တသ္မာ တေသံ နိဒါနာနံ အယံ ဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဒီပင်္ကရဒသဗလဿ ပါဒမူလသ္မိံ ဟိ ကတာဘိနီဟာရဿ မဟာဗောဓိသတ္တဿ ယာဝ တုသိတဘဝနေ[၁] နိဗ္ဗတ္တိ၊ တာဝ ပဝတ္တော ကထာမဂ္ဂေါ **ဒူရေနိဒါနံ** နာမ။ တုသိတဘဝနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဗောဓိမဏ္ဍေ သဗ္ဗညုတညာဏပ္ပတ္တိ၊ တာဝ ပဝတ္တော ကထာမဂ္ဂေါ **အဝိဒူရေနိဒါနံ** နာမ။ မဟာဗောဓိမဏ္ဍတော ပန ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပစ္စုပ္ပန္နဝတ္ထု၊ တာဝ ပဝတ္တော ကထာမဂ္ဂေါ **သန္တိကေနိဒါနံ** နာမ။ ဣမေသု တီသု နိဒါနေသု ယသ္မာ ဒူရေနိဒါနအဝိဒူရေနိဒါနာနိ သဗ္ဗသာဓာရဏာနိ၊ တသ္မာ တာနိ **ဇာတကဋ္ဌကထာယံ**[၂] ဝိတ္ထာရိတနယေနေဝ ဝိတ္ထာရတော ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ သန္တိကေနိဒါနေ ပန အတ္ထိ ဝိသေသောတိ တိဏ္ဏမ္ပိ နိဒါနာနံ အယမာဒိတော ပဋ္ဌာယ သင်္ခေပကထာ။

၁-တုသိတပုရေ (က) ၂-ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Dīpaṅkarassa Bhagavato pādamūle katābhinīhāro bodhisattabhūto Lokanātho attano abhinīhārānurūpaṁ samattiṁsapāramiyo pūretvā sabbaññutaññāṇasambhāraṁ matthakaṁ pāpetvā Tusitabhavane nibbatto Buddhabhāvāya uppattikālaṁ āgamayamāno tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā tato cuto Sakyarājakule paṭisandhiṁ gahetvā anantena parihārena[1] mahantena sirisobhaggena vaḍḍhamāno anukkamena yobbanaṁ patvā ekūnatiṁse vayasmiṁ katamahābhinikkhamano chabbassāni mahāpadhānaṁ padahitvā vesākhapuṇṇamāyaṁ Bodhirukkhamūle nisinno sūriye anatthaṅgamiteyeva mārabalaṁ vidhamitvā purimayāme pubbenivāsaṁ anussaritvā majjhimayāme dibbacakkhuṁ visodhetvā pacchimayāme diyaḍḍhakilesasahassaṁ khepetvā anuttaraṁ sammāsambodhimabhisambujjhi.

Tato tattheva sattasattāhe vītināmetvā āsāḷhipuṇṇamāyaṁ Bārāṇasiṁ gantvā Isipatane migadāye **Aññāsikoṇḍañña**ppamukhā[2] aṭṭhārasa brahmakoṭiyo dhammāmataṁ pāyento dhammacakkaṁ[3] pavattetvā **Yasā**dike veneyye arahatte patiṭṭhāpetvā te sabbeva saṭṭhi arahante lokānuggahāya vissajjetvā Uruvelaṁ gacchanto kappāsikavanasaṇḍe tiṁsa **Bhaddavaggiye** sotāpattiphalādīsu patiṭṭhāpetvā Uruvelaṁ gantvā aḍḍhuḍḍhāni pāṭihāriyasahassāni dassetvā Uruvelakassapādayo sahassajaṭilaparivāre **tebhātikajaṭile** vinetvā tehi parivuto Rājagahanagarūpacāre Laṭṭhivanuyyāne nisinno **Bimbisāra**ppamukhe dvādasanahute brāhmaṇagahapatike sāsane otāretvā Magadharājena kārite Veḷuvanavihāre viharati.

Athevaṁ Bhagavati Veḷuvane viharante Sāriputtamoggallānesu aggasāvakaṭṭhāne ṭhapitesu sāvakasannipāte jāte Suddhodanamahārājā “putto kira me chabbassāni dukkarakārikaṁ caritvā paramābhisambodhiṁ patvā pavattitavaradhammacakko[3] Rājagahaṁ nissāya Veḷuvane viharatī”ti sutvā dasapurisasahassaparivāre anukkamena dasa amacce pesesi “puttaṁ me idhānetvā dassethā”ti. Tesu Rājagahaṁ gantvā Satthu dhammadesanāya arahatte patiṭṭhitesu Kāḷudāyittherena rañño adhippāye ārocite Bhagavā vīsatisahassakhīṇāsavaparivuto Rājagahato nikkhamitvā

1. Parivārena (Ka)   2. Aññātakoṇḍaññappamukhā (Ka)
3. Saṁ 3. 368; Vi 3. 14; Khu 9. 329 piṭṭhādīsu.

ဒီပင်္ကရဿ ဘဂဝတော ပါဒမူလေ ကတာဘိနီဟာရော ဗောဓိသတ္တဘူတော လောကနာထော အတ္တနော အဘိနီဟာရာနုရူပံ သမတ္တိံသပါရမိယော ပူရေတွာ သဗ္ဗညုတညာဏသမ္ဘာရံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ တုသိတဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တော ဗုဒ္ဓဘာဝါယ ဥပ္ပတ္တိကာလံ အာဂမယမာနော တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ တတော စုတော သကျရာဇကုလေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ အနန္တေန ပရိဟာရေန[1] မဟန္တေန သိရိသောဘဂ္ဂေန ဝဍ္ဎမာနော အနုက္ကမေန ယောဗ္ဗနံ ပတွာ ဧကူနတိံသေ ဝယသ္မိံ ကတမဟာဘိနိက္ခမနော ဆဗ္ဗဿာနိ မဟာပဓာနံ ပဒဟိတွာ ဝေသာခပုဏ္ဏမာယံ ဗောဓိရုက္ခမူလေ နိသိန္နော သူရိယေ အနတ္ထင်္ဂမိတေယေဝ မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ ပုရိမယာမေ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရိတွာ မဇ္ဈိမယာမေ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ ဝိသောဓေတွာ ပစ္ဆိမယာမေ ဒိယဍ္ဎကိလေသသဟဿံ ခေပေတွာ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိမဘိသမ္ဗုဇ္ဈိ။

တတော တတ္ထေဝ သတ္တသတ္တာဟေ ဝီတိနာမေတွာ အာသာဠှိပုဏ္ဏမာယံ ဗာရာဏသိံ ဂန္တွာ ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ **အညာသိကောဏ္ဍည**ပ္ပမုခါ[2] အဋ္ဌာရသ ဗြဟ္မကောဋိယော ဓမ္မာမတံ ပါယေန္တော ဓမ္မစက္ကံ[3] ပဝတ္တေတွာ **ယသာ**ဒိကေ ဝေနေယျေ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ တေ သဗ္ဗေဝ သဋ္ဌိ အရဟန္တေ လောကာနုဂ္ဂဟာယ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဥရုဝေလံ ဂစ္ဆန္တော ကပ္ပါသိကဝနသဏ္ဍေ တိံသ **ဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယေ** သောတာပတ္တိဖလာဒီသု ပတိဋ္ဌာပေတွာ ဥရုဝေလံ ဂန္တွာ အဍ္ဎုဍ္ဎာနိ ပါဋိဟာရိယသဟဿာနိ ဒဿေတွာ ဥရုဝေလကဿပါဒယော သဟဿဇဋိလပရိဝါရေ **တေဘာတိကဇဋိလေ** ဝိနေတွာ တေဟိ ပရိဝုတော ရာဇဂဟနဂရူပစာရေ လဋ္ဌိဝနုယျာနေ နိသိန္နော **ဗိမ္ဗိသာရ**ပ္ပမုခေ ဒွါဒသနဟုတေ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကေ သာသနေ ဩတာရေတွာ မဂဓရာဇေန ကာရိတေ ဝေဠုဝနဝိဟာရေ ဝိဟရတိ။

အထေဝံ ဘဂဝတိ ဝေဠုဝနေ ဝိဟရန္တေ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနေသု အဂ္ဂသာဝကဋ္ဌာနေ ဌပိတေသု သာဝကသန္နိပါတေ ဇာတေ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇာ “ပုတ္တော ကိရ မေ ဆဗ္ဗဿာနိ ဒုက္ကရကာရိကံ စရိတွာ ပရမာဘိသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော[3] ရာဇဂဟံ နိဿာယ ဝေဠုဝနေ ဝိဟရတီ”တိ သုတွာ ဒသပုရိသသဟဿပရိဝါရေ အနုက္ကမေန ဒသ အမစ္စေ ပေသေသိ “ပုတ္တံ မေ ဣဓာနေတွာ ဒဿေထာ”တိ။ တေသု ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနာယ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌိတေသု ကာဠုဒါယိတ္ထေရေန ရညော အဓိပ္ပါယေ အာရောစိတေ ဘဂဝါ ဝီသတိသဟဿခီဏာသဝပရိဝုတော ရာဇဂဟတော နိက္ခမိတွာ

၁-ပရိဝါရေန (က) ၂-အညာတကောဏ္ဍညပ္ပမုခါ (က) ၃-သံ ၃-၃၆၈၊ ဝိ ၃-၁၄၊ ခု ၉-၃၂၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

saṭṭhiyojanaṁ Kapilavatthuṁ dvīhi māsehi sampāpuṇi. Sakyarājāno “amhākaṁ ñātiseṭṭhaṁ passissāmā”ti sannipatitvā Nigrodhārāmaṁ Bhagavato ca bhikkhusaṁghassa ca vasanayoggaṁ kāretvā gandhapupphādihatthā paccuggamanaṁ katvā Satthāraṁ Nigrodhārāmaṁ pavesesuṁ. Tatra Bhagavā vīsatisahassakhīṇāsavaparivuto paññattavarabuddhāsane nisīdi. Sākiyā mānatthaddhā Satthu paṇipātaṁ nākaṁsu. Bhagavā tesaṁ ajjhāsayaṁ oloketvā mānaṁ bhañjitvā te dhammadesanāya bhājane kātuṁ abhiññāpādakaṁ catutthajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya ākāsaṁ abbhuggantvā tesaṁ sīse pādapaṁsuṁ okiramāno viya kaṇḍambarukkhamūle katapāṭihāriyasadisaṁ Yamakapāṭihāriyaṁ akāsi. Rājā taṁ acchariyaṁ disvā “ayaṁ loke aggapuggalo”ti vandi, raññā pana vandite te ṭhātuṁ nāma na sakkonti, sabbepi Sākiyā vandiṁsu.

Tadā kira Bhagavā Yamakapāṭihāriyaṁ karonto Lokavivaraṇapāṭihāriyampi akāsi—yasmiṁ vattamāne manussā manussaloke yathāṭhitā yathānisinnāva Cātumahārājikato paṭṭhāya yāva Akaniṭṭhabhavanā sabbe deve tattha tattha attano bhavane kīḷante dibbānubhāvena jotante mahatiṁ dibbasampattiṁ anubhavante santāni samāpattisukhāni anubhavante aññamaññaṁ dhammaṁ sākacchante ca Buddhānubhāvena attano maṁsacakkhunāva passanti, tathā heṭṭhāpathaviyaṁ aṭṭhasu mahānirayesu soḷasasu ca Ussadanirayesu Lokantaraniraye cāti tattha tattha mahādukkhaṁ anubhavamāne satte passanti. Dasasahassilokadhātuyaṁ devā mahacca[1] devānubhāvena Tathāgataṁ upasaṅkamitvā acchariyabbhutacittajātā pañjalikā namassamānā payirupāsanti, Buddhaguṇapaṭisaṁyuttā gāthāyo udāharantā thomenti apphoṭenti hasanti pītisomanassaṁ pavedenti. Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

“Bhummā mahārājikā Tāvatiṁsā,
Yāmā ca devā Tusitā ca nimmitā.
Paranimmitā yepi ca brahmakāyikā,
Ānanditā vipulamakaṁsu ghosan”ti[2].

1. Mahatā... (Sī)   2. Khu 4. 300 piṭṭhe Buddhavaṁse.

သဋ္ဌိယောဇနံ ကပိလဝတ္ထုံ ဒွီဟိ မာသေဟိ သမ္ပာပုဏိ။ သကျရာဇာနော “အမှာကံ ဉာတိသေဋ္ဌံ ပဿိဿာမာ”တိ သန္နိပတိတွာ နိဂြောဓာရာမံ ဘဂဝတော စ ဘိက္ခုသံဃဿ စ ဝသနယောဂ္ဂံ ကာရေတွာ ဂန္ဓပုပ္ဖါဒိဟတ္ထာ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတွာ သတ္ထာရံ နိဂြောဓာရာမံ ပဝေသေသုံ။ တတြ ဘဂဝါ ဝီသတိသဟဿခီဏာသဝပရိဝုတော ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိ။ သာကိယာ မာနတ္ထဒ္ဓါ သတ္ထု ပဏိပါတံ နာကံသု။ ဘဂဝါ တေသံ အဇ္ဈာသယံ ဩလောကေတွာ မာနံ ဘဉ္ဇိတွာ တေ ဓမ္မဒေသနာယ ဘာဇနေ ကာတုံ အဘိညာပါဒကံ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ အာကာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ တေသံ သီသေ ပါဒပံသုံ ဩကိရမာနော ဝိယ ကဏ္ဍမ္ဗရုက္ခမူလေ ကတပါဋိဟာရိယသဒိသံ ယမကပါဋိဟာရိယံ အကာသိ။ ရာဇာ တံ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ “အယံ လောကေ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော”တိ ဝန္ဒိ၊ ရညာ ပန ဝန္ဒိတေ တေ ဌာတုံ နာမ န သက္ကောန္တိ၊ သဗ္ဗေပိ သာကိယာ ဝန္ဒိံသု။

တဒါ ကိရ ဘဂဝါ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကရောန္တော လောကဝိဝရဏပါဋိဟာရိယမ္ပိ အကာသိ—ယသ္မိံ ဝတ္တမာနေ မနုဿာ မနုဿလောကေ ယထာဌိတာ ယထာနိသိန္နာဝ စာတုမဟာရာဇိကတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အကနိဋ္ဌဘဝနာ သဗ္ဗေ ဒေဝေ တတ္ထ တတ္ထ အတ္တနော ဘဝနေ ကီဠန္တေ ဒိဗ္ဗာနုဘာဝေန ဇောတန္တေ မဟတိံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တေ သန္တာနိ သမာပတ္တိသုခါနိ အနုဘဝန္တေ အညမညံ ဓမ္မံ သာကစ္ဆန္တေ စ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန အတ္တနော မံသစက္ခုနာဝ ပဿန္တိ၊ တထာ ဟေဋ္ဌာပထဝိယံ အဋ္ဌသု မဟာနိရယေသု သောဠသသု စ ဥဿဒနိရယေသု လောကန္တရနိရယေ စာတိ တတ္ထ တတ္ထ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝမာနေ သတ္တေ ပဿန္တိ။ ဒသသဟဿိလောကဓာတုယံ ဒေဝါ မဟစ္စ[1] ဒေဝါနုဘာဝေန တထာဂတံ ဥပသင်္ကမိတွာ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတာ ပဉ္စလိကာ နမဿမာနာ ပယိရုပါသန္တိ၊ ဗုဒ္ဓဂုဏပဋိသံယုတ္တာ ဂါထာယော ဥဒါဟရန္တာ ထောမေန္တိ အပ္ဖောဋေန္တိ ဟသန္တိ ပီတိသောမနဿံ ပဝေဒေန္တိ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

“ဘုမ္မာ မဟာရာဇိကာ တာဝတိံသာ၊
ယာမာ စ ဒေဝါ တုသိတာ စ နိမ္မိတာ။
ပရနိမ္မိတာ ယေပိ စ ဗြဟ္မကာယိကာ၊
အာနန္ဒိတာ ဝိပုလမကံသု ဃောသ”န္တိ[2]။

၁-မဟတာ....(သီ)   ၂-ခု ၄-၃၀၀-ပိဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓဝံသေ။

Tadā hi Dasabalo “atulaṁ attano Buddhabalaṁ dassessāmī”ti mahākaruṇāya samussāhito ākāse dasasahassacakkavāḷasamāgame caṅkamaṁ māpetvā dvādasayojanavitthate sabbaratanamaye caṅkame ṭhito yathāvuttaṁ devamanussanayanavihaṅgānaṁ[1] ekanipātabhūtamacchariyaṁ anaññasādhāraṇaṁ Buddhānaṁ samādhiñāṇānubhāvadīpanaṁ pāṭihāriyaṁ dassetvā puna tasmiṁ caṅkame caṅkamanto veneyyānaṁ ajjhāsayānurūpaṁ acinteyyānubhāvāya anopamāya Buddhalīḷāya[2] dhammaṁ desesi. Tena vuttaṁ—

“Na hete jānanti sadevamānusā,
Buddho ayaṁ kīdisako naruttamo.
Iddhibalaṁ paññābalañca kīdisaṁ,
Buddhabalaṁ lokahitassa kīdisaṁ.

Na hete jānanti sadevamānusā,
Buddho ayaṁ edisako naruttamo.
Iddhibalaṁ paññābalañca edisaṁ,
Buddhabalaṁ lokahitassa edisaṁ.

Handāhaṁ dassayissāmi, Buddhabalamanuttaraṁ.
Caṅkamaṁ māpayissāmi, nabhe ratanamaṇḍitan”ti[3].

Evaṁ Tathāgate attano Buddhānubhāvadīpanaṁ pāṭihāriyaṁ dassetvā dhammaṁ desente āyasmā Dhammasenāpati Sāriputto Rājagahe Gijjhakūṭapabbate ṭhito dibbacakkhunā passitvā tena Buddhānubhāvasandassanena acchariyabbhutacittajāto “handāhaṁ bhiyyoso mattāya Buddhānubhāvaṁ lokassa pākaṭaṁ karissāmī”ti sañjātaparivitakko attano parivārabhūtānaṁ pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ tamatthaṁ ārocetvā iddhiyā ākāsena tāvadeva āgantvā saparivāro Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā dasanakhasamodhānasamujjalamañjaliṁ sirasi paggayha Tathāgatassa mahābhinīhāraṁ pāramiparipūraṇañca pucchi. Bhagavā taṁ kāyasakkhiṁ katvā tattha sannipatitamanussānañceva dasasahassacakkavāḷadevabrahmānañca attano Buddhānubhāvaṁ paridīpayanto **Buddhavaṁsaṁ** desesi. Tena vuttaṁ—

1. Devamanussanāgavihaṅgānaṁ (Sī)
2. Buddhalīlāya (Sī, Ka)
3. Khu 4. 299 piṭṭhādīsu.

တဒါ ဟိ ဒသဗလော “အတုလံ အတ္တနော ဗုဒ္ဓဗလံ ဒဿေဿာမီ”တိ မဟာကရုဏာယ သမုဿာဟိတော အာကာသေ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠသမာဂမေ စင်္ကမံ မာပေတွာ ဒွါဒသယောဇနဝိတ္ထတေ သဗ္ဗရတနမယေ စင်္ကမေ ဌိတော ယထာဝုတ္တံ ဒေဝမနုဿနယနဝိဟင်္ဂါနံ[1] ဧကနိပါတဘူတမစ္ဆရိယံ အနညသာဓာရဏံ ဗုဒ္ဓါနံ သမာဓိဉာဏာနုဘာဝဒီပနံ ပါဋိဟာရိယံ ဒဿေတွာ ပုန တသ္မိံ စင်္ကမေ စင်္ကမန္တော ဝေနေယျာနံ အဇ္ဈာသယာနုရူပံ အစိန္တေယျာနုဘာဝါယ အနောပမာယ ဗုဒ္ဓလီဠာယ[2] ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

“န ဟေတေ ဇာနန္တိ သဒေဝမာနုသာ၊
ဗုဒ္ဓေါ အယံ ကီဒိသကော နရုတ္တမော။
ဣဒ္ဓိဗလံ ပညာဗလဉ္စ ကီဒိသံ၊
ဗုဒ္ဓဗလံ လောကဟိတဿ ကီဒိသံ။

န ဟေတေ ဇာနန္တိ သဒေဝမာနုသာ၊
ဗုဒ္ဓေါ အယံ ဧဒိသကော နရုတ္တမော။
ဣဒ္ဓိဗလံ ပညာဗလဉ္စ ဧဒိသံ၊
ဗုဒ္ဓဗလံ လောကဟိတဿ ဧဒိသံ။

ဟန္ဒာဟံ ဒဿယိဿာမိ၊ ဗုဒ္ဓဗလမနုတ္တရံ။
စင်္ကမံ မာပယိဿာမိ၊ နဘေ ရတနမဏ္ဍိတ”န္တိ[3]။

ဧဝံ တထာဂတေ အတ္တနော ဗုဒ္ဓါနုဘာဝဒီပနံ ပါဋိဟာရိယံ ဒဿေတွာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တေ အာယသ္မာ ဓမ္မသေနာပတိ သာရိပုတ္တော ရာဇဂဟေ ဂိဇ္ဈကူဋပဗ္ဗတေ ဌိတော ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ပဿိတွာ တေန ဗုဒ္ဓါနုဘာဝသန္ဒဿနေန အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတော “ဟန္ဒာဟံ ဘိယျောသော မတ္တာယ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ လောကဿ ပါကဋံ ကရိဿာမီ”တိ သဉ္ဇာတပရိဝိတက္ကော အတ္တနော ပရိဝါရဘူတာနံ ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ တမတ္ထံ အာရောစေတွာ ဣဒ္ဓိယာ အာကာသေန တာဝဒေဝ အာဂန္တွာ သပရိဝါရော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ ဒသနခသမောဓာနသမုဇ္ဇလမဉ္ဇလိံ သိရသိ ပဂ္ဂယှ တထာဂတဿ မဟာဘိနီဟာရံ ပါရမိပရိပူရဏဉ္စ ပုစ္ဆိ။ ဘဂဝါ တံ ကာယသက္ခိံ ကတွာ တတ္ထ သန္နိပတိတမနုဿာနဉ္စေဝ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဒေဝဗြဟ္မာနဉ္စ အတ္တနော ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ပရိဒီပယန္တော **ဗုဒ္ဓဝံသံ** ဒေသေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁-ဒေဝမနုဿနာဂဝိဟင်္ဂါနံ (သီ) ၂-ဗုဒ္ဓလီလာယ (သီ၊ က) ၃-ခု ၄-၂၉၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Sāriputto mahāpañño, samādhijjhānakovido.
Paññāya pāramippatto, pucchati Lokanāyakaṁ.

Kīdiso te mahāvīra, abhinīhāro naruttama.
Kamhi kāle tayā dhīra, patthitā bodhimuttamā.

Dānaṁ sīlañca nekkhammaṁ, paññā vīriyañca kīdisaṁ.
Khantisaccamadhiṭṭhānaṁ, mettupekkhā ca kīdisā.

Dasa pāramī tayā dhīra, kīdisī Lokanāyaka.
Kathaṁ upapāramī puṇṇā, paramatthapāramī kathaṁ.

Tassa puṭṭho viyākāsi, karavīkamadhuragiro.
Nibbāpayanto hadayaṁ, hāsayanto sadevakan”ti[1].

Evaṁ Bhagavatā Buddhavaṁse desite āyasmā Dhammasenāpati “aho Buddhānaṁ hetusampadā, aho samudāgamasampatti, aho mahābhinīhārasamijjhanā, dukkaraṁ vata Bhagavatā kataṁ ettakaṁ kālaṁ evaṁ pāramiyo pūrentena, evaṁvidhassa bodhisambhārasambharaṇassa anucchavikameva cetaṁ phalaṁ, yadidaṁ sabbaññutā balesu ca vasībhāvo evaṁmahiddhikatā evaṁmahānubhāvatā”ti Buddhaguṇārammaṇaṁ ñāṇaṁ pesesi. So anaññasādhāraṇaṁ Bhagavato sīlaṁ samādhi paññā vimutti vimuttiñāṇadassanaṁ hiri-ottappaṁ saddhāvīriyaṁ satisampajaññaṁ sīlavisuddhidiṭṭhivisuddhi samathavipassanā tīṇi kusalamūlāni tīṇi sucaritāni tayo sammāvitakkā tisso anavajjasaññāyo tisso dhātuyo cattāro satipaṭṭhānā cattāro sammappadhānā cattāro iddhipādā cattāro ariyamaggā cattāri ariyaphalāni catasso paṭisambhidā catuyoniparicchedakañāṇāni cattāro ariyavaṁsā cattāri vesārajjañāṇāni pañca padhāniyaṅgāni pañcaṅgiko sammāsamādhi ( )[2] pañcindriyāni pañca balāni pañca nissaraṇiyā dhātuyo pañca vimuttāyatanañāṇāni pañca vimuttiparipācanīyā dhammā cha sāraṇīyā dhammā cha anussatiṭṭhānāni cha gāravā cha nissaraṇiyā dhātuyo cha satatavihārā cha anuttariyāni cha nibbedhabhāgiyā saññā cha

1. Khu 4. 305 piṭṭhādīsu. 2. Pañcañāṇiko sammāsamādhi (Ka)

“သာရိပုတ္တော မဟာပညော၊ သမာဓိဇ္ဈာနကောဝိဒေါ။
ပညာယ ပါရမိပ္ပတ္တော၊ ပုစ္ဆတိ လောကနာယကံ။

ကီဒိသော တေ မဟာဝီရ၊ အဘိနီဟာရော နရုတ္တမ။
ကမှိ ကာလေ တယာ ဓီရ၊ ပတ္ထိတာ ဗောဓိမုတ္တမာ။

ဒါနံ သီလဉ္စ နေက္ခမ္မံ၊ ပညာ ဝီရိယဉ္စ ကီဒိသံ။
ခန္တိ သစ္စမဓိဋ္ဌာနံ၊ မေတ္တုပေက္ခာ စ ကီဒိသာ။

ဒသ ပါရမီ တယာ ဓီရ၊ ကီဒိသီ လောကနာယက။
ကထံ ဥပပါရမီ ပုဏ္ဏာ၊ ပရမတ္ထပါရမီ ကထံ။

တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ ကရဝိကမဓုရဂိရော။
နိဗ္ဗာပယန္တော ဟဒယံ၊ ဟာသယန္တော သဒေဝက”န္တိ[1]။

ဧဝံ ဘဂဝတာ ဗုဒ္ဓဝံသေ ဒေသိတေ အာယသ္မာ ဓမ္မသေနာပတိ “အဟော ဗုဒ္ဓါနံ ဟေတုသမ္ပဒါ၊ အဟော သမုဒါဂမသမ္ပတ္တိ၊ အဟော မဟာဘိနီဟာရသမိဇ္ဈနာ၊ ဒုက္ကရံ ဝတ ဘဂဝတာ ကတံ ဧတ္တကံ ကာလံ ဧဝံ ပါရမိယော ပူရေန္တေန၊ ဧဝံဝိဓဿ ဗောဓိသမ္ဘာရသမ္ဘရဏဿ အနုစ္ဆဝိကမေဝ စေတံ ဖလံ၊ ယဒိဒံ သဗ္ဗညုတာ ဗလေသု စ ဝသီဘာဝေါ ဧဝံမဟိဒ္ဓိကတာ ဧဝံမဟာနုဘာဝတာ”တိ ဗုဒ္ဓဂုဏာရမ္မဏံ ဉာဏံ ပေသေသိ။ သော အနညသာဓာရဏံ ဘဂဝတော သီလံ သမာဓိ ပညာ ဝိမုတ္တိ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ ဟိရိဩတ္တပ္ပံ သဒ္ဓါဝီရိယံ သတိသမ္ပဇညံ သီလဝိသုဒ္ဓိဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ သမထဝိပဿနာ တီဏိ ကုသလမူလာနိ တီဏိ သုစရိတာနိ တယော သမ္မာဝိတက္ကာ တိဿော အနဝဇ္ဇသညာယော တိဿော ဓာတုယော စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနာ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ စတ္တာရော အရိယမဂ္ဂါ စတ္တာရိ အရိယဖလာနိ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ စတုယောနိပရိစ္ဆေဒကဉာဏာနိ စတ္တာရော အရိယဝံသာ စတ္တာရိ ဝေသာရဇ္ဇဉာဏာနိ ပဉ္စ ပဓာနိယင်္ဂါနိ ပဉ္စင်္ဂိကော သမ္မာသမာဓိ ( )[၂] ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ ပဉ္စ ဗလာနိ ပဉ္စ နိဿရဏိယာ ဓာတုယော ပဉ္စ ဝိမုတ္တာယတနဉာဏာနိ ပဉ္စ ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယာ ဓမ္မာ ဆ သာရဏီယာ ဓမ္မာ ဆ အနုဿတိဋ္ဌာနာနိ ဆ ဂါရဝါ ဆ နိဿရဏိယာ ဓာတုယော ဆ သတတဝိဟာရာ ဆ အနုတ္တရိယာနိ ဆ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယာ သညာ ဆ

၁-ခု ၄-၃၀၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ပဉ္စဉာဏိကော သမ္မာသမာဓိ (က)

abhiññā cha asādhāraṇañāṇāni satta aparihāniyā dhammā satta ariyadhanāni satta bojjhaṅgā satta sappurisadhammā satta niddasavatthūni[1] satta saññā satta dakkhiṇeyyapuggaladesanā satta khīṇāsavabaladesanā aṭṭha paññāpaṭilābhahetudesanā aṭṭha sammattāni aṭṭha lokadhammātikkamā aṭṭha ārambhavatthūni aṭṭha akkhaṇadesanā aṭṭha mahāpurisavitakkā aṭṭha abhibhāyatanadesanā aṭṭha vimokkhā nava yonisomanasikāramūlakā dhammā nava pārisuddhipadhāniyaṅgāni nava sattāvāsadesanā nava āghātappaṭivinayā nava paññā[2] nava nānattadesanā nava anupubbavihārā dasa nāthakaraṇā dhammā dasa kasiṇāyatanāni dasa kusalakammapathā dasa sammattāni dasa ariyavāsā dasa asekkhā dhammā dasa ratanāni dasa Tathāgatabalāni ekādasa mettānisaṁsā dvādasa dhammacakkākārā terasa dhutaṅgaguṇā cuddasa Buddhañāṇāni pañcadasa vimuttiparipācanīyā dhammā soḷasavidhā ānāpānassatī soḷasa aparampariyā[3] dhammā aṭṭhārasa Buddhadhammā ekūnavīsati paccavekkhaṇañāṇāni catucattālīsa ñāṇavatthūni paññāsa udayabbayañāṇāni paropaṇṇāsa kusaladhammā sattasattati ñāṇavatthūni catuvīsatikoṭisatasahassasamāpattisañcāritamahāvajirañāṇaṁ[4] anantanaya samantapaṭṭhāna pavicaya paccavekkhaṇa desanāñāṇāni tathā anantāsu lokadhātūsu anantānaṁ sattānaṁ āsayādivibhāvanañāṇāni cāti evamādike acinteyyānubhāve Buddhaguṇe dhammanvayato anugacchanto anussaranto neva antaṁ, na pamāṇaṁ passi. Thero hi attanopi nāma guṇānaṁ antaṁ vā pamāṇaṁ vā āvajjento na passati, so Bhagavato guṇānaṁ pamāṇaṁ kiṁ passissati, yassa yassa hi paññā mahatī ñāṇaṁ visadaṁ, so so Buddhaguṇe mahantato saddahati, iti thero Bhagavato guṇānaṁ pamāṇaṁ vā paricchedaṁ vā apassanto "mādisassa nāma sāvakapāramiñāṇe ṭhitassa Buddhaguṇā ñāṇena paricchinditum na sakkā, pageva itaresaṁ, aho acinteyyā aparimeyyabhedā mahānubhāvā sabbaññuguṇā, kevalaṁ panete ekassa Buddhañāṇasseva sabbaso gocarā, nāññesaṁ. Kathetuṁ pana Sammāsambuddhehipi vitthārato na sakkāyevā"ti niṭṭhamagamāsi. Vuttañhetaṁ—

1. Nijjaravatthūni (Sī, Ka) 2. Saññā (Ka) 3. Aparantapanīyā (Sī, Ka)
4. ...samāpattisañcaramahāvajirañāṇaṁ, Dī-Ṭṭha 3. 58 piṭṭhepi passitabbaṁ.

အဘိညာ ဆ အသာဓာရဏဉာဏာနိ သတ္တ အပရိဟာနိယာ ဓမ္မာ သတ္တ အရိယဓနာနိ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ သတ္တ သပ္ပုရိသဓမ္မာ သတ္တ နိဒ္ဒသဝတ္ထူနိ[1] သတ္တ သညာ သတ္တ ဒက္ခိဏေယျပုဂ္ဂလဒေသနာ သတ္တ ခီဏာသဝဗလဒေသနာ အဋ္ဌ ပညာပဋိလာဘဟေတုဒေသနာ အဋ္ဌ သမ္မတ္တာနိ အဋ္ဌ လောကဓမ္မာတိက္ကမာ အဋ္ဌ အာရမ္ဘဝတ္ထူနိ အဋ္ဌ အက္ခဏဒေသနာ အဋ္ဌ မဟာပုရိသဝိတက္ကာ အဋ္ဌ အဘိဘာယတနဒေသနာ အဋ္ဌ ဝိမောက္ခာ နဝ ယောနိသောမနသိကာရမူလကာ ဓမ္မာ နဝ ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂါနိ နဝ သတ္တာဝါသဒေသနာ နဝ အာဃာတပ္ပဋိဝိနယာ နဝ ပညာ[2] နဝ နာနတ္တဒေသနာ နဝ အနုပုဗ္ဗဝိဟာရာ ဒသ နာထကရဏာ ဓမ္မာ ဒသ ကသိဏာယတနာနိ ဒသ ကုသလကမ္မပထာ ဒသ သမ္မတ္တာနိ ဒသ အရိယဝါသာ ဒသ အသေက္ခာ ဓမ္မာ ဒသ ရတနာနိ ဒသ တထာဂတဗလာနိ ဧကာဒသ မေတ္တာနိသံသာ ဒွါဒသ ဓမ္မစက္ကာကာရာ တေရသ ဓုတင်္ဂဂုဏာ စုဒ္ဒသ ဗုဒ္ဓဉာဏာနိ ပဉ္စဒသ ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယာ ဓမ္မာ သောဠသဝိဓာ အာနာပါနဿတိ သောဠသ အပရမ္ပရိယာ[3] ဓမ္မာ အဋ္ဌာရသ ဗုဒ္ဓဓမ္မာ ဧကူနဝီသတိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏာနိ စတုစတ္တာလီသ ဉာဏဝတ္ထူနိ ပညာသ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏာနိ ပရောပဏ္ဏာသ ကုသလဓမ္မာ သတ္တသတ္တတိ ဉာဏဝတ္ထူနိ စတုဝီသတိကောဋိသတသဟဿသမာပတ္တိသဉ္စာရိတမဟာဝဇိရဉာဏံ[4] အနန္တနယ သမန္တပဋ္ဌာန ပဝိစယ ပစ္စဝေက္ခဏ ဒေသနာဉာဏာနိ တထာ အနန္တာသု လောကဓာတူသု အနန္တာနံ သတ္တာနံ အာသယာဒိဝိဘာဝနဉာဏာနိ စာတိ ဧဝမာဒိကေ အစိန္တေယျာနုဘာဝေ ဗုဒ္ဓဂုဏေ ဓမ္မန္ဝယတော အနုဂစ္ဆန္တော အနုဿရန္တော နေဝ အန္တံ, န ပမာဏံ ပဿိ။ ထေရော ဟိ အတ္တနောပိ နာမ ဂုဏာနံ အန္တံ ဝါ ပမာဏံ ဝါ အာဝဇ္ဇေန္တော န ပဿတိ၊ သော ဘဂဝတော ဂုဏာနံ ပမာဏံ ကိံ ပဿိဿတိ၊ ယဿ ယဿ ဟိ ပညာ မဟတီ ဉာဏံ ဝိသဒံ၊ သော သော ဗုဒ္ဓဂုဏေ မဟန္တတော သဒ္ဒဟတိ၊ ဣတိ ထေရော ဘဂဝတော ဂုဏာနံ ပမာဏံ ဝါ ပရိစ္ဆေဒံ ဝါ အပဿန္တော "မာဒိသဿ နာမ သာဝကပါရမိဉာဏေ ဌိတဿ ဗုဒ္ဓဂုဏာ ဉာဏေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတုံ န သက္ကာ၊ ပဂေဝ ဣတရေသံ၊ အဟော အစိန္တေယျာ အပရိမေယျဘေဒါ မဟာနုဘာဝါ သဗ္ဗညုဂုဏာ၊ ကေဝလံ ပနေတေ ဧကဿ ဗုဒ္ဓဉာဏဿေဝ သဗ္ဗသော ဂေါစရာ၊ နာညေသံ။ ကထေတုံ ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေဟိပိ ဝိတ္ထာရတော န သက္ကာယေဝါ"တိ နိဋ္ဌမဂမာသိ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

၁-နိဇ္ဇရဝတ္ထူနိ (သီ၊ က) ၂-သညာ (က) ၃-အပရန္တပနီယာ (သီ၊ က)
၄-....သမာပတ္တိသဉ္စရမဟာဝဇိရဉာဏံ၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၅၈-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

“Buddhopi Buddhassa bhaṇeyya vaṇṇaṁ,
Kappampi ce aññamabhāsamāno.
Khīyetha kappo ciradīghamantare,
Vaṇṇo na khīyetha Tathāgatassā”ti[1].

Evaṁ Buddhānaṁ guṇamahantataṁ nissāya uppannabalavapītisomanasso puna cintesi “evarūpānaṁ nāma Buddhaguṇānaṁ hetubhūtā Buddhakārakā dhammā pāramiyo aho mahānubhāvā, katamāsu nu kho jātīsu pāramitā paripācitā, kathaṁ vā paripākaṁ gatā, handāhaṁ imamatthaṁ pucchanto evampi samudāgamato paṭṭhāya Buddhānubhāvaṁ imassa sadevakassa lokassa pākaṭataraṁ karissāmī”ti. So evaṁ cintetvā Bhagavantaṁ imaṁ pañhaṁ apucchi “katamāsu nu kho bhante jātīsu ime Buddhakārakā dhammā paripācitā, kathaṁ vā paripākaṁ gatā”ti. Athassa Bhagavā tasmiṁ ratanacaṅkame tisandhipallaṅkaṁ ābhujitvā Yugandharapabbate bālasūriyo viya virocamāno nisinno “Sāriputta mayhaṁ Buddhakārakā dhammā samādānato paṭṭhāya nirantaraṁ sakkaccakāritāya vīriyūpatthambhena ca sabbesu kappesu bhavato bhavaṁ jātito jātiṁ paripaccantāyeva ahesuṁ, imasmiṁ pana bhaddakappe imāsu jātīsu te paripakkā jātā”ti dassento “kappe ca satasahasse”ti-ādinā Cariyāpiṭakaṁ Buddhāpadāniyanti dutiyābhidhānaṁ dhammapariyāyaṁ abhāsi. Apare pana “ratanacaṅkame caṅkamanto devātidevo devabrahmādīhi pūjiyamāno Nigrodhārāme otaritvā vīsatisahassakhīṇāsavaparivuto paññattavarabuddhāsane nisinno Bhagavā vuttanayeneva āyasmatā Sāriputtena pucchito Cariyāpiṭakaṁ desesī”ti vadanti. Ettāvatā dūrenidāna-avidūrenidānāni saṅkhepato dassetvā Cariyāpiṭakassa santikenidānaṁ vitthārato niddiṭṭhanti veditabbaṁ. Dūrenidānaṁ pana asaṅkhyeyyavibhāvanāyaṁ āvi bhavissatīti.

1. Idāni **“kappe ca satasahasse”**ti-ādinayappavattāya Cariyāpiṭakapāḷiyā atthasaṁvaṇṇanā hoti. Tatrāyaṁ **kappa**-saddo sa-upasaggo

1. Dī-Ṭṭha 1. 257; Dī-Ṭṭha 3. 61; Udāna-Ṭṭha 305 piṭṭhādīsu.

“ဗုဒ္ဓေါပိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဏေယျ ဝဏ္ဏံ၊
ကပ္ပမ္ပိ စေ အညမဘာသမာနော။
ခီယေထ ကပ္ပော စိရဒီဃမန္တရေ၊
ဝဏ္ဏော န ခီယေထ တထာဂတဿာ”တိ[၁]။

ဧဝံ ဗုဒ္ဓါနံ ဂုဏမဟန္တတံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နဗလဝပီတိသောမနဿော ပုန စိန္တေသိ “ဧဝရူပါနံ နာမ ဗုဒ္ဓဂုဏာနံ ဟေတုဘူတာ ဗုဒ္ဓကာရကာ ဓမ္မာ ပါရမိယော အဟော မဟာနုဘာဝါ၊ ကတမာသု နု ခေါ ဇာတီသု ပါရမိတာ ပရိပါစိတာ၊ ကထံ ဝါ ပရိပါကံ ဂတာ၊ ဟန္ဒာဟံ ဣမမတ္ထံ ပုစ္ဆန္တော ဧဝမ္ပိ သမုဒါဂမတော ပဋ္ဌာယ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဣမဿ သဒေဝကဿ လောကဿ ပါကဋတရံ ကရိဿာမီ”တိ။ သော ဧဝံ စိန္တေတွာ ဘဂဝန္တံ ဣမံ ပဉှံ အပုစ္ဆိ “ကတမာသု နု ခေါ ဘန္တေ ဇာတီသု ဣမေ ဗုဒ္ဓကာရကာ ဓမ္မာ ပရိပါစိတာ၊ ကထံ ဝါ ပရိပါကံ ဂတာ”တိ။ အထဿ ဘဂဝါ တသ္မိံ ရတနစင်္ကမေ တိသန္ဓိပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတေ ဗာလသူရိယော ဝိယ ဝိရောစမာနော နိသိန္နော “သာရိပုတ္တ မယှံ ဗုဒ္ဓကာရကာ ဓမ္မာ သမာဒါနတော ပဋ္ဌာယ နိရန္တရံ သက္ကစ္စကာရိတာယ ဝီရိယူပတ္ထမ္ဘေန စ သဗ္ဗေသု ကပ္ပေသု ဘဝတော ဘဝံ ဇာတိတော ဇာတိံ ပရိပစ္စန္တာယေဝ အဟေသုံ၊ ဣမသ္မိံ ပန ဘဒ္ဒကပ္ပေ ဣမာသု ဇာတီသု တေ ပရိပက္ကာ ဇာတာ”တိ ဒဿေန္တော “ကပ္ပေ စ သတသဟဿေ”တိအာဒိနာ စရိယာပိဋကံ ဗုဒ္ဓါပဒါနိယန္တိ ဒုတိယာဘိဓာနံ ဓမ္မပရိယာယံ အဘာသိ။ အပရေ ပန “ရတနစင်္ကမေ စင်္ကမန္တော ဒေဝါတိဒေဝေါ ဒေဝဗြဟ္မာဒီဟိ ပူဇိယမာနော နိဂြောဓာရာမေ ဩတရိတွာ ဝီသတိသဟဿခီဏာသဝပရိဝုတော ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသိန္နော ဘဂဝါ ဝုတ္တနယေနေဝ အာယသ္မတာ သာရိပုတ္တေန ပုစ္ဆိတော စရိယာပိဋကံ ဒေသေသီ”တိ ဝဒန္တိ။ ဧတ္တာဝတာ ဒူရေနိဒါနအဝိဒူရေနိဒါနာနိ သင်္ခေပတော ဒဿေတွာ စရိယာပိဋကဿ သန္တိကေနိဒါနံ ဝိတ္ထာရတော နိဒ္ဒိဋ္ဌန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒူရေနိဒါနံ ပန အသင်္ချေယျဝိဘာဝနာယံ အာဝိ ဘဝိဿတီတိ။

၁။ ဣဒါနိ **“ကပ္ပေ စ သတသဟဿေ”**တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တာယ စရိယာပိဋကပါဠိယာ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ တတြာယံ **ကပ္ပ**-သဒ္ဒေါ သဥပသဂ္ဂေါ

၁-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၅၇၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၆၁၊ ဥဒါန-ဋ္ဌ ၃၀၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

anupasaggoca vitakkavidhānapaṭibhāgapaññattikālaparamāyusamaṇavohārasamantabhāvā’bhisaddahana chedana viniyoga vinayakiriyā lesantarakappataṇhādiṭṭhi-asaṅkhyeyyakappamahākappādīsu dissati. Tathā hesa “nekkhammasaṅkappo abyāpādasaṅkappo”ti-ādīsu[1] vitakke āgato. “Cīvare vikappaṁ āpajjeyyā”ti-ādīsu[2] vidhāne, adhikavidhānaṁ āpajjeyyāti attho. “Satthukappena vata kira bho sāvakena saddhiṁ mantayamānā na jānimhā”ti-ādīsu[3] paṭibhāge, Satthusadisenāti ayaṁ hi tattha attho. “Idhāyasmā kappo”ti-ādīsu[4] paññattiyaṁ. “Yena sudaṁ niccakappaṁ viharāmī”ti-ādīsu[5] kāle. “Ākaṅkhamāno Ānanda Tathāgato kappaṁ vā tiṭṭheyya kappāvasesaṁ vā”ti-ādīsu[6] paramāyumhi. Āyukappo hi idha kappoti adhippeto. “Anujānāmi bhikkhave pañcahi samaṇakappehi phalaṁ paribhuñjitun”ti-ādīsu[7] samaṇavohāre. “Kevalakappaṁ Jetavanaṁ obhāsetvā”ti-ādīsu[8] samantabhāve. “Saddhā saddahanā okappanā abhippasādo”ti-ādīsu[9] abhisaddahane, saddhāyanti attho. “Alaṅkato kappitakesamassū”ti-ādīsu[10] chedane. “Evameva ito dinnaṁ, petānaṁ upakappatī”ti-ādīsu[11] viniyoge. “Kappakatena akappakataṁ saṁsibbitaṁ hotī”ti-ādīsu[12] vinayakiriyāyaṁ. “Atthi kappo nipajjituṁ, handāhaṁ nipajjāmī”ti-ādīsu[13] lese. “Āpāyiko nerayiko kappaṭṭho saṁghabhedako -pa- kappaṁ nirayamhi paccatī”ti ca ādīsu[14] antarakappe.

“Na kappayanti na purekkharonti,
Dhammāpi tesaṁ na paṭicchitāse.
Na brāhmaṇo sīlavatena neyyo,
Pāraṅgato na pacceti tādī”ti—

ādīsu[15] taṇhādiṭṭhīsu. Tathā hi vuttaṁ **Niddese** “kappāti uddānato dve kappā taṇhākappo diṭṭhikappo”ti[16]. “Anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi

---

1. Ma 3. 118 piṭṭhe. 2. Vi 1. 372 piṭṭhe. 3. Ma 1. 205 piṭṭhe.
4. Khu 1. 444 piṭṭhe. 5. Ma 1. 316 piṭṭhe. 6. Dī 2. 92; Khu 1. 152 piṭṭhesu.
7. Vi 4. 244 piṭṭhe. 8. Khu 1. 3, 318 piṭṭhesu. 9. Abhi 1. 19 piṭṭhe.
10. Khu 2. 100; Khu 6. 278 piṭṭhesu.
11. Khu 1. 8; Khu 2. 129 piṭṭhesu. 12. Vi 2. 159 piṭṭhe.
13. Aṁ 3. 140 piṭṭhe.
14. Aṁ 3. 317; Khu 1. 203; Vi 4. 369; Abhi 4. 346, 429 piṭṭhesu.
15. Khu 1. 404 piṭṭhe Suttanipāte. 16. Khu 7. 74 piṭṭhe.

အနုပသဂ္ဂေါစ ဝိတက္ကဝိဓာနပဋိဘာဂပညတ္တိကာလပရမာယုသမဏဝေါဟာရ-သမန္တဘာဝါ’ဘိသဒ္ဒဟန ဆေဒန ဝိနိယောဂ ဝိနယကိရိယာ လေသန္တရကပ္ပ-တဏှာဒိဋ္ဌိအသင်္ချေယျကပ္ပမဟာကပ္ပါဒီသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟေသ “နေက္ခမ္မ-သင်္ကပ္ပေါ အဗျာပါဒသင်္ကပ္ပေါ”တိအာဒီသု[1] ဝိတက္ကေ အာဂတော။ “စီဝရေ ဝိကပ္ပံ အာပဇ္ဇေယျာ”တိအာဒီသု[2] ဝိဓာနေ၊ အဓိကဝိဓာနံ အာပဇ္ဇေယျာတိ အတ္ထော။ “သတ္ထုကပ္ပေန ဝတ ကိရ ဘော သာဝကေန သဒ္ဓိံ မန္တယမာနာ န ဇာနိမှာ”တိအာဒီသု[3] ပဋိဘာဂေ၊ သတ္ထုသဒိသေနာတိ အယံ ဟိ တတ္ထ အတ္ထော။ “ဣဓာယသ္မာ ကပ္ပေါ”တိအာဒီသု[4] ပညတ္တိယံ။ “ယေန သုဒံ နိစ္စကပ္ပံ ဝိဟရာမီ”တိအာဒီသု[5] ကာလေ။ “အာကင်္ခမာနော အာနန္ဒ တထာဂတော ကပ္ပံ ဝါ တိဋ္ဌေယျ ကပ္ပါဝသေသံ ဝါ”တိအာဒီသု[6] ပရမာယုမှိ။ အာယုကပ္ပေါ ဟိ ဣဓ ကပ္ပေါတိ အဓိပ္ပေတော။ “အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စဟိ သမဏကပ္ပေဟိ ဖလံ ပရိဘုဉ္ဇိတု”န္တိအာဒီသု[7] သမဏဝေါဟာရေ။ “ကေဝလကပ္ပံ ဇေတဝနံ ဩဘာ-သေတွာ”တိအာဒီသု[8] သမန္တဘာဝေ။ “သဒ္ဓါ သဒ္ဒဟနာ ဩကပ္ပနာ အဘိပ္ပ-သာဒေါ”တိအာဒီသု[9] အဘိသဒ္ဒဟနေ၊ သဒ္ဓါယန္တိ အတ္ထော။ “အလင်္ကတော ကပ္ပိတကေသမဿူ”တိအာဒီသု[10] ဆေဒနေ။ “ဧဝမေဝ ဣတော ဒိန္နံ၊ ပေတာနံ ဥပကပ္ပတီ”တိအာဒီသု[11] ဝိနိယောဂေ။ “ကပ္ပကတေန အကပ္ပကတံ သံသိဗ္ဗိတံ ဟောတီ”တိအာဒီသု[12] ဝိနယကိရိယာယံ။ “အတ္ထိ ကပ္ပေါ နိပဇ္ဇိတုံ၊ ဟန္ဒာဟံ နိပဇ္ဇာမီ”တိအာဒီသု[13] လေသေ။ “အာပါယိကော နေရယိကော ကပ္ပဋ္ဌော သံဃဘေဒကော။ပ။ ကပ္ပံ နိရယမှိ ပစ္စတီ’’တိ စ အာဒီသု[14] အန္တရကပ္ပေ။

“န ကပ္ပယန္တိ န ပုရေက္ခရောန္တိ၊
ဓမ္မာပိ တေသံ န ပဋိစ္ဆိတာသေ။
န ဗြာဟ္မဏော သီလဝတေန နေယျော၊
ပါရင်္ဂတော န ပစ္စေတိ တာဒီ”တိ—

အာဒီသု[15] တဏှာဒိဋ္ဌီသု။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ **နိဒ္ဒေသေ** “ကပ္ပါတိ ဥဒ္ဒါနတော ဒွေ ကပ္ပါ တဏှာကပ္ပေါ ဒိဋ္ဌိကပ္ပေါ”တိ[16]။ “အနေကေပိ သံဝဋ္ဋကပ္ပေ အနေကေပိ

၁-မ ၃-၁၁၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၁-၃၇၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၂၀၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၄၄၄-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၁-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဒီ ၂-၉၂၊ ခု ၁-၁၅၂-ပိဋ္ဌေသု။
၇-ဝိ ၄-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ခု ၁-၃၊ ၃၁၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၉-အဘိ ၁-၁၉-ပိဋ္ဌေ။
၁၀-ခု ၂-၁၀၀၊ ခု ၆-၂၇၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၁၁-ခု ၁-၈၊ ခု ၂-၁၂၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၁၂-ဝိ ၂-၁၅၉-ပိဋ္ဌေ။
၁၃-အံ ၃-၁၄၀-ပိဋ္ဌေ။ ၁၄-အံ ၃-၃၁၇၊ ခု ၁-၂၀၃၊ ဝိ-၄-၃၆၉၊ အဘိ ၄-၃၄၆၊ ၄၂၉-ပိဋ္ဌေသု။
၁၅-ခု ၁-၄၀၄-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။ ၁၆-ခု ၇-၇၄-ပိဋ္ဌေ။

vivaṭṭakappe"ti-ādīsu[1] asaṅkhyeyyakappe. "Cattārimāni bhikkhave kappassa asaṅkhyeyyānī"ti-ādīsu[2] mahākappe. Idhāpi mahākappeyeva daṭṭhabbo[3].

Tatrāyaṁ **padasiddhi**—kappīyatīti kappo, ettakāni vassānīti vā ettakāni vassasatānīti vā ettakāni vassasahassānīti vā ettakāni vassasatasahassānīti vā saṁvaccharavasena gaṇetuṁ asakkuṇeyyattā kevalaṁ sāsaparāsi-upamādīhi kappetabbo parikappetabbaparimāṇoti attho. Vuttañhetaṁ—

"Kīvadīgho nu kho bhante kappoti? Dīgho kho bhikkhu kappo, so na sukaro saṅkhātuṁ 'ettakāni vassānī'ti vā 'ettakāni vassasatānī'ti vā 'ettakāni vassasahassānī'ti vā 'ettakāni vassasatasahassānī'ti vā. Sakkā pana bhante upamaṁ kātunti? 'Sakkā bhikkhū'ti Bhagavā avoca, seyyathāpi bhikkhu yojanaṁ āyāmena yojanaṁ vitthārena yojanaṁ ubbedhena mahāsāsaparāsi, tato vassasatassa vassasahassassa accayena ekamekaṁ sāsapaṁ uddhareyya, khippataraṁ kho so bhikkhu mahāsāsaparāsi iminā upakkamena parikkhayaṁ pariyādānaṁ gaccheyya, na tveva kappo, evaṁ dīgho kho bhikkhu kappo"ti[4].

Svāyaṁ mahākappo saṁvaṭṭādivasena catu-asaṅkhyeyyakappasaṅgaho. Vuttampi cetaṁ—

"Cattārimāni bhikkhave kappassa asaṅkhyeyyāni, katamāni cattāri? Saṁvaṭṭo saṁvaṭṭaṭṭhāyī vivaṭṭo vivaṭṭaṭṭhāyī"ti[5].

Tattha tayo saṁvaṭṭā tejosaṁvaṭṭo āposaṁvaṭṭo vāyosaṁvaṭṭoti. Tisso saṁvaṭṭasīmā Ābhassarā Subhakiṇhā Vehapphalāti. Yadā hi kappo tejena saṁvaṭṭati, Ābhassarato heṭṭhā agginā ḍayhati. Yadā āpena saṁvaṭṭati, Subhakiṇhato heṭṭhā udakena vilīyati. Yadā vāyunā saṁvaṭṭati, Vehapphalato heṭṭhā vātena viddhaṁsati. Vitthārato pana koṭisatasahassacakkavāḷaṁ vinassati, yaṁ

1. Dī 1. 76; Ma 1. 42 piṭṭhādīsu.
2. Aṁ 1. 460 piṭṭhe.
3. Dī-Ṭṭha 1. 96; Dī-Ṭṭha 3. 143; Saṁ-Ṭṭha 1. 14; Aṁ-Ṭṭha 2. 239; Khuddakapāṭha-Ṭṭha 97 piṭṭhesupi passitabbaṁ.
4. Saṁ 1. 389-390 piṭṭhesu.
5. Aṁ 1. 460 piṭṭhe.

ဝိဝဋ္ဋကပ္ပေ”တိအာဒီသု[၁] အသင်္ချေယျကပ္ပေ။ “စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ ကပ္ပဿ အသင်္ချေယျာနီ”တိအာဒီသု[၂] မဟာကပ္ပေ။ ဣဓာပိ မဟာကပ္ပေယေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော[၃]။

တတြာယံ **ပဒသိဒ္ဓိ**—ကပ္ပီယတီတိ ကပ္ပေါ၊ ဧတ္တကာနိ ဝဿာနီတိ ဝါ ဧတ္တကာနိ ဝဿသတာနီတိ ဝါ ဧတ္တကာနိ ဝဿသဟဿာနီတိ ဝါ ဧတ္တကာနိ ဝဿသတသဟဿာနီတိ ဝါ သံဝစ္ဆရဝသေန ဂဏေတုံ အသက္ကုဏေယျတ္တာ ကေဝလံ သာသပရာသိဥပမာဒီဟိ ကပ္ပေတဗ္ဗော ပရိကပ္ပေတဗ္ဗပရိမာဏောတိ အတ္ထော။ ဝုတ္တဉှေတံ—

“ကီဝဒီဃော နု ခေါ ဘန္တေ ကပ္ပေါတိ? ဒီဃော ခေါ ဘိက္ခု ကပ္ပေါ၊ သော န သုကရော သင်္ခါတုံ ‘ဧတ္တကာနိ ဝဿာနီ’တိ ဝါ ‘ဧတ္တကာနိ ဝဿသတာနီ’တိ ဝါ ‘ဧတ္တကာနိ ဝဿသဟဿာနီ’တိ ဝါ ‘ဧတ္တကာနိ ဝဿသတသဟဿာနီ’တိ ဝါ။ သက္ကာ ပန ဘန္တေ ဥပမံ ကာတုန္တိ? ‘သက္ကာ ဘိက္ခူ’တိ ဘဂဝါ အဝေါစ၊ သေယျထာပိ ဘိက္ခု ယောဇနံ အာယာမေန ယောဇနံ ဝိတ္ထာရေန ယောဇနံ ဥဗ္ဗေဓေန မဟာသာသပရာသိ၊ တတော ဝဿသတဿ ဝဿသဟဿဿ အစ္စယေန ဧကမေကံ သာသပံ ဥဒ္ဓရေယျ၊ ခိပ္ပတရံ ခေါ သော ဘိက္ခု မဟာသာသပရာသိ ဣမိနာ ဥပက္ကမေန ပရိက္ခယံ ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆေယျ၊ န တွေဝ ကပ္ပေါ၊ ဧဝံ ဒီဃော ခေါ ဘိက္ခု ကပ္ပေါ”တိ[၄]။

သွာယံ မဟာကပ္ပေါ သံဝဋ္ဋာဒိဝသေန စတုအသင်္ချေယျကပ္ပသင်္ဂဟော။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ ကပ္ပဿ အသင်္ချေယျာနိ၊ ကတမာနိ စတ္တာရိ? သံဝဋ္ဋော သံဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ ဝိဝဋ္ဋော ဝိဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ”တိ[၅]။

တတ္ထ တယော သံဝဋ္ဋာ တေဇောသံဝဋ္ဋော အာပေါသံဝဋ္ဋော ဝါယောသံဝဋ္ဋောတိ။ တိဿော သံဝဋ္ဋသီမာ အာဘဿရာ သုဘကိဏှာ ဝေဟပ္ဖလာတိ။ ယဒါ ဟိ ကပ္ပေါ တေဇေန သံဝဋ္ဋတိ၊ အာဘဿရတော ဟေဋ္ဌာ အဂ္ဂိနာ ဍယှတိ။ ယဒါ အာပေန သံဝဋ္ဋတိ၊ သုဘကိဏှတော ဟေဋ္ဌာ ဥဒကေန ဝိလီယတိ။ ယဒါ ဝါယုနာ သံဝဋ္ဋတိ၊ ဝေဟပ္ဖလတော ဟေဋ္ဌာ ဝါတေန ဝိဒ္ဓံသတိ။ ဝိတ္ထာရတော ပန ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠံ ဝိနဿတိ၊ ယံ

၁-ဒီ ၁-၇၆၊ မ ၁-၄၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-အံ ၁-၄၆၀-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၉၆၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၁၄၃၊ သံ-ဋ္ဌ ၁၄၊ အံ-ဋ္ဌ ၂-၂၃၉၊ ခုဒ္ဒကပါဌ-ဋ္ဌ ၉၇-ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၄-သံ ၁-၃၈၉-၃၉၀-ပိဋ္ဌေသု။
၅-အံ ၁-၄၆၀-ပိဋ္ဌေ။

Buddhānaṁ āṇākkhettanti vuccati. Tesu tīsu saṁvaṭṭesu yathākkamaṁ kappavināsakamahāmeghato yāva jālāya vā udakassa vā vātassa vā upacchedo idaṁ ekaṁ asaṅkhyeyyaṁ **saṁvaṭṭo** nāma. Kappavināsakajālādipacchedato yāva koṭisatasahassacakkavāḷaparipūrako sampattimahāmegho uṭṭhahati, idaṁ dutiyaṁ asaṅkhyeyyaṁ **saṁvaṭṭaṭṭhāyī** nāma.

Sampattimahāmeghato yāva candimasūriyapātubhāvo, idaṁ tatiyaṁ asaṅkhyeyyaṁ **vivaṭṭo** nāma. Candimasūriyapātubhāvato yāva puna kappavināsakamahāmegho, idaṁ catutthaṁ asaṅkhyeyyaṁ **vivaṭṭaṭṭhāyī** nāma. Imesu catusaṭṭhi-antarakappasaṅgahaṁ vivaṭṭaṭṭhāyī. Tena samānakālaparicchedā vivaṭṭādayo veditabbā. "Vīsati-antarakappasaṅgahan"ti eke. Iti imāni cattāri asaṅkhyeyyāni eko mahākappo hoti. Tena vuttaṁ "svāyaṁ mahākappo saṁvaṭṭādivasena catu-asaṅkhyeyyakappasaṅgaho"ti.

Kappetica accantasaṁyogavasena upayogabahuvacanaṁ. **Satasahasse**ti kappasaddasambandhena cāyaṁ pulliṅganiddeso, idhāpi accantasaṁyogavaseneva bahuvacanaṁ. Samānādhikaraṇaṁ hetaṁ padadvayaṁ. **Caturo ca asaṅkhiye**ti etthāpi eseva nayo. Kassa pana asaṅkhiyeti aññassa avuttattā kappassa ca vuttattā pakaraṇato kappānanti ayamattho viññāyateva. Na hi vuttaṁ vajjetvā avuttassa kassaci gahaṇaṁ yuttanti. **Ca**-saddo sampiṇḍanattho, mahākappānaṁ caturo asaṅkhyeyye satasahasse ca mahākappeti ayaṁ hettha attho. **Asaṅkhiye**ti ettha saṅkhātuṁ na sakkāti asaṅkhiyā, gaṇanaṁ atikkantāti attho. "Asaṅkhyeyyanti eko gaṇanaviseso"ti eke. Te hi ekato paṭṭhāya mahābalakkhapariyosānāni ekūnasaṭṭhiṭṭhānāni vajjetvā dasamahābalakkhāni asaṅkhyeyyaṁ nāma, saṭṭhimaṭṭhānantaranti vadanti, taṁ na yujjati, saṅkhyāṭhānantaraṁ nāma gaṇanaviseso, tassa asaṅkhyeyyabhāvābhāvato ekaṁ ṭhānantaraṁ asaṅkhyeyyañcāti viruddhametaṁ. Nanu ca asaṅkhyabhāvena asaṅkhyeyyattepi tassa catubbidhabhāvo na yujjatīti? No na yujjati, catūsu ṭhānesu asaṅkhyeyyabhāvassa icchitattā. Tatrāyamādito paṭṭhāya vibhāvanā—

Atīte kira ekasmiṁ kappe Taṇhaṅkaro Medhaṅkaro Saraṇaṅkaro Dīpaṅkaroti cattāro Sammāsambuddhā anukkamena loke uppajjiṁsu. Tesu Dīpaṅkarassa Bhagavato kāle Amaravatī nāma nagaraṁ ahosi.

ဗုဒ္ဓါနံ အာဏာက္ခေတ္တန္တိ ဝုစ္စတိ။ တေသု တီသု သံဝဋ္ဋေသု ယထာက္ကမံ ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃတော ယာဝ ဇာလာယ ဝါ ဥဒကဿ ဝါ ဝါတဿ ဝါ ဥပစ္ဆေဒေါ ဣဒံ ဧကံ အသင်္ချေယျံ **သံဝဋ္ဋော** နာမ။ ကပ္ပဝိနာသကဇာလာဒိပစ္ဆေဒတော ယာဝ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠပရိပူရကော သမ္ပတ္တိမဟာမေဃော ဥဋ္ဌဟတိ၊ ဣဒံ ဒုတိယံ အသင်္ချေယျံ **သံဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ** နာမ။

သမ္ပတ္တိမဟာမေဃတော ယာဝ စန္ဒိမသူရိယပါတုဘာဝေါ၊ ဣဒံ တတိယံ အသင်္ချေယျံ **ဝိဝဋ္ဋော** နာမ။ စန္ဒိမသူရိယပါတုဘာဝတော ယာဝ ပုန ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃော၊ ဣဒံ စတုတ္ထံ အသင်္ချေယျံ **ဝိဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ** နာမ။ ဣမေသု စတုသဋ္ဌိအန္တရကပ္ပသင်္ဂဟံ ဝိဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ။ တေန သမာနကာလပရိစ္ဆေဒါ ဝိဝဋ္ဋာဒယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ "ဝီသတိအန္တရကပ္ပသင်္ဂဟ"န္တိ ဧကေ။ ဣတိ ဣမာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ဧကော မဟာကပ္ပော ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ "သွာယံ မဟာကပ္ပော သံဝဋ္ဋာဒိဝသေန စတုအသင်္ချေယျကပ္ပသင်္ဂဟော"တိ။

ကပ္ပေတိ စ အစ္စန္တသံယောဂဝသေန ဥပယောဂဗဟုဝစနံ။ **သတသဟဿေ**တိ ကပ္ပသဒ္ဒသမ္ဗန္ဓေန စာယံ ပုလ္လိင်္ဂနိဒ္ဒေသော၊ ဣဓာပိ အစ္စန္တသံယောဂဝသေနေဝ ဗဟုဝစနံ။ သမာနာဓိကရဏံ ဟေတံ ပဒဒ္ဝယံ။ **စတုရော စ အသင်္ခိယေ**တိ ဧတ္ထာပိ ဧသေဝ နယော။ ကဿ ပန အသင်္ခိယေတိ အညဿ အဝုတ္တတ္တာ ကပ္ပဿ စ ဝုတ္တတ္တာ ပကရဏတော ကပ္ပါနန္တိ အယမတ္ထော ဝိညာယတေဝ။ န ဟိ ဝုတ္တံ ဝဇ္ဇေတွာ အဝုတ္တဿ ကဿစိ ဂဟဏံ ယုတ္တန္တိ။ **စ**-သဒ္ဒေါ သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော၊ မဟာကပ္ပါနံ စတုရော အသင်္ချေယျေ သတသဟဿေ စ မဟာကပ္ပေတိ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော။ **အသင်္ခိယေ**တိ ဧတ္ထ သင်္ခါတုံ န သက္ကာတိ အသင်္ခိယာ၊ ဂဏနံ အတိက္ကန္တာတိ အတ္ထော။ "အသင်္ချေယျန္တိ ဧကော ဂဏနဝိသေသော"တိ ဧကေ။ တေ ဟိ ဧကတော ပဋ္ဌာယ မဟာဗလက္ခပရိယောသာနာနိ ဧကူနသဋ္ဌိဋ္ဌာနာနိ ဝဇ္ဇေတွာ ဒသမဟာဗလက္ခာနိ အသင်္ချေယျံ နာမ၊ သဋ္ဌိမဋ္ဌာနန္တရန္တိ ဝဒန္တိ၊ တံ န ယုဇ္ဇတိ၊ သင်္ချာဋ္ဌာနန္တရံ နာမ ဂဏနဝိသေသော၊ တဿ အသင်္ချေယျဘာဝါဘာဝတော ဧကံ ဋ္ဌာနန္တရံ အသင်္ချေယျဉ္စာတိ ဝိရုဒ္ဓမေတံ။ နနု စ အသင်္ချျဘာဝေန အသင်္ချေယျတ္တေပိ တဿ စတုဗ္ဗိဓဘာဝေါ န ယုဇ္ဇတီတိ? နော န ယုဇ္ဇတိ၊ စတူသု ဌာနေသု အသင်္ချေယျဘာဝဿ ဣစ္ဆိတတ္တာ။ တတြာယမာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဝိဘာဝနာ—

အတီတေ ကိရ ဧကသ္မိံ ကပ္ပေ တဏှင်္ကရော မေဓင်္ကရော သရဏင်္ကရော ဒီပင်္ကရောတိ စတ္တာရော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ အနုက္ကမေန လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိံသု။ တေသု ဒီပင်္ကရဿ ဘဂဝတော ကာလေ အမရဝတီ နာမ နဂရံ အဟောသိ။

Tattha Sumedho nāma brāhmaṇo paṭivasati ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā kulaparivaṭṭā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato. So aññaṁ kammaṁ akatvā brāhmaṇasippameva uggaṇhi. Tassa daharakāleyeva mātāpitaro kālamakaṁsu. Athassa rāsivaḍḍhako amacco āyapotthakaṁ āharitvā suvaṇṇarajatamaṇimuttādibharite sāragabbhe vivaritvā[1] "ettakaṁ te kumāra mātusantakaṁ, ettakaṁ te pitusantakaṁ, ettakaṁ te ayyakapayyakānan"ti yāva sattamā kulaparivaṭṭā dhanaṁ ācikkhitvā "etaṁ dhanaṁ paṭipajjāhī"ti āha. **Sumedhapaṇḍito** cintesi "imaṁ evaṁ bahuṁ dhanaṁ saṁharitvā mayhaṁ mātāpitādayo paralokaṁ gacchantā ekakahāpaṇampi gahetvā na gatā, mayā pana gahetvā gamanakāraṇaṁ kātuṁ vaṭṭatī"ti, so rañño ārocetvā nagare bheriṁ carāpetvā mahājanassa dānaṁ datvā himavantappadesaṁ gantvā tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā sattāheneva aṭṭha samāpattiyo pañca ca abhiññāyo nibbattetvā samāpattivihārehi viharati.

Tasmiñca kāle **Dīpaṅkara**dasabalo paramābhisambodhiṁ patvā pavattitavaradhammacakko catūhi khīṇāsavasatasahassehi parivuto anupubbena cārikaṁ caramāno **Rammavatī**nagaraṁ[2] nāma patvā tassa avidūre **Sudassana**mahāvihāre paṭivasati. Rammavatīnagaravāsino "Satthā kira amhākaṁ nagaraṁ patvā Sudassanamahāvihāre paṭivasatī"ti sutvā gandhamālādihatthā Satthāraṁ upasaṅkamitvā vanditvā gandhamālādīhi pūjetvā ekamantaṁ nisinnā dhammadesanaṁ sutvā svātanāya nimantetvā uṭṭhāyāsanā pakkamiṁsu. Te punadivase mahādānaṁ sajjetvā nagaraṁ alaṅkaritvā Dasabalassa āgamanamaggaṁ haṭṭhatuṭṭhā sodhenti.

Tasmiñca kāle **Sumedha**tāpaso ākāsena gacchanto te haṭṭhatuṭṭhe manusse disvā "ambho kassa tumhe imaṁ maggaṁ sodhethā"ti[3] pucchi. Tehi "Sammāsambuddhassa āgamanamaggaṁ sodhemā"ti vutte atītesu Buddhesu katādhikārattā "Buddho"ti vacanaṁ sutvā uppannapītisomanasso tāvadeva ākāsato oruyha "mayhampi okāsaṁ detha, ahampi

1. Dvāraṁ vivaritvā (Sī) 2. Rammanagaraṁ (Sī) 3. Haṭṭhatuṭṭhā sodhethāti (Sī)

တတ္ထ သုမေဓော နာမ ဗြာဟ္မဏော ပဋိဝသတိ ဥဘတော သုဇာတော မာတိတော စ ပိတိတော စ သံသုဒ္ဓဂဟဏိကော ယာဝ သတ္တမာ ကုလပရိဝဋ္ဋာ အက္ခိတ္တော အနုပက္ကုဋ္ဌော ဇာတိဝါဒေန၊ အဘိရူပေါ ဒဿနီယော ပါသာဒိကော ပရမာယ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ သမန္နာဂတော။ သော အညံ ကမ္မံ အကတွာ ဗြာဟ္မဏသိပ္ပမေဝ ဥဂ္ဂဏှိ။ တဿ ဒဟရကာလေယေဝ မာတာပိတရော ကာလမကံသု။ အထဿ ရာသိဝဍ္ဎကော အမစ္စော အာယပေါတ္ထကံ အာဟရိတွာ သုဝဏ္ဏရဇတမဏိမုတ္တာဒိဘရိတေ သာရဂဗ္ဘေ ဝိဝရိတွာ[1] "ဧတ္တကံ တေ ကုမာရ မာတုသန္တကံ၊ ဧတ္တကံ တေ ပိတုသန္တကံ၊ ဧတ္တကံ တေ အယျကပယျကာနန္"တိ ယာဝ သတ္တမာ ကုလပရိဝဋ္ဋာ ဓနံ အာစိက္ခိတွာ "ဧတံ ဓနံ ပဋိပဇ္ဇာဟီ"တိ အာဟ။ **သုမေဓပဏ္ဍိတော** စိန္တေသိ "ဣမံ ဧဝံ ဗဟုံ ဓနံ သံဟရိတွာ မယှံ မာတာပိတာဒယော ပရလောကံ ဂစ္ဆန္တာ ဧကကဟာပဏမ္ပိ ဂဟေတွာ န ဂတာ၊ မယာ ပန ဂဟေတွာ ဂမနကာရဏံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ၊ သော ရညော အာရောစေတွာ နဂရေ ဘေရိံ စရာပေတွာ မဟာဇနဿ ဒါနံ ဒတွာ ဟိမဝန္တပ္ပဒေသံ ဂန္တွာ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ သတ္တာဟေနေဝ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စ စ အဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ သမာပတ္တိဝိဟာရေဟိ ဝိဟရတိ။

တသ္မိဉ္စ ကာလေ **ဒီပင်္ကရ**ဒသဗလော ပရမာဘိသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော စတူဟိ ခီဏာသဝသတသဟဿေဟိ ပရိဝုတော အနုပုဗ္ဗေန စာရိကံ စရမာနော **ရမ္မဝတီ**နဂရံ[2] နာမ ပတွာ တဿ အဝိဒူရေ **သုဒဿန**မဟာဝိဟာရေ ပဋိဝသတိ။ ရမ္မဝတီနဂရဝါသိနော "သတ္ထာ ကိရ အမှာကံ နဂရံ ပတွာ သုဒဿနမဟာဝိဟာရေ ပဋိဝသတီ"တိ သုတွာ ဂန္ဓမာလာဒိဟတ္ထာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇေတွာ ဧကမန္တံ နိသိန္နာ ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ သွာတနာယ နိမန္တေတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ ပက္ကမိံသု။ တေ ပုနဒိဝသေ မဟာဒါနံ သဇ္ဇေတွာ နဂရံ အလင်္ကရိတွာ ဒသဗလဿ အာဂမနမဂ္ဂံ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ သောဓေန္တိ။

တသ္မိဉ္စ ကာလေ **သုမေဓ**တာပသော အာကာသေန ဂစ္ဆန္တော တေ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌေ မနုဿေ ဒိသွာ "အမ္ဘော ကဿ တုမှေ ဣမံ မဂ္ဂံ သောဓေထာ"တိ[3] ပုစ္ဆိ။ တေဟိ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ အာဂမနမဂ္ဂံ သောဓေမာ"တိ ဝုတ္တေ အတီတေသု ဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရတ္တာ "ဗုဒ္ဓေါ"တိ ဝစနံ သုတွာ ဥပ္ပန္နပီတိသောမနဿော တာဝဒေဝ အာကာသတော ဩရုယှ "မယှမ္ပိ ဩကာသံ ဒေထ၊ အဟမ္ပိ

၁-ဒွါရံ ဝိဝရိတွာ (သီ) ၂-ရမ္မနဂရံ (သီ) ၃-ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ သောဓေထာတိ (သီ)

sodhessāmī”ti tehi dassitaṁ okāsaṁ “kiñcāpi ahaṁ imaṁ iddhiyā sattaratanavicittaṁ katvā alaṅkarituṁ pahomi, ajja pana mayā kāyaveyyāvaccaṁ kātuṁ vaṭṭati, kāyārahaṁ[1] puññaṁ gaṇhissāmī”ti cintetvā tiṇakacavarādayo nīharitvā paṁsuṁ āharitvā samaṁ karonto sodheti. Aniṭṭhiteyeva pana tassa padesassa sodhane Dīpaṅkaro Bhagavā mahānubhāvānaṁ chaḷabhiññānaṁ khīṇāsavānaṁ catūhi satasahassehi parivuto taṁ maggaṁ paṭipajji. Sumedhapaṇḍito “Sammāsambuddho Buddhasāvakā ca mā cikkhallaṁ akkamantū”ti attano vākacīrañca cammakhaṇḍañca jaṭākalāpañca[2] pasāretvā sayañca yena Bhagavā tena sīsaṁ katvā avakujjo nipajji, evañca cintesi “sacāhaṁ icchissāmi, imassa Bhagavato sāvako hutvā ajjeva kilese ghātessāmi. Kiṁ mayhaṁ ekakeneva saṁsāramahoghato nittharaṇena, yannūnāhampi evarūpo Sammāsambuddho hutvā sadevakaṁ lokaṁ saṁsāramahaṇṇavato tāreyyan”ti. Iti so aṭṭhaṅgasamannāgatamahābhinīhāravasena cittaṁ paṇidhesi. Atha Bhagavā āgantvā tassa ussīsake ṭhatvā cittācāraṁ samijjhanabhāvañcassa ñatvā “ayaṁ ito kappasatasahassādhikānaṁ catunnaṁ asaṅkhyeyyānaṁ matthake Gotamo nāma Sammāsambuddho bhavissatī”ti sabbaṁ imaṁ Bhagavato pavattiṁ byākaritvā pakkāmi.

Tato aparepi Koṇḍaññabhagavantaṁ ādiṁ katvā anukkamena uppannā yāva Kassapadasabalapariyosānā Sammāsambuddhā mahāsattaṁ “Buddho bhavissatī”ti byākariṁsu. Iti amhākaṁ bodhisattassa pāramiyo pūrentasseva catuvīsati Sammāsambuddhā uppannā. Yasmiṁ pana kappe Dīpaṅkaradasabalo udapādi, tasmiṁ aññepi tayo Buddhā ahesuṁ, tesaṁ santike[3] bodhisattassa byākaraṇaṁ nāhosi, tasmā te idha na gahitā. **Porāṇaṭṭhakathāyaṁ** pana tamhā kappā paṭṭhāya sabbabuddhe dassetuṁ idaṁ vuttaṁ—

“Taṇhaṅkaro Medhaṅkaro, athopi Saraṇaṅkaro.
Dīpaṅkaro ca Sambuddho, Koṇḍañño Dvipaduttamo.

Maṅgalo ca Sumano ca, Revato Sobhito Muni.
Anomadassī Padumo, Nārado Padumuttaro.

1. Kāyappasādaṁ (Sī) 2. Jaṭāmaṇḍalañca (Sī) 3. Santikā (Sī)

သောဓေဿာမီ”တိ တေဟိ ဒဿိတံ ဩကာသံ “ကိဉ္စာပိ အဟံ ဣမံ ဣဒ္ဓိယာ သတ္တရတနဝိစိတ္တံ ကတွာ အလင်္ကရိတုံ ပဟောမိ၊ အဇ္ဇ ပန မယာ ကာယဝေယျာဝစ္စံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ကာယာရဟံ[၁] ပုညံ ဂဏှိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ တိဏကစဝရာဒယော နီဟရိတွာ ပံသုံ အာဟရိတွာ သမံ ကရောန္တော သောဓေတိ။ အနိဋ္ဌိတေယေဝ ပန တဿ ပဒေသဿ သောဓနေ ဒီပင်္ကရော ဘဂဝါ မဟာနုဘာဝါနံ ဆဠဘိညာနံ ခီဏာသဝါနံ စတူဟိ သတသဟဿေဟိ ပရိဝုတော တံ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။ သုမေဓပဏ္ဍိတော “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဗုဒ္ဓသာဝကာ စ မာ စိက္ခလ္လံ အက္ကမန္တူ”တိ အတ္တနော ဝါကစီရဉ္စ စမ္မခဏ္ဍဉ္စ ဇဋာကလာပဉ္စ[၂] ပသာရေတွာ သယဉ္စ ယေန ဘဂဝါ တေန သီသံ ကတွာ အဝကုဇ္ဇော နိပဇ္ဇိ၊ ဧဝဉ္စ စိန္တေသိ “သစာဟံ ဣစ္ဆိဿာမိ၊ ဣမဿ ဘဂဝတော သာဝကော ဟုတွာ အဇ္ဇေဝ ကိလေသေ ဃာတေဿာမိ။ ကိံ မယှံ ဧကကေနေဝ သံသာရမဟောဃတော နိတ္ထရဏေန၊ ယန္နူနာဟမ္ပိ ဧဝရူပေါ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ သဒေဝကံ လောကံ သံသာရမဟဏ္ဏဝတော တာရေယျ”န္တိ။ ဣတိ သော အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတမဟာဘိနီဟာရဝသေန စိတ္တံ ပဏိဓေသိ။ အထ ဘဂဝါ အာဂန္တွာ တဿ ဥဿီသကေ ဌတွာ စိတ္တာစာရံ သမိဇ္ဈနဘာဝဉ္စဿ ဉတွာ “အယံ ဣတော ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနံ စတုန္နံ အသင်္ချေယျာနံ မတ္ထကေ ဂေါတမော နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ သဗ္ဗံ ဣမံ ဘဂဝတော ပဝတ္တိံ ဗျာကရိတွာ ပက္ကာမိ။

တတော အပရေပိ ကောဏ္ဍညဘဂဝန္တံ အာဒိံ ကတွာ အနုက္ကမေန ဥပ္ပန္နာ ယာဝ ကဿပဒသဗလပရိယောသာနာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ မဟာသတ္တံ “ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဗျာကရိံသု။ ဣတိ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တဿ ပါရမိယော ပူရေန္တဿေဝ စတုဝီသတိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပန္နာ။ ယသ္မိံ ပန ကပ္ပေ ဒီပင်္ကရဒသဗလော ဥဒပါဒိ၊ တသ္မိံ အညေပိ တယော ဗုဒ္ဓါ အဟေသုံ၊ တေသံ သန္တိကေ[၃] ဗောဓိသတ္တဿ ဗျာကရဏံ နာဟောသိ၊ တသ္မာ တေ ဣဓ န ဂဟိတာ။ **ပေါရာဏဋ္ဌကထာယံ** ပန တမှာ ကပ္ပါ ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗဗုဒ္ဓေ ဒဿေတုံ ဣဒံ ဝုတ္တံ—

“တဏှင်္ကရော မေဓင်္ကရော၊ အထောပိ သရဏင်္ကရော။
ဒီပင်္ကရော စ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ကောဏ္ဍညော ဒွိပဒုတ္တမော။

မင်္ဂလော စ သုမနော စ၊ ရေဝတော သောဘိတော မုနိ။
အနောမဒဿီ ပဒုမော၊ နာရဒေါ ပဒုမုတ္တရော။

၁-ကာယပ္ပသာဒံ (သီ) ၂-ဇဋာမဏ္ဍလဉ္စ (သီ) ၃-သန္တိကာ (သီ)

Sumedho ca Sujāto ca, Piyadassī mahāyaso.
Atthadassī Dhammadassī, Siddhattho Lokanāyako.

Tisso Phusso ca Sambuddho, Vipassī Sikhi Vessabhū.
Kakusandho Koṇāgamano, Kassapo cāpi Nāyako.

Ete ahesuṁ Sambuddhā, vītarāgā samāhitā.
Sataraṁsīva uppannā, mahātamavinodanā.
Jalitvā aggikkhandhāva, nibbutā te sasāvakā”ti[1].

Tattha Dīpaṅkaradasabalassa ca Koṇḍaññadasabalassa ca antare mahākappānaṁ ekaṁ asaṅkhyeyyaṁ Buddhasuñño loko ahosi, tathā Bhagavato Koṇḍaññassa ca Bhagavato Maṅgalassa ca antare, tathā Bhagavato Sobhitassa ca Bhagavato Anomadassissa ca antare, tathā Bhagavato Nāradassa ca Bhagavato Padumuttarassa ca antare. Vuttañhetaṁ **Buddhavaṁse**[2]—

“Dīpaṅkarassa Bhagavato, Koṇḍaññassa ca Satthuno.
Etesaṁ antarā kappā, gaṇanāto asaṅkhiyā.

Koṇḍaññassa aparena, Maṅgalo nāma Nāyako.
Tesampi antarā kappā, gaṇanāto asaṅkhiyā.

Sobhitassa aparena, Anomadassī mahāyaso.
Tesampi antarā kappā, gaṇanāto asaṅkhiyā.

Nāradassa Bhagavato, Padumuttarassa Satthuno.
Tesampi antarā kappā, gaṇanāto asaṅkhiyā”ti.

Evaṁ gaṇanātītatāya asaṅkhyeyyattepi catūsu ṭhānesu mahākappānaṁ gaṇanātikkamena “caturo ca asaṅkhiye”ti vuttaṁ, na saṅkhyāvisesenāti veditabbaṁ. Yasmā pana Padumuttaradasabalassa ca Sumedhadasabalassa ca antare tiṁsakappasahassāni, Sujātadasabalassa ca Piyadassīdasabalassa ca antare navasahassādhikānaṁ kappānaṁ saṭṭhisahassāni dvāsītuttarāni aṭṭha ca satāni, Dhammadassīdasabalassa ca Siddhatthadasabalassa ca antare vīsati kappā, Siddhatthadasabalassa ca Tissadasabalassa ca antare eko

1. Jātaka-Ṭṭha 1. 52; Apadāna-Ṭṭha 1. 54 piṭṭhādīsu. 2. Khu 4. 382 piṭṭhe.

သုမေဓော စ သုဇာတော စ၊ ပိယဒဿီ မဟာယသော။
အတ္ထဒဿီ ဓမ္မဒဿီ၊ သိဒ္ဓတ္ထော လောကနာယကော။

တိဿော ဖုဿော စ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဝိပဿီ သိခီ ဝေဿဘူ။
ကကုသန္ဓော ကောဏာဂမနော၊ ကဿပေါ စာပိ နာယကော။

ဧတေ အဟေသုံ သမ္ဗုဒ္ဓါ၊ ဝီတရာဂါ သမာဟိတာ။
သတရံသီဝ ဥပ္ပန္နာ၊ မဟာတမဝိနောဒနာ။
ဇလိတွာ အဂ္ဂိက္ခန္ဓာဝ၊ နိဗ္ဗုတာ တေ သသာဝကာ”တိ[၁]။

တတ္ထ ဒီပင်္ကရဒသဗလဿ စ ကောဏ္ဍညဒသဗလဿ စ အန္တရေ မဟာကပ္ပါနံ ဧကံ အသင်္ချေယျံ ဗုဒ္ဓသုညော လောကော အဟောသိ၊ တထာ ဘဂဝတော ကောဏ္ဍညဿ စ ဘဂဝတော မင်္ဂလဿ စ အန္တရေ၊ တထာ ဘဂဝတော သောဘိတဿ စ ဘဂဝတော အနောမဒဿိဿ စ အန္တရေ၊ တထာ ဘဂဝတော နာရဒဿ စ ဘဂဝတော ပဒုမုတ္တရဿ စ အန္တရေ။ ဝုတ္တဉှေတံ **ဗုဒ္ဓဝံသေ**[၂]—

“ဒီပင်္ကရဿ ဘဂဝတော၊ ကောဏ္ဍညဿ စ သတ္ထုနော။
ဧတေသံ အန္တရာ ကပ္ပါ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယာ။

ကောဏ္ဍညဿ အပရေန၊ မင်္ဂလော နာမ နာယကော။
တေသမ္ပိ အန္တရာ ကပ္ပါ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယာ။

သောဘိတဿ အပရေန၊ အနောမဒဿီ မဟာယသော။
တေသမ္ပိ အန္တရာ ကပ္ပါ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယာ။

နာရဒဿ ဘဂဝတော၊ ပဒုမုတ္တရဿ သတ္ထုနော။
တေသမ္ပိ အန္တရာ ကပ္ပါ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယာ”တိ။

ဧဝံ ဂဏနာတီတတာယ အသင်္ချေယျတ္တေပိ စတူသု ဌာနေသု မဟာကပ္ပါနံ ဂဏနာတိက္ကမေန “စတုရော စ အသင်္ခိယေ”တိ ဝုတ္တံ၊ န သင်္ချာဝိသေသေနာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယသ္မာ ပန ပဒုမုတ္တရဒသဗလဿ စ သုမေဓဒသဗလဿ စ အန္တရေ တိံသကပ္ပသဟဿာနိ၊ သုဇာတဒသဗလဿ စ ပိယဒဿီဒသဗလဿ စ အန္တရေ နဝသဟဿာဓိကာနံ ကပ္ပါနံ သဋ္ဌိသဟဿာနိ ဒွါသီတုတ္တရာနိ အဋ္ဌ စ သတာနိ၊ ဓမ္မဒဿီဒသဗလဿ စ သိဒ္ဓတ္ထဒသဗလဿ စ အန္တရေ ဝီသတိ ကပ္ပါ၊ သိဒ္ဓတ္ထဒသဗလဿ စ တိဿဒသဗလဿ စ အန္တရေ ဧကော

၁-ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၅၂၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၅၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ခု ၄-၃၈၂-ပိဋ္ဌေ။

kappo, Bhagavato Vipassissa ca Bhagavato Sikhissa ca antare saṭṭhi kappā, Bhagavato ca Vessabhussa Bhagavato ca Kakusandhassa antare tiṁsa kappā, iti Padumuttaradasabalassa uppannakappato paṭṭhāya heṭṭhā tesaṁ tesaṁ Buddhānaṁ uppannakappehi iminā ca bhaddakappena saddhiṁ satasahassamahākappā, te sandhāya vuttaṁ "kappe ca satasahasse"ti. Imasmiṁ panatthe vitthāriyamāne sabbaṁ Buddhavaṁsapāḷiṁ āharitvā saṁvaṇṇetabbaṁ hotīti ativitthārabhīrukassa mahājanassa cittaṁ anurakkhantā na vitthārayimha. Atthikehi **Buddhavaṁsato**[1] gahetabbo. Yopi cettha vattabbo kathāmaggo, sopi **Aṭṭhasāliniyā**[2] dhammasaṅgahavaṇṇanāya **Jātakaṭṭhakathāya**[3] ca vuttanayeneva veditabbo.

Etthantareti ettha **antara**saddo—

"Nadītīresu saṇṭhāne, sabhāsu rathiyāsu ca.
Janā saṅgamma mantenti, mañca tañca kimantaran"ti[4]—

ādīsu kāraṇe āgato. "Addasā kho maṁ bhante aññatarā itthī vijjantarikāya bhājanaṁ dhovantī"ti-ādīsu[5] khaṇe, vijjuniccharaṇakkhaṇeti attho. "Yassantarato na santi kopā"ti-ādīsu[6] citte. "Antarā ca gayaṁ antarā ca bodhin"ti-ādīsu[7] vivare. "Na upajjhāyassa bhaṇamānassa antarantarā kathā opātetabbā"ti-ādīsu[8] vemajjhe. Idhāpi vemajjheyeva daṭṭhabbo[9], tasmā etasmiṁ antare vemajjheti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—yasmiṁ mahākappe amhākaṁ Bhagavā Sumedhapaṇḍito hutvā Dīpaṅkarassa Bhagavato pādamūle—

"Manussattaṁ liṅgasampatti, hetu Satthāradassanaṁ.
Pabbajjā guṇasampatti, adhikāro ca chandatā"ti[10]—

evaṁ vuttehi aṭṭhahi aṅgehi samannāgataṁ mahābhinīhāraṁ akāsi, samattiṁsa pāramiyo pavicini[11] samādiyi, sabbepi Buddhakārake dhamme

1. Khu 4. 299 piṭṭhādīsu. 2. Abhi-Ṭṭha 1. 33 piṭṭhādīsu.
3. Jātaka-Ṭṭha 1. 2 piṭṭhādīsu. 4. Saṁ 1. 203 piṭṭhe.
5. Ma 2. 112 piṭṭhe. 6. Khu 1. 100 piṭṭhe Udāne.
7. Ma 1. 227; Vi 3. 11 piṭṭhesu. 8. Vi 3. 58 piṭṭhe.
9. Dī-Ṭṭha 1. 35; Aṁ-Ṭṭha 2. 297 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.
10. Khu 4. 311 piṭṭhe. 11. Pavici (Sī)

ကပ္ပေါ၊ ဘဂဝတော ဝိပဿိဿ စ ဘဂဝတော သိခိဿ စ အန္တရေ သဋ္ဌိ ကပ္ပါ၊ ဘဂဝတော စ ဝေဿဘုဿ ဘဂဝတော စ ကကုသန္ဓဿ အန္တရေ တိံသ ကပ္ပါ၊ ဣတိ ပဒုမုတ္တရဒသဗလဿ ဥပ္ပန္နကပ္ပတော ပဋ္ဌာယ ဟေဋ္ဌာ တေသံ တေသံ ဗုဒ္ဓါနံ ဥပ္ပန္နကပ္ပေဟိ ဣမိနာ စ ဘဒ္ဒကပ္ပေန သဒ္ဓိံ သတသဟဿမဟာကပ္ပါ၊ တေ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ကပ္ပေ စ သတသဟဿေ"တိ။ ဣမသ္မိံ ပနတ္ထေ ဝိတ္ထာရိယမာနေ သဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓဝံသပါဠိံ အာဟရိတွာ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗံ ဟောတီတိ အတိဝိတ္ထာရဘီရုကဿ မဟာဇနဿ စိတ္တံ အနုရက္ခန္တာ န ဝိတ္ထာရယိမှ။ အတ္ထိကေဟိ **ဗုဒ္ဓဝံသတော**[၁] ဂဟေတဗ္ဗော။ ယောပိ စေတ္ထ ဝတ္တဗ္ဗော ကထာမဂ္ဂေါ၊ သောပိ **အဋ္ဌသာလိနိယာ**[၂] ဓမ္မသင်္ဂဟဝဏ္ဏနာယ **ဇာတကဋ္ဌကထာယ**[၃] စ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္ထန္တရေတိ ဧတ္ထ **အန္တရ**သဒ္ဒေါ—

"နဒီတီရေသု သဏ္ဌာနေ၊ သဘာသု ရထိယာသု စ။
ဇနာ သင်္ဂမ္မ မန္တေန္တိ၊ မဉ္စ တဉ္စ ကိမန္တရ"န္တိ[၄]—

အာဒီသု ကာရဏေ အာဂတော။ "အဒ္ဒသာ ခေါ မံ ဘန္တေ အညတရာ ဣတ္ထီ ဝိဇ္ဇန္တရိကာယ ဘာဇနံ ဓောဝန္တီ"တိအာဒီသု[၅] ခဏေ၊ ဝိဇ္ဇုနိစ္ဆရဏက္ခဏေတိ အတ္ထော။ "ယဿန္တရတော န သန္တိ ကောပါ"တိအာဒီသု[၆] စိတ္တေ။ "အန္တရာ စ ဂယံ အန္တရာ စ ဗောဓိ"န္တိအာဒီသု[၇] ဝိဝရေ။ "န ဥပဇ္ဈာယဿ ဘဏမာနဿ အန္တရန္တရာ ကထာ ဩပါတေတဗ္ဗာ"တိအာဒီသု[၈] ဝေမဇ္ဈေ။ ဣဓာပိ ဝေမဇ္ဈေယေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော[၉]၊ တသ္မာ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဝေမဇ္ဈေတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယသ္မိံ မဟာကပ္ပေ အမှာကံ ဘဂဝါ သုမေဓပဏ္ဍိတော ဟုတွာ ဒီပင်္ကရဿ ဘဂဝတော ပါဒမူလေ—

"မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ၊ ဟေတု သတ္ထာရဒဿနံ။
ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဂုဏသမ္ပတ္တိ၊ အဓိကာရော စ ဆန္ဒတာ"တိ[၁၀]—

ဧဝံ ဝုတ္တေဟိ အဋ္ဌဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတံ မဟာဘိနီဟာရံ အကာသိ၊ သမတ္တိံသ ပါရမိယော ပဝိစိနိ[၁၁] သမာဒိယိ၊ သဗ္ဗေပိ ဗုဒ္ဓကာရကေ ဓမ္မေ

၁-ခု ၄-၂၉၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-သံ ၁-၂၀၃-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၂-၁၁၂-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ခု ၁-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။
၇-မ ၁-၂၂၇၊ ဝိ ၃-၁၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၈-ဝိ ၃-၅၈-ပိဋ္ဌေ။
၉-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၃၅၊ အံ-ဋ္ဌ ၂-၂၉၇-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၁၀-ခု ၄-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ။ ၁၁-ပဝိစိ (သီ)

sampādetuṁ ārabhi, yamhi ce'tasmiṁ bhaddakappe sabbaso pūritapāramī hutvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhi, imesaṁ dvinnaṁ mahākappānaṁ antare yathāvuttaparicchede kālaviseseti. Kathaṁ panetaṁ viññāyatīti? "Kappe ca satasahasse, caturo ca asaṅkhiye"ti idaṁ hi mahākappānaṁ paricchedato aparicchedato ca saṅkhyādassanaṁ, sā kho panāyaṁ saṅkhyā saṅkhyeyyassa ādipariyosānaggahaṇaṁ vinā na sambhavatīti yattha bodhisambhārānamārambho yattha ca te pariyositā tadubhayampi avadhibhāvena "etthantare"ti ettha atthato dassitanti viññāyati. Avadhi ca panāyaṁ abhividhivasena veditabbo, na mariyādāvasena, ārambhosānakappānaṁ ekadesena antogadhattā. Nanu ca nippadesena tesaṁ apariyādānato abhividhi ca idha na sambhavatīti? Na idamevaṁ tadekadesepi tabbohārato. Yo hi tadekadesabhūto kappo, so nippadesato pariyādinnoti.

Yaṁ caritaṁ, sabbaṁ taṁ bodhipācananti ettha **caritan**ti cariyā, samattiṁsapāramisaṅgahā dānasīlādipaṭipatti, ñātatthacariyālokatthacariyābuddhatthacariyānaṁ tadantogadhattā. Tathā yā cimā aṭṭha cariyā, seyyathidaṁ? Paṇidhisampannānaṁ catūsu iriyāpathesu **iriyāpathacariyā** indriyesu guttadvārānaṁ ajjhattikāyatanesu **āyatanacariyā** appamādavihārīnaṁ catūsu satipaṭṭhānesu **saticariyā** adhicittamanuyuttānaṁ catūsu jhānesu **samādhicariyā** buddhisampannānaṁ catūsu ariyasaccesu **ñāṇacariyā** sammā paṭipannānaṁ catūsu ariyamaggesu **maggacariyā** adhigataphalānaṁ catūsu sāmaññaphalesu **patticariyā**[1] tiṇṇaṁ Buddhānaṁ sabbasattesu **lokatthacariyā**ti. Tattha padesato dvinnaṁ bodhisattānaṁ Paccekabuddhabuddhasāvakānañca lokatthacariyā, mahābodhisattānaṁ pana Sammāsambuddhānañca nippadesato. Vuttañhetaṁ **Niddese**[2] "cariyāti aṭṭha cariyāyo, iriyāpathacariyā āyatanacariyā"ti vitthāro. "Adhimuccanto saddhāya carati, paggaṇhanto vīriyena carati, upaṭṭhahanto satiyā carati, avikkhipanto samādhinā carati, pajānanto paññāya carati, vijānanto viññāṇena carati, evampi paṭipannassa kusalā dhammā āyatantīti āyatanacariyāya carati, evampi paṭipanno visesamadhigacchatīti visesacariyāya caratī"ti

1. Pakaticariyā (Sī)

2. Khu 8. 232-233; Khu 9. 215 piṭṭhādīsu.

သမ္ပာဒေတုံ အာရဘိ၊ ယမှိ စေ’တသ္မိံ ဘဒ္ဒကပ္ပေ သဗ္ဗသော ပူရိတပါရမီ ဟုတွာ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိ၊ ဣမေသံ ဒွိန္နံ မဟာကပ္ပါနံ အန္တရေ ယထာဝုတ္တပရိစ္ဆေဒေ ကာလဝိသေသေတိ။ ကထံ ပနေတံ ဝိညာယတီတိ? "ကပ္ပေ စ သတသဟဿေ၊ စတုရော စ အသင်္ခိယေ"တိ ဣဒံ ဟိ မဟာကပ္ပါနံ ပရိစ္ဆေဒတော အပရိစ္ဆေဒတော စ သင်္ချာဒဿနံ၊ သာ ခေါ ပနာယံ သင်္ချာ သင်္ချေယျဿ အာဒိပရိယောသာနဂ္ဂဟဏံ ဝိနာ န သမ္ဘဝတီတိ ယတ္ထ ဗောဓိသမ္ဘာရာနမာရမ္ဘော ယတ္ထ စ တေ ပရိယောသိတာ တဒုဘယမ္ပိ အဝဓိဘာဝေန "ဧတ္ထန္တရေ"တိ ဧတ္ထ အတ္ထတော ဒဿိတန္တိ ဝိညာယတိ။ အဝဓိ စ ပနာယံ အဘိဝိဓိဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော၊ န မရိယာဒါဝသေန၊ အာရမ္ဘောသာနကပ္ပါနံ ဧကဒေသေန အန္တောဂဓတ္တာ။ နနု စ နိပ္ပဒေသေန တေသံ အပရိယာဒါနတော အဘိဝိဓိ စ ဣဓ န သမ္ဘဝတီတိ? န ဣဒမေဝံ တဒေကဒေသေပိ တဗ္ဗောဟာရတော။ ယော ဟိ တဒေကဒေသဘူတော ကပ္ပေါ၊ သော နိပ္ပဒေသတော ပရိယာဒိန္နောတိ။

ယံ စရိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ ဗောဓိပါစနန္တိ ဧတ္ထ **စရိတန္တိ** စရိယာ၊ သမတ္တိံသပါရမိသင်္ဂဟာ ဒါနသီလာဒိပဋိပတ္တိ၊ ဉာတတ္ထစရိယာလောကတ္ထစရိယာဗုဒ္ဓတ္ထစရိယာနံ တဒန္တောဂဓတ္တာ။ တထာ ယာ စိမာ အဋ္ဌ စရိယာ၊ သေယျထိဒံ? ပဏိဓိသမ္ပန္နာနံ စတူသု ဣရိယာပထေသု **ဣရိယာပထစရိယာ** ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရာနံ အဇ္ဈတ္တိကာယတနေသု **အာယတနစရိယာ** အပ္ပမာဒဝိဟာရီနံ စတူသု သတိပဋ္ဌာနေသု **သတိစရိယာ** အဓိစိတ္တမနုယုတ္တာနံ စတူသု ဈာနေသု **သမာဓိစရိယာ** ဗုဒ္ဓိသမ္ပန္နာနံ စတူသု အရိယသစ္စေသု **ဉာဏစရိယာ** သမ္မာ ပဋိပန္နာနံ စတူသု အရိယမဂ္ဂေသု **မဂ္ဂစရိယာ** အဓိဂတဖလာနံ စတူသု သာမညဖလေသု **ပတ္တိစရိယာ**[၁] တိဏ္ဏံ ဗုဒ္ဓါနံ သဗ္ဗသတ္တေသု **လောကတ္ထစရိယာ**တိ။ တတ္ထ ပဒေသတော ဒွိန္နံ ဗောဓိသတ္တာနံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကာနဉ္စ လောကတ္ထစရိယာ၊ မဟာဗောဓိသတ္တာနံ ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနဉ္စ နိပ္ပဒေသတော။ ဝုတ္တဉှေတံ **နိဒ္ဒေသေ**[၂] "စရိယာတိ အဋ္ဌ စရိယာယော၊ ဣရိယာပထစရိယာ အာယတနစရိယာ"တိ ဝိတ္ထာရော။ "အဓိမုစ္စန္တော သဒ္ဓါယ စရတိ၊ ပဂ္ဂဏှန္တော ဝီရိယေန စရတိ၊ ဥပဋ္ဌဟန္တော သတိယာ စရတိ၊ အဝိက္ခိပန္တော သမာဓိနာ စရတိ၊ ပဇာနန္တော ပညာယ စရတိ၊ ဝိဇာနန္တော ဝိညာဏေန စရတိ၊ ဧဝမ္ပိ ပဋိပန္နဿ ကုသလာ ဓမ္မာ အာယတန္တီတိ အာယတနစရိယာယ စရတိ၊ ဧဝမ္ပိ ပဋိပန္နော ဝိသေသမဓိဂစ္ဆတီတိ ဝိသေသစရိယာယ စရတိ"တိ

၁-ပကတိစရိယာ (သီ)

၂-ခု ၈-၂၃၂-၂၃၃၊ ခု ၉-၂၁၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

yā imā aparāpi aṭṭha cariyā vuttā, tāsaṁ sabbāsaṁ pāramitāsveva samorodho veditabbo. Tena vuttaṁ "caritanti cariyā, samattiṁsapāramisaṅgahā dānasīlādipaṭipattī"ti. Hetucariyāya eva pana idhādhippetattā maggacariyāpatticariyānaṁ[1] idha anavarodho veditabbo. Tena vuttaṁ "sabbaṁ taṁ bodhipācanan"ti.

Tattha **sabba**-saddo sabbasabbaṁ āyatanasabbaṁ sakkāyasabbaṁ padesasabbanti catūsu atthesu dissati. Tathā hi "sabbe dhammā sabbākārena Buddhassa Bhagavato ñāṇamukhe āpāthamāgacchantī"ti-ādīsu[2] sabbasabbasmiṁ. "Sabbaṁ vo bhikkhave desessāmi taṁ suṇātha, kiñca bhikkhave sabbaṁ cakkhuṁ ceva rūpā ca -pa- mano ceva dhammā cā"ti ettha āyatanasabbasmiṁ[3]. "Sabbaṁ sabbato sañjānātī"ti-ādīsu[4] sakkāyasabbasmiṁ. "Sabbesampi vo sāriputta subhāsitaṁ pariyāyenā"ti-ādīsu[5] padesasabbasmiṁ. Idhāpi padesasabbasmiṁ eva veditabbo, bodhisambhārabhūtassa caritassa adhippetatthā.

Bodhīti rukkhopi ariyamaggopi nibbānampi sabbaññutaññāṇampi. "Bodhirukkhamūle paṭhamābhisambuddho"ti[6] ca "antarā ca Gayaṁ antarā ca bodhin"ti[7] ca āgataṭṭhāne bujjhati etthāti rukkho bodhi. "Bodhi vuccati catūsu maggesu ñāṇan"ti[8] āgataṭṭhāne cattāri ariyasaccāni bujjhati etenāti ariyamaggo bodhi. "Patvāna bodhiṁ amataṁ asaṅkhatan"ti[9] āgataṭṭhāne bujjhati etasmiṁ nimittabhūteti nibbānaṁ bodhi. "Pappoti bodhiṁ varabhūrimedhaso"ti[10] āgataṭṭhāne sabbe dhamme sabbākārena bujjhati etenāti sabbaññutaññāṇaṁ bodhi. Idhāpi sabbaññutaññāṇaṁ adhippetaṁ. Arahattamaggasabbaññutaññāṇāni vā idha bodhīti veditabbāni[11], mahābodhiyā adhippetattā Bhagavato. Āsavakkhayañāṇapadaṭṭhānaṁ hi sabbaññutaññāṇaṁ sabbaññutaññāṇapadaṭṭhānañca āsavakkhayañāṇaṁ "mahābodhī"ti vuccati. Etthāyaṁ saṅkhepattho—yathāvuttakālaparicchede yaṁ mama dānasīlādipaṭipattisaṅkhātaṁ caritaṁ, taṁ sabbaṁ anavasesaṁ mahābodhiyā pācanaṁ sādhakaṁ nibbattakanti. Etena bodhisambhārānaṁ nirantarabhāvanaṁ dasseti. Atha

---

1. Pakaticariyānaṁ (Sī)
2. Khu 7. 277; Khu 8. 175; Khu 9. 377 piṭṭhādīsu.
3. Saṁ 2. 248 piṭṭhe.
4. Ma 1. 4 piṭṭhe.
5. Ma 1. 281 piṭṭhe.
6. Vi 3. 1; Khu 1. 77 piṭṭhesu.
7. Ma 1. 227; Vi 3. 11 piṭṭhesu.
8. Khu 8. 231 piṭṭhe.
9. Gavesitabbo.
10. Dī 3. 129 piṭṭhe.
11. Ma-Ṭṭha 1. 56; Vi-Ṭṭha 1. 109; Udāna-Ṭṭha 146 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.

ယာ ဣမာ အပရာပိ အဋ္ဌ စရိယာ ဝုတ္တာ၊ တာသံ သဗ္ဗာသံ ပါရမိတာသွေဝ သမောရောဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တေန ဝုတ္တံ "စရိတန္တိ စရိယာ၊ သမတ္တိံသပါရမိသင်္ဂဟာ ဒါနသီလာဒိပဋိပတ္တီ"တိ။ ဟေတုစရိယာယ ဧဝ ပန ဣဓာဓိပ္ပေတတ္တာ မဂ္ဂစရိယာပတ္တိစရိယာနံ[၁] ဣဓ အနဝရောဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တေန ဝုတ္တံ "သဗ္ဗံ တံ ဗောဓိပါစန"န္တိ။

တတ္ထ **သဗ္ဗ**-သဒ္ဒေါ သဗ္ဗသဗ္ဗံ အာယတနသဗ္ဗံ သက္ကာယသဗ္ဗံ ပဒေသသဗ္ဗန္တိ စတူသု အတ္ထေသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟိ "သဗ္ဗေ ဓမ္မာ သဗ္ဗာကာရေန ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဉာဏမုခေ အာပါထမာဂစ္ဆန္တီ"တိအာဒီသု[၂] သဗ္ဗသဗ္ဗသ္မိံ။ "သဗ္ဗံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ တံ သုဏာထ၊ ကိဉ္စ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗံ စက္ခုံ စေဝ ရူပါ စ။ပ။ မနော စေဝ ဓမ္မာ စာ"တိ ဧတ္ထ အာယတနသဗ္ဗသ္မိံ[၃]။ "သဗ္ဗံ သဗ္ဗတော သဉ္ဇာနာတီ"တိအာဒီသု[၄] သက္ကာယသဗ္ဗသ္မိံ။ "သဗ္ဗေသမ္ပိ ဝေါ သာရိပုတ္တ သုဘာသိတံ ပရိယာယေနာ"တိအာဒီသု[၅] ပဒေသသဗ္ဗသ္မိံ။ ဣဓာပိ ပဒေသသဗ္ဗသ္မိံ ဧဝ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဗောဓိသမ္ဘာရဘူတဿ စရိတဿ အဓိပ္ပေတတ္တာ။

ဗောဓီတိ ရုက္ခောပိ အရိယမဂ္ဂေါပိ နိဗ္ဗာနမ္ပိ သဗ္ဗညုတညာဏမ္ပိ။ "ဗောဓိရုက္ခမူလေ ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ"တိ[၆] စ "အန္တရာ စ ဂယံ အန္တရာ စ ဗောဓိ"န္တိ[၇] စ အာဂတဋ္ဌာနေ ဗုဇ္ဈတိ ဧတ္ထာတိ ရုက္ခော ဗောဓိ။ "ဗောဓိ ဝုစ္စတိ စတူသု မဂ္ဂေသု ဉာဏ"န္တိ[၈] အာဂတဋ္ဌာနေ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ ဗုဇ္ဈတိ ဧတေနာတိ အရိယမဂ္ဂေါ ဗောဓိ။ "ပတွာန ဗောဓိံ အမတံ အသင်္ခတ"န္တိ[၉] အာဂတဋ္ဌာနေ ဗုဇ္ဈတိ ဧတသ္မိံ နိမိတ္တဘူတေတိ နိဗ္ဗာနံ ဗောဓိ။ "ပပ္ပေါတိ ဗောဓိံ ဝရဘူရိမေဓသော"တိ[၁၀] အာဂတဋ္ဌာနေ သဗ္ဗေ ဓမ္မေ သဗ္ဗာကာရေန ဗုဇ္ဈတိ ဧတေနာတိ သဗ္ဗညုတညာဏံ ဗောဓိ။ ဣဓာပိ သဗ္ဗညုတညာဏံ အဓိပ္ပေတံ။ အရဟတ္တမဂ္ဂသဗ္ဗညုတညာဏာနိ ဝါ ဣဓ ဗောဓီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ[၁၁]၊ မဟာဗောဓိယာ အဓိပ္ပေတတ္တာ ဘဂဝတော။ အာသဝက္ခယဉာဏပဒဋ္ဌာနံ ဟိ သဗ္ဗညုတညာဏံ သဗ္ဗညုတညာဏပဒဋ္ဌာနဉ္စ အာသဝက္ခယဉာဏံ "မဟာဗောဓီ"တိ ဝုစ္စတိ။ ဧတ္ထာယံ သင်္ခေပတ္ထော—ယထာဝုတ္တကာလပရိစ္ဆေဒေ ယံ မမ ဒါနသီလာဒိပဋိပတ္တိသင်္ခါတံ စရိတံ၊ တံ သဗ္ဗံ အနဝသေသံ မဟာဗောဓိယာ ပါစနံ သာဓကံ နိဗ္ဗတ္တကန္တိ။ ဧတေန ဗောဓိသမ္ဘာရာနံ နိရန္တရဘာဝနံ ဒဿေတိ။ အထ

၁-ပကတိစရိယာနံ(သီ)
၂-ခု ၇-၂၇၇၊ ခု ၈-၁၇၅၊ ခု ၉-၃၇၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-သံ ၂-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၁-၄-ပိဋ္ဌေ။
၅-မ ၁-၂၈၁-ပိဋ္ဌေ။
၆-ဝိ ၃-၁၊ ခု ၁-၇၇-ပိဋ္ဌေသု။
၇-မ ၁-၂၂၇၊ ဝိ ၃-၁၁-ပိဋ္ဌေသု။
၈-ခု ၈-၂၃၁-ပိဋ္ဌေ။
၉-ဂဝေသိတဗ္ဗော။
၁၀-ဒီ ၃-၁၂၉-ပိဋ္ဌေ။
၁၁-မ-ဋ္ဌ ၁-၅၆၊ ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၀၉၊ ဥဒါန-ဋ္ဌ ၁၄၆-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

vā **sabban**ti etthantare yathāvuttakālaparicchede yaṁ caritaṁ, taṁ sabbaṁ sakalameva anavasesaṁ bodhisambhārabhūtameva. Etena sabbasambhārabhāvanaṁ dasseti.

Catasso hi **bodhisambhāresu bhāvanā** sabbasambhārabhāvanā nirantarabhāvanā cirakālabhāvanā sakkaccabhāvanā cāti. Tāsu “kappe ca satasahasse, caturo ca asaṅkhiye”ti iminā **cirakālabhāvanā** vuttā, yo cettha accantasaṁyogo, tena paṭhame atthavikappe sabbaggahaṇena ca **nirantarabhāvanā**, dutiye atthavikappe “sabbaṁ caritan”ti iminā **sabbasambhārabhāvanā**, “bodhipācanan”ti iminā **sakkaccabhāvanā** vuttā hoti, yathā taṁ caritaṁ sammāsambodhiṁ pāceti evaṁbhūtabhāvadīpanato. Tathā hi taṁ “bodhipācanan”ti vattabbataṁ arahati, na aññathāti. Kathaṁ panettha bodhicariyāya nirantarabhāvo veditabbo? Yadi cittanirantaratāya taṁ na yujjati, na hi mahābodhisattānaṁ mahābhinīhārato uddhaṁ bodhisambhārasambharaṇacittato aññaṁ cittaṁ nappavattatīti sakkā vattuṁ. Atha kiriyamayacittappavattiṁ sandhāya vucceyya, evampi na yujjati, na hi sabbāni tesaṁ kiriyamayacittāni bodhisambhārasambharaṇavaseneva pavattanti, eteneva payoganirantaratāpi paṭikkhittāti daṭṭhabbā. Jātinirantaratāya pana nirantarabhāvanā veditabbā. Yassaṁ hi jātiyaṁ mahābodhisattena mahāpaṇidhānaṁ nibbattitaṁ, tato paṭṭhāya yāva carimattabhāvā na sā nāma jāti upalabbhati, yā sabbena sabbaṁ bodhisambhārasambhatā na siyā antamaso dānapāramimattaṁ upādāya. Ayañhi niyatipatthitānaṁ bodhisattānaṁ dhammatā. Yāva ca te kammādīsu vasībhāvaṁ na pāpuṇanti, tāva sappadesampi sambhāresu payogamāpajjanti. Yadā pana sabbaso kammādīsu vasībhāvappattā honti, atha tato paṭṭhāya nippadesato eva bodhisambhāresu samīhanaṁ sātaccakiriyā ca sampajjati. Sakkaccakāritā pana sabbakālaṁ hoti, evaṁ yena yena bodhisattānaṁ tattha tattha yathādhippāyaṁ samijjhanaṁ sampajjatīti. Evametāya gāthāya bodhisambhāresu sabbasambhārabhāvanā cirakālabhāvanā nirantarabhāvanā sakkaccabhāvanā cāti catassopi bhāvanā pakāsitāti veditabbā.

Tatra yasmā bodhisattacaritaṁ bodhisambhārā bodhicariyā aggayānaṁ pāramiyoti atthato ekaṁ, byañjanameva nānaṁ, yasmā ca parato

ဝါ **သဗ္ဗန္တိ** ဧတ္ထန္တရေ ယထာဝုတ္တကာလပရိစ္ဆေဒေ ယံ စရိတံ၊ တံ သဗ္ဗံ သကလမေဝ အနဝသေသံ ဗောဓိသမ္ဘာရဘူတမေဝ။ ဧတေန သဗ္ဗသမ္ဘာရဘာဝနံ ဒဿေတိ။

စတဿော ဟိ **ဗောဓိသမ္ဘာရေသု ဘာဝနာ** သဗ္ဗသမ္ဘာရဘာဝနာ နိရန္တရဘာဝနာ စိရကာလဘာဝနာ သက္ကစ္စဘာဝနာ စာတိ။ တာသု “ကပ္ပေ စ သတသဟဿေ၊ စတုရော စ အသင်္ခိယေ”တိ ဣမိနာ **စိရကာလဘာဝနာ** ဝုတ္တာ၊ ယော စေတ္ထ အစ္စန္တသံယောဂေါ၊ တေန ပဌမေ အတ္ထဝိကပ္ပေ သဗ္ဗဂ္ဂဟဏေန စ **နိရန္တရဘာဝနာ**၊ ဒုတိယေ အတ္ထဝိကပ္ပေ “သဗ္ဗံ စရိတ”န္တိ ဣမိနာ **သဗ္ဗသမ္ဘာရဘာဝနာ**၊ “ဗောဓိပါစန”န္တိ ဣမိနာ **သက္ကစ္စဘာဝနာ** ဝုတ္တာ ဟောတိ၊ ယထာ တံ စရိတံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပါစေတိ ဧဝံဘူတဘာဝဒီပနတော။ တထာ ဟိ တံ “ဗောဓိပါစန”န္တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟတိ၊ န အညထာတိ။ ကထံ ပနေတ္ထ ဗောဓိစရိယာယ နိရန္တရဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော? ယဒိ စိတ္တနိရန္တရတာယ တံ န ယုဇ္ဇတိ၊ န ဟိ မဟာဗောဓိသတ္တာနံ မဟာဘိနီဟာရတော ဥဒ္ဓံ ဗောဓိသမ္ဘာရသမ္ဘရဏစိတ္တတော အညံ စိတ္တံ နပ္ပဝတ္တတီတိ သက္ကာ ဝတ္တုံ။ အထ ကိရိယမယစိတ္တပ္ပဝတ္တိံ သန္ဓာယ ဝုစ္စေယျ၊ ဧဝမ္ပိ န ယုဇ္ဇတိ၊ န ဟိ သဗ္ဗာနိ တေသံ ကိရိယမယစိတ္တာနိ ဗောဓိသမ္ဘာရသမ္ဘရဏဝသေနေဝ ပဝတ္တန္တိ၊ ဧတေနေဝ ပယောဂနိရန္တရတာပိ ပဋိက္ခိတ္တာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဇာတိနိရန္တရတာယ ပန နိရန္တရဘာဝနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယဿံ ဟိ ဇာတိယံ မဟာဗောဓိသတ္တေန မဟာပဏိဓာနံ နိဗ္ဗတ္တိတံ၊ တတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ စရိမတ္တဘာဝါ န သာ နာမ ဇာတိ ဥပလဗ္ဘတိ၊ ယာ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ဗောဓိသမ္ဘာရသမ္ဘတာ န သိယာ အန္တမသော ဒါနပါရမိမတ္တံ ဥပါဒါယ။ အယဉှိ နိယတိပတ္တိတာနံ ဗောဓိသတ္တာနံ ဓမ္မတာ။ ယာဝ စ တေ ကမ္မာဒီသု ဝသီဘာဝံ န ပါပုဏန္တိ၊ တာဝ သပ္ပဒေသမ္ပိ သမ္ဘာရေသု ပယောဂမာပဇ္ဇန္တိ။ ယဒါ ပန သဗ္ဗသော ကမ္မာဒီသု ဝသီဘာဝပ္ပတ္တာ ဟောန္တိ၊ အထ တတော ပဋ္ဌာယ နိပ္ပဒေသတော ဧဝ ဗောဓိသမ္ဘာရေသု သမီဟနံ သာတစ္စကိရိယာ စ သမ္ပဇ္ဇတိ။ သက္ကစ္စကာရိတာ ပန သဗ္ဗကာလံ ဟောတိ၊ ဧဝံ ယေန ယေန ဗောဓိသတ္တာနံ တတ္ထ တတ္ထ ယထာဓိပ္ပါယံ သမိဇ္ဈနံ သမ္ပဇ္ဇတီတိ။ ဧဝမေတာယ ဂါထာယ ဗောဓိသမ္ဘာရေသု သဗ္ဗသမ္ဘာရဘာဝနာ စိရကာလဘာဝနာ နိရန္တရဘာဝနာ သက္ကစ္စဘာဝနာ စာတိ စတဿောပိ ဘာဝနာ ပကာသိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတြ ယသ္မာ ဗောဓိသတ္တစရိတံ ဗောဓိသမ္ဘာရာ ဗောဓိစရိယာ အဂ္ဂယာနံ ပါရမိယောတိ အတ္ထတော ဧကံ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာနံ၊ ယသ္မာ စ ပရတော

vibhāgena vakkhamānānaṁ dānapārami-ādīnaṁ caritanti idaṁ avisesavacanaṁ, tasmā sabbabodhisambhāresu kosallajananatthaṁ pāramiyo idha saṁvaṇṇetabbā. Tā parato **pakiṇṇakakathāyaṁ** sabbākārena saṁvaṇṇayissāma.

2. Iti Bhagavā attano bodhisattabhūmiyaṁ caritaṁ ārambhato paṭṭhāya yāva pariyosānā mahābodhiyā paripācanamevāti avisesato dassetvā idāni tassa paramukkaṁsagamanena atisayato bodhiparipācanabhāvaṁ dassetuṁ imasmiṁ bhaddakappe katipayā pubbacariyā vibhāgato vibhāvento “**atītakappe**”ti-ādimāha.

Tattha **atītakappe**ti ito purime purimatare vā sabbasmiṁ atikkante yathāvuttaparicchede mahākappe, kappānaṁ satasahassādhikesu catūsu asaṅkhyeyyesūti attho. **Caritan**ti ciṇṇaṁ dānādipaṭipattiṁ. **Ṭhapayitvā**ti muñcitvā aggahetvā, avatvāti attho. **Bhavābhave**ti bhave ca abhave ca, “itibhavābhavakathan”ti[1] ettha hi vuddhihāniyo bhavābhavāti vuttā. “Itibhavābhavatañca vītivatto”ti[2] ettha sampattivipatti vuddhi hāni sassatuccheda puñña pāpāni bhavābhavāti adhippetāni. “Itibhavābhavahetu vā bhikkhave bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjatī”ti[3] ettha pana paṇītapaṇītatarāni sappinavanītādibhesajjāni bhavābhavāti adhippetāni. Sampattibhavesu paṇītatarā paṇītatamā bhavābhavātipi vadanti eva, tasmā idhāpi so eva attho veditabbo, khuddake ceva mahante ca bhavasminti vuttaṁ hoti. **Imamhi kappe**ti imasmiṁ bhaddakappe. **Pavakkhissan**ti kathayissaṁ. **Suṇohī**ti Dhammasenāpatiṁ savane niyojeti. **Me**ti mama santike, mama bhāsatoti attho.

Nidānakathā niṭṭhitā.

1. Dī 1. 7 piṭṭhādīsu. 2. Khu 1. 100 piṭṭhe Udāne.
3. Aṁ 1. 316; Khu 1. 268 piṭṭhesu.

ဝိဘာဂေန ဝက္ခမာနာနံ ဒါနပါရမိအာဒီနံ စရိတန္တိ ဣဒံ အဝိသေသဝစနံ၊ တသ္မာ သဗ္ဗဗောဓိသမ္ဘာရေသု ကောသလ္လဇနနတ္ထံ ပါရမိယော ဣဓ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗာ။ တာ ပရတော **ပကိဏ္ဏကကထာယံ** သဗ္ဗာကာရေန သံဝဏ္ဏယိဿာမ။

၂။ ဣတိ ဘဂဝါ အတ္တနော ဗောဓိသတ္တဘူမိယံ စရိတံ အာရမ္ဘတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပရိယောသာနာ မဟာဗောဓိယာ ပရိပါစနမေဝါတိ အဝိသေသတော ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တဿ ပရမုက္ကံသဂမနေန အတိသယတော ဗောဓိပရိပါစနဘာဝံ ဒဿေတုံ ဣမသ္မိံ ဘဒ္ဒကပ္ပေ ကတိပယာ ပုဗ္ဗစရိယာ ဝိဘာဂတော ဝိဘာဝေန္တော “**အတီတကပ္ပေ**”တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **အတီတကပ္ပေ**တိ ဣတော ပုရိမေ ပုရိမတရေ ဝါ သဗ္ဗသ္မိံ အတိက္ကန္တေ ယထာဝုတ္တပရိစ္ဆေဒေ မဟာကပ္ပေ၊ ကပ္ပါနံ သတသဟဿာဓိကေသု စတူသု အသင်္ချေယျေသူတိ အတ္ထော။ **စရိတ**န္တိ စိဏ္ဏံ ဒါနာဒိပဋိပတ္တိံ။ **ဌပယိတွာ**တိ မုဉ္စိတွာ အဂ္ဂဟေတွာ၊ အဝတွာတိ အတ္ထော။ **ဘဝါဘဝေ**တိ ဘဝေ စ အဘဝေ စ၊ “ဣတိဘဝါဘဝကထ”န္တိ[၁] ဧတ္ထ ဟိ ဝုဒ္ဓိဟာနိယော ဘဝါဘဝါတိ ဝုတ္တာ။ “ဣတိဘဝါဘဝတဉ္စ ဝီတိဝတ္တော”တိ[၂] ဧတ္ထ သမ္ပတ္တိဝိပတ္တိ ဝုဒ္ဓိ ဟာနိ သဿတုစ္ဆေဒ ပုည ပါပါနိ ဘဝါဘဝါတိ အဓိပ္ပေတာနိ။ “ဣတိဘဝါဘဝဟေတု ဝါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော တဏှာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ[၃] ဧတ္ထ ပန ပဏီတပဏီတတရာနိ သပ္ပိနဝနီတာဒိဘေသဇ္ဇာနိ ဘဝါဘဝါတိ အဓိပ္ပေတာနိ။ သမ္ပတ္တိဘဝေသု ပဏီတတရာ ပဏီတတမာ ဘဝါဘဝါတိပိ ဝဒန္တိ ဧဝ၊ တသ္မာ ဣဓာပိ သော ဧဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ခုဒ္ဒကေ စေဝ မဟန္တေ စ ဘဝသ္မိန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဣမမှိ ကပ္ပေ**တိ ဣမသ္မိံ ဘဒ္ဒကပ္ပေ။ **ပဝက္ခိဿ**န္တိ ကထယိဿံ။ **သုဏောဟီ**တိ ဓမ္မသေနာပတိံ သဝနေ နိယောဇေတိ။ **မေ**တိ မမ သန္တိကေ၊ မမ ဘာသတောတိ အတ္ထော။

နိဒါနကထာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဒီ ၁-၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ခု ၁-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။ ၃-အံ ၁-၃၁၆၊ ခု ၁-၂၆၈-ပိဋ္ဌေသု။

1. Akittivagga

1. Akitticariyāvaṇṇanā

3. Evaṁ Bhagavā āyasmato Sāriputtattherassa sadevamanussāya ca parisāya attano pubbacariyāya savane ussāhaṁ janetvā idāni taṁ pubbacaritaṁ bhavantarapaṭicchannaṁ hatthatale āmalakaṁ viya paccakkhaṁ karonto **“yadā ahaṁ brahāraññe”**ti-ādimāha.

Tattha **yadā**ti yasmiṁ kāle. **Brahāraññe**ti mahā-araññe, araññāniyaṁ, mahante vaneti attho. **Suññe**ti janavivitte. **Vipinakānane**ti vipinabhūte kānane, padadvayenāpi tassa araññassa gahanabhāvameva dīpeti, sabbametaṁ kāradīpaṁ sandhāya vuttaṁ. **Ajjhogāhetvā**ti anupavisitvā. **Viharāmī**ti dibbabrahma-ariya-āneñjavihārehi samuppāditasukhavisesena iriyāpathavihārena sarīradukkhaṁ vicchinditvā harāmi attabhāvaṁ pavattemi. **Akitti nāma tāpaso**ti evaṁnāmako tāpaso hutvā yadā ahaṁ tasmiṁ araññe viharāmīti attho. Satthā tadā attano Akittitāpasabhāvaṁ Dhammasenāpatissa vadati. Tatrāyaṁ anupubbikathā[1]—

Atīte kira imasmiṁyeva bhaddakappe Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte nāma rājini rajjaṁ kārente bodhisatto asītikoṭivibhavassa brāhmaṇamahāsālassa kule nibbatti, “Akittī”tissa nāmaṁ kariṁsu. Tassa padasā gamanakāle bhaginīpi jāyi[2], “Yasavatī”tissā nāmaṁ kariṁsu. So soḷasavassakāle Takkasilaṁ gantvā sabbasippāni uggahetvā paccāgamāsi. Athassa mātāpitaro kālamakaṁsu. So tesaṁ petakiccāni kāretvā katipayadivasātikkamena ratanāvalokanaṁ āyuttakapurisehi kārayamāno “ettakaṁ mattikaṁ, ettakaṁ pettikaṁ, ettakaṁ pitāmahan”ti sutvā saṁviggamānaso hutvā “idaṁ dhanameva paññāyati, na dhanassa saṁhārakā, sabbe imaṁ dhanaṁ pahāyeva gatā, ahaṁ pana naṁ[3] ādāya gamissāmī”ti rājānaṁ āpucchitvā bheriṁ carāpesi “dhanena atthikā Akittipaṇḍitassa gehaṁ āgacchantū”ti[4].

1. Ānupubbīkathā (Sī) 2. Nibbattā (Ka)
3. Dhanaṁ (Sī, Ka) 4. Gacchantūti (Ka)

၁-အကိတ္တိဝဂ္ဂ

၁-အကိတ္တိစရိယာဝဏ္ဏနာ

၃။ ဧဝံ ဘဂဝါ အာယသ္မတော သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ သဒေဝမနုဿာယ စ ပရိသာယ အတ္တနော ပုဗ္ဗစရိယာယ သဝနေ ဥဿာဟံ ဇနေတွာ ဣဒါနိ တံ ပုဗ္ဗစရိတံ ဘဝန္တရပဋိစ္ဆန္နံ ဟတ္ထတလေ အာမလကံ ဝိယ ပစ္စက္ခံ ကရောန္တော **“ယဒါ အဟံ ဗြဟာရညေ”**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ယဒါ**တိ ယသ္မိံ ကာလေ။ **ဗြဟာရညေ**တိ မဟာအရညေ၊ အရညာနိယံ၊ မဟန္တေ ဝနေတိ အတ္ထော။ **သုညေ**တိ ဇနဝိဝိတ္တေ။ **ဝိပိနကာနနေ**တိ ဝိပိနဘူတေ ကာနနေ၊ ပဒဒွယေနာပိ တဿ အရညဿ ဂဟနဘာဝမေဝ ဒီပေတိ၊ သဗ္ဗမေတံ ကာရဒီပံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **အဇ္ဈောဂါဟေတွာ**တိ အနုပဝိသိတွာ။ **ဝိဟရာမီ**တိ ဒိဗ္ဗဗြဟ္မအရိယအာနေဉ္ဇဝိဟာရေဟိ သမုပ္ပါဒိတသုခဝိသေသေန ဣရိယာပထဝိဟာရေန သရီရဒုက္ခံ ဝိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဟရာမိ အတ္တဘာဝံ ပဝတ္တေမိ။ **အကိတ္တိ နာမ တာပသော**တိ ဧဝံနာမကော တာပသော ဟုတွာ ယဒါ အဟံ တသ္မိံ အရညေ ဝိဟရာမီတိ အတ္ထော။ သတ္ထာ တဒါ အတ္တနော အကိတ္တိတာပသဘာဝံ ဓမ္မသေနာပတိဿ ဝဒတိ။ တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ[၁]—

အတီတေ ကိရ ဣမသ္မိံယေဝ ဘဒ္ဒကပ္ပေ ဗာရာဏသိယံ ဗြဟ္မဒတ္တေ နာမ ရာဇိနိ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တေ ဗောဓိသတ္တော အသီတိကောဋိဝိဘဝဿ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလဿ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ “အကိတ္တိ”တိဿ နာမံ ကရိံသု။ တဿ ပဒသာ ဂမနကာလေ ဘဂိနီပိ ဇာယိ[၂]၊ “ယသဝတီ”တိဿာ နာမံ ကရိံသု။ သော သောဠသဝဿကာလေ တက္ကသိလံ ဂန္တွာ သဗ္ဗသိပ္ပါနိ ဥဂ္ဂဟေတွာ ပစ္စာဂမာသိ။ အထဿ မာတာပိတရော ကာလမကံသု။ သော တေသံ ပေတကိစ္စာနိ ကာရေတွာ ကတိပယဒိဝသာတိက္ကမေန ရတနာဝလောကနံ အာယုတ္တကပုရိသေဟိ ကာရယမာနော “ဧတ္တကံ မတ္တိကံ၊ ဧတ္တကံ ပေတ္တိကံ၊ ဧတ္တကံ ပိတာမဟ”န္တိ သုတွာ သံဝိဂ္ဂမာနသော ဟုတွာ “ဣဒံ ဓနမေဝ ပညာယတိ၊ န ဓနဿ သံဟာရကာ၊ သဗ္ဗေ ဣမံ ဓနံ ပဟာယေဝ ဂတာ၊ အဟံ ပန နံ[၃] အာဒါယ ဂမိဿာမီ”တိ ရာဇာနံ အာပုစ္ဆိတွာ ဘေရိံ စရာပေသိ “ဓနေန အတ္ထိကာ အကိတ္တိပဏ္ဍိတဿ ဂေဟံ အာဂစ္ဆန္တူ”တိ[၄]။

၁-အာနုပုဗ္ဗီကထာ (သီ) ၂-နိဗ္ဗတ္တာ (က) ၃-ဓနံ (သီ၊ က) ၄-ဂစ္ဆန္တူတိ (က)

So sattāhaṁ mahādānaṁ pavattetvā dhane akhīyamāne “kiṁ me imāya dhanakīḷāya, atthikā gaṇhissantī”ti nivesanadvāraṁ vivaritvā hiraññasuvaṇṇādibharite sāragabbhe vivarāpetvā “dinnaṁyeva harantū”ti gehaṁ pahāya ñātiparivaṭṭassa paridevantassa bhaginiṁ gahetvā Bārāṇasito nikkhamitvā nadiṁ uttaritvā dve tīṇi yojanāni gantvā pabbajitvā ramaṇīye bhūmibhāge paṇṇasālaṁ karitvā vasati. Yena pana dvārena tadā nikkhami, taṁ Akittidvāraṁ nāma jātaṁ. Yena titthena nadiṁ otiṇṇo, taṁ Akittititthaṁ nāma jātaṁ. Tassa pabbajitabhāvaṁ sutvā bahū manussā gāmanigamarājadhānivāsino tassa guṇehi ākaḍḍhiyamānahadayā anupabbajiṁsu. Mahāparivāro ahosi, mahālābhasakkāro nibbatti, Buddhuppādo viya ahosi. Atha mahāsatto “ayaṁ lābhasakkāro mahā, parivāropi mahanto, kāyavivekamattampi idha na labhati, mayā ekākinā viharituṁ vaṭṭatī”ti cintetvā paramappicchabhāvato vivekaninnatāya ca kassaci ajānāpetvā[1] ekakova nikkhamitvā anupubbena Damiḷaraṭṭhaṁ patvā Kāvīrapaṭṭanasamīpe uyyāne viharanto jhānābhiññāyo nibbattesi. Tatrāpissa mahālābhasakkāro uppajji. So taṁ jigucchanto chaḍḍetvā ākāsena gantvā Kāradīpe otari. Tadā Kāradīpo Ahidīpo nāma. So tattha mahantaṁ kārarukkhaṁ upanissāya paṇṇasālaṁ māpetvā vāsaṁ kappesi. Appicchatāya pana katthaci agantvā tassa rukkhassa phalakāle phalāni khādanto phale asati pattāni udakasittāni[2] khādanto jhānasamāpattīhi vītināmesi.

Tassa sīlatejena Sakkassa Paṇḍukambalasilāsanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Sakko “ko nu kho maṁ imamhā ṭhānā cāvetukāmo”ti āvajjento paṇḍitaṁ disvā “kimatthaṁ nu kho ayaṁ tāpaso evaṁ dukkaraṁ tapaṁ carati, Sakkattaṁ nu kho pattheti, udāhu aññaṁ, vīmaṁsissāmi naṁ. Ayaṁ hi suvisuddhakāyavacīmanosamācāro jīvite nirapekkho udakasittāni kārapattāni khādati, sace Sakkattaṁ pattheti, attano sittāni kārapattāni mayhaṁ dassati, no ce, na dassatī”ti brāhmaṇavaṇṇena tassa santikaṁ agamāsi. Bodhisattopi kārapattāni sedetvā “sītalībhūtāni khādissāmī”ti paṇṇasāladvāre nisīdi. Athassa purato Sakko

1. Anārocetvā (Ka)   2. Udakasinnāni (Ka)

သော သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ ဓနေ အခီယမာနေ “ကိံ မေ ဣမာယ ဓနကီဠာယ၊ အတ္ထိကာ ဂဏှိဿန္တီ”တိ နိဝေသနဒွါရံ ဝိဝရိတွာ ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒိဘရိတေ သာရဂဗ္ဘေ ဝိဝရာပေတွာ “ဒိန္နံယေဝ ဟရန္တူ”တိ ဂေဟံ ပဟာယ ဉာတိပရိဝဋ္ဋဿ ပရိဒေဝန္တဿ ဘဂိနိံ ဂဟေတွာ ဗာရာဏသိတော နိက္ခမိတွာ နဒိံ ဥတ္တရိတွာ ဒွေ တီဏိ ယောဇနာနိ ဂန္တွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ရမဏီယေ ဘူမိဘာဂေ ပဏ္ဏသာလံ ကရိတွာ ဝသတိ။ ယေန ပန ဒွါရေန တဒါ နိက္ခမိ၊ တံ အကိတ္တိဒွါရံ နာမ ဇာတံ။ ယေန တိတ္ထေန နဒိံ ဩတိဏ္ဏော၊ တံ အကိတ္တိတိတ္ထံ နာမ ဇာတံ။ တဿ ပဗ္ဗဇိတဘာဝံ သုတွာ ဗဟူ မနုဿာ ဂါမနိဂမရာဇဓာနိဝါသိနော တဿ ဂုဏေဟိ အာကဍ္ဎိယမာနဟဒယာ အနုပဗ္ဗဇိံသု။ မဟာပရိဝါရော အဟောသိ၊ မဟာလာဘသက္ကာရော နိဗ္ဗတ္တိ၊ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေါ ဝိယ အဟောသိ။ အထ မဟာသတ္တော “အယံ လာဘသက္ကာရော မဟာ၊ ပရိဝါရောပိ မဟန္တော၊ ကာယဝိဝေကမတ္တမ္ပိ ဣဓ န လဘတိ၊ မယာ ဧကာကိနာ ဝိဟရိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ စိန္တေတွာ ပရမပ္ပိစ္ဆဘာဝတော ဝိဝေကနိန္နတာယ စ ကဿစိ အဇာနာပေတွာ[၁] ဧကကောဝ နိက္ခမိတွာ အနုပုဗ္ဗေန ဒမိဠရဋ္ဌံ ပတွာ ကာဝီရပဋ္ဋနသမီပေ ဥယျာနေ ဝိဟရန္တော ဈာနာဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေသိ။ တတြာပိဿ မဟာလာဘသက္ကာရော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော တံ ဇိဂုစ္ဆန္တော ဆဍ္ဍေတွာ အာကာသေန ဂန္တွာ ကာရဒီပေ ဩတရိ။ တဒါ ကာရဒီပေါ အဟိဒီပေါ နာမ။ သော တတ္ထ မဟန္တံ ကာရရုက္ခံ ဥပနိဿာယ ပဏ္ဏသာလံ မာပေတွာ ဝါသံ ကပ္ပေသိ။ အပ္ပိစ္ဆတာယ ပန ကတ္ထစိ အဂန္တွာ တဿ ရုက္ခဿ ဖလကာလေ ဖလာနိ ခါဒန္တော ဖလေ အသတိ ပတ္တာနိ ဥဒကသိတ္တာနိ[၂] ခါဒန္တော ဈာနသမာပတ္တီဟိ ဝီတိနာမေသိ။

တဿ သီလတေဇေန သက္ကဿ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာသနံ ဥဏှာကာရံ ဒဿေသိ။ သက္ကော “ကော နု ခေါ မံ ဣမမှာ ဌာနာ စာဝေတုကာမော”တိ အာဝဇ္ဇေန္တော ပဏ္ဍိတံ ဒိသွာ “ကိမတ္ထံ နု ခေါ အယံ တာပသော ဧဝံ ဒုက္ကရံ တပံ စရတိ၊ သက္ကတ္တံ နု ခေါ ပတ္ထေတိ၊ ဥဒါဟု အညံ၊ ဝီမံသိဿာမိ နံ။ အယံ ဟိ သုဝိသုဒ္ဓကာယဝစီမနောသမာစာရော ဇီဝိတေ နိရပေက္ခော ဥဒကသိတ္တာနိ ကာရပတ္တာနိ ခါဒတိ၊ သစေ သက္ကတ္တံ ပတ္ထေတိ၊ အတ္တနော သိတ္တာနိ ကာရပတ္တာနိ မယှံ ဒဿတိ၊ နော စေ၊ န ဒဿတီ”တိ ဗြာဟ္မဏဝဏ္ဏေန တဿ သန္တိကံ အဂမာသိ။ ဗောဓိသတ္တောပိ ကာရပတ္တာနိ သေဒေတွာ “သီတလီဘူတာနိ ခါဒိဿာမီ”တိ ပဏ္ဏသာလဒွါရေ နိသီဒိ။ အထဿ ပုရတော သက္ကော

၁-အနာရောစေတွာ (က)   ၂-ဥဒကသိန္နာနိ (က)

brāhmaṇarūpena bhikkhāya atthiko hutvā aṭṭhāsi. Mahāsatto taṁ disvā “lābhā vata me, suladdhaṁ vata me, cirassaṁ vata me yācako diṭṭho”ti somanassappatto hutvā “ajja mama manorathaṁ matthakaṁ pāpetvā dānaṁ dassāmī”ti pakkabhājaneneva ādāya gantvā dānapāramiṁ āvajjetvā attano asesetvāva tassa bhikkhābhājane pakkhipi. Sakko taṁ gahetvā thokaṁ gantvā antaradhāyi. Mahāsattopi tassa datvā puna pariyeṭṭhiṁ anāpajjitvā teneva pītisukhena vītināmesi.

Dutiyadivase pana kārapattāni pacitvā “hiyyo dakkhiṇeyyaṁ alabhiṁ, ajja nu kho kathan”ti paṇṇasāladvāre nisīdi. Sakkopi tatheva āgami. Mahāsatto punapi tatheva datvā vītināmesi. Tatiyadivase ca tatheva datvā “aho vata me lābhā, bahuṁ vata puññaṁ pasavāmi, sacāhaṁ dakkhiṇeyyaṁ labheyyaṁ, evameva māsampi dvemāsampi dānaṁ dadeyyan”ti cintesi. Tīsupi divasesu “tena dānena na lābhasakkārasilokaṁ na cakkavattisampattiṁ na Sakkasampattiṁ na brahmasampattiṁ na sāvakabodhiṁ na paccekabodhiṁ patthemi, api ca idaṁ me dānaṁ sabbaññutaññāṇassa paccayo hotū”ti yathādhikāraṁ cittaṁ ṭhapesi. Tena vuttaṁ—

4. “Tadā maṁ tapatejena, santatto tidivābhibhū.
Dhārento brāhmaṇavaṇṇaṁ, bhikkhāya maṁ upāgami.

5. Pavanā ābhataṁ paṇṇaṁ, atelañca aloṇikaṁ.
Mama dvāre ṭhitaṁ disvā, sakaṭāhena ākiriṁ.

6. Tassa datvānahaṁ paṇṇaṁ, nikujjitvāna bhājanaṁ.
Punesanaṁ jahitvāna, pāvisiṁ paṇṇasālakaṁ.

7. Dutiyampi tatiyampi, upagañchi mamantikaṁ.
Akampito anolaggo, evamevamadāsahaṁ.

8. Na me tappaccayā atthi, sarīrasmiṁ vivaṇṇiyaṁ.
Pītisukhena ratiyā, vītināmemi taṁ divaṁ.

9. Yadi māsampi dvemāsaṁ, dakkhiṇeyyaṁ varaṁ labhe.
Akampito anolīno, dadeyyaṁ dānamuttamaṁ.

ဗြာဟ္မဏရူပေန ဘိက္ခာယ အတ္ထိကော ဟုတွာ အဋ္ဌာသိ။ မဟာသတ္တော တံ ဒိသွာ “လာဘာ ဝတ မေ၊ သုလဒ္ဓံ ဝတ မေ၊ စိရဿံ ဝတ မေ ယာစကော ဒိဋ္ဌော”တိ သောမနဿပ္ပတ္တော ဟုတွာ “အဇ္ဇ မမ မနောရထံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ဒါနံ ဒဿာမီ”တိ ပက္ကဘာဇနေနေဝ အာဒါယ ဂန္တွာ ဒါနပါရမိံ အာဝဇ္ဇေတွာ အတ္တနော အသေသေတွာဝ တဿ ဘိက္ခာဘာဇနေ ပက္ခိပိ။ သက္ကော တံ ဂဟေတွာ ထောကံ ဂန္တွာ အန္တရဓာယိ။ မဟာသတ္တောပိ တဿ ဒတွာ ပုန ပရိယေဋ္ဌိံ အနာပဇ္ဇိတွာ တေနေဝ ပီတိသုခေန ဝီတိနာမေသိ။

ဒုတိယဒိဝသေ ပန ကာရပတ္တာနိ ပစိတွာ “ဟိယျော ဒက္ခိဏေယျံ အလဘိံ၊ အဇ္ဇ နု ခေါ ကထ”န္တိ ပဏ္ဏသာလဒွါရေ နိသီဒိ။ သက္ကောပိ တထေဝ အာဂမိ။ မဟာသတ္တော ပုနပိ တထေဝ ဒတွာ ဝီတိနာမေသိ။ တတိယဒိဝသေ စ တထေဝ ဒတွာ “အဟော ဝတ မေ လာဘာ၊ ဗဟုံ ဝတ ပုညံ ပသဝါမိ၊ သစာဟံ ဒက္ခိဏေယျံ လဘေယျံ၊ ဧဝမေဝ မာသမ္ပိ ဒွေမာသမ္ပိ ဒါနံ ဒဒေယျ”န္တိ စိန္တေသိ။ တီသုပိ ဒိဝသေသု “တေန ဒါနေန န လာဘသက္ကာရသိလောကံ န စက္ကဝတ္တိသမ္ပတ္တိံ န သက္ကသမ္ပတ္တိံ န ဗြဟ္မသမ္ပတ္တိံ န သာဝကဗောဓိံ န ပစ္စေကဗောဓိံ ပတ္ထေမိ၊ အပိ စ ဣဒံ မေ ဒါနံ သဗ္ဗညုတညာဏဿ ပစ္စယော ဟောတူ”တိ ယထာဓိကာရံ စိတ္တံ ဌပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄။ “တဒါ မံ တပတေဇေန၊ သန္တတ္တော တိဒိဝါဘိဘူ။
ဓာရေန္တော ဗြာဟ္မဏဝဏ္ဏံ၊ ဘိက္ခာယ မံ ဥပါဂမိ။

၅။ ပဝနာ အာဘတံ ပဏ္ဏံ၊ အတေလဉ္စ အလောဏိကံ။
မမ ဒွါရေ ဌိတံ ဒိသွာ၊ သကဋာဟေန အာကိရိံ။

၆။ တဿ ဒတွာနဟံ ပဏ္ဏံ၊ နိကုဇ္ဇိတွာန ဘာဇနံ။
ပုနေသနံ ဇဟိတွာန၊ ပါဝိသိံ ပဏ္ဏသာလကံ။

၇။ ဒုတိယမ္ပိ တတိယမ္ပိ၊ ဥပဂဉ္ဆိ မမန္တိကံ။
အကမ္ပိတော အနောလဂ္ဂေါ၊ ဧဝမေဝမဒါသဟံ။

၈။ န မေ တပ္ပစ္စယာ အတ္ထိ၊ သရီရသ္မိံ ဝိဝဏ္ဏိယံ။
ပီတိသုခေန ရတိယာ၊ ဝီတိနာမေမိ တံ ဒိဝံ။

၉။ ယဒိ မာသမ္ပိ ဒွေမာသံ၊ ဒက္ခိဏေယျံ ဝရံ လဘေ။
အကမ္ပိတော အနောလီနော၊ ဒဒေယျံ ဒါနမုတ္တမံ။

10. Na tassa dānaṁ dadamāno, yasaṁ lābhañca patthayiṁ.
Sabbaññutaṁ patthayāno, tāni kammāni ācarin”ti.

Tattha **tadā**ti yadā ahaṁ Akittināmako tāpaso hutvā tasmiṁ dīpe kārārañña viharāmi, tadā. **Man**ti mama. **Tapatejenā**ti sīlapāramitānubhāvena. Sīlaṁ hi duccaritasaṁkilesassa tapanato “tapo”ti vuccati, nekkhammavīriyapāramitānubhāvena vā. Tāpi hi taṇhāsaṁkilesassa kosajjassa ca tapanato “tapo”ti vuccati, ukkaṁsagatā ca tā bodhisattassa imasmiṁ attabhāveti. Khantisaṁvarassa cāpi paramukkaṁsagamanato “khantipāramitānubhāvenā”tipi vattuṁ vaṭṭateva. “Khantī paramaṁ tapo”ti[1] hi vuttaṁ. **Santatto**ti yathāvuttaguṇānubhāvajanitena dhammatāsiddhena Paṇḍukambalasilāsanassa uṇhākārena santāpito. **Tidivābhibhū**ti devalokādhipati, Sakkoti attho. Paṇṇasālāya samīpe gahitampi kārapaṇṇaṁ paṇṇasālāya araññamajjhagatattā **“pavanā ābhatan”**ti vuttaṁ.

Atelañca aloṇikanti deyyadhammassa anuḷārabhāvepi ajjhāsayasampattiyā dānadhammassa mahājutikabhāvaṁ dassetuṁ vuttaṁ. **Mama dvāre**ti mayhaṁ paṇṇasālāya dvāre. **Sakaṭāhena ākirin**ti iminā attano kiñcipi asesetvā dinnabhāvaṁ dasseti.

Punesanaṁ jahitvānāti “ekadivasaṁ dvikkhattuṁ ghāsesanaṁ na sallekhan”ti cintetvā dānapītiyā titto viya hutvā tasmiṁ divase puna āhārapariyeṭṭhiṁ akatvā.

Akampitoti sudūravikkhambhitattā macchariyena acalito dānajjhāsayato calanamattampi akārito. **Anolaggo**ti lobhavasena īsakampi alaggo. **Tatiyampī**ti **pi**-saddena dutiyampīti imaṁ sampiṇḍeti. **Evamevamadāsahan**ti yathā paṭhamaṁ, evamevaṁ dutiyampi tatiyampi adāsiṁ ahaṁ.

Na me tappaccayāti gāthāya vuttamevatthaṁ pākaṭaṁ karoti. Tattha **tappaccayā**ti dānapaccayā tīsu divasesu chinnāhāratāya sarīrasmiṁ yena vevaṇṇiyena bhavitabbaṁ, tampi me **sarīrasmiṁ vivaṇṇiyaṁ** dānapaccayāyeva

1. Dī 2. 42; Khu 1. 41 piṭṭhādīsu.

၁၀။ န တဿ ဒါနံ ဒဒမာနော၊ ယသံ လာဘဉ္စ ပတ္ထယိံ။
သဗ္ဗညုတံ ပတ္ထယာနော၊ တာနိ ကမ္မာနိ အာစရိ”န္တိ။

တတ္ထ **တဒါ**တိ ယဒါ အဟံ အကိတ္တိနာမကော တာပသော ဟုတွာ တသ္မိံ ဒီပေ ကာရာရညေ ဝိဟရာမိ၊ တဒါ။ **မန္တိ** မမ။ **တပတေဇေနာ**တိ သီလပါရမိတာနုဘာဝေန။ သီလံ ဟိ ဒုစ္စရိတသံကိလေသဿ တပနတော “တပေါ”တိ ဝုစ္စတိ၊ နေက္ခမ္မဝီရိယပါရမိတာနုဘာဝေန ဝါ။ တာပိ ဟိ တဏှာသံကိလေသကောသဇ္ဇဿ စ တပနတော “တပေါ”တိ ဝုစ္စတိ၊ ဥက္ကံသဂတာ စ တာ ဗောဓိသတ္တဿ ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေတိ။ ခန္တိသံဝရဿ စာပိ ပရမုက္ကံသဂမနတော “ခန္တိပါရမိတာနုဘာဝေနာ”တိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတေဝ။ “ခန္တီ ပရမံ တပေါ”တိ[၁] ဟိ ဝုတ္တံ။ **သန္တတ္တော**တိ ယထာဝုတ္တဂုဏာနုဘာဝဇနိတေန ဓမ္မတာသိဒ္ဓေန ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာသနဿ ဥဏှာကာရေန သန္တာပိတော။ **တိဒိဝါဘိဘူ**တိ ဒေဝလောကာဓိပတိ၊ သက္ကောတိ အတ္ထော။ ပဏ္ဏသာလာယ သမီပေ ဂဟိတမ္ပိ ကာရပဏ္ဏံ ပဏ္ဏသာလာယ အရညမဇ္ဈဂတတ္တာ **“ပဝနာ အာဘတ”**န္တိ ဝုတ္တံ။

အတေလဉ္စ အလောဏိကန္တိ ဒေယျဓမ္မဿ အနုဠာရဘာဝေပိ အဇ္ဈာသယသမ္ပတ္တိယာ ဒါနဓမ္မဿ မဟာဇုတိကဘာဝံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ **မမ ဒွါရေ**တိ မယှံ ပဏ္ဏသာလာယ ဒွါရေ။ **သကဋာဟေန အာကိရိ**န္တိ ဣမိနာ အတ္တနော ကိဉ္စိပိ အသေသေတွာ ဒိန္နဘာဝံ ဒဿေတိ။

ပုနေသနံ ဇဟိတွာနာတိ “ဧကဒိဝသံ ဒွိက္ခတ္တုံ ဃာသေသနံ န သလ္လေခ”န္တိ စိန္တေတွာ ဒါနပီတိယာ တိတ္တော ဝိယ ဟုတွာ တသ္မိံ ဒိဝသေ ပုန အာဟာရပရိယေဋ္ဌိံ အကတွာ။

အကမ္ပိတောတိ သုဒူရဝိက္ခမ္ဘိတတ္တာ မစ္ဆရိယေန အစလိတော ဒါနဇ္ဈာသယတော စလနမတ္တမ္ပိ အကာရိတော။ **အနောလဂ္ဂေါ**တိ လောဘဝသေန ဤသကမ္ပိ အလဂ္ဂေါ။ **တတိယမ္ပီ**တိ **ပိ**-သဒ္ဒေန ဒုတိယမ္ပီတိ ဣမံ သမ္ပိဏ္ဍေတိ။ **ဧဝမေဝမဒါသဟ**န္တိ ယထာ ပဌမံ၊ ဧဝမေဝံ ဒုတိယမ္ပိ တတိယမ္ပိ အဒါသိံ အဟံ။

န မေ တပ္ပစ္စယာတိ ဂါထာယ ဝုတ္တမေဝတ္ထံ ပါကဋံ ကရောတိ။ တတ္ထ **တပ္ပစ္စယာ**တိ ဒါနပစ္စယာ တီသု ဒိဝသေသု ဆိန္နာဟာရတာယ သရီရသ္မိံ ယေန ဝေဝဏ္ဏိယေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ တမ္ပိ မေ **သရီရသ္မိံ ဝိဝဏ္ဏိယံ** ဒါနပစ္စယာယေဝ

၁-ဒီ ၂-၄၂၊ ခု ၁-၄၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

natthi. Kasmā? Dānavisayena **pītisukhena** dānavisayāya eva ca **ratiyā. Vītināmemi taṁ divan**ti taṁ sakalaṁ timattadivasaṁ vītināmemi. Na kevalañca tīṇi eva divasāni, atha kho māsadvimāsamattampi kālaṁ evameva dātuṁ pahomīti dassetuṁ **"yadi māsampī"**ti-ādi vuttaṁ. **Anolīno**ti alīnacitto, dāne asaṅkucitacittoti attho.

Tassāti brāhmaṇarūpena āgatassa Sakkassa. **Yasan**ti kittiṁ, parivārasampattiṁ vā. **Lābhañcā**ti devamanussesu cakkavatti-ādibhāvena laddhabbaṁ lābhaṁ vā **na patthayiṁ.** Atha kho sabbaññutaṁ sammāsambodhiṁ **patthayāno** ākaṅkhamāno **tāni** tīsu divasesu anekavāraṁ uppannāni dānamayāni puñña**kammāni** dānassa vā parivārabhūtāni kāyasucaritādīni puññakammāni **ācariṁ** akāsinti.

Iti Bhagavā tasmiṁ attabhāve attano sudukkaraṁ puññacaritamattameva idha mahātherassa pakāsesi. **Jātakadesanāyaṁ** pana catutthadivase Sakkassa upasaṅkamitvā bodhisattassa ajjhāsayajānanaṁ varena upanimantanā bodhisattassa varasampaṭicchanasīsena dhammadesanā deyyadhammadakkhiṇeyyānaṁ puna Sakkassa anāgamanassa ca ākaṅkhamānatā ca pakāsitā. Vuttañhetaṁ—

"Akittiṁ disvāna sammantaṁ, Sakko bhūtapatī bravi.
Kiṁ patthayaṁ mahābrahme, eko sammasi ghammani.

Dukkho punabbhavo Sakka[1], sarīrassa ca bhedanaṁ.
Sammohamaraṇaṁ dukkhaṁ, tasmā sammāmi vāsava.

Etasmiṁ te sulapite, patirūpe subhāsite.
Varaṁ Kassapa te dammi, yaṁ kiñci manasicchasi.

Varañce me ado Sakka, sabbabhūtānamissara.
Yena putte ca dāre ca, dhanadhaññaṁ piyāni ca.
Laddhā narā na tappanti, so lobho na mayī vase.

Etasmiṁ -pa- manasicchasi.

1. Nāma (Ka)

နတ္ထိ။ ကသ္မာ? ဒါနဝိသယေန **ပီတိသုခေန** ဒါနဝိသယာယ ဧဝ စ **ရတိယာ။ ဝီတိနာမေမိ တံ ဒိဝ**န္တိ တံ သကလံ တိမတ္တဒိဝသံ ဝီတိနာမေမိ။ န ကေဝလဉ္စ တီဏိ ဧဝ ဒိဝသာနိ၊ အထ ခေါ မာသဒွိမာသမတ္တမ္ပိ ကာလံ ဧဝမေဝ ဒါတုံ ပဟောမီတိ ဒဿေတုံ **"ယဒိ မာသမ္ပိ"**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **အနောလီနော**တိ အလီနစိတ္တော၊ ဒါနေ အသင်္ကုစိတစိတ္တောတိ အတ္ထော။

တဿာတိ ဗြာဟ္မဏရူပေန အာဂတဿ သက္ကဿ။ **ယသ**န္တိ ကိတ္တိံ၊ ပရိဝါရသမ္ပတ္တိံ ဝါ။ **လာဘဉ္စာ**တိ ဒေဝမနုဿေသု စက္ကဝတ္တိအာဒိဘာဝေန လဒ္ဓဗ္ဗံ လာဘံ ဝါ **န ပတ္ထယိံ**။ အထ ခေါ သဗ္ဗညုတံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ **ပတ္ထယာနော** အာကင်္ခမာနော **တာနိ** တီသု ဒိဝသေသု အနေကဝါရံ ဥပ္ပန္နာနိ ဒါနမယာနိ ပုည**ကမ္မာနိ** ဒါနဿ ဝါ ပရိဝါရဘူတာနိ ကာယသုစရိတာဒီနိ ပုညကမ္မာနိ **အာစရိံ** အကာသိန္တိ။

ဣတိ ဘဂဝါ တသ္မိံ အတ္တဘာဝေ အတ္တနော သုဒုက္ကရံ ပုညစရိတမတ္တမေဝ ဣဓ မဟာထေရဿ ပကာသေသိ။ **ဇာတကဒေသနာယံ** ပန စတုတ္ထဒိဝသေ သက္ကဿ ဥပသင်္ကမိတွာ ဗောဓိသတ္တဿ အဇ္ဈာသယဇာနနံ ဝရေန ဥပနိမန္တနာ ဗောဓိသတ္တဿ ဝရသမ္ပဋိစ္ဆနသီသေန ဓမ္မဒေသနာ ဒေယျဓမ္မဒက္ခိဏေယျာနံ ပုန သက္ကဿ အနာဂမနဿ စ အာကင်္ခမာနတာ စ ပကာသိတာ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ—

"အကိတ္တိံ ဒိသွာန သမ္မန္တံ၊ သက္ကော ဘူတပတီ ဗြဝိ။
ကိံ ပတ္ထယံ မဟာဗြဟ္မေ၊ ဧကော သမ္မသိ ဃမ္မနိ။

ဒုက္ခော ပုနဗ္ဘဝေါ သက္က[၁]၊ သရီရဿ စ ဘေဒနံ။
သမ္မောဟမရဏံ ဒုက္ခံ၊ တသ္မာ သမ္မာမိ ဝါသဝ။

ဧတသ္မိံ တေ သုလပိတေ၊ ပတိရူပေ သုဘာသိတေ။
ဝရံ ကဿပ တေ ဒမ္မိ၊ ယံ ကိဉ္စိ မနသိစ္ဆသိ။

ဝရဉ္စေ မေ အဒေါ သက္က၊ သဗ္ဗဘူတာနမိဿရ။
ယေန ပုတ္တေ စ ဒါရေ စ၊ ဓနဓညံ ပိယာနိ စ။
လဒ္ဓါ နရာ န တပ္ပန္တိ၊ သော လောဘော န မယိ ဝသေ။

ဧတသ္မိံ။ပ။ မနသိစ္ဆသိ။

၁-နာမ (က)

Varañce me ado Sakka, sabbabhūtānamissara.
Khettaṁ vatthuṁ hiraññañca, gavāssaṁ dāsaporisaṁ.
Yena jātena jīyanti, so doso na mayī vase.

Etasmiṁ -pa- manasicchasi.

Varañce me ado Sakka, sabbabhūtānamissara.
Bālaṁ na passe na suṇe, na ca bālena saṁvase.
Bālena'llāpasallāpaṁ, na kare na ca rocaye.

Kiṁ nu te akaraṁ bālo, vada Kassapa kāraṇaṁ.
Kena Kassapa bālassa, dassanaṁ nābhikaṅkhasi.

Anayaṁ nayati dummedho, adhurāyaṁ niyuñjati.
Dunnayo seyyaso hoti, sammā vutto pakuppati.
Vinayaṁ so na jānāti, sādhu tassa adassanaṁ.

Etasmiṁ -pa- manasicchasi.

Varañce me ado Sakka, sabbabhūtānamissara.
Dhīraṁ passe suṇe dhīraṁ, dhīrena saha saṁvase.
Dhīrena'llāpasallāpaṁ, taṁ kare taṁ ca rocaye.

Kiṁ nu te akaraṁ dhīro, vada Kassapa kāraṇaṁ.
Kena Kassapa dhīrassa, dassanaṁ abhikaṅkhasi.

Nayaṁ nayati medhāvī, adhurāyaṁ na yuñjati.
Sunayo seyyaso hoti, sammā vutto na kuppati.
Vinayaṁ so pajānāti, sādhu tena samāgamo.

Etasmiṁ -pa- manasicchasi.

Varañce me ado Sakka, sabbabhūtānamissara.
Tato ratyā vivasāne, sūriyuggamanaṁ pati.
Dibbā bhakkhā pātubhaveyyuṁ, sīlavanto ca yācakā.

Dadato me na khīyetha, datvā nānutapeyyahaṁ.
Dadaṁ cittaṁ pasādeyyaṁ, etaṁ Sakka varaṁ vare.

Etasmiṁ -pa- manasicchasi.

ဝရဉ္စေ မေ အဒေါ သက္က၊ သဗ္ဗဘူတာနမိဿရ။
ခေတ္တံ ဝတ္ထုံ ဟိရညဉ္စ၊ ဂဝါဿံ ဒါသပေါရိသံ။
ယေန ဇာတေန ဇီယန္တိ၊ သော ဒေါသော န မယိ ဝသေ။

ဧတသ္မိံ။ ပ ။ မနသိစ္ဆသိ။

ဝရဉ္စေ မေ အဒေါ သက္က၊ သဗ္ဗဘူတာနမိဿရ။
ဗာလံ န ပဿေ န သုဏေ၊ န စ ဗာလေန သံဝသေ။
ဗာလေန'လ္လာပသလ္လာပံ၊ န ကရေ န စ ရောစယေ။

ကိံ နု တေ အကရံ ဗာလော၊ ဝဒ ကဿပ ကာရဏံ။
ကေန ကဿပ ဗာလဿ၊ ဒဿနံ နာဘိကင်္ခသိ။

အနယံ နယတိ ဒုမ္မေဓော၊ အဓုရာယံ နိယုဉ္ဇတိ။
ဒုန္နယော သေယျသော ဟောတိ၊ သမ္မာ ဝုတ္တော ပကုပ္ပတိ။
ဝိနယံ သော န ဇာနာတိ၊ သာဓု တဿ အဒဿနံ။

ဧတသ္မိံ။ပ။ မနသိစ္ဆသိ။

ဝရဉ္စေ မေ အဒေါ သက္က၊ သဗ္ဗဘူတာနမိဿရ။
ဓီရံ ပဿေ သုဏေ ဓီရံ၊ ဓီရေန သဟ သံဝသေ။
ဓီရေန'လ္လာပသလ္လာပံ၊ တံ ကရေ တံ စ ရောစယေ။

ကိံ နု တေ အကရံ ဓီရော၊ ဝဒ ကဿပ ကာရဏံ။
ကေန ကဿပ ဓီရဿ၊ ဒဿနံ အဘိကင်္ခသိ။

နယံ နယတိ မေဓာဝီ၊ အဓုရာယံ န ယုဉ္ဇတိ။
သုနယော သေယျသော ဟောတိ၊ သမ္မာ ဝုတ္တော န ကုပ္ပတိ။
ဝိနယံ သော ပဇာနာတိ၊ သာဓု တေန သမာဂမော။

ဧတသ္မိံ။ပ။ မနသိစ္ဆသိ။

ဝရဉ္စေ မေ အဒေါ သက္က၊ သဗ္ဗဘူတာနမိဿရ။
တတော ရတျာ ဝိဝသာနေ၊ သူရိယုဂ္ဂမနံ ပတိ။
ဒိဗ္ဗာ ဘက္ခာ ပါတုဘဝေယျုံ၊ သီလဝန္တော စ ယာစကာ။

ဒဒတော မေ န ခီယေထ၊ ဒတွာ နာနုတပေယျဟံ။
ဒဒံ စိတ္တံ ပသာဒေယျံ၊ ဧတံ သက္က ဝရံ ဝရေ။

ဧတသ္မိံ။ပ။ မနသိစ္ဆသိ။

Varañce me ado Sakka, sabbabhūtānamissara.
Na maṁ puna upeyyāsi, etaṁ sakka varaṁ vare.

Bahūhi vatacariyāhi, narā ca atha nāriyo.
Dassanaṁ abhikaṅkhanti, kiṁ nu me dassane bhayaṁ.

Taṁ tādisaṁ devavaṇṇaṁ, sabbakāmasamiddhinaṁ.
Disvā tapo pamajjeyyaṁ, etaṁ te dassane bhayan"ti[1].

Atha sakko "sādhu bhante na te ito paṭṭhāya santikaṁ āgamissāmī"ti taṁ abhivādetvā pakkāmi. Mahāsatto yāvajīvaṁ tattheva vasanto āyupariyosāne brahmaloke nibbatti. Anuruddhatthero tadā Sakko ahosi. Lokanātho Akittipaṇḍito.

Tassa mahābhinikkhamanasadisaṁ nikkhantattā **nekkhammapāramī.** Suvisuddhasīlācāratāya **sīlapāramī.** Kāmavitakkādīnaṁ suṭṭhu vikkhambhitattā **vīriyapāramī.** Khantisaṁvarassa paramukkaṁsagamanato **khantipāramī.** Paṭiññānurūpaṁ paṭipattiyā **saccapāramī.** Sabbattha acalasamādānādhiṭṭhānena **adhiṭṭhānapāramī.** Sabbasattesu hitajjhāsayena **mettāpāramī.** Sattasaṅkhārakatavippakāresu majjhattabhāvappattiyā **upekkhāpāramī.** Tāsaṁ upakārānupakāre dhamme jānitvā anupakāre dhamme pahāya upakāradhammesu pavattāpanapurecarā sahajātā ca upāyakosallabhūtā atisallekhavuttisādhanī ca paññā **paññāpāramī**ti imāpi dasa pāramiyo labbhanti.

Dānajjhāsayassa pana ati-uḷārabhāvena dānamukhena desanā pavattā. Tasmā sabbattha samakā[2] mahākaruṇā, dvepi puññañāṇasambhārā, kāyasucaritādīni tīṇi bodhisattasucaritāni, saccādhiṭṭhānādīni cattāri adhiṭṭhānāni, ussāhādayo catasso Buddhabhūmiyo, saddhādayo pañca mahābodhiparipācanīyā dhammā, alobhajjhāsayādayo cha bodhisattānaṁ ajjhāsayā, tiṇṇo tāressāmīti-ādayo satta paṭiññā dhammā, appicchassāyaṁ dhammo, nāyaṁ dhammo mahicchassāti-ādayo[3] aṭṭha mahāpurisavitakkā, nava yonisomanasikāramūlakā dhammā, dānajjhāsayādayo dasa mahāpurisajjhāsayā, dānasīlādayo dasa puññakiriyavatthūnīti evamādayo ye anekasata-anekasahassappabhedā

1. Khu 5. 266 piṭṭhādīsu. 2. Sādhikā (Ka) 3. Dī 3. 249; Aṁ 3. 62 piṭṭhādīsu.

ဝရဉ္စေ မေ အဒေါ သက္က၊ သဗ္ဗဘူတာနမိဿရ။
န မံ ပုန ဥပေယျာသိ၊ ဧတံ သက္က ဝရံ ဝရေ။

ဗဟူဟိ ဝတစရိယာဟိ၊ နရာ စ အထ နာရိယော။
ဒဿနံ အဘိကင်္ခန္တိ၊ ကိံ နု မေ ဒဿနေ ဘယံ။

တံ တာဒိသံ ဒေဝဝဏ္ဏံ၊ သဗ္ဗကာမသမိဒ္ဓိနံ။
ဒိသွာ တပေါ ပမဇ္ဇေယျံ၊ ဧတံ တေ ဒဿနေ ဘယ"န္တိ[၁]။

အထ သက္ကော "သာဓု ဘန္တေ န တေ ဣတော ပဋ္ဌာယ သန္တိကံ အာဂမိဿာမီ"တိ တံ အဘိဝါဒေတွာ ပက္ကာမိ။ မဟာသတ္တော ယာဝဇီဝံ တတ္ထေဝ ဝသန္တော အာယုပရိယောသာနေ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ။ အနုရုဒ္ဓတ္ထေရော တဒါ သက္ကော အဟောသိ။ လောကနာထော အကိတ္တိပဏ္ဍိတော။

တဿ မဟာဘိနိက္ခမနသဒိသံ နိက္ခန္တတ္တာ **နေက္ခမ္မပါရမီ**။ သုဝိသုဒ္ဓသီလာစာရတာယ **သီလပါရမီ**။ ကာမဝိတက္ကာဒီနံ သုဋ္ဌု ဝိက္ခမ္ဘိတတ္တာ **ဝီရိယပါရမီ**။ ခန္တိသံဝရဿ ပရမုက္ကံသဂမနတော **ခန္တိပါရမီ**။ ပဋိညာနုရူပံ ပဋိပတ္တိယာ **သစ္စပါရမီ**။ သဗ္ဗတ္ထ အစလသမာဒါနာဓိဋ္ဌာနေန **အဓိဋ္ဌာနပါရမီ**။ သဗ္ဗသတ္တေသု ဟိတဇ္ဈာသယေန **မေတ္တာပါရမီ**။ သတ္တသင်္ခါရကတဝိပ္ပကာရေသု မဇ္ဈတ္တဘာဝပ္ပတ္တိယာ **ဥပေက္ခာပါရမီ**။ တာသံ ဥပကာရာနုပကာရေ ဓမ္မေ ဇာနိတွာ အနုပကာရေ ဓမ္မေ ပဟာယ ဥပကာရဓမ္မေသု ပဝတ္တာပနပုရေစရာ သဟဇာတာ စ ဥပါယကောသလ္လဘူတာ အတိသလ္လေခဝုတ္တိသာဓနီ စ ပညာ **ပညာပါရမီ**တိ ဣမာပိ ဒသ ပါရမိယော လဗ္ဘန္တိ။

ဒါနဇ္ဈာသယဿ ပန အတိဥဠာရဘာဝေန ဒါနမုခေန ဒေသနာ ပဝတ္တာ။ တသ္မာ သဗ္ဗတ္ထ သမကာ[၂] မဟာကရုဏာ၊ ဒွေပိ ပုညဉာဏသမ္ဘာရာ၊ ကာယသုစရိတာဒီနိ တီဏိ ဗောဓိသတ္တသုစရိတာနိ၊ သစ္စာဓိဋ္ဌာနာဒီနိ စတ္တာရိ အဓိဋ္ဌာနာနိ၊ ဥဿာဟာဒယော စတဿော ဗုဒ္ဓဘူမိယော၊ သဒ္ဓါဒယော ပဉ္စ မဟာဗောဓိပရိပါစနီယာ ဓမ္မာ၊ အလောဘဇ္ဈာသယာဒယော ဆ ဗောဓိသတ္တာနံ အဇ္ဈာသယာ၊ တိဏ္ဏော တာရေဿာမီတိအာဒယော သတ္တ ပဋိညာ ဓမ္မာ၊ အပ္ပိစ္ဆဿာယံ ဓမ္မော၊ နာယံ ဓမ္မော မဟိစ္ဆဿာတိအာဒယော[၃] အဋ္ဌ မဟာပုရိသဝိတက္ကာ၊ နဝ ယောနိသောမနသိကာရမူလကာ ဓမ္မာ၊ ဒါနဇ္ဈာသယာဒယော ဒသ မဟာပုရိသဇ္ဈာသယာ၊ ဒါနသီလာဒယော ဒသ ပုညကိရိယဝတ္ထူနီတိ ဧဝမာဒယော ယေ အနေကသတအနေကသဟဿပ္ပဘေဒါ

၁-ခု ၅-၂၆၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-သာဓိကာ (က) ၃-ဒီ ၃-၂၄၉၊ အံ ၃-၆၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

bodhisambhārabhūtā mahābodhisattaguṇā, te sabbepi yathārahaṁ idha niddhāretvā vattabbā.

Api cettha mahantaṁ bhogakkhandhaṁ mahantañca ñātiparivaṭṭaṁ pahāya mahābhinikkhamanasadisaṁ gehato nikkhamanaṁ, nikkhamitvā pabbajitassa bahujanasammatassa sato paramappicchabhāvena kulesu gaṇesu ca alaggatā, accantameva lābhasakkārasilokajigucchā, pavivekābhirati, kāyajīvitanirapekkho pariccāgo, anāhārasseva sato divasattayampi dānapītiyā parituṭṭhassa nibbikārasarīrayāpanaṁ, māsadvimāsamattampi kālaṁ yācake sati āhāraṁ tatheva[1] datvā "dānagateneva pītisukhena sarīraṁ yāpessāmī"ti pariccāge anolīnavuttisādhako uḷāro dānajjhāsayo, dānaṁ datvā puna āhārapariyeṭṭhiyā akaraṇahetubhūtā paramasallekhavuttīti evamādayo mahāsattassa guṇānubhāvā veditabbā. Tenetaṁ vuccati—

"Evaṁ acchariyā hete, abbhutā ca Mahesino.
Mahākāruṇikā dhīrā, sabbalokekabandhavā.

Acinteyyānubhāvā ca, sadā saddhammagocarā.
Bodhisattā mahāsattā, sucisallekhavuttino.

Mahāvātasamuddhata[2]-vīcimālo mahodadhi.
Api laṅgheyya velantaṁ, bodhisattā na dhammataṁ.

Loke sañjātavaddhāpi, na te bhāvitabhāvino[3].
Limpanti lokadhammehi, toyena padumaṁ yathā.

Yesaṁ ve attani sneho, nihīyati yathā yathā.
Sattesu karuṇāsneho, vaḍḍhateva tathā tathā.

Yathā cittaṁ vase hoti, na ca cittavasānugā.
Tathā kammaṁ vase hoti, na ca kammavasānugā.

Dosehi nābhibhūyanti, samugghātenti vā na te.
Carantā bodhipariyeṭṭhiṁ, purisā'jāniyā budhā.

1. Tasseva (Ka) 2. Samuṭṭhāta (Sī) 3. Bhāvitabhāvanā (Ka)

ဗောဓိသမ္ဘာရဘူတာ မဟာဗောဓိသတ္တဂုဏာ၊ တေ သဗ္ဗေပိ ယထာရဟံ ဣဓ နိဒ္ဓါရေတွာ ဝတ္တဗ္ဗာ။

အပိ စေတ္ထ မဟန္တံ ဘောဂက္ခန္ဓံ မဟန္တဉ္စ ဉာတိပရိဝဋ္ဋံ ပဟာယ မဟာဘိနိက္ခမနသဒိသံ ဂေဟတော နိက္ခမနံ၊ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိတဿ ဗဟုဇနသမ္မတဿ သတော ပရမပ္ပိစ္ဆဘာဝေန ကုလေသု ဂဏေသု စ အလဂ္ဂတာ၊ အစ္စန္တမေဝ လာဘသက္ကာရသိလောကဇိဂုစ္ဆာ၊ ပဝိဝေကာဘိရတိ၊ ကာယဇီဝိတနိရပေက္ခော ပရိစ္စာဂေါ၊ အနာဟာရဿေဝ သတော ဒိဝသတ္တယမ္ပိ ဒါနပီတိယာ ပရိတုဋ္ဌဿ နိဗ္ဗိကာရသရီရယာပနံ၊ မာသဒွိမာသမတ္တမ္ပိ ကာလံ ယာစကေ သတိ အာဟာရံ တထေဝ[၁] ဒတွာ “ဒါနဂတေနေဝ ပီတိသုခေန သရီရံ ယာပေဿာမီ”တိ ပရိစ္စာဂေ အနောလီနဝုတ္တိသာဓကော ဥဠာရော ဒါနဇ္ဈာသယော၊ ဒါနံ ဒတွာ ပုန အာဟာရပရိယေဋ္ဌိယာ အကရဏဟေတုဘူတာ ပရမသလ္လေခဝုတ္တီတိ ဧဝမာဒယော မဟာသတ္တဿ ဂုဏာနုဘာဝါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“ဧဝံ အစ္ဆရိယာ ဟေတေ၊ အဗ္ဘုတာ စ မဟေသိနော။
မဟာကာရုဏိကာ ဓီရာ၊ သဗ္ဗလောကေကဗန္ဓဝါ။

အစိန္တေယျာနုဘာဝါ စ၊ သဒါ သဒ္ဓမ္မဂေါစရာ။
ဗောဓိသတ္တာ မဟာသတ္တာ၊ သုစိသလ္လေခဝုတ္တိနော။

မဟာဝါတသမုဒ္ဓတ[၂]-ဝီစိမာလော မဟောဒဓိ။
အပိ လင်္ဃေယျ ဝေလန္တံ၊ ဗောဓိသတ္တာ န ဓမ္မတံ။

လောကေ သဉ္ဇာတဝဍ္ဎါပိ၊ န တေ ဘာဝိတဘာဝိနော[၃]။
လိမ္ပန္တိ လောကဓမ္မေဟိ၊ တောယေန ပဒုမံ ယထာ။

ယေသံ ဝေ အတ္တနိ သ္နေဟော၊ နိဟီယတိ ယထာ ယထာ။
သတ္တေသု ကရုဏာသ္နေဟော၊ ဝဍ္ဎတေဝ တထာ တထာ။

ယထာ စိတ္တံ ဝသေ ဟောတိ၊ န စ စိတ္တဝသာနုဂါ။
တထာ ကမ္မံ ဝသေ ဟောတိ၊ န စ ကမ္မဝသာနုဂါ။

ဒေါသေဟိ နာဘိဘူယန္တိ၊ သမုဂ္ဃာတေန္တိ ဝါ န တေ။
စရန္တာ ဗောဓိပရိယေဋ္ဌိံ၊ ပုရိသာ’ဇာနိယာ ဗုဓာ။

၁-တဿေဝ (က) ၂-သမုဋ္ဌာတ (သီ) ၃-ဘာဝိတဘာဝနာ (က)

Tesu cittappasādopi, dukkhato parimocaye.
Pagevānukiriyā tesaṁ, dhammassa anudhammato”ti.

Paramatthadīpaniyā Cariyāpiṭakasaṁvaṇṇanāya

Akitticariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Saṅkhabrāhmaṇacariyāvaṇṇanā

11-12. Dutiyasmiṁ **punāparan**ti puna aparaṁ, na kevalamidaṁ Akitticariyameva, atha kho puna aparaṁ aññaṁ Saṅkhacariyampi pavakkhissaṁ, suṇohīti adhippāyo. Ito paresupi eseva nayo. **Saṅkhasavhayo**ti Saṅkhanāmo. **Mahāsamuddaṁ taritukāmo**ti suvaṇṇabhūmiṁ gantuṁ nāvāya mahāsamuddaṁ taritukāmo. **Upagacchāmi paṭṭanan**ti tāmalittipaṭṭanaṁ uddissa gacchāmi. Sayambhuñāṇena paccekabodhiyā adhigatattā sayameva bhūtanti **sayambhuṁ.** Kilesamārādīsu kenacipi na parājitanti **aparājitaṁ**, tiṇṇaṁ mārānaṁ matthakaṁ madditvā ṭhitanti attho. **Tattāya kaṭhinabhūmiyā**ti ghammasantāpena santattāya sakkharavālukānicitattā kharāya kakkhaḷāya bhūmiyā.

13. **Tan**ti taṁ Paccekabuddhaṁ. **Imamatthan**ti imaṁ idāni vakkhamānaṁ “idaṁ khettan”ti-ādikaṁ atthaṁ. **Vicintayin**ti tadā Saṅkhabrāhmaṇabhūto cintesinti satthā vadati. Tatrāyaṁ anupubbikathā—

Atīte ayaṁ Bārāṇasī Moḷinī nāma ahosi. Moḷinīnagare Brahmadatte rajjaṁ kārente bodhisatto Saṅkho nāma brāhmaṇo hutvā aḍḍho mahaddhano catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe attano nivesanadvāreti chasu ṭhānesu cha dānasālāyo kāretvā devasikaṁ chasatasahassāni vissajjento kapaṇaddhikādīnaṁ mahādānaṁ pavattesi. So ekadivasaṁ cintesi “ahaṁ gehe dhane khīṇe dānaṁ dātuṁ na sakkhissāmi, aparikkhīṇeyeva dhane nāvāya Suvaṇṇabhūmiṁ gantvā dhanaṁ āharissāmī”ti. So nāvaṁ bhaṇḍassa pūrāpetvā puttadāraṁ āmantetvā “yāvāhaṁ āgacchissāmi, tāva me dānaṁ anupacchindantā pavatteyyāthā”ti vatvā dāsakammakaraparivuto upāhanaṁ āruyha chattena dhāriyamānena paṭṭanagāmābhimukho pāyāsi.

တေသု စိတ္တပ္ပသာဒေါပိ၊ ဒုက္ခတော ပရိမောစယေ။
ပဂေဝါနုကိရိယာ တေသံ၊ ဓမ္မဿ အနုဓမ္မတော”တိ။

ပရမတ္ထဒီပနိယာ စရိယာပိဋကသံဝဏ္ဏနာယ

အကိတ္တိစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-သင်္ခဗြာဟ္မဏစရိယာဝဏ္ဏနာ

၁၁-၁၂။ ဒုတိယသ္မိံ **ပုနာပရ**န္တိ ပုန အပရံ၊ န ကေဝလမိဒံ အကိတ္တိစရိယမေဝ၊ အထ ခေါ ပုန အပရံ အညံ သင်္ခစရိယမ္ပိ ပဝက္ခိဿံ၊ သုဏောဟီတိ အဓိပ္ပါယော။ ဣတော ပရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သင်္ခသဝှယော**တိ သင်္ခနာမော။ **မဟာသမုဒ္ဒံ တရိတုကာမော**တိ သုဝဏ္ဏဘူမိံ ဂန္တုံ နာဝါယ မဟာသမုဒ္ဒံ တရိတုကာမော။ **ဥပဂစ္ဆာမိ ပဋ္ဋန**န္တိ တာမလိတ္တိပဋ္ဋနံ ဥဒ္ဒိဿ ဂစ္ဆာမိ။ သယမ္ဘုဉာဏေန ပစ္စေကဗောဓိယာ အဓိဂတတ္တာ သယမေဝ ဘူတန္တိ **သယမ္ဘုံ။** ကိလေသမာရာဒီသု ကေနစိပိ န ပရာဇိတန္တိ **အပရာဇိတံ၊** တိဏ္ဏံ မာရာနံ မတ္ထကံ မဒ္ဒိတွာ ဌိတန္တိ အတ္ထော။ **တတ္တာယ ကဌိနဘူမိယာ**တိ ဃမ္မသန္တာပေန သန္တတ္တာယ သက္ခရဝါလုကာနိစိတတ္တာ ခရာယ ကက္ခဠာယ ဘူမိယာ။

၁၃။ **တ**န္တိ တံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ။ **ဣမမတ္ထ**န္တိ ဣမံ ဣဒါနိ ဝက္ခမာနံ “ဣဒံ ခေတ္တ”န္တိအာဒိကံ အတ္ထံ။ **ဝိစိန္တယိ**န္တိ တဒါ သင်္ခဗြာဟ္မဏဘူတော စိန္တေသိန္တိ သတ္ထာ ဝဒတိ။ တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—

အတီတေ အယံ ဗာရာဏသီ မောဠိနီ နာမ အဟောသိ။ မောဠိနီနဂရေ ဗြဟ္မဒတ္တေ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တေ ဗောဓိသတ္တော သင်္ခေါ နာမ ဗြာဟ္မဏော ဟုတွာ အဍ္ဎော မဟဒ္ဓနော စတူသု နဂရဒွါရေသု နဂရမဇ္ဈေ အတ္တနော နိဝေသနဒွါရေတိ ဆသု ဌာနေသု ဆ ဒါနသာလာယော ကာရေတွာ ဒေဝသိကံ ဆသတသဟဿာနိ ဝိဿဇ္ဇေန္တော ကပဏဒ္ဓိကာဒီနံ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ သော ဧကဒိဝသံ စိန္တေသိ “အဟံ ဂေဟေ ဓနေ ခီဏေ ဒါနံ ဒါတုံ န သက္ခိဿာမိ၊ အပရိက္ခီဏေယေဝ ဓနေ နာဝါယ သုဝဏ္ဏဘူမိံ ဂန္တွာ ဓနံ အာဟရိဿာမီ”တိ။ သော နာဝံ ဘဏ္ဍဿ ပူရာပေတွာ ပုတ္တဒါရံ အာမန္တေတွာ “ယာဝါဟံ အာဂစ္ဆိဿာမိ၊ တာဝ မေ ဒါနံ အနုပစ္ဆိန္ဒန္တာ ပဝတ္တေယျာထာ”တိ ဝတွာ ဒါသကမ္မကရပရိဝုတော ဥပါဟနံ အာရုယှ ဆတ္တေန ဓာရိယမာနေန ပဋ္ဋနဂါမာဘိမုခေါ ပါယာသိ။

Tasmiṁ khaṇe Gandhamādane eko Paccekabuddho sattāhaṁ nirodhasamāpattiṁ samāpajjitvā nirodhasamāpattito vuṭṭhāya lokaṁ volokento taṁ dhanāharaṇatthaṁ gacchantaṁ disvā “mahāpuriso dhanaṁ āharituṁ gacchati, bhavissati nu kho assa mahāsamudde antarāyo, no”ti āvajjetvā “bhavissatī”ti ñatvā “esa maṁ disvā chattañca upāhanañca mayhaṁ datvā upāhanadānanissandena samudde bhinnāya nāvāya patiṭṭhaṁ labhissati, karissāmi’ssa anuggahan”ti ākāsena gantvā tassa avidūre otaritvā majjhanhikasamaye caṇḍavātātapena aṅgārasanthatasadisaṁ uṇhavālukaṁ maddanto tassa abhimukhaṁ āgañchi[1], so taṁ disvāva haṭṭhatuṭṭho “puññakkhettaṁ me āgataṁ, ajja mayā ettha bījaṁ ropetuṁ vaṭṭatī”ti cintesi. Tena vuttaṁ “tamahaṁ paṭipathe disvā, imamatthaṁ vicintayin”ti-ādi.

Tattha **idaṁ khettan**ti-ādi cintitākāradassanaṁ. **Khettan**ti khittaṁ bījaṁ mahapphalabhāvakaraṇena tāyatīti khettaṁ, pubbaṇṇāparaṇṇaviruhanabhūmi. Idha pana khettaṁ viyāti khettaṁ, aggadakkhiṇeyyo Paccekabuddho. Tenevāha “puññakāmassa jantuno”ti.

14. **Mahāgaman**ti vipulaphalāgamaṁ, sassasampattidāyakanti attho. **Bījaṁ na ropetī**ti bījaṁ na vapati.

15. **Khettavaruttaman**ti khettavaresupi uttamaṁ. Sīlādiguṇasampannā hi visesato ariyasāvakā khettavarā, tatopi aggabhūto Paccekabuddho khettavaruttamo. **Kāran**ti sakkāraṁ. Yadi na karomīti sambandho. Idaṁ vuttaṁ hoti—idamīdisaṁ anuttaraṁ puññakkhettaṁ labhitvā tattha pūjāsakkāraṁ yadi na karomi, puññena atthiko nāmāhaṁ na bhaveyyanti.

16-17. **Yathā amacco**ti-ādīnaṁ dvinnaṁ gāthānaṁ ayaṁ saṅkhepattho—**yathā** nāma yo koci raññā muddādhikāre[2] ṭhapito lañchanadharo amaccapuriso senāpati vā so **antepure jane** bahiddhā ca balakāyādīsu **rañño** yathānusiṭṭhaṁ na paṭipajjati, **na tesaṁ dhanadhaññaṁ deti**, taṁ taṁ kattabbaṁ vattaṁ parihāpeti, so **muddito**[3] parihāyati

1. Āgacchati (Sī, Ka) 2. Muddhādhikāre (Sī, Ka) 3. Muddhato (Sī, Ka)

တသ္မိံ ခဏေ ဂန္ဓမာဒနေ ဧကော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ သတ္တာဟံ နိရောဓသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ နိရောဓသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ လောကံ ဝေါလောကေန္တော တံ ဓနာဟရဏတ္ထံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ “မဟာပုရိသော ဓနံ အာဟရိတုံ ဂစ္ဆတိ၊ ဘဝိဿတိ နု ခေါ အဿ မဟာသမုဒ္ဒေ အန္တရာယော, နော”တိ အာဝဇ္ဇေတွာ “ဘဝိဿတီ”တိ ဉတွာ “ဧသ မံ ဒိသွာ ဆတ္တဉ္စ ဥပါဟနဉ္စ မယှံ ဒတွာ ဥပါဟနဒါနနိဿန္ဒေန သမုဒ္ဒေ ဘိန္နာယ နာဝါယ ပတိဋ္ဌံ လဘိဿတိ၊ ကရိဿာမိ’ဿ အနုဂ္ဂဟ”န္တိ အာကာသေန ဂန္တွာ တဿ အဝိဒူရေ ဩတရိတွာ မဇ္ဈန္ဟိကသမယေ စဏ္ဍဝါတာတပေန အင်္ဂါရသန္ထတသဒိသံ ဥဏှဝါလုကံ မဒ္ဒန္တော တဿ အဘိမုခံ အာဂဉ္ဆိ[1]၊ သော တံ ဒိသွာဝ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော “ပုညက္ခေတ္တံ မေ အာဂတံ၊ အဇ္ဇ မယာ ဧတ္ထ ဗီဇံ ရောပေတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ စိန္တေသိ။ တေန ဝုတ္တံ “တမဟံ ပဋိပထေ ဒိသွာ၊ ဣမမတ္ထံ ဝိစိန္တယိ”န္တိအာဒိ။

တတ္ထ **ဣဒံ ခေတ္တ**န္တိအာဒိ စိန္တိတာကာရဒဿနံ။ **ခေတ္တ**န္တိ ခိတ္တံ ဗီဇံ မဟပ္ဖလဘာဝကရဏေန တာယတီတိ ခေတ္တံ၊ ပုဗ္ဗဏ္ဏာပရဏ္ဏဝိရုဟနဘူမိ။ ဣဓ ပန ခေတ္တံ ဝိယာတိ ခေတ္တံ၊ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ။ တေနေဝါဟ “ပုညကာမဿ ဇန္တုနော”တိ။

၁၄။ **မဟာဂမ**န္တိ ဝိပုလဖလာဂမံ၊ သဿသမ္ပတ္တိဒါယကန္တိ အတ္ထော။ **ဗီဇံ န ရောပေတီ**တိ ဗီဇံ န ဝပတိ။

၁၅။ **ခေတ္တဝရုတ္တမ**န္တိ ခေတ္တဝရေသုပိ ဥတ္တမံ။ သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နာ ဟိ ဝိသေသတော အရိယသာဝကာ ခေတ္တဝရာ၊ တတောပိ အဂ္ဂဘူတော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ခေတ္တဝရုတ္တမော။ **ကာရ**န္တိ သက္ကာရံ။ ယဒိ န ကရောမီတိ သမ္ဗန္ဓော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဣဒမီဒိသံ အနုတ္တရံ ပုညက္ခေတ္တံ လဘိတွာ တတ္ထ ပူဇာသက္ကာရံ ယဒိ န ကရောမိ၊ ပုညေန အတ္ထိကော နာမာဟံ န ဘဝေယျန္တိ။

၁၆-၁၇။ **ယထာ အမစ္စော**တိအာဒီနံ ဒွိန္နံ ဂါထာနံ အယံ သင်္ခေပတ္ထော—**ယထာ** နာမ ယော ကောစိ ရညာ မုဒ္ဒါဓိကာရေ[2] ဌပိတော လဉ္ဆနဓရော အမစ္စပုရိသော သေနာပတိ ဝါ သော **အန္တေပုရေ ဇနေ** ဗဟိဒ္ဓါ စ ဗလကာယာဒီသု **ရညော** ယထာနုသိဋ္ဌံ န ပဋိပဇ္ဇတိ၊ **န တေသံ ဓနဓညံ ဒေတိ၊** တံ တံ ကတ္တဗ္ဗံ ဝတ္တံ ပရိဟာပေတိ၊ သော **မုဒ္ဒိတော**[3] ပရိဟာယတိ

၁-အာဂစ္ဆတိ (သီ၊ က) ၂-မုဒ္ဓါဓိကာရေ (သီ၊ က) ၃-မုဒ္ဓတော (သီ၊ က)

muddādhikāraladdhavibhavato paridhaṁsati, **evameva** ahampi puññakammassa rato laddhabbapuññaphalasaṅkhātaṁ **puññakāmo** dakkhiṇāya vipulaphalabhāvakaraṇena **vipulaṁ disvāna** taṁ **dakkhiṇaṁ** uḷāraṁ dakkhiṇeyyaṁ labhitvā **tassa dānaṁ yadi na dadāmi puññato** āyatiṁ puññaphalato ca paridhaṁsāmi. Tasmā idha mayā puññaṁ kātabbamevāti.

Evaṁ pana cintetvā mahāpuriso dūratova upāhanā orohitvā vegena upasaṅkamitvā vanditvā "bhante mayhaṁ anuggahatthāya imaṁ rukkhamūlaṁ upagacchathā"ti vatvā tasmiṁ rukkhamūlaṁ upasaṅkamante tattha vālukaṁ ussāpetvā uttarāsaṅgaṁ paññāpetvā Paccekabuddhe tattha nisinne vanditvā vāsitaparissāvitena udakena tassa pāde dhovitvā gandhatelena makkhetvā attano upāhanaṁ puñchitvā gandhatelena makkhetvā tassa pāde paṭimuñcitvā "bhante imaṁ upāhanaṁ āruyha imaṁ chattaṁ matthake katvā gacchathā"ti chattupāhanaṁ adāsi. Sopissa anuggahatthāya taṁ gahetvā pasādasaṁvaḍḍhanatthaṁ passantasseva vehāsaṁ uppatitvā Gandhamādanaṁ agamāsi. Tena vuttaṁ—

18. "Evāhaṁ cintayitvāna, orohitvā upāhanā.
Tassa pādāni vanditvā, adāsiṁ chattupāhanan"ti.

Bodhisatto taṁ disvā ativiya pasannacitto paṭṭanaṁ gantvā nāvaṁ abhiruhi. Athassa mahāsamuddaṁ tarantassa sattame divase nāvā vivaramadāsi. Udakaṁ ussiñcituṁ nāsakkhiṁsu. Mahājano maraṇabhayabhīto attano attano devatā namassitvā mahāviravaṁ viravi. Bodhisatto ekaṁ upaṭṭhākaṁ gahetvā sakalasarīraṁ telena makkhetvā sappinā saddhiṁ sakkharacuṇṇāni yāvadatthaṁ khāditvā tampi khādāpetvā tena saddhiṁ kūpakayaṭṭhimatthakaṁ āruyha "imāya disāya amhākaṁ nagaran"ti disaṁ vavatthapetvā macchakacchapaparipanthato attānaṁ saccādhiṭṭhānena pamocento tena saddhiṁ usabhamattaṭṭhānaṁ atikkamitvā patitvā samuddaṁ tarituṁ ārabhi. Mahājano pana tattheva vināsaṁ pāpuṇi. Tassa tarantasseva satta divasā gatā. So tasmimpi kāle loṇodakena mukhaṁ vikkhāletvā uposathiko ahosiyeva.

မုဒ္ဒါဓိကာရလဒ္ဓဝိဘဝတော ပရိဓံသတိ၊ **ဧဝမေဝ** အဟမ္ပိ ပုညကမ္မဿ ရတော လဒ္ဓဗ္ဗပုညဖလသင်္ခါတံ **ပုညကာမော** ဒက္ခိဏာယ ဝိပုလဖလဘာဝကရဏေန **ဝိပုလံ ဒိသွာန** တံ **ဒက္ခိဏံ** ဥဠာရံ ဒက္ခိဏေယျံ လဘိတွာ **တဿ ဒါနံ ယဒိ န ဒဒါမိ ပုညတော** အာယတိံ ပုညဖလတော စ ပရိဓံသာမိ။ တသ္မာ ဣဓ မယာ ပုညံ ကာတဗ္ဗမေဝါတိ။

ဧဝံ ပန စိန္တေတွာ မဟာပုရိသော ဒူရတောဝ ဥပါဟနာ ဩရောဟိတွာ ဝေဂေန ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ "ဘန္တေ မယှံ အနုဂ္ဂဟတ္ထာယ ဣမံ ရုက္ခမူလံ ဥပဂစ္ဆထာ"တိ ဝတွာ တသ္မိံ ရုက္ခမူလံ ဥပသင်္ကမန္တေ တတ္ထ ဝါလုကံ ဥဿာပေတွာ ဥတ္တရာသင်္ဂံ ပညာပေတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ တတ္ထ နိသိန္နေ ဝန္ဒိတွာ ဝါသိတပရိဿာဝိတေန ဥဒကေန တဿ ပါဒေ ဓောဝိတွာ ဂန္ဓတေလေန မက္ခေတွာ အတ္တနော ဥပါဟနံ ပုဉ္ဆိတွာ ဂန္ဓတေလေန မက္ခေတွာ တဿ ပါဒေ ပဋိမုဉ္စိတွာ "ဘန္တေ ဣမံ ဥပါဟနံ အာရုယှ ဣမံ ဆတ္တံ မတ္ထကေ ကတွာ ဂစ္ဆထာ"တိ ဆတ္တုပါဟနံ အဒါသိ။ သောပိဿ အနုဂ္ဂဟတ္ထာယ တံ ဂဟေတွာ ပသာဒသံဝဍ္ဎနတ္ထံ ပဿန္တဿေဝ ဝေဟာသံ ဥပ္ပတိတွာ ဂန္ဓမာဒနံ အဂမာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၈။ "ဧဝါဟံ စိန္တယိတွာန၊ ဩရောဟိတွာ ဥပါဟနာ။
တဿ ပါဒါနိ ဝန္ဒိတွာ၊ အဒါသိံ ဆတ္တုပါဟန"န္တိ။

ဗောဓိသတ္တော တံ ဒိသွာ အတိဝိယ ပသန္နစိတ္တော ပဋ္ဋနံ ဂန္တွာ နာဝံ အဘိရုဟိ။ အထဿ မဟာသမုဒ္ဒံ တရန္တဿ သတ္တမေ ဒိဝသေ နာဝါ ဝိဝရမဒါသိ။ ဥဒကံ ဥဿိဉ္စိတုံ နာသက္ခိံသု။ မဟာဇနော မရဏဘယဘီတော အတ္တနော အတ္တနော ဒေဝတာ နမဿိတွာ မဟာဝိရဝံ ဝိရဝိ။ ဗောဓိသတ္တော ဧကံ ဥပဋ္ဌာကံ ဂဟေတွာ သကလသရီရံ တေလေန မက္ခေတွာ သပ္ပိနာ သဒ္ဓိံ သက္ခရစုဏ္ဏာနိ ယာဝဒတ္ထံ ခါဒိတွာ တမ္ပိ ခါဒါပေတွာ တေန သဒ္ဓိံ ကူပကယဋ္ဌိမတ္ထကံ အာရုယှ "ဣမာယ ဒိသာယ အမှာကံ နဂရ"န္တိ ဒိသံ ဝဝတ္ထပေတွာ မစ္ဆကစ္ဆပပရိပန္ထတော အတ္တာနံ သစ္စာဓိဋ္ဌာနေန ပမောစေန္တော တေန သဒ္ဓိံ ဥသဘမတ္တဋ္ဌာနံ အတိက္ကမိတွာ ပတိတွာ သမုဒ္ဒံ တရိတုံ အာရဘိ။ မဟာဇနော ပန တတ္ထေဝ ဝိနာသံ ပါပုဏိ။ တဿ တရန္တဿေဝ သတ္တ ဒိဝသာ ဂတာ။ သော တသ္မိမ္ပိ ကာလေ လောဏောဒကေန မုခံ ဝိက္ခာလေတွာ ဥပေါသထိကော အဟောသိယေဝ။

Tadā pana īdisānaṁ purisavisesānaṁ rakkhaṇatthāya catūhi lokapālehi ṭhapitā Maṇimekhalā nāma devadhītā attano issariyena sattāhaṁ pamajjitvā sattame divase taṁ disvā “sacāyaṁ idha marissa, ativiya gārayhā abhavissan”ti saṁviggahadayā suvaṇṇapātiyā dibbabhojanassa pūretvā vegenāgantvā “brāhmaṇa idaṁ dibbabhojanaṁ bhuñjā”ti āha. So taṁ ulloketvā “nāhaṁ bhuñjāmi, uposathikomhī”ti paṭikkhipitvā taṁ pucchanto—

“Yaṁ tvaṁ sukhenā’bhisamekkhase maṁ,
Bhuñjassu bhattaṁ iti maṁ vadesi.
Pucchāmi taṁ nāri mahānubhāve,
Devī nusi tvaṁ uda mānusī nū”ti[1]—

āha. Sā tassa paṭivacanaṁ dentī—

“Devī ahaṁ Saṅkha mahānubhāvā,
Idhāgatā sāgaravārimajjhe.
Anukampikā no ca paduṭṭhacittā,
Taveva atthāya idhā’gatāsmi.

Idha’nnapānaṁ sayanāsanañca,
Yānāni nānāvividhāni Saṅkha.
Sabbassa tyāhaṁ paṭipādayāmi,
Yaṁ kiñci tuyhaṁ manasā’bhipatthitan”ti[1]—

imā gāthā abhāsi. Taṁ sutvā mahāsatto “ayaṁ devadhītā samuddapiṭṭhe mayhaṁ ‘idañcidañca dammī’ti vadati, yañcesā mayhaṁ deti, tampi mama puññeneva, taṁ pana puññaṁ ayaṁ devadhītā jānāti nu kho, udāhu na jānāti, pucchissāmi tāva nan”ti cintetvā pucchanto imaṁ gāthamāha—

“Yaṁ kiñci yiṭṭhañca hutañca mayhaṁ,
Sabbassa no issarā tvaṁ sugatte.
Sussoṇi subbhūru vilaggamajjhe,
Kissa me kammassa ayaṁ vipāko”ti[1].

---

1. Khu 5. 206 piṭṭhe.

တဒါ ပန ဤဒိသာနံ ပုရိသဝိသေသာနံ ရက္ခဏတ္ထာယ စတူဟိ လောကပါလေဟိ ဌပိတာ မဏိမေခလာ နာမ ဒေဝဓီတာ အတ္တနော ဣဿရိယေန သတ္တာဟံ ပမဇ္ဇိတွာ သတ္တမေ ဒိဝသေ တံ ဒိသွာ “သစာယံ ဣဓ မရိဿ၊ အတိဝိယ ဂါရယှာ အဘဝိဿ”န္တိ သံဝိဂ္ဂဟဒယာ သုဝဏ္ဏပါတိယာ ဒိဗ္ဗဘောဇနဿ ပူရေတွာ ဝေဂေနာဂန္တွာ “ဗြာဟ္မဏ ဣဒံ ဒိဗ္ဗဘောဇနံ ဘုဉ္ဇာ”တိ အာဟ။ သော တံ ဥလ္လောကေတွာ “နာဟံ ဘုဉ္ဇာမိ၊ ဥပေါသထိကောမှီ”တိ ပဋိက္ခိပိတွာ တံ ပုစ္ဆန္တော—

“ယံ တွံ သုခေနာ’ဘိသမေက္ခသေ မံ၊
ဘုဉ္ဇဿု ဘတ္တံ ဣတိ မံ ဝဒေသိ။
ပုစ္ဆာမိ တံ နာရိ မဟာနုဘာဝေ၊
ဒေဝီ နုသိ တွံ ဥဒ မာနုသီ နူ”တိ[၁]—

အာဟ။ သာ တဿ ပဋိဝစနံ ဒေန္တီ—

“ဒေဝီ အဟံ သင်္ခ မဟာနုဘာဝါ၊
ဣဓာဂတာ သာဂရဝါရိမဇ္ဈေ။
အနုကမ္ပိကာ နော စ ပဒုဋ္ဌစိတ္တာ၊
တဝေဝ အတ္ထာယ ဣဓာ’ဂတာသ္မိ။

ဣဓ’န္နပါနံ သယနာသနဉ္စ၊
ယာနာနိ နာနာဝိဝိဓာနိ သင်္ခ။
သဗ္ဗဿ တျာဟံ ပဋိပါဒယာမိ၊
ယံ ကိဉ္စိ တုယှံ မနသာ’ဘိပတ္ထိတ”န္တိ[၁]—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။ တံ သုတွာ မဟာသတ္တော “အယံ ဒေဝဓီတာ သမုဒ္ဒပိဋ္ဌေ မယှံ ‘ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ဒမ္မီ’တိ ဝဒတိ၊ ယဉ္စေသာ မယှံ ဒေတိ၊ တမ္ပိ မမ ပုညေနေဝ၊ တံ ပန ပုညံ အယံ ဒေဝဓီတာ ဇာနာတိ နု ခေါ, ဥဒါဟု န ဇာနာတိ၊ ပုစ္ဆိဿာမိ တာဝ န”န္တိ စိန္တေတွာ ပုစ္ဆန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ယံ ကိဉ္စိ ယိဋ္ဌဉ္စ ဟုတဉ္စ မယှံ၊
သဗ္ဗဿ နော ဣဿရာ တွံ သုဂတ္တေ။
သုဿောဏိ သုဗ္ဘူရု ဝိလဂ္ဂမဇ္ဈေ၊
ကိဿ မေ ကမ္မဿ အယံ ဝိပါကော’’တိ[၁]။

၁-ခု ၅-၂၀၆-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **yiṭṭhan**ti dānavasena yajitaṁ. **Hutan**ti āhunapāhunavasena[1] dinnaṁ. **Sabbassa no issarā tvan**ti amhākaṁ puññakammassa sabbassa tvaṁ issarā, "ayaṁ imassa vipāko, ayaṁ imassā"ti byākarituṁ[2] samatthā. **Sussoṇī**ti sundarajaghane. **Subbhūrū**ti sundarehi bhamukehi ūrūhi ca samannāgate. **Vilaggamajjhe**ti vilaggatanumajjhe. **Kissa me**ti mayā katakammesu katara**kammassa ayaṁ vipāko**, yenāhaṁ appatiṭṭhe mahāsamudde ajja patiṭṭhaṁ labhāmīti.

Taṁ sutvā devadhītā "ayaṁ brāhmaṇo 'yaṁ attanā kusalakammaṁ kataṁ, taṁ kammaṁ na jānātī'ti saññāya pucchati maññe, kathessāmi nan"ti nāvābhiruhanadivase Paccekabuddhassa chattupāhanadānapuññameva tassa kāraṇanti kathentī—

"Ghamme pathe brāhmaṇa ekabhikkhuṁ,
Ugghaṭṭapādaṁ tasitaṁ kilantaṁ.
Paṭipādayī Saṅkha upāhanāni,
Sā dakkhiṇā kāmaduhā tava'jjā"ti[3]—

gāthamāha.

Tattha **ekabhikkhun**ti ekaṁ Paccekabuddhaṁ sandhāyāha. **Ugghaṭṭapādan**ti uṇhavālukāya ghaṭṭapādaṁ, vibādhitapādanti attho. **Tasitan**ti pipāsitaṁ. **Paṭipādayī**ti paṭipādesi yojesi. **Kāmaduhā**ti sabbakāmadāyikā.

Taṁ sutvā mahāsatto "evarūpepi nāma appatiṭṭhe mahāsamudde mayā dinnaṁ chattupāhanadānaṁ mama sabbakāmadadaṁ jātaṁ, aho sudinnan"ti tuṭṭhacitto—

"Sā hotu nāvā phalakūpapannā,
Anavassutā erakavātayuttā.
Aññassa yānassa na hettha bhūmi,
Ajjeva maṁ moḷiniṁ pāpayassū"ti[4]—

gāthamāha.

---

1. Āhunanapāhunanavasena (Ka)
2. Jānituṁ (Ka)
3. Khu 5. 206 piṭṭhe.
4. Khu 5. 207 piṭṭhe.

တတ္ထ **ယိဋ္ဌန္တိ** ဒါနဝသေန ယဇိတံ။ **ဟုတန္တိ** အာဟုနပါဟုနဝသေန[1] ဒိန္နံ။ **သဗ္ဗဿ နော ဣဿရာ တွန္တိ** အမှာကံ ပုညကမ္မဿ သဗ္ဗဿ တွံ ဣဿရာ၊ "အယံ ဣမဿ ဝိပါကော, အယံ ဣမဿာ"တိ ဗျာကရိတုံ[2] သမတ္ထာ။ **သုဿောဏီ**တိ သုန္ဒရဇဃနေ။ **သုဗ္ဘူရူ**တိ သုန္ဒရေဟိ ဘမုကေဟိ ဦရူဟိ စ သမန္နာဂတေ။ **ဝိလဂ္ဂမဇ္ဈေ**တိ ဝိလဂ္ဂတနုမဇ္ဈေ။ **ကိဿ မေ**တိ မယာ ကတကမ္မေသု ကတရ**ကမ္မဿ အယံ ဝိပါကော၊** ယေနာဟံ အပ္ပတိဋ္ဌေ မဟာသမုဒ္ဒေ အဇ္ဇ ပတိဋ္ဌံ လဘာမီတိ။

တံ သုတွာ ဒေဝဓီတာ "အယံ ဗြာဟ္မဏော 'ယံ အတ္တနာ ကုသလကမ္မံ ကတံ၊ တံ ကမ္မံ န ဇာနာတီ'တိ သညာယ ပုစ္ဆတိ မညေ၊ ကထေဿာမိ န"န္တိ နာဝါဘိရုဟနဒိဝသေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ဆတ္တုပါဟနဒါနပုညမေဝ တဿ ကာရဏန္တိ ကထေန္တီ—

"ဃမ္မေ ပထေ ဗြာဟ္မဏ ဧကဘိက္ခုံ၊
ဥဂ္ဃဋ္ဋပါဒံ တသိတံ ကိလန္တံ။
ပဋိပါဒယီ သင်္ခ ဥပါဟနာနိ၊
သာ ဒက္ခိဏာ ကာမဒုဟာ တဝ'ဇ္ဇာ"တိ[3]—

ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **ဧကဘိက္ခုန္တိ** ဧကံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ သန္ဓာယာဟ။ **ဥဂ္ဃဋ္ဋပါဒန္တိ** ဥဏှဝါလုကာယ ဃဋ္ဋပါဒံ၊ ဝိဗာဓိတပါဒန္တိ အတ္ထော။ **တသိတန္တိ** ပိပါသိတံ။ **ပဋိပါဒယီ**တိ ပဋိပါဒေသိ ယောဇေသိ။ **ကာမဒုဟာ**တိ သဗ္ဗကာမဒါယိကာ။

တံ သုတွာ မဟာသတ္တော "ဧဝရူပေပိ နာမ အပ္ပတိဋ္ဌေ မဟာသမုဒ္ဒေ မယာ ဒိန္နံ ဆတ္တုပါဟနဒါနံ မမ သဗ္ဗကာမဒဒံ ဇာတံ၊ အဟော သုဒိန္န"န္တိ တုဋ္ဌစိတ္တော—

"သာ ဟောတု နာဝါ ဖလကူပပန္နာ၊
အနဝဿုတာ ဧရကဝါတယုတ္တာ။
အညဿ ယာနဿ န ဟေတ္ထ ဘူမိ၊
အဇ္ဇေဝ မံ မောဠိနိံ ပါပယဿူ"တိ[4]—

ဂါထမာဟ။

၁-အာဟုနနပါဟုနနဝသေန (က)
၂-ဇာနိတုံ (က)
၃-ခု ၅-၂၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၅-၂၀၇-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **phalakūpapannā**ti mahānāvatāya bahūhi phalakehi upetā. Udakappavesanābhāvena **anavassutā.** Sammā gahetvā gamanakavātena **erakavātayuttā.**

Devadhītā tassa vacanaṁ sutvā tuṭṭhahaṭṭhā dīghato aṭṭha-usabhaṁ vitthārato catu-usabhaṁ gambhīrato vīsatiyaṭṭhikaṁ sabbaratanamayaṁ nāvaṁ māpetvā kūpaphiyārittayuttāni indanīlarajatasuvaṇṇamayādīni nimminitvā sattannaṁ ratanānaṁ pūretvā brāhmaṇaṁ āliṅgetvā[1] nāvaṁ āropesi, upaṭṭhākaṁ panassa na olokesi. Brāhmaṇo attanā katakalyāṇato tassa pattiṁ adāsi, so anumodi. Atha devadhītā tampi āliṅgetvā nāvāya patiṭṭhāpetvā taṁ nāvaṁ Moḷinīnagaraṁ netvā brāhmaṇassa ghare dhanaṁ patiṭṭhāpetvā attano vasanaṭṭhānameva agamāsi. Tenāha Bhagavā—

"Sā tattha vittā sumanā patītā,
Nāvaṁ sucittaṁ abhinimminitvā.
Ādāya Saṅkhaṁ purisena saddhiṁ,
Upānayī nagaraṁ sādhuramman"ti[2].

Mahāpurisassa hi cittasampattiyā Paccekabuddhassa ca nirodhato vuṭṭhitabhāvena sattasu cetanāsu ādicetanā diṭṭhadhammavedanīyā ati-uḷāraphalā ca jātā. Idampi tassa dānassa appamattaphalanti daṭṭhabbaṁ. Aparimāṇaphalaṁ hi taṁ dānaṁ bodhisambhārabhūtaṁ. Tena vuttaṁ—

19. "Tenevāhaṁ sataguṇato, sukhumālo sukhedhito.
Api ca dānaṁ paripūrento, evaṁ tassa adāsahan"ti.

Tattha **tenā**ti tato Paccekabuddhato, **sataguṇato**ti sataguṇena, **ahaṁ** tadā saṅkhabhūto **sukhumālo**, tasmā **sukhedhito** sukhasaṁvaḍḍho, **api ca** evaṁ santepi **dānaṁ paripūrento**, **evaṁ** mayhaṁ dānapāramī paripūretūti **tassa** Paccekabuddhassa attano sarīradukkhaṁ anapekkhitvā chattupāhanaṁ **tassa** Paccekabuddhassa attano sarīradukkhaṁ anapekkhitvā chattupāhanaṁ **adāsin**ti attano dānajjhāsayassa uḷārabhāvaṁ Satthā pavedesi.

1. Āliṅgitvā (Ka) 2. Khu 5. 207 piṭṭhe.

တတ္ထ **ဖလကူပပန္နာ**တိ မဟာနာဝတာယ ဗဟူဟိ ဖလကေဟိ ဥပေတာ။ ဥဒကပ္ပဝေသနာဘာဝေန **အနဝဿုတာ**။ သမ္မာ ဂဟေတွာ ဂမနကဝါတေန **ဧရကဝါတယုတ္တာ**။

ဒေဝဓီတာ တဿ ဝစနံ သုတွာ တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ ဒီဃတော အဋ္ဌဥသဘံ ဝိတ္ထာရတော စတုဥသဘံ ဂမ္ဘီရတော ဝီသတိယဋ္ဌိကံ သဗ္ဗရတနမယံ နာဝံ မာပေတွာ ကူပဖိယာရိတ္တယုတ္တာနိ ဣန္ဒနီလရဇတသုဝဏ္ဏမယာဒီနိ နိမ္မိနိတွာ သတ္တန္နံ ရတနာနံ ပူရေတွာ ဗြာဟ္မဏံ အာလိင်္ဂေတွာ[၁] နာဝံ အာရောပေသိ၊ ဥပဋ္ဌာကံ ပနဿ န ဩလောကေသိ။ ဗြာဟ္မဏော အတ္တနာ ကတကလျာဏတော တဿ ပတ္တိံ အဒါသိ၊ သော အနုမောဒိ။ အထ ဒေဝဓီတာ တမ္ပိ အာလိင်္ဂေတွာ နာဝါယ ပတိဋ္ဌာပေတွာ တံ နာဝံ မောဠိနီနဂရံ နေတွာ ဗြာဟ္မဏဿ ဃရေ ဓနံ ပတိဋ္ဌာပေတွာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနမေဝ အဂမာသိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

"သာ တတ္ထ ဝိတ္တာ သုမနာ ပတီတာ၊
နာဝံ သုစိတ္တံ အဘိနိမ္မိနိတွာ။
အာဒါယ သင်္ခံ ပုရိသေန သဒ္ဓိံ၊
ဥပါနယီ နဂရံ သာဓုရမ္မ"န္တိ[၂]။

မဟာပုရိသဿ ဟိ စိတ္တသမ္ပတ္တိယာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ စ နိရောဓတော ဝုဋ္ဌိတဘာဝေန သတ္တသု စေတနာသု အာဒိစေတနာ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယာ အတိဥဠာရဖလာ စ ဇာတာ။ ဣဒမ္ပိ တဿ ဒါနဿ အပ္ပမတ္တဖလန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ အပရိမာဏဖလံ ဟိ တံ ဒါနံ ဗောဓိသမ္ဘာရဘူတံ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၉။ "တေနေဝါဟံ သတဂုဏတော၊ သုခုမာလော သုခေဓိတော။
အပိ စ ဒါနံ ပရိပူရေန္တော၊ ဧဝံ တဿ အဒါသဟ"န္တိ။

တတ္ထ **တေနာ**တိ တတော ပစ္စေကဗုဒ္ဓတော၊ **သတဂုဏတော**တိ သတဂုဏေန၊ **အဟံ** တဒါ သင်္ခဘူတော **သုခုမာလော**၊ တသ္မာ **သုခေဓိတော** သုခသံဝဍ္ဎော၊ **အပိ စ** ဧဝံ သန္တေပိ **ဒါနံ ပရိပူရေန္တော**၊ **ဧဝံ** မယှံ ဒါနပါရမီ ပရိပူရေတူတိ **တဿ** ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ အတ္တနော သရီရဒုက္ခံ အနပေက္ခိတွာ ဆတ္တုပါဟနံ **အဒါသိ**န္တိ အတ္တနော ဒါနဇ္ဈာသယဿ ဥဠာရဘာဝံ သတ္ထာ ပဝေဒေသိ။

၁-အာလိင်္ဂိတွာ (က) ၂-ခု ၅-၂၀၇-ပိဋ္ဌေ။

Bodhisattopi yāvajīvaṁ amitadhanagehaṁ ajjhāvasanto bhiyyoso mattāya dānāni datvā sīlāni rakkhitvā āyupariyosāne sapariso devanagaraṁ pūresi. Tadā devadhītā Uppalavaṇṇā ahosi, puriso Ānandatthero, Lokanātho Saṅkhabrāhmaṇo.

Tassa suvisuddhaniccasīla-uposathasīlādivasena sīlapāramī dānasīlādīnaṁ paṭipakkhato nikkhantattā kusaladhammavasena nekkhammapāramī dānādinipphādanatthaṁ abbhussahanavasena tathā mahāsamuddataraṇavāyāmavasena ca vīriyapāramī tadatthaṁ adhivāsanakhantivasena khantipāramī paṭiññānurūpappaṭipattiyā saccapāramī sabbattha acalasamādānādhiṭṭhānavasena adhiṭṭhānapāramī sabbasattesu hitajjhāsayavasena mettāpāramī sattasaṅkhārakatavippakāresu majjhattabhāvappattiyā upekkhāpāramī sabbapāramīnaṁ upakārānupakāre dhamme jānitvā anupakāre dhamme pahāya upakāradhammesu pavattāpanapurecarā sahajātā ca upāyakosallabhūtā paññā paññāpāramīti imāpi pāramiyo labbhanti.

Dānajjhāsayassa pana ati-uḷārabhāvena dānapāramīvasena desanā pavattā. Yasmā cettha dasa pāramiyo labbhanti, tasmā heṭṭhā vuttā mahākaruṇādayo bodhisattaguṇā idhāpi yathārahaṁ niddhāretabbā. Tathā attano bhogasukhaṁ anapekkhitvā mahākaruṇāya “dānapāramiṁ pūressāmī”ti dānasambhārasaṁharaṇatthaṁ samuddataraṇaṁ, tattha ca samuddapatitassapi uposathādhiṭṭhānaṁ, sīlakhaṇḍabhayena devadhītāyapi upagatāya āhārānāharaṇanti evamādayo mahāsattassa guṇā veditabbā. Idāni vakkhamānesu sesacaritesu imināva nayena guṇaniddhāraṇaṁ veditabbaṁ. Tattha tattha visesamattameva vakkhāma. Tenetaṁ vuccati—

“Evaṁ acchariyā hete, abbhutā ca mahesino -pa-.
Pagevānukiriyā tesaṁ, dhammassa anudhammato”ti.

Saṅkhabrāhmaṇacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

ဗောဓိသတ္တောပိ ယာဝဇီဝံ အမိတဓနဂေဟံ အဇ္ဈာဝသန္တော ဘိယျောသော မတ္တာယ ဒါနာနိ ဒတွာ သီလာနိ ရက္ခိတွာ အာယုပရိယောသာနေ သပရိသော ဒေဝနဂရံ ပူရေသိ။ တဒါ ဒေဝဓီတာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ အဟောသိ၊ ပုရိသော အာနန္ဒတ္ထေရော၊ လောကနာထော သင်္ခဗြာဟ္မဏော။

တဿ သုဝိသုဒ္ဓနိစ္စသီလဥပေါသထသီလာဒိဝသေန သီလပါရမီ ဒါနသီလာဒီနံ ပဋိပက္ခတော နိက္ခန္တတ္တာ ကုသလဓမ္မဝသေန နေက္ခမ္မပါရမီ ဒါနာဒိနိပ္ဖါဒနတ္ထံ အဗ္ဘုဿဟနဝသေန တထာ မဟာသမုဒ္ဒတရဏဝါယာမဝသေန စ ဝီရိယပါရမီ တဒတ္ထံ အဓိဝါသနခန္တိဝသေန ခန္တိပါရမီ ပဋိညာနုရူပပ္ပဋိပတ္တိယာ သစ္စပါရမီ သဗ္ဗတ္ထ အစလသမာဒါနာဓိဋ္ဌာနဝသေန အဓိဋ္ဌာနပါရမီ သဗ္ဗသတ္တေသု ဟိတဇ္ဈာသယဝသေန မေတ္တာပါရမီ သတ္တသင်္ခါရကတဝိပ္ပကာရေသု မဇ္ဈတ္တဘာဝပ္ပတ္တိယာ ဥပေက္ခာပါရမီ သဗ္ဗပါရမီနံ ဥပကာရာနုပကာရေ ဓမ္မေ ဇာနိတွာ အနုပကာရေ ဓမ္မေ ပဟာယ ဥပကာရဓမ္မေသု ပဝတ္တာပနပုရေစရာ သဟဇာတာ စ ဥပါယကောသလ္လဘူတာ ပညာ ပညာပါရမီတိ ဣမာပိ ပါရမိယော လဗ္ဘန္တိ။

ဒါနဇ္ဈာသယဿ ပန အတိဥဠာရဘာဝေန ဒါနပါရမီဝသေန ဒေသနာ ပဝတ္တာ။ ယသ္မာ စေတ္ထ ဒသ ပါရမိယော လဗ္ဘန္တိ၊ တသ္မာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာ မဟာကရုဏာဒယော ဗောဓိသတ္တဂုဏာ ဣဓာပိ ယထာရဟံ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ အတ္တနော ဘောဂသုခံ အနပေက္ခိတွာ မဟာကရုဏာယ “ဒါနပါရမိံ ပူရေဿာမီ”တိ ဒါနသမ္ဘာရသံဟရဏတ္ထံ သမုဒ္ဒတရဏံ၊ တတ္ထ စ သမုဒ္ဒပတိတဿပိ ဥပေါသထာဓိဋ္ဌာနံ၊ သီလခဏ္ဍဘယေန ဒေဝဓီတာယပိ ဥပဂတာယ အာဟာရာနာဟရဏန္တိ ဧဝမာဒယော မဟာသတ္တဿ ဂုဏာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣဒါနိ ဝက္ခမာနေသု သေသစရိတေသု ဣမိနာဝ နယေန ဂုဏနိဒ္ဓါရဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ တတ္ထ ဝိသေသမတ္တမေဝ ဝက္ခာမ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“ဧဝံ အစ္ဆရိယာ ဟေတေ၊ အဗ္ဘုတာ စ မဟေသိနော။ပ။
ပဂေဝါနုကိရိယာ တေသံ၊ ဓမ္မဿ အနုဓမ္မတော”တိ။

သင်္ခဗြာဟ္မဏစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

3. Kururājacariyāvaṇṇanā

20. Tatiye **Indapatthe**[1] **puruttame**ti Indapatthanāmake Kururaṭṭhassa puravare uttamanagare. **Rājā**ti dhammena samena catūhi saṅgahavatthūhi parisaṁ rañjetīti rājā. **Kusale dasahupāgato**ti kusalehi dasahi samannāgato, dānādīhi dasahi puññakiriyavatthūhi, dasahi kusalakammapathehi vā yuttoti attho.

21. **Kaliṅgaraṭṭhavisayā**ti Kaliṅgaraṭṭhasaṅkhātavisayā. **Brāhmaṇā upagañchu man**ti Kaliṅgarājena uyyojitā aṭṭha brāhmaṇā maṁ upasaṅkamiṁsu. Upasaṅkamitvā ca pana **āyācuṁ maṁ hatthināgan**ti hatthibhūtaṁ mahānāgaṁ maṁ āyāciṁsu. **Dhaññan**ti dhanāyitabbasirisobhaggappattaṁ lakkhaṇasampannaṁ. **Maṅgalasammatan**ti tāyayeva lakkhaṇasampattiyā maṅgalaṁ abhivuḍḍhikāraṇanti abhisammataṁ janehi.

22. **Avuṭṭhiko**ti vassarahito. **Dubbhikkho**ti dullabhabhojano. **Chātako mahā**ti mahatī jighacchābādhā vattatīti attho. **Dadāhī**ti dehi. **Nīlan**ti nīlavaṇṇaṁ. **Añjanasavhayan**ti añjanasaddena avhātabbaṁ, Añjananāmakanti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—amhākaṁ Kaliṅgaraṭṭhaṁ avuṭṭhikaṁ, tena idāni mahādubbhikkhaṁ tattha mahantaṁ chātakabhayaṁ uppannaṁ, tassa vūpasamatthāya imaṁ añjanagirisaṅkāsaṁ tuyhaṁ Añjananāmakaṁ maṅgalahatthiṁ dehi, imasmiṁ hi tattha nīte devo vassissati, tena taṁ sabbabhayaṁ vūpasammissatīti, tatrāyaṁ anupubbikathā—

Atīte Kururaṭṭhe Indapatthanagare bodhisatto Kururājassa aggamahesiyā kucchimhi paṭisandhiṁ gahetvā anupubbena viññutaṁ patto, Takkasilaṁ gantvā yogavihitāni sippāyatanāni vijjāṭṭhānāni ca uggahetvā paccāgato pitarā uparajje ṭhapito, aparabhāge pitu accayena rajjaṁ patvā dasa rājadhamme akopento dhammena rajjaṁ kāresi Dhanañcayo nāma nāmena. So catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāreti cha dānasālāyo kāretvā devasikaṁ[2] chasatasahassaṁ dhanaṁ vissajjento sakalajambudīpaṁ unnaṅgalaṁ katvā dānaṁ adāsi. Tassa dānajjhāsayatā dānābhirati sakalajambudīpaṁ patthari.

---

1. Indapatte (Sī)
2. Devasikaṁ devasikaṁ (Sī, Ka)

၃-ကုရုရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ

၂၀။ တတိယေ **ဣန္ဒပတ္ထေ**[၁] **ပုရုတ္တမေ**တိ ဣန္ဒပတ္ထနာမကေ ကုရုရဋ္ဌဿ ပုရဝရေ ဥတ္တမနဂရေ။ **ရာဇာ**တိ ဓမ္မေန သမေန စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ ပရိသံ ရဉ္ဇေတီတိ ရာဇာ။ **ကုသလေ ဒသဟုပါဂတော**တိ ကုသလေဟိ ဒသဟိ သမန္နာဂတော၊ ဒါနာဒီဟိ ဒသဟိ ပုညကိရိယဝတ္ထူဟိ, ဒသဟိ ကုသလကမ္မပထေဟိ ဝါ ယုတ္တောတိ အတ္ထော။

၂၁။ **ကလိင်္ဂရဋ္ဌဝိသယာ**တိ ကလိင်္ဂရဋ္ဌသင်္ခါတဝိသယာ။ **ဗြာဟ္မဏာ ဥပဂဉ္ဆုံ မန္တိ** ကလိင်္ဂရာဇေန ဥယျောဇိတာ အဋ္ဌ ဗြာဟ္မဏာ မံ ဥပသင်္ကမိံသု။ ဥပသင်္ကမိတွာ စ ပန **အာယာစုံ မံ ဟတ္ထိနာဂ**န္တိ ဟတ္ထိဘူတံ မဟာနာဂံ မံ အာယာစိံသု။ **ဓည**န္တိ ဓနာယိတဗ္ဗသိရိသောဘဂ္ဂပ္ပတ္တံ လက္ခဏသမ္ပန္နံ။ **မင်္ဂလသမ္မတ**န္တိ တာယယေဝ လက္ခဏသမ္ပတ္တိယာ မင်္ဂလံ အဘိဝုဍ္ဎိကာရဏန္တိ အဘိသမ္မတံ ဇနေဟိ။

၂၂။ **အဝုဋ္ဌိကော**တိ ဝဿရဟိတော။ **ဒုဗ္ဘိက္ခော**တိ ဒုလ္လဘဘောဇနော။ **ဆာတကော မဟာ**တိ မဟတီ ဇိဃစ္ဆာဗာဓာ ဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ **ဒဒါဟီ**တိ ဒေဟိ။ **နီလ**န္တိ နီလဝဏ္ဏံ။ **အဉ္ဇနသဝှယ**န္တိ အဉ္ဇနသဒ္ဒေန အဝှါတဗ္ဗံ၊ အဉ္ဇနနာမကန္တိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—အမှာကံ ကလိင်္ဂရဋ္ဌံ အဝုဋ္ဌိကံ၊ တေန ဣဒါနိ မဟာဒုဗ္ဘိက္ခံ တတ္ထ မဟန္တံ ဆာတကဘယံ ဥပ္ပန္နံ၊ တဿ ဝူပသမတ္ထာယ ဣမံ အဉ္ဇနဂိရိသင်္ကာသံ တုယှံ အဉ္ဇနနာမကံ မင်္ဂလဟတ္ထိံ ဒေဟိ၊ ဣမသ္မိံ ဟိ တတ္ထ နီတေ ဒေဝေါ ဝဿိဿတိ၊ တေန တံ သဗ္ဗဘယံ ဝူပသမ္မိဿတီတိ။ တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—

အတီတေ ကုရုရဋ္ဌေ ဣန္ဒပတ္ထနဂရေ ဗောဓိသတ္တော ကုရုရာဇဿ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ အနုပုဗ္ဗေန ဝိညုတံ ပတ္တော၊ တက္ကသိလံ ဂန္တွာ ယောဂဝိဟိတာနိ သိပ္ပါယတနာနိ ဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနာနိ စ ဥဂ္ဂဟေတွာ ပစ္စာဂတော ပိတရာ ဥပရဇ္ဇေ ဌပိတော၊ အပရဘာဂေ ပိတု အစ္စယေန ရဇ္ဇံ ပတွာ ဒသ ရာဇဓမ္မေ အကောပေန္တော ဓမ္မေန ရဇ္ဇံ ကာရေသိ ဓနဉ္စယော နာမ နာမေန။ သော စတူသု နဂရဒွါရေသု နဂရမဇ္ဈေ နိဝေသနဒွါရေတိ ဆ ဒါနသာလာယော ကာရေတွာ ဒေဝသိကံ[၂] ဆသတသဟဿံ ဓနံ ဝိဿဇ္ဇေန္တော သကလဇမ္ဗုဒီပံ ဥန္နင်္ဂလံ ကတွာ ဒါနံ အဒါသိ။ တဿ ဒါနဇ္ဈာသယတာ ဒါနာဘိရတိ သကလဇမ္ဗုဒီပံ ပတ္ထရိ။

၁-ဣန္ဒပတ္တေ (သီ)
၂-ဒေဝသိကံ ဒေဝသိကံ (သီ၊ က)

Tasmiṁ kāle Kaliṅgaraṭṭhe dubbhikkhabhayaṁ chātakabhayaṁ rogabhayanti tīṇi bhayāni uppajjiṁsu. Sakalaraṭṭhavāsino Dantapuraṁ gantvā rājabhavanadvāre ukkuṭṭhimakasu "devaṁ vassāpehi devā"ti. Rājā taṁ sutvā "kiṁkāraṇā ete viravantī"ti amacce pucchi. Amaccā rañño tamatthaṁ ārocesuṁ. Rājā porāṇakarājāno deve avassante kiṁ karontīti. "Devo vassatū"ti dānaṁ datvā uposathaṁ adhiṭṭhāya samādinnasīlā sirigabbhaṁ pavisitvā dabbasanthare sattāhaṁ nipajjantīti. Taṁ sutvā tathā akāsi. Devo na vassi, evaṁ rājā ahaṁ mayā kattabbakiccaṁ akāsiṁ, devo na vassati, kinti karomāti. Deva Indapatthanagare Dhanañcayassa nāma Kurucājassa maṅgalahatthimhi ānīte devo vassissatīti. So rājā balavāhanasampanno duppasaho, kathamassa hatthiṁ ānessāmāti. Mahārāja tena saddhiṁ yuddhakiccaṁ natthi, dānajjhāsayo so rājā dānābhirato yācito samāno alaṅkatasīsampi chinditvā pasādasampannāni akkhīnipi uppāṭetvā sakalarajjampi niyyātetvā dadeyya, hatthimhi vattabbameva natthi, avassaṁ yācito samāno dassatīti. Ke pana yācituṁ samatthāti. Brāhmaṇā mahārājāti. Rājā aṭṭha brāhmaṇe pakkosāpetvā sakkārasammānaṁ katvā paribbayaṁ datvā hatthiyācanatthaṁ pesesi. Te sabbattha ekarattivāsena turitagamanaṁ gantvā katipāhaṁ nagaradvāre dānasālāsu bhuñjantā sarīraṁ santappetvā rañño dānaggaṁ āgamanapathe kālaṁ āgamayamānā pācīnadvāre aṭṭhaṁsu.

Bodhisattopi pātova nhātānulitto sabbālaṅkārappaṭimaṇḍito alaṅkatavaravāraṇakkhandhagato mahantena rājānubhāvena dānasālaṁ gantvā otaritvā sattaṭṭhajanānaṁ sahatthena dānaṁ datvā "imināva nīhārena dethā"ti vatvā hatthiṁ abhiruhitvā dakkhiṇadvāraṁ agamāsi. Brāhmaṇā pācīnadvāre ārakkhassa balavatāya okāsaṁ alabhitvā dakkhiṇadvāraṁ gantvā rājānaṁ āgacchantaṁ ullokayamānā dvārato nātidūre unnataṭṭhāne ṭhitā sampattaṁ rājānaṁ hatthe ukkhipitvā jayāpesuṁ. Rājā vajiraṅkusena vāraṇaṁ nivattetvā tesaṁ santikaṁ gantvā te brāhmaṇe[1] "kiṁ icchathā"ti pucchi. Brāhmaṇā "Kaliṅgaraṭṭhaṁ dubbhikkhabhayena chātakabhayena rogabhayena ca upaddutaṁ, so upaddavo imasmiṁ tava maṅgalahatthimhi

1. Bhonto brāhmaṇā (Sī)

တသ္မိံ ကာလေ ကလိင်္ဂရဋ္ဌေ ဒုဗ္ဘိက္ခဘယံ ဆာတကဘယံ ရောဂဘယန္တိ တီဏိ ဘယာနိ ဥပ္ပဇ္ဇိံသု။ သကလရဋ္ဌဝါသိနော ဒန္တပုရံ ဂန္တွာ ရာဇဘဝနဒွါရေ ဥက္ကုဋ္ဌိမကံသု "ဒေဝံ ဝဿာပေဟိ ဒေဝါ"တိ။ ရာဇာ တံ သုတွာ "ကိံကာရဏာ ဧတေ ဝိရဝန္တီ"တိ အမစ္စေ ပုစ္ဆိ။ အမစ္စာ ရညော တမတ္ထံ အာရောစေသုံ။ ရာဇာ ပေါရာဏကရာဇာနော ဒေဝေ အဝဿန္တေ ကိံ ကရောန္တီတိ။ "ဒေဝေါ ဝဿတူ"တိ ဒါနံ ဒတွာ ဥပေါသထံ အဓိဋ္ဌာယ သမာဒိန္နသီလာ သိရိဂဗ္ဘံ ပဝိသိတွာ ဒဗ္ဗသန္ထရေ သတ္တာဟံ နိပဇ္ဇန္တီတိ။ တံ သုတွာ တထာ အကာသိ။ ဒေဝေါ န ဝဿိ၊ ဧဝံ ရာဇာ အဟံ မယာ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ အကာသိံ၊ ဒေဝေါ န ဝဿတိ၊ ကိန္တိ ကရောမာတိ။ ဒေဝ ဣန္ဒပတ္ထနဂရေ ဓနဉ္စယဿ နာမ ကုရုရာဇဿ မင်္ဂလဟတ္ထိမှိ အာနီတေ ဒေဝေါ ဝဿိဿတီတိ။ သော ရာဇာ ဗလဝါဟနသမ္ပန္နော ဒုပ္ပသဟော၊ ကထမဿ ဟတ္ထိံ အာနေဿာမာတိ။ မဟာရာဇ တေန သဒ္ဓိံ ယုဒ္ဓကိစ္စံ နတ္ထိ၊ ဒါနဇ္ဈာသယော သော ရာဇာ ဒါနာဘိရတော ယာစိတော သမာနော အလင်္ကတသီသမ္ပိ ဆိန္ဒိတွာ ပသာဒသမ္ပန္နာနိ အက္ခီနိပိ ဥပ္ပါဋေတွာ သကလရဇ္ဇမ္ပိ နိယျာတေတွာ ဒဒေယျ၊ ဟတ္ထိမှိ ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ၊ အဝဿံ ယာစိတော သမာနော ဒဿတီတိ။ ကေ ပန ယာစိတုံ သမတ္ထာတိ။ ဗြာဟ္မဏာ မဟာရာဇာတိ။ ရာဇာ အဋ္ဌ ဗြာဟ္မဏေ ပက္ကောသာပေတွာ သက္ကာရသမ္မာနံ ကတွာ ပရိဗ္ဗယံ ဒတွာ ဟတ္ထိယာစနတ္ထံ ပေသေသိ။ တေ သဗ္ဗတ္ထ ဧကရတ္တိဝါသေန တုရိတဂမနံ ဂန္တွာ ကတိပါဟံ နဂရဒွါရေ ဒါနသာလာသု ဘုဉ္ဇန္တာ သရီရံ သန္တပ္ပေတွာ ရညော ဒါနဂ္ဂံ အာဂမနပထေ ကာလံ အာဂမယမာနာ ပါစီနဒွါရေ အဋ္ဌံသု။

ဗောဓိသတ္တောပိ ပါတောဝ နှာတာနုလိတ္တော သဗ္ဗာလင်္ကာရပ္ပဋိမဏ္ဍိတော အလင်္ကတဝရဝါရဏက္ခန္ဓဂတော မဟန္တေန ရာဇာနုဘာဝေန ဒါနသာလံ ဂန္တွာ ဩတရိတွာ သတ္တဋ္ဌဇနာနံ သဟတ္ထေန ဒါနံ ဒတွာ "ဣမိနာဝ နီဟာရေန ဒေထာ"တိ ဝတွာ ဟတ္ထိံ အဘိရုဟိတွာ ဒက္ခိဏဒွါရံ အဂမာသိ။ ဗြာဟ္မဏာ ပါစီနဒွါရေ အာရက္ခဿ ဗလဝတာယ ဩကာသံ အလဘိတွာ ဒက္ခိဏဒွါရံ ဂန္တွာ ရာဇာနံ အာဂစ္ဆန္တံ ဥလ္လောကယမာနာ ဒွါရတော နာတိဒူရေ ဥန္နတဋ္ဌာနေ ဌိတာ သမ္ပတ္တံ ရာဇာနံ ဟတ္ထေ ဥက္ခိပိတွာ ဇယာပေသုံ။ ရာဇာ ဝဇိရင်္ကုသေန ဝါရဏံ နိဝတ္တေတွာ တေသံ သန္တိကံ ဂန္တွာ တေ ဗြာဟ္မဏေ[၁] "ကိံ ဣစ္ဆထာ"တိ ပုစ္ဆိ။ ဗြာဟ္မဏာ "ကလိင်္ဂရဋ္ဌံ ဒုဗ္ဘိက္ခဘယေန ဆာတကဘယေန ရောဂဘယေန စ ဥပဒ္ဒုတံ၊ သော ဥပဒ္ဒဝေါ ဣမသ္မိံ တဝ မင်္ဂလဟတ္ထိမှိ

၁-ဘောန္တော ဗြာဟ္မဏာ (သီ)

nīte vūpasammissati, tasmā imaṁ añjanavaṇṇaṁ nāgaṁ amhākaṁ dehī”ti āhaṁsu. Tamatthaṁ pakāsento Satthā āha “Kaliṅgaraṭṭhavisayā -pa- añjanasavhayan”ti. Tassattho vutto eva.

Atha bodhisatto “na metaṁ patirūpaṁ, yaṁ me yācakānaṁ manorathavighāto siyā, mayhañca samādānabhedo siyā”ti hatthikkhandhato otaritvā “sace analaṅkataṭṭhānaṁ atthi, alaṅkaritvā dassāmī”ti samantato oloketvā analaṅkataṭṭhānaṁ adisvā soṇḍāya naṁ gahetvā brāhmaṇānaṁ hatthesu ṭhapetvā ratanabhiṅgārena pupphagandhavāsitaṁ udakaṁ pātetvā adāsi. Tena vuttaṁ—

23. “Na me yācakamanuppatte, paṭikkhepo anucchavo.
Mā me bhijji samādānaṁ, dassāmi vipulaṁ gajaṁ.

24. Nāgaṁ gahetvā soṇḍāya, bhiṅgāre ratanāmaye.
Jalaṁ hatthe ākiritvā, brāhmaṇānaṁ adaṁ gajan”ti.

Tattha **yācakamanuppatte**ti yācake anuppatte. **Anucchavo**ti anucchaviko patirūpo. **Mā me bhijji samādānan**ti sabbaññutaññāṇatthāya sabbassa yācakassa sabbaṁ anavajjaṁ icchitaṁ dadanto dānapāramiṁ pūressāmīti yaṁ mayhaṁ samādānaṁ, taṁ mā bhijji. Tasmā **dassāmi vipulaṁ gajan**ti mahantaṁ imaṁ maṅgalahatthiṁ dassāmīti. **Adan**ti adāsiṁ.

25. Tasmiṁ pana hatthimhi dinne amaccā bodhisattaṁ etadavocuṁ “kasmā mahārāja maṅgalahatthiṁ dadattha, nanu añño hatthī dātabbo, raññā nāma evarūpo opavayho maṅgalahatthī issariyaṁ abhivijayañca ākaṅkhantena na dātabbo”ti. Mahāsatto yaṁ maṁ yācakā yācanti, tadeva mayā dātabbaṁ sace pana maṁ rajjaṁ yāceyyuṁ, rajjampi tesaṁ dadeyyaṁ, mayhaṁ rajjatopi jīvitatopi sabbaññutaññāṇameva piyataraṁ, tasmā taṁ hatthiṁ adāsinti āha. Tena vuttaṁ **“tassa nāge padinnamhī”**ti-ādi. Tattha **tassā**ti tassa tena, tasmiṁ **nāge** hatthimhi dinne.

26. **Maṅgalasampannan**ti maṅgalaguṇehi samannāgataṁ. **Saṅgāmavijayuttaman**ti saṅgāmavijayā uttamaṁ, saṅgāmavijaye vā uttamaṁ padhānaṁ pavaraṁ nāgaṁ. **Kiṁ te**

နီတေ ဝူပသမ္မိဿတိ၊ တသ္မာ ဣမံ အဉ္ဇနဝဏ္ဏံ နာဂံ အမှာကံ ဒေဟီ”တိ အာဟံသု။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ “ကလိင်္ဂရဋ္ဌဝိသယာ။ပ။ အဉ္ဇနသဝှယ”န္တိ။ တဿတ္ထော ဝုတ္တော ဧဝ။

အထ ဗောဓိသတ္တော “န မေတံ ပတိရူပံ၊ ယံ မေ ယာစကာနံ မနောရထဝိဃာတော သိယာ, မယှဉ္စ သမာဒါနဘေဒေါ သိယာ”တိ ဟတ္ထိက္ခန္ဓတော ဩတရိတွာ “သစေ အနလင်္ကတဋ္ဌာနံ အတ္ထိ၊ အလင်္ကရိတွာ ဒဿာမီ”တိ သမန္တတော ဩလောကေတွာ အနလင်္ကတဋ္ဌာနံ အဒိသွာ သောဏ္ဍာယ နံ ဂဟေတွာ ဗြာဟ္မဏာနံ ဟတ္ထေသု ဌပေတွာ ရတနဘိင်္ဂါရေန ပုပ္ဖဂန္ဓဝါသိတံ ဥဒကံ ပါတေတွာ အဒါသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၂၃။ “န မေ ယာစကမနုပ္ပတ္တေ၊ ပဋိက္ခေပေါ အနုစ္ဆဝေါ။
မာ မေ ဘိဇ္ဇိ သမာဒါနံ၊ ဒဿာမိ ဝိပုလံ ဂဇံ။

၂၄။ နာဂံ ဂဟေတွာ သောဏ္ဍာယ၊ ဘိင်္ဂါရေ ရတနာမယေ။
ဇလံ ဟတ္ထေ အာကိရိတွာ၊ ဗြာဟ္မဏာနံ အဒံ ဂဇ”န္တိ။

တတ္ထ **ယာစကမနုပ္ပတ္တေ**တိ ယာစကေ အနုပ္ပတ္တေ။ **အနုစ္ဆဝေါ**တိ အနုစ္ဆဝိကော ပတိရူပေါ။ **မာ မေ ဘိဇ္ဇိ သမာဒါန**န္တိ သဗ္ဗညုတညာဏတ္ထာယ သဗ္ဗဿ ယာစကဿ သဗ္ဗံ အနဝဇ္ဇံ ဣစ္ဆိတံ ဒဒန္တော ဒါနပါရမိံ ပူရေဿာမီတိ ယံ မယှံ သမာဒါနံ၊ တံ မာ ဘိဇ္ဇိ။ တသ္မာ **ဒဿာမိ ဝိပုလံ ဂဇ**န္တိ မဟန္တံ ဣမံ မင်္ဂလဟတ္ထိံ ဒဿာမီတိ။ **အဒ**န္တိ အဒါသိံ။

၂၅။ တသ္မိံ ပန ဟတ္ထိမှိ ဒိန္နေ အမစ္စာ ဗောဓိသတ္တံ ဧတဒဝေါစုံ “ကသ္မာ မဟာရာဇ မင်္ဂလဟတ္ထိံ ဒဒတ္ထ၊ နနု အညော ဟတ္ထီ ဒါတဗ္ဗော၊ ရညာ နာမ ဧဝရူပေါ ဩပဝယှော မင်္ဂလဟတ္ထီ ဣဿရိယံ အဘိဝိဇယဉ္စ အာကင်္ခန္တေန န ဒါတဗ္ဗော”တိ။ မဟာသတ္တော ယံ မံ ယာစကာ ယာစန္တိ၊ တဒေဝ မယာ ဒါတဗ္ဗံ၊ သစေ ပန မံ ရဇ္ဇံ ယာစေယျုံ၊ ရဇ္ဇမ္ပိ တေသံ ဒဒေယျံ၊ မယှံ ရဇ္ဇတောပိ ဇီဝိတတောပိ သဗ္ဗညုတညာဏမေဝ ပိယတရံ၊ တသ္မာ တံ ဟတ္ထိံ အဒါသိန္တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ “**တဿ နာဂေ ပဒိန္နမှိ**”တိအာဒိ။ တတ္ထ **တဿာ**တိ တဿ တေန၊ တသ္မိံ **နာဂေ** ဟတ္ထိမှိ ဒိန္နေ။

၂၆။ **မင်္ဂလသမ္ပန္န**န္တိ မင်္ဂလဂုဏေဟိ သမန္နာဂတံ။ **သင်္ဂါမဝိဇယုတ္တမ**န္တိ သင်္ဂါမဝိဇယာ ဥတ္တမံ, သင်္ဂါမဝိဇယေ ဝါ ဥတ္တမံ ပဓာနံ ပဝရံ နာဂံ။ **ကိံ တေ**

rajjaṁ karissatīti tasmiṁ nāge apagate tava rajjaṁ kiṁ karissati, rajjakiccaṁ na karissati, rajjampi apagatamevāti dasseti.

27. **Rajjampi me dade sabban**ti tiṭṭhatu nāgo tiracchānagato, idaṁ me sabbaṁ Kururaṭṭhampi yācakānaṁ dadeyyaṁ. **Sarīraṁ dajjamattano**ti rajjepi vā kiṁ vattabbaṁ, attano sarīrampi yācakānaṁ dadeyyaṁ, sabbopi hi me ajjhattikabāhiro pariggaho lokahitatthameva mayā pariccatto. Yasmā **sabbaññutaṁ piyaṁ mayhaṁ** sabbaññutā ca dānapāramiṁ ādiṁ katvā sabbapāramiyo apūrentena na sakkā laddhuṁ, tasmā nāgaṁ adāsiṁ ahanti dasseti.

Evampi tasmiṁ nāge ānīte Kaliṅgaraṭṭhe devo na vassateva. Kaliṅgarājā "idānipi na vassati, kiṁ nu kho kāraṇan"ti pucchitvā "Kururājā garudhamme[1] rakkhati, tenassa raṭṭhe anvaddhamāsaṁ anudasāhaṁ devo vassati, rañño guṇānubhāvo esa, na imassa tiracchānagatassā"ti jānitvā "mayampi garudhamme rakkhissāma, gacchatha Dhanañcayakorabyassa santike te suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā ānethā"ti amacce pesesi. Garudhammā vuccantipañca sīlāni, tāni bodhisatto suparisuddhāni katvā rakkhati, yathā ca bodhisatto, evamassa mātā aggamahesī kaniṭṭhabhātā uparājā purohito brāhmaṇo rajjuggāhako amacco sārathi seṭṭhi doṇamāpako dovāriko nagarasobhinī vaṇṇadāsīti. Tena vuttaṁ—

"Rājā mātā mahesī ca, uparājā purohito.
Rajjuggāho sārathī seṭṭhi, doṇo dovāriko tathā.
Gaṇikā te ekādasa, garudhamme patiṭṭhitā"ti.

Te amaccā bodhisattaṁ upasaṅkamitvā vanditvā tamatthaṁ ārocesuṁ. Mahāsatto "mayhaṁ garudhamme kukkuccaṁ atthi, mātā pana me surakkhitaṁ rakkhati, tassā santike gaṇhathā"ti vatvā tehi "mahārāja kukkuccaṁ nāma sikkhākāmassa sallekhavuttino hoti, detha no"ti yācito "pāṇo na hantabbo, adinnaṁ na ādātabbaṁ, kāmesumicchācāro na caritabbo, musā na bhaṇitabbaṁ, majjaṁ na pātabban"ti suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā "evaṁ santepi mātu santike gaṇhathā"ti āha.

1. Kurudhamme (Sī, Ka)

ရဇ္ဇံ ကရိဿတီတိ တသ္မိံ နာဂေ အပဂတေ တဝ ရဇ္ဇံ ကိံ ကရိဿတိ၊ ရဇ္ဇကိစ္စံ န ကရိဿတိ၊ ရဇ္ဇမ္ပိ အပဂတမေဝါတိ ဒဿေတိ။

၂၇။ **ရဇ္ဇမ္ပိ မေ ဒဒေ သဗ္ဗန္တိ** တိဋ္ဌတု နာဂေါ တိရစ္ဆာနဂတော၊ ဣဒံ မေ သဗ္ဗံ ကုရုရဋ္ဌမ္ပိ ယာစကာနံ ဒဒေယျံ။ **သရီရံ ဒဇ္ဇမတ္တနော**တိ ရဇ္ဇေပိ ဝါ ကိံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ အတ္တနော သရီရမ္ပိ ယာစကာနံ ဒဒေယျံ၊ သဗ္ဗောပိ ဟိ မေ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရော ပရိဂ္ဂဟော လောကဟိတတ္ထမေဝ မယာ ပရိစ္စတ္တော။ ယသ္မာ **သဗ္ဗညုတံ ပိယံ မယှံ** သဗ္ဗညုတာ စ ဒါနပါရမိံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗပါရမိယော အပူရေန္တေန န သက္ကာ လဒ္ဓုံ၊ တသ္မာ နာဂံ အဒါသိံ အဟန္တိ ဒဿေတိ။

ဧဝမ္ပိ တသ္မိံ နာဂေ အာနီတေ ကလိင်္ဂရဋ္ဌေ ဒေဝေါ န ဝဿတေဝ။ ကလိင်္ဂရာဇာ "ဣဒါနိပိ န ဝဿတိ၊ ကိံ နု ခေါ ကာရဏ"န္တိ ပုစ္ဆိတွာ "ကုရုရာဇာ ဂရုဓမ္မေ[1] ရက္ခတိ၊ တေနဿ ရဋ္ဌေ အနွဍ္ဎမာသံ အနုဒသာဟံ ဒေဝေါ ဝဿတိ၊ ရညော ဂုဏာနုဘာဝေါ ဧသ၊ န ဣမဿ တိရစ္ဆာနဂတဿာ"တိ ဇာနိတွာ "မယမ္ပိ ဂရုဓမ္မေ ရက္ခိဿာမ၊ ဂစ္ဆထ ဓနဉ္စယကောရဗျဿ သန္တိကေ တေ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋေ လိခါပေတွာ အာနေထာ"တိ အမစ္စေ ပေသေသိ။ ဂရုဓမ္မာ ဝုစ္စန္တိပဉ္စ သီလာနိ၊ တာနိ ဗောဓိသတ္တော သုပရိသုဒ္ဓါနိ ကတွာ ရက္ခတိ၊ ယထာ စ ဗောဓိသတ္တော၊ ဧဝမဿ မာတာ အဂ္ဂမဟေသီ ကနိဋ္ဌဘာတာ ဥပရာဇာ ပုရောဟိတော ဗြာဟ္မဏော ရဇ္ဇုဂ္ဂါဟကော အမစ္စော သာရထိ သေဋ္ဌိ ဒေါဏမာပကော ဒေါဝါရိကော နဂရသောဘိနီ ဝဏ္ဏဒါသီတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

"ရာဇာ မာတာ မဟေသီ စ၊ ဥပရာဇာ ပုရောဟိတော။
ရဇ္ဇုဂ္ဂါဟော သာရထီ သေဋ္ဌိ၊ ဒေါဏော ဒေါဝါရိကော တထာ။
ဂဏိကာ တေ ဧကာဒသ၊ ဂရုဓမ္မေ ပတိဋ္ဌိတာ"တိ။

တေ အမစ္စာ ဗောဓိသတ္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ တမတ္ထံ အာရောစေသုံ။ မဟာသတ္တော "မယှံ ဂရုဓမ္မေ ကုက္ကုစ္စံ အတ္ထိ၊ မာတာ ပန မေ သုရက္ခိတံ ရက္ခတိ၊ တဿာ သန္တိကေ ဂဏှထာ"တိ ဝတွာ တေဟိ "မဟာရာဇ ကုက္ကုစ္စံ နာမ သိက္ခာကာမဿ သလ္လေခဝုတ္တိနော ဟောတိ၊ ဒေထ နော"တိ ယာစိတော "ပါဏော န ဟန္တဗ္ဗော၊ အဒိန္နံ န အာဒါတဗ္ဗံ၊ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရော န စရိတဗ္ဗော၊ မုသာ န ဘဏိတဗ္ဗံ၊ မဇ္ဇံ န ပါတဗ္ဗ"န္တိ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋေ လိခါပေတွာ "ဧဝံ သန္တေပိ မာတု သန္တိကေ ဂဏှထာ"တိ အာဟ။

၁-ကုရုဓမ္မေ (သီ၊ ကံ)

Dūtā rājānaṁ vanditvā tassā santikaṁ gantvā “devi tumhe kira garudhammaṁ rakkhatha, taṁ no dethā”ti vadiṁsu. Bodhisattassa mātāpi tatheva attano kukkuccassa atthibhāvaṁ vatvāva tehi yācitā adāsi. Tathā mahesi-ādayopi. Te sabbesampi santike suvaṇṇapaṭṭe garudhamme likhāpetvā Dantapuraṁ gantvā Kaliṅgaraññro datvā taṁ pavattiṁ ārocesuṁ. Sopi rājā tasmiṁ dhamme vattamāno pañca sīlāni pūresi. Tato sakalakaliṅgaraṭṭhe devo vassi. Tīṇi bhayāni vūpasantāni. Raṭṭhaṁ khemaṁ subhikkhaṁ ahosi. Bodhisatto yāvajīvaṁ dānādīni puññāni katvā sapariso saggapuraṁ pūresi. Tadā gaṇikādayo Uppalavaṇṇādayo ahesuṁ. Vuttañhetaṁ—

“Gaṇikā Uppalavaṇṇā, Puṇṇo dovāriko tadā.
Rajjuggāho ca Kaccāno, doṇamāpako ca Kolito.

Sāriputto tadā seṭṭhi, Anuruddho ca sārathi.
Brāhmaṇo Kassapo thero, uparājā’nandapaṇḍito.

Mahesī Rāhulamātā, māyādevī janettikā.
Kururājā bodhisatto, evaṁ dhāretha jātakan”ti[1].

Idhāpi nekkhammapārami-ādayo sesadhammā ca vuttanayeneva niddhāretabbāti[2].

Kururājacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Mahāsudassanacariyāvaṇṇanā

28. Catutthe **Kusāvatimhi nagare**ti Kusāvatīnāmake nagare, yasmiṁ ṭhāne etarahi Kusinārā niviṭṭhā. **Mahīpatī**ti khattiyo, nāmena **Mahāsudassano** nāma. **Cakkavattī**ti cakkaratanaṁ vatteti, catūhi vā sampatticakkehi vattati, tehi ca paraṁ pavatteti, parahitāya ca iriyāpathacakkānaṁ vatto etasmiṁ atthītipi cakkavattī. Atha vā catūhi acchariyadhammehi saṅgahavatthūhi ca samannāgatena[3] parehi anabhibhavanīyassa anatikkamanīyassa āṇāsaṅkhātassa cakkassa vatto etasmiṁ atthītipi **cakkavattī.**

1. Dhammapada-Ṭṭha 2. 362 piṭṭhe. 2. Veditabbāti (Ka) 3. Samannāgamena (Ka)

ဒူတာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတွာ တဿာ သန္တိကံ ဂန္တွာ “ဒေဝိ တုမှေ ကိရ ဂရုဓမ္မံ ရက္ခထ၊ တံ နော ဒေထာ”တိ ဝဒိံသု။ ဗောဓိသတ္တဿ မာတာပိ တထေဝ အတ္တနော ကုက္ကုစ္စဿ အတ္ထိဘာဝံ ဝတွာဝ တေဟိ ယာစိတာ အဒါသိ။ တထာ မဟေသိအာဒယောပိ။ တေ သဗ္ဗေသမ္ပိ သန္တိကေ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋေ ဂရုဓမ္မေ လိခါပေတွာ ဒန္တပုရံ ဂန္တွာ ကလိင်္ဂရညော ဒတွာ တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသုံ။ သောပိ ရာဇာ တသ္မိံ ဓမ္မေ ဝတ္တမာနော ပဉ္စ သီလာနိ ပူရေသိ။ တတော သကလကလိင်္ဂရဋ္ဌေ ဒေဝေါ ဝဿိ။ တီဏိ ဘယာနိ ဝူပသန္တာနိ။ ရဋ္ဌံ ခေမံ သုဘိက္ခံ အဟောသိ။ ဗောဓိသတ္တော ယာဝဇီဝံ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကတွာ သပရိသော သဂ္ဂပုရံ ပူရေသိ။ တဒါ ဂဏိကာဒယော ဥပ္ပလဝဏ္ဏာဒယော အဟေသုံ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

“ဂဏိကာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ၊ ပုဏ္ဏော ဒေါဝါရိကော တဒါ။
ရဇ္ဇုဂ္ဂါဟော စ ကစ္စာနော၊ ဒေါဏမာပကော စ ကောလိတော။

သာရိပုတ္တော တဒါ သေဋ္ဌိ၊ အနုရုဒ္ဓေါ စ သာရထိ။
ဗြာဟ္မဏော ကဿပေါ ထေရော၊ ဥပရာဇာ’နန္ဒပဏ္ဍိတော။

မဟေသီ ရာဟုလမာတာ၊ မာယာဒေဝီ ဇနေတ္တိကာ။
ကုရုရာဇာ ဗောဓိသတ္တော၊ ဧဝံ ဓာရေထ ဇာတက”န္တိ[၁]။

ဣဓာပိ နေက္ခမ္မပါရမိအာဒယော သေသဓမ္မာ စ ဝုတ္တနယေနေဝ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာတိ[၂]။

ကုရုရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-မဟာသုဒဿနစရိယာဝဏ္ဏနာ

၂၈။ စတုတ္ထေ **ကုသာဝတိမှိ နဂရေ**တိ ကုသာဝတီနာမကေ နဂရေ၊ ယသ္မိံ ဌာနေ ဧတရဟိ ကုသိနာရာ နိဝိဋ္ဌာ။ **မဟီပတီ**တိ ခတ္တိယော၊ နာမေန **မဟာသုဒဿနော** နာမ။ **စက္ကဝတ္တီ**တိ စက္ကရတနံ ဝတ္တေတိ, စတူဟိ ဝါ သမ္ပတ္တိစက္ကေဟိ ဝတ္တတိ, တေဟိ စ ပရံ ပဝတ္တေတိ, ပရဟိတာယ စ ဣရိယာပထစက္ကာနံ ဝတ္တော ဧတသ္မိံ အတ္ထီတိပိ စက္ကဝတ္တီ။ အထ ဝါ စတူဟိ အစ္ဆရိယဓမ္မေဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ စ သမန္နာဂတေန[၃] ပရေဟိ အနဘိဘဝနီယဿ အနတိက္ကမနီယဿ အာဏာသင်္ခါတဿ စက္ကဿ ဝတ္တော ဧတသ္မိံ အတ္ထီတိပိ **စက္ကဝတ္တီ**။

၁-ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၂-၃၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝေဒိတဗ္ဗာတိ (က) ၃-သမန္နာဂမေန (က)

pariṇāyakaratanapubbaṅgamena hatthiratanādipamukhena mahābalakāyena puññānubhāvanibbattena kāyabalena ca samannāgatattā **mahabbalo. Yadā āsin**ti sambandho. Tatrāyaṁ anupubbikathā—

Atīte kira mahāpuriso Sudassanattabhāvato tatiye attabhāve gahapatikule nibbatto dharamānakassa Buddhassa sāsane ekaṁ theraṁ araññavāsaṁ vasantaṁ attano kammena araññaṁ paviṭṭho rukkhamūle nisinnaṁ disvā “idha mayā ayyassa paṇṇasālaṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti cintetvā attano k2ammaṁ pahāya dabbasambhāraṁ chinditvā nivāsayoggaṁ paṇṇasālaṁ katvā dvāraṁ yojetvā kaṭṭhattharaṇaṁ katvā “karissati nu kho paribhogaṁ, na nu kho karissatī”ti ekamante nisīdi. Thero antogāmato āgantvā paṇṇasālaṁ pavisitvā kaṭṭhattharaṇe nisīdi. Mahāsattopi naṁ upasaṅkamitvā “phāsukā bhante paṇṇasālā”ti pucchi. Phāsukā bhaddamukha pabbajitasāruppāti. Vasissatha bhante idhāti. Āma upāsakāti. So adhivāsanākāreneva “vasissatī”ti ñatvā “nibaddhaṁ mayhaṁ gharadvāraṁ āgantabban”ti paṭijānāpetvā niccaṁ attano ghareyeva bhattavissaggaṁ kārāpesi. So paṇṇasālāyaṁ kaṭasārakaṁ pattharitvā mañcapīṭhaṁ paññapesi, apassenaṁ nikkhipi, pādakaṭhalikaṁ ṭhapesi, pokkharaṇiṁ khaṇi, caṅkamaṁ katvā vālukaṁ okiri, parissayavinodanatthaṁ paṇṇasālaṁ kaṇṭakavatiyā parikkhipi, tathā pokkharaṇiṁ caṅkamañca. Tesaṁ antovatipariyante tālapantiyo ropesi. Evamādinā āvāsaṁ niṭṭhāpetvā therassa ticīvaraṁ ādiṁ katvā sabbaṁ samaṇaparikkhāraṁ adāsi. Therassa hi tadā bodhisattena ticīvarapiṇḍapātapattathālakaparissāvanadhamakaraṇaparibhogabhājana chattupāhana-udakatumba[1]sūcikattarayaṭṭhi-ārakaṇṭakapipphalinakhacchedanapadīpeyyādi pabbajitānaṁ paribhogajātaṁ adinnaṁ nāma nāhosi. So pañca sīlāni rakkhanto uposathaṁ karonto yāvajīvaṁ theraṁ upaṭṭhahi. Thero tattheva vasanto arahattaṁ patvā parinibbāyi.

29. Bodhisattopi yāvatāyukaṁ puññaṁ katvā devaloke nibbattitvā tato cuto manussalokaṁ āgacchanto Kusāvatiyā rājadhāniyā nibbattitvā Mahāsudassano nāma rājā ahosi cakkavattī. Tassi’ssariyānubhāvo “bhūtapubbaṁ Ānanda rājā Mahāsudassano nāma ahosi

1. Udakakumbhi (Sī)

ပရိဏာယကရတနပုဗ္ဗင်္ဂမေန ဟတ္ထိရတနာဒိပမုခေန မဟာဗလကာယေန ပုညာနုဘာဝနိဗ္ဗတ္တေန ကာယဗလေန စ သမန္နာဂတတ္တာ **မဟဗ္ဗလော။ ယဒါ အာသိ**န္တိ သမ္ဗန္ဓော။ တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—

အတီတေ ကိရ မဟာပုရိသော သုဒဿနတ္တဘာဝတော တတိယေ အတ္တဘာဝေ ဂဟပတိကုလေ နိဗ္ဗတ္တော ဓရမာနကဿ ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ဧကံ ထေရံ အရညဝါသံ ဝသန္တံ အတ္တနော ကမ္မေန အရညံ ပဝိဋ္ဌော ရုက္ခမူလေ နိသိန္နံ ဒိသွာ “ဣဓ မယာ အယျဿ ပဏ္ဏသာလံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ စိန္တေတွာ အတ္တနော ကမ္မံ ပဟာယ ဒဗ္ဗသမ္ဘာရံ ဆိန္ဒိတွာ နိဝါသယောဂ္ဂံ ပဏ္ဏသာလံ ကတွာ ဒွါရံ ယောဇေတွာ ကဋ္ဌတ္ထရဏံ ကတွာ “ကရိဿတိ နု ခေါ ပရိဘောဂံ၊ န နု ခေါ ကရိဿတီ”တိ ဧကမန္တေ နိသီဒိ။ ထေရော အန္တောဂါမတော အာဂန္တွာ ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ ကဋ္ဌတ္ထရဏေ နိသီဒိ။ မဟာသတ္တောပိ နံ ဥပသင်္ကမိတွာ “ဖာသုကာ ဘန္တေ ပဏ္ဏသာလာ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဖာသုကာ ဘဒ္ဒမုခ ပဗ္ဗဇိတသာရုပ္ပါတိ။ ဝသိဿထ ဘန္တေ ဣဓာတိ။ အာမ ဥပါသကာတိ။ သော အဓိဝါသနာကာရေနေဝ “ဝသိဿတီ”တိ ဉတွာ “နိဗဒ္ဓံ မယှံ ဃရဒွါရံ အာဂန္တဗ္ဗ”န္တိ ပဋိဇာနာပေတွာ နိစ္စံ အတ္တနော ဃရေယေဝ ဘတ္တဝိဿဂ္ဂံ ကာရာပေသိ။ သော ပဏ္ဏသာလာယံ ကဋသာရကံ ပတ္ထရိတွာ မဉ္စပီဌံ ပညပေသိ၊ အပဿေနံ နိက္ခိပိ၊ ပါဒကဌလိကံ ဌပေသိ၊ ပေါက္ခရဏိံ ခဏိ၊ စင်္ကမံ ကတွာ ဝါလုကံ ဩကိရိ၊ ပရိဿယဝိနောဒနတ္ထံ ပဏ္ဏသာလံ ကဏ္ဋကဝတိယာ ပရိက္ခိပိ၊ တထာ ပေါက္ခရဏိံ စင်္ကမဉ္စ။ တေသံ အန္တောဝတိပရိယန္တေ တာလပန္တိယော ရောပေသိ။ ဧဝမာဒိနာ အာဝါသံ နိဋ္ဌာပေတွာ ထေရဿ တိစီဝရံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗံ သမဏပရိက္ခာရံ အဒါသိ။ ထေရဿ ဟိ တဒါ ဗောဓိသတ္တေန တိစီဝရပိဏ္ဍပါတပတ္တထာလကပရိဿာဝနဓမကရဏပရိဘောဂဘာဇနဆတ္တုပါဟနဥဒကတုမ္ဗ[1]သူစိကတ္တရယဋ္ဌိအာရကဏ္ဋကပိပ္ဖလိနခစ္ဆေဒနပဒီပေယျာဒိ ပဗ္ဗဇိတာနံ ပရိဘောဂဇာတံ အဒိန္နံ နာမ နာဟောသိ။ သော ပဉ္စ သီလာနိ ရက္ခန္တော ဥပေါသထံ ကရောန္တော ယာဝဇီဝံ ထေရံ ဥပဋ္ဌဟိ။ ထေရော တတ္ထေဝ ဝသန္တော အရဟတ္တံ ပတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။

၂၉။ ဗောဓိသတ္တောပိ ယာဝတာယုကံ ပုညံ ကတွာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စုတော မနုဿလောကံ အာဂစ္ဆန္တော ကုသာဝတိယာ ရာဇဓာနိယာ နိဗ္ဗတ္တိတွာ မဟာသုဒဿနော နာမ ရာဇာ အဟောသိ စက္ကဝတ္တီ။ တဿိ’ဿရိယာနုဘာဝေါ “ဘူတပုဗ္ဗံ အာနန္ဒ ရာဇာ မဟာသုဒဿနော နာမ အဟောသိ

၁-ဥဒကကုမ္ဘိ (သီ)

khattiyo muddhāvasitto”ti-ādinā nayena sutte[1] āgato eva. Tassa kira caturāsīti nagarasahassāni Kusāvatīrājadhānippamukhāni, caturāsīti pāsādasahassāni dhammapāsādappamukhāni, caturāsīti kūṭāgārasahassāni mahābyūhakūṭāgārappamukhāni, tāni sabbāni tassa therassa katāya ekissā paṇṇasālāya nissandena nibbattāni, caturāsīti pallaṅkasahassāni nāgasahassāni assasahassāni rathasahassāni tassa dinnassa mañcapīṭhassa, caturāsīti maṇisahassāni tassa dinnassa padīpassa, caturāsīti pokkharaṇisahassāni ekapokkharaṇiyā, caturāsīti itthisahassāni puttasahassāni gahapatisahassāni ca pattathālakādiparibhogārahassa pabbajitaparikkhāradānassa, caturāsīti dhenusahassāni pañcagorasadānassa, caturāsīti vatthakoṭṭhasahassāni nivāsanapārupanadānassa, caturāsīti thālipākasahassāni bhojanadānassa nissandena nibbattāni. So sattahi ratanehi catūhi iddhīhi ca samannāgato rājādhirājā hutvā sakalaṁ sāgarapariyantaṁ pathavimaṇḍalaṁ dhammena abhivijiya ajjhāvasanto anekasatesu ṭhānesu dānasālāyo kāretvā mahādānaṁ paṭṭhapesi. Divasassa tikkhattuṁ nagare bheriṁ carāpesi “yo yaṁ icchati, so dānasālāsu āgantvā taṁ gaṇhātū”ti. Tena vuttaṁ **“tatthāhaṁ divase tikkhattuṁ, ghosāpemi tahiṁ tahin”**ti-ādi.

Tattha **tatthā**ti tasmiṁ nagare. “Tadāhan”tipi pāṭho, tassa tadā ahaṁ, Mahāsudassanakāleti attho. **Tahiṁ tahin**ti tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne, tassa tassa pākārassa anto ca bahi cāti attho. **Ko kiṁ icchatī**ti brāhmaṇādīsu yo koci satto annādīsu deyyadhammesu yaṁ kiñci icchati. **Patthetī**ti tasseva vevacanaṁ. **Kassa kiṁ dīyatu dhanan**ti anekavāraṁ pariyāyantarehi ca dānaghosanāya pavattitabhāvadassanatthaṁ vuttaṁ, etena dānapāramiyā sarūpaṁ dasseti. Deyyadhammapaṭiggāhakavikapparahitā hi bodhisattānaṁ dānapāramīti.

30. Idāni dānaghosanāya tassa tassa deyyadhammassa anucchavikapuggalaparikittanaṁ dassetuṁ **“ko chātako”**ti-ādi vuttaṁ.

1. Dī 2. 139 piṭṭhādīsu.

ခတ္တိယော မုဒ္ဓါဝသိတ္တော”တိအာဒိနာ နယေန သုတ္တေ[1] အာဂတော ဧဝ။ တဿ ကိရ စတုရာသီတိ နဂရသဟဿာနိ ကုသာဝတီရာဇဓာနိပ္ပမုခါနိ၊ စတုရာသီတိ ပါသာဒသဟဿာနိ ဓမ္မပါသာဒပ္ပမုခါနိ၊ စတုရာသီတိ ကူဋာဂါရသဟဿာနိ မဟာဗျူဟကူဋာဂါရပ္ပမုခါနိ၊ တာနိ သဗ္ဗာနိ တဿ ထေရဿ ကတာယ ဧကိဿာ ပဏ္ဏသာလာယ နိဿန္ဒေန နိဗ္ဗတ္တာနိ၊ စတုရာသီတိ ပလ္လင်္ကသဟဿာနိ နာဂသဟဿာနိ အဿသဟဿာနိ ရထသဟဿာနိ တဿ ဒိန္နဿ မဉ္စပီဌဿ၊ စတုရာသီတိ မဏိသဟဿာနိ တဿ ဒိန္နဿ ပဒီပဿ၊ စတုရာသီတိ ပေါက္ခရဏိသဟဿာနိ ဧကပေါက္ခရဏိယာ၊ စတုရာသီတိ ဣတ္ထိသဟဿာနိ ပုတ္တသဟဿာနိ ဂဟပတိသဟဿာနိ စ ပတ္တထာလကာဒိပရိဘောဂါရဟဿ ပဗ္ဗဇိတပရိက္ခာရဒါနဿ၊ စတုရာသီတိ ဓေနုသဟဿာနိ ပဉ္စဂေါရသဒါနဿ၊ စတုရာသီတိ ဝတ္ထကောဋ္ဌသဟဿာနိ နိဝါသနပါရုပနဒါနဿ၊ စတုရာသီတိ ထာလိပါကသဟဿာနိ ဘောဇနဒါနဿ နိဿန္ဒေန နိဗ္ဗတ္တာနိ။ သော သတ္တဟိ ရတနေဟိ စတူဟိ ဣဒ္ဓီဟိ စ သမန္နာဂတော ရာဇာဓိရာဇာ ဟုတွာ သကလံ သာဂရပရိယန္တံ ပထဝိမဏ္ဍလံ ဓမ္မေန အဘိဝိဇိယ အဇ္ဈာဝသန္တော အနေကသတေသု ဌာနေသု ဒါနသာလာယော ကာရေတွာ မဟာဒါနံ ပဋ္ဌပေသိ။ ဒိဝသဿ တိက္ခတ္တုံ နဂရေ ဘေရိံ စရာပေသိ “ယော ယံ ဣစ္ဆတိ၊ သော ဒါနသာလာသု အာဂန္တွာ တံ ဂဏှာတူ”တိ။ တေန ဝုတ္တံ “**တတ္ထာဟံ ဒိဝသေ တိက္ခတ္တုံ၊ ဃောသာပေမိ တဟိံ တဟိံ**”န္တိအာဒိ။

တတ္ထ **တတ္ထာ**တိ တသ္မိံ နဂရေ။ “တဒါဟ”န္တိပိ ပါဌော၊ တဿ တဒါ အဟံ၊ မဟာသုဒဿနကာလေတိ အတ္ထော။ **တဟိံ တဟိ**န္တိ တသ္မိံ တသ္မိံ ဌာနေ၊ တဿ တဿ ပါကာရဿ အန္တော စ ဗဟိ စာတိ အတ္ထော။ **ကော ကိံ ဣစ္ဆတီ**တိ ဗြာဟ္မဏာဒီသု ယော ကောစိ သတ္တော အန္နာဒီသု ဒေယျဓမ္မေသု ယံ ကိဉ္စိ ဣစ္ဆတိ။ **ပတ္ထေတီ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ကဿ ကိံ ဒီယတု ဓန**န္တိ အနေကဝါရံ ပရိယာယန္တရေဟိ စ ဒါနဃောသနာယ ပဝတ္တိတဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ၊ ဧတေန ဒါနပါရမိယာ သရူပံ ဒဿေတိ။ ဒေယျဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကဝိကပ္ပရဟိတာ ဟိ ဗောဓိသတ္တာနံ ဒါနပါရမီတိ။

၃၀။ ဣဒါနိ ဒါနဃောသနာယ တဿ တဿ ဒေယျဓမ္မဿ အနုစ္ဆဝိကပုဂ္ဂလပရိကိတ္တနံ ဒဿေတုံ “**ကော ဆာတကော**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၁-ဒီ ၂-၁၃၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Tattha **chātako**ti jighacchito. **Tasito**ti pipāsito. **Ko mālaṁ ko vilepanan**tipi “icchatī”ti padaṁ ānetvā yojetabbaṁ. **Naggo**ti vatthavikalo, vatthena atthikoti adhippāyo. **Paridahissatī**ti nivāsissati.

31. **Ko pathe chattamādetī**ti ko pathiko pathe magge attano vassavātātaparakkhaṇatthaṁ chattaṁ gaṇhāti, chattena atthikoti attho. **Kopāhanā mudū subhā**ti dassanīyatāya subhā sukhasamphassatāya mudū upāhanā attano pādānaṁ cakkhūnañca rakkhaṇatthaṁ. **Ko ādetī**ti ko tāhi atthikoti adhippāyo. **Sāyañca pāto cā**ti ettha **ca**-saddena majjhanhike cāti āharitvā vattabbaṁ. “Divase tikkhattuṁ ghosāpemī”ti hi vuttaṁ.

32. **Na taṁ dasasu ṭhānesū**ti taṁ dānaṁ na dasasu ṭhānesu paṭiyattanti yojanā. **Napi ṭhānasatesu** vā **paṭiyattaṁ**, api ca kho anekasatesu ṭhānesu paṭiyattaṁ. **Yācake dhanan**ti yācake uddissa dhanaṁ paṭiyattaṁ upakkhaṭaṁ. Dvādasayojanāyāme hi nagare sattayojanavitthate sattasu pākārantaresu satta tālapantiparikkhepā, tāsu tālapantīsu caturāsīti pokkharaṇisahassāni pāṭiyekkaṁ pokkharaṇitīre mahādānaṁ paṭṭhapitaṁ. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

> “Paṭṭhapesi kho Ānanda rājā Mahāsudassano tāsaṁ pokkharaṇīnaṁ tīre evarūpaṁ dānaṁ annaṁ annatthikassa pānaṁ pānatthikassa vatthaṁ vatthatthikassa yānaṁ yānatthikassa sayanaṁ sayanatthikassa itthiṁ itthitthikassa hiraññaṁ hiraññatthikassa suvaṇṇaṁ suvaṇṇatthikassā”ti[1].

33. Tatthāyaṁ dānassa pavattitākāro—mahāpuriso hi itthīnañca purisānañca anucchavike alaṅkāre kāretvā itthimattameva tattha paricāravasena[2] sesañca sabbaṁ pariccāgavasena ṭhapetvā “rājā Mahāsudassano dānaṁ deti, taṁ yathāsukhaṁ paribhuñjathā”ti bheriṁ carāpesi. Mahājanā pokkharaṇitīraṁ gantvā nhatvā vatthādīni nivāsetvā mahāsampattiṁ anubhavitvā yesaṁ tādisāni atthi, te pahāya

1. Dī 2. 147 piṭṭhe. 2. Parivāravasena (Ka)

တတ္ထ **ဆာတကော**တိ ဇိဃစ္ဆိတော။ **တသိတော**တိ ပိပါသိတော။ **ကော မာလံ ကော ဝိလေပန**န္တိပိ “ဣစ္ဆတီ”တိ ပဒံ အာနေတွာ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **နဂ္ဂေါ**တိ ဝတ္ထဝိကလော၊ ဝတ္ထေန အတ္ထိကောတိ အဓိပ္ပါယော။ **ပရိဒဟိဿတီ**တိ နိဝါသိဿတိ။

၃၁။ **ကော ပထေ ဆတ္တမာဒေတီ**တိ ကော ပထိကော ပထေ မဂ္ဂေ အတ္တနော ဝဿဝါတာတပရက္ခဏတ္ထံ ဆတ္တံ ဂဏှာတိ၊ ဆတ္တေန အတ္ထိကောတိ အတ္ထော။ **ကောပါဟနာ မုဒူ သုဘာ**တိ ဒဿနီယတာယ သုဘာ သုခသမ္ဖဿတာယ မုဒူ ဥပါဟနာ အတ္တနော ပါဒါနံ စက္ခူနဉ္စ ရက္ခဏတ္ထံ။ **ကော အာဒေတီ**တိ ကော တာဟိ အတ္ထိကောတိ အဓိပ္ပါယော။ **သာယဉ္စ ပါတော စာ**တိ ဧတ္ထ **စ**-သဒ္ဒေန မဇ္ဈန္ဟိကေ စာတိ အာဟရိတွာ ဝတ္တဗ္ဗံ။ “ဒိဝသေ တိက္ခတ္တုံ ဃောသာပေမီ”တိ ဟိ ဝုတ္တံ။

၃၂။ **န တံ ဒသသု ဌာနေသူ**တိ တံ ဒါနံ န ဒသသု ဌာနေသု ပဋိယတ္တန္တိ ယောဇနာ။ **နပိ ဌာနသတေသု** ဝါ **ပဋိယတ္တံ၊** အပိ စ ခေါ အနေကသတေသု ဌာနေသု ပဋိယတ္တံ။ **ယာစကေ ဓန**န္တိ ယာစကေ ဥဒ္ဒိဿ ဓနံ ပဋိယတ္တံ ဥပက္ခဋံ။ ဒွါဒသယောဇနာယာမေ ဟိ နဂရေ သတ္တယောဇနဝိတ္ထတေ သတ္တသု ပါကာရန္တရေသု သတ္တ တာလပန္တိပရိက္ခေပါ၊ တာသု တာလပန္တီသု စတုရာသီတိ ပေါက္ခရဏိသဟဿာနိ ပါဋိယေက္ကံ ပေါက္ခရဏိတီရေ မဟာဒါနံ ပဋ္ဌပိတံ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ—

> “ပဋ္ဌပေသိ ခေါ အာနန္ဒ ရာဇာ မဟာသုဒဿနော တာသံ ပေါက္ခရဏီနံ တီရေ ဧဝရူပံ ဒါနံ အန္နံ အန္နတ္ထိကဿ ပါနံ ပါနတ္ထိကဿ ဝတ္ထံ ဝတ္ထတ္ထိကဿ ယာနံ ယာနတ္ထိကဿ သယနံ သယနတ္ထိကဿ ဣတ္ထိံ ဣတ္ထိတ္ထိကဿ ဟိရညံ ဟိရညတ္ထိကဿ သုဝဏ္ဏံ သုဝဏ္ဏတ္ထိကဿာ”တိ[၁]။

၃၃။ တတ္ထာယံ ဒါနဿ ပဝတ္တိတာကာရော—မဟာပုရိသော ဟိ ဣတ္ထီနဉ္စ ပုရိသာနဉ္စ အနုစ္ဆဝိကေ အလင်္ကာရေ ကာရေတွာ ဣတ္ထိမတ္တမေဝ တတ္ထ ပရိစာရဝသေန[၂] သေသဉ္စ သဗ္ဗံ ပရိစ္စာဂဝသေန ဌပေတွာ “ရာဇာ မဟာသုဒဿနော ဒါနံ ဒေတိ၊ တံ ယထာသုခံ ပရိဘုဉ္ဇထာ”တိ ဘေရိံ စရာပေသိ။ မဟာဇနာ ပေါက္ခရဏိတီရံ ဂန္တွာ နှာတွာ ဝတ္ထာဒီနိ နိဝါသေတွာ မဟာသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိတွာ ယေသံ တာဒိသာနိ အတ္ထိ၊ တေ ပဟာယ

၁-ဒီ ၂-၁၄၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပရိဝါရဝသေန (က)

gacchanti. Yesaṁ natthi, te gahetvā gacchanti. Ye hatthiyānādīsupi nisīditvā yathāsukhaṁ vicaritvā varasayanesupi sayitvā sampattiṁ anubhavitvā itthīhipi saddhiṁ sampattiṁ anubhavitvā sattavidharatanapasādhanāni pasādhetvā sampattiṁ anubhavitvā yaṁ yaṁ atthikā, taṁ taṁ gahetvā gacchanti, anatthikā ohāya gacchanti. Tampi dānaṁ uṭṭhāya samuṭṭhāya devasikaṁ dīyateva. Tadā Jambudīpavāsīnaṁ aññaṁ kammaṁ natthi, dānaṁ paribhuñjantā sampattiṁ anubhavantā vicaranti. Na tassa dānassa kālaparicchedo ahosi. Rattiñcāpi divāpi yadā yadā atthikā āgacchanti, tadā tadā dīyateva. Evaṁ mahāpuriso yāvajīvaṁ sakalajambudīpaṁ unnaṅgalaṁ katvā mahādānaṁ pavattesi. Tena vuttaṁ **"divā vā yadi vā rattiṁ, yadi eti vanibbako"**ti[1] ādi.

Tattha **divā vā yadi vā rattiṁ yadi etī**ti etenassa yathākālaṁ dānaṁ dasseti. Yācakānaṁ hi lābhāsāya upasaṅkamanakālo eva bodhisattānaṁ dānassa kālo nāma. **Vanibbako**ti yācako. **Laddhā yadicchakaṁ bhogan**ti etena yathābhirucitaṁ dānaṁ. Yo yo hi yācako yaṁ yaṁ deyyadhammaṁ icchati, tassa tassa taṁtadeva bodhisatto deti. Na tassa mahagghadullabhādibhāvaṁ attano uparodhaṁ cintesi. **Pūrahatthova gacchatī**ti etena yāvadicchakaṁ dānaṁ dasseti, yattakaṁ hi yācakā icchanti, tattakaṁ aparihāpetvāva mahāsatto deti uḷārajjhāsayatāya ca mahiddhikatāya ca.

34. **"Yāvajīvikan"**ti etena dānassa kālapariyantābhāvaṁ dasseti. Samādānato paṭṭhāya hi mahāsattā yāvapāripūri vemajjhe na kālaparicchedaṁ karonti, bodhisambhārasambharaṇe saṅkocābhāvena antarantarā avosānāpattito maraṇenapi anupacchedo eva, tato parampi tatheva paṭipajjanato, "yāvajīvikan"ti pana Mahāsudassanacaritassa vasena vuttaṁ. **Napāhaṁ dessaṁ dhanaṁ dammī**ti idaṁ dhanaṁ nāma mayhaṁ na dessaṁ amanāpanti evarūpaṁ mahādānaṁ dento gehato ca dhanaṁ nīharāpemi. **Napi natthi nicayo mayī**ti mama samīpe dhananicayo dhanasaṅgaho nāpi natthi, sallekhavuttisamaṇo viya asaṅgahopi na homīti attho. Idaṁ yena ajjhāsayena tassidaṁ mahādānaṁ pavattitaṁ, taṁ dassetuṁ vuttaṁ.

1. Vaṇibbako (Ka)

ဂစ္ဆန္တိ။ ယေသံ နတ္ထိ၊ တေ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ ယေ ဟတ္ထိယာနာဒီသုပိ နိသီဒိတွာ ယထာသုခံ ဝိစရိတွာ ဝရသယနေသုပိ သယိတွာ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိတွာ ဣတ္ထီဟိပိ သဒ္ဓိံ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိတွာ သတ္တဝိဓရတနပသာဓနာနိ ပသာဓေတွာ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိတွာ ယံ ယံ အတ္ထိကာ၊ တံ တံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တိ၊ အနတ္ထိကာ ဩဟာယ ဂစ္ဆန္တိ။ တမ္ပိ ဒါနံ ဥဋ္ဌာယ သမုဋ္ဌာယ ဒေဝသိကံ ဒီယတေဝ။ တဒါ ဇမ္ဗုဒီပဝါသီနံ အညံ ကမ္မံ နတ္ထိ၊ ဒါနံ ပရိဘုဉ္ဇန္တာ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တာ ဝိစရန္တိ။ န တဿ ဒါနဿ ကာလပရိစ္ဆေဒေါ အဟောသိ။ ရတ္တိဉ္စာပိ ဒိဝါပိ ယဒါ ယဒါ အတ္ထိကာ အာဂစ္ဆန္တိ၊ တဒါ တဒါ ဒီယတေဝ။ ဧဝံ မဟာပုရိသော ယာဝဇီဝံ သကလဇမ္ဗုဒီပံ ဥန္နင်္ဂလံ ကတွာ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ တေန ဝုတ္တံ **“ဒိဝါ ဝါ ယဒိ ဝါ ရတ္တိံ၊ ယဒိ ဧတိ ဝနိဗ္ဗ-ကော”**တိ[၁] အာဒိ။

တတ္ထ **ဒိဝါ ဝါ ယဒိ ဝါ ရတ္တိံ ယဒိ ဧတီ**တိ ဧတေနဿ ယထာကာလံ ဒါနံ ဒဿေတိ။ ယာစကာနံ ဟိ လာဘာသာယ ဥပသင်္ကမနကာလော ဧဝ ဗောဓိသတ္တာနံ ဒါနဿ ကာလော နာမ။ **ဝနိဗ္ဗကော**တိ ယာစကော။ **လဒ္ဓါ ယဒိစ္ဆကံ ဘောဂ**န္တိ ဧတေန ယထာဘိရုစိတံ ဒါနံ။ ယော ယော ဟိ ယာစကော ယံ ယံ ဒေယျဓမ္မံ ဣစ္ဆတိ၊ တဿ တဿ တံတဒေဝ ဗောဓိသတ္တော ဒေတိ။ န တဿ မဟဂ္ဃဒုလ္လဘာဒိဘာဝံ အတ္တနော ဥပရောဓံ စိန္တေသိ။ **ပူရဟတ္ထောဝ ဂစ္ဆတီ**တိ ဧတေန ယာဝဒိစ္ဆကံ ဒါနံ ဒဿေတိ၊ ယတ္တကံ ဟိ ယာစကာ ဣစ္ဆန္တိ၊ တတ္တကံ အပရိဟာပေတွာဝ မဟာသတ္တော ဒေတိ ဥဠာရဇ္ဈာသယတာယ စ မဟိဒ္ဓိကတာယ စ။

၃၄။ **“ယာဝဇီဝိက”**န္တိ ဧတေန ဒါနဿ ကာလပရိယန္တာဘာဝံ ဒဿေတိ။ သမာဒါနတော ပဋ္ဌာယ ဟိ မဟာသတ္တာ ယာဝပါရိပူရိ ဝေမဇ္ဈေ န ကာလ-ပရိစ္ဆေဒံ ကရောန္တိ၊ ဗောဓိသမ္ဘာရသမ္ဘရဏေ သင်္ကောစာဘာဝေန အန္တရန္တရာ အဝေါသာနာပတ္တိတော မရဏေနပိ အနုပစ္ဆေဒေါ ဧဝ၊ တတော ပရမ္ပိ တထေဝ ပဋိပဇ္ဇနတော၊ “ယာဝဇီဝိက”န္တိ ပန မဟာသုဒဿနစရိတဿ ဝသေန ဝုတ္တံ။ **နပါဟံ ဒေဿံ ဓနံ ဒမ္မီ**တိ ဣဒံ ဓနံ နာမ မယှံ န ဒေဿံ အမနာပန္တိ ဧဝရူပံ မဟာဒါနံ ဒေန္တော ဂေဟတော စ ဓနံ နီဟရာပေမိ။ **နပိ နတ္ထိ နိစယော မယီ**တိ မမ သမီပေ ဓနနိစယော ဓနသင်္ဂဟော နာပိ နတ္ထိ၊ သလ္လေခဝုတ္တိသမဏော ဝိယ အသင်္ဂဟောပိ န ဟောမီတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ယေန အဇ္ဈာသယေန တဿိဒံ မဟာဒါနံ ပဝတ္တိတံ၊ တံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။

၁-ဝဏိဗ္ဗကော (က)

35. Idāni taṁ upamāya vibhāvetuṁ **"yathāpi āturo nāmā"**ti-ādimāha. Tatthidaṁ upamāsaṁsandanena saddhiṁ atthadassanaṁ—yathā nāma **āturo** rogābhibhūto puriso rogato attānaṁ parimocetukāmo **dhanena** hiraññasuvaṇṇādinā **vejjaṁ** tikicchakaṁ **tappetvā** ārādhetvā yathāvidhi paṭipajjanto tato **rogato** vimuccati.

36. **Tatheva** evameva ahampi aṭṭabhūtaṁ[1] sakalalokaṁ kilesarogato sakalasaṁsāradukkharogato ca parimocetukāmo tassa tato parimocanassa ayaṁ sabbasāpateyyapariccāgo dānapārami-upāyoti **jānamāno** bujjhamāno **asesato** deyyadhammassa paṭiggāhakānañca vasena anavasesato mahādānassa vasena sattānaṁ ajjhāsayaṁ **paripūretuṁ** attano ca na mayhaṁ dānapāramī paripuṇṇā, tasmā **ūnamanan**ti pavattaṁ ūnaṁ manaṁ **pūrayithuṁ** pavattayituṁ **vanibbake** yācake **adāsiṁ taṁ dānaṁ** evarūpaṁ mahādānaṁ dadāmi, tañca kho tasmiṁ dānadhamme tassa ca phale **nirālayo** anapekkho **apaccāso** kiñcipi apaccāsīsamāno kevalaṁ **sambodhimanupattiyā** sabbaññutaññāṇameva adhigantuṁ **demī**ti.

Evaṁ mahāsatto mahādānaṁ pavattento attano puññānubhāvanibbattaṁ dhammapāsādaṁ abhiruyha mahābyūhakūṭāgāradvāre eva kāmavitakkādayo nivattetvā tattha sovaṇṇamaye rājapallaṅke nisinno jhānābhiññāyo nibbattetvā tato nikkhamitvā sovaṇṇamayaṁ kūṭāgāraṁ pavisitvā tattha rajatamaye pallaṅke nisinno cattāro brahmavihāre bhāvetvā caturāsīti vassasahassāni jhānasamāpattīhi vītināmetvā maraṇasamaye dassanāya upagatānaṁ Subhaddādevīpamukhānaṁ caturāsītiyā itthāgārasahassānaṁ amaccapārisajjādīnañca—

> "Aniccā vata saṅkhārā, uppādavayadhammino.
> Uppajjitvā nirujjhanti, tesaṁ vūpasamo sukho"ti[2]—

imāya gāthāya ovaditvā āyupariyosāne brahmalokaparāyano ahosi. Tadā Subhaddādevī Rāhulamātā ahosi. Pariṇāyakaratanaṁ Rāhulo. Sesaparisā Buddhaparisā. Mahāsudassano pana Lokanātho.

---

1. Andhatthabhūtaṁ (Sī)
2. Dī 2. 129, 161; Saṁ 1. 160, 398 piṭṭhādīsu.

၃၅။ ဣဒါနိ တံ ဥပမာယ ဝိဘာဝေတုံ **"ယထာပိ အာတုရော နာမာ"**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထိဒံ ဥပမာသံသန္ဒနေန သဒ္ဓိံ အတ္ထဒဿနံ—ယထာ နာမ **အာတုရော** ရောဂါဘိဘူတော ပုရိသော ရောဂတော အတ္တာနံ ပရိမောစေတုကာမော **ဓနေန** ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒိနာ **ဝေဇ္ဇံ** တိကိစ္ဆကံ **တပ္ပေတွာ** အာရာဓေတွာ ယထာဝိဓိ ပဋိပဇ္ဇန္တော တတော **ရောဂတော** ဝိမုစ္စတိ။

၃၆။ **တထေဝ** ဧဝမေဝ အဟမ္ပိ အဋ္ဋဘူတံ[1] သကလလောကံ ကိလေသရောဂတော သကလသံသာရဒုက္ခရောဂတော စ ပရိမောစေတုကာမော တဿ တတော ပရိမောစနဿ အယံ သဗ္ဗသာပတေယျပရိစ္စာဂေါ ဒါနပါရမိ-ဥပါယောတိ **ဇာနမာနော** ဗုဇ္ဈမာနော **အသေသတော** ဒေယျဓမ္မဿ ပဋိဂ္ဂါဟကာနဉ္စ ဝသေန အနဝသေသတော မဟာဒါနဿ ဝသေန သတ္တာနံ အဇ္ဈာသယံ **ပရိပူရေတုံ** အတ္တနော စ န မယှံ ဒါနပါရမီ ပရိပုဏ္ဏာ၊ တသ္မာ **ဦနမနန္တိ** ပဝတ္တံ ဦနံ မနံ **ပူရယိတုံ** ပဝတ္တယိတုံ **ဝနိဗ္ဗကေ** ယာစကေ **အဒါသိံ တံ ဒါနံ** ဧဝရူပံ မဟာဒါနံ ဒဒါမိ၊ တဉ္စ ခေါ တသ္မိံ ဒါနဓမ္မေ တဿ စ ဖလေ **နိရာလယော** အနပေက္ခော **အပစ္စာသော** ကိဉ္စိပိ အပစ္စာသီသမာနော ကေဝလံ **သမ္ဗောဓိမနုပတ္တိယာ** သဗ္ဗညုတညာဏမေဝ အဓိဂန္တုံ **ဒေမီ**တိ။

ဧဝံ မဟာသတ္တော မဟာဒါနံ ပဝတ္တေန္တော အတ္တနော ပုညာနုဘာဝနိဗ္ဗတ္တံ ဓမ္မပါသာဒံ အဘိရုယှ မဟာဗျူဟကူဋာဂါရဒွါရေ ဧဝ ကာမဝိတက္ကာဒယော နိဝတ္တေတွာ တတ္ထ သောဝဏ္ဏမယေ ရာဇပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော ဈာနာဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ တတော နိက္ခမိတွာ သောဝဏ္ဏမယံ ကူဋာဂါရံ ပဝိသိတွာ တတ္ထ ရဇတမယေ ပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရေ ဘာဝေတွာ စတုရာသီတိ ဝဿသဟဿာနိ ဈာနသမာပတ္တီဟိ ဝီတိနာမေတွာ မရဏသမယေ ဒဿနာယ ဥပဂတာနံ သုဘဒ္ဒါဒေဝီပမုခါနံ စတုရာသီတိယာ ဣတ္ထာဂါရသဟဿာနံ အမစ္စပါရိသဇ္ဇာဒီနဉ္စ—

> "အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ၊ ဥပ္ပါဒဝယဓမ္မိနော။
> ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ တေသံ ဝူပသမော သုခေါ"တိ[2]—

ဣမာယ ဂါထာယ ဩဝဒိတွာ အာယုပရိယောသာနေ ဗြဟ္မလောကပရာယနော အဟောသိ။ တဒါ သုဘဒ္ဒါဒေဝီ ရာဟုလမာတာ အဟောသိ။ ပရိဏာယကရတနံ ရာဟုလော။ သေသပရိသာ ဗုဒ္ဓပရိသာ။ မဟာသုဒဿနော ပန လောကနာထော။

၁-အန္ဓဋ္ဌဘူတံ (သီ)
၂-ဒီ ၂-၁၂၉-၁၆၁၊ သံ ၁-၁၆၀-၃၉၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Idhāpi dasa pāramiyo sarūpato labbhanti eva, dānajjhāsayassa pana uḷāratāya dānapāramī eva **Pāḷiyaṁ** āgatā. Sesadhammā heṭṭhā vuttanayā eva. Tathā uḷāre sattaratanasamujjale catudīpissariyepi ṭhitassa tādisaṁ bhogasukhaṁ analaṅkaritvā kāmavitakkādayo dūrato vikkhambhetvā tathārūpe mahādāne pavattentasseva caturāsīti vassasahassāni samāpattīhi vītināmetvā aniccatādipaṭisaṁyuttaṁ dhammakathaṁ katvāpi vipassanāya anussukkanaṁ sabbattha anissaṅgatāti evamādayo guṇānubhāvā niddhāretabbāti.

Mahāsudassanacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Mahāgovindacariyāvaṇṇanā

Pañcame **sattarājapurohito**ti sattabhū-ādīnaṁ sattannaṁ rājūnaṁ sabbakiccānusāsakapurohito. **Pūjito naradevehī**ti tehi eva aññehi ca Jambudīpe sabbeheva khattiyehi catupaccayapūjāya sakkārasammānena ca pūjito. **Mahāgovindabrāhmaṇo**ti mahānubhāvatāya govindassābhisekena abhisittatāya ca "Mahāgovindo"ti saṅkhaṁ gato brāhmaṇo, abhisittakālato paṭṭhāya hi bodhisattassa ayaṁ samaññā jātā, nāmena pana **Jotipālo** nāma. Tassa kira jātadivase sabbāvudhāni jotiṁsu. Rājāpi paccūsasamaye attano maṅgalāvudhaṁ pajjalitaṁ disvā bhīto attano purohitaṁ bodhisattassa pitaraṁ upaṭṭhānaṁ āgataṁ pucchitvā "mā bhāyi mahārāja mayhaṁ putto jāto, tassānubhāvena na kevalaṁ rājageheyeva, sakalanagarepi āvudhāni pajjaliṁsu, na taṁ nissāya tuyhaṁ antarāyo atthi, sakalajambudīpe pana paññāya tena samo na bhavissati, tassetaṁ pubbanimittan"ti purohitena samassāsito tuṭṭhacitto "kumārassa khīramūlaṁ hotū"ti sahassaṁ datvā "vayappattakāle mayhaṁ dassethā"ti āha. So vuddhippatto aparabhāge alamatthadasso sattannaṁ rājūnaṁ sabbakiccānusāsako hutvā pabbajitvā ca satte diṭṭhadhammikasamparāyikehi anatthehi pāletvā atthehi niyojesi. Iti jotitattā

ဣဓာပိ ဒသ ပါရမိယော သရူပတော လဗ္ဘန္တိ ဧဝ၊ ဒါနဇ္ဈာသယဿ ပန ဥဠာရတာယ ဒါနပါရမီ ဧဝ **ပါဠိယံ** အာဂတာ။ သေသဓမ္မာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာ ဧဝ။ တထာ ဥဠာရေ သတ္တရတနသမုဇ္ဇလေ စတုဒီပိဿရိယေပိ ဌိတဿ တာဒိသံ ဘောဂသုခံ အနလင်္ကရိတွာ ကာမဝိတက္ကာဒယော ဒူရတော ဝိက္ခမ္ဘေတွာ တထာရူပေ မဟာဒါနေ ပဝတ္တေန္တဿေဝ စတုရာသီတိ ဝဿသဟဿာနိ သမာပတ္တီဟိ ဝီတိနာမေတွာ အနိစ္စတာဒိပဋိသံယုတ္တံ ဓမ္မကထံ ကတွာပိ ဝိပဿနာယ အနုဿုက္ကနံ သဗ္ဗတ္ထ အနိဿင်္ဂတာတိ ဧဝမာဒယော ဂုဏာနုဘာဝါ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာတိ။

မဟာသုဒဿနစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-မဟာဂေါဝိန္ဒစရိယာဝဏ္ဏနာ

ပဉ္စမေ **သတ္တရာဇပုရောဟိတော**တိ သတ္တဘူအာဒီနံ သတ္တန္နံ ရာဇူနံ သဗ္ဗကိစ္စာနုသာသကပုရောဟိတော။ **ပူဇိတော နရဒေဝေဟီ**တိ တေဟိ ဧဝ အညေဟိ စ ဇမ္ဗုဒီပေ သဗ္ဗေဟေဝ ခတ္တိယေဟိ စတုပစ္စယပူဇာယ သက္ကာရသမ္မာနေန စ ပူဇိတော။ **မဟာဂေါဝိန္ဒဗြာဟ္မဏော**တိ မဟာနုဘာဝတာယ ဂေါဝိန္ဒဿာဘိသေကေန အဘိသိတ္တတာယ စ "မဟာဂေါဝိန္ဒော"တိ သင်္ခံ ဂတော ဗြာဟ္မဏော၊ အဘိသိတ္တကာလတော ပဋ္ဌာယ ဟိ ဗောဓိသတ္တဿ အယံ သမညာ ဇာတာ၊ နာမေန ပန **ဇောတိပါလော** နာမ။ တဿ ကိရ ဇာတဒိဝသေ သဗ္ဗာဝုဓာနိ ဇောတိံသု။ ရာဇာပိ ပစ္စူသသမယေ အတ္တနော မင်္ဂလာဝုဓံ ပဇ္ဇလိတံ ဒိသွာ ဘီတော အတ္တနော ပုရောဟိတံ ဗောဓိသတ္တဿ ပိတရံ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂတံ ပုစ္ဆိတွာ "မာ ဘာယိ မဟာရာဇ မယှံ ပုတ္တော ဇာတော၊ တဿာနုဘာဝေန န ကေဝလံ ရာဇဂေဟေယေဝ၊ သကလနဂရေပိ အာဝုဓာနိ ပဇ္ဇလိံသု၊ န တံ နိဿာယ တုယှံ အန္တရာယော အတ္ထိ၊ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ပန ပညာယ တေန သမော န ဘဝိဿတိ၊ တဿေတံ ပုဗ္ဗနိမိတ္တ"န္တိ ပုရောဟိတေန သမဿာသိတော တုဋ္ဌစိတ္တော "ကုမာရဿ ခီရမူလံ ဟောတူ"တိ သဟဿံ ဒတွာ "ဝယပ္ပတ္တကာလေ မယှံ ဒဿေထာ"တိ အာဟ။ သော ဝုဒ္ဓိပ္ပတ္တော အပရဘာဂေ အလမတ္ထဒဿော သတ္တန္နံ ရာဇူနံ သဗ္ဗကိစ္စာနုသာသကော ဟုတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ စ သတ္တေ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကေဟိ အနတ္ထေဟိ ပါလေတွာ အတ္ထေဟိ နိယောဇေသိ။ ဣတိ ဇောတိတတ္တာ

pālanasamatthatāya ca "Jotipālo"tissa nāmaṁ akaṁsu. Tena vuttaṁ "nāmena Jotipālo nāmā"ti[1].

Tattha bodhisatto Disampatissa nāma rañño purohitassa Govindabrāhmaṇassa putto hutvā attano pitu tassa ca rañño accayena tassa putto Reṇu sahāyā cassa Sattabhū Brahmadatto Vessabhū Bharato dve ca Dhataraṭṭhāti ime satta rājāno yathā aññamaññaṁ na vivadanti, evaṁ rajje patiṭṭhāpetvā tesaṁ atthadhamme anusāsanto Jambudīpatale sabbesaṁ rājūnaṁ aññesañca brāhmaṇānaṁ devanāgagahapatikānaṁ sakkato garukato mānito pūjito apacito uttamaṁ gāravaṭṭhānaṁ patto ahosi. Tassa atthadhammesu kusalatāya "Mahāgovindo"tveva samaññā udapādi. Yathāha "Govindo vata bho brāhmaṇo, Mahāgovindo vata bho brāhmaṇo"ti[2]. Tena vuttaṁ—

37. "Punāparaṁ yadā homi, sattarājapurohito.
Pūjito naradevehi, Mahāgovindabrāhmaṇo"ti.

Atha bodhisattassa puññānubhāvasamussāhitehi rājūhi tesaṁ anuyuttehi khattiyehi brāhmaṇagahapatikehi negamajānapadehi ca uparūpari upanīto samantato mahogho viya ajjhottharamāno aparimeyyo uḷāro lābhasakkāro uppajji yathā taṁ aparimāṇāsu jātīsu upacitavipulapuññasañcayassa uḷārābhijātassa parisuddhasīlācārassa pesalassa pariyodātasabbasippassa[3] sabbasattesu puttasadisamahākaruṇāvipphārasiniddhamuduhadayassa. So cintesi "etarahi kho mayhaṁ mahālābhasakkāro, yannūnāhaṁ iminā sabbasatte santappetvā dānapāramiṁ paripūreyyan"ti. So nagarassa majjhe catūsu dvāresu attano nivesanadvāreti cha dānasālāyo kāretvā devasikaṁ aparimitadhanapariccāgena mahādānaṁ pavattesi. Yaṁ yaṁ upāyanaṁ ānīyati, yañca attano atthāya abhisaṅkharīyati, sabbaṁ taṁ dānasālāsu eva pesesi. Evaṁ divase divase mahāpariccāgaṁ karontassa cassa cittassa titti vā santoso vā nāhosi, kuto pana saṅkoco. Dānaggaṁ cassa lābhāsāya āgacchantehi deyyadhammaṁ gahetvā gacchantehi ca mahāsattassa ca guṇavisese kittayantehi mahājanakāyehi antonagaraṁ

1. Dī 2. 186 piṭṭhe. 2. Dī 2. 187 piṭṭhe. 3. Pariyositasabbasippassa (Ka)

ပါလနသမတ္ထတာယ စ "ဇောတိပါလော"တိဿ နာမံ အကံသု။ တေန ဝုတ္တံ "နာမေန ဇောတိပါလော နာမာ"တိ[1]။

တတ္ထ ဗောဓိသတ္တော ဒိသမ္ပတိဿ နာမ ရညော ပုရောဟိတဿ ဂေါဝိန္ဒဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ အတ္တနော ပိတု တဿ စ ရညော အစ္စယေန တဿ ပုတ္တော ရေဏု သဟာယာ စဿ သတ္တဘူ ဗြဟ္မဒတ္တော ဝေဿဘူ ဘရတော ဒွေ စ ဓတရဋ္ဌာတိ ဣမေ သတ္တ ရာဇာနော ယထာ အညမညံ န ဝိဝဒန္တိ၊ ဧဝံ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ တေသံ အတ္ထဓမ္မေ အနုသာသန္တော ဇမ္ဗုဒီပတလေ သဗ္ဗေသံ ရာဇူနံ အညေသဉ္စ ဗြာဟ္မဏာနံ ဒေဝနာဂဂဟပတိကာနံ သက္ကတော ဂရုကတော မာနိတော ပူဇိတော အပစိတော ဥတ္တမံ ဂါရဝဋ္ဌာနံ ပတ္တော အဟောသိ။ တဿ အတ္ထဓမ္မေသု ကုသလတာယ "မဟာဂေါဝိန္ဒော"တွေဝ သမညာ ဥဒပါဒိ။ ယထာဟ "ဂေါဝိန္ဒော ဝတ ဘော ဗြာဟ္မဏော၊ မဟာဂေါဝိန္ဒော ဝတ ဘော ဗြာဟ္မဏော"တိ[2]။ တေန ဝုတ္တံ—

၃၇။ "ပုနာပရံ ယဒါ ဟောမိ၊ သတ္တရာဇပုရောဟိတော။
ပူဇိတော နရဒေဝေဟိ၊ မဟာဂေါဝိန္ဒဗြာဟ္မဏော"တိ။

အထ ဗောဓိသတ္တဿ ပုညာနုဘာဝသမုဿာဟိတေဟိ ရာဇူဟိ တေသံ အနုယုတ္တေဟိ ခတ္တိယေဟိ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကေဟိ နေဂမဇာနပဒေဟိ စ ဥပရူပရိ ဥပနီတော သမန္တတော မဟောဃော ဝိယ အဇ္ဈောတ္ထရမာနော အပရိမေယျော ဥဠာရော လာဘသက္ကာရော ဥပ္ပဇ္ဇိ ယထာ တံ အပရိမာဏာသု ဇာတီသု ဥပစိတဝိပုလပုညသဉ္စယဿ ဥဠာရာဘိဇာတဿ ပရိသုဒ္ဓသီလာစာရဿ ပေသလဿ ပရိယောဒါတသဗ္ဗသိပ္ပဿ[3] သဗ္ဗသတ္တေသု ပုတ္တသဒိသမဟာကရုဏာဝိပ္ဖာရသိနိဒ္ဓမုဒုဟဒယဿ။ သော စိန္တေသိ "ဧတရဟိ ခေါ မယှံ မဟာလာဘသက္ကာရော၊ ယန္နူနာဟံ ဣမိနာ သဗ္ဗသတ္တေ သန္တပ္ပေတွာ ဒါနပါရမိံ ပရိပူရေယျ"န္တိ။ သော နဂရဿ မဇ္ဈေ စတူသု ဒွါရေသု အတ္တနော နိဝေသနဒွါရေတိ ဆ ဒါနသာလာယော ကာရေတွာ ဒေဝသိကံ အပရိမိတဓနပရိစ္စာဂေန မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ ယံ ယံ ဥပါယနံ အာနီယတိ၊ ယဉ္စ အတ္တနော အတ္ထာယ အဘိသင်္ခရီယတိ၊ သဗ္ဗံ တံ ဒါနသာလာသု ဧဝ ပေသေသိ။ ဧဝံ ဒိဝသေ ဒိဝသေ မဟာပရိစ္စာဂံ ကရောန္တဿ စဿ စိတ္တဿ တိတ္တိ ဝါ သန္တောသော ဝါ နာဟောသိ၊ ကုတော ပန သင်္ကောစော။ ဒါနဂ္ဂံ စဿ လာဘာသာယ အာဂစ္ဆန္တေဟိ ဒေယျဓမ္မံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တေဟိ စ မဟာသတ္တဿ စ ဂုဏဝိသေသေ ကိတ္တယန္တေဟိ မဟာဇနကာယေဟိ အန္တောနဂရံ

၁-ဒီ ၂-၁၈၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၂-၁၈၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပရိယောသိတသဗ္ဗသိပ္ပဿ (က)

bahinagarañca samantato ekoghabhūtaṁ kappavuṭṭhānamahāvāyusaṁghaṭṭaparibbhamitaṁ viya mahāsamuddaṁ ekakolāhalaṁ ekaninnādaṁ ahosi. Tena vuttaṁ—

38. “Tadāhaṁ sattarajjesu, yaṁ me āsi upāyanaṁ.
Tena demi mahādānaṁ, akkhobhaṁ sāgarūpaman”ti.

Tattha **tadāhan**ti yadā sattarājapurohito Mahāgovindabrāhmaṇo homi, tadā ahaṁ. **Sattarajjesū**ti Reṇu-ādīnaṁ sattannaṁ rājūnaṁ rajjesu. **Akkhobhan**ti abbhantarehi ca bāhirehi ca paccatthikehi appaṭisedhanīyatāya kenaci akkhobhanīyaṁ. “Accubbhan”tipi[1] pāṭho, atipuṇṇadānajjhāsayassa deyyadhammassa ca uḷārabhāvena vipulabhāvena ca ativiya paripuṇṇanti attho. **Sāgarūpaman**ti sāgarasadisaṁ, yathā sāgare udakaṁ sakalenapi lokena harantena khepetuṁ na sakkā, evaṁ tassa dānagge deyyadhammanti.

39. Osānagāthāya **varaṁ dhanan**ti uttamaṁ icchitaṁ vā dhanaṁ. Sesaṁ vuttanayameva.

Evaṁ mahāsatto paṭhamakappikamahāmegho viya mahāvassaṁ avibhāgena mahantaṁ dānavassaṁ vassāpento[2] dānabyāvaṭo hutvāpi sesaṁ sattannaṁ rājūnaṁ atthadhamme appamatto anusāsati. Satta ca brāhmaṇamahāsāle vijjāsippaṁ sikkhāpeti. Satta ca nhātakasatāni mante vāceti. Tassa aparena samayena evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato “sakkhi Mahāgovindo brāhmaṇo brahmānaṁ passati, sakkhi Mahāgovindo brāhmaṇo brahmunā sākaccheti sallapati mantetī”ti[3]. So cintesi “etarahi kho mayhaṁ ayaṁ abhūto kittisaddo abbhuggato ‘brahmānaṁ passati sakkhi Mahāgovindo brāhmaṇo brahmunā sākaccheti sallapati mantetī’ti, yannūnāhaṁ imaṁ bhūtaṁ eva kareyyan”ti. So “te satta rājāno satta ca brāhmaṇamahāsāle satta ca nhātakasatāni attano puttadārañca āpucchitvā brahmānaṁ passeyyan”ti cittaṁ paṇidhāya vassike cattāro māse brahmavihārabhāvanamanuyuñji. Tassa cetasā cetoparivitakkamaññāya brahmā sanaṅkumāro purato pāturahosi. Taṁ disvā mahāpuriso pucchi—

1. “Acchan”tipi (Sī) 2. Vassanto (Sī) 3. Dī 2. 190 piṭṭhādīsu.

ဗဟိနဂရဉ္စ သမန္တတော ဧကောဃဘူတံ ကပ္ပဝုဋ္ဌာနမဟာဝါယုသံဃဋ္ဋပရိဗ္ဘမိတံ ဝိယ မဟာသမုဒ္ဒံ ဧကကောလာဟလံ ဧကနိန္နာဒံ အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၃၈။ “တဒါဟံ သတ္တရဇ္ဇေသု၊ ယံ မေ အာသိ ဥပါယနံ။
တေန ဒေမိ မဟာဒါနံ၊ အက္ခောဘံ သာဂရူပမ”န္တိ။

တတ္ထ **တဒါဟ**န္တိ ယဒါ သတ္တရာဇပုရောဟိတော မဟာဂေါဝိန္ဒဗြာဟ္မဏော ဟောမိ၊ တဒါ အဟံ။ **သတ္တရဇ္ဇေသူ**တိ ရေဏုအာဒီနံ သတ္တန္နံ ရာဇူနံ ရဇ္ဇေသု။ **အက္ခောဘ**န္တိ အဗ္ဘန္တရေဟိ စ ဗာဟိရေဟိ စ ပစ္စတ္ထိကေဟိ အပ္ပဋိသေဓနီယတာယ ကေနစိ အက္ခောဘနီယံ။ “အစ္စုဗ္ဘ”န္တိပိ[၁] ပါဌော၊ အတိပုဏ္ဏဒါနဇ္ဈာသယဿ ဒေယျဓမ္မဿ စ ဥဠာရဘာဝေန ဝိပုလဘာဝေန စ အတိဝိယ ပရိပုဏ္ဏန္တိ အတ္ထော။ **သာဂရူပမ**န္တိ သာဂရသဒိသံ၊ ယထာ သာဂရေ ဥဒကံ သကလေနပိ လောကေန ဟရန္တေန ခေပေတုံ န သက္ကာ၊ ဧဝံ တဿ ဒါနဂ္ဂေ ဒေယျဓမ္မန္တိ။

၃၉။ ဩသာနဂါထာယ **ဝရံ ဓန**န္တိ ဥတ္တမံ ဣစ္ဆိတံ ဝါ ဓနံ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဧဝံ မဟာသတ္တော ပဌမကပ္ပိကမဟာမေဃော ဝိယ မဟာဝဿံ အဝိဘာဂေန မဟန္တံ ဒါနဝဿံ ဝဿာပေန္တော[၂] ဒါနဗျာဝဋော ဟုတွာပိ သေသံ သတ္တန္နံ ရာဇူနံ အတ္ထဓမ္မေ အပ္ပမတ္တော အနုသာသတိ။ သတ္တ စ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလေ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပံ သိက္ခာပေတိ။ သတ္တ စ နှာတကသတာနိ မန္တေ ဝါစေတိ။ တဿ အပရေန သမယေန ဧဝံ ကလျာဏော ကိတ္တိသဒ္ဒေါ အဗ္ဘုဂ္ဂတော “သက္ခိ မဟာဂေါဝိန္ဒော ဗြာဟ္မဏော ဗြဟ္မာနံ ပဿတိ၊ သက္ခိ မဟာဂေါဝိန္ဒော ဗြာဟ္မဏော ဗြဟ္မုနာ သာကစ္ဆေတိ သလ္လပတိ မန္တေတီ”တိ[၃]။ သော စိန္တေသိ “ဧတရဟိ ခေါ မယှံ အယံ အဘူတော ကိတ္တိသဒ္ဒေါ အဗ္ဘုဂ္ဂတော ‘ဗြဟ္မာနံ ပဿတိ သက္ခိ မဟာဂေါဝိန္ဒော ဗြာဟ္မဏော ဗြဟ္မုနာ သာကစ္ဆေတိ သလ္လပတိ မန္တေတီ’တိ၊ ယန္နူနာဟံ ဣမံ ဘူတံ ဧဝ ကရေယျ”န္တိ။ သော “တေ သတ္တ ရာဇာနော သတ္တ စ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလေ သတ္တ စ နှာတကသတာနိ အတ္တနော ပုတ္တဒါရဉ္စ အာပုစ္ဆိတွာ ဗြဟ္မာနံ ပဿေယျ”န္တိ စိတ္တံ ပဏိဓာယ ဝဿိကေ စတ္တာရော မာသေ ဗြဟ္မဝိဟာရဘာဝနမနုယုဉ္ဇိ။ တဿ စေတသာ စေတောပရိဝိတက္ကမညာယ ဗြဟ္မာ သနင်္ကုမာရော ပုရတော ပါတုရဟောသိ။ တံ ဒိသွာ မဟာပုရိသော ပုစ္ဆိ—

၁-“အစ္ဆ”န္တိပိ (သီ) ၂-ဝဿန္တော (သီ) ၃-ဒီ ၂-၁၉၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Vaṇṇavā yasavā sirimā, ko nu tvamasi mārisa.
Ajānantā taṁ pucchāma, kathaṁ jānemu taṁ mayan”ti[1].

Tassa brahmā attānaṁ jānāpento—

“Maṁ ve kumāraṁ jānanti, brahmaloke sanantanaṁ.
Sabbe jānanti maṁ devā, evaṁ Govinda jānāhī”ti[1]—

vatvā tena—

“Āsanaṁ udakaṁ pajjaṁ, madhusākañca brahmuno.
Agghe bhavantaṁ pucchāma, agghaṁ kurutu no bhavan”ti[1]—

upanītaṁ atithisakkāraṁ anatthikopi brahmā tassa cittasampahaṁsanatthaṁ vissāsakaraṇatthañca sampaṭicchanto “paṭiggaṇhāma te agghaṁ, yaṁ tvaṁ Govinda bhāsasī”ti vatvā okāsadānatthaṁ—

“Diṭṭhadhammahitatthāya, samparāyasukhāya ca.
Katāvakāso pucchassu, yaṁkiñci abhipatthitan”ti[1]—

okāsamakāsi.

Atha naṁ mahāpuriso samparāyikaṁ eva atthaṁ—

“Pucchāmi brahmānaṁ Sanaṅkumāraṁ,
Kaṅkhī akaṅkhiṁ paravediyesu.
Katthaṭṭhito kimhi ca sikkhamāno,
Pappoti macco amataṁ brahmalokan”ti[2]—

Pucchi.

Tassa brahmā byākaronto—

“Hitvā mamattaṁ manujesu brahme,
Ekodibhūto karuṇe’dhimutto.
Nirāmagandho virato methunasmā,
Etthaṭṭhito ettha ca sikkhamāno.
Pappoti macco amataṁ brahmalokan”ti[2]—

brahmalokagāmimaggaṁ kathesi.

---

1. Dī 2. 193 piṭṭhe. 2. Dī 2. 194 piṭṭhe.

“ဝဏ္ဏဝါ ယသဝါ သိရိမာ၊ ကော နု တွမသိ မာရိသ။
အဇာနန္တာ တံ ပုစ္ဆာမ၊ ကထံ ဇာနေမု တံ မယ”န္တိ[၁]။

တဿ ဗြဟ္မာ အတ္တာနံ ဇာနာပေန္တော—

“မံ ဝေ ကုမာရံ ဇာနန္တိ၊ ဗြဟ္မလောကေ သနန္တနံ။
သဗ္ဗေ ဇာနန္တိ မံ ဒေဝါ၊ ဧဝံ ဂောဝိန္ဒ ဇာနာဟီ”တိ[၁]—

ဝတွာ တေန—

“အာသနံ ဥဒကံ ပဇ္ဇံ၊ မဓုသာကဉ္စ ဗြဟ္မုနော။
အဂ္ဃေ ဘဝန္တံ ပုစ္ဆာမ၊ အဂ္ဃံ ကုရုတု နော ဘဝ”န္တိ[၁]—

ဥပနီတံ အတိထိသက္ကာရံ အနတ္ထိကောပိ ဗြဟ္မာ တဿ စိတ္တသမ္ပဟံသနတ္ထံ ဝိဿာသကရဏတ္ထဉ္စ သမ္ပဋိစ္ဆန္တော “ပဋိဂ္ဂဏှာမ တေ အဂ္ဃံ၊ ယံ တွံ ဂောဝိန္ဒ ဘာသသီ”တိ ဝတွာ ဩကာသဒါနတ္ထံ—

“ဒိဋ္ဌဓမ္မဟိတတ္ထာယ၊ သမ္ပရာယသုခါယ စ။
ကတာဝကာသော ပုစ္ဆဿု၊ ယံကိဉ္စိ အဘိပတ္ထိတ”န္တိ[၁]—

ဩကာသမကာသိ။

အထ နံ မဟာပုရိသော သမ္ပရာယိကံ ဧဝ အတ္ထံ—

“ပုစ္ဆာမိ ဗြဟ္မာနံ သနင်္ကုမာရံ၊
ကင်္ခီ အကင်္ခိံ ပရဝေဒိယေသု။
ကတ္ထဋ္ဌိတော ကိမှိ စ သိက္ခမာနော၊
ပပ္ပောတိ မစ္စော အမတံ ဗြဟ္မလောက”န္တိ[၂]—

ပုစ္ဆိ။

တဿ ဗြဟ္မာ ဗျာကရောန္တော—

“ဟိတွာ မမတ္တံ မနုဇေသု ဗြဟ္မေ၊
ဧကောဒိဘူတော ကရုဏေ’ဓိမုတ္တော။
နိရာမဂန္ဓော ဝိရတော မေထုနသ္မာ၊
ဧတ္ထဋ္ဌိတော ဧတ္ထ စ သိက္ခမာနော။
ပပ္ပောတိ မစ္စော အမတံ ဗြဟ္မလောက”န္တိ[၂]—

ဗြဟ္မလောကဂါမိမဂ္ဂံ ကထေသိ။

၁-ဒီ ၂-၁၉၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၂-၁၉၄-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **maṁ ve kumāraṁ jānantī**ti ve ekaṁsena maṁ “kumāro”ti jānanti. **Brahmaloke**ti seṭṭhaloke. **Sanantanan**ti ciratanaṁ porāṇaṁ. **Evaṁ Govinda jānāhī**ti Govinda evaṁ maṁ dhārehi.

Āsananti idaṁ bhoto brahmuno nisīdanatthāya āsanaṁ paññattaṁ. Idaṁ **udakaṁ** paribhojanīyaṁ pādānaṁ dhovanatthaṁ pānīyaṁ pipāsaharaṇatthāya. Idaṁ **pajjaṁ** parissamavinodanatthaṁ pādabbhañjanatelaṁ. Idaṁ **madhusākaṁ** atakkaṁ aloṇikaṁ adhūpanaṁ udakena seditaṁ sākaṁ sandhāya vadati. Tadā hi bodhisattassa taṁ cātumāsaṁ brahmacariyaṁ abhisallekhavuttiparamukkaṭṭhaṁ ahosi. Tassime sabbe **agghe** katvā **pucchāma**, tayidaṁ **agghaṁ kurutu** paṭiggaṇhātu **no bhavaṁ** idaṁ agghanti vuttaṁ hoti. Iti mahāpuriso brahmuno nesaṁ aparibhuñjanaṁ jānantopi vattasīse ṭhatvā attano āciṇṇaṁ atithipūjanaṁ dassento evamāha. Brahmāpissa adhippāyaṁ jānanto “paṭiggaṇhāma te agghaṁ, yaṁ tvaṁ Govinda bhāsasī”ti āha.

Tattha tassa te āsane mayaṁ nisinnā nāma homa, pādodakena pādā dhotā nāma hontu, pānīyaṁ pītā nāma homa, pādabbhañjanena pādā makkhitā nāma hontu, udakasākampi paribhuttaṁ nāma hotūti attho.

Kaṅkhī akaṅkhiṁ paravediyesūti ahaṁ savicikiccho parena sayaṁ abhisaṅkhatattā parassa pākaṭesu paravediyesu pañhesu nibbicikicchaṁ.

Hitvā mamattanti “idaṁ mama, idaṁ mamā”ti pavattanakaṁ upakaraṇataṇhaṁ cajitvā. **Manujesū**ti sattesu. **Brahme**ti bodhisattaṁ ālapati. **Ekodibhūto**ti eko udeti pavattatīti ekodibhūto ekībhūto, etena kāyavivekaṁ dasseti. Atha vā eko udetīti ekodi, samādhi. Taṁ bhūto pattoti **ekodibhūto**, upacārappanāsamādhīhi samāhitoti attho. Etaṁ ekodibhāvaṁ karuṇābrahmavihāravasena dassento **“karuṇedhimutto”**ti āha. Karuṇajjhāne adhimutto, taṁ jhānaṁ nibbattetvāti attho. **Nirāmagandho**ti kilesasaṅkhātavissagandharahito. **Etthaṭṭhito**ti etesu dhammesu ṭhito ete dhamme sampādetvā. **Ettha ca sikkhamāno**ti etesu dhammesu

တတ္ထ **မံ ဝေ ကုမာရံ ဇာနန္တီ**တိ ဝေ ဧကံသေန မံ “ကုမာရော”တိ ဇာနန္တိ။ **ဗြဟ္မလောကေ**တိ သေဋ္ဌလောကေ။ **သနန္တန**န္တိ စိရတနံ ပေါရာဏံ။ **ဧဝံ ဂေါဝိန္ဒ ဇာနာဟီ**တိ ဂေါဝိန္ဒ ဧဝံ မံ ဓာရေဟိ။

အာသနန္တိ ဣဒံ ဘောတော ဗြဟ္မုနော နိသီဒနတ္ထာယ အာသနံ ပညတ္တံ။ ဣဒံ **ဥဒကံ** ပရိဘောဇနီယံ ပါဒါနံ ဓောဝနတ္ထံ ပါနီယံ ပိပါသဟရဏတ္ထာယ။ ဣဒံ **ပဇ္ဇံ** ပရိဿမဝိနောဒနတ္ထံ ပါဒဗ္ဘဉ္ဇနတေလံ။ ဣဒံ **မဓုသာကံ** အတက္ကံ အလောဏိကံ အဓူပနံ ဥဒကေန သေဒိတံ သာကံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ တဒါ ဟိ ဗောဓိသတ္တဿ တံ စာတုမာသံ ဗြဟ္မစရိယံ အဘိသလ္လေခဝုတ္တိပရမုက္ကဋ္ဌံ အဟောသိ။ တဿိမေ သဗ္ဗေ **အဂ္ဃေ** ကတွာ **ပုစ္ဆာမ၊** တယိဒံ **အဂ္ဃံ ကုရုတု** ပဋိဂ္ဂဏှာတု **နော ဘဝံ** ဣဒံ အဂ္ဃန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣတိ မဟာပုရိသော ဗြဟ္မုနော နေသံ အပရိဘုဉ္ဇနံ ဇာနန္တောပိ ဝတ္တသီသေ ဌတွာ အတ္တနော အာစိဏ္ဏံ အတိထိပူဇနံ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ ဗြဟ္မာပိဿ အဓိပ္ပါယံ ဇာနန္တော “ပဋိဂ္ဂဏှာမ တေ အဂ္ဃံ၊ ယံ တွံ ဂေါဝိန္ဒ ဘာသသီ”တိ အာဟ။

တတ္ထ တဿ တေ အာသနေ မယံ နိသိန္နာ နာမ ဟောမ၊ ပါဒေါဒကေန ပါဒါ ဓောတာ နာမ ဟောန္တု၊ ပါနီယံ ပီတာ နာမ ဟောမ၊ ပါဒဗ္ဘဉ္ဇနေန ပါဒါ မက္ခိတာ နာမ ဟောန္တု၊ ဥဒကသာကမ္ပိ ပရိဘုတ္တံ နာမ ဟောတူတိ အတ္ထော။

ကင်္ခီ အကင်္ခိံ ပရဝေဒိယေသူတိ အဟံ သဝိစိကိစ္ဆော ပရေန သယံ အဘိသင်္ခတတ္တာ ပရဿ ပါကဋေသု ပရဝေဒိယေသု ပဉှေသု နိဗ္ဗိစိကိစ္ဆံ။

ဟိတွာ မမတ္တန္တိ “ဣဒံ မမ၊ ဣဒံ မမာ”တိ ပဝတ္တနကံ ဥပကရဏတဏှံ စဇိတွာ။ **မနုဇေသူ**တိ သတ္တေသု။ **ဗြဟ္မေ**တိ ဗောဓိသတ္တံ အာလပတိ။ **ဧကောဒိဘူတော**တိ ဧကော ဥဒေတိ ပဝတ္တတီတိ ဧကောဒိဘူတော ဧကီဘူတော၊ ဧတေန ကာယဝိဝေကံ ဒဿေတိ။ အထ ဝါ ဧကော ဥဒေတီတိ ဧကောဒိ၊ သမာဓိ။ တံ ဘူတော ပတ္တောတိ **ဧကောဒိဘူတော၊** ဥပစာရပ္ပနာသမာဓီဟိ သမာဟိတောတိ အတ္ထော။ ဧတံ ဧကောဒိဘာဝံ ကရုဏာဗြဟ္မဝိဟာရဝသေန ဒဿေန္တော “**ကရုဏေဓိမုတ္တော**”တိ အာဟ။ ကရုဏာဇ္ဈာနေ အဓိမုတ္တော၊ တံ ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာတိ အတ္ထော။ **နိရာမဂန္ဓော**တိ ကိလေသသင်္ခါတဝိဿဂန္ဓရဟိတော။ **ဧတ္ထဋ္ဌိတော**တိ ဧတေသု ဓမ္မေသု ဌိတော၊ ဧတေ ဓမ္မေ သမ္ပာဒေတွာ။ **ဧတ္ထ စ သိက္ခမာနော**တိ ဧတေသု ဓမ္မေသု

sikkhamāno[1], etaṁ brahmavihārabhāvanaṁ bhāventoti attho. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana **Pāḷiyaṁ**[2] āgatoyevāti.

Atha mahāpuriso tassa brahmuno vacanaṁ sutvā āmagandhe jigucchanto "idānevāhaṁ pabbajissāmī"ti āha. Brahmāpi "sādhu mahāpurisa pabbajassu, evaṁ sati mayhampi tava santike āgamanaṁ svāgamanameva bhavissati, tvaṁ tāta sakalajambudīpe aggapuriso paṭhamavaye ṭhito, evaṁ mahantaṁ nāma sampattiṁ issariyañca pahāya pabbajanaṁ nāma gandhahatthino ayobandhanaṁ chinditvā vanagamanaṁ viya ati-uḷāraṁ, Buddhatanti nāmesā"ti mahābodhisattassa daḷhīkammaṁ katvā brahmalokameva gato. Mahāsattopi "mama ito nikkhamitvā pabbajanaṁ nāma na yuttaṁ, ahaṁ rājakulānaṁ atthaṁ anusāsāmi, tasmā tesaṁ ārocetvā sace tepi pabbajanti sundarameva, no ce purohitaṭṭhānaṁ niyyātetvā pabbajissāmī"ti cintetvā Reṇussa tāva rañño ārocetvā tena bhiyyoso mattāya kāmehi nimantiyamāno attano saṁvegahetuṁ ekantena pabbajitukāmatañcassa nivedetvā tena "yadi evaṁ ahampi pabbajissāmī"ti vutte "sādhū"ti sampaṭicchitvā eteneva nayena Sattabhū-ādayo cha khattiye satta ca brāhmaṇamahāsāle satta ca nhātakasatāni attano bhariyāyo ca āpucchitvā sattāhamattameva tesaṁ cittānurakkhaṇatthaṁ ṭhatvā mahābhinikkhamanasadisaṁ nikkhamitvā pabbaji.

Tassa te sattarājāno ādiṁ katvā sabbeva anupabbajiṁsu. Sā ahosi mahatī parisā, anekayojanavitthārāya parisāya parivuto mahāpuriso dhammaṁ desento gāmanigamajanapadarājadhānīsu cārikaṁ carati, mahājanaṁ puññe patiṭṭhāpeti. Gatagataṭṭhāne Buddhakolāhalaṁ viya hoti. Manussā "Govindapaṇḍito kira āgacchatī"ti sutvā puretarameva maṇḍapaṁ kāretvā taṁ alaṅkārāpetvā paccuggantvā maṇḍapaṁ pavesetvā nānaggarasabhojanena patimānenti. Mahālābhasakkāro mahogho viya ajjhottharanto uppajji. Mahāpuriso mahājanaṁ puññe patiṭṭhāpesi sīlasampadāya indriyasaṁvare bhojane mattaññutāya jāgariyānuyoge kasiṇaparikamme jhānesu abhiññāsu aṭṭhasamāpattīsu brahmavihāresūti. Buddhuppādakālo viya ahosi.

1. Ete sikkhamāno (Sī, Ka)

2. Dī 2. 178 piṭṭhādīsu.

သိက္ခမာနော[1]၊ ဧတံ ဗြဟ္မဝိဟာရဘာဝနံ ဘာဝေန္တောတိ အတ္ထော။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန **ပါဠိယံ**[2] အာဂတောယေဝါတိ။

အထ မဟာပုရိသော တဿ ဗြဟ္မုနော ဝစနံ သုတွာ အာမဂန္ဓေ ဇိဂုစ္ဆန္တော “ဣဒါနေဝါဟံ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ အာဟ။ ဗြဟ္မာပိ “သာဓု မဟာပုရိသ ပဗ္ဗဇဿု၊ ဧဝံ သတိ မယှမ္ပိ တဝ သန္တိကေ အာဂမနံ သွာဂမနမေဝ ဘဝိဿတိ၊ တွံ တာတ သကလဇမ္ဗုဒီပေ အဂ္ဂပုရိသော ပဌမဝယေ ဌိတော၊ ဧဝံ မဟန္တံ နာမ သမ္ပတ္တိံ ဣဿရိယဉ္စ ပဟာယ ပဗ္ဗဇနံ နာမ ဂန္ဓဟတ္ထိနော အယောဗန္ဓနံ ဆိန္ဒိတွာ ဝနဂမနံ ဝိယ အတိဥဠာရံ၊ ဗုဒ္ဓတန္တိ နာမေသာ”တိ မဟာဗောဓိသတ္တဿ ဒဠှီကမ္မံ ကတွာ ဗြဟ္မလောကမေဝ ဂတော။ မဟာသတ္တောပိ “မမ ဣတော နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇနံ နာမ န ယုတ္တံ၊ အဟံ ရာဇကုလာနံ အတ္ထံ အနုသာသာမိ၊ တသ္မာ တေသံ အာရောစေတွာ သစေ တေပိ ပဗ္ဗဇန္တိ သုန္ဒရမေဝ၊ နော စေ ပုရောဟိတဋ္ဌာနံ နိယျာတေတွာ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ ရေဏုဿ တာဝ ရညော အာရောစေတွာ တေန ဘိယျောသော မတ္တာယ ကာမေဟိ နိမန္တိယမာနော အတ္တနော သံဝေဂဟေတုံ ဧကန္တေန ပဗ္ဗဇိတုကာမတဉ္စဿ နိဝေဒေတွာ တေန “ယဒိ ဧဝံ အဟမ္ပိ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ ဝုတ္တေ “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ဧတေနေဝ နယေန သတ္တဘူအာဒယော ဆ ခတ္တိယေ သတ္တ စ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလေ သတ္တ စ နှာတကသတာနိ အတ္တနော ဘရိယာယော စ အာပုစ္ဆိတွာ သတ္တာဟမတ္တမေဝ တေသံ စိတ္တာနုရက္ခဏတ္ထံ ဌတွာ မဟာဘိနိက္ခမနသဒိသံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။

တဿ တေ သတ္တရာဇာနော အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗေဝ အနုပဗ္ဗဇိံသု။ သာ အဟောသိ မဟတီ ပရိသာ၊ အနေကယောဇနဝိတ္ထာရာယ ပရိသာယ ပရိဝုတော မဟာပုရိသော ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ဂါမနိဂမဇနပဒရာဇဓာနီသု စာရိကံ စရတိ၊ မဟာဇနံ ပုညေ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ ဂတဂတဋ္ဌာနေ ဗုဒ္ဓကောလာဟလံ ဝိယ ဟောတိ။ မနုဿာ “ဂောဝိန္ဒပဏ္ဍိတော ကိရ အာဂစ္ဆတီ”တိ သုတွာ ပုရေတရမေဝ မဏ္ဍပံ ကာရေတွာ တံ အလင်္ကာရာပေတွာ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ မဏ္ဍပံ ပဝေသေတွာ နာနဂ္ဂရသဘောဇနေန ပတိမာနေန္တိ။ မဟာလာဘသက္ကာရော မဟောဃော ဝိယ အဇ္ဈောတ္ထရန္တော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ မဟာပုရိသော မဟာဇနံ ပုညေ ပတိဋ္ဌာပေသိ သီလသမ္ပဒါယ ဣန္ဒြိယသံဝရေ ဘောဇနေ မတ္တညုတာယ ဇာဂရိယာနုယောဂေ ကသိဏပရိကမ္မေ ဈာနေသု အဘိညာသု အဋ္ဌသမာပတ္တီသု ဗြဟ္မဝိဟာရေသူတိ။ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒကာလော ဝိယ အဟောသိ။

၁-ဧတေ သိက္ခမာနော (သီ၊ က)

၂-ဒီ ၂-၁၇၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Bodhisatto yāvatāyukaṁ pāramiyo pūrento samāpattisukhena vītināmetvā āyupariyosāne brahmaloke nibbatti. Tassa taṁ brahmacariyaṁ iddhañceva phītañca vitthārikaṁ bāhujaññaṁ puthubhūtaṁ yāva devamanussehi suppakāsitaṁ ciraṁ dīghamaddhānaṁ pavattittha. Tassa ye sāsanaṁ sabbena sabbaṁ ājāniṁsu, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ brahmalokaṁ upapajjiṁsu. Ye na ājāniṁsu, te appekacce Paranimmitavasavattīnaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjiṁsu. Appekacce Nimmānaratīnaṁ -pa- Tusitānaṁ yāmānaṁ Tāvatiṁsānaṁ Cātumahārājikānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjiṁsu. Ye sabbanihīnā, te gandhabbakāyaṁ paripūresuṁ. Iti mahājano yebhuyyena brahmalokūpago saggūpago ca ahosi. Tasmā devabrahmalokā paripūriṁsu. Cattāro apāyā suññā viya ahesuṁ.

Idhāpi **Akittijātake**[1] viya bodhisambhāraniddhāraṇā veditabbā—tadā satta rājāno mahātherā ahesuṁ, sesaparisā Buddhaparisā, Mahāgovindo Lokanātho. Tathā Reṇu-ādīnaṁ sattannaṁ rājūnaṁ aññamaññāvirodhena yathā sakarajje patiṭṭhāpanaṁ, tathā mahati sattavidhe rajje tesaṁ atthadhammānusāsane appamādo, "brahmunāpi sākacchaṁ samāpajjatī"ti pavattasambhāvanaṁ yathābhūtaṁ kātuṁ cattāro māse paramukkaṁsagato brahmacariyavāso, tena brahmuno attani samāpajjanaṁ, brahmuno ovāde ṭhatvā sattahi rājūhi sakalena ca lokena upanītaṁ lābhasakkāraṁ kheḷapiṇḍaṁ viya chaḍḍetvā aparimāṇāya khattiyabrāhmaṇādiparisāya anupabbajjānimittāya pabbajjāya anuṭṭhānaṁ[2], Buddhānaṁ sāsanassa viya attano sāsanassa cirakālānuppabandhoti evamādayo guṇānubhāvā vibhāvetabbāti.

Mahāgovindacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Nimirājacariyāvaṇṇanā

40. Chaṭṭhe **Mithilāyaṁ puruttame**ti Mithilānāmake Videhānaṁ uttamanagare. **Nimi nāma mahārājā**ti nemiṁ ghaṭento viya uppanno "Nimī"ti laddhanāmo, mahantehi dānasīlādiguṇavisesehi mahatā

1. Khu 5. 266 piṭṭhādīsu.
2. Anupaṭṭhānaṁ (Ka)

ဗောဓိသတ္တော ယာဝတာယုကံ ပါရမိယော ပူရေန္တော သမာပတ္တိသုခေန ဝီတိနာမေတွာ အာယုပရိယောသာနေ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ တံ ဗြဟ္မစရိယံ ဣဒ္ဓဉ္စေဝ ဖီတဉ္စ ဝိတ္ထာရိကံ ဗာဟုဇညံ ပုထုဘူတံ ယာဝ ဒေဝမနုဿေဟိ သုပ္ပကာသိတံ စိရံ ဒီဃမဒ္ဓါနံ ပဝတ္တိတ္ထ။ တဿ ယေ သာသနံ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ အာဇာနိံသု၊ တေ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ သုဂတိံ ဗြဟ္မလောကံ ဥပပဇ္ဇိံသု။ ယေ န အာဇာနိံသု၊ တေ အပ္ပေကစ္စေ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီနံ ဒေဝါနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇိံသု။ အပ္ပေကစ္စေ နိမ္မာနရတီနံ။ပ။ တုသိတာနံ ယာမာနံ တာဝတိံသာနံ စာတုမဟာရာဇိကာနံ ဒေဝါနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇိံသု။ ယေ သဗ္ဗနိဟီနာ၊ တေ ဂန္ဓဗ္ဗကာယံ ပရိပူရေသုံ။ ဣတိ မဟာဇနော ယေဘုယျေန ဗြဟ္မလောကူပဂေါ သဂ္ဂူပဂေါ စ အဟောသိ။ တသ္မာ ဒေဝဗြဟ္မလောကာ ပရိပူရိံသု။ စတ္တာရော အပါယာ သုညာ ဝိယ အဟေသုံ။

ဣဓာပိ **အကိတ္တိဇာတကေ**[၁] ဝိယ ဗောဓိသမ္ဘာရနိဒ္ဓါရဏာ ဝေဒိတဗ္ဗာ— တဒါ သတ္တ ရာဇာနော မဟာထေရာ အဟေသုံ၊ သေသပရိသာ ဗုဒ္ဓပရိသာ၊ မဟာဂေါဝိန္ဒော လောကနာထော။ တထာ ရေဏုအာဒီနံ သတ္တန္နံ ရာဇူနံ အညမညာဝိရောဓေန ယထာ သကရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌာပနံ၊ တထာ မဟတိ သတ္တဝိဓေ ရဇ္ဇေ တေသံ အတ္ထဓမ္မာနုသာသနေ အပ္ပမာဒေါ၊ "ဗြဟ္မုနာပိ သာကစ္ဆံ သမာပဇ္ဇတီ"တိ ပဝတ္တသမ္ဘာဝနံ ယထာဘူတံ ကာတုံ စတ္တာရော မာသေ ပရမုက္ကံသဂတော ဗြဟ္မစရိယဝါသော၊ တေန ဗြဟ္မုနော အတ္တနိ သမာပဇ္ဇနံ၊ ဗြဟ္မုနော ဩဝါဒေ ဌတွာ သတ္တဟိ ရာဇူဟိ သကလေန စ လောကေန ဥပနီတံ လာဘသက္ကာရံ ခေဠပိဏ္ဍံ ဝိယ ဆဍ္ဍေတွာ အပရိမာဏာယ ခတ္တိယဗြာဟ္မဏာဒိပရိသာယ အနုပဗ္ဗဇ္ဇာနိမိတ္တာယ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အနုဋ္ဌာနံ[၂]၊ ဗုဒ္ဓါနံ သာသနဿ ဝိယ အတ္တနော သာသနဿ စိရကာလာနုပ္ပဗန္ဓောတိ ဧဝမာဒယော ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

မဟာဂေါဝိန္ဒစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-နိမိရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ

၄၀။ ဆဋ္ဌေ **မိထိလာယံ ပုရုတ္တမေ**တိ မိထိလာနာမကေ ဝိဒေဟာနံ ဥတ္တမနဂရေ။ **နိမိ နာမ မဟာရာဇာ**တိ နေမိံ ဃဋေန္တော ဝိယ ဥပ္ပန္နော "နိမီ"တိ လဒ္ဓနာမော, မဟန္တေဟိ ဒါနသီလာဒိဂုဏဝိသေသေဟိ မဟတာ

၁-ခု ၅-၂၆၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-အနုပဋ္ဌာနံ (က)

ca rājānubhāvena samannāgatattā mahanto rājāti mahārājā. **Paṇḍito kusalatthiko**ti attano ca paresañca puññatthiko.

Atīte kira Videharaṭṭhe Mithilānagare amhākaṁ bodhisatto Maghadevo[1] nāma rājā ahosi. So caturāsīti vassasahassāni kumārakīḷaṁ kīḷitvā caturāsīti vassasahassāni uparajjaṁ kāretvā caturāsīti vassasahassāni rajjaṁ kārento "yadā me sirasmiṁ palitāni passeyyāsi, tadā me āroceyyāsī"ti kappakassa vatvā aparabhāge tena palitāni disvā ārocite suvaṇṇasaṇḍāsena uddharāpetvā hatthe patiṭṭhāpetvā palitaṁ oloketvā "pātubhūto kho mayhaṁ devadūto"ti saṁvegajāto "idāni mayā pabbajituṁ vaṭṭatī"ti cintetvā satasahassuṭṭhānakaṁ gāmavaraṁ kappakassa datvā jeṭṭhakumāraṁ pakkosāpetvā tassa—

"Uttamaṅgaruhā mayhaṁ, ime jātā vayoharā.
Pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo mamā"ti[2]—

vatvā sādhukaṁ rajje samanusāsitvā yadipi attano aññānipi caturāsīti vassasahassāni āyu atthi, evaṁ santepi maccuno santike ṭhitaṁ viya attānaṁ maññamāno saṁviggahadayo pabbajjaṁ roceti. Tena vuttaṁ—

"Sirasmiṁ palitaṁ disvā, Maghadevo disampati.
Saṁvegaṁ alabhī dhīro, pabbajjaṁ samarocayī"ti[3].

So puttaṁ "imināva nīhārena vatteyyāsi yathā mayā paṭipannaṁ, mā kho tvaṁ antimapuriso ahosī"ti ovaditvā nagarā nikkhamma bhikkhupabbajjaṁ pabbajitvā caturāsīti vassasahassāni jhānasamāpattīhi vītināmetvā āyupariyosāne brahmalokaparāyano ahosi. Puttopissa bahūni vassasahassāni dhammena rajjaṁ kāretvā teneva upāyena pabbajitvā brahmalokaparāyano ahosi. Tathā tassa putto, tathā tassa puttoti evaṁ dvīhi ūnāni caturāsīti khattiyasahassāni sīse palitaṁ disvāva pabbajitāni. Atha bodhisatto brahmaloke ṭhitova "pavattati nu kho mayā manussaloke kataṁ kalyāṇaṁ na pavattatī"ti āvajjento

1. Makhādevo (Sī) 2. Khu 5. 3 piṭṭhe. 3. Ma-Ṭṭha 3. 215 piṭṭhepi passitabbaṁ.

စ ရာဇာနုဘာဝေန သမန္နာဂတတ္တာ မဟန္တော ရာဇာတိ မဟာရာဇာ။ **ပဏ္ဍိတော ကုသလတ္ထိကော**တိ အတ္တနော စ ပရေသဉ္စ ပုညတ္ထိကော။

အတီတေ ကိရ ဝိဒေဟရဋ္ဌေ မိထိလာနဂရေ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော မဃဒေဝေါ[၁] နာမ ရာဇာ အဟောသိ။ သော စတုရာသီတိ ဝဿသဟဿာနိ ကုမာရကီဠံ ကီဠိတွာ စတုရာသီတိ ဝဿသဟဿာနိ ဥပရဇ္ဇံ ကာရေတွာ စတုရာသီတိ ဝဿသဟဿာနိ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တော “ယဒါ မေ သိရသ္မိံ ပလိတာနိ ပဿေယျာသိ၊ တဒါ မေ အာရောစေယျာသီ”တိ ကပ္ပကဿ ဝတွာ အပရဘာဂေ တေန ပလိတာနိ ဒိသွာ အာရောစိတေ သုဝဏ္ဏသဏ္ဍာသေန ဥဒ္ဓရာပေတွာ ဟတ္ထေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ပလိတံ ဩလောကေတွာ “ပါတုဘူတော ခေါ မယှံ ဒေဝဒူတော”တိ သံဝေဂဇာတော “ဣဒါနိ မယာ ပဗ္ဗဇိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ စိန္တေတွာ သတသဟဿုဋ္ဌာနကံ ဂါမဝရံ ကပ္ပကဿ ဒတွာ ဇေဋ္ဌကုမာရံ ပက္ကောသာပေတွာ တဿ—

“ဥတ္တမင်္ဂရုဟာ မယှံ၊ ဣမေ ဇာတာ ဝယောဟရာ။
ပါတုဘူတာ ဒေဝဒူတာ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာသမယော မမာ”တိ[၂]—

ဝတွာ သာဓုကံ ရဇ္ဇေ သမနုသာသိတွာ ယဒိပိ အတ္တနော အညာနိပိ စတုရာသီတိ ဝဿသဟဿာနိ အာယု အတ္ထိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ မစ္စုနော သန္တိကေ ဌိတံ ဝိယ အတ္တာနံ မညမာနော သံဝိဂ္ဂဟဒယော ပဗ္ဗဇ္ဇံ ရောစေတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

“သိရသ္မိံ ပလိတံ ဒိသွာ၊ မဃဒေဝေါ ဒိသမ္ပတိ။
သံဝေဂံ အလဘီ ဓီရော၊ ပဗ္ဗဇ္ဇံ သမရောစယီ”တိ[၃]။

သော ပုတ္တံ “ဣမိနာဝ နီဟာရေန ဝတ္တေယျာသိ ယထာ မယာ ပဋိပန္နံ၊ မာ ခေါ တွံ အန္တိမပုရိသော အဟောသီ”တိ ဩဝဒိတွာ နဂရာ နိက္ခမ္မ ဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ စတုရာသီတိ ဝဿသဟဿာနိ ဈာနသမာပတ္တီဟိ ဝီတိနာမေတွာ အာယုပရိယောသာနေ ဗြဟ္မလောကပရာယနော အဟောသိ။ ပုတ္တောပိဿ ဗဟူနိ ဝဿသဟဿာနိ ဓမ္မေန ရဇ္ဇံ ကာရေတွာ တေနေဝ ဥပါယေန ပဗ္ဗဇိတွာ ဗြဟ္မလောကပရာယနော အဟောသိ။ တထာ တဿ ပုတ္တော၊ တထာ တဿ ပုတ္တောတိ ဧဝံ ဒွီဟိ ဦနာနိ စတုရာသီတိ ခတ္တိယသဟဿာနိ သီသေ ပလိတံ ဒိသွာဝ ပဗ္ဗဇိတာနိ။ အထ ဗောဓိသတ္တော ဗြဟ္မလောကေ ဌိတောဝ “ပဝတ္တတိ နု ခေါ မယာ မနုဿလောကေ ကတံ ကလျာဏံ န ပဝတ္တတီ”တိ အာဝဇ္ဇေန္တော

၁-မခါဒေဝေါ (သီ) ၂-ခု ၅-၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ-ဋ္ဌ ၃-၂၁၅-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

addasa “ettakaṁ addhānaṁ pavattaṁ, idāni nappavattissatī”ti. So “na kho panāhaṁ mayhaṁ paveṇiyā ucchijjituṁ dassāmī”ti attano vaṁse jātarañño eva aggamahesiyā icchimhi paṭisandhiṁ gaṇhitvā attano vaṁsassa nemiṁ ghaṭento viya nibbatto. Tena vuttaṁ “nemiṁ ghaṭento viya uppannoti Nimīti laddhanāmo”ti.

Tassa hi nāmaggahaṇadivase pitarā ānītā lakkhaṇapāṭhakā lakkhaṇāni oloketvā “mahārāja ayaṁ kumāro tumhākaṁ vaṁsaṁ paggaṇhāti, pitupitāmahehipi mahānubhāvo mahāpuñño”ti byākariṁsu. Taṁ sutvā rājā yathāvuttenatthena “Nimī”tissa nāmaṁ akāsi, so daharakālato paṭṭhāya sīle uposathakamme ca yuttappayutto ahosi. Athassa pitā purimanayeneva palitaṁ disvā kappakassa gāmavaraṁ datvā puttaṁ rajje samanusāsitvā nagarā nikkhamma pabbajitvā jhānāni nibbattetvā brahmalokaparāyano ahosi.

Nimirājā pana dānajjhāsayatāya catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe cāti pañca dānasālāyo kāretvā mahādānaṁ pavattesi, ekekāya dānasālāya satasahassaṁ satasahassaṁ katvā devasikaṁ pañcasatasahassāni pariccaji, pañca sīlāni rakkhi, pakkhadivasesu uposathakammaṁ samādiyi, mahājanampi dānādīsu puññesu samādapesi, saggamaggaṁ ācikkhi, nirayabhayena tajjesi, pāpato nivāresi. Tassa ovāde ṭhatvā mahājano dānādīni puññāni katvā tato cuto devaloke nibbatti, devaloko paripūri, nirayo tuccho viya ahosi. Tadā pana attano dānajjhāsayassa uḷārabhāvaṁ savisesaṁ dānapāramiyā pūritabhāvañca pavedento Satthā—

41. “Tadāhaṁ māpayitvāna, catussālaṁ catummukhaṁ.
Tattha dānaṁ pavattesiṁ, migapakkhinarādinan”ti—

ādimāha.

Tattha **tadā**ti tasmiṁ Nimirājakāle. **Māpayitvānā**ti kārāpetvā. **Catussālan**ti catūsu disāsu sambandhasālaṁ. **Catummukhan**ti catūsu disāsu catūhi dvārehi yuttaṁ. Dānasālāya hi mahantabhāvato deyyadhammassa yācakajanassa ca bahubhāvato na sakkā ekeneva

အဒ္ဒသ “ဧတ္တကံ အဒ္ဓါနံ ပဝတ္တံ၊ ဣဒါနိ နပ္ပဝတ္တိဿတီ”တိ။ သော “န ခေါ ပနာဟံ မယှံ ပဝေဏိယာ ဥစ္ဆိဇ္ဇိတုံ ဒဿာမီ”တိ အတ္တနော ဝံသေ ဇာတရညော ဧဝ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိတွာ အတ္တနော ဝံသဿ နေမိံ ဃဋေန္တော ဝိယ နိဗ္ဗတ္တော။ တေန ဝုတ္တံ “နေမိံ ဃဋေန္တော ဝိယ ဥပ္ပန္နောတိ နိမီတိ လဒ္ဓနာမော”တိ။

တဿ ဟိ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ပိတရာ အာနီတာ လက္ခဏပါဌကာ လက္ခဏာနိ ဩလောကေတွာ “မဟာရာဇ အယံ ကုမာရော တုမှာကံ ဝံသံ ပဂ္ဂဏှာတိ၊ ပိတုပိတာမဟေဟိပိ မဟာနုဘာဝေါ မဟာပုညော”တိ ဗျာကရိံသု။ တံ သုတွာ ရာဇာ ယထာဝုတ္တေနတ္ထေန “နိမီ”တိဿ နာမံ အကာသိ၊ သော ဒဟရကာလတော ပဋ္ဌာယ သီလေ ဥပေါသထကမ္မေ စ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော အဟောသိ။ အထဿ ပိတာ ပုရိမနယေနေဝ ပလိတံ ဒိသွာ ကပ္ပကဿ ဂါမဝရံ ဒတွာ ပုတ္တံ ရဇ္ဇေ သမနုသာသိတွာ နဂရာ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇိတွာ ဈာနာနိ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဗြဟ္မလောကပရာယနော အဟောသိ။

နိမိရာဇာ ပန ဒါနဇ္ဈာသယတာယ စတူသု နဂရဒွါရေသု နဂရမဇ္ဈေ စာတိ ပဉ္စ ဒါနသာလာယော ကာရေတွာ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ၊ ဧကေကာယ ဒါနသာလာယ သတသဟဿံ သတသဟဿံ ကတွာ ဒေဝသိကံ ပဉ္စသတသဟဿာနိ ပရိစ္စဇိ၊ ပဉ္စ သီလာနိ ရက္ခိ၊ ပက္ခဒိဝသေသု ဥပေါသထကမ္မံ သမာဒိယိ၊ မဟာဇနမ္ပိ ဒါနာဒီသု ပုညေသု သမာဒပေသိ၊ သဂ္ဂမဂ္ဂံ အာစိက္ခိ၊ နိရယဘယေန တဇ္ဇေသိ၊ ပါပတော နိဝါရေသိ။ တဿ ဩဝါဒေ ဌတွာ မဟာဇနော ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကတွာ တတော စုတော ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ ဒေဝလောကော ပရိပူရိ၊ နိရယော တုစ္ဆော ဝိယ အဟောသိ။ တဒါ ပန အတ္တနော ဒါနဇ္ဈာသယဿ ဥဠာရဘာဝံ သဝိသေသံ ဒါနပါရမိယာ ပူရိတဘာဝဉ္စ ပဝေဒေန္တော သတ္ထာ—

၄၁။ “တဒါဟံ မာပယိတွာန၊ စတုဿာလံ စတုမ္မုခံ။
တတ္ထ ဒါနံ ပဝတ္တေသိံ၊ မိဂပက္ခိနရာဒိန”န္တိ—

အာဒိမာဟ။

တတ္ထ **တဒါ**တိ တသ္မိံ နိမိရာဇကာလေ။ **မာပယိတွာနာ**တိ ကာရာပေတွာ။ **စတုဿာလ**န္တိ စတူသု ဒိသာသု သမ္ဗန္ဓသာလံ။ **စတုမ္မုခ**န္တိ စတူသု ဒိသာသု စတူဟိ ဒွါရေဟိ ယုတ္တံ။ ဒါနသာလာယ ဟိ မဟန္တဘာဝတော ဒေယျဓမ္မဿ ယာစကဇနဿ စ ဗဟုဘာဝတော န သက္ကာ ဧကေနေဝ

dvārena dānadhammaṁ pariyantaṁ kātuṁ deyyadhammañca pariyosāpetunti sālāya catūsu disāsu cattāri mahādvārāni kārāpesi. Tattha dvārato paṭṭhāya yāva koṇā deyyadhammo rāsikato tiṭṭhati. Aruṇuggaṁ ādiṁ katvā yāva pakatiyā saṁvesanakālo, tāva dānaṁ pavatteti. Itarasmimpi kāle anekasatā padīpā jhāyanti. Yadā yadā atthikā āgacchanti, tadā tadā dīyateva. Tañca dānaṁ na kapaṇaddhikavanibbakayācakānaññeva, atha kho aḍḍhānaṁ mahābhogānampi upakappanavasena Mahāsudassanadānasadisaṁ uḷāratarapaṇītatarānaṁ deyyadhammānaṁ pariccajanato sabbepi sakalajambudīpavāsino manussā paṭiggahesuṁ ceva paribhuñjiṁsu ca. Sakalajambudīpaṁ hi unnaṅgalaṁ katvā mahāpuriso tadā mahādānaṁ pavattesi. Yathā ca manussānaṁ, evaṁ migapakkhike ādiṁ katvā tiracchānagatānampi dānasālāya bahi ekamante tesaṁ upakappanavasena dānaṁ pavattesi. Tena vuttaṁ "tattha dānaṁ pavattesiṁ, migapakkhinarādinan"ti. Na kevalañca tiracchānānameva, petānampi[1] divase divase pattiṁ dāpesi. Yathā ca ekissā dānasālāya, evaṁ pañcasupi dānasālāsu dānaṁ pavattittha. **Pāḷiyaṁ** pana "tadāhaṁ māpayitvāna, catussālaṁ catummukhan"ti ekaṁ viya vuttaṁ, taṁ nagaramajjhe dānasālaṁ sandhāya vuttaṁ.

42. Idāni tattha deyyadhammaṁ ekadesena dassento "**acchādanañca sayanaṁ**, **annaṁ pānañca bhojanan**"ti āha.

Tattha **acchādanan**ti khomasukhumādinānāvidhanivāsanapārupanaṁ. **Sayanan**ti mañcapallaṅkādiñceva gonakacittakādiñca anekavidhaṁ sayitabbakaṁ, āsanampi cettha sayanaggahaṇeneva gahitanti daṭṭhabbaṁ. **Annaṁ pānañca bhojanan**ti tesaṁ tesaṁ sattānaṁ yathābhirucitaṁ nānaggarasaṁ annañceva pānañca avasiṭṭhaṁ nānāvidhabhojanavikatiñca. **Abbocchinnaṁ karitvānā**ti ārambhato paṭṭhāya yāva āyupariyosānā ahorattaṁ avicchinnaṁ katvā.

43-4. Idāni tassa dānassa sammāsambodhiṁ ārabbha dānapāramibhāvena pavattitabhāvaṁ dassento yathā tadā attano ajjhāsayo pavatto, taṁ upamāya dassetuṁ "**yathāpi sevako**"ti-ādimāha. Tassattho—yathā nāma sevakapuriso attano sāmikaṁ kālānukālaṁ

1. Devatānampi (Ka)

ဒွါရေန ဒါနဓမ္မံ ပရိယန္တံ ကာတုံ ဒေယျဓမ္မဉ္စ ပရိယောသာပေတုန္တိ သာလာယ စတူသု ဒိသာသု စတ္တာရိ မဟာဒွါရာနိ ကာရာပေသိ။ တတ္ထ ဒွါရတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ကောဏာ ဒေယျဓမ္မော ရာသိကတော တိဋ္ဌတိ။ အရုဏုဂ္ဂံ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ ပကတိယာ သံဝေသနကာလော၊ တာဝ ဒါနံ ပဝတ္တေတိ။ ဣတရသ္မိမ္ပိ ကာလေ အနေကသတာ ပဒီပါ ဈာယန္တိ။ ယဒါ ယဒါ အတ္ထိကာ အာဂစ္ဆန္တိ၊ တဒါ တဒါ ဒီယတေဝ။ တဉ္စ ဒါနံ န ကပဏဒ္ဓိက-ဝနိဗ္ဗကယာစကာနညေဝ၊ အထ ခေါ အဍ္ဎာနံ မဟာဘောဂါနမ္ပိ ဥပကပ္ပန-ဝသေန မဟာသုဒဿနဒါနသဒိသံ ဥဠာရတရပဏီတတရာနံ ဒေယျဓမ္မာနံ ပရိစ္စဇနတော သဗ္ဗေပိ သကလဇမ္ဗုဒီပဝါသိနော မနုဿာ ပဋိဂ္ဂဟေသုံ စေဝ ပရိဘုဉ္ဇိံသု စ။ သကလဇမ္ဗုဒီပံ ဟိ ဥန္နင်္ဂလံ ကတွာ မဟာပုရိသော တဒါ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ ယထာ စ မနုဿာနံ၊ ဧဝံ မိဂပက္ခိကေ အာဒိံ ကတွာ တိရစ္ဆာနဂတာနမ္ပိ ဒါနသာလာယ ဗဟိ ဧကမန္တေ တေသံ ဥပကပ္ပနဝသေန ဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ တေန ဝုတ္တံ "တတ္ထ ဒါနံ ပဝတ္တေသိံ၊ မိဂပက္ခိနရာဒိန"န္တိ။ န ကေဝလဉ္စ တိရစ္ဆာနာနမေဝ၊ ပေတာနမ္ပိ[1] ဒိဝသေ ဒိဝသေ ပတ္တိံ ဒါပေသိ။ ယထာ စ ဧကိဿာ ဒါနသာလာယ၊ ဧဝံ ပဉ္စသုပိ ဒါနသာလာသု ဒါနံ ပဝတ္တိတ္ထ။ **ပါဠိယံ** ပန "တဒါဟံ မာပယိတွာန၊ စတုဿာလံ စတုမ္မုခ"န္တိ ဧကံ ဝိယ ဝုတ္တံ၊ တံ နဂရမဇ္ဈေ ဒါနသာလံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

၄၂။ ဣဒါနိ တတ္ထ ဒေယျဓမ္မံ ဧကဒေသေန ဒဿေန္တော "**အစ္ဆာဒနဉ္စ သယနံ၊ အန္နံ ပါနဉ္စ ဘောဇန**"န္တိ အာဟ။

တတ္ထ **အစ္ဆာဒန**န္တိ ခေါမသုခုမာဒိနာနာဝိဓနိဝါသနပါရုပနံ။ **သယန**န္တိ မဉ္စပလ္လင်္ကာဒိဉ္စေဝ ဂေါနကစိတ္တကာဒိဉ္စ အနေကဝိဓံ သယိတဗ္ဗကံ၊ အာသနမ္ပိ စေတ္ထ သယနဂ္ဂဟဏေနေဝ ဂဟိတန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **အန္နံ ပါနဉ္စ ဘောဇန**န္တိ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ ယထာဘိရုစိတံ နာနဂ္ဂရသံ အန္နဉ္စေဝ ပါနဉ္စ အဝသိဋ္ဌံ နာနာ-ဝိဓဘောဇနဝိကတိဉ္စ။ **အဗ္ဗောစ္ဆိန္နံ ကရိတွာနာ**တိ အာရမ္ဘတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အာယုပရိယောသာနာ အဟောရတ္တံ အဝိစ္ဆိန္နံ ကတွာ။

၄၃-၄။ ဣဒါနိ တဿ ဒါနဿ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အာရဗ္ဘ ဒါနပါရမိဘာဝေန ပဝတ္တိတဘာဝံ ဒဿေန္တော ယထာ တဒါ အတ္တနော အဇ္ဈာသယော ပဝတ္တော၊ တံ ဥပမာယ ဒဿေတုံ "**ယထာပိ သေဝကော**"တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော— ယထာ နာမ သေဝကပုရိသော အတ္တနော သာမိကံ ကာလာနုကာလံ

၁-ဒေဝတာနမ္ပိ (က)

sevanavasena upagato laddhabbadhanahetu kāyena vācāya manasā sabbathāpi kāyavacīmanokammehi yathā so ārādhito hoti, evaṁ **ārādhanīyaṁ** ārādhanameva **esati** gavesati, tathā **ahampi** bodhisattabhūto sadevakassa lokassa sāmibhūtaṁ anuttaraṁ Buddhabhāvaṁ **sevetukāmo** tassa ārādhanatthaṁ **sabbabhave** sabbasmiṁ nibbattanibbattabhave dānapāramiparipūraṇavasena **dānena**[1] sabba**satte** santappetvā bodhisaṅkhātato ariyamaggañāṇato jātattā **"bodhijan"**ti laddhanāmaṁ sabbaññutaññāṇaṁ parato sabbathā nānūpāyehi esissāmi gavesissāmi, taṁ **uttamaṁ bodhiṁ** sammāsambodhiṁ jīvitapariccāgādiṁ yaṁkiñci katvā **icchāmi** abhipatthemīti.

Evamidha dānajjhāsayassa uḷārabhāvaṁ dassetuṁ dānapāramivaseneva desanā katā. **Jātakadesanāyaṁ**[2] panassa sīlapārami-ādīnampi paripūraṇaṁ vibhāvitameva, tathā hissa heṭṭhā vuttanayeneva sīlādiguṇehi attānaṁ alaṅkaritvā mahājanaṁ tattha patiṭṭhapentassa-ovāde ṭhatvā nibbattadevatā Sudhammāyaṁ devasabhāyaṁ sannipatitā "aho amhākaṁ Nimirājānaṁ nissāya mayaṁ imaṁ sampattiṁ pattā, evarūpāpi nāma anuppanne Buddhe mahājanassa Buddhakiccaṁ sādhayamānā acchariyamanussā loke uppajjantī"ti mahāpurisassa guṇe vaṇṇentā abhitthaviṁsu. Tena vuttaṁ—

"Accheraṁ vata lokasmiṁ, uppajjanti vicakkhaṇā.
Yadā ahu Nimirājā, paṇḍito kusalatthiko"ti[3]—

ādi.

Taṁ sutvā Sakkaṁ Devānamindaṁ ādiṁ katvā sabbe devā bodhisattaṁ daṭṭhukāmā ahesuṁ. Athekadivasaṁ mahāpurisassa uposathikassa uparipāsādavaragatassa pacchimayāme pallaṅkaṁ ābhujitvā nisinnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi "dānaṁ nu kho varaṁ, udāhu brahmacariyan"ti. So taṁ attano kaṅkhaṁ chindituṁ nāsakkhi. Tasmiṁ khaṇe Sakkassa bhavanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Sakko taṁ kāraṇaṁ āvajjento bhodhisattaṁ tathā vitakkentaṁ disvā "handassa vitakkaṁ chindissāmī"ti āgantvā purato ṭhito tena "kosi tvan"ti puṭṭho attano devarājabhāvaṁ

---

1. Dhanena (Sī) 2. Khu 6. 184 piṭṭhādīsu. 3. Khu 6. 184 piṭṭhe.

သေဝနဝသေန ဥပဂတော လဒ္ဓဗ္ဗဓနဟေတု ကာယေန ဝါစာယ မနသာ သဗ္ဗထာပိ ကာယဝစီမနောကမ္မေဟိ ယထာ သော အာရာဓိတော ဟောတိ၊ ဧဝံ **အာရာဓနီယံ** အာရာဓနမေဝ **ဧသတိ** ဂဝေသတိ၊ တထာ **အဟမ္ပိ** ဗောဓိသတ္တဘူတော သဒေဝကဿ လောကဿ သာမိဘူတံ အနုတ္တရံ ဗုဒ္ဓဘာဝံ **သေဝေတုကာမော** တဿ အာရာဓနတ္ထံ **သဗ္ဗဘဝေ** သဗ္ဗသ္မိံ နိဗ္ဗတ္တနိဗ္ဗတ္တဘဝေ ဒါနပါရမိပရိပူရဏဝသေန **ဒါနေန**[၁] သဗ္ဗ**သတ္တေ** သန္တပ္ပေတွာ ဗောဓိသင်္ခါတတော အရိယမဂ္ဂဉာဏတော ဇာတတ္တာ “**ဗောဓိဇ**”န္တိ လဒ္ဓနာမံ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပရတော သဗ္ဗထာ နာနူပါယေဟိ ဧသိဿာမိ ဂဝေသိဿာမိ၊ တံ **ဥတ္တမံ ဗောဓိံ** သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ဇီဝိတပရိစ္စာဂါဒိံ ယံကိဉ္စိ ကတွာ **ဣစ္ဆာမိ** အဘိပတ္ထေမီတိ။

ဧဝမိဓ ဒါနဇ္ဈာသယဿ ဥဠာရဘာဝံ ဒဿေတုံ ဒါနပါရမိဝသေနေဝ ဒေသနာ ကတာ။ **ဇာတကဒေသနာယံ**[၂] ပနဿ သီလပါရမိအာဒီနမ္ပိ ပရိပူရဏံ ဝိဘာဝိတမေဝ၊ တထာ ဟိဿ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ သီလာဒိဂုဏေဟိ အတ္တာနံ အလင်္ကရိတွာ မဟာဇနံ တတ္ထ ပတိဋ္ဌပေန္တဿ ဩဝါဒေ ဌတွာ နိဗ္ဗတ္တဒေဝတာ သုဓမ္မာယံ ဒေဝသဘာယံ သန္နိပတိတာ “အဟော အမှာကံ နိမိရာဇာနံ နိဿာယ မယံ ဣမံ သမ္ပတ္တိံ ပတ္တာ၊ ဧဝရူပါပိ နာမ အနုပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓေ မဟာဇနဿ ဗုဒ္ဓကိစ္စံ သာဓယမာနာ အစ္ဆရိယမနုဿာ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ”တိ မဟာပုရိသဿ ဂုဏေ ဝဏ္ဏေန္တာ အဘိတ္ထဝိံသု။ တေန ဝုတ္တံ—

“အစ္ဆေရံ ဝတ လောကသ္မိံ၊ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဝိစက္ခဏာ။
ယဒါ အဟု နိမိရာဇာ၊ ပဏ္ဍိတော ကုသလတ္ထိကော”တိ[၃]—

အာဒိ။

တံ သုတွာ သက္ကံ ဒေဝါနမိန္ဒံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗေ ဒေဝါ ဗောဓိသတ္တံ ဒဋ္ဌုကာမာ အဟေသုံ။ အထေကဒိဝသံ မဟာပုရိသဿ ဥပေါသထိကဿ ဥပရိပါသာဒဝရဂတဿ ပစ္ဆိမယာမေ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသိန္နဿ ဧဝံ စေတသော ပရိဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ “ဒါနံ နု ခေါ ဝရံ, ဥဒါဟု ဗြဟ္မစရိယ”န္တိ။ သော တံ အတ္တနော ကင်္ခံ ဆိန္ဒိတုံ နာသက္ခိ။ တသ္မိံ ခဏေ သက္ကဿ ဘဝနံ ဥဏှာကာရံ ဒဿေသိ။ သက္ကော တံ ကာရဏံ အာဝဇ္ဇေန္တော ဗောဓိသတ္တံ တထာ ဝိတက္ကေန္တံ ဒိသွာ “ဟန္ဒဿ ဝိတက္ကံ ဆိန္ဒိဿာမီ”တိ အာဂန္တွာ ပုရတော ဌိတော တေန “ကောသိ တွ”န္တိ ပုဋ္ဌော အတ္တနော ဒေဝရာဇဘာဝံ

၁-ဓနေန (သီ) ၂-ခု ၆-၁၈၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-ခု ၆-၁၈၄-ပိဋ္ဌေ။

ārocetvā “kiṁ mahārāja cintesī”ti vutte tamatthaṁ ārocesi. Sakko brahmacariyameva uttamaṁ katvā dassento—

“Hīnena brahmacariyena, khattiye upapajjati.
Majjhimena ca devattaṁ, uttamena visujjhati.

Na he’te sulabhā kāyā, yācayogena kenaci.
Ye kāye upapajjanti, anagārā tapassino”ti[1]—

āha.

Tattha puthutitthāyatanesu methunaviratimattaṁ **hīnaṁ brahmacariyaṁ** nāma, tena khattiyakule upapajjati. Jhānassa upacāramattaṁ **majjhimaṁ** nāma, tena devattaṁ upapajjati. Aṭṭhasamāpattinibbattanaṁ pana **uttamaṁ** nāma, tena brahmaloke nibbattati. Taṁ hi bāhirakā “nibbānan”ti kathenti. Tenāha “visujjhatī”ti. Sāsane pana parisuddhasīlassa bhikkhuno aññataraṁ devanikāyaṁ patthentassa brahmacariyacetanā hīnatāya **hīnaṁ** nāma, tena yathāpatthite devaloke nibbattati. Parisuddhasīlassa aṭṭhasamāpattinibbattanaṁ **majjhimaṁ** nāma, tena brahmaloke nibbattati. Parisuddhasīlassa pana vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattappatti **uttamaṁ** nāma, tena visujjhatīti. Iti sakko “mahārāja dānato brahmacariyavāsova satagunena sahassaguṇena satasahassaguṇena mahapphalo”ti vaṇṇesi. **Kāyāti** brahmagaṇā. **Yācayogenāti** yācanayuttena. “Yājayogenā”tipi Pāḷi, yajanayuttena, dānayuttenāti attho. **Tapassinoti** tapanissitakā. Imāyapi gāthāya brahmacariyavāsasseva mahānubhāvataṁ dīpeti. Evañca pana vatvā “kiñcāpi mahārāja dānato brahmacariyameva mahapphalaṁ, dvepi panete mahāpurisakattabbāva. Dvīsupi appamatto hutvā dānañca dehi sīlañca rakkhāhī”ti vatvā taṁ ovaditvā sakaṭṭhānameva gato.

Atha naṁ devagaṇo “mahārāja kuhiṁ gatatthā”ti āha. Sakko “Mithilāyaṁ Nimirañño kaṅkhaṁ chinditun”ti tamatthaṁ pakāsetvā bodhisattassa guṇe vitthārato vaṇṇesi. Taṁ sutvā devā “mahārāja mayaṁ Nimirājānaṁ daṭṭhukāmamhā, sādhu naṁ pakkosāpehī”ti vadiṁsu. Sakko “sādhū”ti sampaṭicchitvā mātaliṁ āmantesi “gaccha Nimirājānaṁ Vejayantaṁ āropetvā

1. Khu 6. 185 piṭṭhe.

အာရောစေတွာ “ကိံ မဟာရာဇ စိန္တေသီ”တိ ဝုတ္တေ တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ သက္ကော ဗြဟ္မစရိယမေဝ ဥတ္တမံ ကတွာ ဒဿေန္တော—

“ဟီနေန ဗြဟ္မစရိယေန၊ ခတ္တိယေ ဥပပဇ္ဇတိ။
မဇ္ဈိမေန စ ဒေဝတ္တံ၊ ဥတ္တမေန ဝိသုဇ္ဈတိ။

န ဟေ’တေ သုလဘာ ကာယာ၊ ယာစယောဂေန ကေနစိ။
ယေ ကာယေ ဥပပဇ္ဇန္တိ၊ အနဂါရာ တပဿိနော”တိ[၁]—

အာဟ။

တတ္ထ ပုထုတိတ္ထာယတနေသု မေထုနဝိရတိမတ္တံ **ဟီနံ ဗြဟ္မစရိယံ** နာမ၊ တေန ခတ္တိယကုလေ ဥပပဇ္ဇတိ။ ဈာနဿ ဥပစာရမတ္တံ **မဇ္ဈိမံ** နာမ၊ တေန ဒေဝတ္တံ ဥပပဇ္ဇတိ။ အဋ္ဌသမာပတ္တိနိဗ္ဗတ္တနံ ပန **ဥတ္တမံ** နာမ၊ တေန ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ တံ ဟိ ဗာဟိရကာ “နိဗ္ဗာန”န္တိ ကထေန္တိ။ တေနာဟ “ဝိသုဇ္ဈတီ”တိ။ သာသနေ ပန ပရိသုဒ္ဓသီလဿ ဘိက္ခုနော အညတရံ ဒေဝနိကာယံ ပတ္ထေန္တဿ ဗြဟ္မစရိယစေတနာ ဟီနတာယ **ဟီနံ** နာမ၊ တေန ယထာပတ္ထိတေ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ ပရိသုဒ္ဓသီလဿ အဋ္ဌသမာပတ္တိနိဗ္ဗတ္တနံ **မဇ္ဈိမံ** နာမ၊ တေန ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ ပရိသုဒ္ဓသီလဿ ပန ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တပ္ပတ္တိ **ဥတ္တမံ** နာမ၊ တေန ဝိသုဇ္ဈတီတိ။ ဣတိ သက္ကော “မဟာရာဇ ဒါနတော ဗြဟ္မစရိယဝါသောဝ သတဂုဏေန သဟဿဂုဏေန သတသဟဿဂုဏေန မဟပ္ဖလော”တိ ဝဏ္ဏေသိ။ **ကာယာ**တိ ဗြဟ္မဂဏာ။ **ယာစယောဂေနာ**တိ ယာစနယုတ္တေန။ “ယာဇယောဂေနာ”တိပိ ပါဠိ၊ ယဇနယုတ္တေန၊ ဒါနယုတ္တေနာတိ အတ္ထော။ **တပဿိနော**တိ တပနိဿိတကာ။ ဣမာယပိ ဂါထာယ ဗြဟ္မစရိယဝါသဿေဝ မဟာနုဘာဝတံ ဒီပေတိ။ ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ “ကိဉ္စာပိ မဟာရာဇ ဒါနတော ဗြဟ္မစရိယမေဝ မဟပ္ဖလံ၊ ဒွေပိ ပနေတေ မဟာပုရိသကတ္တဗ္ဗာဝ။ ဒွီသုပိ အပ္ပမတ္တော ဟုတွာ ဒါနဉ္စ ဒေဟိ သီလဉ္စ ရက္ခာဟီ”တိ ဝတွာ တံ ဩဝဒိတွာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။

အထ နံ ဒေဝဂဏော “မဟာရာဇ ကုဟိံ ဂတတ္ထာ”တိ အာဟ။ သက္ကော “မိထိလာယံ နိမိရညော ကင်္ခံ ဆိန္ဒိတု”န္တိ တမတ္ထံ ပကာသေတွာ ဗောဓိသတ္တဿ ဂုဏေ ဝိတ္ထာရတော ဝဏ္ဏေသိ။ တံ သုတွာ ဒေဝါ “မဟာရာဇ မယံ နိမိရာဇာနံ ဒဋ္ဌုကာမမှာ၊ သာဓု နံ ပက္ကောသာပေဟီ”တိ ဝဒိံသု။ သက္ကော “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ မာတလိံ အာမန္တေသိ “ဂစ္ဆ နိမိရာဇာနံ ဝေဇယန္တံ အာရောပေတွာ

၁-ခု ၆-၁၈၅-ပိဋ္ဌေ။

ānehī”ti. So “sādhū”ti sampaṭicchitvā rathena gantvā tattha mahāsattaṁ āropetvā tena yācito yathākkamaṁ pāpakammīnaṁ puññakammīnañca ṭhānāni ācikkhanto anukkamena devalokaṁ nesi. Devāpi kho “Nimirājā āgato”ti sutvā dibbagandhavāsapupphahatthā yāva cittakūṭadvārakoṭṭhakā paccuggantvā mahāsattaṁ dibbagandhādīhi pūjentā Sudhammaṁ devasabhaṁ ānayiṁsu. Rājā rathā otaritvā devasabhaṁ pavisitvā Sakkena saddhiṁ ekāsane nisīditvā tena dibbehi kāmehi nimantiyamāno “alaṁ mahārāja mayhaṁ imehi yācitakūpamehi kāmehī”ti paṭikkhipitvā anekapariyāyena dhammaṁ desetvā manussagaṇanāya sattāhameva ṭhatvā “gacchāmahaṁ manussalokaṁ, tattha dānādīni puññāni karissāmī”ti āha. Sakko “Nimirājānaṁ mithilaṁ nehī”ti mātaliṁ āṇāpesi. So taṁ Vejayantarathaṁ āropetvā pācīnadisābhāgena Mithilaṁ pāpuṇi. Mahājano dibbarathaṁ disvā rañño paccuggamanaṁ akāsi. Mātali sīhapañjare mahāsattaṁ otāretvā āpucchitvā sakaṭṭhānameva gato. Mahājanopi rājānaṁ parivāretvā “kīdiso deva devaloko”ti pucchi. Rājā devalokasampattiṁ vaṇṇetvā “tumhepi dānādīni puññāni karotha, evaṁ tasmiṁ devaloke uppajjissathā”ti dhammaṁ desesi. So aparabhāge pubbe vuttanayena palitaṁ disvā puttassa rajjaṁ paṭicchāpetvā kāme pahāya pabbajitvā cattāro brahmavihāre bhāvetvā brahmalokūpago ahosi. Tadā Sakko Anuruddho ahosi. Mātali Ānando. Caturāsīti rājasahassāni Buddhaparisā. Nimirājā Lokanātho.

Tassa idhāpi heṭṭhā vuttanayeneva bodhisambhārā niddhāretabbā. Tathā brahmalokasampattiṁ pahāya pubbe attanā pavattitaṁ kalyāṇavattaṁ anuppabandhessāmīti mahākaruṇāya manussaloke nibbattanaṁ, uḷāro dānajjhāsayo, tadanurūpā dānādīsu paṭipatti, mahājanassa ca tattha patiṭṭhāpanaṁ, yāva devamanussānaṁ patthaṭayasatā, Sakkassa devarājassa upasaṅkamane ativimhayatā[1], tena dibbasampattiyā nimantiyamānopi taṁ analaṅkaritvā puññasambhāraparibrūhanatthaṁ puna manussavāsūpagamanaṁ, lābhasampattīsu sabbattha alaggabhāvoti evamādayo guṇānubhāvā niddhāretabbāti.

Nimirājacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Avimhayatā (Ka)

အာနေဟီ”တိ။ သော “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ရထေန ဂန္တွာ တတ္ထ မဟာသတ္တံ အာရောပေတွာ တေန ယာစိတော ယထာက္ကမံ ပါပကမ္မီနံ ပုညကမ္မီနဉ္စ ဌာနာနိ အာစိက္ခန္တော အနုက္ကမေန ဒေဝလောကံ နေသိ။ ဒေဝါပိ ခေါ “နိမိရာဇာ အာဂတော”တိ သုတွာ ဒိဗ္ဗဂန္ဓဝါသပုပ္ဖဟတ္ထာ ယာဝ စိတ္တကူဋဒွါရကောဋ္ဌကာ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ မဟာသတ္တံ ဒိဗ္ဗဂန္ဓာဒီဟိ ပူဇေန္တာ သုဓမ္မံ ဒေဝသဘံ အာနယိံသု။ ရာဇာ ရထာ ဩတရိတွာ ဒေဝသဘံ ပဝိသိတွာ သက္ကေန သဒ္ဓိံ ဧကာသနေ နိသီဒိတွာ တေန ဒိဗ္ဗေဟိ ကာမေဟိ နိမန္တိယမာနော “အလံ မဟာရာဇ မယှံ ဣမေဟိ ယာစိတကူပမေဟိ ကာမေဟီ”တိ ပဋိက္ခိပိတွာ အနေကပရိယာယေန ဓမ္မံ ဒေသေတွာ မနုဿဂဏနာယ သတ္တာဟမေဝ ဌတွာ “ဂစ္ဆာမဟံ မနုဿလောကံ၊ တတ္ထ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကရိဿာမီ”တိ အာဟ။ သက္ကော “နိမိရာဇာနံ မိထိလံ နေဟီ”တိ မာတလိံ အာဏာပေသိ။ သော တံ ဝေဇယန္တရထံ အာရောပေတွာ ပါစီနဒိသာဘာဂေန မိထိလံ ပါပုဏိ။ မဟာဇနော ဒိဗ္ဗရထံ ဒိသွာ ရညော ပစ္စုဂ္ဂမနံ အကာသိ။ မာတလိ သီဟပဉ္ဇရေ မဟာသတ္တံ ဩတာရေတွာ အာပုစ္ဆိတွာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။ မဟာဇနောပိ ရာဇာနံ ပရိဝါရေတွာ “ကီဒိသော ဒေဝ ဒေဝလောကော”တိ ပုစ္ဆိ။ ရာဇာ ဒေဝလောကသမ္ပတ္တိံ ဝဏ္ဏေတွာ “တုမှေပိ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကရောထ၊ ဧဝံ တသ္မိံ ဒေဝလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိဿထာ”တိ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော အပရဘာဂေ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေန ပလိတံ ဒိသွာ ပုတ္တဿ ရဇ္ဇံ ပဋိစ္ဆာပေတွာ ကာမေ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရေ ဘာဝေတွာ ဗြဟ္မလောကူပဂေါ အဟောသိ။ တဒါ သက္ကော အနုရုဒ္ဓေါ အဟောသိ။ မာတလိ အာနန္ဒော။ စတုရာသီတိ ရာဇသဟဿာနိ ဗုဒ္ဓပရိသာ။ နိမိရာဇာ လောကနာထော။

တဿ ဣဓာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဗောဓိသမ္ဘာရာ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ ဗြဟ္မလောကသမ္ပတ္တိံ ပဟာယ ပုဗ္ဗေ အတ္တနာ ပဝတ္တိတံ ကလျာဏဝတ္တံ အနုပ္ပဗန္ဓေဿာမီတိ မဟာကရုဏာယ မနုဿလောကေ နိဗ္ဗတ္တနံ၊ ဥဠာရော ဒါနဇ္ဈာသယော၊ တဒနုရူပါ ဒါနာဒီသု ပဋိပတ္တိ၊ မဟာဇနဿ စ တတ္ထ ပတိဋ္ဌာပနံ၊ ယာဝ ဒေဝမနုဿာနံ ပတ္ထဋယသတာ၊ သက္ကဿ ဒေဝရာဇဿ ဥပသင်္ကမနေ အတိဝိမှယတာ[၁]၊ တေန ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိယာ နိမန္တိယမာနောပိ တံ အနလင်္ကရိတွာ ပုညသမ္ဘာရပရိဗြူဟနတ္ထံ ပုန မနုဿဝါသူပဂမနံ၊ လာဘသမ္ပတ္တီသု သဗ္ဗတ္ထ အလဂ္ဂဘာဝေါတိ ဧဝမာဒယော ဂုဏာနုဘာဝါ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာတိ။

နိမိရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အဝိမှယတာ (က)

7. Candakumāracariyāvaṇṇanā

45. Sattame **ekarājassa atrajo**ti Ekarājassa nāma Kāsirañño orasaputto. **Nagare Pupphavatiyā**ti Pupphavatināmake nagare. **Candasavhayo**ti candasaddena avhātabbo, Candanāmoti attho.

Atīte kira ayaṁ Bārāṇasī Pupphavatī nāma ahosi. Tattha Vasavattirañño putto Ekarājā nāma rajjaṁ kāresi. Bodhisatto tassa Gotamiyā nāma aggamahesiyā kucchimhi paṭisandhiṁ aggahesi, "Candakumāro"tissa nāmamakaṁsu. Tassa padasā gamanakāle aparopi putto uppanno, tassa "Sūriyakumāro"ti nāmamakaṁsu. Tassa padasā gamanakāle ekā dhītā uppannā, "Selā"tissā nāmamakaṁsu. Vemātikā ca nesaṁ Bhaddaseno Sūro cāti dve bhātaro ahesuṁ. Bodhisatto anupubbena vuddhippatto sippesu ca vijjāṭṭhānesu ca pāraṁ agamāsi. Tassa rājā anucchavikaṁ Candaṁ nāma rājadhītaraṁ ānetvā uparajjaṁ adāsi. Bodhisattassa eko putto uppanno, tassa "Vāsulo"ti[1] nāmamakaṁsu. Tassa pana rañño Khaṇḍahālo nāma purohito, taṁ rājā vinicchaye ṭhapesi. So lañjavittako[2] hutvā lañjaṁ gahetvā assāmike sāmike karoti. Sāmike ca assāmike karoti. Athekadivasaṁ aṭṭaparājito eko puriso vinicchayaṭṭhāne upakkosento nikkhamitvā rājūpaṭṭhānaṁ gacchantaṁ bodhisattaṁ disvā tassa pādesu nipatitvā "sāmi Khaṇḍahālo vinicchaye vilopaṁ khādati, ahaṁ tena lañjaṁ gahetvā parājayaṁ pāpito"ti aṭṭassaramakāsi. Bodhisatto "mā bhāyī"ti taṁ assāsetvā vinicchayaṁ netvā sāmikameva sāmikaṁ akāsi. Mahājano mahāsaddena sādhukāramadāsi.

Rājā "bodhisattena kira aṭṭo suvinicchito"ti sutvā taṁ āmantetvā "tāta ito paṭṭhāya tvameva aṭṭakaraṇe vinicchayaṁ vinicchināhī"ti vinicchayaṁ bodhisattassa adāsi. Khaṇḍahālassa āyo pacchijji. So tato paṭṭhāya bodhisatte āghātaṁ bandhitvā otārāpekkho vicari. So pana rājā mudhappasanno[3], so ekadivasaṁ supinantena devalokaṁ passitvā tattha gantukāmo hutvā

---

1. Vasulo (Ka)   2. Lañjavitakko (Sī)   3. Muddhappasanno (Sī)

၇-စန္ဒကုမာရစရိယာဝဏ္ဏနာ

၄၅။ သတ္တမေ **ဧကရာဇဿ အတြဇော**တိ ဧကရာဇဿ နာမ ကာသိရညော ဩရသပုတ္တော။ **နဂရေ ပုပ္ဖဝတိယာ**တိ ပုပ္ဖဝတိနာမကေ နဂရေ။ **စန္ဒသဝှယော**တိ စန္ဒသဒ္ဒေန အဝှါတဗ္ဗော၊ စန္ဒနာမောတိ အတ္ထော။

အတီတေ ကိရ အယံ ဗာရာဏသီ ပုပ္ဖဝတီ နာမ အဟောသိ။ တတ္ထ ဝသဝတ္တိရညော ပုတ္တော ဧကရာဇာ နာမ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ ဗောဓိသတ္တော တဿ ဂေါတမိယာ နာမ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ၊ "စန္ဒကုမာရော"တိဿ နာမမကံသု။ တဿ ပဒသာ ဂမနကာလေ အပရောပိ ပုတ္တော ဥပ္ပန္နော၊ တဿ "သူရိယကုမာရော"တိ နာမမကံသု။ တဿ ပဒသာ ဂမနကာလေ ဧကာ ဓီတာ ဥပ္ပန္နာ၊ "သေလာ"တိဿာ နာမမကံသု။ ဝေမာတိကာ စ နေသံ ဘဒ္ဒသေနော သူရော စာတိ ဒွေ ဘာတရော အဟေသုံ။ ဗောဓိသတ္တော အနုပုဗ္ဗေန ဝုဒ္ဓိပ္ပတ္တော သိပ္ပေသု စ ဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနေသု စ ပါရံ အဂမာသိ။ တဿ ရာဇာ အနုစ္ဆဝိကံ စန္ဒံ နာမ ရာဇဓီတရံ အာနေတွာ ဥပရဇ္ဇံ အဒါသိ။ ဗောဓိသတ္တဿ ဧကော ပုတ္တော ဥပ္ပန္နော၊ တဿ "ဝါသုလော"တိ[၁] နာမမကံသု။ တဿ ပန ရညော ခဏ္ဍဟာလော နာမ ပုရောဟိတော၊ တံ ရာဇာ ဝိနိစ္ဆယေ ဌပေသိ။ သော လဉ္စဝိတ္တကော[၂] ဟုတွာ လဉ္စံ ဂဟေတွာ အဿာမိကေ သာမိကေ ကရောတိ။ သာမိကေ စ အဿာမိကေ ကရောတိ။ အထေကဒိဝသံ အဋ္ဋပရာဇိတော ဧကော ပုရိသော ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနေ ဥပက္ကောသန္တော နိက္ခမိတွာ ရာဇုပဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆန္တံ ဗောဓိသတ္တံ ဒိသွာ တဿ ပါဒေသု နိပတိတွာ "သာမိ ခဏ္ဍဟာလော ဝိနိစ္ဆယေ ဝိလောပံ ခါဒတိ၊ အဟံ တေန လဉ္စံ ဂဟေတွာ ပရာဇယံ ပါပိတော"တိ အဋ္ဋဿရမကာသိ။ ဗောဓိသတ္တော "မာ ဘာယီ"တိ တံ အဿာသေတွာ ဝိနိစ္ဆယံ နေတွာ သာမိကမေဝ သာမိကံ အကာသိ။ မဟာဇနော မဟာသဒ္ဒေန သာဓုကာရမဒါသိ။

ရာဇာ "ဗောဓိသတ္တေန ကိရ အဋ္ဋော သုဝိနိစ္ဆိတော"တိ သုတွာ တံ အာမန္တေတွာ "တာတ ဣတော ပဋ္ဌာယ တွမေဝ အဋ္ဋကရဏေ ဝိနိစ္ဆယံ ဝိနိစ္ဆိနာဟီ"တိ ဝိနိစ္ဆယံ ဗောဓိသတ္တဿ အဒါသိ။ ခဏ္ဍဟာလဿ အာယော ပစ္ဆိဇ္ဇိ။ သော တတော ပဋ္ဌာယ ဗောဓိသတ္တေ အာဃာတံ ဗန္ဓိတွာ ဩတာရာပေက္ခော ဝိစရိ။ သော ပန ရာဇာ မုဓပ္ပသန္နော[၃]၊ သော ဧကဒိဝသံ သုပိနန္တေန ဒေဝလောကံ ပဿိတွာ တတ္ထ ဂန္တုကာမော ဟုတွာ

၁-ဝသုလော (က)   ၂-လဉ္စဝိတက္ကော (သီ)   ၃-မုဒ္ဓပ္ပသန္နော (သီ)

"purohitaṁ brahmalokagāmimaggaṁ ācikkhā"ti āha. So "atidānaṁ dadanto sabbacatukkena yaññaṁ yajassū"ti vatvā raññā "kiṁ atidānan"ti puṭṭho "attano piyaputtā piyabhariyā piyadhītaro mahāvibhavaseṭṭhino maṅgalahatthi-assādayoti ete cattāro cattāro katvā dvipadacatuppade yaññatthāya pariccajitvā tesaṁ galalohitena yajanaṁ atidānaṁ nāmā"ti saññāpesi. Iti so "saggamaggaṁ ācikkhissāmī"ti nirayamaggaṁ ācikkhi.

Rājāpi tasmiṁ paṇḍitasaññī hutvā "tena vuttavidhi saggamaggo"ti saññāya taṁ paṭipajjitukāmo mahantaṁ yaññāvāṭaṁ kārāpetvā tattha bodhisattādike cattāro rājakumāre ādiṁ katvā Khaṇḍahālena vuttaṁ sabbaṁ dvipadacatuppadaṁ yaññapasutaṭṭhāne nethāti āṇāpesi. Sabbañca yaññasambhāraṁ upakkhaṭaṁ ahosi. Taṁ sutvā mahājano mahantaṁ kolāhalaṁ akāsi. Rājā vippaṭisārī hutvā Khaṇḍahālena upatthambhito punapi tathā taṁ āṇāpesi. Bodhisatto "khaṇḍahālena vinicchayaṭṭhānaṁ alabhantena mayi āghātaṁ bandhitvā mameva maraṇaṁ icchantena mahājanassa anayabyasanaṁ uppāditan"ti jānitvā nānāvidhehi upāyehi rājānaṁ tato duggahitaggāhato vivecetuṁ vāyamitvāpi nāsakkhi. Mahājano paridevi, mahantaṁ kāruññamakāsi. Mahājanassa paridevantasseva yaññāvāṭe sabbakammāni niṭṭhāpesi. Rājaputtaṁ netvā gīvāya nāmetvā nisīdāpesuṁ. Khaṇḍahālo suvaṇṇapātiṁ upanāmetvā khaggaṁ ādāya "tassa gīvaṁ chindissāmī"ti aṭṭhāsi. Taṁ disvā Candā nāma rājaputtassa devī "aññaṁ me paṭisaraṇaṁ natthi, attano saccabalena sāmikassa sotthiṁ karissāmī"ti añjaliṁ paggayha parisāya antare vicarantī "idaṁ ekanteneva pāpakammaṁ, yaṁ Khaṇḍahālo saggamaggoti karoti. Iminā mayhaṁ saccavacanena mama sāmikassa sotthi hotu.

Yā devatā idha loke, sabbā tā saraṇaṁ gatā.
Anāthaṁ tāyatha mamaṁ, yathāhaṁ patimā siyan"ti[1]—

saccakiriyamakāsi. Sakko devarājā tassā paridevanasaddaṁ sutvā taṁ pavattiṁ ñatvā jalitaṁ ayokūṭaṁ ādāya āgantvā rājānaṁ

1. Yā devatā idhāgatā, yāni ca yakkhabhūtabhabyāni. Saraṇesiniṁ anāthaṁ tāyatha maṁ, yācāmahaṁ patimāhaṁ ajeyyanti. (Khu 6. 255 piṭṭhe)

"ပုရောဟိတံ ဗြဟ္မလောကဂါမိမဂ္ဂံ အာစိက္ခာ"တိ အာဟ။ သော "အတိဒါနံ ဒဒန္တော သဗ္ဗစတုက္ကေန ယညံ ယဇဿူ"တိ ဝတွာ ရညာ "ကိံ အတိဒါန"န္တိ ပုဋ္ဌော "အတ္တနော ပိယပုတ္တာ ပိယဘရိယာ ပိယဓီတရော မဟာဝိဘဝသေဋ္ဌိနော မင်္ဂလဟတ္ထိအဿာဒယောတိ ဧတေ စတ္တာရော စတ္တာရော ကတွာ ဒွိပဒစတုပ္ပဒေ ယညတ္ထာယ ပရိစ္စဇိတွာ တေသံ ဂလလောဟိတေန ယဇနံ အတိဒါနံ နာမာ"တိ သညာပေသိ။ ဣတိ သော "သဂ္ဂမဂ္ဂံ အာစိက္ခိဿာမီ"တိ နိရယမဂ္ဂံ အာစိက္ခိ။

ရာဇာပိ တသ္မိံ ပဏ္ဍိတသညီ ဟုတွာ "တေန ဝုတ္တဝိဓိ သဂ္ဂမဂ္ဂေါ"တိ သညာယ တံ ပဋိပဇ္ဇိတုကာမော မဟန္တံ ယညာဝါဋံ ကာရာပေတွာ တတ္ထ ဗောဓိသတ္တာဒိကေ စတ္တာရော ရာဇကုမာရေ အာဒိံ ကတွာ ခဏ္ဍဟာလေန ဝုတ္တံ သဗ္ဗံ ဒွိပဒစတုပ္ပဒံ ယညပသုတဋ္ဌာနေ နေထာတိ အာဏာပေသိ။ သဗ္ဗဉ္စ ယညသမ္ဘာရံ ဥပက္ခဋံ အဟောသိ။ တံ သုတွာ မဟာဇနော မဟန္တံ ကောလာဟလံ အကာသိ။ ရာဇာ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟုတွာ ခဏ္ဍဟာလေန ဥပတ္ထမ္ဘိတော ပုနပိ တထာ တံ အာဏာပေသိ။ ဗောဓိသတ္တော "ခဏ္ဍဟာလေန ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနံ အလဘန္တေန မယိ အာဃာတံ ဗန္ဓိတွာ မမေဝ မရဏံ ဣစ္ဆန္တေန မဟာဇနဿ အနယဗျသနံ ဥပ္ပါဒိတ"န္တိ ဇာနိတွာ နာနာဝိဓေဟိ ဥပါယေဟိ ရာဇာနံ တတော ဒုဂ္ဂဟိတဂ္ဂါဟတော ဝိဝေစေတုံ ဝါယမိတွာပိ နာသက္ခိ။ မဟာဇနော ပရိဒေဝိ၊ မဟန္တံ ကာရုညမကာသိ။ မဟာဇနဿ ပရိဒေဝန္တဿေဝ ယညာဝါဋေ သဗ္ဗကမ္မာနိ နိဋ္ဌာပေသိ။ ရာဇပုတ္တံ နေတွာ ဂီဝါယ နာမေတွာ နိသီဒါပေသုံ။ ခဏ္ဍဟာလော သုဝဏ္ဏပါတိံ ဥပနာမေတွာ ခဂ္ဂံ အာဒါယ "တဿ ဂီဝံ ဆိန္ဒိဿာမီ"တိ အဋ္ဌာသိ။ တံ ဒိသွာ စန္ဒာ နာမ ရာဇပုတ္တဿ ဒေဝီ "အညံ မေ ပဋိသရဏံ နတ္ထိ၊ အတ္တနော သစ္စဗလေန သာမိကဿ သောတ္ထိံ ကရိဿာမီ"တိ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ ပရိသာယ အန္တရေ ဝိစရန္တီ "ဣဒံ ဧကန္တေနေဝ ပါပကမ္မံ၊ ယံ ခဏ္ဍဟာလော သဂ္ဂမဂ္ဂေါတိ ကရောတိ။ ဣမိနာ မယှံ သစ္စဝစနေန မမ သာမိကဿ သောတ္ထိ ဟောတု။

ယာ ဒေဝတာ ဣဓ လောကေ၊ သဗ္ဗာ တာ သရဏံ ဂတာ။
အနာထံ တာယထ မမံ၊ ယထာဟံ ပတိမာ သိယ"န္တိ[၁]—

သစ္စကိရိယမကာသိ။ သက္ကော ဒေဝရာဇာ တဿာ ပရိဒေဝနသဒ္ဒံ သုတွာ တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ ဇလိတံ အယောကူဋံ အာဒါယ အာဂန္တွာ ရာဇာနံ

၁-ယာ ဒေဝတာ ဣဓာဂတာ၊ ယာနိ စ ယက္ခဘူတဘဗျာနိ။
သရဏေသိနိံ အနာထံ တာယထ မံ၊ ယာစာမဟံ ပတိမာဟံ အဇေယျန္တိ။ (ခု ၆-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ)

tāsetvā sabbe vissajjāpesi. Sakkopi tadā attano dibbarūpaṁ dassetvā sampajjalitaṁ sajotibhūtaṁ vajiraṁ paribbhamanto “are pāparāja kāḷakaṇṇi kadā tayā pāṇātipātena sugatigamanaṁ diṭṭhapubbaṁ, Candakumāraṁ sabbañca imaṁ janaṁ bandhanato mocehi, no ce mocessasi, ettheva te imassa ca duṭṭhabrāhmaṇassa sīsaṁ phālessāmī”ti ākāse aṭṭhāsi. Taṁ acchariyaṁ disvā rājā brāhmaṇo ca sīghaṁ sabbe bandhanā mocesuṁ.

Atha mahājano ekakolāhalaṁ katvā sahasā yaññāvāṭaṁ ajjhottharitvā Khaṇḍahālassa ekekaṁ leḍḍuppahāraṁ dento tattheva naṁ jīvitakkhayaṁ pāpetvā rājānampi māretuṁ ārabhi. Bodhisatto puretarameva pitaraṁ palissajitvā ṭhito māretuṁ na adāsi. Mahājano “jīvitaṁ tāvassa pāparañño dema, chattaṁ panassa na dassāma, nagare vāsaṁ vā na dassāma, taṁ caṇḍālaṁ katvā bahinagare vāsāpessāmā”ti rājavesaṁ hāretvā kāsāvaṁ nivāsāpetvā haliddipilotikāya sīsaṁ veṭhetvā caṇḍālaṁ katvā caṇḍālagāmaṁ pahiṇiṁsu. Ye pana taṁ pasughātayaññaṁ yajiṁsu ceva yajāpesuṁ ca anumodiṁsu ca, sabbe te nirayaparāyanā ahesuṁ. Tenāha Bhagavā—

“Sabbe paviṭṭhā nirayaṁ, yathā taṁ pāpakaṁ karitvāna.
Na hi pāpakammaṁ katvā, labbhā sugatiṁ ito gantun”ti[1].

Atha sabbāpi rājaparisā nāgarā ceva jānapadā ca samāgantvā bodhisattaṁ rajje abhisiñciṁsu. So dhammena rajjaṁ anusāsanto taṁ attano mahājanassa ca akāraṇeneva uppannaṁ anayabyasanaṁ anussaritvā saṁvegajāto puññakiriyāsu bhiyyoso mattāya ussāhajāto mahādānaṁ pavattesi, sīlāni rakkhi, uposathakammaṁ samādiyi. Tena vuttaṁ—

46. “Tadāhaṁ yajanā mutto, nikkhanto yaññavāṭato.
Saṁvegaṁ janayitvāna, mahādānaṁ pavattayin”ti—

ādi.

1. Khu 6. 256 piṭṭhe.

တာသေတွာ သဗ္ဗေ ဝိဿဇ္ဇာပေသိ။ သက္ကောပိ တဒါ အတ္တနော ဒိဗ္ဗရူပံ ဒဿေတွာ သမ္ပဇ္ဇလိတံ သဇောတိဘူတံ ဝဇိရံ ပရိဗ္ဘမန္တော “အရေ ပါပရာဇ ကာဠကဏ္ဏိ ကဒါ တယာ ပါဏာတိပါတေန သုဂတိဂမနံ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ၊ စန္ဒကုမာရံ သဗ္ဗဉ္စ ဣမံ ဇနံ ဗန္ဓနတော မောစေဟိ၊ နော စေ မောစေဿသိ၊ ဧတ္ထေဝ တေ ဣမဿ စ ဒုဋ္ဌဗြာဟ္မဏဿ သီသံ ဖာလေဿာမီ”တိ အာကာသေ အဋ္ဌာသိ။ တံ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ ရာဇာ ဗြာဟ္မဏော စ သီဃံ သဗ္ဗေ ဗန္ဓနာ မောစေသုံ။

အထ မဟာဇနော ဧကကောလာဟလံ ကတွာ သဟသာ ယညာဝါဋံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ခဏ္ဍဟာလဿ ဧကေကံ လေဍ္ဍုပ္ပဟာရံ ဒေန္တော တတ္ထေဝ နံ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေတွာ ရာဇာနမ္ပိ မာရေတုံ အာရဘိ။ ဗောဓိသတ္တော ပုရေတရမေဝ ပိတရံ ပလိဿဇိတွာ ဌိတော မာရေတုံ န အဒါသိ။ မဟာဇနော “ဇီဝိတံ တာဝဿ ပါပရညော ဒေမ၊ ဆတ္တံ ပနဿ န ဒဿာမ၊ နဂရေ ဝါသံ ဝါ န ဒဿာမ၊ တံ စဏ္ဍာလံ ကတွာ ဗဟိနဂရေ ဝါသာပေဿာမာ”တိ ရာဇဝေသံ ဟာရေတွာ ကာသာဝံ နိဝါသာပေတွာ ဟလိဒ္ဒိပိလောတိကာယ သီသံ ဝေဌေတွာ စဏ္ဍာလံ ကတွာ စဏ္ဍာလဂါမံ ပဟိဏိံသု။ ယေ ပန တံ ပသုဃာတယညံ ယဇိံသု စေဝ ယဇာပေသုံ စ အနုမောဒိံသု စ၊ သဗ္ဗေ တေ နိရယပရာယနာ အဟေသုံ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“သဗ္ဗေ ပဝိဋ္ဌာ နိရယံ၊ ယထာ တံ ပါပကံ ကရိတွာန။
န ဟိ ပါပကမ္မံ ကတွာ၊ လဗ္ဘာ သုဂတိံ ဣတော ဂန္တု”န္တိ[1]။

အထ သဗ္ဗာပိ ရာဇပရိသာ နာဂရာ စေဝ ဇာနပဒါ စ သမာဂန္တွာ ဗောဓိသတ္တံ ရဇ္ဇေ အဘိသိဉ္စိံသု။ သော ဓမ္မေန ရဇ္ဇံ အနုသာသန္တော တံ အတ္တနော မဟာဇနဿ စ အကာရဏေနေဝ ဥပ္ပန္နံ အနယဗျသနံ အနုဿရိတွာ သံဝေဂဇာတော ပုညကိရိယာသု ဘိယျောသော မတ္တာယ ဥဿာဟဇာတော မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ၊ သီလာနိ ရက္ခိ၊ ဥပေါသထကမ္မံ သမာဒိယိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄၆။ “တဒါဟံ ယဇနာ မုတ္တော၊ နိက္ခန္တော ယညဝါဋတော။
သံဝေဂံ ဇနယိတွာန၊ မဟာဒါနံ ပဝတ္တယိ”န္တိ—

အာဒိ။

၁-ခု ၆-၂၅၆-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **yajanā mutto**ti Khaṇḍahālena vihitayaññavidhito vuttanayena ghātetabbato mutto. **Nikkhanto yaññavāṭato**ti abhisekakaraṇatthāya ussāhajātena mahājanena saddhiṁ tato yaññabhūmito niggato. **Saṁvegaṁ janayitvānā**ti evaṁ "bahu-antarāyo lokasannivāso"ti ativiya saṁvegaṁ uppādetvā. **Mahādānaṁ pavattayin**ti cha dānasālāyo kārāpetvā mahatā dhanapariccāgena Vessantaradānasadisaṁ mahādānamadāsiṁ. Etena abhisekakaraṇato paṭṭhāya tassa mahādānassa pavattitabhāvaṁ dasseti.

47. **Dakkhiṇeyye adatvānā**ti dakkhiṇārahe puggale deyyadhammaṁ apariccajitvā. **Api chappañca rattiyo**ti appekadā chapi pañcapi rattiyo attano pivanakhādanabhuñjanāni na karomīti dasseti.

Tadā kira bodhisatto sakalajambudīpaṁ unnaṅgalaṁ katvā mahāmegho viya abhivassanto mahādānaṁ pavattesi. Tattha kiñcāpi dānasālāsu annapānādi-uḷāruḷārapaṇītapaṇītameva yācakānaṁ yathārucitaṁ divase divase dīyati, tathāpi attano sajjitaṁ āhāraṁ rājārahabhojanampi yācakānaṁ adatvā na bhuñjati, taṁ sandhāya vuttaṁ **"nāhaṁ pivāmī"**ti-ādi.

48. Idāni tathā yācakānaṁ dāne kāraṇaṁ dassento upamaṁ tāva āharati **"yathāpi vāṇijo nāmā"**ti-ādinā. Tassattho—yathā nāma vāṇijo bhaṇḍaṭṭhānaṁ gantvā appena pābhatena bahuṁ bhaṇḍaṁ vikkiṇitvā vipulaṁ bhaṇḍasannicayaṁ katvā desakālaṁ jānanto **yattha**ssa **lābho** udayo **mahā hoti**, **tattha** dese kāle vā **taṁ** bhaṇḍaṁ **harati** upaneti vikkiṇāti.

49. **Sakabhuttāpī**ti sakabhuttatopi attanā paribhuttatopi. "Sakaparibhuttāpī"tipi pāṭho. **Pare**ti parasmiṁ paṭiggāhakapuggale. **Satabhāgo**ti anekasatabhāgo āyatiṁ bhavissati. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā vāṇijena kītabhaṇḍaṁ tattheva avikkiṇitvā tathārūpe dese kāle ca vikkiṇiyamānaṁ bahuṁ udayaṁ vipulaṁ phalaṁ hoti, tatheva attano santakaṁ attanā anupabhuñjitvā parasmiṁ paṭiggāhakapuggale dinnaṁ mahapphalaṁ anekasatabhāgo bhavissati, tasmā

တတ္ထ **ယဇနာ မုတ္တော**တိ ခဏ္ဍဟာလေန ဝိဟိတယညဝိဓိတော ဝုတ္တနယေန ဃာတေတဗ္ဗတော မုတ္တော။ **နိက္ခန္တော ယညဝါဋတော**တိ အဘိသေကကရဏတ္ထာယ ဥဿာဟဇာတေန မဟာဇနေန သဒ္ဓိံ တတော ယညဘူမိတော နိဂ္ဂတော။ **သံဝေဂံ ဇနယိတွာနာ**တိ ဧဝံ "ဗဟု-အန္တရာယော လောကသန္နိဝါသော"တိ အတိဝိယ သံဝေဂံ ဥပ္ပာဒေတွာ။ **မဟာဒါနံ ပဝတ္တယိ**န္တိ ဆ ဒါနသာလာယော ကာရာပေတွာ မဟတာ ဓနပရိစ္စာဂေန ဝေဿန္တရဒါနသဒိသံ မဟာဒါနမဒါသိံ။ ဧတေန အဘိသေကကရဏတော ပဋ္ဌာယ တဿ မဟာဒါနဿ ပဝတ္တိတဘာဝံ ဒဿေတိ။

၄၇။ **ဒက္ခိဏေယျေ အဒတွာနာ**တိ ဒက္ခိဏာရဟေ ပုဂ္ဂလေ ဒေယျဓမ္မံ အပရိစ္စဇိတွာ။ **အပိ ဆပ္ပဉ္စ ရတ္တိယော**တိ အပ္ပေကဒါ ဆပိ ပဉ္စပိ ရတ္တိယော အတ္တနော ပိဝနခါဒနဘုဉ္ဇနာနိ န ကရောမီတိ ဒဿေတိ။

တဒါ ကိရ ဗောဓိသတ္တော သကလဇမ္ဗုဒီပံ ဥန္နင်္ဂလံ ကတွာ မဟာမေဃော ဝိယ အဘိဝဿန္တော မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဒါနသာလာသု အန္နပါနာဒိဥဠာရုဠာရပဏီတပဏီတမေဝ ယာစကာနံ ယထာရုစိတံ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဒီယတိ၊ တထာပိ အတ္တနော သဇ္ဇိတံ အာဟာရံ ရာဇာရဟဘောဇနမ္ပိ ယာစကာနံ အဒတွာ န ဘုဉ္ဇတိ၊ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ **"နာဟံ ပိဝါမီ"**တိအာဒိ။

၄၈။ ဣဒါနိ တထာ ယာစကာနံ ဒါနေ ကာရဏံ ဒဿေန္တော ဥပမံ တာဝ အာဟရတိ **"ယထာပိ ဝါဏိဇော နာမာ"**တိအာဒိနာ။ တဿတ္ထော—ယထာ နာမ ဝါဏိဇော ဘဏ္ဍဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ အပ္ပေန ပါဘတေန ဗဟုံ ဘဏ္ဍံ ဝိက္ကိဏိတွာ ဝိပုလံ ဘဏ္ဍသန္နိစယံ ကတွာ ဒေသကာလံ ဇာနန္တော **ယတ္ထဿ လာဘော** ဥဒယော **မဟာ ဟောတိ၊ တတ္ထ** ဒေသေ ကာလေ ဝါ **တံ** ဘဏ္ဍံ **ဟရတိ** ဥပနေတိ ဝိက္ကိဏာတိ။

၄၉။ **သကဘုတ္တာပီ**တိ သကဘုတ္တတောပိ အတ္တနာ ပရိဘုတ္တတောပိ။ "သကပရိဘုတ္တာပီ"တိပိ ပါဌော။ **ပရေ**တိ ပရသ္မိံ ပဋိဂ္ဂါဟကပုဂ္ဂလေ။ **သတဘာဂေါ**တိ အနေကသတဘာဂေါ အာယတိံ ဘဝိဿတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ ဝါဏိဇေန ကီတဘဏ္ဍံ တတ္ထေဝ အဝိက္ကိဏိတွာ တထာရူပေ ဒေသေ ကာလေ စ ဝိက္ကိဏိယမာနံ ဗဟုံ ဥဒယံ ဝိပုလံ ဖလံ ဟောတိ၊ တထေဝ အတ္တနော သန္တကံ အတ္တနာ အနုပဘုဉ္ဇိတွာ ပရသ္မိံ ပဋိဂ္ဂါဟကပုဂ္ဂလေ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလံ အနေကသတဘာဂေါ ဘဝိဿတိ၊ တသ္မာ

attanā abhuñjitvāpi parassa dātabbamevāti. Vuttañhetaṁ Bhagavatā “tiracchānagate dānaṁ datvā sataguṇā dakkhiṇā pāṭikaṅkhitabbā. Puthujjanadussīle dānaṁ datvā sahassaguṇā”ti vitthāro[1]. Aparampi vuttaṁ “evaṁ ce bhikkhave sattā jāneyyuṁ dānasaṁvibhāgassa vipākaṁ, yathāhaṁ jānāmi, na adatvā bhuñjeyyuṁ, na ca nesaṁ maccheramalaṁ cittaṁ pariyādāya tiṭṭheyya. Yopi nesaṁ assa carimo ālopo carimaṁ kabaḷaṁ, tatopi na asaṁvibhajitvā bhuñjeyyun”ti[2]ādi.

50. **Etamatthavasaṁ ñatvā**ti etaṁ dānassa mahapphalabhāvasaṅkhātañceva sammāsambodhiyā paccayabhāvasaṅkhātañca atthavasaṁ kāraṇaṁ jānitvā. **Na paṭikkamāmi dānato**ti dānapāramito īsakampi na nivattāmi abhikkamāmi eva. Kimatthaṁ? **Sambodhimanupattiyā**ti sambodhiṁ sabbaññutaññāṇaṁ anuppattiyā anuppattiyatthaṁ, adhigantunti attho.

Tadā bodhisatto mahājanena pitari caṇḍālagāmaṁ pavesite dātabbayuttakaṁ paribbayaṁ dāpesi nivāsanāni pārupanāni ca, sopi nagaraṁ pavisituṁ alabhanto bodhisatte uyyānakīḷādi-atthaṁ bahigate upasaṅkamati, puttasaññāya pana na vandati, na añjalikammaṁ karoti, “ciraṁ jīva sāmī”ti vadati. Bodhisattopi diṭṭhadivase atirekasammānaṁ karoti. So evaṁ dhammena rajjaṁ kāretvā āyupariyosāne sapariso devalokaṁ pūresi. Tadā Khaṇḍahālo Devadatto ahosi, Gotamī devī Mahāmāyā, Candā rājadhītā Rāhulamātā, Vāsulo Rāhulo, Selā Uppalavaṇṇā, Sūro Mahākassapo, Bhaddaseno Mahāmoggallāno, Sūriyakumāro Sāriputto, Candarājā Lokanātho.

Tassa idhāpi pubbe vuttanayeneva yathārahaṁ sesapāramiyo niddhāretabbā. Tadā[3] Khaṇḍahālassa kakkhaḷapharusabhāvaṁ jānantopi ajjhupekkhitvā dhammena samena aṭṭassa vinicchayo, attānaṁ māretukāmasseva Khaṇḍahālassa tathā yaññavidhānaṁ jānitvāpi tassa upari cittappakopābhāvo, attano parisaṁ gahetvā pitu sattu bhavituṁ samatthopi “mādisassa nāma garūhi virodho na yutto”ti attānaṁ purisapasuṁ katvā ghātāpetukāmassa pitu āṇāyaṁ avaṭṭhānaṁ, kosiyā asiṁ gahetvā

1. Ma 3. 298 piṭṭhe. 2. Khu 1. 207 piṭṭhe Itivuttake. 3. Tathā (Ka)

အတ္တနာ အဘုဉ္ဇိတွာပိ ပရဿ ဒါတဗ္ဗမေဝါတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ “တိရစ္ဆာနဂတေ ဒါနံ ဒတွာ သတဂုဏာ ဒက္ခိဏာ ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာ။ ပုထုဇ္ဇနဒုဿီလေ ဒါနံ ဒတွာ သဟဿဂုဏာ”တိ ဝိတ္ထာရော[1]။ အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ “ဧဝံ စေ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ ဇာနေယျုံ ဒါနသံဝိဘာဂဿ ဝိပါကံ၊ ယထာဟံ ဇာနာမိ၊ န အဒတွာ ဘုဉ္ဇေယျုံ၊ န စ နေသံ မစ္ဆေရမလံ စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌေယျ။ ယောပိ နေသံ အဿ စရိမော အာလောပေါ စရိမံ ကဗဠံ၊ တတောပိ န အသံဝိဘဇိတွာ ဘုဉ္ဇေယျုံ”န္တိ[2]အာဒိ။

၅၀။ **ဧတမတ္ထဝသံ ဉတွာ**တိ ဧတံ ဒါနဿ မဟပ္ဖလဘာဝသင်္ခါတဉ္စေဝ သမ္မာသမ္ဗောဓိယာ ပစ္စယဘာဝသင်္ခါတဉ္စ အတ္ထဝသံ ကာရဏံ ဇာနိတွာ။ **န ပဋိက္ကမာမိ ဒါနတော**တိ ဒါနပါရမိတော ဤသကမ္ပိ န နိဝတ္တာမိ အဘိက္ကမာမိ ဧဝ။ ကိမတ္ထံ? **သမ္ဗောဓိမနုပတ္တိယာ**တိ သမ္ဗောဓိံ သဗ္ဗညုတညာဏံ အနုပ္ပတ္တိယာ အနုပ္ပတ္တိယတ္ထံ၊ အဓိဂန္တုန္တိ အတ္ထော။

တဒါ ဗောဓိသတ္တော မဟာဇနေန ပိတရိ စဏ္ဍာလဂါမံ ပဝေသိတေ ဒါတဗ္ဗယုတ္တကံ ပရိဗ္ဗယံ ဒါပေသိ နိဝါသနာနိ ပါရုပနာနိ စ၊ သောပိ နဂရံ ပဝိသိတုံ အလဘန္တော ဗောဓိသတ္တေ ဥယျာနကီဠာဒိအတ္ထံ ဗဟိဂတေ ဥပသင်္ကမတိ၊ ပုတ္တသညာယ ပန န ဝန္ဒတိ၊ န အဉ္ဇလိကမ္မံ ကရောတိ၊ “စိရံ ဇီဝ သာမီ”တိ ဝဒတိ။ ဗောဓိသတ္တောပိ ဒိဋ္ဌဒိဝသေ အတိရေကသမ္မာနံ ကရောတိ။ သော ဧဝံ ဓမ္မေန ရဇ္ဇံ ကာရေတွာ အာယုပရိယောသာနေ သပရိသော ဒေဝလောကံ ပူရေသိ။ တဒါ ခဏ္ဍဟာလော ဒေဝဒတ္တော အဟောသိ၊ ဂေါတမီ ဒေဝီ မဟာမာယာ၊ စန္ဒာ ရာဇဓီတာ ရာဟုလမာတာ၊ ဝါသုလော ရာဟုလော၊ သေလာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ၊ သူရော မဟာကဿပေါ၊ ဘဒ္ဒသေနော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော၊ သူရိယကုမာရော သာရိပုတ္တော၊ စန္ဒရာဇာ လောကနာထော။

တဿ ဣဓာပိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ယထာရဟံ သေသပါရမိယော နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တဒါ[3] ခဏ္ဍဟာလဿ ကက္ခဠဖရုသဘာဝံ ဇာနန္တောပိ အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ ဓမ္မေန သမေန အဋ္ဋဿ ဝိနိစ္ဆယော၊ အတ္တာနံ မာရေတုကာမဿေဝ ခဏ္ဍဟာလဿ တထာ ယညဝိဓာနံ ဇာနိတွာပိ တဿ ဥပရိ စိတ္တပ္ပကောပါဘာဝေါ၊ အတ္တနော ပရိသံ ဂဟေတွာ ပိတု သတ္တု ဘဝိတုံ သမတ္ထောပိ “မာဒိသဿ နာမ ဂရူဟိ ဝိရောဓော န ယုတ္တော”တိ အတ္တာနံ ပုရိသပသုံ ကတွာ ဃာတာပေတုကာမဿ ပိတု အာဏာယံ အဝဋ္ဌာနံ၊ ကောသိယာ အသိံ ဂဟေတွာ

၁-မ ၃-၂၉၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၂၀၇-ပိဋ္ဌေ ဣတိဝုတ္တကေ။ ၃-တထာ (က)

sīsaṁ chindituṁ upakkamante purohite attano pitari putte sabbasattesu ca mettāpharaṇena samacittatā, mahājane pitaraṁ māretuṁ upakkamante sayaṁ palissajitvā tassa jīvitadānañca, divase divase Vessantaradānasadisaṁ mahādānaṁ dadatopi dānena atittabhāvo, mahājanena caṇḍālesu vāsāpitassa pitu dātabbayuttakaṁ datvā posanaṁ, mahājanaṁ puññakiriyāsu patiṭṭhāpananti evamādayo guṇānubhāvā niddhāretabbāti[1].

Candakumāracariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Sivirājacariyāvaṇṇanā

51. Aṭṭhame **Ariṭṭhasavhaye nagare**ti Ariṭṭhapuranāmake nagare. **Sivi nāmāsi khattiyo**ti Sivīti gottato evaṁnāmako rājā ahosi.

Atīte kira Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuranagare Sivirāje rajjaṁ kārente mahāsatto tassa putto hutvā nibbatti, “Sivikumāro”tissa nāmamakaṁsu. So vayappatto Takkasilaṁ gantvā uggahitasippo āgantvā pitu sippaṁ dassetvā uparajjaṁ labhitvā aparabhāge pitu accayena rājā hutvā agatigamanaṁ pahāya dasa rājadhamme akopetvā rajjaṁ kārento nagarassa catūsu dvāresu nagaramajjhe nivesanadvāreti cha dānasālāyo kāretvā devasikaṁ chasatasahassapariccāgena mahādānaṁ pavattesi. Aṭṭhamīcātuddasīpannarasīsu sayaṁ dānasālaṁ gantvā dānaggaṁ oloketi. So ekadā puṇṇamadivase pātova samussitasetacchatte rājapallaṅke nisinno attanā dinnadānaṁ āvajjento bāhiravatthuṁ attanā adinnaṁ nāma adisvā “na me bāhirakadānaṁ tathā cittaṁ toseti, yathā ajjhattikadānaṁ, aho vata mama[2] dānasālaṁ gatakāle koci yācako bāhiravatthuṁ ayācitvā ajjhattikameva yāceyya, sace hi me koci sarīre maṁsaṁ vā lohitaṁ vā sīsaṁ vā hadayamaṁsaṁ vā akkhīni vā upaḍḍhasarīraṁ vā sakalameva vā attabhāvaṁ dāsabhāvena yāceyya,

1. Vibhāvetabbā (Ka) 2. Maṁ (Sī, Ka)

သီသံ ဆိန္ဒိတုံ ဥပက္ကမန္တေ ပုရောဟိတေ အတ္တနော ပိတရိ ပုတ္တေ သဗ္ဗသတ္တေသု စ မေတ္တာဖရဏေန သမစိတ္တတာ၊ မဟာဇနေ ပိတရံ မာရေတုံ ဥပက္ကမန္တေ သယံ ပလိဿဇိတွာ တဿ ဇီဝိတဒါနဉ္စ၊ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဝေဿန္တရဒါနသဒိသံ မဟာဒါနံ ဒဒတောပိ ဒါနေန အတိတ္တဘာဝေါ၊ မဟာဇနေန စဏ္ဍာလေသု ဝါသာပိတဿ ပိတု ဒါတဗ္ဗယုတ္တကံ ဒတွာ ပေါသနံ၊ မဟာဇနံ ပုညကိရိယာသု ပတိဋ္ဌာပနန္တိ ဧဝမာဒယော ဂုဏာနုဘာဝါ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာတိ[၁]။

စန္ဒကုမာရစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-သိဝိရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ

၅၁။ အဋ္ဌမေ **အရိဋ္ဌသဝှယေ နဂရေ**တိ အရိဋ္ဌပုရနာမကေ နဂရေ။ **သိဝိ နာမာသိ ခတ္တိယော**တိ သိဝီတိ ဂေါတ္တတော ဧဝံနာမကော ရာဇာ အဟောသိ။

အတီတေ ကိရ သိဝိရဋ္ဌေ အရိဋ္ဌပုရနဂရေ သိဝိရာဇေ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တေ မဟာသတ္တော တဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ "သိဝိကုမာရော"တိဿ နာမမကံသု။ သော ဝယပ္ပတ္တော တက္ကသိလံ ဂန္တွာ ဥဂ္ဂဟိတသိပ္ပော အာဂန္တွာ ပိတု သိပ္ပံ ဒဿေတွာ ဥပရဇ္ဇံ လဘိတွာ အပရဘာဂေ ပိတု အစ္စယေန ရာဇာ ဟုတွာ အဂတိဂမနံ ပဟာယ ဒသ ရာဇဓမ္မေ အကောပေတွာ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တော နဂရဿ စတူသု ဒွါရေသု နဂရမဇ္ဈေ နိဝေသနဒွါရေတိ ဆ ဒါနသာလာယော ကာရေတွာ ဒေဝသိကံ ဆသတသဟဿပရိစ္စာဂေန မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ အဋ္ဌမီစာတုဒ္ဒသီပန္နရသီသု သယံ ဒါနသာလံ ဂန္တွာ ဒါနဂ္ဂံ ဩလောကေတိ။ သော ဧကဒါ ပုဏ္ဏမဒိဝသေ ပါတောဝ သမုဿိတသေတစ္ဆတ္တေ ရာဇပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော အတ္တနာ ဒိန္နဒါနံ အာဝဇ္ဇေန္တော ဗာဟိရဝတ္ထုံ အတ္တနာ အဒိန္နံ နာမ အဒိသွာ "န မေ ဗာဟိရကဒါနံ တထာ စိတ္တံ တောသေတိ၊ ယထာ အဇ္ဈတ္တိကဒါနံ၊ အဟော ဝတ မမ[၂] ဒါနသာလံ ဂတကာလေ ကောစိ ယာစကော ဗာဟိရဝတ္ထုံ အယာစိတွာ အဇ္ဈတ္တိကမေဝ ယာစေယျ၊ သစေ ဟိ မေ ကောစိ သရီရေ မံသံ ဝါ လောဟိတံ ဝါ သီသံ ဝါ ဟဒယမံသံ ဝါ အက္ခီနိ ဝါ ဥပဍ္ဎသရီရံ ဝါ သကလမေဝ ဝါ အတ္တဘာဝံ ဒါသဘာဝေန ယာစေယျ၊

၁-ဝိဘာဝေတဗ္ဗာ (က) ၂-မံ (သီ၊ က)

taṁtadevassa adhippāyaṁ pūrento dātuṁ sakkomī”ti cintesi. **Pāḷiyaṁ** pana akkhīnaṁ eva vasena āgatā. Tena vuttaṁ—

“Nisajja pāsādavare, evaṁ cintesahaṁ tadā.

52. Yaṁkiñci mānusaṁ dānaṁ, adinnaṁ me na vijjati.
Yopi yāceyya maṁ cakkhuṁ, dadeyyaṁ avikampito”ti.

Tattha **mānusaṁ dānan**ti pakatimanussehi dātabbadānaṁ annapānādi. Evaṁ pana mahāsattassa uḷāre dānajjhāsaye uppanne Sakkassa Paṇḍukambalasilāsanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. So tassa kāraṇaṁ āvajjento bodhisattassa ajjhāsayaṁ disvā “Sivirājā ajja sampattayācakā cakkhūni ce yācanti, cakkhūni uppāṭetvā nesaṁ dassāmīti cintesī”ti Sakko devaparisāya vatvā “so sakkhissati nu kho taṁ dātuṁ, udāhu noti vīmaṁsissāmi tāva nan”ti bodhisatte soḷasahi gandhodakaghaṭehi nhatvā sabbālaṅkārehi paṭimaṇḍite alaṅkatahatthikkhandhavaragate dānaggaṁ gacchante jarājiṇṇo andhabrāhmaṇo viya hutvā tassa cakkhupathe ekasmiṁ unnatappadese ubho hatthe pasāretvā rājānaṁ jayāpetvā ṭhito bodhisattena tadabhimukhaṁ vāraṇaṁ pesetvā “brāhmaṇa kiṁ icchasī”ti pucchito “tava dānajjhāsayaṁ nissāya samuggatena kittighosena sakalalokasannivāso nirantaraṁ phuṭo, ahañca andho, tasmā taṁ yācāmī”ti upacāravasena ekaṁ cakkhuṁ yāci. Tena vuttaṁ—

53. “Mama saṅkappamaññāya, Sakko devānamissaro.
Nisinno devaparisāya, idaṁ vacanamabravi.

54. Nisajja pāsādavare, Sivirājā mahiddhiko.
Cintento vividhaṁ dānaṁ, adeyyaṁ so na passati.

55. Tathaṁ nu vitathaṁ netaṁ, handa vīmaṁsayāmi taṁ.
Muhuttaṁ āgameyyātha, yāva jānāmi taṁ manaṁ.

56. Pavedhamāno palitasiro, valigatto jarāturo.
Andhavaṇṇova hutvāna, rājānaṁ upasaṅkami.

တံတဒေဝဿ အဓိပ္ပါယံ ပူရေန္တော ဒါတုံ သက္ကောမီ”တိ စိန္တေသိ။ **ပါဠိယံ** ပန အက္ခီနံ ဧဝ ဝသေန အာဂတာ။ တေန ဝုတ္တံ—

“နိသဇ္ဇ ပါသာဒဝရေ၊ ဧဝံ စိန္တေသဟံ တဒါ။

၅၂။ ယံကိဉ္စိ မာနုသံ ဒါနံ၊ အဒိန္နံ မေ န ဝိဇ္ဇတိ။
ယောပိ ယာစေယျ မံ စက္ခုံ၊ ဒဒေယျံ အဝိကမ္ပိတော”တိ။

တတ္ထ **မာနုသံ ဒါန**န္တိ ပကတိမနုဿေဟိ ဒါတဗ္ဗဒါနံ အန္နပါနာဒိ။ ဧဝံ ပန မဟာသတ္တဿ ဥဠာရေ ဒါနဇ္ဈာသယေ ဥပ္ပန္နေ သက္ကဿ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာသနံ ဥဏှာကာရံ ဒဿေသိ။ သော တဿ ကာရဏံ အာဝဇ္ဇေန္တော ဗောဓိသတ္တဿ အဇ္ဈာသယံ ဒိသွာ “သိဝိရာဇာ အဇ္ဇ သမ္ပတ္တယာစကာ စက္ခူနိ စေ ယာစန္တိ၊ စက္ခူနိ ဥပ္ပါဋေတွာ နေသံ ဒဿာမီတိ စိန္တေသီ”တိ သက္ကော ဒေဝပရိသာယ ဝတွာ “သော သက္ခိဿတိ နု ခေါ တံ ဒါတုံ, ဥဒါဟု နောတိ ဝီမံသိဿာမိ တာဝ န”န္တိ ဗောဓိသတ္တေ သောဠသဟိ ဂန္ဓောဒကဃဋေဟိ နှာတွာ သဗ္ဗာလင်္ကာရေဟိ ပဋိမဏ္ဍိတေ အလင်္ကတဟတ္ထိက္ခန္ဓဝရဂတေ ဒါနဂ္ဂံ ဂစ္ဆန္တေ ဇရာဇိဏ္ဏော အန္ဓဗြာဟ္မဏော ဝိယ ဟုတွာ တဿ စက္ခုပထေ ဧကသ္မိံ ဥန္နတပ္ပဒေသေ ဥဘော ဟတ္ထေ ပသာရေတွာ ရာဇာနံ ဇယာပေတွာ ဌိတော ဗောဓိသတ္တေန တဒဘိမုခံ ဝါရဏံ ပေသေတွာ “ဗြာဟ္မဏ ကိံ ဣစ္ဆသီ”တိ ပုစ္ဆိတော “တဝ ဒါနဇ္ဈာသယံ နိဿာယ သမုဂ္ဂတေန ကိတ္တိဃောသေန သကလလောကသန္နိဝါသော နိရန္တရံ ဖုဋော၊ အဟဉ္စ အန္ဓော၊ တသ္မာ တံ ယာစာမီ”တိ ဥပစာရဝသေန ဧကံ စက္ခုံ ယာစိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅၃။ “မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ သက္ကော ဒေဝါနမိဿရော။
နိသိန္နော ဒေဝပရိသာယ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိ။

၅၄။ နိသဇ္ဇ ပါသာဒဝရေ၊ သိဝိရာဇာ မဟိဒ္ဓိကော။
စိန္တေန္တော ဝိဝိဓံ ဒါနံ၊ အဒေယျံ သော န ပဿတိ။

၅၅။ တထံ နု ဝိတထံ နေတံ၊ ဟန္ဒ ဝီမံသယာမိ တံ။
မုဟုတ္တံ အာဂမေယျာထ၊ ယာဝ ဇာနာမိ တံ မနံ။

၅၆။ ပဝေဓမာနော ပလိတသိရော၊ ဝလိဂတ္တော ဇရာတုရော။
အန္ဓဝဏ္ဏောဝ ဟုတွာန၊ ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိ။

57. So tadā paggahetvāna, vāmaṁ dakkhiṇabāhu ca.
Sirasmiṁ añjaliṁ katvā, idaṁ vacanamabravi.

58. Yācāmi taṁ mahārāja, dhammika raṭṭhavaḍḍhana.
Tava dānaratā kitti, uggatā devamānuse.

59. Ubhopi nettā nayanā, andhā upahatā mama.
Ekaṁ me nayanaṁ dehi, tvampi ekena yāpayā"ti.

Tattha **cintento vividhaṁ dānan**ti attanā dinnaṁ vividhaṁ dānaṁ cintento, āvajjento dānaṁ vā attanā dinnaṁ vividhaṁ bāhiraṁ deyyadhammaṁ cintento. **Adeyyaṁ so na passatī**ti bāhiraṁ viya ajjhattikavatthumpi adeyyaṁ dātuṁ asakkuṇeyyaṁ na passati, "cakkhūnipi uppāṭetvā dassāmī"ti cintesīti adhippāyo. **Tathaṁ nu vitathaṁ netan**ti etaṁ ajjhattikavatthunopi adeyyassa adassanaṁ deyyabhāveneva dassanaṁ cintanaṁ[1] saccaṁ nu kho, udāhu asaccanti attho. **So tadā paggahetvāna, vāmaṁ dakkhiṇabāhu cā**ti vāmabāhuṁ dakkhiṇabāhuñca tadā paggahetvā, ubho bāhū ukkhipitvāti attho. **Raṭṭhavaḍḍhanā**ti raṭṭhavaḍḍhīkara. **Tvampi ekena yāpayā**ti ekena cakkhunā samavisamaṁ passanto sakaṁ attabhāvaṁ tvaṁ yāpehi, ahampi bhavato laddhena ekena yāpemīti dasseti.

Taṁ sutvā mahāsatto tuṭṭhamānaso "idānevāhaṁ pāsāde nisinno evaṁ cintetvā āgato, ayañca me cittaṁ ñatvā viya cakkhuṁ yācati, aho vata me lābhā, ajja me manoratho matthakaṁ pāpuṇissati, adinnapubbaṁ vata dānaṁ dassāmī"ti ussāhajāto ahosi. Tamatthaṁ pakāsento satthā āha—

60. "Tassāhaṁ vacanaṁ sutvā, haṭṭho saṁviggamānaso.
Katañjalī vedajāto, idaṁ vacanamabraviṁ.

61. Idānāhaṁ cintayitvāna, pāsādato idhāgato.
Tvaṁ mama cittamaññāya, nettaṁ yācitumāgato.

---

1. Vitathaṁ (Sī)

၅၇။ သော တဒါ ပဂ္ဂဟေတွာန၊ ဝါမံ ဒက္ခိဏဗာဟု စ။
သိရသ္မိံ အဉ္ဇလိံ ကတွာ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိ။

၅၈။ ယာစာမိ တံ မဟာရာဇ၊ ဓမ္မိက ရဋ္ဌဝဍ္ဎန။
တဝ ဒါနရတာ ကိတ္တိ၊ ဥဂ္ဂတာ ဒေဝမာနုသေ။

၅၉။ ဥဘောပိ နေတ္တာ နယနာ၊ အန္ဓာ ဥပဟတာ မမ။
ဧကံ မေ နယနံ ဒေဟိ၊ တွမ္ပိ ဧကေန ယာပယာ”တိ။

တတ္ထ **စိန္တေန္တော ဝိဝိဓံ ဒါန**န္တိ အတ္တနာ ဒိန္နံ ဝိဝိဓံ ဒါနံ စိန္တေန္တော, အာဝဇ္ဇေန္တော ဒါနံ ဝါ အတ္တနာ ဒိန္နံ ဝိဝိဓံ ဗာဟိရံ ဒေယျဓမ္မံ စိန္တေန္တော။ **အဒေယျံ သော န ပဿတီ**တိ ဗာဟိရံ ဝိယ အဇ္ဈတ္တိကဝတ္ထုမ္ပိ အဒေယျံ ဒါတုံ အသက္ကုဏေယျံ န ပဿတိ၊ “စက္ခူနိပိ ဥပ္ပါဋေတွာ ဒဿာမီ”တိ စိန္တေသီတိ အဓိပ္ပါယော။ **တထံ နု ဝိတထံ နေတ**န္တိ ဧတံ အဇ္ဈတ္တိကဝတ္ထုနောပိ အဒေယျဿ အဒဿနံ ဒေယျဘာဝေနေဝ ဒဿနံ စိန္တနံ[1] သစ္စံ နု ခေါ၊ ဥဒါဟု အသစ္စန္တိ အတ္ထော။ **သော တဒါ ပဂ္ဂဟေတွာန၊ ဝါမံ ဒက္ခိဏဗာဟု စာ**တိ ဝါမဗာဟုံ ဒက္ခိဏဗာဟုဉ္စ တဒါ ပဂ္ဂဟေတွာ၊ ဥဘော ဗာဟူ ဥက္ခိပိတွာတိ အတ္ထော။ **ရဋ္ဌဝဍ္ဎနာ**တိ ရဋ္ဌဝဍ္ဎိကရ။ **တွမ္ပိ ဧကေန ယာပယာ**တိ ဧကေန စက္ခုနာ သမဝိသမံ ပဿန္တော သကံ အတ္တဘာဝံ တွံ ယာပေဟိ၊ အဟမ္ပိ ဘဝတော လဒ္ဓေန ဧကေန ယာပေမီတိ ဒဿေတိ။

တံ သုတွာ မဟာသတ္တော တုဋ္ဌမာနသော “ဣဒါနေဝါဟံ ပါသာဒေ နိသိန္နော ဧဝံ စိန္တေတွာ အာဂတော၊ အယဉ္စ မေ စိတ္တံ ဉတွာ ဝိယ စက္ခုံ ယာစတိ၊ အဟော ဝတ မေ လာဘာ၊ အဇ္ဇ မေ မနောရထော မတ္ထကံ ပါပုဏိဿတိ၊ အဒိန္နပုဗ္ဗံ ဝတ ဒါနံ ဒဿာမီ”တိ ဥဿာဟဇာတော အဟောသိ။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ အာဟ—

၆၀။ “တဿာဟံ ဝစနံ သုတွာ၊ ဟဋ္ဌော သံဝိဂ္ဂမာနသော။
ကတဉ္ဇလီ ဝေဒဇာတော၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိံ။

၆၁။ ဣဒါနာဟံ စိန္တယိတွာန၊ ပါသာဒတော ဣဓာဂတော။
တွံ မမ စိတ္တမညာယ၊ နေတ္တံ ယာစိတုမာဂတော။

၁-ဝိတထံ (သီ)

62. Aho me mānasaṁ siddhaṁ, saṅkappo paripūrito.
Adinnapubbaṁ dānavaraṁ, ajja dassāmi yācake”ti.

Tattha **tassā**ti tassa brāhmaṇarūpadharassa Sakkassa. **Haṭṭho**ti tuṭṭho. **Saṁviggamānaso**ti mama cittaṁ jānitvā viya iminā brāhmaṇena cakkhu yācitaṁ, ettakaṁ kālaṁ evaṁ acintetvā pamajjito vatamhīti saṁviggacitto. **Vedajāto**ti jātapītipāmojjo. **Abravin**ti abhāsiṁ. **Mānāsan**ti manasi bhavaṁ mānasaṁ, dānajjhāsayo, “cakkhuṁ dassāmī”ti uppannadānajjhāsayoti attho. **Saṅkappo**ti manoratho. **Paripūrito**ti paripuṇṇo.

Atha bodhisatto cintesi “ayaṁ brāhmaṇo mama cittācāraṁ ñatvā viya duccajampi cakkhuṁ maṁ yācati, siyā nu kho kāyaci devatāya anusiṭṭho bhavissati, pucchissāmi tāva nan”ti cintetvā taṁ brāhmaṇaṁ pucchi. Tenāha Bhagavā **Jātakadesanāyaṁ**—

“Kenā’nusiṭṭho idhamāgatosi,
Vanibbaka cakkhupathāni yācituṁ.
Suduccajaṁ yācasi uttamaṅgaṁ,
Yamāhu nettaṁ purisena duccajan”ti[1].

Taṁ sutvā brahmaṇarūpadharo Sakko āha—

“Yamāhu devesu Sujampatīti,
Maghavāti naṁ āhu manussaloke.
Tenā’nusiṭṭho idhamāgatosmi,
Vanibbako cakkhupathāni yācituṁ.

Vanibbato mayha vaniṁ anuttaraṁ,
Dadāhi te cakkhupathāni yācito.
Dadāhi me cakkhupathaṁ anuttaraṁ,
Yamāhu nettaṁ purisena duccajan”ti[1].

Mahāsatto āha—

“Yena atthena āgacchi, yamattha’mabhipatthayaṁ.
Te te ijjhantu saṅkappā, labha cakkhūni brāhmaṇa.

1. Khu 5. 316 piṭṭhe.

၆၂။ အဟော မေ မာနသံ သိဒ္ဓံ၊ သင်္ကပ္ပေါ ပရိပူရိတော။
အဒိန္နပုဗ္ဗံ ဒါနဝရံ၊ အဇ္ဇ ဒဿာမိ ယာစကေ”တိ။

တတ္ထ **တဿာ**တိ တဿ ဗြာဟ္မဏရူပဓရဿ သက္ကဿ။ **ဟဋ္ဌော**တိ တုဋ္ဌော။ **သံဝိဂ္ဂမာနသော**တိ မမ စိတ္တံ ဇာနိတွာ ဝိယ ဣမိနာ ဗြာဟ္မဏေန စက္ခု ယာစိတံ၊ ဧတ္တကံ ကာလံ ဧဝံ အစိန္တေတွာ ပမဇ္ဇိတော ဝတမှိတိ သံဝိဂ္ဂစိတ္တော။ **ဝေဒဇာတော**တိ ဇာတပီတိပါမောဇ္ဇော။ **အဗြဝိ**န္တိ အဘာသိံ။ **မာနသ**န္တိ မနသိ ဘဝံ မာနသံ၊ ဒါနဇ္ဈာသယော၊ “စက္ခုံ ဒဿာမီ”တိ ဥပ္ပန္နဒါနဇ္ဈာသယောတိ အတ္ထော။ **သင်္ကပ္ပေါ**တိ မနောရထော။ **ပရိပူရိတော**တိ ပရိပုဏ္ဏော။

အထ ဗောဓိသတ္တော စိန္တေသိ “အယံ ဗြာဟ္မဏော မမ စိတ္တာစာရံ ဉတွာ ဝိယ ဒုစ္စဇမ္ပိ စက္ခုံ မံ ယာစတိ၊ သိယာ နု ခေါ ကာယစိ ဒေဝတာယ အနုသိဋ္ဌော ဘဝိဿတိ၊ ပုစ္ဆိဿာမိ တာဝ န”န္တိ စိန္တေတွာ တံ ဗြာဟ္မဏံ ပုစ္ဆိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ **ဇာတကဒေသနာယံ**—

“ကေနာ’နုသိဋ္ဌော ဣဓမာဂတောသိ၊
ဝနိဗ္ဗက စက္ခုပထာနိ ယာစိတုံ။
သုဒုစ္စဇံ ယာစသိ ဥတ္တမင်္ဂံ၊
ယမာဟု နေတ္တံ ပုရိသေန ဒုစ္စဇ”န္တိ[1]။

တံ သုတွာ ဗြာဟ္မဏရူပဓရော သက္ကော အာဟ—

“ယမာဟု ဒေဝေသု သုဇမ္ပတီတိ၊
မဃဝါတိ နံ အာဟု မနုဿလောကေ။
တေနာ’နုသိဋ္ဌော ဣဓမာဂတောသ္မိ၊
ဝနိဗ္ဗကော စက္ခုပထာနိ ယာစိတုံ။

ဝနိဗ္ဗတော မယှံ ဝနိံ အနုတ္တရံ၊
ဒဒါဟိ တေ စက္ခုပထာနိ ယာစိတော။
ဒဒါဟိ မေ စက္ခုပထံ အနုတ္တရံ၊
ယမာဟု နေတ္တံ ပုရိသေန ဒုစ္စဇ”န္တိ[1]။

မဟာသတ္တော အာဟ—

“ယေန အတ္ထေန အာဂစ္ဆိ၊ ယမတ္ထ’မဘိပတ္ထယံ။
တေ တေ ဣဇ္ဈန္တု သင်္ကပ္ပါ၊ လဘ စက္ခူနိ ဗြာဟ္မဏ။

၁-ခု ၅-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ။

Ekaṁ te yācamānassa,
Ubhayāni dadāmahaṁ.
Sa cakkhumā gaccha janassa pekkhato,
Yadicchase tvaṁ tada te samijjhatū”ti[1].

Tattha **vanibbakā**ti taṁ ālapati. **Cakkhupathānī**ti dassanassa pathabhāvato cakkhūnamevetaṁ nāmaṁ. **Yamāhū**ti yaṁ loke “duccajan”ti kathenti. **Vanibbato**ti yācantassa. **Vanin**ti yācanaṁ. **Te te**ti te tava tassa andhassa[2] saṅkappā. **Sa cakkhumā**ti so tvaṁ mama cakkhūhi cakkhumā hutvā. **Tada te samijjhatū**ti yaṁ tvaṁ mama santikā icchasi, taṁ te samijjhatūti.

Rājā ettakaṁ kathetvā “ayaṁ brāhmaṇo Sakkena anusiṭṭho idhāgatosmīti bhaṇati, nūna imassa iminā upāyena cakkhu sampajjissatī”ti ñatvā “idheva mayā cakkhūni uppāṭetvā dātuṁ asāruppan”ti cintetvā brāhmaṇaṁ ādāya antepuraṁ gantvā rājāsane nisīditvā Sivakaṁ[3] nāma vejjaṁ pakkosāpesi. Atha “amhākaṁ kira rājā akkhīni uppāṭetvā brāhmaṇassa dātukāmo”ti sakalanagare ekakolāhalaṁ ahosi. Atha naṁ rañño ñātisenāpati-ādayo rājavallabhā amaccā pārisajjā nāgarā orodhā ca sabbe sannipatitvā nānā-upāyehi nivāresuṁ. Rājāpi ne anuvāresi. Tenāha—

“Mā no deva adā cakkhuṁ, mā no sabbe parākari[4].
Dhanaṁ dehi mahārāja, muttā veḷuriyā bahū.

Yutte deva rathe dehi, ājānīye ca’laṅkate.
Nāge dehi mahārāja, hemakappanavāsase.

Yathā taṁ sivayo sabbe, sayoggā sarathā sadā.
Samantā parikireyyuṁ[5], evaṁ dehi rathesabhā”ti[6].

Atha rājā tisso gāthā abhāsi—

“Yo ve dassanti vatvāna, adāne kurute mano.
Bhūmyaṁ so patitaṁ pāsaṁ, gīvāyaṁ paṭimuñcati.

1. Khu 5. 316 piṭṭhe.
2. Atthassa (Ka)
3. Sīvakaṁ (Sī, Ka)
4. Parakkari (Sī, Ka)
5. Parikareyyunti (Sī)
6. Khu 5. 317 piṭṭhe.

ဧကံ တေ ယာစမာနဿ၊
ဥဘယာနိ ဒဒါမဟံ။
သ စက္ခုမာ ဂစ္ဆ ဇနဿ ပေက္ခတော၊
ယဒိစ္ဆသေ တွံ တဒ တေ သမိဇ္ဈတူ”တိ[၁]။

တတ္ထ **ဝနိဗ္ဗကာ**တိ တံ အာလပတိ။ **စက္ခုပထာနီ**တိ ဒဿနဿ ပထဘာဝတော စက္ခူနမေဝေတံ နာမံ။ **ယမာဟူ**တိ ယံ လောကေ “ဒုစ္စဇ”န္တိ ကထေန္တိ။ **ဝနိဗ္ဗတော**တိ ယာစန္တဿ။ **ဝနိ**န္တိ ယာစနံ။ **တေ တေ**တိ တေ တဝ တဿ အန္ဓဿ[၂] သင်္ကပ္ပါ။ **သ စက္ခုမာ**တိ သော တွံ မမ စက္ခူဟိ စက္ခုမာ ဟုတွာ။ **တဒ တေ သမိဇ္ဈတူ**တိ ယံ တွံ မမ သန္တိကာ ဣစ္ဆသိ၊ တံ တေ သမိဇ္ဈတူတိ။

ရာဇာ ဧတ္တကံ ကထေတွာ “အယံ ဗြာဟ္မဏော သက္ကေန အနုသိဋ္ဌော ဣဓာဂတောသ္မီတိ ဘဏတိ၊ နူန ဣမဿ ဣမိနာ ဥပါယေန စက္ခု သမ္ပဇ္ဇိဿတီ”တိ ဉတွာ “ဣဓေဝ မယာ စက္ခူနိ ဥပ္ပါဋေတွာ ဒါတုံ အသာရုပ္ပ”န္တိ စိန္တေတွာ ဗြာဟ္မဏံ အာဒါယ အန္တေပုရံ ဂန္တွာ ရာဇာသနေ နိသီဒိတွာ သိဝကံ[၃] နာမ ဝေဇ္ဇံ ပက္ကောသာပေသိ။ အထ “အမှာကံ ကိရ ရာဇာ အက္ခီနိ ဥပ္ပါဋေတွာ ဗြာဟ္မဏဿ ဒါတုကာမော”တိ သကလနဂရေ ဧကကောလာဟလံ အဟောသိ။ အထ နံ ရညော ဉာတိသေနာပတိအာဒယော ရာဇဝလ္လဘာ အမစ္စာ ပါရိသဇ္ဇာ နာဂရာ ဩရောဓာ စ သဗ္ဗေ သန္နိပတိတွာ နာနာဥပါယေဟိ နိဝါရေသုံ။ ရာဇာပိ နေ အနုဝါရေသိ။ တေနာဟ—

“မာ နော ဒေဝ အဒါ စက္ခုံ၊ မာ နော သဗ္ဗေ ပရာကရိ[၄]။
ဓနံ ဒေဟိ မဟာရာဇ၊ မုတ္တာ ဝေဠုရိယာ ဗဟူ။

ယုတ္တေ ဒေဝ ရထေ ဒေဟိ၊ အာဇာနီယေ စ’လင်္ကတေ။
နာဂေ ဒေဟိ မဟာရာဇ၊ ဟေမကပ္ပနဝါသသေ။

ယထာ တံ သိဝယော သဗ္ဗေ၊ သယောဂ္ဂါ သရထာ သဒါ။
သမန္တာ ပရိကိရေယျုံ[၅]၊ ဧဝံ ဒေဟိ ရထေသဘာ”တိ[၆]။

အထ ရာဇာ တိဿော ဂါထာ အဘာသိ—

“ယော ဝေ ဒဿန္တိ ဝတွာန၊ အဒါနေ ကုရုတေ မနော။
ဘူမျံ သော ပတိတံ ပါသံ၊ ဂီဝါယံ ပဋိမုဉ္စတိ။

၁-ခု ၅-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၂-အတ္ထဿ (က)
၃-သီဝကံ (သီ၊ က)
၄-ပရက္ကရိ (သီ၊ က)
၅-ပရိကရေယျုန္တိ (သီ)
၆-ခု ၅-၃၁၇-ပိဋ္ဌေ။

Yo ve dassanti vatvāna, adāne kurute mano.
Pāpā pāpataro hoti, sampatto yamasādhanaṁ.

Yañhi yāce tañhi dade, yaṁ na yāce na taṁ dade.
Svāhaṁ tameva dassāmi, yaṁ maṁ yācati brāhmaṇo”ti[1].

Tattha **mā no devā**ti **no**ti nipātamattaṁ. Deva mā **cakkhuṁ** adāsi. **Mā no sabbe parākarī**ti amhe sabbe mā pariccaji. Akkhīsu hi dinnesu tvaṁ rajjaṁ na karissasi, evaṁ tayā mayaṁ pariccattā nāma bhavissāmāti adhippāyena evamāhaṁsu. **Parikireyyun**ti parivāreyyuṁ. **Evaṁ dehī**ti yathā taṁ avikalacakkhuṁ sivayo ciraṁ parivāreyyuṁ, evaṁ dehi dhanamevassa dehi, mā akkhīni. Akkhīsu hi dinnesu na taṁ sivayo parivāressantīti dasseti.

Paṭimuñcatīti paṭipaveseti. **Pāpā pāpataro hotī**ti lāmakā lāmakataro nāma hoti. **Sampatto yamasādhanan**ti yamassa āṇāpavattiṭṭhānaṁ Ussadanirayaṁ esa patto nāma hoti. **Yañhi yāce**ti yaṁ vatthuṁ yācako yācati, dāyakopi tadeva dadeyya, na ayācitaṁ, ayañca brāhmaṇo cakkhuṁ maṁ yācati, na muttādikaṁ dhanaṁ, taṁ dassāmīti vadati.

Atha naṁ “āyu-ādīsu kiṁ patthetvā cakkhūni desi devā”ti pucchiṁsu. Mahāpuriso “nāhaṁ diṭṭhadhammikaṁ samparāyikaṁ vā sampattiṁ patthetvā demi, api ca bodhisattānaṁ āciṇṇasamāciṇṇo porāṇakamaggo esa, yadidaṁ dānapāramipūraṇaṁ nāmā”ti āha. Tena vuttaṁ—

“Āyuṁ nu vaṇṇaṁ nu sukhaṁ balaṁ nu,
Kiṁ patthayāno nu janinda desi.
Kathañhi rājā Sivinaṁ anuttaro,
Cakkhūni dajjā paralokahetu.

Na vāhametaṁ yasasā dadāmi,
Na puttamicche na dhanaṁ na raṭṭhaṁ.
Satañca dhammo carito purāṇo,
Icceva dāne ramate mano mamā”ti[1].

1. Khu 5. 317 piṭṭhe.

ယော ဝေ ဒဿန္တိ ဝတွာန၊ အဒါနေ ကုရုတေ မနော။
ပါပါ ပါပတရော ဟောတိ၊ သမ္ပတ္တော ယမသာဓနံ။

ယဉှိ ယာစေ တဉှိ ဒဒေ၊ ယံ န ယာစေ န တံ ဒဒေ။
သွာဟံ တမေဝ ဒဿာမိ၊ ယံ မံ ယာစတိ ဗြာဟ္မဏော”တိ[1]။

တတ္ထ **မာ နော ဒေဝါ**တိ **နော**တိ နိပါတမတ္တံ။ ဒေဝ မာ **စက္ခုံ** အဒါသိ။ **မာ နော သဗ္ဗေ ပရာကရီ**တိ အမှေ သဗ္ဗေ မာ ပရိစ္စဇိ။ အက္ခီသု ဟိ ဒိန္နေသု တွံ ရဇ္ဇံ န ကရိဿသိ၊ ဧဝံ တယာ မယံ ပရိစ္စတ္တာ နာမ ဘဝိဿာမာတိ အဓိပ္ပါယေန ဧဝမာဟံသု။ **ပရိကိရေယျု**န္တိ ပရိဝါရေယျုံ။ **ဧဝံ ဒေဟီ**တိ ယထာ တံ အဝိကလစက္ခုံ သိဝယော စိရံ ပရိဝါရေယျုံ၊ ဧဝံ ဒေဟိ ဓနမေဝဿ ဒေဟိ, မာ အက္ခီနိ။ အက္ခီသု ဟိ ဒိန္နေသု န တံ သိဝယော ပရိဝါရေဿန္တီတိ ဒဿေတိ။

ပဋိမုဉ္စတီတိ ပဋိပဝေသေတိ။ **ပါပါ ပါပတရော ဟောတီ**တိ လာမကာ လာမကတရော နာမ ဟောတိ။ **သမ္ပတ္တော ယမသာဓန**န္တိ ယမဿ အာဏာပဝတ္တိဋ္ဌာနံ ဥဿဒနိရယံ ဧသ ပတ္တော နာမ ဟောတိ။ **ယဉှိ ယာစေ**တိ ယံ ဝတ္ထုံ ယာစကော ယာစတိ၊ ဒါယကောပိ တဒေဝ ဒဒေယျ, န အယာစိတံ၊ အယဉ္စ ဗြာဟ္မဏော စက္ခုံ မံ ယာစတိ, န မုတ္တာဒိကံ ဓနံ၊ တံ ဒဿာမီတိ ဝဒတိ။

အထ နံ “အာယုအာဒီသု ကိံ ပတ္ထေတွာ စက္ခူနိ ဒေသိ ဒေဝါ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ မဟာပုရိသော “နာဟံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကံ သမ္ပရာယိကံ ဝါ သမ္ပတ္တိံ ပတ္ထေတွာ ဒေမိ၊ အပိ စ ဗောဓိသတ္တာနံ အာစိဏ္ဏသမာစိဏ္ဏော ပေါရာဏကမဂ္ဂေါ ဧသ၊ ယဒိဒံ ဒါနပါရမိပူရဏံ နာမာ”တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ—

“အာယုံ နု ဝဏ္ဏံ နု သုခံ ဗလံ နု၊
ကိံ ပတ္ထယာနော နု ဇနိန္ဒ ဒေသိ။
ကထဉှိ ရာဇာ သိဝိနံ အနုတ္တရော၊
စက္ခူနိ ဒဇ္ဇာ ပရလောကဟေတု။

န ဝါဟမေတံ ယသသာ ဒဒါမိ၊
န ပုတ္တမိစ္ဆေ န ဓနံ န ရဋ္ဌံ။
သတဉ္စ ဓမ္မော စရိတော ပုရာဏော၊
ဣစ္စေဝ ဒါနေ ရမတေ မနော မမာ”တိ[1]။

၁-ခု ၅-၃၁၇-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **paralokahetū**ti mahārāja kathaṁ nāma tumhādiso paṇḍitapuriso Sakkasampattisadisaṁ sandiṭṭhikaṁ issariyaṁ pahāya paralokahetu cakkhūni dadeyyāti.

Na vāhanti na ve ahaṁ. **Yasasā**ti dibbassa vā mānusassa vā issariyassa kāraṇā, apica **sataṁ** bodhisattānaṁ **dhammo** Buddhakārako **carito** ācarito āciṇṇo purātano **icceva** iminā kāraṇena **dāne**yeva īdiso **mama mano** niratoti.

Evañca pana vatvā rājā amacce saññāpetvā Sivakaṁ vejjaṁ āṇāpesi "ehi Sivaka mama ubhopi akkhīni imassa brāhmaṇassa dātuṁ sīghaṁ uppāṭetvā hatthe patiṭṭhapehī"ti. Tena vuttaṁ—

63. "Ehi Sivaka uṭṭhehi, mā dandhayi mā pavedhayi.
Ubhopi nayanaṁ dehi, uppāṭetvā vanibbake.

64. Tato so codito mayhaṁ, Sivako vacanaṁkaro.
Uddharitvāna pādāsi, tālamiñjaṁva yācake"ti.

Tattha **uṭṭhehī**ti uṭṭhānavīriyaṁ karohi, imasmiṁ mama cakkhudāne sahāyakiccaṁ karohīti dasseti. **Mā dandhayī**ti mā cirāyi. Ayaṁ hi atidullabho cirakālaṁ patthito mayā uttamo dānakkhaṇo paṭiladdho, so mā virajjhīti adhippāyo. **Mā pavedhayī**ti "amhākaṁ rañño cakkhūni uppāṭemī"ti cittutrāsavasena mā vedhayi sarīrakampaṁ mā āpajji. **Ubhopi nayanan**ti ubhopi nayane. **Vanibbake**ti yācakassa. **Mayhan**ti mayā. **Uddharitvāna pādāsī**ti so vejjo rañño akkhikūpato ubhopi akkhīni uppāṭetvā rañño hatthe adāsi.

Dento ca na satthakena uddharitvā adāsi. So hi cintesi "ayuttaṁ mādisassa susikkhitavejjassa rañño akkhīsu satthapātanan"ti bhesajjāni ghaṁsetvā bhesajjacuṇṇena nīluppalaṁ paribhāvetvā dakkhiṇakkhiṁ upasiṅghāpesi, akkhi parivatti, dukkhā vedanā uppajji. So paribhāvetvā punapi upasiṅghāpesi, akkhi akkhikūpato mucci, balavatarā vedanā udapādi, tatiyavāre kharataraṁ paribhāvetvā upanāmesi, akkhi osadhabalena paribbhamitvā akkhikūpato nikkhamitvā nhārusuttakena olambamānaṁ aṭṭhāsi,

တတ္ထ **ပရလောကဟေတူ**တိ မဟာရာဇ ကထံ နာမ တုမှာဒိသော ပဏ္ဍိတပုရိသော သက္ကသမ္ပတ္တိသဒိသံ သန္ဒိဋ္ဌိကံ ဣဿရိယံ ပဟာယ ပရလောကဟေတု စက္ခူနိ ဒဒေယျာတိ။

န ဝါဟန္တိ န ဝေ အဟံ။ **ယသသာ**တိ ဒိဗ္ဗဿ ဝါ မာနုသဿ ဝါ ဣဿရိယဿ ကာရဏာ၊ အပိစ **သတံ** ဗောဓိသတ္တာနံ **ဓမ္မော** ဗုဒ္ဓကာရကော **စရိတော** အာစရိတော အာစိဏ္ဏော ပုရာတနော **ဣစ္စေဝ** ဣမိနာ ကာရဏေန **ဒါနေ**ယေဝ ဤဒိသော **မမ မနော** နိရတောတိ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ ရာဇာ အမစ္စေ သညာပေတွာ သိဝကံ ဝေဇ္ဇံ အာဏာပေသိ “ဧဟိ သိဝက မမ ဥဘောပိ အက္ခီနိ ဣမဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဒါတုံ သီဃံ ဥပ္ပါဋေတွာ ဟတ္ထေ ပတိဋ္ဌပေဟီ”တိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆၃။ “ဧဟိ သိဝက ဥဋ္ဌေဟိ၊ မာ ဒန္ဓယိ မာ ပဝေဓယိ။
ဥဘောပိ နယနံ ဒေဟိ၊ ဥပ္ပါဋေတွာ ဝနိဗ္ဗကေ။

၆၄။ တတော သော စောဒိတော မယှံ၊ သိဝကော ဝစနံကရော။
ဥဒ္ဓရိတွာန ပါဒါသိ၊ တာလမိဉ္ဇံဝ ယာစကေ”တိ။

တတ္ထ **ဥဋ္ဌေဟီ**တိ ဥဋ္ဌာနဝီရိယံ ကရောဟိ၊ ဣမသ္မိံ မမ စက္ခုဒါနေ သဟာယကိစ္စံ ကရောဟီတိ ဒဿေတိ။ **မာ ဒန္ဓယီ**တိ မာ စိရာယိ။ အယံ ဟိ အတိဒုလ္လဘော စိရကာလံ ပတ္ထိတော မယာ ဥတ္တမော ဒါနက္ခဏော ပဋိလဒ္ဓေါ၊ သော မာ ဝိရဇ္ဈီတိ အဓိပ္ပါယော။ **မာ ပဝေဓယီ**တိ “အမှာကံ ရညော စက္ခူနိ ဥပ္ပါဋေမီ”တိ စိတ္တုတြာသဝသေန မာ ဝေဓယိ သရီရကမ္ပံ မာ အာပဇ္ဇိ။ **ဥဘောပိ နယန**န္တိ ဥဘောပိ နယနေ။ **ဝနိဗ္ဗကေ**တိ ယာစကဿ။ **မယှ**န္တိ မယာ။ **ဥဒ္ဓရိတွာန ပါဒါသီ**တိ သော ဝေဇ္ဇော ရညော အက္ခိကူပတော ဥဘောပိ အက္ခီနိ ဥပ္ပါဋေတွာ ရညော ဟတ္ထေ အဒါသိ။

ဒေန္တော စ န သတ္ထကေန ဥဒ္ဓရိတွာ အဒါသိ။ သော ဟိ စိန္တေသိ “အယုတ္တံ မာဒိသဿ သုသိက္ခိတဝေဇ္ဇဿ ရညော အက္ခီသု သတ္ထပါတန”န္တိ ဘေသဇ္ဇာနိ ဃံသေတွာ ဘေသဇ္ဇစုဏ္ဏေန နီလုပ္ပလံ ပရိဘာဝေတွာ ဒက္ခိဏက္ခိံ ဥပသိင်္ဃာပေသိ၊ အက္ခိ ပရိဝတ္တိ၊ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော ပရိဘာဝေတွာ ပုနပိ ဥပသိင်္ဃာပေသိ၊ အက္ခိ အက္ခိကူပတော မုစ္စိ၊ ဗလဝတရာ ဝေဒနာ ဥဒပါဒိ၊ တတိယဝါရေ ခရတရံ ပရိဘာဝေတွာ ဥပနာမေသိ၊ အက္ခိ ဩသဓဗလေန ပရိဗ္ဘမိတွာ အက္ခိကူပတော နိက္ခမိတွာ နှာရုသုတ္တကေန ဩလမ္ဗမာနံ အဋ္ဌာသိ၊

adhimatthā vedanā udapādi, lohitaṁ pagghari, nivatthasāṭakāpi lohitena temiṁsu. Orodhā ca amaccā ca rañño pādamūle patitvā “deva akkhīni mā dehi, deva akkhīni mā dehī”ti mahāparidevaṁ parideviṁsu.

Rājā vedanaṁ adhivāsetvā “tāta mā papañcaṁ karī”ti āha. So “sādhu devā”ti vāmahatthena akkhiṁ dhāretvā dakkhiṇahatthena satthakaṁ ādāya akkhisuttakaṁ chinditvā akkhiṁ gahetvā mahāsattassa hatthe ṭhapesi. So vāmakkhinā dakkhiṇakkhiṁ oloketvā pariccāgapītiyā abhibhuyyamānaṁ dukkhavedanaṁ[1] vedento “ehi brāhmaṇā”ti brāhmaṇaṁ pakkosāpetvā “mama ito cakkhuto sataguṇena sahassaguṇena satasahassaguṇena samantacakkhumeva piyataraṁ, tassa me idaṁ akkhidānaṁ paccayo hotū”ti brāhmaṇassa akkhiṁ adāsi. So taṁ ukkhipitvā attano akkhimhi ṭhapesi, taṁ tassānubhāvena vikasitanīluppalaṁ viya hutvā upaṭṭhāsi. Mahāsatto vāmakkhinā tassa taṁ akkhiṁ disvā “aho sudinnaṁ mayā akkhī”ti antosamuggatāya pītiyā nirantaraṁ phuṭasarīro hutvā aparampi adāsi. Sakkopi taṁ tatheva katvā rājanivesanā nikkhamitvā mahājanassa olokentasseva nagarā nikkhamitvā devalokameva gato.

Rañño na cirasseva akkhīni āvāṭabhāvaṁ appattāni kambalageṇḍukaṁ[2] viya uggatena maṁsapiṇḍena pūretvā cittakammarūpassa viya ruhiṁsu, vedanā pacchijji. Atha mahāsatto katipāhaṁ pāsāde vasitvā “kiṁ andhassa rajjenāti amaccānaṁ rajjaṁ niyyātetvā uyyānaṁ gantvā pabbajitvā samaṇadhammaṁ karissāmī”ti cintetvā amaccānaṁ tamatthaṁ ārocetvā “mukhadhovanādidāyako eko puriso mayhaṁ santike hotu, sarīrakiccaṭṭhānesupi me rajjukaṁ bandhathā”ti vatvā sivikāya gantvā pokkharaṇitīre rājapallaṅke nisīdi. Amaccāpi vanditvā paṭikkamiṁsu. Bodhisattopi attano dānaṁ āvajjesi. Tasmiṁ khaṇe Sakkassa āsanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Sakko taṁ disvā “mahārājassa varaṁ datvā cakkhuṁ paṭipākatikaṁ karissāmī”ti bodhisattassa samīpaṁ gantvā padasaddamakāsi. Mahāsattena ca “ko eso”ti vutte—

1. Abhibhuyyamānadukkhavedano (Sī) 2. ...bheṇḍukaṁ (Sī)

အဓိမတ္တာ ဝေဒနာ ဥဒပါဒိ၊ လောဟိတံ ပဂ္ဃရိ၊ နိဝတ္ထသာဋကာပိ လောဟိတေန တေမိံသု။ ဩရောဓာ စ အမစ္စာ စ ရညော ပါဒမူလေ ပတိတွာ “ဒေဝ အက္ခီနိ မာ ဒေဟိ၊ ဒေဝ အက္ခီနိ မာ ဒေဟီ”တိ မဟာပရိဒေဝံ ပရိဒေဝိံသု။

ရာဇာ ဝေဒနံ အဓိဝါသေတွာ “တာတ မာ ပပဉ္စံ ကရီ”တိ အာဟ။ သော “သာဓု ဒေဝါ”တိ ဝါမဟတ္ထေန အက္ခိံ ဓာရေတွာ ဒက္ခိဏဟတ္ထေန သတ္ထကံ အာဒါယ အက္ခိသုတ္တကံ ဆိန္ဒိတွာ အက္ခိံ ဂဟေတွာ မဟာသတ္တဿ ဟတ္ထေ ဌပေသိ။ သော ဝါမက္ခိနာ ဒက္ခိဏက္ခိံ ဩလောကေတွာ ပရိစ္စာဂပီတိယာ အဘိဘုယျမာနံ ဒုက္ခဝေဒနံ[1] ဝေဒေန္တော “ဧဟိ ဗြာဟ္မဏာ”တိ ဗြာဟ္မဏံ ပက္ကောသာပေတွာ “မမ ဣတော စက္ခုတော သတဂုဏေန သဟဿဂုဏေန သတသဟဿဂုဏေန သမန္တစက္ခုမေဝ ပိယတရံ၊ တဿ မေ ဣဒံ အက္ခိဒါနံ ပစ္စယော ဟောတူ”တိ ဗြာဟ္မဏဿ အက္ခိံ အဒါသိ။ သော တံ ဥက္ခိပိတွာ အတ္တနော အက္ခိမှိ ဌပေသိ၊ တံ တဿာနုဘာဝေန ဝိကသိတနီလုပ္ပလံ ဝိယ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာသိ။ မဟာသတ္တော ဝါမက္ခိနာ တဿ တံ အက္ခိံ ဒိသွာ “အဟော သုဒိန္နံ မယာ အက္ခီ”တိ အန္တောသမုဂ္ဂတာယ ပီတိယာ နိရန္တရံ ဖုဋသရီရော ဟုတွာ အပရမ္ပိ အဒါသိ။ သက္ကောပိ တံ တထေဝ ကတွာ ရာဇနိဝေသနာ နိက္ခမိတွာ မဟာဇနဿ ဩလောကေန္တဿေဝ နဂရာ နိက္ခမိတွာ ဒေဝလောကမေဝ ဂတော။

ရညော န စိရဿေဝ အက္ခီနိ အာဝါဋဘာဝံ အပ္ပတ္တာနိ ကမ္ဗလဂေဏ္ဍုကံ[2] ဝိယ ဥဂ္ဂတေန မံသပိဏ္ဍေန ပူရေတွာ စိတ္တကမ္မရူပဿ ဝိယ ရုဟိံသု၊ ဝေဒနာ ပစ္ဆိဇ္ဇိ။ အထ မဟာသတ္တော ကတိပါဟံ ပါသာဒေ ဝသိတွာ “ကိံ အန္ဓဿ ရဇ္ဇေနာတိ အမစ္စာနံ ရဇ္ဇံ နိယျာတေတွာ ဥယျာနံ ဂန္တွာ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ အမစ္စာနံ တမတ္ထံ အာရောစေတွာ “မုခဓောဝနာဒိဒါယကော ဧကော ပုရိသော မယှံ သန္တိကေ ဟောတု၊ သရီရကိစ္စဋ္ဌာနေသုပိ မေ ရဇ္ဇုကံ ဗန္ဓထာ”တိ ဝတွာ သိဝိကာယ ဂန္တွာ ပေါက္ခရဏိတီရေ ရာဇပလ္လင်္ကေ နိသီဒိ။ အမစ္စာပိ ဝန္ဒိတွာ ပဋိက္ကမိံသု။ ဗောဓိသတ္တောပိ အတ္တနော ဒါနံ အာဝဇ္ဇေသိ။ တသ္မိံ ခဏေ သက္ကဿ အာသနံ ဥဏှာကာရံ ဒဿေသိ။ သက္ကော တံ ဒိသွာ “မဟာရာဇဿ ဝရံ ဒတွာ စက္ခုံ ပဋိပါကတိကံ ကရိဿာမီ”တိ ဗောဓိသတ္တဿ သမီပံ ဂန္တွာ ပဒသဒ္ဒမကာသိ။ မဟာသတ္တေန စ “ကော ဧသော”တိ ဝုတ္တေ—

၁-အဘိဘုယျမာနဒုက္ခဝေဒနော (သီ) ၂-....ဘေဏ္ဍုကံ (သီ)

“Sakkohamasmi devindo, āgatosmi tavantike.
Varaṁ varassu rājīsi, yaṁkiñci manasicchasī”ti[1]—

vatvā tena—

“Pahūtaṁ me dhanaṁ Sakka, balaṁ koso ca’nappako.
Andhassa me sato dāni, maraṇaññeva ruccatī”ti[1]—

vutte atha naṁ Sakko āha “Sivirāja kiṁ pana tvaṁ maritukāmo hutvā maraṇaṁ rocesi, udāhu andhabhāvenā”ti. Andhabhāvena devāti. “Mahārāja dānaṁ nāma na kevalaṁ samparāyatthameva diyyati, diṭṭhadhammatthāyapi paccayo hoti, tasmā tava dānapuññameva nissāya saccakiriyaṁ karohi, tassa baleneva te cakkhu uppajjissatī”ti vutte “tena hi mayā mahādānaṁ sudinnan”ti vatvā saccakiriyaṁ karonto—

“Ye maṁ yācitumāyanti, nānāgottā vanibbakā.
Yopi maṁ yācate tattha, sopi me manaso piyo.
Etena saccavajjena, cakkhu me upapajjathā”ti[1]—

āha.

Tattha **ye manti** ye maṁ yācitumāgacchanti, tesupi āgatesu **yo** imaṁ nāma dehīti vācaṁ nicchārento **maṁ yācate**, **sopi me manaso piyo. Etenā**ti sace mayhaṁ sabbepi yācakā piyā, saccamevetaṁ mayā vuttaṁ, etena **me** saccavacanena ekaṁ **cakkhu upapajjatha** uppajjatūti.

Athassa vacanasamanantarameva paṭhamaṁ cakkhu udapādi. Tato dutiyassa uppajjanatthāya—

“Yaṁ maṁ so yācituṁ āgā, dehi cakkhunti brāhmaṇo.
Tassa cakkhūni pādāsiṁ, brāhmaṇassa vanibbato.

Bhiyyo maṁ āvisī pīti, somanassañca’nappakaṁ.
Etena saccavajjena, dutiyaṁ me upapajjathā”ti[1]—

āha.

Tattha **yaṁ manti** yo maṁ. **Soti** so cakkhuyācako **brāhmaṇo. Āgā**ti āgato. **Vanibbato**ti yācantassa. **Maṁ āvisī**ti

1. Khu 5. 318 piṭṭhe.

“သက္ကောဟမသ္မိ ဒေဝိန္ဒော၊ အာဂတောသ္မိ တဝန္တိကေ။
ဝရံ ဝရဿု ရာဇီသိ၊ ယံကိဉ္စိ မနသိစ္ဆသီ”တိ[၁]—

ဝတွာ တေန—

“ပဟူတံ မေ ဓနံ သက္က၊ ဗလံ ကောသော စ’နပ္ပကော။
အန္ဓဿ မေ သတော ဒါနိ၊ မရဏညေ၀ ရုစ္စတီ”တိ[၁]—

ဝုတ္တေ အထ နံ သက္ကော အာဟ “သိဝိရာဇ ကိံ ပန တွံ မရိတုကာမော ဟုတွာ မရဏံ ရောစေသိ,ဥဒါဟု အန္ဓဘာဝေနာ”တိ။ အန္ဓဘာဝေန ဒေဝါတိ။ “မဟာရာဇ ဒါနံ နာမ န ကေဝလံ သမ္ပရာယတ္ထမေဝ ဒိယျတိ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မတ္ထာယပိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တသ္မာ တဝ ဒါနပုညမေဝ နိဿာယ သစ္စကိရိယံ ကရောဟိ၊ တဿ ဗလေနေဝ တေ စက္ခု ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီ”တိ ဝုတ္တေ “တေန ဟိ မယာ မဟာဒါနံ သုဒိန္န”န္တိ ဝတွာ သစ္စကိရိယံ ကရောန္တော—

“ယေ မံ ယာစိတုမာယန္တိ၊ နာနာဂေါတ္တာ ဝနိဗ္ဗကာ။
ယောပိ မံ ယာစတေ တတ္ထ၊ သောပိ မေ မနသော ပိယော။
ဧတေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ စက္ခု မေ ဥပပဇ္ဇထာ”တိ[၁]—

အာဟ။

တတ္ထ **ယေ မန္တိ** ယေ မံ ယာစိတုမာဂစ္ဆန္တိ၊ တေသုပိ အာဂတေသု **ယော** ဣမံ နာမ ဒေဟီတိ ဝါစံ နိစ္ဆာရေန္တော **မံ ယာစတေ၊ သောပိ မေ မနသော ပိယော။ ဧတေနာ**တိ သစေ မယှံ သဗ္ဗေပိ ယာစကာ ပိယာ၊ သစ္စမေဝေတံ မယာ ဝုတ္တံ၊ ဧတေန **မေ** သစ္စဝစနေန ဧကံ **စက္ခု ဥပပဇ္ဇထ** ဥပ္ပဇ္ဇတူတိ။

အထဿ ဝစနသမနန္တရမေဝ ပဌမံ စက္ခု ဥဒပါဒိ။ တတော ဒုတိယဿ ဥပ္ပဇ္ဇနတ္ထာယ—

“ယံ မံ သော ယာစိတုံ အာဂါ၊ ဒေဟိ စက္ခုန္တိ ဗြာဟ္မဏော။
တဿ စက္ခူနိ ပါဒါသိံ၊ ဗြာဟ္မဏဿ ဝနိဗ္ဗတော။

ဘိယျော မံ အာဝိသီ ပီတိ၊ သောမနဿဉ္စ’နပ္ပကံ။
ဧတေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဒုတိယံ မေ ဥပပဇ္ဇထာ”တိ[၁]—

အာဟ။

တတ္ထ **ယံ မန္တိ** ယော မံ။ **သော**တိ သော စက္ခုယာစကော **ဗြာဟ္မဏော။ အာဂါ**တိ အာဂတော။ **ဝနိဗ္ဗတော**တိ ယာစန္တဿ။ **မံ အာဝိသီ**တိ

၁-ခု ၅-၃၁၈-ပိဋ္ဌေ။

brāhmaṇassa cakkhūni datvā andhakālepi tathārūpaṁ vedanaṁ agaṇetvā "aho sudinnaṁ me dānan"ti paccavekkhantaṁ maṁ **bhiyyo** atirekatarā pīti āvisi. **Somanassañcanappakan**ti aparimāṇaṁ somanassaṁ uppajji. **Etenā**ti sace tadā mama anappakaṁ pītisomanassaṁ uppannaṁ, saccamevetaṁ mayā vuttaṁ, etena **me** saccavacanena dutiyampi cakkhu upapajjatūti.

Taṁkhaṇaññeva dutiyampi cakkhu udapādi. Tāni panassa cakkhūni neva pākatikāni, na dibbāni. Sakkabrāhmaṇassa hi dinnaṁ cakkhuṁ puna pākatikaṁ kātuṁ na sakkā, upahatacakkhuno ca dibbacakkhu nāma nuppajjati, vuttanayena panassa ādimajjhapariyosānesu aviparītaṁ attano dānapītiṁ upādāya pītipharaṇavasena nibbattāni "saccapāramitācakkhūnī"ti vuttāni. Tena vuttaṁ—

65. "Dadamānassa dentassa, dinnadānassa me sato.
Cittassa aññathā natthi, bodhiyāyeva kāraṇā"ti.

Tattha **dadamānassā**ti cakkhūni dātuṁ vejjena uppāṭentassa. **Dentassā**ti uppāṭitāni tāni Sakkabrāhmaṇassa hatthe ṭhapentassa. **Dinnadānassā**ti cakkhudānaṁ dinnavato. **Cittassa aññathā**ti dānajjhāsayassa aññathābhāvo. **Bodhiyāyeva kāraṇā**ti tañca sabbaññutaññāṇasseva hetūti attho.

66. Sabbaññutaññāṇassa sudullabhatāya evaṁ sudukkaraṁ mayā katanti na cakkhūnaṁ na attabhāvassapi appiyatāyāti dassento **"na me dessā"**ti osānagāthamāha. Tattha **attā na me na dessiyo**ti paṭhamo **na**-kāro nipātamatto. Attā na me kujjhitabbo, na appiyoti attho. "Attānaṁ me na dessiyan"tipi pāṭho. Tassattho—me attānaṁ ahaṁ na dessiyaṁ na kujjheyyaṁ na kujjhituṁ arahāmi na so mayā kujjhitabboti. "Attāpi me na dessiyo"tipi paṭhanti. **Adāsahan**ti adāsiṁ ahaṁ. "Adāsihan"tipi pāṭho.

Tadā pana bodhisattassa saccakiriyāya cakkhūsu uppannesu Sakkānubhāvena sabbā rājaparisā sannipatitāva ahosi. Athassa Sakko mahājanamajjhe ākāse ṭhatvā—

ဗြာဟ္မဏဿ စက္ခူနိ ဒတွာ အန္ဓကာလေပိ တထာရူပံ ဝေဒနံ အဂဏေတွာ “အဟော သုဒိန္နံ မေ ဒါန”န္တိ ပစ္စဝေက္ခန္တံ မံ **ဘိယျော** အတိရေကတရာ ပီတိ အာဝိသိ။ **သောမနဿဉ္စနပ္ပက**န္တိ အပရိမာဏံ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ **ဧတေနာ**တိ သစေ တဒါ မမ အနပ္ပကံ ပီတိသောမနဿံ ဥပ္ပန္နံ၊ သစ္စမေဝေတံ မယာ ဝုတ္တံ၊ ဧတေန **မေ** သစ္စဝစနေန ဒုတိယမ္ပိ စက္ခု ဥပပဇ္ဇတူတိ။

တံခဏညေဝ ဒုတိယမ္ပိ စက္ခု ဥဒပါဒိ။ တာနိ ပနဿ စက္ခူနိ နေဝ ပါကတိကာနိ, န ဒိဗ္ဗာနိ။ သက္ကဗြာဟ္မဏဿ ဟိ ဒိန္နံ စက္ခုံ ပုန ပါကတိကံ ကာတုံ န သက္ကာ၊ ဥပဟတစက္ခုနော စ ဒိဗ္ဗစက္ခု နာမ နုပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဝုတ္တနယေန ပနဿ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနေသု အဝိပရီတံ အတ္တနော ဒါနပီတိံ ဥပါဒါယ ပီတိဖရဏဝသေန နိဗ္ဗတ္တာနိ “သစ္စပါရမိတာစက္ခူနီ”တိ ဝုတ္တာနိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆၅။ “ဒဒမာနဿ ဒေန္တဿ၊ ဒိန္နဒါနဿ မေ သတော။
စိတ္တဿ အညထာ နတ္ထိ၊ ဗောဓိယာယေဝ ကာရဏာ”တိ။

တတ္ထ **ဒဒမာနဿာ**တိ စက္ခူနိ ဒါတုံ ဝေဇ္ဇေန ဥပ္ပါဋေန္တဿ။ **ဒေန္တဿာ**တိ ဥပ္ပါဋိတာနိ တာနိ သက္ကဗြာဟ္မဏဿ ဟတ္ထေ ဌပေန္တဿ။ **ဒိန္နဒါနဿာ**တိ စက္ခုဒါနံ ဒိန္နဝတော။ **စိတ္တဿ အညထာ**တိ ဒါနဇ္ဈာသယဿ အညထာဘာဝေါ။ **ဗောဓိယာယေဝ ကာရဏာ**တိ တဉ္စ သဗ္ဗညုတညာဏဿေဝ ဟေတူတိ အတ္ထော။

၆၆။ သဗ္ဗညုတညာဏဿ သုဒုလ္လဘတာယ ဧဝံ သုဒုက္ကရံ မယာ ကတန္တိ န စက္ခူနံ န အတ္တဘာဝဿပိ အပ္ပိယတာယာတိ ဒဿေန္တော “**န မေ ဒေဿာ**”တိ ဩသာနဂါထမာဟ။ တတ္ထ **အတ္တာ န မေ န ဒေဿိယော**တိ ပဌမော **န**-ကာရော နိပါတမတ္တော။ အတ္တာ န မေ ကုဇ္ဈိတဗ္ဗော၊ န အပ္ပိယောတိ အတ္ထော။ “အတ္တာနံ မေ န ဒေဿိယ”န္တိပိ ပါဌော။ တဿတ္ထော— မေ အတ္တာနံ အဟံ န ဒေဿိယံ န ကုဇ္ဈေယျံ န ကုဇ္ဈိတုံ အရဟာမိ န သော မယာ ကုဇ္ဈိတဗ္ဗောတိ။ “အတ္တာပိ မေ န ဒေဿိယော”တိပိ ပဌန္တိ။ **အဒါသဟ**န္တိ အဒါသိံ အဟံ။ “အဒါသိဟ”န္တိပိ ပါဌော။

တဒါ ပန ဗောဓိသတ္တဿ သစ္စကိရိယာယ စက္ခူသု ဥပ္ပန္နေသု သက္ကာနုဘာဝေန သဗ္ဗာ ရာဇပရိသာ သန္နိပတိတာဝ အဟောသိ။ အထဿ သက္ကော မဟာဇနမဇ္ဈေ အာကာသေ ဌတွာ—

"Dhammena bhāsitā gāthā, Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhana.
Etāni tava nettāni, dibbāni paṭidissare.

Tirokuṭṭaṁ tiroselaṁ, samatiggayha pabbataṁ.
Samantā yojanasataṁ, dassanaṁ anubhontu te"ti[1]—

imāhi gāthāhi thutiṁ katvā devalokameva gato. Bodhisattopi mahājanaparivuto mahantena sakkārena nagaraṁ pavisitvā rājagehadvāre susajjite mahāmaṇḍape samussitasetacchatte rājapallaṅke nisinno cakkhupaṭilābhena tuṭṭhahaṭṭhapamuditānaṁ daṭṭhuṁ āgatānaṁ nāgarānaṁ jānapadānaṁ rājaparisāya ca dhammaṁ desento—

"Ko nī'dha vittaṁ na dadeyya yācito,
Api visiṭṭhaṁ supiyampi attano.
Tadiṅgha sabbe sivayo samāgatā,
Dibbāni nettāni mama'jja passatha.

Tirokuṭṭaṁ tiroselaṁ, samatiggayha pabbataṁ.
Samantā yojanasataṁ, dassanaṁ anubhonti me.

Na cāgamattā paramatthi kiñci, maccānaṁ idha jīvite.
Datvāna mānusaṁ cakkhuṁ, laddhaṁ me cakkhu amānusaṁ.

Etampi disvā sivayo,
Detha dānāni bhuñjatha.
Datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṁ,
Aninditā saggamupetha ṭhānan"ti[2]—

imā gāthā abhāsi. Tattha **dhammena bhāsitā**ti mahārāja imā te gāthā dhammena sabhāveneva bhāsitā. **Dibbānī**ti dibbānubhāvayuttāni. **Paṭidissare**ti paṭidissanti. **Tirokuṭṭan**ti parakuṭṭaṁ. **Tiroselan**ti paraselaṁ. **Samatiggayhā**ti atikkamitvā. **Samantā** dasa disā **yojanasataṁ** rūpa**dassanaṁ** **anubhontu** sādhentu.

Ko nī'dhāti ko nu idha. **Api visiṭṭhan**ti uttamampi samānaṁ. **Na cāgamattā**ti cāgappamāṇato aññaṁ varaṁ[3] nāma natthi. **Idha jīvite**ti

1. Khu 5. 318 piṭṭhe. 2. Khu 5. 319 piṭṭhe. 3. Paraṁ (Ka)

"ဓမ္မေန ဘာသိတာ ဂါထာ၊ သိဝီနံ ရဋ္ဌဝဍ္ဎန။
ဧတာနိ တဝ နေတ္တာနိ၊ ဒိဗ္ဗာနိ ပဋိဒိဿရေ။

တိရောကုဋ္ဋံ တိရောသေလံ၊ သမတိဂ္ဂယှ ပဗ္ဗတံ။
သမန္တာ ယောဇနသတံ၊ ဒဿနံ အနုဘောန္တု တေ"တိ[၁]—

ဣမာဟိ ဂါထာဟိ ထုတိံ ကတွာ ဒေဝလောကမေဝ ဂတော။ ဗောဓိသတ္တောပိ မဟာဇနပရိဝုတော မဟန္တေန သက္ကာရေန နဂရံ ပဝိသိတွာ ရာဇဂေဟဒွါရေ သုသဇ္ဇိတေ မဟာမဏ္ဍပေ သမုဿိတသေတစ္ဆတ္တေ ရာဇပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော စက္ခုပဋိလာဘေန တုဋ္ဌဟဋ္ဌပမုဒိတာနံ ဒဋ္ဌုံ အာဂတာနံ နာဂရာနံ ဇာနပဒါနံ ရာဇပရိသာယ စ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော—

"ကော နီ'ဓ ဝိတ္တံ န ဒဒေယျ ယာစိတော၊
အပိ ဝိသိဋ္ဌံ သုပိယမ္ပိ အတ္တနော။
တဒိင်္ဃ သဗ္ဗေ သိဝယော သမာဂတာ၊
ဒိဗ္ဗာနိ နေတ္တာနိ မမ'ဇ္ဇ ပဿထ။

တိရောကုဋ္ဋံ တိရောသေလံ၊ သမတိဂ္ဂယှ ပဗ္ဗတံ။
သမန္တာ ယောဇနသတံ၊ ဒဿနံ အနုဘောန္တိ မေ။

န စာဂမတ္တာ ပရမတ္ထိ ကိဉ္စိ၊ မစ္စာနံ ဣဓ ဇီဝိတေ။
ဒတွာန မာနုသံ စက္ခုံ၊ လဒ္ဓံ မေ စက္ခု အမာနုသံ။

ဧတမ္ပိ ဒိသွာ သိဝယော၊
ဒေထ ဒါနာနိ ဘုဉ္ဇထ။
ဒတွာ စ ဘုတွာ စ ယထာနုဘာဝံ၊
အနိန္ဒိတာ သဂ္ဂမုပေထ ဌာန"န္တိ[၂]—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **ဓမ္မေန ဘာသိတာ**တိ မဟာရာဇ ဣမာ တေ ဂါထာ ဓမ္မေန သဘာဝေနေဝ ဘာသိတာ။ **ဒိဗ္ဗာနီ**တိ ဒိဗ္ဗာနုဘာဝယုတ္တာနိ။ **ပဋိဒိဿရေ**တိ ပဋိဒိဿန္တိ။ **တိရောကုဋ္ဋ**န္တိ ပရကုဋ္ဋံ။ **တိရောသေလ**န္တိ ပရသေလံ။ **သမတိဂ္ဂယှာ**တိ အတိက္ကမိတွာ။ **သမန္တာ** ဒသ ဒိသာ **ယောဇနသတံ** ရူပ**ဒဿနံ** **အနုဘောန္တု** သာဓေန္တု။

ကော နီ'ဓာတိ ကော နု ဣဓ။ **အပိ ဝိသိဋ္ဌ**န္တိ ဥတ္တမမ္ပိ သမာနံ။ **န စာဂမတ္တာ**တိ စာဂပ္ပမာဏတော အညံ ဝရံ[၃] နာမ နတ္ထိ။ **ဣဓ ဇီဝိတေ**တိ

၁-ခု ၅-၃၁၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၅-၃၁၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပရံ (က)

imasmiṁ jīvaloke. “Idha jīvatan”tipi paṭhanti, imasmiṁ loke jīvamānānanti attho. **Amānusan**ti dibbacakkhu mayā **laddhaṁ**, iminā kāraṇena veditabbametaṁ “cāgato uttamaṁ nāma natthī”ti. **Etampi disvā**ti etaṁ mayā laddhaṁ dibbacakkhuṁ disvāpi.

Iti imāhi catūhi gāthāhi na kevalaṁ tasmiṁyeva khaṇe, atha kho anvaddhamāsampi uposathe mahājanaṁ sannipātetvā dhammaṁ desesi. Taṁ sutvā mahājano dānādīni puññāni katvā devalokaparāyano ahosi. Tadā vejjo Ānandatthero ahosi, Sakko Anuruddhatthero, sesaparisā Buddhaparisā, Sivirājā Lokanātho.

Tassa idhāpi vuttanayeneva yathārahaṁ pāramiyo niddhāretabbā. Tathā divase divase yathā adinnapubbaṁ bāhiradeyyadhammavatthu na hoti, evaṁ aparimitaṁ mahādānaṁ pavattentassa tena aparituṭṭhassa kathaṁ nu kho ahaṁ ajjhattikavatthukaṁ dānaṁ dadeyyaṁ, kadā nu kho maṁ koci āgantvā ajjhattikaṁ deyyadhammaṁ yāceyya, sace hi koci yācako me hadayamaṁsassa nāmaṁ gaṇheyya, kaṇayena naṁ nīharitvā pasanna-udakato sanāḷaṁ padumaṁ uddharanto viya lohitabinduṁ paggharantaṁ hadayaṁ nīharitvā dassāmi. Sace sarīramaṁsassa nāmaṁ gaṇheyya, avalekhanena tālaguḷapaṭalaṁ uppāṭento viya sarīramaṁsaṁ uppāṭetvā dassāmi. Sace lohitassa nāmaṁ gaṇheyya, asinā vijjhitvā yantamukhe vā patitvā upanītaṁ bhājanaṁ pūretvā lohitaṁ dassāmi. Sace pana koci “gehe me kammaṁ nappavattati, tattha me dāsakammaṁ karohī”ti vadeyya, rājavesaṁ apanetvā tassa attānaṁ sāvetvā dāsakammaṁ karissāmi. Sace vā pana koci akkhīnaṁ nāmaṁ gaṇheyya, tālamiñjaṁ nīharanto viya akkhīni uppāṭetvā tassa dassāmīti evaṁ anaññasādhāraṇavasībhāvappattānaṁ mahābodhisattānaṁyeva āveṇikā uḷāratarā parivitakkuppatti, cakkhuyācakaṁ labhitvā amaccapārisajjādīhi nivāriyamānassāpi tesaṁ vacanaṁ anādiyitvā attano parivitakkānurūpaṁ paṭipattiyā ca paramā pītipaṭisaṁvedanā, tassā pītimanatāya avitathabhāvaṁ nissāya Sakkassa purato saccakiriyākaraṇaṁ, tena ca attano cakkhūnaṁ paṭipākatikabhāvo, tesañca dibbānubhāvatāti evamādayo mahāsattassa guṇānubhāvā veditabbāti.

Sivirājacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

ဣမသ္မိံ ဇီဝလောကေ။ “ဣဓ ဇီဝတ”န္တိပိ ပဌန္တိ၊ ဣမသ္မိံ လောကေ ဇီဝမာနာနန္တိ အတ္ထော။ **အမာနုသ**န္တိ ဒိဗ္ဗစက္ခု မယာ **လဒ္ဓံ**၊ ဣမိနာ ကာရဏေန ဝေဒိတဗ္ဗမေတံ “စာဂတော ဥတ္တမံ နာမ နတ္ထီ”တိ။ **ဧတမ္ပိ ဒိသွာ**တိ ဧတံ မယာ လဒ္ဓံ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ ဒိသွာပိ။

ဣတိ ဣမာဟိ စတူဟိ ဂါထာဟိ န ကေဝလံ တသ္မိံယေဝ ခဏေ၊ အထ ခေါ အန္ဝဍ္ဎမာသမ္ပိ ဥပေါသထေ မဟာဇနံ သန္နိပါတေတွာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တံ သုတွာ မဟာဇနော ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝလောကပရာယနော အဟောသိ။ တဒါ ဝေဇ္ဇော အာနန္ဒတ္ထေရော အဟောသိ၊ သက္ကော အနုရုဒ္ဓတ္ထေရော၊ သေသပရိသာ ဗုဒ္ဓပရိသာ၊ သိဝိရာဇာ လောကနာထော။

တဿ ဣဓာပိ ဝုတ္တနယေနေဝ ယထာရဟံ ပါရမိယော နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ယထာ အဒိန္နပုဗ္ဗံ ဗာဟိရဒေယျဓမ္မဝတ္ထု န ဟောတိ၊ ဧဝံ အပရိမိတံ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေန္တဿ တေန အပရိတုဋ္ဌဿ ကထံ နု ခေါ အဟံ အဇ္ဈတ္တိကဝတ္ထုကံ ဒါနံ ဒဒေယျံ၊ ကဒါ နု ခေါ မံ ကောစိ အာဂန္တွာ အဇ္ဈတ္တိကံ ဒေယျဓမ္မံ ယာစေယျ၊ သစေ ဟိ ကောစိ ယာစကော မေ ဟဒယမံသဿ နာမံ ဂဏှေယျ၊ ကဏယေန နံ နီဟရိတွာ ပသန္နဥဒကတော သနာဠံ ပဒုမံ ဥဒ္ဓရန္တော ဝိယ လောဟိတဗိန္ဒုံ ပဂ္ဃရန္တံ ဟဒယံ နီဟရိတွာ ဒဿာမိ။ သစေ သရီရမံသဿ နာမံ ဂဏှေယျ၊ အဝလေခနေန တာလဂုဠပဋလံ ဥပ္ပါဋေန္တော ဝိယ သရီရမံသံ ဥပ္ပါဋေတွာ ဒဿာမိ။ သစေ လောဟိတဿ နာမံ ဂဏှေယျ၊ အသိနာ ဝိဇ္ဈိတွာ ယန္တမုခေ ဝါ ပတိတွာ ဥပနီတံ ဘာဇနံ ပူရေတွာ လောဟိတံ ဒဿာမိ။ သစေ ပန ကောစိ “ဂေဟေ မေ ကမ္မံ နပ္ပဝတ္တတိ၊ တတ္ထ မေ ဒါသကမ္မံ ကရောဟီ”တိ ဝဒေယျ၊ ရာဇဝေသံ အပနေတွာ တဿ အတ္တာနံ သာဝေတွာ ဒါသကမ္မံ ကရိဿာမိ။ သစေ ဝါ ပန ကောစိ အက္ခီနံ နာမံ ဂဏှေယျ၊ တာလမိဉ္ဇံ နီဟရန္တော ဝိယ အက္ခီနိ ဥပ္ပါဋေတွာ တဿ ဒဿာမီတိ ဧဝံ အနညသာဓာရဏဝသီဘာဝပ္ပတ္တာနံ မဟာဗောဓိသတ္တာနံယေဝ အာဝေဏိကာ ဥဠာရတရာ ပရိဝိတက္ကုပ္ပတ္တိ၊ စက္ခုယာစကံ လဘိတွာ အမစ္စပါရိသဇ္ဇာဒီဟိ နိဝါရိယမာနဿာပိ တေသံ ဝစနံ အနာဒိယိတွာ အတ္တနော ပရိဝိတက္ကာနုရူပံ ပဋိပတ္တိယာ စ ပရမာ ပီတိပဋိသံဝေဒနာ၊ တဿာ ပီတိမနတာယ အဝိတထဘာဝံ နိဿာယ သက္ကဿ ပုရတော သစ္စကိရိယာကရဏံ၊ တေန စ အတ္တနော စက္ခူနံ ပဋိပါကတိကဘာဝေါ၊ တေသဉ္စ ဒိဗ္ဗာနုဘာဝတာတိ ဧဝမာဒယော မဟာသတ္တဿ ဂုဏာနုဘာဝါ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

သိဝိရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

9. Vessantaracariyāvaṇṇanā

67. Navame **yā me ahosi janikā**ti ettha **me**ti Vessantarabhūtaṁ attānaṁ sandhāya Satthā vadati. Tenevāha “Phussatī nāma khattiyā”ti. Tadā hissa mātā “Phussatī”ti[1] evaṁnāmikā khattiyānī ahosi. **Sā atītāsu jātīsū**ti sā tato anantarātītajātiyaṁ. Ekatthe hi etaṁ bahuvacanaṁ. **Sakkassa mahesī piyā** ahosīti sambandho. Atha vā yā me ahosi janikā imasmiṁ carimattabhāve, sā atītāsu jātīsu Phussatī nāma, tattha atītāya jātiyā khattiyā, yatthāhaṁ tassā kucchimhi Vessantaro hutvā nibbattiṁ, tato anantarātītāya Sakkassa mahesī piyā ahosīti. Tatrāyaṁ anupubbikathā—

Ito hi ekanavute kappe Vipassī nāma Satthā loke udapādi. Tasmiṁ Bandhumatīnagaraṁ upanissāya Kheme migadāye viharante Bandhumā rājā kenaci raññā pesitaṁ mahagghaṁ candanasāraṁ attano jeṭṭhadhītāya adāsi, sā tena sukhumaṁ candanacuṇṇaṁ kāretvā samuggaṁ pūretvā vihāraṁ gantvā Satthu suvaṇṇavaṇṇaṁ sarīraṁ pūjetvā sesacuṇṇāni gandhakuṭiyaṁ vikiritvā “bhante anāgate tumhādisassa Buddhassa mātā bhaveyyan”ti patthanaṁ akāsi. Sā tato cutā tassā candanacuṇṇapūjāya phalena rattacandanaparipphositena viya sarīrena devesu ca manussesu ca saṁsarantī Tāvatiṁsabhavane Sakkassa devarañño aggamahesī hutvā nibbatti. Athassā āyupariyosāne pubbanimittesu uppannesu Sakko devarājā tassā parikkhīṇāyukataṁ ñatvā tassā anukampāya “bhadde Phussati dasa te vare dammi, te gaṇhassū”ti āha. Tena vuttaṁ—

68. “Tassā āyukkhayaṁ ñatvā, devindo etadabravi.
Dadāmi te dasa vare, vara bhadde yadicchasī”ti.

Tattha **varā**ti varassu varaṁ gaṇha. **Bhadde yadicchasī**ti bhadde Phussati yaṁ icchasi yaṁ tava piyaṁ, taṁ dasahi koṭṭhāsehi “varaṁ varassu paṭiggaṇhāhī”ti[2] vadati.

69. **Punidamabravī**ti puna idaṁ sā attano cavanadhammataṁ ajānantī “**kiṁ nu me aparādhatthī**”ti-ādikaṁ abhāsi. Sā hi pamattā hutvā attano

1. Phusatīti (Sī) 2. Varaṁ taṁ gaṇhāhīti (Sī)

၉-ဝေဿန္တရစရိယာဝဏ္ဏနာ

၆၇။ နဝမေ **ယာ မေ အဟောသိ ဇနိကာ**တိ ဧတ္ထ **မေ**တိ ဝေဿန္တရဘူတံ အတ္တာနံ သန္ဓာယ သတ္ထာ ဝဒတိ။ တေနေဝါဟ “ဖုဿတီ နာမ ခတ္တိယာ”တိ။ တဒါ ဟိဿ မာတာ “ဖုဿတီ”တိ[၁] ဧဝံနာမိကာ ခတ္တိယာနီ အဟောသိ။ **သာ အတီတာသု ဇာတီသူ**တိ သာ တတော အနန္တရာတီတဇာတိယံ။ ဧကတ္ထေ ဟိ ဧတံ ဗဟုဝစနံ။ **သက္ကဿ မဟေသီ ပိယာ** အဟောသီတိ သမ္ဗန္ဓော။ အထ ဝါ ယာ မေ အဟောသိ ဇနိကာ ဣမသ္မိံ စရိမတ္တဘာဝေ၊ သာ အတီတာသု ဇာတီသု ဖုဿတီ နာမ၊ တတ္ထ အတီတာယ ဇာတိယာ ခတ္တိယာ၊ ယတ္ထာဟံ တဿာ ကုစ္ဆိမှိ ဝေဿန္တရော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိံ၊ တတော အနန္တရာတီတာယ သက္ကဿ မဟေသီ ပိယာ အဟောသီတိ။ တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—

ဣတော ဟိ ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿီ နာမ သတ္ထာ လောကေ ဥဒပါဒိ။ တသ္မိံ ဗန္ဓုမတီနဂရံ ဥပနိဿာယ ခေမေ မိဂဒါယေ ဝိဟရန္တေ ဗန္ဓုမာ ရာဇာ ကေနစိ ရညာ ပေသိတံ မဟဂ္ဃံ စန္ဒနသာရံ အတ္တနော ဇေဋ္ဌဓီတာယ အဒါသိ၊ သာ တေန သုခုမံ စန္ဒနစုဏ္ဏံ ကာရေတွာ သမုဂ္ဂံ ပူရေတွာ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထု သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သရီရံ ပူဇေတွာ သေသစုဏ္ဏာနိ ဂန္ဓကုဋိယံ ဝိကိရိတွာ “ဘန္တေ အနာဂတေ တုမှာဒိသဿ ဗုဒ္ဓဿ မာတာ ဘဝေယျ”န္တိ ပတ္ထနံ အကာသိ။ သာ တတော စုတာ တဿာ စန္ဒနစုဏ္ဏပူဇာယ ဖလေန ရတ္တစန္ဒနပရိပ္ဖောသိတေန ဝိယ သရီရေန ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ သံသရန္တီ တာဝတိံသဘဝနေ သက္ကဿ ဒေဝရညော အဂ္ဂမဟေသီ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ အထဿာ အာယုပရိယောသာနေ ပုဗ္ဗနိမိတ္တေသု ဥပ္ပန္နေသု သက္ကော ဒေဝရာဇာ တဿာ ပရိက္ခီဏာယုကတံ ဉတွာ တဿာ အနုကမ္ပာယ “ဘဒ္ဒေ ဖုဿတိ ဒသ တေ ဝရေ ဒမ္မိ၊ တေ ဂဏှဿူ”တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆၈။ “တဿာ အာယုက္ခယံ ဉတွာ၊ ဒေဝိန္ဒော ဧတဒဗြဝိ။
ဒဒါမိ တေ ဒသ ဝရေ၊ ဝရ ဘဒ္ဒေ ယဒိစ္ဆသီ”တိ။

တတ္ထ **ဝရာ**တိ ဝရဿု ဝရံ ဂဏှ။ **ဘဒ္ဒေ ယဒိစ္ဆသီ**တိ ဘဒ္ဒေ ဖုဿတိ ယံ ဣစ္ဆသိ ယံ တဝ ပိယံ၊ တံ ဒသဟိ ကောဋ္ဌာသေဟိ “ဝရံ ဝရဿု ပဋိဂ္ဂဏှာဟီ”တိ[၂] ဝဒတိ။

၆၉။ **ပုနိဒမဗြဝီ**တိ ပုန ဣဒံ သာ အတ္တနော စဝနဓမ္မတံ အဇာနန္တီ “**ကိံ နု မေ အပရာဓတ္ထီ**”တိအာဒိကံ အဘာသိ။ သာ ဟိ ပမတ္တာ ဟုတွာ အတ္တနော

၁-ဖုသတီတိ (သီ) ၂-ဝရံ တံ ဂဏှာဟီတိ (သီ)

āyukkhayaṁ ajānantī ayaṁ “varaṁ gaṇhā”ti vadanto “katthaci mama uppajjanaṁ icchatī”ti ñatvā evamāha. Tattha **aparādhatthī**ti aparādho atthi. **Kiṁ nu dessā ahaṁ tavā**ti kiṁ kāraṇaṁ ahaṁ tava dessā kujjhitabbā appiyā jātā. **Rammā cāvesi maṁ ṭhānā**ti ramaṇīyā imasmā ṭhānā cāvesi. **Vātova dharaṇīruhan**ti yena balavā māluto viya rukkhaṁ ummūlento[1] imamhā devalokā cāvetukāmosi kiṁ nu kāraṇanti taṁ pucchati.

70. **Tassidan**ti tassā idaṁ. **Na ceva te kataṁ pāpan**ti na ceva tayā kiñci pāpaṁ kataṁ yena te aparādho siyā. **Na ca me tvaṁsi appiyā**ti mama tvaṁ na cāpi appiyā, yena dessā nāma mama appiyāti adhippāyo.

71. Idāni yena adhippāyena vare dātukāmo, taṁ dassento “**ettakaṁyeva te āyu, cavanakālo bhavissatī**”ti vatvā vare gaṇhāpento “**paṭiggaṇha mayā dinne, vare dasa varuttame**”ti āha.

Tattha **varuttame**ti varesu uttame aggavare.

72. **Dinnavarā**ti “vare dassāmī”ti paṭiññādānavasena dinnavarā. **Tuṭṭhahaṭṭhā**ti icchitalābhaparitosena tuṭṭhā ceva tassa ca sikhāppattidassanena hāsavasena haṭṭhā ca. **Pamoditā**ti balavapāmojjena pamuditā. **Mamaṁ abbhantaraṁ katvā**ti tesu varesu maṁ abbhantaraṁ karitvā. **Dasavare varī**ti sā attano khīṇāyukabhāvaṁ ñatvā Sakkena varadānatthaṁ katokāsā sakalajambudīpatalaṁ olokentī attano anucchavikaṁ Siviraññō nivesanaṁ disvā tattha tassa aggamahesibhāvo nīlanettatā nīlabhamukatā Phussatītināmaṁ guṇavisesayuttaputtapaṭilābho anunnatakucchibhāvo alambatthanatā apalitabhāvo sukhumacchavitā vajjhajanānaṁ mocanasamatthatā cāti ime dasa vare gaṇhi.

Iti sā dasa vare gahetvā tato cutā Maddarañño aggamahesiyā kucchimhi nibbatti. Jāyamānā ca sā candanacuṇṇaparipphositena viya sarīrena jātā. Tenassā nāmaggahaṇadivase “Phussatī”tveva nāmaṁ kariṁsu. Sā mahantena parivārena vaḍḍhitvā soḷasavassakāle

1. Uppīḷento (Ka)

အာယုက္ခယံ အဇာနန္တီ အယံ “ဝရံ ဂဏှာ”တိ ဝဒန္တော “ကတ္ထစိ မမ ဥပ္ပဇ္ဇနံ ဣစ္ဆတီ”တိ ဉတွာ ဧဝမာဟ။ တတ္ထ **အပရာဓတ္ထီ**တိ အပရာဓော အတ္ထိ။ **ကိံ နု ဒေဿာ အဟံ တဝါ**တိ ကိံ ကာရဏံ အဟံ တဝ ဒေဿာ ကုဇ္ဈိတဗ္ဗာ အပ္ပိယာ ဇာတာ။ **ရမ္မာ စာဝေသိ မံ ဌာနာ**တိ ရမဏီယာ ဣမသ္မာ ဌာနာ စာဝေသိ။ **ဝါတောဝ ဓရဏီရုဟ**န္တိ ယေန ဗလဝါ မာလုတော ဝိယ ရုက္ခံ ဥမ္မူလေန္တော[1] ဣမမှာ ဒေဝလောကာ စာဝေတုကာမောသိ ကိံ နု ကာရဏန္တိ တံ ပုစ္ဆတိ။

၇၀။ **တဿိဒ**န္တိ တဿာ ဣဒံ။ **န စေဝ တေ ကတံ ပါပ**န္တိ န စေဝ တယာ ကိဉ္စိ ပါပံ ကတံ ယေန တေ အပရာဓော သိယာ။ **န စ မေ တွံသိ အပ္ပိယာ**တိ မမ တွံ န စာပိ အပ္ပိယာ၊ ယေန ဒေဿာ နာမ မမ အပ္ပိယာတိ အဓိပ္ပါယော။

၇၁။ ဣဒါနိ ယေန အဓိပ္ပါယေန ဝရေ ဒါတုကာမော၊ တံ ဒဿေန္တော “**ဧတ္တကံယေဝ တေ အာယု၊ စဝနကာလော ဘဝိဿတီ**”တိ ဝတွာ ဝရေ ဂဏှာပေန္တော “**ပဋိဂ္ဂဏှ မယာ ဒိန္နေ၊ ဝရေ ဒသ ဝရုတ္တမေ**”တိ အာဟ။

တတ္ထ **ဝရုတ္တမေ**တိ ဝရေသု ဥတ္တမေ အဂ္ဂဝရေ။

၇၂။ **ဒိန္နဝရာ**တိ “ဝရေ ဒဿာမီ”တိ ပဋိညာဒါနဝသေန ဒိန္နဝရာ။ **တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ**တိ ဣစ္ဆိတလာဘပရိတောသေန တုဋ္ဌာ စေဝ တဿ စ သိခါပ္ပတ္တိဒဿနေန ဟာသဝသေန ဟဋ္ဌာ စ။ **ပမောဒိတာ**တိ ဗလဝပါမောဇ္ဇေန ပမုဒိတာ။ **မမံ အဗ္ဘန္တရံ ကတွာ**တိ တေသု ဝရေသု မံ အဗ္ဘန္တရံ ကရိတွာ။ **ဒသ ဝရေ ဝရီ**တိ သာ အတ္တနော ခီဏာယုကဘာဝံ ဉတွာ သက္ကေန ဝရဒါနတ္ထံ ကတောကာသာ သကလဇမ္ဗုဒီပတလံ ဩလောကေန္တီ အတ္တနော အနုစ္ဆဝိကံ သိဝိရညော နိဝေသနံ ဒိသွာ တတ္ထ တဿ အဂ္ဂမဟေသိဘာဝေါ နီလနေတ္တတာ နီလဘမုကတာ ဖုဿတီတိနာမံ ဂုဏဝိသေသယုတ္တပုတ္တပဋိလာဘော အနုန္နတကုစ္ဆိဘာဝေါ အလမ္ဗတ္ထနတာ အပလိတဘာဝေါ သုခုမစ္ဆဝိတာ ဝဇ္ဈဇနာနံ မောစနသမတ္ထတာ စာတိ ဣမေ ဒသ ဝရေ ဂဏှိ။

ဣတိ သာ ဒသ ဝရေ ဂဟေတွာ တတော စုတာ မဒ္ဒရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဇာယမာနာ စ သာ စန္ဒနစုဏ္ဏပရိပ္ဖောသိတေန ဝိယ သရီရေန ဇာတာ။ တေနဿာ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ “ဖုဿတီ”တွေဝ နာမံ ကရိံသု။ သာ မဟန္တေန ပရိဝါရေန ဝဍ္ဎိတွာ သောဠသဝဿကာလေ

၁-ဥပ္ပီဠေန္တော (က)

uttamarūpadharā ahosi. Atha naṁ Jetuttaranagare Sivimahārājā puttassa Sañjayakumārassatthāya ānetvā setacchattaṁ ussāpetvā taṁ soḷasannaṁ itthisahassānaṁ jeṭṭhakaṁ katvā aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi. Tena vuttaṁ—

73. “Tato cutā sā Phussatī, khattiye upapajjatha.
Jetuttaramhi nagare, sañjayena samāgamī”ti.

Sā Sañjayarañño piyā ahosi manāpā. Atha Sakko āvajjento “mayā Phussatiyā dinnavaresu nava varā samiddhā”ti disvā “puttavaro na samiddho, tampissā samijjhāpessāmī”ti cintetvā bodhisattaṁ tadā Tāvatiṁsadevaloke khīṇāyukaṁ disvā tassa santikaṁ gantvā “mārisa tayā manussaloke Sivisañjayarañño[1] aggamahesiyā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhituṁ vaṭṭatī”ti tassa ceva aññesañca cavanadhammānaṁ saṭṭhisahassānaṁ devaputtānaṁ paṭiññaṁ gahetvā sakaṭṭhānameva gato. Mahāsattopi tato cavitvā tatthuppanno. Sesā devaputtāpi saṭṭhisahassānaṁ amaccānaṁ gehesu nibbattiṁsu. Mahāsatte kucchigate Phussatidevī catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāreti cha dānasālāyo kāretvā devasikaṁ chasatasahassāni vissajjetvā dānaṁ dātuṁ dohaḷinī ahosi. Rājā tassā dohaḷaṁ sutvā nemittake brāhmaṇe pakkosāpetvā pucchitvā “mahārāja deviyā kucchimhi dānābhirato uḷāro satto uppanno, dānena tittiṁ na pāpuṇissatī”ti sutvā tuṭṭhamānaso vuttappakāraṁ dānaṁ paṭṭhapesi. Samaṇa brāhmaṇa jiṇṇā’tura kapaṇaddhika vanibbaka yācake santappesi. Bodhisattassa paṭisandhiggahaṇato paṭṭhāya rañño āyassa pamāṇaṁ nāhosi. Tassa puññānubhāvena sakalajambudīpe rājāno paṇṇākāraṁ pahiṇanti. Tena vuttaṁ—

74. “Yadāhaṁ Phussatiyā kucchiṁ, okkanto piyamātuyā.
Mama tejena me mātā, tadā dānaratā ahu.

1. Sivirañño Sañjayassa (Ka)

ဥတ္တမရူပဓရာ အဟောသိ။ အထ နံ ဇေတုတ္တရနဂရေ သိဝိမဟာရာဇာ ပုတ္တဿ သဉ္စယကုမာရဿတ္ထာယ အာနေတွာ သေတစ္ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ တံ သောဠသန္နံ ဣတ္ထိသဟဿာနံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ အဂ္ဂမဟေသိဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇၃။ “တတော စုတာ သာ ဖုဿတီ၊ ခတ္တိယေ ဥပပဇ္ဇထ။
ဇေတုတ္တရမှိ နဂရေ၊ သဉ္စယေန သမာဂမီ”တိ။

သာ သဉ္စယရညော ပိယာ အဟောသိ မနာပါ။ အထ သက္ကော အာဝဇ္ဇေန္တော “မယာ ဖုဿတိယာ ဒိန္နဝရေသု နဝ ဝရာ သမိဒ္ဓါ”တိ ဒိသွာ “ပုတ္တဝရော န သမိဒ္ဓေါ၊ တမ္ပိဿာ သမိဇ္ဈာပေဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ ဗောဓိသတ္တံ တဒါ တာဝတိံသဒေဝလောကေ ခီဏာယုကံ ဒိသွာ တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ “မာရိသ တယာ မနုဿလောကေ သိဝိသဉ္စယရညော[1] အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ တဿ စေဝ အညေသဉ္စ စဝနဓမ္မာနံ သဋ္ဌိသဟဿာနံ ဒေဝပုတ္တာနံ ပဋိညံ ဂဟေတွာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။ မဟာသတ္တောပိ တတော စဝိတွာ တတ္ထုပ္ပန္နော။ သေသာ ဒေဝပုတ္တာပိ သဋ္ဌိသဟဿာနံ အမစ္စာနံ ဂေဟေသု နိဗ္ဗတ္တိံသု။ မဟာသတ္တေ ကုစ္ဆိဂတေ ဖုဿတိဒေဝီ စတူသု နဂရဒွါရေသု နဂရမဇ္ဈေ နိဝေသနဒွါရေတိ ဆ ဒါနသာလာယော ကာရေတွာ ဒေဝသိကံ ဆသတသဟဿာနိ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဒါနံ ဒါတုံ ဒေါဟဠိနီ အဟောသိ။ ရာဇာ တဿာ ဒေါဟဠံ သုတွာ နေမိတ္တကေ ဗြာဟ္မဏေ ပက္ကောသာပေတွာ ပုစ္ဆိတွာ “မဟာရာဇ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိမှိ ဒါနာဘိရတော ဥဠာရော သတ္တော ဥပ္ပန္နော၊ ဒါနေန တိတ္တိံ န ပါပုဏိဿတီ”တိ သုတွာ တုဋ္ဌမာနသော ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဒါနံ ပဋ္ဌပေသိ။ သမဏဗြာဟ္မဏဇိဏ္ဏာ’တုရကပဏဒ္ဓိကဝနိဗ္ဗကယာစကေ သန္တပ္ပေသိ။ ဗောဓိသတ္တဿ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏတော ပဋ္ဌာယ ရညော အာယဿ ပမာဏံ နာဟောသိ။ တဿ ပုညာနုဘာဝေန သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရာဇာနော ပဏ္ဏာကာရံ ပဟိဏန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇၄။ “ယဒါဟံ ဖုဿတိယာ ကုစ္ဆိံ၊ ဩက္ကန္တော ပိယမာတုယာ။
မမ တေဇေန မေ မာတာ၊ တဒါ ဒါနရတာ အဟု။

၁-သိဝိရညော သဉ္စယဿ (က)

75. Adhane āture jiṇṇe, yācake addhike jane.
Samaṇe brāhmaṇe khīṇe, deti dānaṁ akiñcane”ti.

Tattha **mama tejenā**ti mama dānajjhāsayānubhāvena. **Khīṇe**ti bhogādīhi parikkhīṇe pārijuññappatte. **Akiñcane**ti apariggahe. Sabbattha visaye bhummaṁ. Adhanādayo hi dānadhammassa pavattiyā visayo.

Devī mahantena parihārena gabbaṁ dhārentī dasamāse paripuṇṇe nagaraṁ daṭṭhukāmā hutvā rañño ārocesi. Rājā devanagaraṁ viya nagaraṁ alaṅkārāpetvā deviṁ rathavaraṁ āropetvā nagaraṁ padakkhiṇaṁ kāresi. Tassā vessavīthiyā majjhappattakāle kammajavātā caliṁsu. Amaccā rañño ārocesuṁ. So vessavīthiyaṁyeva’ssā sūtigharaṁ kāretvā ārakkhaṁ gaṇhāpesi. Sā tattha puttaṁ vijāyi. Tenāha—

76. “Dasamāse dhārayitvāna, karonte puraṁ padakkhiṇaṁ.
Vessānaṁ vīthiyā majjhe, janesi Phussatī mamaṁ.

77. Na mayhaṁ mattikaṁ nāmaṁ, nāpi pettikasambhavaṁ.
Jātettha vessavīthiyaṁ, tasmā Vessantaro ahū”ti.

Tattha **karonte puraṁ padakkhiṇan**ti deviṁ gahetvā Sañjayamahārāje nagaraṁ padakkhiṇaṁ kurumāne. **Vessānan**ti vāṇijānaṁ.

Na mattikaṁ nāmanti na mātu-āgataṁ mātāmahādīnaṁ nāmaṁ. **Pettikasambhavan**ti pitu idanti pettikaṁ, sambhavati etasmāti sambhavo, taṁ pettikaṁ sambhavo etassāti pettikasambhavaṁ, nāmaṁ. Mātāpitusambandhavasena na katanti dasseti. **Jātetthā**ti jāto ettha. “Jātomhī”tipi pāṭho. **Tasmā Vessantaro ahū**ti yasmā tadā vessavīthiyaṁ jāto, tasmā Vessantaro nāma ahosi, Vessantaroti nāmaṁ akaṁsūti attho.

Mahāsatto mātu kucchito nikkhamanto visado hutvā akkhīni ummīletvāva nikkhami. Nikkhantamatte eva mātu hatthaṁ pasāretvā “amma dānaṁ dassāmi, atthi kiñcī”ti āha. Athassa mātā “tāta yathājjhāsayaṁ dānaṁ dehī”ti hatthasamīpe sahassatthavikaṁ ṭhapesi. Bodhisatto hi

၇၅။ အဓနေ အာတုရေ ဇိဏ္ဏေ၊ ယာစကေ အဒ္ဓိကေ ဇနေ။
သမဏေ ဗြာဟ္မဏေ ခီဏေ၊ ဒေတိ ဒါနံ အကိဉ္စနေ”တိ။

တတ္ထ **မမ တေဇေနာ**တိ မမ ဒါနဇ္ဈာသယာနုဘာဝေန။ **ခီဏေ**တိ ဘောဂါဒီဟိ ပရိက္ခီဏေ ပါရိဇုညပ္ပတ္တေ။ **အကိဉ္စနေ**တိ အပရိဂ္ဂဟေ။ သဗ္ဗတ္ထ ဝိသယေ ဘုမ္မံ။ အဓနာဒယော ဟိ ဒါနဓမ္မဿ ပဝတ္တိယာ ဝိသယော။

ဒေဝီ မဟန္တေန ပရိဟာရေန ဂဗ္ဘံ ဓာရေန္တီ ဒသမာသေ ပရိပုဏ္ဏေ နဂရံ ဒဋ္ဌုကာမာ ဟုတွာ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ ဒေဝနဂရံ ဝိယ နဂရံ အလင်္ကာရာပေတွာ ဒေဝိံ ရထဝရံ အာရောပေတွာ နဂရံ ပဒက္ခိဏံ ကာရေသိ။ တဿာ ဝေဿဝီထိယာ မဇ္ဈပ္ပတ္တကာလေ ကမ္မဇဝါတာ စလိံသု။ အမစ္စာ ရညော အာရောစေသုံ။ သော ဝေဿဝီထိယံယေဝ’ဿာ သူတိဃရံ ကာရေတွာ အာရက္ခံ ဂဏှာပေသိ။ သာ တတ္ထ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ။ တေနာဟ—

၇၆။ “ဒသမာသေ ဓာရယိတွာန၊ ကရောန္တေ ပုရံ ပဒက္ခိဏံ။
ဝေဿာနံ ဝီထိယာ မဇ္ဈေ၊ ဇနေသိ ဖုဿတီ မမံ။

၇၇။ န မယှံ မတ္တိကံ နာမံ၊ နာပိ ပေတ္တိကသမ္ဘဝံ။
ဇာတေတ္ထ ဝေဿဝီထိယံ၊ တသ္မာ ဝေဿန္တရော အဟူ”တိ။

တတ္ထ **ကရောန္တေ ပုရံ ပဒက္ခိဏ**န္တိ ဒေဝိံ ဂဟေတွာ သဉ္ဇယမဟာရာဇေ နဂရံ ပဒက္ခိဏံ ကုရုမာနေ။ **ဝေဿာန**န္တိ ဝါဏိဇာနံ။

န မတ္တိကံ နာမန္တိ န မာတုအာဂတံ မာတာမဟာဒီနံ နာမံ။ **ပေတ္တိကသမ္ဘဝ**န္တိ ပိတု ဣဒန္တိ ပေတ္တိကံ၊ သမ္ဘဝတိ ဧတသ္မာတိ သမ္ဘဝေါ၊ တံ ပေတ္တိကံ သမ္ဘဝေါ ဧတဿာတိ ပေတ္တိကသမ္ဘဝံ၊ နာမံ။ မာတာပိတုသမ္ဗန္ဓဝသေန န ကတန္တိ ဒဿေတိ။ **ဇာတေတ္ထာ**တိ ဇာတော ဧတ္ထ။ “ဇာတောမှီ”တိပိ ပါဌော။ **တသ္မာ ဝေဿန္တရော အဟူ**တိ ယသ္မာ တဒါ ဝေဿဝီထိယံ ဇာတော၊ တသ္မာ ဝေဿန္တရော နာမ အဟောသိ၊ ဝေဿန္တရောတိ နာမံ အကံသူတိ အတ္ထော။

မဟာသတ္တော မာတု ကုစ္ဆိတော နိက္ခမန္တော ဝိသဒေါ ဟုတွာ အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတွာဝ နိက္ခမိ။ နိက္ခန္တမတ္တေ ဧဝ မာတု ဟတ္ထံ ပသာရေတွာ “အမ္မ ဒါနံ ဒဿာမိ၊ အတ္ထိ ကိဉ္စီ”တိ အာဟ။ အထဿ မာတာ “တာတ ယထာဇ္ဈာသယံ ဒါနံ ဒေဟီ”တိ ဟတ္ထသမီပေ သဟဿတ္ထဝိကံ ဌပေသိ။ ဗောဓိသတ္တော ဟိ

Ummaṅgajātake[1] imasmiṁ **Jātake**[2] pacchimattabhāveti tīsu ṭhānesu jātamattova kathesi. Rājā mahāsattassa atidīghādidosavivajjitā madhurakhīrā catusaṭṭhidhātiyo upaṭṭhāpesi. Tena saddhiṁ jātānaṁ saṭṭhiyā dārakasahassānampi dhātiyo dāpesi. So saṭṭhidārakasahassehi saddhiṁ mahantena parivārena[3] vaḍḍhati. Tassa rājā satasahassagghanakaṁ kumārapiḷandhanaṁ kārāpetvā adāsi. So catupañcavassikakāle taṁ omuñcitvā dhātīnaṁ datvā puna tāhi dīyamānaṁ na gaṇhāti. Taṁ sutvā rājā "mama puttena dinnaṁ sudinnan"ti vatvā aparampi kāresi. Tampi deti. Dārakakāleyeva dhātīnaṁ navavāre piḷandhanaṁ adāsi.

Aṭṭhavassikakāle pana sayanapīṭhe nisinno cintesi "ahaṁ bāhirakadānaṁ demi, na taṁ maṁ paritoseti, ajjhattikadānaṁ dātukāmomhi. Sace hi maṁ koci hadayaṁ yāceyya, hadayaṁ nīharitvā dadeyyaṁ. Sace akkhīni yāceyya, akkhīni uppāṭetvā dadeyyaṁ. Sace sakalasarīre maṁsaṁ rudhirampi vā yāceyya, sakalasarīrato maṁsaṁ chinditvā rudhirampi asinā vijjhitvā dadeyyaṁ. Athāpi koci 'dāso me hohī'ti vadeyya, attānaṁ tassa sāvetvā dadeyyan"ti. Tassevaṁ sabhāvaṁ sarasaṁ cintentassa catunahutādhikadviyojanasatasahassabahalā ayaṁ mahāpathavī udakapariyantaṁ katvā kampi. Sinerupabbatarājā onamitvā Jetuttaranagarābhimukho aṭṭhāsi. Tena vuttaṁ—

78. "Yadāhaṁ dārako homi, jātiyā aṭṭhavassiko.
Tadā nisajja pāsāde, dānaṁ dātuṁ vicintayiṁ.

79. Hadayaṁ dadeyyaṁ cakkhuṁ, maṁsampi rudhirampi ca.
Dadeyyaṁ kāyaṁ sāvetvā, yadi koci yācaye mamaṁ.

80. Sabhāvaṁ cintayantassa, akampitamasaṇṭhitaṁ.
Akampi tattha pathavī, Sineruvanavaṭaṁsakā"ti.

Tattha **sāvetvā**ti "ajja paṭṭhāya ahaṁ imassa dāso"ti dāsabhāvaṁ sāvetvā. **Yadi koci yācaye maman**ti koci maṁ yadi yāceyya. **Sabhāvaṁ cintayantassā**ti aviparītaṁ attano yathābhūtaṁ sabhāvaṁ

1. Khu 6. 204 piṭṭhādīsu. 2. Khu 6. 312 piṭṭhādīsu. 3. Parihārena (Ka)

ဥမ္မင်္ဂဇာတကေ[၁] ဣမသ္မိံ **ဇာတကေ**[၂] ပစ္ဆိမတ္တဘာဝေတိ တီသု ဌာနေသု ဇာတမတ္တောဝ ကထေသိ။ ရာဇာ မဟာသတ္တဿ အတိဒီဃာဒိဒောသဝိဝဇ္ဇိတာ မဓုရခီရာ စတုသဋ္ဌိဓာတိယော ဥပဋ္ဌာပေသိ။ တေန သဒ္ဓိံ ဇာတာနံ သဋ္ဌိယာ ဒါရကသဟဿာနမ္ပိ ဓာတိယော ဒါပေသိ။ သော သဋ္ဌိဒါရကသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ မဟန္တေန ပရိဝါရေန[၃] ဝဍ္ဎတိ။ တဿ ရာဇာ သတသဟဿဂ္ဃနကံ ကုမာရပိဠန္ဓနံ ကာရာပေတွာ အဒါသိ။ သော စတုပဉ္စဝဿိကကာလေ တံ ဩမုဉ္စိတွာ ဓာတီနံ ဒတွာ ပုန တာဟိ ဒီယမာနံ န ဂဏှာတိ။ တံ သုတွာ ရာဇာ "မမ ပုတ္တေန ဒိန္နံ သုဒိန္န"န္တိ ဝတွာ အပရမ္ပိ ကာရေသိ။ တမ္ပိ ဒေတိ။ ဒါရကကာလေယေဝ ဓာတီနံ နဝဝါရေ ပိဠန္ဓနံ အဒါသိ။

အဋ္ဌဝဿိကကာလေ ပန သယနပီဌေ နိသိန္နော စိန္တေသိ "အဟံ ဗာဟိရကဒါနံ ဒေမိ၊ န တံ မံ ပရိတောသေတိ၊ အဇ္ဈတ္တိကဒါနံ ဒါတုကာမောမှိ။ သစေ ဟိ မံ ကောစိ ဟဒယံ ယာစေယျ၊ ဟဒယံ နီဟရိတွာ ဒဒေယျံ။ သစေ အက္ခီနိ ယာစေယျ၊ အက္ခီနိ ဥပ္ပါဋေတွာ ဒဒေယျံ။ သစေ သကလသရီရေ မံသံ ရုဓိရမ္ပိ ဝါ ယာစေယျ၊ သကလသရီရတော မံသံ ဆိန္ဒိတွာ ရုဓိရမ္ပိ အသိနာ ဝိဇ္ဈိတွာ ဒဒေယျံ။ အထာပိ ကောစိ 'ဒါသော မေ ဟောဟီ'တိ ဝဒေယျ၊ အတ္တာနံ တဿ သာဝေတွာ ဒဒေယျ"န္တိ။ တဿေဝံ သဘာဝံ သရသံ စိန္တေန္တဿ စတုနဟုတာဓိကဒွိယောဇနသတသဟဿဗဟလာ အယံ မဟာပထဝီ ဥဒကပရိယန္တံ ကတွာ ကမ္ပိ။ သိနေရုပဗ္ဗတရာဇာ ဩနမိတွာ ဇေတုတ္တရနဂရာဘိမုခေါ အဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇၈။ "ယဒါဟံ ဒါရကော ဟောမိ၊ ဇာတိယာ အဋ္ဌဝဿိကော။
တဒါ နိသဇ္ဇ ပါသာဒေ၊ ဒါနံ ဒါတုံ ဝိစိန္တယိံ။

၇၉။ ဟဒယံ ဒဒေယျံ စက္ခုံ၊ မံသမ္ပိ ရုဓိရမ္ပိ စ။
ဒဒေယျံ ကာယံ သာဝေတွာ၊ ယဒိ ကောစိ ယာစယေ မမံ။

၈၀။ သဘာဝံ စိန္တယန္တဿ၊ အကမ္ပိတမသဏ္ဌိတံ။
အကမ္ပိ တတ္ထ ပထဝီ၊ သိနေရုဝနဝဋံသကာ"တိ။

တတ္ထ **သာဝေတွာ**တိ "အဇ္ဇ ပဋ္ဌာယ အဟံ ဣမဿ ဒါသော"တိ ဒါသဘာဝံ သာဝေတွာ။ **ယဒိ ကောစိ ယာစယေ မမ**န္တိ ကောစိ မံ ယဒိ ယာစေယျ။ **သဘာဝံ စိန္တယန္တဿာ**တိ အဝိပရီတံ အတ္တနော ယထာဘူတံ သဘာဝံ

၁-ခု ၆-၂၀၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ခု ၆-၃၁၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-ပရိဟာရေန (က)

atittimaṁ[1] yathājjhāsayaṁ cintentassa mama, mayi cintenteti attho. **Akampitan**ti kampitarahitaṁ. **Asaṇṭhitan**ti saṅkocarahitaṁ. Yena hi lobhādinā abodhisattānaṁ cakkhādidāne cittutrāsasaṅkhātaṁ kampitaṁ saṅkocasaṅkhātaṁ saṇṭhitañca siyā, tena vināti attho. **Akampī**ti acali. **Sineruvanavaṭaṁsakā**ti Sinerumhi Uṭṭhitanandanavana Phārusakavana Missakavana Cittalatāvanādikappakataruvanaṁ Sineruvanaṁ. Atha vā Sineru ca Jambudīpādīsu ramaṇīyavanañca Sineruvanaṁ, taṁ vanaṁ vaṭaṁsakaṁ etissāti Sineruvanavaṭaṁsakā.

Evañca pathavikampane vattamāne madhuragambhīradevo gajjanto khaṇikavassaṁ vassi. Vijjulatā niccharimsu. Mahāsamuddo ubbhijji[2]. Sakko devarājā apphoṭesi. Mahābrahmā sādhukāramadāsi. Yāva brahmalokā ekakolāhalaṁ ahosi. Mahāsatto soḷasavassakāleyeva sabbasippānaṁ nipphattiṁ pāpuṇi. Tassa pitā rajjaṁ dātukāmo mātarā saddhiṁ mantetvā Maddarājakulato mātuladhītaraṁ Maddiṁ nāma rājakaññaṁ ānetvā soḷasannaṁ itthisahassānaṁ jeṭṭhakaṁ aggamahesiṁ katvā mahāsattaṁ rajje abhisiñci. Mahāsatto rajje patiṭṭhitakālato paṭṭhāya devasikaṁ chasatasahassāni vissajjetvā mahādānaṁ pavattento anvaddhamāsaṁ dānaṁ oloketuṁ upasaṅkamati. Aparabhāge Maddidevī puttaṁ vijāyi, taṁ kañcanajālena sampaṭicchiṁsu, tenassa "Jālikumāro"tveva nāmaṁ kariṁsu. Tassa padasā gamanakāle sā dhītaraṁ vijāyi, taṁ kaṇhājinena sampaṭicchiṁsu, tenassā "Kaṇhājinā"tveva nāmaṁ kariṁsu. Tena vuttaṁ—

81. "Anvaddhamāse pannarase, puṇṇamāse uposathe.
Paccayaṁ nāgamāruyha, dānaṁ dātuṁ upāgamin"ti.

Tattha **anvaddhamāse**ti anu-addhamāse, addhamāse addhamāseti attho. **Puṇṇamāse**ti puṇṇamāsiyaṁ, māsaparipūriyā candaparipūriyā ca samannāgate pannarase dānaṁ dātuṁ upāgaminti sambandho. Tatrāyaṁ yojanā—**paccayaṁ nāgamāruyha** addhamāse addhamāse **dānaṁ dātuṁ** dānasālaṁ **upāgamiṁ**, evaṁ upagacchanto ca yadā ekasmiṁ pannarase puṇṇamāsi-uposathe dānaṁ dātuṁ upāgamiṁ,
tadā **Kaliṅgaraṭṭhavisayā brāhmaṇā**

1. Akittimaṁ (Sī) 2. Ubbatti (Ka)

အတိတ္တိမံ[1] ယထာဇ္ဈာသယံ စိန္တေန္တဿ မမ၊ မယိ စိန္တေန္တေတိ အတ္ထော။ **အကမ္ပိတ**န္တိ ကမ္ပိတရဟိတံ။ **အသဏ္ဌိတ**န္တိ သင်္ကောစရဟိတံ။ ယေန ဟိ လောဘာဒိနာ အဗောဓိသတ္တာနံ စက္ခာဒိဒါနေ စိတ္တုတြာသသင်္ခါတံ ကမ္ပိတံ သင်္ကောစသင်္ခါတံ သဏ္ဌိတဉ္စ သိယာ၊ တေန ဝိနာတိ အတ္ထော။ **အကမ္ပီ**တိ အစလိ။ **သိနေရုဝနဝဋံသကာ**တိ သိနေရုမှိ ဥဋ္ဌိတနန္ဒနဝနဖာရုသကဝနမိဿကဝနစိတ္တလတာဝနာဒိကပ္ပကတရုဝနံ သိနေရုဝနံ။ အထ ဝါ သိနေရု စ ဇမ္ဗုဒီပါဒီသု ရမဏီယဝနဉ္စ သိနေရုဝနံ၊ တံ ဝနံ ဝဋံသကံ ဧတိဿာတိ သိနေရုဝနဝဋံသကာ။

ဧဝဉ္စ ပထဝိကမ္ပနေ ဝတ္တမာနေ မဓုရဂမ္ဘီရဒေဝေါ ဂဇ္ဇန္တော ခဏိကဝဿံ ဝဿိ။ ဝိဇ္ဇုလတာ နိစ္ဆရိံသု။ မဟာသမုဒ္ဒေါ ဥဗ္ဘိဇ္ဇိ[2]။ သက္ကော ဒေဝရာဇာ အပ္ဖောဋေသိ။ မဟာဗြဟ္မာ သာဓုကာရမဒါသိ။ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ ဧကကောလာဟလံ အဟောသိ။ မဟာသတ္တော သောဠသဝဿကာလေယေဝ သဗ္ဗသိပ္ပါနံ နိပ္ဖတ္တိံ ပါပုဏိ။ တဿ ပိတာ ရဇ္ဇံ ဒါတုကာမော မာတရာ သဒ္ဓိံ မန္တေတွာ မဒ္ဒရာဇကုလတော မာတုလဓီတရံ မဒ္ဒိံ နာမ ရာဇကညံ အာနေတွာ သောဠသန္နံ ဣတ္ထိသဟဿာနံ ဇေဋ္ဌကံ အဂ္ဂမဟေသိံ ကတွာ မဟာသတ္တံ ရဇ္ဇေ အဘိသိဉ္စိ။ မဟာသတ္တော ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ဒေဝသိကံ ဆသတသဟဿာနိ ဝိဿဇ္ဇေတွာ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေန္တော အန္ဝဒ္ဓမာသံ ဒါနံ ဩလောကေတုံ ဥပသင်္ကမတိ။ အပရဘာဂေ မဒ္ဒိဒေဝီ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ၊ တံ ကဉ္စနဇာလေန သမ္ပဋိစ္ဆိံသု၊ တေနဿ "ဇာလိကုမာရော"တွေဝ နာမံ ကရိံသု။ တဿ ပဒသာ ဂမနကာလေ သာ ဓီတရံ ဝိဇာယိ၊ တံ ကဏှာဇိနေန သမ္ပဋိစ္ဆိံသု၊ တေနဿာ "ကဏှာဇိနာ"တွေဝ နာမံ ကရိံသု။ တေန ဝုတ္တံ—

၈၁။ "အန္ဝဒ္ဓမာသေ ပန္နရသေ၊ ပုဏ္ဏမာသေ ဥပေါသထေ။
ပစ္စယံ နာဂမာရုယှ၊ ဒါနံ ဒါတုံ ဥပါဂမိ"န္တိ။

တတ္ထ **အန္ဝဒ္ဓမာသေ**တိ အနုအဒ္ဓမာသေ၊ အဒ္ဓမာသေ အဒ္ဓမာသေတိ အတ္ထော။ **ပုဏ္ဏမာသေ**တိ ပုဏ္ဏမာသိယံ၊ မာသပရိပူရိယာ စန္ဒပရိပူရိယာ စ သမန္နာဂတေ ပန္နရသေ ဒါနံ ဒါတုံ ဥပါဂမိန္တိ သမ္ဗန္ဓော။ တတြာယံ ယောဇနာ— **ပစ္စယံ နာဂမာရုယှ** အဒ္ဓမာသေ အဒ္ဓမာသေ **ဒါနံ ဒါတုံ** ဒါနသာလံ **ဥပါဂမိံ**၊ ဧဝံ ဥပဂစ္ဆန္တော စ ယဒါ ဧကသ္မိံ ပန္နရသေ ပုဏ္ဏမာသိဥပေါသထေ ဒါနံ ဒါတုံ ဥပါဂမိံ၊ တဒါ **ကလိင်္ဂရဋ္ဌဝိသယာ ဗြာဟ္မဏာ**

၁-အကိတ္တိမံ (သီ) ၂-ဥဗ္ဗတ္တိ (က)

upagañchu manti. Tattha **paccayaṁ nāgan**ti paccayanāmakaṁ maṅgalahatthiṁ. Bodhisattassa hi jātadivase ekā ākāsacārinī kareṇukā[1] abhimaṅgalasammataṁ sabbasetahatthipotakaṁ ānetvā maṅgalahatthiṭṭhāne ṭhapetvā pakkāmi. Tassa mahāsattaṁ paccayaṁ katvā laddhattā "Paccayo"tveva nāmaṁ kariṁsu. Taṁ paccayanāmakaṁ opavayhaṁ hatthināgaṁ āruyha dānaṁ dātuṁ upāgaminti. Tena vuttaṁ—

82. "Kaliṅgaraṭṭhavisayā, brāhmaṇā upagañchu maṁ.
Ayācuṁ maṁ hatthināgaṁ, dhaññaṁ maṅgalasammataṁ.

83. Avuṭṭhiko janapado, dubbhikkho chātako mahā.
Dadāhi pavaraṁ nāgaṁ, sabbasetaṁ gajuttaman"ti.

Tattha **"Kaliṅgaraṭṭhavisayā"**ti-ādigāthā heṭṭhā **Kururājacaritepi**[2] āgatā eva, tasmā tāsaṁ attho kathāmaggo ca tattha vuttanayeneva veditabbo. Idha pana maṅgalahatthino setattā **"sabbasetaṁ gajuttaman"**ti vuttaṁ. Bodhisatto hatthikkhandhavaragato—

84. "Dadāmi na vikampāmi, yaṁ maṁ yācanti brāhmaṇā.
Santaṁ nappaṭigūhāmi, dāne me ramate mano"ti—

attano dānābhiratiṁ pavedento—

85. "Na me yācakamanuppatte, paṭikkhepo anucchavo.
Mā me bhijji samādānaṁ, dassāmi vipulaṁ gajan"ti—

paṭijānitvā hatthikkhandhato oruyha analaṅkataṭṭhānaṁ olokanatthaṁ anupariyāyitvā analaṅkataṭṭhānaṁ adisvā kusumamissagandhodakabharitaṁ suvaṇṇabhiṅgāraṁ gahetvā "bhonto ito ethā"ti alaṅkatarajatadāmasadisaṁ hatthisoṇḍaṁ tesaṁ hatthe ṭhapetvā udakaṁ pātetvā alaṅkatavāraṇaṁ adāsi. Tena vuttaṁ—

86. "Nāgaṁ gahetvā soṇḍāya, bhiṅgāre ratanāmaye.
Jalaṁ hatthe ākiritvā, brāhmaṇānaṁ adaṁ gajan"ti.

1. Kaṇerukā (Sī, Ka) 2. Khu 4. 387 piṭṭhe.

ဥပဂစ္ဆုံ မန္တိ။ တတ္ထ **ပစ္စယံ နာဂ**န္တိ ပစ္စယနာမကံ မင်္ဂလဟတ္ထိံ။ ဗောဓိသတ္တဿ ဟိ ဇာတဒိဝသေ ဧကာ အာကာသစာရိနီ ကရေဏုကာ[၁] အဘိမင်္ဂလသမ္မတံ သဗ္ဗသေတဟတ္ထိပေါတကံ အာနေတွာ မင်္ဂလဟတ္ထိဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ ပက္ကာမိ။ တဿ မဟာသတ္တံ ပစ္စယံ ကတွာ လဒ္ဓတ္တာ "ပစ္စယော"တွေဝ နာမံ ကရိံသု။ တံ ပစ္စယနာမကံ ဩပဝယှံ ဟတ္ထိနာဂံ အာရုယှ ဒါနံ ဒါတုံ ဥပါဂမိန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈၂။ "ကလိင်္ဂရဋ္ဌဝိသယာ၊ ဗြာဟ္မဏာ ဥပဂစ္ဆုံ မံ။
အယာစုံ မံ ဟတ္ထိနာဂံ၊ ဓညံ မင်္ဂလသမ္မတံ။

၈၃။ အဝုဋ္ဌိကော ဇနပဒေါ၊ ဒုဗ္ဘိက္ခော ဆာတကော မဟာ။
ဒဒါဟိ ပဝရံ နာဂံ၊ သဗ္ဗသေတံ ဂဇုတ္တမ"န္တိ။

တတ္ထ **"ကလိင်္ဂရဋ္ဌဝိသယာ"**တိအာဒိဂါထာ ဟေဋ္ဌာ **ကုရုရာဇစရိတေပိ**[၂] အာဂတာ ဧဝ၊ တသ္မာ တာသံ အတ္ထော ကထာမဂ္ဂေါ စ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣဓ ပန မင်္ဂလဟတ္ထိနော သေတတ္တာ **"သဗ္ဗသေတံ ဂဇုတ္တမ"**န္တိ ဝုတ္တံ။ ဗောဓိသတ္တော ဟတ္ထိက္ခန္ဓဝရဂတော—

၈၄။ "ဒဒါမိ န ဝိကမ္ပာမိ၊ ယံ မံ ယာစန္တိ ဗြာဟ္မဏာ။
သန္တံ နပ္ပဋိဂူဟာမိ၊ ဒါနေ မေ ရမတေ မနော"တိ—

အတ္တနော ဒါနာဘိရတိံ ပဝေဒေန္တော—

၈၅။ "န မေ ယာစကမနုပ္ပတ္တေ၊ ပဋိက္ခေပေါ အနုစ္ဆဝေါ။
မာ မေ ဘိဇ္ဇိ သမာဒါနံ၊ ဒဿာမိ ဝိပုလံ ဂဇ"န္တိ—

ပဋိဇာနိတွာ ဟတ္ထိက္ခန္ဓတော ဩရုယှ အနလင်္ကတဋ္ဌာနံ ဩလောကနတ္ထံ အနုပရိယာယိတွာ အနလင်္ကတဋ္ဌာနံ အဒိသွာ ကုသုမမိဿဂန္ဓောဒကဘရိတံ သုဝဏ္ဏဘိင်္ဂါရံ ဂဟေတွာ "ဘောန္တော ဣတော ဧထာ"တိ အလင်္ကတရဇတဒါမသဒိသံ ဟတ္ထိသောဏ္ဍံ တေသံ ဟတ္ထေ ဌပေတွာ ဥဒကံ ပါတေတွာ အလင်္ကတဝါရဏံ အဒါသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈၆။ "နာဂံ ဂဟေတွာ သောဏ္ဍာယ၊ ဘိင်္ဂါရေ ရတနာမယေ။
ဇလံ ဟတ္ထေ အာကိရိတွာ၊ ဗြာဟ္မဏာနံ အဒံ ဂဇ"န္တိ။

၁-ကဏေရုကာ (သီ၊ က) ၂-ခု ၄-၃၈၇-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **santan**ti vijjamānaṁ deyyadhammaṁ. **Nappaṭigūhāmī**ti na paṭicchādemi. Yo hi attano santakaṁ “mayhameva hotū”ti cinteti, yācito vā paṭikkhipati, so yācakānaṁ abhimukhe ṭhitampi atthato paṭicchādeti nāma. Mahāsatto pana attano sīsaṁ ādiṁ katvā ajjhattikadānaṁ dātukāmova, kathaṁ bāhiraṁ paṭikkhipati, tasmā āha “santaṁ nappaṭigūhāmī”ti. Tenevāha “dāne me ramate mano”ti. Sesaṁ heṭṭhā vuttatthameva.

Tassa pana hatthino catūsu pādesu alaṅkārā cattāri satasahassāni agghanti, ubhosu passesu alaṅkārā dve satasahassāni, heṭṭhā udare kambalaṁ satasahassaṁ, piṭṭhiyaṁ muttājālaṁ maṇijālaṁ kañcanajālanti tīṇi jālāni tīṇi satasahassāni, ubho kaṇṇālaṅkārā dve satasahassāni, piṭṭhiyaṁ atthatakambalaṁ satasahassaṁ, kumbhālaṅkāro satasahassaṁ, tayo vaṭaṁsakā tīṇi satasahassāni, kaṇṇacūḷālaṅkāro satasahassaṁ, dvinnaṁ dantānaṁ alaṅkārā dve satasahassāni, soṇḍāya sovatthikālaṅkāro satasahassaṁ, naṅguṭṭhālaṅkāro satasahassaṁ, ārohaṇanisseṇi satasahassaṁ, bhuñjanakaṭāhaṁ satasahassaṁ, ṭhapetvā anagghabhaṇḍaṁ idaṁ tāva ettakaṁ catuvīsati satasahassāni agghati. Chattapiṇḍiyaṁ pana maṇi, cūḷāmaṇi, muttāhāre maṇi, aṅkuse maṇi, hatthikaṇṭhaveṭhanamuttāhāre maṇi, hatthikumbhe maṇīti imāni cha anagghāni, hatthīpi anaggho evāti hatthinā saddhiṁ satta anagghāni, tāni sabbāni brāhmaṇānaṁ adāsi. Tathā hatthino paricārakāni pañca kulasatāni hatthimeṇḍahatthigopakehi saddhiṁ adāsi. Saha dānena panassa heṭṭhā vuttanayeneva bhūmikampādayo ahesuṁ. Tena vuttaṁ—

87. “Punāparaṁ dadantassa, sabbasetaṁ gajuttamaṁ.
Tadāpi pathavī kampi, Sineruvanavaṭaṁsakā”ti.

Jātakepi[1] vuttaṁ—

“Tadāsi yaṁ bhiṁsanakaṁ, tadāsi lomahaṁsanaṁ.
Hatthināge padinnamhi, medanī sampakampathā”ti.

1. Khu 6. 313 piṭṭhe.

တတ္ထ **သန္တန္တိ** ဝိဇ္ဇမာနံ ဒေယျဓမ္မံ။ **နပ္ပဋိဂူဟာမီတိ** န ပဋိစ္ဆာဒေမိ။ ယော ဟိ အတ္တနော သန္တကံ “မယှမေဝ ဟောတူ”တိ စိန္တေတိ၊ ယာစိတော ဝါ ပဋိက္ခိပတိ၊ သော ယာစကာနံ အဘိမုခေ ဌိတမ္ပိ အတ္ထတော ပဋိစ္ဆာဒေတိ နာမ။ မဟာသတ္တော ပန အတ္တနော သီသံ အာဒိံ ကတွာ အဇ္ဈတ္တိကဒါနံ ဒါတုကာမောဝ၊ ကထံ ဗာဟိရံ ပဋိက္ခိပတိ၊ တသ္မာ အာဟ “သန္တံ နပ္ပဋိဂူဟာမီ”တိ။ တေနေဝါဟ “ဒါနေ မေ ရမတေ မနော”တိ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

တဿ ပန ဟတ္ထိနော စတူသု ပါဒေသု အလင်္ကာရာ စတ္တာရိ သတသဟဿာနိ အဂ္ဃန္တိ၊ ဥဘောသု ပဿေသု အလင်္ကာရာ ဒွေ သတသဟဿာနိ၊ ဟေဋ္ဌာ ဥဒရေ ကမ္ဗလံ သတသဟဿံ၊ ပိဋ္ဌိယံ မုတ္တာဇာလံ မဏိဇာလံ ကဉ္စနဇာလန္တိ တီဏိ ဇာလာနိ တီဏိ သတသဟဿာနိ၊ ဥဘော ကဏ္ဏာလင်္ကာရာ ဒွေ သတသဟဿာနိ၊ ပိဋ္ဌိယံ အတ္ထတကမ္ဗလံ သတသဟဿံ၊ ကုမ္ဘာလင်္ကာရော သတသဟဿံ၊ တယော ဝဋံသကာ တီဏိ သတသဟဿာနိ၊ ကဏ္ဏစူဠာလင်္ကာရော သတသဟဿံ၊ ဒွိန္နံ ဒန္တာနံ အလင်္ကာရာ ဒွေ သတသဟဿာနိ၊ သောဏ္ဍာယ သောဝတ္ထိကာလင်္ကာရော သတသဟဿံ၊ နင်္ဂုဋ္ဌာလင်္ကာရော သတသဟဿံ၊ အာရောဟဏနိဿေဏိ သတသဟဿံ၊ ဘုဉ္ဇနကဋာဟံ သတသဟဿံ၊ ဌပေတွာ အနဂ္ဃဘဏ္ဍံ ဣဒံ တာဝ ဧတ္တကံ စတုဝီသတိ သတသဟဿာနိ အဂ္ဃတိ။ ဆတ္တပိဏ္ဍိယံ ပန မဏိ, စူဠာမဏိ, မုတ္တာဟာရေ မဏိ, အင်္ကုသေ မဏိ, ဟတ္ထိကဏ္ဌဝေဌနမုတ္တာဟာရေ မဏိ, ဟတ္ထိကုမ္ဘေ မဏီတိ ဣမာနိ ဆ အနဂ္ဃာနိ၊ ဟတ္ထီပိ အနဂ္ဃော ဧဝါတိ ဟတ္ထိနာ သဒ္ဓိံ သတ္တ အနဂ္ဃာနိ၊ တာနိ သဗ္ဗာနိ ဗြာဟ္မဏာနံ အဒါသိ။ တထာ ဟတ္ထိနော ပရိစာရကာနိ ပဉ္စ ကုလသတာနိ ဟတ္ထိမေဏ္ဍဟတ္ထိဂောပကေဟိ သဒ္ဓိံ အဒါသိ။ သဟ ဒါနေန ပနဿ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဘူမိကမ္ပာဒယော အဟေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈၇။ “ပုနာပရံ ဒဒန္တဿ၊ သဗ္ဗသေတံ ဂဇုတ္တမံ။
တဒါပိ ပထဝီ ကမ္ပိ၊ သိနေရုဝနဝဋံသကာ”တိ။

ဇာတကေပိ[1] ဝုတ္တံ—

“တဒါသိ ယံ ဘိံသနကံ၊ တဒါသိ လောမဟံသနံ။
ဟတ္ထိနာဂေ ပဒိန္နမှိ၊ မေဒနီ သမ္ပကမ္ပထာ”တိ။

၁. ခု ၆-၃၁၃-ပိဋ္ဌေ။

88. **Tassa nāgassa dānenā**ti chahi anagghehi saddhiṁ catuvīsatisatasahassagghanika-alaṅkārabhaṇḍasahitassa tassa maṅgalahatthissa pariccāgena. **Sivayo**ti Sivirājakumārā ceva Siviraṭṭhavāsino ca. “Sivayo”ti ca desanāsīsametaṁ. Tattha hi amaccā pārisajjā brāhmaṇagahapatikā negamajānapadā nāgarā sakalaraṭṭhavāsino ca Sañjayamahārājaṁ Phussatideviṁ Maddideviñca ṭhapetvā sabbe eva. **Kuddhā**ti devatāvattanena bodhisattassa kuddhā. **Samāgatā**ti sannipatitā. Te kira brāhmaṇā hatthiṁ labhitvā taṁ abhiruhitvā mahādvārena pavisitvā nagaramajjhena pāyiṁsu. Mahājanena ca “ambho brāhmaṇā amhākaṁ hatthī kuto abhiruḷho”ti vutte “Vessantaramahārājena no hatthī dinno, ke tumhe”ti hatthavikārādīhi ghaṭṭentā agamaṁsu. Atha amacce ādiṁ katvā mahājanā rājadvāre sannipatitvā “raññā nāma brāhmaṇānaṁ dhanaṁ vā dhaññaṁ vā khettaṁ vā vatthu vā dāsidāsaparicārikā vā dātabbā siyā[1], kathañhi nāmāyaṁ Vessantaramahārājā rājārahaṁ maṅgalahatthiṁ dassati, na idāni evaṁ rajjaṁ vināsetuṁ dassāmā”ti ujjhāyitvā Sañjayamahārājassa tamatthaṁ ārocetvā tena anunīyamānā ananuyantā agamaṁsu. Kevalaṁ pana—

“Mā naṁ daṇḍena satthena, na hi so bandhanāraho.
Pabbājehi ca naṁ raṭṭhā, vaṅke vasatu pabbate”ti[2]—

vadiṁsu. Tena vuttaṁ—

“Pabbājesuṁ sakā raṭṭhā, vaṅkaṁ gacchatu pabbatan”ti.

Tattha **pabbājesun**ti rajjato bahi vāsatthāya ussukkamakaṁsu.

Rājāpi “mahā kho ayaṁ paṭipakkho, handa mama putto katipāhaṁ rajjato bahi vasatū”ti cintetvā—

“Eso ce Sivīnaṁ chando, chandaṁ nappanudāmase.
Imaṁ so vasatu rattiṁ, kāme ca paribhuñjatu.

Tato ratyā vivasāne, sūriyuggamanaṁ pati.
Samaggā sivayo hutvā, raṭṭhā pabbājayantu nan”ti[2]—

1. Dāsidāsaparivārakaṁ vā dātabbaṁ siyā (Sī)   2. Khu 6. 314 piṭṭhe.

၈၈။ **တဿ နာဂဿ ဒါနေနာ**တိ ဆဟိ အနဂ္ဃေဟိ သဒ္ဓိံ စတုဝီသတိသတသဟဿဂ္ဃနိကအလင်္ကာရဘဏ္ဍသဟိတဿ တဿ မင်္ဂလဟတ္ထိဿ ပရိစ္စာဂေန။ **သိဝယော**တိ သိဝိရာဇကုမာရာ စေဝ သိဝိရဋ္ဌဝါသိနော စ။ “သိဝယော”တိ စ ဒေသနာသီသမေတံ။ တတ္ထ ဟိ အမစ္စာ ပါရိသဇ္ဇာ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာ နေဂမဇာနပဒါ နာဂရာ သကလရဋ္ဌဝါသိနော စ သဉ္စယမဟာရာဇံ ဖုဿတိဒေဝိံ မဒ္ဒိဒေဝိဉ္စ ဌပေတွာ သဗ္ဗေ ဧဝ။ **ကုဒ္ဓါ**တိ ဒေဝတာဝတ္တနေန ဗောဓိသတ္တဿ ကုဒ္ဓါ။ **သမာဂတာ**တိ သန္နိပတိတာ။ တေ ကိရ ဗြာဟ္မဏာ ဟတ္ထိံ လဘိတွာ တံ အဘိရုဟိတွာ မဟာဒွါရေန ပဝိသိတွာ နဂရမဇ္ဈေန ပါယိံသု။ မဟာဇနေန စ “အမ္ဘော ဗြာဟ္မဏာ အမှာကံ ဟတ္ထီ ကုတော အဘိရုဠှော”တိ ဝုတ္တေ “ဝေဿန္တရမဟာရာဇေန နော ဟတ္ထီ ဒိန္နော၊ ကေ တုမှေ”တိ ဟတ္ထဝိကာရာဒီဟိ ဃဋ္ဋေန္တာ အဂမံသု။ အထ အမစ္စေ အာဒိံ ကတွာ မဟာဇနာ ရာဇဒွါရေ သန္နိပတိတွာ “ရညာ နာမ ဗြာဟ္မဏာနံ ဓနံ ဝါ ဓညံ ဝါ ခေတ္တံ ဝါ ဝတ္ထု ဝါ ဒါသိဒါသပရိစာရိကာ ဝါ ဒါတဗ္ဗာ သိယာ[၁]၊ ကထဉှိ နာမာယံ ဝေဿန္တရမဟာရာဇာ ရာဇာရဟံ မင်္ဂလဟတ္ထိံ ဒဿတိ၊ န ဣဒါနိ ဧဝံ ရဇ္ဇံ ဝိနာသေတုံ ဒဿာမာ”တိ ဥဇ္ဈာယိတွာ သဉ္စယမဟာရာဇဿ တမတ္ထံ အာရောစေတွာ တေန အနုနီယမာနာ အနနုယန္တာ အဂမံသု။ ကေဝလံ ပန—

“မာ နံ ဒဏ္ဍေန သတ္ထေန၊ န ဟိ သော ဗန္ဓနာရဟော။
ပဗ္ဗာဇေဟိ စ နံ ရဋ္ဌာ၊ ဝင်္ကေ ဝသတု ပဗ္ဗတေ”တိ[၂]—

ဝဒိံသု။ တေန ဝုတ္တံ—

“ပဗ္ဗာဇေသုံ သကာ ရဋ္ဌာ၊ ဝင်္ကံ ဂစ္ဆတု ပဗ္ဗတ”န္တိ။

တတ္ထ **ပဗ္ဗာဇေသု**န္တိ ရဇ္ဇတော ဗဟိ ဝါသတ္ထာယ ဥဿုက္ကမကံသု။

ရာဇာပိ “မဟာ ခေါ အယံ ပဋိပက္ခော၊ ဟန္ဒ မမ ပုတ္တော ကတိပါဟံ ရဇ္ဇတော ဗဟိ ဝသတူ”တိ စိန္တေတွာ—

“ဧသော စေ သိဝီနံ ဆန္ဒော၊ ဆန္ဒံ နပ္ပနုဒါမသေ။
ဣမံ သော ဝသတု ရတ္တိံ၊ ကာမေ စ ပရိဘုဉ္ဇတု။

တတော ရတျာ ဝိဝသာနေ၊ သူရိယုဂ္ဂမနံ ပတိ။
သမဂ္ဂါ သိဝယော ဟုတွာ၊ ရဋ္ဌာ ပဗ္ဗာဇယန္တု န”န္တိ[၂]—

၁-ဒါသိဒါသပရိဝါရကံ ဝါ ဒါတဗ္ဗံ သိယာ (သီ)   ၂-ခု ၆-၃၁၄-ပိဋ္ဌေ။

vatvā puttassa santike kattāraṁ pesesi “imaṁ pavattiṁ mama puttassa ārocehī”ti. So tathā akāsi.

Mahāsattopi taṁ sutvā—

“Kismiṁ me sivayo kuddhā, nāhaṁ passāmi dukkaṭaṁ.
Taṁ me katte viyācikkha, kasmā pabbājayanti man”ti[1]—

kāraṇaṁ pucchi. Tena “tumhākaṁ hatthidānenā”ti vutte somanassappatto hutvā—

“Hadayaṁ cakkhumpa’haṁ dajjaṁ, kiṁ me bāhirakaṁ dhanaṁ.
Hiraññaṁ vā suvaṇṇaṁ vā, muttā veḷuriyā maṇi.

Dakkhiṇaṁ vāpa’haṁ bāhuṁ, disvā yācakamāgate.
Dadeyyaṁ na vikampeyyaṁ, dāne me ramate mano.

Kāmaṁ maṁ sivayo sabbe, pabbājentu hanantu vā.
Neva dānā viramissaṁ, kāmaṁ chindantu sattadhā”ti[2]—

vatvā “nāgarā me ekadivasaṁ dānaṁ dātuṁ okāsaṁ dentu, sve dānaṁ datvā tatiyadivase gamissāmī”ti vatvā kattāraṁ tesaṁ santike pesetvā “ahaṁ sve sattasatakaṁ nāma mahādānaṁ dassāmi, sattahatthisatāni satta-assasatāni sattarathasatāni satta-itthisatāni sattadāsasatāni sattadāsisatāni sattadhenusatāni paṭiyādehi, nānappakārañca annapānādiṁ sabbaṁ dātabbayuttakaṁ upaṭṭhapehī”ti sabbakammikaṁ amaccaṁ āṇāpetvā ekakova Maddideviyā vasanaṭṭhānaṁ gantvā “bhadde Maddi anugāmitanidhiṁ nidahamānā sīlavantesu dadeyyāsī”ti tampi dāne niyojetvā tassā attano gamanakāraṇaṁ ācikkhitvā “ahaṁ vanaṁ vasanatthāya gamissāmi, tvaṁ idheva anukkaṇṭhitā vasāhī”ti āha. Sā “nāhaṁ mahārāja tumhehi vinā ekadivasampi vasissāmī”ti āha.

Dutiyadivase sattasatakaṁ mahādānaṁ pavattesi. Tassa sattasatakaṁ dānaṁ dentasseva sāyaṁ ahosi. Alaṅkatarathena mātāpitūnaṁ vasanaṭṭhānaṁ gantvā “ahaṁ sve gamissāmī”ti te āpucchitvā akāmakānaṁ tesaṁ assumukhānaṁ rodantānaṁyeva vanditvā padakkhiṇaṁ katvā tato

1. Khu 6. 315 piṭṭhe. 2. Khu 6. 316 piṭṭhe.

ဝတွာ ပုတ္တဿ သန္တိကေ ကတ္တာရံ ပေသေသိ “ဣမံ ပဝတ္တိံ မမ ပုတ္တဿ အာရောစေဟီ”တိ။ သော တထာ အကာသိ။

မဟာသတ္တောပိ တံ သုတွာ—

“ကိသ္မိံ မေ သိဝယော ကုဒ္ဓါ၊ နာဟံ ပဿာမိ ဒုက္ကဋံ။
တံ မေ ကတ္တေ ဝိယာစိက္ခ၊ ကသ္မာ ပဗ္ဗာဇယန္တိ မ”န္တိ[၁]—

ကာရဏံ ပုစ္ဆိ။ တေန “တုမှာကံ ဟတ္ထိဒါနေနာ”တိ ဝုတ္တေ သောမနဿ-ပ္ပတ္တော ဟုတွာ—

“ဟဒယံ စက္ခုမ္ပ’ဟံ ဒဇ္ဇံ၊ ကိံ မေ ဗာဟိရကံ ဓနံ။
ဟိရညံ ဝါ သုဝဏ္ဏံ ဝါ၊ မုတ္တာ ဝေဠုရိယာ မဏိ။

ဒက္ခိဏံ ဝါပ’ဟံ ဗာဟုံ၊ ဒိသွာ ယာစကမာဂတေ။
ဒဒေယျံ န ဝိကမ္ပေယျံ၊ ဒါနေ မေ ရမတေ မနော။

ကာမံ မံ သိဝယော သဗ္ဗေ၊ ပဗ္ဗာဇေန္တု ဟနန္တု ဝါ။
နေဝ ဒါနာ ဝိရမိဿံ၊ ကာမံ ဆိန္ဒန္တု သတ္တဓာ”တိ[၂]—

ဝတွာ “နာဂရာ မေ ဧကဒိဝသံ ဒါနံ ဒါတုံ ဩကာသံ ဒေန္တု၊ သွေ ဒါနံ ဒတွာ တတိယဒိဝသေ ဂမိဿာမီ”တိ ဝတွာ ကတ္တာရံ တေသံ သန္တိကေ ပေသေတွာ “အဟံ သွေ သတ္တသတကံ နာမ မဟာဒါနံ ဒဿာမိ၊ သတ္တ-ဟတ္ထိသတာနိ သတ္တအဿသတာနိ သတ္တရထသတာနိ သတ္တဣတ္ထိသတာနိ သတ္တဒါသသတာနိ သတ္တဒါသိသတာနိ သတ္တဓေနုသတာနိ ပဋိယာဒေဟိ၊ နာနပ္ပကာရဉ္စ အန္နပါနာဒိံ သဗ္ဗံ ဒါတဗ္ဗယုတ္တကံ ဥပဋ္ဌပေဟီ”တိ သဗ္ဗကမ္မိကံ အမစ္စံ အာဏာပေတွာ ဧကကောဝ မဒ္ဒိဒေဝိယာ ဝသနဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ “ဘဒ္ဒေ မဒ္ဒိ အနုဂါမိကနိဓိံ နိဒဟမာနာ သီလဝန္တေသု ဒဒေယျာသီ”တိ တမ္ပိ ဒါနေ နိယောဇေတွာ တဿာ အတ္တနော ဂမနကာရဏံ အာစိက္ခိတွာ “အဟံ ဝနံ ဝသနတ္ထာယ ဂမိဿာမိ၊ တွံ ဣဓေဝ အနုက္ကဏ္ဌိတာ ဝသာဟီ”တိ အာဟ။ သာ “နာဟံ မဟာရာဇ တုမှေဟိ ဝိနာ ဧကဒိဝသမ္ပိ ဝသိဿာမီ”တိ အာဟ။

ဒုတိယဒိဝသေ သတ္တသတကံ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ တဿ သတ္တသတကံ ဒါနံ ဒေန္တဿေဝ သာယံ အဟောသိ။ အလင်္ကတရထေန မာတာပိတူနံ ဝသနဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ “အဟံ သွေ ဂမိဿာမီ”တိ တေ အာပုစ္ဆိတွာ အကာမကာနံ တေသံ အဿုမုခါနံ ရောဒန္တာနံယေဝ ဝန္ဒိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ တတော

၁-ခု ၆-၃၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၆-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ။

nikkhamitvā taṁ divasaṁ attano nivesane vasitvā punadivase “gamissāmī”ti pāsādato otari. Maddidevī sassusasurehi nānānayehi yācitvā nivattiyamānāpi tesaṁ vacanaṁ anādiyitvā te vanditvā padakkhiṇaṁ katvā sesitthiyo apaloketvā[1] dve putte ādāya Vessantarassa paṭhamataraṁ gantvā rathe aṭṭhāsi.

Mahāpuriso rathaṁ abhiruhitvā rathe ṭhito mahājanaṁ āpucchitvā “appamattā dānādīni puññāni karothā”ti ovādamassa datvā nagarato nikkhami. Bodhisattassa mātā “putto me dānavittako[2] dānaṁ detū”ti ābharaṇehi saddhiṁ sattaratanapūrāni sakaṭāni ubhosu passesu pesesi. Sopi attano kāyāruḷhameva ābharaṇabhaṇḍaṁ sampattayācakānaṁ aṭṭhārasa vāre datvā sesaṁ sabbamadāsi. Nagarā nikkhamitvāva nivattitvā oloketukāmo ahosi. Athassa puññānubhāvena rathappamāṇe ṭhāne mahāpathavī bhijjitvā parivattitvā rathaṁ nagarābhimukhaṁ akāsi. So mātāpitūnaṁ vasanaṭṭhānaṁ olokesi. Tena kāruññena pathavikampo ahosi. Tena vuttaṁ “**tesaṁ nicchubhamānānan**”ti-ādi.

89-90. Tattha **nicchubhamānānan**ti tesu sivīsu nikkaḍḍhantesu, pabbājentesūti attho. Tesaṁ vā nikkhamantānaṁ. **Mahādānaṁ pavattetun**ti sattasatakamahādānaṁ dātuṁ. **Ayācissan**ti yāciṁ. **Sāvayitvā**ti ghosāpetvā. **Kaṇṇabherin**ti yugalamahābheriṁ. **Dadāmahan**ti dadāmi ahaṁ.

91. **Athetthā**ti athevaṁ dāne dīyamāne etasmiṁ dānagge. **Tumūlo**ti ekakolāhalībhūto. **Bheravo**ti bhayāvaho. Mahāsattaṁ hi ṭhapetvā aññesaṁ so bhayaṁ janeti, tassa bhayajananākāraṁ dassetuṁ “**dāneniman**”ti-ādi vuttaṁ. Imaṁ Vessantaramahārājānaṁ dānena hetunā sivayo raṭṭhato nīharanti pabbājenti, tathāpi puna ca evarūpaṁ dānaṁ deti ayanti.

92-94. Idāni taṁ dānaṁ dassetuṁ “**hatthin**”ti gāthamāha. Tattha **gavan**ti dhenuṁ. **Catuvāhiṁ rathaṁ datvā**ti vahantīti vāhino, assā, caturo

---

1. Oloketvā (Sī) 2. Dānavitakko (Sī, Ka)

နိက္ခမိတွာ တံ ဒိဝသံ အတ္တနော နိဝေသနေ ဝသိတွာ ပုနဒိဝသေ “ဂမိဿာမီ”တိ ပါသာဒတော ဩတရိ။ မဒ္ဒီဒေဝီ သဿုသသုရေဟိ နာနာနယေဟိ ယာစိတွာ နိဝတ္တိယမာနာပိ တေသံ ဝစနံ အနာဒိယိတွာ တေ ဝန္ဒိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ သေသိတ္ထိယော အပလောကေတွာ[၁] ဒွေ ပုတ္တေ အာဒါယ ဝေဿန္တရဿ ပဌမတရံ ဂန္တွာ ရထေ အဋ္ဌာသိ။

မဟာပုရိသော ရထံ အဘိရုဟိတွာ ရထေ ဌိတော မဟာဇနံ အာပုစ္ဆိတွာ “အပ္ပမတ္တာ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကရောထာ”တိ ဩဝါဒမဿ ဒတွာ နဂရတော နိက္ခမိ။ ဗောဓိသတ္တဿ မာတာ “ပုတ္တော မေ ဒါနဝိတ္တကော[၂] ဒါနံ ဒေတူ”တိ အာဘရဏေဟိ သဒ္ဓိံ သတ္တရတနပူရာနိ သကဋာနိ ဥဘောသု ပဿေသု ပေသေသိ။ သောပိ အတ္တနော ကာယာရုဠှမေဝ အာဘရဏဘဏ္ဍံ သမ္ပတ္တယာစကာနံ အဋ္ဌာရသ ဝါရေ ဒတွာ သေသံ သဗ္ဗမဒါသိ။ နဂရာ နိက္ခမိတွာဝ နိဝတ္တိတွာ ဩလောကေတုကာမော အဟောသိ။ အထဿ ပုညာနုဘာဝေန ရထပ္ပမာဏေ ဌာနေ မဟာပထဝီ ဘိဇ္ဇိတွာ ပရိဝတ္တိတွာ ရထံ နဂရာဘိမုခံ အကာသိ။ သော မာတာပိတူနံ ဝသနဋ္ဌာနံ ဩလောကေသိ။ တေန ကာရုညေန ပထဝိကမ္ပော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**တေသံ နိစ္ဆုဘမာနာန**”န္တိအာဒိ။

၈၉-၉၀။ တတ္ထ **နိစ္ဆုဘမာနာန**န္တိ တေသု သိဝီသု နိက္ကဍ္ဎန္တေသု၊ ပဗ္ဗာဇေန္တေသူတိ အတ္ထော။ တေသံ ဝါ နိက္ခမန္တာနံ။ **မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတု**န္တိ သတ္တသတကမဟာဒါနံ ဒါတုံ။ **အယာစိဿ**န္တိ ယာစိံ။ **သာဝယိတွာ**တိ ဃောသာပေတွာ။ **ကဏ္ဏဘေရိ**န္တိ ယုဂလမဟာဘေရိံ။ **ဒဒါမဟ**န္တိ ဒဒါမိ အဟံ။

၉၁။ **အထေတ္ထာ**တိ အထေဝံ ဒါနေ ဒီယမာနေ ဧတသ္မိံ ဒါနဂ္ဂေ။ **တုမူလော**တိ ဧကကောလာဟလီဘူတော။ **ဘေရဝေါ**တိ ဘယာဝဟော။ မဟာသတ္တံ ဟိ ဌပေတွာ အညေသံ သော ဘယံ ဇနေတိ၊ တဿ ဘယဇနနာကာရံ ဒဿေတုံ “**ဒါနေနိမ**”န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဣမံ ဝေဿန္တရမဟာရာဇာနံ ဒါနေန ဟေတုနာ သိဝယော ရဋ္ဌတော နီဟရန္တိ ပဗ္ဗာဇေန္တိ၊ တထာပိ ပုန စ ဧဝရူပံ ဒါနံ ဒေတိ အယန္တိ။

၉၂-၉၄။ ဣဒါနိ တံ ဒါနံ ဒဿေတုံ “**ဟတ္ထိ**”န္တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ဂဝ**န္တိ ဓေနုံ။ **စတုဝါဟိံ ရထံ ဒတွာ**တိ ဝဟန္တီတိ ဝါဟိနော၊ အဿာ၊ စတုရော

၁-ဩလောကေတွာ (သီ) ၂-ဒါနဝိတက္ကော (သီ၊ က)

ājaññasindhave rathañca brāhmaṇānaṁ datvāti attho. Mahāsatto hi tathā nagarato nikkhamanto sahajāte saṭṭhisahasse amacce sesajanañca assupuṇṇamukhaṁ anubandhantaṁ nivattetvā rathaṁ pājento Maddiṁ āha "sace bhadde pacchato yācakā āgacchanti, upadhāreyyāsī"ti. Sā olokentī nisīdi. Athassa sattasatakamahādānaṁ gamanakāle katadānañca sampāpuṇituṁ asakkontā cattāro brāhmaṇā āgantvā "Vessantaro kuhin"ti pucchitvā "dānaṁ datvā rathena gato"ti vutte "asse yācissāmā"ti anubandhiṁsu. Maddī te āgacchante disvā "yācakā devā"ti ārocesi. Mahāsatto rathaṁ ṭhapesi. Te āgantvā asse yāciṁsu. Mahāsatto asse adāsi. Te te gahetvā gatā. Assesu pana dinnesu rathadhuraṁ ākāseyeva aṭṭhāsi. Atha cattāro devaputtā rohitamigavaṇṇenāgantvā rathadhuraṁ sampaṭicchitvā agamaṁsu. Mahāsatto tesaṁ devaputtabhāvaṁ ñatvā—

"Iṅgha Maddi nisāmehi, cittarūpaṁva dissati.
Migarohiccavaṇṇena, dakkhiṇassā vahanti man"ti[1]—

maddiyā āha.

Tattha **cittarūpaṁvā**ti acchariyarūpaṁ viya. **Dakkhiṇassā**ti susikkhita-assā viya **maṁ vahanti.**

Atha naṁ evaṁ gacchantaṁ aparo brāhmaṇo āgantvā rathaṁ yāci. Mahāsatto puttadāraṁ otāretvā rathaṁ adāsi. Rathe pana dinne devaputtā antaradhāyiṁsu. Tato paṭṭhāya pana sabbepi pattikāva ahesuṁ. Atha mahāsatto "maddi tvaṁ Kaṇhājinaṁ gaṇhāhi, ahaṁ Jālikumāraṁ gaṇhāmī"ti ubhopi dve dārake aṅkenādāya aññamaññaṁ piyasallāpā paṭipathaṁ āgacchante manusse vaṅkapabbatassa maggaṁ pucchantā sayameva onatesu phalarukkhesu phalāni dārakānaṁ dadantā atthakāmāhi devatāhi maggassa saṅkhipitattā tadaheva Cetaraṭṭhaṁ sampāpuṇiṁsu. Tena vuttaṁ **"catuvāhiṁ rathaṁ datvā"**ti-ādi.

Tattha **ṭhatvā cātummahāpathe**ti attano gamanamaggena passato āgatena tena brāhmaṇena āgatamaggena ca vinivijjhitvā gataṭṭhānattā

1. Khu 6. 329 piṭṭhe.

အာဇညသိန္ဓဝေ ရထဉ္စ ဗြာဟ္မဏာနံ ဒတွာတိ အတ္ထော။ မဟာသတ္တော ဟိ တထာ နဂရတော နိက္ခမန္တော သဟဇာတေ သဋ္ဌိသဟဿေ အမစ္စေ သေသ-ဇနဉ္စ အဿုပုဏ္ဏမုခံ အနုဗန္ဓန္တံ နိဝတ္တေတွာ ရထံ ပါဇေန္တော မဒ္ဒိံ အာဟ "သစေ ဘဒ္ဒေ ပစ္ဆတော ယာစကာ အာဂစ္ဆန္တိ၊ ဥပဓာရေယျာသီ"တိ။ သာ ဩလောကေန္တီ နိသီဒိ။ အထဿ သတ္တသတကမဟာဒါနံ ဂမနကာလေ ကတဒါနဉ္စ သမ္ပာပုဏိတုံ အသက္ကောန္တာ စတ္တာရော ဗြာဟ္မဏာ အာဂန္တွာ "ဝေဿန္တရော ကုဟိ"န္တိ ပုစ္ဆိတွာ "ဒါနံ ဒတွာ ရထေန ဂတော"တိ ဝုတ္တေ "အဿေ ယာစိဿာမာ"တိ အနုဗန္ဓိံသု။ မဒ္ဒီ တေ အာဂစ္ဆန္တေ ဒိသွာ "ယာစကာ ဒေဝါ"တိ အာရောစေသိ။ မဟာသတ္တော ရထံ ဌပေသိ။ တေ အာဂန္တွာ အဿေ ယာစိံသု။ မဟာသတ္တော အဿေ အဒါသိ။ တေ တေ ဂဟေတွာ ဂတာ။ အဿေသု ပန ဒိန္နေသု ရထဓုရံ အာကာသေယေဝ အဋ္ဌာသိ။ အထ စတ္တာရော ဒေဝပုတ္တာ ရောဟိတမိဂဝဏ္ဏေနာဂန္တွာ ရထဓုရံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ အဂမံသု။ မဟာသတ္တော တေသံ ဒေဝပုတ္တဘာဝံ ဉတွာ—

"ဣင်္ဃ မဒ္ဒိ နိသာမေဟိ၊ စိတ္တရူပံဝ ဒိဿတိ။
မိဂရောဟိစ္စဝဏ္ဏေန၊ ဒက္ခိဏဿာ ဝဟန္တိ မ"န္တိ[၁]—

မဒ္ဒိယာ အာဟ။

တတ္ထ **စိတ္တရူပံဝါ**တိ အစ္ဆရိယရူပံ ဝိယ။ **ဒက္ခိဏဿာ**တိ သုသိက္ခိတအဿာ ဝိယ **မံ ဝဟန္တိ**။

အထ နံ ဧဝံ ဂစ္ဆန္တံ အပရော ဗြာဟ္မဏော အာဂန္တွာ ရထံ ယာစိ။ မဟာသတ္တော ပုတ္တဒါရံ ဩတာရေတွာ ရထံ အဒါသိ။ ရထေ ပန ဒိန္နေ ဒေဝပုတ္တာ အန္တရဓာယိံသု။ တတော ပဋ္ဌာယ ပန သဗ္ဗေပိ ပတ္တိကာဝ အဟေသုံ။ အထ မဟာသတ္တော "မဒ္ဒိ တွံ ကဏှာဇိနံ ဂဏှာဟိ၊ အဟံ ဇာလိကုမာရံ ဂဏှာမီ"တိ ဥဘောပိ ဒွေ ဒါရကေ အင်္ကေနာဒါယ အညမညံ ပိယသလ္လာပါ ပဋိပထံ အာဂစ္ဆန္တေ မနုဿေ ဝင်္ကပဗ္ဗတဿ မဂ္ဂံ ပုစ္ဆန္တာ သယမေဝ ဩနတေသု ဖလရုက္ခေသု ဖလာနိ ဒါရကာနံ ဒဒန္တာ အတ္ထကာမာဟိ ဒေဝတာဟိ မဂ္ဂဿ သံခိပိတတ္တာ တဒဟေဝ စေတရဋ္ဌံ သမ္ပာပုဏိံသု။ တေန ဝုတ္တံ **"စတုဝါဟိံ ရထံ ဒတွာ"**တိအာဒိ။

တတ္ထ **ဌတွာ စာတုမ္မဟာပထေ**တိ အတ္တနော ဂမနမဂ္ဂေန ပဿတော အာဂတေန တေန ဗြာဟ္မဏေန အာဂတမဂ္ဂေန စ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ဂတဋ္ဌာနတ္တာ

၁-ခု ၆-၃၂၉-ပိဋ္ဌေ။

catukkasaṅkhāte catumahāpathe ṭhatvā tassa brāhmaṇassa rathaṁ datvā. **Ekākiyo**ti amaccasevakādisahāyābhāvena ekako. Tenevāha “**adutiyo**”ti. **Maddideviṁ idamabravī**ti Maddideviṁ idaṁ abhāsi.

96-99. **Padumaṁ puṇḍarīkaṁvā**ti padumaṁ viya puṇḍarīkaṁ viya ca. **Kaṇhājinaggahī**ti Kaṇhājinaṁ aggahesi. **Abhijātā**ti jātisampannā. **Visamaṁ saman**ti visamaṁ samañca bhūmippadesaṁ. **Entī**ti āgacchanti. **Anumagge paṭippathe**ti anumagge vā paṭipathe vāti **vā**-saddassa lopo daṭṭhabbo. **Karuṇan**ti bhāvanapuṁsakaniddeso, karuṇāyitattanti attho. **Dukkhaṁ te paṭivedentī**ti ime evaṁ sukhumālā padasā gacchanti, dūreva ito vaṅkapabbatoti te tadā amhesu kāruññavasena attanā dukkhaṁ paṭilabhanti, tathā attano uppannadukkhaṁ paṭivedenti vāti attho.

100-1. **Pavane**ti mahāvane. **Phaline**ti phalavante. **Ubbiddhā**ti uddhaṁ uggatā uccā. **Upagacchanti dārake**ti yathā phalāni dārakānaṁ hatthūpagayhakāni honti, evaṁ rukkhā sayameva sākhāhi onamitvā dārake upenti.

102. **Acchariyan**ti accharāyoggaṁ, accharaṁ paharituṁ yuttaṁ. Abhūtapubbaṁ bhūtanti **abbhutaṁ.** Lomenaṁ haṁsanasamatthatāya **lomahaṁsanaṁ. Sāhukāran**ti sādhukāraṁ, ayameva vā pāṭho. Itthiratanabhāvena sabbehi aṅgehi avayavehi sobhatīti **sabbaṅgasobhanā.**

103-4. **Accheraṁ vatā**ti acchariyaṁ vata. **Vessantarassa tejenā**ti Vessantarassa puññānubhāvena. **Saṅkhipiṁsu pathaṁ yakkhā**ti devatā mahāsattassa puññatejena coditā taṁ maggaṁ parikkhayaṁ pāpesuṁ, appakaṁ akaṁsu, taṁ pana dārakesu karuṇāya kataṁ viya katvā vuttaṁ “**anukampāya dārake**”ti. Jetuttaranagarato hi Suvaṇṇagiritālo nāma pabbato pañca yojanāni, tato Kontimārā nāma nadī pañca yojanāni, tato Mārañjanāgiri[1] nāma pabbato pañca yojanāni, tato daṇḍabrāhmaṇagāmo nāma pañca yojanāni, tato Mātulanagaraṁ dasa yojanāni, iti taṁ raṭṭhaṁ Jetuttaranagarato tiṁsa yojanāni hoti.

---

1. Añchanagiri (Sī), Añcaragiri (Ka)

စတုက္ကသင်္ခါတေ စတုမဟာပထေ ဌတွာ တဿ ဗြာဟ္မဏဿ ရထံ ဒတွာ။ **ဧကာကိယော**တိ အမစ္စသေဝကာဒိသဟာယာဘာဝေန ဧကကော။ တေနေ-ဝါဟ “**အဒုတိယော**”တိ။ **မဒ္ဒိဒေဝိံ ဣဒမဗြဝီ**တိ မဒ္ဒိဒေဝိံ ဣဒံ အဘာသိ။

၉၆-၉၉။ **ပဒုမံ ပုဏ္ဍရီကံဝါ**တိ ပဒုမံ ဝိယ ပုဏ္ဍရီကံ ဝိယ စ။ **ကဏှာဇိနဂ္ဂ-ဟီ**တိ ကဏှာဇိနံ အဂ္ဂဟေသိ။ **အဘိဇာတာ**တိ ဇာတိသမ္ပန္နာ။ **ဝိသမံ သမ**န္တိ ဝိသမံ သမဉ္စ ဘူမိပ္ပဒေသံ။ **ဧန္တီ**တိ အာဂစ္ဆန္တိ။ **အနုမဂ္ဂေ ပဋိပ္ပထေ**တိ အနုမဂ္ဂေ ဝါ ပဋိပထေ ဝါတိ **ဝါ**-သဒ္ဒဿ လောပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ကရုဏ**န္တိ ဘာဝနပုံသကနိဒ္ဒေသော၊ ကရုဏာယိတတ္တန္တိ အတ္ထော။ **ဒုက္ခံ တေ ပဋိဝေ-ဒေန္တီ**တိ ဣမေ ဧဝံ သုခုမာလာ ပဒသာ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဒူရေဝ ဣတော ဝင်္ကပဗ္ဗ-တောတိ တေ တဒါ အမှေသု ကာရုညဝသေန အတ္တနာ ဒုက္ခံ ပဋိလဘန္တိ၊ တထာ အတ္တနော ဥပ္ပန္နဒုက္ခံ ပဋိဝေဒေန္တိ ဝါတိ အတ္ထော။

၁၀၀-၁။ **ပဝနေ**တိ မဟာဝနေ။ **ဖလိနေ**တိ ဖလဝန္တေ။ **ဥဗ္ဗိဒ္ဓါ**တိ ဥဒ္ဓံ ဥဂ္ဂတာ ဥစ္စာ။ **ဥပဂစ္ဆန္တိ ဒါရကေ**တိ ယထာ ဖလာနိ ဒါရကာနံ ဟတ္ထူပ-ဂယှကာနိ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ ရုက္ခာ သယမေဝ သာခါဟိ ဩနမိတွာ ဒါရကေ ဥပေန္တိ။

၁၀၂။ **အစ္ဆရိယ**န္တိ အစ္ဆရာယောဂ္ဂံ၊ အစ္ဆရံ ပဟရိတုံ ယုတ္တံ။ အဘူတပုဗ္ဗံ ဘူတန္တိ **အဗ္ဘုတံ။** လောမာနံ ဟံသနသမတ္ထတာယ **လောမဟံသနံ။ သာဟု-ကာရ**န္တိ သာဓုကာရံ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ ဣတ္ထိရတနဘာဝေန သဗ္ဗေဟိ အင်္ဂေဟိ အဝယဝေဟိ သောဘတီတိ **သဗ္ဗင်္ဂသောဘနာ။**

၁၀၃-၄။ **အစ္ဆေရံ ဝတာ**တိ အစ္ဆရိယံ ဝတ။ **ဝေဿန္တရဿ တေဇေနာ**တိ ဝေဿန္တရဿ ပုညာနုဘာဝေန။ **သင်္ခိပိံသု ပထံ ယက္ခာ**တိ ဒေဝတာ မဟာ-သတ္တဿ ပုညတေဇေန စောဒိတာ တံ မဂ္ဂံ ပရိက္ခယံ ပါပေသုံ၊ အပ္ပကံ အကံသု၊ တံ ပန ဒါရကေသု ကရုဏာယ ကတံ ဝိယ ကတွာ ဝုတ္တံ “**အနု-ကမ္ပာယ ဒါရကေ**”တိ။ ဇေတုတ္တရနဂရတော ဟိ သုဝဏ္ဏဂိရိတာလော နာမ ပဗ္ဗတော ပဉ္စ ယောဇနာနိ၊ တတော ကောန္တိမာရာ နာမ နဒီ ပဉ္စ ယောဇနာနိ၊ တတော မာရဉ္ဇနာဂိရိ[၁] နာမ ပဗ္ဗတော ပဉ္စ ယောဇနာနိ၊ တတော ဒဏ္ဍ-ဗြာဟ္မဏဂါမော နာမ ပဉ္စ ယောဇနာနိ၊ တတော မာတုလနဂရံ ဒသ ယောဇနာနိ၊ ဣတိ တံ ရဋ္ဌံ ဇေတုတ္တရနဂရတော တိံသ ယောဇနာနိ ဟောတိ။

၁-အဉ္စနဂိရိ (သီ)၊ အဉ္စရဂိရိ (က)

Devatā bodhisattassa puññatejena coditā maggaṁ parikkhayaṁ pāpesuṁ. Taṁ sabbaṁ ekāheneva atikkamiṁsu. Tena vuttaṁ **“nikkhantadivaseneva, Cetaraṭṭhamupāgamun”**ti.

Evaṁ mahāsatto sāyanhasamayaṁ Cetaraṭṭhe mātulanagaraṁ patvā tassa nagarassa dvārasamīpe sālāyaṁ nisīdi. Athassa Maddidevī pādesu rajaṁ puñchitvā pāde sambāhitvā “Vessantarassa āgatabhāvaṁ jānāpessāmī”ti sālato nikkhamitvā tassa cakkhupathe sāladvāre aṭṭhāsi. Nagaraṁ pavisantiyo ca nikkhamantiyo ca itthiyo taṁ disvā parivāresuṁ. Mahājano tañca Vessantarañca putte cassa tathā āgate disvā rājūnaṁ ācikkhi. Saṭṭhisahassā rājāno rodantā paridevantā tassa santikaṁ āgantvā maggaparissamaṁ vinodetvā tathā āgamanakāraṇaṁ pucchiṁsu.

Mahāsatto hatthidānaṁ ādiṁ katvā sabbaṁ kathesi. Taṁ sutvā te attano rajjena nimantayiṁsu. Mahāpuriso “mayā tumhākaṁ rajjaṁ paṭiggahitameva hotu, rājā pana maṁ raṭṭhā pabbājeti, tasmā vaṅkapabbatameva gamissāmī”ti vatvā tehi nānappakāraṁ tattha vāsaṁ yāciyamānopi taṁ analaṅkaritvā tehi gahitārakkho taṁ rattiṁ sālāyameva vasitvā punadivase pātova nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā tehi parivuto nikkhamitvā pannarasayojanamaggaṁ gantvā vanadvāre ṭhatvā te nivattetvā purato pannarasayojanamaggaṁ tehi ācikkhitaniyāmeneva agamāsi. Tena vuttaṁ—

105. “Saṭṭhirājasahassāni, tadā vasanti mātule.
Sabbe pañjalikā hutvā, rodamānā upāgamuṁ.

106. Tattha vattetvā sallāpaṁ, Cetehi Cetaputtehi.
Te tato nikkhamitvāna, Vaṅkaṁ agamu pabbatan”ti.

Tattha **tattha vattetvā sallāpan**ti tattha tehi rājūhi samāgamehi saddhiṁ paṭisammodamānā kathaṁ pavattetvā. **Cetaputtehī**ti Cetarājaputtehi. **Te tato nikkhamitvānā**ti te rājāno tato vanadvāraṭṭhāne nivattetvā. **Vaṅkaṁ agamu pabbatan**ti amhe cattāro janā Vaṅkapabbataṁ uddissa agamamhā.

ဒေဝတာ ဗောဓိသတ္တဿ ပုညတေဇေန စောဒိတာ မဂ္ဂံ ပရိက္ခယံ ပါပေသုံ။ တံ သဗ္ဗံ ဧကာဟေနေဝ အတိက္ကမိံသု။ တေန ဝုတ္တံ **“နိက္ခန္တဒိဝသေနေဝ၊ စေတရဋ္ဌမုပါဂမုံ”**န္တိ။

ဧဝံ မဟာသတ္တော သာယနှသမယံ စေတရဋ္ဌေ မာတုလနဂရံ ပတွာ တဿ နဂရဿ ဒွါရသမီပေ သာလာယံ နိသီဒိ။ အထဿ မဒ္ဒီဒေဝီ ပါဒေသု ရဇံ ပုဉ္ဆိတွာ ပါဒေ သမ္ဗာဟိတွာ “ဝေဿန္တရဿ အာဂတဘာဝံ ဇာနာပေဿာမီ”တိ သာလတော နိက္ခမိတွာ တဿ စက္ခုပထေ သာလဒွါရေ အဋ္ဌာသိ။ နဂရံ ပဝိသန္တိယော စ နိက္ခမန္တိယော စ ဣတ္ထိယော တံ ဒိသွာ ပရိဝါရေသုံ။ မဟာဇနော တဉ္စ ဝေဿန္တရဉ္စ ပုတ္တေ စဿ တထာ အာဂတေ ဒိသွာ ရာဇူနံ အာစိက္ခိ။ သဋ္ဌိသဟဿာ ရာဇာနော ရောဒန္တာ ပရိဒေဝန္တာ တဿ သန္တိကံ အာဂန္တွာ မဂ္ဂပရိဿမံ ဝိနောဒေတွာ တထာ အာဂမနကာရဏံ ပုစ္ဆိံသု။

မဟာသတ္တော ဟတ္ထိဒါနံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗံ ကထေသိ။ တံ သုတွာ တေ အတ္တနော ရဇ္ဇေန နိမန္တယိံသု။ မဟာပုရိသော “မယာ တုမှာကံ ရဇ္ဇံ ပဋိဂ္ဂဟိတမေဝ ဟောတု၊ ရာဇာ ပန မံ ရဋ္ဌာ ပဗ္ဗာဇေတိ၊ တသ္မာ ဝင်္ကပဗ္ဗတမေဝ ဂမိဿာမီ”တိ ဝတွာ တေဟိ နာနပ္ပကာရံ တတ္ထ ဝါသံ ယာစိယမာနောပိ တံ အနလင်္ကရိတွာ တေဟိ ဂဟိတာရက္ခော တံ ရတ္တိံ သာလာယမေဝ ဝသိတွာ ပုနဒိဝသေ ပါတောဝ နာနဂ္ဂရသဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ တေဟိ ပရိဝုတော နိက္ခမိတွာ ပန္နရသယောဇနမဂ္ဂံ ဂန္တွာ ဝနဒွါရေ ဌတွာ တေ နိဝတ္တေတွာ ပုရတော ပန္နရသယောဇနမဂ္ဂံ တေဟိ အာစိက္ခိတနိယာမေနေဝ အဂမာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၀၅။ “သဋ္ဌိရာဇသဟဿာနိ၊ တဒါ ဝသန္တိ မာတုလေ။
သဗ္ဗေ ပဉ္ဇလိကာ ဟုတွာ၊ ရောဒမာနာ ဥပါဂမုံ။

၁၀၆။ တတ္ထ ဝတ္တေတွာ သလ္လာပံ၊ စေတေဟိ စေတပုတ္တေဟိ။
တေ တတော နိက္ခမိတွာန၊ ဝင်္ကံ အဂမု ပဗ္ဗတ”န္တိ။

တတ္ထ **တတ္ထ ဝတ္တေတွာ သလ္လာပ**န္တိ တတ္ထ တေဟိ ရာဇူဟိ သမာဂမေဟိ သဒ္ဓိံ ပဋိသမ္မောဒမာနာ ကထံ ပဝတ္တေတွာ။ **စေတပုတ္တေဟီ**တိ စေတရာဇပုတ္တေဟိ။ **တေ တတော နိက္ခမိတွာနာ**တိ တေ ရာဇာနော တတော ဝနဒွါရဋ္ဌာနေ နိဝတ္တေတွာ။ **ဝင်္ကံ အဂမု ပဗ္ဗတ**န္တိ အမှေ စတ္တာရော ဇနာ ဝင်္ကပဗ္ဗတံ ဥဒ္ဒိဿ အဂမမှာ။

Atha mahāsatto tehi ācikkhitamaggena gacchanto Gandhamādanapabbataṁ patvā taṁ divasaṁ tattha vasitvā tato uttaradisābhimukho Vepullapabbatapādena gantvā Ketumatīnadītīre nisīditvā vanacarakena dinnaṁ madhumaṁsaṁ khāditvā tassa suvaṇṇasūciṁ datvā nhatvā pivitvā paṭippassaddhadaratho nadiṁ uttaritvā Sānupabbatasikhare ṭhitassa nigrodhassa mūle thokaṁ nisīditvā uṭṭhāya gacchanto Nāḷikapabbataṁ pariharanto Mucalindasaraṁ gantvā saratīrena pubbuttarakaṇṇaṁ patvā ekapadikamaggeneva vanaghaṭaṁ pavisitvā taṁ atikkamma girividuggānaṁ nadīpabhavānaṁ purato caturassapokkharaṇiṁ pāpuṇi.

107. Tasmiṁ khaṇe Sakko āvajjento "mahāsatto Himavantaṁ paviṭṭho, vasanaṭṭhānaṁ laddhuṁ vaṭṭatī"ti cintetvā Vissakammaṁ pesesi "gaccha Vaṅkapabbatakucchimhi ramaṇīye ṭhāne assamapadaṁ māpehī"ti. So tattha dve paṇṇasālāyo dve caṅkame dve ca rattiṭṭhānadivāṭṭhānāni māpetvā tesu tesu ṭhānesu nānāpupphavicitte rukkhe phalite rukkhe pupphagacche kadalivanādīni ca dassetvā sabbe pabbajitaparikkhāre paṭiyādetvā "yekeci pabbajitukāmā, te gaṇhantū"ti akkharāni likhitvā amanusse ca bheravasadde migapakkhino ca paṭikkamāpetvā sakaṭṭhānameva gato.

Mahāsatto ekapadikamaggaṁ disvā "pabbajitānaṁ vasanaṭṭhānaṁ bhavissatī"ti Maddiñca putte ca tattheva ṭhapetvā assamapadaṁ pavisitvā akkharāni oloketvā "Sakkena dinnosmī"ti paṇṇasāladvāraṁ vivaritvā paviṭṭho khaggañca dhanuñca apanetvā sāṭake omuñcitvā isivesaṁ gahetvā kattaradaṇḍaṁ ādāya nikkhamitvā Paccekabuddhasadisena upasamena dārakānaṁ santikaṁ agamāsi. Maddidevīpi mahāsattaṁ disvā pādesu patitvā roditvā teneva saddhiṁ assamaṁ pavisitvā attano paṇṇasālaṁ gantvā isivesaṁ gaṇhi. Pacchā puttepi tāpasakumārake kariṁsu. Bodhisatto maddiṁ varaṁ yāci "mayaṁ ito paṭṭhāya pabbajitā nāma, itthī ca nāma brahmacariyassa malaṁ, mā dāni akāle mama santikaṁ āgacchā"ti. Sā "sādhū"ti sampaṭicchitvā mahāsattampi varaṁ yāci "deva tumhe putte gahetvā idheva hotha, ahaṁ phalāphalaṁ āharissāmī"ti. Sā tato paṭṭhāya araññato phalāphalāni āharitvā tayo jane paṭijaggi. Iti cattāro khattiyā Vaṅkapabbatakucchiyaṁ sattamāsamattaṁ vasiṁsu. Tena vuttaṁ **"āmantayitvā devindo, Vissakammaṁ mahiddhikan"**ti-ādi.

အထ မဟာသတ္တော တေဟိ အာစိက္ခိတမဂ္ဂေန ဂစ္ဆန္တော ဂန္ဓမာဒနပဗ္ဗတံ ပတွာ တံ ဒိဝသံ တတ္ထ ဝသိတွာ တတော ဥတ္တရဒိသာဘိမုခေါ ဝေပုလ္လပဗ္ဗတပါဒေန ဂန္တွာ ကေတုမတီနဒီတီရေ နိသီဒိတွာ ဝနစရကေန ဒိန္နံ မဓုမံသံ ခါဒိတွာ တဿ သုဝဏ္ဏသူစိံ ဒတွာ နှတွာ ပိဝိတွာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဒရထော နဒိံ ဥတ္တရိတွာ သာနုပဗ္ဗတသိခရေ ဌိတဿ နိဂြောဓဿ မူလေ ထောကံ နိသီဒိတွာ ဥဋ္ဌာယ ဂစ္ဆန္တော နာဠိကပဗ္ဗတံ ပရိဟရန္တော မုစလိန္ဒသရံ ဂန္တွာ သရတီရေန ပုဗ္ဗုတ္တရကဏ္ဏံ ပတွာ ဧကပဒိကမဂ္ဂေနေဝ ဝနဃဋံ ပဝိသိတွာ တံ အတိက္ကမ္မ ဂိရိဝိဒုဂ္ဂါနံ နဒီပဘဝါနံ ပုရတော စတုရဿပေါက္ခရဏိံ ပါပုဏိ။

၁၀၇။ တသ္မိံ ခဏေ သက္ကော အာဝဇ္ဇေန္တော "မဟာသတ္တော ဟိမဝန္တံ ပဝိဋ္ဌော၊ ဝသနဋ္ဌာနံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ စိန္တေတွာ ဝိဿကမ္မံ ပေသေသိ "ဂစ္ဆ ဝင်္ကပဗ္ဗတကုစ္ဆိမှိ ရမဏီယေ ဌာနေ အဿမပဒံ မာပေဟီ"တိ။ သော တတ္ထ ဒွေ ပဏ္ဏသာလာယော ဒွေ စင်္ကမေ ဒွေ စ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနာနိ မာပေတွာ တေသု တေသု ဌာနေသု နာနာပုပ္ဖဝိစိတ္တေ ရုက္ခေ ဖလိတေ ရုက္ခေ ပုပ္ဖဂစ္ဆေ ကဒလိဝနာဒီနိ စ ဒဿေတွာ သဗ္ဗေ ပဗ္ဗဇိတပရိက္ခာရေ ပဋိယာဒေတွာ "ယေကေစိ ပဗ္ဗဇိတုကာမာ၊ တေ ဂဏှန္တူ"တိ အက္ခရာနိ လိခိတွာ အမနုဿေ စ ဘေရဝသဒ္ဒေ မိဂပက္ခိနော စ ပဋိက္ကမာပေတွာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။

မဟာသတ္တော ဧကပဒိကမဂ္ဂံ ဒိသွာ "ပဗ္ဗဇိတာနံ ဝသနဋ္ဌာနံ ဘဝိဿတီ"တိ မဒ္ဒိဉ္စ ပုတ္တေ စ တတ္ထေဝ ဌပေတွာ အဿမပဒံ ပဝိသိတွာ အက္ခရာနိ ဩလောကေတွာ "သက္ကေန ဒိန္နောသ္မီ"တိ ပဏ္ဏသာလဒွါရံ ဝိဝရိတွာ ပဝိဋ္ဌော ခဂ္ဂဉ္စ ဓနုဉ္စ အပနေတွာ သာဋကေ ဩမုဉ္စိတွာ ဣသိဝေသံ ဂဟေတွာ ကတ္တရဒဏ္ဍံ အာဒါယ နိက္ခမိတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓသဒိသေန ဥပသမေန ဒါရကာနံ သန္တိကံ အဂမာသိ။ မဒ္ဒိဒေဝီပိ မဟာသတ္တံ ဒိသွာ ပါဒေသု ပတိတွာ ရောဒိတွာ တေနေဝ သဒ္ဓိံ အဿမံ ပဝိသိတွာ အတ္တနော ပဏ္ဏသာလံ ဂန္တွာ ဣသိဝေသံ ဂဏှိ။ ပစ္ဆာ ပုတ္တေပိ တာပသကုမာရကေ ကရိံသု။ ဗောဓိသတ္တော မဒ္ဒိံ ဝရံ ယာစိ "မယံ ဣတော ပဋ္ဌာယ ပဗ္ဗဇိတာ နာမ၊ ဣတ္ထီ စ နာမ ဗြဟ္မစရိယဿ မလံ၊ မာ ဒါနိ အကာလေ မမ သန္တိကံ အာဂစ္ဆာ"တိ။ သာ "သာဓူ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ မဟာသတ္တမ္ပိ ဝရံ ယာစိ "ဒေဝ တုမှေ ပုတ္တေ ဂဟေတွာ ဣဓေဝ ဟောထ၊ အဟံ ဖလာဖလံ အာဟရိဿာမီ"တိ။ သာ တတော ပဋ္ဌာယ အရညတော ဖလာဖလာနိ အာဟရိတွာ တယော ဇနေ ပဋိဇဂ္ဂိ။ ဣတိ စတ္တာရော ခတ္တိယာ ဝင်္ကပဗ္ဗတကုစ္ဆိယံ သတ္တမာသမတ္တံ ဝသိံသု။ တေန ဝုတ္တံ "**အာမန္တယိတွာ ဒေဝိန္ဒော၊ ဝိဿကမ္မံ မဟိဒ္ဓိက**"န္တိအာဒိ။

Tattha **āmantayitvā**ti pakkosāpetvā. **Mahiddhikan**ti mahatiyā deviddhiyā samannāgataṁ. **Assamaṁ sukatan**ti assamapadaṁ sukataṁ katvā. **Rammaṁ** Vessantarassa vasanānucchavikaṁ **paṇṇasālaṁ. Sumāpayā**ti suṭṭhu māpaya. Āṇāpesīti vacanaseso. **Sumāpayī**ti sammā māpesi.

111. **Asuñño**ti yathā so assamo asuñño hoti, evaṁ tassa asuññabhāvakaraṇena asuñño homi. "Asuññe"ti vā pāṭho, mama vasaneneva asuññe assame dārake anurakkhanto vasāmi tattha tiṭṭhāmi. Bodhisattassa mettānubhāvena samantā tiyojane sabbe tiracchānāpi mettaṁ paṭilabhiṁsu.

Evaṁ tesu tattha vasantesu Kaliṅgaraṭṭhavāsī **Jūjako** nāma brāhmaṇo **Amittatāpanāya** nāma bhariyāya "nāhaṁ te niccaṁ dhaññakoṭṭana-udakāharaṇayāgubhattapacanādīni kātuṁ sakkomi, paricārakaṁ me dāsaṁ vā dāsiṁ vā ānehī"ti vutte "kutohaṁ te bhoti duggato dāsaṁ vā dāsiṁ vā labhissāmī"ti vatvā tāya "esa Vessantaro rājā Vaṅkapabbate vasati, tassa putte mayhaṁ paricārake yācitvā ānehī"ti vutte kilesavasena tassā paṭibaddhacittatāya tassā vacanaṁ atikkamituṁ asakkonto pātheyyaṁ paṭiyādāpetvā anukkamena Jetuttaranagaraṁ patvā "kuhiṁ Vessantaramahārājā"ti pucchi.

Mahājano "imesaṁ yācakānaṁ atidānena amhākaṁ rājā raṭṭhā pabbājito, evaṁ amhākaṁ rājānaṁ nāsetvā punapi idheva āgacchatī"ti leḍḍudaṇḍādihattho upakkosanto brāhmaṇaṁ anubandhi. So devatāviggahito hutvā tato nikkhamitvā Vaṅkapabbatagāmimaggaṁ abhiruḷho anukkamena vanadvāraṁ patvā mahāvanaṁ ajjhogāhetvā maggamūḷho hutvā vicaranto tehi rājūhi bodhisattassa ārakkhaṇatthāya ṭhapitena Cetaputtena samāgañchi. Tena "kahaṁ bho brāhmaṇa gacchasī"ti puṭṭho "Vessantaramahārājassa santikan"ti vutte "addhā ayaṁ brāhmaṇo tassa putte vā deviṁ vā yācituṁ gacchatī"ti cintetvā "mā kho tvaṁ brāhmaṇa tattha gañchi, sace gacchasi, ettheva te sīsaṁ chinditvā mayhaṁ sunakhānaṁ ghāsaṁ karissāmī"ti tena santajjito maraṇabhayabhīto "ahamassa pitarā pesito dūto, 'taṁ ānessāmī'ti āgato"ti musāvādaṁ abhāsi. Taṁ sutvā Cetaputto tuṭṭhahaṭṭho

တတ္ထ **အာမန္တယိတွာ**တိ ပက္ကောသာပေတွာ။ **မဟိဒ္ဓိက**န္တိ မဟတိယာ ဒေဝိဒ္ဓိယာ သမန္နာဂတံ။ **အဿမံ သုကတ**န္တိ အဿမပဒံ သုကတံ ကတွာ။ **ရမ္မံ** ဝေဿန္တရဿ ဝသနာနုစ္ဆဝိကံ **ပဏ္ဏသာလံ။ သုမာပယာ**တိ သုဋ္ဌု မာပယ။ အာဏာပေသီတိ ဝစနသေသော။ **သုမာပယီ**တိ သမ္မာ မာပေသိ။

၁၁၁။ **အသုညော**တိ ယထာ သော အဿမော အသုညော ဟောတိ၊ ဧဝံ တဿ အသုညဘာဝကရဏေန အသုညော ဟောမိ။ "အသုညေ"တိ ဝါ ပါဌော၊ မမ ဝသနေနေဝ အသုညေ အဿမေ ဒါရကေ အနုရက္ခန္တော ဝသာမိ တတ္ထ တိဋ္ဌာမိ။ ဗောဓိသတ္တဿ မေတ္တာနုဘာဝေန သမန္တာ တိယောဇနေ သဗ္ဗေ တိရစ္ဆာနာပိ မေတ္တံ ပဋိလဘိံသု။

ဧဝံ တေသု တတ္ထ ဝသန္တေသု ကလိင်္ဂရဋ္ဌဝါသီ **ဇူဇကော** နာမ ဗြာဟ္မဏော **အမိတ္တတာပနာယ** နာမ ဘရိယာယ "နာဟံ တေ နိစ္စံ ဓညကောဋ္ဋနဥဒကာဟရဏယာဂုဘတ္တပစနာဒီနိ ကာတုံ သက္ကောမိ၊ ပရိစာရကံ မေ ဒါသံ ဝါ ဒါသိံ ဝါ အာနေဟီ"တိ ဝုတ္တေ "ကုတောဟံ တေ ဘောတိ ဒုဂ္ဂတော ဒါသံ ဝါ ဒါသိံ ဝါ လဘိဿာမီ"တိ ဝတွာ တာယ "ဧသ ဝေဿန္တရော ရာဇာ ဝင်္ကပဗ္ဗတေ ဝသတိ၊ တဿ ပုတ္တေ မယှံ ပရိစာရကေ ယာစိတွာ အာနေဟီ"တိ ဝုတ္တေ ကိလေသဝသေန တဿာ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တတာယ တဿာ ဝစနံ အတိက္ကမိတုံ အသက္ကောန္တော ပါထေယျံ ပဋိယာဒါပေတွာ အနုက္ကမေန ဇေတုတ္တရနဂရံ ပတွာ "ကုဟိံ ဝေဿန္တရမဟာရာဇာ"တိ ပုစ္ဆိ။

မဟာဇနော "ဣမေသံ ယာစကာနံ အတိဒါနေန အမှာကံ ရာဇာ ရဋ္ဌာ ပဗ္ဗာဇိတော၊ ဧဝံ အမှာကံ ရာဇာနံ နာသေတွာ ပုနပိ ဣဓေဝ အာဂစ္ဆတီ"တိ လေဍ္ဍုဒဏ္ဍာဒိဟတ္ထော ဥပက္ကောသန္တော ဗြာဟ္မဏံ အနုဗန္ဓိ။ သော ဒေဝတာဝိဂ္ဂဟိတော ဟုတွာ တတော နိက္ခမိတွာ ဝင်္ကပဗ္ဗတဂါမိမဂ္ဂံ အဘိရုဠှော အနုက္ကမေန ဝနဒွါရံ ပတွာ မဟာဝနံ အဇ္ဈောဂါဟေတွာ မဂ္ဂမူဠှော ဟုတွာ ဝိစရန္တော တေဟိ ရာဇူဟိ ဗောဓိသတ္တဿ အာရက္ခဏတ္ထာယ ဌပိတေန စေတပုတ္တေန သမာဂဉ္ဆိ။ တေန "ကဟံ ဘော ဗြာဟ္မဏ ဂစ္ဆသီ"တိ ပုဋ္ဌော "ဝေဿန္တရမဟာရာဇဿ သန္တိက"န္တိ ဝုတ္တေ "အဒ္ဓါ အယံ ဗြာဟ္မဏော တဿ ပုတ္တေ ဝါ ဒေဝိံ ဝါ ယာစိတုံ ဂစ္ဆတီ"တိ စိန္တေတွာ "မာ ခေါ တွံ ဗြာဟ္မဏ တတ္ထ ဂဉ္ဆိ၊ သစေ ဂစ္ဆသိ၊ ဧတ္ထေဝ တေ သီသံ ဆိန္ဒိတွာ မယှံ သုနခါနံ ဃာသံ ကရိဿာမီ"တိ တေန သန္တဇ္ဇိတော မရဏဘယဘီတော "အဟမဿ ပိတရာ ပေသိတော ဒူတော၊ 'တံ အာနေဿာမီ'တိ အာဂတော"တိ မုသာဝါဒံ အဘာသိ။ တံ သုတွာ စေတပုတ္တော တုဋ္ဌဟဋ္ဌော

brāhmaṇassa sakkārasammānaṁ katvā Vaṅkapabbatagāmimaggaṁ ācikkhi. So tato paraṁ gacchanto antarāmagge accutena nāma tāpasena saddhiṁ samāgantvā tampi maggaṁ pucchitvā tenāpi magge ācikkhite tena ācikkhitasaññāya maggaṁ gacchanto anukkamena bodhisattassa assamapadaṭṭhānasamīpaṁ gantvā Maddideviyā phalāphalatthaṁ gatakāle bodhisattaṁ upasaṅkamitvā ubho dārake yāci. Tena vuttaṁ—

112. "Pavane vasamānassa, addhiko maṁ upāgami.
Ayāci puttake mayhaṁ, Jāliṁ Kaṇhājinaṁ cubho"ti.

Evaṁ brāhmaṇena dārakesu yācitesu mahāsatto "cirassaṁ vata me yācako adhigato, ajjāhaṁ anavasesato dānapāramiṁ pūressāmī"ti adhippāyena somanassajāto pasāritahatthe sahassatthavikaṁ ṭhapento viya brāhmaṇassa cittaṁ paritosento sakalañca taṁ pabbatakucchiṁ unnādento "dadāmi tava mayhaṁ puttake, api ca Maddidevī pana pātova phalāphalatthāya vanaṁ gantvā sāyaṁ āgamissati, tāya āgatāya te puttake dassetvā tvañca mūlaphalāphalaṁ khāditvā ekarattiṁ vasitvā vigataparissamo pātova gamissasī"ti āha. Brāhmaṇo "kāmañcesa uḷārajjhāsayatāya puttake dadāti, mātā pana vacchagiddhā āgantvā dānassa antarāyampi kareyya, yannūnāhaṁ imaṁ nippīḷetvā dārake gahetvā ajjeva gaccheyyan"ti cintetvā "puttā ce te mayhaṁ dinnā, kiṁ dāni mātaraṁ dassetvā pesitehi, dārake gahetvā ajjeva gamissāmī"ti āha. "Sace tvaṁ brāhmaṇa rājaputtiṁ mātaraṁ daṭṭhuṁ na icchasi, ime dārake gahetvā Jetuttaranagaraṁ gaccha, tattha Sañjayamahārājā dārake gahetvā mahantaṁ te dhanaṁ dassati, tena dāsadāsiyo gaṇhissasi, sukhañca jīvissasi, aññathā ime sukhumālā rājadārakā, kiṁ te veyyāvaccaṁ karissantī"ti āha.

Brāhmaṇo "evampi mayā na sakkā kātuṁ, rājadaṇḍato bhāyāmi, mayhameva gāmaṁ nessāmī"ti āha. Imaṁ tesaṁ kathāsallāpaṁ sutvā dārakā "pitā no kho amhe brāhmaṇassa dātukāmo"ti pakkamitvā pokkharaṇiṁ[1] gantvā paduminigacche nilīyiṁsu. Brāhmaṇo te adisvāva

1. Pokkharaṇitīraṁ (Ka)

ဗြာဟ္မဏဿ သက္ကာရသမ္မာနံ ကတွာ ဝင်္ကပဗ္ဗတဂါမိမဂ္ဂံ အာစိက္ခိ။ သော တတော ပရံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ အစ္စုတေန နာမ တာပသေန သဒ္ဓိံ သမာဂန္တွာ တမ္ပိ မဂ္ဂံ ပုစ္ဆိတွာ တေနာပိ မဂ္ဂေ အာစိက္ခိတေ တေန အာစိက္ခိတသညာယ မဂ္ဂံ ဂစ္ဆန္တော အနုက္ကမေန ဗောဓိသတ္တဿ အဿမပဒဋ္ဌာနသမီပံ ဂန္တွာ မဒ္ဒိဒေဝိယာ ဖလာဖလတ္ထံ ဂတကာလေ ဗောဓိသတ္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဥဘော ဒါရကေ ယာစိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၁၂။ "ပဝနေ ဝသမာနဿ၊ အဒ္ဓိကော မံ ဥပါဂမိ။
အယာစိ ပုတ္တကေ မယှံ၊ ဇာလိံ ကဏှာဇိနံ စုဘော"တိ။

ဧဝံ ဗြာဟ္မဏေန ဒါရကေသု ယာစိတေသု မဟာသတ္တော "စိရဿံ ဝတ မေ ယာစကော အဓိဂတော၊ အဇ္ဇာဟံ အနဝသေသတော ဒါနပါရမိံ ပူရေဿာမီ"တိ အဓိပ္ပါယေန သောမနဿဇာတော ပသာရိတဟတ္ထေ သဟဿတ္ထဝိကံ ဌပေန္တော ဝိယ ဗြာဟ္မဏဿ စိတ္တံ ပရိတောသေန္တော သကလဉ္စ တံ ပဗ္ဗတကုစ္ဆိံ ဥန္နာဒေန္တော "ဒဒါမိ တဝ မယှံ ပုတ္တကေ၊ အပိ စ မဒ္ဒိဒေဝီ ပန ပါတောဝ ဖလာဖလတ္ထာယ ဝနံ ဂန္တွာ သာယံ အာဂမိဿတိ၊ တာယ အာဂတာယ တေ ပုတ္တကေ ဒဿေတွာ တွဉ္စ မူလဖလာဖလံ ခါဒိတွာ ဧကရတ္တိံ ဝသိတွာ ဝိဂတပရိဿမော ပါတောဝ ဂမိဿသီ"တိ အာဟ။ ဗြာဟ္မဏော "ကာမဉ္စေသ ဥဠာရဇ္ဈာသယတာယ ပုတ္တကေ ဒဒါတိ၊ မာတာ ပန ဝစ္ဆဂိဒ္ဓါ အာဂန္တွာ ဒါနဿ အန္တရာယမ္ပိ ကရေယျ၊ ယန္နူနာဟံ ဣမံ နိပ္ပီဠေတွာ ဒါရကေ ဂဟေတွာ အဇ္ဇေဝ ဂစ္ဆေယျ"န္တိ စိန္တေတွာ "ပုတ္တာ စေ တေ မယှံ ဒိန္နာ၊ ကိံ ဒါနိ မာတရံ ဒဿေတွာ ပေသိတေဟိ၊ ဒါရကေ ဂဟေတွာ အဇ္ဇေဝ ဂမိဿာမီ"တိ အာဟ။ "သစေ တွံ ဗြာဟ္မဏ ရာဇပုတ္တိံ မာတရံ ဒဋ္ဌုံ န ဣစ္ဆသိ၊ ဣမေ ဒါရကေ ဂဟေတွာ ဇေတုတ္တရနဂရံ ဂစ္ဆ၊ တတ္ထ သဉ္ဇယမဟာရာဇာ ဒါရကေ ဂဟေတွာ မဟန္တံ တေ ဓနံ ဒဿတိ၊ တေန ဒါသဒါသိယော ဂဏှိဿသိ၊ သုခဉ္စ ဇီဝိဿသိ၊ အညထာ ဣမေ သုခုမာလာ ရာဇဒါရကာ၊ ကိံ တေ ဝေယျာဝစ္စံ ကရိဿန္တီ"တိ အာဟ။

ဗြာဟ္မဏော "ဧဝမ္ပိ မယာ န သက္ကာ ကာတုံ၊ ရာဇဒဏ္ဍတော ဘာယာမိ၊ မယှမေဝ ဂါမံ နေဿာမီ"တိ အာဟ။ ဣမံ တေသံ ကထာသလ္လာပံ သုတွာ ဒါရကာ "ပိတာ နော ခေါ အမှေ ဗြာဟ္မဏဿ ဒါတုကာမော"တိ ပက္ကမိတွာ ပေါက္ခရဏိံ[၁] ဂန္တွာ ပဒုမိနိဂစ္ဆေ နိလီယိံသု။ ဗြာဟ္မဏော တေ အဒိသွာဝ

၁-ပေါက္ခရဏိတီရံ (က)

“tvaṁ ‘dārake dadāmī’ti vatvā te apakkamāpesi, eso te sādhubhāvo”ti āha. Atha mahāsatto sahasāva uṭṭhahitvā dārake gavesanto paduminigacche nilīne disvā “etha tātā, mā mayhaṁ dānapāramiyā antarāyaṁ akattha, mama dānajjhāsayaṁ matthakaṁ pāpetha, ayañca brāhmaṇo tumhe gahetvā tumhākaṁ ayyakassa Sañjayamahārājassa santikaṁ gamissati, tāta[1] jāli tvaṁ bhujisso hotukāmo brāhmaṇassa nikkhasahassaṁ datvā bhujisso bhaveyyāsi, Kaṇhājine tvaṁ dāsasataṁ dāsisataṁ hatthisataṁ assasataṁ usabhasataṁ nikkhasatanti sabbasataṁ datvā bhujissā bhaveyyāsī”ti kumāre agghāpetvā samassāsetvā gahetvā assamapadaṁ gantvā kamaṇḍalunā udakaṁ gahetvā sabbaññutaññāṇassa paccayaṁ katvā brāhmaṇassa hatthe udakaṁ pātetvā ativiya pītisomanassajāto hutvā pathaviṁ unnādento piyaputtadānaṁ adāsi. Idhāpi pubbe vuttanayeneva pathavikampādayo ahesuṁ. Tena vuttaṁ—

113. “Yācakaṁ upagataṁ disvā, hāso me upapajjatha.
Ubho putte gahetvāna, adāsiṁ brāhmaṇe tadā.

114. Sake putte cajantassa, Jūjake brāhmaṇe yadā.
Tadāpi pathavī kampi, Sineruvanavaṭaṁsakā”ti.

Atha brāhmaṇo dārake agantukāme latāya hatthesu bandhitvā ākaḍḍhi. Tesaṁ bandhaṭṭhāne chaviṁ chinditvā lohitaṁ pagghari. So latādaṇḍena paharanto ākaḍḍhi[2]. Te pitaraṁ oloketvā—

“Ammā ca tāta nikkhantā, tvañca no tāta dassasi.
Mā no tvaṁ tāta adadā, yāva ammāpi etu no.
Tadāyaṁ brāhmaṇo kāmaṁ, vikkiṇātu hanātu vā”ti[3]—

vatvā punapi ayaṁ evarūpo ghoradassano kurūrakammanto—

“Manusso udāhu yakkho, maṁsalohitabhojano.
Gāmā araññamāgamma, dhanaṁ taṁ tāta yācati.
Nīyamāne pisācena, kiṁ nu tāta udikkhasī”ti[4]—

ādīni vadantā parideviṁsu. Tattha **dhanan**ti puttadhanaṁ.

1. Tattha (Ka) 2. Ākaḍḍhati (Sī) 3. Khu 6. 351 piṭṭhe. 4. Khu 6. 352 piṭṭhe.

“တွံ ‘ဒါရကေ ဒဒါမီ’တိ ဝတွာ တေ အပက္ကမာပေသိ, ဧသော တေ သာဓုဘာဝေါ”တိ အာဟ။ အထ မဟာသတ္တော သဟသာဝ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဒါရကေ ဂဝေသန္တော ပဒုမိနိဂစ္ဆေ နိလီနေ ဒိသွာ “ဧထ တာတာ, မာ မယှံ ဒါနပါရမိယာ အန္တရာယံ အကတ္ထ, မမ ဒါနဇ္ဈာသယံ မတ္ထကံ ပါပေထ, အယဉ္စ ဗြာဟ္မဏော တုမှေ ဂဟေတွာ တုမှာကံ အယျကဿ သဉ္ဇယမဟာရာဇဿ သန္တိကံ ဂမိဿတိ, တာတ[1] ဇာလိ တွံ ဘုဇိဿော ဟောတုကာမော ဗြာဟ္မဏဿ နိက္ခသဟဿံ ဒတွာ ဘုဇိဿော ဘဝေယျာသိ, ကဏှာဇိနေ တွံ ဒါသသတံ ဒါသိသတံ ဟတ္ထိသတံ အဿသတံ ဥသဘသတံ နိက္ခသတန္တိ သဗ္ဗသတံ ဒတွာ ဘုဇိဿာ ဘဝေယျာသီ”တိ ကုမာရေ အဂ္ဃာပေတွာ သမဿာသေတွာ ဂဟေတွာ အဿမပဒံ ဂန္တွာ ကမဏ္ဍလုနာ ဥဒကံ ဂဟေတွာ သဗ္ဗညုတညာဏဿ ပစ္စယံ ကတွာ ဗြာဟ္မဏဿ ဟတ္ထေ ဥဒကံ ပါတေတွာ အတိဝိယ ပီတိသောမနဿဇာတော ဟုတွာ ပထဝိံ ဥန္နာဒေန္တော ပိယပုတ္တဒါနံ အဒါသိ။ ဣဓာပိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပထဝိကမ္ပာဒယော အဟေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၁၃။ “ယာစကံ ဥပဂတံ ဒိသွာ, ဟာသော မေ ဥပပဇ္ဇထ။
ဥဘော ပုတ္တေ ဂဟေတွာန, အဒါသိံ ဗြာဟ္မဏေ တဒါ။

၁၁၄။ သကေ ပုတ္တေ စဇန္တဿ, ဇူဇကေ ဗြာဟ္မဏေ ယဒါ။
တဒါပိ ပထဝီ ကမ္ပိ, သိနေရုဝနဝဋံသကာ”တိ။

အထ ဗြာဟ္မဏော ဒါရကေ အဂန္တုကာမေ လတာယ ဟတ္ထေသု ဗန္ဓိတွာ အာကဍ္ဎိ။ တေသံ ဗန္ဓဋ္ဌာနေ ဆဝိံ ဆိန္ဒိတွာ လောဟိတံ ပဂ္ဃရိ။ သော လတာဒဏ္ဍေန ပဟရန္တော အာကဍ္ဎိ[2]။ တေ ပိတရံ ဩလောကေတွာ—

“အမ္မာ စ တာတ နိက္ခန္တာ, တွဉ္စ နော တာတ ဒဿသိ။
မာ နော တွံ တာတ အဒဒါ, ယာဝ အမ္မာပိ ဧတု နော။
တဒါယံ ဗြာဟ္မဏော ကာမံ, ဝိက္ကိဏာတု ဟနာတု ဝါ”တိ[3]—

ဝတွာ ပုနပိ အယံ ဧဝရူပေါ ဃောရဒဿနော ကုရူရကမ္မန္တော—

“မနုဿော ဥဒါဟု ယက္ခော, မံသလောဟိတဘောဇနော။
ဂါမာ အရညမာဂမ္မ, ဓနံ တံ တာတ ယာစတိ။
နီယမာနေ ပိသာစေန, ကိံ နု တာတ ဥဒိက္ခသီ”တိ[4]—

အာဒီနိ ဝဒန္တာ ပရိဒေဝိံသု။ တတ္ထ **ဓနန္တိ** ပုတ္တဓနံ။

၁-တတ္ထ(က) ၂-အာကဍ္ဎတိ(သီ) ၃-ခု ၆-၃၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ခု ၆-၃၅၂-ပိဋ္ဌေ။

Jūjako dārake tathā paridevanteyeva pothentova gahetvā pakkāmi. Mahāsattassa dārakānaṁ karuṇaṁ paridevitena tassa ca brāhmaṇassa akāruññabhāvena balavasoko uppajji, vippaṭisāro ca udapādi. So taṅkhaṇaññeva bodhisattānaṁ paveṇiṁ anussari. "Sabbeva hi bodhisattā pañca mahāpariccāge pariccajitvā Buddhā bhavissanti, ahampi tesaṁ abbhantaro, puttadānañca mahāpariccāgānaṁ aññataraṁ, tasmā Vessantara dānaṁ datvā pacchānutāpo na te anucchaviko"ti attānaṁ paribhāsetvā "dinnakālato paṭṭhāya mama te na kiñci hontī"ti attānaṁ upatthambhetvā daḷhasamādānaṁ adhiṭṭhāya paṇṇasāladvāre pāsāṇaphalake kañcanapaṭimā viya nisīdi.

Atha Maddidevī araññato phalāphalaṁ gahetvā nivattantī "mā mahāsattassa dānantarāyo hotū"ti vāḷamigarūpadharāhi devatāhi uparuddhamaggā tesu apagatesu cirena assamaṁ patvā "ajja me dussupinaṁ diṭṭhaṁ, dunnimittāni ca uppannāni, kiṁ nu kho bhavissatī"ti cintentī assamaṁ pavisitvā puttake apassantī bodhisattassa santikaṁ gantvā "deva na kho amhākaṁ puttake passāmi, kuhiṁ te gatā"ti āha. So tuṇhī ahosi. Sā puttake upadhārentī tahiṁ tahiṁ upadhāvitvā gavesantī adisvā punapi gantvā pucchi. Bodhisatto "kakkhaḷakathāya naṁ puttasokaṁ jahāpessāmī"ti cintetvā—

"Nūna Maddī varārohā, rājaputtī yasassinī.
Pāto gatāsi uñchāya, kimidaṁ sāyamāgatā"ti[1]—

vatvā tāya cirāyanakāraṇe kathite punapi dārake sandhāya na kiñci āha. Sā puttasokena te upadhārentī punapi vātavegena vanāni vicari, tāya ekarattiyaṁ vicaritaṭṭhānaṁ pariggaṇhantaṁ pannarasayojanamattaṁ ahosi. Atha vibhātāya rattiyā mahāsattassa santikaṁ gantvā ṭhitā dārakānaṁ adassanena balavasokābhibhūtā tassa pādamūle chinnakadalī viya bhūmiyaṁ visaññī hutvā pati. So "matā"ti saññāya kampamāno uppannabalavasokopi satiṁ paccupaṭṭhapetvā "jānissāmi tāva jīvati, na jīvatī"ti sattamāse kāyasaṁsaggaṁ

1. Khu 6. 359 piṭṭhe.

ဇူဇကော ဒါရကေ တထာ ပရိဒေဝန္တေယေဝ ပေါထေန္တောဝ ဂဟေတွာ ပက္ကာမိ။ မဟာသတ္တဿ ဒါရကာနံ ကရုဏံ ပရိဒေဝိတေန တဿ စ ဗြာဟ္မဏဿ အကာရုညဘာဝေန ဗလဝသောကော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ဝိပ္ပဋိသာရော စ ဥဒပါဒိ။ သော တင်္ခဏညေဝ ဗောဓိသတ္တာနံ ပဝေဏိံ အနုဿရိ။ "သဗ္ဗေဝ ဟိ ဗောဓိသတ္တာ ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂေ ပရိစ္စဇိတွာ ဗုဒ္ဓါ ဘဝိဿန္တိ၊ အဟမ္ပိ တေသံ အဗ္ဘန္တရော၊ ပုတ္တဒါနဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂါနံ အညတရံ၊ တသ္မာ ဝေဿန္တရ ဒါနံ ဒတွာ ပစ္ဆာနုတာပေါ န တေ အနုစ္ဆဝိကော"တိ အတ္တာနံ ပရိဘာသေတွာ "ဒိန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ မမ တေ န ကိဉ္စိ ဟောန္တီ"တိ အတ္တာနံ ဥပတ္ထမ္ဘေတွာ ဒဠှသမာဒါနံ အဓိဋ္ဌာယ ပဏ္ဏသာလဒွါရေ ပါသာဏဖလကေ ကဉ္စနပဋိမာ ဝိယ နိသီဒိ။

အထ မဒ္ဒီဒေဝီ အရညတော ဖလာဖလံ ဂဟေတွာ နိဝတ္တန္တီ "မာ မဟာသတ္တဿ ဒါနန္တရာယော ဟောတူ"တိ ဝါဠမိဂရူပဓရာဟိ ဒေဝတာဟိ ဥပရုဒ္ဓမဂ္ဂါ တေသု အပဂတေသု စိရေန အဿမံ ပတွာ "အဇ္ဇ မေ ဒုဿုပိနံ ဒိဋ္ဌံ၊ ဒုန္နိမိတ္တာနိ စ ဥပ္ပန္နာနိ၊ ကိံ နု ခေါ ဘဝိဿတီ"တိ စိန္တေန္တီ အဿမံ ပဝိသိတွာ ပုတ္တကေ အပဿန္တီ ဗောဓိသတ္တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ "ဒေဝ န ခေါ အမှာကံ ပုတ္တကေ ပဿာမိ၊ ကုဟိံ တေ ဂတာ"တိ အာဟ။ သော တုဏှီ အဟောသိ။ သာ ပုတ္တကေ ဥပဓာရေန္တီ တဟိံ တဟိံ ဥပဓာဝိတွာ ဂဝေသန္တီ အဒိသွာ ပုနပိ ဂန္တွာ ပုစ္ဆိ။ ဗောဓိသတ္တော "ကက္ခဠကထာယ နံ ပုတ္တသောကံ ဇဟာပေဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ—

"နူန မဒ္ဒီ ဝရာရောဟာ၊ ရာဇပုတ္တီ ယသဿိနီ။
ပါတော ဂတာသိ ဥဉ္ဆာယ၊ ကိမိဒံ သာယမာဂတာ"တိ[၁]—

ဝတွာ တာယ စိရာယနကာရဏေ ကထိတေ ပုနပိ ဒါရကေ သန္ဓာယ န ကိဉ္စိ အာဟ။ သာ ပုတ္တသောကေန တေ ဥပဓာရေန္တီ ပုနပိ ဝါတဝေဂေန ဝနာနိ ဝိစရိ၊ တာယ ဧကရတ္တိယံ ဝိစရိတဋ္ဌာနံ ပရိဂ္ဂဏှန္တံ ပန္နရသယောဇနမတ္တံ အဟောသိ။ အထ ဝိဘာတာယ ရတ္တိယာ မဟာသတ္တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဌိတာ ဒါရကာနံ အဒဿနေန ဗလဝသောကာဘိဘူတာ တဿ ပါဒမူလေ ဆိန္နကဒလီ ဝိယ ဘူမိယံ ဝိသညီ ဟုတွာ ပတိ။ သော "မတာ"တိ သညာယ ကမ္ပမာနော ဥပ္ပန္နဗလဝသောကောပိ သတိံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ "ဇာနိဿာမိ တာဝ ဇီဝတိ, န ဇီဝတီ"တိ သတ္တမာသေ ကာယသံသဂ္ဂံ

၁-ခု ၆-၃၅၉-ပိဋ္ဌေ။

anāpannapubbopi aññassa abhāvena tassā sīsaṁ ukkhipitvā ūrūsu ṭhapetvā udakena paripphositvā urañca mukhañca hadayañca parimajji. Maddīpi kho thokaṁ vītināmetvā satiṁ paṭilabhitvā hirottappaṁ paccupaṭṭhapetvā “deva dārakā te kuhiṁ gatā”ti pucchi. So āha “devi ekassa me brāhmaṇassa maṁ yācitvā āgatassa dāsatthāya dinnā”ti vatvā tāya “kasmā deva putte brāhmaṇassa datvā mama sabbarattiṁ paridevitvā vicarantiyā nācikkhī”ti vutte “paṭhamameva vutte tava cittadukkhaṁ bahu bhavissati, idāni pana sarīradukkhena tanukaṁ bhavissatī”ti vatvā—

“Maṁ passa maddi mā putte, mā bāḷhaṁ paridevasi.
Lacchāma putte jīvantā, arogā ca bhavāmase”ti[1]—

So samassāsetvā puna—

“Putte pasuñca dhaññañca, yañca aññaṁ ghare dhanaṁ.
Dajjā sappuriso dānaṁ, disvā yācakamāgataṁ.
Anumodāhi me Maddi, puttake dānamuttaman”ti[1]—

vatvā attano puttadānaṁ taṁ anumodāpesi.

Sāpi—

“Anumodāmi te deva, puttake dānamuttamaṁ.
Datvā cittaṁ pasādehi, bhiyyo dānaṁ dado bhavā”ti[2]—

vatvā anumodi.

Evaṁ tesu aññamaññaṁ sammodanīyaṁ kathaṁ kathentesu Sakko cintesi “mahāpuriso hiyyo Jūjakassa pathaviṁ unnādetvā dārake adāsi. Idāni naṁ koci hīnapuriso upasaṅkamitvā Maddideviṁ yācitvā gahetvā gaccheyya, tato rājā nippaccayo bhaveyya, handāhaṁ brāhmaṇavaṇṇena naṁ upasaṅkamitvā Maddiṁ yācitvā pāramikūṭaṁ gāhāpetvā kassaci avissajjiyaṁ katvā puna naṁ tasseva datvā āgamissāmī”ti. So sūriyuggamanavelāyaṁ brāhmaṇavaṇṇena tassa santikaṁ agamāsi. Taṁ disvā mahāpuriso “atithi no āgato”ti pītisomanassajāto tena saddhiṁ madhurapaṭisanthāraṁ katvā “brāhmaṇa kenatthena

1. Khu 6. 362 piṭṭhe. 2. Khu 6. 363 piṭṭhe.

အနာပန္နပုဗ္ဗောပိ အညဿ အဘာဝေန တဿာ သီသံ ဥက္ခိပိတွာ ဦရူသု ဌပေတွာ ဥဒကေန ပရိပ္ဖောသိတွာ ဥရဉ္စ မုခဉ္စ ဟဒယဉ္စ ပရိမဇ္ဇိ။ မဒ္ဒီပိ ခေါ ထောကံ ဝီတိနာမေတွာ သတိံ ပဋိလဘိတွာ ဟိရောတ္တပ္ပံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ “ဒေဝ ဒါရကာ တေ ကုဟိံ ဂတာ”တိ ပုစ္ဆိ။ သော အာဟ “ဒေဝိ ဧကဿ မေ ဗြာဟ္မဏဿ မံ ယာစိတွာ အာဂတဿ ဒါသတ္ထာယ ဒိန္နာ”တိ ဝတွာ တာယ “ကသ္မာ ဒေဝ ပုတ္တေ ဗြာဟ္မဏဿ ဒတွာ မမ သဗ္ဗရတ္တိံ ပရိဒေဝိတွာ ဝိစရန္တိယာ နာစိက္ခီ”တိ ဝုတ္တေ “ပဌမမေဝ ဝုတ္တေ တဝ စိတ္တဒုက္ခံ ဗဟု ဘဝိဿတိ၊ ဣဒါနိ ပန သရီရဒုက္ခေန တနုကံ ဘဝိဿတီ”တိ ဝတွာ—

“မံ ပဿ မဒ္ဒိ မာ ပုတ္တေ၊ မာ ဗာဠှံ ပရိဒေဝသိ။
လစ္ဆာမ ပုတ္တေ ဇီဝန္တာ၊ အရောဂါ စ ဘဝါမသေ”တိ[၁]—

သော သမဿာသေတွာ ပုန—

“ပုတ္တေ ပသုဉ္စ ဓညဉ္စ၊ ယဉ္စ အညံ ဃရေ ဓနံ။
ဒဇ္ဇာ သပ္ပုရိသော ဒါနံ၊ ဒိသွာ ယာစကမာဂတံ။
အနုမောဒါဟိ မေ မဒ္ဒိ၊ ပုတ္တကေ ဒါနမုတ္တမ”န္တိ[၁]—

ဝတွာ အတ္တနော ပုတ္တဒါနံ တံ အနုမောဒါပေသိ။

သာပိ—

“အနုမောဒါမိ တေ ဒေဝ၊ ပုတ္တကေ ဒါနမုတ္တမံ။
ဒတွာ စိတ္တံ ပသာဒေဟိ၊ ဘိယျော ဒါနံ ဒဒေါ ဘဝါ”တိ[၂]—

ဝတွာ အနုမောဒိ။

ဧဝံ တေသု အညမညံ သမ္မောဒနီယံ ကထံ ကထေန္တေသု သက္ကော စိန္တေသိ “မဟာပုရိသော ဟိယျော ဇူဇကဿ ပထဝိံ ဥန္နာဒေတွာ ဒါရကေ အဒါသိ။ ဣဒါနိ နံ ကောစိ ဟီနပုရိသော ဥပသင်္ကမိတွာ မဒ္ဒိဒေဝိံ ယာစိတွာ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆေယျ၊ တတော ရာဇာ နိပ္ပစ္စယော ဘဝေယျ၊ ဟန္ဒာဟံ ဗြာဟ္မဏဝဏ္ဏေန နံ ဥပသင်္ကမိတွာ မဒ္ဒိံ ယာစိတွာ ပါရမိကူဋံ ဂါဟာပေတွာ ကဿစိ အဝိဿဇ္ဇိယံ ကတွာ ပုန နံ တဿေဝ ဒတွာ အာဂမိဿာမီ”တိ။ သော သူရိယုဂ္ဂမနဝေလာယံ ဗြာဟ္မဏဝဏ္ဏေန တဿ သန္တိကံ အဂမာသိ။ တံ ဒိသွာ မဟာပုရိသော “အတိထိ နော အာဂတော”တိ ပီတိသောမနဿ-ဇာတော တေန သဒ္ဓိံ မဓုရပဋိသန္ထာရံ ကတွာ “ဗြာဟ္မဏ ကေနတ္ထေန

၁-ခု ၆-၃၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၆-၃၆၃-ပိဋ္ဌေ။

idhāgatosī”ti pucchi. Atha naṁ Sakko Maddideviṁ yāci. Tena vuttaṁ—

115. “Punadeva Sakko oruyha, hutvā brāhmaṇasannibho.
Ayāci maṁ Maddideviṁ, sīlavantiṁ patibbatan”ti.

Tattha **punadevā**ti dārake dinnadivasato pacchā eva. Tadanantaramevāti attho. **Oruyhā**ti devalokato otaritvā. **Brāhmaṇasannibho**ti brāhmaṇasamānavaṇṇo.

Atha mahāsatto “hiyyo me dvepi dārakā brāhmaṇassa dinnā, ahampi araññe ekakova, kathaṁ te Maddiṁ sīlavantiṁ patibbataṁ dassāmī”ti avatvāva pasāritahatthe anaggharatanaṁ ṭhapento viya asajjitvā abajjhitvā anolīnamānaso “ajja me dānapāramī matthakaṁ pāpuṇissatī”ti haṭṭhatuṭṭho giriṁ unnādento viya—

“Dadāmi na vikampāmi, yaṁ maṁ yācasi brāhmaṇa.
Santaṁ nappaṭigūhāmi, dāne me ramatī mano”ti[1]—

vatvā sīghameva kamaṇḍalunā udakaṁ āharitvā brāhmaṇassa hatthe udakaṁ pātetvā bhariyamadāsi. Tena vuttaṁ—

116. “Maddiṁ hatthe gahetvāna, udakañjali pūriya.
Pasannamanasaṅkappo, tassa Maddiṁ adāsahan”ti.

Tattha **udakañjalī**ti udakaṁ añjaliṁ, “udakan”ti ca karaṇatthe paccattavacanaṁ, udakena tassa brāhmaṇassa añjaliṁ pasāritahatthatalaṁ pūretvāti attho. **Pasannamanasaṅkappo**ti “addhā iminā pariccāgena dānapāramiṁ matthakaṁ pāpetvā sammāsambodhiṁ adhigamissāmī”ti uppannasaddhāpasādena pasannacittasaṅkappo. Taṅkhaṇaññeva heṭṭhā vuttappakārāni sabbapāṭihāriyāni pāturahesuṁ. “Idānissa na dūre sammāsambodhī”ti devagaṇā brahmagaṇā ativiya pītisomanassajātā ahesuṁ. Tena vuttaṁ—

117. “Maddiyā dīyamānāya, gagane devā pamoditā.
Tadāpi pathavī kampi, Sineruvanavaṭaṁsakā”ti.

1. Khu 6. 364 piṭṭhe.

ဣဓာဂတောသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ အထ နံ သက္ကော မဒ္ဒိဒေဝိံ ယာစိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၁၅။ “ပုနဒေဝ သက္ကော ဩရုယှ၊ ဟုတွာ ဗြာဟ္မဏသန္နိဘော။
အယာစိ မံ မဒ္ဒိဒေဝိံ၊ သီလဝန္တိံ ပတိဗ္ဗတ”န္တိ။

တတ္ထ **ပုနဒေဝါ**တိ ဒါရကေ ဒိန္နဒိဝသတော ပစ္ဆာ ဧဝ။ တဒနန္တရမေဝါတိ အတ္ထော။ **ဩရုယှာ**တိ ဒေဝလောကတော ဩတရိတွာ။ **ဗြာဟ္မဏသန္နိဘော**တိ ဗြာဟ္မဏသမာနဝဏ္ဏော။

အထ မဟာသတ္တော “ဟိယျော မေ ဒွေပိ ဒါရကာ ဗြာဟ္မဏဿ ဒိန္နာ၊ အဟမ္ပိ အရညေ ဧကကောဝ၊ ကထံ တေ မဒ္ဒိံ သီလဝန္တိံ ပတိဗ္ဗတံ ဒဿာမီ”တိ အဝတွာဝ ပသာရိတဟတ္ထေ အနဂ္ဃရတနံ ဌပေန္တော ဝိယ အသဇ္ဇိတွာ အဗဇ္ဈိတွာ အနောလီနမာနသော “အဇ္ဇ မေ ဒါနပါရမီ မတ္ထကံ ပါပုဏိဿတီ”တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ဂိရိံ ဥန္နာဒေန္တော ဝိယ—

“ဒဒါမိ န ဝိကမ္ပာမိ၊ ယံ မံ ယာစသိ ဗြာဟ္မဏ။
သန္တံ နပ္ပဋိဂူဟာမိ၊ ဒါနေ မေ ရမတီ မနော”တိ[၁]—

ဝတွာ သီဃမေဝ ကမဏ္ဍလုနာ ဥဒကံ အာဟရိတွာ ဗြာဟ္မဏဿ ဟတ္ထေ ဥဒကံ ပါတေတွာ ဘရိယမဒါသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၁၆။ “မဒ္ဒိံ ဟတ္ထေ ဂဟေတွာန၊ ဥဒကဉ္ဇလိ ပူရိယ။
ပသန္နမနသင်္ကပ္ပော၊ တဿ မဒ္ဒိံ အဒါသဟ”န္တိ။

တတ္ထ **ဥဒကဉ္ဇလီ**တိ ဥဒကံ အဉ္ဇလိံ၊ “ဥဒက”န္တိ စ ကရဏတ္ထေ ပစ္စတ္တဝစနံ၊ ဥဒကေန တဿ ဗြာဟ္မဏဿ အဉ္ဇလိံ ပသာရိတဟတ္ထတလံ ပူရေတွာတိ အတ္ထော။ **ပသန္နမနသင်္ကပ္ပေါ**တိ “အဒ္ဓါ ဣမိနာ ပရိစ္စာဂေန ဒါနပါရမိံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဓိဂမိဿာမီ”တိ ဥပ္ပန္နသဒ္ဓါပသာဒေန ပသန္နစိတ္တသင်္ကပ္ပေါ။ တင်္ခဏညေဝ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တပ္ပကာရာနိ သဗ္ဗပါဋိဟာရိယာနိ ပါတုရဟေသုံ။ “ဣဒါနိဿ န ဒူရေ သမ္မာသမ္ဗောဓီ”တိ ဒေဝဂဏာ ဗြဟ္မဂဏာ အတိဝိယ ပီတိသောမနဿဇာတာ အဟေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၁၇။ “မဒ္ဒိယာ ဒီယမာနာယ၊ ဂဂနေ ဒေဝါ ပမောဒိတာ။
တဒါပိ ပထဝီ ကမ္ပိ၊ သိနေရုဝနဝဋံသကာ”တိ။

၁-ခု ၆-၃၆၄-ပိဋ္ဌေ။

Tathā pana dīyamānāya Maddiyā deviyā ruṇṇaṁ vā dummukhaṁ vā bhākuṭimattaṁ ā nāhosi, evaṁ cassā ahosi “yaṁ devo icchati, taṁ karotū”ti.

“Komārī yassāhaṁ bhariyā, sāmiko mama issaro.
Yassicche tassa maṁ dajjā, vikkiṇeyya haneyya vā”ti[1]—

āha.

Mahāpurisopi “ambho brāhmaṇa Maddito me sataguṇena sahassaguṇena satasahassaguṇena sabbaññutaññāṇameva piyataraṁ, idaṁ me dānaṁ sabbaññutaññāṇappaṭivedhassa paccayo hotū”ti vatvā adāsi. Tena vuttaṁ—

118. “Jāliṁ Kaṇhājinaṁ dhītaṁ, Maddideviṁ patibbataṁ.
Cajamāno na cintesiṁ, bodhiyāyeva kāraṇā.

119. Na me dessā ubho puttā, Maddidevī na dessiyā.
Sabbaññutaṁ piyaṁ mayhaṁ, tasmā piye adāsahan”ti.

Tattha **cajamāno na cintesin**ti pariccajanto santāpavasena na cintesiṁ, vissaṭṭho hutvā pariccajinti attho.

Etthāha—kasmā panāyaṁ mahāpuriso attano puttadāre jātisampanne khattiye parassa dāsabhāvena pariccaji, na hi yesaṁ kesañcipi bhujissānaṁ abhujissabhāvakaraṇaṁ sādhudhammoti? Vuccate—anudhammabhāvato. Ayaṁ hi Buddhakārake dhamme anugatadhammatā, yadidaṁ sabbassa attaniyassa mamanti pariggahitavatthuno anavasesapariccāgo, na hi deyyadhammapaṭiggāhakavikapparahitaṁ dānapāramiṁ paripūretuṁ ussukkamāpannānaṁ bodhisattānaṁ mamanti pariggahitavatthuṁ yācantassa yācakassa na pariccajituṁ yuttaṁ, porāṇopi cāyamanudhammo. Sabbesaṁ hi bodhisattānaṁ ayaṁ āciṇṇasamāciṇṇadhammo kulavaṁso kulappaveṇī, yadidaṁ sabbassa pariccāgo, tattha ca visesato piyataravatthupariccāgo, na hi keci bodhisattā vaṁsānugataṁ rajjissariyādidhanapariccāgaṁ attano sīsanayanādi-aṅgapariccāgaṁ piyajīvitapariccāgaṁ kulavaṁsapatiṭṭhāpakapiyaputtapariccāgaṁ

1. Khu 6. 364 piṭṭhe.

တထာ ပန ဒီယမာနာယ မဒ္ဒိယာ ဒေဝိယာ ရုဏ္ဏံ ဝါ ဒုမ္မုခံ ဝါ ဘာကုဋိမတ္တံ ဝါ နာဟောသိ၊ ဧဝံ စဿာ အဟောသိ “ယံ ဒေဝေါ ဣစ္ဆတိ၊ တံ ကရောတူ”တိ။

“ကောမာရီ ယဿာဟံ ဘရိယာ၊ သာမိကော မမ ဣဿရော။
ယဿိစ္ဆေ တဿ မံ ဒဇ္ဇာ၊ ဝိက္ကိဏေယျ ဟနေယျ ဝါ”တိ[၁]—

အာဟ။

မဟာပုရိသောပိ “အမ္ဘော ဗြာဟ္မဏ မဒ္ဒိတော မေ သတဂုဏေန သဟဿဂုဏေန သတသဟဿဂုဏေန သဗ္ဗညုတညာဏမေဝ ပိယတရံ၊ ဣဒံ မေ ဒါနံ သဗ္ဗညုတညာဏပ္ပဋိဝေဓဿ ပစ္စယော ဟောတူ”တိ ဝတွာ အဒါသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၁၈။ “ဇာလိံ ကဏှာဇိနံ ဓီတံ၊ မဒ္ဒိဒေဝိံ ပတိဗ္ဗတံ။
စဇမာနော န စိန္တေသိံ၊ ဗောဓိယာယေဝ ကာရဏာ။

၁၁၉။ န မေ ဒေဿာ ဥဘော ပုတ္တာ၊ မဒ္ဒိဒေဝီ န ဒေဿိယာ။
သဗ္ဗညုတံ ပိယံ မယှံ၊ တသ္မာ ပိယေ အဒါသဟ”န္တိ။

တတ္ထ **စဇမာနော န စိန္တေသိ**န္တိ ပရိစ္စဇန္တော သန္တာပဝသေန န စိန္တေသိံ၊ ဝိဿဋ္ဌော ဟုတွာ ပရိစ္စဇိန္တိ အတ္ထော။

ဧတ္ထာဟ—ကသ္မာ ပနာယံ မဟာပုရိသော အတ္တနော ပုတ္တဒါရေ ဇာတိသမ္ပန္နေ ခတ္တိယေ ပရဿ ဒါသဘာဝေန ပရိစ္စဇိ၊ န ဟိ ယေသံ ကေသဉ္စိပိ ဘုဇိဿာနံ အဘုဇိဿဘာဝကရဏံ သာဓုဓမ္မောတိ? ဝုစ္စတေ—အနုဓမ္မဘာဝတော။ အယံ ဟိ ဗုဒ္ဓကာရကေ ဓမ္မေ အနုဂတဓမ္မတာ၊ ယဒိဒံ သဗ္ဗဿ အတ္တနိယဿ မမန္တိ ပရိဂ္ဂဟိတဝတ္ထုနော အနဝသေသပရိစ္စာဂေါ၊ န ဟိ ဒေယျဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကဝိကပ္ပရဟိတံ ဒါနပါရမိံ ပရိပူရေတုံ ဥဿုက္ကမာပန္နာနံ ဗောဓိသတ္တာနံ မမန္တိ ပရိဂ္ဂဟိတဝတ္ထုံ ယာစန္တဿ ယာစကဿ န ပရိစ္စဇိတုံ ယုတ္တံ၊ ပေါရာဏောပိ စာယမနုဓမ္မော။ သဗ္ဗေသံ ဟိ ဗောဓိသတ္တာနံ အယံ အာစိဏ္ဏသမာစိဏ္ဏဓမ္မော ကုလဝံသော ကုလပ္ပဝေဏီ၊ ယဒိဒံ သဗ္ဗဿ ပရိစ္စာဂေါ၊ တတ္ထ စ ဝိသေသတော ပိယတရဝတ္ထုပရိစ္စာဂေါ၊ န ဟိ ကေစိ ဗောဓိသတ္တာ ဝံသာနုဂတံ ရဇ္ဇိဿရိယာဒိဓနပရိစ္စာဂံ အတ္တနော သီသနယနာဒိအင်္ဂပရိစ္စာဂံ ပိယဇီဝိတပရိစ္စာဂံ ကုလဝံသပတိဋ္ဌာပကပိယပုတ္တပရိစ္စာဂံ

၁။ ခု ၆-၃၆၄-ပိဋ္ဌေ။

manāpacārinīpiyabhariyāpariccāganti ime pañca mahāpariccāge apariccajitvā Buddhā nāma bhūtapubbā atthi, tathā hi Maṅgale Bhagavati bodhisattabhūte bodhipariyesanaṁ caramāne ca carimattabhāvato tatiye attabhāve saputtadāre ekasmiṁ pabbate vasante Kharadāṭhiko nāma yakkho mahāpurisassa dānajjhāsayataṁ sutvā brāhmaṇavaṇṇena upasaṅkamitvā mahāsattaṁ dve dārake yāci.

Mahāsatto "dadāmi brāhmaṇassa puttake"ti haṭṭhapahaṭṭho udakapariyantaṁ pathaviṁ kampento dvepi dārake adāsi. Yakkho caṅkamanakoṭiyaṁ ālambanaphalakaṁ nissāya ṭhito mahāsattassa passantasseva muḷālakalāpaṁ viya dve dārake khādi. Aggijālaṁ viya lohitadhāraṁ uggiramānaṁ[1] yakkhassa mukhaṁ olokentassa mahāpurisassa "vañcesi vata maṁ yakkho"ti uppajjanakacittuppādassa-okāsaṁ adentassa upāyakosallassa subhāvitattā atītadhammānaṁ appaṭisandhisabhāvato aniccādivasena saṅkhārānaṁ suparimadditabhāvato ca evaṁ ittaraṭṭhitikena pabhaṅgunā asārena saṅkhārakalāpena "pūritā vata me dānapāramī, mahantaṁ vata me atthaṁ sādhetvā idaṁ adhigatan"ti somanassameva uppajji. So idaṁ anaññasādhāraṇaṁ tasmiṁ khaṇe attano cittācāraṁ ñatvā "imassa nissandena anāgate imināva nīhārena sarīrato rasmiyo nikkhamantū"ti patthanamakāsi. Tassa taṁ patthanaṁ nissāya Buddhabhūtassa sarīrappabhā niccameva dasasahassilokadhātuṁ pharitvā aṭṭhāsi[2]. Evaṁ aññepi bodhisattā attano piyataraṁ puttadāraṁ pariccajitvā sabbaññutaññāṇaṁ paṭivijjhiṁsu.

Api ca yathā nāma koci puriso kassaci santike gāmaṁ vā janapadaṁ vā keṇiyā gahetvā kammaṁ karonto attano antevāsikānaṁ vā pamādena pūtibhūtaṁ[3] dhanaṁ dhāreyya, tamenaṁ so gāhāpetvā bandhanāgāraṁ paveseyya. Tassa evamassa "ahaṁ kho imassa rañño kammaṁ karonto ettakaṁ nāma dhanaṁ dhāremi, tenāhaṁ raññā bandhanāgāre pavesito, sacāhaṁ idheva homi, attānañca jīyeyya, puttadārakammakaraporisā ca me jīvikāpagatā mahantaṁ anayabyasanaṁ āpajjeyyuṁ, yannūnāhaṁ rañño ārocetvā attano puttaṁ vā kaniṭṭhabhātaraṁ vā idha ṭhapetvā

1. Uggiriyamānaṁ (Ka)
2. Abhi-Ṭṭha 1. 58 piṭṭhepi passitabbaṁ.
3. Patissutaṁ (Ka)

မနာပစာရိနီပိယဘရိယာပရိစ္စာဂန္တိ ဣမေ ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂေ အပရိစ္စဇိတွာ ဗုဒ္ဓါ နာမ ဘူတပုဗ္ဗာ အတ္ထိ၊ တထာ ဟိ မင်္ဂလေ ဘဂဝတိ ဗောဓိသတ္တဘူတေ ဗောဓိပရိယေသနံ စရမာနေ စ စရိမတ္တဘာဝတော တတိယေ အတ္တဘာဝေ သပုတ္တဒါရေ ဧကသ္မိံ ပဗ္ဗတေ ဝသန္တေ ခရဒါဌိကော နာမ ယက္ခော မဟာပုရိသဿ ဒါနဇ္ဈာသယတံ သုတွာ ဗြာဟ္မဏဝဏ္ဏေန ဥပသင်္ကမိတွာ မဟာသတ္တံ ဒွေ ဒါရကေ ယာစိ။

မဟာသတ္တော “ဒဒါမိ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တကေ”တိ ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌော ဥဒကပရိယန္တံ ပထဝိံ ကမ္ပေန္တော ဒွေပိ ဒါရကေ အဒါသိ။ ယက္ခော စင်္ကမနကောဋိယံ အာလမ္ဗနဖလကံ နိဿာယ ဌိတော မဟာသတ္တဿ ပဿန္တဿေဝ မုဠာလကလာပံ ဝိယ ဒွေ ဒါရကေ ခါဒိ။ အဂ္ဂိဇာလံ ဝိယ လောဟိတဓာရံ ဥဂ္ဂိရမာနံ[1] ယက္ခဿ မုခံ ဩလောကေန္တဿ မဟာပုရိသဿ “ဝဉ္စေသိ ဝတ မံ ယက္ခော”တိ ဥပ္ပဇ္ဇနကစိတ္တုပ္ပါဒဿ ဩကာသံ အဒေန္တဿ ဥပါယကောသလ္လဿ သုဘာဝိတတ္တာ အတီတဓမ္မာနံ အပ္ပဋိသန္ဓိသဘာဝတော အနိစ္စာဒိဝသေန သင်္ခါရာနံ သုပရိမဒ္ဒိတဘာဝတော စ ဧဝံ ဣတ္တရဋ္ဌိတိကေန ပဘင်္ဂုနာ အသာရေန သင်္ခါရကလာပေန “ပူရိတာ ဝတ မေ ဒါနပါရမီ၊ မဟန္တံ ဝတ မေ အတ္ထံ သာဓေတွာ ဣဒံ အဓိဂတ”န္တိ သောမနဿမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော ဣဒံ အနညသာဓာရဏံ တသ္မိံ ခဏေ အတ္တနော စိတ္တာစာရံ ဉတွာ “ဣမဿ နိဿန္ဒေန အနာဂတေ ဣမိနာဝ နီဟာရေန သရီရတော ရသ္မိယော နိက္ခမန္တူ”တိ ပတ္ထနမကာသိ။ တဿ တံ ပတ္ထနံ နိဿာယ ဗုဒ္ဓဘူတဿ သရီရပ္ပဘာ နိစ္စမေဝ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဖရိတွာ အဋ္ဌာသိ[2]။ ဧဝံ အညေပိ ဗောဓိသတ္တာ အတ္တနော ပိယတရံ ပုတ္တဒါရံ ပရိစ္စဇိတွာ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိံသု။

အပိ စ ယထာ နာမ ကောစိ ပုရိသော ကဿစိ သန္တိကေ ဂါမံ ဝါ ဇနပဒံ ဝါ ကေဏိယာ ဂဟေတွာ ကမ္မံ ကရောန္တော အတ္တနော အန္တေဝါသိကာနံ ဝါ ပမာဒေန ပူတိဘူတံ[3] ဓနံ ဓာရေယျ၊ တမေနံ သော ဂါဟာပေတွာ ဗန္ဓနာဂါရံ ပဝေသေယျ။ တဿ ဧဝမဿ “အဟံ ခေါ ဣမဿ ရညော ကမ္မံ ကရောန္တော ဧတ္တကံ နာမ ဓနံ ဓာရေမိ၊ တေနာဟံ ရညာ ဗန္ဓနာဂါရေ ပဝေသိတော၊ သစာဟံ ဣဓေဝ ဟောမိ၊ အတ္တာနဉ္စ ဇီယေယျ၊ ပုတ္တဒါရကမ္မကရပေါရိသာ စ မေ ဇီဝိကာပဂတာ မဟန္တံ အနယဗျသနံ အာပဇ္ဇေယျုံ၊ ယန္နူနာဟံ ရညော အာရောစေတွာ အတ္တနော ပုတ္တံ ဝါ ကနိဋ္ဌဘာတရံ ဝါ ဣဓ ဌပေတွာ

၁-ဥဂ္ဂိရိယမာနံ (က)
၂-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၅၈-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-ပတိဿုတံ (က)

nikkhameyyaṁ, evāhaṁ ito bandhanato mutto na cirasseva yathāmittaṁ yathāsandiṭṭhaṁ dhanaṁ saṁharitvā rañño datvā tampi bandhanato mocemi, appamattova hutvā uṭṭhānabalena attano sampattiṁ paṭipākatikaṁ karissāmī”ti. So tathā kareyya. Evaṁ sampadamidaṁ daṭṭhabbaṁ.

Tatridaṁ opammasaṁsandanaṁ—rājā viya kammaṁ, bandhanāgāro viya saṁsāro, raññā bandhanāgāre ṭhapitapuriso viya kammavasena saṁsāracārake ṭhito mahāpuriso, tassa bandhanāgāre ṭhitapurisassa tattha puttassa vā bhātuno vā parādhīnabhāvakaraṇena tesaṁ attano ca dukkhappamocanaṁ viya mahāpurisassa attano puttādike paresaṁ datvā sabbaññutaññāṇappaṭilābhena sabbasattānaṁ vaṭṭadukkhappamocanaṁ, tassa vigatadukkhassa tehi saddhiṁ yathādhippetasampattiyaṁ patiṭṭhānaṁ viya mahāpurisassa arahattamaggena apagatavaṭṭadukkhassa Buddhabhāvena dasabalādisabbaññutaññāṇasampattisamannāgamo attano vacanakārakānaṁ vijjattayādisampattisamannāgamo cāti evaṁ anavajjasabhāvo eva mahāpurisānaṁ puttadārapariccāgo. Eteneva nayena nesaṁ aṅgajīvitapariccāge yā codanā, sāpi visodhitāti veditabbāti.

Evaṁ pana mahāsattena Maddideviyā dinnāya Sakko acchariyabbhutacittajāto hutvā—

“Sabbe jitā te paccūhā, ye dibbā ye ca mānusā[1].

Ninnāditā te pathavī, saddo te tidivaṁ gato[1].

Duddadaṁ dadamānānaṁ, dukkaraṁ kamma kubbataṁ.
Asanto nānukubbanti, sataṁ dhammo durannayo.

Tasmā satañca asataṁ, nānā hoti ito gati.
Asanto nirayaṁ yanti, santo saggaparāyanā”ti[2]—

ādinā nayena mahāpurisassa dānānumodanavasena thutiṁ akāsi.

Tattha **paccūhā**ti paccatthikā. **Dibbā**ti dibbayasapaṭibāhakā. **Mānusā**ti manussayasapaṭibāhakā. Ke pana teti? Macchariyadhammā, te sabbe puttadāraṁ dentena mahāsattena jitāti dasseti. **Duddadan**ti puttadārādiduddadaṁ

1. Khu 6. 364 piṭṭhe. 2. Khu 6. 365 piṭṭhe.

နိက္ခမေယျံ၊ ဧဝါဟံ ဣတော ဗန္ဓနတော မုတ္တော န စိရဿေဝ ယထာမိတ္တံ ယထာသန္ဒိဋ္ဌံ ဓနံ သံဟရိတွာ ရညော ဒတွာ တမ္ပိ ဗန္ဓနတော မောစေမိ၊ အပ္ပမတ္တောဝ ဟုတွာ ဥဋ္ဌာနဗလေန အတ္တနော သမ္ပတ္တိံ ပဋိပါကတိကံ ကရိဿာမီ”တိ။ သော တထာ ကရေယျ။ ဧဝံ သမ္ပဒမိဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

တတြိဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—ရာဇာ ဝိယ ကမ္မံ၊ ဗန္ဓနာဂါရော ဝိယ သံသာရော၊ ရညာ ဗန္ဓနာဂါရေ ဌပိတပုရိသော ဝိယ ကမ္မဝသေန သံသာရစာရကေ ဌိတော မဟာပုရိသော၊ တဿ ဗန္ဓနာဂါရေ ဌိတပုရိသဿ တတ္ထ ပုတ္တဿ ဝါ ဘာတုနော ဝါ ပရာဓီနဘာဝကရဏေန တေသံ အတ္တနော စ ဒုက္ခပ္ပမောစနံ ဝိယ မဟာပုရိသဿ အတ္တနော ပုတ္တာဒိကေ ပရေသံ ဒတွာ သဗ္ဗညုတညာဏပ္ပဋိလာဘေန သဗ္ဗသတ္တာနံ ဝဋ္ဋဒုက္ခပ္ပမောစနံ၊ တဿ ဝိဂတဒုက္ခဿ တေဟိ သဒ္ဓိံ ယထာဓိပ္ပေတသမ္ပတ္တိယံ ပတိဋ္ဌာနံ ဝိယ မဟာပုရိသဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အပဂတဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ဗုဒ္ဓဘာဝေန ဒသဗလာဒိသဗ္ဗညုတညာဏသမ္ပတ္တိသမန္နာဂမော အတ္တနော ဝစနကာရကာနံ ဝိဇ္ဇတ္တယာဒိသမ္ပတ္တိသမန္နာဂမော စာတိ ဧဝံ အနဝဇ္ဇသဘာဝေါ ဧဝ မဟာပုရိသာနံ ပုတ္တဒါရပရိစ္စာဂေါ။ ဧတေနေဝ နယေန နေသံ အင်္ဂဇီဝိတပရိစ္စာဂေ ယာ စောဒနာ၊ သာပိ ဝိသောဓိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

ဧဝံ ပန မဟာသတ္တေန မဒ္ဒိဒေဝိယာ ဒိန္နာယ သက္ကော အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတော ဟုတွာ—

“သဗ္ဗေ ဇိတာ တေ ပစ္စူဟာ၊ ယေ ဒိဗ္ဗာ ယေ စ မာနုသာ[1]။

နိန္နာဒိတာ တေ ပထဝီ၊ သဒ္ဒေါ တေ တိဒိဝံ ဂတော[1]။

ဒုဒ္ဒဒံ ဒဒမာနာနံ၊ ဒုက္ကရံ ကမ္မ ကုဗ္ဗတံ။
အသန္တော နာနုကုဗ္ဗန္တိ၊ သတံ ဓမ္မော ဒုရန္နယော။

တသ္မာ သတဉ္စ အသတံ၊ နာနာ ဟောတိ ဣတော ဂတိ။
အသန္တော နိရယံ ယန္တိ၊ သန္တော သဂ္ဂပရာယနာ”တိ[2]—

အာဒိနာ နယေန မဟာပုရိသဿ ဒါနာနုမောဒနဝသေန ထုတိံ အကာသိ။

တတ္ထ **ပစ္စူဟာ**တိ ပစ္စတ္ထိကာ။ **ဒိဗ္ဗာ**တိ ဒိဗ္ဗယသပဋိဗာဟကာ။ **မာနုသာ**တိ မနုဿယသပဋိဗာဟကာ။ ကေ ပန တေတိ? မစ္ဆရိယဓမ္မာ၊ တေ သဗ္ဗေ ပုတ္တဒါရံ ဒေန္တေန မဟာသတ္တေန ဇိတာတိ ဒဿေတိ။ **ဒုဒ္ဒဒ**န္တိ ပုတ္တဒါရာဒိဒုဒ္ဒဒံ

၁-ခု ၆-၃၆၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၆-၃၆၅-ပိဋ္ဌေ။

dadamānānaṁ tameva **dukkaraṁ kubbataṁ** tumhādisānaṁ kammaṁ aññe sāvakapaccekabodhisattā[1] nānukubbanti, pageva asanto maccharino. Tasmā **sataṁ dhammo durannayo** sādhūnaṁ mahābodhisattānaṁ paṭipattidhammo aññehi duranugamo.

Evaṁ Sakko mahāpurisassa anumodanavasena thutiṁ katvā Maddideviṁ niyyātento—

"Dadāmi bhoto bhariyaṁ, Maddiṁ sabbaṅgasobhanaṁ[2].
Tvañceva Maddiyā channo, Maddī ca patino tavā"ti[3]—

vatvā taṁ Maddiṁ paṭidatvā dibbattabhāvena jalanto taruṇasūriyo viya ākāse ṭhatvā attānaṁ ācikkhanto—

"Sakkohamasmi devindo, āgatosmi tavantike.
Varaṁ varassu rājisi, vare aṭṭha dadāmi te"ti[3]—

vatvā varehi nimantesi. Mahāsattopi "pitā maṁ punadeva rajje patiṭṭhāpetu, vajjhappattaṁ vadhato moceyyaṁ, sabbasattānaṁ avassayo bhaveyyaṁ, paradāraṁ na gaccheyyaṁ, itthīnaṁ vasaṁ na gaccheyyaṁ, putto me dīghāyuko siyā[4], annapānādideyyadhammo bahuko siyā, tañca aparikkhayaṁ pasannacitto dadeyyaṁ, evaṁ mahādānāni pavattetvā devalokaṁ gantvā tato idhāgato sabbaññutaṁ pāpuṇeyyan"ti ime aṭṭha vare yāci. Sakko "na cirasseva pitā Sañjayamahārājā idheva āgantvā taṁ gahetvā rajje patiṭṭhāpessati, itaro ca sabbo te manoratho matthakaṁ pāpuṇissati, mā cintayi, appamatto hohī"ti ovaditvā sakaṭṭhānameva gato. Bodhisatto ca Maddidevī ca sammodamānā Sakkadattiye assame vasiṁsu.

Jūjakepi kumāre gahetvā gacchante devatā ārakkhamakaṁsu. Divase divase ekā devadhītā rattibhāge āgantvā Maddivaṇṇena kumāre paṭijaggi. So devatāviggahito hutvā "Kaliṅgaraṭṭhaṁ gamissāmī"ti aḍḍhamāsena Jetuttaranagarameva sampāpuṇi. Rājā vinicchaye nisinno brāhmaṇena saddhiṁ dārake rājaṅgaṇena gacchante disvā sañjānitvā

1. Abodhisattā (Sī, Ka)
2. Sabbaṅgasobhiniṁ (Sī, Ka)
3. Khu 6. 365 piṭṭhe.
4. Puttā maddī ca dīghāyukā siyā (Ka)

ဒဒမာနာနံ တမေဝ **ဒုက္ကရံ ကုဗ္ဗတံ** တုမှာဒိသာနံ ကမ္မံ အညေ သာဝက-ပစ္စေကဗောဓိသတ္တာ[၁] နာနုကုဗ္ဗန္တိ၊ ပဂေဝ အသန္တော မစ္ဆရိနော။ တသ္မာ **သတံ ဓမ္မော ဒုရန္နယော** သာဓူနံ မဟာဗောဓိသတ္တာနံ ပဋိပတ္တိဓမ္မော အညေဟိ ဒုရနုဂမော။

ဧဝံ သက္ကော မဟာပုရိသဿ အနုမောဒနဝသေန ထုတိံ ကတွာ မဒ္ဒိဒေဝိံ နိယျာတေန္တော—

"ဒဒါမိ ဘောတော ဘရိယံ၊ မဒ္ဒိံ သဗ္ဗင်္ဂသောဘနံ[၂]။
တွဉ္စေဝ မဒ္ဒိယာ ဆန္နော၊ မဒ္ဒီ စ ပတိနော တဝါ"တိ[၃]—

ဝတွာ တံ မဒ္ဒိံ ပဋိဒတွာ ဒိဗ္ဗတ္တဘာဝေန ဇလန္တော တရုဏသူရိယော ဝိယ အာကာသေ ဌတွာ အတ္တာနံ အာစိက္ခန္တော—

"သက္ကောဟမသ္မိ ဒေဝိန္ဒော၊ အာဂတောသ္မိ တဝန္တိကေ။
ဝရံ ဝရဿု ရာဇိသိ၊ ဝရေ အဋ္ဌ ဒဒါမိ တေ"တိ[၃]—

ဝတွာ ဝရေဟိ နိမန္တေသိ။ မဟာသတ္တောပိ "ပိတာ မံ ပုနဒေဝ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌာပေတု၊ ဝဇ္ဈပ္ပတ္တံ ဝဓတော မောစေယျံ၊ သဗ္ဗသတ္တာနံ အဝဿယော ဘဝေယျံ၊ ပရဒါရံ န ဂစ္ဆေယျံ၊ ဣတ္ထီနံ ဝသံ န ဂစ္ဆေယျံ၊ ပုတ္တော မေ ဒီဃာယုကော သိယာ[၄]၊ အန္နပါနာဒိဒေယျဓမ္မော ဗဟုကော သိယာ၊ တဉ္စ အပရိက္ခယံ ပသန္နစိတ္တော ဒဒေယျံ၊ ဧဝံ မဟာဒါနာနိ ပဝတ္တေတွာ ဒေဝလောကံ ဂန္တွာ တတော ဣဓာဂတော သဗ္ဗညုတံ ပါပုဏေယျ"န္တိ ဣမေ အဋ္ဌ ဝရေ ယာစိ။ သက္ကော "န စိရဿေဝ ပိတာ သဉ္စယမဟာရာဇာ ဣဓေဝ အာဂန္တွာ တံ ဂဟေတွာ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌာပေဿတိ၊ ဣတရော စ သဗ္ဗော တေ မနောရထော မတ္ထကံ ပါပုဏိဿတိ၊ မာ စိန္တယိ၊ အပ္ပမတ္တော ဟောဟီ"တိ ဩဝဒိတွာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။ ဗောဓိသတ္တော စ မဒ္ဒိဒေဝီ စ သမ္မောဒမာနာ သက္ကဒတ္တိယေ အဿမေ ဝသိံသု။

ဇူဇကေပိ ကုမာရေ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တေ ဒေဝတာ အာရက္ခမကံသု။ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဧကာ ဒေဝဓီတာ ရတ္တိဘာဂေ အာဂန္တွာ မဒ္ဒိဝဏ္ဏေန ကုမာရေ ပဋိဇဂ္ဂိ။ သော ဒေဝတာဝိဂ္ဂဟိတော ဟုတွာ "ကာလိင်္ဂရဋ္ဌံ ဂမိဿာမီ"တိ အဍ္ဍမာသေန ဇေတုတ္တရနဂရမေဝ သမ္ပာပုဏိ။ ရာဇာ ဝိနိစ္ဆယေ နိသိန္နော ဗြာဟ္မဏေန သဒ္ဓိံ ဒါရကေ ရာဇင်္ဂဏေန ဂစ္ဆန္တေ ဒိသွာ သဉ္ဇာနိတွာ

၁-အဗောဓိသတ္တာ (သီ၊ က)
၂-သဗ္ဗင်္ဂသောဘိနိံ (သီ၊ က)
၃-ခု ၆-၃၆၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-ပုတ္တာ မဒ္ဒီ စ ဒီဃာယုကာ သိယာ (က)

brāhmaṇena saddhiṁ te pakkosāpetvā taṁ pavattiṁ sutvā bodhisattena kathitaniyāmeneva dhanaṁ datvā kumāre kiṇitvā nhāpetvā bhojetvā sabbālaṅkārapaṭimaṇḍite katvā rājā dārakaṁ Phussatidevī dārikaṁ ucchaṅge katvā bodhisattassa rājaputtiyā ca pavattiṁ suṇiṁsu.

Taṁ sutvā rājā "bhūnahaccaṁ vata mayā katan"ti saṁviggamānaso tāvadeva dvādasa-akkhobhanīparimāṇaṁ senaṁ sannayhitvā Vaṅkapabbatābhimukho pāyāsi saddhiṁ Phussatideviyā ceva dārakehi ca. Anukkamena gantvā puttena ca suṇisāya ca samāgañchi. Vessantaro piyaputte disvā sokaṁ sandhāretuṁ asakkonto visaññī hutvā tattheva pati, tathā Maddī mātāpitaro sahajātā saṭṭhisahassā ca amaccā. Taṁ kāruññaṁ passantesu ekopi sakabhāvena sandhāretuṁ nāsakkhi, sakalaṁ assamapadaṁ Yugandharavātapamadditaṁ viya[1] sālavanaṁ ahosi. Sakko devarājā tesaṁ visaññibhāvavinodanatthaṁ pokkharavassaṁ vassāpesi, temetukāmā tementi, pokkhare patitavassaṁ viya vinivattitvā udakaṁ gacchati. Sabbe saññaṁ paṭilabhiṁsu. Tadāpi pathavikampādayo heṭṭhā vuttappakārā acchariyā pāturahesuṁ. Tena vuttaṁ—

120. "Punāparaṁ brahāraññe, mātāpitusamāgame.
Karuṇaṁ paridevante, sallapante sukhaṁ dukhaṁ.

121. Hirottappena garunā, ubhinnaṁ upasaṅkami.
Tadāpi pathavī kampi, Sineruvanavaṭaṁsakā"ti.

Tattha **karuṇaṁ paridevante**ti mātāpitaro ādiṁ katvā sabbasmiṁ āgatajane karuṇaṁ paridevamāne. **Sallapante sukhaṁ dukhan**ti sukhadukkhaṁ pucchitvā paṭisanthāravasena ālāpasallāpaṁ karonte. **Hirottappena garunā ubhinnan**ti ime[2] Sivīnaṁ vacanaṁ gahetvā adūsakaṁ dhamme ṭhitaṁ maṁ pabbājayiṁsūti cittappakopaṁ akatvā ubhosu etesu mātāpitūsu dhammagāravasamussitena hirottappeneva yathārūpe **upasaṅkami.** Tena me dhammatejena **tadāpi pathavī kampi.**

1. Yugantavātapahatapamadditaṁ viya (Sī) 2. Imesaṁ (Ka)

ဗြာဟ္မဏေန သဒ္ဓိံ တေ ပက္ကောသာပေတွာ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ ဗောဓိသတ္တေန ကထိတနိယာမေနေဝ ဓနံ ဒတွာ ကုမာရေ ကိဏိတွာ နှာပေတွာ ဘောဇေတွာ သဗ္ဗာလင်္ကာရပဋိမဏ္ဍိတေ ကတွာ ရာဇာ ဒါရကံ ဖုဿတိဒေဝီ ဒါရိကံ ဥစ္ဆင်္ဂေ ကတွာ ဗောဓိသတ္တဿ ရာဇပုတ္တိယာ စ ပဝတ္တိံ သုဏိံသု။

တံ သုတွာ ရာဇာ "ဘူနဟစ္စံ ဝတ မယာ ကတ"န္တိ သံဝိဂ္ဂမာနသော တာဝဒေဝ ဒွါဒသအက္ခောဘဏီပရိမာဏံ သေနံ သန္နယှိတွာ ဝင်္ကပဗ္ဗတာဘိမုခေါ ပါယာသိ သဒ္ဓိံ ဖုဿတိဒေဝိယာ စေဝ ဒါရကေဟိ စ။ အနုက္ကမေန ဂန္တွာ ပုတ္တေန စ သုဏိသာယ စ သမာဂဉ္ဆိ။ ဝေဿန္တရော ပိယပုတ္တေ ဒိသွာ သောကံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တော ဝိသညီ ဟုတွာ တတ္ထေဝ ပတိ၊ တထာ မဒ္ဒီ မာတာပိတရော သဟဇာတာ သဋ္ဌိသဟဿာ စ အမစ္စာ။ တံ ကာရုညံ ပဿန္တေသု ဧကောပိ သကဘာဝေန သန္ဓာရေတုံ နာသက္ခိ၊ သကလံ အဿမပဒံ ယုဂန္ဓရဝါတပမဒ္ဒိတံ ဝိယ[1] သာလဝနံ အဟောသိ။ သက္ကော ဒေဝရာဇာ တေသံ ဝိသညီဘာဝဝိနောဒနတ္ထံ ပေါက္ခရဝဿံ ဝဿာပေသိ၊ တေမေတုကာမာ တေမေန္တိ၊ ပေါက္ခရေ ပတိတဝဿံ ဝိယ ဝိနိဝတ္တိတွာ ဥဒကံ ဂစ္ဆတိ။ သဗ္ဗေ သညံ ပဋိလဘိံသု။ တဒါပိ ပထဝိကမ္ပာဒယော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တပ္ပကာရာ အစ္ဆရိယာ ပါတုရဟေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၂၀။ "ပုနာပရံ ဗြဟာရညေ၊ မာတာပိတုသမာဂမေ။
ကရုဏံ ပရိဒေဝန္တေ၊ သလ္လပန္တေ သုခံ ဒုခံ။

၁၂၁။ ဟိရောတ္တပ္ပေန ဂရုနာ၊ ဥဘိန္နံ ဥပသင်္ကမိ။
တဒါပိ ပထဝီ ကမ္ပိ၊ သိနေရုဝနဝဋံသကာ"တိ။

တတ္ထ **ကရုဏံ ပရိဒေဝန္တေ**တိ မာတာပိတရော အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗသ္မိံ အာဂတဇနေ ကရုဏံ ပရိဒေဝမာနေ။ **သလ္လပန္တေ သုခံ ဒုခ**န္တိ သုခဒုက္ခံ ပုစ္ဆိတွာ ပဋိသန္ထာရဝသေန အာလာပသလ္လာပံ ကရောန္တေ။ **ဟိရောတ္တပ္ပေန ဂရုနာ ဥဘိန္န**န္တိ ဣမေ[2] သိဝီနံ ဝစနံ ဂဟေတွာ အဒူသကံ ဓမ္မေ ဌိတံ မံ ပဗ္ဗာဇယိံသူတိ စိတ္တပ္ပကောပံ အကတွာ ဥဘောသု ဧတေသု မာတာပိတူသု ဓမ္မဂါရဝသမုဿိတေန ဟိရောတ္တပ္ပေနေဝ ယထာရူပေ **ဥပသင်္ကမိ**။ တေန မေ ဓမ္မတေဇေန **တဒါပိ ပထဝီ ကမ္ပိ**။

၁-ယုဂန္တဝါတပဟတပမဒ္ဒိတံ ဝိယ (သီ) ၂-ဣမေသံ (က)

Atha Sañjayamahārājā bodhisattaṁ khamāpetvā rajjaṁ paṭicchāpetvā taṅkhaṇaññeva kesamassukammādīni kārāpetvā nhāpetvā sabbābharaṇavibhūsitaṁ devarājānamiva virocamānaṁ saha Maddideviyā rajje abhisiñcitvā tāvadeva ca tato paṭṭhāya[1] dvādasa-akkhobhanīparimāṇāya caturaṅginiyā senāya ca puttaṁ parivārayitvā Vaṅkapabbatato yāva Jetuttaranagarā saṭṭhiyojanamaggaṁ alaṅkārāpetvā dvīhi māsehi sukheneva nagaraṁ pavesesi. Mahājano uḷāraṁ pītisomanassaṁ paṭisaṁvedesi. Celukkhepādayo pavattiṁsu. Nagare ca nandibheriṁ carāpesuṁ. Antamaso biḷāre upādāya sabbesaṁ bandhane ṭhitānaṁ bandhanamokkho ahosi. So nagaraṁ paviṭṭhadivaseyeva paccūsakāle cintesi “sve vibhātāya rattiyā mamāgatabhāvaṁ sutvā yācakā āgamissanti, tesāhaṁ kiṁ dassāmī”ti. Tasmiṁ khaṇe Sakkassa āsanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. So āvajjento taṁ kāraṇaṁ ñatvā tāvadeva rājanivesanassa purimavatthuṁ pacchimavatthuñca kaṭippamāṇaṁ pūrento ghanamegho viya sattaratanavassaṁ vassāpesi. Sakalanagare jaṇṇuppamāṇaṁ vassāpesīti. Tena vuttaṁ—

122. “Punāparaṁ brahāraññā, nikkhamitvā sañātibhi.
Pavisāmi puraṁ rammaṁ, Jetuttaraṁ puruttamaṁ.

123. Ratanāni satta vassiṁsu, mahāmegho pavassatha.
Tadāpi pathavī kampi, Sineruvanavaṭaṁsakā.

124. Acetanāyaṁ pathavī, aviññāya sukhaṁ dukhaṁ.
Sāpi dānabalā mayhaṁ, sattakkhattuṁ pakampathā”ti.

Evaṁ sattaratanavasse vuṭṭhe punadivase mahāsatto “yesaṁ kulānaṁ purimapacchimavatthūsu vuṭṭhadhanaṁ[2], tesaññeva hotū”ti dāpetvā avasesaṁ āharāpetvā attano gehavatthusmiṁ dhanena saddhiṁ koṭṭhāgāresu okirāpetvā mahādānaṁ pavattesi. **Acetanāyaṁ pathavī**ti cetanārahitā ayaṁ mahābhūtā pathavī, devatā pana cetanāsahitā. **Aviññāya sukhaṁ dukhan**ti acetanattā eva sukhaṁ dukkhaṁ ajānitvā. Satipi

1. Vuṭṭhāya (Ka) 2. Vuṭṭhitadhanaṁ (Sī)

အထ သဉ္စယမဟာရာဇာ ဗောဓိသတ္တံ ခမာပေတွာ ရဇ္ဇံ ပဋိစ္ဆာပေတွာ တင်္ခဏညေဝ ကေသမဿုကမ္မာဒီနိ ကာရာပေတွာ နှာပေတွာ သဗ္ဗာဘရဏဝိဘူသိတံ ဒေဝရာဇာနမိဝ ဝိရောစမာနံ သဟ မဒ္ဒိဒေဝိယာ ရဇ္ဇေ အဘိသိဉ္စိတွာ တာဝဒေဝ စ တတော ပဋ္ဌာယ[၁] ဒွါဒသအက္ခောဘနီပရိမာဏာယ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ စ ပုတ္တံ ပရိဝါရယိတွာ ဝင်္ကပဗ္ဗတတော ယာဝ ဇေတုတ္တရနဂရာ သဋ္ဌိယောဇနမဂ္ဂံ အလင်္ကာရာပေတွာ ဒွီဟိ မာသေဟိ သုခေနေဝ နဂရံ ပဝေသေသိ။ မဟာဇနော ဥဠာရံ ပီတိသောမနဿံ ပဋိသံဝေဒေသိ။ စေလုက္ခေပါဒယော ပဝတ္တိံသု။ နဂရေ စ နန္ဒိဘေရိံ စရာပေသုံ။ အန္တမသော ဗိဠာရေ ဥပါဒါယ သဗ္ဗေသံ ဗန္ဓနေ ဌိတာနံ ဗန္ဓနမောက္ခော အဟောသိ။ သော နဂရံ ပဝိဋ္ဌဒိဝသေယေဝ ပစ္စူသကာလေ စိန္တေသိ “သွေ ဝိဘာတာယ ရတ္တိယာ မမာဂတဘာဝံ သုတွာ ယာစကာ အာဂမိဿန္တိ၊ တေသာဟံ ကိံ ဒဿာမီ”တိ။ တသ္မိံ ခဏေ သက္ကဿ အာသနံ ဥဏှာကာရံ ဒဿေသိ။ သော အာဝဇ္ဇေန္တော တံ ကာရဏံ ဉတွာ တာဝဒေဝ ရာဇနိဝေသနဿ ပုရိမဝတ္ထုံ ပစ္ဆိမဝတ္ထုဉ္စ ကဋိပ္ပမာဏံ ပူရေန္တော ဃနမေဃော ဝိယ သတ္တရတနဝဿံ ဝဿာပေသိ။ သကလနဂရေ ဇဏ္ဏုပ္ပမာဏံ ဝဿာပေသီတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၂၂။ “ပုနာပရံ ဗြဟာရညာ၊ နိက္ခမိတွာ သဉာတိဘိ။
ပဝိသာမိ ပုရံ ရမ္မံ၊ ဇေတုတ္တရံ ပုရုတ္တမံ။

၁၂၃။ ရတနာနိ သတ္တ ဝဿိံသု၊ မဟာမေဃော ပဝဿထ။
တဒါပိ ပထဝီ ကမ္ပိ၊ သိနေရုဝနဝဋံသကာ။

၁၂၄။ အစေတနာယံ ပထဝီ၊ အဝိညာယ သုခံ ဒုခံ။
သာပိ ဒါနဗလာ မယှံ၊ သတ္တက္ခတ္တုံ ပကမ္ပထာ”တိ။

ဧဝံ သတ္တရတနဝဿေ ဝုဋ္ဌေ ပုနဒိဝသေ မဟာသတ္တော “ယေသံ ကုလာနံ ပုရိမပစ္ဆိမဝတ္ထူသု ဝုဋ္ဌဓနံ[၂]၊ တေသညေဝ ဟောတူ”တိ ဒါပေတွာ အဝသေသံ အာဟရာပေတွာ အတ္တနော ဂေဟဝတ္ထုသ္မိံ ဓနေန သဒ္ဓိံ ကောဋ္ဌာဂါရေသု ဩကိရာပေတွာ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ **အစေတနာယံ ပထဝီ**တိ စေတနာရဟိတာ အယံ မဟာဘူတာ ပထဝီ၊ ဒေဝတာ ပန စေတနာသဟိတာ။ **အဝိညာယ သုခံ ဒုခ**န္တိ အစေတနတ္တာ ဧဝ သုခံ ဒုက္ခံ အဇာနိတွာ။ သတိပိ

၁-ဝုဋ္ဌာယ (က) ၂-ဝုဋ္ဌိတဓနံ (သီ)

sukhadukkhapaccayasaṁyoge taṁ nānubhavantī **sāpi dānabalā mayhan**ti evaṁbhūtāpi sā mahāpathavī mama dānapuññānubhāvahetu. **Sattakkhattuṁ pakampathā**ti aṭṭhavassikakāle hadayamaṁsādīnipi yācakānaṁ dadeyyanti dānajjhāsayuppāde maṅgalahatthidāne pabbājanakāle pavattitamahādāne puttadāne bhariyādāne Vaṅkapabbate ñātisamāgame nagaraṁ paviṭṭhadivase ratanavassakāleti imesuṭhānesu sattavāraṁ akampittha. Evaṁ ekasmiṁyeva attabhāve sattakkhatthuṁ mahāpathavikampanādi-acchariyapātubhāvahetubhūtāni yāvatāyukaṁ mahādānāni pavattetvā mahāsatto āyupariyosāne tusitapure uppajji. Tenāha Bhagavā—

“Tato Vessantaro rājā, dānaṁ datvāna khattiyo.
Kāyassa bhedā sappañño, saggaṁ so upapajjathā”ti[1].

Tadā Jūjako Devadatto ahosi, Amittatāpanā Ciñcamāṇavikā, Cetaputto Channo, Āccutatāpaso Sāriputto, Sakko Anuruddho, Maddī Rāhulamātā, Jālikumāro Rāhulo, Kaṇhājinā Uppalavaṇṇā, mātāpitaro mahārājakulāni, sesaparisā Buddhaparisā, Vessantaro rājā Lokanātho.

Idhāpi heṭṭhā vuttanayeneva yathārahaṁ sesapāramiyo niddhāretabbā. Tathā mahāsatte kucchigate mātu devasikaṁ chasatasahassāni vissajjetvā dānaṁ dātukāmatādohaḷo, tathā dīyamānepi dhanassa parikkhayābhāvo, jātakkhaṇe eva hatthaṁ pasāretvā “dānaṁ dassāmi, atthi kiñcī”ti vācānicchāraṇaṁ, catupañcavassikakāle attano alaṅkārassa dhātīnaṁ hatthagatassa puna aggahetukāmatā, aṭṭhavassikakāle hadayamaṁsādikassa attano sarīrāvayavassa dātukāmatāti evamādikā sattakkhattuṁ mahāpathavikampanādi-anekacchariyapātubhāvahetubhūtā idha mahāpurisassa guṇānubhāvā vibhāvetabbā. Tenetaṁ vuccati—

“Evaṁ acchariyā hete, abbhutā ca Mahesino -pa-.
Tesu cittappasādopi, dukkhato parimocaye.
Pagevānukiriyā tesaṁ, dhammassa anudhammato”ti.

Vessantaracariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Khu 6. 378 piṭṭhe.

သုခဒုက္ခပစ္စယသံယောဂေ တံ နာနုဘဝန္တိ **သာပိ ဒါနဗလာ မယှန္တိ** ဧဝံ-ဘူတာပိ သာ မဟာပထဝီ မမ ဒါနပုညာနုဘာဝဟေတု။ **သတ္တက္ခတ္တုံ ပကမ္ပထာ**တိ အဋ္ဌဝဿိကကာလေ ဟဒယမံသာဒီနိပိ ယာစကာနံ ဒဒေယျန္တိ ဒါနဇ္ဈာသယုပ္ပါဒေ မင်္ဂလဟတ္ထိဒါနေ ပဗ္ဗာဇနကာလေ ပဝတ္တိတမဟာဒါနေ ပုတ္တဒါနေ ဘရိယာဒါနေ ဝင်္ကပဗ္ဗတေ ဉာတိသမာဂမေ နဂရံ ပဝိဋ္ဌဒိဝသေ ရတနဝဿကာလေတိ ဣမေသု ဌာနေသု သတ္တဝါရံ အကမ္ပိတ္ထ။ ဧဝံ ဧကသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ သတ္တက္ခတ္တုံ မဟာပထဝိကမ္ပနာဒိအစ္ဆရိယပါတုဘာဝဟေတု-ဘူတာနိ ယာဝတာယုကံ မဟာဒါနာနိ ပဝတ္တေတွာ မဟာသတ္တော အာယု-ပရိယောသာနေ တုသိတပုရေ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“တတော ဝေဿန္တရော ရာဇာ၊ ဒါနံ ဒတွာန ခတ္တိယော။
ကာယဿ ဘေဒါ သပ္ပညော၊ သဂ္ဂံ သော ဥပပဇ္ဇထာ”တိ[၁]။

တဒါ ဇူဇကော ဒေဝဒတ္တော အဟောသိ၊ အမိတ္တတာပနာ စိဉ္စမာဏဝိကာ၊ စေတပုတ္တော ဆန္နော၊ အစ္စုတတာပသော သာရိပုတ္တော၊ သက္ကော အနုရုဒ္ဓေါ၊ မဒ္ဒီ ရာဟုလမာတာ၊ ဇာလိကုမာရော ရာဟုလော၊ ကဏှာဇိနာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ၊ မာတာပိတရော မဟာရာဇကုလာနိ၊ သေသပရိသာ ဗုဒ္ဓပရိသာ၊ ဝေဿန္တရော ရာဇာ လောကနာထော။

ဣဓာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ယထာရဟံ သေသပါရမိယော နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ မဟာသတ္တေ ကုစ္ဆိဂတေ မာတု ဒေဝသိကံ ဆသတသဟဿာနိ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဒါနံ ဒါတုကာမတာဒေါဟဠော၊ တထာ ဒီယမာနေပိ ဓနဿ ပရိက္ခယာဘာဝေါ၊ ဇာတက္ခဏေ ဧဝ ဟတ္ထံ ပသာရေတွာ “ဒါနံ ဒဿာမိ၊ အတ္ထိ ကိဉ္စီ”တိ ဝါစာနိစ္ဆာရဏံ၊ စတုပဉ္စဝဿိကကာလေ အတ္တနော အလင်္ကာရဿ ဓာတီနံ ဟတ္ထဂတဿ ပုန အဂ္ဂဟေတုကာမတာ၊ အဋ္ဌဝဿိကကာလေ ဟဒယ-မံသာဒိကဿ အတ္တနော သရီရာဝယဝဿ ဒါတုကာမတာတိ ဧဝမာဒိကာ သတ္တက္ခတ္တုံ မဟာပထဝိကမ္ပနာဒိအနေကစ္ဆရိယပါတုဘာဝဟေတုဘူတာ ဣဓ မဟာပုရိသဿ ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“ဧဝံ အစ္ဆရိယာ ဟေတေ၊ အဗ္ဘုတာ စ မဟေသိနော။ပ။
တေသု စိတ္တပ္ပသာဒေါပိ၊ ဒုက္ခတော ပရိမောစယေ။
ပဂေဝါနုကိရိယာ တေသံ၊ ဓမ္မဿ အနုဓမ္မတော”တိ။

ဝေဿန္တရစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၆-၃၇၈-ပိဋ္ဌေ။

10. Sasapaṇḍitacariyāvaṇṇanā

125-6. Dasame **yadā homi, sasako**ti ahaṁ Sāriputta bodhipariyesanaṁ caramāno yadā Sasapaṇḍito homi. Bodhisattā hi kammavasippattāpi tādisānaṁ tiracchānānaṁ anuggaṇhanatthaṁ tiracchānayoniyaṁ nibbattanti. **Pavanacārako**ti mahāvanacārī. Dabbāditiṇāni rukkhagacchesu paṇṇāni yaṁkiñci sākaṁ rukkhato patitaphalāni ca bhakkho etassāti **tiṇapaṇṇasākaphalabhakkho. Paraheṭhanavivajjito**ti parapīḷāvirahito. **Suttapoto cā**ti uddapoto ca. **Ahaṁ tadā**ti yadāhaṁ sasako homi, tadā ete makkaṭādayo tayo sahāye ovadāmi.

127. **Kiriye kalyāṇapāpake**ti kusale ceva akusale ca kamme. **Pāpānī**ti anusāsanākāradassanaṁ. Tattha **pāpāni parivajjethā**ti pāṇātipāto -pa- micchādiṭṭhīti imāni pāpāni parivajjetha. **Kalyāṇe abhinivissathā**ti dānaṁ sīlaṁ -pa- diṭṭhijukammanti idaṁ kalyāṇaṁ, imasmiṁ kalyāṇe attano kāyavācācittāni abhimukhabhāvena nivissatha, imaṁ kalyāṇapaṭipattiṁ paṭipajjathāti attho.

Evaṁ mahāsatto tiracchānayoniyaṁ nibbattopi ñāṇasampannatāya kalyāṇamitto hutvā tesaṁ tiṇṇaṁ janānaṁ kālena kālaṁ upagatānaṁ ovādavasena dhammaṁ desesi. Te tassa ovādaṁ sampaṭicchitvā attano vasanaṭṭhānaṁ pavisitvā vasanti. Evaṁ kāle gacchante bodhisatto ākāsaṁ oloketvā candapāripūriṁdisvā “uposathakammaṁ karothā”ti ovadi. Tenāha—

128. “Uposathamhi divase, candaṁ disvā na pūritaṁ.
Etesaṁ tattha ācikkhiṁ, divaso ajjuposatho.

129. Dānāni paṭiyādetha, dakkhiṇeyyassa dātave.
Datvā dānaṁ dakkhiṇeyye, upavassathuposathan”ti.

Tattha **candaṁ disvā na pūritan**ti juṇhapakkhacātuddasiyaṁ īsakaṁ aparipuṇṇabhāvena candaṁ na paripūritaṁ disvā tato vibhātāya rattiyā aruṇuggamanavelāyameva **uposathamhi divase** pannarase **etesaṁ** makkaṭādīnaṁ

၁၀-သသပဏ္ဍိတစရိယာဝဏ္ဏနာ

၁၂၅-၆။ ဒသမေ **ယဒါ ဟောမိ၊ သသကော**တိ အဟံ သာရိပုတ္တ ဗောဓိပရိယေသနံ စရမာနော ယဒါ သသပဏ္ဍိတော ဟောမိ။ ဗောဓိသတ္တာ ဟိ ကမ္မဝသိပ္ပတ္တာပိ တာဒိသာနံ တိရစ္ဆာနာနံ အနုဂ္ဂဏှနတ္ထံ တိရစ္ဆာနယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ **ပဝနစာရကော**တိ မဟာဝနစာရီ။ ဒဗ္ဗာဒိတိဏာနိ ရုက္ခဂစ္ဆေသု ပဏ္ဏာနိ ယံကိဉ္စိ သာကံ ရုက္ခတော ပတိတဖလာနိ စ ဘက္ခော ဧတဿာတိ **တိဏပဏ္ဏသာကဖလဘက္ခော။ ပရဟေဌနဝိဝဇ္ဇိတော**တိ ပရပီဠာဝိရဟိတော။ **သုတ္တပေါတော စာ**တိ ဥဒ္ဒပေါတော စ။ **အဟံ တဒါ**တိ ယဒါဟံ သသကော ဟောမိ၊ တဒါ ဧတေ မက္ကဋာဒယော တယော သဟာယေ ဩဝဒါမိ။

၁၂၇။ **ကိရိယေ ကလျာဏပါပကေ**တိ ကုသလေ စေဝ အကုသလေ စ ကမ္မေ။ **ပါပါနီ**တိ အနုသာသနာကာရဒဿနံ။ တတ္ထ **ပါပါနိ ပရိဝဇ္ဇေထာ**တိ ပါဏာတိပါတော။ပ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီတိ ဣမာနိ ပါပါနိ ပရိဝဇ္ဇေထ။ **ကလျာဏေ အဘိနိဝိဿထာ**တိ ဒါနံ သီလံ။ပ။ ဒိဋ္ဌိဇုကမ္မန္တိ ဣဒံ ကလျာဏံ၊ ဣမသ္မိံ ကလျာဏေ အတ္တနော ကာယဝါစာစိတ္တာနိ အဘိမုခဘာဝေန နိဝိဿထ၊ ဣမံ ကလျာဏပဋိပတ္တိံ ပဋိပဇ္ဇထာတိ အတ္ထော။

ဧဝံ မဟာသတ္တော တိရစ္ဆာနယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တောပိ ဉာဏသမ္ပန္နတာယ ကလျာဏမိတ္တော ဟုတွာ တေသံ တိဏ္ဏံ ဇနာနံ ကာလေန ကာလံ ဥပဂတာနံ ဩဝါဒဝသေန ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တေ တဿ ဩဝါဒံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ ပဝိသိတွာ ဝသန္တိ။ ဧဝံ ကာလေ ဂစ္ဆန္တေ ဗောဓိသတ္တော အာကာသံ ဩလောကေတွာ စန္ဒပါရိပူရိံ ဒိသွာ “ဥပေါသထကမ္မံ ကရောထာ”တိ ဩဝဒိ။ တေနာဟ—

၁၂၈။ “ဥပေါသထမှိ ဒိဝသေ၊ စန္ဒံ ဒိသွာ န ပူရိတံ။
ဧတေသံ တတ္ထ အာစိက္ခိံ၊ ဒိဝသော အဇ္ဇုပေါသထော။

၁၂၉။ ဒါနာနိ ပဋိယာဒေထ၊ ဒက္ခိဏေယျဿ ဒါတဝေ။
ဒတွာ ဒါနံ ဒက္ခိဏေယျေ၊ ဥပဝဿထုပေါသထ”န္တိ။

တတ္ထ **စန္ဒံ ဒိသွာ န ပူရိတ**န္တိ ဇုဏှပက္ခစာတုဒ္ဒသိယံ ဤသကံ အပရိပုဏ္ဏဘာဝေန စန္ဒံ န ပရိပူရိတံ ဒိသွာ တတော ဝိဘာတာယ ရတ္တိယာ အရုဏုဂ္ဂမနဝေလာယမေဝ **ဥပေါသထမှိ ဒိဝသေ** ပန္နရသေ **ဧတေသံ** မက္ကဋာဒီနံ

mayhaṁ sahāyānaṁ **divaso ajjuposatho**, tasmā “**dānāni paṭiyādethā**”ti-ādinā tattha uposathadivase paṭipattividhānaṁ **ācikkhin**ti yojetabbaṁ. Tattha **dānānī**ti deyyadhamme. **Paṭiyādethā**ti yathāsatti yathābalaṁ sajjetha. **Dātave**ti dātuṁ. **Upavassathā**ti uposathakammaṁ karotha, uposathasīlāni rakkhatha, sīle patiṭṭhāya dinnadānaṁ mahapphalaṁ hoti, tasmā yācake sampatte tumhehi khāditabbāhārato datvā khādeyyāthāti dasseti.

Te “sādhū”ti bodhisattassa ovādaṁ sirasā sampaṭicchitvā uposathaṅgāni adhiṭṭhahiṁsu. Tesu uddapoto pātova “gocaraṁ pariyesissāmī”ti nadītīraṁ gato. Atheko bāḷisiko satta rohitamacche uddharitvā valliyā āvuṇitvā nadītīre vālukāya paṭicchādetvā macche gaṇhanto nadiyā adhosotaṁ bhassi. Uddo macchagandhaṁ ghāyitvā vālukaṁ viyūhitvā macche disvā nīharitvā “atthi nu kho etesaṁ sāmiko”ti tikkhattuṁ ghositvā sāmikaṁ apassanto valliyaṁ ḍaṁsitvā attano vasanagumbe ṭhapetvā “velāyameva khādissāmī”ti attano sīlaṁ āvajjento nipajji. Siṅgālopi gocaraṁ pariyesanto ekassa khettagopakassa kuṭiyaṁ dve maṁsasūlāni ekaṁ godhaṁ ekañca dadhivārakaṁ disvā “atthi nu kho etesaṁ sāmiko”ti tikkhattuṁ ghosetvā sāmikaṁ adisvā dadhivārakassa uggahaṇarajjukaṁ gīvāyaṁ pavesetvā maṁsasūle ca godhañca mukhena ḍaṁsitvā attano vasanagumbe ṭhapetvā “velāyameva khādissāmī”ti attano sīlaṁ āvajjento nipajji. Makkaṭopi vanasaṇḍaṁ pavisitvā ambapiṇḍaṁ āharitvā attano vasanagumbe ṭhapetvā “velāyameva khādissāmī”ti attano sīlaṁ āvajjento nipajji. Tiṇṇampi “aho idha nūna yācako āgaccheyyā”ti cittaṁ uppajji. Tena vuttaṁ—

130. “Te me sādhūti vatvāna, yathāsatti yathābalaṁ.
Dānāni paṭiyādetvā, dakkhiṇeyyaṁ gavesisun”ti.

Bodhisatto pana “velāyameva nikkhamitvā dabbāditiṇāni khādissāmī”ti attano vasanagumbeyeva nisinno cintesi “mama santikaṁ āgatānaṁ yācakānaṁ tiṇāni khādituṁ na sakkā, tilataṇḍulādayopi

မယှံ သဟာယာနံ **ဒိဝသော အဇ္ဇုပေါသထော**၊ တသ္မာ “**ဒါနာနိ ပဋိယာဒေထာ**”တိအာဒိနာ တတ္ထ ဥပေါသထဒိဝသေ ပဋိပတ္တိဝိဓာနံ **အာစိက္ခိန္တိ** ယောဇေတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **ဒါနာနီ**တိ ဒေယျဓမ္မေ။ **ပဋိယာဒေထာ**တိ ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ သဇ္ဇေထ။ **ဒါတဝေ**တိ ဒါတုံ။ **ဥပဝဿထာ**တိ ဥပေါသထကမ္မံ ကရောထ၊ ဥပေါသထသီလာနိ ရက္ခထ၊ သီလေ ပတိဋ္ဌာယ ဒိန္နဒါနံ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ယာစကေ သမ္ပတ္တေ တုမှေဟိ ခါဒိတဗ္ဗာဟာရတော ဒတွာ ခါဒေယျာထာတိ ဒဿေတိ။

တေ “သာဓူ”တိ ဗောဓိသတ္တဿ ဩဝါဒံ သိရသာ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌဟိံသု။ တေသု ဥဒ္ဒပေါတော ပါတောဝ “ဂေါစရံ ပရိယေသိဿာမီ”တိ နဒီတီရံ ဂတော။ အထေကော ဗာဠိသိကော သတ္တ ရောဟိတမစ္ဆေ ဥဒ္ဓရိတွာ ဝလ္လိယာ အာဝုဏိတွာ နဒီတီရေ ဝါလုကာယ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ မစ္ဆေ ဂဏှန္တော နဒိယာ အဓောသောတံ ဘဿိ။ ဥဒ္ဒေါ မစ္ဆဂန္ဓံ ဃာယိတွာ ဝါလုကံ ဝိယူဟိတွာ မစ္ဆေ ဒိသွာ နီဟရိတွာ “အတ္ထိ နု ခေါ ဧတေသံ သာမိကော”တိ တိက္ခတ္တုံ ဃောသိတွာ သာမိကံ အပဿန္တော ဝလ္လိယံ ဍံသိတွာ အတ္တနော ဝသနဂုမ္ဗေ ဌပေတွာ “ဝေလာယမေဝ ခါဒိဿာမီ”တိ အတ္တနော သီလံ အာဝဇ္ဇေန္တော နိပဇ္ဇိ။ သိင်္ဂါလောပိ ဂေါစရံ ပရိယေသန္တော ဧကဿ ခေတ္တဂေါပကဿ ကုဋိယံ ဒွေ မံသသူလာနိ ဧကံ ဂောဓံ ဧကဉ္စ ဒဓိဝါရကံ ဒိသွာ “အတ္ထိ နု ခေါ ဧတေသံ သာမိကော”တိ တိက္ခတ္တုံ ဃောသေတွာ သာမိကံ အဒိသွာ ဒဓိဝါရကဿ ဥဂ္ဂဟဏရဇ္ဇုကံ ဂီဝါယံ ပဝေသေတွာ မံသသူလေ စ ဂေါဓဉ္စ မုခေန ဍံသိတွာ အတ္တနော ဝသနဂုမ္ဗေ ဌပေတွာ “ဝေလာယမေဝ ခါဒိဿာမီ”တိ အတ္တနော သီလံ အာဝဇ္ဇေန္တော နိပဇ္ဇိ။ မက္ကဋောပိ ဝနသဏ္ဍံ ပဝိသိတွာ အမ္ဗပိဏ္ဍံ အာဟရိတွာ အတ္တနော ဝသနဂုမ္ဗေ ဌပေတွာ “ဝေလာယမေဝ ခါဒိဿာမီ”တိ အတ္တနော သီလံ အာဝဇ္ဇေန္တော နိပဇ္ဇိ။ တိဏ္ဏမ္ပိ “အဟော ဣဓ နူန ယာစကော အာဂစ္ဆေယျာ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၃၀။ “တေ မေ သာဓူတိ ဝတွာန၊ ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ။
ဒါနာနိ ပဋိယာဒေတွာ၊ ဒက္ခိဏေယျံ ဂဝေသိသု”န္တိ။

ဗောဓိသတ္တော ပန “ဝေလာယမေဝ နိက္ခမိတွာ ဒဗ္ဗာဒိတိဏာနိ ခါဒိဿာမီ”တိ အတ္တနော ဝသနဂုမ္ဗေယေဝ နိသိန္နော စိန္တေသိ “မမ သန္တိကံ အာဂတာနံ ယာစကာနံ တိဏာနိ ခါဒိတုံ န သက္ကာ၊ တိလတဏ္ဍုလာဒယောပိ

mayhaṁ natthi, sace me santikaṁ yācako āgamissati, ahaṁ tiṇena yāpemi, attano sarīramaṁsaṁ dassāmī”ti. Tenāha Bhagavā—

131. “Ahaṁ nisajja cintesiṁ, dānaṁ dakkhiṇanucchavaṁ.
Yadihaṁ labhe dakkhiṇeyyaṁ, kiṁ me dānaṁ bhavissati.

132. Na me atthi tilā muggā, māsā vā taṇḍulā ghataṁ.
Ahaṁ tiṇena yāpemi, na sakkā tiṇa dātave.

133. Yadi koci eti dakkhiṇeyyo, bhikkhāya mama santike.
Dajjāhaṁ sakamattānaṁ, na so tuccho gamissatī”ti.

Tattha **dānaṁ dakkhiṇanucchavan**ti dakkhiṇābhāvena anucchavikaṁ dānaṁ dakkhiṇeyyassa dātabbaṁ deyyadhammaṁ **cintesiṁ**. **Yadihaṁ labhe**ti yadi ahaṁ kiñci dakkhiṇeyyaṁ ajja labheyyaṁ. **Kiṁ me dānaṁ bhavissatī**ti kiṁ mama dātabbaṁ bhavissati. **Na sakkā tiṇa dātave**ti yadi dakkhiṇeyyassa dātuṁ tilamuggādikaṁ mayhaṁ natthi, yaṁ pana mama āhārabhūtaṁ, taṁ na sakkā tiṇaṁ dakkhiṇeyyassa dātuṁ. **Dajjāhaṁ sakamattānan**ti kiṁ vā mayhaṁ etāya deyyadhammacintāya, nanu idameva mayhaṁ anavajjaṁ aparādhīnatāya sulabhaṁ paresañca paribhogārahaṁ sarīraṁ sace **koci dakkhiṇeyyo** mama santikaṁ āgacchati, tayidaṁ sakamattānaṁ tassa dajjāmahaṁ. Evaṁ sante **na so tuccho** mama santikaṁ āgato arittahattho hutvā **gamissatī**ti.

Evaṁ mahāpurisassa yathābhūtasabhāvaṁ parivitakkentassa parivitakkānubhāvena Sakkassa Paṇḍukambalasilāsanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. So āvajjento imaṁ kāraṇaṁ disvā “sasarājaṁ vīmaṁsissāmī”ti paṭhamaṁ uddassa vasanaṭṭhānaṁ gantvā brāhmaṇavesena aṭṭhāsi. Tena “kimatthaṁ brāhmaṇa ṭhitosī”ti ca vutte sace kañci āhāraṁ labheyyaṁ, uposathiko hutvā samaṇadhammaṁ kareyyanti. So “sādhūti te āhāraṁ dassāmī”ti āha. Tena vuttaṁ—

“Satta me rohitā macchā, udakā thalamubbhatā.
Idaṁ brāhmaṇa me atthi, etaṁ bhutvā vane vasā”ti[1].

1. Khu 5. 101 piṭṭhe.

မယှံ နတ္ထိ၊ သစေ မေ သန္တိကံ ယာစကော အာဂမိဿတိ၊ အဟံ တိဏေန ယာပေမိ၊ အတ္တနော သရီရမံသံ ဒဿာမီ”တိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

၁၃၁။ “အဟံ နိသဇ္ဇ စိန္တေသိံ၊ ဒါနံ ဒက္ခိဏာနုစ္ဆဝံ။
ယဒိဟံ လဘေ ဒက္ခိဏေယျံ၊ ကိံ မေ ဒါနံ ဘဝိဿတိ။

၁၃၂။ န မေ အတ္ထိ တိလာ မုဂ္ဂါ၊ မာသာ ဝါ တဏ္ဍုလာ ဃတံ။
အဟံ တိဏေန ယာပေမိ၊ န သက္ကာ တိဏ ဒါတဝေ။

၁၃၃။ ယဒိ ကောစိ ဧတိ ဒက္ခိဏေယျော၊ ဘိက္ခာယ မမ သန္တိကေ။
ဒဇ္ဇာဟံ သကမတ္တာနံ၊ န သော တုစ္ဆော ဂမိဿတီ”တိ။

တတ္ထ **ဒါနံ ဒက္ခိဏာနုစ္ဆဝ**န္တိ ဒက္ခိဏာဘာဝေန အနုစ္ဆဝိကံ ဒါနံ ဒက္ခိဏေယျဿ ဒါတဗ္ဗံ ဒေယျဓမ္မံ **စိန္တေသိံ**။ **ယဒိဟံ လဘေ**တိ ယဒိ အဟံ ကိဉ္စိ ဒက္ခိဏေယျံ အဇ္ဇ လဘေယျံ။ **ကိံ မေ ဒါနံ ဘဝိဿတီ**တိ ကိံ မမ ဒါတဗ္ဗံ ဘဝိဿတိ။ **န သက္ကာ တိဏ ဒါတဝေ**တိ ယဒိ ဒက္ခိဏေယျဿ ဒါတုံ တိလမုဂ္ဂါဒိကံ မယှံ နတ္ထိ၊ ယံ ပန မမ အာဟာရဘူတံ၊ တံ န သက္ကာ တိဏံ ဒက္ခိဏေယျဿ ဒါတုံ။ **ဒဇ္ဇာဟံ သကမတ္တာန**န္တိ ကိံ ဝါ မယှံ ဧတာယ ဒေယျဓမ္မစိန္တာယ၊ နနု ဣဒမေဝ မယှံ အနဝဇ္ဇံ အပရာဓီနတာယ သုလဘံ ပရေသဉ္စ ပရိဘောဂါရဟံ သရီရံ သစေ **ကောစိ ဒက္ခိဏေယျော** မမ သန္တိကံ အာဂစ္ဆတိ၊ တယိဒံ သကမတ္တာနံ တဿ ဒဇ္ဇာမဟံ။ ဧဝံ သန္တေ **န သော တုစ္ဆော** မမ သန္တိကံ အာဂတော အရိတ္တဟတ္ထော ဟုတွာ **ဂမိဿတီ**တိ။

ဧဝံ မဟာပုရိသဿ ယထာဘူတသဘာဝံ ပရိဝိတက္ကေန္တဿ ပရိဝိတက္ကာနုဘာဝေန သက္ကဿ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာသနံ ဥဏှာကာရံ ဒဿေသိ။ သော အာဝဇ္ဇေန္တော ဣမံ ကာရဏံ ဒိသွာ “သသရာဇံ ဝီမံသိဿာမီ”တိ ပဌမံ ဥဒ္ဒဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဗြာဟ္မဏဝေသေန အဋ္ဌာသိ။ တေန “ကိမတ္ထံ ဗြာဟ္မဏ ဌိတောသီ”တိ စ ဝုတ္တေ သစေ ကဉ္စိ အာဟာရံ လဘေယျံ၊ ဥပေါသထိကော ဟုတွာ သမဏဓမ္မံ ကရေယျန္တိ။ သော “သာဓူတိ တေ အာဟာရံ ဒဿာမီ”တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ—

“သတ္တ မေ ရောဟိတာ မစ္ဆာ၊ ဥဒကာ ထလမုဗ္ဘတာ။
ဣဒံ ဗြာဟ္မဏ မေ အတ္ထိ၊ ဧတံ ဘုတွာ ဝနေ ဝသာ”တိ[၁]။

၁-ခု ၅-၁၀၁-ပိဋ္ဌေ။

Brāhmaṇo “pageva tāva hotu, pacchā jānissāmī”ti tatheva siṅgālassa makkaṭassa ca santikaṁ gantvā tehipi attano vijjamānehi deyyadhammehi nimantito “pageva tāva hotu, pacchā jānissāmī”ti āha. Tena vuttaṁ—

“Dussa me khettapālassa, rattibhattaṁ apābhataṁ.
Maṁsasūlā ca dve godhā, ekañca dadhivārakaṁ[1].
Idaṁ brāhmaṇa me atthi, etaṁ bhutvā vane vasā”ti[2].

“Ambapakkaṁ dakaṁ sītaṁ, sītacchāyā manoramā.
Idaṁ brāhmaṇa me atthi, etaṁ bhutvā vane vasā”ti[2].

Tattha **dussā**ti amussa. **Rattibhattaṁ apābhatan**ti rattibhojanato apanītaṁ. **Maṁsasūlā ca dve godhā**ti aṅgārapakkāni dve maṁsasūlāni ekā ca godhā. **Dadhivārakan**ti dadhivārako.

134. Atha brāhmaṇo Sasapaṇḍitassa santikaṁ gato. Tenāpi “kimatthamāgatosī”ti vutte tathevāha. Tena vuttaṁ **“mama saṅkappamaññāyā”**ti-ādi.

Tattha **mama saṅkappamaññāyā**ti pubbe vuttappakāraṁ parivitakkaṁ jānitvā. **Brāhmaṇavaṇṇinā**ti brāhmaṇarūpavatā attabhāvena. **Āsayan**ti vasanagumbaṁ.

135-7. **Santuṭṭho**ti samaṁ sabbabhāgeneva tuṭṭho. **Ghāsahetū**ti āhārahetu. **Adinnapubban**ti yehi kehici abodhisattehi adinnapubbaṁ. **Dānavaran**ti uttamadānaṁ. **“Ajja dassāmi te ahan”**ti vatvā **tuvaṁ sīlaguṇūpeto**, **ayuttaṁ te paraheṭhanan**ti taṁ pāṇātipātato apanetvā idāni tassa paribhogayoggaṁ attānaṁ katvā dātuṁ **“ehi aggiṁ padīpehī”**ti-ādimāha.

Tattha **ahaṁ pacissamattānan**ti tayā kate aṅgāragabbhe ahameva patitvā attānaṁ pacissaṁ. **Pakkaṁ tvaṁ bhakkhayissasī**ti tathā pana pakkaṁ tvaṁ khādissasi.

1. Dadhithālakaṁ (Sī, Ka) 2. Khu 5. 101 piṭṭhe.

ဗြာဟ္မဏော “ပဂေဝ တာဝ ဟောတု၊ ပစ္ဆာ ဇာနိဿာမီ”တိ တထေဝ သိင်္ဂါလဿ မက္ကဋဿ စ သန္တိကံ ဂန္တွာ တေဟိပိ အတ္တနော ဝိဇ္ဇမာနေဟိ ဒေယျဓမ္မေဟိ နိမန္တိတော “ပဂေဝ တာဝ ဟောတု၊ ပစ္ဆာ ဇာနိဿာမီ”တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ—

“ဒုဿ မေ ခေတ္တပါလဿ၊ ရတ္တိဘတ္တံ အပါဘတံ။
မံသသူလာ စ ဒွေ ဂေါဓာ၊ ဧကဉ္စ ဒဓိဝါရကံ[၁]။
ဣဒံ ဗြာဟ္မဏ မေ အတ္ထိ၊ ဧတံ ဘုတွာ ဝနေ ဝသာ”တိ[၂]။

“အမ္ဗပက္ကံ ဒကံ သီတံ၊ သီတစ္ဆာယာ မနောရမာ။
ဣဒံ ဗြာဟ္မဏ မေ အတ္ထိ၊ ဧတံ ဘုတွာ ဝနေ ဝသာ”တိ[၂]။

တတ္ထ **ဒုဿာ**တိ အမုဿ။ **ရတ္တိဘတ္တံ အပါဘတ**န္တိ ရတ္တိဘောဇနတော အပနီတံ။ **မံသသူလာ စ ဒွေ ဂေါဓာ**တိ အင်္ဂါရပက္ကာနိ ဒွေ မံသသူလာနိ ဧကာ စ ဂေါဓာ။ **ဒဓိဝါရက**န္တိ ဒဓိဝါရကော။

၁၃၄။ အထ ဗြာဟ္မဏော သသပဏ္ဍိတဿ သန္တိကံ ဂတော။ တေနာပိ “ကိမတ္ထမာဂတောသီ”တိ ဝုတ္တေ တထေဝါဟ။ တေန ဝုတ္တံ “**မမ သင်္ကပ္ပမညာယာ**”တိအာဒိ။

တတ္ထ **မမ သင်္ကပ္ပမညာယာ**တိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ပရိဝိတက္ကံ ဇာနိတွာ။ **ဗြာဟ္မဏဝဏ္ဏိနာ**တိ ဗြာဟ္မဏရူပဝတာ အတ္တဘာဝေန။ **အာသယ**န္တိ ဝသနဂုမ္ဗံ။

၁၃၅-၇။ **သန္တုဋ္ဌော**တိ သမံ သဗ္ဗဘာဂေနေဝ တုဋ္ဌော။ **ဃာသဟေတူ**တိ အာဟာရဟေတု။ **အဒိန္နပုဗ္ဗ**န္တိ ယေဟိ ကေဟိစိ အဗောဓိသတ္တေဟိ အဒိန္နပုဗ္ဗံ။ **ဒါနဝရ**န္တိ ဥတ္တမဒါနံ။ “**အဇ္ဇ ဒဿာမိ တေ အဟ**”န္တိ ဝတွာ **တုဝံ သီလဂုဏူပေတော၊ အယုတ္တံ တေ ပရဟေဌန**န္တိ တံ ပါဏာတိပါတတော အပနေတွာ ဣဒါနိ တဿ ပရိဘောဂယောဂ္ဂံ အတ္တာနံ ကတွာ ဒါတုံ “**ဧဟိ အဂ္ဂိံ ပဒီပေဟီ**”တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **အဟံ ပစိဿမတ္တာန**န္တိ တယာ ကတေ အင်္ဂါရဂဗ္ဘေ အဟမေဝ ပတိတွာ အတ္တာနံ ပစိဿံ။ **ပက္ကံ တွံ ဘက္ခယိဿသီ**တိ တထာ ပန ပက္ကံ တွံ ခါဒိဿသိ။

၁-ဒဓိထာလကံ (သီ၊ က) ၂-ခု ၅-၁၀၁-ပိဋ္ဌေ။

138-9. **Nānākaṭṭhe samānayī**ti so brāhmaṇavesadhārī Sakko nānādārūni samānento viya ahosi. **Mahantaṁ akāsi citakaṁ**, **katvā aṅgāragabbhakan**ti vītaccikaṁ vigatadhūmaṁ aṅgārabharitabbhantaraṁ samantato jalamānaṁ mama sarīrassa nimujjanappahonakaṁ taṅkhaṇaññeva mahantaṁ citakaṁ akāsi, sahasā iddhiyā abhinimminīti adhippāyo. Tenāha "**aggiṁ tattha padīpesi, yathā so khippaṁ mahābhave**"ti.

Tattha **so**ti so aggikkhandho sīghaṁ mahanto yathā bhaveyya, tathā **padīpesi. Phoṭetvā rajagate gatte**ti "sace lomantaresu pāṇakā atthi, te mā mariṁsū"ti paṁsugate mama gatte tikkhattuṁ vidhunitvā. **Ekamantaṁ upāvisin**ti na tāva kaṭṭhāni ādittānīti tesaṁ ādīpanaṁ udikkhanto thokaṁ ekamantaṁ nisīdiṁ.

140. **Yadā mahākaṭṭhapuñjo**, **āditto dhamadhamāyatī**ti yadā pana so dārurāsi samantato āditto vāyuvegasamuddhaṭānaṁ jālasikhānaṁ vasena "dhama dhamā"ti evaṁ karoti. **Taduppatitvā papati**, **majjhe jālasikhantare**ti tadā tasmiṁ kāle "mama sarīrassa jhāpanasamattho ayaṁ aṅgārarāsī"ti cintetvā uppatitvā ullaṅghitvā jālasikhānaṁ abbhantarabhūte tassa aṅgārarāsissa majjhe padumapuñje rājahaṁso viya pamuditacitto sakalasarīraṁ dānamukhe datvā papati.

141-2. **Paviṭṭhaṁ yassa kassacī**ti yathā ghammakāle sītalaṁ udakaṁ yena kenaci paviṭṭhaṁ tassa darathapariḷāhaṁ vūpasameti, assādaṁ pītiñca uppādeti. **Tatheva jalitaṁ aggin**ti evaṁ tathā pajjalitaṁ aṅgārarāsi tadā mama paviṭṭhassa usumamattampi nāhosi. Aññadatthu dānapītiyā sabbadarathapariḷāhavūpasamo eva ahosi. Cirassaṁ vata me chavicammādiko sabbo sarīrāvayavo dānamukhe juhitabbataṁ upagato abhipatthito manoratho matthakaṁ pattoti. Tena vuttaṁ—

143. "Chaviṁ cammaṁ maṁsaṁ nhāruṁ, aṭṭhiṁ hadayabandhanaṁ.
Kevalaṁ sakalaṁ kāyaṁ, brāhmaṇassa adāsahan"ti.

Tattha **hadayabandhanan**ti hadayamaṁsapesi. Taṁ hi hadayavatthuṁ bandhitvā viya ṭhitattā "hadayabandhanan"ti vuttaṁ. Atha vā **hadayabandhanan**ti hadayañca bandhanañca,

၁၃၈-၉။ **နာနာကဋ္ဌေ သမာနယီ**တိ သော ဗြာဟ္မဏဝေသဓာရီ သက္ကော နာနာဒါရူနိ သမာနေန္တော ဝိယ အဟောသိ။ **မဟန္တံ အကာသိ စိတကံ၊ ကတွာ အင်္ဂါရဂဗ္ဘက**န္တိ ဝီတစ္စိကံ ဝိဂတဓူမံ အင်္ဂါရဘရိတဗ္ဘန္တရံ သမန္တတော ဇလမာနံ မမ သရီရဿ နိမုဇ္ဇနပ္ပဟောနကံ တင်္ခဏညေဝ မဟန္တံ စိတကံ အကာသိ၊ သဟသာ ဣဒ္ဓိယာ အဘိနိမ္မိနီတိ အဓိပ္ပါယော။ တေနာဟ "**အဂ္ဂိံ တတ္ထ ပဒီပေသိ၊ ယထာ သော ခိပ္ပံ မဟာဘဝေ**"တိ။

တတ္ထ **သော**တိ သော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော သီဃံ မဟန္တော ယထာ ဘဝေယျ၊ တထာ **ပဒီပေသိ။ ဖောဋေတွာ ရဇဂတေ ဂတ္တေ**တိ "သစေ လောမန္တရေသု ပါဏကာ အတ္ထိ၊ တေ မာ မရိံသူ"တိ ပံသုဂတေ မမ ဂတ္တေ တိက္ခတ္တုံ ဝိဓုနိတွာ။ **ဧကမန္တံ ဥပါဝိသိ**န္တိ န တာဝ ကဋ္ဌာနိ အာဒိတ္တာနီတိ တေသံ အာဒီပနံ ဥဒိက္ခန္တော ထောကံ ဧကမန္တံ နိသီဒိံ။

၁၄၀။ **ယဒါ မဟာကဋ္ဌပုဉ္ဇော၊ အာဒိတ္တော ဓမဓမာယတီ**တိ ယဒါ ပန သော ဒါရုရာသိ သမန္တတော အာဒိတ္တော ဝါယုဝေဂသမုဒ္ဓဋာနံ ဇာလသိခါနံ ဝသေန "ဓမ ဓမာ"တိ ဧဝံ ကရောတိ။ **တဒုပ္ပတိတွာ ပပတိ၊ မဇ္ဈေ ဇာလသိခန္တရေ**တိ တဒါ တသ္မိံ ကာလေ "မမ သရီရဿ ဈာပနသမတ္ထော အယံ အင်္ဂါရရာသီ"တိ စိန္တေတွာ ဥပ္ပတိတွာ ဥလ္လင်္ဃိတွာ ဇာလသိခါနံ အဗ္ဘန္တရဘူတေ တဿ အင်္ဂါရရာသိဿ မဇ္ဈေ ပဒုမပုဉ္ဇေ ရာဇဟံသော ဝိယ ပမုဒိတစိတ္တော သကလသရီရံ ဒါနမုခေ ဒတွာ ပပတိ။

၁၄၁-၂။ **ပဝိဋ္ဌံ ယဿ ကဿစီ**တိ ယထာ ဃမ္မကာလေ သီတလံ ဥဒကံ ယေန ကေနစိ ပဝိဋ္ဌံ တဿ ဒရထပရိဠာဟံ ဝူပသမေတိ၊ အဿာဒံ ပီတိဉ္စ ဥပ္ပါဒေတိ။ **တထေဝ ဇလိတံ အဂ္ဂိ**န္တိ ဧဝံ တထာ ပဇ္ဇလိတံ အင်္ဂါရရာသိ တဒါ မမ ပဝိဋ္ဌဿ ဥသုမမတ္တမ္ပိ နာဟောသိ။ အညဒတ္ထု ဒါနပီတိယာ သဗ္ဗဒရထပရိဠာဟဝူပသမော ဧဝ အဟောသိ။ စိရဿံ ဝတ မေ ဆဝိစမ္မာဒိကော သဗ္ဗော သရီရာဝယဝေါ ဒါနမုခေ ဇုဟိတဗ္ဗတံ ဥပဂတော အဘိပတ္ထိတော မနောရထော မတ္ထကံ ပတ္တောတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၄၃။ "ဆဝိံ စမ္မံ မံသံ နှာရုံ၊ အဋ္ဌိံ ဟဒယဗန္ဓနံ။
ကေဝလံ သကလံ ကာယံ၊ ဗြာဟ္မဏဿ အဒါသဟ"န္တိ။

တတ္ထ **ဟဒယဗန္ဓန**န္တိ ဟဒယမံသပေသိ။ တံ ဟိ ဟဒယဝတ္ထုံ ဗန္ဓိတွာ ဝိယ ဌိတတ္တာ "ဟဒယဗန္ဓန"န္တိ ဝုတ္တံ။ အထ ဝါ **ဟဒယဗန္ဓန**န္တိ ဟဒယဉ္စ ဗန္ဓနဉ္စ၊

hadayamaṁsañceva taṁ bandhitvā viya ṭhitayakanamaṁsañcāti attho. **Kevalaṁ sakalaṁ kāyan**ti anavasesaṁ sabbaṁ sarīraṁ.

Evaṁ tasmiṁ aggimhi attano sarīre lomakūpamattampi uṇhaṁ kātuṁ asakkonto bodhisattopi himagabbhaṁ paviṭṭho viya hutvā brāhmaṇarūpadharaṁ Sakkaṁ evamāha "brāhmaṇa tayā kato aggi atisītalo, kiṁ nāmetan"ti. Paṇḍita nāhaṁ brāhmaṇo, Sakkohamasmi, tava vīmaṁsanatthaṁ āgato evamakāsinti. "Sakka tvaṁ tāva tiṭṭhatu, sakalopi ce loko maṁ dānena vīmaṁseyya, neva me adātukāmataṁ kathañcipi uppādeyya passetha nan"ti bodhisatto sīhanādaṁ nadi.

Atha naṁ Sakko "sasapaṇḍita tava guṇā sakalakappampi pākaṭā hontū"ti pabbataṁ pīḷetvā pabbatarasaṁ ādāya candamaṇḍale sasalakkhaṇaṁ ālikhitvā bodhisattaṁ tasmiṁ vanasaṇḍe tattheva vanagumbe taruṇadabbatiṇapīṭhe nipajjāpetvā attano devalokameva gato. Tepi cattāro paṇḍitā samaggā sammodamānā niccasīlaṁ uposathasīlañca pūretvā yathārahaṁ puññāni katvā yathākammaṁ gatā. Tadā uddo āyasmā Ānando ahosi, siṅgālo Mahāmoggallāno, makkaṭo Sāriputto, Sasapaṇḍito pana Lokanātho.

Tassa idhāpi sīlādipāramiyo heṭṭhā vuttanayeneva yathārahaṁ niddhāretabbā. Tathā satipi tiracchānupapattiyaṁ kusalādidhamme kusalādito yathābhūtāvabodho, tesu aṇumattampi vajjaṁ bhayato disvā suṭṭhu akusalato oramaṇaṁ, sammadeva ca kusaladhammesu attano patiṭṭhāpanaṁ, paresañca "ime nāma pāpadhammā te evaṁ gahitā evaṁ parāmaṭṭhā evaṁgatikā bhavanti evaṁabhisamparāyā"ti ādīnavaṁ dassetvā tato viramaṇe niyojanaṁ, idaṁ dānaṁ nāma idaṁ sīlaṁ nāma idaṁ uposathakammaṁ nāma, ettha patiṭṭhitānaṁ devamanussasampattiyo hatthagatā evāti-ādinā puññakammesu ānisaṁsaṁ dassetvā patiṭṭhāpanaṁ, attano sarīrajīvitanirapekkhaṁ, paresaṁ sattānaṁ anuggaṇhanaṁ, uḷāro ca dānajjhāsayoti evamādayo idha bodhisattassa guṇānubhāvā vibhāvetabbā. Tenetaṁ vuccati "evaṁ acchariyā hete -pa- dhammassa anudhammato"ti.

Sasapaṇḍitacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

ဟဒယမံသဉ္စေဝ တံ ဗန္ဓိတွာ ဝိယ ဌိတယကနမံသဉ္စာတိ အတ္ထော။ **ကေဝလံ သကလံ ကာယ**န္တိ အနဝသေသံ သဗ္ဗံ သရီရံ။

ဧဝံ တသ္မိံ အဂ္ဂိမှိ အတ္တနော သရီရေ လောမကူပမတ္တမ္ပိ ဥဏှံ ကာတုံ အသက္ကောန္တော ဗောဓိသတ္တောပိ ဟိမဂဗ္ဘံ ပဝိဋ္ဌော ဝိယ ဟုတွာ ဗြာဟ္မဏရူပဓရံ သက္ကံ ဧဝမာဟ "ဗြာဟ္မဏ တယာ ကတော အဂ္ဂိ အတိသီတလော၊ ကိံ နာမေတ"န္တိ။ ပဏ္ဍိတ နာဟံ ဗြာဟ္မဏော၊ သက္ကောဟမသ္မိ၊ တဝ ဝီမံသနတ္ထံ အာဂတော ဧဝမကာသိန္တိ။ "သက္က တွံ တာဝ တိဋ္ဌတု၊ သကလောပိ စေ လောကော မံ ဒါနေန ဝီမံသေယျ၊ နေဝ မေ အဒါတုကာမတံ ကထဉ္စိပိ ဥပ္ပါဒေယျ ပဿေထ န"န္တိ ဗောဓိသတ္တော သီဟနာဒံ နဒိ။

အထ နံ သက္ကော "သသပဏ္ဍိတ တဝ ဂုဏာ သကလကပ္ပမ္ပိ ပါကဋာ ဟောန္တူ"တိ ပဗ္ဗတံ ပီဠေတွာ ပဗ္ဗတရသံ အာဒါယ စန္ဒမဏ္ဍလေ သသလက္ခဏံ အာလိခိတွာ ဗောဓိသတ္တံ တသ္မိံ ဝနသဏ္ဍေ တတ္ထေဝ ဝနဂုမ္ဗေ တရုဏဒဗ္ဗတိဏပီဌေ နိပဇ္ဇာပေတွာ အတ္တနော ဒေဝလောကမေဝ ဂတော။ တေပိ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ သမဂ္ဂါ သမ္မောဒမာနာ နိစ္စသီလံ ဥပေါသထသီလဉ္စ ပူရေတွာ ယထာရဟံ ပုညာနိ ကတွာ ယထာကမ္မံ ဂတာ။ တဒါ ဥဒ္ဒေါ အာယသ္မာ အာနန္ဒော အဟောသိ၊ သိင်္ဂါလော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော၊ မက္ကဋော သာရိပုတ္တော၊ သသပဏ္ဍိတော ပန လောကနာထော။

တဿ ဣဓာပိ သီလာဒိပါရမိယော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ယထာရဟံ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ သတိပိ တိရစ္ဆာနုပပတ္တိယံ ကုသလာဒိဓမ္မေ ကုသလာဒိတော ယထာဘူတာဝဗောဓော၊ တေသု အဏုမတ္တမ္ပိ ဝဇ္ဇံ ဘယတော ဒိသွာ သုဋ္ဌု အကုသလတော ဩရမဏံ၊ သမ္မဒေဝ စ ကုသလဓမ္မေသု အတ္တနော ပတိဋ္ဌာပနံ၊ ပရေသဉ္စ "ဣမေ နာမ ပါပဓမ္မာ တေ ဧဝံ ဂဟိတာ ဧဝံ ပရာမဋ္ဌာ ဧဝံဂတိကာ ဘဝန္တိ ဧဝံအဘိသမ္ပရာယာ"တိ အာဒီနဝံ ဒဿေတွာ တတော ဝိရမဏေ နိယောဇနံ၊ ဣဒံ ဒါနံ နာမ ဣဒံ သီလံ နာမ ဣဒံ ဥပေါသထကမ္မံ နာမ၊ ဧတ္ထ ပတိဋ္ဌိတာနံ ဒေဝမနုဿသမ္ပတ္တိယော ဟတ္ထဂတာ ဧဝါတိအာဒိနာ ပုညကမ္မေသု အာနိသံသံ ဒဿေတွာ ပတိဋ္ဌာပနံ၊ အတ္တနော သရီရဇီဝိတနိရပေက္ခံ၊ ပရေသံ သတ္တာနံ အနုဂ္ဂဏှနံ၊ ဥဠာရော စ ဒါနဇ္ဈာသယောတိ ဧဝမာဒယော ဣဓ ဗောဓိသတ္တဿ ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ "ဧဝံ အစ္ဆရိယာ ဟေတေ။ပ။ ဓမ္မဿ အနုဓမ္မတော"တိ။

သသပဏ္ဍိတစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Idāni “**Akittibrāhmaṇo**”ti-ādinā yathāvutte dasapi cariyāvisese udānetvā nigameti. Tattha **ahameva tadā āsiṁ, yo te dānavare adā**ti yo tāni uttamadānāni adāsi, so Akittibrāhmaṇādiko ahameva tadā tasmiṁ kāle ahosiṁ, na aññoti. Iti tesu attabhāvesu satipi sīlādipāramīnaṁ yathārahaṁ pūritabhāve attano pana tadā dānajjhāsayassa ativiya uḷārabhāvaṁ sandhāya dānapāramivaseneva desanaṁ āropesi. **Ete dānaparikkhārā, ete dānassa pāramī**ti ye ime **Akittijātakādī**su[1] anekākāravokārā mayā pavattitā deyyadhammapariccāgā mama sarīrāvayavaputtadārapariccāgā paramakoṭikā, kiñcāpi te karuṇūpāyakosallapariggahitattā sabbaññutaññāṇameva uddissa pavattitattā dānassa paramukkaṁsagamanena dānapāramī eva, tathāpi mama dānassa paramatthapāramibhūtassa parikkharaṇato[2]santānassa paribhāvanāvasena abhisaṅkharaṇato ete dānaparikkhārā nāma. Yassa panete parikkhārā, taṁ dassetuṁ “**jīvitaṁ yācake datvā, imaṁ pārami pūrayin**”ti vuttaṁ. Ettha hi ṭhapetvā sasapaṇḍitacariyaṁ sesāsu navasu cariyāsu yathārahaṁ dānapāramidāna-upapāramiyo veditabbā, **Sasapaṇḍitacariye**[3] pana dānaparamatthapāramī. Tena vuttaṁ—

“Bhikkhāya upagataṁ disvā, sakattānaṁ pariccajiṁ.
Dānena me samo natthi, esā me dānapāramī”ti [4].

Kiñcāpi hi mahāpurisassa yathāvutte Akittibrāhmaṇādikāle aññasmiñca Mahājanakamahāsutasomādikāle dānapāramiyā pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi, tathāpi ekanteneva sasapaṇḍitakāle dānapāramiyā paramatthapāramibhāvo vibhāvetabboti.

Paramatthadīpaniyā Cariyāpiṭakasaṁvaṇṇanāya

Dasavidhacariyāsaṅgahassa visesato dānapāramivibhāvanassa

Paṭhamavaggassa atthavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Khu 5. 266 piṭṭhādīsu.
2. Parikkhāraguṇato (Sī)
3. Khu 4. 396 piṭṭhe.
4. Khu 4. 398 piṭṭhe.

ဣဒါနိ “**အကိတ္တိဗြာဟ္မဏော**”တိအာဒိနာ ယထာဝုတ္တေ ဒသပိ စရိယာဝိသေသေ ဥဒါနေတွာ နိဂမေတိ။ တတ္ထ **အဟမေဝ တဒါ အာသိံ၊ ယော တေ ဒါနဝရေ အဒါ**တိ ယော တာနိ ဥတ္တမဒါနာနိ အဒါသိ၊ သော အကိတ္တိဗြာဟ္မဏာဒိကော အဟမေဝ တဒါ တသ္မိံ ကာလေ အဟောသိံ၊ န အညောတိ။ ဣတိ တေသု အတ္တဘာဝေသု သတိပိ သီလာဒိပါရမီနံ ယထာရဟံ ပူရိတဘာဝေ အတ္တနော ပန တဒါ ဒါနဇ္ဈာသယဿ အတိဝိယ ဥဠာရဘာဝံ သန္ဓာယ ဒါနပါရမိဝသေနေဝ ဒေသနံ အာရောပေသိ။ **ဧတေ ဒါနပရိက္ခာရာ၊ ဧတေ ဒါနဿ ပါရမီ**တိ ယေ ဣမေ **အကိတ္တိဇာတကာဒီ**သု[1] အနေကာကာရဝေါကာရာ မယာ ပဝတ္တိတာ ဒေယျဓမ္မပရိစ္စာဂါ မမ သရီရာဝယဝပုတ္တဒါရပရိစ္စာဂါ ပရမကောဋိကာ၊ ကိဉ္စာပိ တေ ကရုဏူပါယကောသလ္လပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ သဗ္ဗညုတဉာဏမေဝ ဥဒ္ဒိဿ ပဝတ္တိတတ္တာ ဒါနဿ ပရမုက္ကံသဂမနေန ဒါနပါရမီ ဧဝ၊ တထာပိ မမ ဒါနဿ ပရမတ္ထပါရမိဘူတဿ ပရိက္ခရဏတော[2]သန္တာနဿ ပရိဘာဝနာဝသေန အဘိသင်္ခရဏတော ဧတေ ဒါနပရိက္ခာရာ နာမ။ ယဿ ပနေတေ ပရိက္ခာရာ၊ တံ ဒဿေတုံ “**ဇီဝိတံ ယာစကေ ဒတွာ၊ ဣမံ ပါရမိ ပူရယိ**”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဧတ္ထ ဟိ ဌပေတွာ သသပဏ္ဍိတစရိယံ သေသာသု နဝသု စရိယာသု ယထာရဟံ ဒါနပါရမိဒါနဥပပါရမိယော ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ **သသပဏ္ဍိတစရိယေ**[3] ပန ဒါနပရမတ္ထပါရမီ။ တေန ဝုတ္တံ—

“ဘိက္ခာယ ဥပဂတံ ဒိသွာ၊ သကတ္တာနံ ပရိစ္စဇိံ။
ဒါနေန မေ သမော နတ္ထိ၊ ဧသာ မေ ဒါနပါရမီ”တိ[4]။

ကိဉ္စာပိ ဟိ မဟာပုရိသဿ ယထာဝုတ္တေ အကိတ္တိဗြာဟ္မဏာဒိကာလေ အညသ္မိဉ္စ မဟာဇနကမဟာသုတသောမာဒိကာလေ ဒါနပါရမိယာ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ၊ တထာပိ ဧကန္တေနေဝ သသပဏ္ဍိတကာလေ ဒါနပါရမိယာ ပရမတ္ထပါရမိဘာဝေါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗောတိ။

ပရမတ္ထဒီပနိယာ စရိယာပိဋကသံဝဏ္ဏနာယ

ဒသဝိဓစရိယာသင်္ဂဟဿ ဝိသေသတော ဒါနပါရမိဝိဘာဝနဿ

ပဌမဝဂ္ဂဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၅-၂၆၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ပရိက္ခာရဂုဏတော (သီ) ၃-ခု ၄-၃၉၆-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ခု ၄-၃၉၈-ပိဋ္ဌေ။

2. Hatthināgavagga

1. Mātuposakacariyāvaṇṇanā

1. Dutiyavaggassa paṭhame **kuñjaro**ti hatthī. **Mātuposako**ti andhāya jarājiṇṇāya mātuyā paṭijagganako. **Mahiyā**ti bhūmiyaṁ. **Guṇenā**ti sīlaguṇena, tadā **mama** sadiso natthi.

Bodhisatto hi tadā Himavantappadese hatthiyoniyaṁ nibbatti, so sabbaseto abhirūpo lakkhaṇasampanno mahāhatthī anekahatthisatasahassaparivāro ahosi. Mātā panassa andhā. So madhuraphalāphalāni hatthīnaṁ hatthesu datvā mātu peseti. Hatthino tassā adatvā sayaṁ khādanti. So pariggaṇhanto taṁ pavattiṁ ñatvā "yūthaṁ pahāya mātarameva posessāmī"ti rattibhāge aññesaṁ hatthīnaṁ ajānantānaṁ mātaraṁ gahetvā Caṇḍoraṇapabbatapādaṁ gantvā ekaṁ naḷiniṁ upanissāya ṭhitāya pabbataguhāya mātaraṁ ṭhapetvā posesi.

2-3. **Pavane disvā vanacaro**ti eko vanacarako puriso tasmiṁ mahāvane vicaranto maṁ disvā. **Rañño maṁ paṭivedayī**ti Bārāṇasirañño maṁ ārocesi. So hi maggamūḷho disaṁ vavatthapetuṁ asakkonto mahantena saddena paridevi. Bodhisattopi tassa saddaṁ sutvā "ayaṁ puriso anātho, na kho panetaṁ patirūpaṁ, yaṁ esa mayi ṭhite idha vinasseyyā"ti tassa santikaṁ gantvā taṁ bhayena palāyantaṁ disvā "ambho purisa natthi te maṁ nissāya bhayaṁ, mā palāyi, kasmā tvaṁ paridevanto vicarasī"ti pucchitvā "sāmi ahaṁ maggamūḷho ajja me sattamo divaso"ti vutte "bho purisa mā bhāyi, ahaṁ taṁ manussapathe ṭhapessāmī"ti taṁ attano piṭṭhiyaṁ nisīdāpetvā araññato nīharitvā nivatti. Sopi pāpo "nagaraṁ gantvā rañño ārocessāmī"ti rukkhasaññaṁ pabbatasaññañca karontova nikkhamitvā Bārāṇasiṁ agamāsi. Tasmiṁ kāle rañño maṅgalahatthī mato. So puriso rājānaṁ upasaṅkamitvā mahāpurisassa attano diṭṭhabhāvaṁ ārocesi. Tena vuttaṁ "**tavānucchavo mahārāja, gajo vasati kānane**"ti-ādi.

၂-ဟတ္ထိနာဂဝဂ္ဂ

၁-မာတုပေါသကစရိယာဝဏ္ဏနာ

၁။ ဒုတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ကုဉ္ဇရော**တိ ဟတ္ထီ။ **မာတုပေါသကော**တိ အန္ဓာယ ဇရာဇိဏ္ဏာယ မာတုယာ ပဋိဇဂ္ဂနကော။ **မဟိယာ**တိ ဘူမိယံ။ **ဂုဏေနာ**တိ သီလဂုဏေန၊ တဒါ **မမ** သဒိသော နတ္ထိ။

ဗောဓိသတ္တော ဟိ တဒါ ဟိမဝန္တပ္ပဒေသေ ဟတ္ထိယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိ၊ သော သဗ္ဗသေတော အဘိရူပေါ လက္ခဏသမ္ပန္နော မဟာဟတ္ထီ အနေကဟတ္ထိသတသဟဿပရိဝါရော အဟောသိ။ မာတာ ပနဿ အန္ဓာ။ သော မဓုရဖလာဖလာနိ ဟတ္ထီနံ ဟတ္ထေသု ဒတွာ မာတု ပေသေတိ။ ဟတ္ထိနော တဿာ အဒတွာ သယံ ခါဒန္တိ။ သော ပရိဂ္ဂဏှန္တော တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ "ယူထံ ပဟာယ မာတရမေဝ ပေါသေဿာမီ"တိ ရတ္တိဘာဂေ အညေသံ ဟတ္ထီနံ အဇာနန္တာနံ မာတရံ ဂဟေတွာ စဏ္ဍောရဏပဗ္ဗတပါဒံ ဂန္တွာ ဧကံ နဠိနိံ ဥပနိဿာယ ဌိတာယ ပဗ္ဗတဂုဟာယ မာတရံ ဌပေတွာ ပေါသေသိ။

၂-၃။ **ပဝနေ ဒိသွာ ဝနစရော**တိ ဧကော ဝနစရကော ပုရိသော တသ္မိံ မဟာဝနေ ဝိစရန္တော မံ ဒိသွာ။ **ရညော မံ ပဋိဝေဒယီ**တိ ဗာရာဏသိရညော မံ အာရောစေသိ။ သော ဟိ မဂ္ဂမူဠှော ဒိသံ ဝဝတ္ထပေတုံ အသက္ကောန္တော မဟန္တေန သဒ္ဒေန ပရိဒေဝိ။ ဗောဓိသတ္တောပိ တဿ သဒ္ဒံ သုတွာ "အယံ ပုရိသော အနာထော၊ န ခေါ ပနေတံ ပတိရူပံ၊ ယံ ဧသ မယိ ဌိတေ ဣဓ ဝိနဿေယျာ"တိ တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ တံ ဘယေန ပလာယန္တံ ဒိသွာ "အမ္ဘော ပုရိသ နတ္ထိ တေ မံ နိဿာယ ဘယံ၊ မာ ပလာယိ၊ ကသ္မာ တွံ ပရိဒေဝန္တော ဝိစရသီ"တိ ပုစ္ဆိတွာ "သာမိ အဟံ မဂ္ဂမူဠှော အဇ္ဇ မေ သတ္တမော ဒိဝသော"တိ ဝုတ္တေ "ဘော ပုရိသ မာ ဘာယိ၊ အဟံ တံ မနုဿပထေ ဌပေဿာမီ"တိ တံ အတ္တနော ပိဋ္ဌိယံ နိသီဒါပေတွာ အရညတော နီဟရိတွာ နိဝတ္တိ။ သောပိ ပါပေါ "နဂရံ ဂန္တွာ ရညော အာရောစေဿာမီ"တိ ရုက္ခသညံ ပဗ္ဗတသညဉ္စ ကရောန္တောဝ နိက္ခမိတွာ ဗာရာဏသိံ အဂမာသိ။ တသ္မိံ ကာလေ ရညော မင်္ဂလဟတ္ထီ မတော။ သော ပုရိသော ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ မဟာပုရိသဿ အတ္တနော ဒိဋ္ဌဘာဝံ အာရောစေသိ။ တေန ဝုတ္တံ "**တဝါနုစ္ဆဝေါ မဟာရာဇ၊ ဂဇော ဝသတိ ကာနနေ**"တိအာဒိ။

Tattha **tavānucchavo**ti tava opavayhaṁ kātuṁ anucchaviko yutto. **Na tassa parikkhāyattho**ti tassa gahaṇe gamanupacchedanatthaṁ samantato khaṇitabbaparikkhāya vā kareṇuyā kaṇṇapuṭena attānaṁ paṭicchādetvā khittapāsarajjuyā bandhitabba-**āḷaka**saṅkhāta-ālānena vā yattha paviṭṭho katthaci gantuṁ na sakkoti, tādisavañcanakāsuyā vā attho payojanaṁ natthi. **Sahagahite**ti gahaṇasamakālaṁ eva. **Ehitī**ti āgamissati.

Rājā imaṁ maggadesakaṁ katvā araññaṁ gantvā "iminā vuttaṁ hatthināgaṁ ānehī"ti hatthācariyaṁ saha parivārena pesesi. So tena saddhiṁ gantvā bodhisattaṁ naḷiniṁ pavisitvā gocaraṁ gaṇhantaṁ passi. Tena vuttaṁ—

4. "Tassa taṁ vacanaṁ sutvā, rājāpi tuṭṭhamānaso.
Pesesi hatthidamakaṁ, chekācariyaṁ susikkhitaṁ.

5. Gantvā so hatthidamako, addasa padumassare.
Bhisamuḷālaṁ[1] uddharantaṁ, yāpanatthāya mātuyā"ti.

Tattha **chekācariyan**ti hatthibandhanādividhimhi kusalaṁ hatthācariyaṁ. **Susikkhitan**ti hatthīnaṁ sikkhāpanavijjāya niṭṭhaṅgamanena suṭṭhu sikkhitaṁ.

6. **Viññāya me sīlaguṇan**ti "bhaddo ayaṁ hatthājānīyo na mando na caṇḍo na vomissasīlo vā"ti mama sīlaguṇaṁ jānitvā. Kathaṁ? **Lakkhaṇaṁ upadhārayī**ti susikkhitahatthisippattā mama lakkhaṇaṁ samantato upadhāresi. Tena so **ehi puttāti vatvāna, mama soṇḍāya aggahi.**

7. Bodhisatto hatthācariyaṁ disvā "idaṁ bhayaṁ mayhaṁ etassa purisassa santikā uppannaṁ, ahaṁ kho pana mahābalo hatthisahassampi viddhaṁsetuṁ samattho, pahomi kujjhitvā saraṭṭhakaṁ senāvāhanaṁ nāsetuṁ. Sace pana kujjhissāmi, sīlaṁ me bhijjissati, tasmā sattīhi koṭṭiyamānopi na kujjhissāmī"ti cittaṁ adhiṭṭhāya sīsaṁ onāmetvā niccalova aṭṭhāsi. Tenāha Bhagavā **"yaṁ me tadā pākatikaṁ, sarīrānugataṁ balan"**tiādi.

1. Bhisamūlaṁ (Sī, Ka)

တတ္ထ **တဝါနုစ္ဆဝေါ**တိ တဝ ဩပဝယှံ ကာတုံ အနုစ္ဆဝိကော ယုတ္တော။ **န တဿ ပရိက္ခာယတ္ထော**တိ တဿ ဂဟဏေ ဂမနုပစ္ဆေဒနတ္ထံ သမန္တတော ခဏိတဗ္ဗပရိက္ခာယ ဝါ ကရေဏုယာ ကဏ္ဏပုဋေန အတ္တာနံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ခိတ္တပါသရဇ္ဇုယာ ဗန္ဓိတဗ္ဗ**အာဠက**သင်္ခါတအာလာနေန ဝါ ယတ္ထ ပဝိဋ္ဌော ကတ္ထစိ ဂန္တုံ န သက္ကောတိ၊ တာဒိသဝဉ္စနကာသုယာ ဝါ အတ္ထော ပယောဇနံ နတ္ထိ။ **သဟဂဟိတေ**တိ ဂဟဏသမကာလံ ဧဝ။ **ဧဟိတီ**တိ အာဂမိဿတိ။

ရာဇာ ဣမံ မဂ္ဂဒေသကံ ကတွာ အရညံ ဂန္တွာ "ဣမိနာ ဝုတ္တံ ဟတ္ထိနာဂံ အာနေဟီ"တိ ဟတ္ထာစရိယံ သဟ ပရိဝါရေန ပေသေသိ။ သော တေန သဒ္ဓိံ ဂန္တွာ ဗောဓိသတ္တံ နဠိနိံ ပဝိသိတွာ ဂေါစရံ ဂဏှန္တံ ပဿိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄။ "တဿ တံ ဝစနံ သုတွာ၊ ရာဇာပိ တုဋ္ဌမာနသော။
ပေသေသိ ဟတ္ထိဒမကံ၊ ဆေကာစရိယံ သုသိက္ခိတံ။

၅။ ဂန္တွာ သော ဟတ္ထိဒမကော၊ အဒ္ဒသ ပဒုမဿရေ။
ဘိသမုဠာလံ[၁] ဥဒ္ဓရန္တံ၊ ယာပနတ္ထာယ မာတုယာ"တိ။

တတ္ထ **ဆေကာစရိယ**န္တိ ဟတ္ထိဗန္ဓနာဒိဝိဓိမှိ ကုသလံ ဟတ္ထာစရိယံ။ **သုသိက္ခိတ**န္တိ ဟတ္ထီနံ သိက္ခာပနဝိဇ္ဇာယ နိဋ္ဌင်္ဂမနေန သုဋ္ဌု သိက္ခိတံ။

၆။ **ဝိညာယ မေ သီလဂုဏ**န္တိ "ဘဒ္ဒေါ အယံ ဟတ္ထာဇာနီယော န မန္ဒော န စဏ္ဍော န ဝေါမိဿသီလော ဝါ"တိ မမ သီလဂုဏံ ဇာနိတွာ။ ကထံ? **လက္ခဏံ ဥပဓာရယီ**တိ သုသိက္ခိတဟတ္ထိသိပ္ပတ္တာ မမ လက္ခဏံ သမန္တတော ဥပဓာရေသိ။ တေန သော **ဧဟိ ပုတ္တာတိ ဝတွာန၊ မမ သောဏ္ဍာယ အဂ္ဂဟိ။**

၇။ ဗောဓိသတ္တော ဟတ္ထာစရိယံ ဒိသွာ "ဣဒံ ဘယံ မယှံ ဧတဿ ပုရိသဿ သန္တိကာ ဥပ္ပန္နံ၊ အဟံ ခေါ ပန မဟာဗလော ဟတ္ထိသဟဿမ္ပိ ဝိဒ္ဓံသေတုံ သမတ္ထော၊ ပဟောမိ ကုဇ္ဈိတွာ သရဋ္ဌကံ သေနာဝါဟနံ နာသေတုံ၊ သစေ ပန ကုဇ္ဈိဿာမိ၊ သီလံ မေ ဘိဇ္ဇိဿတိ၊ တသ္မာ သတ္တီဟိ ကောဋ္ဋိယမာနောပိ န ကုဇ္ဈိဿာမီ"တိ စိတ္တံ အဓိဋ္ဌာယ သီသံ ဩနာမေတွာ နိစ္စလောဝ အဋ္ဌာသိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ **"ယံ မေ တဒါ ပါကတိကံ၊ သရီရာနုဂတံ ဗလ"**န္တိအာဒိ။

၁-ဘိသမူလံ (သီ၊ က)

Tattha **pākatikan**ti sabhāvasiddhaṁ. **Sarīrānugatan**ti sarīrameva anugataṁ kāyabalaṁ, na upāyakusalatāsaṅkhātañāṇānugatanti adhippāyo. **Ajja nāgasahassānan**ti ajjakāle anekesaṁ hatthisahassānaṁ samuditānaṁ. **Balena samasādisan**ti tesaṁ sarīrabalena samasamameva hutvā sadisaṁ, na upamāmattena. Maṅgalahatthikule hi tadā bodhisatto uppannoti.

8. **Yadihaṁ tesaṁ pakuppeyyan**ti maṁ gahaṇāya upagatānaṁ tesaṁ ahaṁ yadi kujjheyyaṁ, tesaṁ jīvitamaddane paṭibalo bhaveyyaṁ. Na kevalaṁ tesaññeva, atha kho **yāva rajjampi mānusan**ti yato rajjato tesaṁ āgatānaṁ manussānaṁ sabbampi rajjaṁ pothetvā cuṇṇavicuṇṇaṁ kareyyaṁ.

9. **Api cāhaṁ sīlarakkhāyā**ti evaṁ samatthopi ca ahaṁ attani patiṭṭhitāya sīlarakkhāya sīlaguttiyā gutto bandho viya. **Na karomi citte aññathattan**ti tassa sīlassa aññathattabhūtaṁ tesaṁ sattānaṁ pothanādividhiṁ mayhaṁ citte na karomi, tattha cittampi na uppādemi. **Pakkhipantaṁ mamāḷake**ti ālānatthambhe pakkhipantaṁ, "disvāpī"ti vacanaseso. Kasmāti ce, sīlapāramipūriyā īdisesu ṭhānesu sīlaṁ akhaṇḍentassa me na cirasseva sīlapāramī paripūressatīti sīlapāramiparipūraṇatthaṁ tassa aññathattaṁ citte na karomīti yojanā.

10. **"Yadi te man"**ti gāthāyapi sīlarakkhāya daḷhaṁ katvā sīlassa adhiṭṭhitabhāvameva dasseti. Tattha **koṭṭeyyun**ti bhindeyyuṁ. **Sīlakhaṇḍabhayā mamā**ti mama sīlassa khaṇḍanabhayena.

Evaṁ pana cintetvā bodhisatte niccale ṭhite hatthācariyo padumasaraṁ otaritvā tassa lakkhaṇasampattiṁ disvā "ehi puttā"ti rajatadāmasadisāya soṇḍāya gahetvā sattame divase Bārāṇasiṁ pāpuṇi. So antarāmagge vattamānova rañño sāsanaṁ pesesi. Rājā nagaraṁ alaṅkārāpesi. Hatthācariyo bodhisattaṁ katagandhaparibhaṇḍaṁ alaṅkatapaṭiyattaṁ hatthisālaṁ netvā vicitrasāṇiyā parikkhipāpetvā rañño ārocesi. Rājā nānaggarasabhojanaṁ ādāya gantvā bodhisattassa dāpesi. So "mātaraṁ vinā gocaraṁ na gaṇhissāmī"ti piṇḍaṁ na gaṇhi. Yācitopi aggahetvā—

တတ္ထ **ပါကတိက**န္တိ သဘာဝသိဒ္ဓံ။ **သရီရာနုဂတ**န္တိ သရီရမေဝ အနုဂတံ ကာယဗလံ၊ န ဥပါယကုသလတာသင်္ခါတဉာဏာနုဂတန္တိ အဓိပ္ပါယော။ **အဇ္ဇ နာဂသဟဿာန**န္တိ အဇ္ဇကာလေ အနေကေသံ ဟတ္ထိသဟဿာနံ သမုဒိတာနံ။ **ဗလေန သမသာဒိသ**န္တိ တေသံ သရီရဗလေန သမသမမေဝ ဟုတွာ သဒိသံ၊ န ဥပမာမတ္တေန။ မင်္ဂလဟတ္ထိကုလေ ဟိ တဒါ ဗောဓိသတ္တော ဥပ္ပန္နောတိ။

၈။ **ယဒိဟံ တေသံ ပကုပ္ပေယျ**န္တိ မံ ဂဟဏာယ ဥပဂတာနံ တေသံ အဟံ ယဒိ ကုဇ္ဈေယျံ၊ တေသံ ဇီဝိတမဒ္ဒနေ ပဋိဗလော ဘဝေယျံ။ န ကေဝလံ တေသညေဝ၊ အထ ခေါ **ယာဝ ရဇ္ဇမ္ပိ မာနုသ**န္တိ ယတော ရဇ္ဇတော တေသံ အာဂတာနံ မနုဿာနံ သဗ္ဗမ္ပိ ရဇ္ဇံ ပေါထေတွာ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏံ ကရေယျံ။

၉။ **အပိ စာဟံ သီလရက္ခာယာ**တိ ဧဝံ သမတ္ထောပိ စ အဟံ အတ္တနိ ပတိဋ္ဌိတာယ သီလရက္ခာယ သီလဂုတ္တိယာ ဂုတ္တော ဗန္ဓော ဝိယ။ **န ကရောမိ စိတ္တေ အညထတ္တ**န္တိ တဿ သီလဿ အညထတ္တဘူတံ တေသံ သတ္တာနံ ပေါထနာဒိဝိဓိံ မယှံ စိတ္တေ န ကရောမိ၊ တတ္ထ စိတ္တမ္ပိ န ဥပ္ပါဒေမိ။ **ပက္ခိပန္တံ မမာဠကေ**တိ အာလာနတ္ထမ္ဘေ ပက္ခိပန္တံ၊ "ဒိသွာပီ"တိ ဝစနသေသော။ ကသ္မာတိ စေ၊ သီလပါရမိပူရိယာ ဤဒိသေသု ဌာနေသု သီလံ အခဏ္ဍေန္တဿ မေ န စိရဿေဝ သီလပါရမီ ပရိပူရေဿတီတိ သီလပါရမိပရိပူရဏတ္ထံ တဿ အညထတ္တံ စိတ္တေ န ကရောမီတိ ယောဇနာ။

၁၀။ **"ယဒိ တေ မ"**န္တိ ဂါထာယပိ သီလရက္ခာယ ဒဠှံ ကတွာ သီလဿ အဓိဋ္ဌိတဘာဝမေဝ ဒဿေတိ။ တတ္ထ **ကောဋ္ဋေယျု**န္တိ ဘိန္ဒေယျုံ။ **သီလခဏ္ဍဘယာ မမာ**တိ မမ သီလဿ ခဏ္ဍနဘယေန။

ဧဝံ ပန စိန္တေတွာ ဗောဓိသတ္တေ နိစ္စလေ ဌိတေ ဟတ္ထာစရိယော ပဒုမသရံ ဩတရိတွာ တဿ လက္ခဏသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ "ဧဟိ ပုတ္တာ"တိ ရဇတဒါမသဒိသာယ သောဏ္ဍာယ ဂဟေတွာ သတ္တမေ ဒိဝသေ ဗာရာဏသိံ ပါပုဏိ။ သော အန္တရာမဂ္ဂေ ဝတ္တမာနောဝ ရညော သာသနံ ပေသေသိ။ ရာဇာ နဂရံ အလင်္ကာရာပေသိ။ ဟတ္ထာစရိယော ဗောဓိသတ္တံ ကတဂန္ဓပရိဘဏ္ဍံ အလင်္ကတပဋိယတ္တံ ဟတ္ထိသာလံ နေတွာ ဝိစိတြသာဏိယာ ပရိက္ခိပါပေတွာ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ နာနဂ္ဂရသဘောဇနံ အာဒါယ ဂန္တွာ ဗောဓိသတ္တဿ ဒါပေသိ။ သော "မာတရံ ဝိနာ ဂေါစရံ န ဂဏှိဿာမီ"တိ ပိဏ္ဍံ န ဂဏှိ။ ယာစိတောပိ အဂ္ဂဟေတွာ—

“Sā nūna’sā kapaṇikā, andhā apariṇāyikā.
Khāṇuṁ pādena ghaṭṭeti, giriṁ Caṇḍoraṇaṁ patī”ti—

āha. Taṁ sutvā rājā—

“Kā nu te sā mahānāga, andhā apariṇāyikā.
Khāṇuṁ pādena ghaṭṭeti, giriṁ Caṇḍoraṇaṁ patī”ti—

pucchitvā—

“Mātā me sā mahārāja, andhā apariṇāyikā.
Khāṇuṁ pādena ghaṭṭeti, giriṁ Caṇḍoraṇaṁ patī”ti—

vutte ajja sattamo divaso “mātā me gocaraṁ na labhitthā”ti vadato imassa gocaraṁ agaṇhantassa. Tasmā—

“Muñcathe’taṁ mahānāgaṁ, yo’yaṁ bharati mātaraṁ.
Sametu mātarā nāgo, saha sabbehi ñātibhī”ti—

vatvā muñcāpesi—

“Mutto ca bandhanā nāgo, muttamādāya kuñjaro.
Muhuttaṁ assāsayitvā, agamā yena pabbato”ti.

Tattha **kapaṇikā**ti varākā[1]. **Khāṇuṁ pādena ghaṭṭetī**ti andhatāya puttaviyogadukkhena ca paridevamānā tattha tattha rukkhakaḷiṅgare pādena ghaṭṭeti. **Caṇḍoraṇaṁ patī**ti Caṇḍoraṇapabbatābhimukhī, tasmiṁ pabbatapāde paribbhamamānāti attho. **Agamā yena pabbato**ti so hatthināgo bandhanā mutto thokaṁ vissamitvā rañño dasarājadhammagāthāhi dhammaṁ desetvā “appamatto hohi mahārājā”ti ovādaṁ datvā mahājanena gandhamālādīhi pūjiyamāno nagarā nikkhamitvā tadaheva mātarā samāgantvā sabbaṁ pavattiṁ ācikkhi. Sā tuṭṭhamānasā—

“Ciraṁ jīvatu so rājā, Kāsīnaṁ raṭṭhavaḍḍhano.
Yo me puttaṁ pamocesi, sadā vuddhāpacāyikan”ti[2]—

rañño anumodanaṁ akāsi. Rājā bodhisattassa guṇe pasīditvā naḷiniyā avidūre gāmaṁ māpetvā bodhisattassa mātu cassa nibaddhaṁ vattaṁ

1. Anāthā (Ka) 2. Khu 5. 227 piṭṭhe.

“သာ နူန’သာ ကပဏိကာ၊ အန္ဓာ အပရိဏာယိကာ။
ခါဏုံ ပါဒေန ဃဋ္ဋေတိ၊ ဂိရိံ စဏ္ဍောရဏံ ပတီ”တိ—

အာဟ။ တံ သုတွာ ရာဇာ—

“ကာ နု တေ သာ မဟာနာဂ၊ အန္ဓာ အပရိဏာယိကာ။
ခါဏုံ ပါဒေန ဃဋ္ဋေတိ၊ ဂိရိံ စဏ္ဍောရဏံ ပတီ”တိ—

ပုစ္ဆိတွာ—

“မာတာ မေ သာ မဟာရာဇ၊ အန္ဓာ အပရိဏာယိကာ။
ခါဏုံ ပါဒေန ဃဋ္ဋေတိ၊ ဂိရိံ စဏ္ဍောရဏံ ပတီ”တိ—

ဝုတ္တေ အဇ္ဇ သတ္တမော ဒိဝသော “မာတာ မေ ဂေါစရံ န လဘိတ္ထာ”တိ ဝဒတော ဣမဿ ဂေါစရံ အဂဏှန္တဿ။ တသ္မာ—

“မုဉ္စထေ’တံ မဟာနာဂံ၊ ယော’ယံ ဘရတိ မာတရံ။
သမေတု မာတရာ နာဂေါ၊ သဟ သဗ္ဗေဟိ ဉာတိဘီ”တိ—

ဝတွာ မုဉ္စာပေသိ—

“မုတ္တော စ ဗန္ဓနာ နာဂေါ၊ မုတ္တမာဒါယ ကုဉ္ဇရော။
မုဟုတ္တံ အဿာသယိတွာ၊ အဂမာ ယေန ပဗ္ဗတော”တိ။

တတ္ထ **ကပဏိကာ**တိ ဝရာကာ[၁]။ **ခါဏုံ ပါဒေန ဃဋ္ဋေတီ**တိ အန္ဓတာယ ပုတ္တဝိယောဂဒုက္ခေန စ ပရိဒေဝမာနာ တတ္ထ တတ္ထ ရုက္ခကဠိင်္ဂရေ ပါဒေန ဃဋ္ဋေတိ။ **စဏ္ဍောရဏံ ပတီ**တိ စဏ္ဍောရဏပဗ္ဗတာဘိမုခီ၊ တသ္မိံ ပဗ္ဗတပါဒေ ပရိဗ္ဘမမာနာတိ အတ္ထော။ **အဂမာ ယေန ပဗ္ဗတော**တိ သော ဟတ္ထိနာဂေါ ဗန္ဓနာ မုတ္တော ထောကံ ဝိဿမိတွာ ရညော ဒသရာဇဓမ္မဂါထာဟိ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ “အပ္ပမတ္တော ဟောဟိ မဟာရာဇာ”တိ ဩဝါဒံ ဒတွာ မဟာဇနေန ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇိယမာနော နဂရာ နိက္ခမိတွာ တဒဟေဝ မာတရာ သမာဂန္တွာ သဗ္ဗံ ပဝတ္တိံ အာစိက္ခိ။ သာ တုဋ္ဌမာနသာ—

“စိရံ ဇီဝတု သော ရာဇာ၊ ကာသီနံ ရဋ္ဌဝဍ္ဎနော။
ယော မေ ပုတ္တံ ပမောစေသိ၊ သဒါ ဝုဍ္ဎါပစာယိက”န္တိ[၂]—

ရညော အနုမောဒနံ အကာသိ။ ရာဇာ ဗောဓိသတ္တဿ ဂုဏေ ပသီဒိတွာ နဠိနိယာ အဝိဒူရေ ဂါမံ မာပေတွာ ဗောဓိသတ္တဿ မာတု စဿ နိဗဒ္ဓံ ဝတ္တံ

၁-အနာထာ (က) ၂-ခု ၅-၂၂၇-ပိဋ္ဌေ။

paṭṭhapesi. Aparabhāge bodhisatto mātari matāya tassā sarīraparihāraṁ katvā Kuraṇḍaka-assamapadaṁ nāma gato. Tasmiṁ pana ṭhāne Himavantato otaritvā pañcasatā isayo vasiṁsu. Taṁ vattaṁ tesaṁ datvā rājā bodhisattassa samānarūpaṁ silāpaṭimaṁ kāretvā mahāsakkāraṁ pavattesi. Jambudīpavāsino anusaṁvaccharaṁ sannipatitvā hatthimahaṁ nāma kariṁsu. Tadārājā Ānando ahosi, hatthinī Mahāmāyā, vanacarako Devadatto, mātuposakahatthināgo Lokanātho.

Idhāpi dānapārami-ādayo yathārahaṁ niddhāretabbā. Sīlapāramī pana atisayavatīti sā eva desanaṁ āruḷhā. Tathā tiracchānayoniyaṁ uppannopi brahmapubbadeva pubbācariya āhuneyyādibhāvena Sabbaññubuddhenapi pasatthabhāvānurūpaṁ mātuyā garucittaṁ upaṭṭhapetvā "mātā nāmesā puttassa bahūpakārā, tasmā mātupaṭṭhānaṁ nāma paṇḍitena paññattan"ti manasi katvā anekesaṁ hatthisahassānaṁ issarādhipati mahānubhāvo yūthapati hutvā tehi anuvattiyamāno ekakavihāre antarāyaṁ agaṇetvā yūthaṁ pahāya ekako hutvā upakārikhettaṁ pūjessāmīti mātuposanaṁ, maggamūḷhapurisaṁ disvā anukampāya taṁ gahetvā manussagocarasampāpanaṁ, tena ca katāparādhasahanaṁ, hatthācariyappamukhānaṁ attānaṁ bandhituṁ āgatapurisānaṁ samatthopi samāno santāsanamattenapi[1] tesaṁ pīḷanā bhavissati, mayhañca sīlassa khaṇḍādibhāvoti tathā akatvā sudantena opavayho viya sukheneva gahaṇūpagamanaṁ, mātaraṁ vinā na kañci ajjhoharissāmīti sattāhampi anāhāratā, imināpāhaṁ bandhāpitoti cittaṁ anuppādetvā rājānaṁ mettāya pharaṇaṁ, tassa ca nānānayehi dhammadesanāti evamādayo idha mahāpurisassa guṇānubhāvā vibhāvetabbā[2]. Tena vuttaṁ "evaṁ acchariyā ete, abbhutā ca Mahesino -pa- dhammassa anudhammato"ti.

Mātuposakacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Santāpanamattenāpi (Sī) 2. Veditabbā (Sī)

ပဋ္ဌပေသိ။ အပရဘာဂေ ဗောဓိသတ္တော မာတရိ မတာယ တဿာ သရီရပရိဟာရံ ကတွာ ကုရဏ္ဍကအဿမပဒံ နာမ ဂတော။ တသ္မိံ ပန ဌာနေ ဟိမဝန္တတော ဩတရိတွာ ပဉ္စသတာ ဣသယော ဝသိံသု။ တံ ဝတ္တံ တေသံ ဒတွာ ရာဇာ ဗောဓိသတ္တဿ သမာနရူပံ သိလာပဋိမံ ကာရေတွာ မဟာသက္ကာရံ ပဝတ္တေသိ။ ဇမ္ဗုဒီပဝါသိနော အနုသံဝစ္ဆရံ သန္နိပတိတွာ ဟတ္ထိမဟံ နာမ ကရိံသု။ တဒါ ရာဇာ အာနန္ဒော အဟောသိ၊ ဟတ္ထိနီ မဟာမာယာ၊ ဝနစရကော ဒေဝဒတ္တော၊ မာတုပေါသကဟတ္ထိနာဂေါ လောကနာထော။

ဣဓာပိ ဒါနပါရမိအာဒယော ယထာရဟံ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ သီလပါရမီ ပန အတိသယဝတီတိ သာ ဧဝ ဒေသနံ အာရူဠှာ။ တထာ တိရစ္ဆာနယောနိယံ ဥပ္ပန္နောပိ ဗြဟ္မပုဗ္ဗဒေဝ ပုဗ္ဗာစရိယ အာဟုနေယျာဒိဘာဝေန သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေနပိ ပသတ္ထဘာဝါနုရူပံ မာတုယာ ဂရုစိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေတွာ "မာတာ နာမေသာ ပုတ္တဿ ဗဟူပကာရာ၊ တသ္မာ မာတုပဋ္ဌာနံ နာမ ပဏ္ဍိတေန ပညတ္တ"န္တိ မနသိ ကတွာ အနေကေသံ ဟတ္ထိသဟဿာနံ ဣဿရာဓိပတိ မဟာနုဘာဝေါ ယူထပတိ ဟုတွာ တေဟိ အနုဝတ္တိယမာနော ဧကကဝိဟာရေ အန္တရာယံ အဂဏေတွာ ယူထံ ပဟာယ ဧကကော ဟုတွာ ဥပကာရိခေတ္တံ ပူဇေဿာမီတိ မာတုပေါသနံ၊ မဂ္ဂမူဠှပုရိသံ ဒိသွာ အနုကမ္ပာယ တံ ဂဟေတွာ မနုဿဂေါစရသမ္ပာပနံ၊ တေန စ ကတာပရာဓသဟနံ၊ ဟတ္ထာစရိယပ္ပမုခါနံ အတ္တာနံ ဗန္ဓိတုံ အာဂတပုရိသာနံ သမတ္ထောပိ သမာနော သန္တာသနမတ္တေနပိ[1] တေသံ ပီဠနာ ဘဝိဿတိ၊ မယှဉ္စ သီလဿ ခဏ္ဍာဒိဘာဝေါတိ တထာ အကတွာ သုဒန္တေန ဩပဝယှော ဝိယ သုခေနေဝ ဂဟဏူပဂမနံ၊ မာတရံ ဝိနာ န ကိဉ္စိ အဇ္ဈောဟရိဿာမီတိ သတ္တာဟမ္ပိ အနာဟာရတာ၊ ဣမိနာပါဟံ ဗန္ဓာပိတောတိ စိတ္တံ အနုပ္ပါဒေတွာ ရာဇာနံ မေတ္တာယ ဖရဏံ၊ တဿ စ နာနာနယေဟိ ဓမ္မဒေသနာတိ ဧဝမာဒယော ဣဓ မဟာပုရိသဿ ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာ[2]။ တေန ဝုတ္တံ "ဧဝံ အစ္ဆရိယာ ဧတေ၊ အဗ္ဘုတာ စ မဟေသိနော။ပ။ ဓမ္မဿ အနုဓမ္မတော"တိ။

မာတုပေါသကစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သန္တာပနမတ္တေနာပိ (သီ) ၂-ဝေဒိတဗ္ဗာ (သီ)

2. Bhūridattacariyāvaṇṇanā

11. Dutiye **Bhūridatto**ti bhūrisamadatto. Dattoti hi tadā bodhisattassa mātāpitūhi kataṁ nāmaṁ, yasmā paneso nāgabhavane Virūpakkhamahārājabhavane Tāvatiṁsabhavane ca uppanne pañhe sammadeva vinicchināti, ekadivasañca Virūpakkhamahārāje nāgaparisāya saddhiṁ tidasapuraṁ gantvā Sakkaṁ parivāretvā nisinne devānamantare pañho samuṭṭhāsi. Taṁ koci kathetuṁ nāsakkhi. Sakkena pana anuññāto pallaṅkavaragato hutvā mahāsattova kathesi. Atha naṁ devarājā dibbagandhapupphehi pūjetvā “Datta tvaṁ pathavisamāya vipulāya paññāya samannāgato ito paṭṭhāya Bhūridatto nāmā”ti āha. Bhūrīti hi pathaviyā nāmaṁ, tasmā bhūrisamatāya bhūte atthe ramatīti ca bhūrisaṅkhātāya mahatiyā paññāya samannāgatattā mahāsatto “Bhūridatto”ti paññāyittha, mahatiyā pana nāgiddhiyā samannāgatattā **mahiddhiko cā**ti.

Atīte hi imasmiṁyeva kappe Bārāṇasirañño putto pitarā raṭṭhato pabbājito vane vasanto aññatarāya nāgamāṇavikāya saṁvāsaṁ kappesi. Tesaṁ saṁvāsamanvāya dve dārakā jāyiṁsu putto ca dhītā ca. Puttassa “Sāgarabrahmadatto”ti nāmaṁ kariṁsu dhītāya “Samuddajā”ti. So aparabhāge pitu accayena Bārāṇasiṁ gantvā rajjaṁ kāresi. Atha Dhataraṭṭho nāma nāgarājā pañcayojanasatike nāgabhavane nāgarajjaṁ kārento taṁ abhūtavādikena Cittacūḷena[1] nāma kacchapena “Bārāṇasirājā attano dhītaraṁ tuyhaṁ dātukāmo, sā kho pana rājadhītā Samuddajā nāma abhirūpā dassanīyā pāsādikā cā”ti kathitaṁ sutvā Dhataraṭṭho cattāro nāgamāṇavake pesetvā taṁ dātuṁ anicchantaṁ nāgavibhiṁsikāya bhiṁsāpetvā “dammī”ti vutte mahantaṁ paṇṇākāraṁ[2] pesetvā mahatiyā nāgiddhiyā mahantena parivārena tassa dhītaraṁ nāgabhavanaṁ netvā aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi.

Sā aparabhāge Dhataraṭṭhaṁ paṭicca Sudassano Datto Subhogo Ariṭṭhoti cattāro putte paṭilabhi. Tesu Datto bodhisatto, so pubbe vuttanayeneva Sakkena tuṭṭhacittena “Bhūridatto”ti gahitanāmattā

1. Cittasūlena (Sī) 2. Sakkāraṁ (Sī, Ka)

၂-ဘူရိဒတ္တစရိယာဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ဒုတိယေ **ဘူရိဒတ္တော**တိ ဘူရိသမဒတ္တော။ ဒတ္တောတိ ဟိ တဒါ ဗောဓိသတ္တဿ မာတာပိတူဟိ ကတံ နာမံ၊ ယသ္မာ ပနေသော နာဂဘဝနေ ဝိရူပက္ခမဟာရာဇဘဝနေ တာဝတိံသဘဝနေ စ ဥပ္ပန္နေ ပဉှေ သမ္မဒေဝ ဝိနိစ္ဆိနာတိ၊ ဧကဒိဝသဉ္စ ဝိရူပက္ခမဟာရာဇေ နာဂပရိသာယ သဒ္ဓိံ တိဒသပုရံ ဂန္တွာ သက္ကံ ပရိဝါရေတွာ နိသိန္နေ ဒေဝါနမန္တရေ ပဉှော သမုဋ္ဌာသိ။ တံ ကောစိ ကထေတုံ နာသက္ခိ။ သက္ကေန ပန အနုညာတော ပလ္လင်္ကဝရဂတော ဟုတွာ မဟာသတ္တောဝ ကထေသိ။ အထ နံ ဒေဝရာဇာ ဒိဗ္ဗဂန္ဓပုပ္ဖေဟိ ပူဇေတွာ “ဒတ္တ တွံ ပထဝိသမာယ ဝိပုလာယ ပညာယ သမန္နာဂတော ဣတော ပဋ္ဌာယ ဘူရိဒတ္တော နာမာ”တိ အာဟ။ ဘူရီတိ ဟိ ပထဝိယာ နာမံ၊ တသ္မာ ဘူရိသမတာယ ဘူတေ အတ္ထေ ရမတီတိ စ ဘူရိသင်္ခါတာယ မဟတိယာ ပညာယ သမန္နာဂတတ္တာ မဟာသတ္တော “ဘူရိဒတ္တော”တိ ပညာယိတ္ထ၊ မဟတိယာ ပန နာဂိဒ္ဓိယာ သမန္နာဂတတ္တာ **မဟိဒ္ဓိကော စာ**တိ။

အတီတေ ဟိ ဣမသ္မိံယေဝ ကပ္ပေ ဗာရာဏသိရညော ပုတ္တော ပိတရာ ရဋ္ဌတော ပဗ္ဗာဇိတော ဝနေ ဝသန္တော အညတရာယ နာဂမာဏဝိကာယ သံဝါသံ ကပ္ပေသိ။ တေသံ သံဝါသမန္ဝာယ ဒွေ ဒါရကာ ဇာယိံသု ပုတ္တော စ ဓီတာ စ။ ပုတ္တဿ “သာဂရဗြဟ္မဒတ္တော”တိ နာမံ ကရိံသု ဓီတာယ “သမုဒ္ဒဇာ”တိ။ သော အပရဘာဂေ ပိတု အစ္စယေန ဗာရာဏသိံ ဂန္တွာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ အထ ဓတရဋ္ဌော နာမ နာဂရာဇာ ပဉ္စယောဇနသတိကေ နာဂဘဝနေ နာဂရဇ္ဇံ ကာရေန္တော တံ အဘူတဝါဒိကေန စိတ္တစူဠေန[1] နာမ ကစ္ဆပေန “ဗာရာဏသိရာဇာ အတ္တနော ဓီတရံ တုယှံ ဒါတုကာမော၊ သာ ခေါ ပန ရာဇဓီတာ သမုဒ္ဒဇာ နာမ အဘိရူပါ ဒဿနီယာ ပါသာဒိကာ စာ”တိ ကထိတံ သုတွာ ဓတရဋ္ဌော စတ္တာရော နာဂမာဏဝကေ ပေသေတွာ တံ ဒါတုံ အနိစ္ဆန္တံ နာဂဝိဘိံသိကာယ ဘိံသာပေတွာ “ဒမ္မီ”တိ ဝုတ္တေ မဟန္တံ ပဏ္ဏာကာရံ[2] ပေသေတွာ မဟတိယာ နာဂိဒ္ဓိယာ မဟန္တေန ပရိဝါရေန တဿ ဓီတရံ နာဂဘဝနံ နေတွာ အဂ္ဂမဟေသိဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။

သာ အပရဘာဂေ ဓတရဋ္ဌံ ပဋိစ္စ သုဒဿနော ဒတ္တော သုဘောဂေါ အရိဋ္ဌောတိ စတ္တာရော ပုတ္တေ ပဋိလဘိ။ တေသု ဒတ္တော ဗောဓိသတ္တော၊ သော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ သက္ကေန တုဋ္ဌစိတ္တေန “ဘူရိဒတ္တော”တိ ဂဟိတနာမတ္တာ

၁-စိတ္တသူလေန (သီ) ၂-သက္ကာရံ (သီ၊ က)

“Bhūridatto”tveva paññāyittha. Atha nesaṁ pitā yojanasatikaṁ yojanasatikaṁ rajjaṁ bhājetvā adāsi. Mahanto yaso ahosi. Soḷasasoḷasanāgakaññāsahassāni parivārayiṁsu. Pitupi ekayojanasatameva rajjaṁ ahosi. Tayo puttā māse māse mātāpitaro passituṁ āgacchanti, bodhisatto pana anvaddhamāsaṁ āgacchati.

So ekadivasaṁ Virūpakkhamahārājena saddhiṁ Sakkassa upaṭṭhānaṁ gato Vejayantapāsādaṁ[1] Sudhammadevasabhaṁ Pāricchattakakoviḷāraṁ Paṇḍukambalasilāsanaṁ devaccharāparivāraṁ atimanoharaṁ Sakkasampattiṁ disvā “ettakamattampi nāgattabhāve ṭhitassa dullabhaṁ, kuto sammāsambodhī”ti nāgattabhāvaṁ jigucchitvā “nāgabhavanaṁ gantvā uposathavāsaṁ vasitvā sīlameva paggaṇhissāmi, taṁ bodhiparipācanaṁ hoti, imasmiṁ devaloke uppattikāraṇaṁ bhavissatī”ti cintetvā nāgabhavanaṁ gantvā mātāpitaro āha “ammatātā ahaṁ uposathakammaṁ karissāmī”ti. Tehi “idheva uposathaṁ upavasāhi, bahigatānaṁ nāgānaṁ mahantaṁ bhayan”ti vutte ekavāraṁ tathā katvā nāgakaññāhi upadduto punavāre mātāpitūnaṁ anārocetvā attano bhariyaṁ āmantetvā “bhadde ahaṁ manussalokaṁ gantvā Yamunātīre mahānigrodharukkho atthi, tassa avidūre vammikamatthake bhoge ābhujitvā caturaṅgasamannāgataṁ uposathaṁ adhiṭṭhāya nipajjitvā uposathakammaṁ karissāmī”ti nāgabhavanato nikkhamitvā tathā karoti. Tena vuttaṁ **“Virūpakkhena mahāraññā, devalokamagañchahan”**ti-ādi.

Tattha **Virūpakkhena mahāraññā**ti Virūpakkhena nāma nāgādhipatimahārājena. **Devalokan**ti Tāvatiṁsadevalokaṁ. **Agañchahan**ti agañchiṁ, upasaṅkamiṁ ahaṁ.

12. **Tatthā**ti tasmiṁ devaloke. **Passiṁ tvāhan**ti addakkhiṁ ahaṁ, **tu**-saddo nipātamatto. **Ekantaṁ sukhasamappite**ti ekantaṁ accantameva sukhena samaṅgībhūte. Vuttañhetaṁ Bhagavatā “santi bhikkhave cha phassāyatanikā nāma saggā. Yāvañcidaṁ bhikkhave na sukaraṁ akkhānena pāpuṇituṁ yāva sukhā

1. Vejayantaṁ pāsādaṁ (Sī)

“ဘူရိဒတ္တော”တွေဝ ပညာယိတ္ထ။ အထ နေသံ ပိတာ ယောဇနသတိကံ ယောဇနသတိကံ ရဇ္ဇံ ဘာဇေတွာ အဒါသိ။ မဟန္တော ယသော အဟောသိ။ သောဠသသောဠသနာဂကညာသဟဿာနိ ပရိဝါရယိံသု။ ပိတုပိ ဧကယောဇနသတမေဝ ရဇ္ဇံ အဟောသိ။ တယော ပုတ္တာ မာသေ မာသေ မာတာပိတရော ပဿိတုံ အာဂစ္ဆန္တိ၊ ဗောဓိသတ္တော ပန အန္ဝဍ္ဎမာသံ အာဂစ္ဆတိ။

သော ဧကဒိဝသံ ဝိရူပက္ခမဟာရာဇေန သဒ္ဓိံ သက္ကဿ ဥပဋ္ဌာနံ ဂတော ဝေဇယန္တပါသာဒံ[1] သုဓမ္မဒေဝသဘံ ပါရိစ္ဆတ္တကကောဝိဠာရံ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာသနံ ဒေဝစ္ဆရာပရိဝါရံ အတိမနောဟရံ သက္ကသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ “ဧတ္တကမတ္တမ္ပိ နာဂတ္တဘာဝေ ဌိတဿ ဒုလ္လဘံ၊ ကုတော သမ္မာသမ္ဗောဓီ”တိ နာဂတ္တဘာဝံ ဇိဂုစ္ဆိတွာ “နာဂဘဝနံ ဂန္တွာ ဥပေါသထဝါသံ ဝသိတွာ သီလမေဝ ပဂ္ဂဏှိဿာမိ၊ တံ ဗောဓိပရိပါစနံ ဟောတိ၊ ဣမသ္မိံ ဒေဝလောကေ ဥပ္ပတ္တိကာရဏံ ဘဝိဿတီ”တိ စိန္တေတွာ နာဂဘဝနံ ဂန္တွာ မာတာပိတရော အာဟ “အမ္မတာတာ အဟံ ဥပေါသထကမ္မံ ကရိဿာမီ”တိ။ တေဟိ “ဣဓေဝ ဥပေါသထံ ဥပဝသာဟိ၊ ဗဟိဂတာနံ နာဂါနံ မဟန္တံ ဘယ”န္တိ ဝုတ္တေ ဧကဝါရံ တထာ ကတွာ နာဂကညာဟိ ဥပဒ္ဒုတော ပုနဝါရေ မာတာပိတူနံ အနာရောစေတွာ အတ္တနော ဘရိယံ အာမန္တေတွာ “ဘဒ္ဒေ အဟံ မနုဿလောကံ ဂန္တွာ ယမုနာတီရေ မဟာနိဂြောဓရုက္ခော အတ္ထိ၊ တဿ အဝိဒူရေ ဝမ္မိကမတ္ထကေ ဘောဂေ အာဘုဇိတွာ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတံ ဥပေါသထံ အဓိဋ္ဌာယ နိပဇ္ဇိတွာ ဥပေါသထကမ္မံ ကရိဿာမီ”တိ နာဂဘဝနတော နိက္ခမိတွာ တထာ ကရောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “**ဝိရူပက္ခေန မဟာရညာ၊ ဒေဝလောကမဂဉ္ဆဟ**”န္တိအာဒိ။

တတ္ထ **ဝိရူပက္ခေန မဟာရညာ**တိ ဝိရူပက္ခေန နာမ နာဂါဓိပတိမဟာရာဇေန။ **ဒေဝလောက**န္တိ တာဝတိံသဒေဝလောကံ။ **အဂဉ္ဆဟ**န္တိ အဂဉ္ဆိံ၊ ဥပသင်္ကမိံ အဟံ။

၁၂။ **တတ္ထာ**တိ တသ္မိံ ဒေဝလောကေ။ **ပဿိံ တွာဟ**န္တိ အဒ္ဒက္ခိံ အဟံ၊ **တု**-သဒ္ဒေါ နိပါတမတ္တော။ **ဧကန္တံ သုခသမပ္ပိတေ**တိ ဧကန္တံ အစ္စန္တမေဝ သုခေန သမင်္ဂီဘူတေ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ “သန္တိ ဘိက္ခဝေ ဆ ဖဿာယတနိကာ နာမ သဂ္ဂါ။ ယာဝဉ္စိဒံ ဘိက္ခဝေ န သုကရံ အက္ခာနေန ပါပုဏိတုံ ယာဝ သုခါ

၁-ဝေဇယန္တံ ပါသာဒံ (သီ)

saggā”ti[1] ca. **Taṁsaggagamanatthāyā**ti tasmiṁ saggasmiṁ uppattivasena gamanatthāya. **Sīlabbatan**ti sīlasaṅkhātaṁ vataṁ. Atha vā **sīlabbatan**ti uposathasīlañceva “mama cammaṁ cammatthikā harantū”ti-ādinā attano sarīrāvayavapariccāgasamādiyanasaṅkhātaṁ vatañca.

13. **Sarīrakiccan**ti mukhadhovanādisarīrapaṭijagganaṁ. **Bhutvā yāpanamattakan**ti indriyāni nibbisevanāni kātuṁ sarīraṭṭhitimattakaṁ āhāraṁ āharitvā. **Caturo aṅge**ti cattāri aṅgāni. **Adhiṭṭhāyā**ti adhiṭṭhahitvā. **Semī**ti sayāmi.

14. **Chaviyā**ti-ādi tesaṁ catunnaṁ aṅgānaṁ dassanaṁ. Tattha ca chavicammānaṁ vissajjanaṁ ekaṁ aṅgaṁ, sesāni ekekameva, maṁsaggahaṇeneva cettha rudhirampi saṅgahitanti daṭṭhabbaṁ. **Etenā**ti etehi. **Harātu so**ti yassa etehi chavi-ādīhi **karaṇīyaṁ** atthi, tassa mayā dinnamevetaṁ, sabbaṁ so haratūti attano attabhāve anapekkhapavāraṇaṁ pavāreti.

Evaṁ mahāsattassa iminā niyāmeneva anvaddhamāsaṁ uposathakammaṁ karontassa dīgho addhā vītivatto. Evaṁ gacchante kāle ekadivasaṁ aññataro nesādabrāhmaṇo Somadattena nāma attano puttena saha taṁ ṭhānaṁ patvā aruṇuggamanasamaye nāgakaññāhi parivāriyamānaṁ[2] mahāsattaṁ disvā tassa santikaṁ agamāsi. Tāvadeva nāgakaññāyo pathaviyaṁ nimujjitvā nāgabhavanameva gatā. Brāhmaṇo mahāsattaṁ pucchi “ko nu kho tvaṁ mārisa devo vā yakkho vā nāgo vā”ti. Bodhisatto yathābhūtaṁ attānaṁ āvi katvā sacāyaṁ ito gaccheyya, idha me vāsaṁ mahājanassa pākaṭaṁ kareyya, tena me uposathavāsassa antarāyopi siyā, yannūnāhaṁ ito imaṁ nāgabhavanaṁ netvā mahatiyā sampattiyā yojeyyaṁ, evāyaṁ tattheva abhiramissati, tena me uposathakammaṁ addhaniyaṁ siyāti. Atha naṁ āha “brāhmaṇa mahantaṁ te yasaṁ dassāmi, ramaṇīyaṁ nāgabhavanaṁ, ehi tattha gacchāmā”ti. Sāmi putto me atthi, tasmiṁ āgacchante āgamissāmīti. Gaccha brāhmaṇa puttaṁ ānehīti. Brāhmaṇo gantvā puttassa tamatthaṁ ārocetvā taṁ ānesi. Mahāsatto te ubhopi ādāya attano ānubhāvena

1. Ma 3. 210 piṭṭhe. 2. Paricāriyamānaṁ (Sī)

သဂ္ဂါ”တိ[၁] စ။ **တံသဂ္ဂဂမနတ္ထာယာ**တိ တသ္မိံ သဂ္ဂသ္မိံ ဥပ္ပတ္တိဝသေန ဂမနတ္ထာယ။ **သီလဗ္ဗတန္တိ** သီလသင်္ခါတံ ဝတံ။ အထ ဝါ **သီလဗ္ဗတန္တိ** ဥပေါသထသီလဉ္စေဝ “မမ စမ္မံ စမ္မတ္ထိကာ ဟရန္တူ”တိအာဒိနာ အတ္တနော သရီရာဝယဝပရိစ္စာဂသမာဒိယနသင်္ခါတံ ဝတဉ္စ။

၁၃။ **သရီရကိစ္စန္တိ** မုခဓောဝနာဒိသရီရပဋိဇဂ္ဂနံ။ **ဘုတွာ ယာပနမတ္တကန္တိ** ဣန္ဒြိယာနိ နိဗ္ဗိသေဝနာနိ ကာတုံ သရီရဋ္ဌိတိမတ္တကံ အာဟာရံ အာဟရိတွာ။ **စတုရော အင်္ဂေ**တိ စတ္တာရိ အင်္ဂါနိ။ **အဓိဋ္ဌာယာ**တိ အဓိဋ္ဌဟိတွာ။ **သေမီ**တိ သယာမိ။

၁၄။ **ဆဝိယာ**တိအာဒိ တေသံ စတုန္နံ အင်္ဂါနံ ဒဿနံ။ တတ္ထ စ ဆဝိစမ္မာနံ ဝိဿဇ္ဇနံ ဧကံ အင်္ဂံ၊ သေသာနိ ဧကေကမေဝ၊ မံသဂ္ဂဟဏေနေဝ စေတ္ထ ရုဓိရမ္ပိ သင်္ဂဟိတန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **ဧတေနာ**တိ ဧတေဟိ။ **ဟရာတု သော**တိ ယဿ ဧတေဟိ ဆဝိအာဒီဟိ **ကရဏီယံ** အတ္ထိ၊ တဿ မယာ ဒိန္နမေဝေတံ၊ သဗ္ဗံ သော ဟရတူတိ အတ္တနော အတ္တဘာဝေ အနပေက္ခပဝါရဏံ ပဝါရေတိ။

ဧဝံ မဟာသတ္တဿ ဣမိနာ နိယာမေနေဝ အန္ဝဍ္ဎမာသံ ဥပေါသထကမ္မံ ကရောန္တဿ ဒီဃော အဒ္ဓါ ဝီတိဝတ္တော။ ဧဝံ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ ဧကဒိဝသံ အညတရော နေသာဒဗြာဟ္မဏော သောမဒတ္တေန နာမ အတ္တနော ပုတ္တေန သဟ တံ ဌာနံ ပတွာ အရုဏုဂ္ဂမနသမယေ နာဂကညာဟိ ပရိဝါရိယမာနံ[၂] မဟာသတ္တံ ဒိသွာ တဿ သန္တိကံ အဂမာသိ။ တာဝဒေဝ နာဂကညာယော ပထဝိယံ နိမုဇ္ဇိတွာ နာဂဘဝနမေဝ ဂတာ။ ဗြာဟ္မဏော မဟာသတ္တံ ပုစ္ဆိ “ကော နု ခေါ တွံ မာရိသ ဒေဝေါ ဝါ ယက္ခော ဝါ နာဂေါ ဝါ”တိ။ ဗောဓိသတ္တော ယထာဘူတံ အတ္တာနံ အာဝိ ကတွာ သစာယံ ဣတော ဂစ္ဆေယျ၊ ဣဓ မေ ဝါသံ မဟာဇနဿ ပါကဋံ ကရေယျ၊ တေန မေ ဥပေါသထဝါသဿ အန္တရာယောပိ သိယာ၊ ယန္နူနာဟံ ဣတော ဣမံ နာဂဘဝနံ နေတွာ မဟတိယာ သမ္ပတ္တိယာ ယောဇေယျံ၊ ဧဝါယံ တတ္ထေဝ အဘိရမိဿတိ၊ တေန မေ ဥပေါသထကမ္မံ အဒ္ဓနိယံ သိယာတိ။ အထ နံ အာဟ “ဗြာဟ္မဏ မဟန္တံ တေ ယသံ ဒဿာမိ၊ ရမဏီယံ နာဂဘဝနံ၊ ဧဟိ တတ္ထ ဂစ္ဆာမာ”တိ။ သာမိ ပုတ္တော မေ အတ္ထိ၊ တသ္မိံ အာဂစ္ဆန္တေ အာဂမိဿာမီတိ။ ဂစ္ဆ ဗြာဟ္မဏ ပုတ္တံ အာနေဟီတိ။ ဗြာဟ္မဏော ဂန္တွာ ပုတ္တဿ တမတ္ထံ အာရောစေတွာ တံ အာနေသိ။ မဟာသတ္တော တေ ဥဘောပိ အာဒါယ အတ္တနော အာနုဘာဝေန

၁-မ ၃-၂၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပရိစာရိယမာနံ (သီ)

nāgabhavanaṁ ānesi. Tesaṁ tattha dibbo attabhāvo pātubhavi. Atha tesaṁ mahāsatto dibbasampattiṁ datvā cattāri cattāri nāgakaññāsatāni adāsi. Te mahatiṁ sampattiṁ anubhaviṁsu.

Bodhisattopi appamatto uposathakammaṁ karoti, anvaddhamāsaṁ mātāpitūnaṁ upaṭṭhānaṁ gantvā dhammakathaṁ kathetvā tato ca brāhmaṇassa santikaṁ gantvā ārogyaṁ pucchitvā “yena te attho, taṁ vadeyyāsī”ti āpucchitvā “anukkaṇṭhamāno abhiramā”ti vatvā Somadattenapi saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā attano nivesanaṁ gacchati. Brāhmaṇo saṁvaccharaṁ tattha vasitvā mandapuññatāya ukkaṇṭhitvā anicchamānampi puttaṁ gahetvā bodhisattaṁ āpucchitvā tena dīyamānaṁ bahuṁ dhanaṁ sabbakāmadadaṁ maṇiratanampi alakkhikatāya aggahetvā “manussalokaṁ gantvā pabbajissāmī”ti āha. Mahāsatto nāgamāṇavake āṇāpetvā taṁ saputtakaṁ manussalokaṁ pāpesi. Te ubhopi dibbābharaṇāni dibbavatthāni ca omuñcitvā nhāyituṁ ekaṁ pokkharaṇiṁ otariṁsu, tasmiṁ khaṇe tāni antaradhāyitvā nāgabhavanameva agamaṁsu, atha paṭhamanivatthakāsāvapilotikāva sarīre paṭimuñci, dhanusarasattiyo gahetvā araññaṁ gantvā mige vadhitvā purimaniyāmeneva jīvikaṁ kappesuṁ.

Tena ca samayena aññataro tāpaso supaṇṇarājato laddhaṁ alampāyanamantaṁ[1] tassa anucchavikāni osadhāni mantūpacārañca attānaṁ upaṭṭhahantassa aññatarassa brāhmaṇassa adāsi. So “laddho me jīvikūpāyo”ti katipāhaṁ vasitvā tāpasaṁ āpucchitvā pakkamanto anupubbena Yamunātīraṁ patvā taṁ mantaṁ sajjhāyanto mahāmaggena gacchati. Tadā bodhisattassa bhavanato tassa paricārikā nāgamāṇavikā taṁ sabbakāmadadaṁ maṇiratanaṁ ādāya Yamunātīre vālukārāsimatthake ṭhapetvā tassobhāsena rattiyaṁ kīḷitvā aruṇuggamane tassa brāhmaṇassa mantasaddaṁ sutvā “supaṇṇo”ti saññāya bhayatajjitā maṇiratanaṁ aggahetvā pathaviyaṁ nimujjitvā nāgabhavanaṁ agamaṁsu.

Brāhmaṇo taṁ maṇiratanaṁ ādāya pāyāsi. Tasmiṁ khaṇe so nesādabrāhmaṇo puttena saddhiṁ migavadhāya araññaṁ gacchanto tassa

1. Ālambāyanamantaṁ (Sī)

နာဂဘဝနံ အာနေသိ။ တေသံ တတ္ထ ဒိဗ္ဗော အတ္တဘာဝေါ ပါတုဘဝိ။ အထ တေသံ မဟာသတ္တော ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ ဒတွာ စတ္တာရိ စတ္တာရိ နာဂကညာသတာနိ အဒါသိ။ တေ မဟတိံ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိံသု။

ဗောဓိသတ္တောပိ အပ္ပမတ္တော ဥပေါသထကမ္မံ ကရောတိ၊ အနွဒ္ဓမာသံ မာတာပိတူနံ ဥပဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဓမ္မကထံ ကထေတွာ တတော စ ဗြာဟ္မဏဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ အာရောဂျံ ပုစ္ဆိတွာ “ယေန တေ အတ္ထော၊ တံ ဝဒေယျာသီ”တိ အာပုစ္ဆိတွာ “အနုက္ကဏ္ဌမာနော အဘိရမာ”တိ ဝတွာ သောမဒတ္တေနပိ သဒ္ဓိံ ပဋိသန္ထာရံ ကတွာ အတ္တနော နိဝေသနံ ဂစ္ဆတိ။ ဗြာဟ္မဏော သံဝစ္ဆရံ တတ္ထ ဝသိတွာ မန္ဒပုညတာယ ဥက္ကဏ္ဌိတွာ အနိစ္ဆမာနမ္ပိ ပုတ္တံ ဂဟေတွာ ဗောဓိသတ္တံ အာပုစ္ဆိတွာ တေန ဒီယမာနံ ဗဟုံ ဓနံ သဗ္ဗကာမဒဒံ မဏိရတနမ္ပိ အလက္ခိကတာယ အဂ္ဂဟေတွာ “မနုဿလောကံ ဂန္တွာ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ အာဟ။ မဟာသတ္တော နာဂမာဏဝကေ အာဏာပေတွာ တံ သပုတ္တကံ မနုဿလောကံ ပါပေသိ။ တေ ဥဘောပိ ဒိဗ္ဗာဘရဏာနိ ဒိဗ္ဗဝတ္ထာနိ စ ဩမုဉ္စိတွာ နှာယိတုံ ဧကံ ပေါက္ခရဏိံ ဩတရိံသု၊ တသ္မိံ ခဏေ တာနိ အန္တရဓာယိတွာ နာဂဘဝနမေဝ အဂမံသု၊ အထ ပဌမနိဝတ္ထကာသာဝပိလောတိကာဝ သရီရေ ပဋိမုဉ္စိ၊ ဓနုသရသတ္တိယော ဂဟေတွာ အရညံ ဂန္တွာ မိဂေ ဝဓိတွာ ပုရိမနိယာမေနေဝ ဇီဝိကံ ကပ္ပေသုံ။

တေန စ သမယေန အညတရော တာပသော သုပဏ္ဏရာဇတော လဒ္ဓံ အလမ္ပာယနမန္တံ[1] တဿ အနုစ္ဆဝိကာနိ ဩသဓာနိ မန္တူပစာရဉ္စ အတ္တာနံ ဥပဋ္ဌဟန္တဿ အညတရဿ ဗြာဟ္မဏဿ အဒါသိ။ သော “လဒ္ဓေါ မေ ဇီဝိကူပါယော”တိ ကတိပါဟံ ဝသိတွာ တာပသံ အာပုစ္ဆိတွာ ပက္ကမန္တော အနုပုဗ္ဗေန ယမုနာတီရံ ပတွာ တံ မန္တံ သဇ္ဈာယန္တော မဟာမဂ္ဂေန ဂစ္ဆတိ။ တဒါ ဗောဓိသတ္တဿ ဘဝနတော တဿ ပရိစာရိကာ နာဂမာဏဝိကာ တံ သဗ္ဗကာမဒဒံ မဏိရတနံ အာဒါယ ယမုနာတီရေ ဝါလုကာရာသိမတ္ထကေ ဌပေတွာ တဿောဘာသေန ရတ္တိယံ ကီဠိတွာ အရုဏုဂ္ဂမနေ တဿ ဗြာဟ္မဏဿ မန္တသဒ္ဒံ သုတွာ “သုပဏ္ဏော”တိ သညာယ ဘယတဇ္ဇိတာ မဏိရတနံ အဂ္ဂဟေတွာ ပထဝိယံ နိမုဇ္ဇိတွာ နာဂဘဝနံ အဂမံသု။

ဗြာဟ္မဏော တံ မဏိရတနံ အာဒါယ ပါယာသိ။ တသ္မိံ ခဏေ သော နေသာဒဗြာဟ္မဏော ပုတ္တေန သဒ္ဓိံ မိဂဝဓာယ အရညံ ဂစ္ဆန္တော တဿ

၁-အာလမ္ဗာယနမန္တံ (သီ)

hatthe taṁ maṇiratanaṁ disvā "idaṁ Bhūridattassa sabbakāmadadaṁ maṇiratanan"ti sañjānitvā taṁ gaṇhitukāmo tena saddhiṁ allāpasallāpaṁ[1] katvā mantavādibhāvaṁ jānitvā evamāha "sace me tvaṁ imaṁ maṇiratanaṁ dassasi, evāhaṁ te mahānubhāvaṁ nāgaṁ dassessāmi, yaṁ tvaṁ gahetvā gāmanigamarājadhāniyo caranto bahudhanaṁ lacchasī"ti. "Tena hi dassetvā gaṇhāhī"ti vutte taṁ ādāya bodhisattaṁ uposathakaraṇaṭṭhāne vammikamatthake bhoge ābhujitvā nipannaṁ avidūre ṭhito hatthaṁ pasāretvā dassesi.

Mahāsatto taṁ nesādaṁ disvā "ayaṁ uposathassa me antarāyaṁ kareyyāti nāgabhavanaṁ netvā mahāsampattiyaṁ patiṭṭhāpitopi na icchi. Tato apakkamitvā sayaṁ gantukāmo mayā dīyamānampi maṇiratanaṁ gaṇhituṁ na icchi. Idāni pana ahituṇḍikaṁ gahetvā āgacchati. Sacāhaṁ imassa mittadubbhino kujjheyyaṁ, sīlaṁ me khaṇḍaṁ bhavissati. Mayā kho pana paṭhamaṁyeva caturaṅgasamannāgato uposatho adhiṭṭhito, so yathādhiṭṭhitova hotu. Alampāyano maṁ chindatu vā mā vā, nevassa kujjhissāmī"ti cintetvā akkhīni nimmīletvā adhiṭṭhānapāramiṁ purecārikaṁ katvā bhogantare sīsaṁ pakkhipitvā niccalova hutvā nipajji. Nesādabrāhmaṇopi "bho alampāyana imaṁ nāgaṁ gaṇha, maṇiṁ me dehī"ti āha. Alampāyano nāgaṁ disvā tuṭṭho maṇiṁ kismiñci agaṇetvā "gaṇha brāhmaṇā"ti hatthe khipi. So tassa hatthato bhassitvā pathaviyaṁ patitamattova pathaviṁ pavisitvā nāgabhavanameva gato. Nesādabrāhmaṇo maṇiratanato Bhūridattena saddhiṁ mittabhāvato ca parihāyitvā nippaccayova pakkanto.

15. Alampāyanopi mahānubhāvehi osadhehi attano sarīraṁ makkhetvā thokaṁ khāditvā kheḷaṁ attano kāyasmiṁ paribhāvetvā dibbamantaṁ jappanto bodhisattaṁ upasaṅkamitvā naṅguṭṭhe gahetvā ākaḍḍhitvā sīse daḷhaṁ gaṇhanto mukhamassa vivaritvā osadhaṁ khāditvā mukhe sahakheḷaṁ osiñci. Sucijātiko mahāsatto sīlabhedabhayena akujjhitvā akkhīni na ummīlesi. Atha naṁ osadhamantabalena naṅguṭṭhe gahetvā heṭṭhā sīsaṁ katvā sañcāletvā gahitagocaraṁ chaḍḍāpetvā bhūmiyaṁ dīghaso

1. Ālāpasallāpaṁ (Ka)

ဟတ္ထေ တံ မဏိရတနံ ဒိသွာ "ဣဒံ ဘူရိဒတ္တဿ သဗ္ဗကာမဒဒံ မဏိရတန"န္တိ သဉ္ဇာနိတွာ တံ ဂဏှိတုကာမော တေန သဒ္ဓိံ အလ္လာပသလ္လာပံ[၁] ကတွာ မန္တဝါဒိဘာဝံ ဇာနိတွာ ဧဝမာဟ "သစေ မေ တွံ ဣမံ မဏိရတနံ ဒဿသိ၊ ဧဝါဟံ တေ မဟာနုဘာဝံ နာဂံ ဒဿေဿာမိ၊ ယံ တွံ ဂဟေတွာ ဂါမနိဂမရာဇဓာနိယော စရန္တော ဗဟုဓနံ လစ္ဆသီ"တိ။ "တေန ဟိ ဒဿေတွာ ဂဏှာဟီ"တိ ဝုတ္တေ တံ အာဒါယ ဗောဓိသတ္တံ ဥပေါသထကရဏဋ္ဌာနေ ဝမ္မိကမတ္ထကေ ဘောဂေ အာဘုဇိတွာ နိပန္နံ အဝိဒူရေ ဌိတော ဟတ္ထံ ပသာရေတွာ ဒဿေသိ။

မဟာသတ္တော တံ နေသာဒံ ဒိသွာ "အယံ ဥပေါသထဿ မေ အန္တရာယံ ကရေယျာတိ နာဂဘဝနံ နေတွာ မဟာသမ္ပတ္တိယံ ပတိဋ္ဌာပိတောပိ န ဣစ္ဆိ။ တတော အပက္ကမိတွာ သယံ ဂန္တုကာမော မယာ ဒီယမာနမ္ပိ မဏိရတနံ ဂဏှိတုံ န ဣစ္ဆိ။ ဣဒါနိ ပန အဟိတုဏ္ဍိကံ ဂဟေတွာ အာဂစ္ဆတိ။ သစာဟံ ဣမဿ မိတ္တဒုဗ္ဘိနော ကုဇ္ဈေယျံ၊ သီလံ မေ ခဏ္ဍံ ဘဝိဿတိ။ မယာ ခေါ ပန ပဌမံယေဝ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတော ဥပေါသထော အဓိဋ္ဌိတော၊ သော ယထာဓိဋ္ဌိတောဝ ဟောတု။ အလမ္ပာယနော မံ ဆိန္ဒတု ဝါ မာ ဝါ၊ နေဝဿ ကုဇ္ဈိဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ အက္ခီနိ နိမ္မီလေတွာ အဓိဋ္ဌာနပါရမိံ ပုရေစာရိကံ ကတွာ ဘောဂန္တရေ သီသံ ပက္ခိပိတွာ နိစ္စလောဝ ဟုတွာ နိပဇ္ဇိ။ နေသာဒဗြာဟ္မဏောပိ "ဘော အလမ္ပာယန ဣမံ နာဂံ ဂဏှ၊ မဏိံ မေ ဒေဟီ"တိ အာဟ။ အလမ္ပာယနော နာဂံ ဒိသွာ တုဋ္ဌော မဏိံ ကိသ္မိဉ္စိ အဂဏေတွာ "ဂဏှ ဗြာဟ္မဏာ"တိ ဟတ္ထေ ခိပိ။ သော တဿ ဟတ္ထတော ဘဿိတွာ ပထဝိယံ ပတိတမတ္တောဝ ပထဝိံ ပဝိသိတွာ နာဂဘဝနမေဝ ဂတော။ နေသာဒဗြာဟ္မဏော မဏိရတနတော ဘူရိဒတ္တေန သဒ္ဓိံ မိတ္တဘာဝတော စ ပရိဟာယိတွာ နိပ္ပစ္စယောဝ ပက္ကန္တော။

၁၅။ အလမ္ပာယနောပိ မဟာနုဘာဝေဟိ ဩသဓေဟိ အတ္တနော သရီရံ မက္ခေတွာ ထောကံ ခါဒိတွာ ခေဠံ အတ္တနော ကာယသ္မိံ ပရိဘာဝေတွာ ဒိဗ္ဗမန္တံ ဇပ္ပန္တော ဗောဓိသတ္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ နင်္ဂုဋ္ဌေ ဂဟေတွာ အာကဍ္ဎိတွာ သီသေ ဒဠှံ ဂဏှန္တော မုခမဿ ဝိဝရိတွာ ဩသဓံ ခါဒိတွာ မုခေ သဟခေဠံ ဩသိဉ္စိ။ သုစိဇာတိကော မဟာသတ္တော သီလဘေဒဘယေန အကုဇ္ဈိတွာ အက္ခီနိ န ဥမ္မီလေသိ။ အထ နံ ဩသဓမန္တဗလေန နင်္ဂုဋ္ဌေ ဂဟေတွာ ဟေဋ္ဌာ သီသံ ကတွာ သဉ္စာလေတွာ ဂဟိတဂေါစရံ ဆဍ္ဍာပေတွာ ဘူမိယံ ဒီဃသော

၁-အာလာပသလ္လာပံ (က)

nipajjāpetvā masūrakaṁ maddanto viya hatthehi parimaddi. Aṭṭhīni cuṇṇiyamānāni viya ahesuṁ.

Puna naṅguṭṭhe gahetvā dussaṁ pothento viya pothesi. Mahāsatto evarūpaṁ dukkhaṁ anubhontopi neva kujjhittha, aññadatthu attano sīlameva āvajjesi. Iti so mahāsattaṁ dubbalaṁ katvā vallīhi peḷaṁ sajjetvā mahāsattaṁ tattha pakkhipi. Sarīraṁ panassa mahantaṁ tattha na pavisati. Atha naṁ paṇhiyā koṭṭento pavesetvā peḷaṁ ādāya ekaṁ gāmaṁ gantvā gāmamajjhe otāretvā "nāgassa naccaṁ daṭṭhukāmā āgacchantū"ti saddamakāsi. Sakalagāmavāsino sannipatiṁsu. Tasmiṁ khaṇe alampāyano "nikkhama mahānāgā"ti āha. Mahāsatto cintesi "ajja mayā parisaṁ tosentena kīḷituṁ vaṭṭati, evaṁ alampāyano bahudhanaṁ labhitvā tuṭṭho maṁ vissajjessati, yaṁ yaṁ esa maṁ kāreti, taṁ taṁ karissāmī"ti.

Atha naṁ so peḷato nikkhamantaṁ "mahā hohī"ti āha, so mahā ahosi. "Khuddako vaṭṭo viphaṇo ekaphaṇo dviphaṇo yāva sahassaphaṇo ucco nīco dissamānakāyo adissamānakāyo dissamāna-upaḍḍhakāyo nīlo pīto lohito odāto mañjiṭṭho hohi, dhūmaṁ vissajjehi, jālasikhaṁ udakañca vissajjehī"ti vutte tena vuttaṁ taṁ taṁ ākāraṁ nimminitvā naccaṁ dassesi. Taṁ disvā manussā acchariyabbhutacittajātā bahuṁ hiraññasuvaṇṇavatthālaṅkārādiṁ adaṁsu. Iti tasmiṁ gāme satasahassamattaṁ labhi. So kiñcāpi mahāsattaṁ gaṇhanto "sahassaṁ labhitvā taṁ vissajjessāmī"ti āha. Taṁ pana dhanaṁ labhitvā "gāmakepi tāva mayā ettakaṁ dhanaṁ laddhaṁ, nagare kira bahudhanaṁ labhissāmī"ti dhanalobhena na muñci.

So tasmiṁ gāme kuṭumbaṁ saṇṭhapetvā ratanamayaṁ peḷaṁ kāretvā tattha mahāsattaṁ pakkhipitvā sukhayānakaṁ āruyha mahantena parivārena gāmanigamarājadhānīsu taṁ kīḷāpetvā Bārāṇasiṁ pāpuṇi, nāgarājassa madhulājaṁ deti, abaddhasattuñca deti. So gocaraṁ na gaṇhi avissajjanabhayena. Gocaraṁ agaṇhantampi ca naṁ cattāro nagaradvāre ādiṁ katvā tattha tattha māsamattaṁ kīḷāpesi. Tena vuttaṁ **"saṁsito akataññunā"**ti-ādi.

နိပဇ္ဇာပေတွာ မသူရကံ မဒ္ဒန္တော ဝိယ ဟတ္ထေဟိ ပရိမဒ္ဒိ။ အဋ္ဌီနိ စုဏ္ဏိယမာနာနိ ဝိယ အဟေသုံ။

ပုန နင်္ဂုဋ္ဌေ ဂဟေတွာ ဒုဿံ ပေါထေန္တော ဝိယ ပေါထေသိ။ မဟာသတ္တော ဧဝရူပံ ဒုက္ခံ အနုဘောန္တောပိ နေဝ ကုဇ္ဈိတ္ထ၊ အညဒတ္ထု အတ္တနော သီလမေဝ အာဝဇ္ဇေသိ။ ဣတိ သော မဟာသတ္တံ ဒုဗ္ဗလံ ကတွာ ဝလ္လီဟိ ပေဠံ သဇ္ဇေတွာ မဟာသတ္တံ တတ္ထ ပက္ခိပိ။ သရီရံ ပနဿ မဟန္တံ တတ္ထ န ပဝိသတိ။ အထ နံ ပဏှိယာ ကောဋ္ဋေန္တော ပဝေသေတွာ ပေဠံ အာဒါယ ဧကံ ဂါမံ ဂန္တွာ ဂါမမဇ္ဈေ ဩတာရေတွာ "နာဂဿ နစ္စံ ဒဋ္ဌုကာမာ အာဂစ္ဆန္တူ"တိ သဒ္ဒမကာသိ။ သကလဂါမဝါသိနော သန္နိပတိံသု။ တသ္မိံ ခဏေ အလမ္ပာယနော "နိက္ခမ မဟာနာဂါ"တိ အာဟ။ မဟာသတ္တော စိန္တေသိ "အဇ္ဇ မယာ ပရိသံ တောသေန္တေန ကီဠိတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဧဝံ အလမ္ပာယနော ဗဟုဓနံ လဘိတွာ တုဋ္ဌော မံ ဝိဿဇ္ဇေဿတိ၊ ယံ ယံ ဧသ မံ ကာရေတိ၊ တံ တံ ကရိဿာမီ"တိ။

အထ နံ သော ပေဠတော နိက္ခမန္တံ "မဟာ ဟောဟီ"တိ အာဟ၊ သော မဟာ အဟောသိ။ "ခုဒ္ဒကော ဝဋ္ဋော ဝိဖဏော ဧကဖဏော ဒွိဖဏော ယာဝ သဟဿဖဏော ဥစ္စော နီစော ဒိဿမာနကာယော အဒိဿမာနကာယော ဒိဿမာနဥပဍ္ဎကာယော နီလော ပီတော လောဟိတော ဩဒါတော မဉ္ဇိဋ္ဌော ဟောဟိ၊ ဓူမံ ဝိဿဇ္ဇေဟိ၊ ဇာလသိခံ ဥဒကဉ္စ ဝိဿဇ္ဇေဟီ"တိ ဝုတ္တေ တေန ဝုတ္တံ တံ တံ အာကာရံ နိမ္မိနိတွာ နစ္စံ ဒဿေသိ။ တံ ဒိသွာ မနုဿာ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတာ ဗဟုံ ဟိရညသုဝဏ္ဏဝတ္ထာလင်္ကာရာဒိံ အဒံသု။ ဣတိ တသ္မိံ ဂါမေ သတသဟဿမတ္တံ လဘိ။ သော ကိဉ္စာပိ မဟာသတ္တံ ဂဏှန္တော "သဟဿံ လဘိတွာ တံ ဝိဿဇ္ဇေဿာမီ"တိ အာဟ။ တံ ပန ဓနံ လဘိတွာ "ဂါမကေပိ တာဝ မယာ ဧတ္တကံ ဓနံ လဒ္ဓံ၊ နဂရေ ကိရ ဗဟုဓနံ လဘိဿာမီ"တိ ဓနလောဘေန န မုဉ္စိ။

သော တသ္မိံ ဂါမေ ကုဋုမ္ဗံ သဏ္ဌပေတွာ ရတနမယံ ပေဠံ ကာရေတွာ တတ္ထ မဟာသတ္တံ ပက္ခိပိတွာ သုခယာနကံ အာရုယှ မဟန္တေန ပရိဝါရေန ဂါမနိဂမရာဇဓာနီသု တံ ကီဠာပေတွာ ဗာရာဏသိံ ပါပုဏိ၊ နာဂရာဇဿ မဓုလာဇံ ဒေတိ၊ အဗဒ္ဓသတ္တုဉ္စ ဒေတိ။ သော ဂေါစရံ န ဂဏှိ အဝိဿဇ္ဇနဘယေန။ ဂေါစရံ အဂဏှန္တမ္ပိ စ နံ စတ္တာရော နဂရဒွါရေ အာဒိံ ကတွာ တတ္ထ တတ္ထ မာသမတ္တံ ကီဠာပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ **"သံသိတော အကတညုနာ"**တိအာဒိ။

Tattha **saṁsito**ti eso nāgo amukassa nigrodharukkhassa samīpe vammikamatthake sayitoti evaṁ ṭhānaṁ dassetvā kathito. **Akataññunā**ti attanā kataṁ upakāraṁ ajānantena mittadubbhinā nesādabrāhmaṇenāti adhippāyo. **Alampāyano**ti alampāyanavijjāparijappanena "alampāyano"ti evaṁ laddhanāmo ahituṇḍikabrāhmaṇo. **Mamaggahī**ti maṁ aggahesi. **Kīḷeti maṁ tahiṁ tahin**ti tattha tattha gāmanigamarājadhānīsu attano jivikatthaṁ maṁ kīḷāpeti.

17. **Tiṇatopi lahuko mamā**ti attano jīvitapariccāgo tiṇasalākapariccāgatopi lahuko hutvā mama upaṭṭhātīti attho. **Pathavī-uppatanaṁ viyā**ti sīlavītikkamo pana catunahutādhikadviyojanasatasahassabahalāya mahāpathaviyā parivattanaṁ viya tatopi taṁ bhāriyataraṁ hutvā mayhaṁ upaṭṭhātīti dasseti.

18. **Nirantaraṁ jātisatan**ti mama jātīnaṁ anekasatampi anekasatāsupi jātīsu nirantarameva sīlassa avītikkamanahetu **mama jīvitaṁ cajeyyaṁ** cajituṁ sakkomi. **Neva sīlaṁ pabhindeyyan**ti sīlaṁ pana samādinnaṁ ekampi neva bhindeyyaṁ na vināseyyaṁ. **Catuddīpāna hetū**ti cakkavattirajjasiriyāpi kāraṇāti dasseti.

19. Idāni yadatthaṁ attano jīvitampi pariccajitvā tadā sīlameva rakkhitaṁ, tāya ca sīlarakkhāya tathā anatthakārakesu nesāda-alampāyanabrāhmaṇesu cittassa aññathattaṁ na kataṁ, taṁ dassetuṁ "**apicā**"ti osānagāthamāha. Taṁ heṭṭhā vuttatthameva.

Evaṁ pana mahāsatte ahituṇḍika[1]hatthagate tassa mātā dussupinaṁ disvā puttañca tattha apassantī sokābhibhūtā ahosi. Athassā jeṭṭhaputto Sudassano taṁ pavattiṁ sutvā Subhogaṁ "Himavantaṁ gantvā pañcasu mahānadīsu sattasu ca mahāsaresu Bhūridattaṁ upadhāretvā ehī"ti pahiṇi. Kāṇāriṭṭhaṁ "devalokaṁ gantvā sace devatāhi dhammaṁ sotukāmāhi Bhūridatto tattha nīto, tato naṁ ānehī"ti pahiṇi. Sayaṁ pana "manussaloke gavesissāmī"ti tāpasavesena

1. Ahiguṇṭhika... (Sī)

တတ္ထ **သံသိတော**တိ ဧသော နာဂေါ အမုကဿ နိဂြောဓရုက္ခဿ သမီပေ ဝမ္မိကမတ္ထကေ သယိတောတိ ဧဝံ ဌာနံ ဒဿေတွာ ကထိတော။ **အကတညုနာ**တိ အတ္တနာ ကတံ ဥပကာရံ အဇာနန္တေန မိတ္တဒုဗ္ဘိနာ နေသာဒဗြာဟ္မဏေနာတိ အဓိပ္ပါယော။ **အလမ္ပာယနော**တိ အလမ္ပာယနဝိဇ္ဇာပရိဇပ္ပနေန "အလမ္ပာယနော"တိ ဧဝံ လဒ္ဓနာမော အဟိတုဏ္ဍိကဗြာဟ္မဏော။ **မမဂ္ဂဟီ**တိ မံ အဂ္ဂဟေသိ။ **ကီဠေတိ မံ တဟိံ တဟိ**န္တိ တတ္ထ တတ္ထ ဂါမနိဂမရာဇဓာနီသု အတ္တနော ဇီဝိကတ္ထံ မံ ကီဠာပေတိ။

၁၇။ **တိဏတောပိ လဟုကော မမာ**တိ အတ္တနော ဇီဝိတပရိစ္စာဂေါ တိဏသလာကပရိစ္စာဂတောပိ လဟုကော ဟုတွာ မမ ဥပဋ္ဌာတီတိ အတ္ထော။ **ပထဝီဥပ္ပတနံ ဝိယာ**တိ သီလဝီတိက္ကမော ပန စတုနဟုတာဓိကဒွိယောဇနသတသဟဿဗဟလာယ မဟာပထဝိယာ ပရိဝတ္တနံ ဝိယ တတောပိ တံ ဘာရိယတရံ ဟုတွာ မယှံ ဥပဋ္ဌာတီတိ ဒဿေတိ။

၁၈။ **နိရန္တရံ ဇာတိသတ**န္တိ မမ ဇာတီနံ အနေကသတမ္ပိ အနေကသတာသုပိ ဇာတီသု နိရန္တရမေဝ သီလဿ အဝီတိက္ကမနဟေတု **မမ ဇီဝိတံ စဇေယျံ** စဇိတုံ သက္ကောမိ။ **နေဝ သီလံ ပဘိန္ဒေယျ**န္တိ သီလံ ပန သမာဒိန္နံ ဧကမ္ပိ နေဝ ဘိန္ဒေယျံ န ဝိနာသေယျံ။ **စတုဒ္ဒီပါန ဟေတူ**တိ စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇသိရိယာပိ ကာရဏာတိ ဒဿေတိ။

၁၉။ ဣဒါနိ ယဒတ္ထံ အတ္တနော ဇီဝိတမ္ပိ ပရိစ္စဇိတွာ တဒါ သီလမေဝ ရက္ခိတံ၊ တာယ စ သီလရက္ခာယ တထာ အနတ္ထကာရကေသု နေသာဒအလမ္ပာယနဗြာဟ္မဏေသု စိတ္တဿ အညထတ္တံ န ကတံ၊ တံ ဒဿေတုံ "**အပိ စာ**"တိ ဩသာနဂါထမာဟ။ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

ဧဝံ ပန မဟာသတ္တေ အဟိတုဏ္ဍိက[၁]ဟတ္ထဂတေ တဿ မာတာ ဒုဿုပိနံ ဒိသွာ ပုတ္တဉ္စ တတ္ထ အပဿန္တီ သောကာဘိဘူတာ အဟောသိ။ အထဿာ ဇေဋ္ဌပုတ္တော သုဒဿနော တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ သုဘောဂံ "ဟိမဝန္တံ ဂန္တွာ ပဉ္စသု မဟာနဒီသု သတ္တသု စ မဟာသရေသု ဘူရိဒတ္တံ ဥပဓာရေတွာ ဧဟီ"တိ ပဟိဏိ။ ကာဏာရိဋ္ဌံ "ဒေဝလောကံ ဂန္တွာ သစေ ဒေဝတာဟိ ဓမ္မံ သောတုကာမာဟိ ဘူရိဒတ္တော တတ္ထ နီတော၊ တတော နံ အာနေဟီ"တိ ပဟိဏိ။ သယံ ပန "မနုဿလောကေ ဂဝေသိဿာမီ"တိ တာပသဝေသေန

၁-အဟိဂုဏ္ဌိက.... (သီ)

nāgabhavanato nikkhami. Accimukhī[1] nāmassa vemātikā bhaginī bodhisatte adhimattasinehā taṁ anubandhi. Taṁ maṇḍūkacchāpiṁ katvā jaṭantare pakkhipitvā mahāsattassa uposathakaraṇaṭṭhānaṁ ādiṁ katvā sabbattha gavesanto anukkamena Bārāṇasiṁ patvā rājadvāraṁ agamāsi. Tadā alampāyano rājaṅgaṇe mahājanassa majjhe rañño Bhūridattassa kīḷaṁ dassetuṁ peḷaṁ vivaritvā “ehi mahānāgā”ti saññamadāsi.

Mahāsatto sīsaṁ nīharitvā olokento jeṭṭhabhātikaṁ disvā peḷato nikkhamma tadabhimukho pāyāsi. Mahājano bhīto paṭikkami. So gantvā taṁ abhivādetvā nivattitvā peḷameva pāvisi. Alampāyano “iminā ayaṁ tāpaso daṭṭho”ti saññāya “mā bhāyi, mā bhāyī”ti āha. Sudassano “ayaṁ nāgo mayhaṁ kiṁ karissati, mahā sadiso ahituṇḍiko nāma natthī”ti tena vādappaṭivādaṁ samuṭṭhāpetvā “tvaṁ imaṁ nāgaṁ gahetvā gajjasi, ahaṁ taṁ imāya maṇḍūkacchāpiyā icchanto nāsayissāmī”ti bhaginiṁ pakkositvā hatthaṁ pasāresi. Sā tassa saddaṁ sutvā jaṭantare nipannā tikkhattuṁ maṇḍūkavassitaṁ vassitvā nikkhamitvā aṁsakūṭe nisīditvā uppatitvā tassa hatthatale tīṇi visabindūni pātetvā puna tassa jaṭantarameva pāvisi.

Sudassano visabinduṁ dassetvā “idaṁ binduṁ sace pathaviyaṁ pātessati, osadhitiṇavanappatayo sabbe nassissanti. Sace ākāse khipissati, sattavassāni devo na vassissati. Sace udake pātessati, yāvatā tattha udakajātā pāṇā sabbe mareyyūn”ti vatvā rājānaṁ saddahāpetuṁ tayo āvāṭe khaṇāpetvā ekaṁ nānābhesajjānaṁ pūresi, dutiyaṁ gomayassa, tatiyaṁ dibbosadhānañceva pūretvā majjhe āvāṭe visabinduṁ pakkhipi. Taṅkhaṇaññeva dhūmāyitvā jālā uṭṭhahi. Sā gantvā gomayāvāṭaṁ gaṇhi. Tatopi jālā uṭṭhāya dibbosadhapuṇṇaṁ gahetvā dibbosadhāni jhāpetvā nibbāyi. Alampāyanaṁ tattha āvāṭassa avidūre ṭhitaṁ usumā pharitvā sarīracchaviṁ uppāṭetvā gatā. Setakuṭṭhī ahosi. So bhayatajjito “nāgarājānaṁ vissajjemī”ti tikkhattuṁ vācaṁ nicchāresi. Taṁ sutvā bodhisatto ratanapeḷāya nikkhamitvā

1. Ajamukhī (Ka)

နာဂဘဝနတော နိက္ခမိ။ အစ္စိမုခီ[၁] နာမဿ ဝေမာတိကာ ဘဂိနီ ဗောဓိသတ္တေ အဓိမတ္တသိနေဟာ တံ အနုဗန္ဓိ။ တံ မဏ္ဍူကစ္ဆာပိံ ကတွာ ဇဋန္တရေ ပက္ခိပိတွာ မဟာသတ္တဿ ဥပေါသထကရဏဋ္ဌာနံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗတ္ထ ဂဝေသန္တော အနုက္ကမေန ဗာရာဏသိံ ပတွာ ရာဇဒွါရံ အဂမာသိ။ တဒါ အလမ္ပာယနော ရာဇင်္ဂဏေ မဟာဇနဿ မဇ္ဈေ ရညော ဘူရိဒတ္တဿ ကီဠံ ဒဿေတုံ ပေဠံ ဝိဝရိတွာ “ဧဟိ မဟာနာဂါ”တိ သညမဒါသိ။

မဟာသတ္တော သီသံ နီဟရိတွာ ဩလောကေန္တော ဇေဋ္ဌဘာတိကံ ဒိသွာ ပေဠတော နိက္ခမ္မ တဒဘိမုခေါ ပါယာသိ။ မဟာဇနော ဘီတော ပဋိက္ကမိ။ သော ဂန္တွာ တံ အဘိဝါဒေတွာ နိဝတ္တိတွာ ပေဠမေဝ ပါဝိသိ။ အလမ္ပာယနော “ဣမိနာ အယံ တာပသော ဒဋ္ဌော”တိ သညာယ “မာ ဘာယိ, မာ ဘာယီ”တိ အာဟ။ သုဒဿနော “အယံ နာဂေါ မယှံ ကိံ ကရိဿတိ၊ မယာ သဒိသော အဟိတုဏ္ဍိကော နာမ နတ္ထီ”တိ တေန ဝါဒပ္ပဋိဝါဒံ သမုဋ္ဌာပေတွာ “တွံ ဣမံ နာဂံ ဂဟေတွာ ဂဇ္ဇသိ၊ အဟံ တံ ဣမာယ မဏ္ဍူကစ္ဆာပိယာ ဣစ္ဆန္တော နာသယိဿာမီ”တိ ဘဂိနိံ ပက္ကောသိတွာ ဟတ္ထံ ပသာရေသိ။ သာ တဿ သဒ္ဒံ သုတွာ ဇဋန္တရေ နိပန္နာ တိက္ခတ္တုံ မဏ္ဍူကဝဿိတံ ဝဿိတွာ နိက္ခမိတွာ အံသကူဋေ နိသီဒိတွာ ဥပ္ပတိတွာ တဿ ဟတ္ထတလေ တီဏိ ဝိသဗိန္ဒူနိ ပါတေတွာ ပုန တဿ ဇဋန္တရမေဝ ပါဝိသိ။

သုဒဿနော ဝိသဗိန္ဒုံ ဒဿေတွာ “ဣဒံ ဗိန္ဒုံ သစေ ပထဝိယံ ပါတေဿတိ၊ ဩသဓိတိဏဝနပ္ပတယော သဗ္ဗေ နဿိဿန္တိ။ သစေ အာကာသေ ခိပိဿတိ၊ သတ္တဝဿာနိ ဒေဝေါ န ဝဿိဿတိ။ သစေ ဥဒကေ ပါတေဿတိ၊ ယာဝတာ တတ္ထ ဥဒကဇာတာ ပါဏာ သဗ္ဗေ မရေယျုံ”န္တိ ဝတွာ ရာဇာနံ သဒ္ဒဟာပေတုံ တယော အာဝါဋေ ခဏာပေတွာ ဧကံ နာနာဘေသဇ္ဇာနံ ပူရေသိ၊ ဒုတိယံ ဂေါမယဿ၊ တတိယံ ဒိဗ္ဗောသဓာနဉ္စေဝ ပူရေတွာ မဇ္ဈေ အာဝါဋေ ဝိသဗိန္ဒုံ ပက္ခိပိ။ တင်္ခဏညေဝ ဓူမာယိတွာ ဇာလာ ဥဋ္ဌဟိ။ သာ ဂန္တွာ ဂေါမယာဝါဋံ ဂဏှိ။ တတောပိ ဇာလာ ဥဋ္ဌာယ ဒိဗ္ဗောသဓပုဏ္ဏံ ဂဟေတွာ ဒိဗ္ဗောသဓာနိ ဈာပေတွာ နိဗ္ဗာယိ။ အလမ္ပာယနံ တတ္ထ အာဝါဋဿ အဝိဒူရေ ဌိတံ ဥသုမာ ဖရိတွာ သရီရစ္ဆဝိံ ဥပ္ပါဋေတွာ ဂတာ။ သေတကုဋ္ဌီ အဟောသိ။ သော ဘယတဇ္ဇိတော “နာဂရာဇာနံ ဝိဿဇ္ဇေမီ”တိ တိက္ခတ္တုံ ဝါစံ နိစ္ဆာရေသိ။ တံ သုတွာ ဗောဓိသတ္တော ရတနပေဠာယ နိက္ခမိတွာ

၁-အဇမုခီ (က)

sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitaṁ attabhāvaṁ māpetvā devalīḷāya ṭhito. Sudassano ca Accimukhī ca tatheva aṭṭhaṁsu.

Tato Sudassano attano bhāgineyyabhāvaṁ rañño ārocesi. Taṁ sutvā rājā te āliṅgitvā sīse cumbitvā antepuraṁ netvā mahantaṁ sakkārasammānaṁ katvā Bhūridattena saddiṁ paṭisanthāraṁ karonto "tāta evaṁ mahānubhāvaṁ taṁ alampāyano kathaṁ gaṇhī"ti pucchi. So sabbaṁ vitthārena kathetvā "mahārāja raññā nāma iminā niyāmena rajjaṁ kāretuṁ vaṭṭatī"ti mātulassa dhammaṁ desesi. Atha Sudassano "mātula mama mātā Bhūridattaṁ apassantī kilamati, na sakkā amhehi idha papañcaṁ kātun"ti mātulaṁ āpucchitvā Bhūridatta-accimukhīhi saddhiṁ nāgabhavanameva gato.

Atha tattha mahāpuriso gilānaseyyāya nipanno gilānapucchanatthaṁ āgatāya mahatiyā nāgaparisāya vede ca yaññe ca brāhmaṇe ca sambhāvetvā Kāṇāriṭṭhe kathente taṁ vādaṁ bhinditvā nānānayehi dhammaṁ desetvā sīlasampadāya diṭṭhisampadāya ca patiṭṭhāpetvā yāvajīvaṁ sīlāni rakkhitvā uposathakammaṁ katvā āyupariyosāne saggapuraṁ pūresi.

Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṁ, nesādabrāhmaṇo Devadatto, Somadatto Ānando, Accimukhī Uppalavaṇṇā, Sudassano Sāriputto, Subhogo Mahāmoggallāno, Kāṇāriṭṭho Sunakkhatto, Bhūridatto Lokanātho.

Tassa idhāpi sesapāramiyo heṭṭhā vuttanayeneva niddhāretabbā. Idhāpi yojanasatike attano nāgabhavanaṭṭhāne soḷasahi nāgakaññāsahassehi cittarūpaṁ viya paricāriyamāno devalokasampattisadise nāgalokissariye ṭhitopi issariyamadaṁ akatvā anvaddhamāsaṁ mātāpitu-upaṭṭhānaṁ, kule jeṭṭhāpacāyanaṁ, sakalāya nāgaparisāya Cātumahārājikaparisāya Tāvatiṁsaparisāya ca samuṭṭhitapañhānaṁ taṁtaṁparisamajjhe kumudanālakalāpaṁ viya sunisitasatthena attano paññāsatthena tāvadeva pacchinditvā tesaṁ cittānukūladhammadesanā, vuttappakāraṁ bhogasampattiṁ pahāya attano sarīrajīvitanirapekkhaṁ caturaṅgasamannāgataṁ uposathādhiṭṭhānaṁ, tattha ca paṭiññāya

သဗ္ဗာလင်္ကာရပဋိမဏ္ဍိတံ အတ္တဘာဝံ မာပေတွာ ဒေဝလီဠာယ ဌိတော။ သုဒဿနော စ အစ္စိမုခီ စ တထေဝ အဋ္ဌံသု။

တတော သုဒဿနော အတ္တနော ဘာဂိနေယျဘာဝံ ရညော အာရောစေသိ။ တံ သုတွာ ရာဇာ တေ အာလိင်္ဂိတွာ သီသေ စုမ္ဗိတွာ အန္တေပုရံ နေတွာ မဟန္တံ သက္ကာရသမ္မာနံ ကတွာ ဘူရိဒတ္တေန သဒ္ဓိံ ပဋိသန္ထာရံ ကရောန္တော “တာတ ဧဝံ မဟာနုဘာဝံ တံ အလမ္ပာယနော ကထံ ဂဏှီ”တိ ပုစ္ဆိ။ သော သဗ္ဗံ ဝိတ္ထာရေန ကထေတွာ “မဟာရာဇ ရညာ နာမ ဣမိနာ နိယာမေန ရဇ္ဇံ ကာရေတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ မာတုလဿ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ အထ သုဒဿနော “မာတုလ မမ မာတာ ဘူရိဒတ္တံ အပဿန္တီ ကိလမတိ၊ န သက္ကာ အမှေဟိ ဣဓ ပပဉ္စံ ကာတု”န္တိ မာတုလံ အာပုစ္ဆိတွာ ဘူရိဒတ္တအစ္စိမုခီဟိ သဒ္ဓိံ နာဂဘဝနမေဝ ဂတော။

အထ တတ္ထ မဟာပုရိသော ဂိလာနသေယျာယ နိပန္နော ဂိလာနပုစ္ဆနတ္ထံ အာဂတာယ မဟတိယာ နာဂပရိသာယ ဝေဒေ စ ယညေ စ ဗြာဟ္မဏေ စ သမ္ဘာဝေတွာ ကာဏာရိဋ္ဌေ ကထေန္တေ တံ ဝါဒံ ဘိန္ဒိတွာ နာနာနယေဟိ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ သီလသမ္ပဒါယ ဒိဋ္ဌိသမ္ပဒါယ စ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ယာဝဇီဝံ သီလာနိ ရက္ခိတွာ ဥပေါသထကမ္မံ ကတွာ အာယုပရိယောသာနေ သဂ္ဂပုရံ ပူရေသိ။

တဒါ မာတာပိတရော မဟာရာဇကုလာနိ အဟေသုံ၊ နေသာဒဗြာဟ္မဏော ဒေဝဒတ္တော၊ သောမဒတ္တော အာနန္ဒော၊ အစ္စိမုခီ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ၊ သုဒဿနော သာရိပုတ္တော၊ သုဘောဂေါ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော၊ ကာဏာရိဋ္ဌော သုနက္ခတ္တော၊ ဘူရိဒတ္တော လောကနာထော။

တဿ ဣဓာပိ သေသပါရမိယော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ ဣဓာပိ ယောဇနသတိကေ အတ္တနော နာဂဘဝနဋ္ဌာနေ သောဠသဟိ နာဂကညာသဟဿေဟိ စိတ္တရူပံ ဝိယ ပရိစာရိယမာနော ဒေဝလောကသမ္ပတ္တိသဒိသေ နာဂလောကိဿရိယေ ဌိတောပိ ဣဿရိယမဒံ အကတွာ အန္ဝဒ္ဓမာသံ မာတာပိတုဥပဋ္ဌာနံ၊ ကုလေ ဇေဋ္ဌာပစာယနံ၊ သကလာယ နာဂပရိသာယ စာတုမဟာရာဇိကပရိသာယ တာဝတိံသပရိသာယ စ သမုဋ္ဌိတပဉှာနံ တံတံပရိသမဇ္ဈေ ကုမုဒနာလကလာပံ ဝိယ သုနိသိတသတ္ထေန အတ္တနော ပညာသတ္ထေန တာဝဒေဝ ပစ္ဆိန္ဒိတွာ တေသံ စိတ္တာနုကူလဓမ္မဒေသနာ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဘောဂသမ္ပတ္တိံ ပဟာယ အတ္တနော သရီရဇီဝိတနိရပေက္ခံ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတံ ဥပေါသထာဓိဋ္ဌာနံ၊ တတ္ထ စ ပဋိညာယ

visaṁvādanabhayena ahituṇḍikahatthagamanaṁ, tasmiñca mukhe visamissakheḷapātanaṁ naṅguṭṭhe gahetvā āviñchanaṁ kaḍḍhanaṁ bhūmiyaṁ ghaṁsanaṁ maddanaṁ pothananti evamādiṁ nānappakāravippakāraṁ karontepi evarūpaṁ mahādukkhaṁ anubhavatopi[1] kujjhitvā olokanamattena taṁ chārikaṁ kātuṁ samatthassāpi sīlapāramiṁ āvajjitvā sīlakhaṇḍanabhayena īsakampi cittassa vikārābhāvo, dhanaṁ labhāpemīti vā tassa cittānuvattanaṁ, Subhogena punānītassa akataññuno mittadubbhissa nesādabrāhmaṇassa sīlaṁ anadhiṭṭhahitvāpi akujjhanaṁ, Kāṇāriṭṭhena kathitaṁ micchāvādaṁ bhinditvā anekapariyāyena dhammaṁ bhāsitvā nāgaparisāya sīlesu sammādiṭṭhiyañca patiṭṭhāpananti evamādayo bodhisattassa guṇānubhāvā vibhāvetabbā. Tenetaṁ vuccati “evaṁ acchariyā hete -pa- dhammassa anudhammato”ti.

Bhūridattacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Campeyyanāgacariyāvaṇṇanā

20. Tatiye **Campeyyako**ti Aṅgamagadharaṭṭhānaṁ antare Campā nāma nadī, tassā heṭṭhā nāgabhavanampi avidūrabhavattā Campā nāma, tattha jāto nāgarājā Campeyyako. **Tadāpi dhammiko āsin**ti tasmiṁ Campeyyanāgarājakālepi ahaṁ dhammacārī ahosiṁ.

Bodhisatto hi tadā Campānāgabhavane nibbattitvā Campeyyo nāma nāgarājā ahosi mahiddhiko mahānubhāvo. So tattha nāgarajjaṁ kārento devarājabhogasampattisadisa-issariyasampattiṁ anubhavanto pāramipūraṇassa anokāsabhāvato “kiṁ me imāya tiracchānayoniyā, uposathavāsaṁ vasitvā ito muccitvā sammadeva pāramiyo pūressāmī”ti tato paṭṭhāya attano pāsādeyeva uposathakammaṁ karoti. Alaṅkatanāgamāṇavikā tassa santikaṁ āgacchanti. So “idha me sīlassa antarāyo bhavissatī”ti pāsādato nikkhamitvā uyyāne nisīdati. Tatrāpi tā āgacchanti. So cintesi “idha me sīlassa saṁkileso bhavissati, ito nāgabhavanato nikkhamitvā

1. Anubhavantopi (Ka)

ဝိသံဝါဒနဘယေန အဟိတုဏ္ဍိကဟတ္ထဂမနံ၊ တသ္မိဉ္စ မုခေ ဝိသမိဿခေဠပါတနံ နင်္ဂုဋ္ဌေ ဂဟေတွာ အာဝိဉ္ဆနံ ကဍ္ဎနံ ဘူမိယံ ဃံသနံ မဒ္ဒနံ ပေါထနန္တိ ဧဝမာဒိံ နာနပ္ပကာရဝိပ္ပကာရံ ကရောန္တေပိ ဧဝရူပံ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝတောပိ[၁] ကုဇ္ဈိတွာ ဩလောကနမတ္တေန တံ ဆာရိကံ ကာတုံ သမတ္ထဿာပိ သီလပါရမိံ အာဝဇ္ဇိတွာ သီလခဏ္ဍနဘယေန ဤသကမ္ပိ စိတ္တဿ ဝိကာရာဘာဝေါ၊ ဓနံ လဘာပေမီတိ ဝါ တဿ စိတ္တာနုဝတ္တနံ၊ သုဘောဂေန ပုနာနီတဿ အကတညုနော မိတ္တဒုဗ္ဘိဿ နေသာဒဗြာဟ္မဏဿ သီလံ အနဓိဋ္ဌဟိတွာပိ အကုဇ္ဈနံ၊ ကာဏာရိဋ္ဌေန ကထိတံ မိစ္ဆာဝါဒံ ဘိန္ဒိတွာ အနေကပရိယာယေန ဓမ္မံ ဘာသိတွာ နာဂပရိသာယ သီလေသု သမ္မာဒိဋ္ဌိယဉ္စ ပတိဋ္ဌာပနန္တိ ဧဝမာဒယော ဗောဓိသတ္တဿ ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ “ဧဝံ အစ္ဆရိယာ ဟေတေ။ပ။ ဓမ္မဿ အနုဓမ္မတော”တိ။

ဘူရိဒတ္တစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-စမ္ပေယျနာဂစရိယာဝဏ္ဏနာ

၂၀။ တတိယေ **စမ္ပေယျကော**တိ အင်္ဂမဂဓရဋ္ဌာနံ အန္တရေ စမ္ပာ နာမ နဒီ၊ တဿာ ဟေဋ္ဌာ နာဂဘဝနမ္ပိ အဝိဒူရဘဝတ္တာ စမ္ပာ နာမ၊ တတ္ထ ဇာတော နာဂရာဇာ စမ္ပေယျကော။ **တဒါပိ ဓမ္မိကော အာသိ**န္တိ တသ္မိံ စမ္ပေယျနာဂရာဇကာလေပိ အဟံ ဓမ္မစာရီ အဟောသိံ။

ဗောဓိသတ္တော ဟိ တဒါ စမ္ပာနာဂဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ စမ္ပေယျော နာမ နာဂရာဇာ အဟောသိ မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ။ သော တတ္ထ နာဂရဇ္ဇံ ကာရေန္တော ဒေဝရာဇဘောဂသမ္ပတ္တိသဒိသဣဿရိယသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တော ပါရမိပူရဏဿ အနောကာသဘာဝတော “ကိံ မေ ဣမာယ တိရစ္ဆာနယောနိယာ၊ ဥပေါသထဝါသံ ဝသိတွာ ဣတော မုစ္စိတွာ သမ္မဒေဝ ပါရမိယော ပူရေဿာမီ”တိ တတော ပဋ္ဌာယ အတ္တနော ပါသာဒေယေဝ ဥပေါသထကမ္မံ ကရောတိ။ အလင်္ကတနာဂမာဏဝိကာ တဿ သန္တိကံ အာဂစ္ဆန္တိ။ သော “ဣဓ မေ သီလဿ အန္တရာယော ဘဝိဿတီ”တိ ပါသာဒတော နိက္ခမိတွာ ဥယျာနေ နိသီဒတိ။ တတြာပိ တာ အာဂစ္ဆန္တိ။ သော စိန္တေသိ “ဣဓ မေ သီလဿ သံကိလေသော ဘဝိဿတိ၊ ဣတော နာဂဘဝနတော နိက္ခမိတွာ

၁-အနုဘဝန္တောပိ (က)

manussalokaṁ gantvā uposathavāsaṁ vasissāmī”ti. So tato paṭṭhāya uposathadivasesu nāgabhavanā nikkhamitvā ekassa paccantagāmassa avidūre maggasamīpe vammikamatthake “mama cammādīhi atthikā cammādīni gaṇhantu, kīḷāsappaṁ vā kātukāmā kīḷāsappaṁ karontū”ti sarīraṁ dānamukhe vissajjetvā bhoge ābhujitvā nipanno uposathavāsaṁ vasati cātuddasiyaṁ pañcadasiyañca, pāṭipade nāgabhavanaṁ gacchati, tassevaṁ uposathaṁ karontassa dīgho addhā vītivatto.

Atha bodhisatto Sumanāya nāma attano aggamahesiyā “deva tvaṁ manussalokaṁ gantvā uposathaṁ upavasasi, so ca sāsaṅko sappaṭibhayo”ti vutto maṅgalapokkharaṇitīre ṭhatvā “sace maṁ bhadde koci paharitvā kilamessati, imissā pokkharaṇiyā udakaṁ āvilaṁ bhavissati. Sace supaṇṇo gaṇhissati, udakaṁ pakkuthissati. Sace ahituṇḍiko gaṇhissati, udakaṁ lohitavaṇṇaṁ bhavissatī”ti tīṇi nimittāni tassā ācikkhitvā cātuddasī-uposathaṁ adhiṭṭhāya nāgabhavanā nikkhamitvā tattha gantvā vammikamatthake nipajji sarīrasobhāya vammikaṁ sobhayamāno. Sarīrañhissa rajatadāmaṁ viya setaṁ ahosi, matthako rattakambalageṇḍuko viya, sarīraṁ naṅgalasīsappamāṇaṁ, **Bhūridattakāle**[1] pana ūruppamāṇaṁ, **Saṅkhapālakāle**[2] ekadoṇikanāvappamāṇaṁ.

Tadā eko Bārāṇasimāṇavo Takkasilaṁ gantvā alampāyanamantaṁ uggaṇhitvā tena maggena attano gāmaṁ gacchanto mahāsattaṁ disvā “kiṁ me tucchahatthena gāmaṁ gantuṁ, imaṁ nāgaṁ gahetvā gāmanigamarājadhānīsu kīḷāpento dhanaṁ uppādetvāva gamissāmī”ti cintetvā dibbosadhāni gahetvā dibbamantaṁ parivattetvā tassa santikaṁ agamāsi. Dibbamantaṁ sutakālato paṭṭhāya mahāsattassa kaṇṇesu tattasalākāpavesanakālo viya ahosi matthake[3] sikharena abhimanthiyamāno viya. So “ko nu kho eso”ti bhogantarato sīsaṁ ukkhipitvā olokento ahituṇḍikaṁ disvā cintesi “mama visaṁ uggatejaṁ, sacāhaṁ kujjhitvā nāsāvātaṁ vissajjessāmi, etassa sarīraṁ bhusamuṭṭhi viya vippakirissati, atha me sīlaṁ khaṇḍaṁ bhavissati, na naṁ olokessāmī”ti. So akkhīni nimmīletvā sīsaṁ bhogantare ṭhapesi.

1. Khu 6. 221 piṭṭhe. 2. Khu 6. 16 piṭṭhe. 3. Matthako (Sī)

မနုဿလောကံ ဂန္တွာ ဥပေါသထဝါသံ ဝသိဿာမီ”တိ။ သော တတော ပဋ္ဌာယ ဥပေါသထဒိဝသေသု နာဂဘဝနာ နိက္ခမိတွာ ဧကဿ ပစ္စန္တဂါမဿ အဝိဒူရေ မဂ္ဂသမီပေ ဝမ္မိကမတ္ထကေ “မမ စမ္မာဒီဟိ အတ္ထိကာ စမ္မာဒီနိ ဂဏှန္တု၊ ကီဠာသပ္ပံ ဝါ ကာတုကာမာ ကီဠာသပ္ပံ ကရောန္တူ”တိ သရီရံ ဒါနမုခေ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဘောဂေ အာဘုဇိတွာ နိပန္နော ဥပေါသထဝါသံ ဝသတိ စာတုဒ္ဒသိယံ ပဉ္စဒသိယဉ္စ၊ ပါဋိပဒေ နာဂဘဝနံ ဂစ္ဆတိ၊ တဿေဝံ ဥပေါသထံ ကရောန္တဿ ဒီဃော အဒ္ဓါ ဝီတိဝတ္တော။

အထ ဗောဓိသတ္တော သုမနာယ နာမ အတ္တနော အဂ္ဂမဟေသိယာ “ဒေဝ တွံ မနုဿလောကံ ဂန္တွာ ဥပေါသထံ ဥပဝသသိ၊ သော စ သာသင်္ကော သပ္ပဋိဘယော”တိ ဝုတ္တော မင်္ဂလပေါက္ခရဏိတီရေ ဌတွာ “သစေ မံ ဘဒ္ဒေ ကောစိ ပဟရိတွာ ကိလမေဿတိ၊ ဣမိဿာ ပေါက္ခရဏိယာ ဥဒကံ အာဝိလံ ဘဝိဿတိ။ သစေ သုပဏ္ဏော ဂဏှိဿတိ၊ ဥဒကံ ပက္ကုထိဿတိ။ သစေ အဟိတုဏ္ဍိကော ဂဏှိဿတိ၊ ဥဒကံ လောဟိတဝဏ္ဏံ ဘဝိဿတီ”တိ တီဏိ နိမိတ္တာနိ တဿာ အာစိက္ခိတွာ စာတုဒ္ဒသီဥပေါသထံ အဓိဋ္ဌာယ နာဂဘဝနာ နိက္ခမိတွာ တတ္ထ ဂန္တွာ ဝမ္မိကမတ္ထကေ နိပဇ္ဇိ သရီရသောဘာယ ဝမ္မိကံ သောဘယမာနော။ သရီရဉ္စဿ ရဇတဒါမံ ဝိယ သေတံ အဟောသိ၊ မတ္ထကော ရတ္တကမ္ဗလဂေဏ္ဍုကော ဝိယ၊ သရီရံ နင်္ဂလသီသပ္ပမာဏံ၊ **ဘူရိဒတ္တကာလေ**[1] ပန ဦရုပ္ပမာဏံ၊ **သင်္ခပါလကာလေ**[2] ဧကဒေါဏိကနာဝပ္ပမာဏံ။

တဒါ ဧကော ဗာရာဏသိမာဏဝေါ တက္ကသိလံ ဂန္တွာ အလမ္ပာယနမန္တံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ တေန မဂ္ဂေန အတ္တနော ဂါမံ ဂစ္ဆန္တော မဟာသတ္တံ ဒိသွာ “ကိံ မေ တုစ္ဆဟတ္ထေန ဂါမံ ဂန္တုံ၊ ဣမံ နာဂံ ဂဟေတွာ ဂါမနိဂမရာဇဓာနီသု ကီဠာပေန္တော ဓနံ ဥပ္ပါဒေတွာဝ ဂမိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ ဒိဗ္ဗောသဓာနိ ဂဟေတွာ ဒိဗ္ဗမန္တံ ပရိဝတ္တေတွာ တဿ သန္တိကံ အဂမာသိ။ ဒိဗ္ဗမန္တံ သုတကာလတော ပဋ္ဌာယ မဟာသတ္တဿ ကဏ္ဏေသု တတ္တသလာကာပဝေသနကာလော ဝိယ အဟောသိ မတ္ထကေ[3] သိခရေန အဘိမန္ထိယမာနော ဝိယ။ သော “ကော နု ခေါ ဧသော”တိ ဘောဂန္တရတော သီသံ ဥက္ခိပိတွာ ဩလောကေန္တော အဟိတုဏ္ဍိကံ ဒိသွာ စိန္တေသိ “မမ ဝိသံ ဥဂ္ဂတေဇံ၊ သစာဟံ ကုဇ္ဈိတွာ နာသာဝါတံ ဝိဿဇ္ဇေဿာမိ၊ ဧတဿ သရီရံ ဘုသမုဋ္ဌိ ဝိယ ဝိပ္ပကိရိဿတိ၊ အထ မေ သီလံ ခဏ္ဍံ ဘဝိဿတိ၊ န နံ ဩလောကေဿာမီ”တိ။ သော အက္ခီနိ နိမ္မီလေတွာ သီသံ ဘောဂန္တရေ ဌပေသိ။

၁-ခု ၆-၂၂၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၆-၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မတ္ထကော (သီ)

ahituṇḍikabrāhmaṇo osadhaṁ khāditvā mantaṁ parivattetvā kheḷaṁ mahāsattassa sarīre osiñci[1]. Osadhānañca mantassa ca ānubhāvena kheḷena phuṭṭhaphuṭṭhaṭṭhāne phoṭānaṁ uṭṭhānakālo viya ahosi.

Atha so naṅguṭṭhe gahetvā ākaḍḍhitvā dīghaso nipajjāpetvā ajapadena daṇḍena uppīḷetvā dubbalaṁ katvā sīsaṁ daḷhaṁ gahetvā nippīḷesi. Mahāsatto mukhaṁ vivari. Athassa mukhe kheḷaṁ osiñcitvā osadhamantabalena dante bhindi. Mukhaṁ lohitassa pūri. Mahāsatto attano sīlabhedabhayena evarūpaṁ dukkhaṁ adhivāsento akkhīni ummīletvā olokanamattampi nākāsi. Sopi "nāgarājānaṁ dubbalaṁ karissāmī"ti naṅguṭṭhato paṭṭhāya aṭṭhīni saṁcuṇṇayamāno viya sakalasarīraṁ madditvā paṭṭakaveṭhanaṁ nāma veṭhesi, tantamajjitaṁ nāma majji, naṅguṭṭhe gahetvā dussapothanaṁ nāma pothesi. Mahāsattassa sakalasarīraṁ lohitamakkhitaṁ ahosi, so mahāvedanaṁ adhivāsesi.

Athassa dubbalabhāvaṁ ñatvā[2] vallīhi peḷaṁ karitvā tattha naṁ pakkhipitvā paccantagāmaṁ netvā mahājanassa majjhe kīḷāpesi. Nīlādīsu vaṇṇesu vaṭṭacaturassādīsu saṇṭhānesu aṇuṁthūlādīsu pamāṇesu yaṁ yaṁ brāhmaṇo icchati, mahāsatto taṁ tadeva katvā naccati, phaṇasatampi phaṇasahassampi karotiyeva. Mahājano pasīditvā bahudhanamadāsi. Ekadivasameva kahāpaṇasahassañceva sahassagghanike ca parikkhāre labhi. Brāhmaṇo āditova "sahassaṁ labhitvā vissajjessāmī"ti cintesi, taṁ pana dhanaṁ labhitvā "paccantagāmeyeva tāva me ettakaṁ dhanaṁ laddhaṁ, rājarājamahāmattānaṁ dassite kīva bahuṁ dhanaṁ labhissāmī"ti sakaṭañca sukhayānakañca gahetvā sakaṭe parikkhāre ṭhapetvā sukhayānake nisinno "mahantena parivārena mahāsattaṁ gāmanigamarājadhānīsu kīḷāpento Bārāṇasiyaṁ Uggasenarañño santike kīḷāpetvā vissajjessāmī"ti agamāsi. So maṇḍūke māretvā nāgarañño deti. Nāgarājā "punappunaṁ maṁ nissāya māressatī"ti na khādati. Athassa madhulāje adāsi. Tepi "sacāhaṁ gocaraṁ gaṇhissāmi, antopeḷāyameva maraṇaṁ bhavissatī"ti na khādati.

1. Opi (Sī) 2. Karitvā (Sī)

အဟိတုဏ္ဍိကဗြာဟ္မဏော ဩသဓံ ခါဒိတွာ မန္တံ ပရိဝတ္တေတွာ ခေဠံ မဟာသတ္တဿ သရီရေ ဩသိဉ္စိ[1]။ ဩသဓာနဉ္စ မန္တဿ စ အာနုဘာဝေန ခေဠေန ဖုဋ္ဌဖုဋ္ဌဋ္ဌာနေ ဖောဋာနံ ဥဋ္ဌာနကာလော ဝိယ အဟောသိ။

အထ သော နင်္ဂုဋ္ဌေ ဂဟေတွာ အာကဍ္ဎိတွာ ဒီဃသော နိပဇ္ဇာပေတွာ အဇပဒေန ဒဏ္ဍေန ဥပ္ပီဠေတွာ ဒုဗ္ဗလံ ကတွာ သီသံ ဒဠှံ ဂဟေတွာ နိပ္ပီဠေသိ။ မဟာသတ္တော မုခံ ဝိဝရိ။ အထဿ မုခေ ခေဠံ ဩသိဉ္စိတွာ ဩသဓမန္တဗလေန ဒန္တေ ဘိန္ဒိ။ မုခံ လောဟိတဿ ပူရိ။ မဟာသတ္တော အတ္တနော သီလဘေဒဘယေန ဧဝရူပံ ဒုက္ခံ အဓိဝါသေန္တော အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတွာ ဩလောကနမတ္တမ္ပိ နာကာသိ။ သောပိ "နာဂရာဇာနံ ဒုဗ္ဗလံ ကရိဿာမီ"တိ နင်္ဂုဋ္ဌတော ပဋ္ဌာယ အဋ္ဌီနိ သံစုဏ္ဏယမာနော ဝိယ သကလသရီရံ မဒ္ဒိတွာ ပဋ္ဋကဝေဌနံ နာမ ဝေဌေသိ၊ တန္တမဇ္ဇိတံ နာမ မဇ္ဇိ၊ နင်္ဂုဋ္ဌေ ဂဟေတွာ ဒုဿပေါထနံ နာမ ပေါထေသိ။ မဟာသတ္တဿ သကလသရီရံ လောဟိတမက္ခိတံ အဟောသိ၊ သော မဟာဝေဒနံ အဓိဝါသေသိ။

အထဿ ဒုဗ္ဗလဘာဝံ ဉတွာ[2] ဝလ္လီဟိ ပေဠံ ကရိတွာ တတ္ထ နံ ပက္ခိပိတွာ ပစ္စန္တဂါမံ နေတွာ မဟာဇနဿ မဇ္ဈေ ကီဠာပေသိ။ နီလာဒီသု ဝဏ္ဏေသု ဝဋ္ဋစတုရဿာဒီသု သဏ္ဌာနေသု အဏုံထူလာဒီသု ပမာဏေသု ယံ ယံ ဗြာဟ္မဏော ဣစ္ဆတိ၊ မဟာသတ္တော တံ တဒေဝ ကတွာ နစ္စတိ၊ ဖဏာသတမ္ပိ ဖဏာသဟဿမ္ပိ ကရောတိယေဝ။ မဟာဇနော ပသီဒိတွာ ဗဟုဓနမဒါသိ။ ဧကဒိဝသမေဝ ကဟာပဏသဟဿဉ္စေဝ သဟဿဂ္ဃနိကေ စ ပရိက္ခာရေ လဘိ။ ဗြာဟ္မဏော အာဒိတောဝ "သဟဿံ လဘိတွာ ဝိဿဇ္ဇေဿာမီ"တိ စိန္တေသိ၊ တံ ပန ဓနံ လဘိတွာ "ပစ္စန္တဂါမေယေဝ တာဝ မေ ဧတ္တကံ ဓနံ လဒ္ဓံ၊ ရာဇရာဇမဟာမတ္တာနံ ဒဿိတေ ကီဝ ဗဟုံ ဓနံ လဘိဿာမီ"တိ သကဋဉ္စ သုခယာနကဉ္စ ဂဟေတွာ သကဋေ ပရိက္ခာရေ ဌပေတွာ သုခယာနကေ နိသိန္နော "မဟန္တေန ပရိဝါရေန မဟာသတ္တံ ဂါမနိဂမရာဇဓာနီသု ကီဠာပေန္တော ဗာရာဏသိယံ ဥဂ္ဂသေနရညော သန္တိကေ ကီဠာပေတွာ ဝိဿဇ္ဇေဿာမီ"တိ အဂမာသိ။ သော မဏ္ဍူကေ မာရေတွာ နာဂရညော ဒေတိ။ နာဂရာဇာ "ပုနပ္ပုနံ မံ နိဿာယ မာရေဿတီ"တိ န ခါဒတိ။ အထဿ မဓုလာဇေ အဒါသိ။ တေပိ "သစာဟံ ဂေါစရံ ဂဏှိဿာမိ၊ အန္တောပေဠာယမေဝ မရဏံ ဘဝိဿတီ"တိ န ခါဒတိ။

၁-ဩပိ (သီ) ၂-ကရိတွာ (သီ)

21. Brāhmaṇo māsamattena Bārāṇasiṁ patvā dvāragāmake taṁ kīḷāpento bahudhanaṁ labhi. Rājāpi naṁ pakkosāpetvā “amhākampi kīḷāpehī”ti āha. “Sādhu deva sve pannarase tumhākaṁ kīḷāpessāmī”ti āha. Rājā “sve nāgarājā rājaṅgaṇe naccissati, mahājano sannipatitvā passatū”ti bheriṁ carāpetvā punadivase rājaṅgaṇaṁ alaṅkārāpetvā brāhmaṇaṁ pakkosāpesi. So ratanapeḷāya mahāsattaṁ netvā vicittatthare peḷaṁ ṭhapetvā nisīdi. Rājāpi pāsādā oruyha mahājanaparivuto rājāsane nisīdi. Brāhmaṇo mahāsattaṁ nīharitvā naccāpesi. Mahāsatto tena cintitacintitākāraṁ dassesi. Mahājano sakabhāvena sandhāretuṁ na sakkoti. Celukkhepasahassāni pavattanti. Bodhisattassa upari ratanavassaṁ vassi. Tena vuttaṁ **“tadāpi maṁ dhammacārin**”ti-ādi.

Tattha **tadāpī**ti yadāhaṁ Campeyyako nāgarājā homi, tadāpi. **Dhammacārin**ti dasakusalakammapathadhammaṁ eva carati, na aṇumattampi adhammanti dhammacārī. **Upavuṭṭha-uposathan**ti aṭṭhaṅgasamannāgatassa ariyuposathasīlassa rakkhaṇavasena upavasita-uposathaṁ. **Rājadvāramhi kīḷatī**ti Bārāṇasiyaṁ Uggasenarañño gehadvāre kīḷāpeti.

22. **Yaṁ yaṁ so vaṇṇaṁ cintayī**ti so ahituṇḍikabrāhmaṇo “yaṁ yaṁ nīlādivaṇṇaṁ hotū”ti cintesi. Tena vuttaṁ “nīlaṁ va pītalohitan”ti. Tattha **nīlaṁ vā**ti **vā**-saddo aniyamattho, gāthāsukhatthaṁ rassaṁ katvā vutto, tena vāsaddena vuttāvasiṭṭhaṁ odātādivaṇṇavisesañceva vaṭṭādisaṇṭhānavisesañca aṇuṁthūlādipamāṇavisesañca saṅgaṇhāti. **Tassa cittānuvattanto**ti tassa ahituṇḍikassa cittaṁ anuvattanto. **Cintitasannibho**ti tena cintitacintitākārena pekkhajanassa upaṭṭhahāmīti dasseti.

23. Na kevalañca tena cintitākāradassanaṁ eva mayhaṁ ānubhāvo. Api ca **thalaṁ kareyyamudakaṁ**, **udakampi thalaṁ kare**ti thalaṁ mahāpathaviṁ gahetvā udakaṁ, udakampi gahetvā pathaviṁ kātuṁ sakkuṇeyyaṁ evaṁ mahānubhāvo ca. **Yadihaṁ tassa kuppeyyan**ti tassa ahituṇḍikassa ahaṁ yadi kujjheyyaṁ. **Khaṇena chārikaṁ kare**ti kodhuppādakkhaṇe eva bhasmaṁ kareyyaṁ.

၂၁။ ဗြာဟ္မဏော မာသမတ္တေန ဗာရာဏသိံ ပတွာ ဒွါရဂါမကေ တံ ကီဠာပေန္တော ဗဟုဓနံ လဘိ။ ရာဇာပိ နံ ပက္ကောသာပေတွာ “အမှာကမ္ပိ ကီဠာပေဟီ”တိ အာဟ။ “သာဓု ဒေဝ သွေ ပန္နရသေ တုမှာကံ ကီဠာပေဿာမီ”တိ အာဟ။ ရာဇာ “သွေ နာဂရာဇာ ရာဇင်္ဂဏေ နစ္စိဿတိ၊ မဟာဇနော သန္နိပတိတွာ ပဿတူ”တိ ဘေရိံ စရာပေတွာ ပုနဒိဝသေ ရာဇင်္ဂဏံ အလင်္ကာရာပေတွာ ဗြာဟ္မဏံ ပက္ကောသာပေသိ။ သော ရတနပေဠာယ မဟာသတ္တံ နေတွာ ဝိစိတ္တတ္ထရေ ပေဠံ ဌပေတွာ နိသီဒိ။ ရာဇာပိ ပါသာဒါ ဩရုယှ မဟာဇနပရိဝုတော ရာဇာသနေ နိသီဒိ။ ဗြာဟ္မဏော မဟာသတ္တံ နီဟရိတွာ နစ္စာပေသိ။ မဟာသတ္တော တေန စိန္တိတစိန္တိတာကာရံ ဒဿေသိ။ မဟာဇနော သကဘာဝေန သန္ဓာရေတုံ န သက္ကောတိ။ စေလုက္ခေပသဟဿာနိ ပဝတ္တန္တိ။ ဗောဓိသတ္တဿ ဥပရိ ရတနဝဿံ ဝဿိ။ တေန ဝုတ္တံ “**တဒါပိ မံ ဓမ္မစာရိ**”န္တိအာဒိ။

တတ္ထ **တဒါပီ**တိ ယဒါဟံ စမ္ပေယျကော နာဂရာဇာ ဟောမိ၊ တဒါပိ။ **ဓမ္မစာရိ**န္တိ ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မံ ဧဝ စရတိ၊ န အဏုမတ္တမ္ပိ အဓမ္မန္တိ ဓမ္မစာရီ။ **ဥပဝုဋ္ဌဥပေါသထ**န္တိ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတဿ အရိယုပေါသထသီလဿ ရက္ခဏဝသေန ဥပဝသိတဥပေါသထံ။ **ရာဇဒွါရမှိ ကီဠတီ**တိ ဗာရာဏသိယံ ဥဂ္ဂသေနရညော ဂေဟဒွါရေ ကီဠာပေတိ။

၂၂။ **ယံ ယံ သော ဝဏ္ဏံ စိန္တယီ**တိ သော အဟိတုဏ္ဍိကဗြာဟ္မဏော “ယံ ယံ နီလာဒိဝဏ္ဏံ ဟောတူ”တိ စိန္တေသိ။ တေန ဝုတ္တံ “နီလံ ဝ ပီတလောဟိတ”န္တိ။ တတ္ထ **နီလံ ဝါ**တိ **ဝါ**-သဒ္ဒေါ အနိယမတ္ထော၊ ဂါထာသုခတ္ထံ ရဿံ ကတွာ ဝုတ္တော၊ တေန ဝါသဒ္ဒေန ဝုတ္တာဝသိဋ္ဌံ ဩဒါတာဒိဝဏ္ဏဝိသေသဉ္စေဝ ဝဋ္ဋာဒိသဏ္ဌာနဝိသေသဉ္စ အဏုံထူလာဒိပမာဏဝိသေသဉ္စ သင်္ဂဏှာတိ။ **တဿ စိတ္တာနုဝတ္တန္တော**တိ တဿ အဟိတုဏ္ဍိကဿ စိတ္တံ အနုဝတ္တန္တော။ **စိန္တိတသန္နိဘော**တိ တေန စိန္တိတစိန္တိတာကာရေန ပေက္ခဇနဿ ဥပဋ္ဌဟာမီတိ ဒဿေတိ။

၂၃။ န ကေဝလဉ္စ တေန စိန္တိတာကာရဒဿနံ ဧဝ မယှံ အာနုဘာဝေါ။ အပိ စ **ထလံ ကရေယျမုဒကံ၊ ဥဒကမ္ပိ ထလံ ကရေ**တိ ထလံ မဟာပထဝိံ ဂဟေတွာ ဥဒကံ, ဥဒကမ္ပိ ဂဟေတွာ ပထဝိံ ကာတုံ သက္ကုဏေယျံ ဧဝံ မဟာနုဘာဝေါ စ။ **ယဒိဟံ တဿ ကုပ္ပေယျ**န္တိ တဿ အဟိတုဏ္ဍိကဿ အဟံ ယဒိ ကုဇ္ဈေယျံ။ **ခဏေန ဆာရိကံ ကရေ**တိ ကောဓုပ္ပါဒက္ခဏေ ဧဝ ဘသ္မံ ကရေယျံ။

24. Evaṁ Bhagavā tadā attano uppajjanakānatthapaṭibāhane samatthataṁ dassetvā idāni yena adhippāyena taṁ paṭibāhanaṁ na kataṁ, taṁ dassetuṁ **“yadi cittavasī hessan”**ti-ādimāha.

Tassattho—“ayaṁ ahituṇḍiko maṁ ativiya bādhati, na me ānūbhāvaṁ jānāti, handassa me ānubhāvaṁ dassessāmī”ti kujjhitvā olokanamattenāpi yadi cittavasī abhavissaṁ, atha so bhusamuṭṭhi viya vippakirissati. Ahaṁ yathāsamādinnato **parihāyissāmi sīlato.** Tathā ca sati **sīlena parihīnassa** khaṇḍitasīlassa yvāyaṁ mayā Dīpaṅkaradasabalassa pādamūlato paṭṭhāya abhipatthito, **uttamattho** Buddhabhāvo so **na sijjhati.**

25. **Kāmaṁ bhijjatuyaṁ kāyo**ti ayaṁ cātumahābhūtiko odanakummāsūpacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammo kāyo kiñcāpi bhijjatu vinassatu, **idheva** imasmiṁ eva ṭhāne mahāvāte khittabhusamuṭṭhi viya vippakirīyatu, **neva sīlaṁ pabhindeyyaṁ, vikirante bhusaṁ viyā**ti sīlaṁ pana uttamatthasiddhiyā hetubhūtaṁ imasmiṁ kaḷevare bhusamuṭṭhi viya vippakirantepi neva bhindeyyaṁ, kāyajīvitesu nirapekkho hutvā sīlapāramiṁyeva pūremīti cintetvā taṁ tādisaṁ dukkhaṁ tadā adhivāsesinti dasseti.

Atha mahāsattassa pana ahituṇḍikahatthagatassa māso paripūri, ettakaṁ kālaṁ nirāhārova ahosi. Sumanā “aticirāyati me sāmiko, kā nu kho pavattī”ti pokkharaṇiṁ olokentī lohitavaṇṇaṁ udakaṁ disvā “ahituṇḍikena gahito bhavissatī”ti ñatvā nāgabhavanā nikkhamitvā vammikasantikaṁ gantvā mahāsattassa gahitaṭṭhānaṁ kilamitaṭṭhānañca disvā roditvā kanditvā paccantagāmaṁ gantvā pucchitvā taṁ pavattiṁ sutvā Bārāṇasiṁ gantvā rājadvāre ākāse rodamānā aṭṭhāsi. Mahāsatto naccantova ākāsaṁ ullokento taṁ disvā lajjito peḷaṁ pavisitvā nipajji.

Rājā tassa peḷaṁ paviṭṭhakāle “kiṁ nu kho kāraṇan”ti ito cito ca olokento taṁ ākāse ṭhitaṁ disvā “kā nu tvan”ti pucchitvā tassā nāgakaññābhāvaṁ sutvā “nissaṁsayaṁ kho nāgarājā imaṁ

၂၄။ ဧဝံ ဘဂဝါ တဒါ အတ္တနော ဥပ္ပဇ္ဇနကာနတ္ထပဋိဗာဟနေ သမတ္ထတံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယေန အဓိပ္ပါယေန တံ ပဋိဗာဟနံ န ကတံ၊ တံ ဒဿေတုံ **“ယဒိ စိတ္တဝသီ ဟေဿ”**န္တိအာဒိမာဟ။

တဿတ္ထော—“အယံ အဟိတုဏ္ဍိကော မံ အတိဝိယ ဗာဓတိ၊ န မေ အာနုဘာဝံ ဇာနာတိ၊ ဟန္ဒဿ မေ အာနုဘာဝံ ဒဿေဿာမီ”တိ ကုဇ္ဈိတွာ ဩလောကနမတ္တေနာပိ ယဒိ စိတ္တဝသီ အဘဝိဿံ၊ အထ သော ဘုသမုဋ္ဌိ ဝိယ ဝိပ္ပကိရိဿတိ။ အဟံ ယထာသမာဒိန္နတော **ပရိဟာယိဿာမိ သီလတော။** တထာ စ သတိ **သီလေန ပရိဟီနဿ** ခဏ္ဍိတသီလဿ ယွာယံ မယာ ဒီပင်္ကရဒသဗလဿ ပါဒမူလတော ပဋ္ဌာယ အဘိပတ္ထိတော၊ **ဥတ္တမတ္ထော** ဗုဒ္ဓဘာဝေါ သော **န သိဇ္ဈတိ။**

၂၅။ **ကာမံ ဘိဇ္ဇတုယံ ကာယော**တိ အယံ စာတုမဟာဘူတိကော ဩဒနကုမ္မာသူပစယော အနိစ္စုစ္ဆာဒနပရိမဒ္ဒနဘေဒနဝိဒ္ဓံသနဓမ္မော ကာယော ကိဉ္စာပိ ဘိဇ္ဇတု ဝိနဿတု၊ **ဣဓေဝ** ဣမသ္မိံ ဧဝ ဌာနေ မဟာဝါတေ ခိတ္တဘုသမုဋ္ဌိ ဝိယ ဝိပ္ပကိရီယတု၊ **နေဝ သီလံ ပဘိန္ဒေယျံ၊ ဝိကိရန္တေ ဘုသံ ဝိယာ**တိ သီလံ ပန ဥတ္တမတ္ထသိဒ္ဓိယာ ဟေတုဘူတံ ဣမသ္မိံ ကဠေဝရေ ဘုသမုဋ္ဌိ ဝိယ ဝိပ္ပကိရန္တေပိ နေဝ ဘိန္ဒေယျံ၊ ကာယဇီဝိတေသု နိရပေက္ခော ဟုတွာ သီလပါရမိံယေဝ ပူရေမီတိ စိန္တေတွာ တံ တာဒိသံ ဒုက္ခံ တဒါ အဓိဝါသေသိန္တိ ဒဿေတိ။

အထ မဟာသတ္တဿ ပန အဟိတုဏ္ဍိကဟတ္ထဂတဿ မာသော ပရိပူရိ၊ ဧတ္တကံ ကာလံ နိရာဟာရောဝ အဟောသိ။ သုမနာ “အတိစိရာယတိ မေ သာမိကော၊ ကာ နု ခေါ ပဝတ္တီ”တိ ပေါက္ခရဏိံ ဩလောကေန္တီ လောဟိတဝဏ္ဏံ ဥဒကံ ဒိသွာ “အဟိတုဏ္ဍိကေန ဂဟိတော ဘဝိဿတီ”တိ ဉတွာ နာဂဘဝနာ နိက္ခမိတွာ ဝမ္မိကသန္တိကံ ဂန္တွာ မဟာသတ္တဿ ဂဟိတဋ္ဌာနံ ကိလမိတဋ္ဌာနဉ္စ ဒိသွာ ရောဒိတွာ ကန္ဒိတွာ ပစ္စန္တဂါမံ ဂန္တွာ ပုစ္ဆိတွာ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ ဗာရာဏသိံ ဂန္တွာ ရာဇဒွါရေ အာကာသေ ရောဒမာနာ အဋ္ဌာသိ။ မဟာသတ္တော နစ္စန္တောဝ အာကာသံ ဥလ္လောကေန္တော တံ ဒိသွာ လဇ္ဇိတော ပေဠံ ပဝိသိတွာ နိပဇ္ဇိ။

ရာဇာ တဿ ပေဠံ ပဝိဋ္ဌကာလေ “ကိံ နု ခေါ ကာရဏ”န္တိ ဣတော စိတော စ ဩလောကေန္တော တံ အာကာသေ ဌိတံ ဒိသွာ “ကာ နု တွ”န္တိ ပုစ္ဆိတွာ တဿာ နာဂကညာဘာဝံ သုတွာ “နိဿံသယံ ခေါ နာဂရာဇာ ဣမံ

disvā lajjito peḷaṁ paviṭṭho, ayañca yathādassito iddhānubhāvo nāgarājasseva, na ahituṇḍikassā”ti niṭṭhaṁ gantvā “evaṁ mahānubhāvo ayaṁ nāgarājā, kathaṁ nāma imassa hatthaṁ gato”ti pucchitvā “ayaṁ dhammacārī sīlavā nāgarājā, cātuddasīpannarasīsu uposathaṁ upavasanto attano sarīraṁ dānamukhe niyyātetvā mahāmaggasamīpe vammikamatthake nipajjati, tatthāyametena gahito, imassa devaccharāpaṭibhāgā anekasahassā itthiyo, devalokasampattisadisā nāgabhavanasampatti, ayaṁ mahiddhiko mahānubhāvo sakalapathaviṁ parivattetuṁ samattho, kevalaṁ ‘sīlaṁ me bhijjissatī’ti evarūpaṁ vippakāraṁ dukkhañca anubhotī”ti ca sutvā saṁvegappatto tāvadeva tassa ahituṇḍikassa brāhmaṇassa bahuṁ dhanaṁ mahantañca yasaṁ issariyañca datvā “handa bho imaṁ nāgarājānaṁ vissajjehī”ti vissajjāpesi.

Mahāsatto nāgavaṇṇaṁ antaradhāpetvā māṇavakavaṇṇena devakumāro viya aṭṭhāsi. Sumanāpi ākāsato otaritvā tassa santike aṭṭhāsi. Nāgarājā rañño añjaliṁ katvā “ehi mahārāja, mayhaṁ nivesanaṁ passituṁ āgacchāhī”ti yāci. Tenāha Bhagavā—

“Mutto Campeyyako nāgo, rājānaṁ etadabravi.
Namo te Kāsirājatthu, namo te Kāsivaḍḍhana.
Añjaliṁ te paggaṇhāmi, passeyyaṁ me nivesanan”ti[1].

Atha rājā tassa nāgabhavanagamanaṁ anujāni. Mahāsatto taṁ saparisaṁ gahetvā nāgabhavanaṁ netvā attano issariyasampattiṁ dassetvā katipāhaṁ tattha vasāpetvā bheriṁ carāpesi “sabbā rājaparisā yāvadicchakaṁ hiraññasuvaṇṇādikaṁ dhanaṁ gaṇhatū”ti. Rañño ca anekehi sakaṭasatehi dhanaṁ pesesi. “Mahārāja raññā nāma dānaṁ dātabbaṁ, sīlaṁ rakkhitabbaṁ, dhammikā rakkhāvaraṇagutti sabbattha saṁvidahitabbā”ti dasahi rājadhammakathāhi ovaditvā vissajjesi. Rājā mahantena yasena nāgabhavanā nikkhamitvā Bārāṇasimeva gato. Tato paṭṭhāya kira Jambudīpatale hiraññasuvaṇṇaṁ jātaṁ. Mahāsatto sīlāni rakkhitvā anvaddhamāsaṁ uposathakammaṁ katvā sapariso saggapuraṁ pūresi. Tadā

1. Khu 5. 339 piṭṭhe.

ဒိသွာ လဇ္ဇိတော ပေဠံ ပဝိဋ္ဌော၊ အယဉ္စ ယထာဒဿိတော ဣဒ္ဓါနုဘာဝေါ နာဂရာဇဿေဝ, န အဟိတုဏ္ဍိကဿာ”တိ နိဋ္ဌံ ဂန္တွာ “ဧဝံ မဟာနုဘာဝေါ အယံ နာဂရာဇာ၊ ကထံ နာမ ဣမဿ ဟတ္ထံ ဂတော”တိ ပုစ္ဆိတွာ “အယံ ဓမ္မစာရီ သီလဝါ နာဂရာဇာ၊ စာတုဒ္ဒသီပန္နရသီသု ဥပေါသထံ ဥပဝသန္တော အတ္တနော သရီရံ ဒါနမုခေ နိယျာတေတွာ မဟာမဂ္ဂသမီပေ ဝမ္မိကမတ္ထကေ နိပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထာယမေတေန ဂဟိတော၊ ဣမဿ ဒေဝစ္ဆရာပဋိဘာဂါ အနေကသဟဿာ ဣတ္ထိယော၊ ဒေဝလောကသမ္ပတ္တိသဒိသာ နာဂဘဝနသမ္ပတ္တိ၊ အယံ မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ သကလပထဝိံ ပရိဝတ္တေတုံ သမတ္ထော၊ ကေဝလံ ‘သီလံ မေ ဘိဇ္ဇိဿတီ’တိ ဧဝရူပံ ဝိပ္ပကာရံ ဒုက္ခဉ္စ အနုဘောတီ”တိ စ သုတွာ သံဝေဂပ္ပတ္တော တာဝဒေဝ တဿ အဟိတုဏ္ဍိကဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဗဟုံ ဓနံ မဟန္တဉ္စ ယသံ ဣဿရိယဉ္စ ဒတွာ “ဟန္ဒ ဘော ဣမံ နာဂရာဇာနံ ဝိဿဇ္ဇေဟီ”တိ ဝိဿဇ္ဇာပေသိ။

မဟာသတ္တော နာဂဝဏ္ဏံ အန္တရဓာပေတွာ မာဏဝကဝဏ္ဏေန ဒေဝကုမာရော ဝိယ အဋ္ဌာသိ။ သုမနာပိ အာကာသတော ဩတရိတွာ တဿ သန္တိကေ အဋ္ဌာသိ။ နာဂရာဇာ ရညော အဉ္ဇလိံ ကတွာ “ဧဟိ မဟာရာဇ၊ မယှံ နိဝေသနံ ပဿိတုံ အာဂစ္ဆာဟီ”တိ ယာစိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“မုတ္တော စမ္ပေယျကော နာဂေါ၊ ရာဇာနံ ဧတဒဗြဝိ။
နမော တေ ကာသိရာဇတ္ထု၊ နမော တေ ကာသိဝဍ္ဎန။
အဉ္ဇလိံ တေ ပဂ္ဂဏှာမိ၊ ပဿေယျံ မေ နိဝေသန”န္တိ[၁]။

အထ ရာဇာ တဿ နာဂဘဝနဂမနံ အနုဇာနိ။ မဟာသတ္တော တံ သပရိသံ ဂဟေတွာ နာဂဘဝနံ နေတွာ အတ္တနော ဣဿရိယသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတွာ ကတိပါဟံ တတ္ထ ဝသာပေတွာ ဘေရိံ စရာပေသိ “သဗ္ဗာ ရာဇပရိသာ ယာဝဒိစ္ဆကံ ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒိကံ ဓနံ ဂဏှတူ”တိ။ ရညော စ အနေကေဟိ သကဋသတေဟိ ဓနံ ပေသေသိ။ “မဟာရာဇ ရညာ နာမ ဒါနံ ဒါတဗ္ဗံ၊ သီလံ ရက္ခိတဗ္ဗံ၊ ဓမ္မိကာ ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိ သဗ္ဗတ္ထ သံဝိဒဟိတဗ္ဗာ”တိ ဒသဟိ ရာဇဓမ္မကထာဟိ ဩဝဒိတွာ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ ရာဇာ မဟန္တေန ယသေန နာဂဘဝနာ နိက္ခမိတွာ ဗာရာဏသိမေဝ ဂတော။ တတော ပဋ္ဌာယ ကိရ ဇမ္ဗုဒီပတလေ ဟိရညသုဝဏ္ဏံ ဇာတံ။ မဟာသတ္တော သီလာနိ ရက္ခိတွာ အနွဍ္ဎမာသံ ဥပေါသထကမ္မံ ကတွာ သပရိသော သဂ္ဂပုရံ ပူရေသိ။ တဒါ

၁-ခု ၅-၃၃၉-ပိဋ္ဌေ။

ahituṇḍiko Devadatto ahosi, Sumanā Rāhulamātā, Uggaseno Sāriputtatthero, Campeyyako nāgarājā Lokanātho.

Tassa idhāpi yathārahaṁ sesapāramiyo niddhāretabbā. Idha bodhisattassa acchariyānubhāvā heṭṭhā vuttanayā evāti.

Campeyyanāgacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Cūḷabodhicariyāvaṇṇanā

26. Catutthe **cūḷabodhī**ti mahābodhiparibbājakattabhāvaṁ upādāya idha "cūḷabodhī"ti samaññā āropitā, na pana imasmiṁ eva Jātake[1] attano jeṭṭhabhātikādino mahābodhissa sambhavatoti daṭṭhabbaṁ. **Susīlavā**ti suṭṭhu sīlavā, sampannasīloti attho. **Bhavaṁ disvāna bhayato**ti kāmādibhavaṁ bhāyitabbabhāvena passitvā. **Nekkhamman**ti ettha ca-saddassa lopo daṭṭhabbo, tena "disvānā"ti padaṁ ākaḍḍhīyati. Idaṁ vuttaṁ hoti—jātijarābyādhimaraṇaṁ apāyadukkhaṁ atīte vaṭṭamūlakaṁ dukkhaṁ anāgate vaṭṭamūlakaṁ dukkhaṁ paccuppanne āhārapariyeṭṭhimūlakaṁ dukkhanti imesaṁ aṭṭhannaṁ saṁvegavatthūnaṁ paccavekkhaṇena sabbampi kāmādibhedaṁ bhavaṁ saṁsārabhayato upaṭṭhahamānaṁ disvā nibbānaṁ tassa upāyabhūtā samathavipassanā tadupāyabhūtā ca pabbajjāti idaṁ tividhampi nekkhammaṁ anussavādisiddhena ñāṇacakkhunā tappaṭipakkhato disvā tāpasapabbajjūpagamanena anekādīnavākulā gahaṭṭhabhāvā abhinikkhamitvā gatoti.

27. **Dutiyikā**ti porāṇadutiyikā, gihikāle pajāpatibhūtā. **Kanakasannibhā**ti kañcanasannibhattacā. **Vaṭṭe anapekkhā**ti saṁsāre nirālayā. **Nekkhammaṁ abhinikkhamī**ti nekkhammatthāya gehato nikkhami, pabbajīti attho.

28. Ālayanti sattā etenāti ālayo, taṇhā, tadabhāvena **nirālayā.** Tato eva ñātīsu taṇhābandhanassa chinnattā **chinnabandhu.** Evaṁ gihibandhanābhāvaṁ dassetvā idāni pabbajitānampi kesañci yaṁ hoti

1. Khu 5. 207 piṭṭhādīsu.

အဟိတုဏ္ဍိကော ဒေဝဒတ္တော အဟောသိ၊ သုမနာ ရာဟုလမာတာ၊ ဥဂ္ဂသေနော သာရိပုတ္တတ္ထေရော၊ စမ္ပေယျကော နာဂရာဇာ လောကနာထော။

တဿ ဣဓာပိ ယထာရဟံ သေသပါရမိယော နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ ဣဓ ဗောဓိသတ္တဿ အစ္ဆရိယာနုဘာဝါ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာ ဧဝါတိ။

စမ္ပေယျနာဂစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-စူဠဗောဓိစရိယာဝဏ္ဏနာ

၂၆။ စတုတ္ထေ **စူဠဗောဓီ**တိ မဟာဗောဓိပရိဗ္ဗာဇကတ္တဘာဝံ ဥပါဒါယ ဣဓ "စူဠဗောဓီ"တိ သမညာ အာရောပိတာ၊ န ပန ဣမသ္မိံ ဧဝ ဇာတကေ[1] အတ္တနော ဇေဋ္ဌဘာတိကာဒိနော မဟာဗောဓိဿ သမ္ဘဝတောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **သုသီလဝါ**တိ သုဋ္ဌု သီလဝါ၊ သမ္ပန္နသီလောတိ အတ္ထော။ **ဘဝံ ဒိသွာန ဘယတော**တိ ကာမာဒိဘဝံ ဘာယိတဗ္ဗဘာဝေန ပဿိတွာ။ **နေက္ခမ္မန္တိ** ဧတ္ထ စ-သဒ္ဒဿ လောပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ တေန "ဒိသွာနာ"တိ ပဒံ အာကဍ္ဎီယတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဇာတိဇရာဗျာဓိမရဏံ အပါယဒုက္ခံ အတီတေ ဝဋ္ဋမူလကံ ဒုက္ခံ အနာဂတေ ဝဋ္ဋမူလကံ ဒုက္ခံ ပစ္စုပ္ပန္နေ အာဟာရပရိယေဋ္ဌိမူလကံ ဒုက္ခန္တိ ဣမေသံ အဋ္ဌန္နံ သံဝေဂဝတ္ထူနံ ပစ္စဝေက္ခဏေန သဗ္ဗမ္ပိ ကာမာဒိဘေဒံ ဘဝံ သံသာရဘယတော ဥပဋ္ဌဟမာနံ ဒိသွာ နိဗ္ဗာနံ တဿ ဥပါယဘူတာ သမထဝိပဿနာ တဒုပါယဘူတာ စ ပဗ္ဗဇ္ဇာတိ ဣဒံ တိဝိဓမ္ပိ နေက္ခမ္မံ အနုဿဝါဒိသိဒ္ဓေန ဉာဏစက္ခုနာ တပ္ပဋိပက္ခတော ဒိသွာ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇူပဂမနေန အနေကာဒီနဝါကုလာ ဂဟဋ္ဌဘာဝါ အဘိနိက္ခမိတွာ ဂတောတိ။

၂၇။ **ဒုတိယိကာ**တိ ပေါရာဏဒုတိယိကာ၊ ဂိဟိကာလေ ပဇာပတိဘူတာ။ **ကနကသန္နိဘာ**တိ ကဉ္စနသန္နိဘတ္တစာ။ **ဝဋ္ဋေ အနပေက္ခာ**တိ သံသာရေ နိရာလယာ။ **နေက္ခမ္မံ အဘိနိက္ခမီ**တိ နေက္ခမ္မတ္ထာယ ဂေဟတော နိက္ခမိ၊ ပဗ္ဗဇီတိ အတ္ထော။

၂၈။ အာလယန္တိ သတ္တာ ဧတေနာတိ အာလယော၊ တဏှာ၊ တဒဘာဝေန **နိရာလယာ။** တတော ဧဝ ဉာတီသု တဏှာဗန္ဓနဿ ဆိန္နတ္တာ **ဆိန္နဗန္ဓု။** ဧဝံ ဂိဟိဗန္ဓနာဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ပဗ္ဗဇိတာနမ္ပိ ကေသဉ္စိ ယံ ဟောတိ

၁-ခု ၅-၂၀၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

bandhanaṁ, tassāpi abhāvaṁ dassetuṁ “**anapekkhā kule gaṇe**”ti vuttaṁ. Tattha **kule**ti upaṭṭhākakule. **Gaṇe**ti tāpasagaṇe, sesā brahmacārinoti vuccanti. **Upāgamun**ti ubhopi mayaṁ upāgamimhā.

29. **Tatthā**ti Bārāṇasisāmante. **Nipakā**ti paññavanto. **Nirākule**ti janasañcārarahitattā janehi anākule. **Appasadde**ti migapakkhīnaṁ uṭṭhāpanato[1] tesaṁ vassitasaddenāpi virahitattā appasadde. **Rājuyyāne vasāmubho**ti Bārāṇasiraññko uyyāne mayaṁ ubho janā tadā vasāma. Tatrāyaṁ anupubbikathā—atīte imasmiṁ eva bhaddakappe bodhisatto brahmalokato cavitvā aññatarasmiṁ Kāsigāme ekassa mahāvibhavassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, tassa nāmaggahaṇasamaye “Bodhikumāro”ti nāmaṁ kariṁsu. Vayappattakāle panassa Takkasilaṁ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgatassa anicchamānakasseva mātāpitaro samajātikaṁ kulakumārikaṁ ānesuṁ. Sāpi brahmalokacutāva uttamarūpadharā devaccharāpaṭibhāgā. Tesaṁ anicchamānānaṁ eva aññamaññaṁ āvāhavivāhaṁ kariṁsu. Ubhinnampi pana nesaṁ kilesasamudācāro na bhūtapubbo, sārāgavasena aññamaññaṁ olokanampi nāhosi, kā pana kathā itarasaṁsagge. Evaṁ parisuddhasīlā ahesuṁ.

Aparabhāge mahāsatto mātāpitūsu kālaṁkatesu tesaṁ sarīrakiccaṁ katvā taṁ pakkosāpetvā “bhadde tvaṁ imaṁ asītikoṭidhanaṁ gahetvā sukhena jīvāhī”ti āha. Tvaṁ pana ayyaputtāti. Mayhaṁ dhanena kiccaṁ natthi, pabbajissāmīti. Kiṁ pana pabbajjā itthīnampi na vaṭṭatīti. Vaṭṭati bhaddeti. Tena hi mayhampi dhanena kiccaṁ natthi, ahampi pabbajissāmīti. Te ubhopi sabbaṁ vibhavaṁ pariccajitvā mahādānaṁ datvā nikkhamitvā araññaṁ pavisitvā pabbajitvā uñchācariyāya phalāphalehi yāpentā pabbajjāsukheneva dasa saṁvaccharāni vasitvā loṇambilasevanatthāya janapadacārikaṁ carantā anupubbena Bārāṇasiṁ patvā rājuyyāne vasiṁsu. Tena vuttaṁ “rājuyyāne vasāmubho”ti.

30. Athekadivasaṁ rājā uyyānakīḷaṁ gato uyyānassa ekapasse pabbajjāsukhena vītināmentānaṁ tesaṁ samīpaṭṭhānaṁ gantvā paramapāsādikaṁ

1. Upaṭṭhāpanato (Sī)

ဗန္ဓနံ၊ တဿာပိ အဘာဝံ ဒဿေတုံ “**အနပေက္ခာ ကုလေ ဂဏေ**”တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ကုလေ**တိ ဥပဋ္ဌာကကုလေ။ **ဂဏေ**တိ တာပသဂဏေ၊ သေသာ ဗြဟ္မစာရိနောတိ ဝုစ္စန္တိ။ **ဥပါဂမုန္တိ** ဥဘောပိ မယံ ဥပါဂမိမှာ။

၂၉။ **တတ္ထာ**တိ ဗာရာဏသိသာမန္တေ။ **နိပကာ**တိ ပညဝန္တော။ **နိရာကုလေ**တိ ဇနသဉ္စာရရဟိတတ္တာ ဇနေဟိ အနာကုလေ။ **အပ္ပသဒ္ဒေ**တိ မိဂပက္ခီနံ ဥဋ္ဌာပနတော[၁] တေသံ ဝဿိတသဒ္ဒေနာပိ ဝိရဟိတတ္တာ အပ္ပသဒ္ဒေ။ **ရာဇုယျာနေ ဝသာမုဘော**တိ ဗာရာဏသိရညော ဥယျာနေ မယံ ဥဘော ဇနာ တဒါ ဝသာမ။ တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—အတီတေ ဣမသ္မိံ ဧဝ ဘဒ္ဒကပ္ပေ ဗောဓိသတ္တော ဗြဟ္မလောကတော စဝိတွာ အညတရသ္မိံ ကာသိဂါမေ ဧကဿ မဟာဝိဘဝဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ နာမဂ္ဂဟဏသမယေ “ဗောဓိကုမာရော”တိ နာမံ ကရိံသု။ ဝယပ္ပတ္တကာလေ ပနဿ တက္ကသိလံ ဂန္တွာ သဗ္ဗသိပ္ပါနိ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ပစ္စာဂတဿ အနိစ္ဆမာနကဿေဝ မာတာပိတရော သမဇာတိကံ ကုလကုမာရိကံ အာနေသုံ။ သာပိ ဗြဟ္မလောကစုတာဝ ဥတ္တမရူပဓရာ ဒေဝစ္ဆရာပဋိဘာဂါ။ တေသံ အနိစ္ဆမာနာနံ ဧဝ အညမညံ အာဝါဟဝိဝါဟံ ကရိံသု။ ဥဘိန္နမ္ပိ ပန နေသံ ကိလေသသမုဒါစာရော န ဘူတပုဗ္ဗော၊ သာရာဂဝသေန အညမညံ ဩလောကနမ္ပိ နာဟောသိ၊ ကာ ပန ကထာ ဣတရသံသဂ္ဂေ။ ဧဝံ ပရိသုဒ္ဓသီလာ အဟေသုံ။

အပရဘာဂေ မဟာသတ္တော မာတာပိတူသု ကာလံကတေသု တေသံ သရီရကိစ္စံ ကတွာ တံ ပက္ကောသာပေတွာ “ဘဒ္ဒေ တွံ ဣမံ အသီတိကောဋိဓနံ ဂဟေတွာ သုခေန ဇီဝါဟီ”တိ အာဟ။ တွံ ပန အယျပုတ္တာတိ။ မယှံ ဓနေန ကိစ္စံ နတ္ထိ၊ ပဗ္ဗဇိဿာမီတိ။ ကိံ ပန ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဣတ္ထီနမ္ပိ န ဝဋ္ဋတီတိ။ ဝဋ္ဋတိ ဘဒ္ဒေတိ။ တေန ဟိ မယှမ္ပိ ဓနေန ကိစ္စံ နတ္ထိ၊ အဟမ္ပိ ပဗ္ဗဇိဿာမီတိ။ တေ ဥဘောပိ သဗ္ဗံ ဝိဘဝံ ပရိစ္စဇိတွာ မဟာဒါနံ ဒတွာ နိက္ခမိတွာ အရညံ ပဝိသိတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဥဉ္ဆာစရိယာယ ဖလာဖလေဟိ ယာပေန္တာ ပဗ္ဗဇ္ဇာသုခေနေဝ ဒသ သံဝစ္ဆရာနိ ဝသိတွာ လောဏမ္ဗိလသေဝနတ္ထာယ ဇနပဒစာရိကံ စရန္တာ အနုပုဗ္ဗေန ဗာရာဏသိံ ပတွာ ရာဇုယျာနေ ဝသိံသု။ တေန ဝုတ္တံ “ရာဇုယျာနေ ဝသာမုဘော”တိ။

၃၀။ အထေကဒိဝသံ ရာဇာ ဥယျာနကီဠံ ဂတော ဥယျာနဿ ဧကပဿေ ပဗ္ဗဇ္ဇာသုခေန ဝီတိနာမေန္တာနံ တေသံ သမီပဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ပရမပါသာဒိကံ

၁-ဥပဋ္ဌာပနတော (သီ)

uttamarūpadharaṁ paribbājikaṁ olokento kilesavasena paṭibaddhacitto hutvā bodhisattaṁ “ayaṁ te paribbājikā kiṁ hotī”ti pucchi. Tena “na ca kiñci hoti, kevalaṁ ekapabbajjāya pabbajitā, api ca kho pana gihikāle pādaparicārikā ahosī”ti vutte rājā “ayaṁ kiretassa na kiñci hoti, api ca khopanassa gihikāle pādaparicārikā ahosi, yannūnāhaṁ imaṁ antepuraṁ paveseyyaṁ, tenevassa imissā paṭipattiṁ jānissāmī”ti andhabālo tattha attano paṭibaddhacittaṁ nivāretuṁ asakkonto aññataraṁ purisaṁ āṇāpesi “imaṁ paribbājikaṁ rājanivesanaṁ nehī”ti.

So tassa paṭissuṇitvā “adhammo loke vattatī”ti-ādīni vatvā paridevamānaṁ eva taṁ ādāya pāyāsi. Bodhisatto tassā paridevanasaddaṁ sutvā ekavāraṁ oloketvā puna na olokesi. “Sace panāhaṁ vāressāmi, tesu cittaṁ padosetvā mayhaṁ sīlassa antarāyo bhavissatī”ti sīlapāramiṁyeva āvajjento nisīdi. Tena vuttaṁ **“uyyānadassanaṁ gantvā, rājā addasa brāhmaṇin**”ti-ādi.

Tattha **tuyhesā kā kassa bhariyā**ti tuyhaṁ tava esā kā, kiṁ bhariyā, udāhu bhaginī vā samānā kassa aññassa bhariyā.

31. **Na mayhaṁ bhariyā esā**ti kāmañcesā mayhaṁ gihikāle bhariyā ahosi, pabbajitakālato paṭṭhāya na mayhaṁ bhariyā esā, nāpi ahaṁ etissā sāmiko, kevalaṁ pana sahadhammā ekasāsanī, ahampi paribbājako ayampi paribbājikāti samānadhammā paribbājakasāsanena ekasāsanī, sabrahmacārinīti attho.

32. **Tissā sārattagadhito**ti kāmarāgena sāratto hutvā paṭibaddho. **Gāhāpetvāna ceṭake**ti ceṭakehi gaṇhāpetvā ceṭake vā attano rājapurise āṇāpetvā taṁ paribbājikaṁ gaṇhāpetvā. **Nippīḷayanto balasā**ti taṁ anicchamānaṁ eva ākaḍḍhanaparikaḍḍhanādinā nippīḷayanto bādhento, tathāpi agacchantiṁ balasā balakkārena rājapurisehi gaṇhāpetvā attano antepuraṁ pavesesi.

33. **Odapattakiyā**ti udakapattaṁ āmasitvā gahitabhariyā odapattikā nāma, idaṁ vacanaṁ purāṇadutiyikābhāvena upalakkhaṇamattaṁ

ဥတ္တမရူပဓရံ ပရိဗ္ဗာဇိကံ ဩလောကေန္တော ကိလေသဝသေန ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော ဟုတွာ ဗောဓိသတ္တံ “အယံ တေ ပရိဗ္ဗာဇိကာ ကိံ ဟောတီ”တိ ပုစ္ဆိ။ တေန “န စ ကိဉ္စိ ဟောတိ၊ ကေဝလံ ဧကပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတာ၊ အပိ စ ခေါ ပန ဂိဟိကာလေ ပါဒပရိစာရိကာ အဟောသီ”တိ ဝုတ္တေ ရာဇာ “အယံ ကိရေတဿ န ကိဉ္စိ ဟောတိ၊ အပိ စ ခေါပနဿ ဂိဟိကာလေ ပါဒပရိစာရိကာ အဟောသိ၊ ယန္နူနာဟံ ဣမံ အန္တေပုရံ ပဝေသေယျံ၊ တေနေဝဿ ဣမိဿာ ပဋိပတ္တိံ ဇာနိဿာမီ”တိ အန္ဓဗာလော တတ္ထ အတ္တနော ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တံ နိဝါရေတုံ အသက္ကောန္တော အညတရံ ပုရိသံ အာဏာပေသိ “ဣမံ ပရိဗ္ဗာဇိကံ ရာဇနိဝေသနံ နေဟီ”တိ။

သော တဿ ပဋိဿုဏိတွာ “အဓမ္မော လောကေ ဝတ္တတီ”တိအာဒီနိ ဝတွာ ပရိဒေဝမာနံ ဧဝ တံ အာဒါယ ပါယာသိ။ ဗောဓိသတ္တော တဿာ ပရိဒေဝနသဒ္ဒံ သုတွာ ဧကဝါရံ ဩလောကေတွာ ပုန န ဩလောကေသိ။ “သစေ ပနာဟံ ဝါရေဿာမိ၊ တေသု စိတ္တံ ပဒေါသေတွာ မယှံ သီလဿ အန္တရာယော ဘဝိဿတီ”တိ သီလပါရမိံယေဝ အာဝဇ္ဇေန္တော နိသီဒိ။ တေန ဝုတ္တံ “**ဥယျာနဒဿနံ ဂန္တွာ၊ ရာဇာ အဒ္ဒသ ဗြာဟ္မဏိ**”န္တိအာဒိ။

တတ္ထ **တုယှေသာ ကာ ကဿ ဘရိယာ**တိ တုယှံ တဝ ဧသာ ကာ၊ ကိံ ဘရိယာ, ဥဒါဟု ဘဂိနီ ဝါ သမာနာ ကဿ အညဿ ဘရိယာ။

၃၁။ **န မယှံ ဘရိယာ ဧသာ**တိ ကာမဉ္စေသာ မယှံ ဂိဟိကာလေ ဘရိယာ အဟောသိ၊ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ န မယှံ ဘရိယာ ဧသာ၊ နာပိ အဟံ ဧတိဿာ သာမိကော၊ ကေဝလံ ပန သဟဓမ္မာ ဧကသာသနီ၊ အဟမ္ပိ ပရိဗ္ဗာဇကော အယမ္ပိ ပရိဗ္ဗာဇိကာတိ သမာနဓမ္မာ ပရိဗ္ဗာဇကသာသနေန ဧကသာသနီ၊ သဗြဟ္မစာရိနီတိ အတ္ထော။

၃၂။ **တိဿာ သာရတ္တဂဓိတော**တိ ကာမရာဂေန သာရတ္တော ဟုတွာ ပဋိဗဒ္ဓေါ။ **ဂါဟာပေတွာန စေဋကေ**တိ စေဋကေဟိ ဂဏှာပေတွာ စေဋကေ ဝါ အတ္တနော ရာဇပုရိသေ အာဏာပေတွာ တံ ပရိဗ္ဗာဇိကံ ဂဏှာပေတွာ။ **နိပ္ပီဠယန္တော ဗလသာ**တိ တံ အနိစ္ဆမာနံ ဧဝ အာကဍ္ဎနပရိကဍ္ဎနာဒိနာ နိပ္ပီဠယန္တော ဗာဓေန္တော၊ တထာပိ အဂစ္ဆန္တိံ ဗလသာ ဗလက္ကာရေန ရာဇပုရိသေဟိ ဂဏှာပေတွာ အတ္တနော အန္တေပုရံ ပဝေသေသိ။

၃၃။ **ဩဒပတ္တကိယာ**တိ ဥဒကပတ္တံ အာမသိတွာ ဂဟိတဘရိယာ ဩဒပတ္တိကာ နာမ၊ ဣဒံ ဝစနံ ပုရာဏဒုတိယိကာဘာဝေန ဥပလက္ခဏမတ္တံ

daṭṭhabbaṁ, sā panassa brāhmaṇavivāhavasena mātāpitūhi sampaṭipāditā, “odapattakiyā”ti[1] ca bhāvenabhāvalakkhaṇe bhummaṁ. **Sahajā**ti pabbajjājātivasena sahajātā, tenevāha **“ekasāsanī”**ti. “Ekasāsanī”ti ca idaṁ bhummatthe paccattaṁ, ekasāsaniyāti attho. **Nayantiyā**ti nīyantiyā. **Kopo me upapajjathā**ti ayaṁ te gihikāle bhariyā brāhmaṇī sīlavatī, pabbajitakāle ca sabrahmacārinībhāvato sahajātā bhaginī, sā tuyhaṁ purato balakkārena ākaḍḍhitvā nīyati. “Bodhibrāhmaṇa kiṁ te purisabhāvan”ti purisamānena ussāhito cirakālasayito vammikabilato kenaci purisena ghaṭṭito “susū”ti phaṇaṁ karonto āsiviso viya me cittato[2] kopo sahasā vuṭṭhāsi.

34-5. **Sahakope samuppanne**ti kopuppattiyā saha, tassa uppattisamanantaramevāti attho. **Sīlabbatamanussarin**ti attano sīlapāramiṁ āvajjesiṁ. **Tattheva kopaṁ niggaṇhin**ti tasmiṁ eva āsane yathānisinnova taṁ kopaṁ nivāresiṁ. **Nādāsiṁ vaḍḍhitūparī**ti tato ekavāruppattito upari uddhaṁ vaḍḍhituṁ na adāsiṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—kope uppannamatte eva “nanu tvaṁ Bodhiparibbājaka sabbapāramiyo pūretvā sabbaññutaññāṇaṁ paṭivijjhitukāmo, tassa te kimidaṁ sīlamattepi upakkhalanaṁ[3], tayidaṁ gunnaṁ khuramattodake osīdantassa mahāsamuddassa paratīraṁ gaṇhitukāmatā viya hotī”ti attānaṁ paribhāsitvā paṭisaṅkhānabalena tasmiṁ eva khaṇe kopaṁ niggahetvā puna uppajjanavasenassa vaḍḍhituṁ na adāsinti. Tenevāha **“yadi naṁ brāhmaṇin”**ti-ādi.

Tassattho—taṁ paribbājikaṁ brāhmaṇiṁ so rājā vā añño vā[4] koci tiṇhāyapi nisitāya sattiyā koṭṭeyya, khaṇḍākhaṇḍikaṁ yadi chindeyya, evaṁ santepi sīlaṁ attano sīlapāramiṁ neva bhindeyyaṁ, kasmā? Bodhiyā eva kāraṇā, sabbattha akhaṇḍitasīleneva sakkā sammāsambodhiṁ pāpuṇituṁ, na itarenāti.

1. Odapattakiniyāti (Sī)
2. Mettacittato (Sī, Ka)
3. Upalakkhaṇaṁ (Sī)
4. Amacco vā (Sī)

ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ သာ ပနဿ ဗြာဟ္မဏဝိဝါဟဝသေန မာတာပိတူဟိ သမ္ပဋိပါဒိတာ၊ “ဩဒပတ္တကိယာ”တိ[၁] စ ဘာဝေနဘာဝလက္ခဏေ ဘုမ္မံ။ **သဟဇာ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာဇာတိဝသေန သဟဇာတာ၊ တေနေဝါဟ **“ဧကသာသနီ”**တိ။ “ဧကသာသနီ”တိ စ ဣဒံ ဘုမ္မတ္ထေ ပစ္စတ္တံ၊ ဧကသာသနိယာတိ အတ္ထော။ **နယန္တိယာ**တိ နီယန္တိယာ။ **ကောပေါ မေ ဥပပဇ္ဇထာ**တိ အယံ တေ ဂိဟိကာလေ ဘရိယာ ဗြာဟ္မဏီ သီလဝတီ၊ ပဗ္ဗဇိတကာလေ စ သဗြဟ္မစာရိနီဘာဝတော သဟဇာတာ ဘဂိနီ၊ သာ တုယှံ ပုရတော ဗလက္ကာရေန အာကဍ္ဎိတွာ နီယတိ။ “ဗောဓိဗြာဟ္မဏ ကိံ တေ ပုရိသဘာဝ”န္တိ ပုရိသမာနေန ဥဿာဟိတော စိရကာလသယိတော ဝမ္မိကဗိလတော ကေနစိ ပုရိသေန ဃဋ္ဋိတော “သုသူ”တိ ဖဏံ ကရောန္တော အာသိဝိသော ဝိယ မေ စိတ္တတော[၂] ကောပေါ သဟသာ ဝုဋ္ဌာသိ။

၃၄-၅။ **သဟကောပေ သမုပ္ပန္နေ**တိ ကောပုပ္ပတ္တိယာ သဟ၊ တဿ ဥပ္ပတ္တိသမနန္တရမေဝါတိ အတ္ထော။ **သီလဗ္ဗတမနုဿရိ**န္တိ အတ္တနော သီလပါရမိံ အာဝဇ္ဇေသိံ။ **တတ္ထေဝ ကောပံ နိဂ္ဂဏှိ**န္တိ တသ္မိံ ဧဝ အာသနေ ယထာနိသိန္နောဝ တံ ကောပံ နိဝါရေသိံ။ **နာဒါသိံ ဝဍ္ဎိတူပရီ**တိ တတော ဧကဝါရုပ္ပတ္တိတော ဥပရိ ဥဒ္ဓံ ဝဍ္ဎိတုံ န အဒါသိံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ကောပေ ဥပ္ပန္နမတ္တေ ဧဝ “နနု တွံ ဗောဓိပရိဗ္ဗာဇက သဗ္ဗပါရမိယော ပူရေတွာ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုကာမော၊ တဿ တေ ကိမိဒံ သီလမတ္တေပိ ဥပက္ခလနံ[၃]၊ တယိဒံ ဂုန္နံ ခုရမတ္တောဒကေ ဩသီဒန္တဿ မဟာသမုဒ္ဒဿ ပရတီရံ ဂဏှိတုကာမတာ ဝိယ ဟောတီ”တိ အတ္တာနံ ပရိဘာသိတွာ ပဋိသင်္ခါနဗလေန တသ္မိံ ဧဝ ခဏေ ကောပံ နိဂ္ဂဟေတွာ ပုန ဥပ္ပဇ္ဇနဝသေနဿ ဝဍ္ဎိတုံ န အဒါသိန္တိ။ တေနေဝါဟ **“ယဒိ နံ ဗြာဟ္မဏိ”**န္တိအာဒိ။

တဿတ္ထော—တံ ပရိဗ္ဗာဇိကံ ဗြာဟ္မဏိံ သော ရာဇာ ဝါ အညော ဝါ[၄] ကောစိ တိဏှာယပိ နိသိတာယ သတ္တိယာ ကောဋ္ဋေယျ၊ ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ ယဒိ ဆိန္ဒေယျ၊ ဧဝံ သန္တေပိ သီလံ အတ္တနော သီလပါရမိံ နေဝ ဘိန္ဒေယျံ၊ ကသ္မာ? ဗောဓိယာ ဧဝ ကာရဏာ၊ သဗ္ဗတ္ထ အခဏ္ဍိတသီလေနေဝ သက္ကာ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိတုံ၊ န ဣတရေနာတိ။

၁-ဩဒပတ္တကိနိယာတိ (သီ)
၂-မေတ္တစိတ္တတော (သီ၊ က)
၃-ဥပလက္ခဏံ (သီ)
၄-အမစ္စော ဝါ (သီ)

36. **Na me sā brāhmaṇī dessā**ti sā brāhmaṇī jātiyā gottena kulappadesena ācārasampattiyā ciraparicayena pabbajjādiguṇasampattiyā cāti sabbappakārena na me dessā na appiyā, etissā mama appiyabhāvo koci natthi. **Napi me balaṁ na vijjatī**ti mayhampi balaṁ na na vijjati, atthi eva. Ahaṁ nāgabalo thāmasampanno, icchamāno sahasā vuṭṭhahitvā taṁ ākaḍḍhante purise nippothetvā taṁ gahetvā yathicchitaṭṭhānaṁ gantuṁ samatthoti dasseti. **Sabbaññutaṁ piyaṁ mayhan**ti tato paribbājikato sataguṇena sahassaguṇena satasahassaguṇena sabbaññutaññāṇameva mayhaṁ piyaṁ. **Tasmā sīlānurakkhissan**ti tena kāraṇena sīlameva anurakkhissaṁ.

Atha so rājā uyyāne papañcaṁ akatvāva sīghataraṁ gantvā taṁ paribbājikaṁ pakkosāpetvā mahantena yasena nimantesi. Sā yasassa aguṇaṁ pabbajjāya guṇaṁ attano bodhisattassa ca mahantaṁ bhogakkhandhaṁ pahāya saṁvegena pabbajitabhāvañca kathesi. Rājā kenaci pariyāyena tassā manaṁ alabhanto cintesi "ayaṁ paribbājikā sīlavatī kalyāṇadhammā, sopi paribbājako imāya ākaḍḍhitvā nīyamānāya na kiñci vippakāraṁ dassesi, sabbattha nirapekkhacitto, na kho pana metaṁ patirūpaṁ, yaṁ evarūpesu guṇavantesu vippakāro, yannūnāhaṁ imaṁ paribbājikaṁ gahetvā uyyānaṁ gantvā imaṁ, tañca paribbājakaṁ khamāpeyyan"ti. Evaṁ pana cintetvā "paribbājikaṁ uyyānaṁ ānethā"ti purise āṇāpetvā sayaṁ paṭhamataraṁ gantvā bodhisattaṁ upasaṅkamitvā pucchi "bho pabbajita kiṁ mayā tāya paribbājikāya nīyamānāya kopo te uppajjitthā"ti. Mahāsatto āha—

"Uppajji me na muccittha, na me muccittha jīvato.
Rajaṁva vipulā vuṭṭhi, khippameva nivārayin"ti[1].

Taṁ sutvā rājā "kiṁ nu kho esa kopameva sandhāya vadati, udāhu aññaṁ kiñci sippādikan"ti cintetvā puna pucchi—

"Kiṁ te uppajji no mucci, kiṁ te no mucci jīvato.
Rajaṁva vipulā vuṭṭhi, katamaṁ taṁ nivārayī"ti[1].

---

1. Khu 5. 207 piṭṭhe.

၃၆။ **န မေ သာ ဗြာဟ္မဏီ ဒေဿာ**တိ သာ ဗြာဟ္မဏီ ဇာတိယာ ဂေါတ္တေန ကုလပ္ပဒေသေန အာစာရသမ္ပတ္တိယာ စိရပရိစယေန ပဗ္ဗဇ္ဇာဒိဂုဏသမ္ပတ္တိယာ စာတိ သဗ္ဗပ္ပကာရေန န မေ ဒေဿာ န အပ္ပိယာ၊ ဧတိဿာ မမ အပ္ပိယဘာဝေါ ကောစိ နတ္ထိ။ **နပိ မေ ဗလံ န ဝိဇ္ဇတီ**တိ မယှမ္ပိ ဗလံ န န ဝိဇ္ဇတိ၊ အတ္ထိ ဧဝ။ အဟံ နာဂဗလော ထာမသမ္ပန္နော၊ ဣစ္ဆမာနော သဟသာ ဝုဋ္ဌဟိတွာ တံ အာကဍ္ဎန္တေ ပုရိသေ နိပ္ပောထေတွာ တံ ဂဟေတွာ ယထိစ္ဆိတဋ္ဌာနံ ဂန္တုံ သမတ္ထောတိ ဒဿေတိ။ **သဗ္ဗညုတံ ပိယံ မယှန္တိ** တတော ပရိဗ္ဗာဇိကတော သတဂုဏေန သဟဿဂုဏေန သတသဟဿဂုဏေန သဗ္ဗညုတညာဏမေဝ မယှံ ပိယံ။ **တသ္မာ သီလာနုရက္ခိဿန္တိ** တေန ကာရဏေန သီလမေဝ အနုရက္ခိဿံ။

အထ သော ရာဇာ ဥယျာနေ ပပဉ္စံ အကတွာဝ သီဃတရံ ဂန္တွာ တံ ပရိဗ္ဗာဇိကံ ပက္ကောသာပေတွာ မဟန္တေန ယသေန နိမန္တေသိ။ သာ ယသဿ အဂုဏံ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဂုဏံ အတ္တနော ဗောဓိသတ္တဿ စ မဟန္တံ ဘောဂက္ခန္ဓံ ပဟာယ သံဝေဂေန ပဗ္ဗဇိတဘာဝဉ္စ ကထေသိ။ ရာဇာ ကေနစိ ပရိယာယေန တဿာ မနံ အလဘန္တော စိန္တေသိ "အယံ ပရိဗ္ဗာဇိကာ သီလဝတီ ကလျာဏဓမ္မာ၊ သောပိ ပရိဗ္ဗာဇကော ဣမာယ အာကဍ္ဎိတွာ နီယမာနာယ န ကိဉ္စိ ဝိပ္ပကာရံ ဒဿေသိ၊ သဗ္ဗတ္ထ နိရပေက္ခစိတ္တော၊ န ခေါ ပန မေတံ ပတိရူပံ၊ ယံ ဧဝရူပေသု ဂုဏဝန္တေသု ဝိပ္ပကာရော၊ ယန္နူနာဟံ ဣမံ ပရိဗ္ဗာဇိကံ ဂဟေတွာ ဥယျာနံ ဂန္တွာ ဣမံ, တဉ္စ ပရိဗ္ဗာဇကံ ခမာပေယျ"န္တိ။ ဧဝံ ပန စိန္တေတွာ "ပရိဗ္ဗာဇိကံ ဥယျာနံ အာနေထာ"တိ ပုရိသေ အာဏာပေတွာ သယံ ပဌမတရံ ဂန္တွာ ဗောဓိသတ္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိ "ဘော ပဗ္ဗဇိတ ကိံ မယာ တာယ ပရိဗ္ဗာဇိကာယ နီယမာနာယ ကောပေါ တေ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထာ"တိ။ မဟာသတ္တော အာဟ—

"ဥပ္ပဇ္ဇိ မေ န မုစ္စိတ္ထ၊ န မေ မုစ္စိတ္ထ ဇီဝတော။
ရဇံဝ ဝိပုလာ ဝုဋ္ဌိ၊ ခိပ္ပမေဝ နိဝါရယိ"န္တိ[1]။

တံ သုတွာ ရာဇာ "ကိံ နု ခေါ ဧသ ကောပမေဝ သန္ဓာယ ဝဒတိ၊ ဥဒါဟု အညံ ကိဉ္စိ သိပ္ပါဒိက"န္တိ စိန္တေတွာ ပုန ပုစ္ဆိ—

"ကိံ တေ ဥပ္ပဇ္ဇိ နော မုစ္စိ၊ ကိံ တေ နော မုစ္စိ ဇီဝတော။
ရဇံဝ ဝိပုလာ ဝုဋ္ဌိ၊ ကတမံ တံ နိဝါရယီ"တိ[1]။

၁-ခု ၅-၂၀၇-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **uppajjī**ti ekavāraṁ uppajji, na puna uppajji. **Na muccitthā**ti kāyavacīvikāruppādanavasena pana na muccittha, na naṁ bahi pavattituṁ vissajjesinti attho. **Rajaṁva vipulā vuṭṭhī**ti yathā nāma gimhānaṁ pacchime māse uppannaṁ rajaṁ vipulā akālavuṭṭhidhārā[1] ṭhānaso nivāreti, evaṁ taṁ vūpasamento **nivārayiṁ**, nivāresinti attho.

Athassa mahāpuriso nānappakārena kodhe ādīnavaṁ pakāsento—

“Yamhi jāte na passati, ajāte sādhu passati.
So me uppajji no mucci, kodho dummedhagocaro.

Yena jātena nandanti, amittā dukkhamesino.
So me uppajji no mucci, kodho dummedhagocaro.

Yasmiñca jāyamānamhi, sadatthaṁ nāvabujjhati.
So me uppajji no mucci, kodho dummedhagocaro.

Yenābhibhūto kusalaṁ jahāti,
Parakkare vipulañcāpi atthaṁ.
Sa bhīmaseno balavā pamaddī,
Kodho mahārāja na me amuccatha.

Kaṭṭhasmiṁ manthamānasmiṁ, pāvako nāma jāyati.
Tameva kaṭṭhaṁ ḍahati, yasmā so jāyate gini.

Evaṁ mandassa posassa, bālassa avijānato.
Sārambhā jāyate kodho, sapi teneva ḍayhati.

Aggīva tiṇakaṭṭhasmiṁ, kodho yassa pavaḍḍhati.
Nihīyati tassa yaso, kāḷapakkheva candimā.

Anindho dhūmaketūva, kodho yassū’pasammati.
Āpūrati tassa yaso, sukkapakkheva candimā”ti[2]—

imāhi gāthāhi dhammaṁ desesi.

---

1. Akālavuṭṭhi (Ka) 2. Khu 5. 207 piṭṭhādīsu.

တတ္ထ **ဥပ္ပဇ္ဇီ**တိ ဧကဝါရံ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ န ပုန ဥပ္ပဇ္ဇိ။ **န မုစ္စိတ္ထာ**တိ ကာယဝစီဝိကာရုပ္ပါဒနဝသေန ပန န မုစ္စိတ္ထ၊ န နံ ဗဟိ ပဝတ္တိတုံ ဝိဿဇ္ဇေသိန္တိ အတ္ထော။ **ရဇံဝ ဝိပုလာ ဝုဋ္ဌီ**တိ ယထာ နာမ ဂိမှာနံ ပစ္ဆိမေ မာသေ ဥပ္ပန္နံ ရဇံ ဝိပုလာ အကာလဝုဋ္ဌိဓာရာ[1] ဌာနသော နိဝါရေတိ၊ ဧဝံ တံ ဝူပသမေန္တော **နိဝါရယိံ**၊ နိဝါရေသိန္တိ အတ္ထော။

အထဿ မဟာပုရိသော နာနပ္ပကာရေန ကောဓေ အာဒီနဝံ ပကာသေန္တော—

“ယမှိ ဇာတေ န ပဿတိ၊ အဇာတေ သာဓု ပဿတိ။
သော မေ ဥပ္ပဇ္ဇိ နော မုစ္စိ၊ ကောဓော ဒုမ္မေဓဂေါစရော။

ယေန ဇာတေန နန္ဒန္တိ၊ အမိတ္တာ ဒုက္ခမေသိနော။
သော မေ ဥပ္ပဇ္ဇိ နော မုစ္စိ၊ ကောဓော ဒုမ္မေဓဂေါစရော။

ယသ္မိဉ္စ ဇာယမာနမှိ၊ သဒတ္ထံ နာဝဗုဇ္ဈတိ။
သော မေ ဥပ္ပဇ္ဇိ နော မုစ္စိ၊ ကောဓော ဒုမ္မေဓဂေါစရော။

ယေနာဘိဘူတော ကုသလံ ဇဟာတိ၊
ပရက္ကရေ ဝိပုလဉ္စာပိ အတ္ထံ။
သ ဘီမသေနော ဗလဝါ ပမဒ္ဒီ၊
ကောဓော မဟာရာဇ န မေ အမုစ္စထ။

ကဋ္ဌသ္မိံ မန္ထမာနသ္မိံ၊ ပါဝကော နာမ ဇာယတိ။
တမေဝ ကဋ္ဌံ ဍဟတိ၊ ယသ္မာ သော ဇာယတေ ဂိနိ။

ဧဝံ မန္ဒဿ ပေါသဿ၊ ဗာလဿ အဝိဇာနတော။
သာရမ္ဘာ ဇာယတေ ကောဓော၊ သပိ တေနေဝ ဍယှတိ။

အဂ္ဂီဝ တိဏကဋ္ဌသ္မိံ၊ ကောဓော ယဿ ပဝဍ္ဎတိ။
နိဟီယတိ တဿ ယသော၊ ကာဠပက္ခေဝ စန္ဒိမာ။

အနိန္ဓော ဓူမကေတူဝ၊ ကောဓော ယဿူ’ပသမ္မတိ။
အာပူရတိ တဿ ယသော၊ သုက္ကပက္ခေဝ စန္ဒိမာ”တိ[2]—

ဣမာဟိ ဂါထာဟိ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။

၁-အကာလဝုဋ္ဌိ (က) ၂-ခု ၅-၂၀၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Tattha **na passatī**ti attatthampi na passati, pageva paratthaṁ. **Sādhu passatī**ti attatthaṁ paratthaṁ ubhayatthañca sammadeva passati. **Dummedhagocaro**ti nippaññānaṁ visayabhūto, nippañño vā gocaro āhāro indhanaṁ etassāti dummedhagocaro. **Dukkhamesino**ti dukkhaṁ icchantā. **Sadatthan**ti attano atthaṁ vuḍḍhiṁ. **Parakkare**ti apaneyya vināseyya. **Sabhīmaseno**ti so bhīmāya bhayajananiyā mahatiyā kilesasenāya samannāgato. **Pamaddī**ti balavabhāvena satte pamaddanasīlo. **Na me amuccathā**ti mama santikā mokkhaṁ na labhi, abbhantare eva damito, nibbisevano katoti attho. Khīraṁ viya vā muhuttaṁ dadhibhāvena cittena patiṭṭhahitthātipi attho.

Manthamānasminti araṇisahite mathiyamāne. "Mathamānasmin"tipi pāṭho. **Yasmā**ti yato kaṭṭhā. **Ginī**ti aggi. **Bālassa avijānato**ti bālassa ajānantassa. **Sārambhā jāyate**ti karaṇuttariyakaraṇalakkhaṇā[1] sārambhā araṇimanthanato viya pāvako kodho jāyate. **Sapi tenevā**ti sopi bālo teneva kodhena kaṭṭhaṁviya agginā ḍayhati. **Anindho dhūmaketūvā**ti anindhano aggi viya. **Tassā**ti tassa adhivāsanakhantiyā samannāgatassa puggalassa **sukkapakkhe** cando viya laddho **yaso** aparāparaṁ **āpūratī**ti.

Rājā mahāsattassa dhammakathaṁ sutvā mahāpurisaṁ paribbājikampi rājagehato āgataṁ khamāpetvā "tumhe pabbajjāsukhaṁ anubhavantā idheva uyyāne vasatha, ahaṁ vo dhammikaṁ rakkhāvaraṇaguttiṁ karissāmī"ti vatvā vanditvā pakkāmi. Te ubhopi tattheva vasiṁsu. Aparabhāge paribbājikā kālamakāsi. Bodhisatto Himavantaṁ pavisitvā jhānābhiññāyo nibbattetvā āyupariyosāne brahmalokaparāyano ahosi. Tadā paribbājikā Rāhulamātā ahosi, rājā Ānandatthero, Bodhiparibbājako Lokanātho.

Tassa idhāpi yathārahaṁ sesapāramiyo niddhāretabbā. Tathā mahantaṁ bhogakkhandhaṁ mahantañca ñātiparivaṭṭaṁ pahāya mahābhinikkhamanasadisaṁ gehato nikkhamanaṁ, tathā nikkhamitvā pabbajitassa bahujanasammatassa sato paramappicchatāya kulesu ca gaṇesu ca alaggatā, accantameva

1. Karaṇuttariyalakkhaṇā (Ka)

တတ္ထ **န ပဿတီ**တိ အတ္တတ္ထမ္ပိ န ပဿတိ, ပဂေဝ ပရတ္ထံ။ **သာဓု ပဿတီ**တိ အတ္တတ္ထံ ပရတ္ထံ ဥဘယတ္ထဉ္စ သမ္မဒေဝ ပဿတိ။ **ဒုမ္မေဓဂေါစရော**တိ နိပ္ပညာနံ ဝိသယဘူတော၊ နိပ္ပညော ဝါ ဂေါစရော အာဟာရော ဣန္ဓနံ ဧတဿာတိ ဒုမ္မေဓဂေါစရော။ **ဒုက္ခမေသိနော**တိ ဒုက္ခံ ဣစ္ဆန္တာ။ **သဒတ္ထ**န္တိ အတ္တနော အတ္ထံ ဝုဍ္ဎိံ။ **ပရက္ကရေ**တိ အပနေယျ ဝိနာသေယျ။ **သဘီမသေနော**တိ သော ဘီမာယ ဘယဇနနိယာ မဟတိယာ ကိလေသသေနာယ သမန္နာဂတော။ **ပမဒ္ဒီ**တိ ဗလဝဘာဝေန သတ္တေ ပမဒ္ဒနသီလော။ **န မေ အမုစ္စထာ**တိ မမ သန္တိကာ မောက္ခံ န လဘိ၊ အဗ္ဘန္တရေ ဧဝ ဒမိတော၊ နိဗ္ဗိသေဝနော ကတောတိ အတ္ထော။ ခီရံ ဝိယ ဝါ မုဟုတ္တံ ဒဓိဘာဝေန စိတ္တေန ပတိဋ္ဌဟိတ္ထာတိပိ အတ္ထော။

မန္ထမာနသ္မိန္တိ အရဏိသဟိတေ မထိယမာနေ။ "မထမာနသ္မိ"န္တိပိ ပါဠော။ **ယသ္မာ**တိ ယတော ကဋ္ဌာ။ **ဂိနီ**တိ အဂ္ဂိ။ **ဗာလဿ အဝိဇာနတော**တိ ဗာလဿ အဇာနန္တဿ။ **သာရမ္ဘာ ဇာယတေ**တိ ကရဏုတ္တရိယကရဏလက္ခဏာ[1] သာရမ္ဘာ အရဏိမန္ထနတော ဝိယ ပါဝကော ကောဓော ဇာယတေ။ **သပိ တေနေဝါ**တိ သောပိ ဗာလော တေနေဝ ကောဓေန ကဋ္ဌံဝိယ အဂ္ဂိနာ ဍယှတိ။ **အနိန္ဓော ဓူမကေတူဝါ**တိ အနိန္ဓနော အဂ္ဂိ ဝိယ။ **တဿာ**တိ တဿ အဓိဝါသနခန္တိယာ သမန္နာဂတဿ ပုဂ္ဂလဿ **သုက္ကပက္ခေ** စန္ဒော ဝိယ လဒ္ဓေါ **ယသော** အပရာပရံ **အာပူရတီ**တိ။

ရာဇာ မဟာသတ္တဿ ဓမ္မကထံ သုတွာ မဟာပုရိသံ ပရိဗ္ဗာဇိကမ္ပိ ရာဇဂေဟတော အာဂတံ ခမာပေတွာ "တုမှေ ပဗ္ဗဇ္ဇာသုခံ အနုဘဝန္တာ ဣဓေဝ ဥယျာနေ ဝသထ၊ အဟံ ဝေါ ဓမ္မိကံ ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိံ ကရိဿာမီ"တိ ဝတွာ ဝန္ဒိတွာ ပက္ကာမိ။ တေ ဥဘောပိ တတ္ထေဝ ဝသိံသု။ အပရဘာဂေ ပရိဗ္ဗာဇိကာ ကာလမကာသိ။ ဗောဓိသတ္တော ဟိမဝန္တံ ပဝိသိတွာ ဈာနာဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ အာယုပရိယောသာနေ ဗြဟ္မလောကပရာယနော အဟောသိ။ တဒါ ပရိဗ္ဗာဇိကာ ရာဟုလမာတာ အဟောသိ၊ ရာဇာ အာနန္ဒတ္ထေရော၊ ဗောဓိပရိဗ္ဗာဇကော လောကနာထော။

တဿ ဣဓာပိ ယထာရဟံ သေသပါရမိယော နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ မဟန္တံ ဘောဂက္ခန္ဓံ မဟန္တဉ္စ ဉာတိပရိဝဋ္ဋံ ပဟာယ မဟာဘိနိက္ခမနသဒိသံ ဂေဟတော နိက္ခမနံ၊ တထာ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိတဿ ဗဟုဇနသမ္မတဿ သတော ပရမပ္ပိစ္ဆတာယ ကုလေသု စ ဂဏေသု စ အလဂ္ဂတာ၊ အစ္စန္တမေဝ

၁-ကရဏုတ္တရိယလက္ခဏာ (က)

lābhasakkārajigucchāya pavivekābhirati, atisayavatī ca abhisallekhavutti, tathārūpāya sīlavatiyā kalyāṇadhammāya paribbājikāya ananuññātāya[1] attano purato balakkārena parāmasiyamānāya sīlapāramiṁ āvajjetvā vikārānāpatti, katāparādhe ca tasmiṁ rājini upagate hitacittataṁ mettacittataṁ upaṭṭhapetvā diṭṭhadhammikasamparāyikehi samanusāsananti evamādayo idha mahāpurisassa guṇānubhāvā vibhāvetabbā. Tenetaṁ vuccati "evaṁ acchariyā hete -pa- dhammassa anudhammato"ti.

Cūḷabodhicariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Mahiṁsarājacariyāvaṇṇanā

37. Pañcame **mahiṁso pavanacārako**ti mahāvanacārī vanamahiṁso **yadā homī**ti yojanā. **Pavaḍḍhakāyo**ti vayasampattiyā[2] aṅgapaccaṅgānañca thūlabhāvena abhivaḍḍhakāyo. **Balavā**ti mahābalo thāmasampanno. **Mahanto**ti vipulasarīro. Hatthikalabhappamāṇo[3] kira tadā bodhisattassa kāyo hoti. **Bhīmadassano**ti mahāsarīratāya vanamahiṁsajātitāya ca sīlaṁ ajānantānaṁ bhayaṁ jananato bhayānakadassano.

38. **Pabbhāre**ti olambakasilākucchiyaṁ. **Dakāsaye**ti jalāsayasamīpe. **Hotettha ṭhānan**ti ettha mahāvane yo **koci** padeso vanamahiṁsānaṁ tiṭṭhanaṭṭhānaṁ hoti. **Tahiṁ tahin**ti tattha tattha.

39. **Vicaranto**ti vihāraphāsukaṁ vīmaṁsituṁ vicaranto. **Ṭhānaṁ addasa bhaddakan**ti evaṁ vicaranto tasmiṁ mahāraññe bhaddakaṁ mayhaṁ phāsukaṁ rukkhamūlaṭṭhānaṁ addakkhiṁ. Disvā ca **taṁ ṭhānaṁ upagantvāna, tiṭṭhāmi ca sayāmi ca** gocaraṁ gahetvā divā taṁ rukkhamūlaṭṭhānaṁ gantvā ṭhānasayanehi vītināmemīti dasseti.

40. Tadā kira bodhisatto Himavantappadese mahiṁsayoniyaṁ nibbattitvā vayappatto thāmasampanno mahāsarīro hatthikalabhappamāṇo

1. Aññātakāya (Sī) 2. Vayappattiyā (Sī) 3. Hatthikkhandhappamāṇo (Sī)

လာဘသက္ကာရဇိဂုစ္ဆာယ ပဝိဝေကာဘိရတိ၊ အတိသယဝတီ စ အဘိသလ္လေခဝုတ္တိ၊ တထာရူပါယ သီလဝတိယာ ကလျာဏဓမ္မာယ ပရိဗ္ဗာဇိကာယ အနနုညာတာယ[1] အတ္တနော ပုရတော ဗလက္ကာရေန ပရာမသိယမာနာယ သီလပါရမိံ အာဝဇ္ဇေတွာ ဝိကာရာနာပတ္တိ၊ ကတာပရာဓေ စ တသ္မိံ ရာဇိနိ ဥပဂတေ ဟိတစိတ္တတံ မေတ္တစိတ္တတံ ဥပဋ္ဌပေတွာ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကေဟိ သမနုသာသနန္တိ ဧဝမာဒယော ဣဓ မဟာပုရိသဿ ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ "ဧဝံ အစ္ဆရိယာ ဟေတေ။ပ။ ဓမ္မဿ အနုဓမ္မတော"တိ။

စူဠဗောဓိစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-မဟိံသရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ

၃၇။ ပဉ္စမေ **မဟိံသော ပဝနစာရကော**တိ မဟာဝနစာရီ ဝနမဟိံသော **ယဒါ ဟောမီ**တိ ယောဇနာ။ **ပဝဍ္ဎကာယော**တိ ဝယသမ္ပတ္တိယာ[2] အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနဉ္စ ထူလဘာဝေန အဘိဝဍ္ဎကာယော။ **ဗလဝါ**တိ မဟာဗလော ထာမသမ္ပန္နော။ **မဟန္တော**တိ ဝိပုလသရီရော။ ဟတ္ထိကလဘပ္ပမာဏော[3] ကိရ တဒါ ဗောဓိသတ္တဿ ကာယော ဟောတိ။ **ဘီမဒဿနော**တိ မဟာသရီရတာယ ဝနမဟိံသဇာတိတာယ စ သီလံ အဇာနန္တာနံ ဘယံ ဇနနတော ဘယာနကဒဿနော။

၃၈။ **ပဗ္ဘာရေ**တိ ဩလမ္ဗကသိလာကုစ္ဆိယံ။ **ဒကာသယေ**တိ ဇလာသယသမီပေ။ **ဟောတေတ္ထ ဌာန**န္တိ ဧတ္ထ မဟာဝနေ ယော **ကောစိ** ပဒေသော ဝနမဟိံသာနံ တိဋ္ဌနဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ **တဟိံ တဟိ**န္တိ တတ္ထ တတ္ထ။

၃၉။ **ဝိစရန္တော**တိ ဝိဟာရဖာသုကံ ဝီမံသိတုံ ဝိစရန္တော။ **ဌာနံ အဒ္ဒသ ဘဒ္ဒက**န္တိ ဧဝံ ဝိစရန္တော တသ္မိံ မဟာရညေ ဘဒ္ဒကံ မယှံ ဖာသုကံ ရုက္ခမူလဋ္ဌာနံ အဒ္ဒက္ခိံ။ ဒိသွာ စ **တံ ဌာနံ ဥပဂန္တွာန၊ တိဋ္ဌာမိ စ သယာမိ စ** ဂေါစရံ ဂဟေတွာ ဒိဝါ တံ ရုက္ခမူလဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဌာနသယနေဟိ ဝီတိနာမေမီတိ ဒဿေတိ။

၄၀။ တဒါ ကိရ ဗောဓိသတ္တော ဟိမဝန္တပ္ပဒေသေ မဟိံသယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော ထာမသမ္ပန္နော မဟာသရီရော ဟတ္ထိကလဘပ္ပမာဏော

၁-အညာတကာယ (သီ) ၂-ဝယပ္ပတ္တိယာ (သီ) ၃-ဟတ္ထိက္ခန္ဓပ္ပမာဏော (သီ)

pabbatapāda[1] pabbhāragiriduggavanaghaṭādīsu vicaranto ekaṁ phāsukaṁ mahārukkhamūlaṁ disvā gocaraṁ gahetvā divā tattha vasati. Atheko lolamakkaṭo rukkhā otaritvā mahāsattassa piṭṭhiṁ abhiruhitvā uccārapassāvaṁ katvā siṅgesu gaṇhitvā olambanto naṅguṭṭhe gahetvā dolāyanto kīḷi. Bodhisatto khantimettānuddayasampadāya taṁ tassa anācāraṁ na manasākāsi. Makkaṭo punappunaṁ tatheva karoti. Tena vuttaṁ "**athettha kapi māgantvā**"ti-ādi.

Tattha **kapi māgantvā**ti kapi āgantvā, ma-kāro padasandhikaro. **Pāpo**ti lāmako. **Anariyo**ti anaye iriyanena aye ca na iriyanena anariyo, nihīnācāroti attho. **Lahū**ti lolo. **Khandhe**ti khandhappadese. **Muttetī**ti passāvaṁ karoti. **Ohadetī**ti[2] karīsaṁ ossajjati. **Tan**ti taṁ maṁ, tadā mahiṁsabhūtaṁ maṁ.

41. **Sakimpi divasan**ti ekadivasampi dūseti maṁ sabbakālampi. Tenāha "dūseti maṁ sabbakālan"ti. Na kevalañca dutiyatatiyacatutthadivasamattaṁ, atha kho sabbakālampi maṁ passāvādīhi dūseti. Yadā yadā muttādīni kātukāmo, tadā tadā mayhameva upari karotīti dasseti. **Upaddutoti** bādhito, tena siṅgesu olambanādinā muttādi-asucimakkhaṇena tassa ca apaharaṇatthaṁ anekavāraṁ siṅgakoṭīhi vālaggena ca anekavāraṁ kaddamapaṁsumissakaṁ udakaṁ siñcitvā dhovanena ca nippīḷito homīti attho.

42. **Yakkho**ti tasmiṁ rukkhe adhivatthā devatā. **Maṁ idamabravī**ti rukkhakkhandhe ṭhatvā "mahiṁsarāja kasmā imassa duṭṭhamakkaṭassa avamānaṁ sahasī"ti imamatthaṁ pakāsento **nāsehetaṁ chavaṁ pāpaṁ, siṅgehi ca khurehi cā**ti idaṁ vacanaṁ maṁ abhāsi.

43. **Evaṁ vutte tadā yakkhe**ti tadā tasmiṁ kāle tasmiṁ yakkhe evaṁ vutte sati. **Ahaṁ taṁ idamabravin**ti ahaṁ taṁ yakkhaṁ idaṁ idāni vakkhamānaṁ abraviṁ abhāsiṁ. **Kuṇapenā**ti kilesāsucipaggharaṇena sucijātikānaṁ sādhūnaṁ paramajigucchanīyatāya atiduggandhavāyanena[3] ca kuṇapasadisatāya kuṇapena. **Pāpenā**ti pāṇātipātapāpena. **Anariyenā**ti

1. Pabbatapāde (Ka) 2. Ohanetīti (Sī, Ka) 3. Akittiduggandhavāyanena (Sī)

ပဗ္ဗတပါဒ[၁] ပဗ္ဘာရဂိရိဒုဂ္ဂဝနဃဋာဒီသု ဝိစရန္တော ဧကံ ဖာသုကံ မဟာရုက္ခမူလံ ဒိသွာ ဂေါစရံ ဂဟေတွာ ဒိဝါ တတ္ထ ဝသတိ။ အထေကော လောလမက္ကဋော ရုက္ခာ ဩတရိတွာ မဟာသတ္တဿ ပိဋ္ဌိံ အဘိရုဟိတွာ ဥစ္စာရပဿာဝံ ကတွာ သိင်္ဂေသု ဂဏှိတွာ ဩလမ္ဗန္တော နင်္ဂုဋ္ဌေ ဂဟေတွာ ဒေါလာယန္တော ကီဠိ။ ဗောဓိသတ္တော ခန္တိမေတ္တာနုဒ္ဒယသမ္ပဒါယ တံ တဿ အနာစာရံ န မနသာကာသိ။ မက္ကဋော ပုနပ္ပုနံ တထေဝ ကရောတိ။ တေန ဝုတ္တံ "**အထေတ္ထ ကပိ မာဂန္တွာ**"တိအာဒိ။

တတ္ထ **ကပိ မာဂန္တွာ**တိ ကပိ အာဂန္တွာ၊ မ-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ **ပါပေါ**တိ လာမကော။ **အနရိယော**တိ အနယေ ဣရိယနေန အယေ စ န ဣရိယနေန အနရိယော၊ နိဟီနာစာရောတိ အတ္ထော။ **လဟူ**တိ လောလော။ **ခန္ဓေ**တိ ခန္ဓပ္ပဒေသေ။ **မုတ္တေတီ**တိ ပဿာဝံ ကရောတိ။ **ဩဟဒေတီ**တိ[၂] ကရီသံ ဩဿဇ္ဇတိ။ **တန္တိ** တံ မံ၊ တဒါ မဟိံသဘူတံ မံ။

၄၁။ **သကိမ္ပိ ဒိဝသန္တိ** ဧကဒိဝသမ္ပိ ဒူသေတိ မံ သဗ္ဗကာလမ္ပိ။ တေနာဟ "ဒူသေတိ မံ သဗ္ဗကာလ"န္တိ။ န ကေဝလဉ္စ ဒုတိယတတိယစတုတ္ထဒိဝသမတ္တံ၊ အထ ခေါ သဗ္ဗကာလမ္ပိ မံ ပဿာဝါဒီဟိ ဒူသေတိ။ ယဒါ ယဒါ မုတ္တာဒီနိ ကာတုကာမော၊ တဒါ တဒါ မယှမေဝ ဥပရိ ကရောတီတိ ဒဿေတိ။ **ဥပဒ္ဒုတော**တိ ဗာဓိတော၊ တေန သိင်္ဂေသု ဩလမ္ဗနာဒိနာ မုတ္တာဒိအသုစိမက္ခဏေန တဿ စ အပဟရဏတ္ထံ အနေကဝါရံ သိင်္ဂကောဋီဟိ ဝါလဂ္ဂေန စ အနေကဝါရံ ကဒ္ဒမပံသုမိဿကံ ဥဒကံ သိဉ္စိတွာ ဓောဝနေန စ နိပ္ပီဠိတော ဟောမီတိ အတ္ထော။

၄၂။ **ယက္ခော**တိ တသ္မိံ ရုက္ခေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ။ **မံ ဣဒမဗြဝီ**တိ ရုက္ခက္ခန္ဓေ ဌတွာ "မဟိံသရာဇ ကသ္မာ ဣမဿ ဒုဋ္ဌမက္ကဋဿ အဝမာနံ သဟသီ"တိ ဣမမတ္ထံ ပကာသေန္တော **နာသေဟေတံ ဆဝံ ပါပံ၊ သိင်္ဂေဟိ စ ခုရေဟိ စာ**တိ ဣဒံ ဝစနံ မံ အဘာသိ။

၄၃။ **ဧဝံ ဝုတ္တေ တဒါ ယက္ခေ**တိ တဒါ တသ္မိံ ကာလေ တသ္မိံ ယက္ခေ ဧဝံ ဝုတ္တေ သတိ။ **အဟံ တံ ဣဒမဗြဝိ**န္တိ အဟံ တံ ယက္ခံ ဣဒံ ဣဒါနိ ဝက္ခမာနံ အဗြဝိံ အဘာသိံ။ **ကုဏပေနာ**တိ ကိလေသာသုစိပဂ္ဃရဏေန သုစိဇာတိကာနံ သာဓူနံ ပရမဇိဂုစ္ဆနီယတာယ အတိဒုဂ္ဂန္ဓဝါယနေန[၃] စ ကုဏပသဒိသတာယ ကုဏပေန။ **ပါပေနာ**တိ ပါဏာတိပါတပါပေန။ **အနရိယေနာ**တိ

၁-ပဗ္ဗတပါဒေ (က) ၂-ဩဟနေတီတိ (သီ၊ က) ၃-အကိတ္တိဒုဂ္ဂန္ဓဝါယနေန (သီ)

anariyānaṁ asādhūnaṁ māgavikanesādādīnaṁ hīnapurisānaṁ dhammattā anariyena **kiṁ** kena kāraṇena **tvaṁ** devate **maṁ makkhesi**, ayuttaṁ tayā vuttaṁ maṁ pāpe niyojentiyāti dasseti.

44. Idāni tasmiṁ pāpadhamme ādīnavaṁ pakāsento **“yadihan**”ti-ādimāha. Tassattho—bhadde devate ahaṁ tassa yadi kujjheyyaṁ, tatopi lāmakataro bhaveyyaṁ. Yena hi adhammacaraṇena so bālamakkaṭo nihīno nāma jāto, sace panāhaṁ tatopi balavataraṁ pāpadhammaṁ careyyaṁ, nanu tena tato pāpataro bhaveyyaṁ, aṭṭhānañcetaṁ yadihaṁ idhalokaparalokaṁ taduttari ca jānitvā ṭhito ekanteneva parahitāya paṭipanno evarūpaṁ pāpadhammaṁ careyyanti. Kiñca bhiyyo—**sīlañca me pabhijjeyyā**ti ahañceva kho pana evarūpaṁ pāpaṁ kareyyaṁ, mayhaṁ sīlapāramī khaṇḍitā siyā. **Viññū ca garaheyyu man**ti paṇḍitā ca devamanussā maṁ garaheyyuṁ “passatha bho ayaṁ bodhisatto bodhipariyesanaṁ caramāno evarūpaṁ pāpaṁ akāsī”ti.

45. **Hīḷitā jīvitā vāpī**ti **vā**-saddo avadhāraṇe. Evaṁ viññūhi hīḷitā garahitā jīvitāpi **parisuddhena** parisuddhasīlena hutvā **mataṁ** vā maraṇameva varaṁ uttamaṁ seyyo. **Kyāhaṁ jīvitahetupi**, **kāhāmi paraheṭhanan**ti evaṁ jānanto ca ahaṁ mayhaṁ jīvitanimittampi parasattavihiṁsanaṁ kiṁ kāhāmi kiṁ karissāmi, etassa karaṇe kāraṇaṁ[1] natthīti attho.

Ayaṁ pana aññepi maṁ viya maññamāno evaṁ anācāraṁ karissati, tato yesaṁ caṇḍamahiṁsānaṁ evaṁ karissati, te eva etaṁ vadhissanti, sā etassa aññehi māraṇā mayhaṁ dukkhato ca pāṇātipātato ca mutti bhavissatīti āha. Tena vuttaṁ—

46. “Mamevāyaṁ maññamāno, aññepevaṁ karissati.
Teva tassa vadhissanti, sā me mutti bhavissatī”ti.

Tattha **mamevāyan**ti maṁ viya ayaṁ. **Aññepī**ti aññesampi. Sesaṁ vuttatthameva.

1. Karaṇena (Sī, Ka)

အနရိယာနံ အသာဓူနံ မာဂဝိကနေသာဒါဒီနံ ဟီနပုရိသာနံ ဓမ္မတ္တာ အနရိယေန **ကိံ** ကေန ကာရဏေန **တွံ** ဒေဝတေ **မံ မက္ခေသိ**၊ အယုတ္တံ တယာ ဝုတ္တံ မံ ပါပေ နိယောဇေန္တိယာတိ ဒဿေတိ။

၄၄။ ဣဒါနိ တသ္မိံ ပါပဓမ္မေ အာဒီနဝံ ပကာသေန္တော “**ယဒိဟ**”န္တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော—ဘဒ္ဒေ ဒေဝတေ အဟံ တဿ ယဒိ ကုဇ္ဈေယျံ၊ တတောပိ လာမကတရော ဘဝေယျံ။ ယေန ဟိ အဓမ္မစရဏေန သော ဗာလမက္ကဋော နိဟီနော နာမ ဇာတော၊ သစေ ပနာဟံ တတောပိ ဗလဝတရံ ပါပဓမ္မံ စရေယျံ၊ နနု တေန တတော ပါပတရော ဘဝေယျံ၊ အဋ္ဌာနဉ္စေတံ ယဒိဟံ ဣဓလောကပရလောကံ တဒုတ္တရိ စ ဇာနိတွာ ဌိတော ဧကန္တေနေဝ ပရဟိတာယ ပဋိပန္နော ဧဝရူပံ ပါပဓမ္မံ စရေယျန္တိ။ ကိဉ္စ ဘိယျော—**သီလဉ္စ မေ ပဘိဇ္ဇေယျာ**တိ အဟဉ္စေဝ ခေါ ပန ဧဝရူပံ ပါပံ ကရေယျံ၊ မယှံ သီလပါရမီ ခဏ္ဍိတာ သိယာ။ **ဝိညူ စ ဂရဟေယျုံ မ**န္တိ ပဏ္ဍိတာ စ ဒေဝမနုဿာ မံ ဂရဟေယျုံ “ပဿထ ဘော အယံ ဗောဓိသတ္တော ဗောဓိပရိယေသနံ စရမာနော ဧဝရူပံ ပါပံ အကာသီ”တိ။

၄၅။ **ဟီဠိတာ ဇီဝိတာ ဝါပီ**တိ **ဝါ**-သဒ္ဒေါ အဝဓာရဏေ။ ဧဝံ ဝိညူဟိ ဟီဠိတာ ဂရဟိတာ ဇီဝိတာပိ **ပရိသုဒ္ဓေန** ပရိသုဒ္ဓသီလေန ဟုတွာ **မတံ ဝါ** မရဏမေဝ ဝရံ ဥတ္တမံ သေယျော။ **ကျာဟံ ဇီဝိတဟေတုပိ၊ ကာဟာမိ ပရဟေဌန**န္တိ ဧဝံ ဇာနန္တော စ အဟံ မယှံ ဇီဝိတနိမိတ္တမ္ပိ ပရသတ္တဝိဟိံသနံ ကိံ ကာဟာမိ ကိံ ကရိဿာမိ၊ ဧတဿ ကရဏေ ကာရဏံ[၁] နတ္ထီတိ အတ္ထော။

အယံ ပန အညေပိ မံ ဝိယ မညမာနော ဧဝံ အနာစာရံ ကရိဿတိ၊ တတော ယေသံ စဏ္ဍမဟိံသာနံ ဧဝံ ကရိဿတိ၊ တေ ဧဝ ဧတံ ဝဓိဿန္တိ၊ သာ ဧတဿ အညေဟိ မာရဏာ မယှံ ဒုက္ခတော စ ပါဏာတိပါတတော စ မုတ္တိ ဘဝိဿတီတိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄၆။ “မမေဝါယံ မညမာနော၊ အညေပေဝံ ကရိဿတိ။
တေဝ တဿ ဝဓိဿန္တိ၊ သာ မေ မုတ္တိ ဘဝိဿတီ”တိ။

တတ္ထ **မမေဝါယ**န္တိ မံ ဝိယ အယံ။ **အညေပီ**တိ အညေသမ္ပိ။ သေသံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

၁-ကရဏေန (သီ၊ က)

47. **Hīnamajjhima-ukkaṭṭhe**ti hīne ca majjhime ca ukkaṭṭhe ca nimittabhūte. **Sahanto avamānitan**ti vibhāgaṁ akatvā tehi pavattitaṁ avamānaṁ paribhavaṁ sahanto khamanto. **Evaṁ labhati sappañño**ti evaṁ hīnādīsu vibhāgaṁ akatvā khantimettānuddayaṁ upaṭṭhapetvā tadaparādhaṁ sahanto sīlādipāramiyo brūhetvā **manasā yathāpatthitaṁ** yathicchitaṁ sabbaññutaññāṇaṁ labhati paṭivijjhati, tassa taṁ na dūreti.

Evaṁ mahāsatto attano ajjhāsayaṁ pakāsento devatāya dhammaṁ desesi. So katipāhaccayena aññattha gato. Añño caṇḍamahiṁso nivāsaphāsutāya taṁ ṭhānaṁ gantvā aṭṭhāsi. Duṭṭhamakkaṭo "so eva ayan"ti saññāya tassa piṭṭhiṁ abhiruhitvā tatheva anācāraṁ akāsi. Atha naṁ so vidhunanto bhūmiyaṁ pātetvā siṅgena hadaye vijjhitvā pādehi madditvā sañcuṇṇesi. Tadā sīlavā mahiṁsarājā Lokanātho.

Tassa idhāpi heṭṭhā vuttanayeneva yathārahaṁ sesapāramiyo niddhāretabbā. Tathā **Hatthināga**[1]**bhūridatta**[2]**campeyyanāgarāja**[3]**cariyāsu** viya idha mahāsattassa guṇānubhāvā veditabbā.

Mahiṁsarājacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Rurumigarājacariyāvaṇṇanā

48. Chaṭṭhe **sutattakanakasannibho**ti yathā suṭṭhu apagatasabbakāḷako hoti, evaṁ aggimhi pakkhipitvā sutattakanakasannibho. **Migarājā Ruru nāmā**ti jātisiddhena nāmena Ruru nāma migarājā, jātito ruru, migānañca rājāti attho. **Paramasīlasamāhito**ti uttamasīlasamāhito, visuddhasīlo ceva samāhitacitto ca, visuddhasīle vā sammā āhitacittoti evamettha attho veditabbo.

Tadā bodhisatto Rurumigayoniyaṁ nibbatti, tassa sarīracchavi suṭṭhu tāpetvā majjitakañcanapaṭṭavaṇṇo ahosi hatthapādā lākhārasaparikammakatā viya naṅguṭṭhaṁ camarīnaṅguṭṭhaṁ viya siṅgāni rajatadāmavaṇṇāni akkhīni

1. Khu 4. 399 piṭṭhe. 2. Khu 4. 400 piṭṭhe. 3. Khu 4. 400 piṭṭhādīsu.

၄၇။ **ဟီနမဇ္ဈိမဥက္ကဋ္ဌေ**တိ ဟီနေ စ မဇ္ဈိမေ စ ဥက္ကဋ္ဌေ စ နိမိတ္တဘူတေ။ **သဟန္တော အဝမာနိတ**န္တိ ဝိဘာဂံ အကတွာ တေဟိ ပဝတ္တိတံ အဝမာနံ ပရိဘဝံ သဟန္တော ခမန္တော။ **ဧဝံ လဘတိ သပ္ပညော**တိ ဧဝံ ဟီနာဒီသု ဝိဘာဂံ အကတွာ ခန္တိမေတ္တာနုဒ္ဒယံ ဥပဋ္ဌပေတွာ တဒပရာဓံ သဟန္တော သီလာဒိပါရမိယော ဗြူဟေတွာ **မနသာ ယထာပတ္ထိတံ** ယထိစ္ဆိတံ သဗ္ဗညုတညာဏံ လဘတိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ တဿ တံ န ဒူရေတိ။

ဧဝံ မဟာသတ္တော အတ္တနော အဇ္ဈာသယံ ပကာသေန္တော ဒေဝတာယ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော ကတိပါဟစ္စယေန အညတ္ထ ဂတော။ အညော စဏ္ဍမဟိံသော နိဝါသဖာသုတာယ တံ ဌာနံ ဂန္တွာ အဋ္ဌာသိ။ ဒုဋ္ဌမက္ကဋော "သော ဧဝ အယ"န္တိ သညာယ တဿ ပိဋ္ဌိံ အဘိရုဟိတွာ တထေဝ အနာစာရံ အကာသိ။ အထ နံ သော ဝိဓုနန္တော ဘူမိယံ ပါတေတွာ သိင်္ဂေန ဟဒယေ ဝိဇ္ဈိတွာ ပါဒေဟိ မဒ္ဒိတွာ သဉ္စုဏ္ဏေသိ။ တဒါ သီလဝါ မဟိံသရာဇာ လောကနာထော။

တဿ ဣဓာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ယထာရဟံ သေသပါရမိယော နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ **ဟတ္ထိနာဂ**[၁]**ဘူရိဒတ္တ**[၂]**စမ္ပေယျနာဂရာဇ**[၃]**စရိယာသု** ဝိယ ဣဓ မဟာသတ္တဿ ဂုဏာနုဘာဝါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

မဟိံသရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ရုရုမိဂရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ

၄၈။ ဆဋ္ဌေ **သုတတ္တကနကသန္နိဘော**တိ ယထာ သုဋ္ဌု အပဂတသဗ္ဗကာဠကော ဟောတိ၊ ဧဝံ အဂ္ဂိမှိ ပက္ခိပိတွာ သုတတ္တကနကသန္နိဘော။ **မိဂရာဇာ ရုရု နာမာ**တိ ဇာတိသိဒ္ဓေန နာမေန ရုရု နာမ မိဂရာဇာ၊ ဇာတိတော ရုရု၊ မိဂါနဉ္စ ရာဇာတိ အတ္ထော။ **ပရမသီလသမာဟိတော**တိ ဥတ္တမသီလသမာဟိတော၊ ဝိသုဒ္ဓသီလော စေဝ သမာဟိတစိတ္တော စ၊ ဝိသုဒ္ဓသီလေ ဝါ သမ္မာ အာဟိတစိတ္တောတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တဒါ ဗောဓိသတ္တော ရုရုမိဂယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ သရီရစ္ဆဝိ သုဋ္ဌု တာပေတွာ မဇ္ဇိတကဉ္စနပဋ္ဋဝဏ္ဏော အဟောသိ ဟတ္ထပါဒါ လာခါရသပရိကမ္မကတာ ဝိယ နင်္ဂုဋ္ဌံ စမရီနင်္ဂုဋ္ဌံ ဝိယ သိင်္ဂါနိ ရဇတဒါမဝဏ္ဏာနိ အက္ခီနိ

၁-ခု ၄-၃၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၄-၄၀၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၄-၄၀၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

sumajjitamaṇiguḷikā viya mukhaṁ odahitvā[1] ṭhapitarattakambalageṇḍukā viya. So janasaṁsaggaṁ pahāya vivekavāsaṁ vasitukāmo parivāraṁ chaḍḍetvā ekakova Gaṅgānivattane ramaṇīye sālamissake supupphitapavane vasati. Tena vuttaṁ—

49. "Ramme padese ramaṇīye, vivitte amanussake.
Tattha vāsaṁ upagañchiṁ, Gaṅgākūle manorame"ti.

Tattha **ramme padese**ti muttātalasadisavālukācuṇṇapaṇḍarehi bhūmibhāgehi siniddhaharitatiṇasañcaritehi vanatthalehi cittattharaṇehi viya nānāvaṇṇavicittehi silātalehi maṇikkhandhanimmalasalilehi jalāsayehi ca samannāgatattā yebhuyyena ca indagopakavaṇṇāya rattāya sukhasamphassāya tiṇajātiyā sañchannattā ramme araññappadese. **Ramaṇīye**ti pupphaphalapallavālaṅkatavipulasākhāvinaddhehi nānāvidhadijagaṇūpakūjitehi vividhatarulatāvanavirājitehi yebhuyyena ambasālavanasaṇḍamaṇḍitehi vanagahanehi upasobhitattā tattha paviṭṭhassa janassa ratijananaṭṭhena ramaṇīye. Vuttampi cetaṁ **Rurumigarājajātake**—

"Etasmiṁ vanasaṇḍasmiṁ, ambā sālā ca pupphitā.
Indagopakasañchannā, ettheso tiṭṭhate migo"ti[2].

Vivitteti janavāsavirahena suññe. **Amanussake**ti sañcaraṇamanussānampi tattha abhāvena manussarahite. **Manorame**ti yathāvuttaguṇasampattiyā visesato pavivekakāmānaṁ mano rametīti manorame.

50. **Atha uparigaṅgāyā**ti ettha **athā**ti adhikāre nipāto, tena mayi tattha tathā vasante idaṁ adhikārantaraṁ uppannanti dīpeti. **Uparigaṅgāyā**ti Gaṅgāya nadiyā uparisote. **Dhanikehi paripīḷito**ti iṇaṁ gahetvā taṁ dātuṁ asakkonto iṇāyikehi codiyamāno.

Eko kira Bārāṇasiseṭṭhi[3] attano puttaṁ "ayaṁ sippaṁ uggaṇhanto kilamissatī"ti kiñci sippaṁ na uggaṇhāpesi. Gītavāditanaccakhādanabhojanato uddhaṁ na kiñci aññāsi. Taṁ vayappattaṁ patirūpena dārena saṁyojetvā dhanaṁ niyyātetvā mātāpitaro kālamakaṁsu. So tesaṁ

1. Olambetvā (Sī) 2. Khu 5. 270 piṭṭhe. 3. Bārāṇasīseṭṭhi brāhmaṇo (Ka)

သုမဇ္ဇိတမဏိဂုဠိကာ ဝိယ မုခံ ဩဒဟိတွာ[၁] ဌပိတရတ္တကမ္ဗလဂေဏ္ဍုကာ ဝိယ။ သော ဇနသံသဂ္ဂံ ပဟာယ ဝိဝေကဝါသံ ဝသိတုကာမော ပရိဝါရံ ဆဍ္ဍေတွာ ဧကကောဝ ဂင်္ဂါနိဝတ္တနေ ရမဏီယေ သာလမိဿကေ သုပုပ္ဖိတပဝနေ ဝသတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄၉။ "ရမ္မေ ပဒေသေ ရမဏီယေ၊ ဝိဝိတ္တေ အမနုဿကေ။
တတ္ထ ဝါသံ ဥပဂဉ္ဆိံ၊ ဂင်္ဂါကူလေ မနောရမေ"တိ။

တတ္ထ **ရမ္မေ ပဒေသေ**တိ မုတ္တာတလသဒိသဝါလုကာစုဏ္ဏပဏ္ဍရေဟိ ဘူမိဘာဂေဟိ သိနိဒ္ဓဟရိတတိဏသဉ္စရိတေဟိ ဝနတ္ထလေဟိ စိတ္တတ္ထရဏေဟိ ဝိယ နာနာဝဏ္ဏဝိစိတ္တေဟိ သိလာတလေဟိ မဏိက္ခန္ဓနိမ္မလသလိလေဟိ ဇလာသယေဟိ စ သမန္နာဂတတ္တာ ယေဘုယျေန စ ဣန္ဒဂောပကဝဏ္ဏာယ ရတ္တာယ သုခသမ္ဖဿာယ တိဏဇာတိယာ သဉ္ဆန္နတ္တာ ရမ္မေ အရညပ္ပဒေသေ။ **ရမဏီယေ**တိ ပုပ္ဖဖလပလ္လဝါလင်္ကတဝိပုလသာခါဝိနဒ္ဓေဟိ နာနာဝိဓဒိဇဂဏူပကူဇိတေဟိ ဝိဝိဓတရုလတာဝနဝိရာဇိတေဟိ ယေဘုယျေန အမ္ဗသာလဝနသဏ္ဍမဏ္ဍိတေဟိ ဝနဂဟနေဟိ ဥပသောဘိတတ္တာ တတ္ထ ပဝိဋ္ဌဿ ဇနဿ ရတိဇနနဋ္ဌေန ရမဏီယေ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ **ရုရုမိဂရာဇဇာတကေ**—

"ဧတသ္မိံ ဝနသဏ္ဍသ္မိံ၊ အမ္ဗာ သာလာ စ ပုပ္ဖိတာ။
ဣန္ဒဂောပကသဉ္ဆန္နာ၊ ဧတ္ထေသော တိဋ္ဌတေ မိဂေါ"တိ[၂]။

ဝိဝိတ္တေတိ ဇနဝါသဝိရဟေန သုညေ။ **အမနုဿကေ**တိ သဉ္စရဏမနုဿာနမ္ပိ တတ္ထ အဘာဝေန မနုဿရဟိတေ။ **မနောရမေ**တိ ယထာဝုတ္တဂုဏသမ္ပတ္တိယာ ဝိသေသတော ပဝိဝေကကာမာနံ မနော ရမေတီတိ မနောရမေ။

၅၀။ **အထ ဥပရိဂင်္ဂါယာ**တိ ဧတ္ထ **အထာ**တိ အဓိကာရေ နိပါတော၊ တေန မယိ တတ္ထ တထာ ဝသန္တေ ဣဒံ အဓိကာရန္တရံ ဥပ္ပန္နန္တိ ဒီပေတိ။ **ဥပရိဂင်္ဂါယာ**တိ ဂင်္ဂါယ နဒိယာ ဥပရိသောတေ။ **ဓနိကေဟိ ပရိပီဠိတော**တိ ဣဏံ ဂဟေတွာ တံ ဒါတုံ အသက္ကောန္တော ဣဏာယိကေဟိ စောဒိယမာနော။

ဧကော ကိရ ဗာရာဏသိသေဋ္ဌိ[၃] အတ္တနော ပုတ္တံ "အယံ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှန္တော ကိလမိဿတီ"တိ ကိဉ္စိ သိပ္ပံ န ဥဂ္ဂဏှာပေသိ။ ဂီတဝါဒိတနစ္စခါဒနဘောဇနတော ဥဒ္ဓံ န ကိဉ္စိ အညာသိ။ တံ ဝယပ္ပတ္တံ ပတိရူပေန ဒါရေန သံယောဇေတွာ ဓနံ နိယျာတေတွာ မာတာပိတရော ကာလမကံသု။ သော တေသံ

၁-ဩလမ္ဗေတွာ (သီ) ၂-ခု ၅-၂၇၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဗာရာဏသီသေဋ္ဌိ ဗြာဟ္မဏော (က)

accayena itthidhuttasurādhuttādiparivuto nānābyasanamukhehi sabbaṁ dhanaṁ viddhaṁsetvā tattha tattha iṇaṁ ādāya tampi dātuṁ asakkonto dhanikehi codiyamāno “kiṁ mayhaṁ jīvitena, tenevamhi attabhāvena añño viya jāto, maraṇaṁ me seyyo”ti cintetvā iṇāyike āha “tumhākaṁ iṇapaṇṇāni gahetvā āgacchatha, Gaṅgātīre me nihitaṁ kulasantakaṁ dhanaṁ atthi, taṁ vo dassāmī”ti. Te tena saddhiṁ agamaṁsu. So “idha dhanaṁ, ettha dhanan”ti nidhiṭṭhānaṁ ācikkhanto viya “evaṁ me iṇamokkho bhavissatī”ti palāyitvā Gaṅgāyaṁ pati. So caṇḍasotena vuyhanto kāruññaravaṁ ravi. Tena vuttaṁ “atha uparigaṅgāyā”ti-ādi.

Tattha **jīvāmi vā marāmi vā**ti imasmiṁ Gaṅgāsote patito jīvāmi vā marāmi vā, jīvitaṁ vā me ettha hotu maraṇaṁ vā, ubhayathāpi iṇāyikapīḷā na hotīti adhippāyo.

51. **Majjhe Gaṅgāya gacchatī**ti so puriso rattindivaṁ Gaṅgāya vuyhamāno jīvitapemassa[1] vijjamānattā maraṇaṁ appatto maraṇabhayatajjito hutvā karuṇaṁ ravaṁ ravanto Gaṅgāya majjhe mahodakena gacchati.

52. Atha mahāpuriso aḍḍharattasamaye tassa taṁ karuṇaṁ paridevantassa paridevitasaddaṁ sutvā “manussasaddo sūyati, mā mayi idha dharante maratu, jīvitamassa dassāmī”ti cintetvā sayanagumbā vuṭṭhāya nadītīraṁ gantvā “ambho purisa mā bhāyi, jīvitaṁ te dassāmī”ti vatvā assāsetvā sotaṁ chindanto gantvā taṁ piṭṭhiyaṁ āropetvā tīraṁ pāpetvā attano vasanaṭṭhānaṁ netvā parissamaṁ vinodetvā phalāphalāni datvā dvīhatīhaccayena taṁ āha “ambho purisa ahaṁ taṁ Bārāṇasigāmimaggaṁ pāpessāmi, tvaṁ ‘asukaṭṭhāne nāma kañcanamigo vasatī’ti mā kassaci ārocehī”ti. So “sādhu sāmī”ti sampaṭicchi. Mahāsatto taṁ attano piṭṭhiṁ āropetvā Bārāṇasimagge otāretvā nivatti. Tena vuttaṁ **“tassāhaṁ saddaṁ sutvāna, karuṇaṁ paridevato**”ti-ādi.

Tattha **kosi tvaṁ naro**ti tvaṁ ko manusso asi, kuto idha vuyhamāno āgatosīti attho.

1. Jīvitagavesassa (Sī, Ka)

အစ္စယေန ဣတ္ထိဓုတ္တသုရာဓုတ္တာဒိပရိဝုတော နာနာဗျသနမုခေဟိ သဗ္ဗံ ဓနံ ဝိဒ္ဓံသေတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဣဏံ အာဒါယ တမ္ပိ ဒါတုံ အသက္ကောန္တော ဓနိကေဟိ စောဒိယမာနော “ကိံ မယှံ ဇီဝိတေန၊ တေနေဝမှိ အတ္တဘာဝေန အညော ဝိယ ဇာတော၊ မရဏံ မေ သေယျော”တိ စိန္တေတွာ ဣဏာယိကေ အာဟ“တုမှာကံ ဣဏပဏ္ဏာနိ ဂဟေတွာ အာဂစ္ဆထ၊ ဂင်္ဂါတီရေ မေ နိဟိတံ ကုလသန္တကံ ဓနံ အတ္ထိ၊ တံ ဝေါ ဒဿာမီ”တိ။ တေ တေန သဒ္ဓိံ အဂမံသု။ သော “ဣဓ ဓနံ, ဧတ္ထ ဓန”န္တိ နိဓိဋ္ဌာနံ အာစိက္ခန္တော ဝိယ “ဧဝံ မေ ဣဏမောက္ခော ဘဝိဿတီ”တိ ပလာယိတွာ ဂင်္ဂါယံ ပတိ။ သော စဏ္ဍသောတေန ဝုယှန္တော ကာရုညရဝံ ရဝိ။ တေန ဝုတ္တံ “အထ ဥပရိဂင်္ဂါယာ”တိအာဒိ။

တတ္ထ **ဇီဝါမိ ဝါ မရာမိ ဝါ**တိ ဣမသ္မိံ ဂင်္ဂါသောတေ ပတိတော ဇီဝါမိ ဝါ မရာမိ ဝါ၊ ဇီဝိတံ ဝါ မေ ဧတ္ထ ဟောတု မရဏံ ဝါ၊ ဥဘယထာပိ ဣဏာယိကပီဠာ န ဟောတီတိ အဓိပ္ပါယော။

၅၁။ **မဇ္ဈေ ဂင်္ဂါယ ဂစ္ဆတီ**တိ သော ပုရိသော ရတ္တိန္ဒိဝံ ဂင်္ဂါယ ဝုယှမာနော ဇီဝိတပေမဿ[၁] ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ မရဏံ အပ္ပတ္တော မရဏဘယတဇ္ဇိတော ဟုတွာ ကရုဏံ ရဝံ ရဝန္တော ဂင်္ဂါယ မဇ္ဈေ မဟောဒကေန ဂစ္ဆတိ။

၅၂။ အထ မဟာပုရိသော အဍ္ဎရတ္တသမယေ တဿ တံ ကရုဏံ ပရိဒေဝန္တဿ ပရိဒေဝိတသဒ္ဒံ သုတွာ “မနုဿသဒ္ဒေါ သူယတိ၊ မာ မယိ ဣဓ ဓရန္တေ မရတု၊ ဇီဝိတမဿ ဒဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ သယနဂုမ္ဗာ ဝုဋ္ဌာယ နဒီတီရံ ဂန္တွာ “အမ္ဘော ပုရိသ မာ ဘာယိ၊ ဇီဝိတံ တေ ဒဿာမီ”တိ ဝတွာ အဿာသေတွာ သောတံ ဆိန္ဒန္တော ဂန္တွာ တံ ပိဋ္ဌိယံ အာရောပေတွာ တီရံ ပါပေတွာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ နေတွာ ပရိဿမံ ဝိနောဒေတွာ ဖလာဖလာနိ ဒတွာ ဒွီဟတီဟစ္စယေန တံ အာဟ “အမ္ဘော ပုရိသ အဟံ တံ ဗာရာဏသိဂါမိမဂ္ဂံ ပါပေဿာမိ၊ တွံ ‘အသုကဋ္ဌာနေ နာမ ကဉ္စနမိဂေါ ဝသတီ’တိ မာ ကဿစိ အာရောစေဟီ”တိ။ သော “သာဓု သာမီ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ မဟာသတ္တော တံ အတ္တနော ပိဋ္ဌိံ အာရောပေတွာ ဗာရာဏသိမဂ္ဂေ ဩတာရေတွာ နိဝတ္တိ။ တေန ဝုတ္တံ “**တဿာဟံ သဒ္ဒံ သုတွာန၊ ကရုဏံ ပရိဒေဝတော**”တိအာဒိ။

တတ္ထ **ကောသိ တွံ နရော**တိ တွံ ကော မနုဿော အသိ၊ ကုတော ဣဓ ဝုယှမာနော အာဂတောသီတိ အတ္ထော။

၁-ဇီဝိတဂဝေသဿ (သီ၊ က)

53. **Attano karaṇanti** attano kiriyaṁ. **Dhanikehi bhīto**ti iṇāyikehi ubbiggo. **Tasito**ti utrasto.

54. **Tassa katvāna kāruññaṁ, cajitvā mama jīvitanti** kāruññaṁ katvā mahākaruṇāya samussāhito mama jīvitaṁ tassa purisassa pariccajitvā. **Pavisitvā nīhariṁ tassā**ti nadiṁ pavisitvā sotaṁ chindanto ujukameva gantvā mama piṭṭhiṁ āropetvā tato taṁ nīhariṁ. **Tassā**ti upayogatthe sāmivacanaṁ. "Tatthā"tipi Pāḷi, tattha nadiyanti attho. **Andhakāramhi rattiyā**ti rattiyā andhakārasamaye, kāḷapakkharattiyanti attho.

55. **Assatthakālamaññāyā**ti parissamaṁ apanetvā phalāphalāni datvā dvīhatīhaccayena kilamathassa vigatakālaṁ jānitvā. **Ekaṁ taṁ varaṁ yācāmī**ti ahaṁ taṁ ekaṁ varaṁ yācāmi, mayhaṁ ekaṁ varaṁ dehīti attho. Kiṁ taṁ varanti ce? Āha—**mā maṁ kassaci pāvadā**ti "asukaṭṭhāne suvaṇṇamigo vasatī"ti kassaci rañño vā rājamahāmattassa vā maṁ mā pāvada.

Atha tasmiṁ purise Bārāṇasiṁ paviṭṭhadivaseyeva so rājā "ahaṁ deva suvaṇṇavaṇṇaṁ migaṁ mayhaṁ dhammaṁ desentaṁ supinena addasaṁ, ahaṁ hi saccasupinā, addhā so vijjati, tasmā kañcanamigassa dhammaṁ sotukāmā labhissāmi ce jīvissāmi, no ce me jīvitaṁ natthī"ti aggamahesiyā vutto taṁ assāsetvā "sace manussaloke atthi, labhissasī"ti vatvā brāhmaṇe pakkosāpetvā "suvaṇṇamigā nāma hontī"ti pucchitvā "āma deva hontī"ti sutvā sahassatthavikaṁ suvaṇṇacaṅkoṭake ṭhapetvā taṁ hatthikkhandhaṁ āropetvā nagare bheriṁ carāpesi "yo suvaṇṇamigaṁ ācikkhissati, tassa hatthinā saddhiṁ imaṁ dassāmī"ti. Tato uttarimpi dātukāmo hutvā—

"Tassa gāmavaraṁ dammi, nāriyo ca alaṅkatā.
Yo[1] metaṁ migamakkhāti, migānaṁ migamuttaman"ti[2]—

gāthaṁ suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā sakalanagare vācāpesi. Atha so seṭṭhiputto taṁ gāthaṁ sutvā rājapurisānaṁ santikaṁ gantvā "rañño evarūpaṁ

1. Ko (Sī, Ka) 2. Khu 5. 270 piṭṭhe.

၅၃။ **အတ္တနော ကရဏန္တိ** အတ္တနော ကိရိယံ။ **ဓနိကေဟိ ဘီတော**တိ ဣဏာယိကေဟိ ဥဗ္ဗိဂ္ဂေါ။ **တသိတော**တိ ဥတြသ္တော။

၅၄။ **တဿ ကတွာန ကာရုညံ၊ စဇိတွာ မမ ဇီဝိတန္တိ** ကာရုညံ ကတွာ မဟာကရုဏာယ သမုဿာဟိတော မမ ဇီဝိတံ တဿ ပုရိသဿ ပရိစ္စဇိတွာ။ **ပဝိသိတွာ နီဟရိံ တဿာ**တိ နဒိံ ပဝိသိတွာ သောတံ ဆိန္ဒန္တော ဥဇုကမေဝ ဂန္တွာ မမ ပိဋ္ဌိံ အာရောပေတွာ တတော တံ နီဟရိံ။ **တဿာ**တိ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ။ “တတ္ထာ”တိပိ ပါဠိ၊ တတ္ထ နဒိယန္တိ အတ္ထော။ **အန္ဓကာရမှိ ရတ္တိယာ**တိ ရတ္တိယာ အန္ဓကာရသမယေ၊ ကာဠပက္ခရတ္တိယန္တိ အတ္ထော။

၅၅။ **အဿတ္ထကာလမညာယာ**တိ ပရိဿမံ အပနေတွာ ဖလာဖလာနိ ဒတွာ ဒွီဟတီဟစ္စယေန ကိလမထဿ ဝိဂတကာလံ ဇာနိတွာ။ **ဧကံ တံ ဝရံ ယာစာမီ**တိ အဟံ တံ ဧကံ ဝရံ ယာစာမိ၊ မယှံ ဧကံ ဝရံ ဒေဟီတိ အတ္ထော။ ကိံ တံ ဝရန္တိ စေ? အာဟ—**မာ မံ ကဿစိ ပါဝဒါ**တိ “အသုကဋ္ဌာနေ သုဝဏ္ဏမိဂေါ ဝသတီ”တိ ကဿစိ ရညော ဝါ ရာဇမဟာမတ္တဿ ဝါ မံ မာ ပါဝဒ။

အထ တသ္မိံ ပုရိသေ ဗာရာဏသိံ ပဝိဋ္ဌဒိဝသေယေဝ သော ရာဇာ “အဟံ ဒေဝ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ မိဂံ မယှံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ သုပိနေန အဒ္ဒသံ၊ အဟံ ဟိ သစ္စသုပိနာ၊ အဒ္ဓါ သော ဝိဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ကဉ္စနမိဂဿ ဓမ္မံ သောတုကာမာ လဘိဿာမိ စေ ဇီဝိဿာမိ၊ နော စေ မေ ဇီဝိတံ နတ္ထီ”တိ အဂ္ဂမဟေသိယာ ဝုတ္တော တံ အဿာသေတွာ “သစေ မနုဿလောကေ အတ္ထိ, လဘိဿသီ”တိ ဝတွာ ဗြာဟ္မဏေ ပက္ကောသာပေတွာ “သုဝဏ္ဏမိဂါ နာမ ဟောန္တီ”တိ ပုစ္ဆိတွာ “အာမ ဒေဝ ဟောန္တီ”တိ သုတွာ သဟဿတ္ထဝိကံ သုဝဏ္ဏစင်္ကောဋကေ ဌပေတွာ တံ ဟတ္ထိက္ခန္ဓံ အာရောပေတွာ နဂရေ ဘေရိံ စရာပေသိ “ယော သုဝဏ္ဏမိဂံ အာစိက္ခိဿတိ၊ တဿ ဟတ္ထိနာ သဒ္ဓိံ ဣမံ ဒဿာမီ”တိ။ တတော ဥတ္တရိမ္ပိ ဒါတုကာမော ဟုတွာ—

“တဿ ဂါမဝရံ ဒမ္မိ၊ နာရိယော စ အလင်္ကတာ။
ယော[၁] မေတံ မိဂမက္ခာတိ၊ မိဂါနံ မိဂမုတ္တမ”န္တိ[၂]—

ဂါထံ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋေ လိခါပေတွာ သကလနဂရေ ဝါစာပေသိ။ အထ သော သေဋ္ဌိပုတ္တော တံ ဂါထံ သုတွာ ရာဇပုရိသာနံ သန္တိကံ ဂန္တွာ “ရညော ဧဝရူပံ

၁-ကော (သီ၊ က) ၂-ခု ၅-၂၇၀-ပိဋ္ဌေ။

migaṁ ācikkhissāmi, maṁ rājānaṁ dassethā”ti āha. Rājapurisā taṁ rañño santikaṁ netvā tamatthaṁ ārocesuṁ. Rājā “saccaṁ bho addasā”ti pucchi. So “saccaṁ deva mayā saddhiṁ āgacchatu, ahaṁ taṁ dassessāmī”ti āha. Rājā tameva purisaṁ maggadesakaṁ katvā mahantena parivārena taṁ ṭhānaṁ gantvā tena mittadubbhinā purisena dassitaṁ padesaṁ āvudhahatthe purise samantatova parivāretvā “ukkuṭṭhiṁ karothā”ti vatvā sayaṁ katipayehi janehi saddhiṁ ekamante aṭṭhāsi. Sopi puriso avidūre aṭṭhāsi. Mahāsatto saddaṁ sutvā “mahato balakāyassa saddo, addhā tamhā me purisā bhayena uppannena bhavitabban”ti ñatvā uṭṭhāya sakalaparisaṁ oloketvā “rañño ṭhitaṭṭhāneyeva me sotthi bhavissatī”ti rājābhimukho pāyāsi. Rājā taṁ āgacchantaṁ disvā “nāgabalo avattharanto āgaccheyyā”ti saraṁ sannayhitvā “imaṁ migaṁ santāsetvā sace palāyati, vijjhitvā dubbalaṁ katvā gaṇhissāmī”ti bodhisattābhimukho ahosi. Mahāsatto—

“Āgamehi mahārāja, mā maṁ vijjhi rathesabha.
Ko nu te idamakkhāsi, ettheso tiṭṭhate migo”ti[1]—

gāthaṁ abhāsi. Rājā tassa madhurakathāya bajjhitvā saraṁ paṭisaṁharitvā gāravena aṭṭhāsi. Mahāsattopi rājānaṁ upasaṅkamitvā madhurapaṭisanthāraṁ akāsi. Mahājanopi sabbāvudhāni apanetvā āgantvā rājānaṁ parivāresi. Tena vuttaṁ—

56. “Nagaraṁ gantvāna ācikkhi, pucchito dhanahetuko.
Rājānaṁ so gahetvāna, upagañchi mamantikan”ti.

Tassattho—yo mittadubbhī pāpapuriso jīvitaṁ pariccajitvā tathā mayā pāṇasaṁsayato mocito Bārāṇasinagaraṁ gantvā attanā laddhabbadhananimittaṁ rañño maṁ **ācikkhi**, ācikkhitvā so rañño gāhāpetuṁ maggadesako hutvā rājānaṁ gahetvā mama santikamupāgamīti.

Mahāsatto suvaṇṇakiṅkiṇikaṁ cālento viya madhurassarena rājānaṁ puna pucchi “ko nu te idamakkhāsi, ettheso tiṭṭhate migo”ti. Tasmiṁ khaṇe so pāpapuriso thokaṁ paṭikkamitvā sotapathe

1. Khu 5. 271 piṭṭhe.

မိဂံ အာစိက္ခိဿာမိ၊ မံ ရာဇာနံ ဒဿေထာ”တိ အာဟ။ ရာဇပုရိသာ တံ ရညော သန္တိကံ နေတွာ တမတ္ထံ အာရောစေသုံ။ ရာဇာ “သစ္စံ ဘော အဒ္ဒသာ”တိ ပုစ္ဆိ။ သော “သစ္စံ ဒေဝ မယာ သဒ္ဓိံ အာဂစ္ဆတု၊ အဟံ တံ ဒဿေဿာမီ”တိ အာဟ။ ရာဇာ တမေဝ ပုရိသံ မဂ္ဂဒေသကံ ကတွာ မဟန္တေန ပရိဝါရေန တံ ဌာနံ ဂန္တွာ တေန မိတ္တဒုဗ္ဘိနာ ပုရိသေန ဒဿိတံ ပဒေသံ အာဝုဓဟတ္ထေ ပုရိသေ သမန္တတောဝ ပရိဝါရေတွာ “ဥက္ကုဋ္ဌိံ ကရောထာ”တိ ဝတွာ သယံ ကတိပယေဟိ ဇနေဟိ သဒ္ဓိံ ဧကမန္တေ အဋ္ဌာသိ။ သောပိ ပုရိသော အဝိဒူရေ အဋ္ဌာသိ။ မဟာသတ္တော သဒ္ဒံ သုတွာ “မဟတော ဗလကာယဿ သဒ္ဒေါ၊ အဒ္ဓါ တမှာ မေ ပုရိသာ ဘယေန ဥပ္ပန္နေန ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ ဉတွာ ဥဋ္ဌာယ သကလပရိသံ ဩလောကေတွာ “ရညော ဌိတဋ္ဌာနေယေဝ မေ သောတ္ထိ ဘဝိဿတီ”တိ ရာဇာဘိမုခေါ ပါယာသိ။ ရာဇာ တံ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ “နာဂဗလော အဝတ္ထရန္တော အာဂစ္ဆေယျာ”တိ သရံ သန္နယှိတွာ “ဣမံ မိဂံ သန္တာသေတွာ သစေ ပလာယတိ၊ ဝိဇ္ဈိတွာ ဒုဗ္ဗလံ ကတွာ ဂဏှိဿာမီ”တိ ဗောဓိသတ္တာဘိမုခေါ အဟောသိ။ မဟာသတ္တော—

“အာဂမေဟိ မဟာရာဇ၊ မာ မံ ဝိဇ္ဈိ ရထေသဘ။
ကော နု တေ ဣဒမက္ခာသိ၊ ဧတ္ထေသော တိဋ္ဌတေ မိဂေါ”တိ[၁]—

ဂါထံ အဘာသိ။ ရာဇာ တဿ မဓုရကထာယ ဗဇ္ဈိတွာ သရံ ပဋိသံဟရိတွာ ဂါရဝေန အဋ္ဌာသိ။ မဟာသတ္တောပိ ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ မဓုရပဋိသန္ထာရံ အကာသိ။ မဟာဇနောပိ သဗ္ဗာဝုဓာနိ အပနေတွာ အာဂန္တွာ ရာဇာနံ ပရိဝါရေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅၆။ “နဂရံ ဂန္တွာန အာစိက္ခိ၊ ပုစ္ဆိတော ဓနဟေတုကော။
ရာဇာနံ သော ဂဟေတွာန၊ ဥပဂဉ္ဆိ မမန္တိက”န္တိ။

တဿတ္ထော—ယော မိတ္တဒုဗ္ဘီ ပါပပုရိသော ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇိတွာ တထာ မယာ ပါဏသံသယတော မောစိတော ဗာရာဏသိနဂရံ ဂန္တွာ အတ္တနာ လဒ္ဓဗ္ဗဓနနိမိတ္တံ ရညော မံ **အာစိက္ခိ၊** အာစိက္ခိတွာ သော ရညော ဂါဟာပေတုံ မဂ္ဂဒေသကော ဟုတွာ ရာဇာနံ ဂဟေတွာ မမ သန္တိကမုပါဂမီတိ။

မဟာသတ္တော သုဝဏ္ဏကိင်္ကိဏိကံ စာလေန္တော ဝိယ မဓုရဿရေန ရာဇာနံ ပုန ပုစ္ဆိ “ကော နု တေ ဣဒမက္ခာသိ၊ ဧတ္ထေသော တိဋ္ဌတေ မိဂေါ”တိ။ တသ္မိံ ခဏေ သော ပါပပုရိသော ထောကံ ပဋိက္ကမိတွာ သောတပထေ

၁-ခု ၅-၂၇၁-ပိဋ္ဌေ။

aṭṭhāsi. Rājā “iminā me tvaṁ dassito”ti taṁ purisaṁ niddisi. Tato bodhisatto—

“Saccaṁ kireva māhaṁsu, narā ekacciyā idha.
Kaṭṭhaṁ niplavitaṁ seyyo, na tveve’kacciyo naro”ti[1]—

gāthamāha. Taṁ sutvā rājā saṁvegajāto—

“Kiṁ nu Ruru garahasi migānaṁ,
Kiṁ pakkhīnaṁ kiṁ pana mānusānaṁ.
Bhayaṁ hi maṁ vindatinapparūpaṁ,
Sutvāna taṁ mānusiṁ bhāsamānan”ti[1]—

gāthamāha. Tato mahāpuriso “mahārāja na migaṁ na pakkhiṁ garahāmi, manussaṁ pana garahāmī”ti dassento—

“Yamuddhariṁ vāhane vuyhamānaṁ,
Mahodake salile sīghasote.
Tatonidānaṁ bhayamāgataṁ mama,
Dukkho have rāja asabbhisaṅgamo”ti[1]—

āha.

Tattha **niplavitan**ti uddharitaṁ. **Ekacciyo**ti ekacco mittadubbhī pāpapuriso udake patantopi[2] uttārito natveva **seyyo. Kaṭṭhaṁ** hi nānappakārena upakārāya saṁvattati, mittadubbhī pana vināsāya, tasmā tato kaṭṭhameva varataranti. **Migānan**ti Rurumigarāja migānaṁ kiṁ aññataraṁ **garahasi**, udāhu **pakkhīnaṁ** manussānanti pucchati. **Bhayaṁ hi maṁ vindatinapparūpan**ti mahantaṁ bhayaṁ maṁ paṭilabhati, attano santakaṁ viya karotīti attho.

Vāhaneti patitapatite vahituṁ samatthe Gaṅgāvahe. **Mahodake salile**ti mahodakībhūte salile. Ubhayenāpi Gaṅgāvahassa bahūdakataṁ dasseti. **Tatonidānan**ti mahārāja yo mayhaṁ tayā dassito puriso, eso mayā Gaṅgāya[3] vuyhamāno aḍḍharattasamaye karuṇaṁ paridevanto tato uttārito, tatonidānaṁ idaṁ mayhaṁ **bhayamāgataṁ**, asappurisehi samāgamo nāma dukkhoti.

1. Khu 5. 271 piṭṭhe. 2. Marantopi (Sī, Ka) 3. Gaṅgāvahe (Sī)

အဋ္ဌာသိ။ ရာဇာ “ဣမိနာ မေ တွံ ဒဿိတော”တိ တံ ပုရိသံ နိဒ္ဒိသိ။ တတော ဗောဓိသတ္တော—

“သစ္စံ ကိရေဝ မာဟံသု၊ နရာ ဧကစ္စိယာ ဣဓ။
ကဋ္ဌံ နိပ္လဝိတံ သေယျော၊ န တွေဝေ’ကစ္စိယော နရော”တိ[1]—

ဂါထမာဟ။ တံ သုတွာ ရာဇာ သံဝေဂဇာတော—

“ကိံ နု ရုရု ဂရဟသိ မိဂါနံ၊
ကိံ ပက္ခီနံ ကိံ ပန မာနုသာနံ။
ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိနပ္ပရူပံ၊
သုတွာန တံ မာနုသိံ ဘာသမာန”န္တိ[1]—

ဂါထမာဟ။ တတော မဟာပုရိသော “မဟာရာဇ န မိဂံ န ပက္ခိံ ဂရဟာမိ၊ မနုဿံ ပန ဂရဟာမီ”တိ ဒဿေန္တော—

“ယမုဒ္ဓရိံ ဝါဟနေ ဝုယှမာနံ၊
မဟောဒကေ သလိလေ သီဃသောတေ။
တတောနိဒါနံ ဘယမာဂတံ မမ၊
ဒုက္ခော ဟဝေ ရာဇ အသဗ္ဘိသင်္ဂမော”တိ[1]—

အာဟ။

တတ္ထ **နိပ္လဝိတ**န္တိ ဥဒ္ဓရိတံ။ **ဧကစ္စိယော**တိ ဧကစ္စော မိတ္တဒုဗ္ဘိ ပါပပုရိသော ဥဒကေ ပတန္တောပိ[2] ဥတ္တာရိတော နတွေဝ **သေယျော။ ကဋ္ဌံ** ဟိ နာနပ္ပကာရေန ဥပကာရာယ သံဝတ္တတိ၊ မိတ္တဒုဗ္ဘီ ပန ဝိနာသာယ၊ တသ္မာ တတော ကဋ္ဌမေဝ ဝရတရန္တိ။ **မိဂါန**န္တိ ရုရုမိဂရာဇ မိဂါနံ ကိံ အညတရံ **ဂရဟသိ**, ဥဒါဟု **ပက္ခီနံ** မနုဿာနန္တိ ပုစ္ဆတိ။ **ဘယံ ဟိ မံ ဝိန္ဒတိနပ္ပရူပ**န္တိ မဟန္တံ ဘယံ မံ ပဋိလဘတိ၊ အတ္တနော သန္တကံ ဝိယ ကရောတီတိ အတ္ထော။

ဝါဟနေတိ ပတိတပတိတေ ဝဟိတုံ သမတ္ထေ ဂင်္ဂါဝဟေ။ **မဟောဒကေ သလိလေ**တိ မဟောဒကီဘူတေ သလိလေ။ ဥဘယေနာပိ ဂင်္ဂါဝဟဿ ဗဟူဒကတံ ဒဿေတိ။ **တတောနိဒါန**န္တိ မဟာရာဇ ယော မယှံ တယာ ဒဿိတော ပုရိသော၊ ဧသော မယာ ဂင်္ဂါယ[3] ဝုယှမာနော အဍ္ဎရတ္တသမယေ ကရုဏံ ပရိဒေဝန္တော တတော ဥတ္တာရိတော၊ တတောနိဒါနံ ဣဒံ မယှံ **ဘယမာဂတံ၊** အသပ္ပုရိသေဟိ သမာဂမော နာမ ဒုက္ခောတိ။

၁-ခု ၅-၂၇၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မရန္တောပိ (သီ၊ က) ၃-ဂင်္ဂါဝဟေ (သီ)

Taṁ sutvā rājā tassa kujjhitvā “evaṁ bahūpakārassa nāma guṇaṁ na jānāti, dukkhaṁ uppādeti, vijjhitvā naṁ jīvitakkhayaṁ pāpessāmī”ti saraṁ sannayhi. Tena vuttaṁ—

57. “Yāvatā karaṇaṁ sabbaṁ, rañño ārocitaṁ mayā.
Rājā sutvāna vacanaṁ, usuṁ tassa pakappayi.
Idheva ghātayissāmi, mittadubbhiṁ anariyan”ti.

Tattha **yāvatā karaṇanti** yaṁ tassa mayā kataṁ upakārakaraṇaṁ, taṁ **sabbaṁ. Pakappayī**ti sannayhi. **Mittadubbhin**ti attano mittesu upakārīsu dubbhanasīlaṁ.

Tato mahāsatto “esa bālo maṁ nissāya mā nassī”ti cintetvā “mahārāja vadho nāmesa bālassa vā paṇḍitassa vā na sādhūhi pasaṁsito, aññadatthu garahito eva, tasmā mā imaṁ ghātehi, ayaṁ yathāruci gacchatu, yañceva tassa ‘dassāmī’ti tayā paṭiññātaṁ, tampi ahāpetvāva dehī”ti āha. “Ahañca te yaṁ icchitaṁ, taṁ karissāmi, attānaṁ tuyhaṁ dammī”ti āha. Tena vuttaṁ—

58. “Tamahaṁ anurakkhanto, nimminiṁ mama attanā.
Tiṭṭhateso mahārāja, kāmakāro bhavāmi te”ti.

Tattha **nimminin**ti taṁ mittadubbhiṁ pāpapuggalaṁ **anurakkhanto mama** attano attabhāvena taṁ parivattesiṁ, attānaṁ rañño niyyātetvā rājahatthato pattaṁ tassa maraṇaṁ nivāresinti attho. **Tiṭṭhateso**ti-ādi vinimayākāradassanaṁ.

59. Idāni yadatthaṁ so attavinimayo kato, taṁ dassetuṁ osānagāthamāha. Tassattho—tadā maṁ nissāya taṁ mittadubbhiṁ purisaṁ tasmiṁ raññe jīvitā voropetukāme ahaṁ attānaṁ rañño pariccajanto mama sīlameva anurakkhiṁ, **jīvitaṁ** pana **nārakkhiṁ.** Yaṁ panāhameva attano jīvitanirapekkhaṁ **sīlavā āsiṁ**, taṁ sammāsambodhiyā eva **kāraṇā**ti.

Atha rājā bodhisattena attano jīvitaṁ pariccajitvā tassa purisassa maraṇe nivārente tuṭṭhamānaso “gaccha bho migarājassa anuggahena mama

တံ သုတွာ ရာဇာ တဿ ကုဇ္ဈိတွာ “ဧဝံ ဗဟူပကာရဿ နာမ ဂုဏံ န ဇာနာတိ၊ ဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ ဝိဇ္ဈိတွာ နံ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေဿာမီ”တိ သရံ သန္နယှိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅၇။ ‘‘ယာဝတာ ကရဏံ သဗ္ဗံ၊ ရညော အာရောစိတံ မယာ။
ရာဇာ သုတွာန ဝစနံ၊ ဥသုံ တဿ ပကပ္ပယိ။
ဣဓေဝ ဃာတယိဿာမိ၊ မိတ္တဒုဗ္ဘိံ အနရိယ”န္တိ။

တတ္ထ **ယာဝတာ ကရဏ**န္တိ ယံ တဿ မယာ ကတံ ဥပကာရကရဏံ၊ တံ **သဗ္ဗံ။ ပကပ္ပယီ**တိ သန္နယှိ။ **မိတ္တဒုဗ္ဘိ**န္တိ အတ္တနော မိတ္တေသု ဥပကာရီသု ဒုဗ္ဘနသီလံ။

တတော မဟာသတ္တော “ဧသ ဗာလော မံ နိဿာယ မာ နဿီ’’တိ စိန္တေတွာ “မဟာရာဇ ဝဓော နာမေသ ဗာလဿ ဝါ ပဏ္ဍိတဿ ဝါ န သာဓူဟိ ပသံသိတော၊ အညဒတ္ထု ဂရဟိတော ဧဝ၊ တသ္မာ မာ ဣမံ ဃာတေဟိ၊ အယံ ယထာရုစိ ဂစ္ဆတု၊ ယဉ္စေဝ တဿ ‘ဒဿာမီ’တိ တယာ ပဋိညာတံ၊ တမ္ပိ အဟာပေတွာဝ ဒေဟီ’’တိ အာဟ။ “အဟဉ္စ တေ ယံ ဣစ္ဆိတံ၊ တံ ကရိဿာမိ၊ အတ္တာနံ တုယှံ ဒမ္မီ’’တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅၈။ “တမဟံ အနုရက္ခန္တော၊ နိမ္မိနိံ မမ အတ္တနာ။
တိဋ္ဌတေသော မဟာရာဇ၊ ကာမကာရော ဘဝါမိ တေ”တိ။

တတ္ထ **နိမ္မိနိ**န္တိ တံ မိတ္တဒုဗ္ဘိံ ပါပပုဂ္ဂလံ **အနုရက္ခန္တော မမ** အတ္တနော အတ္တဘာဝေန တံ ပရိဝတ္တေသိံ၊ အတ္တာနံ ရညော နိယျာတေတွာ ရာဇဟတ္ထတော ပတ္တံ တဿ မရဏံ နိဝါရေသိန္တိ အတ္ထော။ **တိဋ္ဌတေသော**တိအာဒိ ဝိနိမယာကာရဒဿနံ။

၅၉။ ဣဒါနိ ယဒတ္ထံ သော အတ္တဝိနိမယော ကတော၊ တံ ဒဿေတုံ ဩသာနဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—တဒါ မံ နိဿာယ တံ မိတ္တဒုဗ္ဘိံ ပုရိသံ တသ္မိံ ရညေ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေတုကာမေ အဟံ အတ္တာနံ ရညော ပရိစ္စဇန္တော မမ သီလမေဝ အနုရက္ခိံ၊ **ဇီဝိတံ** ပန **နာရက္ခိံ**။ ယံ ပနာဟမေဝ အတ္တနော ဇီဝိတနိရပေက္ခံ **သီလဝါ အာသိံ**၊ တံ သမ္မာသမ္ဗောဓိယာ ဧဝ **ကာရဏာ**တိ။

အထ ရာဇာ ဗောဓိသတ္တေန အတ္တနော ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇိတွာ တဿ ပုရိသဿ မရဏေ နိဝါရေန္တေ တုဋ္ဌမာနသော ‘‘ဂစ္ဆ ဘော မိဂရာဇဿ အနုဂ္ဂဟေန မမ

hatthato maraṇā mutto”ti vatvā yathāpaṭiññāya tañcassa dhanaṁ dāpesi. Mahāsattassa yathāruciyāva[1] anujānitvā taṁ nagaraṁ netvā nagarañca bodhisattañca alaṅkārāpetvā deviyā dhammaṁ desāpesi. Mahāsatto deviṁ ādiṁ katvā rañño ca rājaparisāya ca madhurāya manussabhāsāya dhammaṁ desetvā rājānaṁ dasahi rājadhammehi ovaditvā mahājanaṁ anusāsitvā araññaṁ pavisitvā migagaṇaparivuto vāsaṁ kappesi. Rājāpi mahāsattassa ovāde ṭhatvā sabbasattānaṁ abhayaṁ datvā dānādīni puññāni katvā sugatiparāyano ahosi. Tadā seṭṭhiputto Devadatto ahosi, rājā Ānando, Rurumigarājā Lokanātho.

Tassa idhāpi heṭṭhā vuttanayeneva yathārahaṁ sesapāramiyo niddhāretabbā. Tathā idhāpi pavivekārāmatāya janasaṁsaggaṁ anicchato yūthaṁ pahāya ekakavihāro, aḍḍharattasamaye nadiyā vuyhamānassa karuṇaṁ paridevantassa purisassa aṭṭassaraṁ sutvā sayitaṭṭhānato vuṭṭhāya nadītīraṁ gantvā Mahāgaṅgāya mahati udakoghe vattamāne attano jīvitaṁ pariccajitvā otaritvā sotaṁ pacchinditvā taṁ purisaṁ attano piṭṭhiyaṁ āropetvā tīraṁ pāpetvā samassāsetvā phalāphalādīni datvā parissamavinodanaṁ, puna taṁ attano piṭṭhiṁ āropetvā araññato nīharitvā mahāmagge otāraṇaṁ, saraṁ sannayhitvā vijjhissāmīti abhimukhe ṭhitassa rañño nibbhayena hutvā paṭimukhameva gantvā paṭhamataraṁ manussabhāsāya ālapitvā madhurapaṭisanthārakaraṇaṁ, mittadubbhīpāpapurisaṁ hantukāmaṁ rājānaṁ dhammakathaṁ katvā punapi attano jīvitaṁ pariccajitvā maraṇato pamocanaṁ, tassa ca rañño yathāpaṭiññaṁ dhanadāpanaṁ, raññā attano vare dīyamāne tena sabbasattānaṁ abhayadāpanaṁ, rājānañca deviñca pamukhaṁ katvā mahājanassa dhammaṁ desetvā dānādīsu puññesu tesaṁ patiṭṭhāpanaṁ, laddhābhayānaṁ migānaṁ ovādaṁ datvā manussānaṁ sassakhādanato nivāraṇaṁ, paṇṇasaññāya ca tassa yāvajjakālā thāvarakaraṇanti evamādayo mahāsattassa guṇānubhāvā vibhāvetabbāti.

Rurumigarājacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Yathāruciyā varaṁ (Sī)

တံ သုတွာ ရာဇာ တဿ ကုဇ္ဈိတွာ “ဧဝံ ဗဟူပကာရဿ နာမ ဂုဏံ န ဇာနာတိ၊ ဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ ဝိဇ္ဈိတွာ နံ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေဿာမီ”တိ သရံ သန္နယှိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅၇။ “ယာဝတာ ကရဏံ သဗ္ဗံ၊ ရညော အာရောစိတံ မယာ။
ရာဇာ သုတွာန ဝစနံ၊ ဥသုံ တဿ ပကပ္ပယိ။
ဣဓေဝ ဃာတယိဿာမိ၊ မိတ္တဒုဗ္ဘိံ အနရိယ”န္တိ။

တတ္ထ **ယာဝတာ ကရဏ**န္တိ ယံ တဿ မယာ ကတံ ဥပကာရကရဏံ၊ တံ **သဗ္ဗံ။ ပကပ္ပယီ**တိ သန္နယှိ။ **မိတ္တဒုဗ္ဘိ**န္တိ အတ္တနော မိတ္တေသု ဥပကာရီသု ဒုဗ္ဘနသီလံ။

တတော မဟာသတ္တော “သေ ဗာလော မံ ဝိဿာယ မာ နဿီ”တိ စိန္တေတွာ “မဟာရာဇ ဧဝမေဝ နာမေသ ဗာလဿ ဝါ ပဏ္ဍိတဿ ဝါ န သာဓူဟိ ပသံသိတော၊ အညဒတ္ထု ဂရဟိတော ဧဝ၊ တသ္မာ မာ ဣမံ ဃာတေဟိ၊ အယံ ယထာရုစိ ဂစ္ဆတု၊ ယဉ္စေဝ တဿ ‘ဒဿာမီ’တိ တယာ ပဋိညာတံ၊ တမ္ပိ အဟာပေတွာဝ ဒေဟီ”တိ အာဟ။ “အဟဉ္စ တေ ယံ ဣစ္ဆိတံ၊ တံ ကရိဿာမိ၊ အတ္တာနံ တုယှံ ဒမ္မီ”တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅၈။ “တမဟံ အနုရက္ခန္တော၊ နိမ္မိနိံ မမ အတ္တနာ။
တိဋ္ဌတေသော မဟာရာဇ၊ ကာမကာရော ဘဝါမိ တေ”တိ။

တတ္ထ **နိမ္မိနိ**န္တိ တံ မိတ္တဒုဗ္ဘိံ ပါပပုဂ္ဂလံ **အနုရက္ခန္တော မမ** အတ္တနော အတ္တဘာဝေန တံ ပရိဝတ္တေသိံ၊ အတ္တာနံ ရညော နိယျာတေတွာ ရာဇဟတ္ထတော ပတ္တံ တဿ မရဏံ နိဝါရေသိန္တိ အတ္ထော။ **တိဋ္ဌတေသော**တိအာဒိ ဝိနိမယာကာရဒဿနံ။

၅၉။ ဣဒါနိ ယဒတ္ထံ သော အတ္တဝိနိမယော ကတော၊ တံ ဒဿေတုံ ဩသာနဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—တဒါ မံ ဝိဿာယ တံ မိတ္တဒုဗ္ဘိံ ပုရိသံ တသ္မိံ ရညာ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေတုကာမေ အဟံ အတ္တာနံ ရညော ပရိစ္စဇန္တော မမ သီလမေဝ အနုရက္ခိံ၊ **ဇီဝိတံ** ပန **နာရက္ခိံ**။ ယံ ပနာဟမေဝ အတ္တနော ဇီဝိတနိရပေက္ခံ **သီလဝါ အာသိံ၊** တံ သမ္မာသမ္ဗောဓိယာ ဧဝ **ကာရဏာ**တိ။

အထ ရာဇာ ဗောဓိသတ္တေန အတ္တနော ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇိတွာ တဿ ပုရိသဿ မရဏေ နိဝါရိတေ တုဋ္ဌမာနသော “ဂစ္ဆ ဘော မိဂရာဇဿ အနုဂ္ဂဟေန မမ

7. Mātaṅgacariyāvaṇṇanā

60. Sattame **jaṭilo**ti jaṭāvanto, jaṭābandhakesoti attho. **Uggatāpano**ti manacchaṭṭhānaṁ indriyānaṁ tāpanato niggaṇhanato tapasaṅkhātaṁ uggatāpanaṁ etassāti uggatāpano, ghoratapo paramadhitindriyoti[1] attho. Atha vā nānappakāre diṭṭhadhammikādibhede anatthe uggiraṇato bahi chaḍḍāpanato ghorabhīmabhayānakaṭṭhena vā "uggā"ti laddhanāme kilese vīriyātapena santāpanato ugge tāpetīti **uggatāpano. Mātaṅgo nāma nāmenā**ti nāmena Mātaṅgo nāma. Mātaṅgakule nibbattiyā jātiyā āgataṁ hissa etaṁ nāmaṁ. **Sīlavā**ti sīlasampanno suparisuddhasīlo. **Susamāhito**ti upacārappanāsamādhīhi suṭṭhu samāhito, jhānasamāpattilābhīti attho.

Tadā hi bodhisatto caṇḍālayoniyaṁ nibbattitvā rūpena duddasiko bahinagare caṇḍālagāme vasati. "Mātaṅgapaṇḍito"ti pakāsanāmo. Athekadivasaṁ tasmiṁ nagare nakkhatte ghosite yebhuyyena nāgarā nakkhattaṁ kīḷanti. Aññatarāpi brāhmaṇamahāsālakaññā soḷasapannarasavassuddesikā devakaññā viya rūpena dassanīyā pāsādikā "attano vibhavānurūpaṁ nakkhattaṁ kīḷissāmī"ti pahūtakhajjabhojjādīni sakaṭesu āropetvā sabbasetaṁ vaḷavārathamāruyha mahatā parivārena uyyānabhūmiṁ gacchati. Diṭṭhamaṅgalikā nāmesā, sā kira dussaṇṭhitaṁ rūpaṁ "avamaṅgalan"ti taṁ daṭṭhuṁ na icchati, tenassā "Diṭṭhamaṅgalikā"tveva samaññā udapādi.

Tadā bodhisatto kālasseva uṭṭhāya paṭapilotikaṁ nivāsetvā jajjaritamukhabhāgaṁ veṇudaṇḍaṁ gahetvā bhājanahattho nagaraṁ pavisati manusse disvā dūratova tesaṁ dūrīkaraṇatthaṁ tena veṇudaṇḍena saññaṁ karonto. Atha diṭṭhamaṅgalikā "ussaratha ussarathā"ti ussāraṇaṁ karontehi attano purisehi nīyamānā nagaradvāramajjhe Mātaṅgaṁ disvā "ko eso"ti āha. "Ayye Mātaṅgacaṇḍālo"ti ca vutte "īdisaṁ disvā gatānaṁ kuto vuḍḍhī"ti yānaṁ nivattāpesi. Manussā "yaṁ mayaṁ uyyānaṁ gantvā bahuṁ khajjabhojjādiṁ labheyyāma, tassa

1. Samitindriyoti (Sī)

၇-မာတင်္ဂစရိယာဝဏ္ဏနာ

၆၀။ သတ္တမေ **ဇဋိလော**တိ ဇဋာဝန္တော၊ ဇဋာဗန္ဓကေသောတိ အတ္ထော။ **ဥဂ္ဂတာပနော**တိ မနစ္ဆဋ္ဌာနံ ဣန္ဒြိယာနံ တာပနတော နိဂ္ဂဏှနတော တပသင်္ခါတံ ဥဂ္ဂတာပနံ ဧတဿာတိ ဥဂ္ဂတာပနော၊ ဃောရတပေါ ပရမဓိတိန္ဒြိယောတိ[၁] အတ္ထော။ အထ ဝါ နာနပ္ပကာရေ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိဘေဒေ အနတ္ထေ ဥဂ္ဂိရဏတော ဗဟိ ဆဍ္ဍာပနတော ဃောရဘီမဘယာနကဋ္ဌေန ဝါ "ဥဂ္ဂါ"တိ လဒ္ဓနာမေ ကိလေသေ ဝီရိယာတပေန သန္တာပနတော ဥဂ္ဂေ တာပေတီတိ **ဥဂ္ဂတာပနော။ မာတင်္ဂေါ နာမ နာမေနာ**တိ နာမေန မာတင်္ဂေါ နာမ။ မာတင်္ဂကုလေ နိဗ္ဗတ္တိယာ ဇာတိယာ အာဂတံ ဟိဿ ဧတံ နာမံ။ **သီလဝါ**တိ သီလသမ္ပန္နော သုပရိသုဒ္ဓသီလော။ **သုသမာဟိတော**တိ ဥပစာရပ္ပနာသမာဓီဟိ သုဋ္ဌု သမာဟိတော၊ ဈာနသမာပတ္တိလာဘီတိ အတ္ထော။

တဒါ ဟိ ဗောဓိသတ္တော စဏ္ဍာလယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ရူပေန ဒုဒ္ဒသိကော ဗဟိနဂရေ စဏ္ဍာလဂါမေ ဝသတိ။ "မာတင်္ဂပဏ္ဍိတော"တိ ပကာသနာမော။ အထေကဒိဝသံ တသ္မိံ နဂရေ နက္ခတ္တေ ဃောသိတေ ယေဘုယျေန နာဂရာ နက္ခတ္တံ ကီဠန္တိ။ အညတရာပိ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကညာ သောဠသပန္နရသဝဿုဒ္ဒေသိကာ ဒေဝကညာ ဝိယ ရူပေန ဒဿနီယာ ပါသာဒိကာ "အတ္တနော ဝိဘဝါနုရူပံ နက္ခတ္တံ ကီဠိဿာမီ"တိ ပဟူတခဇ္ဇဘောဇ္ဇာဒီနိ သကဋေသု အာရောပေတွာ သဗ္ဗသေတံ ဝဠဝါရထမာရုယှ မဟတာ ပရိဝါရေန ဥယျာနဘူမိံ ဂစ္ဆတိ။ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ နာမေသာ၊ သာ ကိရ ဒုဿဏ္ဌိတံ ရူပံ "အဝမင်္ဂလ"န္တိ တံ ဒဋ္ဌုံ န ဣစ္ဆတိ၊ တေနဿာ "ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ"တွေဝ သမညာ ဥဒပါဒိ။

တဒါ ဗောဓိသတ္တော ကာလဿေဝ ဥဋ္ဌာယ ပဋပိလောတိကံ နိဝါသေတွာ ဇဇ္ဇရိတမုခဘာဂံ ဝေဏုဒဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ဘာဇနဟတ္ထော နဂရံ ပဝိသတိ မနုဿေ ဒိသွာ ဒူရတောဝ တေသံ ဒူရီကရဏတ္ထံ တေန ဝေဏုဒဏ္ဍေန သညံ ကရောန္တော။ အထ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ "ဥဿရထ ဥဿရထာ"တိ ဥဿာရဏံ ကရောန္တေဟိ အတ္တနော ပုရိသေဟိ နီယမာနာ နဂရဒွါရမဇ္ဈေ မာတင်္ဂံ ဒိသွာ "ကော ဧသော"တိ အာဟ။ "အယျေ မာတင်္ဂစဏ္ဍာလော"တိ စ ဝုတ္တေ "ဤဒိသံ ဒိသွာ ဂတာနံ ကုတော ဝုဍ္ဎီ"တိ ယာနံ နိဝတ္တာပေသိ။ မနုဿာ "ယံ မယံ ဥယျာနံ ဂန္တွာ ဗဟုံ ခဇ္ဇဘောဇ္ဇာဒိံ လဘေယျာမ၊ တဿ

၁-သမိတိန္ဒြိယောတိ (သီ)

no Mātaṅgena antarāyo kato”ti kupitā “gaṇhatha caṇḍālan”ti leḍḍūhi paharitvā visaññībhūtaṁ pātetvā agamaṁsu.

So na cireneva satiṁ paṭilabhitvā vuṭṭhāya manusse pucchi “kiṁ ayyā dvāraṁ nāma sabbasādhāraṇaṁ, udāhu brāhmaṇānaṁ eva katan”ti. Sabbesaṁ sādhāraṇanti. “Evaṁ sabbasādhāraṇadvāre ekamantaṁ apakkamantaṁ maṁ diṭṭhamaṅgalikāya manussā imaṁ anayabyasanaṁ pāpesun”ti rathikāya manussānaṁ ārocetvā “handāhaṁ imissā mānaṁ bhindissāmī”ti tassā nivesanadvāraṁ gantvā “ahaṁ diṭṭhamaṅgalikaṁ aladdhā na vuṭṭhahissāmī”ti nipajji. Diṭṭhamaṅgalikāya pitā “gharadvāre Mātaṅgo nipanno”ti sutvā “tassa kākaṇikaṁ detha, telena sarīraṁ makkhetvā gacchatū”ti āha. So “Diṭṭhamaṅgalikaṁ aladdhā na uṭṭhahissāmi”cceva āha. Tato brāhmaṇena “dve kākaṇike detha māsakaṁ pādaṁ kahāpaṇaṁ dve tīṇi yāva kahāpaṇasataṁ kahāpaṇasahassaṁ dethā”ti vuttepi na sampaṭicchati eva. Evaṁ tesaṁ mantentānaṁ eva sūriyo atthaṅgato.

Atha diṭṭhamaṅgalikāya mātā pāsādā oruyha sāṇipākāraṁ parikkhipāpetvā tassa santikaṁ gantvā “tāta Mātaṅga diṭṭhamaṅgalikāya aparādhaṁ khama, dve sahassāni gaṇhāhi yāva satasahassaṁ gaṇhāhī”ti vuttepi na sampaṭicchi, nipajji eva. Tassevaṁ cha divase nipajjitvā sattame divase sampatte samantā sāmantagharā paṭivisakagharā ca manussā uṭṭhahitvā “tumhe Mātaṅgaṁ vā uṭṭhāpetha, dārikaṁ vā detha, mā amhe nāsayitthā”ti āhaṁsu. Tadā kira ayaṁ tasmiṁ dese desadhammo “yassa gharadvāre evaṁ nipajjitvā caṇḍālo marati, tena gharena saddhiṁ sattasattagharavāsino caṇḍālā hontī”ti.

Tato diṭṭhamaṅgalikāya mātāpitaro diṭṭhamaṅgalikaṁ paṭapilotikaṁ nivāsāpetvā caṇḍālānucchavikaṁ parikkhāraṁ datvā paridevamānaṁ eva tassa santikaṁ netvā “handa dāni dārikaṁ uṭṭhāya gaṇhāhī”ti adaṁsu. Sā passe ṭhatvā “uṭṭhāhī”ti āha. So “ahaṁ ativiya kilanto, hatthe gahetvā maṁ uṭṭhāpehī”ti āha. Sā tathā akāsi. Mātaṅgo “mayaṁ antonagare vasituṁ na labhāma, ehi, bahinagare caṇḍālagāmaṁ gamissāmā”ti taṁ apassāya attano gehaṁ agamāsi. “Tassā piṭṭhiṁ abhiruhitvā”ti jātakabhāṇakā vadanti.

နော မာတင်္ဂေန အန္တရာယော ကတော”တိ ကုပိတာ “ဂဏှထ စဏ္ဍာလ”န္တိ လေဍ္ဍူဟိ ပဟရိတွာ ဝိသညီဘူတံ ပါတေတွာ အဂမံသု။

သော န စိရေနေဝ သတိံ ပဋိလဘိတွာ ဝုဋ္ဌာယ မနုဿေ ပုစ္ဆိ “ကိံ အယျာ ဒွါရံ နာမ သဗ္ဗသာဓာရဏံ၊ ဥဒါဟု ဗြာဟ္မဏာနံ ဧဝ ကတ”န္တိ။ သဗ္ဗေသံ သာဓာရဏန္တိ။ “ဧဝံ သဗ္ဗသာဓာရဏဒွါရေ ဧကမန္တံ အပက္ကမန္တံ မံ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ မနုဿာ ဣမံ အနယဗျသနံ ပါပေသု”န္တိ ရထိကာယ မနုဿာနံ အာရောစေတွာ “ဟန္ဒာဟံ ဣမိဿာ မာနံ ဘိန္ဒိဿာမီ”တိ တဿာ နိဝေသနဒွါရံ ဂန္တွာ “အဟံ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကံ အလဒ္ဓါ န ဝုဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ နိပဇ္ဇိ။ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ ပိတာ “ဃရဒွါရေ မာတင်္ဂေါ နိပန္နော”တိ သုတွာ “တဿ ကာကဏိကံ ဒေထ၊ တေလေန သရီရံ မက္ခေတွာ ဂစ္ဆတူ”တိ အာဟ။ သော “ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကံ အလဒ္ဓါ န ဥဋ္ဌဟိဿာမိ”စ္စေဝ အာဟ။ တတော ဗြာဟ္မဏေန “ဒွေ ကာကဏိကေ ဒေထ မာသကံ ပါဒံ ကဟာပဏံ ဒွေ တီဏိ ယာဝ ကဟာပဏသတံ ကဟာပဏသဟဿံ ဒေထာ”တိ ဝုတ္တေပိ န သမ္ပဋိစ္ဆတိ ဧဝ။ ဧဝံ တေသံ မန္တေန္တာနံ ဧဝ သူရိယော အတ္ထင်္ဂတော။

အထ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ မာတာ ပါသာဒါ ဩရုယှ သာဏိပါကာရံ ပရိက္ခိပါပေတွာ တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ “တာတ မာတင်္ဂ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ အပရာဓံ ခမ၊ ဒွေ သဟဿာနိ ဂဏှာဟိ ယာဝ သတသဟဿံ ဂဏှာဟီ”တိ ဝုတ္တေပိ န သမ္ပဋိစ္ဆိ၊ နိပဇ္ဇိ ဧဝ။ တဿေဝံ ဆ ဒိဝသေ နိပဇ္ဇိတွာ သတ္တမေ ဒိဝသေ သမ္ပတ္တေ သမန္တာ သာမန္တဃရာ ပဋိဝိသကဃရာ စ မနုဿာ ဥဋ္ဌဟိတွာ “တုမှေ မာတင်္ဂံ ဝါ ဥဋ္ဌာပေထ၊ ဒါရိကံ ဝါ ဒေထ၊ မာ အမှေ နာသယိတ္ထာ”တိ အာဟံသု။ တဒါ ကိရ အယံ တသ္မိံ ဒေသေ ဒေသဓမ္မော “ယဿ ဃရဒွါရေ ဧဝံ နိပဇ္ဇိတွာ စဏ္ဍာလော မရတိ၊ တေန ဃရေန သဒ္ဓိံ သတ္တသတ္တဃရဝါသိနော စဏ္ဍာလာ ဟောန္တီ”တိ။

တတော ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ မာတာပိတရော ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကံ ပဋပိလောတိကံ နိဝါသာပေတွာ စဏ္ဍာလာနုစ္ဆဝိကံ ပရိက္ခာရံ ဒတွာ ပရိဒေဝမာနံ ဧဝ တဿ သန္တိကံ နေတွာ “ဟန္ဒ ဒါနိ ဒါရိကံ ဥဋ္ဌာယ ဂဏှာဟီ”တိ အဒံသု။ သာ ပဿေ ဌတွာ “ဥဋ္ဌာဟီ”တိ အာဟ။ သော “အဟံ အတိဝိယ ကိလန္တော၊ ဟတ္ထေ ဂဟေတွာ မံ ဥဋ္ဌာပေဟီ”တိ အာဟ။ သာ တထာ အကာသိ။ မာတင်္ဂေါ “မယံ အန္တောနဂရေ ဝသိတုံ န လဘာမ၊ ဧဟိ, ဗဟိနဂရေ စဏ္ဍာလဂါမံ ဂမိဿာမာ”တိ တံ အပဿာယ အတ္တနော ဂေဟံ အဂမာသိ။ “တဿာ ပိဋ္ဌိံ အဘိရုဟိတွာ”တိ ဇာတကဘာဏကာ ဝဒန္တိ။

Evaṁ pana gehaṁ gantvā jātisambhedavītikkamaṁ akatvāva katipāhaṁ gehe vasitvā balaṁ gahetvā cintesi “ahaṁ imaṁ brāhmaṇamahāsālakaññaṁ mayhaṁ caṇḍālagehe vāsāpesiṁ, handa dāni taṁ lābhaggayasaggappattaṁ karissāmī”ti. So araññaṁ pavisitvā pabbajitvā sattāhabbhantareyeva aṭṭha samāpattiyo pañcābhiññāyo nibbattetvā iddhiyā caṇḍālagāmadvāre otaritvā gehadvāre ṭhito diṭṭhamaṅgalikaṁ pakkosāpetvā “sāmi kissa maṁ anāthaṁ katvā pabbajitosī”ti paridevamānaṁ “tvaṁ bhadde mā cintayi, tava porāṇakayasato idāni mahantataraṁ yasaṁ karissāmi, tvaṁ pana ‘mahābrahmā me sāmiko, na Mātaṅgo, so brahmalokaṁ gato, ito sattame divase puṇṇamāya candamaṇḍalaṁ bhinditvā āgamissatī’ti parisāsu vadeyyāsī”ti vatvā Himavantameva gato.

Diṭṭhamaṅgalikāpi Bārāṇasiyaṁ mahājanamajjhe tesu tesu ṭhānesu tathā kathesi. Atha puṇṇamadivase bodhisatto candamaṇḍalassa gaganamajjhe ṭhitakāle brahmattabhāvaṁ māpetvā candamaṇḍalaṁ bhinditvā dvādasayojanikaṁ Bārāṇasiṁ sakalaṁ Kāsiraṭṭhañca ekobhāsaṁ katvā ākāsato otaritvā Bārāṇasiyā upari tikkhattuṁ paribbhamitvā mahājanena gandhamālādīhi pūjiyamāno caṇḍālagāmābhimukho ahosi. Brahmabhattā sannipatitvā taṁ caṇḍālagāmakaṁ gantvā diṭṭhamaṅgalikāya gehaṁ suddhavatthagandhamālādīhi devavimānaṁ viya alaṅkariṁsu. Diṭṭhamaṅgalikā ca tadā utunī hoti. Mahāsatto tattha gantvā diṭṭhamaṅgalikaṁ aṅguṭṭhena nābhiyaṁ parāmasitvā “bhadde gabbho te patiṭṭhito, tvaṁ puttaṁ vijāyissasi, tvampi puttopi te lābhaggayasaggappattā bhavissatha, tava sīsadhovana-udakaṁ[1] sakalajambudīpe rājūnaṁ abhisekodakaṁ bhavissati, nhānodakaṁ pana te amatodakaṁ bhavissati, ye naṁ sīse āsiñcissanti, te sabbarogehi muccissanti, kāḷakaṇṇiyā ca parimuccissanti, tava pādapiṭṭhe sīsaṁ ṭhapetvā vandantā sahassaṁ dassanti, kathāsavanaṭṭhāne ṭhatvā vandantā sataṁ dassanti, cakkhupathe ṭhatvā vandantā ekekaṁ kahāpaṇaṁ datvā vandissanti, appamattā hohī”ti taṁ ovaditvā gehā nikkhamma mahājanassa passantasseva candamaṇḍalaṁ pāvisi.

---

1. Pādadhovana-udakaṁ (Jātaka-Ṭṭha 4. 378 piṭṭhe.)

ဧဝံ ပန ဂေဟံ ဂန္တွာ ဇာတိသမ္ဘေဒဝီတိက္ကမံ အကတွာဝ ကတိပါဟံ ဂေဟေ ဝသိတွာ ဗလံ ဂဟေတွာ စိန္တေသိ “အဟံ ဣမံ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကညံ မယှံ စဏ္ဍာလဂေဟေ ဝါသာပေသိံ၊ ဟန္ဒ ဒါနိ တံ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တံ ကရိဿာမီ”တိ။ သော အရညံ ပဝိသိတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ သတ္တာဟဗ္ဘန္တရေယေဝ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စာဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဣဒ္ဓိယာ စဏ္ဍာလဂါမဒွါရေ ဩတရိတွာ ဂေဟဒွါရေ ဌိတော ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကံ ပက္ကောသာပေတွာ “သာမိ ကိဿ မံ အနာထံ ကတွာ ပဗ္ဗဇိတောသီ”တိ ပရိဒေဝမာနံ “တွံ ဘဒ္ဒေ မာ စိန္တယိ၊ တဝ ပေါရာဏကယသတော ဣဒါနိ မဟန္တတရံ ယသံ ကရိဿာမိ၊ တွံ ပန ‘မဟာဗြဟ္မာ မေ သာမိကော၊ န မာတင်္ဂေါ၊ သော ဗြဟ္မလောကံ ဂတော၊ ဣတော သတ္တမေ ဒိဝသေ ပုဏ္ဏမာယ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဘိန္ဒိတွာ အာဂမိဿတီ’တိ ပရိသာသု ဝဒေယျာသီ”တိ ဝတွာ ဟိမဝန္တမေဝ ဂတော။

ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာပိ ဗာရာဏသိယံ မဟာဇနမဇ္ဈေ တေသု တေသု ဌာနေသု တထာ ကထေသိ။ အထ ပုဏ္ဏမဒိဝသေ ဗောဓိသတ္တော စန္ဒမဏ္ဍလဿ ဂဂနမဇ္ဈေ ဌိတကာလေ ဗြဟ္မတ္တဘာဝံ မာပေတွာ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဘိန္ဒိတွာ ဒွါဒသယောဇနိကံ ဗာရာဏသိံ သကလံ ကာသိရဋ္ဌဉ္စ ဧကောဘာသံ ကတွာ အာကာသတော ဩတရိတွာ ဗာရာဏသိယာ ဥပရိ တိက္ခတ္တုံ ပရိဗ္ဘမိတွာ မဟာဇနေန ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇိယမာနော စဏ္ဍာလဂါမာဘိမုခေါ အဟောသိ။ ဗြဟ္မဘတ္တာ သန္နိပတိတွာ တံ စဏ္ဍာလဂါမကံ ဂန္တွာ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ ဂေဟံ သုဒ္ဓဝတ္ထဂန္ဓမာလာဒီဟိ ဒေဝဝိမာနံ ဝိယ အလင်္ကရိံသု။ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ စ တဒါ ဥတုနီ ဟောတိ။ မဟာသတ္တော တတ္ထ ဂန္တွာ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကံ အင်္ဂုဋ္ဌေန နာဘိယံ ပရာမသိတွာ “ဘဒ္ဒေ ဂဗ္ဘော တေ ပတိဋ္ဌိတော၊ တွံ ပုတ္တံ ဝိဇာယိဿသိ၊ တွမ္ပိ ပုတ္တောပိ တေ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တာ ဘဝိဿထ၊ တဝ သီသဓောဝနဥဒကံ[1] သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရာဇူနံ အဘိသေကောဒကံ ဘဝိဿတိ၊ နှာနောဒကံ ပန တေ အမတောဒကံ ဘဝိဿတိ၊ ယေ နံ သီသေ အာသိဉ္စိဿန္တိ၊ တေ သဗ္ဗရောဂေဟိ မုစ္စိဿန္တိ၊ ကာဠကဏ္ဏိယာ စ ပရိမုစ္စိဿန္တိ၊ တဝ ပါဒပိဋ္ဌေ သီသံ ဌပေတွာ ဝန္ဒန္တာ သဟဿံ ဒဿန္တိ၊ ကထာသဝနဋ္ဌာနေ ဌတွာ ဝန္ဒန္တာ သတံ ဒဿန္တိ၊ စက္ခုပထေ ဌတွာ ဝန္ဒန္တာ ဧကေကံ ကဟာပဏံ ဒတွာ ဝန္ဒိဿန္တိ၊ အပ္ပမတ္တာ ဟောဟီ”တိ တံ ဩဝဒိတွာ ဂေဟာ နိက္ခမ္မ မဟာဇနဿ ပဿန္တဿေဝ စန္ဒမဏ္ဍလံ ပါဝိသိ။

၁-ပါဒဓောဝနဥဒကံ (ဇာတက-ဋ္ဌ ၄-၃၇၈-ပိဋ္ဌေ။)

Brahmabhattā sannipatitvā diṭṭhamaṅgalikaṁ mahantena sakkārena nagaraṁ pavesetvā mahantena sirisobhaggena tattha vasāpesuṁ. Devavimānasadisañcassā nivesanaṁ kāresuṁ. Tattha netvā uḷāraṁ lābhasakkāraṁ upanāmesuṁ. Puttalābhādi sabbo bodhisattena vuttasadisova ahosi. Soḷasasahassā brāhmaṇā diṭṭhamaṅgalikāya puttena saha nibaddhaṁ bhuñjanti, sahassamattā naṁ parivārenti, anekasahassānaṁ dānaṁ dīyati. Atha mahāsatto "ayaṁ aṭṭhāne abhippasanno, handassa dakkhiṇeyye jānāpessāmī"ti bhikkhāya caranto tassā gehaṁ gantvā tena saddhiṁ sallapitvā agamāsi. Atha kumāro gāthamāha—

"Kuto nu āgacchasi dummavāsī,
Otallako paṁsupisācakova.
Saṅkāracoḷaṁ paṭimuñca kaṇṭhe,
Ko re tuvaṁ hosi adakkhiṇeyyo"ti[1].

Tena vuttaṁ anācāraṁ asahamānā devatā tassa tesañca soḷasasahassānaṁ brāhmaṇānaṁ mukhaṁ viparivattesuṁ. Taṁ disvā diṭṭhamaṅgalikā mahāsattaṁ upasaṅkamitvā tamatthaṁ ārocesi. Bodhisatto "tassa anācāraṁ asahantehi yakkhehi so vippakāro kato, api ca kho pana imaṁ ucchiṭṭhapiṇḍakaṁ tesaṁ mukhe āsiñcitvā taṁ vippakāraṁ vūpasamehī"ti āha. Sāpi tathā katvā taṁ vūpasamesi. Atha diṭṭhamaṅgalikā puttaṁ āha "tāta imasmiṁ loke dakkhiṇeyyā nāma Mātaṅgapaṇḍitasadisā bhavanti, na ime brāhmaṇā viya jātimattena, mantasajjhāyanamattena vā mānatthaddhā"ti vatvā ye tadā sīlādiguṇavisesayuttā jhānasamāpattilābhino ceva Paccekabuddhā ca, tatthevassa pasādaṁ uppādesīti.

Tadā Vettavatīnagare Jātimanto nāma eko brāhmaṇo pabbajitvāpi jātiṁ nissāya mahantaṁ mānamakāsi. Mahāsatto "tassa mānaṁ bhindissāmī"ti taṁ ṭhānaṁ gantvā tassāsanne uparisote vāsaṁ kappesi. Tena vuttaṁ—

61. "Ahañca brāhmaṇo eko, Gaṅgākūle vasāmubho.
Ahaṁ vasāmi upari, heṭṭhā vasati brāhmaṇo"ti.

1. Khu 5. 309 piṭṭhe.

ဗြဟ္မဘတ္တာ သန္နိပတိတွာ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကံ မဟန္တေန သက္ကာရေန နဂရံ ပဝေသေတွာ မဟန္တေန သိရိသောဘဂ္ဂေန တတ္ထ ဝသာပေသုံ။ ဒေဝဝိမာနသဒိသဉ္စဿာ နိဝေသနံ ကာရေသုံ။ တတ္ထ နေတွာ ဥဠာရံ လာဘသက္ကာရံ ဥပနာမေသုံ။ ပုတ္တလာဘာဒိ သဗ္ဗော ဗောဓိသတ္တေန ဝုတ္တသဒိသောဝ အဟောသိ။ သောဠသသဟဿာ ဗြာဟ္မဏာ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ ပုတ္တေန သဟ နိဗဒ္ဓံ ဘုဉ္ဇန္တိ၊ သဟဿမတ္တာ နံ ပရိဝါရေန္တိ၊ အနေကသဟဿာနံ ဒါနံ ဒီယတိ။ အထ မဟာသတ္တော “အယံ အဋ္ဌာနေ အဘိပ္ပသန္နော၊ ဟန္ဒဿ ဒက္ခိဏေယျေ ဇာနာပေဿာမီ”တိ ဘိက္ခာယ စရန္တော တဿာ ဂေဟံ ဂန္တွာ တေန သဒ္ဓိံ သလ္လပိတွာ အဂမာသိ။ အထ ကုမာရော ဂါထမာဟ—

“ကုတော နု အာဂစ္ဆသိ ဒုမ္မဝါသီ၊
ဩတလ္လကော ပံသုပိသာစကောဝ။
သင်္ကာရစောဠံ ပဋိမုဉ္စ ကဏ္ဌေ၊
ကော ရေ တုဝံ ဟောသိ အဒက္ခိဏေယျော”တိ[၁]။

တေန ဝုတ္တံ အနာစာရံ အသဟမာနာ ဒေဝတာ တဿ တေသဉ္စ သောဠသသဟဿာနံ ဗြာဟ္မဏာနံ မုခံ ဝိပရိဝတ္တေသုံ။ တံ ဒိသွာ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ မဟာသတ္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ ဗောဓိသတ္တော “တဿ အနာစာရံ အသဟန္တေဟိ ယက္ခေဟိ သော ဝိပ္ပကာရော ကတော၊ အပိ စ ခေါ ပန ဣမံ ဥစ္ဆိဋ္ဌပိဏ္ဍကံ တေသံ မုခေ အာသိဉ္စိတွာ တံ ဝိပ္ပကာရံ ဝူပသမေဟီ”တိ အာဟ။ သာပိ တထာ ကတွာ တံ ဝူပသမေသိ။ အထ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ ပုတ္တံ အာဟ “တာတ ဣမသ္မိံ လောကေ ဒက္ခိဏေယျာ နာမ မာတင်္ဂပဏ္ဍိတသဒိသာ ဘဝန္တိ၊ န ဣမေ ဗြာဟ္မဏာ ဝိယ ဇာတိမတ္တေန, မန္တသဇ္ဈာယနမတ္တေန ဝါ မာနတ္ထဒ္ဓါ”တိ ဝတွာ ယေ တဒါ သီလာဒိဂုဏဝိသေသယုတ္တာ ဈာနသမာပတ္တိလာဘိနော စေဝ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ စ၊ တတ္ထေဝဿ ပသာဒံ ဥပ္ပါဒေသီတိ။

တဒါ ဝေတ္တဝတီနဂရေ ဇာတိမန္တော နာမ ဧကော ဗြာဟ္မဏော ပဗ္ဗဇိတွာပိ ဇာတိံ နိဿာယ မဟန္တံ မာနမကာသိ။ မဟာသတ္တော “တဿ မာနံ ဘိန္ဒိဿာမီ”တိ တံ ဌာနံ ဂန္တွာ တဿာသန္နေ ဥပရိသောတေ ဝါသံ ကပ္ပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆၁။ “အဟဉ္စ ဗြာဟ္မဏော ဧကော၊ ဂင်္ဂါကူလေ ဝသာမုဘော။
အဟံ ဝသာမိ ဥပရိ၊ ဟေဋ္ဌာ ဝသတိ ဗြာဟ္မဏော”တိ။

၁-ခု ၅-၃၀၉-ပိဋ္ဌေ။

Atha mahāsatto ekadivasaṁ dantakaṭṭhaṁ khāditvā “idaṁ jātimantassa jaṭāsu laggatū”ti adhiṭṭhāya nadiyaṁ pātesi. Taṁ tassa udakaṁ ācamentassa jaṭāsu laggi, so taṁ disvā “nassa vasalā”ti vatvā “kutoyaṁ kāḷakaṇṇī āgato, upadhāressāmi nan”ti uddhaṁsotaṁ gacchanto mahāsattaṁ disvā “kiṁ jātikosī”ti pucchi. Caṇḍālosmīti. Tayā nadiyaṁ dantakaṭṭhaṁ pātitanti. Āma mayāti. “Nassa vasala caṇḍāla kāḷakaṇṇi mā idha vasi, heṭṭhāsote vasā”ti vatvā heṭṭhāsote vasantenapi pātite dantakaṭṭhe paṭisotaṁ āgantvā jaṭāsu laggante “nassa vasala, sace idha vasissasi, sattame divase sattadhā te muddhā phalissatī”ti āha. Tena vuttaṁ—

62. “Vicaranto anukūlamhi, uddhaṁ me assamaddasa.
Tattha maṁ paribhāsetvā, abhisapi muddhaphālanan”ti.

Tattha **vicaranto anukūlamhī**ti ucchiṭṭhadantakaṭṭhe attano jaṭāsu lagge tassa āgamanagavesanavasena Gaṅgāya tīre anuvicaranto. **Uddhaṁ me assamaddasā**ti attano vasanaṭṭhānato uparisote mama assamaṁ paṇṇasālaṁ addakkhi. **Tattha maṁ paribhāsetvā**ti mama assamaṁ āgantvā jātiṁ sutvā tatova paṭikkamitvā savanūpacāre ṭhatvā “nassa vasala caṇḍāla kāḷakaṇṇi mā idha vasī”ti-ādīni vatvā bhayena santajjetvā. **Abhisapi muddhaphālanan**ti “sace jīvitukāmosi, ettova sīghaṁ palāyassū”ti vatvā “sace na pakkamissasi, ito te sattame divase sattadhā muddhā phalatū”ti me abhisapaṁ adāsi.

Kiṁ pana tassa abhisapena muddhā phalatīti? Na phalati, kuhako pana so, evamayaṁ maraṇabhayatajjito sudūraṁ pakkamissatīti saññāya santāsanatthaṁ tathā āha.

63. **Yadihaṁ tassa pakuppeyyan**ti tassa mānatthaddhassa kūṭajaṭilassa ahaṁ yadi kujjheyyaṁ. **Yadi sīlaṁ na gopaye**ti sīlaṁ yadi na rakkheyyaṁ, idaṁ sīlaṁ nāma jīvitanirapekkhaṁ sammadeva rakkhitabbanti yadi na cinteyyanti attho. **Oloketvānahaṁ tassa**, **kareyyaṁ chārikaṁ viyā**ti sacāhaṁ tadā tassa appatīto abhavissaṁ. Mama cittācāraṁ ñatvā mayi abhippasannā devatā khaṇeneva taṁ bhasmamuṭṭhiṁ viya viddhaṁseyyunti adhippāyo.

အထ မဟာသတ္တော ဧကဒိဝသံ ဒန္တကဋ္ဌံ ခါဒိတွာ “ဣဒံ ဇာတိမန္တဿ ဇဋာသု လဂ္ဂတူ”တိ အဓိဋ္ဌာယ နဒိယံ ပါတေသိ။ တံ တဿ ဥဒကံ အာစမေန္တဿ ဇဋာသု လဂ္ဂိ၊ သော တံ ဒိသွာ “နဿ ဝသလာ”တိ ဝတွာ “ကုတောယံ ကာဠကဏ္ဏီ အာဂတော၊ ဥပဓာရေဿာမိ န”န္တိ ဥဒ္ဓံသောတံ ဂစ္ဆန္တော မဟာသတ္တံ ဒိသွာ “ကိံဇာတိကောသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ စဏ္ဍာလောသ္မီတိ။ တယာ နဒိယံ ဒန္တကဋ္ဌံ ပါတိတန္တိ။ အာမ မယာတိ။ “နဿ ဝသလ စဏ္ဍာလ ကာဠကဏ္ဏိ မာ ဣဓ ဝသိ၊ ဟေဋ္ဌာသောတေ ဝသာ”တိ ဝတွာ ဟေဋ္ဌာသောတေ ဝသန္တေနပိ ပါတိတေ ဒန္တကဋ္ဌေ ပဋိသောတံ အာဂန္တွာ ဇဋာသု လဂ္ဂန္တေ “နဿ ဝသလ၊ သစေ ဣဓ ဝသိဿသိ၊ သတ္တမေ ဒိဝသေ သတ္တဓာ တေ မုဒ္ဓါ ဖလိဿတီ”တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆၂။ “ဝိစရန္တော အနုကူလမှိ၊ ဥဒ္ဓံ မေ အဿမဒ္ဒသ။
တတ္ထ မံ ပရိဘာသေတွာ၊ အဘိသပိ မုဒ္ဓဖာလန”န္တိ။

တတ္ထ **ဝိစရန္တော အနုကူလမှီ**တိ ဥစ္ဆိဋ္ဌဒန္တကဋ္ဌေ အတ္တနော ဇဋာသု လဂ္ဂေ တဿ အာဂမနဂဝေသနဝသေန ဂင်္ဂါယ တီရေ အနုဝိစရန္တော။ **ဥဒ္ဓံ မေ အဿမဒ္ဒသာ**တိ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနတော ဥပရိသောတေ မမ အဿမံ ပဏ္ဏသာလံ အဒ္ဒက္ခိ။ **တတ္ထ မံ ပရိဘာသေတွာ**တိ မမ အဿမံ အာဂန္တွာ ဇာတိံ သုတွာ တတောဝ ပဋိက္ကမိတွာ သဝနူပစာရေ ဌတွာ “နဿ ဝသလ စဏ္ဍာလ ကာဠကဏ္ဏိ မာ ဣဓ ဝသီ”တိအာဒီနိ ဝတွာ ဘယေန သန္တဇ္ဇေတွာ။ **အဘိသပိ မုဒ္ဓဖာလန**န္တိ “သစေ ဇီဝိတုကာမောသိ၊ ဧတ္တောဝ သီဃံ ပလာယဿူ”တိ ဝတွာ “သစေ န ပက္ကမိဿသိ၊ ဣတော တေ သတ္တမေ ဒိဝသေ သတ္တဓာ မုဒ္ဓါ ဖလတူ”တိ မေ အဘိသပံ အဒါသိ။

ကိံ ပန တဿ အဘိသပေန မုဒ္ဓါ ဖလတီတိ? န ဖလတိ၊ ကုဟကော ပန သော၊ ဧဝမယံ မရဏဘယတဇ္ဇိတော သုဒူရံ ပက္ကမိဿတီတိ သညာယ သန္တာသနတ္ထံ တထာ အာဟ။

၆၃။ **ယဒိဟံ တဿ ပကုပ္ပေယျ**န္တိ တဿ မာနတ္ထဒ္ဓဿ ကူဋဇဋိလဿ အဟံ ယဒိ ကုဇ္ဈေယျံ။ **ယဒိ သီလံ န ဂေါပယေ**တိ သီလံ ယဒိ န ရက္ခေယျံ၊ ဣဒံ သီလံ နာမ ဇီဝိတနိရပေက္ခံ သမ္မဒေဝ ရက္ခိတဗ္ဗန္တိ ယဒိ န စိန္တေယျန္တိ အတ္ထော။ **ဩလောကေတွာနဟံ တဿ၊ ကရေယျံ ဆာရိကံ ဝိယာ**တိ သစာဟံ တဒါ တဿ အပ္ပတီတော အဘဝိဿံ။ မမ စိတ္တာစာရံ ဉတွာ မယိ အဘိပ္ပသန္နာ ဒေဝတာ ခဏေနေဝ တံ ဘသ္မမုဋ္ဌိံ ဝိယ ဝိဒ္ဓံသေယျုန္တိ အဓိပ္ပါယော။

Satthā pana tadā attano appatītabhāve sati devatāhi sādhetabbaṁ tassa anatthaṁ attanā kattabbaṁ viya katvā desesi “kareyyaṁ chārikaṁ viyā”ti.

Vitaṇḍavādī panāha “bodhisattova taṁ jaṭilaṁ icchamāno iddhiyā chārikaṁ kareyya, evañhi sati imissā Pāḷiyā attho ujukameva nīto hotī”ti. So evamassa vacanīyo “tvaṁ iddhiyā parūpaghātaṁ vadasi, iddhi nāmesā adhiṭṭhānā iddhi vikubbanā iddhi manomayā iddhi ñāṇavipphārā iddhi samādhivipphārā iddhi ariyā iddhi kammavipākajā iddhi puññavato iddhi vijjāmayā iddhi tattha tattha sammāpayogappaccayā ijjhanaṭṭhena iddhīti dasavidhā. Tattha “kataraṁ iddhiṁ vadesī”ti? Bhāvanāmayanti. Kiṁ pana bhāvanāmayāya parūpaghātakammaṁ hotīti? Āma ekacce ācariyā “ekavāraṁ hotī”ti vadanti, yathā hi paraṁ paharitukāmena udakabharite ghaṭe khitte paropi paharīyati, ghaṭopi bhijjati, evameva bhāvanāmayāya iddhiyā ekavāraṁ parūpaghātakammaṁ hoti, tato paṭṭhāya pana sā nassati.

Atha so “bhāvanāmayāya iddhiyā neva ekavāraṁ na dvevāraṁ parūpaghātakammaṁ hotī”ti vatvā pucchitabbo “kiṁ bhāvanāmayā iddhi kusalā akusalā abyākatā sukhāya vedanāya sampayuttā dukkhāya vedanāya sampayuttā adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttā savitakkasavicārā avitakkavicāramattā avitakka-avicārā kāmāvacarā rūpāvacarā arūpāvacarā”ti? Jānanto “bhāvanāmayā iddhi kusalā abyākatā vā adukkhamasukhavedaniyā avitakka-avicārā rūpāvacarā cā”ti vakkhati. So vattabbo “pāṇātipātacetanā kusalādīsu kataraṁ koṭṭhāsaṁ bhajatī”ti? Jānanto vakkhati “pāṇātipātacetanā akusalāva dukkhavedanāva savitakkasavicārāva kāmāvacarāvā”ti. Evaṁ sante “tava pañho neva kusalattikena sameti, na vedanāttikena na vitakkattikena na bhūmantarenā”ti Pāḷiyā virodhaṁ dassetvā saññāpetabbo, yadi pana so “puna caparaṁ bhikkhave idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā iddhimā cetovasippatto aññissā icchigataṁ gabbhaṁ pāpakena manasānupekkhitā hoti ‘aho vata yaṁ taṁ kucchigataṁ gabbhaṁ na sotthinā abhinikkhameyyā’ti. Evampi bhikkhave kulumpassa upaghāto

သတ္ထာ ပန တဒါ အတ္တနော အပ္ပတီတဘာဝေ သတိ ဒေဝတာဟိ သာဓေတဗ္ဗံ တဿ အနတ္ထံ အတ္တနာ ကတ္တဗ္ဗံ ဝိယ ကတွာ ဒေသေသိ “ကရေယျံ ဆာရိကံ ဝိယာ”တိ။

ဝိတဏ္ဍဝါဒီ ပနာဟ “ဗောဓိသတ္တော၀ တံ ဇဋိလံ ဣစ္ဆမာနော ဣဒ္ဓိယာ ဆာရိကံ ကရေယျ၊ ဧဝဉှိ သတိ ဣမိဿာ ပါဠိယာ အတ္ထော ဥဇုကမေဝ နီတော ဟောတီ”တိ။ သော ဧဝမဿ ဝစနီယော “တွံ ဣဒ္ဓိယာ ပရူပဃာတံ ဝဒသိ၊ ဣဒ္ဓိ နာမေသာ အဓိဋ္ဌာနာ ဣဒ္ဓိ ဝိကုဗ္ဗနာ ဣဒ္ဓိ မနောမယာ ဣဒ္ဓိ ဉာဏဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ အရိယာ ဣဒ္ဓိ ကမ္မဝိပါကဇာ ဣဒ္ဓိ ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ ဝိဇ္ဇာမယာ ဣဒ္ဓိ တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂပ္ပစ္စယာ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန ဣဒ္ဓီတိ ဒသဝိဓာ။ တတ္ထ “ကတရံ ဣဒ္ဓိံ ဝဒေသီ”တိ? ဘာဝနာမယန္တိ။ ကိံ ပန ဘာဝနာမယာယ ပရူပဃာတကမ္မံ ဟောတီတိ? အာမ ဧကစ္စေ အာစရိယာ ‘‘ဧကဝါရံ ဟောတီ”တိ ဝဒန္တိ၊ ယထာ ဟိ ပရံ ပဟရိတုကာမေန ဥဒကဘရိတေ ဃဋေ ခိတ္တေ ပရောပိ ပဟရီယတိ၊ ဃဋောပိ ဘိဇ္ဇတိ၊ ဧဝမေဝ ဘာဝနာမယာယ ဣဒ္ဓိယာ ဧကဝါရံ ပရူပဃာတကမ္မံ ဟောတိ၊ တတော ပဋ္ဌာယ ပန သာ နဿတိ။

အထ သော ‘‘ဘာဝနာမယာယ ဣဒ္ဓိယာ နေဝ ဧကဝါရံ န ဒွေဝါရံ ပရူပဃာတကမ္မံ ဟောတီ”တိ ဝတွာ ပုစ္ဆိတဗ္ဗော “ကိံ ဘာဝနာမယာ ဣဒ္ဓိ ကုသလာ အကုသလာ အဗျာကတာ သုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တာ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တာ အဒုက္ခမသုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တာ သဝိတက္ကသဝိစာရာ အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တာ အဝိတက္ကအဝိစာရာ ကာမာဝစရာ ရူပါဝစရာ အရူပါဝစရာ”တိ? ဇာနန္တော “ဘာဝနာမယာ ဣဒ္ဓိ ကုသလာ အဗျာကတာ ဝါ အဒုက္ခမသုခဝေဒနိယာ အဝိတက္ကအဝိစာရာ ရူပါဝစရာ စာ’’တိ ဝက္ခတိ။ သော ဝတ္တဗ္ဗော ‘‘ပါဏာတိပါတစေတနာ ကုသလာဒီသု ကတရံ ကောဋ္ဌာသံ ဘဇတီ”တိ? ဇာနန္တော ဝက္ခတိ “ပါဏာတိပါတစေတနာ အကုသလာဝ ဒုက္ခဝေဒနာဝ သဝိတက္ကသဝိစာရာဝ ကာမာဝစရာဝါ’’တိ။ ဧဝံ သန္တေ ‘‘တဝ ပဉှော နေဝ ကုသလတ္တိကေန သမေတိ၊ န ဝေဒနာတ္တိကေန န ဝိတက္ကတ္တိကေန န ဘူမန္တရေနာ”တိ ပါဠိယာ ဝိရောဓံ ဒဿေတွာ သညာပေတဗ္ဗော၊ ယဒိ ပန သော “ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဣဓေကစ္စော သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဣဒ္ဓိမာ စေတောဝသိပ္ပတ္တော အညိဿာ ကုစ္ဆိဂတံ ဂဗ္ဘံ ပါပကေန မနသာနုပေက္ခိတာ ဟောတိ ‘အဟော ဝတ ယံ တံ ကုစ္ဆိဂတံ ဂဗ္ဘံ န သောတ္ထိနာ အဘိနိက္ခမေယျာ’တိ။ ဧဝမ္ပိ ဘိက္ခဝေ ကုလုမ္ပဿ ဥပဃာတော

hotī"ti saṅgītiṁ anāruḷhaṁ kulumpasuttaṁ udāhareyya[1], tassāpi "tvaṁ atthaṁ na jānāsi. Iddhimā cetovasippattoti hi ettha na bhāvanāmayā iddhi adhippetā, āthabbanikā iddhi adhippetā. Sā hi ettha labbhamānā labbhatīti bhāvanāmayāya iddhiyā parūpaghāto na sambhavatiyevā"ti saññāpetabbo. No ce saññattiṁ upeti, kammaṁ katvā uyyojetabbo. Tasmā yathāvuttanayenevettha gāthāya attho veditabbo.

Tathā pana tena abhisapito mahāsatto "sacāhaṁ etassa kujjhissāmi, sīlaṁ me arakkhitaṁ bhavissati, upāyenevassa mānaṁ bhindissāmi, sā cassa rakkhā bhavissatī"ti sattame divase sūriyuggamanaṁ vāresi. Manussā sūriyassa anuggamanena ubbāḷhā jātimantatāpasaṁ upasaṅkamitvā "bhante tumhe sūriyassa uggantuṁ na dethā"ti pucchiṁsu[2]. So "na metaṁ kammaṁ, Gaṅgātīre pana eko caṇḍālatāpaso vasati, tassetaṁ kammaṁ siyā"ti āha. Manussā mahāsattaṁ upasaṅkamitvā "bhante tumhe sūriyassa uggantuṁ na dethā"ti pucchiṁsu. Āmāvusoti. Kiṁkāraṇāti. Tumhākaṁ kulūpakatāpaso maṁ niraparādhaṁ abhisapi, tasmiṁ āgantvā khamāpanatthaṁ mama pādesu patite sūriyaṁ vissajjessāmīti. Te gantvā taṁ ākaḍḍhantā ānetvā mahāsattassa pādamūle nipajjāpetvā khamāpetvā "sūriyaṁ vissajjetha bhante"ti āhaṁsu. Na sakkā vissajjetuṁ, sacāhaṁ vissajjessāmi, imassa sattadhā muddhā phalissatīti. Atha bhante kiṁ karomāti. Mahāsatto "mattikāpiṇḍaṁ āharathā"ti āharāpetvā "imaṁ tāpasassa sīse ṭhapetvā tāpasaṁ otāretvā udake ṭhapetha[3]. Yadā sūriyo dissati, tadā tāpaso udake nimujjatū"ti vatvā sūriyaṁ vissajjesi. Sūriyarasmīhi phuṭṭhamatteva mattikāpiṇḍo sattadhā bhijji. Tāpaso udake nimujji. Tena vuttaṁ—

64. "Yaṁ so tadā maṁ abhisapi, kupito duṭṭhamānaso.
Tasseva matthake nipati, yogena taṁ pamocayin"ti.

Tattha **yaṁ so tadā maṁ abhisapī**ti so jātimantajaṭilo yaṁ muddhaphālanaṁ sandhāya tadā maṁ abhisapi, mayhaṁ sapaṁ adāsi. **Tasseva**

1. Vi-Ṭṭha 1. 40 piṭṭhepi passitabbaṁ. 2. Vadiṁsu (Ka) 3. Vāsetha (Ka)

ဟောတီ”တိ သင်္ဂီတိံ အနာရုဠှံ ကုလုမ္ဗသုတ္တံ ဥဒါဟရေယျ[1]၊ တဿာပိ “တွံ အတ္ထံ န ဇာနာသိ။ ဣဒ္ဓိမာ စေတောဝသိပ္ပတ္တောတိ ဟိ ဧတ္ထ န ဘာဝနာမယာ ဣဒ္ဓိ အဓိပ္ပေတာ၊ အာထဗ္ဗနိကာ ဣဒ္ဓိ အဓိပ္ပေတာ။ သာ ဟိ ဧတ္ထ လဗ္ဘမာနာ လဗ္ဘတီတိ ဘာဝနာမယာယ ဣဒ္ဓိယာ ပရူပဃာတော န သမ္ဘဝတိယေဝါ”တိ သညာပေတဗ္ဗော။ နော စေ သညတ္တိံ ဥပေတိ၊ ကမ္မံ ကတွာ ဥယျောဇေတဗ္ဗော။ တသ္မာ ယထာဝုတ္တနယေနေဝေတ္ထ ဂါထာယ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တထာ ပန တေန အဘိသပိတော မဟာသတ္တော “သစာဟံ ဧတဿ ကုဇ္ဈိဿာမိ၊ သီလံ မေ အရက္ခိတံ ဘဝိဿတိ၊ ဥပါယေနေဝဿ မာနံ ဘိန္ဒိဿာမိ၊ သာ စဿ ရက္ခာ ဘဝိဿတီ”တိ သတ္တမေ ဒိဝသေ သူရိယုဂ္ဂမနံ ဝါရေသိ။ မနုဿာ သူရိယဿ အနုဂ္ဂမနေန ဥဗ္ဗာဠှာ ဇာတိမန္တတာပသံ ဥပသင်္ကမိတွာ “ဘန္တေ တုမှေ သူရိယဿ ဥဂ္ဂန္တုံ န ဒေထာ”တိ ပုစ္ဆိံသု[2]။ သော “န မေတံ ကမ္မံ၊ ဂင်္ဂါတီရေ ပန ဧကော စဏ္ဍာလတာပသော ဝသတိ၊ တဿေတံ ကမ္မံ သိယာ”တိ အာဟ။ မနုဿာ မဟာသတ္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ “ဘန္တေ တုမှေ သူရိယဿ ဥဂ္ဂန္တုံ န ဒေထာ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ အာမာဝုသောတိ။ ကိံကာရဏာတိ။ တုမှာကံ ကုလူပကတာပသော မံ နိရပရာဓံ အဘိသပိ၊ တသ္မိံ အာဂန္တွာ ခမာပနတ္ထံ မမ ပါဒေသု ပတိတေ သူရိယံ ဝိဿဇ္ဇေဿာမီတိ။ တေ ဂန္တွာ တံ အာကဍ္ဎန္တာ အာနေတွာ မဟာသတ္တဿ ပါဒမူလေ နိပဇ္ဇာပေတွာ ခမာပေတွာ “သူရိယံ ဝိဿဇ္ဇေထ ဘန္တေ”တိ အာဟံသု။ န သက္ကာ ဝိဿဇ္ဇေတုံ၊ သစာဟံ ဝိဿဇ္ဇေဿာမိ၊ ဣမဿ သတ္တဓာ မုဒ္ဓါ ဖလိဿတီတိ။ အထ ဘန္တေ ကိံ ကရောမာတိ။ မဟာသတ္တော “မတ္တိကာပိဏ္ဍံ အာဟရထာ”တိ အာဟရာပေတွာ “ဣမံ တာပသဿ သီသေ ဌပေတွာ တာပသံ ဩတာရေတွာ ဥဒကေ ဌပေထ[3]။ ယဒါ သူရိယော ဒိဿတိ၊ တဒါ တာပသော ဥဒကေ နိမုဇ္ဇတူ”တိ ဝတွာ သူရိယံ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ သူရိယရသ္မီဟိ ဖုဋ္ဌမတ္တေဝ မတ္တိကာပိဏ္ဍော သတ္တဓာ ဘိဇ္ဇိ။ တာပသော ဥဒကေ နိမုဇ္ဇိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆၄။ “ယံ သော တဒါ မံ အဘိသပိ၊ ကုပိတော ဒုဋ္ဌမာနသော။
တဿေဝ မတ္ထကေ နိပတိ၊ ယောဂေန တံ ပမောစယိ”န္တိ။

တတ္ထ **ယံ သော တဒါ မံ အဘိသပီ**တိ သော ဇာတိမန္တဇဋိလော ယံ မုဒ္ဓဖာလနံ သန္ဓာယ တဒါ မံ အဘိသပိ၊ မယှံ သပံ အဒါသိ။ **တဿေဝ**

၁-ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၄၀-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၂-ဝဒိံသု(က) ၃-ဝါသေထ(က)

matthake nipatīti taṁ mayhaṁ upari tena icchitaṁ tasseva pana upari nipati nipatanabhāvena aṭṭhāsi. Evañhetaṁ hoti yathā taṁ appaduṭṭhassa padussato. Vuttañhetaṁ Bhagavatā "yo appaduṭṭhassa narassa dussati -pa- paṭivātaṁva khitto"ti[1]. **Yogena taṁ pamocayin**ti taṁ tassa bhāsitaṁ matthakaphālanaṁ upāyena tato pamocesiṁ, taṁ vā jaṭilaṁ tato pamocesiṁ, yena upāyena taṁ na hoti, tathā akāsinti attho.

Yaṁ hi Tena pāramitāparibhāvanasamiddhāhi nānāsamāpattivihāraparipūritāhi sīladiṭṭhisampadāhi susaṅkhatasantāne mahākaruṇādhivāse mahāsatte ariyūpavādakammaṁ abhisapasaṅkhātaṁ pharusavacanaṁ payuttaṁ, taṁ mahāsattassa khettavisesabhāvato tassa ca ajjhāsayapharusatāya diṭṭhidhammavedanīyaṁ hutvā sace so mahāsattaṁ na khamāpesi, sattame divase vipaccanasabhāvaṁ jātaṁ, khamāpite pana mahāsatte payogasampattipaṭibāhitattā avipākadhammataṁ āpajji ahosikammabhāvato. Ayañhi ariyūpavādapāpassa diṭṭhadhammavedanīyassa ca dhammatā. Tattha yaṁ sattame divase bodhisattena sūriyuggamananivāraṇaṁ kataṁ, ayamettha yogoti adhippeto upāyo, tena hi ubbāḷhā manussā bodhisattassa santike tāpasaṁ ānetvā khamāpesuṁ, sopi ca mahāsattassa guṇe jānitvā tasmiṁ cittaṁ pasādesīti veditabbaṁ. Yaṁ panassa matthake mattikāpiṇḍassa ṭhapanaṁ, tassa ca sattadhā phālanaṁ kataṁ, taṁ manussānaṁ cittānurakkhaṇatthaṁ, aññathā hi ime pabbajitāpi samānā cittassa vase vattanti, na pana cittaṁ attano vase vattāpentīti mahāsattampi tena sadisaṁ katvā gaṇheyyuṁ. Tadassa nesaṁ dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti.

65. Idāni yadatthaṁ tadā tasmiṁ tāpase cittaṁ adūsetvā suparisuddhaṁ sīlameva rakkhitaṁ, taṁ dassetuṁ **"anurakkhiṁ mama sīlan"**ti osānagāthamāha. Taṁ heṭṭhā vuttatthameva. Tadā Maṇḍabyo Udeno, Mātaṅgo Lokanātho.

Idhāpi sesapāramiyo niddhāretabbā. Tathā nihīnajātikassa sato yathādhippāyaṁ diṭṭhamaṅgalikāya mānaniggaho, pabbajitvā "Diṭṭhamaṅgalikāya

1. Khu 1. 32, 382; Khu 5. 131 piṭṭhesu.

မတ္ထကေ နိပတီတိ တံ မယှံ ဥပရိ တေန ဣစ္ဆိတံ တဿေဝ ပန ဥပရိ နိပတိ နိပတနဘာဝေန အဋ္ဌာသိ။ ဧဝဉ္ဟေတံ ဟောတိ ယထာ တံ အပ္ပဒုဋ္ဌဿ ပဒုဿတော။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ ဘဂဝတာ "ယော အပ္ပဒုဋ္ဌဿ နရဿ ဒုဿတိ ။ပ။ ပဋိဝါတံဝ ခိတ္တော"တိ[၁]။ **ယောဂေန တံ ပမောစယိ**န္တိ တံ တဿ ဘာသိတံ မတ္ထကဖာလနံ ဥပါယေန တတော ပမောစေသိံ၊ တံ ဝါ ဇဋိလံ တတော ပမောစေသိံ၊ ယေန ဥပါယေန တံ န ဟောတိ၊ တထာ အကာသိန္တိ အတ္ထော။

ယံ ဟိ တေန ပါရမိတာပရိဘာဝနသမိဒ္ဓါဟိ နာနာသမာပတ္တိဝိဟာရပရိပူရိတာဟိ သီလဒိဋ္ဌိသမ္ပဒါဟိ သုသင်္ခတသန္တာနေ မဟာကရုဏာဓိဝါသေ မဟာသတ္တေ အရိယူပဝါဒကမ္မံ အဘိသပသင်္ခါတံ ဖရုသဝစနံ ပယုတ္တံ၊ တံ မဟာသတ္တဿ ခေတ္တဝိသေသဘာဝတော တဿ စ အဇ္ဈာသယဖရုသတာယ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ ဟုတွာ သစေ သော မဟာသတ္တံ န ခမာပေသိ၊ သတ္တမေ ဒိဝသေ ဝိပစ္စနသဘာဝံ ဇာတံ၊ ခမာပိတေ ပန မဟာသတ္တေ ပယောဂသမ္ပတ္တိပဋိဗာဟိတတ္တာ အဝိပါကဓမ္မတံ အာပဇ္ဇိ အဟောသိကမ္မဘာဝတော။ အယဉ္ဟိ အရိယူပဝါဒပါပဿ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယဿ စ ဓမ္မတာ။ တတ္ထ ယံ သတ္တမေ ဒိဝသေ ဗောဓိသတ္တေန သူရိယုဂ္ဂမနနိဝါရဏံ ကတံ၊ အယမေတ္ထ ယောဂေါတိ အဓိပ္ပေတော ဥပါယော၊ တေန ဟိ ဥဗ္ဗာဠှာ မနုဿာ ဗောဓိသတ္တဿ သန္တိကေ တာပသံ အာနေတွာ ခမာပေသုံ၊ သောပိ စ မဟာသတ္တဿ ဂုဏေ ဇာနိတွာ တသ္မိံ စိတ္တံ ပသာဒေသီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယံ ပနဿ မတ္ထကေ မတ္တိကာပိဏ္ဍဿ ဌပနံ၊ တဿ စ သတ္တဓာ ဖာလနံ ကတံ၊ တံ မနုဿာနံ စိတ္တာနုရက္ခဏတ္ထံ၊ အညထာ ဟိ ဣမေ ပဗ္ဗဇိတာပိ သမာနာ စိတ္တဿ ဝသေ ဝတ္တန္တိ၊ န ပန စိတ္တံ အတ္တနော ဝသေ ဝတ္တာပေန္တီတိ မဟာသတ္တမ္ပိ တေန သဒိသံ ကတွာ ဂဏှေယျုံ။ တဒဿ နေသံ ဒီဃရတ္တံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယာတိ။

၆၅။ ဣဒါနိ ယဒတ္ထံ တဒါ တသ္မိံ တာပသေ စိတ္တံ အဒူသေတွာ သုပရိသုဒ္ဓံ သီလမေဝ ရက္ခိတံ၊ တံ ဒဿေတုံ **"အနုရက္ခိံ မမ သီလ"**န္တိ ဩသာနဂါထမာဟ။ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ တဒါ မဏ္ဍဗျော ဥဒေနော၊ မာတင်္ဂေါ လောကနာထော။

ဣဓာပိ သေသပါရမိယော နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ နိဟီနဇာတိကဿ သတော ယထာဓိပ္ပာယံ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ မာနနိဂ္ဂဟော၊ ပဗ္ဗဇိတွာ "ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ

၁-ခု ၁-၃၂-၃၈၂၊ ခု ၅-၁၃၁-ပိဋ္ဌေသု။

avassayo bhavissāmī”ti uppannacitto araññaṁ gantvā pabbajitvā sattadivasabbhantareyeva yathādhippāyaṁ jhānābhiññānibbattanaṁ, tato āgantvā diṭṭhamaṅgalikāya lābhaggayasaggappattiyā upāyasampādanaṁ, Maṇḍabyakumārassa mānaniggaho, jātimantatāpasassa mānaniggaho, tassa ca ajānantasseva bhāvino jīvitantarāyassa apanayanaṁ, mahāparādhassāpi tassa akujjhitvā attano sīlānurakkhaṇaṁ, acchariyabbhutapāṭihāriyakaraṇanti evamādayo mahāsattassa guṇānubhāvā vibhāvetabbā.

Mātaṅgacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Dhammadevaputtacariyāvaṇṇanā

66. Aṭṭhame **mahāpakkho**ti mahāparivāro. **Mahiddhiko**ti mahatiyā deviddhiyā samannāgato. **Dhammo nāma mahāyakkho**ti nāmena Dhammo nāma mahānubhāvo devaputto. **Sabbalokānukampako**ti vibhāgaṁ akatvā mahākaruṇāya sabbalokaṁ anuggaṇhanako.

Mahāsatto hi tadā kāmāvacaradevaloke Dhammo nāma devaputto hutvā nibbatti, so dibbālaṅkārapaṭimaṇḍito dibbarathamabhiruyha accharāgaṇaparivuto manussesu sāyamāsaṁ bhuñjitvā attano attano gharadvāresu sukhakathāya nisinnesu puṇṇamuposathadivase gāmanigamarājadhānīsu ākāse ṭhatvā “pāṇātipātādīhi dasahi akusalakammapathehi viramitvā tividhasucaritadhammaṁ pūretha, matteyyā petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jeṭṭhāpacāyino bhavatha, saggaparāyanā hutvā mahantaṁ yasaṁ anubhavissathā”ti manusse dasakusalakammapathe samādapento Jambudīpaṁ padakkhiṇaṁ karoti. Tena vuttaṁ—

67. “Dasakusalakammapathe, samādapento mahājanaṁ.
Carāmi gāmanigamaṁ, samitto saparijjano”ti.

Tattha **samitto**ti dhammikehi dhammavādīhi sahāyehi sasahāyo.

အဝဿယော ဘဝိဿာမီ”တိ ဥပ္ပန္နစိတ္တော အရညံ ဂန္တွာ ပဗ္ဗဇိတွာ
သတ္တဒိဝသဗ္ဘန္တရေယေဝ ယထာဓိပ္ပါယံ ဈာနာဘိညာနိဗ္ဗတ္တနံ၊ တတော
အာဂန္တွာ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တိယာ ဥပါယသမ္ပာဒနံ၊ မဏ္ဍဗျ-
ကုမာရဿ မာနနိဂ္ဂဟော၊ ဇာတိမန္တတာပသဿ မာနနိဂ္ဂဟော၊ တဿ စ
အဇာနန္တဿေဝ ဘာဝိနော ဇီဝိတန္တရာယဿ အပနယနံ၊ မဟာပရာဓဿာပိ
တဿ အကုဇ္ဈိတွာ အတ္တနော သီလာနုရက္ခဏံ၊ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတပါဋိဟာရိယ-
ကရဏန္တိ ဧဝမာဒယော မဟာသတ္တဿ ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာ။

မာတင်္ဂစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ဓမ္မဒေဝပုတ္တစရိယာဝဏ္ဏနာ

၆၆။ အဋ္ဌမေ **မဟာပက္ခော**တိ မဟာပရိဝါရော။ **မဟိဒ္ဓိကော**တိ
မဟတိယာ ဒေဝိဒ္ဓိယာ သမန္နာဂတော။ **ဓမ္မော နာမ မဟာယက္ခော**တိ
နာမေန ဓမ္မော နာမ မဟာနုဘာဝေါ ဒေဝပုတ္တော။ **သဗ္ဗလောကာနု-
ကမ္ပကော**တိ ဝိဘာဂံ အကတွာ မဟာကရုဏာယ သဗ္ဗလောကံ အနုဂ္ဂဏှ-
နကော။

မဟာသတ္တော ဟိ တဒါ ကာမာဝစရဒေဝလောကေ ဓမ္မော နာမ
ဒေဝပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ သော ဒိဗ္ဗာလင်္ကာရပဋိမဏ္ဍိတော ဒိဗ္ဗရထမဘိရုယှ
အစ္ဆရာဂဏပရိဝုတော မနုဿေသု သာယမာသံ ဘုဉ္ဇိတွာ အတ္တနော အတ္တနော
ဃရဒွါရေသု သုခကထာယ နိသိန္နေသု ပုဏ္ဏမုပေါသထဒိဝသေ ဂါမနိဂမရာဇ-
ဓာနီသု အာကာသေ ဌတွာ “ပါဏာတိပါတာဒီဟိ ဒသဟိ အကုသလကမ္မ-
ပထေဟိ ဝိရမိတွာ တိဝိဓသုစရိတဓမ္မံ ပူရေထ၊ မတ္တေယျာ ပေတ္တေယျာ
သာမညာ ဗြဟ္မညာ ကုလေ ဇေဋ္ဌာပစာယိနော ဘဝထ၊ သဂ္ဂပရာယနာ
ဟုတွာ မဟန္တံ ယသံ အနုဘဝိဿထာ”တိ မနုဿေ ဒသကုသလကမ္မပထေ
သမာဒပေန္တော ဇမ္ဗုဒီပံ ပဒက္ခိဏံ ကရောတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆၇။ “ဒသကုသလကမ္မပထေ၊ သမာဒပေန္တော မဟာဇနံ။
စရာမိ ဂါမနိဂမံ၊ သမိတ္တော သပရိဇ္ဇနော”တိ။

တတ္ထ **သမိတ္တော**တိ ဓမ္မိကေဟိ ဓမ္မဝါဒီဟိ သဟာယေဟိ သသဟာယော။

Tena ca samayena Adhammo nāmeko devaputto kāmāvacaradevaloke nibbatti, “so pāṇaṁ hanatha adinnaṁ ādiyathā”ti-ādinā nayena satte akusalakammapathe samādapento mahatiyā parisāya parivuto Jambudīpaṁ vāmaṁ[1] karoti. Tena vuttaṁ—

68. “Pāpo kadariyo yakkho, dīpento dasa pāpake.
Sopettha mahiyā carati, samitto saparijjano”ti.

Tattha **pāpo**ti pāpadhammehi samannāgato. **Kadariyo**ti thaddhamaccharī. **Yakkho**ti devaputto. **Dīpento dasa pāpake**ti sabbaloke gocaraṁ nāma sattānaṁ upabhogaparibhogāya jātaṁ, tasmā satte vadhitvā yaṁkiñci katvā ca attā pīṇetabbo, indriyāni santappetabbānīti-ādinā nayena pāṇātipātādike dasa lāmakadhamme kattabbe katvā pakāsento. **Sopetthā**ti sopi adhammo devaputto imasmiṁ Jambudīpe. **Mahiyā**ti bhūmiyā āsanne, manussānaṁ dassanasavanūpacāreti attho.

69. Tattha ye sattā sādhukammikā[2] dhammagaruno, te Dhammaṁ devaputtaṁ tathā āgacchantameva disvā āsanā vuṭṭhāya gandhamālādīhi pūjentā yāva cakkhupathasamatikkamanā tāva abhitthavanti, pañjalikā namassamānā tiṭṭhanti, tassa vacanaṁ sutvā appamattā sakkaccaṁ puññāni karonti. Ye pana sattā pāpasamācārā kurūrakammantā, te Adhammassa vacanaṁ sutvā abbhanumodanti, bhiyyoso mattāya pāpāni samācaranti. Evaṁ te tadā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādā ceva ujuvipaccanīkakiriyā ca hutvā loke vicaranti. Tenāha Bhagavā **“Dhammavādī Adhammo ca, ubho paccanikā mayan”**ti.

Evaṁ pana gacchante kāle athekadivasaṁ tesaṁ rathā ākāse sammukhā ahesuṁ. Atha nesaṁ parisā “tumhe kassa, tumhe kassā”ti pucchitvā “mayaṁ Dhammassa, mayaṁ Adhammassā”ti vatvā maggā okkamitvā dvidhā jātā, Dhammassa pana Adhammassa ca rathā abhimukhā hutvā īsāya īsaṁ āhacca aṭṭhaṁsu. “Tava rathaṁ okkamāpetvā mayhaṁ maggaṁ dehi, tava rathaṁ okkamāpetvā mayhaṁ maggaṁ dehī”ti aññamaññaṁ maggadāpanatthaṁ vivādaṁ akaṁsu.

1. Padakkhiṇaṁ (Sī)
2. Dhammikā (Ka)

တေန စ သမယေန အဓမ္မော နာမေကော ဒေဝပုတ္တော ကာမာဝစရဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ “သော ပါဏံ ဟနထ အဒိန္နံ အာဒိယထာ”တိအာဒိနာ နယေန သတ္တေ အကုသလကမ္မပထေ သမာဒပေန္တော မဟတိယာ ပရိသာယ ပရိဝုတော ဇမ္ဗုဒီပံ ဝါမံ[1] ကရောတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆၈။ “ပါပေါ ကဒရိယော ယက္ခော၊ ဒီပေန္တော ဒသ ပါပကေ။
သောပေတ္ထ မဟိယာ စရတိ၊ သမိတ္တော သပရိဇ္ဇနော”တိ။

တတ္ထ **ပါပေါ**တိ ပါပဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော။ **ကဒရိယော**တိ ထဒ္ဓမစ္ဆရီ။ **ယက္ခော**တိ ဒေဝပုတ္တော။ **ဒီပေန္တော ဒသ ပါပကေ**တိ သဗ္ဗလောကေ ဂေါစရံ နာမ သတ္တာနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂါယ ဇာတံ၊ တသ္မာ သတ္တေ ဝဓိတွာ ယံကိဉ္စိ ကတွာ စ အတ္တာ ပီဏေတဗ္ဗော၊ ဣန္ဒြိယာနိ သန္တပ္ပေတဗ္ဗာနီတိအာဒိနာ နယေန ပါဏာတိပါတာဒိကေ ဒသ လာမကဓမ္မေ ကတ္တဗ္ဗေ ကတွာ ပကာသေန္တော။ **သောပေတ္ထာ**တိ သောပိ အဓမ္မော ဒေဝပုတ္တော ဣမသ္မိံ ဇမ္ဗုဒီပေ။ **မဟိယာ**တိ ဘူမိယာ အာသန္နေ၊ မနုဿာနံ ဒဿနသဝနူပစာရေတိ အတ္ထော။

၆၉။ တတ္ထ ယေ သတ္တာ သာဓုကမ္မိကာ[2] ဓမ္မဂရုနော၊ တေ ဓမ္မံ ဒေဝပုတ္တံ တထာ အာဂစ္ဆန္တမေဝ ဒိသွာ အာသနာ ဝုဋ္ဌာယ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇေန္တာ ယာဝ စက္ခုပထသမတိက္ကမနာ တာဝ အဘိတ္ထဝန္တိ၊ ပဉ္စလိကာ နမဿမာနာ တိဋ္ဌန္တိ၊ တဿ ဝစနံ သုတွာ အပ္ပမတ္တာ သက္ကစ္စံ ပုညာနိ ကရောန္တိ။ ယေ ပန သတ္တာ ပါပသမာစာရာ ကုရူရကမ္မန္တာ၊ တေ အဓမ္မဿ ဝစနံ သုတွာ အဗ္ဘနုမောဒန္တိ၊ ဘိယျောသော မတ္တာယ ပါပါနိ သမာစရန္တိ။ ဧဝံ တေ တဒါ အညမညဿ ဥဇုဝိပစ္စနီကဝါဒါ စေဝ ဥဇုဝိပစ္စနီကကိရိယာ စ ဟုတွာ လောကေ ဝိစရန္တိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ **“ဓမ္မဝါဒီ အဓမ္မော စ၊ ဥဘော ပစ္စနိကာ မယ”**န္တိ။

ဧဝံ ပန ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ အထေကဒိဝသံ တေသံ ရထာ အာကာသေ သမ္မုခါ အဟေသုံ။ အထ နေသံ ပရိသာ “တုမှေ ကဿ,တုမှေ ကဿာ”တိ ပုစ္ဆိတွာ “မယံ ဓမ္မဿ, မယံ အဓမ္မဿာ”တိ ဝတွာ မဂ္ဂါ ဩက္ကမိတွာ ဒွိဓာ ဇာတာ၊ ဓမ္မဿ ပန အဓမ္မဿ စ ရထာ အဘိမုခါ ဟုတွာ ဤသာယ ဤသံ အာဟစ္စ အဋ္ဌံသု။ “တဝ ရထံ ဩက္ကမာပေတွာ မယှံ မဂ္ဂံ ဒေဟိ, တဝ ရထံ ဩက္ကမာပေတွာ မယှံ မဂ္ဂံ ဒေဟီ”တိ အညမညံ မဂ္ဂဒါပနတ္ထံ ဝိဝါဒံ အကံသု။

၁-ပဒက္ခိဏံ (သီ)
၂-ဓမ္မိကာ (က)

parisā ca nesaṁ āvudhāni abhiharitvā yuddhasajjā ahesuṁ. Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

“Dhure dhuraṁ ghaṭṭayantā, samimhā paṭipathe ubho.

70. Kalaho vattatī bhesmā, kalyāṇapāpakassa ca.
Maggā okkamanatthāya, mahāyuddho upaṭṭhito”ti.

Tattha **dhure dhuran**ti ekassa rathīsāya itarassa rathīsaṁ **ghaṭṭayantā. Samimhā**ti samāgatā sammukhībhūtā. Puna **ubho**ti vacanaṁ ubhopi mayaṁ aññamaññassa paccanīkā hutvā loke vicarantā ekedivasaṁ paṭimukhaṁ āgacchantā dvīsu parisāsu ubhosu passesu maggato okkantāsu saha rathena mayaṁ ubho eva samāgatāti dassanatthaṁ vuttaṁ. **Bhesmā**ti bhayajanako. **Kalyāṇapāpakassa cā**ti kalyāṇassa ca pāpakassa ca. **Mahāyuddho upaṭṭhito**ti mahāsaṅgāmo paccupaṭṭhito āsi.

Aññamaññassa hi parisāya ca yujjhitukāmatā jātā. Tattha hi dhammo adhammaṁ āha “samma tvaṁ Adhammo, ahaṁ Dhammo, maggo mayhaṁ anucchaviko, tava rathaṁ okkamāpetvā[1] mayhaṁ maggaṁ dehī”ti. Itaro “ahaṁ daḷhayāno balavā asantāsī, tasmā maggaṁ na demi, yuddhaṁ pana karissāmi, yo yuddhe jinissati, tassa maggo hotū”ti āha. Tenevāha—

“Yasokaro puññakarohamasmi,
Sadātthuto samaṇabrāhmaṇānaṁ.
Maggāraho devamanussapūjito,
Dhammo ahaṁ dehi adhamma maggaṁ.

Adhammayānaṁ daḷhamāruhitvā,
Asantasanto balavāha’masmi.
Sa kissa hetumhi tavajja dajjaṁ,
Maggaṁ ahaṁ dhamma adinnapubbaṁ.

1. Okkāmetvā (Ka)

ပရိသာ စ နေသံ အာဝုဓာနိ အဘိဟရိတွာ ယုဒ္ဓသဇ္ဇာ အဟေသုံ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

“ဓုရေ ဓုရံ ဃဋ္ဋယန္တာ၊ သမိမှာ ပဋိပထေ ဥဘော။

၇၀။ ကလဟော ဝတ္တတီ ဘေသ္မာ၊ ကလျာဏပါပကဿ စ။
မဂ္ဂါ ဩက္ကမနတ္ထာယ၊ မဟာယုဒ္ဓေါ ဥပဋ္ဌိတော”တိ။

တတ္ထ **ဓုရေ ဓုရန္တိ** ဧကဿ ရထီသာယ ဣတရဿ ရထီသံ **ဃဋ္ဋယန္တာ။** **သမိမှာ**တိ သမာဂတာ သမ္မုခီဘူတာ။ ပုန **ဥဘော**တိ ဝစနံ ဥဘောပိ မယံ အညမညဿ ပစ္စနီကာ ဟုတွာ လောကေ ဝိစရန္တာ ဧကဒိဝသံ ပဋိမုခံ အာဂစ္ဆန္တာ ဒွီသု ပရိသာသု ဥဘောသု ပဿေသု မဂ္ဂတော ဩက္ကန္တာသု သဟ ရထေန မယံ ဥဘော ဧဝ သမာဂတာတိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ဘေသ္မာ**တိ ဘယဇနကော။ **ကလျာဏပါပကဿ စာ**တိ ကလျာဏဿ စ ပါပကဿ စ။ **မဟာယုဒ္ဓေါ ဥပဋ္ဌိတော**တိ မဟာသင်္ဂါမော ပစ္စုပဋ္ဌိတော အာသိ။

အညမညဿ ဟိ ပရိသာယ စ ယုဇ္ဈိတုကာမတာ ဇာတာ။ တတ္ထ ဟိ ဓမ္မော အဓမ္မံ အာဟ “သမ္မ တွံ အဓမ္မော၊ အဟံ ဓမ္မော၊ မဂ္ဂေါ မယှံ အနုစ္ဆဝိကော၊ တဝ ရထံ ဩက္ကမာပေတွာ[1] မယှံ မဂ္ဂံ ဒေဟီ”တိ။ ဣတရော “အဟံ ဒဠှယာနော ဗလဝါ အသန္တာသီ၊ တသ္မာ မဂ္ဂံ န ဒေမိ၊ ယုဒ္ဓံ ပန ကရိဿာမိ၊ ယော ယုဒ္ဓေ ဇိနိဿတိ၊ တဿ မဂ္ဂေါ ဟောတူ”တိ အာဟ။ တေနေဝါဟ—

“ယသောကရော ပုညကရောဟမသ္မိ၊
သဒါတ္ထုတော သမဏဗြာဟ္မဏာနံ။
မဂ္ဂါရဟော ဒေဝမနုဿပူဇိတော၊
ဓမ္မော အဟံ ဒေဟိ အဓမ္မ မဂ္ဂံ။

အဓမ္မယာနံ ဒဠှမာရုဟိတွာ၊
အသန္တသန္တော ဗလဝါဟ’မသ္မိ။
သ ကိဿ ဟေတုမှိ တဝဇ္ဇ ဒဇ္ဇံ၊
မဂ္ဂံ အဟံ ဓမ္မ အဒိန္နပုဗ္ဗံ။

၁-ဩက္ကာမေတွာ (က)

Dhammo have pāturahosi pubbe,
Pacchā adhammo udapādi loke.
Jeṭṭho ca seṭṭho ca sanantano ca,
Uyyāhi jeṭṭhassa kaniṭṭha maggā.

Na yācanāya napi pātirūpā,
Na arahatā te'haṁ dadeyya maggaṁ.
Yuddhañca no hotu ubhinnama'jja,
Yuddhamhi yo jessati tassa maggo,

Sabbā disā anuvisaṭo'hamasmi,
Mahabbalo amitayaso atulyo.
Guṇehi sabbehi upetarūpo,
Dhammo adhamma tvaṁ kathaṁ vijessasi.

Lohena ve haññati jātarūpaṁ,
Na jātarūpena hananti lohaṁ.
Sace adhammo hañchati dhamma'majja,
Ayo suvaṇṇaṁ viya dassaneyyaṁ.

Sace tuvaṁ yuddhabalo adhamma,
Na tuyhaṁ vuḍḍhā ca garū ca atthi.
Maggañca te dammi piyāppiyena,
Vācā duruttānipi te khamāmī"ti[1].

Imā hi[2] tesaṁ vacanapaṭivacanakathā[3].

Tattha **yasokaro**ti dhamme niyojanavasena devamanussānaṁ yasadāyako. Dutiyapadepi eseva nayo. **Sadātthuto**ti sadā thuto niccappasattho. **Sa kissa hetumhi tavajja dajjan**ti somhi ahaṁ adhammo adhammayānarathaṁ abhiruḷho abhīto balavā, kiṁkāraṇā ajja bho Dhamma kassaci adinnapubbaṁ maggaṁ tuyhaṁ dammi. **Pāturahosī**ti paṭhamakappikakāle imasmiṁ loke dasakusalakammapathadhammo pubbe pāturahosi, pacchā adhammo. **Jeṭṭho cā**ti pure nibbattabhāvena ahaṁ jeṭṭho ca seṭṭho ca porāṇako ca, tvaṁ pana kaniṭṭho, tasmā "maggā uyyāhī"ti vadati.

1. Khu 5. 229 piṭṭhādīsu. 2. Imāpi (Ka) 3. Gāthā (Ka)

ဓမ္မော ဟဝေ ပါတုရဟောသိ ပုဗ္ဗေ၊
ပစ္ဆာ အဓမ္မော ဥဒပါဒိ လောကေ။
ဇေဋ္ဌော စ သေဋ္ဌော စ သနန္တနော စ၊
ဥယျာဟိ ဇေဋ္ဌဿ ကနိဋ္ဌ မဂ္ဂါ။

န ယာစနာယ နပိ ပါတိရူပါ၊
န အရဟတာ တေ’ဟံ ဒဒေယျ မဂ္ဂံ။
ယုဒ္ဓဉ္စ နော ဟောတု ဥဘိန္နမ’ဇ္ဇ၊
ယုဒ္ဓမှိ ယော ဇေဿတိ တဿ မဂ္ဂေါ။

သဗ္ဗာ ဒိသာ အနုဝိသဋော’ဟမသ္မိ၊
မဟဗ္ဗလော အမိတယသော အတုလျော။
ဂုဏေဟိ သဗ္ဗေဟိ ဥပေတရူပေါ၊
ဓမ္မော အဓမ္မ တွံ ကထံ ဝိဇေဿသိ။

လောဟေန ဝေ ဟညတိ ဇာတရူပံ၊
န ဇာတရူပေန ဟနန္တိ လောဟံ။
သစေ အဓမ္မော ဟဉ္ဆတိ ဓမ္မ’မဇ္ဇ၊
အယော သုဝဏ္ဏံ ဝိယ ဒဿနေယျံ။

သစေ တုဝံ ယုဒ္ဓဗလော အဓမ္မ၊
န တုယှံ ဝုဍ္ဎာ စ ဂရူ စ အတ္ထိ။
မဂ္ဂဉ္စ တေ ဒမ္မိ ပိယာပ္ပိယေန၊
ဝါစာ ဒုရုတ္တာနိပိ တေ ခမာမီ’’တိ[၁]။

ဣမာ ဟိ[၂] တေသံ ဝစနပဋိဝစနကထာ[၃]။

တတ္ထ **ယသောကရော**တိ ဓမ္မေ နိယောဇနဝသေန ဒေဝမနုဿာနံ ယသဒါယကော။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ **သဒါတ္ထုတော**တိ သဒါ ထုတော နိစ္စပ္ပသတ္ထော။ **သ ကိဿ ဟေတုမှိ တဝဇ္ဇ ဒဇ္ဇန္တိ** သောမှိ အဟံ အဓမ္မော အဓမ္မယာနရထံ အဘိရူဠှော အဘီတော ဗလဝါ၊ ကိံကာရဏာ အဇ္ဇ ဘော ဓမ္မ ကဿစိ အဒိန္နပုဗ္ဗံ မဂ္ဂံ တုယှံ ဒမ္မိ။ **ပါတုရဟောသီ**တိ ပဌမကပ္ပိကကာလေ ဣမသ္မိံ လောကေ ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မော ပုဗ္ဗေ ပါတုရဟောသိ၊ ပစ္ဆာ အဓမ္မော။ **ဇေဋ္ဌော စာ**တိ ပုရေ နိဗ္ဗတ္တဘာဝေန အဟံ ဇေဋ္ဌော စ သေဋ္ဌော စ ပေါရာဏကော စ၊ တွံ ပန ကနိဋ္ဌော၊ တသ္မာ “မဂ္ဂါ ဥယျာဟီ”တိ ဝဒတိ။

၁-ခု ၅-၂၂၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ဣမာပိ (က) ၃-ဂါထာ (က)

Napi pātirūpāti ahaṁ hi bhoto neva yācanāya na patirūpavacanena na maggārahatāya maggaṁ dadeyyaṁ. **Anuvisaṭo**ti ahaṁ catasso disā catasso anudisāti sabbā disā attano guṇena patthaṭo paññāto. **Lohenā**ti ayomuṭṭhikena. **Hañchatī**ti hanissati[1]. **Yuddhabalo adhammā**ti sace tuvaṁ yuddhabalo asi adhamma. **Vuḍḍhā ca garū cā**ti yadi tuyhaṁ ime vuḍḍhā ime garū paṇḍitāti evaṁ natthi. **Piyāppiyenā**ti piyena viya appiyena, appiyenapi dadanto[2] piyena viya te maggaṁ dadāmīti attho[3].

71. Mahāsatto hi tadā cintesi "sacāhaṁ imaṁ pāpapuggalaṁ sabbalokassa ahitāya paṭipannaṁ evaṁ mayā vilomaggāhaṁ gahetvā ṭhitaṁ accharaṁ paharitvā 'anācāra mā idha tiṭṭha, sīghaṁ paṭikkama vinassā'ti vadeyyaṁ, so taṅkhaṇaññeva mama dhammatejena bhusamuṭṭhi viya vikireyya, na kho pana metaṁ patirūpaṁ, svāhaṁ sabbalokaṁ anukampanto 'lokatthacariyaṁ matthakaṁ pāpessāmī'ti paṭipajjāmi, ayaṁ kho pana pāpo āyatiṁ mahādukkhabhāgī, svāyaṁ mayā visesato anukampitabbo, tasmāssa maggaṁ dassāmi, evaṁ me sīlaṁ suvisuddhaṁ akhaṇḍitaṁ bhavissatī"ti. Evaṁ pana cintetvā bodhisatte "sace tuvaṁ yuddhabalo"ti gāthaṁ vatvā thokaṁ maggato okkantamatte eva adhammo rathe ṭhātuṁ asakkonto avaṁsiro pathaviyaṁ patitvā pathaviyā vivare dinne gantvā avīcimhi eva nibbatti. Tena vuttaṁ **"yadihaṁ tassa kuppeyyan"**ti-ādi.

Tattha **yadihaṁ tassa kuppeyyan**ti tassa adhammassa yadi ahaṁ kujjheyyaṁ. **Yadi bhinde tapoguṇan**ti tenevassa kujjhanena mayhaṁ tapoguṇaṁ sīlasaṁvaraṁ yadi vināseyyaṁ. **Sahaparijanaṁ tassā**ti sahaparijanaṁ taṁ adhammaṁ. **Rajabhūta7n**ti rajamiva bhūtaṁ, rajabhāvaṁ pattaṁ **ahaṁ kareyyaṁ.**

72. **Apicāhan**ti ettha **ahan**ti nipātamattaṁ. **Sīlarakkhāyā**ti sīlarakkhaṇatthaṁ. **Nibbāpetvānā**ti paṭikacceva khantimettānuddayassa upaṭṭhāpitattā tasmiṁ adhamme uppajjanakakodhassa anuppādaneneva dosajapariḷāhavūpasamanena mānasaṁ vūpasametvā. **Saha janenokkamitvā**ti mayhaṁ parijanena saddhiṁ maggā-okkamitvā tassa pāpassa adhammassa ahaṁ maggaṁ adāsiṁ.

1. Hanīyati (Ka) 2. Appiyo santo (Ka)
3. Jātaka-Ṭṭha 4. 103 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.

နပိ ပါတိရူပါတိ အဟံ ဟိ ဘောတော နေဝ ယာစနာယ န ပတိရူပဝစနေန န မဂ္ဂါရဟတာယ မဂ္ဂံ ဒဒေယျံ။ **အနုဝိသဋော**တိ အဟံ စတဿော ဒိသာ စတဿော အနုဒိသာတိ သဗ္ဗာ ဒိသာ အတ္တနော ဂုဏေန ပတ္ထဋော ပညာတော။ **လောဟေနာ**တိ အယောမုဋ္ဌိကေန။ **ဟဉ္ဆတီ**တိ ဟနိဿတိ[၁]။ **ယုဒ္ဓဗလော အဓမ္မာ**တိ သစေ တုဝံ ယုဒ္ဓဗလော အသိ အဓမ္မ။ **ဝုဍ္ဎာ စ ဂရူ စာ**တိ ယဒိ တုယှံ ဣမေ ဝုဍ္ဎာ ဣမေ ဂရူ ပဏ္ဍိတာတိ ဧဝံ နတ္ထိ။ **ပိယာပ္ပိယေနာ**တိ ပိယေန ဝိယ အပ္ပိယေန၊ အပ္ပိယေနပိ ဒဒန္တော[၂] ပိယေန ဝိယ တေ မဂ္ဂံ ဒဒါမီတိ အတ္ထော[၃]။

၇၁။ မဟာသတ္တော ဟိ တဒါ စိန္တေသိ "သစာဟံ ဣမံ ပါပပုဂ္ဂလံ သဗ္ဗလောကဿ အဟိတာယ ပဋိပန္နံ ဧဝံ မယာ ဝိလောမဂ္ဂါဟံ ဂဟေတွာ ဌိတံ အစ္ဆရံ ပဟရိတွာ 'အနာစာရ မာ ဣဓ တိဋ္ဌ၊ သီဃံ ပဋိက္ကမ ဝိနဿာ'တိ ဝဒေယျံ၊ သော တင်္ခဏညေဝ မမ ဓမ္မတေဇေန ဘုသမုဋ္ဌိ ဝိယ ဝိကိရေယျ၊ န ခေါ ပန မေတံ ပတိရူပံ၊ သွာဟံ သဗ္ဗလောကံ အနုကမ္ပန္တော 'လောကတ္ထစရိယံ မတ္ထကံ ပါပေဿာမီ'တိ ပဋိပဇ္ဇာမိ၊ အယံ ခေါ ပန ပါပေါ အာယတိံ မဟာဒုက္ခဘာဂီ၊ သွာယံ မယာ ဝိသေသတော အနုကမ္ပိတဗ္ဗော၊ တသ္မာဿ မဂ္ဂံ ဒဿာမိ၊ ဧဝံ မေ သီလံ သုဝိသုဒ္ဓံ အခဏ္ဍိတံ ဘဝိဿတီ"တိ။ ဧဝံ ပန စိန္တေတွာ ဗောဓိသတ္တေ "သစေ တုဝံ ယုဒ္ဓဗလော"တိ ဂါထံ ဝတွာ ထောကံ မဂ္ဂတော ဩက္ကန္တမတ္တေ ဧဝ အဓမ္မော ရထေ ဌာတုံ အသက္ကောန္တော အဝံသိရော ပထဝိယံ ပတိတွာ ပထဝိယာ ဝိဝရေ ဒိန္နေ ဂန္တွာ အဝီစိမှိ ဧဝ နိဗ္ဗတ္တိ။ တေန ဝုတ္တံ **"ယဒိဟံ တဿ ကုပ္ပေယျ"**န္တိအာဒိ။

တတ္ထ **ယဒိဟံ တဿ ကုပ္ပေယျ**န္တိ တဿ အဓမ္မဿ ယဒိ အဟံ ကုဇ္ဈေယျံ။ **ယဒိ ဘိန္ဒေ တပေါဂုဏ**န္တိ တေနေဝဿ ကုဇ္ဈနေန မယှံ တပေါဂုဏံ သီလသံဝရံ ယဒိ ဝိနာသေယျံ။ **သဟပရိဇနံ တဿာ**တိ သဟပရိဇနံ တံ အဓမ္မံ။ **ရဇဘူတ**န္တိ ရဇမိဝ ဘူတံ၊ ရဇဘာဝံ ပတ္တံ **အဟံ ကရေယျံ**။

၇၂။ **အပိစာဟ**န္တိ ဧတ္ထ **အဟ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ **သီလရက္ခာယာ**တိ သီလရက္ခဏတ္ထံ။ **နိဗ္ဗာပေတွာနာ**တိ ပဋိကစ္စေဝ ခန္တိမေတ္တာနုဒ္ဒယဿ ဥပဋ္ဌာပိတတ္တာ တသ္မိံ အဓမ္မေ ဥပ္ပဇ္ဇနကကောဓဿ အနုပ္ပါဒနေနေဝ ဒေါသဇပရိဠာဟဝူပသမနေန မာနသံ ဝူပသမေတွာ။ **သဟ ဇနေနောက္ကမိတွာ**တိ မယှံ ပရိဇနေန သဒ္ဓိံ မဂ္ဂါ ဩက္ကမိတွာ တဿ ပါပဿ အဓမ္မဿ အဟံ မဂ္ဂံ အဒါသိံ။

၁-ဟနီယတိ (က) ၂-အပ္ပိယော သန္တော (က) ၃-ဇာတက-ဋ္ဌ ၄-၁၀၃-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

73. **Saha pathato okkante**ti vuttanayena cittassa vūpasamaṁ katvā “maggaṁ te dammī”ti ca vatvā thokaṁ maggato saha okkamanena. **Pāpayakkhassā**ti adhammadevaputtassa. **Tāvade**ti taṅkhaṇaṁ eva mahāpathavī vivaramadāsi. **Jātakaṭṭhakathāyaṁ**[1] pana “maggañca te dammī”ti gāthāya kathitakkhaṇeyevāti vuttaṁ.

Evaṁ tasmiṁ bhūmiyaṁ patite catunahutādhikadviyojanasatasahassabahalā sakalaṁ varāvaraṁ[2] dhārentīpi mahāpathavī “nāhamimaṁ pāpapurisaṁ dhāremī”ti kathentī viya tena ṭhitaṭṭhāne dvidhā bhijji. Mahāsatto pana tasmiṁ nipatitvā Avīcimhi nibbatte rathadhure yathāṭhitova saparijano mahatā devānubhāvena gamanamaggeneva gantvā attano bhavanaṁ pāvisi. Tenāha Bhagavā—

“Khantībalo yuddhabalaṁ vijetvā,
Hantvā Adhammaũ nihanitva bhūmyā.
Pāyāsi vitto abhiruyha sandanaṁ,
Maggeneva atibalo saccanikkamo”ti[3].

Tadā Adhammo Devadatto ahosi, tassa parisā Devadattaparisā, Dhammo Lokanātho, tassa parisā Buddhaparisā.

Idhāpi heṭṭhā vuttanayeneva sesapāramiyo yathārahaṁ niddhāretabbā. Tathā idhāpi dibbehi āyuvaṇṇa yasa sukha ādhipateyyehi dibbeheva uḷārehi kāmaguṇehi samappitassa samaṅgībhūtassa anekasahassasaṅkhāhi accharāhi sabbakālaṁ paricāriyamānassa mahati pamādaṭṭhāne ṭhitassa sato īsakampi pamādaṁ anāpajjitvā “lokatthacariyaṁ matthakaṁ pāpessāmī”ti māse māse puṇṇamiyaṁ Dhammaṁ dīpento saparijano manussapathe vicaritvā mahākaruṇāya sabbasatte adhammato vivecetvā dhamme niyojanaṁ, adhammena samāgatopi tena kataṁ anācāraṁ agaṇetvā tattha cittaṁ akopetvā khantimettānuddayameva paccupaṭṭhapetvā akhaṇḍaṁ suvisuddhañca katvā attano sīlassa rakkhaṇanti evamādayo mahāsattassa guṇānubhāvā vibhāvetabbāti.

Dhammadevaputtacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Jātaka-Ṭṭha 4. 104 piṭṭhe. 2. Carācaraṁ (Sī) 3. Khu 5. 230 piṭṭhe.

၇၃။ **သဟ ပထတော ဩက္ကန္တေ**တိ ဝုတ္တနယေန စိတ္တဿ ဝူပသမံ ကတွာ “မဂ္ဂံ တေ ဒမ္မီ”တိ စ ဝတွာ ထောကံ မဂ္ဂတော သဟ ဩက္ကမနေန။ **ပါပယက္ခဿာ**တိ အဓမ္မဒေဝပုတ္တဿ။ **တာဝဒေ**တိ တင်္ခဏံ ဧဝ မဟာပထဝီ ဝိဝရမဒါသိ။ **ဇာတကဋ္ဌကထာယံ**[၁] ပန “မဂ္ဂဉ္စ တေ ဒမ္မီ”တိ ဂါထာယ ကထိတက္ခဏေယေဝါတိ ဝုတ္တံ။

ဧဝံ တသ္မိံ ဘူမိယံ ပတိတေ စတုနဟုတာဓိကဒွိယောဇနသတသဟဿဗဟလာ သကလံ ဝရာဝရံ[၂] ဓာရေန္တီပိ မဟာပထဝီ “နာဟမိမံ ပါပပုရိသံ ဓာရေမီ”တိ ကထေန္တီ ဝိယ တေန ဌိတဋ္ဌာနေ ဒွိဓာ ဘိဇ္ဇိ။ မဟာသတ္တော ပန တသ္မိံ နိပတိတွာ အဝီစိမှိ နိဗ္ဗတ္တေ ရထဓုရေ ယထာဌိတောဝ သပရိဇနော မဟတာ ဒေဝါနုဘာဝေန ဂမနမဂ္ဂေနေဝ ဂန္တွာ အတ္တနော ဘဝနံ ပါဝိသိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“ခန္တီဗလော ယုဒ္ဓဗလံ ဝိဇေတွာ၊
ဟန္တွာ အဓမ္မံ နိဟနိတွ ဘူမျာ။
ပါယာသိ ဝိတ္တော အဘိရုယှ သန္ဒနံ၊
မဂ္ဂေနေဝ အတိဗလော သစ္စနိက္ကမော”တိ[၃]။

တဒါ အဓမ္မော ဒေဝဒတ္တော အဟောသိ၊ တဿ ပရိသာ ဒေဝဒတ္တပရိသာ၊ ဓမ္မော လောကနာထော၊ တဿ ပရိသာ ဗုဒ္ဓပရိသာ။

ဣဓာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ သေသပါရမိယော ယထာရဟံ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ ဣဓာပိ ဒိဗ္ဗေဟိ အာယုဝဏ္ဏယသသုခအာဓိပတေယျေဟိ ဒိဗ္ဗေဟေဝ ဥဠာရေဟိ ကာမဂုဏေဟိ သမပ္ပိတဿ သမင်္ဂီဘူတဿ အနေကသဟဿသင်္ချာဟိ အစ္ဆရာဟိ သဗ္ဗကာလံ ပရိစာရိယမာနဿ မဟတိ ပမာဒဋ္ဌာနေ ဌိတဿ သတော ဤသကမ္ပိ ပမာဒံ အနာပဇ္ဇိတွာ “လောကတ္ထစရိယံ မတ္ထကံ ပါပေဿာမီ”တိ မာသေ မာသေ ပုဏ္ဏမိယံ ဓမ္မံ ဒီပေန္တော သပရိဇနော မနုဿပထေ ဝိစရိတွာ မဟာကရုဏာယ သဗ္ဗသတ္တေ အဓမ္မတော ဝိဝေစေတွာ ဓမ္မေ နိယောဇနံ၊ အဓမ္မေန သမာဂတောပိ တေန ကတံ အနာစာရံ အဂဏေတွာ တတ္ထ စိတ္တံ အကောပေတွာ ခန္တိမေတ္တာနုဒ္ဒယမေဝ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ အခဏ္ဍံ သုဝိသုဒ္ဓဉ္စ ကတွာ အတ္တနော သီလဿ ရက္ခဏန္တိ ဧဝမာဒယော မဟာသတ္တဿ ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

ဓမ္မဒေဝပုတ္တစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဇာတက-ဋ္ဌ ၄-၁၀၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-စရာစရံ (သီ) ၃-ခု ၅-၂၃၀-ပိဋ္ဌေ။

9. Alīnasattucariyāvaṇṇanā

74. Navame **Pañcālaraṭṭhe**ti evaṁnāmake janapade. **Nagaravare, Kapilāyan**ti “kapilā”ti evaṁladdhanāme uttamanagare. “Nagaravare”ti vatvā puna “**puruttame**”ti vacanaṁ tasmiṁ kāle Jambudīpe sabbanagarānaṁ tassa nagarassa agganagarabhāvadassanatthaṁ. **Jayaddiso nāmā**ti raññā attano paccatthike jite jāto, attano vā paccāmittabhūtaṁ yakkhinīsaṅkhātaṁ Jayaddisaṁ jitoti[1] evaṁladdhanāmo. **Sīlaguṇamupāgato**ti ācārasīlañceva ussāhasampattiyādirājaguṇañca upāgato, tena samannāgatoti attho.

75. **Tassa rañño**ti Jayaddisarājassa, ahaṁ putto ahosinti vacanaseso. **Sutadhammo**ti yāvatā rājaputtena sotabbadhammo nāma, tassa sabbassa sutattā sutadhammo, bahussutoti attho. Atha vā **sutadhammo**ti vissutadhammo, dhammacariyāya samacariyāya pakāso paññāto, loke patthaṭakittidhammoti attho. **Alīnasatto**ti evaṁnāmo. **Guṇavā**ti uḷārehi mahāpurisaguṇehi samannāgato. **Anurakkhaparijano sadā**ti saddhādiguṇavisesayogato catūhi saṅgahavatthūhi sammadeva saṅgahaüato ca sabbakālaṁ sambhattaparivārajano.

76. **Pitā me migavaṁ gantvā, Porisādaṁ upāgamī**ti mayhaṁ pitā Jayaddisarājā migavaṁ caranto araññamajjhaṁ gantvā Porisādaṁ manussakhādakaṁ yakkhiniputtaṁ upagañchi, tena samāgami.

Jayaddisarājā kira ekadivasaṁ “migavaṁ gamissāmī”ti tadanurūpena mahatā parivārena Kapilanagarato nikkhami. Taṁ nikkhantamattameva Takkasilāvāsī Nando nāma brāhmaṇo catasso satārahā gāthā nāma kathetuṁ ādāya upasaṅkamitvā attano āgamanakāraṇaṁ rañño ārocesi. Rājā “nivattitvā suṇissāmī”ti tassa vasanagehaṁ paribbayañca dāpetvā araññaṁ paviṭṭho “yassa passena migo palāyati, tasseva so gīvā”ti vatvā mige pariyesanto vicarati. Atheko pasadamigo mahājanassa padasaddena āsayato nikkhamitvā rañño abhimukho

1. Jātoti (Sī, Ka)

၉-အလီနသတ္တုစရိယာဝဏ္ဏနာ

၇၄။ နဝမေ **ပဉ္စာလရဋ္ဌေ**တိ ဧဝံနာမကေ ဇနပဒေ။ **နဂရဝရေ၊ ကပိလာယန္တိ** “ကပိလာ”တိ ဧဝံလဒ္ဓနာမေ ဥတ္တမနဂရေ။ “နဂရဝရေ”တိ ဝတွာ ပုန “**ပုရုတ္တမေ**”တိ ဝစနံ တသ္မိံ ကာလေ ဇမ္ဗုဒီပေ သဗ္ဗနဂရာနံ တဿ နဂရဿ အဂ္ဂနဂရဘာဝဒဿနတ္ထံ။ **ဇယဒ္ဒိသော နာမာ**တိ ရညာ အတ္တနော ပစ္စတ္ထိကေ ဇိတေ ဇာတော၊ အတ္တနော ဝါ ပစ္စာမိတ္တဘူတံ ယက္ခိနီသင်္ခါတံ ဇယဒ္ဒိသံ ဇိတောတိ[1] ဧဝံလဒ္ဓနာမော။ **သီလဂုဏမုပါဂတော**တိ အာစာရသီလဉ္စေဝ ဥဿာဟသမ္ပတ္တိယာဒိရာဇဂုဏဉ္စ ဥပါဂတော၊ တေန သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။

၇၅။ **တဿ ရညော**တိ ဇယဒ္ဒိသရာဇဿ၊ အဟံ ပုတ္တော အဟောသိန္တိ ဝစနသေသော။ **သုတဓမ္မော**တိ ယာဝတာ ရာဇပုတ္တေန သောတဗ္ဗဓမ္မော နာမ၊ တဿ သဗ္ဗဿ သုတတ္တာ သုတဓမ္မော၊ ဗဟုဿုတောတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **သုတဓမ္မော**တိ ဝိဿုတဓမ္မော၊ ဓမ္မစရိယာယ သမစရိယာယ ပကာသော ပညာတော၊ လောကေ ပတ္ထဋကိတ္တိဓမ္မောတိ အတ္ထော။ **အလီနသတ္တော**တိ ဧဝံနာမော။ **ဂုဏဝါ**တိ ဥဠာရေဟိ မဟာပုရိသဂုဏေဟိ သမန္နာဂတော။ **အနုရက္ခပရိဇနော သဒါ**တိ သဒ္ဓါဒိဂုဏဝိသေသယောဂတော စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ သမ္မဒေဝ သင်္ဂဟဏတော စ သဗ္ဗကာလံ သမ္ဘတ္တပရိဝါရဇနော။

၇၆။ **ပိတာ မေ မိဂဝံ ဂန္တွာ၊ ပေါရိသာဒံ ဥပါဂမီ**တိ မယှံ ပိတာ ဇယဒ္ဒိသရာဇာ မိဂဝံ စရန္တော အရညမဇ္ဈံ ဂန္တွာ ပေါရိသာဒံ မနုဿခါဒကံ ယက္ခိနိပုတ္တံ ဥပဂဉ္ဆိ၊ တေန သမာဂမိ။

ဇယဒ္ဒိသရာဇာ ကိရ ဧကဒိဝသံ “မိဂဝံ ဂမိဿာမီ”တိ တဒနုရူပေန မဟတာ ပရိဝါရေန ကပိလနဂရတော နိက္ခမိ။ တံ နိက္ခန္တမတ္တမေဝ တက္ကသိလာဝါသီ နန္ဒော နာမ ဗြာဟ္မဏော စတဿော သတာရဟာ ဂါထာ နာမ ကထေတုံ အာဒါယ ဥပသင်္ကမိတွာ အတ္တနော အာဂမနကာရဏံ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ “နိဝတ္တိတွာ သုဏိဿာမီ”တိ တဿ ဝသနဂေဟံ ပရိဗ္ဗယဉ္စ ဒါပေတွာ အရညံ ပဝိဋ္ဌော “ယဿ ပဿေန မိဂေါ ပလာယတိ၊ တဿေဝ သော ဂီဝါ”တိ ဝတွာ မိဂေ ပရိယေသန္တော ဝိစရတိ။ အထေကော ပသဒမိဂေါ မဟာဇနဿ ပဒသဒ္ဒေန အာသယတော နိက္ခမိတွာ ရညော အဘိမုခေါ

၁-ဇာတောတိ (သီ၊ က)

gantvā palāyi. Amaccā parihāsaṁ kariṁsu. Rājā taṁ anubandhitvā tiyojanamatthake taṁ parikkhīṇajavaṁ ṭhitaṁ vijjhitvā pātesi. Patitaṁ khaggena dvidhā katvā anatthikopi “maṁsena migaṁ gahetuṁ nāsakkhī”ti vacanamocanatthaṁ kāje katvā āgacchanto ekassa nigrodhassa mūle dabbatiṇesu nisīditvā thokaṁ vissamitvā gantuṁ ārabhi.

Tena ca samayena tasseva rañño jeṭṭhabhātā jātadivase eva ekāya yakkhiniyā khādituṁ gahito ārakkhamanussehi anubaddhāya tāya niddhamanamaggena gacchantiyā ure ṭhapito mātusaññāya mukhena thanaggahaṇena puttasinehaṁ uppādetvā saṁvaḍḍhiyamāno tadāhāropayogitāya manussamaṁsaṁ khādanto anukkamena vuddhippatto attānaṁ antaradhāpanatthaṁ yakkhiniyā dinna-osadhamūlānubhāvena antarahito hutvā manussamaṁsaṁ khāditvā jīvanto tāya yakkhiniyā matāya taṁ osadhamūlaṁ attano pamādena nāsetvā dissamānarūpova manussamaṁsaṁ khādanto naggo ubbiggavirūpadassano rājapurisehi passitvā anubaddho palāyitvā araññaṁ pavisitvā tassa nigrodhassa mūle vāsaṁ kappento rājānaṁ disvā “bhakkhosi me”ti hatthe aggahesi. Tena vuttaṁ **“so me pitumaggahesi**, **bhakkhosi mama mā calī**”ti-ādi.

Tattha **so me pitumaggahesī**ti so Porisādo mama pitaraṁ Jayaddisarājānaṁ attano nisinnarukkhasamīpamāgataṁ **“mama bhakkho** tvaṁ āgatosi, hatthaparipphandanādivasena **mā cali**, calantampi ahaṁ taṁ khādissāmī”ti hatthe aggahesi.

77. **Tassā**ti tassa yakkhiniputtassa. **Tasitavedhito**ti cittutrāsena tasito sarīraparikampena vedhito. **Ūrukkhambho**ti ubhinnaṁ ūrūnaṁ thaddhabhāvo, yena so tato palāyituṁ nāsakkhi.

Migavaṁ gahetvā muñcassūti ettha **migavan**ti migavavasena laddhattā taṁ migamaṁsaṁ “migavan”ti āha, imaṁ migamaṁsaṁ gahetvā maṁ muñcassūti attho. So hi rājā naṁ yakkhiniputtaṁ disvā bhīto ūrukkhambhaṁ patvā khāṇuko viya aṭṭhāsi. So vegena gantvā taṁ hatthe gahetvā “bhakkhosi me āgatosī”ti āha. Atha naṁ rājā satiṁ paccupaṭṭhapetvā “sace āhāratthiko, imaṁ te maṁsaṁ dadāmi, taṁ gahetvā khāda, maṁ muñcāhī”ti

ဂန္တွာ ပလာယိ။ အမစ္စာ ပရိဟာသံ ကရိံသု။ ရာဇာ တံ အနုဗန္ဓိတွာ တိယောဇနမတ္ထကေ တံ ပရိက္ခီဏဇဝံ ဌိတံ ဝိဇ္ဈိတွာ ပါတေသိ။ ပတိတံ ခဂ္ဂေန ဒွိဓာ ကတွာ အနတ္ထိကောပိ “မံသေန မိဂံ ဂဟေတုံ နာသက္ခီ”တိ ဝစနမောစနတ္ထံ ကာဇေ ကတွာ အာဂစ္ဆန္တော ဧကဿ နိဂြောဓဿ မူလေ ဒဗ္ဗတိဏေသု နိသီဒိတွာ ထောကံ ဝိဿမိတွာ ဂန္တုံ အာရဘိ။

တေန စ သမယေန တဿေဝ ရညော ဇေဋ္ဌဘာတာ ဇာတဒိဝသေ ဧဝ ဧကာယ ယက္ခိနိယာ ခါဒိတုံ ဂဟိတော အာရက္ခမနုဿေဟိ အနုဗဒ္ဓါယ တာယ နိဒ္ဓမနမဂ္ဂေန ဂစ္ဆန္တိယာ ဥရေ ဌပိတော မာတုသညာယ မုခေန ထနဂ္ဂဟဏေန ပုတ္တသိနေဟံ ဥပ္ပါဒေတွာ သံဝဍ္ဎိယမာနော တဒါဟာရောပယောဂိတာယ မနုဿမံသံ ခါဒန္တော အနုက္ကမေန ဝုဒ္ဓိပ္ပတ္တော အတ္တာနံ အန္တရဓာပနတ္ထံ ယက္ခိနိယာ ဒိန္နဩသဓမူလာနုဘာဝေန အန္တရဟိတော ဟုတွာ မနုဿမံသံ ခါဒိတွာ ဇီဝန္တော တာယ ယက္ခိနိယာ မတာယ တံ ဩသဓမူလံ အတ္တနော ပမာဒေန နာသေတွာ ဒိဿမာနရူပေါဝ မနုဿမံသံ ခါဒန္တော နဂ္ဂေါ ဥဗ္ဗိဂ္ဂဝိရူပဒဿနော ရာဇပုရိသေဟိ ပဿိတွာ အနုဗဒ္ဓေါ ပလာယိတွာ အရညံ ပဝိသိတွာ တဿ နိဂြောဓဿ မူလေ ဝါသံ ကပ္ပေန္တော ရာဇာနံ ဒိသွာ “ဘက္ခောသိ မေ”တိ ဟတ္ထေ အဂ္ဂဟေသိ။ တေန ဝုတ္တံ **“သော မေ ပိတုမဂ္ဂဟေသိ၊ ဘက္ခောသိ မမ မာ စလီ”**တိအာဒိ။

တတ္ထ **သော မေ ပိတုမဂ္ဂဟေသီ**တိ သော ပေါရိသာဒေါ မမ ပိတရံ ဇယဒ္ဒိသရာဇာနံ အတ္တနော နိသိန္နရုက္ခသမီပမာဂတံ **“မမ ဘက္ခော** တွံ အာဂတောသိ၊ ဟတ္ထပရိပ္ဖန္ဒနာဒိဝသေန **မာ စလိ၊** စလန္တမ္ပိ အဟံ တံ ခါဒိဿာမီ”တိ ဟတ္ထေ အဂ္ဂဟေသိ။

၇၇။ **တဿာ**တိ တဿ ယက္ခိနိပုတ္တဿ။ **တသိတဝေဓိတော**တိ စိတ္တုတြာသေန တသိတော သရီရပရိကမ္ပေန ဝေဓိတော။ **ဦရုက္ခမ္ဘော**တိ ဥဘိန္နံ ဦရူနံ ထဒ္ဓဘာဝေါ၊ ယေန သော တတော ပလာယိတုံ နာသက္ခိ။

မိဂဝံ ဂဟေတွာ မုဉ္စဿူတိ ဧတ္ထ **မိဂဝ**န္တိ မိဂဝဝသေန လဒ္ဓတ္တာ တံ မိဂမံသံ “မိဂဝ”န္တိ အာဟ၊ ဣမံ မိဂမံသံ ဂဟေတွာ မံ မုဉ္စဿူတိ အတ္ထော။ သော ဟိ ရာဇာ နံ ယက္ခိနိပုတ္တံ ဒိသွာ ဘီတော ဦရုက္ခမ္ဘံ ပတွာ ခါဏုကော ဝိယ အဋ္ဌာသိ။ သော ဝေဂေန ဂန္တွာ တံ ဟတ္ထေ ဂဟေတွာ “ဘက္ခောသိ မေ အာဂတောသီ”တိ အာဟ။ အထ နံ ရာဇာ သတိံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ “သစေ အာဟာရတ္ထိကော၊ ဣမံ တေ မံသံ ဒဒါမိ၊ တံ ဂဟေတွာ ခါဒ၊ မံ မုဉ္စာဟီ”တိ

āha. Taṁ sutvā Porisādo “kimidaṁ mayhameva santakaṁ datvā mayā vohāraṁ karosi, nanu imaṁ maṁsañca tvañca mama hatthagatakālato paṭṭhāya mayhameva santakaṁ, tasmā taṁ paṭhamaṁ khāditvā pacchā maṁsaṁ khādissāmī”ti āha.

Atha rājā “maṁsanikkayenāyaṁ na maṁ muñcati, mayā ca migavaṁ āgacchantena tassa brāhmaṇassa ‘āgantvā te dhanaṁ dassāmī’ti paṭiññā katā, sacāyaṁ yakkho anujānissati, saccaṁ anurakkhanto gehaṁ gantvā taṁ paṭiññaṁ mocetvā puna imassa yakkhassa bhattatthaṁ āgaccheyyan”ti cintetvā tassa tamatthaṁ ārocesi. Taṁ sutvā Porisādo “sace tvaṁ saccaṁ anurakkhanto gantukāmosi, gantvā tassa brāhmaṇassa dātabbaṁ dhanaṁ datvā saccaṁ anurakkhanto sīghaṁ puna āgaccheyyāsī”ti vatvā rājānaṁ vissajjesi. So tena vissaṭṭho “tvaṁ mā cintayi, ahaṁ pātova āgamissāmī”ti vatvā magganimittāni sallakkhento attano balakāyaṁ upagantvā tena parivuto nagaraṁ pavisitvā taṁ Nandabrāhmaṇaṁ pakkosāpetvā mahārahe āsane nisīdāpetvā tā gāthā sutvā cattāri sahassāni datvā yānaṁ āropetvā “imaṁ Takkasilameva nethā”ti manusse datvā brāhmaṇaṁ uyyojetvā dutiyadivase Porisādassa santikaṁ gantukāmo puttaṁ rajje patiṭṭhapetuṁ anusāsaniñca dento tamatthaṁ ārocesi. Tena vuttaṁ—

78. “Migavaṁ gahetvā muñcassu, katvā āgamanaṁ puna.
Brāhmaṇassa dhanaṁ datvā, pitā āmantayī mamaṁ.

79. Rajjaṁ putta paṭipajja, mā pamajji puraṁ idaṁ.
Kataṁ me Porisādena, mama āgamanaṁ punā”ti.

Tattha **āgamanaṁ punā**ti puna āgamanaṁ paṭiññātassa[1] Porisādassa saṅgaraṁ katvā. **Brāhmaṇassa dhanaṁ datvā**ti Takkasilato āgatassa Nandanāmassa brāhmaṇassa tā gāthā sutvā catusahassaparimāṇaṁ dhanaṁ datvā. **Pitā āmantayī maman**ti mama pitā Jayaddisarājā maṁ āmantesi.

1. Patthitassa (Sī, Ka)

အာဟ။ တံ သုတွာ ပေါရိသာဒေါ “ကိမိဒံ မယှမေဝ သန္တကံ ဒတွာ မယာ ဝေါဟာရံ ကရောသိ၊ နနု ဣမံ မံသဉ္စ တွဉ္စ မမ ဟတ္ထဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ မယှမေဝ သန္တကံ၊ တသ္မာ တံ ပဌမံ ခါဒိတွာ ပစ္ဆာ မံသံ ခါဒိဿာမီ”တိ အာဟ။

အထ ရာဇာ “မံသနိက္ကယေနာယံ န မံ မုဉ္စတိ၊ မယာ စ မိဂဝံ အာဂစ္ဆန္တေန တဿ ဗြာဟ္မဏဿ ‘အာဂန္တွာ တေ ဓနံ ဒဿာမီ’တိ ပဋိညာ ကတာ၊ သစာယံ ယက္ခော အနုဇာနိဿတိ၊ သစ္စံ အနုရက္ခန္တော ဂေဟံ ဂန္တွာ တံ ပဋိညံ မောစေတွာ ပုန ဣမဿ ယက္ခဿ ဘတ္တတ္ထံ အာဂစ္ဆေယျ”န္တိ စိန္တေတွာ တဿ တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ တံ သုတွာ ပေါရိသာဒေါ “သစေ တွံ သစ္စံ အနုရက္ခန္တော ဂန္တုကာမောသိ၊ ဂန္တွာ တဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဒါတဗ္ဗံ ဓနံ ဒတွာ သစ္စံ အနုရက္ခန္တော သီဃံ ပုန အာဂစ္ဆေယျာသီ”တိ ဝတွာ ရာဇာနံ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ သော တေန ဝိဿဋ္ဌော “တွံ မာ စိန္တယိ၊ အဟံ ပါတောဝ အာဂမိဿာမီ”တိ ဝတွာ မဂ္ဂနိမိတ္တာနိ သလ္လက္ခေန္တော အတ္တနော ဗလကာယံ ဥပဂန္တွာ တေန ပရိဝုတော နဂရံ ပဝိသိတွာ တံ နန္ဒဗြာဟ္မဏံ ပက္ကောသာပေတွာ မဟာရဟေ အာသနေ နိသီဒါပေတွာ တာ ဂါထာ သုတွာ စတ္တာရိ သဟဿာနိ ဒတွာ ယာနံ အာရောပေတွာ “ဣမံ တက္ကသိလမေဝ နေထာ”တိ မနုဿေ ဒတွာ ဗြာဟ္မဏံ ဥယျောဇေတွာ ဒုတိယဒိဝသေ ပေါရိသာဒဿ သန္တိကံ ဂန္တုကာမော ပုတ္တံ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌာပေတုံ အနုသာသနိဉ္စ ဒေန္တော တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇၈။ “မိဂဝံ ဂဟေတွာ မုဉ္စဿု၊ ကတွာ အာဂမနံ ပုန။
ဗြာဟ္မဏဿ ဓနံ ဒတွာ၊ ပိတာ အာမန္တယီ မမံ။

၇၉။ ရဇ္ဇံ ပုတ္တ ပဋိပဇ္ဇ၊ မာ ပမဇ္ဇိ ပုရံ ဣဒံ။
ကတံ မေ ပေါရိသာဒေန၊ မမ အာဂမနံ ပုနာ”တိ။

တတ္ထ **အာဂမနံ ပုနာ**တိ ပုန အာဂမနံ ပဋိညာတဿ[၁] ပေါရိသာဒဿ သင်္ဂရံ ကတွာ။ **ဗြာဟ္မဏဿ ဓနံ ဒတွာ**တိ တက္ကသိလတော အာဂတဿ နန္ဒနာမဿ ဗြာဟ္မဏဿ တာ ဂါထာ သုတွာ စတုသဟဿပရိမာဏံ ဓနံ ဒတွာ။ **ပိတာ အာမန္တယီ မမ**န္တိ မမ ပိတာ ဇယဒ္ဒိသရာဇာ မံ အာမန္တေသိ။

၁-ပတ္ထိတဿ (သီ၊ က)

Kathaṁ āmantesīti ce? Āha **“rajjan”**ti-ādi. Tassattho—**putta** tvaṁ imaṁ kulasantakaṁ rajjaṁ **paṭipajja**, yathāhaṁ dhammena samena rajjaṁ kāremi, evaṁ tvampi chattaṁ ussāpetvā **rajjaṁ** kārehi, tvaṁ idaṁ puraṁ rakkhanto rajjañca kārento mā pamādamāpajji, asukasmiṁ ṭhāne nigrodharukkhamūle Porisādena yakkhena katametaṁ mayā saṅgaraṁ mama puna tassa santikaṁ āgamanaṁ uddissa, kevalaṁ tassa brāhmaṇassa dhanadānatthaṁ idhāgato saccaṁ anurakkhanto, tasmā tatthāhaṁ gamissāmīti.

Taṁ sutvā mahāsatto “mā kho tvaṁ mahārāja tattha agamāsi, ahaṁ tattha gamissāmi, sace pana tvaṁ tāta gamissasiyeva, ahampi tayā saddhiṁ gamissāmiyevā”ti. “Evaṁ sante mayaṁ ubhopi na bhavissāma, tasmā ahameva tattha gamissāmī”ti nānappakārena vārentaṁ rājānaṁ saññāpetvā mātāpitaro vanditvā pitu atthāya attānaṁ pariccajitvā sotthibhāvāya pitari sāsitavādaṁ payuñjamāne mātubhaginibhariyāsu ca saccakiriyaṁ karontīsu āvudhaṁ gahetvā nagarato nikkhamitvā assupuṇṇamukhaṁ mahājanaṁ anubandhantaṁ āpucchitvā pitarā akkhātanayena yakkhavāsamaggaṁ paṭipajji. Yakkhiniputtopi “khattiyā nāma bahumāyā, ko jānāti kiṁ bhavissatī”ti rukkhaṁ abhiruhitvā rañño āgamanaṁ olokento nisinno kumāraṁ āgacchantaṁ disvā “pitaraṁ nivattetvā putto āgato bhavissati, natthi me bhayan”ti otaritvā tassa piṭṭhiṁ dassetvāva nisīdi. Mahāsatto āgantvā tassa purato aṭṭhāsi. Tena vuttaṁ—

80. “Mātāpitū ca vanditvā, nimminitvāna attanā.
Nikkhipitvā dhanuṁ khaggaṁ, Porisādaṁ upāgamin”ti.

81. **Sasatthahatthūpagatan**ti sasatthahatthaṁ upagataṁ āvudhapāṇiṁ maṁ attano santikaṁ upagataṁ disvā. **Kadāci so tasissatī**ti so yakkho api taseyya. **Tena bhijjissati sīlan**ti tena tassa tāsuppādanena mayhaṁ sīlaṁ vinassati saṁkilissati. **Paritāsaṁ kate mayī**ti mayi tassa paritāsaṁ kate sati.

82. **Sīlakhaṇḍabhayā mayhaṁ, tassa dessaṁ na byāharin**ti yathā ca sīlabhedabhayena nihitasattho tassa santikaṁ agamāsi, evaṁ mayhaṁ

ကထံ အာမန္တေသီတိ စေ? အာဟ **“ရဇ္ဇ”**န္တိအာဒိ။ တဿတ္ထော—**ပုတ္တ** တွံ ဣမံ ကုလသန္တကံ ရဇ္ဇံ **ပဋိပဇ္ဇ၊** ယထာဟံ ဓမ္မေန သမေန ရဇ္ဇံ ကာရေမိ၊ ဧဝံ တွမ္ပိ ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ **ရဇ္ဇံ** ကာရေဟိ၊ တွံ ဣဒံ ပုရံ ရက္ခန္တော ရဇ္ဇဉ္စ ကာရေန္တော မာ ပမာဒမာပဇ္ဇိ၊ အသုကသ္မိံ ဌာနေ နိဂြောဓရုက္ခမူလေ ပေါရိသာဒေန ယက္ခေန ကတမေတံ မယာ သင်္ဂရံ မမ ပုန တဿ သန္တိကံ အာဂမနံ ဥဒ္ဒိဿ၊ ကေဝလံ တဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဓနဒါနတ္ထံ ဣဓာဂတော သစ္စံ အနုရက္ခန္တော၊ တသ္မာ တတ္ထာဟံ ဂမိဿာမီတိ။

တံ သုတွာ မဟာသတ္တော ‘‘မာ ခေါ တွံ မဟာရာဇ တတ္ထ အဂမာသိ၊ အဟံ တတ္ထ ဂမိဿာမိ၊ သစေ ပန တွံ တာတ ဂမိဿသိယေဝ၊ အဟမ္ပိ တယာ သဒ္ဓိံ ဂမိဿာမိယေဝါ’’တိ။ ‘‘ဧဝံ သန္တေ မယံ ဥဘောပိ န ဘဝိဿာမ၊ တသ္မာ အဟမေဝ တတ္ထ ဂမိဿာမီ’’တိ နာနပ္ပကာရေန ဝါရေန္တံ ရာဇာနံ သညာပေတွာ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတွာ ပိတု အတ္ထာယ အတ္တာနံ ပရိစ္စဇိတွာ သောတ္ထိဘာဝါယ ပိတရိ သာသိတဝါဒံ ပယုဉ္ဇမာနေ မာတုဘဂိနိဘရိယာသု စ သစ္စကိရိယံ ကရောန္တီသု အာဝုဓံ ဂဟေတွာ နဂရတော နိက္ခမိတွာ အဿုပုဏ္ဏမုခံ မဟာဇနံ အနုဗန္ဓန္တံ အာပုစ္ဆိတွာ ပိတရာ အက္ခာတနယေန ယက္ခဝါသမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။ ယက္ခိနိပုတ္တောပိ ‘‘ခတ္တိယာ နာမ ဗဟုမာယာ၊ ကော ဇာနာတိ ကိံ ဘဝိဿတီ’’တိ ရုက္ခံ အဘိရုဟိတွာ ရညော အာဂမနံ ဩလောကေန္တော နိသိန္နော ကုမာရံ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ “ပိတရံ နိဝတ္တေတွာ ပုတ္တော အာဂတော ဘဝိဿတိ၊ နတ္ထိ မေ ဘယ’’န္တိ ဩတရိတွာ တဿ ပိဋ္ဌိံ ဒဿေတွာဝ နိသီဒိ။ မဟာသတ္တော အာဂန္တွာ တဿ ပုရတော အဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈၀။ “မာတာပိတူ စ ဝန္ဒိတွာ၊ နိမ္မိနိတွာန အတ္တနာ။
နိက္ခိပိတွာ ဓနုံ ခဂ္ဂံ၊ ပေါရိသာဒံ ဥပါဂမိ”န္တိ။

၈၁။ **သသတ္ထဟတ္ထူပဂတ**န္တိ သသတ္ထဟတ္ထံ ဥပဂတံ အာဝုဓပါဏိံ မံ အတ္တနော သန္တိကံ ဥပဂတံ ဒိသွာ။ **ကဒါစိ သော တသိဿတီ**တိ သော ယက္ခော အပိ တသေယျ။ **တေန ဘိဇ္ဇိဿတိ သီလ**န္တိ တေန တဿ တာသုပ္ပါဒနေန မယှံ သီလံ ဝိနဿတိ သံကိလိဿတိ။ **ပရိတာသံ ကတေ မယီ**တိ မယိ တဿ ပရိတာသံ ကတေ သတိ။

၈၂။ **သီလခဏ္ဍဘယာ မယှံ၊ တဿ ဒေဿံ န ဗျာဟရိ**န္တိ ယထာ စ သီလဘေဒဘယေန နိဟိတသတ္ထော တဿ သန္တိကံ အဂမာသိ၊ ဧဝံ မယှံ

sīlakhaṇḍabhayā eva tassa Porisādassa dessaṁ aniṭṭhampi na byāhariṁ, kevalaṁ pana mettacittena hitavādī idaṁ idāni vakkhamānaṁ vacanaṁ abhāsiṁ.

Mahāsatto ca gantvā purato ṭhito, yakkhiniputto taṁ vīmaṁsitukāmo "kosi tvaṁ, kuto āgato, kiṁ maṁ na jānāsi 'luddo manussamaṁsakhādako'ti, kasmā ca idhāgatosī"ti pucchi. Kumāro "ahaṁ Jayaddisarañño putto, tvaṁ Porisādakoti jānāmi, pitu jīvitaṁ rakkhituṁ idhāgato, tasmā taṁ muñca, maṁ khādā"ti āha. Puna yakkhiniputto mukhākāreneva "taṁ tassa[1] puttoti ahaṁ jānāmi, dukkaraṁ pana tayā kataṁ evaṁ āgacchantenā"ti āha. Kumāro "na idaṁ dukkaraṁ, yaṁ pitu atthe jīvitapariccajanaṁ, mātāpituhetu hi evarūpaṁ puññaṁ katvā ekanteneva sagge pamodati, ahañca 'amaraṇadhammo nāma koci satto natthī'ti jānāmi, attanā ca kiñci kataṁ pāpaṁ nāma na sarāmi, tasmā maraṇatopi me bhayaṁ natthi, idaṁ sarīraṁ mayā te nissaṭṭhaṁ, aggiṁ jāletvā khādā"ti āha. Tena vuttaṁ—

83. "Ujjālehi mahā-aggiṁ, papatissāmi rukkhato.
Tvaṁ pakkakālamaññāya, bhakkhaya maṁ pitāmahā"ti.

Taṁ sutvā yakkhiniputto "na sakkā imassa maṁsaṁ khādituṁ, upāyena imaṁ[2] palāpessāmī"ti cintetvā "tena hi araññaṁ pavisitvā sāradārūni āharitvā niddhūme aṅgāre karohi, tattha te maṁsaṁ pacitvā khādissāmī"ti āha. Mahāsatto tathā katvā tassa ārocesi. So taṁ olokento "ayaṁ purisasīho maraṇatopi bhayaṁ natthi, evaṁ nibbhayo nāma na mayā diṭṭhapubbo"ti lomahaṁsajāto kumāraṁ olokesi. Kumāro kissa maṁ olokesi, na yathāvuttaṁ karosīti. Yakkhiniputto mahāsattaṁ "sattadhā tassa muddhā phaleyya, yo taṁ khādeyyā"ti āha. Sace maṁ na khāditukāmosi, atha kasmā aggiṁ kāresīti. Tava pariggaṇhanatthanti. Tvaṁ idāni maṁ kathaṁ pariggaṇhissasi, svāhaṁ tiracchānayoniyaṁ nibbattopi Sakkassa devarañño attānaṁ pariggaṇhituṁ na adāsinti imamatthaṁ dassento—

1. Gatassa (Sī) 2. Naṁ (Ka)

သီလခဏ္ဍဘယာ ဧဝ တဿ ပေါရိသာဒဿ ဒေဿံ အနိဋ္ဌမ္ပိ န ဗျာဟရိံ၊ ကေဝလံ ပန မေတ္တစိတ္တေန ဟိတဝါဒီ ဣဒံ ဣဒါနိ ဝက္ခမာနံ ဝစနံ အဘာသိံ။

မဟာသတ္တော စ ဂန္တွာ ပုရတော ဌိတော၊ ယက္ခိနိပုတ္တော တံ ဝီမံသိတုကာမော "ကောသိ တွံ၊ ကုတော အာဂတော၊ ကိံ မံ န ဇာနာသိ 'လုဒ္ဒေါ မနုဿမံသခါဒကော'တိ၊ ကသ္မာ စ ဣဓာဂတောသီ"တိ ပုစ္ဆိ။ ကုမာရော "အဟံ ဇယဒ္ဒိသရညော ပုတ္တော၊ တွံ ပေါရိသာဒကောတိ ဇာနာမိ၊ ပိတု ဇီဝိတံ ရက္ခိတုံ ဣဓာဂတော၊ တသ္မာ တံ မုဉ္စ၊ မံ ခါဒါ"တိ အာဟ။ ပုန ယက္ခိနိပုတ္တော မုခါကာရေနေဝ "တံ တဿ[1] ပုတ္တောတိ အဟံ ဇာနာမိ၊ ဒုက္ကရံ ပန တယာ ကတံ ဧဝံ အာဂစ္ဆန္တေနာ"တိ အာဟ။ ကုမာရော "န ဣဒံ ဒုက္ကရံ၊ ယံ ပိတု အတ္ထေ ဇီဝိတပရိစ္စဇနံ၊ မာတာပိတုဟေတု ဟိ ဧဝရူပံ ပုညံ ကတွာ ဧကန္တေနေဝ သဂ္ဂေ ပမောဒတိ၊ အဟဉ္စ 'အမရဏဓမ္မော နာမ ကောစိ သတ္တော နတ္ထီ'တိ ဇာနာမိ၊ အတ္တနာ စ ကိဉ္စိ ကတံ ပါပံ နာမ န သရာမိ၊ တသ္မာ မရဏတောပိ မေ ဘယံ နတ္ထိ၊ ဣဒံ သရီရံ မယာ တေ နိဿဋ္ဌံ၊ အဂ္ဂိံ ဇာလေတွာ ခါဒါ"တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈၃။ "ဥဇ္ဇာလေဟိ မဟာအဂ္ဂိံ၊ ပပတိဿာမိ ရုက္ခတော။
တွံ ပက္ကကာလမညာယ၊ ဘက္ခယ မံ ပိတာမဟာ"တိ။

တံ သုတွာ ယက္ခိနိပုတ္တော "န သက္ကာ ဣမဿ မံသံ ခါဒိတုံ၊ ဥပါယေန ဣမံ[2] ပလာပေဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ "တေန ဟိ အရညံ ပဝိသိတွာ သာရဒါရူနိ အာဟရိတွာ နိဒ္ဓူမေ အင်္ဂါရေ ကရောဟိ၊ တတ္ထ တေ မံသံ ပစိတွာ ခါဒိဿာမီ"တိ အာဟ။ မဟာသတ္တော တထာ ကတွာ တဿ အာရောစေသိ။ သော တံ ဩလောကေန္တော "အယံ ပုရိသသီဟော မရဏတောပိ ဘယံ နတ္ထိ၊ ဧဝံ နိဗ္ဘယော နာမ န မယာ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော"တိ လောမဟံသဇာတော ကုမာရံ ဩလောကေသိ။ ကုမာရော ကိဿ မံ ဩလောကေသိ၊ န ယထာဝုတ္တံ ကရောသီတိ။ ယက္ခိနိပုတ္တော မဟာသတ္တံ "သတ္တဓာ တဿ မုဒ္ဓါ ဖလေယျ၊ ယော တံ ခါဒေယျာ"တိ အာဟ။ သစေ မံ န ခါဒိတုကာမောသိ၊ အထ ကသ္မာ အဂ္ဂိံ ကာရေသီတိ။ တဝ ပရိဂ္ဂဏှနတ္ထန္တိ။ တွံ ဣဒါနိ မံ ကထံ ပရိဂ္ဂဏှိဿသိ၊ သွာဟံ တိရစ္ဆာနယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တောပိ သက္ကဿ ဒေဝရညော အတ္တာနံ ပရိဂ္ဂဏှိတုံ န အဒါသိန္တိ ဣမမတ္ထံ ဒဿေန္တော—

၁-ဂတဿ (သီ) ၂-နံ (က)

“Idaṁ hi so brāhmaṇaṁ maññamāno,
Saso avāsesi sake sarīre.
Teneva so candimā devaputto,
Sasatthuto kāmaduhajja yakkhā”ti[1]—

gāthamāha.

Tattha **saso avāsesi sake sarīre**ti attano sarīrahetu imaṁ sarīraṁ khāditvā idha vasāti evaṁ sake sarīre attano sarīraṁ dento taṁ brāhmaṇarūpaṁ Sakkaṁ tattha vāsesi. **Sasatthuto**ti “sasī”ti evaṁ sasasaddena thuto. **Kāmaduho**ti kāmavaḍḍhano. **Yakkhā**ti deva[2].

Evaṁ mahāsatto cande sasalakkhaṇaṁ kappaṭṭhiyaṁ pāṭihāriyaṁ sakkhiṁ katvā attano Sakkenapi pariggaṇhituṁ asakkuṇeyyataṁ abhāsi. Taṁ sutvā Porisādo acchariyabbhutacittajāto—

“Cando yathā Rāhumukhā pamutto,
Virocate pannaraseva bhāṇumā.
Evaṁ tuvaṁ Porisādā pamutto,
Viroca kapile mahānubhāva.
Āmodayaṁ pitaraṁ mātarañca,
Sabbo ca te nandatu ñātipakkho”ti[1]—

gāthaṁ vatvā “gaccha mahāvīrā”ti kumāraṁ vissajjesi. Sopi taṁ nibbisevanaṁ katvā pañca sīlāni datvā “yakkho nu kho esa, no”ti vīmaṁsanto “yakkhānaṁ akkhīni rattāni honti animisāni ca, chāyā ca na paññāyati, asambhīto hoti, na imassa tathā, tasmā nāyaṁ yakkho manusso eso, mayhaṁ kira pitu tayo bhātaro yakkhiniyā gahitā, tesu tāya dve khāditā bhavissanti, eko puttasinehena paṭijaggito bhavissati, iminā tena bhavitabban”ti nayaggāhena anumānena sabbaññutaññāṇena viya aviparītato niṭṭhaṁ gantvā “mayhaṁ pitu ācikkhitvā rajje patiṭṭhāpessāmī”ti cintetvā “na tvaṁ yakkho, pitu me jeṭṭhabhātikosi, ehi mayā saddhiṁ gantvā kulasantakaṁ rajjaṁ paṭipajjāhī”ti āha.

1. Khu 5. 370 piṭṭhe.
2. Yakkhoti devo (Ka) Jātaka-Ṭṭha 5. 35 piṭṭhepi passitabbaṁ.

“ဣဒံ ဟိ သော ဗြာဟ္မဏံ မညမာနော၊
သသော အဝါသေသိ သကေ သရီရေ။
တေနေဝ သော စန္ဒိမာ ဒေဝပုတ္တော၊
သသတ္ထုတော ကာမဒုဟဇ္ဇ ယက္ခာ”တိ[၁]—

ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **သသော အဝါသေသိ သကေ သရီရေ**တိ အတ္တနော သရီရဟေတု ဣမံ သရီရံ ခါဒိတွာ ဣဓ ဝသာတိ ဧဝံ သကေ သရီရေ အတ္တနော သရီရံ ဒေန္တော တံ ဗြာဟ္မဏရူပံ သက္ကံ တတ္ထ ဝါသေသိ။ **သသတ္ထုတော**တိ “သသီ”တိ ဧဝံ သသသဒ္ဒေန ထုတော။ **ကာမဒုဟော**တိ ကာမဝဍ္ဎနော။ **ယက္ခာ**တိ ဒေဝ[၂]။

ဧဝံ မဟာသတ္တော စန္ဒေ သသလက္ခဏံ ကပ္ပဋ္ဌိယံ ပါဋိဟာရိယံ သက္ခိံ ကတွာ အတ္တနော သက္ကေနပိ ပရိဂ္ဂဏှိတုံ အသက္ကုဏေယျတံ အဘာသိ။ တံ သုတွာ ပေါရိသာဒေါ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတော—

“စန္ဒော ယထာ ရာဟုမုခါ ပမုတ္တော၊
ဝိရောစတေ ပန္နရသေဝ ဘာဏုမာ။
ဧဝံ တုဝံ ပေါရိသာဒါ ပမုတ္တော၊
ဝိရောစ ကပိလေ မဟာနုဘာဝ။
အာမောဒယံ ပိတရံ မာတရဉ္စ၊
သဗ္ဗော စ တေ နန္ဒတု ဉာတိပက္ခော”တိ[၁]—

ဂါထံ ဝတွာ “ဂစ္ဆ မဟာဝီရာ”တိ ကုမာရံ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ သောပိ တံ နိဗ္ဗိသေဝနံ ကတွာ ပဉ္စ သီလာနိ ဒတွာ “ယက္ခော နု ခေါ ဧသော, နော”တိ ဝီမံသန္တော “ယက္ခာနံ အက္ခီနိ ရတ္တာနိ ဟောန္တိ အနိမိသာနိ စ၊ ဆာယာ စ န ပညာယတိ၊ အသမ္ဘီတော ဟောတိ၊ န ဣမဿ တထာ၊ တသ္မာ နာယံ ယက္ခော မနုဿော ဧသော၊ မယှံ ကိရ ပိတု တယော ဘာတရော ယက္ခိနိယာ ဂဟိတာ၊ တေသု တာယ ဒွေ ခါဒိတာ ဘဝိဿန္တိ၊ ဧကော ပုတ္တသိနေဟေန ပဋိဇဂ္ဂိတော ဘဝိဿတိ၊ ဣမိနာ တေန ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ နယဂ္ဂါဟေန အနုမာနေန သဗ္ဗညုတညာဏေန ဝိယ အဝိပရီတတော နိဋ္ဌံ ဂန္တွာ “မယှံ ပိတု အာစိက္ခိတွာ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌာပေဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ “န တွံ ယက္ခော၊ ပိတု မေ ဇေဋ္ဌဘာတိကောသိ၊ ဧဟိ မယာ သဒ္ဓိံ ဂန္တွာ ကုလသန္တကံ ရဇ္ဇံ ပဋိပဇ္ဇာဟီ”တိ အာဟ။

၁-ခု ၅-၃၇၀-ပိဋ္ဌေ။
၂-ယက္ခာတိ ဒေဝေါ (က) ဇာတက-ဋ္ဌ ၅-၃၅-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

tena vuttaṁ “tvaṁ pitāmahā”ti, tvaṁ mama mahāpitāti attho. Itarena “nāhaṁ manusso”ti vutte tena saddhātabbassa dibbacakkhukatāpasassa santikaṁ nesi. Tāpasena “kiṁ karontā pitā puttā araññe vicarathā”ti pitubhāve kathite Porisādo saddahitvā “gaccha tāta tvaṁ, na me rajjena attho, pabbajissāmahan”ti tāpasassa santike isipabbajjaṁ pabbaji. Tena vuttaṁ—

84. “Iti sīlavataṁ hetu, nārakkhiṁ mama jīvitaṁ.
Pabbājesiṁ cahaṁ tassa, sadā pāṇātipātikan”ti.

Tattha **sīlavataṁ hetū**ti sīlavantānaṁ mama pitūnaṁ hetu. Atha vā **sīlavataṁ hetū**ti sīlavatahetu, mayhaṁ sīlavatasamādānanimittaṁ tassa abhijjanatthaṁ. **Tassā**ti taṁ Porisādaṁ.

Atha mahāsatto attano mahāpitaraṁ pabbajitaṁ vanditvā nagarassa samīpaṁ gantvā “kumāro kira āgato”ti sutvā haṭṭhatuṭṭhena raññā nāgarehi negamajānapadehi ca paccuggato rājānaṁ vanditvā sabbaṁ pavattiṁ ārocesi. Taṁ sutvā rājā taṅkhaṇaññeva bheriṁ carāpetvā mahantena parivārena tassa santikaṁ gantvā “ehi bhātika rajjaṁ paṭipajjāhī”ti āha. “Alaṁ mahārājā”ti. Tena hi mayhaṁ uyyāne vasāti. Na āgacchāmīti. Rājā tassa assamassa avidūre gāmaṁ nivesetvā bhikkhaṁ paṭṭhapesi. So cūḷakammāsadammanigamo nāma jāto. Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṁ, tāpaso Sāriputto, Porisādo Aṅgulimālo, kaniṭṭhā Uppalavaṇṇā, aggamahesī Rāhulamātā, Alīnasattukumāro Lokanātho.

Tassa idhāpi heṭṭhā vuttanayeneva yathārahaṁ sesapāramiyo niddhāretabbā. Tathā pitarā nivāriyamāno attano jīvitaṁ pariccajitvā pitu jīvitarakkhaṇatthaṁ “Porisādassa santikaṁ gamissāmī”ti nicchayo, tassa ca santāsapariharaṇatthaṁ nihitasatthassa gamanaṁ, “attano sīlakhaṇḍanaṁ mā hotū”ti tena piyavācāya samudācāro, tena ca nānānayehi pariggaṇhiyamānassa maraṇasantāsābhāvo, pitu atthe mayhaṁ sarīraṁ saphalaṁ karissāmīti haṭṭhatuṭṭhabhāvo, Sakkenāpi pariggaṇhituṁ asakkuṇeyyassa sasajātiyampi pariccāgatthaṁ attano jīvitanirapekkhabhāvassa jānanaṁ,

တေန ဝုတ္တံ “တွံ ပိတာမဟာ”တိ၊ တွံ မမ မဟာပိတာတိ အတ္ထော။ ဣတရေန “နာဟံ မနုဿော”တိ ဝုတ္တေ တေန သဒ္ဓါတဗ္ဗဿ ဒိဗ္ဗစက္ခုကတာပသဿ သန္တိကံ နေသိ။ တာပသေန “ကိံ ကရောန္တာ ပိတာ ပုတ္တာ အရညေ ဝိစရထာ”တိ ပိတုဘာဝေ ကထိတေ ပေါရိသာဒေါ သဒ္ဒဟိတွာ “ဂစ္ဆ တာတ တွံ၊ န မေ ရဇ္ဇေန အတ္ထော၊ ပဗ္ဗဇိဿာမဟ”န္တိ တာပသဿ သန္တိကေ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈၄။ “ဣတိ သီလဝတံ ဟေတု၊ နာရက္ခိံ မမ ဇီဝိတံ။
ပဗ္ဗာဇေသိံ စဟံ တဿ၊ သဒါ ပါဏာတိပါတိက”န္တိ။

တတ္ထ **သီလဝတံ ဟေတူ**တိ သီလဝန္တာနံ မမ ပိတူနံ ဟေတု။ အထ ဝါ **သီလဝတံ ဟေတူ**တိ သီလဝတဟေတု၊ မယှံ သီလဝတသမာဒါနနိမိတ္တံ တဿ အဘိဇ္ဇနတ္ထံ။ **တဿာ**တိ တံ ပေါရိသာဒံ။

အထ မဟာသတ္တော အတ္တနော မဟာပိတရံ ပဗ္ဗဇိတံ ဝန္ဒိတွာ နဂရဿ သမီပံ ဂန္တွာ “ကုမာရော ကိရ အာဂတော”တိ သုတွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌေန ရညာ နာဂရေဟိ နေဂမဇာနပဒေဟိ စ ပစ္စုဂ္ဂတော ရာဇာနံ ဝန္ဒိတွာ သဗ္ဗံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသိ။ တံ သုတွာ ရာဇာ တင်္ခဏညေဝ ဘေရိံ စရာပေတွာ မဟန္တေန ပရိဝါရေန တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ “ဧဟိ ဘာတိက ရဇ္ဇံ ပဋိပဇ္ဇာဟီ”တိ အာဟ။ “အလံ မဟာရာဇာ”တိ။ တေန ဟိ မယှံ ဥယျာနေ ဝသာတိ။ န အာဂစ္ဆာမီတိ။ ရာဇာ တဿ အဿမဿ အဝိဒူရေ ဂါမံ နိဝေသေတွာ ဘိက္ခံ ပဋ္ဌပေသိ။ သော စူဠကမ္မာသဒမ္မနိဂမော နာမ ဇာတော။ တဒါ မာတာပိတရော မဟာရာဇကုလာနိ အဟေသုံ၊ တာပသော သာရိပုတ္တော၊ ပေါရိသာဒေါ အင်္ဂုလိမာလော၊ ကနိဋ္ဌာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ၊ အဂ္ဂမဟေသီ ရာဟုလမာတာ၊ အလီနသတ္တုကုမာရော လောကနာထော။

တဿ ဣဓာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ယထာရဟံ သေသပါရမိယော နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ ပိတရာ နိဝါရိယမာနော အတ္တနော ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇိတွာ ပိတု ဇီဝိတရက္ခဏတ္ထံ “ပေါရိသာဒဿ သန္တိကံ ဂမိဿာမီ”တိ နိစ္ဆယော၊ တဿ စ သန္တာသပရိဟရဏတ္ထံ နိဟိတသတ္ထဿ ဂမနံ၊ “အတ္တနော သီလခဏ္ဍနံ မာ ဟောတူ”တိ တေန ပိယဝါစာယ သမုဒါစာရော၊ တေန စ နာနာနယေဟိ ပရိဂ္ဂဏှိယမာနဿ မရဏသန္တာသာဘာဝေါ၊ ပိတု အတ္ထေ မယှံ သရီရံ သဖလံ ကရိဿာမီတိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌဘာဝေါ၊ သက္ကေနာပိ ပရိဂ္ဂဏှိတုံ အသက္ကုဏေယျဿ သသဇာတိယမ္ပိ ပရိစ္စာဂတ္ထံ အတ္တနော ဇီဝိတနိရပေက္ခဘာဝဿ ဇာနနံ၊

tena samāgamepi ossaṭṭhepi cittassa vikārābhāvo, tassa ca manussabhāvamahāpitubhāvānaṁ aviparītato jānanaṁ, ñātamatte ca taṁ kulasantake rajje patiṭṭhāpetukāmatā, dhammadesanāya saṁvejetvā sīlesu patiṭṭhāpananti evamādayo idha bodhisattassa guṇānubhāvā vibhāvetabbāti.

Alīnasattucariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Saṅkhapālacariyāvaṇṇanā

85. Dasame **Saṅkhapālo**ti-ādīsu ayaṁ saṅkhepattho—devabhogasampattisadisāya mahatiyā nāgiddhiyā samannāgatattā **mahiddhiko.** Heṭṭhā dve, upari dveti catasso dāṭhā āvudhā etassāti **dāṭhāvudho.** Uggatejavisatāya **ghoraviso.** Nāgayonisiddhāhi dvīhi jivhāhi samannāgatoti **dvijivho.** Mahānubhāvānampi urena gamanato "uragā"ti laddhanāmānaṁ nāgānaṁ adhipatibhāvato **uragādhibhū.**

86. Dvinnaṁ maggānaṁ vinivijjhitvā sandhibhāvena gataṭṭhānasaṅkhāte **catuppathe.** Aparāparaṁ mahājanasañcaraṇaṭṭhānabhūte **mahāmagge.** Tato eva mahājanasamākiṇṇabhāvena **nānājanasamākule.** Idāni vakkhamānānaṁ catunnaṁ aṅgānaṁ vasena **caturo aṅge.** **Adhiṭṭhāya** adhiṭṭhahitvā, citte ṭhapetvā. Yadāhaṁ Saṅkhapālo nāma yathāvuttarūpo nāgarājā homi, tadā heṭṭhā vuttappakāre ṭhāne **vāsaṁ** uposathavāsavasena nivāsaṁ **akappayiṁ** kappesiṁ.

Mahāsatto hi dānasīlādipuññapasuto hutvā bodhipariyesanavasena aparāparaṁ devamanussagatīsu saṁsaranto kadāci devabhogasadisasampattike nāgabhavane nibbattitvā Saṅkhapālo nāma nāgarājā ahosi mahiddhiko mahānubhāvo. So gacchante kāle tāya sampattiyā vippaṭisārī hutvā manussayoniṁ patthento uposathavāsaṁ vasi. Athassa nāgabhavane vasantassa uposathavāso na sampajjati, sīlaṁ saṁkilissati, tena so nāgabhavanā nikkhamitvā kaṇhavaṇṇāya nadiyā avidūre mahāmaggassa ca ekapadikamaggassa ca antare ekaṁ vammikaṁ

တေန သမာဂမေပိ ဩဿဋ္ဌေပိ စိတ္တဿ ဝိကာရာဘာဝေါ၊ တဿ စ မနုဿဘာဝမဟာပိတုဘာဝါနံ အဝိပရီတတော ဇာနနံ၊ ဉာတမတ္တေ စ တံ ကုလသန္တကေ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌာပေတုကာမတာ၊ ဓမ္မဒေသနာယ သံဝေဇေတွာ သီလေသု ပတိဋ္ဌာပနန္တိ ဧဝမာဒယော ဣဓ ဗောဓိသတ္တဿ ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

အလီနသတ္တုစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-သင်္ခပါလစရိယာဝဏ္ဏနာ

၈၅။ ဒသမေ **သင်္ခပါလော**တိအာဒီသု အယံ သင်္ခေပတ္ထော—ဒေဝဘောဂသမ္ပတ္တိသဒိသာယ မဟတိယာ နာဂိဒ္ဓိယာ သမန္နာဂတတ္တာ **မဟိဒ္ဓိကော။** ဟေဋ္ဌာ ဒွေ, ဥပရိ ဒွေတိ စတဿော ဒါဌာ အာဝုဓာ ဧတဿာတိ **ဒါဌာဝုဓော။** ဥဂ္ဂတေဇဝိသတာယ **ဃောရဝိသော။** နာဂယောနိသိဒ္ဓါဟိ ဒွီဟိ ဇိဝှါဟိ သမန္နာဂတောတိ **ဒွိဇိဝှော။** မဟာနုဘာဝါနမ္ပိ ဥရေန ဂမနတော "ဥရဂါ"တိ လဒ္ဓနာမာနံ နာဂါနံ အဓိပတိဘာဝတော **ဥရဂါဓိဘူ။**

၈၆။ ဒွိန္နံ မဂ္ဂါနံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ သန္ဓိဘာဝေန ဂတဋ္ဌာနသင်္ခါတေ **စတုပ္ပထေ။** အပရာပရံ မဟာဇနသဉ္စရဏဋ္ဌာနဘူတေ **မဟာမဂ္ဂေ။** တတော ဧဝ မဟာဇနသမာကိဏ္ဏဘာဝေန **နာနာဇနသမာကုလေ။** ဣဒါနိ ဝက္ခမာနာနံ စတုန္နံ အင်္ဂါနံ ဝသေန **စတုရော အင်္ဂေ။** **အဓိဋ္ဌာယ** အဓိဋ္ဌဟိတွာ၊ စိတ္တေ ဌပေတွာ။ ယဒါဟံ သင်္ခပါလော နာမ ယထာဝုတ္တရူပေါ နာဂရာဇာ ဟောမိ၊ တဒါ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တပ္ပကာရေ ဌာနေ **ဝါသံ** ဥပေါသထဝါသဝသေန နိဝါသံ **အကပ္ပယိံ** ကပ္ပေသိံ။

မဟာသတ္တော ဟိ ဒါနသီလာဒိပုညပသုတော ဟုတွာ ဗောဓိပရိယေသနဝသေန အပရာပရံ ဒေဝမနုဿဂတီသု သံသရန္တော ကဒါစိ ဒေဝဘောဂသဒိသသမ္ပတ္တိကေ နာဂဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ သင်္ခပါလော နာမ နာဂရာဇာ အဟောသိ မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ။ သော ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ တာယ သမ္ပတ္တိယာ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟုတွာ မနုဿယောနိံ ပတ္ထေန္တော ဥပေါသထဝါသံ ဝသိ။ အထဿ နာဂဘဝနေ ဝသန္တဿ ဥပေါသထဝါသော န သမ္ပဇ္ဇတိ၊ သီလံ သံကိလိဿတိ၊ တေန သော နာဂဘဝနာ နိက္ခမိတွာ ကဏှဝဏ္ဏာယ နဒိယာ အဝိဒူရေ မဟာမဂ္ဂဿ စ ဧကပဒိကမဂ္ဂဿ စ အန္တရေ ဧကံ ဝမ္မိကံ

parikkhipitvā uposathaṁ adhiṭṭhāya cātuddasapannarasesu samādinnasīlo “mama cammādīni atthikā gaṇhantū”ti attānaṁ dānamukhe vissajjetvā nipajjati, pāṭipade nāgabhavanaṁ gacchati. Tena vuttaṁ **“punāparaṁ yadā homi**, **Saṅkhapālo”**ti-ādi. Tassattho vutto eva.

87. Yaṁ panettha **chaviyā cammenā**ti-ādikaṁ “caturo aṅge adhiṭṭhāyā”ti vuttaṁ caturaṅgādhiṭṭhānadassanaṁ. Chavicammāni hi idha ekamaṅgaṁ. Evaṁ uposathavāsaṁ vasantassa mahāsattassa dīgho addhā vītivatto.

Athekadivasaṁ tasmiṁ tathā sīlaṁ samādiyitvā nipanne soḷasa bhojaputtā “maṁsaṁ āharissāmā”ti āvudhahatthā araññe carantā kiñci alabhitvā nikkhamantā taṁ vimmikamatthake nipannaṁ disvā “mayaṁ ajja godhāpotakampi na labhimhā, imaṁ nāgarājānaṁ vidhitvā khādissāmā”ti cintetvā “mahā kho panesa gayhamāno palāyeyyāti yathānipannakaṁyeva naṁ bhogesu sūlehi vijjhitvā dubbalaṁ katvā gaṇhissāmā”ti sūlāni ādāya upasaṅkamiṁsu. Bodhisattassāpi sarīraṁ mahantaṁ ekadoṇikanāvappamāṇaṁ vaṭṭetvā ṭhapitasumanapupphadāmaṁ viya jiñjukaphalasadisehi akkhīhi jayasumanapupphasadisena ca sīsena samannāgataṁ ativiya sobhati. So tesaṁ soḷasannaṁ janānaṁ padasaddena bhogantarato sīsaṁ nīharitvā rattakkhīni ummīletvā te sūlahatthe āgacchante disvā “ajjamayhaṁ manoratho matthakaṁ pāpuṇissatī”ti attānaṁ dānamukhe niyyātetvā “ime mama sarīraṁ sattīhi koṭṭetvā chiddāvachiddaṁ karonte na olokessāmī”ti attano sīlakhaṇḍabhayena daḷhaṁ adhiṭṭhānaṁ adhiṭṭhahitvā sīsaṁ bhogantare eva pavesetvā nipajji.

Atha naṁ te upagantvā naṅguṭṭhe gahetvā ākaḍḍhantā bhūmiyaṁ pātetvā tikhiṇasūlehi aṭṭhasu ṭhānesu vijjhitvā sakaṇṭakā kāḷavettayaṭṭhiyo[1] pahāramukhehi pavesetvā aṭṭhasu ṭhānesu kājehi ādāya mahāmaggaṁ paṭipajjiṁsu. Mahāsatto sūlehi vijjhanato paṭṭhāya ekaṭṭhānepi akkhīni ummīletvā te na olokesi. Tassa aṭṭhahi kājehi ādāya nīyamānassa sīsaṁ olambitvā bhūmiṁ

1. Tālavettayaṭṭhiyo (Sī)

ပရိက္ခိပိတွာ ဥပေါသထံ အဓိဋ္ဌာယ စာတုဒ္ဒသပန္နရသေသု သမာဒိန္နသီလော “မမ စမ္မာဒီနိ အတ္ထိကာ ဂဏှန္တူ”တိ အတ္တာနံ ဒါနမုခေ ဝိဿဇ္ဇေတွာ နိပဇ္ဇတိ၊ ပါဋိပဒေ နာဂဘဝနံ ဂစ္ဆတိ။ တေန ဝုတ္တံ **“ပုနာပရံ ယဒါ ဟောမိ၊ သင်္ခပါလော”**တိအာဒိ။ တဿတ္ထော ဝုတ္တော ဧဝ။

၈၇။ ယံ ပနေတ္ထ **ဆဝိယာ စမ္မေနာ**တိအာဒိကံ “စတုရော အင်္ဂေ အဓိဋ္ဌာယာ”တိ ဝုတ္တံ စတုရင်္ဂါဓိဋ္ဌာနဒဿနံ။ ဆဝိစမ္မာနိ ဟိ ဣဓ ဧကမင်္ဂံ။ ဧဝံ ဥပေါသထဝါသံ ဝသန္တဿ မဟာသတ္တဿ ဒီဃော အဒ္ဓါ ဝီတိဝတ္တော။

အထေကဒိဝသံ တသ္မိံ တထာ သီလံ သမာဒိယိတွာ နိပန္နေ သောဠသ ဘောဇပုတ္တာ “မံသံ အာဟရိဿာမာ”တိ အာဝုဓဟတ္ထာ အရညေ စရန္တာ ကိဉ္စိ အလဘိတွာ နိက္ခမန္တာ တံ ဝမ္မိကမတ္ထကေ နိပန္နံ ဒိသွာ “မယံ အဇ္ဇ ဂေါဓာပေါတကမ္ပိ န လဘိမှာ၊ ဣမံ နာဂရာဇာနံ ဝဓိတွာ ခါဒိဿာမာ”တိ စိန္တေတွာ “မဟာ ခေါ ပနေသ ဂယှမာနော ပလာယေယျာတိ ယထာနိပန္နကံယေဝ နံ ဘောဂေသု သူလေဟိ ဝိဇ္ဈိတွာ ဒုဗ္ဗလံ ကတွာ ဂဏှိဿာမာ”တိ သူလာနိ အာဒါယ ဥပသင်္ကမိံသု။ ဗောဓိသတ္တဿာပိ သရီရံ မဟန္တံ ဧကဒေါဏိကနာဝပ္ပမာဏံ ဝဋ္ဋေတွာ ဌပိတသုမနပုပ္ဖဒါမံ ဝိယ ဇိဉ္ဇုကဖလသဒိသေဟိ အက္ခီဟိ ဇယသုမနပုပ္ဖသဒိသေန စ သီသေန သမန္နာဂတံ အတိဝိယ သောဘတိ။ သော တေသံ သောဠသန္နံ ဇနာနံ ပဒသဒ္ဒေန ဘောဂန္တရတော သီသံ နီဟရိတွာ ရတ္တက္ခီနိ ဥမ္မီလေတွာ တေ သူလဟတ္ထေ အာဂစ္ဆန္တေ ဒိသွာ “အဇ္ဇ မယှံ မနောရထော မတ္ထကံ ပါပုဏိဿတီ”တိ အတ္တာနံ ဒါနမုခေ နိယျာတေတွာ “ဣမေ မမ သရီရံ သတ္တီဟိ ကောဋ္ဋေတွာ ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒံ ကရောန္တေ န ဩလောကေဿာမီ”တိ အတ္တနော သီလခဏ္ဍဘယေန ဒဠှံ အဓိဋ္ဌာနံ အဓိဋ္ဌဟိတွာ သီသံ ဘောဂန္တရေ ဧဝ ပဝေသေတွာ နိပဇ္ဇိ။

အထ နံ တေ ဥပဂန္တွာ နင်္ဂုဋ္ဌေ ဂဟေတွာ အာကဍ္ဎန္တာ ဘူမိယံ ပါတေတွာ တိခိဏသူလေဟိ အဋ္ဌသု ဌာနေသု ဝိဇ္ဈိတွာ သကဏ္ဋကာ ကာဠဝေတ္တယဋ္ဌိယော[1] ပဟာရမုခေဟိ ပဝေသေတွာ အဋ္ဌသု ဌာနေသု ကာဇေဟိ အာဒါယ မဟာမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိံသု။ မဟာသတ္တော သူလေဟိ ဝိဇ္ဈနတော ပဋ္ဌာယ ဧကဋ္ဌာနေပိ အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတွာ တေ န ဩလောကေသိ။ တဿ အဋ္ဌဟိ ကာဇေဟိ အာဒါယ နီယမာနဿ သီသံ ဩလမ္ဗိတွာ ဘူမိံ

၁-တာလဝေတ္တယဋ္ဌိယော (သီ)

paharati. Atha naṁ “sīsamassa olambatī”ti mahāmagge nipajjāpetvā sukhumena sūlena nāsāpuṭe vijjhitvā rajjukaṁ pavesetvā sīsaṁ ukkhipitvā kājakoṭiyaṁ laggetvā punapi ukkhipitvā maggaṁ paṭipajjiṁsu. Tena vuttaṁ—

88. “Addasaṁsu bhojaputtā, kharā luddā akāruṇā.
Upagañchuṁ mamaṁ tattha, daṇḍamuggarapāṇino.

89. Nāsāya vinivijjhitvā, naṅguṭṭhe piṭṭhikaṇṭake.
Kāje āropayitvāna, bhojaputtā hariṁsu man”ti.

Tattha **bhojaputtā**ti luddaputtā. **Kharā**ti kakkhaḷā, pharusakāyavacīkammantā. **Luddā**ti dāruṇā, ghoramānasā. **Akāruṇā**ti nikkaruṇā. **Daṇḍamuggarapāṇino**ti caturassadaṇḍahatthā. **Nāsāya vinivijjhitvā**ti rajjukaṁ pavesetuṁ sukhumena sūlena nāsāpuṭe vijjhitvā. **Naṅguṭṭhe piṭṭhikaṇṭake**ti naṅguṭṭhappadese tattha tattha piṭṭhikaṇṭakasamīpe ca vinivijjhitvāti sambandho. **Kāje āropayitvānā**ti aṭṭhasu ṭhānesu vinivijjhitvā baddhesu aṭṭhasu vettalatāmaṇḍalesu ekekasmiṁ ovijjhitaṁ[1]ekekaṁ kājaṁ dve dve bhojaputtā attano attano khandhaṁ āropetvā.

90. **Sasāgarantaṁ pathavin**ti samuddapariyantaṁ mahāpathaviṁ. **Sakānanaṁ sapabbatan**ti saddhiṁ kānanehi pabbatehi cāti sakānanaṁ sapabbatañca. **Nāsāvātena jhāpaye**ti sacāhaṁ **icchamāno** icchanto kujjhitvā nāsāvātaṁ vissajjeyyaṁ, samuddapariyantaṁ sakānanaṁ sapabbataṁ imaṁ mahāpathaviṁ jhāpeyyaṁ, saha nāsāvātavissajjanena chārikaṁ kareyyaṁ, etādiso tadā mayhaṁ ānubhāvo.

91. Evaṁ santepi **sūlehi vinivijjhante, koṭṭayantepi sattibhi. Bhojaputte na kuppāmī**ti dubbalabhāvakaraṇatthaṁ vettalatāpavesanatthañca sāradārūhi tacchetvā katehi tikhiṇasūlehi aṭṭhasu ṭhānesu vijjhantepi dubbalabhāvakaraṇatthaṁ tikhiṇāhi sattīhi tahiṁ tahiṁ koṭṭayantepi bhojaputtānaṁ luddānaṁ na kuppāmi. **Esā me sīlapāramī**ti evaṁ mahānubhāvassa tathā adhiṭṭhahantassa yā me mayhaṁ sīlakhaṇḍabhayena

1. Ovijjhitvā (Sī)

ပဟရတိ။ အထ နံ “သီသမဿ ဩလမ္ဗတီ”တိ မဟာမဂ္ဂေ နိပဇ္ဇာပေတွာ သုခုမေန သူလေန နာသာပုဋေ ဝိဇ္ဈိတွာ ရဇ္ဇုကံ ပဝေသေတွာ သီသံ ဥက္ခိပိတွာ ကာဇကောဋိယံ လဂ္ဂေတွာ ပုနပိ ဥက္ခိပိတွာ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိံသု။ တေန ဝုတ္တံ—

၈၈။ “အဒ္ဒသံသု ဘောဇပုတ္တာ၊ ခရာ လုဒ္ဒါ အကာရုဏာ။
ဥပဂဉ္ဆုံ မမံ တတ္ထ၊ ဒဏ္ဍမုဂ္ဂရပါဏိနော။

၈၉။ နာသာယ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ၊ နင်္ဂုဋ္ဌေ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကေ။
ကာဇေ အာရောပယိတွာန၊ ဘောဇပုတ္တာ ဟရိံသု မ”န္တိ။

တတ္ထ **ဘောဇပုတ္တာ**တိ လုဒ္ဒပုတ္တာ။ **ခရာ**တိ ကက္ခဠာ၊ ဖရုသကာယဝစီကမ္မန္တာ။ **လုဒ္ဒါ**တိ ဒါရုဏာ၊ ဃောရမာနသာ။ **အကာရုဏာ**တိ နိက္ကရုဏာ။ **ဒဏ္ဍမုဂ္ဂရပါဏိနော**တိ စတုရဿဒဏ္ဍဟတ္ထာ။ **နာသာယ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ**တိ ရဇ္ဇုကံ ပဝေသေတုံ သုခုမေန သူလေန နာသာပုဋေ ဝိဇ္ဈိတွာ။ **နင်္ဂုဋ္ဌေ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကေ**တိ နင်္ဂုဋ္ဌပ္ပဒေသေ တတ္ထ တတ္ထ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကသမီပေ စ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာတိ သမ္ဗန္ဓော။ **ကာဇေ အာရောပယိတွာနာ**တိ အဋ္ဌသု ဌာနေသု ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ဗဒ္ဓေသု အဋ္ဌသု ဝေတ္တလတာမဏ္ဍလေသု ဧကေကသ္မိံ ဩဝိဇ္ဈိတံ[၁] ဧကေကံ ကာဇံ ဒွေ ဒွေ ဘောဇပုတ္တာ အတ္တနော အတ္တနော ခန္ဓံ အာရောပေတွာ။

၉၀။ **သသာဂရန္တံ ပထဝိ**န္တိ သမုဒ္ဒပရိယန္တံ မဟာပထဝိံ။ **သကာနနံ သပဗ္ဗတ**န္တိ သဒ္ဓိံ ကာနနေဟိ ပဗ္ဗတေဟိ စာတိ သကာနနံ သပဗ္ဗတဉ္စ။ **နာသာဝါတေန ဈာပယေ**တိ သစာဟံ **ဣစ္ဆမာနော** ဣစ္ဆန္တော ကုဇ္ဈိတွာ နာသာဝါတံ ဝိဿဇ္ဇေယျံ၊ သမုဒ္ဒပရိယန္တံ သကာနနံ သပဗ္ဗတံ ဣမံ မဟာပထဝိံ ဈာပေယျံ၊ သဟ နာသာဝါတဝိဿဇ္ဇနေန ဆာရိကံ ကရေယျံ၊ ဧတာဒိသော တဒါ မယှံ အာနုဘာဝေါ။

၉၁။ ဧဝံ သန္တေပိ **သူလေဟိ ဝိနိဝိဇ္ဈန္တေ၊ ကောဋ္ဋယန္တေပိ သတ္တိဘိ။ ဘောဇပုတ္တေ န ကုပ္ပါမီ**တိ ဒုဗ္ဗလဘာဝကရဏတ္ထံ ဝေတ္တလတာပဝေသနတ္ထဉ္စ သာရဒါရူဟိ တစ္ဆေတွာ ကတေဟိ တိခိဏသူလေဟိ အဋ္ဌသု ဌာနေသု ဝိဇ္ဈန္တေပိ ဒုဗ္ဗလဘာဝကရဏတ္ထံ တိခိဏာဟိ သတ္တီဟိ တဟိံ တဟိံ ကောဋ္ဋယန္တေပိ ဘောဇပုတ္တာနံ လုဒ္ဒါနံ န ကုပ္ပါမိ။ **ဧသာ မေ သီလပါရမီ**တိ ဧဝံ မဟာနုဘာဝဿ တထာ အဓိဋ္ဌဟန္တဿ ယာ မေ မယှံ သီလခဏ္ဍဘယေန

၁-ဩဝိဇ္ဈိတွာ (သီ)

tesaṁ akujjhanā, esā ekanteneva jīvitanirapekkhabhāvena pavattā mayhaṁ sīlapāramī, sīlavasena paramatthapāramīti attho.

Tathā pana bodhisatte tehi nīyamāne Mithilanagaravāsī Āḷāro nāma kuṭumbiko pañcasakaṭasatāni ādāya sukhayānake nisīditvā gacchanto te bhojaputte mahāsattaṁ harante disvā kāruññaṁ uppādetvā te ludde pucchi “kissāyaṁ nāgo nīyati, netvā cimaṁ kiṁ karissathā”ti. Te “imassa nāgassa maṁsaṁ sāduñca muduñca thūlañca pacitvā khādissāmā”ti āhaṁsu. Atha so tesaṁ soḷasavāhagoṇe[1] pasataṁ pasataṁ suvaṇṇamāsake sabbesaṁ nivāsanapārupanāni bhariyānampi tesaṁ vatthābharaṇāni datvā “sammā ayaṁ mahānubhāvo nāgarājā, attano sīlaguṇena tumhākaṁ na dubbhi, imaṁ kilamentehi bahuṁ tumhehi apuññaṁ pasutaṁ, vissajjethā”ti āha. Te “ayaṁ amhākaṁ manāpo bhakkho, bahū ca no uragā bhuttapubbā, tathāpi tava vacanaṁ amhehi pūjetabbaṁ, tasmā imaṁ nāgaṁ vissajjessāmā”ti vissajjetvā mahāsattaṁ bhūmiyaṁ nipajjāpetvā attano kakkhaḷatāya tā kaṇṭakācitā āvutā kāḷavettalatā koṭiyaṁ gahetvā ākaḍḍhituṁ ārabhiṁsu.

Atha so nāgarājānaṁ kilamantaṁ disvā akilamentova asinā latā chinditvā dārakānaṁ kaṇṇavedhato paṭiharaṇaniyāmena[2] adukkhāpento saṇikaṁ nīhari. Tasmiṁ kāle te bhojaputtā yaṁ bandhanaṁ tassa natthuto pavesetvā paṭimukkaṁ, taṁ bandhanaṁ saṇikaṁ mocayiṁsu. Mahāsatto muhuttaṁ pācīnābhimukho gantvā assupuṇṇehi nettehi āḷāraṁ olokesi. Luddā thokaṁ gantvā “urago dubbalo, matakāle gahetvāva naṁ gamissāmā”ti nilīyiṁsu. Āḷāro mahāsattassa añjaliṁ paggayha “gaccheva kho tvaṁ mahānāga, mā taṁ luddā puna gahesun”ti vadanto thokaṁ taṁ nāgaṁ anugantvā nivatti.

Bodhisatto nāgabhavanaṁ gantvā tattha papañcaṁ akatvā mahantena parivārena nikkhamitvā Āḷāraṁ upasaṅkamitvā nāgabhavanassa vaṇṇaṁ kathetvā taṁ tattha netvā tīhi kaññāsatehi saddhiṁ mahantamassa yasaṁ datvā dibbehi kāmehi santappesi. Āḷāro nāgabhavane ekavassaṁ vasitvā

1. Soḷasabhojaputtānaṁ vāhagoṇe (Ka)
2. Vaṭṭiharaṇaniyāmena (Sī)

တေသံ အကုဇ္ဈနာ၊ ဧသာ ဧကန္တေနေဝ ဇီဝိတနိရပေက္ခဘာဝေန ပဝတ္တာ မယှံ သီလပါရမီ၊ သီလဝသေန ပရမတ္ထပါရမီတိ အတ္ထော။

တထာ ပန ဗောဓိသတ္တေ တေဟိ နီယမာနေ မိထိလနဂရဝါသီ အာဠာရော နာမ ကုဋုမ္ဗိကော ပဉ္စသကဋသတာနိ အာဒါယ သုခယာနကေ နိသီဒိတွာ ဂစ္ဆန္တော တေ ဘောဇပုတ္တေ မဟာသတ္တံ ဟရန္တေ ဒိသွာ ကာရုညံ ဥပ္ပါဒေတွာ တေ လုဒ္ဒေ ပုစ္ဆိ “ကိဿာယံ နာဂေါ နီယတိ၊ နေတွာ စိမံ ကိံ ကရိဿထာ”တိ။ တေ “ဣမဿ နာဂဿ မံသံ သာဒုဉ္စ မုဒုဉ္စ ထူလဉ္စ ပစိတွာ ခါဒိဿာမာ”တိ အာဟံသု။ အထ သော တေသံ သောဠသဝါဟဂေါဏေ[1] ပသတံ ပသတံ သုဝဏ္ဏမာသကေ သဗ္ဗေသံ နိဝါသနပါရုပနာနိ ဘရိယာနမ္ပိ တေသံ ဝတ္ထာဘရဏာနိ ဒတွာ “သမ္မာ အယံ မဟာနုဘာဝေါ နာဂရာဇာ၊ အတ္တနော သီလဂုဏေန တုမှာကံ န ဒုဗ္ဘိ၊ ဣမံ ကိလမေန္တေဟိ ဗဟုံ တုမှေဟိ အပုညံ ပသုတံ၊ ဝိဿဇ္ဇေထာ”တိ အာဟ။ တေ “အယံ အမှာကံ မနာပေါ ဘက္ခော၊ ဗဟူ စ နော ဥရဂါ ဘုတ္တပုဗ္ဗာ၊ တထာပိ တဝ ဝစနံ အမှေဟိ ပူဇေတဗ္ဗံ၊ တသ္မာ ဣမံ နာဂံ ဝိဿဇ္ဇေဿာမာ”တိ ဝိဿဇ္ဇေတွာ မဟာသတ္တံ ဘူမိယံ နိပဇ္ဇာပေတွာ အတ္တနော ကက္ခဠတာယ တာ ကဏ္ဋကာစိတာ အာဝုတာ ကာဠဝေတ္တလတာ ကောဋိယံ ဂဟေတွာ အာကဍ္ဎိတုံ အာရဘိံသု။

အထ သော နာဂရာဇာနံ ကိလမန္တံ ဒိသွာ အကိလမေန္တောဝ အသိနာ လတာ ဆိန္ဒိတွာ ဒါရကာနံ ကဏ္ဏဝေဓတော ပဋိဟရဏနိယာမေန[2] အဒုက္ခာပေန္တော သဏိကံ နီဟရိ။ တသ္မိံ ကာလေ တေ ဘောဇပုတ္တာ ယံ ဗန္ဓနံ တဿ နတ္ထုတော ပဝေသေတွာ ပဋိမုက္ကံ၊ တံ ဗန္ဓနံ သဏိကံ မောစယိံသု။ မဟာသတ္တော မုဟုတ္တံ ပါစီနာဘိမုခေါ ဂန္တွာ အဿုပုဏ္ဏေဟိ နေတ္တေဟိ အာဠာရံ ဩလောကေသိ။ လုဒ္ဒါ ထောကံ ဂန္တွာ “ဥရဂေါ ဒုဗ္ဗလော၊ မတကာလေ ဂဟေတွာဝ နံ ဂမိဿာမာ”တိ နိလီယိံသု။ အာဠာရော မဟာသတ္တဿ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ “ဂစ္ဆေဝ ခေါ တွံ မဟာနာဂ၊ မာ တံ လုဒ္ဒါ ပုန ဂဟေသု”န္တိ ဝဒန္တော ထောကံ တံ နာဂံ အနုဂန္တွာ နိဝတ္တိ။

ဗောဓိသတ္တော နာဂဘဝနံ ဂန္တွာ တတ္ထ ပပဉ္စံ အကတွာ မဟန္တေန ပရိဝါရေန နိက္ခမိတွာ အာဠာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ နာဂဘဝနဿ ဝဏ္ဏံ ကထေတွာ တံ တတ္ထ နေတွာ တီဟိ ကညာသတေဟိ သဒ္ဓိံ မဟန္တမဿ ယသံ ဒတွာ ဒိဗ္ဗေဟိ ကာမေဟိ သန္တပ္ပေသိ။ အာဠာရော နာဂဘဝနေ ဧကဝဿံ ဝသိတွာ

၁-သောဠသဘောဇပုတ္တာနံ ဝါဟဂေါဏေ (က)
၂-ဝဋ္ဋိဟရဏနိယာမေန (သီ)

dibbe kāme paribhuñjitvā “icchāmahaṁ samma pabbajitun”ti nāgarājassa kathetvā pabbajitaparikkhāre gahetvā tato nikkhamitvā Himavantappadesaṁ gantvā pabbajitvā tattha ciraṁ vasitvā aparabhāge cārikaṁ caranto Bārāṇasiṁ patvā Bārāṇasiraññā samāgato tena ācārasampattiṁ[1] nissāya pasannena “tvaṁ uḷārabhogā maññe kulā pabbajito, kena nu kho kāraṇena pabbajitosī”ti puṭṭho attano pabbajjākāraṇaṁ kathento luddānaṁ hatthato bodhisattassa vissajjāpanaṁ ādiṁ katvā sabbaṁ pavattiṁ rañño ācikkhitvā—

“Diṭṭhā mayā mānusakāpi kāmā,
Asassatā vipariṇāmadhammā.
Ādīnavaṁ kāmaguṇesu disvā,
Saddhāya’haṁ pabbajitomhi rāja.

Dumapphalānīva patanti māṇavā,
Daharā ca vuddhā ca sarīrabhedā.
Etampi disvā pabbajitomhi rāja,
Apaṇṇakaṁ sāmaññameva seyyo”ti[2]—

imāhi gāthāhi dhammaṁ desesi.

Taṁ sutvā rājā—

“Addā have sevitabbā sapaññā,
Bahussutā ye bahuṭhānacintino.
Nāgañca sutvāna tavañca’ḷāra,
Kāhāmi puññāni anappakānī”ti[2]—

āha.

Athassa tāpaso—

“Addhā have sevitabbā sapaññā,
Bahussutā ye bahuṭhānacintino.
Nāgañca sutvāna mamañca rāja,
Karohi puññāni anappakānī”ti[2]—

1. Ākārasampattiṁ (Ka)   2. Khu 6. 24 piṭṭhe.

ဒိဗ္ဗေ ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ “ဣစ္ဆာမဟံ သမ္မ ပဗ္ဗဇိတု”န္တိ နာဂရာဇဿ ကထေတွာ ပဗ္ဗဇိတပရိက္ခာရေ ဂဟေတွာ တတော နိက္ခမိတွာ ဟိမဝန္တပ္ပဒေသံ ဂန္တွာ ပဗ္ဗဇိတွာ တတ္ထ စိရံ ဝသိတွာ အပရဘာဂေ စာရိကံ စရန္တော ဗာရာဏသိံ ပတွာ ဗာရာဏသိရညာ သမာဂတော တေန အာစာရသမ္ပတ္တိံ[၁] နိဿာယ ပသန္နေန “တွံ ဥဠာရဘောဂါ မညေ ကုလာ ပဗ္ဗဇိတော၊ ကေန နု ခေါ ကာရဏေန ပဗ္ဗဇိတောသီ”တိ ပုဋ္ဌော အတ္တနော ပဗ္ဗဇ္ဇာကာရဏံ ကထေန္တော လုဒ္ဒါနံ ဟတ္ထတော ဗောဓိသတ္တဿ ဝိဿဇ္ဇာပနံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗံ ပဝတ္တိံ ရညော အာစိက္ခိတွာ—

“ဒိဋ္ဌာ မယာ မာနုသကာပိ ကာမာ၊
အဿသတာ ဝိပရိဏာမဓမ္မာ။
အာဒီနဝံ ကာမဂုဏေသု ဒိသွာ၊
သဒ္ဓါယ’ဟံ ပဗ္ဗဇိတောမှိ ရာဇ။

ဒုမပ္ဖလာနီဝ ပတန္တိ မာဏဝါ၊
ဒဟရာ စ ဝုဍ္ဎာ စ သရီရဘေဒါ။
ဧတမ္ပိ ဒိသွာ ပဗ္ဗဇိတောမှိ ရာဇ၊
အပဏ္ဏကံ သာမညမေဝ သေယျော”တိ[၂]—

ဣမာဟိ ဂါထာဟိ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။

တံ သုတွာ ရာဇာ—

“အဒ္ဓါ ဟဝေ သေဝိတဗ္ဗာ သပညာ၊
ဗဟုဿုတာ ယေ ဗဟုဋ္ဌာနစိန္တိနော။
နာဂဉ္စ သုတွာန တဝဉ္စ’ဠာရ၊
ကာဟာမိ ပုညာနိ အနပ္ပကာနီ”တိ[၂]—

အာဟ။

အထဿ တာပသော—

“အဒ္ဓါ ဟဝေ သေဝိတဗ္ဗာ သပညာ၊
ဗဟုဿုတာ ယေ ဗဟုဋ္ဌာနစိန္တိနော။
နာဂဉ္စ သုတွာန မမဉ္စ ရာဇ၊
ကရောဟိ ပုညာနိ အနပ္ပကာနီ”တိ[၂]—

၁-အာကာရသမ္ပတ္တိံ (က)   ၂-ခု ၆-၂၄-ပိဋ္ဌေ။

evaṁ dhammaṁ desetvā tattheva cattāro vassānamāse vasitvā puna Himavantaṁ gantvā yāvajīvaṁ cattāro brahmavihāre bhāvetvā brahmalokūpago ahosi. Bodhisattopi yāvajīvaṁ uposathavāsaṁ vasitvā saggapuraṁ pūresi. Sopi rājā dānādīni puññāni katvā yathākammaṁ gato. Tadā Āḷāro Sāriputtatthero ahosi, Bārāṇasirājā Ānandatthero, Saṅkhapālanāgarājā Lokanātho.

Tassa sarīrapariccāgo dānapāramī, tathārūpenapi visatejena samannāgatassa tathārūpāyapi pīḷāya sati sīlassa abhinnatā sīlapāramī, devabhogasampattisadisaṁ bhogaṁ pahāya nāgabhavanato nikkhamitvā samaṇadhammakaraṇaṁ nekkhammapāramī, "dānādi-atthaṁ idañcidañca kātuṁ vaṭṭatī"ti saṁvidahanaṁ paññāpāramī, kāmavitakkavinodanaṁ adhivāsanavīriyañca vīriyapāramī, adhivāsanakhanti khantipāramī, saccasamādānaṁ saccapāramī, acalasamādānādhiṭṭhānaṁ adhiṭṭhānapāramī, bhojaputte upādāya sabbasattesu mettānuddayabhāvo mettāpāramī, vedanāya sattasaṅkhārakatavippakāresu ca[1] majjhattabhāvo upekkhāpāramīti evaṁ dasa pāramiyo labbhanti. Sīlapāramī pana atisayavatīti katvā sā eva desanaṁ āruḷhā. Tathā idha bodhisattassa guṇānubhāvā "yojanasatike nāgabhavanaṭṭhāne"ti-ādinā **Bhūridattacariyāyaṁ**[2] vuttanayeneva yathārahaṁ vibhāvetabbāti.

Saṅkhapālacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Eteti ye hatthināgacariyādayo imasmiṁ vagge niddiṭṭhā anantaragāthāya ca "hatthināgo Bhūridatto"ti-ādinā uddānavasena saṅgahetvā dassitā **nava** cariyā, te sabbe visesato sīlapāramipūraṇavasena pavattiyā sīlaṁ balaṁ etesanti **sīlabalā.** Sīlassa paramatthapāramibhūtassa parikkharaṇato santānassa ca paribhāvanāvasena abhi-saṅkharaṇato **parikkhārā.** Ukkaṁsagatāya[3] sīlaparamatthapāramiyā asampuṇṇattā padeso etesaṁ atthi, na nippadesoti **padesikā** sappadesā. Kasmāti ce? Āha "**jīvitaṁ parirakkhitvā, sīlāni anurakkhisan**"ti, yasmā etesu **hatthināgacariyādīsu**[4] ahaṁ attano jīvitaṁ

1. Sattakatavippakāresu ca (Sī)
2. Khu 4. 400 piṭṭhe.
3. Ukkaṭṭhasaṅgahako (Ka)
4. Khu 4. 399 piṭṭhādīsu.

ဧဝံ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ တတ္ထေဝ စတ္တာရော ဝဿာနမာသေ ဝသိတွာ ပုန ဟိမဝန္တံ ဂန္တွာ ယာဝဇီဝံ စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရေ ဘာဝေတွာ ဗြဟ္မလောကူပဂေါ အဟောသိ။ ဗောဓိသတ္တောပိ ယာဝဇီဝံ ဥပေါသထဝါသံ ဝသိတွာ သဂ္ဂပုရံ ပူရေသိ။ သောပိ ရာဇာ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကတွာ ယထာကမ္မံ ဂတော။ တဒါ အာဠာရော သာရိပုတ္တတ္ထေရော အဟောသိ၊ ဗာရာဏသိရာဇာ အာနန္ဒတ္ထေရော၊ သင်္ခပါလနာဂရာဇာ လောကနာထော။

တဿ သရီရပရိစ္စာဂေါ ဒါနပါရမီ၊ တထာရူပေနပိ ဝိသတေဇေန သမန္နာဂတဿ တထာရူပါယပိ ပီဠာယ သတိ သီလဿ အဘိန္နတာ သီလပါရမီ၊ ဒေဝဘောဂသမ္ပတ္တိသဒိသံ ဘောဂံ ပဟာယ နာဂဘဝနတော နိက္ခမိတွာ သမဏဓမ္မကရဏံ နေက္ခမ္မပါရမီ၊ “ဒါနာဒိအတ္ထံ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ သံဝိဒဟနံ ပညာပါရမီ၊ ကာမဝိတက္ကဝိနောဒနံ အဓိဝါသနဝီရိယဉ္စ ဝီရိယပါရမီ၊ အဓိဝါသနခန္တိ ခန္တိပါရမီ၊ သစ္စသမာဒါနံ သစ္စပါရမီ၊ အစလသမာဒါနာဓိဋ္ဌာနံ အဓိဋ္ဌာနပါရမီ၊ ဘောဇပုတ္တေ ဥပါဒါယ သဗ္ဗသတ္တေသု မေတ္တာနုဒ္ဒယဘာဝေါ မေတ္တာပါရမီ၊ ဝေဒနာယ သတ္တသင်္ခါရကတဝိပ္ပကာရေသု စ[1] မဇ္ဈတ္တဘာဝေါ ဥပေက္ခာပါရမီတိ ဧဝံ ဒသ ပါရမိယော လဗ္ဘန္တိ။ သီလပါရမီ ပန အတိသယဝတီတိ ကတွာ သာ ဧဝ ဒေသနံ အာရုဠှာ။ တထာ ဣဓ ဗောဓိသတ္တဿ ဂုဏာနုဘာဝေါ “ယောဇနသတိကေ နာဂဘဝနဋ္ဌာနေ”တိအာဒိနာ **ဘူရိဒတ္တစရိယာယံ**[2] ဝုတ္တနယေနေဝ ယထာရဟံ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

သင်္ခပါလစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဧတေတိ ယေ ဟတ္ထိနာဂစရိယာဒယော ဣမသ္မိံ ဝဂ္ဂေ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ အနန္တရဂါထာယ စ “ဟတ္ထိနာဂေါ ဘူရိဒတ္တော”တိအာဒိနာ ဥဒ္ဒါနဝသေန သင်္ဂဟေတွာ ဒဿိတာ **နဝ** စရိယာ၊ တေ သဗ္ဗေ ဝိသေသတော သီလပါရမိပူရဏဝသေန ပဝတ္တိယာ သီလံ ဗလံ ဧတေသန္တိ **သီလဗလာ။** သီလဿ ပရမတ္ထပါရမိဘူတဿ ပရိက္ခရဏတော သန္တာနဿ စ ပရိဘာဝနာဝသေန အဘိသင်္ခရဏတော **ပရိက္ခာရာ။** ဥက္ကံသဂတာယ[3] သီလပရမတ္ထပါရမိယာ အသမ္ပုဏ္ဏတ္တာ ပဒေသော ဧတေသံ အတ္ထိ, န နိပ္ပဒေသောတိ **ပဒေသိကာ** သပ္ပဒေသာ။ ကသ္မာတိ စေ? အာဟ “**ဇီဝိတံ ပရိရက္ခိတွာ၊ သီလာနိ အနုရက္ခိသ**”န္တိ၊ ယသ္မာ ဧတေသု **ဟတ္ထိနာဂစရိယာဒီသု**[4] အဟံ အတ္တနော ဇီဝိတံ

၁-သတ္တကတဝိပ္ပကာရေသု စ (သီ)
၂-ခု ၄-၄၀၀-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဥက္ကဋ္ဌသင်္ဂဟကော (က)
၄-ခု ၄-၃၉၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

ekadesena parirakkhitvāva sīlāni anurakkhiṁ, jīvitaṁ na sabbathā pariccajiṁ, ekenteneva pana **Saṅkhapālassa me sato sabbakālampi jīvitaṁ yassa kassaci niyyattaṁ**, Saṅkhapālanāgarājassa pana me mahānubhāvassa uggavisatejassa sato samānassa sabbakālampi tehi luddehi samāgame tato pubbepi pacchāpi sato evaṁ puggalavibhāgaṁ akatvā yassa kassaci sīlānurakkhaṇatthameva jīvitaṁ ekaṁseneva **niyyattaṁ** nīyātitaṁ dānamukhe nissaṭṭhaṁ, **tasmā sā sīlapāramī**ti yasmā cetadevaṁ, tasmā tena kāraṇena sā paramatthapāramibhāvaṁ pattā mayhaṁ sīlapāramīti dassetīti.

Paramatthadīpaniyā Cariyāpiṭakasaṁvaṇṇanāya

Dasavidhacariyāsaṅgahassa visesato sīlapāramivibhāvanassa

Dutiyavaggassa atthavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဧကဒေသေန ပရိရက္ခိတွာဝ သီလာနိ အနုရက္ခိံ၊ ဇီဝိတံ န သဗ္ဗထာ ပရိစ္စဇိံ၊ ဧကန္တေနေဝ ပန **သင်္ခပါလဿ မေ သတော သဗ္ဗကာလမ္ပိ ဇီဝိတံ ယဿ ကဿစိ နိယျတ္တံ၊** သင်္ခပါလနာဂရာဇဿ ပန မေ မဟာနုဘာဝဿ ဥဂ္ဂဝိသတေဇဿ သတော သမာနဿ သဗ္ဗကာလမ္ပိ တေဟိ လုဒ္ဒေဟိ သမာဂမေ တတော ပုဗ္ဗေပိ ပစ္ဆာပိ သတော ဧဝံ ပုဂ္ဂလဝိဘာဂံ အကတွာ ယဿ ကဿစိ သီလာနုရက္ခဏတ္ထမေဝ ဇီဝိတံ ဧကံသေနေဝ **နိယျတ္တံ** နီယာတိတံ ဒါနမုခေ နိဿဋ္ဌံ၊ **တသ္မာ သာ သီလပါရမီ**တိ ယသ္မာ စေတဒေဝံ၊ တသ္မာ တေန ကာရဏေန သာ ပရမတ္ထပါရမိဘာဝံ ပတ္တာ မယှံ သီလပါရမီတိ ဒဿေတီတိ။

ပရမတ္ထဒီပနိယာ စရိယာပိဋကသံဝဏ္ဏနာယ

ဒသဝိဓစရိယာသင်္ဂဟဿ ဝိသေသတော သီလပါရမိဝိဘာဝနဿ

ဒုတိယဝဂ္ဂဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

3. Yudhañjayavagga

1. Yudhañjayacariyāvaṇṇanā

1. Tatiyavaggassa paṭhame **amitayaso**ti aparimitaparivāravibhavo. **Rājaputto yudhañjayo**ti Rammanagare Sabbadattassa nāma rañño putto nāmena Yudhañjayo nāma.

Ayaṁ hi Bārāṇasī **Udayajātake**[1] **Surundhananagaraṁ** nāma[2] jātā, **Cūḷasutasomajātake**[3] **Sudassanaṁ** nāma, **Soṇanandajātake**[4] **Brahmavaḍḍhanaṁ** nāma, **Khaṇḍahālajātake**[5] **Pupphavatī** nāma, imasmiṁ pana **Yudhañjayajātake**[6] **Rammanagaraṁ** nāma ahosi, evamassa kadāci[7] nāmaṁ parivattati. Tena vuttaṁ "rājaputtoti Rammanagare Sabbadattassa nāma rañño putto"ti. Tassa pana rañño puttasahassaṁ ahosi. Bodhisatto jeṭṭhaputto, tassa rājā uparajjaṁ adāsi. So heṭṭhā vuttanayeneva divase divase mahādānaṁ pavattesi. Evaṁ gacchante kāle bodhisatto ekadivasaṁ pātova rathavaraṁ abhiruhitvā mahantena sirivibhavena uyyānakīḷaṁ gacchanto rukkhaggatiṇaggasākhaggamakkaṭakasuttajālādīsu muttājālākārena lagge ussāvabindū disvā "samma sārathi kiṁ nāmetan"ti pucchitvā "ete deva himasamaye patanaka-ussāvabindū nāmā"ti sutvā divasabhāgaṁ uyyāne kīḷitvā sāyanhakāle paccāgacchanto te adisvā "samma sārathi kahaṁ te ussāvabindū, na te idāni passāmī"ti pucchitvā "deva sūriye uggacchante sabbe bhijjitvā vilayaṁ gacchantī"ti sutvā "yathā ime uppajjitvā bhijjanti, evaṁ imesaṁ sattānaṁ jīvitasaṅkhārāpi tiṇagge ussāvabindusadisāva, tasmā mayā byādhijarāmaraṇehi apīḷiteneva mātāpitaro āpucchitvā pabbajituṁ vaṭṭatī"ti ussāvabindumeva ārammaṇaṁ katvā āditte viya tayo bhave passanto attano gehaṁ āgantvā alaṅkatapaṭiyattāya vinicchayasālāya nisinnassa pitu santikameva gantvā pitaraṁ vanditvā ekamantaṁ ṭhito pabbajjaṁ yāci. Tena vuttaṁ—

1. Khu 5. 231 piṭṭhādīsu. 2. Sududdanagaraṁ nāma (Sī) 3. Khu 6. 25 piṭṭhādīsu.
4. Khu 6. 74 piṭṭhādīsu. 5. Khu 6. 242 piṭṭhādīsu. 6. Khu 5. 235 piṭṭhādīsu.
7. Kadāci kadāci (Ka)

၃-ယုဓဉ္ဇယဝဂ္ဂ

၁-ယုဓဉ္ဇယစရိယာဝဏ္ဏနာ

၁။ တတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **အမိတယသော**တိ အပရိမိတပရိဝါရဝိဘဝေါ။ **ရာဇပုတ္တော ယုဓဉ္ဇယော**တိ ရမ္မနဂရေ သဗ္ဗဒတ္တဿ နာမ ရညော ပုတ္တော နာမေန ယုဓဉ္ဇယော နာမ။

အယံ ဟိ ဗာရာဏသီ **ဥဒယဇာတကေ**[1] **သုရုန္ဓနနဂရံ** နာမ[2] ဇာတာ၊ **စူဠသုတသောမဇာတကေ**[3] **သုဒဿနံ** နာမ၊ **သောဏနန္ဒဇာတကေ**[4] **ဗြဟ္မဝဍ္ဎနံ** နာမ၊ **ခဏ္ဍဟာလဇာတကေ**[5] **ပုပ္ဖဝတီ** နာမ၊ ဣမသ္မိံ ပန **ယုဓဉ္ဇယဇာတကေ**[6] **ရမ္မနဂရံ** နာမ အဟောသိ၊ ဧဝမဿ ကဒါစိ[7] နာမံ ပရိဝတ္တတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ရာဇပုတ္တောတိ ရမ္မနဂရေ သဗ္ဗဒတ္တဿ နာမ ရညော ပုတ္တော"တိ။ တဿ ပန ရညော ပုတ္တသဟဿံ အဟောသိ။ ဗောဓိသတ္တော ဇေဋ္ဌပုတ္တော၊ တဿ ရာဇာ ဥပရဇ္ဇံ အဒါသိ။ သော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဒိဝသေ ဒိဝသေ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ ဧဝံ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ ဗောဓိသတ္တော ဧကဒိဝသံ ပါတောဝ ရထဝရံ အဘိရုဟိတွာ မဟန္တေန သိရိဝိဘဝေန ဥယျာနကီဠံ ဂစ္ဆန္တော ရုက္ခဂ္ဂတိဏဂ္ဂသာခဂ္ဂမက္ကဋကသုတ္တဇာလာဒီသု မုတ္တာဇာလာကာရေန လဂ္ဂေ ဥဿာဝဗိန္ဒူ ဒိသွာ "သမ္မ သာရထိ ကိံ နာမေတ"န္တိ ပုစ္ဆိတွာ "ဧတေ ဒေဝ ဟိမသမယေ ပတနကဥဿာဝဗိန္ဒူ နာမာ"တိ သုတွာ ဒိဝသဘာဂံ ဥယျာနေ ကီဠိတွာ သာယန္ဟကာလေ ပစ္စာဂစ္ဆန္တော တေ အဒိသွာ "သမ္မ သာရထိ ကဟံ တေ ဥဿာဝဗိန္ဒူ၊ န တေ ဣဒါနိ ပဿာမီ"တိ ပုစ္ဆိတွာ "ဒေဝ သူရိယေ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တေ သဗ္ဗေ ဘိဇ္ဇိတွာ ဝိလယံ ဂစ္ဆန္တီ"တိ သုတွာ "ယထာ ဣမေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဘိဇ္ဇန္တိ၊ ဧဝံ ဣမေသံ သတ္တာနံ ဇီဝိတသင်္ခါရာပိ တိဏဂ္ဂေ ဥဿာဝဗိန္ဒုသဒိသာဝ၊ တသ္မာ မယာ ဗျာဓိဇရာမရဏေဟိ အပီဠိတေနေဝ မာတာပိတရော အာပုစ္ဆိတွာ ပဗ္ဗဇိတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ ဥဿာဝဗိန္ဒုမေဝ အာရမ္မဏံ ကတွာ အာဒိတ္တေ ဝိယ တယော ဘဝေ ပဿန္တော အတ္တနော ဂေဟံ အာဂန္တွာ အလင်္ကတပဋိယတ္တာယ ဝိနိစ္ဆယသာလာယ နိသိန္နဿ ပိတု သန္တိကမေဝ ဂန္တွာ ပိတရံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ ဌိတော ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁-ခု ၅-၂၃၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-သုဒုဒ္ဒနဂရံ နာမ (သီ) ၃-ခု ၆-၂၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ခု ၆-၇၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၅-ခု ၆-၂၄၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၆-ခု ၅-၂၃၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၇-ကဒါစိ ကဒါစိ (က)

“Ussāvabinduṁ sūriyātape, patitaṁ disvāna saṁvijiṁ.

2. Taññevādhipatiṁ katvā, saṁvegamanubrūhayiṁ.
Mātāpitū ca vanditvā, pabbajjamanuyācahan”ti.

Tattha **sūriyātape**ti sūriyātapahetu, sūriyarasmisamphassanimittaṁ. “Sūriyātapenā”tipi pāṭho. **Patitaṁ disvānā**ti vinaṭṭhaṁ passitvā, pubbe rukkhaggādīsu muttājālādi-ākārena laggaṁ hutvā dissamānaṁ sūriyarasmisamphassena vinaṭṭhaṁ paññācakkhunā oloketvā. **Saṁvijin**ti yathā etāni, evaṁ sattānaṁ jīvitānipi lahuṁ lahuṁ bhijjamānasabhāvānīti aniccatāmanasikāravasena saṁvegamāpajjiṁ.

Taññevādhipatiṁ katvā, saṁvegamanubrūhayinti taññeva ussāvabindūnaṁ aniccataṁ adhipatiṁ mukhaṁ pubbaṅgamaṁ purecārikaṁ katvā tatheva sabbasaṅkhārānaṁ ittaraṭṭhitikataṁ parittakālataṁ manasikaronto ekavāraṁ uppannaṁ saṁvegaṁ punappunaṁ uppādanena anuvaḍḍhesiṁ. **Pabbajjamanuyācahan**ti “tiṇagge ussāvabindū viya na ciraṭṭhitike sattānaṁ jīvite mayā byādhijarāmaraṇehi anabhibhūteneva pabbajitvā yattha etāni na santi, taṁ amataṁ mahānibbānaṁ gavesitabban”ti cintetvā mātāpitaro upasaṅkamitvā vanditvā “pabbajjaṁ me anujānāthā”ti te ahaṁ pabbajjaṁ yāciṁ. Evaṁ mahāsattena pabbajjāya yācitāya sakalanagare mahantaṁ kolāhalamahosi “uparājā kira Yudhañjayo pabbajitukāmo”ti.

Tena ca samayena Kāsiraṭṭhavāsino rājānaṁ daṭṭhuṁ āgantvā Rammake paṭivasanti. Te sabbepi sannipatiṁsu. Iti sapariso rājā negamā ceva jānapadā ca bodhisattassa mātā devī ca sabbe ca orodhā mahāsattaṁ “mā kho tvaṁ tāta kumāra pabbajī”ti nivāresuṁ. Tattha rājā “sace te kāmehi ūnaṁ, ahaṁ te paripūrayāmi[1], ajjeva rajjaṁ paṭipajjāhī”ti āha. Tassa mahāsatto—

“Mā maṁ deva nivārehi, pabbajantaṁ rathesabha.
Mā’haṁ kāmehi sammatto, jarāya vasamanvagū”ti[2]—

1. Paripūressāmi (Sī) 2. Khu 5. 236 piṭṭhe.

“ဥဿာဝဗိန္ဒုံ သူရိယာတပေ၊ ပတိတံ ဒိသွာန သံဝိဇိံ။

၂။ တညေဝါဓိပတိံ ကတွာ၊ သံဝေဂမနုဗြူဟယိံ။
မာတာပိတူ စ ဝန္ဒိတွာ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇမနုယာစဟ”န္တိ။

တတ္ထ **သူရိယာတပေ**တိ သူရိယာတပဟေတု၊ သူရိယရသ္မိသမ္ဖဿနိမိတ္တံ။ “သူရိယာတပေနာ”တိပိ ပါဌော။ **ပတိတံ ဒိသွာနာ**တိ ဝိနဋ္ဌံ ပဿိတွာ၊ ပုဗ္ဗေ ရုက္ခဂ္ဂါဒီသု မုတ္တာဇာလာဒိအာကာရေန လဂ္ဂံ ဟုတွာ ဒိဿမာနံ သူရိယရသ္မိ-သမ္ဖဿေန ဝိနဋ္ဌံ ပညာစက္ခုနာ ဩလောကေတွာ။ **သံဝိဇိ**န္တိ ယထာ ဧတာနိ၊ ဧဝံ သတ္တာနံ ဇီဝိတာနိပိ လဟုံ လဟုံ ဘိဇ္ဇမာနသဘာဝါနီတိ အနိစ္စတာ-မနသိကာရဝသေန သံဝေဂမာပဇ္ဇိံ။

တညေဝါဓိပတိံ ကတွာ၊ သံဝေဂမနုဗြူဟယိန္တိ တညေဝ ဥဿာဝဗိန္ဒူနံ အနိစ္စတံ အဓိပတိံ မုခံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ပုရေစာရိကံ ကတွာ တထေဝ သဗ္ဗသင်္ခါရာနံ ဣတ္တရဋ္ဌိတိကတံ ပရိတ္တကာလတံ မနသိကရောန္တော ဧကဝါရံ ဥပ္ပန္နံ သံဝေဂံ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပါဒနေန အနုဝဍ္ဎေသိံ။ **ပဗ္ဗဇ္ဇမနုယာစဟ**န္တိ “တိဏဂ္ဂေ ဥဿာဝဗိန္ဒူ ဝိယ န စိရဋ္ဌိတိကေ သတ္တာနံ ဇီဝိတေ မယာ ဗျာဓိဇရာမရဏေဟိ အနဘိ-ဘူတေနေဝ ပဗ္ဗဇိတွာ ယတ္ထ ဧတာနိ န သန္တိ၊ တံ အမတံ မဟာနိဗ္ဗာနံ ဂဝေသိတဗ္ဗ”န္တိ စိန္တေတွာ မာတာပိတရော ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ “ပဗ္ဗဇ္ဇံ မေ အနုဇာနာထာ”တိ တေ အဟံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိံ။ ဧဝံ မဟာသတ္တေန ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ယာစိတာယ သကလနဂရေ မဟန္တံ ကောလာဟလမဟောသိ “ဥပရာဇာ ကိရ ယုဓဉ္စယော ပဗ္ဗဇိတုကာမော”တိ။

တေန စ သမယေန ကာသိရဋ္ဌဝါသိနော ရာဇာနံ ဒဋ္ဌုံ အာဂန္တွာ ရမ္မကေ ပဋိဝသန္တိ။ တေ သဗ္ဗေပိ သန္နိပတိံသု။ ဣတိ သပရိသော ရာဇာ နေဂမာ စေဝ ဇာနပဒါ စ ဗောဓိသတ္တဿ မာတာ ဒေဝီ စ သဗ္ဗေ စ ဩရောဓာ မဟာသတ္တံ “မာ ခေါ တွံ တာတ ကုမာရ ပဗ္ဗဇီ”တိ နိဝါရေသုံ။ တတ္ထ ရာဇာ “သစေ တေ ကာမေဟိ ဦနံ၊ အဟံ တေ ပရိပူရယာမိ[1]၊ အဇ္ဇေဝ ရဇ္ဇံ ပဋိပဇ္ဇာဟီ”တိ အာဟ။ တဿ မဟာသတ္တော—

“မာ မံ ဒေဝ နိဝါရေဟိ၊ ပဗ္ဗဇန္တံ ရထေသဘ။
မာ’ဟံ ကာမေဟိ သမ္မတ္တော၊ ဇရာယ ဝသမန္ဝဂူ”တိ[2]—

၁-ပရိပူရေဿာမိ (သီ) ၂-ခု ၅-၂၃၆-ပိဋ္ဌေ။

attano pabbajjāchandameva vatvā taṁ sutvā saddhiṁ orodhehi mātuyā karuṇaṁ paridevantiyā—

“Ussāvova tiṇaggamhi, sūriyuggamanaṁ pati.
Evamāyu manussānaṁ, mā maṁ amma nivārayā”ti[1]—

attano pabbajjākāraṇaṁ kathetvā nānappakāraṁ tehi yāciyamānopi abhisaṁvaḍḍhamānasaṁvegattā anosakkitamānaso piyatare mahati ñātiparivaṭṭe uḷāre rājissariye ca nirapekkhacitto pabbaji. Tena vuttaṁ—

3. “Yācanti maṁ pañjalikā, sanegamā saraṭṭhakā.
Ajjeva putta paṭipajja, iddhaṁ phītaṁ mahāmahiṁ.

4. Sarājake sahorodhe, sanegame saraṭṭhake.
Karuṇaṁ paridevante, anapekkho pariccajin”ti.

Tattha **pañjalikā**ti paggahita-añjalikā. **Sanegamā saraṭṭhakā**ti negamehi ceva raṭṭhavāsīhi ca saddhiṁ sabbe rājapurisā “mā khotvaṁ deva pabbajī”ti maṁ yācanti, mātāpitaro pana **ajjeva putta paṭipajja**, gāmanigamarājadhāni-abhivuddhiyā vepullappattiyā ca **iddhaṁ** vibhavasārasampattiyā sassādinipphattiyā ca **phītaṁ** imaṁ **mahāmahiṁ** anussasa, chattaṁ ussāpetvā rajjaṁ kārehīti yācanti, evaṁ pana saha raññāti **sarājake**, tathā **sahorodhe sanegame saraṭṭhake** mahājane yathā suṇantānampi pageva passantānaṁ mahantaṁ kāruññaṁ hoti, evaṁ **karuṇaṁ paridevante** tattha tattha **anapekkho** alaggacitto ahaṁ tadā pabbajinti dasseti.

5-6. Idāni yadatthaṁ cakkavattisirisadisaṁ rajjasiriṁ piyatare ñātibandhave pahāya siniddhaṁ pariggahaparijanaṁ lokābhimataṁ mahantaṁ yasañca nirapekkho pariccajinti dassetuṁ dve gāthā abhāsi.

Tattha **kevala**nti anavasesaṁ itthāgāraṁ samuddapariyantañca pathaviṁ pabbajjādhippāyena cajamāno evaṁ me sammāsambodhi sakkā adhigantunti **bodhiyāyeva kāraṇā** na kiñci cintesiṁ, na tattha īsakaṁ laggaṁ[2] janesinti attho. **Tasmā**ti yasmā mātāpitaro tañca mahāyasaṁ **rajjañca me na**

1. Khu 5. 236 piṭṭhe. 2. Saṅgaṁ (Ka)

အတ္တနော ပဗ္ဗဇ္ဇာဆန္ဒမေဝ ဝတွာ တံ သုတွာ သဒ္ဓိံ ဩရောဓေဟိ မာတုယာ ကရုဏံ ပရိဒေဝန္တိယာ—

“ဥဿာဝေါဝ တိဏဂ္ဂမှိ၊ သူရိယုဂ္ဂမနံ ပတိ။
ဧဝမာယု မနုဿာနံ၊ မာ မံ အမ္မ နိဝါရယာ”တိ[1]—

အတ္တနော ပဗ္ဗဇ္ဇာကာရဏံ ကထေတွာ နာနပ္ပကာရံ တေဟိ ယာစိယမာနောပိ အဘိသံဝဍ္ဎမာနသံဝေဂတ္တာ အနောသက္ကိတမာနသော ပိယတရေ မဟတိ ဉာတိပရိဝဋ္ဋေ ဥဠာရေ ရာဇိဿရိယေ စ နိရပေက္ခစိတ္တော ပဗ္ဗဇိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၃။ “ယာစန္တိ မံ ပဉ္ဇလိကာ၊ သနေဂမာ သရဋ္ဌကာ။
အဇ္ဇေဝ ပုတ္တ ပဋိပဇ္ဇ၊ ဣဒ္ဓံ ဖီတံ မဟာမဟိံ။

၄။ သရာဇကေ သဟောရောဓေ၊ သနေဂမေ သရဋ္ဌကေ။
ကရုဏံ ပရိဒေဝန္တေ၊ အနပေက္ခော ပရိစ္စဇိ”န္တိ။

တတ္ထ **ပဉ္ဇလိကာ**တိ ပဂ္ဂဟိတအဉ္ဇလိကာ။ **သနေဂမာ သရဋ္ဌကာ**တိ နေဂမေဟိ စေဝ ရဋ္ဌဝါသီဟိ စ သဒ္ဓိံ သဗ္ဗေ ရာဇပုရိသာ “မာ ခေါတွံ ဒေဝ ပဗ္ဗဇီ”တိ မံ ယာစန္တိ၊ မာတာပိတရော ပန **အဇ္ဇေဝ ပုတ္တ ပဋိပဇ္ဇ**၊ ဂါမနိဂမရာဇဓာနိအဘိဝုဒ္ဓိယာ ဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ စ **ဣဒ္ဓံ** ဝိဘဝသာရသမ္ပတ္တိယာ သဿာဒိနိပ္ဖတ္တိယာ စ **ဖီတံ** ဣမံ **မဟာမဟိံ** အနုသာသ၊ ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ ရဇ္ဇံ ကာရေဟီတိ ယာစန္တိ၊ ဧဝံ ပန သဟ ရညာတိ **သရာဇကေ**၊ တထာ **သဟောရောဓေ သနေဂမေ သရဋ္ဌကေ** မဟာဇနေ ယထာ သုဏန္တာနမ္ပိ ပဂေဝ ပဿန္တာနံ မဟန္တံ ကာရုညံ ဟောတိ၊ ဧဝံ **ကရုဏံ ပရိဒေဝန္တေ** တတ္ထ တတ္ထ **အနပေက္ခော** အလဂ္ဂစိတ္တော အဟံ တဒါ ပဗ္ဗဇိန္တိ ဒဿေတိ။

၅-၆။ ဣဒါနိ ယဒတ္ထံ စက္ကဝတ္တိသိရိသဒိသံ ရဇ္ဇသိရိံ ပိယတရေ ဉာတိဗန္ဓဝေ ပဟာယ သိနိဒ္ဓံ ပရိဂ္ဂဟပရိဇနံ လောကာဘိမတံ မဟန္တံ ယသဉ္စ နိရပေက္ခော ပရိစ္စဇိန္တိ ဒဿေတုံ ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ကေဝလ**န္တိ အနဝသေသံ ဣတ္ထာဂါရံ သမုဒ္ဒပရိယန္တဉ္စ ပထဝိံ ပဗ္ဗဇ္ဇာဓိပ္ပါယေန စဇမာနော ဧဝံ မေ သမ္မာသမ္ဗောဓိ သက္ကာ အဓိဂန္တုန္တိ **ဗောဓိယာယေဝ ကာရဏာ** န ကိဉ္စိ စိန္တေသိံ၊ န တတ္ထ ဤသကံ လဂ္ဂံ[2] ဇနေသိန္တိ အတ္ထော။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ မာတာပိတရော တဉ္စ မဟာယသံ **ရဇ္ဇဉ္စ မေ န**

၁-ခု ၅-၂၃၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သင်္ဂံ (က)

dessaṁ, piyameva, tato pana sataguṇena sahassaguṇena satasahassaguṇena sabbaññutaññāṇameva mayhaṁ piyataraṁ, tasmā mātādīhi saddhiṁ rajjaṁ ahaṁ tadā **pariccajin**ti.

Tadetaṁ sabbaṁ pariccajitvā pabbajjāya mahāsatte nikkhamante tassa kaniṭṭhabhātā Yudhiṭṭhilakumāro nāma pitaraṁ vanditvā pabbajjaṁ anujānāpetvā bodhisattaṁ anubandhi. Te ubhopi nagarā nikkhamma mahājanaṁ nivattetvā Himavantaṁ pavisitvā manorame ṭhāne assamapadaṁ katvā isipabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññāyo nibbattetvā vanamūlaphalādīhi yāvajīvaṁ yāpetvā brahmalokaparāyanā ahesuṁ. Tenāha Bhagavā—

> “Ubho kumārā pabbajitā, Yudhañjayo Yudhiṭṭhilo.
> Pahāya mātāpitaro, saṅgaṁ chetvāna maccuno”ti[1].

Tattha **saṅgaṁ chetvāna maccuno**ti maccumārassa sahakārikāraṇabhūtattā santakaṁ rāgadosamohasaṅgaṁ vikkhambhanavasena chinditvā ubhopi pabbajitāti. Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṁ, Yudhiṭṭhilakumāro Ānandatthero, Yudhañjayo Lokanātho.

Tassa pabbajjato pubbe pavattitamahādānāni ceva rajjādipariccāgo ca dānapāramī, kāyavacīsaṁvaro sīlapāramī, pabbajjā ca jhānādhigamo ca nekkhammapāramī, aniccato manasikāraṁ ādiṁ katvā abhiññādhigamapariyosānā paññā dānādīnaṁ upakārānupakāradhammapariggaṇhanapaññā ca paññāpāramī, sabbattha tadatthasādhanaṁ vīriyaṁ vīriyapāramī, ñāṇakhanti adhivāsanakhanti ca khantipāramī, paṭiññāya avisaṁvādanaṁ saccapāramī, sabbattha acalasamādānādhiṭṭhānaṁ adhiṭṭhānapāramī, sabbasattesu hitacittatāya mettābrahmavihāravasena ca mettāpāramī, sattasaṅkhārakatavippakāra-upekkhanavasena upekkhābrahmavihāravasena ca upekkhāpāramīti dasa pāramiyo labbhanti. Visesato pana nekkhammapāramīti veditabbā. Tathā **Akitticariyāyaṁ**[2] viya idhāpi mahāpurisassa acchariyaguṇā yathārahaṁ niddhāretabbā. Tena vuccati “evaṁ acchariyā hete, abbhutā ca mahesino -pa- dhammassa anudhammato”ti.

Yudhañjayacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Khu 5. 236 piṭṭhe.   2. Khu 4. 385 piṭṭhe.

ဒေဿံ, ပိယမေဝ၊ တတော ပန သတဂုဏေန သဟဿဂုဏေန သတသဟဿဂုဏေန သဗ္ဗညုတညာဏမေဝ မယှံ ပိယတရံ၊ တသ္မာ မာတာဒီဟိ သဒ္ဓိံ ရဇ္ဇံ အဟံ တဒါ **ပရိစ္စဇိန္တိ**။

တဒေတံ သဗ္ဗံ ပရိစ္စဇိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ မဟာသတ္တေ နိက္ခမန္တေ တဿ ကနိဋ္ဌဘာတာ ယုဓိဋ္ဌိလကုမာရော နာမ ပိတရံ ဝန္ဒိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အနုဇာနာပေတွာ ဗောဓိသတ္တံ အနုဗန္ဓိ။ တေ ဥဘောပိ နဂရာ နိက္ခမ္မ မဟာဇနံ နိဝတ္တေတွာ ဟိမဝန္တံ ပဝိသိတွာ မနောရမေ ဌာနေ အဿမပဒံ ကတွာ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဈာနာဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဝနမူလဖလာဒီဟိ ယာဝဇီဝံ ယာပေတွာ ဗြဟ္မလောကပရာယနာ အဟေသုံ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

> “ဥဘော ကုမာရာ ပဗ္ဗဇိတာ၊ ယုဓဉ္စယော ယုဓိဋ္ဌိလော။
> ပဟာယ မာတာပိတရော၊ သင်္ဂံ ဆေတွာန မစ္စုနော”တိ[၁]။

တတ္ထ **သင်္ဂံ ဆေတွာန မစ္စုနော**တိ မစ္စုမာရဿ သဟကာရိကာရဏဘူတတ္တာ သန္တကံ ရာဂဒေါသမောဟသင်္ဂံ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန ဆိန္ဒိတွာ ဥဘောပိ ပဗ္ဗဇိတာတိ။ တဒါ မာတာပိတရော မဟာရာဇကုလာနိ အဟေသုံ၊ ယုဓိဋ္ဌိလကုမာရော အာနန္ဒတ္ထေရော၊ ယုဓဉ္စယော လောကနာထော။

တဿ ပဗ္ဗဇ္ဇတော ပုဗ္ဗေ ပဝတ္တိတမဟာဒါနာနိ စေဝ ရဇ္ဇာဒိပရိစ္စာဂေါ စ ဒါနပါရမီ၊ ကာယဝစီသံဝရော သီလပါရမီ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာ စ ဈာနာဓိဂမော စ နေက္ခမ္မပါရမီ၊ အနိစ္စတော မနသိကာရံ အာဒိံ ကတွာ အဘိညာဓိဂမပရိယောသာနာ ပညာ ဒါနာဒီနံ ဥပကာရာနုပကာရဓမ္မပရိဂ္ဂဏှနပညာ စ ပညာပါရမီ၊ သဗ္ဗတ္ထ တဒတ္ထသာဓနံ ဝီရိယံ ဝီရိယပါရမီ၊ ဉာဏခန္တိ အဓိဝါသနခန္တိ စ ခန္တိပါရမီ၊ ပဋိညာယ အဝိသံဝါဒနံ သစ္စပါရမီ၊ သဗ္ဗတ္ထ အစလသမာဒါနာဓိဋ္ဌာနံ အဓိဋ္ဌာနပါရမီ၊ သဗ္ဗသတ္တေသု ဟိတစိတ္တတာယ မေတ္တာဗြဟ္မဝိဟာရဝသေန စ မေတ္တာပါရမီ၊ သတ္တသင်္ခါရကတဝိပ္ပကာရဥပေက္ခနဝသေန ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရဝသေန စ ဥပေက္ခာပါရမီတိ ဒသ ပါရမိယော လဗ္ဘန္တိ။ ဝိသေသတော ပန နေက္ခမ္မပါရမီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တထာ **အကိတ္တိစရိယာယံ**[၂] ဝိယ ဣဓာပိ မဟာပုရိသဿ အစ္ဆရိယဂုဏာ ယထာရဟံ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တေန ဝုစ္စတိ “ဧဝံ အစ္ဆရိယာ ဟေတေ၊ အဗ္ဘုတာ စ မဟေသိနော ။ပ။ ဓမ္မဿ အနုဓမ္မတော”တိ။

ယုဓဉ္စယစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၅-၂၃၆-ပိဋ္ဌေ။   ၂-ခု ၄-၃၈၅-ပိဋ္ဌေ။

2. Somanassacariyāvaṇṇanā

7. Dutiye **Indapatthe**[1]**puruttame**ti evaṁnāmake nagaravare. **Kāmito**ti mātāpitu-ādīhi “aho vata eko putto uppajjeyyā”ti evaṁ cirakāle patthito. **Dayito**ti piyāyito. **Somanassoti vissuto**ti “somanasso”ti evaṁ pakāsanāmo.

8. **Sīlavā**ti dasakusalakammapathasīlena ceva ācārasīlena ca samannāgato. **Guṇasampanno**ti saddhābāhusaccādiguṇehi upeto, paripuṇṇo vā. **Kalyāṇapaṭibhānavā**ti taṁtaṁitikattabbasādhanena upāyakosallasaṅkhātena ca sundarena paṭibhānena samannāgato. **Vuḍḍhāpacāyī**ti mātāpitaro kule jeṭṭhāti evaṁ ye jātivuḍḍhā ye ca sīlādiguṇehi vuḍḍhā, tesaṁ apacāyanasīlo. **Hirīmā**ti pāpajigucchanalakkhaṇāya hiriyā samannāgato. **Saṅgahesu ca kovido**ti dānapiyavacana-atthacariyāsamānattatāsaṅkhātehi catūhi saṅgahavatthūhi yathārahaṁ sattānaṁ saṅgaṇhanesu kusalo. Evarūpo Reṇussa nāma Kururājassa putto Somanassoti vissuto yadā homīti sambandho.

9. **Tassa rañño patikaro**ti tena Kururājena pati abhikkhaṇaṁ upakattabbabhāvena patikaro vallabho. **Kuhakatāpaso**ti asantaguṇasambhāvanalakkhaṇena kohaññena jīvitakappanako eko tāpaso, tassa rañño sakkātabbo ahosi. **Ārāman**ti phalārāmaṁ, yattha eḷāluka lābu kumbhaṇḍa tipusādivalliphalāni ceva taṇḍuleyyakādisākañca[2] ropīyati. **Mālāvacchan**ti jāti-atimuttakādipupphagacchaṁ, tena pupphārāmaṁ dasseti. Ettha ca ārāmaṁ katvā tattha mālāvacchañca yathāvuttaphalavacchañca ropetvā tato laddhadhanaṁ saṁharitvā ṭhapento **jīvatī**ti attho veditabbo.

Tatrāyaṁ anupubbikathā—tadā Mahārakkhito nāma tāpaso pañcasatatāpasaparivāro Himavante vasitvā loṇambilasevanatthāya janapadacārikaṁ caranto Indapatthanagaraṁ patvā rājuyyāne vasitvā sapariso

1. Indapatte (Sī)　　2. Vārisākañca (Ka)

၂-သောမနဿစရိယာဝဏ္ဏနာ

၇။ ဒုတိယေ **ဣန္ဒပတ္ထေ**[၁] **ပုရုတ္တမေ**တိ ဧဝံနာမကေ နဂရဝရေ။ **ကာမိတော**တိ မာတာပိတုအာဒီဟိ “အဟော ဝတ ဧကော ပုတ္တော ဥပ္ပဇ္ဇေယျာ”တိ ဧဝံ စိရကာလေ ပတ္ထိတော။ **ဒယိတော**တိ ပိယာယိတော။ **သောမနဿောတိ ဝိဿုတော**တိ “သောမနဿော”တိ ဧဝံ ပကာသနာမော။

၈။ **သီလဝါ**တိ ဒသကုသလကမ္မပထသီလေန စေဝ အာစာရသီလေန စ သမန္နာဂတော။ **ဂုဏသမ္ပန္နော**တိ သဒ္ဓါဗာဟုသစ္စာဒိဂုဏေဟိ ဥပေတော၊ ပရိပုဏ္ဏော ဝါ။ **ကလျာဏပဋိဘာနဝါ**တိ တံတံဣတိကတ္တဗ္ဗသာဓနေန ဥပါယကောသလ္လသင်္ခါတေန စ သုန္ဒရေန ပဋိဘာနေန သမန္နာဂတော။ **ဝုဍ္ဎာပစာယီ**တိ မာတာပိတရော ကုလေ ဇေဋ္ဌာတိ ဧဝံ ယေ ဇာတိဝုဍ္ဎာ ယေ စ သီလာဒိဂုဏေဟိ ဝုဍ္ဎာ၊ တေသံ အပစာယနသီလော။ **ဟိရီမာ**တိ ပါပဇိဂုစ္ဆနလက္ခဏာယ ဟိရိယာ သမန္နာဂတော။ **သင်္ဂဟေသု စ ကောဝိဒေါ**တိ ဒါနပိယဝစနအတ္ထစရိယာသမာနတ္တတာသင်္ခါတေဟိ စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ ယထာရဟံ သတ္တာနံ သင်္ဂဏှနေသု ကုသလော။ ဧဝရူပေါ ရေဏုဿ နာမ ကုရုရာဇဿ ပုတ္တော သောမနဿောတိ ဝိဿုတော ယဒါ ဟောမီတိ သမ္ဗန္ဓော။

၉။ **တဿ ရညော ပတိကရော**တိ တေန ကုရုရာဇေန ပတိ အဘိက္ခဏံ ဥပကတ္တဗ္ဗဘာဝေန ပတိကရော ဝလ္လဘော။ **ကုဟကတာပသော**တိ အသန္တဂုဏသမ္ဘာဝနလက္ခဏေန ကောဟညေန ဇီဝိတကပ္ပနကော ဧကော တာပသော၊ တဿ ရညော သက္ကာတဗ္ဗော အဟောသိ။ **အာရာမ**န္တိ ဖလာရာမံ၊ ယတ္ထ ဧဠာလုက လာဗု ကုမ္ဘဏ္ဍ တိပုသာဒိဝလ္လိဖလာနိ စေဝ တဏ္ဍုလေယျကာဒိသာကဉ္စ[၂] ရောပီယတိ။ **မာလာဝစ္ဆ**န္တိ ဇာတိအတိမုတ္တကာဒိပုပ္ဖဂစ္ဆံ၊ တေန ပုပ္ဖါရာမံ ဒဿေတိ။ ဧတ္ထ စ အာရာမံ ကတွာ တတ္ထ မာလာဝစ္ဆဉ္စ ယထာဝုတ္တဖလဝစ္ဆဉ္စ ရောပေတွာ တတော လဒ္ဓဓနံ သံဟရိတွာ ဌပေန္တော **ဇီဝတီ**တိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—တဒါ မဟာရက္ခိတော နာမ တာပသော ပဉ္စသတတာပသပရိဝါရော ဟိမဝန္တေ ဝသိတွာ လောဏမ္ဗိလသေဝနတ္ထာယ ဇနပဒစာရိကံ စရန္တော ဣန္ဒပတ္ထနဂရံ ပတွာ ရာဇုယျာနေ ဝသိတွာ သပရိသော

၁-ဣန္ဒပတ္တေ (သီ)　　၂-ဝါရိသာကဉ္စ (က)

piṇḍāya caranto rājadvāraṁ pāpuṇi. Rājā isigaṇaṁ disvā iriyāpathe pasanno alaṅkatamahātale nisīdāpetvā paṇītenāhārena parivisitvā "bhante imaṁ vassārattaṁ mama uyyāneyeva vasathā"ti vatvā tehi saddhiṁ uyyānaṁ gantvā vasanaṭṭhānāni kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā nikkhami. Tato paṭṭhāya sabbepi te rājanivesane bhuñjanti.

Rājā pana aputtako putte pattheti, puttā nuppajjanti. Vassārattaccayena Mahārakkhito "Himavantaṁ gamissāmā"ti rājānaṁ āpucchitvā raññā katasakkārasammāno nikkhamitvā antarāmagge majjhanhikasamaye maggā okkamma ekassa sandacchāyassa[1] rukkhassa heṭṭhā sapariso nisīdi. Tāpasā kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ "rājā aputtako, sādhu vatassa sace rājaputtaṁ labheyyā"ti. Mahārakkhito taṁ kathaṁ sutvā "bhavissati nu kho rañño putto, udāhu no"ti upadhārento "bhavissatī"ti ñatvā "mā tumhe cintayittha, ajja paccūsakāle eko devaputto cavitvā rañño aggamahesiyā kucchimhi nibbattissatī"ti āha.

Taṁ sutvā eko kūṭajaṭilo "idāni rājakulūpako bhavissāmī"ti cintetvā tāpasānaṁ gamanakāle gilānālayaṁ katvā nipajjitvā "ehi gacchāmā"ti vutte "na sakkomī"ti āha. Mahārakkhito tassa nipannakāraṇaṁ ñatvā "yadā sakkosi, tadā āgaccheyyāsī"ti isigaṇaṁ ādāya Himavantameva gato. Kuhako nivattitvā vegena gantvā rājadvāre ṭhatvā "Mahārakkhitassa upaṭṭhākatāpaso āgato"ti rañño ārocāpetvā[2] raññā vegena pakkosāpito pāsādaṁ abhiruyha paññatte āsane nisīdi. Rājā taṁ vanditvā ekamantaṁ nisinno isīnaṁ ārogyaṁ pucchitvā "bhante atikhippaṁ nivattittha, kenatthena āgatatthā"ti āha.

Mahārāja isigaṇo sukhanisinno "sādhu vatassa sace rañño vaṁsānurakkhako putto uppajjeyyā"ti kathaṁ samuṭṭhāpesi. Ahaṁ taṁ kathaṁ sutvā "bhavissati nu khorañño putto, udāhu no"ti dibbacakkhunā olokento "mahiddhiko devaputto cavitvā aggamahesiyā Sudhammāya kucchimhi nibbattissatī"ti disvā "ajānantā gabbhaṁ[3] nāseyyuṁ,

1. Sampannacchāyassa (Ka) 2. Ārocetvā (Ka) 3. Naṁ gabbhaṁ (Ka)

ပိဏ္ဍာယ စရန္တော ရာဇဒွါရံ ပါပုဏိ။ ရာဇာ ဣသိဂဏံ ဒိသွာ ဣရိယာပထေ ပသန္နော အလင်္ကတမဟာတလေ နိသီဒါပေတွာ ပဏီတေနာဟာရေန ပရိဝိသိတွာ "ဘန္တေ ဣမံ ဝဿာရတ္တံ မမ ဥယျာနေယေဝ ဝသထာ"တိ ဝတွာ တေဟိ သဒ္ဓိံ ဥယျာနံ ဂန္တွာ ဝသနဋ္ဌာနာနိ ကာရေတွာ ပဗ္ဗဇိတပရိက္ခာရေ ဒတွာ နိက္ခမိ။ တတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗေပိ တေ ရာဇနိဝေသနေ ဘုဉ္ဇန္တိ။

ရာဇာ ပန အပုတ္တကော ပုတ္တေ ပတ္ထေတိ၊ ပုတ္တာ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဝဿာရတ္တစ္စယေန မဟာရက္ခိတော "ဟိမဝန္တံ ဂမိဿာမာ"တိ ရာဇာနံ အာပုစ္ဆိတွာ ရညာ ကတသက္ကာရသမ္မာနော နိက္ခမိတွာ အန္တရာမဂ္ဂေ မဇ္ဈန္ဟိကသမယေ မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မ ဧကဿ သန္ဒစ္ဆာယဿ[1] ရုက္ခဿ ဟေဋ္ဌာ သပရိသော နိသီဒိ။ တာပသာ ကထံ သမုဋ္ဌာပေသုံ "ရာဇာ အပုတ္တကော၊ သာဓု ဝတဿ သစေ ရာဇပုတ္တံ လဘေယျာ"တိ။ မဟာရက္ခိတော တံ ကထံ သုတွာ "ဘဝိဿတိ နု ခေါ ရညော ပုတ္တော, ဥဒါဟု နော"တိ ဥပဓာရေန္တော "ဘဝိဿတီ"တိ ဉတွာ "မာ တုမှေ စိန္တယိတ္ထ၊ အဇ္ဇ ပစ္စူသကာလေ ဧကော ဒေဝပုတ္တော စဝိတွာ ရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တိဿတီ"တိ အာဟ။

တံ သုတွာ ဧကော ကူဋဇဋိလော "ဣဒါနိ ရာဇကုလူပကော ဘဝိဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ တာပသာနံ ဂမနကာလေ ဂိလာနာလယံ ကတွာ နိပဇ္ဇိတွာ "ဧဟိ ဂစ္ဆာမာ"တိ ဝုတ္တေ "န သက္ကောမီ"တိ အာဟ။ မဟာရက္ခိတော တဿ နိပန္နကာရဏံ ဉတွာ "ယဒါ သက္ကောသိ၊ တဒါ အာဂစ္ဆေယျာသီ"တိ ဣသိဂဏံ အာဒါယ ဟိမဝန္တမေဝ ဂတော။ ကုဟကော နိဝတ္တိတွာ ဝေဂေန ဂန္တွာ ရာဇဒွါရေ ဌတွာ "မဟာရက္ခိတဿ ဥပဋ္ဌာကတာပသော အာဂတော"တိ ရညော အာရောစာပေတွာ[2] ရညာ ဝေဂေန ပက္ကောသာပိတော ပါသာဒံ အဘိရုယှ ပညတ္တေ အာသနေ နိသီဒိ။ ရာဇာ တံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသိန္နော ဣသီနံ အာရောဂျံ ပုစ္ဆိတွာ "ဘန္တေ အတိခိပ္ပံ နိဝတ္တိတ္ထ၊ ကေနတ္ထေန အာဂတတ္ထာ"တိ အာဟ။

မဟာရာဇ ဣသိဂဏော သုခနိသိန္နော "သာဓု ဝတဿ သစေ ရညော ဝံသာနုရက္ခကော ပုတ္တော ဥပ္ပဇ္ဇေယျာ"တိ ကထံ သမုဋ္ဌာပေသိ။ အဟံ တံ ကထံ သုတွာ "ဘဝိဿတိ နု ခေါ ရညော ပုတ္တော, ဥဒါဟု နော"တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဩလောကေန္တော "မဟိဒ္ဓိကော ဒေဝပုတ္တော စဝိတွာ အဂ္ဂမဟေသိယာ သုဓမ္မာယ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တိဿတီ"တိ ဒိသွာ "အဇာနန္တာ ဂဗ္ဘံ[3] နာသေယျုံ၊

၁-သမ္ပန္နစ္ဆာယဿ (က) ၂-အာရောစေတွာ (က) ၃-နံ ဂဗ္ဘံ (က)

ācikkhissāmi tāva nan”ti tumhākaṁ kathanatthāya āgato, kathitaṁ vo mayā, gacchāmahanti. Rājā “bhante na sakkā gantun”ti haṭṭhatuṭṭho pasannacitto kuhakatāpasaṁ uyyānaṁ netvā vasanaṭṭhānaṁ saṁvidahitvā adāsi. So tato paṭṭhāya rājakule bhuñjanto vasati, “dibbacakkhuko”tvevassa nāmaṁ ahosi.

Tadā bodhisatto Tāvatiṁsabhavanato cavitvā tattha paṭisandhiṁ gaṇhi, jātassa ca nāmaggahaṇadivase “somanasso”ti nāmaṁ kariṁsu. So kumāraparihārena vaḍḍhati. Kuhakatāpasopi uyyānassa ekapasse nānappakāraṁ sūpeyyasākañca phalavalli-ādayo ca ropetvā paṇṇikānaṁ hatthe vikkiṇanto dhanaṁ saṁharati. Atha bhodhisattassa sattavassikakāle rañño paccanto kupito. So “tāta Dibbacakkhutāpase mā pamajjā”ti kumāraṁ paṭicchāpetvā paccantaṁ vūpasametuṁ gato.

10-13. Athekadivasaṁ kumāro “jaṭilaṁ passissāmī”ti uyyānaṁ gantvā kūṭajaṭilaṁ ekaṁ gandhikakāsāvaṁ nivāsetvā ekaṁ pārupitvā ubhohi hatthehi dve ghaṭe gahetvā sākavatthusmiṁ udakaṁ siñcantaṁ disvā “ayaṁ kūṭajaṭilo attano samaṇadhammaṁ akatvā paṇṇikakammaṁ karotī”ti ñatvā “kiṁ karosi paṇṇikagahapatikā”ti taṁ lajjāpetvā avanditvā eva nikkhami.

Kūṭajaṭilo “ayaṁ idāneva evarūpo, pacchā ‘ko jānāti kiṁ karissatī’ti, idāneva naṁ nāsetuṁ vaṭṭatī”ti cintetvā rañño āgamanakāle pāsāṇaphalakaṁ ekamantaṁ khipitvā pānīyaghaṭaṁ bhinditvā paṇṇasālāya tiṇāni vikiritvā sarīraṁ telena makkhetvā paṇṇasālaṁ pavisitvā sasīsaṁ pārupitvā mahādukkhappatto viya mañce nipajji. Rājā āgantvā nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā nivesanaṁ apavisitvāva “mama sāmikaṁ Dibbacakkhukaṁ passissāmī”ti paṇṇasāladvāraṁ gantvā taṁ vippakāraṁ disvā “kiṁ nu kho etan”ti anto pavisitvā taṁ nipannakaṁ disvā pāde parimajjanto pucchi “kena tvaṁ bhante evaṁ viheṭhito, kamajja yamalokaṁ nemi, taṁ me sīghaṁ ācikkhā”ti.

အာစိက္ခိဿာမိ တာဝ န”န္တိ တုမှာကံ ကထနတ္ထာယ အာဂတော၊ ကထိတံ ဝေါ မယာ၊ ဂစ္ဆာမဟန္တိ။ ရာဇာ “ဘန္တေ န သက္ကာ ဂန္တု”န္တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ပသန္နစိတ္တော ကုဟကတာပသံ ဥယျာနံ နေတွာ ဝသနဋ္ဌာနံ သံဝိဒဟိတွာ အဒါသိ။ သော တတော ပဋ္ဌာယ ရာဇကုလေ ဘုဉ္ဇန္တော ဝသတိ၊ “ဒိဗ္ဗစက္ခုကော” တွေဝဿ နာမံ အဟောသိ။

တဒါ ဗောဓိသတ္တော တာဝတိံသဘဝနတော စဝိတွာ တတ္ထ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ ဇာတဿ စ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ “သောမနဿော”တိ နာမံ ကရိံသု။ သော ကုမာရပရိဟာရေန ဝဍ္ဎတိ။ ကုဟကတာပသောပိ ဥယျာနဿ ဧကပဿေ နာနပ္ပကာရံ သူပေယျသာကဉ္စ ဖလဝလ္လိအာဒယော စ ရောပေတွာ ပဏ္ဏိကာနံ ဟတ္ထေ ဝိက္ကိဏန္တော ဓနံ သံဟရတိ။ အထ ဗောဓိသတ္တဿ သတ္တဝဿိကကာလေ ရညော ပစ္စန္တော ကုပိတော။ သော “တာတ ဒိဗ္ဗစက္ခုတာပသေ မာ ပမဇ္ဇာ”တိ ကုမာရံ ပဋိစ္ဆာပေတွာ ပစ္စန္တံ ဝူပသမေတုံ ဂတော။

၁၀-၁၃။ အထေကဒိဝသံ ကုမာရော “ဇဋိလံ ပဿိဿာမီ”တိ ဥယျာနံ ဂန္တွာ ကူဋဇဋိလံ ဧကံ ဂန္ဓိကကာသာဝံ နိဝါသေတွာ ဧကံ ပါရုပိတွာ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ဒွေ ဃဋေ ဂဟေတွာ သာကဝတ္ထုသ္မိံ ဥဒကံ သိဉ္စန္တံ ဒိသွာ “အယံ ကူဋဇဋိလော အတ္တနော သမဏဓမ္မံ အကတွာ ပဏ္ဏိကကမ္မံ ကရောတီ”တိ ဉတွာ “ကိံ ကရောသိ ပဏ္ဏိကဂဟပတိကာ”တိ တံ လဇ္ဇာပေတွာ အဝန္ဒိတွာ ဧဝ နိက္ခမိ။

ကူဋဇဋိလော “အယံ ဣဒါနေဝ ဧဝရူပေါ၊ ပစ္ဆာ ‘ကော ဇာနာတိ ကိံ ကရိဿတီ’တိ၊ ဣဒါနေဝ နံ နာသေတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ စိန္တေတွာ ရညော အာဂမနကာလေ ပါသာဏဖလကံ ဧကမန္တံ ခိပိတွာ ပါနီယဃဋံ ဘိန္ဒိတွာ ပဏ္ဏသာလာယ တိဏာနိ ဝိကိရိတွာ သရီရံ တေလေန မက္ခေတွာ ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ သသီသံ ပါရုပိတွာ မဟာဒုက္ခပ္ပတ္တော ဝိယ မဉ္စေ နိပဇ္ဇိ။ ရာဇာ အာဂန္တွာ နဂရံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ နိဝေသနံ အပဝိသိတွာဝ “မမ သာမိကံ ဒိဗ္ဗစက္ခုကံ ပဿိဿာမီ”တိ ပဏ္ဏသာလဒွါရံ ဂန္တွာ တံ ဝိပ္ပကာရံ ဒိသွာ “ကိံ နု ခေါ ဧတ”န္တိ အန္တော ပဝိသိတွာ တံ နိပန္နကံ ဒိသွာ ပါဒေ ပရိမဇ္ဇန္တော ပုစ္ဆိ “ကေန တွံ ဘန္တေ ဧဝံ ဝိဟေဌိတော၊ ကမဇ္ဇ ယမလောကံ နေမိ၊ တံ မေ သီဃံ အာစိက္ခာ”တိ။

Taṁ sutvā kūṭajaṭilo nitthunanto uṭṭhāya diṭṭho mahārāja tvaṁ me, passitvā tayi vissāsena ahaṁ imaṁ vippakāraṁ patto, tava puttenamhi evaṁ viheṭhitoti. Taṁ sutvā rājā coraghātake āṇāpesi “gacchatha kumārassa sīsaṁ chinditvā sarīrañcassa khaṇḍākhaṇḍikaṁ chinditvā rathiyā rathiyaṁ vikirathā”ti. Te mātarā alaṅkaritvā attano aṅke nisīdāpitaṁ kumāraṁ ākaḍḍhiṁsu “raññā te vadho āṇatto”ti. Kumāro maraṇabhayatajjito mātu aṅkato vuṭṭhāya “rañño maṁ dassetha, santi rājakiccānī”ti āha. Te kumārassa vacanaṁ sutvā māretuṁ avisahantā goṇaṁ viya rajjuyā parikaḍḍhantā netvā rañño dassesuṁ. Tena vuttaṁ **“tamahaṁ disvāna kuhakan”**ti-ādi.

Tattha **thusarāsiṁva ataṇḍulan**ti taṇḍulakaṇehi virahitaṁ thusarāsiṁ viya **dumaṁva** rukkhaṁ viya **anto** mahā**susiraṁ. Kadaliṁva asārakaṁ** sīlādisārarahitaṁ tāpasaṁ[1] ahaṁ disvā natthi imassa sataṁ sādhūnaṁ jhānādidhammo, kasmā? **Sāmaññā** samaṇabhāvā sīlamattatopi **apagato** parihīno ayaṁ, tathā hi ayaṁ **hirīsukkadhammajahito** pajahitahirisaṅkhātasukkadhammo. **Jīvitavuttikāraṇā**ti “kevalaṁ jīvitasseva hetu ayaṁ tāpasaliṅgena caratī”ti cintesinti dasseti. **Parantihī**ti paranto paccanto nivāsabhūto etesaṁ atthīti parantino, sīmantarikavāsino, tehi parantīhi aṭavikehi paccantadeso khobhito ahosi, taṁ paccantakopaṁ nisedhetuṁ vūpasametuṁ gacchanto mama pitā Kururājā “tāta Somanassakumāra mayhaṁ sāmikaṁ **uggatāpanaṁ**[2] ghoratapaṁ paramasantindriyaṁ **jaṭilaṁ mā pamajji.** So hi amhākaṁ sabbakāmadado, tasmā **yadicchakaṁ** cittaruciyaṁ tassa cittānukūlaṁ **pavattehi** anuvattehī”ti tadā maṁ anusāsīti dasseti.

14. **Tamahaṁ gantvānupaṭṭhānan**ti pitu vacanaṁ anatikkanto taṁ kūṭatāpasaṁ upaṭṭhānatthaṁ gantvā taṁ sākavatthusmiṁ udakaṁ āsiñcantaṁ disvā “paṇṇiko ayan”ti ca ñatvā **kacci te gahapati kusalan**ti gahapati te sarīrassa[3] kacci kusalaṁ kusalameva, tathā hi sākavatthusmiṁ udakaṁ āsiñcasi. Kiṁ vā tava hiraññaṁ vā suvaṇṇaṁ vā **āharīyatu**, tathā hi paṇṇikavuttiṁ anutiṭṭhasīti idaṁ vacanaṁ abhāsiṁ.

---

1. Taṁ tāpasaṁ (Ka) 2. Uggatapaṁ (Sī) 3. Sarīraṁ (Sī)

တံ သုတွာ ကူဋဇဋိလော နိတ္ထုနန္တော ဥဋ္ဌာယ ဒိဋ္ဌော မဟာရာဇ တွံ မေ၊ ပဿိတွာ တယိ ဝိဿာသေန အဟံ ဣမံ ဝိပ္ပကာရံ ပတ္တော၊ တဝ ပုတ္တေနမှိ ဧဝံ ဝိဟေဌိတောတိ။ တံ သုတွာ ရာဇာ စောရဃာတကေ အာဏာပေသိ “ဂစ္ဆထ ကုမာရဿ သီသံ ဆိန္ဒိတွာ သရီရဉ္စဿ ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ ဆိန္ဒိတွာ ရထိယာ ရထိယံ ဝိကိရထာ”တိ။ တေ မာတရာ အလင်္ကရိတွာ အတ္တနော အင်္ကေ နိသီဒါပိတံ ကုမာရံ အာကဍ္ဎိံသု “ရညာ တေ ဝဓော အာဏတ္တော”တိ။ ကုမာရော မရဏဘယတဇ္ဇိတော မာတု အင်္ကတော ဝုဋ္ဌာယ “ရညော မံ ဒဿေထ၊ သန္တိ ရာဇကိစ္စာနီ”တိ အာဟ။ တေ ကုမာရဿ ဝစနံ သုတွာ မာရေတုံ အဝိသဟန္တာ ဂေါဏံ ဝိယ ရဇ္ဇုယာ ပရိကဍ္ဎန္တာ နေတွာ ရညော ဒဿေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ “**တမဟံ ဒိသွာန ကုဟက**”န္တိအာဒိ။

တတ္ထ **ထုသရာသိံဝ အတဏ္ဍုလ**န္တိ တဏ္ဍုလကဏေဟိ ဝိရဟိတံ ထုသရာသိံ ဝိယ **ဒုမံဝ** ရုက္ခံ ဝိယ **အန္တော** မဟာ**သုသိရံ**။ **ကဒလိံဝ အသာရကံ** သီလာဒိသာရရဟိတံ တာပသံ[၁] အဟံ ဒိသွာ နတ္ထိ ဣမဿ သတံ သာဓူနံ ဈာနာဒိဓမ္မော၊ ကသ္မာ? **သာမညာ** သမဏဘာဝါ သီလမတ္တတောပိ **အပဂတော** ပရိဟီနော အယံ၊ တထာ ဟိ အယံ **ဟိရီသုက္ကဓမ္မဇဟိတော** ပဇဟိတဟိရိသင်္ခါတသုက္ကဓမ္မော။ **ဇီဝိတဝုတ္တိကာရဏာ**တိ “ကေဝလံ ဇီဝိတဿေဝ ဟေတု အယံ တာပသလိင်္ဂေန စရတီ”တိ စိန္တေသိန္တိ ဒဿေတိ။ **ပရန္တိဟီ**တိ ပရန္တော ပစ္စန္တော နိဝါသဘူတော ဧတေသံ အတ္ထီတိ ပရန္တိနော၊ သီမန္တရိကဝါသိနော၊ တေဟိ ပရန္တီဟိ အဋဝိကေဟိ ပစ္စန္တဒေသော ခေါဘိတော အဟောသိ၊ တံ ပစ္စန္တကောပံ နိသေဓေတုံ ဝူပသမေတုံ ဂစ္ဆန္တော မမ ပိတာ ကုရုရာဇာ “တာတ သောမနဿကုမာရ မယှံ သာမိကံ **ဥဂ္ဂတာပနံ**[၂] ဃောရတပံ ပရမသန္တိန္ဒြိယံ **ဇဋိလံ မာ ပမဇ္ဇိ**။ သော ဟိ အမှာကံ သဗ္ဗကာမဒဒေါ၊ တသ္မာ **ယဒိစ္ဆကံ** စိတ္တရုစိယံ တဿ စိတ္တာနုကူလံ **ပဝတ္တေဟိ** အနုဝတ္တေဟီ”တိ တဒါ မံ အနုသာသီတိ ဒဿေတိ။

၁၄။ **တမဟံ ဂန္တွာနုပဋ္ဌာန**န္တိ ပိတု ဝစနံ အနတိက္ကန္တော တံ ကူဋတာပသံ ဥပဋ္ဌာနတ္ထံ ဂန္တွာ တံ သာကဝတ္ထုသ္မိံ ဥဒကံ အာသိဉ္စန္တံ ဒိသွာ “ပဏ္ဏိကော အယ”န္တိ စ ဉတွာ **ကစ္စိ တေ ဂဟပတိ ကုသလ**န္တိ ဂဟပတိ တေ သရီရဿ[၃] ကစ္စိ ကုသလံ ကုသလမေဝ၊ တထာ ဟိ သာကဝတ္ထုသ္မိံ ဥဒကံ အာသိဉ္စသိ။ ကိံ ဝါ တဝ ဟိရညံ ဝါ သုဝဏ္ဏံ ဝါ **အာဟရီယတု**၊ တထာ ဟိ ပဏ္ဏိကဝုတ္တိံ အနုတိဋ္ဌသီတိ ဣဒံ ဝစနံ အဘာသိံ။

၁-တံ တာပသံ (က) ၂-ဥဂ္ဂတပံ (သီ) ၃-သရီရံ (သီ)

15. **Tena so kupito āsī**ti tena mayā vuttagahapativādena so mānanissito mānaṁ allīno kuhako mayhaṁ kupito kuddho ahosi. Kuddho ca samāno “**ghātāpemi tuvaṁ ajja, raṭṭhā pabbājayāmi vā**”ti āha.

Tattha **tuvaṁ ajjā**ti tvaṁ ajja, idāniyeva rañño āgatakāleti attho.

16. **Nisedhayitvā paccantan**ti paccantaṁ vūpasametvā nagaraṁ apaviṭṭho taṅkhaṇaññeva uyyānaṁ gantvā **kuhakaṁ** kuhakatāpasaṁ **kaccite bhante khamanīyaṁ, sammāno te pavattito**ti kumārena te sammāno pavattito ahosi.

17. **Kumāro yathā nāsiyo**ti yathā kumāro nāsiyo nāsetabbo ghātāpetabbo, tathā so **pāpo tassa** rañño ācikkhi. **Āṇāpesī**ti mayhaṁ sāmike imasmiṁ Dibbacakkhutāpase sati kiṁ mama na nipphajjati, tasmā puttena me attho natthi, tatopi ayameva seyyoti cintetvā āṇāpesi.

18. Kinti? **Sīsaṁ tattheva chinditvā**ti yasmiṁ ṭhāne taṁ kumāraṁ passatha, tattheva tassa sīsaṁ chinditvā sarīrañcassa **katvāna catukhaṇḍikaṁ** caturo khaṇḍe katvā rathiyā rathiyaṁ nīyantā vīthito vīthiṁ vikkhipantā dassetha. Kasmā? **Sā gati jaṭilahīḷitā**ti yehi ayaṁ jaṭilo hīḷito, tesaṁ jaṭilahīḷitānaṁ[1] sā gati sā nipphatti so vipākoti. **Jaṭilahīḷitā**ti vā jaṭilahīḷanahetu sā tassa nipphattīti evañcettha attho daṭṭhabbo.

19. **Tatthā**ti tassa rañño āṇāyaṁ, tasmiṁ vā tāpasassa paribhave. **Kāraṇikā**ti ghātakā, coraghātakāti attho. **Caṇḍā**ti kurūrā. **Luddā**ti sudāruṇā. **Akāruṇā**ti tasseva vevacanaṁ kataṁ. “Akaruṇā”tipi Pāḷi, nikkaruṇāti attho. **Mātu aṅke nisinnassā**ti mama mātu Sudhammāya deviyā ucchaṅge nisinnassa. “Nisinnassā”ti anādare sāmivacanaṁ. **Ākaḍḍhitvā nayanti man**ti mātarā alaṅkaritvā attano

1. Jaṭilahīḷitānaṁ hīḷitajaṭilānaṁ (Ka)

၁၅။ **တေန သော ကုပိတော အာသီ**တိ တေန မယာ ဝုတ္တဂဟပတိဝါဒေန သော မာနနိဿိတော မာနံ အလ္လီနော ကုဟကော မယှံ ကုပိတော ကုဒ္ဓေါ အဟောသိ။ ကုဒ္ဓေါ စ သမာနော “**ဃာတာပေမိ တုဝံ အဇ္ဇ၊ ရဋ္ဌာ ပဗ္ဗာဇယာမိ ဝါ**”တိ အာဟ။

တတ္ထ **တုဝံ အဇ္ဇာ**တိ တွံ အဇ္ဇ၊ ဣဒါနိယေဝ ရညော အာဂတကာလေတိ အတ္ထော။

၁၆။ **နိသေဓယိတွာ ပစ္စန္တ**န္တိ ပစ္စန္တံ ဝူပသမေတွာ နဂရံ အပဝိဋ္ဌော တင်္ခဏညေဝ ဥယျာနံ ဂန္တွာ **ကုဟကံ** ကုဟကတာပသံ **ကစ္စိတေ ဘန္တေ ခမနီယံ၊ သမ္မာနော တေ ပဝတ္တိတော**တိ ကုမာရေန တေ သမ္မာနော ပဝတ္တိတော အဟောသိ။

၁၇။ **ကုမာရော ယထာ နာသိယော**တိ ယထာ ကုမာရော နာသိယော နာသေတဗ္ဗော ဃာတာပေတဗ္ဗော၊ တထာ သော **ပါပေါ တဿ** ရညော အာစိက္ခိ။ **အာဏာပေသီ**တိ မယှံ သာမိကေ ဣမသ္မိံ ဒိဗ္ဗစက္ခုတာပသေ သတိ ကိံ မမ န နိပ္ဖဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ပုတ္တေန မေ အတ္ထော နတ္ထိ၊ တတောပိ အယမေဝ သေယျောတိ စိန္တေတွာ အာဏာပေသိ။

၁၈။ ကိန္တိ? **သီသံ တတ္ထေဝ ဆိန္ဒိတွာ**တိ ယသ္မိံ ဌာနေ တံ ကုမာရံ ပဿထ၊ တတ္ထေဝ တဿ သီသံ ဆိန္ဒိတွာ သရီရဉ္စဿ **ကတွာန စတုခဏ္ဍိကံ** စတုရော ခဏ္ဍေ ကတွာ ရထိယာ ရထိယံ နီယန္တာ ဝီထိတော ဝီထိံ ဝိက္ခိပန္တာ ဒဿေထ။ ကသ္မာ? **သာ ဂတိ ဇဋိလဟီဠိတာ**တိ ယေဟိ အယံ ဇဋိလော ဟီဠိတော၊ တေသံ ဇဋိလဟီဠိတာနံ[၁] သာ ဂတိ သာ နိပ္ဖတ္တိ သော ဝိပါကောတိ။ **ဇဋိလဟီဠိတာ**တိ ဝါ ဇဋိလဟီဠနဟေတု သာ တဿ နိပ္ဖတ္တီတိ ဧဝဉ္စေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၁၉။ **တတ္ထာ**တိ တဿ ရညော အာဏာယံ၊ တသ္မိံ ဝါ တာပသဿ ပရိဘဝေ။ **ကာရဏိကာ**တိ ဃာတကာ၊ စောရဃာတကာတိ အတ္ထော။ **စဏ္ဍာ**တိ ကုရူရာ။ **လုဒ္ဒါ**တိ သုဒါရုဏာ။ **အကာရုဏာ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ ကတံ။ “အကရုဏာ”တိပိ ပါဠိ၊ နိက္ကရုဏာတိ အတ္ထော။ **မာတု အင်္ကေ နိသိန္နဿာ**တိ မမ မာတု သုဓမ္မာယ ဒေဝိယာ ဥစ္ဆင်္ဂေ နိသိန္နဿ။ “နိသိန္နဿာ”တိ အနာဒရေ သာမိဝစနံ။ **အာကဍ္ဎိတွာ နယန္တိ မ**န္တိ မာတရာ အလင်္ကရိတွာ အတ္တနော

၁-ဇဋိလဟီဠိတာနံ ဟီဠိတဇဋိလာနံ (က)

aṅke nisīdāpitaṁ maṁ rājāṇāya te coraghātakā goṇaṁ viya rajjuyā ākaḍḍhitvā āghātanaṁ nayanti. Kumāre pana nīyamāne dāsigaṇaparivutā saddhiṁ orodhehi Sudhammā devī nāgarāpi “mayaṁ niraparādhaṁ kumāraṁ māretuṁ na dassāmā”ti tena saddhiṁyeva agamaṁsu.

20. **Bandhataṁ gāḷhabandhanan**ti gāḷhabandhanaṁ bandhantānaṁ tesaṁ kāraṇikapurisānaṁ. **Rājakiriyāni atthi me**ti mayā rañño vattabbāni rājakiccāni atthi. Tasmā **rañño dassetha maṁ khippan**ti tesaṁ ahaṁ evaṁ vacanaṁ avacaṁ.

21. **Rañño dassayiṁsu**, **pāpassa pāpasevino**ti attanā pāpasīlassa lāmakācārassa kūṭatāpasassa sevanato pāpasevino rañño maṁ dassayiṁsu. **Disvāna taṁ saññāpesin**ti taṁ mama pitaraṁ Kururājānaṁ passitvā “kasmā maṁ deva mārāpesī”ti vatvā tena “kasmā ca pana tvaṁ[1] mayhaṁ sāmikaṁ Dibbacakkhutāpasaṁ gahapativādena samudācari. Idañcidañca vippakāraṁ karī”ti vutte “deva gahapatiññeva ‘gahapatī’ti vadantassa ko mayhaṁ doso”ti vatvā tassa nānāvidhāni mālāvacchāni ropetvā pupphapaṇṇaphalāphalādīnaṁ vikkiṇanaṁ hatthato cassa tāni devasikaṁ vikkiṇantehi mālākārapaṇṇikehi saddahāpetvā “mālāvatthupaṇṇavatthūni upadhārethā”ti vatvā paṇṇasālañcassa pavisitvā pupphādivikkiyaladdhaṁ kahāpaṇakabhaṇḍikaṁ[2] attano purisehi nīharāpetvā rājānaṁ saññāpesiṁ tassa kūṭatāpasabhāvaṁ jānāpesiṁ. **Mamañca vasamānayin**ti tena saññāpanena “saccaṁ kho pana kumāro vadati, ayaṁ kūṭatāpaso pubbe appiccho viya hutvā idāni mahāpariggaho jāto”ti yathā tasmiṁ nibbinno mama vase vattati, evaṁ rājānaṁ mama vasamānesiṁ.

Tato mahāsatto “evarūpassa bālassa rañño santike vasanato Himavantaṁ pavisitvā pabbajituṁ yuttan”ti cintetvā rājānaṁ āpucchi “na me mahārāja idha vāsena attho, anujānātha maṁ pabbajissāmī”ti. Rājā “tāta mayā anupadhāretvāva te vadho āṇatto, khama mayhaṁ aparādhan”ti mahāsattaṁ khamāpetvā “ajjeva imaṁ rajjaṁ paṭipajjāhī”ti āha. Kumāro “deva kimatthi mānusakesu bhogesu, ahaṁ pubbe

1. Tathā hi pana tvaṁ (Ka)   2. Kahāpaṇamāsakabhaṇḍikaṁ (Sī)

အင်္ကေ နိသီဒါပိတံ မံ ရာဇာဏာယ တေ စောရဃာတကာ ဂေါဏံ ဝိယ ရဇ္ဇုယာ အာကဍ္ဎိတွာ အာဃာတနံ နယန္တိ။ ကုမာရေ ပန နီယမာနေ ဒါသိဂဏပရိဝုတာ သဒ္ဓိံ ဩရောဓေဟိ သုဓမ္မာ ဒေဝီ နာဂရာပိ “မယံ နိရပရာဓံ ကုမာရံ မာရေတုံ န ဒဿာမာ”တိ တေန သဒ္ဓိံယေဝ အဂမံသု။

၂၀။ **ဗန္ဓတံ ဂါဠှဗန္ဓန**န္တိ ဂါဠှဗန္ဓနံ ဗန္ဓန္တာနံ တေသံ ကာရဏိကပုရိသာနံ။ **ရာဇကိရိယာနိ အတ္ထိ မေ**တိ မယာ ရညော ဝတ္တဗ္ဗာနိ ရာဇကိစ္စာနိ အတ္ထိ။ တသ္မာ **ရညော ဒဿေထ မံ ခိပ္ပ**န္တိ တေသံ အဟံ ဧဝံ ဝစနံ အဝစံ။

၂၁။ **ရညော ဒဿယိံသု၊ ပါပဿ ပါပသေဝိနော**တိ အတ္တနာ ပါပသီလဿ လာမကာစာရဿ ကူဋတာပသဿ သေဝနတော ပါပသေဝိနော ရညော မံ ဒဿယိံသု။ **ဒိသွာန တံ သညာပေသိ**န္တိ တံ မမ ပိတရံ ကုရုရာဇာနံ ပဿိတွာ “ကသ္မာ မံ ဒေဝ မာရာပေသီ”တိ ဝတွာ တေန “ကသ္မာ စ ပန တွံ[၁] မယှံ သာမိကံ ဒိဗ္ဗစက္ခုတာပသံ ဂဟပတိဝါဒေန သမုဒါစရိ။ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ဝိပ္ပကာရံ ကရီ”တိ ဝုတ္တေ “ဒေဝ ဂဟပတိညေဝ ‘ဂဟပတီ’တိ ဝဒန္တဿ ကော မယှံ ဒေါသော”တိ ဝတွာ တဿ နာနာဝိဓာနိ မာလာဝစ္ဆာနိ ရောပေတွာ ပုပ္ဖပဏ္ဏဖလာဖလာဒီနံ ဝိက္ကိဏနံ ဟတ္ထတော စဿ တာနိ ဒေဝသိကံ ဝိက္ကိဏန္တေဟိ မာလာကာရပဏ္ဏိကေဟိ သဒ္ဒဟာပေတွာ “မာလာဝတ္ထုပဏ္ဏဝတ္ထူနိ ဥပဓာရေထာ”တိ ဝတွာ ပဏ္ဏသာလဉ္စဿ ပဝိသိတွာ ပုပ္ဖါဒိဝိက္ကိယလဒ္ဓံ ကဟာပဏကဘဏ္ဍိကံ[၂] အတ္တနော ပုရိသေဟိ နီဟရာပေတွာ ရာဇာနံ သညာပေသိံ တဿ ကူဋတာပသဘာဝံ ဇာနာပေသိံ။ **မမဉ္စ ဝသမာနယိ**န္တိ တေန သညာပနေန “သစ္စံ ခေါ ပန ကုမာရော ဝဒတိ၊ အယံ ကူဋတာပသော ပုဗ္ဗေ အပ္ပိစ္ဆော ဝိယ ဟုတွာ ဣဒါနိ မဟာပရိဂ္ဂဟော ဇာတော”တိ ယထာ တသ္မိံ နိဗ္ဗိန္နော မမ ဝသေ ဝတ္တတိ၊ ဧဝံ ရာဇာနံ မမ ဝသမာနေသိံ။

တတော မဟာသတ္တော “ဧဝရူပဿ ဗာလဿ ရညော သန္တိကေ ဝသနတော ဟိမဝန္တံ ပဝိသိတွာ ပဗ္ဗဇိတုံ ယုတ္တ”န္တိ စိန္တေတွာ ရာဇာနံ အာပုစ္ဆိ “န မေ မဟာရာဇ ဣဓ ဝါသေန အတ္ထော၊ အနုဇာနာထ မံ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ။ ရာဇာ “တာတ မယာ အနုပဓာရေတွာဝ တေ ဝဓော အာဏတ္တော၊ ခမ မယှံ အပရာဓ”န္တိ မဟာသတ္တံ ခမာပေတွာ “အဇ္ဇေဝ ဣမံ ရဇ္ဇံ ပဋိပဇ္ဇာဟီ”တိ အာဟ။ ကုမာရော “ဒေဝ ကိမတ္ထိ မာနုသကေသု ဘောဂေသု၊ အဟံ ပုဗ္ဗေ

၁-တထာ ဟိ ပန တွံ(က)   ၂-ကဟာပဏမာသကဘဏ္ဍိကံ (သီ)

dīgharattaṁ dibbabhogasampattiyo anubhaviṁ, na tatthāpi me saṅgo, pabbajissāmevāhaṁ, na tādisassa bālassa paraneyyabuddhino santike vasāmī"ti vatvā taṁ ovadanto—

"Anisamma kataṁ kammaṁ, anavatthāya cintitaṁ.
Bhesajjasseva vebhaṅgo, vipāko hoti pāpako.

Nisamma ca kataṁ kammaṁ, sammā'vatthāya cintitaṁ.
Bhesajjasseva sampatti, vipāko hoti bhadrako.

Alaso gihī kāmabhogī na sādhu,
Asaññato pabbajito na sādhu.
Rājā na sādhu anisammakārī,
Yo paṇḍito kodhano taṁ na sādhu.

Nisamma khattiyo kayirā, nānisamma disampati.
Nisammakārino rāja, yaso kitti ca vaḍḍhati.

Nisamma daṇḍaṁ paṇayeyya issaro,
Vegā kataṁ tappati bhūmipāla.
Sammāpaṇīdhī ca narassa atthā,
Anānutappā te bhavanti pacchā.

Anānutappāni hi ye karonti,
Vibhajja kammāyatanāni loke.
Viññuppasatthāni sukhudrayāni,
Bhavanti Buddhānumatāni tāni.

Āgacchuṁ dovārikā khaggabandhā[1],
Kāsāviyā hantu mamaṁ janinda.
Mātuñca aṅkasmimahaṁ nisinno,
Ākaḍḍhito sahasā tehi deva.

1. Khaggahatthā (Sī)

ဒီဃရတ္တံ ဒိဗ္ဗဘောဂသမ္ပတ္တိယော အနုဘဝိံ၊ န တတ္ထာပိ မေ သင်္ဂေါ၊ ပဗ္ဗဇိဿာမေဝါဟံ၊ န တာဒိသဿ ဗာလဿ ပရနေယျဗုဒ္ဓိနော သန္တိကေ ဝသာမီ"တိ ဝတွာ တံ ဩဝဒန္တော—

"အနိသမ္မ ကတံ ကမ္မံ၊ အနဝတ္ထာယ စိန္တိတံ။
ဘေသဇ္ဇဿေဝ ဝေဘင်္ဂေါ၊ ဝိပါကော ဟောတိ ပါပကော။

နိသမ္မ စ ကတံ ကမ္မံ၊ သမ္မာ'ဝတ္ထာယ စိန္တိတံ။
ဘေသဇ္ဇဿေဝ သမ္ပတ္တိ၊ ဝိပါကော ဟောတိ ဘဒြကော။

အလသော ဂိဟီ ကာမဘောဂီ န သာဓု၊
အသညတော ပဗ္ဗဇိတော န သာဓု။
ရာဇာ န သာဓု အနိသမ္မကာရီ၊
ယော ပဏ္ဍိတော ကောဓနော တံ န သာဓု။

နိသမ္မ ခတ္တိယော ကယိရာ၊ နာနိသမ္မ ဒိသမ္ပတိ။
နိသမ္မကာရိနော ရာဇ၊ ယသော ကိတ္တိ စ ဝဍ္ဎတိ။

နိသမ္မ ဒဏ္ဍံ ပဏယေယျ ဣဿရော၊
ဝေဂါ ကတံ တပ္ပတိ ဘူမိပါလ။
သမ္မာပဏီဓိ စ နရဿ အတ္ထာ၊
အနာနုတပ္ပါ တေ ဘဝန္တိ ပစ္ဆာ။

အနာနုတပ္ပါနိ ဟိ ယေ ကရောန္တိ၊
ဝိဘဇ္ဇ ကမ္မာယတနာနိ လောကေ။
ဝိညုပ္ပသတ္ထာနိ သုခုဒြယာနိ၊
ဘဝန္တိ ဗုဒ္ဓါနုမတာနိ တာနိ။

အာဂစ္ဆုံ ဒေါဝါရိကာ ခဂ္ဂဗန္ဓာ[၁]၊
ကာသာဝိယာ ဟန္တု မမံ ဇနိန္ဒ။
မာတုဉ္စ အင်္ကသ္မိမဟံ နိသိန္နော၊
အာကဍ္ဎိတော သဟသာ တေဟိ ဒေဝ။

၁-ခဂ္ဂဟတ္ထာ (သီ)

Kaṭukaṁ hi sambadhaṁ sukicchaṁ patto,
Madhurampiyaṁ jīvitaṁ laddhā rāja.
Kicchenahaṁ ajja vadhā pamutto,
Pabbajjamevābhimanohamasmī”ti[1]—

imāhi gāthāhi dhammaṁ desesi.

Tattha **anisammā**ti anupadhāretvā. **Anavatthāyā**ti avavatthapetvā. **Vebhaṅgo**ti vipatti. **Vipāko**ti nipphatti. **Asaññato**ti asaṁvuto dussīlo. **Paṇayeyyā**ti paṭṭhapeyya. **Vegā**ti vegena sahasā. **Sammāpaṇīdhī cā**ti sammāpaṇidhinā, yoniso ṭhapitena cittena katā **narassa atthā pacchā anānutappā bhavantī**ti attho. **Vibhajjā**ti imāni kātuṁ yuttāni, imāni ayuttānīti evaṁ paññāya vibhajitvā. **Kammāyatanānī**ti kammāni. **Buddhānumatānī**ti paṇḍitehi anumatāni anavajjāni honti. **Kaṭukan**ti dukkhaṁ asātaṁ **sambādhaṁ sukicchaṁ** maraṇabhayaṁ **patto**mhi. **Laddhā**ti attano ñāṇabalena jīvitaṁ labhitvā. **Pabbajjamevābhimano**ti pabbajjābhimukhacitto evā**hamasmi.**

Evaṁ mahāsattena dhamme desite rājā deviṁ āmantesi “devi tvaṁ puttaṁ nivattehī”ti. Devīpi kumārassa pabbajjameva rocesi. Mahāsatto mātāpitaro vanditvā “sace mayhaṁ doso atthi, taṁ khamathā”ti khamāpetvā mahājanaṁ āpucchitvā Himavantābhimukho agamāsi. Gate ca pana mahāsatte mahājano kūṭajaṭilaṁ pothetvā jīvitakkhayaṁ pāpesi. Bodhisattopi sanāgarehi amaccapārisajjādīhi rājapurisehi assumukhehi anubandhiyamāno te nivattesi. Manussesu nivattesu manussavaṇṇenāgantvā devatāhi nīto satta pabbatarājiyo atikkamitvā Himavante Vissakammunā nimmitāya paṇṇasālāya isipabbajjaṁ pabbaji. Tena vuttaṁ—

22. “So maṁ tattha khamāpesi, mahārajjaṁ adāsi me.
Sohaṁ tamaṁ dālayitvā, pabbajiṁ anagāriyan”ti.

Tattha **tamaṁ dālayitvā**ti kāmādīnavadassanassa paṭipakkhabhūtaṁ sammohatamaṁ vidhamitvā. **Pabbajin**ti upāgacchiṁ. **Anagāriyan**ti pabbajjaṁ.

1. Khu 5. 336 piṭṭhādīsu.

ကဋုကံ ဟိ သမ္ဗာဓံ သုကိစ္ဆံ ပတ္တော၊
မဓုရမ္ပိယံ ဇီဝိတံ လဒ္ဓ ရာဇ။
ကိစ္ဆေနဟံ အဇ္ဇ ဝဓာ ပမုတ္တော၊
ပဗ္ဗဇ္ဇမေဝါဘိမနောဟမသ္မီ”တိ[၁]—

ဣမာဟိ ဂါထာဟိ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။

တတ္ထ **အနိသမ္မာ**တိ အနုပဓာရေတွာ။ **အနဝတ္ထာယာ**တိ အဝဝတ္ထပေတွာ။ **ဝေဘင်္ဂေါ**တိ ဝိပတ္တိ။ **ဝိပါကော**တိ နိပ္ဖတ္တိ။ **အသညတော**တိ အသံဝုတော ဒုဿီလော။ **ပဏယေယျာ**တိ ပဋ္ဌပေယျ။ **ဝေဂါ**တိ ဝေဂေန သဟသာ။ **သမ္မာပဏီဓီ စာ**တိ သမ္မာပဏိဓိနာ၊ ယောနိသော ဌပိတေန စိတ္တေန ကတာ **နရဿ အတ္ထာ ပစ္ဆာ အနာနုတပ္ပါ ဘဝန္တီ**တိ အတ္ထော။ **ဝိဘဇ္ဇာ**တိ ဣမာနိ ကာတုံ ယုတ္တာနိ, ဣမာနိ အယုတ္တာနီတိ ဧဝံ ပညာယ ဝိဘဇိတွာ။ **ကမ္မာယတနာနီ**တိ ကမ္မာနိ။ **ဗုဒ္ဓါနုမတာနီ**တိ ပဏ္ဍိတေဟိ အနုမတာနိ အနဝဇ္ဇာနိ ဟောန္တိ။ **ကဋုက**န္တိ ဒုက္ခံ အသာတံ **သမ္ဗာဓံ သုကိစ္ဆံ** မရဏဘယံ **ပတ္တော**မှိ။ **လဒ္ဓါ**တိ အတ္တနော ဉာဏဗလေန ဇီဝိတံ လဘိတွာ။ **ပဗ္ဗဇ္ဇမေဝါဘိမနော**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာဘိမုခစိတ္တော ဧဝါ**ဟမသ္မိ**။

ဧဝံ မဟာသတ္တေန ဓမ္မေ ဒေသိတေ ရာဇာ ဒေဝိံ အာမန္တေသိ “ဒေဝိ တွံ ပုတ္တံ နိဝတ္တေဟီ”တိ။ ဒေဝီပိ ကုမာရဿ ပဗ္ဗဇ္ဇမေဝ ရောစေသိ။ မဟာသတ္တော မာတာပိတရော ဝန္ဒိတွာ “သစေ မယှံ ဒေါသော အတ္ထိ၊ တံ ခမထာ”တိ ခမာပေတွာ မဟာဇနံ အာပုစ္ဆိတွာ ဟိမဝန္တာဘိမုခေါ အဂမာသိ။ ဂတေ စ ပန မဟာသတ္တေ မဟာဇနော ကူဋဇဋိလံ ပေါထေတွာ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေသိ။ ဗောဓိသတ္တောပိ သနာဂရေဟိ အမစ္စပါရိသဇ္ဇာဒီဟိ ရာဇပုရိသေဟိ အဿုမုခေဟိ အနုဗန္ဓိယမာနော တေ နိဝတ္တေသိ။ မနုဿေသု နိဝတ္တေသု မနုဿဝဏ္ဏေနာဂန္တွာ ဒေဝတာဟိ နီတော သတ္တ ပဗ္ဗတရာဇိယော အတိက္ကမိတွာ ဟိမဝန္တေ ဝိဿကမ္မုနာ နိမ္မိတာယ ပဏ္ဏသာလာယ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၂၂။ “သော မံ တတ္ထ ခမာပေသိ၊ မဟာရဇ္ဇံ အဒါသိ မေ။
သောဟံ တမံ ဒါလယိတွာ၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယ”န္တိ။

တတ္ထ **တမံ ဒါလယိတွာ**တိ ကာမာဒီနဝဒဿနဿ ပဋိပက္ခဘူတံ သမ္မောဟတမံ ဝိဓမိတွာ။ **ပဗ္ဗဇိ**န္တိ ဥပါဂစ္ဆိံ။ **အနဂါရိယ**န္တိ ပဗ္ဗဇ္ဇံ။

၁-ခု ၅-၃၃၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

23. Idāni yadatthaṁ tadā taṁ rājissariyaṁ pariccattaṁ, taṁ dassetuṁ "**na me dessan**"ti osānagāthamāha. Tassattho vuttanayova.

Evaṁ pana mahāsatte pabbajite yāva soḷasavassakālā rājakule paricārikavesena devatāyeva naṁ upaṭṭhahiṁsu. So tattha jhānābhiññāyo nibbattetvā brahmalokūpago ahosi. Tadā kuhako Devadatto ahosi, mātā Mahāmāyā[1], Mahārakkhitatāpaso Sāriputtatthero, Somanassakumāro Lokanātho.

Tassa **Yudhañjayacariyāyaṁ**[2] vuttanayeneva dasa pāramiyo niddhāretabbā. Idhāpi nekkhammapāramī atisayavatīti sā eva desanaṁ āruḷhā. Tathā sattavassikakāle eva rājakiccesu samatthatā, tassa tāpasassa kūṭajaṭilabhāvapariggaṇhanaṁ, tena payuttena raññā vadhe āṇatte santāsābhāvo, rañño santikaṁ gantvā nānānayehi tassa sadosataṁ attano ca niraparādhataṁ mahājanassa majjhe pakāsetvā rañño ca paraneyyabuddhitaṁ bālabhāvañca paṭṭhapetvā tena khamāpitepi tassa santike vāsato rajjissariyato ca saṁvegamāpajjitvā nānappakāraṁ yāciyamānenapi hatthagataṁ rajjasiriṁ[3] kheḷapiṇḍaṁ viya chaḍḍetvā katthaci alaggacittena hutvā pabbajanaṁ, pabbajitvā pavivekārāmena hutvā na cirasseva appakasirena jhānābhiññānibbattananti evamādayo mahāsattassa guṇānubhāvā vibhāvetabbāti.

Somanassacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Ayogharacariyāvaṇṇanā

24. Tatiye **ayogharamhi saṁvaḍḍho**ti amanussa-upaddavaparivajjanatthaṁ caturassasālāvasena[4] kate mahati sabba-ayomaye gehe saṁvaḍḍho. **Nāmenāsi Ayogharo**ti ayoghare jātasaṁvaḍḍhabhāveneva "Ayogharakumāro"ti nāmena pākaṭo ahosi.

---

1. Mātāpitaro rājakulāni ahesuṁ (Ka)
2. Khu 4. 408 piṭṭhe.
3. Rājissariyaṁ (Sī)
4. Catusālavasena (Sī, Ka)

၂၃။ ဣဒါနိ ယဒတ္ထံ တဒါ တံ ရာဇိဿရိယံ ပရိစ္စတ္တံ၊ တံ ဒဿေတုံ "**န မေ ဒေဿ**"န္တိ ဩသာနဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော ဝုတ္တနယောဝ။

ဧဝံ ပန မဟာသတ္တေ ပဗ္ဗဇိတေ ယာဝ သောဠသဝဿကာလာ ရာဇကုလေ ပရိစာရိကဝေသေန ဒေဝတာယေဝ နံ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ သော တတ္ထ ဈာနာဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဗြဟ္မလောကူပဂေါ အဟောသိ။ တဒါ ကုဟကော ဒေဝဒတ္တော အဟောသိ၊ မာတာ မဟာမာယာ[၁]၊ မဟာရက္ခိတတာပသော သာရိပုတ္တတ္ထေရော၊ သောမနဿကုမာရော လောကနာထော။

တဿ **ယုဓဉ္စယစရိယာယံ**[၂] ဝုတ္တနယေနေဝ ဒသ ပါရမိယော နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ ဣဓာပိ နေက္ခမ္မပါရမီ အတိသယဝတီတိ သာ ဧဝ ဒေသနံ အာရုဠှာ။ တထာ သတ္တဝဿိကကာလေ ဧဝ ရာဇကိစ္စေသု သမတ္ထတာ၊ တဿ တာပသဿ ကူဋဇဋိလဘာဝပရိဂ္ဂဏှနံ၊ တေန ပယုတ္တေန ရညာ ဝဓေ အာဏတ္တေ သန္တာသာဘာဝေါ၊ ရညော သန္တိကံ ဂန္တွာ နာနာနယေဟိ တဿ သဒေါသတံ အတ္တနော စ နိရပရာဓတံ မဟာဇနဿ မဇ္ဈေ ပကာသေတွာ ရညော စ ပရနေယျဗုဒ္ဓိတံ ဗာလဘာဝဉ္စ ပဋ္ဌပေတွာ တေန ခမာပိတေပိ တဿ သန္တိကေ ဝါသတော ရဇ္ဇိဿရိယတော စ သံဝေဂမာပဇ္ဇိတွာ နာနပ္ပကာရံ ယာစိယမာနေနာပိ ဟတ္ထဂတံ ရဇ္ဇသိရိံ[၃] ခေဠပိဏ္ဍံ ဝိယ ဆဍ္ဍေတွာ ကတ္ထစိ အလဂ္ဂစိတ္တေန ဟုတွာ ပဗ္ဗဇနံ၊ ပဗ္ဗဇိတွာ ပဝိဝေကာရာမေန ဟုတွာ န စိရဿေဝ အပ္ပကသိရေန ဈာနာဘိညာနိဗ္ဗတ္တနန္တိ ဧဝမာဒယော မဟာသတ္တဿ ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

သောမနဿစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-အယောဃရစရိယာဝဏ္ဏနာ

၂၄။ တတိယေ **အယောဃရမှိ သံဝဍ္ဎော**တိ အမနုဿဥပဒ္ဒဝပရိဝဇ္ဇနတ္ထံ စတုရဿသာလဝသေန[၄] ကတေ မဟတိ သဗ္ဗအယောမယေ ဂေဟေ သံဝဍ္ဎော။ **နာမေနာသိ အယောဃရော**တိ အယောဃရေ ဇာတသံဝဍ္ဎဘာဝေနေဝ "အယောဃရကုမာရော"တိ နာမေန ပါကဋော အဟောသိ။

၁-မာတာပိတရော ရာဇကုလာနိ အဟေသုံ (က)
၂-ခု ၄-၄၀၈-ပိဋ္ဌေ။
၃-ရာဇိဿရိယံ (သီ)
၄-စတုသာလဝသေန (သီ၊ က)

25-6. Tadā hi Kāsirañño aggamahesiyā purimattabhāve sapatti “tava jātaṁ jātaṁ pajaṁ khādeyyan”ti patthanaṁ paṭṭhapetvā yakkhiniyoniyaṁ nibbattā okāsaṁ labhitvā tassā vijātakāle dve vāre putte khādi. Tatiyavāre pana bodhisatto tassā kucchiyaṁ paṭisandhiṁ gaṇhi. Rājā “deviyā jātaṁ jātaṁ pajaṁ ekā yakkhinī khādati, kiṁ nu kho kātabban”ti manussehi sammantetvā “amanussā nāma ayogharassa bhāyanti, ayogharaṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti vutte kammāre āṇāpetvā thambhe ādiṁ katvā ayomayeheva sabbagehasambhārehi caturassasālaṁ mahantaṁ ayogharaṁ niṭṭhāpetvā paripakkagabbhaṁ deviṁ tattha vāsesi. Sā tattha dhaññapuññalakkhaṇaṁ puttaṁ vijāyi, “Ayogharakumāro”tvevassa nāmaṁ kariṁsu. Taṁ dhātīnaṁ datvā mahantaṁ ārakkhaṁ saṁvidahitvā rājā deviṁ antepuraṁ ānesi. Yakkhinīpi udakavāraṁ gantvā Vessavaṇassa udakaṁ vahantī jīvitakkhayaṁ pattā.

Mahāsatto ayoghareyeva vaḍḍhitvā viññutaṁ patto tattheva sabbasippāni uggaṇhi. Rājā puttaṁ soḷasavassuddesikaṁ viditvā “rajjamassa dassāmī”ti amacce āṇāpesi “puttaṁ me ānethā”ti. Te “sādhu devā”ti nagaraṁ alaṅkārāpetvā sabbālaṅkāravibhūsitaṁ maṅgalavāraṇaṁ ādāya tattha gantvā kumāraṁ alaṅkaritvā hatthikkhandhe nisīdāpetvā nagaraṁ padakkhiṇaṁ kāretvā rañño dassesuṁ. Mahāsatto rājānaṁ vanditvā aṭṭhāsi. Rājā tassa sarīrasobhaṁ oloketvā balavasinehena taṁ āliṅgitvā “ajjeva me puttaṁ abhisiñcathā”ti amacce āṇāpesi. Mahāsatto pitaraṁ vanditvā “na mayhaṁ rajjena attho, ahaṁ pabbajissāmi, pabbajjaṁ me anujānāthā”ti āha. Tena vuttaṁ **“dukkhena jīvito laddho”**ti-ādi.

Tattha **dukkhenā**ti tāta tava bhātikā dve ekāya yakkhiniyā khāditā, tuyhaṁ pana tato amanussabhayato nivāraṇatthaṁ katena dukkhena mahatā āyāsena **jīvito laddho. Saṁpīḷe patiposito**ti nānāvidhāya amanussarakkhāya sambādhe ayoghare vijāyanakālato paṭṭhāya yāva soḷasavassuppattiyā sambādhe saṁvaḍḍhitoti attho. **Ajjeva putta paṭipajja**, **kevalaṁ vasudhaṁ imaṁ**ti kañcanamālālaṅkatassa setacchattassa heṭṭhā ratanarāsimhi ṭhapetvā tīhi saṅkhehi

၂၅-၆။ တဒါ ဟိ ကာသိရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ ပုရိမတ္တဘာဝေ သပတ္တိ “တဝ ဇာတံ ဇာတံ ပဇံ ခါဒေယျ”န္တိ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပေတွာ ယက္ခိနိယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တာ ဩကာသံ လဘိတွာ တဿာ ဝိဇာတကာလေ ဒွေ ဝါရေ ပုတ္တေ ခါဒိ။ တတိယဝါရေ ပန ဗောဓိသတ္တော တဿာ ကုစ္ဆိယံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ ရာဇာ “ဒေဝိယာ ဇာတံ ဇာတံ ပဇံ ဧကာ ယက္ခိနီ ခါဒတိ၊ ကိံ နု ခေါ ကာတဗ္ဗ”န္တိ မနုဿေဟိ သမ္မန္တေတွာ “အမနုဿာ နာမ အယောဃရဿ ဘာယန္တိ၊ အယောဃရံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဝုတ္တေ ကမ္မာရေ အာဏာပေတွာ ထမ္ဘေ အာဒိံ ကတွာ အယောမယေဟေဝ သဗ္ဗဂေဟသမ္ဘာရေဟိ စတုရဿသာလံ မဟန္တံ အယောဃရံ နိဋ္ဌာပေတွာ ပရိပက္ကဂဗ္ဘံ ဒေဝိံ တတ္ထ ဝါသေသိ။ သာ တတ္ထ ဓညပုညလက္ခဏံ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ၊ “အယောဃရကုမာရော”တွေဝဿ နာမံ ကရိံသု။ တံ ဓာတီနံ ဒတွာ မဟန္တံ အာရက္ခံ သံဝိဒဟိတွာ ရာဇာ ဒေဝိံ အန္တေပုရံ အာနေသိ။ ယက္ခိနီပိ ဥဒကဝါရံ ဂန္တွာ ဝေဿဝဏဿ ဥဒကံ ဝဟန္တီ ဇီဝိတက္ခယံ ပတ္တာ။

မဟာသတ္တော အယောဃရေယေဝ ဝဍ္ဎိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော တတ္ထေဝ သဗ္ဗသိပ္ပါနိ ဥဂ္ဂဏှိ။ ရာဇာ ပုတ္တံ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကံ ဝိဒိတွာ “ရဇ္ဇမဿ ဒဿာမီ”တိ အမစ္စေ အာဏာပေသိ “ပုတ္တံ မေ အာနေထာ”တိ။ တေ “သာဓု ဒေဝါ”တိ နဂရံ အလင်္ကာရာပေတွာ သဗ္ဗာလင်္ကာရဝိဘူသိတံ မင်္ဂလဝါရဏံ အာဒါယ တတ္ထ ဂန္တွာ ကုမာရံ အလင်္ကရိတွာ ဟတ္ထိက္ခန္ဓေ နိသီဒါပေတွာ နဂရံ ပဒက္ခိဏံ ကာရေတွာ ရညော ဒဿေသုံ။ မဟာသတ္တော ရာဇာနံ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌာသိ။ ရာဇာ တဿ သရီရသောဘံ ဩလောကေတွာ ဗလဝသိနေဟေန တံ အာလိင်္ဂိတွာ “အဇ္ဇေဝ မေ ပုတ္တံ အဘိသိဉ္စထာ”တိ အမစ္စေ အာဏာပေသိ။ မဟာသတ္တော ပိတရံ ဝန္ဒိတွာ “န မယှံ ရဇ္ဇေန အတ္ထော၊ အဟံ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇံ မေ အနုဇာနာထာ”တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ **“ဒုက္ခေန ဇီဝိတော လဒ္ဓေါ”**တိအာဒိ။

တတ္ထ **ဒုက္ခေနာ**တိ တာတ တဝ ဘာတိကာ ဒွေ ဧကာယ ယက္ခိနိယာ ခါဒိတာ၊ တုယှံ ပန တတော အမနုဿဘယတော နိဝါရဏတ္ထံ ကတေန ဒုက္ခေန မဟတာ အာယာသေန **ဇီဝိတော လဒ္ဓေါ။ သံပီဠေ ပတိပေါသိတော**တိ နာနာဝိဓာယ အမနုဿရက္ခာယ သမ္ဗာဓေ အယောဃရေ ဝိဇာယနကာလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ သောဠသဝဿုပ္ပတ္တိယာ သမ္ဗာဓေ သံဝဍ္ဎိတောတိ အတ္ထော။ **အဇ္ဇေဝ ပုတ္တ ပဋိပဇ္ဇ၊ ကေဝလံ ဝသုဓံ ဣမ**န္တိ ကဉ္စနမာလာလင်္ကတဿ သေတစ္ဆတ္တဿ ဟေဋ္ဌာ ရတနရာသိမှိ ဌပေတွာ တီဟိ သင်္ခေဟိ

abhisiñciyamāno imaṁ kulasantakaṁ kevalaṁ sakalaṁ samuddapariyantaṁ tatoyeva saha raṭṭhehīti **saraṭṭhakaṁ** saha nigamehi mahāgāmehīti **sanigamaṁ** aparimitena parivārajanena saddhiṁ **sajanaṁ** imaṁ vasudhaṁ mahāpathaviṁ ajjeva putta paṭipajja, rajjaṁ kārehīti attho. **Vanditva khattiyaṁ. Añjaliṁ paggahetvāna, idaṁ vacanamabravin**ti khattiyaṁ Kāsirājānaṁ mama pitaraṁ vanditvā tassa añjaliṁ paṇāmetvā idaṁ vacanaṁ abhāsiṁ.

27. **Ye keci mahiyā sattā**ti imissā mahāpathaviyā ye keci sattā nāma. **Hīnamukkaṭṭhamajjhimā**ti lāmakā ceva uttamā ca, ubhinnaṁ vemajjhe bhavattā majjhimā ca. **Sake gehe**ti sabbe te sake gehe. **Sakañātibhī**ti sakehi ñātīhi sammodamānā vissaṭṭhā anukkaṇṭhitā yathāvibhavaṁ vaḍḍhanti.

28. **Idaṁ loke uttariyan**ti idaṁ pana imasmiṁ loke asadisaṁ, mayhaṁ eva āveṇikaṁ. Kiṁ pana taṁ **saṁpīḷe mama posanan**ti sambādhe mama saṁvaḍḍhanaṁ. Tathā hi **ayogharamhi saṁvaḍḍho, appabhe candasūriye**ti candasūriyānaṁ pabhārahite ayoghare. **Saṁvaḍḍhomhī**ti saṁvaḍḍho amhi.

29. **Pūtikuṇapasampuṇṇā**ti pūtigandhanānappakārakuṇapasampuṇṇā Gūthanirayasadisā **mātu kucchito** jīvitasaṁsaye vattamāne kathaṁ **muccitvā** nikkhamitvā. **Tato ghoratare**ti tatopi gabbhavāsato dāruṇatare, avissaṭṭhavāsena dukkhe. **Pakkhittayoghare**ti pakkhitto ayoghare, bandhanāgāre ṭhapito viya ahosinti dasseti.

30. **Yadihan**ti ettha **yadī**ti nipātamattaṁ. **Tādisan**ti yādisaṁ pubbe vuttaṁ, tādisaṁ paramadāruṇaṁ dukkhaṁ patvā ahaṁ **rajjesu yadi rajjāmi** yadi ramissāmi, evaṁ sante **pāpānaṁ** lāmakānaṁ nihīnapurisānaṁ **uttamo** nihīnatamo **siyaṁ**[1].

31. **Ukkaṇṭhitomhi kāyenā**ti aparimuttagabbhavāsādinā pūtikāyena ukkaṇṭhito nibbinno amhi. **Rajjenamhi anatthiko**ti rajjenapi anatthiko amhi. Yakkhiniyā hatthato muttopi hi nāhaṁ ajarāmaro,

1. Siyā (Sī, Ka)

အဘိသိဉ္စိယမာနော ဣမံ ကုလသန္တကံ ကေဝလံ သကလံ သမုဒ္ဒပရိယန္တံ တတော-ယေဝ သဟ ရဋ္ဌေဟီတိ **သရဋ္ဌကံ** သဟ နိဂမေဟိ မဟာဂါမေဟီတိ **သနိဂမံ** အပရိမိတေန ပရိဝါရဇနေန သဒ္ဓိံ **သဇနံ** ဣမံ ဝသုဓံ မဟာပထဝိံ အဇ္ဇေဝ ပုတ္တ ပဋိပဇ္ဇ၊ ရဇ္ဇံ ကာရေဟီတိ အတ္ထော။ **ဝန္ဒိတွ ခတ္တိယံ။ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေ-တွာန၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိ**န္တိ ခတ္တိယံ ကာသိရာဇာနံ မမ ပိတရံ ဝန္ဒိတွာ တဿ အဉ္ဇလိံ ပဏာမေတွာ ဣဒံ ဝစနံ အဘာသိံ။

၂၇။ **ယေ ကေစိ မဟိယာ သတ္တာ**တိ ဣမိဿာ မဟာပထဝိယာ ယေ ကေစိ သတ္တာ နာမ။ **ဟီနမုက္ကဋ္ဌမဇ္ဈိမာ**တိ လာမကာ စေဝ ဥတ္တမာ စ, ဥဘိန္နံ ဝေမဇ္ဈေ ဘဝတ္တာ မဇ္ဈိမာ စ။ **သကေ ဂေဟေ**တိ သဗ္ဗေ တေ သကေ ဂေဟေ။ **သကဉာတိဘီ**တိ သကေဟိ ဉာတီဟိ သမ္မောဒမာနာ ဝိဿဋ္ဌာ အနုက္ကဏ္ဌိတာ ယထာဝိဘဝံ ဝဍ္ဎန္တိ။

၂၈။ **ဣဒံ လောကေ ဥတ္တရိယ**န္တိ ဣဒံ ပန ဣမသ္မိံ လောကေ အသဒိသံ၊ မယှံ ဧဝ အာဝေဏိကံ။ ကိံ ပန တံ **သံပီဠေ မမ ပေါသန**န္တိ သမ္ဗာဓေ မမ သံဝဍ္ဎနံ။ တထာ ဟိ **အယောဃရမှိ သံဝဍ္ဎော၊ အပ္ပဘေ စန္ဒသူရိယေ**တိ စန္ဒသူရိယာနံ ပဘာရဟိတေ အယောဃရေ။ **သံဝဍ္ဎောမှီ**တိ သံဝဍ္ဎော အမှိ။

၂၉။ **ပူတိကုဏပသမ္ပုဏ္ဏာ**တိ ပူတိဂန္ဓနာနပ္ပကာရကုဏပသမ္ပုဏ္ဏာ ဂူထ-နိရယသဒိသာ **မာတု ကုစ္ဆိတော** ဇီဝိတသံသယေ ဝတ္တမာနေ ကထံ **မုစ္စိတွာ** နိက္ခမိတွာ။ **တတော ဃောရတရေ**တိ တတောပိ ဂဗ္ဘဝါသတော ဒါရုဏတရေ၊ အဝိဿဋ္ဌဝါသေန ဒုက္ခေ။ **ပက္ခိတ္တယောဃရေ**တိ ပက္ခိတ္တော အယောဃရေ၊ ဗန္ဓနာဂါရေ ဌပိတော ဝိယ အဟောသိန္တိ ဒဿေတိ။

၃၀။ **ယဒိဟ**န္တိ ဧတ္ထ **ယဒီ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **တာဒိသ**န္တိ ယာဒိသံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တံ၊ တာဒိသံ ပရမဒါရုဏံ ဒုက္ခံ ပတွာ အဟံ **ရဇ္ဇေသု ယဒိ ရဇ္ဇာမိ** ယဒိ ရမိဿာမိ၊ ဧဝံ သန္တေ **ပါပါနံ** လာမကာနံ နိဟီနပုရိသာနံ **ဥတ္တမော** နိဟီန-တမော **သိယံ**[၁]။

၃၁။ **ဥက္ကဏ္ဌိတောမှိ ကာယေနာ**တိ အပရိမုတ္တဂဗ္ဘဝါသာဒိနာ ပူတိ-ကာယေန ဥက္ကဏ္ဌိတော နိဗ္ဗိန္နော အမှိ။ **ရဇ္ဇေနမှိ အနတ္ထိကော**တိ ရဇ္ဇေနပိ အနတ္ထိကော အမှိ။ ယက္ခိနိယာ ဟတ္ထတော မုတ္တောပိ ဟိ နာဟံ အဇရာမရော၊

၁-သိယာ (သီ၊ က)

kiṁ me rajjena, rajjaṁ hi nāma sabbesaṁ anatthānaṁ sannipātaṭṭhānaṁ, tattha ṭhitakālato paṭṭhāya dunnikkhamaṁ hoti, tasmā taṁ anupagantvā **nibbutiṁ pariyesissaṁ**, **yattha maṁ maccu na maddiye**ti yattha ṭhitaṁ maṁ mahāseno maccurājā na maddiye na otthareyya na abhibhaveyya, taṁ nibbutiṁ amatamahānibbānaṁ pariyesissāmīti.

32. **Evāhaṁ cintayitvānā**ti evaṁ iminā vuttappakārena nānappakāraṁ saṁsāre ādīnavaṁ paccavekkhaṇena nibbāne ānisaṁsadassanena ca yoniso cintetvā. **Viravante mahājane**ti mayā vippayogadukkhāsahanena viravante paridevante mātāpituppamukhe mahante jane. **Nāgova bandhanaṁ chetvā**ti yathā nāma mahābalo hatthināgo dubbalataraṁ rajjubandhanaṁ sukheneva chindati, evameva ñātisaṅgādibhedassa tasmiṁ jane taṇhābandhanassa chindanena bandhanaṁ chetvā kānanasaṅkhātaṁ mahāvanaṁ pabbajjūpagamanavasena **pāvisiṁ.** Osānagāthā vuttatthā eva.

Tattha ca mahāsatto attano pabbajjādhippāyaṁ jānitvā "tāta kiṁkāraṇā pabbajasī"ti raññā vutto "deva ahaṁ mātukucchimhi dasa māse Gūthaniraye viya vasitvā mātu kucchito nikkhanto yakkhiniyā bhayena soḷasavassāni bandhanāgāre vasanto bahi oloketumpi na labhiṁ, Ussadaniraye pakkhitto viya ahosiṁ, yakkhinito muttopi ajarāmaro na homi, maccu nāmesa na sakkā kenaci jinituṁ, bhave ukkaṇṭhitomhi, yāva me byādhijarāmaraṇāni nāgacchanti, tāvadeva pabbajitvā dhammaṁ carissāmi, alaṁ me rajjena, anujānāhi maṁ deva pabbajitun"ti vatvā—

"Yamekarattiṁ paṭhamaṁ, gabbhe vasati māṇavo.
Abbhuṭṭhitova so yāti, sa gacchaṁ na nivattatī"ti[1]—

ādinā catuvīsatiyā gāthāhi pitu dhammaṁ desetvā "mahārāja tumhākaṁ rajjaṁ tumhākameva hotu, na mayhaṁ iminā attho, tumhehi saddhiṁ kathenteyeva byādhijarāmaraṇāni āgaccheyyuṁ, tiṭṭhatha tumhe"ti vatvā ayadāmaṁ chinditvā mattahatthī viya kañcanapañjaraṁ bhinditvā sīhapotako viya kāme pahāya mātāpitaro vanditvā nikkhami. Athassa pitā "ayaṁ nāma kumāro pabbajitukāmo, kimaṅgaṁ panāhaṁ, mamāpi rajjena attho

1. Khu 5. 353 piṭṭhe.

ကိံ မေ ရဇ္ဇေန၊ ရဇ္ဇံ ဟိ နာမ သဗ္ဗေသံ အနတ္ထာနံ သန္နိပါတဋ္ဌာနံ၊ တတ္ထ ဌိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ဒုန္နိက္ခမံ ဟောတိ၊ တသ္မာ တံ အနုပဂန္တွာ **နိဗ္ဗုတိံ ပရိယေသိဿံ၊ ယတ္ထ မံ မစ္စု န မဒ္ဒိယေ**တိ ယတ္ထ ဌိတံ မံ မဟာသေနော မစ္စုရာဇာ န မဒ္ဒိယေ န ဩတ္ထရေယျ န အဘိဘဝေယျ၊ တံ နိဗ္ဗုတိံ အမတမဟာနိဗ္ဗာနံ ပရိယေသိဿာမီတိ။

၃၂။ **ဧဝါဟံ စိန္တယိတွာနာ**တိ ဧဝံ ဣမိနာ ဝုတ္တပ္ပကာရေန နာနပ္ပကာရံ သံသာရေ အာဒီနဝံ ပစ္စဝေက္ခဏေန နိဗ္ဗာနေ အာနိသံသဒဿနေန စ ယောနိသော စိန္တေတွာ။ **ဝိရဝန္တေ မဟာဇနေ**တိ မယာ ဝိပ္ပယောဂဒုက္ခာသဟနေန ဝိရဝန္တေ ပရိဒေဝန္တေ မာတာပိတုပ္ပမုခေ မဟန္တေ ဇနေ။ **နာဂေါဝ ဗန္ဓနံ ဆေတွာ**တိ ယထာ နာမ မဟာဗလော ဟတ္ထိနာဂေါ ဒုဗ္ဗလတရံ ရဇ္ဇုဗန္ဓနံ သုခေနေဝ ဆိန္ဒတိ၊ ဧဝမေဝ ဉာတိသင်္ဂါဒိဘေဒဿ တသ္မိံ ဇနေ တဏှာဗန္ဓနဿ ဆိန္ဒနေန ဗန္ဓနံ ဆေတွာ ကာနနသင်္ခါတံ မဟာဝနံ ပဗ္ဗဇ္ဇူပဂမနဝသေန **ပါဝိသိံ**။ ဩသာနဂါထာ ဝုတ္တတ္ထာ ဧဝ။

တတ္ထ စ မဟာသတ္တော အတ္တနော ပဗ္ဗဇ္ဇာဓိပ္ပါယံ ဇာနိတွာ "တာတ ကိံကာရဏာ ပဗ္ဗဇသီ"တိ ရညာ ဝုတ္တော "ဒေဝ အဟံ မာတုကုစ္ဆိမှိ ဒသ မာသေ ဂူထနိရယေ ဝိယ ဝသိတွာ မာတု ကုစ္ဆိတော နိက္ခန္တော ယက္ခိနိယာ ဘယေန သောဠသဝဿာနိ ဗန္ဓနာဂါရေ ဝသန္တော ဗဟိ ဩလောကေတုမ္ပိ န လဘိံ၊ ဥဿဒနိရယေ ပက္ခိတ္တော ဝိယ အဟောသိံ၊ ယက္ခိနိတော မုတ္တောပိ အဇရာမရော န ဟောမိ၊ မစ္စု နာမေသ န သက္ကာ ကေနစိ ဇိနိတုံ၊ ဘဝေ ဥက္ကဏ္ဌိတောမှိ၊ ယာဝ မေ ဗျာဓိဇရာမရဏာနိ နာဂစ္ဆန္တိ၊ တာဝဒေဝ ပဗ္ဗဇိတွာ ဓမ္မံ စရိဿာမိ၊ အလံ မေ ရဇ္ဇေန၊ အနုဇာနာဟိ မံ ဒေဝ ပဗ္ဗဇိတု"န္တိ ဝတွာ—

"ယမေကရတ္တိံ ပဌမံ၊ ဂဗ္ဘေ ဝသတိ မာဏဝေါ။
အဗ္ဘုဋ္ဌိတောဝ သော ယာတိ၊ သ ဂစ္ဆံ န နိဝတ္တတီ"တိ[၁]—

အာဒိနာ စတုဝီသတိယာ ဂါထာဟိ ပိတု ဓမ္မံ ဒေသေတွာ "မဟာရာဇ တုမှာကံ ရဇ္ဇံ တုမှာကမေဝ ဟောတု၊ န မယှံ ဣမိနာ အတ္ထော၊ တုမှေဟိ သဒ္ဓိံ ကထေန္တေယေဝ ဗျာဓိဇရာမရဏာနိ အာဂစ္ဆေယျုံ၊ တိဋ္ဌထ တုမှေ"တိ ဝတွာ အယဒါမံ ဆိန္ဒိတွာ မတ္တဟတ္ထီ ဝိယ ကဉ္စနပဉ္ဇရံ ဘိန္ဒိတွာ သီဟပေါတကော ဝိယ ကာမေ ပဟာယ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတွာ နိက္ခမိ။ အထဿ ပိတာ "အယံ နာမ ကုမာရော ပဗ္ဗဇိတုကာမော၊ ကိမင်္ဂံ ပနာဟံ၊ မမာပိ ရဇ္ဇေန အတ္ထော

၁-ခု ၅-၃၅၃-ပိဋ္ဌေ။

natthī"ti rajjaṁ pahāya tena saddhiṁ eva nikkhami, tasmiṁ nikkhamante devīpi amaccāpi brāhmaṇagahapatikādayopīti sakalanagaravāsino bhoge chaḍḍetvā nikkhamiṁsu. Samāgamo mahā ahosi, parisā dvādasayojanikā jātā, te ādāya mahāsatto Himavantaṁ pāvisi.

Sakko devarājā tassa nikkhantabhāvaṁ ñatvā Vissakammaṁ pesetvā dvādasayojanāyāmaṁ sattayojanavitthāraṁ assāmapadaṁ kāresi, sabbe ca pabbajitaparikkhāre paṭiyādāpesi. Idha mahāsattassa pabbajjā ca ovādadānañca brahmalokaparāyanatā ca parisāya sammā paṭipatti ca sabbā **Mahāgovindacariyāyaṁ**[1] vuttanayeneva veditabbā. Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṁ, parisā Buddhaparisā, Ayogharapaṇḍito Lokanātho.

Tassa sesapāraminiddhāraṇā ānubhāvavibhāvanā ca heṭṭhā vuttanayeneva veditabbāti.

Ayogharacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Bhisacariyā[2]vaṇṇanā

34. Catutthe **yadā homi, Kāsīnaṁ puravaruttame**ti "Kāsī"ti bahuvacanavasena laddhavohārassa raṭṭhassa nagaravare Bārāṇasiyaṁ yasmiṁ kāle jātasaṁvaḍḍho hutvā vasāmīti attho. **Bhaginī ca bhātaro satta, nibbattā sottiye kule**ti Upakañcanādayo cha ahañcāti bhātaro satta sabbakaniṭṭhā Kañcanadevī nāma bhaginī cāti sabbe mayaṁ aṭṭha janā mantajjhenaniratatāya sottiye uditodite mahati brāhmaṇakule tadā nibbattā jātāti attho.

35. Bodhisatto hi tadā Bārāṇasiyaṁ asītikoṭivibhavassa brāhmaṇamahāsālassa putto hutvā nibbatti, tassa "Kañcanakumāro"ti nāmaṁ kariṁsu. Athassa padasā vicaraṇakāle aparo putto vijāyi, "Upakañcanakumāro"tissa nāmaṁ kariṁsu. Tato paṭṭhāya mahāsattaṁ

---

1. Khu 4. 388 piṭṭhe.
2. Mahākañcanacariyā (Sī)

နတ္ထီ”တိ ရဇ္ဇံ ပဟာယ တေန သဒ္ဓိံ ဧဝ နိက္ခမိ၊ တသ္မိံ နိက္ခမန္တေ ဒေဝီပိ အမစ္စာပိ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာဒယောပီတိ သကလနဂရဝါသိနော ဘောဂေ ဆဍ္ဍေတွာ နိက္ခမိံသု။ သမာဂမော မဟာ အဟောသိ၊ ပရိသာ ဒွါဒသယောဇနိကာ ဇာတာ၊ တေ အာဒါယ မဟာသတ္တော ဟိမဝန္တံ ပါဝိသိ။

သက္ကော ဒေဝရာဇာ တဿ နိက္ခန္တဘာဝံ ဉတွာ ဝိဿကမ္မံ ပေသေတွာ ဒွါဒသယောဇနာယာမံ သတ္တယောဇနဝိတ္ထာရံ အဿမပဒံ ကာရေသိ၊ သဗ္ဗေ စ ပဗ္ဗဇိတပရိက္ခာရေ ပဋိယာဒါပေသိ။ ဣဓ မဟာသတ္တဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာ စ ဩဝါဒဒါနဉ္စ ဗြဟ္မလောကပရာယနတာ စ ပရိသာယ သမ္မာ ပဋိပတ္တိ စ သဗ္ဗာ **မဟာဂောဝိန္ဒစရိယာယံ**[1] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တဒါ မာတာပိတရော မဟာရာဇကုလာနိ အဟေသုံ၊ ပရိသာ ဗုဒ္ဓပရိသာ၊ အယောဃရပဏ္ဍိတော လောကနာထော။

တဿ သေသပါရမိနိဒ္ဓါရဏာ အာနုဘာဝဝိဘာဝနာ စ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

အယောဃရစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ဘိသစရိယာ[2]ဝဏ္ဏနာ

၃၄။ စတုတ္ထေ **ယဒါ ဟောမိ၊ ကာသီနံ ပုရဝရုတ္တမေ**တိ “ကာသီ”တိ ဗဟုဝစနဝသေန လဒ္ဓဝေါဟာရဿ ရဋ္ဌဿ နဂရဝရေ ဗာရာဏသိယံ ယသ္မိံ ကာလေ ဇာတသံဝဍ္ဎော ဟုတွာ ဝသာမီတိ အတ္ထော။ **ဘဂိနီ စ ဘာတရော သတ္တ၊ နိဗ္ဗတ္တာ သောတ္တိယေ ကုလေ**တိ ဥပကဉ္စနာဒယော ဆ အဟဉ္စာတိ ဘာတရော သတ္တ သဗ္ဗကနိဋ္ဌာ ကဉ္စနဒေဝီ နာမ ဘဂိနီ စာတိ သဗ္ဗေ မယံ အဋ္ဌ ဇနာ မန္တဇ္ဈေနနိရတတာယ သောတ္တိယေ ဥဒိတောဒိတေ မဟတိ ဗြာဟ္မဏကုလေ တဒါ နိဗ္ဗတ္တာ ဇာတာတိ အတ္ထော။

၃၅။ ဗောဓိသတ္တော ဟိ တဒါ ဗာရာဏသိယံ အသီတိကောဋိဝိဘဝဿ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ “ကဉ္စနကုမာရော”တိ နာမံ ကရိံသု။ အထဿ ပဒသာ ဝိစရဏကာလေ အပရော ပုတ္တော ဝိဇာယိ၊ “ဥပကဉ္စနကုမာရော”တိဿ နာမံ ကရိံသု။ တတော ပဋ္ဌာယ မဟာသတ္တံ

၁-ခု ၄-၃၈၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-မဟာကဉ္စနစရိယာ (သီ)

“Mahākañcanakumāro”ti samudācaranti. Evaṁ paṭipāṭiyā satta puttā ahesuṁ. Sabbakaniṭṭhā pana ekā dhītā, tassā “Kañcanadevī”ti nāmaṁ kariṁsu. Mahāsatto vayappatto Takkasilaṁ gantvā sabbasippāni uggahetvā paccāgañchi.

Atha naṁ mātāpitaro gharāvāsena bandhitukāmā “attano samānajātikulato te dārikaṁ ānessāmā”ti vadiṁsu. So “amma tāta na mayhaṁ gharāvāsena attho, mayhañhi sabbo lokasannivāso āditto viya sappaṭibhayo, bandhanāgāraṁ viya palibuddhanaṁ, ukkārabhūmi viya jiguccho hutvā upaṭṭhāti, na me cittaṁ kāmesu rajjati, aññe vo puttā atthi, te gharāvāsena nimantethā”ti vatvā punappunaṁ yācitopi sahāyehi yācāpitopi na icchi, atha naṁ sahāyā “samma kiṁ pana tvaṁ patthayanto kāme paribhuñjituṁ na icchasī”ti pucchiṁsu. So tesaṁ attano nekkhammajjhāsayaṁ ārocesi. Tena vuttaṁ **“etesaṁ pubbajo āsin”**ti-ādi.

Tattha **etesaṁ pubbajo āsin**ti etesaṁ Upakañcanakādīnaṁ sattannaṁ jeṭṭhabhātiko ahaṁ tadā ahosiṁ. **Hirīsukkamupāgato**ti sukkavipākattā santānassa visodhanato ca sukkaṁ pāpajigucchanalakkhaṇaṁ hiriṁ bhusaṁ āgato, ativiya pāpaṁ jigucchanto āsinti attho. **Bhavaṁ disvāna bhayato**, **nekkhammābhirato ahan**ti kāmabhavādīnaṁ vasena sabbaṁ bhavaṁ pakkhandituṁ āgacchantaṁ caṇḍahatthiṁ viya hiṁsituṁ āgacchantaṁ ukkhittāsikaṁ vadhakaṁ viya sīhaṁ viya yakkhaṁ viya rakkhasaṁ viya ghoravisaṁ viya āsivisaṁ viya ādittaṁ aṅgāraṁ viya sappaṭibhayaṁ bhayānakabhāvato passitvā tato muccanatthañca pabbajjābhirato pabbajitvā “kathaṁ nu kho dhammacariyaṁ sammāpaṭipattiṁ pūreyyaṁ, jhānasamāpattiyo ca nibbatteyyan”ti pabbajjākusaladhammapaṭhamajjhānādi-abhirato tadā ahaṁ āsinti attho.

36. **Pahitā**ti mātāpitūhi pesitā. **Ekamānasā**ti samānajjhāsayā pubbe mayā ekacchandā manāpacārino mātāpitūhi pahitattā pana mama paṭikkūlaṁ amanāpaṁ vadantā. **Kāmehi maṁ nimantentī**ti mahāpitūhi vā ekamānasā kāmehi maṁ nimantenti. **Kulavaṁsaṁ dhārehī**ti gharāvāsaṁ saṇṭhapento attano kulavaṁsaṁ dhārehi patiṭṭhapehīti kāmehi maṁ nimantesunti attho.

“မဟာကဉ္စနကုမာရော”တိ သမုဒါစရန္တိ။ ဧဝံ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ ပုတ္တာ အဟေသုံ။ သဗ္ဗကနိဋ္ဌာ ပန ဧကာ ဓီတာ၊ တဿာ “ကဉ္စနဒေဝီ”တိ နာမံ ကရိံသု။ မဟာသတ္တော ဝယပ္ပတ္တော တက္ကသိလံ ဂန္တွာ သဗ္ဗသိပ္ပါနိ ဥဂ္ဂဟေတွာ ပစ္စာဂဉ္ဆိ။

အထ နံ မာတာပိတရော ဃရာဝါသေန ဗန္ဓိတုကာမာ “အတ္တနော သမာနဇာတိကုလတော တေ ဒါရိကံ အာနေဿာမာ”တိ ဝဒိံသု။ သော “အမ္မ တာတ န မယှံ ဃရာဝါသေန အတ္ထော၊ မယှဉှိ သဗ္ဗော လောကသန္နိဝါသော အာဒိတ္တော ဝိယ သပ္ပဋိဘယော၊ ဗန္ဓနာဂါရံ ဝိယ ပလိဗုဒ္ဓနံ၊ ဥက္ကာရဘူမိ ဝိယ ဇိဂုစ္ဆော ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ၊ န မေ စိတ္တံ ကာမေသု ရဇ္ဇတိ၊ အညေ ဝေါ ပုတ္တာ အတ္ထိ၊ တေ ဃရာဝါသေန နိမန္တေထာ”တိ ဝတွာ ပုနပ္ပုနံ ယာစိတောပိ သဟာယေဟိ ယာစာပိတောပိ န ဣစ္ဆိ၊ အထ နံ သဟာယာ “သမ္မ ကိံ ပန တွံ ပတ္ထယန္တော ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ န ဣစ္ဆသီ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ သော တေသံ အတ္တနော နေက္ခမ္မဇ္ဈာသယံ အာရောစေသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**ဧတေသံ ပုဗ္ဗဇော အာသိ**”န္တိအာဒိ။

တတ္ထ **ဧတေသံ ပုဗ္ဗဇော အာသိ**န္တိ ဧတေသံ ဥပကဉ္စနကာဒီနံ သတ္တန္နံ ဇေဋ္ဌဘာတိကော အဟံ တဒါ အဟောသိံ။ **ဟိရီသုက္ကမုပါဂတော**တိ သုက္ကဝိပါကတ္တာ သန္တာနဿ ဝိသောဓနတော စ သုက္ကံ ပါပဇိဂုစ္ဆနလက္ခဏံ ဟိရိံ ဘုသံ အာဂတော၊ အတိဝိယ ပါပံ ဇိဂုစ္ဆန္တော အာသိန္တိ အတ္ထော။ **ဘဝံ ဒိသွာန ဘယတော၊ နေက္ခမ္မာဘိရတော အဟ**န္တိ ကာမဘဝါဒီနံ ဝသေန သဗ္ဗံ ဘဝံ ပက္ခန္ဒိတုံ အာဂစ္ဆန္တံ စဏ္ဍဟတ္ထိံ ဝိယ ဟိံသိတုံ အာဂစ္ဆန္တံ ဥက္ခိတ္တာသိကံ ဝဓကံ ဝိယ သီဟံ ဝိယ ယက္ခံ ဝိယ ရက္ခသံ ဝိယ ဃောရဝိသံ ဝိယ အာသိဝိသံ ဝိယ အာဒိတ္တံ အင်္ဂါရံ ဝိယ သပ္ပဋိဘယံ ဘယာနကဘာဝတော ပဿိတွာ တတော မုစ္စနတ္ထဉ္စ ပဗ္ဗဇ္ဇာဘိရတော ပဗ္ဗဇိတွာ “ကထံ နု ခေါ ဓမ္မစရိယံ သမ္မာပဋိပတ္တိံ ပူရေယျံ၊ ဈာနသမာပတ္တိယော စ နိဗ္ဗတ္တေယျ”န္တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာကုသလဓမ္မပဌမဇ္ဈာနာဒိအဘိရတော တဒါ အဟံ အာသိန္တိ အတ္ထော။

၃၆။ **ပဟိတာ**တိ မာတာပိတူဟိ ပေသိတာ။ **ဧကမာနသာ**တိ သမာနဇ္ဈာသယာ ပုဗ္ဗေ မယာ ဧကစ္ဆန္ဒာ မနာပစာရိနော မာတာပိတူဟိ ပဟိတတ္တာ ပန မမ ပဋိက္ကူလံ အမနာပံ ဝဒန္တာ။ **ကာမေဟိ မံ နိမန္တေန္တီ**တိ မဟာပိတူဟိ ဝါ ဧကမာနသာ ကာမေဟိ မံ နိမန္တေန္တိ။ **ကုလဝံသံ ဓာရေဟီ**တိ ဃရာဝါသံ သဏ္ဌပေန္တော အတ္တနော ကုလဝံသံ ဓာရေဟိ ပတိဋ္ဌပေဟီတိ ကာမေဟိ မံ နိမန္တေသုန္တိ အတ္ထော။

37. **Yaṁ tesaṁ vacanaṁ vuttan**ti tesaṁ mama piyasahāyānaṁ yaṁ vacanaṁ vuttaṁ. **Gihidhamme sukhāvahan**ti gihibhāve sati gahaṭṭhabhāve ṭhitassa purisassa ñāyānugatattā diṭṭhadhammikassa samparāyikassa ca sukhassa āvahanato sukhāvahaṁ. **Taṁ me ahosi kaṭhinan**ti taṁ tesaṁ mayhaṁ sahāyānaṁ mātāpitūnañca vacanaṁ ekanteneva nekkhammābhiratattā amanāpabhāvena me kaṭhinaṁ pharusaṁ divasaṁ santattaphālasadisaṁ ubhopi kaṇṇe jhāpentaṁ viya ahosi.

38. **Te maṁ tadā ukkhipantan**ti te mayhaṁ sahāyā mātāpitūhi attano ca upanimantanavasena anekavāraṁ upanīyamāne kāme uddhamuddhaṁ khipantaṁ chaḍḍentaṁ paṭikkhipantaṁ maṁ **pucchiṁsu. Patthitaṁ mamā**ti ito visuddhataraṁ kiṁ nu kho iminā patthitanti mayā abhipatthitaṁ mama taṁ patthanaṁ pucchiṁsu "kiṁ tvaṁ patthayase samma, yadi kāme na bhuñjasī"ti.

39. **Atthakāmo**ti attano atthakāmo, pāpabhīrūti attho. "Attakāmo"tipi Pāḷi. **Hitesinan**ti mayhaṁ hitesīnaṁ piyasahāyānaṁ. Keci "atthakāmahitesinan"ti paṭhanti, taṁ na sundaraṁ.

40. **Pitu mātu ca sāvayun**ti te mayhaṁ sahāyā anivattanīyaṁ mama pabbajjāchandaṁ viditvā pabbajitukāmatādīpakaṁ mayhaṁ vacanaṁ pitu mātu ca sāvesuṁ. "Yagghe ammatātā jānātha, ekanteneva Mahākañcanakumāro pabbajissati, na so sakkā kenaci upāyena kāmesu upanetun"ti[1] avocuṁ. **Mātāpitā evamāhū**ti tadā mayhaṁ mātāpitaro mama sahāyehi vuttaṁ mama vacanaṁ sutvā evamāhaṁsu "sabbeva pabbajāma bho"ti, yadi Mahākañcanakumārassa nekkhammaṁ abhirucitaṁ, yaṁ tassa abhirucitaṁ, tadamhākampi abhirucitameva, tasmā **sabbeva pabbajāma bho**ti. "Bho"ti tesaṁ brāhmaṇānaṁ ālapanaṁ. "Pabbajāma kho"tipi pāṭho, pabbajāma evāti attho. Mahāsattassa hi pabbajjāchandaṁ viditvā Upakañcanādayo cha bhātaro bhaginī ca Kañcanadevī pabbajitukāmāva ahesuṁ, tena tepi mātāpitūhi gharāvāsena nimantiyamānā na icchiṁsuyeva. Tasmā evamāhaṁsu "sabbeva pabbajāma bho"ti.

1. Patāretunti (Sī)

၃၇။ **ယံ တေသံ ဝစနံ ဝုတ္တ**န္တိ တေသံ မမ ပိယသဟာယာနံ ယံ ဝစနံ ဝုတ္တံ။ **ဂိဟိဓမ္မေ သုခါဝဟ**န္တိ ဂိဟိဘာဝေ သတိ ဂဟဋ္ဌဘာဝေ ဌိတဿ ပုရိသဿ ဉာယာနုဂတတ္တာ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကဿ သမ္ပရာယိကဿ စ သုခဿ အာဝဟနတော သုခါဝဟံ။ **တံ မေ အဟောသိ ကဌိန**န္တိ တံ တေသံ မယှံ သဟာယာနံ မာတာပိတူနဉ္စ ဝစနံ ဧကန္တေနေဝ နေက္ခမ္မာဘိရတတ္တာ အမနာပဘာဝေန မေ ကဌိနံ ဖရုသံ ဒိဝသံ သန္တတ္တဖာလသဒိသံ ဥဘောပိ ကဏ္ဏေ ဈာပေန္တံ ဝိယ အဟောသိ။

၃၈။ **တေ မံ တဒါ ဥက္ခိပန္တ**န္တိ တေ မယှံ သဟာယာ မာတာပိတူဟိ အတ္တနော စ ဥပနိမန္တနဝသေန အနေကဝါရံ ဥပနီယမာနေ ကာမေ ဥဒ္ဒမုဒ္ဒံ ခိပန္တံ ဆဍ္ဍေန္တံ ပဋိက္ခိပန္တံ မံ **ပုစ္ဆိံသု။ ပတ္ထိတံ မမာ**တိ ဣတော ဝိသုဒ္ဓတရံ ကိံ နု ခေါ ဣမိနာ ပတ္ထိတန္တိ မယာ အဘိပတ္ထိတံ မမ တံ ပတ္ထနံ ပုစ္ဆိံသု "ကိံ တွံ ပတ္ထယသေ သမ္မ၊ ယဒိ ကာမေ န ဘုဉ္ဇသီ"တိ။

၃၉။ **အတ္ထကာမော**တိ အတ္တနော အတ္ထကာမော၊ ပါပဘီရူတိ အတ္ထော။ "အတ္တကာမော"တိပိ ပါဠိ။ **ဟိတေသိန**န္တိ မယှံ ဟိတေသီနံ ပိယသဟာယာနံ။ ကေစိ "အတ္ထကာမဟိတေသိန"န္တိ ပဌန္တိ၊ တံ န သုန္ဒရံ။

၄၀။ **ပိတု မာတု စ သာဝယု**န္တိ တေ မယှံ သဟာယာ အနိဝတ္တနီယံ မမ ပဗ္ဗဇ္ဇာဆန္ဒံ ဝိဒိတွာ ပဗ္ဗဇိတုကာမတာဒီပကံ မယှံ ဝစနံ ပိတု မာတု စ သာဝေသုံ။ "ယဂ္ဃေ အမ္မတာတာ ဇာနာထ၊ ဧကန္တေနေဝ မဟာကဉ္စနကုမာရော ပဗ္ဗဇိဿတိ၊ န သော သက္ကာ ကေနစိ ဥပါယေန ကာမေသု ဥပနေတု"န္တိ[1] အဝေါစုံ။ **မာတာပိတာ ဧဝမာဟူ**တိ တဒါ မယှံ မာတာပိတရော မမ သဟာယေဟိ ဝုတ္တံ မမ ဝစနံ သုတွာ ဧဝမာဟံသု "သဗ္ဗေဝ ပဗ္ဗဇာမ ဘော"တိ၊ ယဒိ မဟာကဉ္စနကုမာရဿ နေက္ခမ္မံ အဘိရုစိတံ၊ ယံ တဿ အဘိရုစိတံ၊ တဒမှာကမ္ပိ အဘိရုစိတမေဝ၊ တသ္မာ **သဗ္ဗေဝ ပဗ္ဗဇာမ ဘော**တိ။ "ဘော"တိ တေသံ ဗြာဟ္မဏာနံ အာလပနံ။ "ပဗ္ဗဇာမ ခေါ"တိပိ ပါဌော၊ ပဗ္ဗဇာမ ဧဝါတိ အတ္ထော။ မဟာသတ္တဿ ဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇာဆန္ဒံ ဝိဒိတွာ ဥပကဉ္စနာဒယော ဆ ဘာတရော ဘဂိနီ စ ကဉ္စနဒေဝီ ပဗ္ဗဇိတုကာမာဝ အဟေသုံ၊ တေန တေပိ မာတာပိတူဟိ ဃရာဝါသေန နိမန္တိယမာနာ န ဣစ္ဆိံသုယေဝ။ တသ္မာ ဧဝမာဟံသု "သဗ္ဗေဝ ပဗ္ဗဇာမ ဘော"တိ။

၁-ပတာရေတုန္တိ (သီ)

Evañca pana vatvā mahāsattaṁ mātāpitaro pakkositvā attanopi adhippāyaṁ tassa ācikkhitvā “tāta yadi pabbajitukāmosi, asītikoṭidhanaṁ tava santakaṁ yathāsukhaṁ vissajjehī”ti āhaṁsu. Atha naṁ mahāpuriso kapaṇaddhikādīnaṁ vissajjetvā mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā Himavantaṁ pāvisi. Tena saddhiṁ mātāpitaro cha bhātaro ca bhaginī ca eko dāso ekā dāsī eko ca sahāyo gharāvāsaṁ pahāya agamaṁsu. Tena vuttaṁ—

41. “Ubho mātā pitā mayhaṁ, bhaginī ca satta bhātaro.
Amitadhanaṁ chaḍḍayitvā, pavisimhā mahāvanan”ti.

Jātakaṭṭhakathāyaṁ[1] pana “mātāpitūsu kālaṁkatesu tesaṁ kattabbakiccaṁ katvā mahāsatto mahābhinikkhamanaṁ nikkhamī”ti vuttaṁ.

Evaṁ Himavantaṁ pavisitvā ca te bodhisattappamukhā ekaṁ padumasaraṁ nissāya ramaṇīye bhūmibhāge assamaṁ katvā pabbajitvā vanamūlaphalāhārā yāpayiṁsu. Tesu Upakañcanādayo aṭṭha janā vārena phalāphalaṁ āharitvā ekasmiṁ pāsāṇaphalake attano itaresañca koṭṭhāse katvā ghaṇṭisaññaṁ datvā attano koṭṭhāsaṁ ādāya vasanaṭṭhānaṁ pavisanti. Sesāpi ghaṇṭisaññāya paṇṇasālato nikkhamitvā attano attano pāpuṇanakoṭṭhāsaṁ ādāya vasanaṭṭhānaṁ gantvā paribhuñjitvā samaṇadhammaṁ karonti.

Aparabhāge bhisāni āharitvā tatheva khādanti. Tattha te[2] ghoratapā paramadhitindriyā[3] kasiṇaparikammaṁ karontā vihariṁsu. Atha nesaṁ sīlatejena Sakkassa bhavanaṁ kampi. Sakko taṁ kāraṇaṁ ñatvā “ime isayo vīmaṁsissāmī”ti attano ānubhāvena mahāsattassa koṭṭhāse tayo divase antaradhāpesi. Mahāsatto paṭhamadivase koṭṭhāsaṁ adisvā “mama koṭṭhāso pamuṭṭho bhavissatī”ti cintesi. Dutiyadivase “mama dosena bhavitabbaṁ, paṇāmanavasena mama koṭṭhāsaṁ na ṭhapitaṁ maññe”ti cintesi. Tatiyadivase “taṁ kāraṇaṁ sutvā khamāpessāmī”ti sāyanhasamaye ghaṇṭisaññaṁ datvā tāya saññāya sabbesu sannipatitesu tamatthaṁ ārocetvā tīsupi

1. Jātaka-Ṭṭha 4. 305 piṭṭhe. 2. Tathā (Sī) 3. Parivāritindriyā (Sī)

ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ မဟာသတ္တံ မာတာပိတရော ပက္ကောသိတွာ အတ္တနောပိ အဓိပ္ပါယံ တဿ အာစိက္ခိတွာ “တာတ ယဒိ ပဗ္ဗဇိတုကာမောသိ၊ အသီတိကောဋိဓနံ တဝ သန္တကံ ယထာသုခံ ဝိဿဇ္ဇေဟီ”တိ အာဟံသု။ အထ နံ မဟာပုရိသော ကပဏဒ္ဓိကာဒီနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ ဟိမဝန္တံ ပါဝိသိ။ တေန သဒ္ဓိံ မာတာပိတရော ဆ ဘာတရော စ ဘဂိနီ စ ဧကော ဒါသော ဧကာ ဒါသီ ဧကော စ သဟာယော ဃရာဝါသံ ပဟာယ အဂမံသု။ တေန ဝုတ္တံ—

၄၁။ “ဥဘော မာတာ ပိတာ မယှံ၊ ဘဂိနီ စ သတ္တ ဘာတရော။
အမိတဓနံ ဆဍ္ဍယိတွာ၊ ပဝိသိမှာ မဟာဝန”န္တိ။

ဇာတကဋ္ဌကထာယံ[၁] ပန “မာတာပိတူသု ကာလံကတေသု တေသံ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ ကတွာ မဟာသတ္တော မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမီ”တိ ဝုတ္တံ။

ဧဝံ ဟိမဝန္တံ ပဝိသိတွာ စ တေ ဗောဓိသတ္တပ္ပမုခါ ဧကံ ပဒုမသရံ နိဿာယ ရမဏီယေ ဘူမိဘာဂေ အဿမံ ကတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝနမူလဖလာဟာရာ ယာပယိံသု။ တေသု ဥပကဉ္စနာဒယော အဋ္ဌ ဇနာ ဝါရေန ဖလာဖလံ အာဟရိတွာ ဧကသ္မိံ ပါသာဏဖလကေ အတ္တနော ဣတရေသဉ္စ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ ဃဏ္ဋိသညံ ဒတွာ အတ္တနော ကောဋ္ဌာသံ အာဒါယ ဝသနဋ္ဌာနံ ပဝိသန္တိ။ သေသာပိ ဃဏ္ဋိသညာယ ပဏ္ဏသာလတော နိက္ခမိတွာ အတ္တနော အတ္တနော ပါပုဏနကောဋ္ဌာသံ အာဒါယ ဝသနဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တိ။

အပရဘာဂေ ဘိသာနိ အာဟရိတွာ တထေဝ ခါဒန္တိ။ တတ္ထ တေ[၂] ဃောရတပါ ပရမဓိတိန္ဒြိယာ[၃] ကသိဏပရိကမ္မံ ကရောန္တာ ဝိဟရိံသု။ အထ နေသံ သီလတေဇေန သက္ကဿ ဘဝနံ ကမ္ပိ။ သက္ကော တံ ကာရဏံ ဉတွာ “ဣမေ ဣသယော ဝီမံသိဿာမီ”တိ အတ္တနော အာနုဘာဝေန မဟာသတ္တဿ ကောဋ္ဌာသေ တယော ဒိဝသေ အန္တရဓာပေသိ။ မဟာသတ္တော ပဌမဒိဝသေ ကောဋ္ဌာသံ အဒိသွာ “မမ ကောဋ္ဌာသော ပမုဋ္ဌော ဘဝိဿတီ”တိ စိန္တေသိ။ ဒုတိယဒိဝသေ “မမ ဒေါသေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ပဏာမနဝသေန မမ ကောဋ္ဌာသံ န ဌပိတံ မညေ”တိ စိန္တေသိ။ တတိယဒိဝသေ “တံ ကာရဏံ သုတွာ ခမာပေဿာမီ”တိ သာယနှသမယေ ဃဏ္ဋိသညံ ဒတွာ တာယ သညာယ သဗ္ဗေသု သန္နိပတိတေသု တမတ္ထံ အာရောစေတွာ တီသုပိ

၁-ဇာတက-ဋ္ဌ ၄-၃၀၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တထာ (သီ) ၃-ပရိဝါရိတိန္ဒြိယာ (သီ)

divasesu tehi jeṭṭhakoṭṭhāsassa ṭhapitabhāvaṁ sutvā “tumhehi mayhaṁ koṭṭhāso ṭhapito, mayā pana na laddho, kiṁ nu kho kāraṇan”ti āha. Taṁ sutvā sabbeva saṁvegappattā ahesuṁ.

Tasmiṁ assame rukkhadevatāpi attano bhavanato otaritvā tesaṁ santike nisīdi. Manussānaṁ hatthato palāyitvā araññaṁ paviṭṭho eko vāraṇo ahituṇḍikahatthato palāyitvā mutto sappakīḷāpanako eko vānaro ca tehi isīhi kataparicayā tadā tesaṁ santikaṁ gantvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu. Sakkopi “isigaṇaṁ pariggaṇhissāmī”ti adissamānakāyo tattheva aṭṭhāsi. Tasmiñca khaṇe bodhisattassa kaniṭṭho Upakañcanatāpaso uṭṭhāya bodhisattaṁ vanditvā sesānaṁ apacitiṁ dassetvā “ahaṁ saññaṁ paṭṭhapetvā[1] attānaññeva sodhetuṁ labhāmī”ti pucchitvā “āma labhasī”ti vutte isigaṇamajjhe ṭhatvā sapathaṁ karonto—

“Assaṁ gavaṁ rajataṁ jātarūpaṁ,
Bhariyaṁ ca so idha labhataṁ manāpaṁ.
Puttehi dārehi samaṅgi hotu,
Bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsī”ti[2]—

imaṁ gāthaṁ abhāsi. Imaṁ hi so “yattakāni piyavatthūni honti, tehi vippayoge tattakāni dukkhāni uppajjantī”ti vatthukāme garahanto āha.

Taṁ sutvā isigaṇo “mārisa mā kathaya, atibhāriyo te sapatho”ti kaṇṇe pidahi. Bodhisattopi “atibhāriyo te sapatho, na tvaṁ tāta gaṇhasi, tava pattāsane nisīdā”ti āha. Sesāpi sapathaṁ karontā yathākkamaṁ—

“Mālaṁ ca so kāsikacandanaṁ ca,
Dhāretu putta’ssa bahū bhavantu.
Kāmesu tibbaṁ kurutaṁ apekkhaṁ,
Bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.

---

1. Aññaṁ apaṭṭhapetvā (Ka)   2. Khu 5. 285 piṭṭhe.

ဒိဝသေသု တေဟိ ဇေဋ္ဌကောဋ္ဌာသဿ ဌပိတဘာဝံ သုတွာ “တုမှေဟိ မယှံ ကောဋ္ဌာသော ဌပိတော၊ မယာ ပန န လဒ္ဓေါ၊ ကိံ နု ခေါ ကာရဏ”န္တိ အာဟ။ တံ သုတွာ သဗ္ဗေဝ သံဝေဂပ္ပတ္တာ အဟေသုံ။

တသ္မိံ အဿမေ ရုက္ခဒေဝတာပိ အတ္တနော ဘဝနတော ဩတရိတွာ တေသံ သန္တိကေ နိသီဒိ။ မနုဿာနံ ဟတ္ထတော ပလာယိတွာ အရညံ ပဝိဋ္ဌော ဧကော ဝါရဏော အဟိတုဏ္ဍိကဟတ္ထတော ပလာယိတွာ မုတ္တော သပ္ပကီဠာပနကော ဧကော ဝါနရော စ တေဟိ ဣသီဟိ ကတပရိစယာ တဒါ တေသံ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌံသု။ သက္ကောပိ “ဣသိဂဏံ ပရိဂ္ဂဏှိဿာမီ”တိ အဒိဿမာနကာယော တတ္ထေဝ အဋ္ဌာသိ။ တသ္မိဉ္စ ခဏေ ဗောဓိသတ္တဿ ကနိဋ္ဌော ဥပကဉ္စနတာပသော ဥဋ္ဌာယ ဗောဓိသတ္တံ ဝန္ဒိတွာ သေသာနံ အပစိတိံ ဒဿေတွာ “အဟံ သညံ ပဋ္ဌပေတွာ[1] အတ္တာနညေဝ သောဓေတုံ လဘာမီ”တိ ပုစ္ဆိတွာ “အာမ လဘာသီ”တိ ဝုတ္တေ ဣသိဂဏမဇ္ဈေ ဌတွာ သပထံ ကရောန္တော—

“အဿံ ဂဝံ ရဇတံ ဇာတရူပံ၊
ဘရိယံ စ သော ဣဓ လဘတံ မနာပံ။
ပုတ္တေဟိ ဒါရေဟိ သမင်္ဂီ ဟောတု၊
ဘိသာနိ တေ ဗြာဟ္မဏ ယော အဟာသီ”တိ[2]—

ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ။ ဣမံ ဟိ သော “ယတ္တကာနိ ပိယဝတ္ထူနိ ဟောန္တိ၊ တေဟိ ဝိပ္ပယောဂေ တတ္တကာနိ ဒုက္ခာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ”တိ ဝတ္ထုကာမေ ဂရဟန္တော အာဟ။

တံ သုတွာ ဣသိဂဏော “မာရိသ မာ ကထယ၊ အတိဘာရိယော တေ သပထော”တိ ကဏ္ဏေ ပိဒဟိ။ ဗောဓိသတ္တောပိ “အတိဘာရိယော တေ သပထော၊ န တွံ တာတ ဂဏှာသိ၊ တဝ ပတ္တာသနေ နိသီဒါ”တိ အာဟ။ သေသာပိ သပထံ ကရောန္တာ ယထာက္ကမံ—

“မာလံ စ သော ကာသိကစန္ဒနံ စ၊
ဓာရေတု ပုတ္တ’ဿ ဗဟူ ဘဝန္တု။
ကာမေသု တိဗ္ဗံ ကုရုတံ အပေက္ခံ၊
ဘိသာနိ တေ ဗြာဟ္မဏ ယော အဟာသိ။

၁-အညံ အပဋ္ဌပေတွာ (က)   ၂-ခု ၅-၂၀၅-ပိဋ္ဌေ။

Pahūtadhañño kasimā yasassī,
Putte gihī dhanimā sabbakāme.
Vayaṁ apassaṁ gharamāvasātu,
Bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.

So khattiyo hotu pasayhakārī,
Rājābhirājā balavā yasassī.
Sacāturantaṁ mahi'māvasātu,
Bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.

So brāhmaṇo hotu avītarāgo,
Muhuttanakkhattapathesu yutto.
Pūjetu naṁ raṭṭhapatī yasassī,
Bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.

Ajjhāyakaṁ sabbasamantavedaṁ[1],
Tapassinaṁ maññatu sabbaloko.
Pūjentu naṁ jānapadā samecca,
Bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.

Catussadaṁ gāmavaraṁ samiddhaṁ,
Dinnaṁ hi so bhuñjatu vāsavena.
Avītarāgo maraṇaṁ upetu,
Bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.

So gāmaṇī hotu sahāyamajjhe,
Naccehi gītehi pamodamāno.
So rājato byasanamā'lattha kiñci,
Bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.

Taṁ ekarājā pathaviṁ vijetvā,
Itthīsahassassa ṭhapetu agge.
Sīmantinīnaṁ pavarā bhavātu,
Bhisāni te brāhmaṇa yā ahāsi.

1. Sabbasamattavedaṁ (Sī, Ka)

ပဟူတဓညော ကသိမာ ယသဿီ၊
ပုတ္တေ ဂိဟီ ဓနိမာ သဗ္ဗကာမေ။
ဝယံ အပဿံ ဃရမာဝသာတု၊
ဘိသာနိ တေ ဗြာဟ္မဏ ယော အဟာသိ။

သော ခတ္တိယော ဟောတု ပသယှကာရီ၊
ရာဇာဘိရာဇာ ဗလဝါ ယသဿီ။
သစာတုရန္တံ မဟိ’မာဝသာတု၊
ဘိသာနိ တေ ဗြာဟ္မဏ ယော အဟာသိ။

သော ဗြာဟ္မဏော ဟောတု အဝီတရာဂေါ၊
မုဟုတ္တနက္ခတ္တပထေသု ယုတ္တော။
ပူဇေတု နံ ရဋ္ဌပတီ ယသဿီ၊
ဘိသာနိ တေ ဗြာဟ္မဏ ယော အဟာသိ။

အဇ္ဈာယကံ သဗ္ဗသမန္တဝေဒံ[၁]၊
တပဿိနံ မညတု သဗ္ဗလောကော။
ပူဇေန္တု နံ ဇာနပဒါ သမေစ္စ၊
ဘိသာနိ တေ ဗြာဟ္မဏ ယော အဟာသိ။

စတုဿဒံ ဂါမဝရံ သမိဒ္ဓံ၊
ဒိန္နံ ဟိ သော ဘုဉ္ဇတု ဝါသဝေန။
အဝီတရာဂေါ မရဏံ ဥပေတု၊
ဘိသာနိ တေ ဗြာဟ္မဏ ယော အဟာသိ။

သော ဂါမဏီ ဟောတု သဟာယမဇ္ဈေ၊
နစ္စေဟိ ဂီတေဟိ ပမောဒမာနော။
သော ရာဇတော ဗျသနမာ’လတ္ထ ကိဉ္စိ၊
ဘိသာနိ တေ ဗြာဟ္မဏ ယော အဟာသိ။

တံ ဧကရာဇာ ပထဝိံ ဝိဇေတွာ၊
ဣတ္ထီသဟဿဿ ဌပေတု အဂ္ဂေ။
သီမန္တိနီနံ ပဝရာ ဘဝါတု၊
ဘိသာနိ တေ ဗြာဟ္မဏ ယာ အဟာသိ။

၁-သဗ္ဗသမတ္တဝေဒံ (သီ၊ က)

Isīnaṁ hi sā sabbasamāgatānaṁ,
Bhuñjeyya sāduṁ avikampamānā.
Carātu lābhena vikatthamānā,
Bhisāni te brāhmaṇa yā ahāsi.

Āvāsiko hotu mahāvihāre,
Navakammiko hotu Gajaṅgalāyaṁ.
Ālokasandhiṁ divasaṁ karotu,
Bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.

So bajjhataṁ pāsasatehi chamhi,
Rammā vanā nīyatu rājadhāniṁ.
Tuttehi so haññatu pācanehi,
Bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi.

Alakkamālī tipukaṇṇapiṭṭho,
Laṭṭhīhato sappamukhaṁ upetu.
Sakacchabandho visikhaṁ carātu,
Bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsī"ti[1]—

imā gāthāyo avocuṁ.

Tattha **tibban**ti vatthukāmakilesakāmesu bahalaṁ apekkhaṁ karotu. **Kasimā**ti sampannakasikammo. **Putte gihī dhanimā sabbakāme**ti putte labhatu, gihī hotu, sattavidhena dhanena dhanimā hotu, rūpādibhede sabbakāme labhatu. **Vayaṁ apassan**ti mahallakakālepi apabbajitvā attano vayaṁ apassanto pañcakāmaguṇasamiddhaṁ gharameva āvasatu. **Rājābhirājā**ti rājūnaṁ antare atirājā. **Avītarāgo**ti purohitaṭṭhānataṇhāya sataṇho. **Tapassinan**ti tapasīlaṁ, sīlasampannoti naṁ maññatu. **Catussadan**ti ākiṇṇamanussatāya manussehi pahūtadhaññatāya dhaññena sulabhadārutāya dārūhi sampannodakatāya udakenāti catūhi ussannaṁ. **Vāsavenā**ti vāsavena dinnaṁ viya acalaṁ, vāsavato laddhavarānubhāveneva[2] rājānaṁ ārādhetvā tena dinnantipi attho. **Avītarāgo**ti avigatarāgo kaddame sūkaro viya kāmapaṅke nimuggova hotu.

1. Khu 5. 285 piṭṭhādīsu. 2. Laddhavarānubhāvenekaṁ (Sī)

ဣသီနံ ဟိ သာ သဗ္ဗသမာဂတာနံ၊
ဘုဉ္ဇေယျ သာဒုံ အဝိကမ္ပမာနာ။
စရာတု လာဘေန ဝိကတ္ထမာနာ၊
ဘိသာနိ တေ ဗြာဟ္မဏ ယာ အဟာသိ။

အာဝါသိကော ဟောတု မဟာဝိဟာရေ၊
နဝကမ္မိကော ဟောတု ဂဇင်္ဂလာယံ။
အာလောကသန္ဓိံ ဒိဝသံ ကရောတု၊
ဘိသာနိ တေ ဗြာဟ္မဏ ယော အဟာသိ။

သော ဗဇ္ဈတံ ပါသသတေဟိ ဆမှိ၊
ရမ္မာ ဝနာ နီယတု ရာဇဓာနိံ။
တုတ္တေဟိ သော ဟညတု ပါစနေဟိ၊
ဘိသာနိ တေ ဗြာဟ္မဏ ယော အဟာသိ။

အလက္ကမာလီ တိပုကဏ္ဏပိဋ္ဌော၊
လဋ္ဌိဟတော သပ္ပမုခံ ဥပေတု။
သကစ္ဆဗန္ဓော ဝိသိခံ စရာတု၊
ဘိသာနိ တေ ဗြာဟ္မဏ ယော အဟာသီ”တိ[1]—

ဣမာ ဂါထာယော အဝေါစုံ။

တတ္ထ **တိဗ္ဗန္တိ** ဝတ္ထုကာမကိလေသကာမေသု ဗဟလံ အပေက္ခံ ကရောတု။ **ကသိမာ**တိ သမ္ပန္နကသိကမ္မော။ **ပုတ္တေ ဂိဟီ ဓနိမာ သဗ္ဗကာမေ**တိ ပုတ္တေ လဘတု၊ ဂိဟီ ဟောတု၊ သတ္တဝိဓေန ဓနေန ဓနိမာ ဟောတု၊ ရူပါဒိဘေဒေ သဗ္ဗကာမေ လဘတု။ **ဝယံ အပဿန္တိ** မဟလ္လကကာလေပိ အပဗ္ဗဇိတွာ အတ္တနော ဝယံ အပဿန္တော ပဉ္စကာမဂုဏသမိဒ္ဓံ ဃရမေဝ အာဝသတု။ **ရာဇာဘိရာဇာ**တိ ရာဇူနံ အန္တရေ အတိရာဇာ။ **အဝီတရာဂေါ**တိ ပုရောဟိတဋ္ဌာနတဏှာယ သတဏှော။ **တပဿိနန္တိ** တပသီလံ၊ သီလသမ္ပန္နောတိ နံ မညတု။ **စတုဿဒန္တိ** အာကိဏ္ဏမနုဿတာယ မနုဿေဟိ ပဟူတဓညတာယ ဓညေန သုလဘဒါရုတာယ ဒါရူဟိ သမ္ပန္နောဒကတာယ ဥဒကေနာတိ စတူဟိ ဥဿန္နံ။ **ဝါသဝေနာ**တိ ဝါသဝေန ဒိန္နံ ဝိယ အစလံ၊ ဝါသဝတော လဒ္ဓဝရာနုဘာဝေနေဝ[2] ရာဇာနံ အာရာဓေတွာ တေန ဒိန္နန္တိပိ အတ္ထော။ **အဝီတရာဂေါ**တိ အဝိဂတရာဂေါ ကဒ္ဒမေ သူကရော ဝိယ ကာမပင်္ကေ နိမုဂ္ဂေါဝ ဟောတု။

၁-ခု ၅-၂၈၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-လဒ္ဓဝရာနုဘာဝေနေကံ (သီ)

Gāmaṇīti gāmajeṭṭhako. **Tan**ti taṁ itthiṁ. **Ekarājā**ti aggarājā. **Itthīsahassassā**ti vacanamattatāya vuttaṁ, soḷasannaṁ itthisahassānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapetūti attho. **Sīmantinīnan**ti sīmantadharānaṁ, itthīnanti attho. **Sabbasamāgatānan**ti sabbesaṁ sannipatitānaṁ majjhe nisīditvā. **Avikampamānā**ti anosakkamānā sādurasaṁ bhuñjatūti attho. **Carātu lābhena vikatthamānā**ti lābhahetu siṅgāravesaṁ gahetvā lābhaṁ uppādetuṁ caratu. **Āvāsiko**ti āvāsajagganako. **Gajaṅgalāyan**ti evaṁnāmake nagare, tattha kira dabbasambhārā sulabhā. **Ālokasandhiṁ divasan**ti ekadivasena ekameva vātapānaṁ karotu. So kira devaputto Kassapabuddhakāle Gajaṅgalanagaraṁ[1] nissāya yojanike mahāvihāre āvāsiko saṁghatthero hutvā jiṇṇe vihāre navakammāni karontova mahādukkhaṁ anubhavi, taṁ sandhāyāha.

Pāsasatehīti bahūhi pāsehi. **Chamhī**ti catūsu pādesu gīvāya kaṭibhāge cāti chasu ṭhānesu. **Tuttehī**ti dvikaṇṭakāhi dīghalaṭṭhīhi. **Pācanehī**ti rassapācanehi, aṅkusakehi vā. **Alakkamālī**ti ahituṇḍikena kaṇṭhe parikkhipitvā ṭhapitāya alakkamālāya samannāgato. **Tipukaṇṇapiṭṭho**ti tipupiḷandhanena piḷandhitapiṭṭhikaṇṇo kaṇṇapiṭṭho. **Laṭṭhihato**ti sappakīḷāpanaṁ sikkhāpayamāno laṭṭhiyā hato hutvā. Sabbaṁ te kāmabhogaṁ gharāvāsaṁ attanā attanā anubhūtadukkhañca jigucchantā tathā tathā sapathaṁ karontā evamāhaṁsu.

Atha bodhisatto “sabbehi imehi sapatho kato, mayāpi kātuṁ vaṭṭatī”ti sapathaṁ karonto—

“Yo ve anaṭṭhaṁva naṭṭhanti cāha,
Kāmeva so labhataṁ bhuñjataṁ ca.
Agāramajjhe maraṇaṁ upetu,
Yo vā bhonto saṅkati kañci devā”ti[2]—

imaṁ gāthamāha.

Tattha **bhonto**ti bhavanto. **Saṅkatī**ti āsaṅkati. **Kañcī**ti aññataraṁ.

1. Kajaṅgalanagaraṁ (Sī)   2. Khu 5. 287 piṭṭhe.

ဂါမဏီတိ ဂါမဇေဋ္ဌကော။ **တန္တိ** တံ ဣတ္ထိံ။ **ဧကရာဇာ**တိ အဂ္ဂရာဇာ။ **ဣတ္ထီသဟဿဿာ**တိ ဝစနမတ္တတာယ ဝုတ္တံ၊ သောဠသန္နံ ဣတ္ထိသဟဿာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေတူတိ အတ္ထော။ **သီမန္တိနီန**န္တိ သီမန္တဓရာနံ၊ ဣတ္ထီနန္တိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗသမာဂတာန**န္တိ သဗ္ဗေသံ သန္နိပတိတာနံ မဇ္ဈေ နိသီဒိတွာ။ **အဝိကမ္ပမာနာ**တိ အနောသက္ကမာနာ သာဒုရသံ ဘုဉ္ဇတူတိ အတ္ထော။ **စရာတု လာဘေန ဝိကတ္ထမာနာ**တိ လာဘဟေတု သိင်္ဂါရဝေသံ ဂဟေတွာ လာဘံ ဥပ္ပါဒေတုံ စရတု။ **အာဝါသိကော**တိ အာဝါသဇဂ္ဂနကော။ **ဂဇင်္ဂလာယ**န္တိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ၊ တတ္ထ ကိရ ဒဗ္ဗသမ္ဘာရာ သုလဘာ။ **အာလောကသန္ဓိံ ဒိဝသ**န္တိ ဧကဒိဝသေန ဧကမေဝ ဝါတပါနံ ကရောတု။ သော ကိရ ဒေဝပုတ္တော ကဿပဗုဒ္ဓကာလေ ဂဇင်္ဂလနဂရံ[1] နိဿာယ ယောဇနိကေ မဟာဝိဟာရေ အာဝါသိကော သံဃတ္ထေရော ဟုတွာ ဇိဏ္ဏေ ဝိဟာရေ နဝကမ္မာနိ ကရောန္တောဝ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝိ၊ တံ သန္ဓာယာဟ။

ပါသသတေဟီတိ ဗဟူဟိ ပါသေဟိ။ **ဆမှီ**တိ စတူသု ပါဒေသု ဂီဝါယ ကဋိဘာဂေ စာတိ ဆသု ဌာနေသု။ **တုတ္တေဟီ**တိ ဒွိကဏ္ဋကာဟိ ဒီဃလဋ္ဌီဟိ။ **ပါစနေဟီ**တိ ရဿပါစနေဟိ၊ အင်္ကုသကေဟိ ဝါ။ **အလက္ကမာလီ**တိ အဟိတုဏ္ဍိကေန ကဏ္ဌေ ပရိက္ခိပိတွာ ဌပိတာယ အလက္ကမာလာယ သမန္နာဂတော။ **တိပုကဏ္ဏပိဋ္ဌော**တိ တိပုပိဠန္ဓနေန ပိဠန္ဓိတပိဋ္ဌိကဏ္ဏော ကဏ္ဏပိဋ္ဌော။ **လဋ္ဌိဟတော**တိ သပ္ပကီဠာပနံ သိက္ခာပယမာနော လဋ္ဌိယာ ဟတော ဟုတွာ။ သဗ္ဗံ တေ ကာမဘောဂံ ဃရာဝါသံ အတ္တနာ အတ္တနာ အနုဘူတဒုက္ခဉ္စ ဇိဂုစ္ဆန္တာ တထာ တထာ သပထံ ကရောန္တာ ဧဝမာဟံသု။

အထ ဗောဓိသတ္တော “သဗ္ဗေဟိ ဣမေဟိ သပထော ကတော၊ မယာပိ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ သပထံ ကရောန္တော—

“ယော ဝေ အနဋ္ဌံဝ နဋ္ဌန္တိ စာဟ၊
ကာမေဝ သော လဘတံ ဘုဉ္ဇတံ စ။
အဂါရမဇ္ဈေ မရဏံ ဥပေတု၊
ယော ဝါ ဘောန္တော သင်္ကတိ ကဉ္စိ ဒေဝါ”တိ —

ဣမံ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **ဘောန္တော**တိ ဘဝန္တော။ **သင်္ကတီ**တိ အာသင်္ကတိ။ **ကဉ္စီ**တိ အညတရံ။

၁-ကဇင်္ဂလနဂရံ (သီ)   ၂-ခု ၅-၂၈၇-ပိဋ္ဌေ။

Atha Sakko "sabbepime kāmesu nirapekkhā"ti jānitvā saṁviggamānaso na imesu kenacipi bhisāni nītāni, nāpi tayā anatthaṁ natthanti vuttaṁ, api ca ahaṁ tumhe vīmaṁsitukāmo antaradhāpesinti dassento—

"Vīmaṁsamāno isino bhisāni,
Tīre gahetvāna thale nidhesiṁ.
Suddhā apāpā isayo vasanti,
Etāni te brahmacārī bhisānī"ti[1]—

osānagāthamāha.

Taṁ sutvā bodhisatto—

"Na te naṭā no pana kīḷaneyyā,
Na bandhavā no pana te sahāyā[2].
Kismiṁ vu'patthambha sahassanetta,
Isīhi tvaṁ kīḷasi Devarājā"ti[3]—

Sakkaṁ tajjesi.

Atha naṁ Sakko—

"Ācariyo mesi pitā ca mayhaṁ,
Esā patiṭṭhā khalitassa brahme.
Ekāparādhaṁ khama bhūripañña,
Na paṇḍitā kodhabalā bhavantī"ti[3]—

khamāpesi.

Mahāsatto Sakkassa devarañño khamitvā sayaṁ isigaṇaṁ khamāpento—

"Suvāsitaṁ isinaṁ ekarattaṁ,
Yaṁ Vāsavaṁ bhūtapati'ddasāma.
Sabbeva bhonto sumanā bhavantu,
Yaṁ brāhmaṇo paccupādī[4] bhisānī"ti[3]—

āha.

1. Khu 5. 287 piṭṭhe. 2. Sahāsā (Sī) 3. Khu 5. 288 piṭṭhe. 4. Paccapādī (Sī)

အထ သက္ကော "သဗ္ဗေပိမေ ကာမေသု နိရပေက္ခာ"တိ ဇာနိတွာ သံဝိဂ္ဂမာနသော န ဣမေသု ကေနစိပိ ဘိသာနိ နီတာနိ၊ နာပိ တယာ အနတ္ထံ နတ္ထန္တိ ဝုတ္တံ၊ အပိ စ အဟံ တုမှေ ဝီမံသိတုကာမော အန္တရဓာပေသိန္တိ ဒဿေန္တော—

"ဝီမံသမာနော ဣသိနော ဘိသာနိ၊
တီရေ ဂဟေတွာန ထလေ နိဓေသိံ။
သုဒ္ဓါ အပါပါ ဣသယော ဝသန္တိ၊
ဧတာနိ တေ ဗြဟ္မစာရီ ဘိသာနီ"တိ[၁]—

ဩသာနဂါထမာဟ။

တံ သုတွာ ဗောဓိသတ္တော—

"န တေ နဋာ နော ပန ကီဠနေယျာ၊
န ဗန္ဓဝါ နော ပန တေ သဟာယာ[၂]။
ကိသ္မိံ ဝု'ပတ္ထမ္ဘ သဟဿနေတ္တ၊
ဣသီဟိ တွံ ကီဠသိ ဒေဝရာဇာ"တိ[၃]—

သက္ကံ တဇ္ဇေသိ။

အထ နံ သက္ကော—

"အာစရိယော မေသိ ပိတာ စ မယှံ၊
ဧသာ ပတိဋ္ဌာ ခလိတဿ ဗြဟ္မေ။
ဧကာပရာဓံ ခမ ဘူရိပည၊
န ပဏ္ဍိတာ ကောဓဗလာ ဘဝန္တီ"တိ[၃]—

ခမာပေသိ။

မဟာသတ္တော သက္ကဿ ဒေဝရညော ခမိတွာ သယံ ဣသိဂဏံ ခမာပေန္တော—

"သုဝါသိတံ ဣသိနံ ဧကရတ္တံ၊
ယံ ဝါသဝံ ဘူတပတိ'ဒ္ဒသာမ။
သဗ္ဗေဝ ဘောန္တော သုမနာ ဘဝန္တု၊
ယံ ဗြာဟ္မဏော ပစ္စုပါဒီ[၄] ဘိသာနီ"တိ[၃]—

အာဟ။

၁-ခု ၅-၂၈၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သဟာသာ (သီ) ၃-ခု ၅-၂၈၈-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ပစ္စပါဒီ (သီ)

Tattha **na te naṭā**ti Devarāja mayaṁ tava naṭā vā kīḷitabbayuttakā vā na homa. Nāpi tava ñātakā, na **sahāyā** hassaṁ kātabbā. Atha tvaṁ **kismiṁ vupatthambhā**ti kiṁ upatthambhakaṁ katvā, kiṁ nissāya isīhi saddhiṁ kīḷasīti attho. **Esā patiṭṭhā**ti esā tava pādacchāyā ajja mama khalitassa aparādhassa patiṭṭhā hotu. **Suvāsitan**ti āyasmantānaṁ isīnaṁ ekarattimpi imasmiṁ araññe vasitaṁ suvasitameva. Kiṁkāraṇā? **Yaṁ vāsavaṁ bhūtapatiṁ** addasāma. Sace hi mayaṁ nagare avasimhā, na imaṁ addasāma. **Bhonto**ti bhavanto. Sabbepi **sumanā bhavantu** tussantu, Sakkassa devarañño khamantu, kiṁkāraṇā? **Yaṁ brāhmaṇo paccupādī bhisāni** yasmā tumhākaṁ ācariyo bhisāni alabhīti. Sakko isigaṇaṁ vanditvā devalokaṁ gato. Isigaṇopi jhānābhiññāyo nibbattetvā brahmalokūpago ahosi, tadā Upakañcanādayo cha bhātaro Sāriputta moggallānamahākassapa-anuruddhapuṇṇa-ānandattherā, bhaginī Uppalavaṇṇā, dāsī Khujjuttarā, dāso Citto gahapati, rukkhadevatā Sātāgiro, vāraṇo Pālileyyanāgo, vānaro Madhuvāsiṭṭho, Sakko Kāḷudāyī, Mahākañcanatāpaso Lokanātho.

Tassa idhāpi heṭṭhā vuttanayeneva dasa pāramiyo niddhāretabbā. Tathā accantameva kāmesu anapekkhatādayo guṇānubhāvā vibhāvetabbāti.

Bhisacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Soṇapaṇḍitacariyāvaṇṇanā

42. Pañcame **nagare Brahmavaḍḍhane**ti Brahmavaḍḍhananāmake nagare. **Kulavare**ti aggakule. **Seṭṭhe**ti pāsaṁsatame. **Mahāsāle**ti mahāsāre. **Ajāyahan**ti ajāyiṁ ahaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—tasmiṁ kāle "brahmavaḍḍhanan"ti laddhanāme Bārāṇasinagare **yadā homi** bhavāmi paṭivasāmi, tadā abhijātasampattiyā uditoditabhāvena agge vijjāvatasampattiyā seṭṭhe asītikoṭivibhavatāya mahāsāle brāhmaṇakule ahaṁ uppajjinti.

တတ္ထ **န တေ နဋာ**တိ ဒေဝရာဇ မယံ တဝ နဋာ ဝါ ကီဠိတဗ္ဗယုတ္တကာ ဝါ န ဟောမ။ နာပိ တဝ ဉာတကာ, န **သဟာယာ** ဟဿံ ကာတဗ္ဗာ။ အထ တွံ **ကိသ္မိံ ဝုပတ္ထမ္ဘာ**တိ ကိံ ဥပတ္ထမ္ဘကံ ကတွာ၊ ကိံ နိဿာယ ဣသီဟိ သဒ္ဓိံ ကီဠသီတိ အတ္ထော။ **ဧသာ ပတိဋ္ဌာ**တိ ဧသာ တဝ ပါဒစ္ဆာယာ အဇ္ဇ မမ ခလိတဿ အပရာဓဿ ပတိဋ္ဌာ ဟောတု။ **သုဝါသိတ**န္တိ အာယသ္မန္တာနံ ဣသီနံ ဧကရတ္တိမ္ပိ ဣမသ္မိံ အရညေ ဝသိတံ သုဝသိတမေဝ။ ကိံကာရဏာ? **ယံ ဝါသဝံ ဘူတပတိံ** အဒ္ဒသာမ။ သစေ ဟိ မယံ နဂရေ အဝသိမှာ၊ န ဣမံ အဒ္ဒသာမ။ **ဘောန္တော**တိ ဘဝန္တော။ သဗ္ဗေပိ **သုမနာ ဘဝန္တု** တုဿန္တု၊ သက္ကဿ ဒေဝရညော ခမန္တု၊ ကိံကာရဏာ? **ယံ ဗြာဟ္မဏော ပစ္စုပါဒီ ဘိသာနိ** ယသ္မာ တုမှာကံ အာစရိယော ဘိသာနိ အလဘီတိ။ သက္ကော ဣသိဂဏံ ဝန္ဒိတွာ ဒေဝလောကံ ဂတော။ ဣသိဂဏောပိ ဈာနာဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဗြဟ္မလောကူပဂေါ အဟောသိ၊ တဒါ ဥပကဉ္စနာဒယော ဆ ဘာတရော သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနမဟာကဿပအနုရုဒ္ဓပုဏ္ဏအာနန္ဒတ္ထေရာ၊ ဘဂိနီ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ၊ ဒါသီ ခုဇ္ဇုတ္တရာ၊ ဒါသော စိတ္တော ဂဟပတိ၊ ရုက္ခဒေဝတာ သာတာဂိရော၊ ဝါရဏော ပါလိလေယျနာဂေါ၊ ဝါနရော မဓုဝါသိဋ္ဌော၊ သက္ကော ကာဠုဒါယီ၊ မဟာကဉ္စနတာပသော လောကနာထော။

တဿ ဣဓာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဒသ ပါရမိယော နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ အစ္စန္တမေဝ ကာမေသု အနပေက္ခတာဒယော ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

ဘိသစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-သောဏပဏ္ဍိတစရိယာဝဏ္ဏနာ

၄၂။ ပဉ္စမေ **နဂရေ ဗြဟ္မဝဍ္ဎနေ**တိ ဗြဟ္မဝဍ္ဎနနာမကေ နဂရေ။ **ကုလဝရေ**တိ အဂ္ဂကုလေ။ **သေဋ္ဌေ**တိ ပါသံသတမေ။ **မဟာသာလေ**တိ မဟာသာရေ။ **အဇာယဟ**န္တိ အဇာယိံ အဟံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—တသ္မိံ ကာလေ "ဗြဟ္မဝဍ္ဎန"န္တိ လဒ္ဓနာမေ ဗာရာဏသိနဂရေ **ယဒါ ဟောမိ** ဘဝါမိ ပဋိဝသာမိ၊ တဒါ အဘိဇာတသမ္ပတ္တိယာ ဥဒိတောဒိတဘာဝေန အဂ္ဂေ ဝိဇ္ဇာဝတသမ္ပတ္တိယာ သေဋ္ဌေ အသီတိကောဋိဝိဘဝတာယ မဟာသာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ အဟံ ဥပ္ပဇ္ဇိန္တိ။

Tadā hi mahāsatto brahmalokato cavitvā Brahmavaḍḍhananagare asītikoṭivibhavassa aññatarassa brāhmaṇamahāsālassa putto hutvā nibbatti, tassa nāmaggahaṇadivase “Soṇakumāro”ti nāmaṁ kariṁsu. Tassa padasā gamanakāle aññopi satto brahmalokā cavitvā bodhisattassa mātuyā kucchimhi paṭisandhiṁgaṇhi, tassa jātassa “Nandakumāro”ti nāmaṁ kariṁsu. Tesaṁ uggahitavedānaṁ sabbasippanipphattippattānaṁ vayappattānaṁ rūpasampadaṁ disvā tuṭṭhahaṭṭhā mātāpitaro “gharabandhanena bandhissāmā”ti paṭhamaṁ Soṇakumāraṁ āhaṁsu “tāta te patirūpakulato dārikaṁ ānessāma, tvaṁ kuṭumbaṁ paṭipajjāhī”ti.

Mahāsatto “alaṁ mayhaṁ gharāvāsena, ahaṁ yāvajīvaṁ tumhe paṭijaggitvā tumhākaṁ accayena pabbajissāmī”ti āha, mahāsattassa hi tadā tayopi bhavā ādittaṁ agāraṁ viya aṅgārakāsu viya ca upaṭṭhahiṁsu. Visesato panesa nekkhammajjhāsayo nekkhammādhimutto ahosi. Tassa adhippāyaṁ ajānantā te punappunaṁ kathentāpi tassa cittaṁ alabhitvā Nandakumāraṁ āmantetvā “tāta tena hi tvaṁ kuṭumbaṁ paṭipajjāhī”ti vatvā tenāpi “nāhaṁ mama bhātarā chaḍḍitakheḷaṁ sīsena ukkhipāmi, ahampi tumhākaṁ accayena bhātarā saddhiṁ pabbajissāmī”ti vutte “ime evaṁ taruṇā kāme jahanti, kimaṅgaṁ pana mayanti sabbeva pabbajissāmā”ti cintetvā “tāta kiṁ vo amhākaṁ accayena pabbajjāya, sabbe saheva pabbajāmā”ti vatvā ñātīnaṁ dātabbayuttakaṁ datvā dāsajanaṁ bhujissaṁ katvā rañño ārocetvā sabbaṁ dhanaṁ vissajjetvā mahādānaṁ pavattetvā cattāropi janā Brahmavaḍḍhananagarā nikkhamitvā Himavantappadese padumapuṇḍarīkamaṇḍitaṁ mahāsaraṁ nissāya ramaṇīye vanasaṇḍe assamaṁ māpetvā pabbajitvā tattha vasiṁsu. Tena vuttaṁ—

43. “Tadāpi lokaṁ disvāna, andhībhūtaṁ tamotthaṭaṁ.
Cittaṁ bhavato patikuṭati, tuttavegahataṁ viya.

44. Disvāna vividhaṁ pāpaṁ, evaṁ cintesahaṁ tadā.
Kadāhaṁ gehā nikkhamma, pavisissāmi kānanaṁ.

45. Tadāpi maṁ nimantiṁsu, kāmabhogehi ñātayo.
Tesampi chandamācikkhiṁ, mā nimantetha tehi maṁ.

တဒါ ဟိ မဟာသတ္တော ဗြဟ္မလောကတော စဝိတွာ ဗြဟ္မဝဍ္ဎနနဂရေ အသီတိကောဋိဝိဘဝဿ အညတရဿ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ “သောဏကုမာရော”တိ နာမံ ကရိံသု။ တဿ ပဒသာ ဂမနကာလေ အညောပိ သတ္တော ဗြဟ္မလောကာ စဝိတွာ ဗောဓိသတ္တဿ မာတုယာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ တဿ ဇာတဿ “နန္ဒကုမာရော”တိ နာမံ ကရိံသု။ တေသံ ဥဂ္ဂဟိတဝေဒါနံ သဗ္ဗသိပ္ပနိပ္ဖတ္တိပ္ပတ္တာနံ ဝယပ္ပတ္တာနံ ရူပသမ္ပဒံ ဒိသွာ တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ မာတာပိတရော “ဃရဗန္ဓနေန ဗန္ဓိဿာမာ”တိ ပဌမံ သောဏကုမာရံ အာဟံသု “တာတ တေ ပတိရူပကုလတော ဒါရိကံ အာနေဿာမ၊ တွံ ကုဋုမ္ဗံ ပဋိပဇ္ဇာဟီ”တိ။

မဟာသတ္တော “အလံ မယှံ ဃရာဝါသေန၊ အဟံ ယာဝဇီဝံ တုမှေ ပဋိဇဂ္ဂိတွာ တုမှာကံ အစ္စယေန ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ အာဟ၊ မဟာသတ္တဿ ဟိ တဒါ တယောပိ ဘဝါ အာဒိတ္တံ အဂါရံ ဝိယ အင်္ဂါရကာသု ဝိယ စ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ ဝိသေသတော ပနေသ နေက္ခမ္မဇ္ဈာသယော နေက္ခမ္မာဓိမုတ္တော အဟောသိ။ တဿ အဓိပ္ပါယံ အဇာနန္တာ တေ ပုနပ္ပုနံ ကထေန္တာပိ တဿ စိတ္တံ အလဘိတွာ နန္ဒကုမာရံ အာမန္တေတွာ “တာတ တေန ဟိ တွံ ကုဋုမ္ဗံ ပဋိပဇ္ဇာဟီ”တိ ဝတွာ တေနာပိ “နာဟံ မမ ဘာတရာ ဆဍ္ဍိတခေဠံ သီသေန ဥက္ခိပါမိ၊ အဟမ္ပိ တုမှာကံ အစ္စယေန ဘာတရာ သဒ္ဓိံ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ ဝုတ္တေ “ဣမေ ဧဝံ တရုဏာ ကာမေ ဇဟန္တိ၊ ကိမင်္ဂံ ပန မယန္တိ သဗ္ဗေဝ ပဗ္ဗဇိဿာမာ”တိ စိန္တေတွာ “တာတ ကိံ ဝေါ အမှာကံ အစ္စယေန ပဗ္ဗဇ္ဇာယ၊ သဗ္ဗေ သဟေဝ ပဗ္ဗဇာမာ”တိ ဝတွာ ဉာတီနံ ဒါတဗ္ဗယုတ္တကံ ဒတွာ ဒါသဇနံ ဘုဇိဿံ ကတွာ ရညော အာရောစေတွာ သဗ္ဗံ ဓနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ စတ္တာရောပိ ဇနာ ဗြဟ္မဝဍ္ဎနနဂရာ နိက္ခမိတွာ ဟိမဝန္တပ္ပဒေသေ ပဒုမပုဏ္ဍရီကမဏ္ဍိတံ မဟာသရံ နိဿာယ ရမဏီယေ ဝနသဏ္ဍေ အဿမံ မာပေတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ တတ္ထ ဝသိံသု။ တေန ဝုတ္တံ—

၄၃။ “တဒါပိ လောကံ ဒိသွာန၊ အန္ဓီဘူတံ တမောတ္ထဋံ။
စိတ္တံ ဘဝတော ပတိကုဋတိ၊ တုတ္တဝေဂဟတံ ဝိယ။

၄၄။ ဒိသွာန ဝိဝိဓံ ပါပံ၊ ဧဝံ စိန္တေသဟံ တဒါ။
ကဒါဟံ ဂေဟာ နိက္ခမ္မ၊ ပဝိသိဿာမိ ကာနနံ။

၄၅။ တဒါပိ မံ နိမန္တိံသု၊ ကာမဘောဂေဟိ ဉာတယော။
တေသမ္ပိ ဆန္ဒမာစိက္ခိံ၊ မာ နိမန္တေထ တေဟိ မံ။

46. Yo me kaniṭṭhako bhātā, Nando nāmāsi paṇḍito.
Sopi maṁ anusikkhanto, pabbajjaṁ samarocayi.

47. Ahaṁ Soṇo ca Nando ca, ubho mātāpitā mama.
Tadāpi bhoge chaḍḍetvā, pāvisimhā mahāvanan"ti.

Tattha **tadāpī**ti yadā ahṁ Brahmavaḍḍhananagare Soṇo nāma brāhmaṇakumāro ahosiṁ, tadāpi. **Lokaṁ disvānā**ti sakalampi sattalokaṁ paññācakkhunā passitvā. **Andhībhūtan**ti paññācakkhuvirahena andhajātaṁ andhabhāvaṁ pattaṁ. **Tamotthaṭan**ti avijjandhakārena abhibhūtaṁ. **Cittaṁ bhavato patikuṭatī**ti jāti-ādisaṁvegavatthupaccavekkhaṇena kāmādibhavato mama cittaṁ saṅkuṭati sannilīyati na visarati. **Tuttavegahataṁ viyā**ti tuttaṁ vuccati ayokaṇṭakasīso dīghadaṇḍo, yo patodoti vuccati, tena vegasā abhihato yathā hatthājānīyo saṁvegappatto hoti, evaṁ mama cittaṁ tadā kāmādīnavapaccavekkhaṇena saṁvegappattanti dasseti.

Disvāna vividhaṁ pāpanti gehaṁ āvasantehi gharāvāsanimittaṁ chandadosādivasena karīyamānaṁ nānāvidhaṁ pāṇātipātādipāpakammañceva tannimittañca nesaṁ lāmakabhāvaṁ passitvā. **Evaṁ cintesahaṁ tadā**ti "kadā nu kho ahaṁ mahāhatthī viya ayabandhanaṁ gharabandhanaṁ chinditvā gehato nikkhamanavasena vanaṁ pavisissāmī"ti evaṁ tadā Soṇakumārakāle cintesiṁ ahaṁ. **Tadāpi maṁ nimantiṁsū**ti na kevalaṁ Ayogharapaṇḍitādikāleyeva, atha kho tadāpi tasmiṁ Soṇakumārakālepi maṁ mātāpitu-ādayo ñātayo kāmabhogino kāmajjhāsayā "ehi tāta imaṁ asītikoṭidhanaṁ vibhavaṁ paṭipajja, kulavaṁsaṁ patiṭṭhāpehī"ti uḷārehi bhogehi nimantayiṁsu. **Tesampi chandamācikkhin**ti tesampi mama ñātīnaṁ tehi kāmabhogehi mā maṁ nimantayittāti attano chandampi ācikkhiṁ, pabbajjāya ninnajjhāsayampi kathesiṁ, yathājjhāsayaṁ paṭipajjathāti adhippāyo.

Sopi maṁ anu sikkhantoti "ime kāmā nāma appassādā bahudukkhā bahūpāyāsā"ti-ādinā[1] nayena nānappakāraṁ kāmesu ādīnavaṁ paccavekkhitvā yathāhaṁ sīlādīni sikkhanto pabbajjaṁ rocesiṁ, sopi

---

1. Ma 1. 182; Ma 2. 28; Vi 2. 175 piṭṭhādīsu.

၄၆။ ယော မေ ကနိဋ္ဌကော ဘာတာ၊ နန္ဒော နာမာသိ ပဏ္ဍိတော။
သောပိ မံ အနုသိက္ခန္တော၊ ပဗ္ဗဇ္ဇံ သမရောစယိ။

၄၇။ အဟံ သောဏော စ နန္ဒော စ၊ ဥဘော မာတာပိတာ မမ။
တဒါပိ ဘောဂေ ဆဍ္ဍေတွာ၊ ပါဝိသိမှာ မဟာဝန”န္တိ။

တတ္ထ **တဒါပီ**တိ ယဒါ အဟံ ဗြဟ္မဝဍ္ဎနနဂရေ သောဏော နာမ ဗြာဟ္မဏကုမာရော အဟောသိံ၊ တဒါပိ။ **လောကံ ဒိသွာနာ**တိ သကလမ္ပိ သတ္တလောကံ ပညာစက္ခုနာ ပဿိတွာ။ **အန္ဓီဘူတ**န္တိ ပညာစက္ခုဝိရဟေန အန္ဓဇာတံ အန္ဓဘာဝံ ပတ္တံ။ **တမောတ္ထဋ**န္တိ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရေန အဘိဘူတံ။ **စိတ္တံ ဘဝတော ပတိကုဋတီ**တိ ဇာတိအာဒိသံဝေဂဝတ္ထုပစ္စဝေက္ခဏေန ကာမာဒိဘဝတော မမ စိတ္တံ သင်္ကုဋတိ သန္နိလီယတိ န ဝိသရတိ။ **တုတ္တဝေဂဟတံ ဝိယာ**တိ တုတ္တံ ဝုစ္စတိ အယောကဏ္ဋကသီသော ဒီဃဒဏ္ဍော၊ ယော ပတောဒေါတိ ဝုစ္စတိ၊ တေန ဝေဂသာ အဘိဟတော ယထာ ဟတ္ထာဇာနီယော သံဝေဂပ္ပတ္တော ဟောတိ၊ ဧဝံ မမ စိတ္တံ တဒါ ကာမာဒီနဝပစ္စဝေက္ခဏေန သံဝေဂပ္ပတ္တန္တိ ဒဿေတိ။

ဒိသွာန ဝိဝိဓံ ပါပန္တိ ဂေဟံ အာဝသန္တေဟိ ဃရာဝါသနိမိတ္တံ ဆန္ဒဒေါသာဒိဝသေန ကရီယမာနံ နာနာဝိဓံ ပါဏာတိပါတာဒိပါပကမ္မဉ္စေဝ တန္နိမိတ္တဉ္စ နေသံ လာမကဘာဝံ ပဿိတွာ။ **ဧဝံ စိန္တေသဟံ တဒါ**တိ “ကဒါ နု ခေါ အဟံ မဟာဟတ္ထီ ဝိယ အယဗန္ဓနံ ဃရဗန္ဓနံ ဆိန္ဒိတွာ ဂေဟတော နိက္ခမနဝသေန ဝနံ ပဝိသိဿာမီ”တိ ဧဝံ တဒါ သောဏကုမာရကာလေ စိန္တေသိံ အဟံ။ **တဒါပိ မံ နိမန္တိံသူ**တိ န ကေဝလံ အယောဃရပဏ္ဍိတာဒိကာလေယေဝ၊ အထ ခေါ တဒါပိ တသ္မိံ သောဏကုမာရကာလေပိ မံ မာတာပိတုအာဒယော ဉာတယော ကာမဘောဂိနော ကာမဇ္ဈာသယာ “ဧဟိ တာတ ဣမံ အသီတိကောဋိဓနံ ဝိဘဝံ ပဋိပဇ္ဇ၊ ကုလဝံသံ ပတိဋ္ဌာပေဟီ”တိ ဥဠာရေဟိ ဘောဂေဟိ နိမန္တယိံသု။ **တေသမ္ပိ ဆန္ဒမာစိက္ခိ**န္တိ တေသမ္ပိ မမ ဉာတီနံ တေဟိ ကာမဘောဂေဟိ မာ မံ နိမန္တယိတ္ထာတိ အတ္တနော ဆန္ဒမ္ပိ အာစိက္ခိံ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ နိန္နဇ္ဈာသယမ္ပိ ကထေသိံ၊ ယထာဇ္ဈာသယံ ပဋိပဇ္ဇထာတိ အဓိပ္ပါယော။

သောပိ မံ အနု သိက္ခန္တောတိ “ဣမေ ကာမာ နာမ အပ္ပဿာဒါ ဗဟုဒုက္ခာ ဗဟူပါယာသာ”တိအာဒိနာ[၁] နယေန နာနပ္ပကာရံ ကာမေသု အာဒီနဝံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ယထာဟံ သီလာဒီနိ သိက္ခန္တော ပဗ္ဗဇ္ဇံ ရောစေသိံ၊ သောပိ

၁-မ ၁-၁၈၂၊ မ ၂-၂၈၊ ဝိ ၂-၁၇၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Nandapaṇḍito tatheva tassa nekkhammena maṁ anusikkhanto **pabbajjaṁ samarocayīti**. **Ahaṁ Soṇo ca Nando cāti** tasmiṁ kāle Soṇanāmako ahaṁ mayhaṁ kaniṭṭhabhātā Nando cāti. **Ubho mātāpitāmamāti** “ime nāma puttakā evaṁ taruṇakālepi kāme jahanti, kimaṅgaṁ pana mayan”ti uppannasaṁvegā mātāpitaro ca. **Bhoge chaḍḍetvāti** asītikoṭivibhavasamiddhe mahā bhoge anapekkhacittā kheḷapiṇḍaṁ viya pariccajitvā mayaṁ cattāropi janā Himavantappadese **mahāvanaṁ** nekkhammajjhāsayena pavisimhāti attho.

Pavisitvā ca te tattha ramaṇīye bhūmibhāge assamaṁ māpetvā tāpasapabbajjāya pabbajitvā tattha vasiṁsu. Te ubhopi bhātaro mātāpitaro paṭijaggiṁsu. Tesu Nandapaṇḍito “mayā ābhataphalāphalāneva mātāpitaro khādāpessāmī”ti hiyyo ca purimagocaragahitaṭṭhānato ca yāni tāni avasesāni phalāphalāni pātova ānetvā mātāpitaro khādāpeti. Te tāni khāditvā mukhaṁ vikkhāletvā uposathikā honti. Soṇapaṇḍito pana dūraṁ gantvā madhuramadhurāni supakkāni āharitvā upanāmeti. Atha naṁ te “tāta kaniṭṭhena ābhatāni mayaṁ khāditvā uposathikā jātā, idāni no attho natthī”ti vadanti. Iti tassa phalāphalāni paribhogaṁ na labhanti vinassanti, punadivasādīsupi tathevāti evaṁ so pañcābhiññatāya dūrampi gantvā āharati, te pana na khādanti.

Atha mahāsatto cintesi “mātāpitaro sukhumālā, Nando ca yāni tāni apakkāni duppakkāni phalāphalāni āharitvā khādāpeti, evaṁ sante ime na ciraṁ pavattissanti, vāressāmi nan”ti. Atha naṁ āmantetvā “Nanda ito paṭṭhāya phalāphalaṁ āharitvā mamāgamanaṁ patimānehi, ubho ekatova khādāpessāmā”ti āha. Evaṁ vuttepi attano puññaṁ paccāsīsanto na tassa vacanamakāsi. Mahāsatto taṁ upaṭṭhānaṁ āgataṁ “na tvaṁ paṇḍitānaṁ vacanaṁ karosi, ahaṁ jeṭṭho, mātāpitaro ca mameva bhāro, ahameva ne paṭijaggissāmi, tvaṁ ito aññattha yāhī”ti tassa accharaṁ pahari.

So tena paṇāmito tattha ṭhātuṁ asakkonto taṁ vanditvā mātāpitūnaṁ tamatthaṁ ārocetvā attano paṇṇasālaṁ pavisitvā

နန္ဒပဏ္ဍိတော တထေဝ တဿ နေက္ခမ္မေန မံ အနုသိက္ခန္တော **ပဗ္ဗဇ္ဇံ သမရောစယီ**တိ။ **အဟံ သောဏော စ နန္ဒော စာ**တိ တသ္မိံ ကာလေ သောဏနာမကော အဟံ မယှံ ကနိဋ္ဌဘာတာ နန္ဒော စာတိ။ **ဥဘော မာတာပိတာမမာ**တိ “ဣမေ နာမ ပုတ္တကာ ဧဝံ တရုဏကာလေပိ ကာမေ ဇဟန္တိ၊ ကိမင်္ဂံ ပန မယ”န္တိ ဥပ္ပန္နသံဝေဂါ မာတာပိတရော စ။ **ဘောဂေ ဆဍ္ဍေတွာ**တိ အသီတိကောဋိဝိဘဝသမိဒ္ဓေ မဟာ ဘောဂေ အနပေက္ခစိတ္တာ ခေဠပိဏ္ဍံ ဝိယ ပရိစ္စဇိတွာ မယံ စတ္တာရောပိ ဇနာ ဟိမဝန္တပ္ပဒေသေ **မဟာဝနံ** နေက္ခမ္မဇ္ဈာသယေန ပဝိသိမှာတိ အတ္ထော။

ပဝိသိတွာ စ တေ တတ္ထ ရမဏီယေ ဘူမိဘာဂေ အဿမံ မာပေတွာ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတွာ တတ္ထ ဝသိံသု။ တေ ဥဘောပိ ဘာတရော မာတာပိတရော ပဋိဇဂ္ဂိံသု။ တေသု နန္ဒပဏ္ဍိတော “မယာ အာဘတဖလာဖလာနေဝ မာတာပိတရော ခါဒါပေဿာမီ”တိ ဟိယျော စ ပုရိမဂေါစရဂဟိတဋ္ဌာနတော စ ယာနိ တာနိ အဝသေသာနိ ဖလာဖလာနိ ပါတောဝ အာနေတွာ မာတာပိတရော ခါဒါပေတိ။ တေ တာနိ ခါဒိတွာ မုခံ ဝိက္ခာလေတွာ ဥပေါသထိကာ ဟောန္တိ။ သောဏပဏ္ဍိတော ပန ဒူရံ ဂန္တွာ မဓုရမဓုရာနိ သုပက္ကာနိ အာဟရိတွာ ဥပနာမေတိ။ အထ နံ တေ “တာတ ကနိဋ္ဌေန အာဘတာနိ မယံ ခါဒိတွာ ဥပေါသထိကာ ဇာတာ၊ ဣဒါနိ နော အတ္ထော နတ္ထီ”တိ ဝဒန္တိ။ ဣတိ တဿ ဖလာဖလာနိ ပရိဘောဂံ န လဘန္တိ ဝိနဿန္တိ၊ ပုနဒိဝသာဒီသုပိ တထေဝါတိ ဧဝံ သော ပဉ္စာဘိညတာယ ဒူရမ္ပိ ဂန္တွာ အာဟရတိ၊ တေ ပန န ခါဒန္တိ။

အထ မဟာသတ္တော စိန္တေသိ “မာတာပိတရော သုခုမာလာ၊ နန္ဒော စ ယာနိ တာနိ အပက္ကာနိ ဒုပ္ပက္ကာနိ ဖလာဖလာနိ အာဟရိတွာ ခါဒါပေတိ၊ ဧဝံ သန္တေ ဣမေ န စိရံ ပဝတ္တိဿန္တိ၊ ဝါရေဿာမိ န”န္တိ။ အထ နံ အာမန္တေတွာ “နန္ဒ ဣတော ပဋ္ဌာယ ဖလာဖလံ အာဟရိတွာ မမာဂမနံ ပတိမာနေဟိ၊ ဥဘော ဧကတောဝ ခါဒါပေဿာမာ”တိ အာဟ။ ဧဝံ ဝုတ္တေပိ အတ္တနော ပုညံ ပစ္စာသီသန္တော န တဿ ဝစနမကာသိ။ မဟာသတ္တော တံ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂတံ “န တွံ ပဏ္ဍိတာနံ ဝစနံ ကရောသိ၊ အဟံ ဇေဋ္ဌော၊ မာတာပိတရော စ မမေဝ ဘာရော၊ အဟမေဝ နေ ပဋိဇဂ္ဂိဿာမိ၊ တွံ ဣတော အညတ္ထ ယာဟီ”တိ တဿ အစ္ဆရံ ပဟရိ။

သော တေန ပဏာမိတော တတ္ထ ဌာတုံ အသက္ကောန္တော တံ ဝန္ဒိတွာ မာတာပိတူနံ တမတ္ထံ အာရောစေတွာ အတ္တနော ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ

kasiṇaṁ oloketvā taṁdivasameva aṭṭha ca samāpattiyo pañca ca abhiññāyo nibbattetvā cintesi “kiṁ nu kho ahaṁ Sinerupādato ratanavālukaṁ āharitvā mama bhātu paṇṇasālāpariveṇaṁ ākiritvā khamāpessāmi, udāhu Anotattato udakaṁ āharitvā khamāpessāmi. Atha vā me bhātā devatāvasena khameyya, cattāro mahārājāno Sakkañca devarājānaṁ ānetvā khamāpessāmi, evaṁ pana na sobhissati, ayaṁ kho Manojo Brahmavaḍḍhanarājā sakalajambudīpe aggarājā, taṁ ādiṁ katvā sabbe rājāno ānetvā khamāpessāmi, evaṁ sante mama bhātu guṇo sakalajambudīpaṁ avattharitvā gamissati, cando viya sūriyo viya ca paññāyissatī”ti.

So tāvadeva iddhiyā gantvā Brahmavaḍḍhananagare tassa rañño nivesanadvāre otaritvā “eko tāpaso tumhe daṭṭhukāmo”ti rañño ārocāpetvā tena katokāso tassa santikaṁ gantvā ahaṁ attano balena sakalajambudīpe rajjaṁ gahetvā tava dassāmīti. Kathaṁ pana tumhe bhante sakalajambudīpe rajjaṁ gahetvā dassathāti. Mahārāja kassaci vadhacchedaṁ akatvā attano iddhiyāva gahetvā dassāmīti mahatiyā senāya saddhiṁ taṁ ādāya Kosalaraṭṭhaṁ gantvā nagarassa avidūre khandhāvāraṁ nivesetvā “yuddhaṁ vā no detu, vase vā vattatū”ti Kosalarañño dūtaṁ pāhesi. Tena kujjhitvā yuddhasajjena hutvā nikkhantena saddhiṁ yuddhe āraddhe attano iddhānubhāvena yathā dvinnaṁ senānaṁ pīḷanaṁ na hoti, evaṁ katvā yathā ca Kosalarājā tassa vase vattati, evaṁ vacanapaṭivacanaharaṇehi saṁvidahi. Etenupāyena sakalajambudīpe rājāno tassa vase vattāpesi.

So tena parituṭṭho Nandapaṇḍitaṁ āha “bhante tumhehi yathā mayhaṁ paṭiññātaṁ, tathā kataṁ, bahūpakārā me tumhe, kimahaṁ tumhākaṁ karissāmi, ahaṁ hi te sakalajambudīpe upaḍḍharajjampi[1] dātuṁ icchāmi, kimaṅgaṁ pana hatthi assa ratha maṇi muttā pavāḷa rajata suvaṇṇa dāsi dāsaparijanaparicchedan”ti. Taṁ sutvā Nandapaṇḍito na me te mahārāja rajjena attho, nāpi hatthiyānādīhi, api ca kho te raṭṭhe asukasmiṁ nāma assame mama mātāpitaro pabbajitvā vasanti, tyāhaṁ upaṭṭhahanto

1. Uparajjampi (Ka)

ကသိဏံ ဩလောကေတွာ တံဒိဝသမေဝ အဋ္ဌ စ သမာပတ္တိယော ပဉ္စ စ အဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ စိန္တေသိ “ကိံ နု ခေါ အဟံ သိနေရုပါဒတော ရတနဝါလုကံ အာဟရိတွာ မမ ဘာတု ပဏ္ဏသာလာပရိဝေဏံ အာကိရိတွာ ခမာပေဿာမိ၊ ဥဒါဟု အနောတတ္တတော ဥဒကံ အာဟရိတွာ ခမာပေဿာမိ။ အထ ဝါ မေ ဘာတာ ဒေဝတာဝသေန ခမေယျ၊ စတ္တာရော မဟာရာဇာနော သက္ကဉ္စ ဒေဝရာဇာနံ အာနေတွာ ခမာပေဿာမိ၊ ဧဝံ ပန န သောဘိဿတိ၊ အယံ ခေါ မနောဇော ဗြဟ္မဝဍ္ဎနရာဇာ သကလဇမ္ဗုဒီပေ အဂ္ဂရာဇာ၊ တံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗေ ရာဇာနော အာနေတွာ ခမာပေဿာမိ၊ ဧဝံ သန္တေ မမ ဘာတု ဂုဏော သကလဇမ္ဗုဒီပံ အဝတ္ထရိတွာ ဂမိဿတိ၊ စန္ဒော ဝိယ သူရိယော ဝိယ စ ပညာယိဿတီ”တိ။

သော တာဝဒေဝ ဣဒ္ဓိယာ ဂန္တွာ ဗြဟ္မဝဍ္ဎနနဂရေ တဿ ရညော နိဝေသနဒွါရေ ဩတရိတွာ “ဧကော တာပသော တုမှေ ဒဋ္ဌုကာမော”တိ ရညော အာရောစာပေတွာ တေန ကတောကာသော တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ အဟံ အတ္တနော ဗလေန သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရဇ္ဇံ ဂဟေတွာ တဝ ဒဿာမီတိ။ ကထံ ပန တုမှေ ဘန္တေ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရဇ္ဇံ ဂဟေတွာ ဒဿထာတိ။ မဟာရာဇ ကဿစိ ဝဓစ္ဆေဒံ အကတွာ အတ္တနော ဣဒ္ဓိယာဝ ဂဟေတွာ ဒဿာမီတိ မဟတိယာ သေနာယ သဒ္ဓိံ တံ အာဒါယ ကောသလရဋ္ဌံ ဂန္တွာ နဂရဿ အဝိဒူရေ ခန္ဓာဝါရံ နိဝေသေတွာ “ယုဒ္ဓံ ဝါ နော ဒေတု, ဝသေ ဝါ ဝတ္တတူ”တိ ကောသလရညော ဒူတံ ပါဟေသိ။ တေန ကုဇ္ဈိတွာ ယုဒ္ဓသဇ္ဇေန ဟုတွာ နိက္ခန္တေန သဒ္ဓိံ ယုဒ္ဓေ အာရဒ္ဓေ အတ္တနော ဣဒ္ဓါနုဘာဝေန ယထာ ဒွိန္နံ သေနာနံ ပီဠနံ န ဟောတိ၊ ဧဝံ ကတွာ ယထာ စ ကောသလရာဇာ တဿ ဝသေ ဝတ္တတိ၊ ဧဝံ ဝစနပဋိဝစနဟရဏေဟိ သံဝိဒဟိ။ ဧတေနုပါယေန သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရာဇာနော တဿ ဝသေ ဝတ္တာပေသိ။

သော တေန ပရိတုဋ္ဌော နန္ဒပဏ္ဍိတံ အာဟ “ဘန္တေ တုမှေဟိ ယထာ မယှံ ပဋိညာတံ၊ တထာ ကတံ၊ ဗဟူပကာရာ မေ တုမှေ၊ ကိမဟံ တုမှာကံ ကရိဿာမိ၊ အဟံ ဟိ တေ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ဥပဍ္ဎရဇ္ဇမ္ပိ[၁] ဒါတုံ ဣစ္ဆာမိ၊ ကိမင်္ဂံ ပန ဟတ္ထိ အဿ ရထ မဏိ မုတ္တာ ပဝါဠ ရဇတ သုဝဏ္ဏ ဒါသိ ဒါသပရိဇနပရိစ္ဆေဒ”န္တိ။ တံ သုတွာ နန္ဒပဏ္ဍိတော န မေ တေ မဟာရာဇ ရဇ္ဇေန အတ္ထော၊ နာပိ ဟတ္ထိယာနာဒီဟိ၊ အပိ စ ခေါ တေ ရဋ္ဌေ အသုကသ္မိံ နာမ အဿမေ မမ မာတာပိတရော ပဗ္ဗဇိတွာ ဝသန္တိ၊ တျာဟံ ဥပဋ္ဌဟန္တော

၁-ဥပရဇ္ဇမ္ပိ (က)

ekasmiṁ aparādhe mama jeṭṭhabhātikena Soṇapaṇḍitena nāma mahesinā paṇādhito, svāhaṁ taṁ ādāya tassa santikaṁ gantvā khamāpessāmi, tassa me tvaṁ khamāpane sahāyo hohīti. Rājā “sādhū”ti sampaṭicchitvā catuvīsati-akkhobhanī[1] parimāṇāya senāya parivuto ekasatarājūhi saddhiṁ Nandapaṇḍitaṁ purakkhatvā taṁ assamapadaṁ patvā caturaṅgulappadesaṁ muñcitvā ākāse ṭhitena kājena Anotattato udakaṁ āharitvā pānīyaṁ paṭisāmetvā pariveṇaṁ sammajjitvā mātāpitūnaṁ āsannappadese nisinnaṁ jhānaratisamappitaṁ mahāsattaṁ upasaṅkamitvā Nandapaṇḍito naṁ khamāpesi. Mahāsatto Nandapaṇḍitaṁ mātaraṁ paṭicchāpetvā attanā yāvajīvaṁ pitaraṁ paṭijaggi. Tesaṁ pana rājūnaṁ—

“Ānando ca pamodo ca, sadā hasitakīḷitaṁ.
Mātaraṁ paricaritvāna, labbhametaṁ vijānatā.

Ānando ca pamodo ca, sadā hasitakīḷitaṁ.
Pitaraṁ paricaritvāna, labbhametaṁ vijānatā.

Dānañca peyyavajjañca, atthacariyā ca yā idha.
Samānattatā ca dhammesu, tattha tattha yathārahaṁ.
Ete kho saṅgahā loke, rathassāṇīva yāyato.

Ete ca saṅgahā nāssu, na mātā puttakāraṇā.
Labhetha mānaṁ pūjaṁ vā, pitā vā puttakāraṇā.

Yasmā ca saṅgahā ete, sammapekkhanti paṇḍitā.
Tasmā mahattaṁ papponti, pāsaṁsā ca bhavanti te.

Brahmāti mātāpitaro, pubbācariyāti vuccare.
Āhuneyyā ca puttānaṁ, pajāya anukampakā.

Tasmā hi ne namasseyya, sakkareyya ca paṇḍito.
Annena atha pānena, vatthena sayanena ca.
Ucchādanena nhāpanena, pādānaṁ dhovanena ca.

Tāya naṁ pāricariyāya, mātāpitūsu paṇḍitā.
Idheva naṁ pasaṁsanti, pecca sagge pamodatī”ti[2]—

1. ...akkhobhiṇī... (Sī, Ka) 2. Khu 6. 81 piṭṭhādīsu.

ဧကသ္မိံ အပရာဓေ မမ ဇေဋ္ဌဘာတိကေန သောဏပဏ္ဍိတေန နာမ မဟေသိနာ ပဏာမိတော၊ သွာဟံ တံ အာဒါယ တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ခမာပေဿာမိ၊ တဿ မေ တွံ ခမာပနေ သဟာယော ဟောဟီတိ။ ရာဇာ “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ စတုဝီသတိအက္ခောဘနီ[1]ပရိမာဏာယ သေနာယ ပရိဝုတော ဧကသတရာဇူဟိ သဒ္ဓိံ နန္ဒပဏ္ဍိတံ ပုရက္ခတွာ တံ အဿမပဒံ ပတွာ စတုရင်္ဂုလပ္ပဒေသံ မုဉ္စိတွာ အာကာသေ ဌိတေန ကာဇေန အနောတတ္တတော ဥဒကံ အာဟရိတွာ ပါနီယံ ပဋိသာမေတွာ ပရိဝေဏံ သမ္မဇ္ဇိတွာ မာတာပိတူနံ အာသန္နပ္ပဒေသေ နိသိန္နံ ဈာနရတိသမပ္ပိတံ မဟာသတ္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ နန္ဒပဏ္ဍိတော နံ ခမာပေသိ။ မဟာသတ္တော နန္ဒပဏ္ဍိတံ မာတရံ ပဋိစ္ဆာပေတွာ အတ္တနာ ယာဝဇီဝံ ပိတရံ ပဋိဇဂ္ဂိ။ တေသံ ပန ရာဇူနံ—

“အာနန္ဒော စ ပမောဒေါ စ၊ သဒါ ဟသိတကီဠိတံ။
မာတရံ ပရိစရိတွာန၊ လဗ္ဘမေတံ ဝိဇာနတာ။

အာနန္ဒော စ ပမောဒေါ စ၊ သဒါ ဟသိတကီဠိတံ။
ပိတရံ ပရိစရိတွာန၊ လဗ္ဘမေတံ ဝိဇာနတာ။

ဒါနဉ္စ ပေယျဝဇ္ဇဉ္စ၊ အတ္ထစရိယာ စ ယာ ဣဓ။
သမာနတ္တတာ စ ဓမ္မေသု၊ တတ္ထ တတ္ထ ယထာရဟံ။
ဧတေ ခေါ သင်္ဂဟာ လောကေ၊ ရထဿာဏီဝ ယာယတော။

ဧတေ စ သင်္ဂဟာ နာဿု၊ န မာတာ ပုတ္တကာရဏာ။
လဘေထ မာနံ ပူဇံ ဝါ၊ ပိတာ ဝါ ပုတ္တကာရဏာ။

ယသ္မာ စ သင်္ဂဟာ ဧတေ၊ သမ္မပေက္ခန္တိ ပဏ္ဍိတာ။
တသ္မာ မဟတ္တံ ပပ္ပေါန္တိ၊ ပါသံသာ စ ဘဝန္တိ တေ။

ဗြဟ္မာတိ မာတာပိတရော၊ ပုဗ္ဗာစရိယာတိ ဝုစ္စရေ။
အာဟုနေယျာ စ ပုတ္တာနံ၊ ပဇာယ အနုကမ္ပကာ။

တသ္မာ ဟိ နေ နမဿေယျ၊ သက္ကရေယျ စ ပဏ္ဍိတော။
အန္နေန အထ ပါနေန၊ ဝတ္ထေန သယနေန စ။
ဥစ္ဆာဒနေန နှာပနေန၊ ပါဒါနံ ဓောဝနေန စ။

တာယ နံ ပါရိစရိယာယ၊ မာတာပိတူသု ပဏ္ဍိတာ။
ဣဓေဝ နံ ပသံသန္တိ၊ ပေစ္စ သဂ္ဂေ ပမောဒတီ”တိ[၂]—

၁-....အက္ခောဘိဏီ....(သီ၊ က) ၂-ခု ၆-၈၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Buddhalīḷāya dhammaṁ desesi, taṁ sutvā sabbepi te rājāno sabalakāyā pasīdiṁsu. Atha ne pañcasu sīlesu patiṭṭhāpetvā “dānādīsu appamattā hothā”ti ovaditvā vissajjesi. Te sabbepi dhammena rajjaṁ kāretvā āyupariyosāne devanagaraṁ pūrayiṁsu. Bodhisatto “ito paṭṭhāya mātaraṁ paṭijaggāhī”ti mātaraṁ Nandapaṇḍitaṁ paṭicchāpetvā attanā yāvajīvaṁ pitaraṁ paṭijaggi. Te ubhopi āyupariyosāne brahmalokaparāyanā ahesuṁ. Tadā mātāpitaro mahārājakulāni, Nandapaṇḍito Ānandatthero, Manojo rājā Sāriputtatthero, ekasatarājāno asītimahātherā ceva aññatarātherā ca, catuvīsati-akkhobhanīparisā Buddhaparisā, Soṇapaṇḍito Lokanātho.

Tassa kiñcāpi sātisayā nekkhammapāramī, tathāpi heṭṭhā vuttanayeneva sesapāramiyo ca niddhāretabbā. Tathā accantameva kāmesu anapekkhatā, mātāpitūsu tibbo sagāravasappatissabhāvo, mātāpitu-upaṭṭhānena atitti, satipi nesaṁ upaṭṭhāna sabbakālaṁ samāpattivihārehi vītināmananti evamādayo mahāsattassa guṇānubhāvā vibhāvetabbāti.

Soṇapaṇḍitacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Nekkhammapāramī niṭṭhitā.

---

6. Temiyacariyāvaṇṇanā

48. Chaṭṭhe **Kāsirājassa atrajo**ti Kāsirañño atrajo putto **yadā homi**, tadā **mūgapakkhoti nāmena**, **Temiyoti vadanti man**ti Temiyoti nāmena mūgapakkhavatādhiṭṭhānena “Mūgapakkho”ti mātāpitaro ādiṁ katvā sabbeva maṁ vadantīti sambandho. Mahāsattassa hi jātadivase sakalakāsiraṭṭhe devo vassi, yasmā ca so rañño ceva amaccādīnañca hadayaṁ uḷārena pītisinehena temayamāno uppanno, tasmā “Temiyakumāro”ti nāmaṁ ahosi.

ဗုဒ္ဓလီဠ္ဟာယ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ တံ သုတွာ သဗ္ဗေပိ တေ ရာဇာနော သဗလကာယာ ပသီဒိံသု။ အထ နေ ပဉ္စသု သီလေသု ပတိဋ္ဌာပေတွာ “ဒါနာဒီသု အပ္ပမတ္တာ ဟောထာ”တိ ဩဝဒိတွာ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ တေ သဗ္ဗေပိ ဓမ္မေန ရဇ္ဇံ ကာရေတွာ အာယုပရိယောသာနေ ဒေဝနဂရံ ပူရယိံသု။ ဗောဓိသတ္တော “ဣတော ပဋ္ဌာယ မာတရံ ပဋိဇဂ္ဂါဟီ”တိ မာတရံ နန္ဒပဏ္ဍိတံ ပဋိစ္ဆာပေတွာ အတ္တနာ ယာဝဇီဝံ ပိတရံ ပဋိဇဂ္ဂိ။ တေ ဥဘောပိ အာယုပရိယောသာနေ ဗြဟ္မလောကပရာယနာ အဟေသုံ။ တဒါ မာတာပိတရော မဟာရာဇကုလာနိ၊ နန္ဒပဏ္ဍိတော အာနန္ဒတ္ထေရော၊ မနောဇော ရာဇာ သာရိပုတ္တတ္ထေရော၊ ဧကသတရာဇာနော အသီတိမဟာထေရာ စေဝ အညတရထေရာ စ၊ စတုဝီသတိအက္ခောဘနီပရိသာ ဗုဒ္ဓပရိသာ၊ သောဏပဏ္ဍိတော လောကနာထော။

တဿ ကိဉ္စာပိ သာတိသယာ နေက္ခမ္မပါရမီ၊ တထာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ သေသပါရမိယော စ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ အစ္စန္တမေဝ ကာမေသု အနပေက္ခတာ၊ မာတာပိတူသု တိဗ္ဗော သဂါရဝသပ္ပတိဿဘာဝေါ၊ မာတာပိတုဥပဋ္ဌာနေန အတိတ္တိ၊ သတိပိ နေသံ ဥပဋ္ဌာနေ သဗ္ဗကာလံ သမာပတ္တိဝိဟာရေဟိ ဝီတိနာမနန္တိ ဧဝမာဒယော မဟာသတ္တဿ ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

သောဏပဏ္ဍိတစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နေက္ခမ္မပါရမီ နိဋ္ဌိတာ။

၆-တေမိယစရိယာဝဏ္ဏနာ

၄၈။ ဆဋ္ဌေ **ကာသိရာဇဿ အတြဇော**တိ ကာသိရညော အတြဇော ပုတ္တော **ယဒါ ဟောမိ၊** တဒါ **မူဂပက္ခောတိ နာမေန၊ တေမိယောတိ ဝဒန္တိ မ**န္တိ တေမိယောတိ နာမေန မူဂပက္ခဝတာဓိဋ္ဌာနေန “မူဂပက္ခော”တိ မာတာပိတရော အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗေဝ မံ ဝဒန္တီတိ သမ္ဗန္ဓော။ မဟာသတ္တဿ ဟိ ဇာတဒိဝသေ သကလကာသိရဋ္ဌေ ဒေဝေါ ဝဿိ၊ ယသ္မာ စ သော ရညော စေဝ အမစ္စာဒီနဉ္စ ဟဒယံ ဥဠာရေန ပီတိသိနေဟေန တေမယမာနော ဥပ္ပန္နော၊ တသ္မာ “တေမိယကုမာရော”တိ နာမံ အဟောသိ။

49. **Soḷasitthisahassānan**ti soḷasannaṁ Kāsirañño itthāgārasahassānaṁ. **Na vijjati pumo**ti putto na labbhati. Na kevalañca putto eva, dhītāpissa natthi eva. **Ahorattānaṁ accayena**, **nibbatto ahamekako**ti aputtakasseva tassa rañño bahūnaṁ saṁvaccharānaṁ atītattā anekesaṁ ahorattānaṁ apagamanena[1] sakkadattiyo ahamekakova bodhipariyesanaṁ caramāno tadā tassa putto hutvā uppannoti Satthā vadati.

Tatrāyaṁ anupubbikathā—atīte Bārāṇasiyaṁ Kāsirājā rajjaṁ kāresi. Tassa soḷasasahassā itthiyo ahesuṁ. Tāsu ekāpi puttaṁ vā dhītaraṁ vā na labhati, nāgarā "amhākaṁ rañño vaṁsānurakkhako ekopi putto natthī"ti vippaṭisārī jātā sannipatitvā rājānaṁ "puttaṁ patthehī"ti āhaṁsu. Rājā soḷasasahassā itthiyo "puttaṁ patthethā"ti āṇāpesi. Tā candādīnaṁ upaṭṭhānādīni katvā patthentiyopi na labhiṁsu. Aggamahesī panassa Maddarājadhītā Candādevī nāma sīlasampannā ahosi. Rājā "tvampi puttaṁ patthehī"ti āha. Sā puṇṇamadivase uposathikā hutvā attano sīlaṁ āvajjetvā "sacāhaṁ akhaṇḍasīlā, iminā me saccena putto uppajjatū"ti saccakiriyamakāsi. Tassā sīlatejena Sakkassa āsanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Sakko āvajjento taṁ kāraṇaṁ ñatvā "Candādeviyā puttapaṭilābhassa upāyaṁ karissāmī"ti tassā anucchavikaṁ puttaṁ upadhārento bodhisattaṁ Tāvatiṁsabhavane nibbattitvā tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā tato cavitvā uparidevaloke uppajjitukāmaṁ disvā tassa santikaṁ gantvā "samma tayi manussaloke uppanne pāramiyo ca te pūressanti, mahājanassa ca vuḍḍhi bhavissati, ayaṁ kāsirañño Candā nāma aggamahesī puttaṁ pattheti, tassā kucchiyaṁ uppajjāhī"ti āha.

So "sādhū"ti paṭissuṇitvā tassā kucchiyaṁ paṭisandhiṁ gaṇhi. Tassa sahāyā pañcasatā devaputtā khīṇāyukā devalokā cavitvā tasseva rañño amaccabhariyānaṁ kucchīsu paṭisandhiṁ gaṇhiṁsu. Devī gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṁ ñatvā rañño ārocesi. Rājā gabbhaparihāraṁ dāpesi. Sā paripuṇṇagabbhā dhaññapuññalakkhaṇasampannaṁ puttaṁ vijāyi. Taṁdivasameva

1. Accayena (Sī)

၄၉။ **သောဠသိတ္ထိသဟဿာန**န္တိ သောဠသန္နံ ကာသိရညော ဣတ္ထာဂါရသဟဿာနံ။ **န ဝိဇ္ဇတိ ပုမော**တိ ပုတ္တော န လဗ္ဘတိ။ န ကေဝလဉ္စ ပုတ္တော ဧဝ၊ ဓီတာပိဿ နတ္ထိ ဧဝ။ **အဟောရတ္တာနံ အစ္စယေန၊ နိဗ္ဗတ္တော အဟမေကကော**တိ အပုတ္တကဿေဝ တဿ ရညော ဗဟူနံ သံဝစ္ဆရာနံ အတီတတ္တာ အနေကေသံ အဟောရတ္တာနံ အပဂမနေန[1] သက္ကဒတ္တိယော အဟမေကကောဝ ဗောဓိပရိယေသနံ စရမာနော တဒါ တဿ ပုတ္တော ဟုတွာ ဥပ္ပန္နောတိ သတ္ထာ ဝဒတိ။

တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—အတီတေ ဗာရာဏသိယံ ကာသိရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ တဿ သောဠသသဟဿာ ဣတ္ထိယော အဟေသုံ။ တာသု ဧကာပိ ပုတ္တံ ဝါ ဓီတရံ ဝါ န လဘတိ၊ နာဂရာ "အမှာကံ ရညော ဝံသာနုရက္ခကော ဧကောပိ ပုတ္တော နတ္ထီ"တိ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဇာတာ သန္နိပတိတွာ ရာဇာနံ "ပုတ္တံ ပတ္ထေဟီ"တိ အာဟံသု။ ရာဇာ သောဠသသဟဿာ ဣတ္ထိယော "ပုတ္တံ ပတ္ထေထာ"တိ အာဏာပေသိ။ တာ စန္ဒာဒီနံ ဥပဋ္ဌာနာဒီနိ ကတွာ ပတ္ထေန္တိယောပိ န လဘိံသု။ အဂ္ဂမဟေသီ ပနဿ မဒ္ဒရာဇဓီတာ စန္ဒာဒေဝီ နာမ သီလသမ္ပန္နာ အဟောသိ။ ရာဇာ "တွမ္ပိ ပုတ္တံ ပတ္ထေဟီ"တိ အာဟ။ သာ ပုဏ္ဏမဒိဝသေ ဥပေါသထိကာ ဟုတွာ အတ္တနော သီလံ အာဝဇ္ဇေတွာ "သစာဟံ အခဏ္ဍသီလာ၊ ဣမိနာ မေ သစ္စေန ပုတ္တော ဥပ္ပဇ္ဇတူ"တိ သစ္စကိရိယမကာသိ။ တဿာ သီလတေဇေန သက္ကဿ အာသနံ ဥဏှာကာရံ ဒဿေသိ။ သက္ကော အာဝဇ္ဇေန္တော တံ ကာရဏံ ဉတွာ "စန္ဒာဒေဝိယာ ပုတ္တပဋိလာဘဿ ဥပါယံ ကရိဿာမီ"တိ တဿာ အနုစ္ဆဝိကံ ပုတ္တံ ဥပဓာရေန္တော ဗောဓိသတ္တံ တာဝတိံသဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ တတော စဝိတွာ ဥပရိဒေဝလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတုကာမံ ဒိသွာ တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ "သမ္မ တယိ မနုဿလောကေ ဥပ္ပန္နေ ပါရမိယော စ တေ ပူရေဿန္တိ၊ မဟာဇနဿ စ ဝုဍ္ဎိ ဘဝိဿတိ၊ အယံ ကာသိရညော စန္ဒာ နာမ အဂ္ဂမဟေသီ ပုတ္တံ ပတ္ထေတိ၊ တဿာ ကုစ္ဆိယံ ဥပ္ပဇ္ဇာဟီ"တိ အာဟ။

သော "သာဓူ"တိ ပဋိဿုဏိတွာ တဿာ ကုစ္ဆိယံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ တဿ သဟာယာ ပဉ္စသတာ ဒေဝပုတ္တာ ခီဏာယုကာ ဒေဝလောကာ စဝိတွာ တဿေဝ ရညော အမစ္စဘရိယာနံ ကုစ္ဆီသု ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိံသု။ ဒေဝီ ဂဗ္ဘဿ ပတိဋ္ဌိတဘာဝံ ဉတွာ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ ဂဗ္ဘပရိဟာရံ ဒါပေသိ။ သာ ပရိပုဏ္ဏဂဗ္ဘာ ဓညပုညလက္ခဏသမ္ပန္နံ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ။ တံဒိဝသမေဝ

၁-အစ္စယေန (သီ)

amaccagehesu pañcakumārasatāni vijāyiṁsu. Ubhayampi sutvā rājā “mama puttassa parivārā ete”ti pañcannaṁ dārakasatānaṁ pañcadhātisatāni pesetvā kumārapasādhanāni ca pesesi. Mahāsattassa pana atidīghādidosavivajjitā alambatthanā madhurathaññā catusaṭṭhidhātiyo datvā mahantaṁ sakkāraṁ katvā Candādeviyāpi varaṁ adāsi. Sā gahitakaṁ katvā ṭhapesi. Dārako mahatā parivārena vaḍḍhati. Atha naṁ ekamāsikaṁ alaṅkaritvā rañño santikaṁ ānayiṁsu. Rājā piyaputtaṁ oloketvā āliṅgitvā aṅke nisīdāpetvā ramayamāno nisīdi.

50. Tasmiṁ khaṇe cattāro corā ānītā. Rājā tesu ekassa sakaṇṭakāhi kasāhi pahārasahassaṁ āṇāpesi, ekassa saṅkhalikāya bandhitvā bandhanāgārappavesanaṁ, ekassa sarīre sattippahāradānaṁ, ekassa sūlāropanaṁ. Mahāsatto pitu kathaṁ sutvā saṁvegappatto hutvā “aho mama pitā rajjaṁ nissāya bhāriyaṁ nirayagāmikammaṁ karotī”ti cintesi. Punadivase naṁ setacchattassa heṭṭhā alaṅkatasirisayane nipajjāpesuṁ.

So thokaṁ niddāyitvā paṭibuddho akkhīni ummīletvā setacchattaṁ olokento[1] mahantaṁ sirivibhavaṁ passi, athassa pakatiyāpi saṁvegappattassa atirekataraṁ bhayaṁ uppajji. So “kuto nu kho ahaṁ imaṁ rājagehaṁ āgato”ti upadhārento jātissarañāṇena devalokato āgatabhāvaṁ ñatvā tato paraṁ olokento Ussadaniraye pakkabhāvaṁ passi. Tato paraṁ olokento tasmiṁyeva nagare rājabhāvaṁ passi. Atha so “ahaṁ vīsativassāni rajjaṁ kāretvā asītivassasahassāni Ussadaniraye pacciṁ, idāni punapi imasmiṁ coragehe nibbattosmi, pitāpi me hiyyo catūsu coresu ānītesu tathārūpaṁ pharusaṁ nirayasaṁvattanikaṁ kathaṁ kathesi. Na me iminā avidita[2]vipulānatthāvahena rajjena attho, kathaṁ nu kho imamhā coragehā mucceyyan”ti cintento nipajji. Atha naṁ ekā devadhītā “tāta Temiyakumāra mā bhāyi, tīṇi aṅgāni adhiṭṭhahitvā tava sotthi bhavissatī”ti samassāsesi. Taṁ sutvā mahāsatto

1. Oloketvā (Ka)
2. Avirata... (Sī)

အမစ္စဂေဟေသု ပဉ္စကုမာရသတာနိ ဝိဇာယိံသု။ ဥဘယမ္ပိ သုတွာ ရာဇာ “မမ ပုတ္တဿ ပရိဝါရာ ဧတေ”တိ ပဉ္စန္နံ ဒါရကသတာနံ ပဉ္စဓာတိသတာနိ ပေသေတွာ ကုမာရပသာဓနာနိ စ ပေသေသိ။ မဟာသတ္တဿ ပန အတိဒီဃာဒိဒောသဝိဝဇ္ဇိတာ အလမ္ဗတ္ထနာ မဓုရထညာ စတုသဋ္ဌိဓာတိယော ဒတွာ မဟန္တံ သက္ကာရံ ကတွာ စန္ဒာဒေဝိယာပိ ဝရံ အဒါသိ။ သာ ဂဟိတကံ ကတွာ ဌပေသိ။ ဒါရကော မဟတာ ပရိဝါရေန ဝဍ္ဎတိ။ အထ နံ ဧကမာသိကံ အလင်္ကရိတွာ ရညော သန္တိကံ အာနယိံသု။ ရာဇာ ပိယပုတ္တံ ဩလောကေတွာ အာလိင်္ဂိတွာ အင်္ကေ နိသီဒါပေတွာ ရမယမာနော နိသီဒိ။

၅၀။ တသ္မိံ ခဏေ စတ္တာရော စောရာ အာနီတာ။ ရာဇာ တေသု ဧကဿ သကဏ္ဋကာဟိ ကသာဟိ ပဟာရသဟဿံ အာဏာပေသိ၊ ဧကဿ သင်္ခလိကာယ ဗန္ဓိတွာ ဗန္ဓနာဂါရပ္ပဝေသနံ, ဧကဿ သရီရေ သတ္တိပ္ပဟာရဒါနံ, ဧကဿ သူလာရောပနံ။ မဟာသတ္တော ပိတု ကထံ သုတွာ သံဝေဂပ္ပတ္တော ဟုတွာ “အဟော မမ ပိတာ ရဇ္ဇံ နိဿာယ ဘာရိယံ နိရယဂါမိကမ္မံ ကရောတီ”တိ စိန္တေသိ။ ပုနဒိဝသေ နံ သေတစ္ဆတ္တဿ ဟေဋ္ဌာ အလင်္ကတသိရိသယနေ နိပဇ္ဇာပေသုံ။

သော ထောကံ နိဒ္ဒါယိတွာ ပဋိဗုဒ္ဓေါ အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတွာ သေတစ္ဆတ္တံ ဩလောကေန္တော[၁] မဟန္တံ သိရိဝိဘဝံ ပဿိ၊ အထဿ ပကတိယာပိ သံဝေဂပ္ပတ္တဿ အတိရေကတရံ ဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော “ကုတော နု ခေါ အဟံ ဣမံ ရာဇဂေဟံ အာဂတော”တိ ဥပဓာရေန္တော ဇာတိဿရဉာဏေန ဒေဝလောကတော အာဂတဘာဝံ ဉတွာ တတော ပရံ ဩလောကေန္တော ဥဿဒနိရယေ ပက္ကဘာဝံ ပဿိ။ တတော ပရံ ဩလောကေန္တော တသ္မိံယေဝ နဂရေ ရာဇဘာဝံ ပဿိ။ အထ သော “အဟံ ဝီသတိဝဿာနိ ရဇ္ဇံ ကာရေတွာ အသီတိဝဿသဟဿာနိ ဥဿဒနိရယေ ပစ္စိံ၊ ဣဒါနိ ပုနပိ ဣမသ္မိံ စောရဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တောသ္မိ၊ ပိတာပိ မေ ဟိယျော စတူသု စောရေသု အာနီတေသု တထာရူပံ ဖရုသံ နိရယသံဝတ္တနိကံ ကထံ ကထေသိ။ န မေ ဣမိနာ အဝိဒိတ[၂]ဝိပုလာနတ္ထာဝဟေန ရဇ္ဇေန အတ္ထော၊ ကထံ နု ခေါ ဣမမှာ စောရဂေဟာ မုစ္စေယျ”န္တိ စိန္တေန္တော နိပဇ္ဇိ။ အထ နံ ဧကာ ဒေဝဓီတာ “တာတ တေမိယကုမာရ မာ ဘာယိ၊ တီဏိ အင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌဟိတွာ တဝ သောတ္ထိ ဘဝိဿတီ”တိ သမဿာသေသိ။ တံ သုတွာ မဟာသတ္တော

၁-ဩလောကေတွာ (က)
၂-အဝိရတ....(သီ)

rajjasaṅkhātā anatthato muccitukāmo soḷasasaṁvaccharāni tīṇi aṅgāni acalādhiṭṭhānavasena adhiṭṭhahi. Tena vuttaṁ **“kicchāladdhaṁ piyaṁ puttan”**ti-ādi.

Tattha **kicchāladdhan**ti kicchena kasirena cirakālapatthanāya laddhaṁ. **Abhijātan**ti jātisampannaṁ. Kāyajutiyā ceva ñāṇajutiyā ca samannāgatattā **jutindharaṁ. Setacchattaṁ dhārayitvāna**, **sayane poseti maṁ pitā**ti pitā me Kāsirājā “mā naṁ kumāraṁ rajo vā ussāvo vā”ti jātakālato paṭṭhāya setacchattassa heṭṭhā sirisayane sayāpetvā mahantena parivārena maṁ poseti.

51. **Niddāyamāno sayanavare pabujjhitvā** ahaṁ olokento **paṇḍaraṁ** setacchattaṁ **addasaṁ. Yenāhaṁ nirayaṁ gato**ti yena setacchattena tato tatiye attabhāve ahaṁ nirayaṁ gato, setacchattasīsena rajjaṁ vadati.

52. **Saha diṭṭhassa me chattan**ti taṁ setacchattaṁ diṭṭhassa diṭṭhavato me saha tena dassanena, dassanasamakālamevāti attho. **Tāso uppajji bheravo**ti suparividitādīnavattā bhayānako cittutrāso udapādi. **Vinicchayaṁ samāpanno**, **kathāhaṁ imaṁ muñcissan**ti kathaṁ nu kho ahaṁ imaṁ rajjaṁ kāḷakaṇṇiṁ muñceyyanti evaṁ vicāraṇaṁ āpajjiṁ.

53. **Pubbasālohitā mayhan**ti pubbe ekasmiṁ attabhāve mama mātubhūtapubbā tasmiṁ chatte adhivatthā **devatā** mayhaṁ **atthakāminī** hitesinī. **Sā maṁ disvāna dukkhitaṁ**, **tīsu ṭhānesu yojayī**ti sā devatā maṁ tathā cetodukkhena dukkhitaṁ disvā mūgapakkhabadhirabhāvasaṅkhātesu tīsu rajjadukkhato nikkhamanakāraṇesu yojesi.

54. **Paṇḍiccayan**ti paṇḍiccaṁ, ayameva vā pāṭho. **Mā vibhāvayā**ti mā pakāsehi. **Bālamato**ti bāloti ñāto. **Sabbo**ti sakalo antojano ceva bahijano ca. **Ocināyatū**ti nīharathetaṁ kāḷakaṇṇinti avajānātu. **Evaṁ tava attho bhavissatī**ti evaṁ yathāvuttanayena avajānitabbabhāve sati tuyhaṁ gehato nikkhamanena **hitaṁ** pāramiparipūraṇaṁ bhavissati.

ရဇ္ဇသင်္ခါတာ အနတ္ထတော မုစ္စိတုကာမော သောဠသသံဝစ္ဆရာနိ တီဏိ အင်္ဂါနိ အစလာဓိဋ္ဌာနဝသေန အဓိဋ္ဌဟိ။ တေန ဝုတ္တံ **“ကိစ္ဆာလဒ္ဓံ ပိယံ ပုတ္တ”**န္တိ-အာဒိ။

တတ္ထ **ကိစ္ဆာလဒ္ဓ**န္တိ ကိစ္ဆေန ကသိရေန စိရကာလပတ္ထနာယ လဒ္ဓံ။ **အဘိဇာတ**န္တိ ဇာတိသမ္ပန္နံ။ ကာယဇုတိယာ စေဝ ဉာဏဇုတိယာ စ သမန္နာဂတတ္တာ **ဇုတိန္ဓရံ။ သေတစ္ဆတ္တံ ဓာရယိတွာန၊ သယနေ ပေါသေတိ မံ ပိတာ**တိ ပိတာ မေ ကာသိရာဇာ “မာ နံ ကုမာရံ ရဇော ဝါ ဥဿာဝေါ ဝါ”တိ ဇာတကာလတော ပဋ္ဌာယ သေတစ္ဆတ္တဿ ဟေဋ္ဌာ သိရိသယနေ သယာပေတွာ မဟန္တေန ပရိဝါရေန မံ ပေါသေတိ။

၅၁။ **နိဒ္ဒါယမာနော သယနဝရေ ပဗုဇ္ဈိတွာ** အဟံ ဩလောကေန္တော **ပဏ္ဍရံ** သေတစ္ဆတ္တံ **အဒ္ဒသံ။ ယေနာဟံ နိရယံ ဂတော**တိ ယေန သေတစ္ဆတ္တေန တတော တတိယေ အတ္တဘာဝေ အဟံ နိရယံ ဂတော၊ သေတစ္ဆတ္တသီသေန ရဇ္ဇံ ဝဒတိ။

၅၂။ **သဟ ဒိဋ္ဌဿ မေ ဆတ္တ**န္တိ တံ သေတစ္ဆတ္တံ ဒိဋ္ဌဿ ဒိဋ္ဌဝတော မေ သဟ တေန ဒဿနေန၊ ဒဿနသမကာလမေဝါတိ အတ္ထော။ **တာသော ဥပ္ပဇ္ဇိ ဘေရဝေါ**တိ သုပရိဝိဒိတာဒီနဝတ္တာ ဘယာနကော စိတ္တုတြာသော ဥဒပါဒိ။ **ဝိနိစ္ဆယံ သမာပန္နော၊ ကထာဟံ ဣမံ မုဉ္စိဿ**န္တိ ကထံ နု ခေါ အဟံ ဣမံ ရဇ္ဇံ ကာဠကဏ္ဏိံ မုဉ္စေယျန္တိ ဧဝံ ဝိစာရဏံ အာပဇ္ဇိံ။

၅၃။ **ပုဗ္ဗသာလောဟိတာ မယှ**န္တိ ပုဗ္ဗေ ဧကသ္မိံ အတ္တဘာဝေ မမ မာတုဘူတပုဗ္ဗာ တသ္မိံ ဆတ္တေ အဓိဝတ္ထာ **ဒေဝတာ** မယှံ **အတ္ထကာမိနီ** ဟိတေသိနီ။ **သာ မံ ဒိသွာန ဒုက္ခိတံ၊ တီသု ဌာနေသု ယောဇယီ**တိ သာ ဒေဝတာ မံ တထာ စေတောဒုက္ခေန ဒုက္ခိတံ ဒိသွာ မူဂပက္ခဗဓိရဘာဝသင်္ခါတေသု တီသု ရဇ္ဇဒုက္ခတော နိက္ခမနကာရဏေသု ယောဇေသိ။

၅၄။ **ပဏ္ဍိစ္စယ**န္တိ ပဏ္ဍိစ္စံ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **မာ ဝိဘာဝယာ**တိ မာ ပကာသေဟိ။ **ဗာလမတော**တိ ဗာလောတိ ဉာတော။ **သဗ္ဗော**တိ သကလော အန္တောဇနော စေဝ ဗဟိဇနော စ။ **ဩစိနာယတူ**တိ နီဟရထေတံ ကာဠကဏ္ဏိန္တိ အဝဇာနာတု။ **ဧဝံ တဝ အတ္ထော ဘဝိဿတီ**တိ ဧဝံ ယထာဝုတ္တနယေန အဝဇာနိတဗ္ဗဘာဝေ သတိ တုယှံ ဂေဟတော နိက္ခမနေန **ဟိတံ** ပါရမိပရိပူရဏံ ဘဝိဿတိ။

55. **Tetaṁ vacanan**ti te etaṁ tīṇi aṅgāni adhiṭṭhāhīti vacanaṁ. **Atthakāmāsi me ammā**ti amma devate mama atthakāmā asi. **Hitakāmā**ti tasseva pariyāyavacanaṁ. Atthoti vā ettha sukhaṁ veditabbaṁ. Hitanti tassa kāraṇabhūtaṁ puññaṁ.

56. **Sāgareva thalaṁ labhin**ti coragehe vatāhaṁ jāto, ahu me mahāvatānatthoti sokasāgare osīdanto tassā devatāya ahaṁ vacanaṁ sutvā sāgare osīdanto viya thalaṁ patiṭṭhaṁ **alabhiṁ**, rajjakulato nikkhamanopāyaṁ alabhinti attho. **Tayo aṅge adhiṭṭhahin**ti yāva gehato nikkhamiṁ, tāva tīṇi aṅgāni kāraṇāni adhiṭṭhahiṁ.

57. Idāni tāni sarūpato dassetuṁ **"mūgo ahosin"**ti gāthamāha.

Tattha **pakkho**ti pīṭhasappi. Sesaṁ suviññeyyameva.

Evaṁ pana mahāsatte devatāya dinnanaye ṭhatvā jātavassato paṭṭhāya mūgādibhāvena attānaṁ dassente mātāpitaro dhāti-ādayo ca "mūgānaṁ hanupariyosānaṁ nāma evarūpaṁ na hoti, badhirānaṁ kaṇṇasotaṁ nāma evarūpaṁ na hoti, pīṭhasappīnaṁ hatthapādā nāma evarūpā na honti, bhavitabbamettha kāraṇena, vīmaṁsissāma nan"ti cintetvā "khīrena tāva vīmaṁsissāmā"ti sakaladivasaṁ khīraṁ na denti, so sussantopi khīratthāya saddaṁ na karoti.

Athassa mātā "putto me chāto, khīramassa dethā"ti khīraṁ dāpesi. Evaṁ antarantarā khīraṁ adatvā ekasaṁvaccharaṁ vīmaṁsantāpi antaraṁ na passiṁsu. Tato "kumārakā nāma pūvakhajjakaṁ piyāyanti, phalāphalaṁ piyāyanti, kīḷanabhaṇḍakaṁ piyāyanti, bhojanaṁ piyāyantī"ti tāni tāni palobhanīyāni upanetvā vīmaṁsanavasena palobhentā yāva pañcavassakālā antaraṁ na passiṁsu. Atha naṁ "dārakā nāma aggito bhāyanti, mattahatthito bhāyanti, sappato bhāyanti, ukkhittāsikapurisato bhāyanti, tehi vīmaṁsissāmā"ti yathā tehissa anattho na jāyati, tathā purimameva saṁvidahitvā atibhayānakākārena upagacchante kāresuṁ.

၅၅။ **တေတံ ဝစန**န္တိ တေ ဧတံ တီဏိ အင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာဟီတိ ဝစနံ။ **အတ္ထကာမာသိ မေ အမ္မာ**တိ အမ္မ ဒေဝတေ မမ အတ္ထကာမာ အသိ။ **ဟိတကာမာ**တိ တဿေဝ ပရိယာယဝစနံ။ အတ္ထောတိ ဝါ ဧတ္ထ သုခံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဟိတန္တိ တဿ ကာရဏဘူတံ ပုညံ။

၅၆။ **သာဂရေဝ ထလံ လဘိ**န္တိ စောရဂေဟေ ဝတာဟံ ဇာတော၊ အဟု မေ မဟာဝတာနတ္ထောတိ သောကသာဂရေ ဩသီဒန္တော တဿာ ဒေဝတာယ အဟံ ဝစနံ သုတွာ သာဂရေ ဩသီဒန္တော ဝိယ ထလံ ပတိဋ္ဌံ **အလဘိံ၊** ရဇ္ဇကုလတော နိက္ခမနောပါယံ အလဘိန္တိ အတ္ထော။ **တယော အင်္ဂေ အဓိဋ္ဌဟိ**န္တိ ယာဝ ဂေဟတော နိက္ခမိံ၊ တာဝ တီဏိ အင်္ဂါနိ ကာရဏာနိ အဓိဋ္ဌဟိံ။

၅၇။ ဣဒါနိ တာနိ သရူပတော ဒဿေတုံ **“မူဂေါ အဟောသိ”**န္တိ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **ပက္ခော**တိ ပီဌသပ္ပိ။ သေသံ သုဝိညေယျမေဝ။

ဧဝံ ပန မဟာသတ္တေ ဒေဝတာယ ဒိန္နနယေ ဌတွာ ဇာတဝဿတော ပဋ္ဌာယ မူဂါဒိဘာဝေန အတ္တာနံ ဒဿေန္တေ မာတာပိတရော ဓာတိအာဒယော စ “မူဂါနံ ဟနုပရိယောသာနံ နာမ ဧဝရူပံ န ဟောတိ၊ ဗဓိရာနံ ကဏ္ဏသောတံ နာမ ဧဝရူပံ န ဟောတိ၊ ပီဌသပ္ပီနံ ဟတ္ထပါဒါ နာမ ဧဝရူပါ န ဟောန္တိ၊ ဘဝိတဗ္ဗမေတ္ထ ကာရဏေန၊ ဝီမံသိဿာမ နန္”တိ စိန္တေတွာ “ခီရေန တာဝ ဝီမံသိဿာမာ”တိ သကလဒိဝသံ ခီရံ န ဒေန္တိ၊ သော သုဿန္တောပိ ခီရတ္ထာယ သဒ္ဒံ န ကရောတိ။

အထဿ မာတာ “ပုတ္တော မေ ဆာတော၊ ခီရမဿ ဒေထာ”တိ ခီရံ ဒါပေသိ။ ဧဝံ အန္တရန္တရာ ခီရံ အဒတွာ ဧကသံဝစ္ဆရံ ဝီမံသန္တာပိ အန္တရံ န ပဿိံသု။ တတော “ကုမာရကာ နာမ ပူဝခဇ္ဇကံ ပိယာယန္တိ၊ ဖလာဖလံ ပိယာယန္တိ၊ ကီဠနဘဏ္ဍကံ ပိယာယန္တိ၊ ဘောဇနံ ပိယာယန္တီ”တိ တာနိ တာနိ ပလောဘနီယာနိ ဥပနေတွာ ဝီမံသနဝသေန ပလောဘေန္တာ ယာဝ ပဉ္စဝဿကာလာ အန္တရံ န ပဿိံသု။ အထ နံ “ဒါရကာ နာမ အဂ္ဂိတော ဘာယန္တိ၊ မတ္တဟတ္ထိတော ဘာယန္တိ၊ သပ္ပတော ဘာယန္တိ၊ ဥက္ခိတ္တာသိကပုရိသတော ဘာယန္တိ၊ တေဟိ ဝီမံသိဿာမာ”တိ ယထာ တေဟိဿ အနတ္ထော န ဇာယတိ၊ တထာ ပုရိမမေဝ သံဝိဒဟိတွာ အတိဘယာနကာကာရေန ဥပဂစ္ဆန္တေ ကာရေသုံ။

Mahāsatto nirayabhayaṁ āvajjetvā “ito sataguṇena sahassaguṇena satasahassaguṇena nirayo bhāyitabbo”ti niccalova hoti. Evampi vīmaṁsitvā antaraṁ na passantā puna “dārakā nāma samajjatthikā hontī”ti samajjaṁ kāretvāpi mahāsattaṁ sāṇiyā parikkhipitvā ajānantasseva catūsu passesu saṅkhasaddehi bherisaddehi ca sahasā ekaninnādaṁ kāretvāpi andhakāre ghaṭehi dīpaṁ upanetvā sahasā ālokaṁ dassetvāpi sakalasarīraṁ phāṇitena makkhetvā bahumakkhike ṭhāne nipajjāpetvāpi nhāpanādīni akatvā uccārapassāvamatthake nipannaṁ ajjhupekkhitvāpi tattha ca palipannaṁ sayamānaṁ parihāsehi akkosanehi ca ghaṭṭetvāpi heṭṭhāmañce aggikapallaṁ katvā uṇhasantāpena pīḷetvāpīti evaṁ nānāvidhehi upāyehi vīmaṁsantāpissa antaraṁ na passiṁsu.

Mahāsatto hi sabbattha nirayabhayameva āvajjetvā adhiṭṭhānaṁ avikopento niccalova ahosi. Evaṁ pannarasavassāni vīmaṁsitvā atha soḷasavassakāle “pīṭhasappino vā hontu mūgabadhirā vā rajanīyesu arajjantā dussanīyesu adussantā nāma natthīti nāṭakānissa paccupaṭṭhapetvā vīmaṁsissāmā”ti kumāraṁ gandhodakena nhāpetvā devaputtaṁ viya alaṅkaritvā devavimānakappaṁ pupphagandhadāmādīhi ekāmodapamodaṁ pāsādaṁ āropetvā uttamarūpadharā bhāvavilāsasampannā devaccharāpaṭibhāgā itthiyo upaṭṭhapesuṁ “gacchatha naccādīhi kumāraṁ abhiramāpethā”ti. Tā upagantvā tathā kātuṁ vāyamiṁsu. So buddhisampannatāya “imā me sarīrasamphassaṁ mā vindiṁsū”ti assāsapassāse nirundhi. Tā tassa sarīrasamphassaṁ avindantiyo “thaddhasarīro esa, nāyaṁ manusso, yakkho bhavissatī”ti pakkamiṁsu.

Evaṁ soḷasa vassāni soḷasahi mahāvīmaṁsāhi anekāhi ca khuddakavīmaṁsāhi pariggaṇhituṁ asakkuṇitvā mātāpitaro “tāta Temiyakumāra mayaṁ tava amūgādibhāvaṁ jānāma, na hi tesaṁ evarūpāni mukhakaṇṇasotapādāni honti, tvaṁ amhehi patthetvā laddhaputtako, mā no nāsehi, sakalajambudīpe rājūnaṁ santikā garahato mocehī”ti saha visuṁ visuñca anekavāraṁ yāciṁsu. So tehi evaṁ yāciyamānopi asuṇanto viya hutvā nipajji.

မဟာသတ္တော နိရယဘယံ အာဝဇ္ဇေတွာ “ဣတော သတဂုဏေန သဟဿဂုဏေန သတသဟဿဂုဏေန နိရယော ဘာယိတဗ္ဗော”တိ နိစ္စလောဝ ဟောတိ။ ဧဝမ္ပိ ဝီမံသိတွာ အန္တရံ န ပဿန္တာ ပုန “ဒါရကာ နာမ သမဇ္ဇတ္ထိကာ ဟောန္တီ”တိ သမဇ္ဇံ ကာရေတွာပိ မဟာသတ္တံ သာဏိယာ ပရိက္ခိပိတွာ အဇာနန္တဿေဝ စတူသု ပဿေသု သင်္ခသဒ္ဒေဟိ ဘေရိသဒ္ဒေဟိ စ သဟသာ ဧကနိန္နာဒံ ကာရေတွာပိ အန္ဓကာရေ ဃဋေဟိ ဒီပံ ဥပနေတွာ သဟသာ အာလောကံ ဒဿေတွာပိ သကလသရီရံ ဖာဏိတေန မက္ခေတွာ ဗဟုမက္ခိကေ ဌာနေ နိပဇ္ဇာပေတွာပိ နှာပနာဒီနိ အကတွာ ဥစ္စာရပဿာဝမတ္ထကေ နိပန္နံ အဇ္ဈုပေက္ခိတွာပိ တတ္ထ စ ပလိပန္နံ သယမာနံ ပရိဟာသေဟိ အက္ကောသနေဟိ စ ဃဋ္ဋေတွာပိ ဟေဋ္ဌာမဉ္စေ အဂ္ဂိကပလ္လံ ကတွာ ဥဏှသန္တာပေန ပီဠေတွာပီတိ ဧဝံ နာနာဝိဓေဟိ ဥပါယေဟိ ဝီမံသန္တာပိဿ အန္တရံ န ပဿိံသု။

မဟာသတ္တော ဟိ သဗ္ဗတ္ထ နိရယဘယမေဝ အာဝဇ္ဇေတွာ အဓိဋ္ဌာနံ အဝိကောပေန္တော နိစ္စလောဝ အဟောသိ။ ဧဝံ ပန္နရသဝဿာနိ ဝီမံသိတွာ အထ သောဠသဝဿကာလေ “ပီဌသပ္ပိနော ဝါ ဟောန္တု မူဂဗဓိရာ ဝါ ရဇနီယေသု အရဇ္ဇန္တာ ဒုဿနီယေသု အဒုဿန္တာ နာမ နတ္ထီတိ နာဋကာနိဿ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ ဝီမံသိဿာမာ”တိ ကုမာရံ ဂန္ဓောဒကေန နှာပေတွာ ဒေဝပုတ္တံ ဝိယ အလင်္ကရိတွာ ဒေဝဝိမာနကပ္ပံ ပုပ္ဖဂန္ဓဒါမာဒီဟိ ဧကာမောဒပမောဒံ ပါသာဒံ အာရောပေတွာ ဥတ္တမရူပဓရာ ဘာဝဝိလာသသမ္ပန္နာ ဒေဝစ္ဆရာပဋိဘာဂါ ဣတ္ထိယော ဥပဋ္ဌပေသုံ “ဂစ္ဆထ နစ္စာဒီဟိ ကုမာရံ အဘိရမာပေထာ”တိ။ တာ ဥပဂန္တွာ တထာ ကာတုံ ဝါယမိံသု။ သော ဗုဒ္ဓိသမ္ပန္နတာယ “ဣမာ မေ သရီရသမ္ဖဿံ မာ ဝိန္ဒိံသူ”တိ အဿာသပဿာသေ နိရုန္ဓိ။ တာ တဿ သရီရသမ္ဖဿံ အဝိန္ဒန္တိယော “ထဒ္ဓသရီရော ဧသ၊ နာယံ မနုဿော၊ ယက္ခော ဘဝိဿတီ”တိ ပက္ကမိံသု။

ဧဝံ သောဠသ ဝဿာနိ သောဠသဟိ မဟာဝီမံသာဟိ အနေကာဟိ စ ခုဒ္ဒကဝီမံသာဟိ ပရိဂ္ဂဏှိတုံ အသက္ကုဏိတွာ မာတာပိတရော “တာတတေမိယကုမာရ မယံ တဝ အမူဂါဒိဘာဝံ ဇာနာမ၊ န ဟိ တေသံ ဧဝရူပါနိ မုခကဏ္ဏသောတပါဒါနိ ဟောန္တိ၊ တွံ အမှေဟိ ပတ္ထေတွာ လဒ္ဓပုတ္တကော၊ မာ နော နာသေဟိ၊ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရာဇူနံ သန္တိကာ ဂရဟတော မောစေဟီ”တိ သဟ ဝိသုံ ဝိသုဉ္စ အနေကဝါရံ ယာစိံသု။ သော တေဟိ ဧဝံ ယာစိယမာနောပိ အသုဏန္တော ဝိယ ဟုတွာ နိပဇ္ဇိ။

58. Atha rājā mahāsattassa ubho pāde kaṇṇasote jivhaṁ ubho ca hatthe kusalehi purisehi vīmaṁsāpetvā “yadipi apīṭhasappi-ādīnaṁ viyassa pādādayo, tathāpi ayaṁ pīṭhasappi mūgabadhiro maññe, īdise kāḷakaṇṇipurise imasmiṁ gehe vasante tayo antarāyā paññāyanti jīvitassa vā chattassa vā mahesiyā vā”ti lakkhaṇapāṭhakehi idāni kathitaṁ, jātadivase pana “tumhākaṁ domanassapariharaṇatthaṁ ‘dhaññapuññalakkhaṇo’ti vuttan”ti amaccehi ārocitaṁ sutvā antarāyabhayena bhīto “gacchatha naṁ avamaṅgalarathe nipajjāpetvā pacchimadvārena nīharāpetvā āmakasusāne nikhaṇathā”ti āṇāpesi. Taṁ sutvā mahāsatto haṭṭho[1] udaggo ahosi “cirassaṁ vata me manoratho matthakaṁ pāpuṇissatī”ti. Tena vuttaṁ “**tato me hatthapāde cā**”ti-ādi.

Tattha **maddiyā**ti maddanavasena vīmaṁsitvā. **Anūnatan**ti hatthādīhi avikalataṁ. **Nindisun**ti “evaṁ anūnāvayavopi samāno mūgādi viya dissamāno rajjaṁ kāretuṁ abhabbo, kāḷakaṇṇipuriso ayan”ti garahiṁsu. “Niddisun”tipi pāṭho, vadiṁsūti attho.

59. **Chaḍḍanaṁ anumodisun**ti rājadassanatthaṁ āgatā sabbepi janapadavāsino senāpatipurohitappamukhā rājapurisā te sabbepi **ekamanā** samānacittā **hutvā** antarāyapariharaṇatthaṁ raññā āṇattā bhūmiyaṁ nikhaṇanavasena mama chaḍḍanaṁ mukhasaṅkocaṁ akatvā abhimukhabhāvena sādhu suṭṭhu idaṁ kattabbamevāti anumodiṁsu.

60. **So me attho samijjhathā**ti yassatthāya yadatthaṁ tato mūgādibhāvādhiṭṭhānavasena dukkaracaraṇaṁ ciṇṇaṁ caritaṁ, so attho mama samijjhati. Tesaṁ mama mātāpitu-ādīnaṁ **matiṁ** adhippāyaṁ **sutvā so** ahaṁ mama adhippāyasamijjhanena **haṭṭho** anupadhāretvā bhūmiyaṁ nikhaṇanānujānanena **saṁviggamānasova** ahosinti vacanasesena sambandho veditabbo.

61. Evaṁ kumārassa bhūmiyaṁ nikhaṇane raññā āṇatte Candādevī taṁ pavattiṁ sutvā rājānaṁ upasaṅkamitvā deva tumhehi mayhaṁ varo dinno,

1. Tuṭṭhahaṭṭho (Ka)

၅၈။ အထ ရာဇာ မဟာသတ္တဿ ဥဘော ပါဒေ ကဏ္ဏသောတေ ဇိဝှံ ဥဘော စ ဟတ္ထေ ကုသလေဟိ ပုရိသေဟိ ဝီမံသာပေတွာ “ယဒိပိ အပီဌသပ္ပိအာဒီနံ ဝိယဿ ပါဒါဒယော၊ တထာပိ အယံ ပီဌသပ္ပိ မူဂဗဓိရော မညေ၊ ဤဒိသေ ကာဠကဏ္ဏိပုရိသေ ဣမသ္မိံ ဂေဟေ ဝသန္တေ တယော အန္တရာယာ ပညာယန္တိ ဇီဝိတဿ ဝါ ဆတ္တဿ ဝါ မဟေသိယာ ဝါ”တိ လက္ခဏပါဌကေဟိ ဣဒါနိ ကထိတံ၊ ဇာတဒိဝသေ ပန “တုမှာကံ ဒေါမနဿပရိဟရဏတ္ထံ ‘ဓညပုညလက္ခဏော’တိ ဝုတ္တ”န္တိ အမစ္စေဟိ အာရောစိတံ သုတွာ အန္တရာယဘယေန ဘီတော “ဂစ္ဆထ နံ အဝမင်္ဂလရထေ နိပဇ္ဇာပေတွာ ပစ္ဆိမဒွါရေန နီဟရာပေတွာ အာမကသုသာနေ နိခဏထာ”တိ အာဏာပေသိ။ တံ သုတွာ မဟာသတ္တော ဟဋ္ဌော[၁] ဥဒဂ္ဂေါ အဟောသိ “စိရဿံ ဝတ မေ မနောရထော မတ္ထကံ ပါပုဏိဿတီ”တိ။ တေန ဝုတ္တံ “**တတော မေ ဟတ္ထပါဒေ စာ**”တိအာဒိ။

တတ္ထ **မဒ္ဒိယာ**တိ မဒ္ဒနဝသေန ဝီမံသိတွာ။ **အနူနတ**န္တိ ဟတ္ထာဒီဟိ အဝိကလတံ။ **နိန္ဒိသု**န္တိ “ဧဝံ အနူနာဝယဝေါပိ သမာနော မူဂါဒိ ဝိယ ဒိဿမာနော ရဇ္ဇံ ကာရေတုံ အဘဗ္ဗော၊ ကာဠကဏ္ဏိပုရိသော အယ”န္တိ ဂရဟိံသု။ “နိဒ္ဒိသု”န္တိပိ ပါဌော၊ ဝဒိံသူတိ အတ္ထော။

၅၉။ **ဆဍ္ဍနံ အနုမောဒိသု**န္တိ ရာဇဒဿနတ္ထံ အာဂတာ သဗ္ဗေပိ ဇနပဒဝါသိနော သေနာပတိပုရောဟိတပ္ပမုခါ ရာဇပုရိသာ တေ သဗ္ဗေပိ **ဧကမနာ** သမာနစိတ္တာ **ဟုတွာ** အန္တရာယပရိဟရဏတ္ထံ ရညာ အာဏတ္တာ ဘူမိယံ နိခဏနဝသေန မမ ဆဍ္ဍနံ မုခသင်္ကောစံ အကတွာ အဘိမုခဘာဝေန သာဓု သုဋ္ဌု ဣဒံ ကတ္တဗ္ဗမေဝါတိ အနုမောဒိံသု။

၆၀။ **သော မေ အတ္ထော သမိဇ္ဈထာ**တိ ယဿတ္ထာယ ယဒတ္ထံ တတော မူဂါဒိဘာဝါဓိဋ္ဌာနဝသေန ဒုက္ကရစရဏံ စိဏ္ဏံ စရိတံ၊ သော အတ္ထော မမ သမိဇ္ဈတိ။ တေသံ မမ မာတာပိတုအာဒီနံ **မတိံ** အဓိပ္ပါယံ **သုတွာ သော** အဟံ မမ အဓိပ္ပါယသမိဇ္ဈနေန **ဟဋ္ဌော** အနုပဓာရေတွာ ဘူမိယံ နိခဏနာနုဇာနနေန **သံဝိဂ္ဂမာနသော၀** အဟောသိန္တိ ဝစနသေသေန သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၆၁။ ဧဝံ ကုမာရဿ ဘူမိယံ နိခဏနေ ရညာ အာဏတ္တေ စန္ဒာဒေဝီ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဒေဝ တုမှေဟိ မယှံ ဝရော ဒိန္နော၊

၁-တုဋ္ဌဟဋ္ဌော (က)

mayā ca gahitakaṁ katvā ṭhapito, taṁ me idāni dethāti. Gaṇha devīti. Puttassa me rajjaṁ dethāti. Putto te kāḷakaṇṇī, na sakkā dātunti. Tena hi deva yāvajīvaṁ adento satta vassāni dethāti. Tampi na sakkāti. Cha vassāni pañca cattāri tīṇi dve ekaṁ vassaṁ, satta māse cha pañca cattāro tayo dve ekaṁ māsaṁ addhamāsaṁ sattāhaṁ dethāti. Sādhu gaṇhāti.

Sā puttaṁ alaṅkārāpetvā "Temiyakumārassa idaṁ rajjan"ti nagare bheriṁ carāpetvā nagaraṁ alaṅkārāpetvā puttaṁ hatthikkhandhaṁ āropetvā setacchattaṁ matthake kārāpetvā nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā āgataṁ alaṅkatasirisayane nipajjāpetvā sabbarattiṁ yāci "tāta Temiya taṁ nissāya soḷasa vassāni niddaṁ alabhitvā rodamānāya me akkhīni uppakkāni, sokena hadayaṁ bhijjati viya, tava apīṭhasappi-ādibhāvaṁ jānāmi, mā maṁ anāthaṁ karī"ti. Iminā niyāmena cha divase yāci. Chaṭṭhe divase rājā Sunandaṁ nāma sārathiṁ pakkosāpetvā "sve pātova avamaṅgalarathena kumāraṁ nīharitvā āmakasusāne bhūmiyaṁ nikhaṇitvā pathavivaḍḍhanakakammaṁ katvā ehī"ti āha. Taṁ sutvā devī "tāta Kāsirājā taṁ sve āmakasusāne nikhaṇituṁ āṇāpesi. Sve maraṇaṁ pāpuṇissatī"ti āha.

Mahāsatto taṁ sutvā "Temiya soḷasa vassāni tayā kato vāyāmo matthakaṁ patto"ti haṭṭho udaggo ahosi. Mātuyā panassa hadayaṁ bhijjanākāraṁ viya ahosi. Atha tassā rattiyā accayena pātova sārathi rathaṁ ādāya dvāre ṭhapetvā sirigabbhaṁ pavisitvā "devi mā mayhaṁ kujjhi, rañño āṇā"ti puttaṁ āliṅgitvā nipannaṁ deviṁ piṭṭhihatthena apanetvā kumāraṁ ukkhipitvā pāsādā otari. Devī uraṁ paharitvā mahāsaddena paridevitvā mahātale ohīyi.

Atha naṁ mahāsatto oloketvā "mayi akathente mātu soko balavā bhavissatī"ti kathetukāmo hutvāpi "sace kathessāmi soḷasa vassāni kato vāyāmo mogho bhavissati, akathento panāhaṁ attano ca mātāpitūnañca paccayo bhavissāmī"ti adhivāsesi. Sārathi "mahāsattaṁ rathaṁ āropetvā

မယာ စ ဂဟိတကံ ကတွာ ဌပိတော၊ တံ မေ ဣဒါနိ ဒေထာတိ။ ဂဏှ ဒေဝီတိ။ ပုတ္တဿ မေ ရဇ္ဇံ ဒေထာတိ။ ပုတ္တော တေ ကာဠကဏ္ဏီ၊ န သက္ကာ ဒါတုန္တိ။ တေန ဟိ ဒေဝ ယာဝဇီဝံ အဒေန္တော သတ္တ ဝဿာနိ ဒေထာတိ။ တမ္ပိ န သက္ကာတိ။ ဆ ဝဿာနိ ပဉ္စ စတ္တာရိ တီဏိ ဒွေ ဧကံ ဝဿံ၊ သတ္တ မာသေ ဆ ပဉ္စ စတ္တာရော တယော ဒွေ ဧကံ မာသံ အဍ္ဎမာသံ သတ္တာဟံ ဒေထာတိ။ သာဓု ဂဏှာတိ။

သာ ပုတ္တံ အလင်္ကာရာပေတွာ "တေမိယကုမာရဿ ဣဒံ ရဇ္ဇ"န္တိ နဂရေ ဘေရိံ စရာပေတွာ နဂရံ အလင်္ကာရာပေတွာ ပုတ္တံ ဟတ္ထိက္ခန္ဓံ အာရောပေတွာ သေတစ္ဆတ္တံ မတ္ထကေ ကာရာပေတွာ နဂရံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ အာဂတံ အလင်္ကတသိရိသယနေ နိပဇ္ဇာပေတွာ သဗ္ဗရတ္တိံ ယာစိ "တာတတေမိယ တံ နိဿာယ သောဠသ ဝဿာနိ နိဒ္ဒံ အလဘိတွာ ရောဒမာနာယ မေ အက္ခီနိ ဥပ္ပက္ကာနိ၊ သောကေန ဟဒယံ ဘိဇ္ဇတိ ဝိယ၊ တဝ အပီဌသပ္ပိအာဒိဘာဝံ ဇာနာမိ၊ မာ မံ အနာထံ ကရီ"တိ။ ဣမိနာ နိယာမေန ဆ ဒိဝသေ ယာစိ။ ဆဋ္ဌေ ဒိဝသေ ရာဇာ သုနန္ဒံ နာမ သာရထိံ ပက္ကောသာပေတွာ "သွေ ပါတောဝ အဝမင်္ဂလရထေန ကုမာရံ နီဟရိတွာ အာမကသုသာနေ ဘူမိယံ နိခဏိတွာ ပထဝိဝဍ္ဎနကကမ္မံ ကတွာ ဧဟီ"တိ အာဟ။ တံ သုတွာ ဒေဝီ "တာတ ကာသိရာဇာ တံ သွေ အာမကသုသာနေ နိခဏိတုံ အာဏာပေသိ။ သွေ မရဏံ ပါပုဏိဿတီ"တိ အာဟ။

မဟာသတ္တော တံ သုတွာ "တေမိယ သောဠသ ဝဿာနိ တယာ ကတော ဝါယာမော မတ္ထကံ ပတ္တော"တိ ဟဋ္ဌော ဥဒဂ္ဂေါ အဟောသိ။ မာတုယာ ပနဿ ဟဒယံ ဘိဇ္ဇနာကာရံ ဝိယ အဟောသိ။ အထ တဿာ ရတ္တိယာ အစ္စယေန ပါတောဝ သာရထိ ရထံ အာဒါယ ဒွါရေ ဌပေတွာ သိရိဂဗ္ဘံ ပဝိသိတွာ "ဒေဝိ မာ မယှံ ကုဇ္ဈိ၊ ရညော အာဏာ"တိ ပုတ္တံ အာလိင်္ဂိတွာ နိပန္နံ ဒေဝိံ ပိဋ္ဌိဟတ္ထေန အပနေတွာ ကုမာရံ ဥက္ခိပိတွာ ပါသာဒါ ဩတရိ။ ဒေဝီ ဥရံ ပဟရိတွာ မဟာသဒ္ဒေန ပရိဒေဝိတွာ မဟာတလေ ဩဟီယိ။

အထ နံ မဟာသတ္တော ဩလောကေတွာ "မယိ အကထေန္တေ မာတု သောကော ဗလဝါ ဘဝိဿတီ"တိ ကထေတုကာမော ဟုတွာပိ "သစေ ကထေဿာမိ သောဠသ ဝဿာနိ ကတော ဝါယာမော မောဃော ဘဝိဿတိ၊ အကထေန္တော ပနာဟံ အတ္တနော စ မာတာပိတူနဉ္စ ပစ္စယော ဘဝိဿာမီ"တိ အဓိဝါသေသိ။ သာရထိ "မဟာသတ္တံ ရထံ အာရောပေတွာ

pacchimadvārābhimukhaṁ rathaṁ pesessāmī"ti pācīnadvārābhimukhaṁ pesesi. Ratho nagarā nikkhamitvā devatānubhāvena tiyojanaṭṭhānaṁ gato. Mahāsatto suṭṭhutaraṁ tuṭṭhacitto ahosi. Tattha vanaghaṭaṁ sārathissa āmakasusānaṁ viya upaṭṭhāsi. So "idaṁ ṭhānaṁ sundaran"ti rathaṁ okkamāpetvā maggapasse ṭhapetvā rathā oruyha mahāsattassa ābharaṇabhaṇḍaṁ omuñcitvā bhaṇḍikaṁ katvā ṭhapetvā kudālaṁ ādāya avidūre āvāṭaṁ khaṇituṁ ārabhi. Tena vuttaṁ **"nhāpetvā anulimpitvā"**ti-ādi.

Tattha **nhāpetvā**ti soḷasahi gandhodakaghaṭehi nhāpetvā. **Anulimpitvā**ti surabhivilepanena vilimpetvā. **Veṭhetvā rājaveṭhanan**ti Kāsirājūnaṁ paveṇiyāgataṁ rājamakuṭaṁ sīse paṭimuñcitvā. **Abhisiñcitvā**ti tasmiṁ rājakule rājābhisekaniyāmena abhisiñcitvā. **Chattena kāresuṁ puraṁ padakkhiṇan**ti setacchattena dhāriyamānena maṁ nagaraṁ padakkhiṇaṁ kāresuṁ.

62. **Sattāhaṁ dhārayitvānā**ti mayhaṁ mātu Candādeviyā varalābhanavasena[1] laddhaṁ sattāhaṁ mama setacchattaṁ dhārayitvā. **Uggate ravimaṇḍale**ti tato punadivase sūriyamaṇḍale uggatamatte avamaṅgalarathena **maṁ** nagarato **nīharitvā** bhūmiyaṁ nikhaṇanatthaṁ **sārathi** Sunando **vanam**upagacchi.

63. **Sajjassan**ti sannaddho assaṁ, yuge yojitassaṁ me rathaṁ maggato ukkamāpanavasena ekokāse katvā. **Hatthamuccito**ti muccitahattho, rathapācanato muttahatthoti attho. Atha vā **hatthamuccito**ti hatthamutto mama hatthato muccitvāti attho. **Kāsun**ti āvāṭaṁ. **Nikhātun**ti nikhaṇituṁ.

64-5. Idāni yadatthaṁ mayā soḷasa vassāni mūgavatādi-adhiṭṭhānena dukkaracariyā adhiṭṭhitā, taṁ dassetuṁ **"adhiṭṭhitamadhiṭṭhānan"**ti gāthādvayamāha.

Tattha **tajjento vividhakāraṇā**ti dvimāsikakālato paṭṭhāya yāva soḷasasaṁvaccharā thaññapaṭisedhanādīhi vividhehi nānappakārehi kāraṇehi tajjayanto bhayaviddhaṁsanavasena viheṭhiyamāno. Sesaṁ suviññeyyameva

---

1. Varayācanavasena (Ka)

ပစ္ဆိမဒွါရာဘိမုခံ ရထံ ပေသေဿာမီ"တိ ပါစီနဒွါရာဘိမုခံ ပေသေသိ။ ရထော နဂရာ နိက္ခမိတွာ ဒေဝတာနုဘာဝေန တိယောဇနဋ္ဌာနံ ဂတော။ မဟာသတ္တော သုဋ္ဌုတရံ တုဋ္ဌစိတ္တော အဟောသိ။ တတ္ထ ဝနဃဋံ သာရထိဿ အာမကသုသာနံ ဝိယ ဥပဋ္ဌာသိ။ သော "ဣဒံ ဌာနံ သုန္ဒရ"န္တိ ရထံ ဩက္ကမာပေတွာ မဂ္ဂပဿေ ဌပေတွာ ရထာ ဩရုယှ မဟာသတ္တဿ အာဘရဏဘဏ္ဍံ ဩမုဉ္စိတွာ ဘဏ္ဍိကံ ကတွာ ဌပေတွာ ကုဒါလံ အာဒါယ အဝိဒူရေ အာဝါဋံ ခဏိတုံ အာရဘိ။ တေန ဝုတ္တံ **"နှာပေတွာ အနုလိမ္ပိတွာ"**တိအာဒိ။

တတ္ထ **နှာပေတွာ**တိ သောဠသဟိ ဂန္ဓောဒကဃဋေဟိ နှာပေတွာ။ **အနုလိမ္ပိတွာ**တိ သုရဘိဝိလေပနေန ဝိလိမ္ပေတွာ။ **ဝေဌေတွာ ရာဇဝေဌန**န္တိ ကာသိရာဇူနံ ပဝေဏိယာဂတံ ရာဇမကုဋံ သီသေ ပဋိမုဉ္စိတွာ။ **အဘိသိဉ္စိတွာ**တိ တသ္မိံ ရာဇကုလေ ရာဇာဘိသေကနိယာမေန အဘိသိဉ္စိတွာ။ **ဆတ္တေန ကာရေသုံ ပုရံ ပဒက္ခိဏ**န္တိ သေတစ္ဆတ္တေန ဓာရိယမာနေန မံ နဂရံ ပဒက္ခိဏံ ကာရေသုံ။

၆၂။ **သတ္တာဟံ ဓာရယိတွာနာ**တိ မယှံ မာတု စန္ဒာဒေဝိယာ ဝရလာဘနဝသေန[1] လဒ္ဓံ သတ္တာဟံ မမ သေတစ္ဆတ္တံ ဓာရယိတွာ။ **ဥဂ္ဂတေ ရဝိမဏ္ဍလေ**တိ တတော ပုနဒိဝသေ သူရိယမဏ္ဍလေ ဥဂ္ဂတမတ္တေ အဝမင်္ဂလရထေန **မံ** နဂရတော **နီဟရိတွာ** ဘူမိယံ နိခဏနတ္ထံ **သာရထိ** သုနန္ဒော **ဝန**မုပဂစ္ဆိ။

၆၃။ **သဇ္ဇဿ**န္တိ သန္နဒ္ဓေါ အဿံ၊ ယုဂေ ယောဇိတဿံ မေ ရထံ မဂ္ဂတော ဥက္ကမာပနဝသေန ဧကောကာသေ ကတွာ။ **ဟတ္ထမုစ္စိတော**တိ မုစ္စိတဟတ္ထော၊ ရထပါစနတော မုတ္တဟတ္ထောတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **ဟတ္ထမုစ္စိတော**တိ ဟတ္ထမုတ္တော မမ ဟတ္ထတော မုစ္စိတွာတိ အတ္ထော။ **ကာသု**န္တိ အာဝါဋံ။ **နိခါတု**န္တိ နိခဏိတုံ။

၆၄-၅။ ဣဒါနိ ယဒတ္ထံ မယာ သောဠသ ဝဿာနိ မူဂဝတာဒိအဓိဋ္ဌာနေန ဒုက္ကရစရိယာ အဓိဋ္ဌိတာ၊ တံ ဒဿေတုံ **"အဓိဋ္ဌိတမဓိဋ္ဌာန"**န္တိ ဂါထာဒွယမာဟ။

တတ္ထ **တဇ္ဇေန္တော ဝိဝိဓကာရဏာ**တိ ဒွိမာသိကကာလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ သောဠသသံဝစ္ဆရာ ထညပဋိသေဓနာဒီဟိ ဝိဝိဓေဟိ နာနပ္ပကာရေဟိ ကာရဏေဟိ တဇ္ဇယန္တော ဘယဝိဒ္ဓံသနဝသေန ဝိဟေဌိယမာနော။ သေသံ သုဝိညေယျမေဝ။

၁-ဝရယာစနဝသေန (က)

Atha mahāsatto Sunande kāsuṁ khaṇante “ayaṁ me vāyāmakālo”ti uṭṭhāya attano hatthapāde sambāhitvā rathā otarituṁ me balaṁ atthīti ñatvā cittaṁ uppādesi. Tāvadevassa pādapatiṭṭhānaṭṭhānaṁ vātapuṇṇabhastacammaṁ viya uggantvā rathassa pacchimantaṁ āhacca aṭṭhāsi. So otaritvā katipaye vāre aparāparaṁ caṅkamitvā “yojanasatampi gantuṁ me balaṁ atthī”ti ñatvā rathaṁ pacchimante gahetvā kumārakānaṁ kīḷanayānakaṁ viya ukkhipitvā “sace sārathi mayā saddhiṁ paṭivirujjheyya, atthi me paṭivirujjhituṁ balan”ti sallakkhetvā pasādhanatthāya cittaṁ uppādesi. Taṅkhaṇaññeva Sakkassa bhavanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Sakko taṁ kāraṇaṁ ñatvā Vissakammaṁ āṇāpesi “gaccha Kāsirājaputtaṁ alaṅkarohī”ti. So “sādhū”ti vatvā dibbehi mānusehi ca alaṅkārehi Sakkaṁ viya taṁ alaṅkari. So devarājalīḷāya sārathissa khaṇanokāsaṁ gantvā āvāṭatīre ṭhatvā—

“Kinnu santaramānova, kāsuṁ khaṇasi sārathi.
Puṭṭho me samma akkhāhi, kiṁ kāsuyā karissāsī”ti[1]—

āha.

Tena uddhaṁ anoloketvāva—

“Rañño mūgo ca pakkho ca, putto jāto acetaso.
So’mhi raññā samajjhiṭṭho, puttaṁ me nikhaṇaṁ vane”ti[1]—

vutte mahāsatto—

“Na badhiro na mūgo’smi, na pakkho na ca vīkalo.
Adhammaṁ sārathi kayirā, maṁ ce tvaṁ nikhaṇaṁ vane.

Ūrū bāhuñca me passa, bhāsitañca suṇohi me.
Adhammaṁ sārathi kayirā, maṁ ce tvaṁ nikhaṇaṁ vane”ti[1]—

vatvā puna tena āvāṭakhaṇanaṁ pahāya uddhaṁ oloketvā tassa rūpasampattiṁ disvā “manusso vā devo vā”ti ajānantena—

“Devatā nu’si Gandhabbo, adu Sakko purindado.
Ko vā tvaṁ kassa vā putto, kathaṁ jānemu taṁ mayan”ti[1]—

1. Khu 6. 149 piṭṭhe.

အထ မဟာသတ္တော သုနန္ဒေ ကာသုံ ခဏန္တေ “အယံ မေ ဝါယာမကာလော”တိ ဥဋ္ဌာယ အတ္တနော ဟတ္ထပါဒေ သမ္ဗာဟိတွာ ရထာ ဩတရိတုံ မေ ဗလံ အတ္ထီတိ ဉတွာ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။ တာဝဒေဝဿ ပါဒပတိဋ္ဌာနဋ္ဌာနံ ဝါတပုဏ္ဏဘသ္တစမ္မံ ဝိယ ဥဂ္ဂန္တွာ ရထဿ ပစ္ဆိမန္တံ အာဟစ္စ အဋ္ဌာသိ။ သော ဩတရိတွာ ကတိပယေ ဝါရေ အပရာပရံ စင်္ကမိတွာ “ယောဇနသတမ္ပိ ဂန္တုံ မေ ဗလံ အတ္ထီ”တိ ဉတွာ ရထံ ပစ္ဆိမန္တေ ဂဟေတွာ ကုမာရကာနံ ကီဠနယာနကံ ဝိယ ဥက္ခိပိတွာ “သစေ သာရထိ မယာ သဒ္ဓိံ ပဋိဝိရုဇ္ဈေယျ၊ အတ္ထိ မေ ပဋိဝိရုဇ္ဈိတုံ ဗလ”န္တိ သလ္လက္ခေတွာ ပသာဓနတ္ထာယ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။ တင်္ခဏညေဝ သက္ကဿ ဘဝနံ ဥဏှာကာရံ ဒဿေသိ။ သက္ကော တံ ကာရဏံ ဉတွာ ဝိဿကမ္မံ အာဏာပေသိ “ဂစ္ဆ ကာသိရာဇပုတ္တံ အလင်္ကရောဟီ”တိ။ သော “သာဓူ”တိ ဝတွာ ဒိဗ္ဗေဟိ မာနုသေဟိ စ အလင်္ကာရေဟိ သက္ကံ ဝိယ တံ အလင်္ကရိ။ သော ဒေဝရာဇလီဠာယ သာရထိဿ ခဏနောကာသံ ဂန္တွာ အာဝါဋတီရေ ဌတွာ—

“ကိန္နု သန္တရမာနောဝ၊ ကာသုံ ခဏသိ သာရထိ။
ပုဋ္ဌော မေ သမ္မ အက္ခာဟိ၊ ကိံ ကာသုယာ ကရိဿသီ”တိ[၁]—

အာဟ။

တေန ဥဒ္ဓံ အနောလောကေတွာဝ—

“ရညော မူဂေါ စ ပက္ခော စ၊ ပုတ္တော ဇာတော အစေတသော။
သော’မှိ ရညာ သမဇ္ဈိဋ္ဌော၊ ပုတ္တံ မေ နိခဏံ ဝနေ”တိ[၁]—

ဝုတ္တေ မဟာသတ္တော—

“န ဗဓိရော န မူဂေါ’သ္မိ၊ န ပက္ခော န စ ဝီကလော။
အဓမ္မံ သာရထိ ကယိရာ၊ မံ စေ တွံ နိခဏံ ဝနေ။

ဦရူ ဗာဟုဉ္စ မေ ပဿ၊ ဘာသိတဉ္စ သုဏောဟိ မေ။
အဓမ္မံ သာရထိ ကယိရာ၊ မံ စေ တွံ နိခဏံ ဝနေ”တိ[၁]—

ဝတွာ ပုန တေန အာဝါဋခဏနံ ပဟာယ ဥဒ္ဓံ ဩလောကေတွာ တဿ ရူပသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ “မနုဿော ဝါ ဒေဝေါ ဝါ”တိ အဇာနန္တေန—

“ဒေဝတာ နု’သိ ဂန္ဓဗ္ဗော၊ အဒု သက္ကော ပုရိန္ဒဒေါ။
ကော ဝါ တွံ ကဿ ဝါ ပုတ္တော၊ ကထံ ဇာနေမု တံ မယ”န္တိ[၁]—

၁-ခု ၆-၁၄၉-ပိဋ္ဌေ။

vutte—

"Namhi devo na Gandhabbo, nāpi Sakko purindado.
Kāsirañño ahaṁ putto, yaṁ kāsuyā nikhaññasi.

Tassa rañño ahaṁ putto, yaṁ tvaṁ sammū'pajīvasi.
Adhammaṁ sārathi kayirā, maṁ ce tvaṁ nikhaṇaṁ vane.

Yassa rukkhassa chāyāya, nisīdeyya sayeyya vā.
Na tassa sākhaṁ bhañjeyya, mittadubbho hi pāpako.

Yathā rukkho tathā rājā, yathā sākhā tathā ahaṁ.
Yathā chāyūpago poso, evaṁ tva'masi sārathi.
Adhammaṁ sārathi kayirā, maṁ ce tvaṁ nikhaṇaṁ vane"ti[1]—

ādinā nayena dhammaṁ desetvā tena nivattanatthaṁ yācito anivattanakāraṇaṁ pabbajjāchandaṁ tassa ca hetu nirayabhayādikaṁ atītabhave attano pavattiṁ vitthārena kathetvā tāya dhammakathāya tāya ca paṭipattiyā tasmimpi pabbajitukāme jāte rañño imaṁ[2]—

"Rathaṁ niyyātayitvāna, anaṇo ehi sārathi.
Anaṇassa hi pabbajjā, etaṁ isīhi vaṇṇitan"ti[3]—

vatvā taṁ vissajjesi.

So rathaṁ ābharaṇāni ca gahetvā rañño santikaṁ gantvā tamatthaṁ ārocesi. Rājā tāvadeva "mahāsattassa santikaṁ gamissāmī"ti nagarato niggacchi[4] saddhiṁ caturaṅginiyā senāya itthāgārehi nāgarajānapadehi ca. Mahāsattopi kho sārathiṁ uyyojetvā pabbajitukāmo jāto, tassa cittaṁ ñatvā Sakko Vissakammaṁ pesesi "Temiyapaṇḍito pabbajitukāmo, tassa assamapadaṁ pabbajitaparikkhāre ca māpehī"ti. So gantvā tiyojanike vanasaṇḍe assamaṁ māpetvā rattiṭṭhānadivāṭṭhānacaṅkamanapokkharaṇīphalarukkhasampannaṁ katvā sabbe ca pabbajitaparikkhāre māpetvā sakaṭṭhānameva gato. Bodhisatto taṁ disvā sakkadattiyabhāvaṁ ñatvā paṇṇasālaṁ pavisitvā vatthāni apanetvā

1. Khu 6. 149 piṭṭhādīsu.
2. Rañño imaṁ (Natthi sī)
3. Khu 6. 152 piṭṭhe.
4. Nikkhamitvā gacchi (Ka)

ဝုတ္တေ—

"နမှိ ဒေဝေါ န ဂန္ဓဗ္ဗော၊ နာပိ သက္ကော ပုရိန္ဒဒေါ။
ကာသိရညော အဟံ ပုတ္တော၊ ယံ ကာသုယာ နိခညသိ။

တဿ ရညော အဟံ ပုတ္တော၊ ယံ တွံ သမ္မူ'ပဇီဝသိ။
အဓမ္မံ သာရထိ ကယိရာ၊ မံ စေ တွံ နိခဏံ ဝနေ။

ယဿ ရုက္ခဿ ဆာယာယ၊ နိသီဒေယျ သယေယျ ဝါ။
န တဿ သာခံ ဘဉ္ဇေယျ၊ မိတ္တဒုဗ္ဘော ဟိ ပါပကော။

ယထာ ရုက္ခော တထာ ရာဇာ၊ ယထာ သာခါ တထာ အဟံ။
ယထာ ဆာယူပဂေါ ပေါသော၊ ဧဝံ တွ'မသိ သာရထိ။
အဓမ္မံ သာရထိ ကယိရာ၊ မံ စေ တွံ နိခဏံ ဝနေ"တိ[၁]—

အာဒိနာ နယေန ဓမ္မံ ဒေသေတွာ တေန နိဝတ္တနတ္ထံ ယာစိတော အနိဝတ္တန-ကာရဏံ ပဗ္ဗဇ္ဇာဆန္ဒံ တဿ စ ဟေတု နိရယဘယာဒိကံ အတီတဘဝေ အတ္တနော ပဝတ္တိံ ဝိတ္ထာရေန ကထေတွာ တာယ ဓမ္မကထာယ တာယ စ ပဋိပတ္တိယာ တသ္မိမ္ပိ ပဗ္ဗဇိတုကာမေ ဇာတေ ရညော ဣမံ[၂]—

"ရထံ နိယျာတယိတွာန၊ အနဏော ဧဟိ သာရထိ။
အနဏဿ ဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ၊ ဧတံ ဣသီဟိ ဝဏ္ဏိတ"န္တိ[၃]—

ဝတွာ တံ ဝိဿဇ္ဇေသိ။

သော ရထံ အာဘရဏာနိ စ ဂဟေတွာ ရညော သန္တိကံ ဂန္တွာ တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ ရာဇာ တာဝဒေဝ "မဟာသတ္တဿ သန္တိကံ ဂမိဿာမီ"တိ နဂရတော နိဂ္ဂစ္ဆိ[၄] သဒ္ဓိံ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ ဣတ္ထာဂါရေဟိ နာဂရဇာနပဒေဟိ စ။ မဟာသတ္တောပိ ခေါ သာရထိံ ဥယျောဇေတွာ ပဗ္ဗဇိတုကာမော ဇာတော၊ တဿ စိတ္တံ ဉတွာ သက္ကော ဝိဿကမ္မံ ပေသေသိ "တေမိယပဏ္ဍိတော ပဗ္ဗဇိတုကာမော၊ တဿ အဿမပဒံ ပဗ္ဗဇိတပရိက္ခာရေ စ မာပေဟီ"တိ။ သော ဂန္တွာ တိယောဇနိကေ ဝနသဏ္ဍေ အဿမံ မာပေတွာ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနစင်္ကမနပေါက္ခရဏီဖလရုက္ခသမ္ပန္နံ ကတွာ သဗ္ဗေ စ ပဗ္ဗဇိတ-ပရိက္ခာရေ မာပေတွာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။ ဗောဓိသတ္တော တံ ဒိသွာ သက္ကဒတ္တိယဘာဝံ ဉတွာ ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ ဝတ္ထာနိ အပနေတွာ

၁-ခု ၆-၁၄၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ရညော ဣမံ (နတ္ထိ သီ)
၃-ခု ၆-၁၅၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-နိက္ခမိတွာ ဂစ္ဆိ (က)

tāpasavesaṁ gahetvā kaṭṭhatthare nisinno aṭṭha samāpattiyo pañca ca abhiññāyo nibbattetvā pabbajjāsukhena assame nisīdi.

Kāsirājāpi sārathinā dassitamaggena gantvā assamaṁ pavisitvā mahāsattena saha samāgantvā katapaṭisanthāro rajjena nimantesi. Temiyapaṇḍito taṁ paṭikkhipitvā anekākāravokāraṁ aniccatādipaṭisaṁyuttāya ca kāmādīnavapaṭisaṁyuttāya ca dhammiyā kathāya rājānaṁ saṁvejesi. So saṁviggamānaso gharāvāse ukkaṇṭhito pabbajitukāmo hutvā amacce itthāgāre ca pucchi. Tepi pabbajitukāmā ahesuṁ. Atha rājā Candādeviṁ ādiṁ katvā soḷasa sahasse orodhe ca amaccādike ca pabbajitukāme ñatvā nagare bheriṁ carāpesi “ye mama puttassa santike pabbajitukāmā, te pabbajantū”ti. Suvaṇṇakoṭṭhāgārādīni ca vivarāpetvā vissajjāpesi. Nāgarā ca yathāpasāriteyeva āpaṇe vivaṭadvārāneva gehāni ca pahāya rañño santikaṁ agamaṁsu. Rājā mahājanena saddhiṁ mahāsattassa santike pabbaji. Sakkadattiyaṁ tiyojanikaṁ assamapadaṁ paripūri.

Sāmantarājāno “Kāsirājā pabbajito”ti sutvā “Bārāṇasirajjaṁ gahessāmā”ti nagaraṁ pavisitvā devanagarasadisaṁ nagaraṁ sattaratanabharitaṁ devavimānakappaṁ rājanivesanañca disvā “imaṁ dhanaṁ nissāya bhayena bhavitabban”ti tāvadeva nikkhamitvā pāyāsuṁ. Tesaṁ āgamanaṁ sutvā mahāsatto vanantaṁ gantvā ākāse nisīditvā dhammaṁ desesi. Te sabbe saddhiṁ parisāya tassa santike pabbajiṁsu. Evaṁ aparepi aparepīti mahāsamāgamo ahosi. Sabbe phalāphalāni paribhuñjitvā samaṇadhammaṁ karonti. Yo kāmādivitakkaṁ vitakketi, tassa cittaṁ ñatvā mahāsatto tattha gantvā ākāse nisīditvā dhammaṁ deseti.

So dhammassavanasappāyaṁ labhitvā samāpattiyo abhiññāyo ca nibbatteti. Evaṁ aparopi aparopīti sabbepi jīvitapariyosāne brahmalokaparāyanā ahesuṁ. Tiracchānagatāpi mahāsatte isigaṇepi cittaṁ pasādetvā chasu kāmasaggesu nibbattiṁsu. Mahāsattassa brahmacariyaṁ ciraṁ dīghamaddhānaṁ pavattittha. Tadā chatte adhivatthā devatā Uppalavaṇṇā ahosi, sārathi Sāriputtatthero, mātāpitaro mahārājakulāni, parisā Buddhaparisā, Temiyapaṇḍito Lokanātho.

တာပသဝေသံ ဂဟေတွာ ကဋ္ဌတ္ထရေ နိသိန္နော အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စ စ အဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇာသုခေန အဿမေ နိသီဒိ။

ကာသိရာဇာပိ သာရထိနာ ဒဿိတမဂ္ဂေန ဂန္တွာ အဿမံ ပဝိသိတွာ မဟာသတ္တေန သဟ သမာဂန္တွာ ကတပဋိသန္ထာရော ရဇ္ဇေန နိမန္တေသိ။ တေမိယပဏ္ဍိတော တံ ပဋိက္ခိပိတွာ အနေကာကာရဝေါကာရံ အနိစ္စတာဒိပဋိသံယုတ္တာယ စ ကာမာဒီနဝပဋိသံယုတ္တာယ စ ဓမ္မိယာ ကထာယ ရာဇာနံ သံဝေဇေသိ။ သော သံဝိဂ္ဂမာနသော ဃရာဝါသေ ဥက္ကဏ္ဌိတော ပဗ္ဗဇိတုကာမော ဟုတွာ အမစ္စေ ဣတ္ထာဂါရေ စ ပုစ္ဆိ။ တေပိ ပဗ္ဗဇိတုကာမာ အဟေသုံ။ အထ ရာဇာ စန္ဒာဒေဝိံ အာဒိံ ကတွာ သောဠသ သဟဿေ ဩရောဓေ စ အမစ္စာဒိကေ စ ပဗ္ဗဇိတုကာမေ ဉတွာ နဂရေ ဘေရိံ စရာပေသိ “ယေ မမ ပုတ္တဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတုကာမာ၊ တေ ပဗ္ဗဇန္တူ”တိ။ သုဝဏ္ဏကောဋ္ဌာဂါရာဒီနိ စ ဝိဝရာပေတွာ ဝိဿဇ္ဇာပေသိ။ နာဂရာ စ ယထာပသာရိတေယေဝ အာပဏေ ဝိဝဋဒွါရာနေဝ ဂေဟာနိ စ ပဟာယ ရညော သန္တိကံ အဂမံသု။ ရာဇာ မဟာဇနေန သဒ္ဓိံ မဟာသတ္တဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိ။ သက္ကဒတ္တိယံ တိယောဇနိကံ အဿမပဒံ ပရိပူရိ။

သာမန္တရာဇာနော “ကာသိရာဇာ ပဗ္ဗဇိတော”တိ သုတွာ “ဗာရာဏသိရဇ္ဇံ ဂဟေဿာမာ”တိ နဂရံ ပဝိသိတွာ ဒေဝနဂရသဒိသံ နဂရံ သတ္တရတနဘရိတံ ဒေဝဝိမာနကပ္ပံ ရာဇနိဝေသနဉ္စ ဒိသွာ “ဣမံ ဓနံ နိဿာယ ဘယေန ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ တာဝဒေဝ နိက္ခမိတွာ ပါယာသုံ။ တေသံ အာဂမနံ သုတွာ မဟာသတ္တော ဝနန္တံ ဂန္တွာ အာကာသေ နိသီဒိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တေ သဗ္ဗေ သဒ္ဓိံ ပရိသာယ တဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိံသု။ ဧဝံ အပရေပိ အပရေပီတိ မဟာသမာဂမော အဟောသိ။ သဗ္ဗေ ဖလာဖလာနိ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တိ။ ယော ကာမာဒိဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေတိ၊ တဿ စိတ္တံ ဉတွာ မဟာသတ္တော တတ္ထ ဂန္တွာ အာကာသေ နိသီဒိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။

သော ဓမ္မဿဝနသပ္ပါယံ လဘိတွာ သမာပတ္တိယော အဘိညာယော စ နိဗ္ဗတ္တေတိ။ ဧဝံ အပရောပိ အပရောပီတိ သဗ္ဗေပိ ဇီဝိတပရိယောသာနေ ဗြဟ္မလောကပရာယနာ အဟေသုံ။ တိရစ္ဆာနဂတာပိ မဟာသတ္တေ ဣသိဂဏေပိ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ ဆသု ကာမသဂ္ဂေသု နိဗ္ဗတ္တိံသု။ မဟာသတ္တဿ ဗြဟ္မစရိယံ စိရံ ဒီဃမဒ္ဓါနံ ပဝတ္တိတ္ထ။ တဒါ ဆတ္တေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ အဟောသိ၊ သာရထိ သာရိပုတ္တတ္ထေရော၊ မာတာပိတရော မဟာရာဇကုလာနိ၊ ပရိသာ ဗုဒ္ဓပရိသာ၊ တေမိယပဏ္ဍိတော လောကနာထော။

Tassa adhiṭṭhānapāramī idha matthakaṁ pattā, sesapāramiyopi yathārahaṁ niddhāretabbā. Tathā māsajātakālato paṭṭhāya nirayabhayaṁ pāpabhīrutā rajjajigucchā nekkhammanimittaṁ mūgādibhāvādhiṭṭhānaṁ tattha ca virodhippaccayasamodhānepi niccalabhāvoti evamādayo guṇānubhāvā vibhāvetabbāti.

Temiyacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Adhiṭṭhānapāramī niṭṭhitā.

---

7. Kapirājacariyāvaṇṇanā

67. Sattame **yadā ahaṁ kapi āsin**ti yasmiṁ kāle ahaṁ kapiyoniyaṁ nibbattitvā vuddhimanvāya nāgabalo thāmasampanno assapotakappamāṇo mahāsarīro kapi homi. **Nadīkūle darīsaye**ti ekissā nadiyā tīre ekasmiṁ darībhāge yadā vāsaṁ kappemīti attho.

Tadā kira bodhisatto yūthapariharaṇaṁ akatvā ekacaro hutvā vihāsi. Tassā pana nadiyā vemajjhe eko dīpako nānappakārehi ambapanasādīhi phalarukkhehi sampanno. Bodhisatto thāmajavasampannatāya nadiyā orimatīrato uppatitvā dīpakassa pana nadiyā ca majjhe eko piṭṭhipāsāṇo atthi, tasmiṁ patati. Tato uppatitvā tasmiṁ dīpake patati. So tattha nānappakārāni phalāphalāni khāditvā sāyaṁ teneva upāyena paccāgantvā attano vasanaṭṭhāne vasitvā punadivasepi tatheva karoti. Iminā niyāmena vāsaṁ kappesi.

Tasmiṁ pana kāle eko kumbhīlo sapajāpatiko tassaṁ nadiyaṁ vasati. Tassa bhariyā bodhisattaṁ aparāparaṁ gacchantaṁ disvā tassa hadayamaṁse dohaḷaṁ uppādetvā kumbhīlaṁ āha “mayhaṁ kho ayyaputta imassa vānarassa hadayamaṁse dohaḷo uppanno”ti. So “sādhu bhadde lacchasī”ti vatvā “ajja taṁ sāyaṁ dīpakato āgacchantameva gaṇhissāmī”ti gantvā piṭṭhipāsāṇe nipajji. Bodhisatto taṁ divasaṁ gocaraṁ

တဿ အဓိဋ္ဌာနပါရမီ ဣဓ မတ္ထကံ ပတ္တာ၊ သေသပါရမိယောပိ ယထာရဟံ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ မာသဇာတကာလတော ပဋ္ဌာယ နိရယဘယံ ပါပဘီရုတာ ရဇ္ဇဇိဂုစ္ဆာ နေက္ခမ္မနိမိတ္တံ မူဂါဒိဘာဝါဓိဋ္ဌာနံ တတ္ထ စ ဝိရောဓိပ္ပစ္စယသမောဓာနေပိ နိစ္စလဘာဝေါတိ ဧဝမာဒယော ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

တေမိယစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

အဓိဋ္ဌာနပါရမီ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ကပိရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ

၆၇။ သတ္တမေ **ယဒါ အဟံ ကပိ အာသိ**န္တိ ယသ္မိံ ကာလေ အဟံ ကပိယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝုဍ္ဎိမန္ဝါယ နာဂဗလော ထာမသမ္ပန္နော အဿပေါတကပ္ပမာဏော မဟာသရီရော ကပိ ဟောမိ။ **နဒီကူလေ ဒရီသယေ**တိ ဧကိဿာ နဒိယာ တီရေ ဧကသ္မိံ ဒရီဘာဂေ ယဒါ ဝါသံ ကပ္ပေမီတိ အတ္ထော။

တဒါ ကိရ ဗောဓိသတ္တော ယူထပရိဟရဏံ အကတွာ ဧကစရော ဟုတွာ ဝိဟာသိ။ တဿာ ပန နဒိယာ ဝေမဇ္ဈေ ဧကော ဒီပကော နာနပ္ပကာရေဟိ အမ္ဗပနသာဒီဟိ ဖလရုက္ခေဟိ သမ္ပန္နော။ ဗောဓိသတ္တော ထာမဇဝသမ္ပန္နတာယ နဒိယာ ဩရိမတီရတော ဥပ္ပတိတွာ ဒီပကဿ ပန နဒိယာ စ မဇ္ဈေ ဧကော ပိဋ္ဌိပါသာဏော အတ္ထိ၊ တသ္မိံ ပတတိ။ တတော ဥပ္ပတိတွာ တသ္မိံ ဒီပကေ ပတတိ။ သော တတ္ထ နာနပ္ပကာရာနိ ဖလာဖလာနိ ခါဒိတွာ သာယံ တေနေဝ ဥပါယေန ပစ္စာဂန္တွာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနေ ဝသိတွာ ပုနဒိဝသေပိ တထေဝ ကရောတိ။ ဣမိနာ နိယာမေန ဝါသံ ကပ္ပေသိ။

တသ္မိံ ပန ကာလေ ဧကော ကုမ္ဘီလော သပဇာပတိကော တဿံ နဒိယံ ဝသတိ။ တဿ ဘရိယာ ဗောဓိသတ္တံ အပရာပရံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ တဿ ဟဒယမံသေ ဒေါဟဠံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကုမ္ဘီလံ အာဟ “မယှံ ခေါ အယျပုတ္တ ဣမဿ ဝါနရဿ ဟဒယမံသေ ဒေါဟဠော ဥပ္ပန္နော”တိ။ သော “သာဓု ဘဒ္ဒေ လစ္ဆသီ”တိ ဝတွာ “အဇ္ဇ တံ သာယံ ဒီပကတော အာဂစ္ဆန္တမေဝ ဂဏှိဿာမီ”တိ ဂန္တွာ ပိဋ္ဌိပါသာဏေ နိပဇ္ဇိ။ ဗောဓိသတ္တော တံ ဒိဝသံ ဂေါစရံ

caritvā sāyanhasamaye dīpake ṭhitova pāsāṇaṁ oloketvā “ayaṁ pāsāṇo idāni uccataro khāyati, kiṁ nu kho kāraṇan”ti cintesi. Mahāsattassa hi udakappamāṇañca pāsāṇappamāṇañca suvavatthāpitameva hoti. Tenassa etadahosi “ajja imissā nadiyā udakaṁ neva hāyati, atha ca panāyaṁ pāsāṇo mahā hutvā paññāyati, kacci nu kho ettha mayhaṁ gahaṇatthāya kumbhīlo nipanno”ti.

So “vīmaṁsissāmi tāva nan”ti tattheva ṭhatvā pāsāṇena saddhiṁ kathento viya “bho pāsāṇā”ti vatvā paṭivacanaṁ alabhanto yāvatatiyaṁ “bho pāsāṇā”ti āha. Pāsāṇo paṭivacanaṁ na deti. Punapi bodhisatto “kiṁ bho pāsāṇa ajja mayhaṁ paṭivacanaṁ na desī”ti āha. Kumbhīlo “addhā ayaṁ pāsāṇo aññesu divasesu vānarindassa paṭivacanaṁ deti maññe, ajja pana mayā ottharitattā na deti, handāhaṁ dassāmissa paṭivacanan”ti cintetvā “kiṁ vānarindā”ti āha. Kosi tvanti. Ahaṁ kumbhīloti. Kimatthaṁ ettha nipannosīti. Tava hadayaṁ patthayamānoti. Bodhisatto cintesi “añño me gamanamaggo natthi, paṭiruddhaṁ vata me gamanan”ti. Tena vuttaṁ—

“Pīḷito susumārena, gamanaṁ na labhāmahaṁ.

68. Yamhokāse ahaṁ ṭhatvā, orā pāraṁ patāmahaṁ.
Tatthacchi sattuvadhako, kumbhīlo luddadassano”ti.

Tattha **“pīḷito susumārenā”**ti addhagāthāya vuttamevatthaṁ **“yamhokāse”**ti gāthāya pākaṭaṁ karoti. Tattha **yamhokāse**ti yasmiṁ nadīmajjhe ṭhitapiṭṭhipāsāṇasaṅkhāte padese **ṭhatvā. Orā**ti dīpakasaṅkhātā oratīrā. **Pāra**nti tadā mama vasanaṭṭhānabhūtaṁ nadiyā paratīraṁ. **Patāmaha**nti uppatitvā patāmi ahaṁ. **Tatthacchī**ti tasmiṁ piṭṭhipāsāṇappadese **sattu**bhūto **vadhako** ekanteneva ghātako paccatthiko **luddadassano** ghorarūpo bhayānakadassano nisīdi.

Atha mahāsatto cintesi “añño me gamanamaggo natthi, ajja mayā kumbhīlo vañcetabbo, evaṁ hi ayañca mahatā pāpato mayā parimocito siyā, mayhañca jīvitaṁ laddhan”ti. So kumbhīlaṁ āha “samma kumbhīla ahaṁ tuyhaṁ upari patissāmī”ti.

စရိတွာ သာယန္ဟသမယေ ဒီပကေ ဌိတောဝ ပါသာဏံ ဩလောကေတွာ “အယံ ပါသာဏော ဣဒါနိ ဥစ္စတရော ခါယတိ၊ ကိံ နု ခေါ ကာရဏ”န္တိ စိန္တေသိ။ မဟာသတ္တဿ ဟိ ဥဒကပ္ပမာဏဉ္စ ပါသာဏပ္ပမာဏဉ္စ သုဝဝတ္ထာပိတမေဝ ဟောတိ။ တေနဿ ဧတဒဟောသိ “အဇ္ဇ ဣမိဿာ နဒိယာ ဥဒကံ နေဝ ဟာယတိ၊ အထ စ ပနာယံ ပါသာဏော မဟာ ဟုတွာ ပညာယတိ၊ ကစ္စိ နု ခေါ ဧတ္ထ မယှံ ဂဟဏတ္ထာယ ကုမ္ဘီလော နိပန္နော”တိ။

သော “ဝီမံသိဿာမိ တာဝ န”န္တိ တတ္ထေဝ ဌတွာ ပါသာဏေန သဒ္ဓိံ ကထေန္တော ဝိယ “ဘော ပါသာဏာ”တိ ဝတွာ ပဋိဝစနံ အလဘန္တော ယာဝတတိယံ “ဘော ပါသာဏာ”တိ အာဟ။ ပါသာဏော ပဋိဝစနံ န ဒေတိ။ ပုနပိ ဗောဓိသတ္တော “ကိံ ဘော ပါသာဏ အဇ္ဇ မယှံ ပဋိဝစနံ န ဒေသီ”တိ အာဟ။ ကုမ္ဘီလော “အဒ္ဓါ အယံ ပါသာဏော အညေသု ဒိဝသေသု ဝါနရိန္ဒဿ ပဋိဝစနံ ဒေတိ မညေ၊ အဇ္ဇ ပန မယာ ဩတ္ထရိတတ္တာ န ဒေတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဒဿာမိဿ ပဋိဝစန”န္တိ စိန္တေတွာ “ကိံ ဝါနရိန္ဒာ”တိ အာဟ။ ကောသိ တွန္တိ။ အဟံ ကုမ္ဘီလောတိ။ ကိမတ္ထံ ဧတ္ထ နိပန္နောသီတိ။ တဝ ဟဒယံ ပတ္ထယမာနောတိ။ ဗောဓိသတ္တော စိန္တေသိ “အညော မေ ဂမနမဂ္ဂေါ နတ္ထိ၊ ပဋိရုဒ္ဓံ ဝတ မေ ဂမန”န္တိ။ တေန ဝုတ္တံ—

“ပီဠိတော သုသုမာရေန၊ ဂမနံ န လဘာမဟံ။

၆၈။ ယမှောကာသေ အဟံ ဌတွာ၊ ဩရာ ပါရံ ပတာမဟံ။
တတ္ထစ္ဆိ သတ္တုဝဓကော၊ ကုမ္ဘီလော လုဒ္ဒဒဿနော”တိ။

တတ္ထ **“ပီဠိတော သုသုမာရေနာ”**တိ အဍ္ဎဂါထာယ ဝုတ္တမေဝတ္ထံ **“ယမှောကာသေ”**တိ ဂါထာယ ပါကဋံ ကရောတိ။ တတ္ထ **ယမှောကာသေ**တိ ယသ္မိံ နဒီမဇ္ဈေ ဌိတပိဋ္ဌိပါသာဏသင်္ခါတေ ပဒေသေ **ဌတွာ။ ဩရာ**တိ ဒီပကသင်္ခါတာ ဩရတီရာ။ **ပါရ**န္တိ တဒါ မမ ဝသနဋ္ဌာနဘူတံ နဒိယာ ပရတီရံ။ **ပတာမဟ**န္တိ ဥပ္ပတိတွာ ပတာမိ အဟံ။ **တတ္ထစ္ဆီ**တိ တသ္မိံ ပိဋ္ဌိပါသာဏပ္ပဒေသေ **သတ္တု**ဘူတော **ဝဓကော** ဧကန္တေနေဝ ဃာတကော ပစ္စတ္ထိကော **လုဒ္ဒဒဿနော** ဃောရရူပေါ ဘယာနကဒဿနော နိသီဒိ။

အထ မဟာသတ္တော စိန္တေသိ “အညော မေ ဂမနမဂ္ဂေါ နတ္ထိ၊ အဇ္ဇ မယာ ကုမ္ဘီလော ဝဉ္စေတဗ္ဗော၊ ဧဝံ ဟိ အယဉ္စ မဟတာ ပါပတော မယာ ပရိမောစိတော သိယာ၊ မယှဉ္စ ဇီဝိတံ လဒ္ဓ”န္တိ။ သော ကုမ္ဘီလံ အာဟ “သမ္မ ကုမ္ဘီလ အဟံ တုယှံ ဥပရိ ပတိဿာမီ”တိ။

Kumbhīlo "vānarinda papañcaṁ akatvā ito āgacchāhī"ti āha. Mahāsatto "ahaṁ āgacchāmi, tvaṁ pana attano mukhaṁ vivaritvā maṁ tava santikaṁ āgatakāle gaṇhāhī"ti avoca. Kumbhīlānañca mukhe vivaṭe akkhīni nimmīlanti. So taṁ kāraṇaṁ asallakkhento mukhaṁ vivari. Athassa akkhīni nimmīliṁsu. So mukhaṁ vivaritvā sabbaso nimmīlitakkhī hutvā nipajji. Mahāsatto tassa tathābhāvaṁ ñatvā dīpakato uppatito gantvā kumbhīlassa matthakaṁ akkamitvā tato uppatanto vijjulatā viya vijjotamāno paratīre aṭṭhāsi. Tena vuttaṁ—

69. "So maṁ asaṁsi ehīti, ahampe'mīti taṁ vadiṁ.
Tassa matthakamakkamma, parakūle patiṭṭhahin"ti.

Tattha **asaṁsī**ti abhāsi. **Ahampemī**ti ahampi āgacchāmīti **taṁ** kathesiṁ.

Yasmā[1] pana taṁ dīpakaṁ amba jambu panasādiphalarukkhasaṇḍamaṇḍitaṁ ramaṇīyaṁ nivāsayoggañca, "āgacchāmī"ti pana paṭiññāya dinnattā saccaṁ anurakkhanto mahāsattopi "āgamissāmevā"ti tathā akāsi. Tena vuttaṁ—

70. "Na tassa alikaṁ bhaṇitaṁ, yathā vācaṁ akāsahan"ti.

Yasmā cetaṁ saccānurakkhaṇaṁ attano jīvitaṁ pariccajitvā kataṁ, tasmā āha—

"Saccena me samo natthi, esā me saccapāramī"ti.

Kumbhīlo pana taṁ acchariyaṁ disvā "iminā vānarindena ati-accherakaṁ katan"ti cintetvā "bho vānarinda imasmiṁ loke catūhi dhammehi samannāgato puggalo amitte abhibhavati, te sabbepi tuyhaṁ abbhantare atthi maññe"ti āha—

"Yasse'te caturo dhammā, vānarinda yathā tava.
Saccaṁ dhammo dhiti cāgo, diṭṭhaṁ so ativattatī"ti[2].

Tattha **yassā**ti yassa kassaci puggalassa. **Ete**ti idāni vattabbe paccakkhato dasseti. **Caturo dhammā**ti cattāro guṇā. **Saccan**ti vacīsaccaṁ,

1. Tato yasmā (Sī)   2. Khu 5. 61 piṭṭhe.

ကုမ္ဘီလော "ဝါနရိန္ဒ ပပဉ္စံ အကတွာ ဣတော အာဂစ္ဆာဟီ"တိ အာဟ။ မဟာသတ္တော "အဟံ အာဂစ္ဆာမိ၊ တွံ ပန အတ္တနော မုခံ ဝိဝရိတွာ မံ တဝ သန္တိကံ အာဂတကာလေ ဂဏှာဟီ"တိ အဝေါစ။ ကုမ္ဘီလာနဉ္စ မုခေ ဝိဝဋေ အက္ခီနိ နိမ္မီလန္တိ။ သော တံ ကာရဏံ အသလ္လက္ခေန္တော မုခံ ဝိဝရိ။ အထဿ အက္ခီနိ နိမ္မီလိံသု။ သော မုခံ ဝိဝရိတွာ သဗ္ဗသော နိမ္မီလိတက္ခီ ဟုတွာ နိပဇ္ဇိ။ မဟာသတ္တော တဿ တထာဘာဝံ ဉတွာ ဒီပကတော ဥပ္ပတိတော ဂန္တွာ ကုမ္ဘီလဿ မတ္ထကံ အက္ကမိတွာ တတော ဥပ္ပတန္တော ဝိဇ္ဇုလတာ ဝိယ ဝိဇ္ဇောတမာနော ပရတီရေ အဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆၉။ "သော မံ အသံသိ ဧဟီတိ၊ အဟမ္ပေ'မီတိ တံ ဝဒိံ။
တဿ မတ္ထကမက္ကမ္မ၊ ပရကူလေ ပတိဋ္ဌဟိ"န္တိ။

တတ္ထ **အသံသီ**တိ အဘာသိ။ **အဟမ္ပေမီ**တိ အဟမ္ပိ အာဂစ္ဆာမီတိ **တံ** ကထေသိံ။

ယသ္မာ[၁] ပန တံ ဒီပကံ အမ္ဗဇမ္ဗုပနသာဒိဖလရုက္ခသဏ္ဍမဏ္ဍိတံ ရမဏီယံ နိဝါသယောဂ္ဂဉ္စ၊ "အာဂစ္ဆာမီ"တိ ပန ပဋိညာယ ဒိန္နတ္တာ သစ္စံ အနုရက္ခန္တော မဟာသတ္တောပိ "အာဂမိဿာမေဝါ"တိ တထာ အကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇၀။ "န တဿ အလိကံ ဘဏိတံ၊ ယထာ ဝါစံ အကာသဟ"န္တိ။

ယသ္မာ စေတံ သစ္စာနုရက္ခဏံ အတ္တနော ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇိတွာ ကတံ၊ တသ္မာ အာဟ—

"သစ္စေန မေ သမော နတ္ထိ၊ ဧသာ မေ သစ္စပါရမီ"တိ။

ကုမ္ဘီလော ပန တံ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ "ဣမိနာ ဝါနရိန္ဒေန အတိအစ္ဆေရကံ ကတ"န္တိ စိန္တေတွာ "ဘော ဝါနရိန္ဒ ဣမသ္မိံ လောကေ စတူဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော အမိတ္တေ အဘိဘဝတိ၊ တေ သဗ္ဗေပိ တုယှံ အဗ္ဘန္တရေ အတ္ထိ မညေ"တိ အာဟ—

"ယဿေ'တေ စတုရော ဓမ္မာ၊ ဝါနရိန္ဒ ယထာ တဝ။
သစ္စံ ဓမ္မော ဓိတိ စာဂေါ၊ ဒိဋ္ဌံ သော အတိဝတ္တတီ"တိ[၂]။

တတ္ထ **ယဿာ**တိ ယဿ ကဿစိ ပုဂ္ဂလဿ။ **ဧတေ**တိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗေ ပစ္စက္ခတော ဒဿေတိ။ **စတုရော ဓမ္မာ**တိ စတ္တာရော ဂုဏာ။ **သစ္စ**န္တိ ဝစီသစ္စံ၊

၁-တတော ယသ္မာ (သီ)   ၂-ခု ၅-၆၁-ပိဋ္ဌေ။

“mama santikaṁ āgamissāmī”ti vatvā musāvādaṁ akatvā āgato evāti etaṁ te vacīsaccaṁ. **Dhammo**ti vicāraṇapaññā, “evaṁ kate idaṁ nāma bhavissatī”ti pavattā te esā vicāraṇapaññā. **Dhitī**ti abbocchinnaṁ vīriyaṁ vuccati, etampi te atthi. **Cāgo**ti attapariccāgo, tvaṁ attānaṁ pariccajitvā mama santikaṁ āgato, yaṁ panāhaṁ gaṇhituṁ nāsakkhiṁ, mayhamevesa doso. **Diṭṭhan**ti paccāmittaṁ. **So ativattatī**ti yassa puggalassa yathā tava evaṁ ete cattāro dhammā atthi, so yathā maṁ tvaṁ ajja atikkanto, tatheva attano paccāmittaṁ atikkamati abhibhavatīti.

Evaṁ kumbhīlo bodhisattaṁ pasaṁsitvā attano vasanaṭṭhānaṁ gato. Tadā kumbhīlo Devadattā ahosi, tassa bhariyā Ciñcamāṇavikā, kapirājā pana Lokanātho.

Tassa idhāpi heṭṭhā vuttanayeneva sesapāramiyo niddhāretabbā. Tathā udakassa pāsāṇassa ca pamāṇavavatthānena idāni pāsāṇo uccataro khāyatīti pariggaṇhanavasena pāsāṇassa upari susumārassa nipannabhāvajānanaṁ, pāsāṇena kathanāpadesena tassatthassa nicchayagamanaṁ, susumārassa upari akkamitvā sahasā paratīre patiṭṭhānavasena sīghakāritāya tassa mahatā pāpato parimocanaṁ, attano jīvitarakkhaṇaṁ, saccavācānurakkhaṇañcāti evamādayo guṇānubhāvā vibhāvetabbāti.

Kapirājacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Saccatāpasacariyāvaṇṇanā

Aṭṭhame **tāpaso Saccasavhayo**ti saccasaddena avhātabbo Saccanāmako **tāpaso yadā** yasmiṁ kāle **homi**, tadā. **Saccena lokaṁ pālesin**ti attano avisaṁvādibhāvena[1] sattalokaṁ Jambudīpe tattha tattha sattanikāyaṁ pāpato nānāvidhā anatthato ca rakkhiṁ. **Samaggaṁ janamakāsahan**ti tattha tattha kalahaviggahavivādāpannaṁ mahājanaṁ kalahe ādīnavaṁ dassetvā sāmaggiyaṁ ānisaṁsakathanena samaggaṁ avivadamānaṁ sammodamānaṁ ahamakāsiṁ.

1. Avisaṁvādādibhāvena (Sī)

“မမ သန္တိကံ အာဂမိဿာမီ”တိ ဝတွာ မုသာဝါဒံ အကတွာ အာဂတော ဧဝါတိ ဧတံ တေ ဝစီသစ္စံ။ **ဓမ္မော**တိ ဝိစာရဏပညာ၊ “ဧဝံ ကတေ ဣဒံ နာမ ဘဝိဿတီ”တိ ပဝတ္တာ တေ ဧသာ ဝိစာရဏပညာ။ **ဓိတီ**တိ အဗ္ဗောစ္ဆိန္နံ ဝီရိယံ ဝုစ္စတိ၊ ဧတမ္ပိ တေ အတ္ထိ။ **စာဂေါ**တိ အတ္တပရိစ္စာဂေါ၊ တွံ အတ္တာနံ ပရိစ္စဇိတွာ မမ သန္တိကံ အာဂတော၊ ယံ ပနာဟံ ဂဏှိတုံ နာသက္ခိံ၊ မယှမေဝေသ ဒေါသော။ **ဒိဋ္ဌ**န္တိ ပစ္စာမိတ္တံ။ **သော အတိဝတ္တတီ**တိ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ယထာ တဝ ဧဝံ ဧတေ စတ္တာရော ဓမ္မာ အတ္ထိ၊ သော ယထာ မံ တွံ အဇ္ဇ အတိက္ကန္တော၊ တထေဝ အတ္တနော ပစ္စာမိတ္တံ အတိက္ကမတိ အဘိဘဝတီတိ။

ဧဝံ ကုမ္ဘီလော ဗောဓိသတ္တံ ပသံသိတွာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ ဂတော။ တဒါ ကုမ္ဘီလော ဒေဝဒတ္တော အဟောသိ၊ တဿ ဘရိယာ စိဉ္စမာဏဝိကာ၊ ကပိရာဇာ ပန လောကနာထော။

တဿ ဣဓာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ သေသပါရမိယော နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ ဥဒကဿ ပါသာဏဿ စ ပမာဏဝဝတ္ထာနေန ဣဒါနိ ပါသာဏော ဥစ္စတရော ခါယတီတိ ပရိဂ္ဂဏှနဝသေန ပါသာဏဿ ဥပရိ သုသုမာရဿ နိပန္နဘာဝဇာနနံ၊ ပါသာဏေန ကထနာပဒေသေန တဿတ္ထဿ နိစ္ဆယဂမနံ၊ သုသုမာရဿ ဥပရိ အက္ကမိတွာ သဟသာ ပရတီရေ ပတိဋ္ဌာနဝသေန သီဃကာရိတာယ တဿ မဟတာ ပါပတော ပရိမောစနံ၊ အတ္တနော ဇီဝိတရက္ခဏံ၊ သစ္စဝါစာနုရက္ခဏဉ္စာတိ ဧဝမာဒယော ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

ကပိရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-သစ္စတာပသစရိယာဝဏ္ဏနာ

အဋ္ဌမေ **တာပသော သစ္စသဝှယော**တိ သစ္စသဒ္ဒေန အဝှါတဗ္ဗော သစ္စနာမကော **တာပသော ယဒါ** ယသ္မိံ ကာလေ **ဟောမိ၊** တဒါ။ **သစ္စေန လောကံ ပါလေသိ**န္တိ အတ္တနော အဝိသံဝါဒိဘာဝေန[၁] သတ္တလောကံ ဇမ္ဗုဒီပေ တတ္ထ တတ္ထ သတ္တနိကာယံ ပါပတော နာနာဝိဓာ အနတ္ထတော စ ရက္ခိံ။ **သမဂ္ဂံ ဇနမကာသဟ**န္တိ တတ္ထ တတ္ထ ကလဟဝိဂ္ဂဟဝိဝါဒါပန္နံ မဟာဇနံ ကလဟေ အာဒီနဝံ ဒဿေတွာ သာမဂ္ဂိယံ အာနိသံသကထနေန သမဂ္ဂံ အဝိဝဒမာနံ သမ္မောဒမာနံ အဟမကာသိံ။

၁-အဝိသံဝါဒါဒိဘာဝေန (သီ)

Tadā hi bodhisatto Bārāṇasiyaṁ aññatarasmiṁ brāhmaṇamahāsālakule nibbatti, tassa “sacco”ti nāmaṁ kariṁsu. So vayappatto Takkasilaṁ gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa santike sippaṁ uggaṇhitvā na cirasseva sabbasippānaṁ nipphattiṁ patto ācariyena anuññāto Bārāṇasiṁ paccāgantvā mātāpitaro vanditvā tehi abhinandiyamāno tesaṁ cittānurakkhaṇatthaṁ katipāhaṁ tesaṁ santike vasi. Atha naṁ mātāpitaro patirūpena dārena saṁyojetukāmā sabbaṁ vibhavajātaṁ ācikkhitvā gharāvāsena nimantesuṁ.

Mahāsatto nekkhammajjhāsayo attano nekkhammapāramiṁ paribrūhetukāmo gharāvāse ādīnavaṁ pabbajjāya ānisaṁsañca nānappakārato kathetvā mātāpitūnaṁ assumukhānaṁ rodamānānaṁ aparimāṇaṁ bhogakkhandhaṁ anantaṁ yasaṁ mahantañca ñātiparivaṭṭaṁ pahāya mahānāgova ayasaṅkhalikaṁ gharabandhanaṁ chindanto nikkhamitvā Himavantappadesaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā vanamūlaphalāphalehi yāpento na cirasseva aṭṭha samāpattiyo pañca ca abhiññāyo nibbattetvā jhānakīḷaṁ kīḷayamāno samāpattivihārena viharati.

So ekadivasaṁ dibbacakkhunā lokaṁ olokento addasa sakalajambudīpe manusse yebhuyyena pāṇātipātādidasa-akusalakammapathapasute kāmanidānaṁ kāmādhikaraṇaṁ aññamaññaṁ vivādāpanne. Disvā evaṁ cintesi “na kho pana metaṁ patirūpaṁ, yadidaṁ ime satte evaṁ pāpapasute vivādāpanne ca disvā ajjhupekkhaṇaṁ. Ahaṁ hi ‘satte saṁsārapaṅkato uddharitvā nibbānathale patiṭṭhapessāmī’ti mahāsambodhiyānaṁ paṭipanno, tasmā taṁ paṭiññaṁ avisaṁvādento yannūnāhaṁ manussapathaṁ gantvā te te satte pāpato oramāpeyyaṁ, vivādañca nesaṁ vūpasameyyan”ti.

Evaṁ pana cintetvā mahāsatto mahākaruṇāya samussāhito santaṁ samāpattisukhaṁ pahāya iddhiyā tattha tattha gantvā tesaṁ cittānukūlaṁ dhammaṁ desento kalahaviggahavivādāpanne satte diṭṭhadhammikañca samparāyikañca virodhe ādīnavaṁ dassetvā aññamaññaṁ samagge sahite akāsi. Anekākāravokārañca pāpe ādīnavaṁ vibhāvento tato satte vivecetvā ekacce dasasu kusalakammapathadhammesu patiṭṭhāpesi. Ekacce

တဒါ ဟိ ဗောဓိသတ္တော ဗာရာဏသိယံ အညတရသ္မိံ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ “သစ္စော”တိ နာမံ ကရိံသု။ သော ဝယပ္ပတ္တော တက္ကသိလံ ဂန္တွာ ဒိသာပါမောက္ခဿ အာစရိယဿ သန္တိကေ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ န စိရဿေဝ သဗ္ဗသိပ္ပါနံ နိပ္ဖတ္တိံ ပတ္တော အာစရိယေန အနုညာတော ဗာရာဏသိံ ပစ္စာဂန္တွာ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတွာ တေဟိ အဘိနန္ဒိယမာနော တေသံ စိတ္တာနုရက္ခဏတ္ထံ ကတိပါဟံ တေသံ သန္တိကေ ဝသိ။ အထ နံ မာတာပိတရော ပတိရူပေန ဒါရေန သံယောဇေတုကာမာ သဗ္ဗံ ဝိဘဝဇာတံ အာစိက္ခိတွာ ဃရာဝါသေန နိမန္တေသုံ။

မဟာသတ္တော နေက္ခမ္မဇ္ဈာသယော အတ္တနော နေက္ခမ္မပါရမိံ ပရိဗြူဟေတုကာမော ဃရာဝါသေ အာဒီနဝံ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အာနိသံသဉ္စ နာနပ္ပကာရတော ကထေတွာ မာတာပိတူနံ အဿုမုခါနံ ရောဒမာနာနံ အပရိမာဏံ ဘောဂက္ခန္ဓံ အနန္တံ ယသံ မဟန္တဉ္စ ဉာတိပရိဝဋ္ဋံ ပဟာယ မဟာနာဂေါဝ အယသင်္ခလိကံ ဃရဗန္ဓနံ ဆိန္ဒန္တော နိက္ခမိတွာ ဟိမဝန္တပ္ပဒေသံ ပဝိသိတွာ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝနမူလဖလာဖလေဟိ ယာပေန္တော န စိရဿေဝ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စ စ အဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဈာနကီဠံ ကီဠယမာနော သမာပတ္တိဝိဟာရေန ဝိဟရတိ။

သော ဧကဒိဝသံ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ လောကံ ဩလောကေန္တော အဒ္ဒသ သကလဇမ္ဗုဒီပေ မနုဿေ ယေဘုယျေန ပါဏာတိပါတာဒိဒသအကုသလကမ္မပထပသုတေ ကာမနိဒါနံ ကာမာဓိကရဏံ အညမညံ ဝိဝါဒါပန္နေ။ ဒိသွာ ဧဝံ စိန္တေသိ “န ခေါ ပန မေတံ ပတိရူပံ၊ ယဒိဒံ ဣမေ သတ္တေ ဧဝံ ပါပပသုတေ ဝိဝါဒါပန္နေ စ ဒိသွာ အဇ္ဈုပေက္ခဏံ။ အဟံ ဟိ ‘သတ္တေ သံသာရပင်္ကတော ဥဒ္ဓရိတွာ နိဗ္ဗာနထလေ ပတိဋ္ဌပေဿာမီ’တိ မဟာသမ္ဗောဓိယာနံ ပဋိပန္နော၊ တသ္မာ တံ ပဋိညံ အဝိသံဝါဒေန္တော ယန္နူနာဟံ မနုဿပထံ ဂန္တွာ တေ တေ သတ္တေ ပါပတော ဩရမာပေယျံ၊ ဝိဝါဒဉ္စ နေသံ ဝူပသမေယျ”န္တိ။

ဧဝံ ပန စိန္တေတွာ မဟာသတ္တော မဟာကရုဏာယ သမုဿာဟိတော သန္တံ သမာပတ္တိသုခံ ပဟာယ ဣဒ္ဓိယာ တတ္ထ တတ္ထ ဂန္တွာ တေသံ စိတ္တာနုကူလံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ကလဟဝိဂ္ဂဟဝိဝါဒါပန္နေ သတ္တေ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကဉ္စ သမ္ပရာယိကဉ္စ ဝိရောဓေ အာဒီနဝံ ဒဿေတွာ အညမညံ သမဂ္ဂေ သဟိတေ အကာသိ။ အနေကာကာရဝေါကာရဉ္စ ပါပေ အာဒီနဝံ ဝိဘာဝေန္တော တတော သတ္တေ ဝိဝေစေတွာ ဧကစ္စေ ဒသသု ကုသလကမ္မပထဓမ္မေသု ပတိဋ္ဌာပေသိ။ ဧကစ္စေ

pabbājetvā sīlasaṁvare indriyaguttiyaṁ satisampajaññe pavivekavāse jhānābhiññāsu ca yathārahaṁ patiṭṭhāpesi. Tena vuttaṁ—

71. “Punāparaṁ yadā homi, tāpaso Saccasavhayo.
Saccena lokaṁ pālesiṁ, samaggaṁ janamakāsahan”ti.

Idhāpi mahāpurisassa heṭṭhā vuttanayeneva sesapāramiyo niddhāretabbā. Tathā guṇānubhāvā ca vibhāvetabbāti.

Saccatāpasacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Vaṭṭapotakacariyāvaṇṇanā

72. Navame **Magadhe vaṭṭapotako**ti-ādīsu ayaṁ saṅkhepattho— Magadharaṭṭhe aññatarasmiṁ araññappadese vaṭṭakayoniyaṁ nibbattitvā aṇḍakosaṁ padāletvā aciranikkhantatāya **taruṇo** maṁsapesibhūto tato eva ajātapakkho vaṭṭakacchāpako yadā ahaṁ **kulāvake**yeva **homi.**

73. **Mukhatuṇḍakenāharitvā**ti mayhaṁ mātā attano mukhatuṇḍakena kālena kālaṁ gocaraṁ āharitvā maṁ poseti. **Tassā phassena jīvāmī**ti parisedanatthañceva paribhāvanatthañca sammadeva kālena kālaṁ **mamaṁ** adhisayanavasena phusantiyā tassā mama mātuyā sarīrasamphassena jīvāmi viharāmi attabhāvaṁ pavattemi. **Natthi me kāyikaṁ balan**ti mayhaṁ pana atitaruṇatāya kāyasannissitaṁ balaṁ natthi.

74. **Saṁvacchare**ti saṁvacchare saṁvacchare. **Gimhasamaye**ti gimhakāle. Sukkharukkhasākhānaṁ aññamaññaṁ saṁghaṭṭanasamuppannena agginā tasmiṁ padese **davaḍāho padippati** pajjalati, so tathā padīpito. **Upagacchati amhākan**ti mayhaṁ mātāpitūnañcāpi amhākaṁ vasanaṭṭhānappadesaṁ attano patiṭṭhānassa asuddhassāpi suddhabhāvakaraṇena pāvanato **pāvako**ti ca gatamagge indhanassa bhasmabhāvāvahanato **kaṇhavattanī**ti ca laddhanāmo aggi vanarukkhagacche dahanto kālena kālaṁ upagacchati.

ပဗ္ဗာဇေတွာ သီလသံဝရေ ဣန္ဒြိယဂုတ္တိယံ သတိသမ္ပဇညေ ပဝိဝေကဝါသေ ဈာနာဘိညာသု စ ယထာရဟံ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇၁။ “ပုနာပရံ ယဒါ ဟောမိ၊ တာပသော သစ္စသဝှယော။
သစ္စေန လောကံ ပါလေသိံ၊ သမဂ္ဂံ ဇနမကာသဟ”န္တိ။

ဣဓာပိ မဟာပုရိသဿ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ သေသပါရမိယော နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ ဂုဏာနုဘာဝါ စ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

သစ္စတာပသစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဝဋ္ဋပေါတကစရိယာဝဏ္ဏနာ

၇၂။ နဝမေ **မဂဓေ ဝဋ္ဋပေါတကော**တိအာဒီသု အယံ သင်္ခေပတ္ထော— မဂဓရဋ္ဌေ အညတရသ္မိံ အရညပ္ပဒေသေ ဝဋ္ဋကယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတွာ အစိရနိက္ခန္တတာယ **တရုဏော** မံသပေသိဘူတော တတော ဧဝ အဇာတပက္ခော ဝဋ္ဋကစ္ဆာပကော ယဒါ အဟံ **ကုလာဝကေ**ယေဝ **ဟောမိ**။

၇၃။ **မုခတုဏ္ဍကေနာဟရိတွာ**တိ မယှံ မာတာ အတ္တနော မုခတုဏ္ဍကေန ကာလေန ကာလံ ဂေါစရံ အာဟရိတွာ မံ ပေါသေတိ။ **တဿာ ဖဿေန ဇီဝါမီ**တိ ပရိသေဒနတ္ထဉ္စေဝ ပရိဘာဝနတ္ထဉ္စ သမ္မဒေဝ ကာလေန ကာလံ **မမံ** အဓိသယနဝသေန ဖုသန္တိယာ တဿာ မမ မာတုယာ သရီရသမ္ဖဿေန ဇီဝါမိ ဝိဟရာမိ အတ္တဘာဝံ ပဝတ္တေမိ။ **နတ္ထိ မေ ကာယိကံ ဗလ**န္တိ မယှံ ပန အတိတရုဏတာယ ကာယသန္နိဿိတံ ဗလံ နတ္ထိ။

၇၄။ **သံဝစ္ဆရေ**တိ သံဝစ္ဆရေ သံဝစ္ဆရေ။ **ဂိမှသမယေ**တိ ဂိမှကာလေ။ သုက္ခရုက္ခသာခါနံ အညမညံ သံဃဋ္ဋနသမုပ္ပန္နေန အဂ္ဂိနာ တသ္မိံ ပဒေသေ **ဒဝဍာဟော ပဒိပ္ပတိ** ပဇ္ဇလတိ၊ သော တထာ ပဒီပိတော။ **ဥပဂစ္ဆတိ အမှာက**န္တိ မယှံ မာတာပိတူနဉ္စာပိ အမှာကံ ဝသနဋ္ဌာနပ္ပဒေသံ အတ္တနော ပတိဋ္ဌာနဿ အသုဒ္ဓဿာပိ သုဒ္ဓဘာဝကရဏေန ပါဝနတော **ပါဝကော**တိ စ ဂတမဂ္ဂေ ဣန္ဓနဿ ဘသ္မဘာဝါဝဟနတော **ကဏှဝတ္တနီ**တိ စ လဒ္ဓနာမော အဂ္ဂိ ဝနရုက္ခဂစ္ဆေ ဒဟန္တော ကာလေန ကာလံ ဥပဂစ္ဆတိ။

75. Evaṁ upagamanato tadāpi **saddāyanto**ti "dhamadhama" iti evaṁ saddaṁ karonto, anuravadassanaṁ hetaṁ dāvaggino. **Mahāsikhī**ti pabbatakūṭasadisānaṁ indhanānaṁ vasena mahatiyo sikhā etassāti mahāsikhī. **Anupubbena** anukkamena taṁ araññappadesaṁ **jhāpento** dahanto **aggi mama** samīpaṭṭhānaṁ **upāgami.**

76. **Aggivegabhayā**ti vegena āgacchato aggino bhayena **bhītā. Tasitā**ti cittutrāsasamuṭṭhitena kāyassa chambhitattena ca utrāsā. **Mātāpitā**ti mātāpitaro. **Attānaṁ parimocayun**ti agginā anupaddutaṭṭhānagamanena attano sotthibhāvamakaṁsu. Mahāsatto hi tadā mahāgeṇḍukappamāṇo mahāsarīro ahosi. Taṁ mātāpitaro kenaci upāyena gahetvā gantuṁ asakkuṇantā attasinehena ca abhibhuyyamānā puttasinehaṁ chaḍḍetvā palāyiṁsu.

77. **Pāde pakkhe pajahāmī**ti attano ubho pāde ubho pakkhe ca bhūmiyaṁ ākāse ca gamanasajje karonto pasāremi iriyāmi vāyamāmi. "Paṭīhāmī"tipi pāṭho, vehāsagamanayogge kātuṁ īhāmīti attho. "Patīhāmī"tipi paṭhanti, tassattho—pāde pakkhe ca pati visuṁ īhāmi, gamanatthaṁ vāyamāmi, taṁ pana vāyāmakaraṇatthameva. Kasmā? Yasmā **natthi me kāyikaṁ balaṁ. Sohaṁ agatiko tatthā**ti so ahaṁ evaṁbhūto pādapakkhavekallena gamanavirahito mātāpitūnaṁ apagamanena vā appaṭisaraṇo, tattha dāvaggi-upaddute vane, tasmiṁ vā kulāvake ṭhitova evaṁ idāni vattabbākārena tadā cintesiṁ. Dutiyañcettha **ahan**ti nipātamattaṁ daṭṭhabbaṁ.

78. Idāni tadā attano cintitākāraṁ dassetuṁ "**yesāhan**"ti-ādimāha.

Tattha **yesāhaṁ upadhāveyyaṁ, bhīto tasitavedhito**ti maraṇabhayena bhīto tato eva cittutrāsena tasito sarīrakampanena vedhito yesamahaṁ pakkhantaraṁ etarahi dāvaggi-upadduto jaladuggaṁ viya maññamāno pavisituṁ upadhāveyyaṁ. **Te** mama mātāpitaro **maṁ** ekakaṁ eva **ohāya** jahitvā **pakkantā. Kathaṁ me ajja kātave**ti kathaṁ nu kho mayā ajja kātabbaṁ, paṭipajjitabbanti attho.

၇၅။ ဧဝံ ဥပဂမနတော တဒါပိ **သဒ္ဒါယန္တော**တိ ''ဓမဓမ''ဣတိ ဧဝံ သဒ္ဒံ ကရောန္တော၊ အနုရဝဒဿနံ ဟေတံ ဒါဝဂ္ဂိနော။ **မဟာသိခီ**တိ ပဗ္ဗတကူဋ-သဒိသာနံ ဣန္ဓနာနံ ဝသေန မဟတိယော သိခါ ဧတဿာတိ မဟာသိခီ။ **အနုပုဗ္ဗေန** အနုက္ကမေန တံ အရညပ္ပဒေသံ **ဈာပေန္တော** ဒဟန္တော **အဂ္ဂိ မမ** သမီပဋ္ဌာနံ **ဥပါဂမိ**။

၇၆။ **အဂ္ဂိဝေဂဘယာ**တိ ဝေဂေန အာဂစ္ဆတော အဂ္ဂိနော ဘယေန **ဘီတာ။ တသိတာ**တိ စိတ္တုတြာသသမုဋ္ဌိတေန ကာယဿ ဆမ္ဘိတတ္တေန စ ဥတြာသာ။ **မာတာပိတာ**တိ မာတာပိတရော။ **အတ္တာနံ ပရိမောစယုံ**တိ အဂ္ဂိနာ အနုပဒ္ဒုတဋ္ဌာနဂမနေန အတ္တနော သောတ္ထိဘာဝမကံသု။ မဟာ-သတ္တော ဟိ တဒါ မဟာဂေဏ္ဍုကပ္ပမာဏော မဟာသရီရော အဟောသိ။ တံ မာတာပိတရော ကေနစိ ဥပါယေန ဂဟေတွာ ဂန္တုံ အသက္ကုဏန္တာ အတ္တသိနေဟေန စ အဘိဘုယျမာနာ ပုတ္တသိနေဟံ ဆဍ္ဍေတွာ ပလာယိံသု။

၇၇။ **ပါဒေ ပက္ခေ ပဇဟာမီ**တိ အတ္တနော ဥဘော ပါဒေ ဥဘော ပက္ခေ စ ဘူမိယံ အာကာသေ စ ဂမနသဇ္ဇေ ကရောန္တော ပသာရေမိ ဤရိ-ယာမိ ဝါယမာမိ။ "ပဋီဟာမီ"တိပိ ပါဌော၊ ဝေဟာသဂမနယောဂ္ဂေ ကာတုံ ဤဟာမီတိ အတ္ထော။ "ပတီဟာမီ"တိပိ ပဌန္တိ၊ တဿတ္ထော—ပါဒေ ပက္ခေ စ ပတိ ဝိသုံ ဤဟာမိ၊ ဂမနတ္ထံ ဝါယမာမိ၊ တံ ပန ဝါယာမကရဏတ္ထမေဝ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ **နတ္ထိ မေ ကာယိကံ ဗလံ။ သောဟံ အဂတိကော တတ္ထာ**တိ သော အဟံ ဧဝံဘူတော ပါဒပက္ခဝေကလ္လေန ဂမနဝိရဟိတော မာတာပိတူနံ အပဂမနေန ဝါ အပ္ပဋိသရဏော၊ တတ္ထ ဒါဝဂ္ဂိဥပဒ္ဒုတေ ဝနေ၊ တသ္မိံ ဝါ ကုလာဝကေ ဌိတောဝ ဧဝံ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗာကာရေန တဒါ စိန္တေသိံ။ ဒုတိ-ယဉ္စေတ္ထ **အဟ**န္တိ နိပါတမတ္တံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

၇၈။ ဣဒါနိ တဒါ အတ္တနော စိန္တိတာကာရံ ဒဿေတုံ "**ယေသာဟ**"န္တိ-အာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ယေသာဟံ ဥပဓာဝေယျံ၊ ဘီတော တသိတဝေဓိတော**တိ မရဏ-ဘယေန ဘီတော တတော ဧဝ စိတ္တုတြာသေန တသိတော သရီရကမ္ပနေန ဝေဓိတော ယေသမဟံ ပက္ခန္တရံ ဧတရဟိ ဒါဝဂ္ဂိဥပဒ္ဒုတော ဇလဒုဂ္ဂံ ဝိယ မညမာနော ပဝိသိတုံ ဥပဓာဝေယျံ။ **တေ** မမ မာတာပိတရော **မံ** ဧကကံ ဧဝ **ဩဟာယ** ဇဟိတွာ **ပက္ကန္တာ။ ကထံ မေ အဇ္ဇ ကာတဝေ**တိ ကထံ နု ခေါ မယာ အဇ္ဇ ကာတဗ္ဗံ၊ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။

Evaṁ mahāsatto itikattabbatāsammūḷho hutvā ṭhito puna cintesi "imasmiṁ loke sīlaguṇo nāma atthi, saccaguṇo nāma atthi, atīte pāramiyo pūretvā bodhitale nisīditvā abhisambuddhā sīla samādhi paññā vimutti vimuttiñāṇadassanasampannā saccānudayakāruññakhantisamannāgatā sabbasattesu samappavattamettābhāvanā sabbaññubuddhā nāma atthi, tehi ca paṭividdho ekantaniyyānaguṇo dhammo atthi, mayi cāpi ekaṁ saccaṁ atthi, saṁvijjamāno eko sabhāvadhammo paññāyati, tasmā atītabuddhe ceva tehi paṭividdhaguṇe ca āvajjetvā mayi vijjamānaṁ saccaṁ sabhāvadhammaṁ gahetvā saccakiriyaṁ katvā aggiṁ paṭikkamāpetvā ajja mayā attano ceva idha vāsīnaṁ sesapāṇīnañca sotthibhāvaṁ kātuṁ vaṭṭatī"ti. Evaṁ pana cintetvā mahāsatto attano ānubhāve ṭhatvā yathācintitaṁ paṭipajji. Tena vuttaṁ—

79. "Atthi loke sīlaguṇo, saccaṁ soceyyanuddayā.
Tena saccena kāhāmi, saccakiriyamuttamaṁ.

80. Āvajjetvā dhammabalaṁ, saritvā pubbake jine.
Saccabalamavassāya, saccakiriyamakāsahan"ti.

81. Tattha mahāsatto atīte parinibbutānaṁ Buddhānaṁ guṇe āvajjetvā attani vijjamānaṁ saccasabhāvaṁ ārabbha yaṁ gāthaṁ vatvā tadā saccakiriyamakāsi, taṁ dassetuṁ "**santi pakkhā**"ti-ādi vuttaṁ.

Tattha **santi pakkhā apatanā**ti mayhaṁ pakkhā nāma atthi upalabbhanti, no ca kho sakkā etehi uppatituṁ ākāsena[1] gantunti apatanā. **Santi pādā avañcanā**ti pādāpi me atthi, tehi pana vañcituṁ padavāragamanena gantuṁ na sakkāti avañcanā. **Mātāpitā ca nikkhantā**ti ye maṁ aññattha neyyuṁ, tepi maraṇabhayena mama mātāpitaro nikkhantā. **Jātavedā**ti aggiṁ ālapati. So hi jātova vediyati, dhūmajāluṭṭhānena paññāyati, tasmā "jātavedo"ti vuccati. **Paṭikkamā**ti paṭigaccha nivattāti jātavedaṁ āṇāpeti.

1. Ākāse (Sī)

ဧဝံ မဟာသတ္တော ဣတိကတ္တဗ္ဗတာသမ္မူဠှော ဟုတွာ ဌိတော ပုန စိန္တေသိ "ဣမသ္မိံ လောကေ သီလဂုဏော နာမ အတ္ထိ၊ သစ္စဂုဏော နာမ အတ္ထိ၊ အတီတေ ပါရမိယော ပူရေတွာ ဗောဓိတလေ နိသီဒိတွာ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ သီလ သမာဓိ ပညာ ဝိမုတ္တိ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနသမ္ပန္နာ သစ္စာနုဒယကာရုညခန္တိသမန္နာဂတာ သဗ္ဗသတ္တေသု သမပ္ပဝတ္တမေတ္တာဘာဝနာ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓါ နာမ အတ္ထိ၊ တေဟိ စ ပဋိဝိဒ္ဓေါ ဧကန္တနိယျာနဂုဏော ဓမ္မော အတ္ထိ၊ မယိ စာပိ ဧကံ သစ္စံ အတ္ထိ၊ သံဝိဇ္ဇမာနော ဧကော သဘာဝဓမ္မော ပညာယတိ၊ တသ္မာ အတီတဗုဒ္ဓေ စေဝ တေဟိ ပဋိဝိဒ္ဓဂုဏေ စ အာဝဇ္ဇေတွာ မယိ ဝိဇ္ဇမာနံ သစ္စံ သဘာဝဓမ္မံ ဂဟေတွာ သစ္စကိရိယံ ကတွာ အဂ္ဂိံ ပဋိက္ကမာပေတွာ အဇ္ဇ မယာ အတ္တနော စေဝ ဣဓ ဝါသီနံ သေသပါဏီနဉ္စ သောတ္ထိဘာဝံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ။ ဧဝံ ပန စိန္တေတွာ မဟာသတ္တော အတ္တနော အာနုဘာဝေ ဌတွာ ယထာစိန္တိတံ ပဋိပဇ္ဇိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇၉။ "အတ္ထိ လောကေ သီလဂုဏော၊ သစ္စံ သောစေယျနုဒ္ဒယာ။
တေန သစ္စေန ကာဟာမိ၊ သစ္စကိရိယမုတ္တမံ။

၈၀။ အာဝဇ္ဇေတွာ ဓမ္မဗလံ၊ သရိတွာ ပုဗ္ဗကေ ဇိနေ။
သစ္စဗလမဝဿာယ၊ သစ္စကိရိယမကာသဟ"န္တိ။

၈၁။ တတ္ထ မဟာသတ္တော အတီတေ ပရိနိဗ္ဗုတာနံ ဗုဒ္ဓါနံ ဂုဏေ အာဝဇ္ဇေတွာ အတ္တနိ ဝိဇ္ဇမာနံ သစ္စသဘာဝံ အာရဗ္ဘ ယံ ဂါထံ ဝတွာ တဒါ သစ္စကိရိယမကာသိ၊ တံ ဒဿေတုံ "**သန္တိ ပက္ခာ**"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **သန္တိ ပက္ခာ အပတနာ**တိ မယှံ ပက္ခာ နာမ အတ္ထိ ဥပလဗ္ဘန္တိ၊ နော စ ခေါ သက္ကာ ဧတေဟိ ဥပ္ပတိတုံ အာကာသေန[1] ဂန္တုန္တိ အပတနာ။ **သန္တိ ပါဒါ အဝဉ္စနာ**တိ ပါဒါပိ မေ အတ္ထိ၊ တေဟိ ပန ဝဉ္စိတုံ ပဒဝါရဂမနေန ဂန္တုံ န သက္ကာတိ အဝဉ္စနာ။ **မာတာပိတာ စ နိက္ခန္တာ**တိ ယေ မံ အညတ္ထ နေယျုံ၊ တေပိ မရဏဘယေန မမ မာတာပိတရော နိက္ခန္တာ။ **ဇာတဝေဒါ**တိ အဂ္ဂိံ အာလပတိ။ သော ဟိ ဇာတောဝ ဝေဒိယတိ၊ ဓူမဇာလုဋ္ဌာနေန ပညာယတိ၊ တသ္မာ "ဇာတဝေဒေါ"တိ ဝုစ္စတိ။ **ပဋိက္ကမာ**တိ ပဋိဂစ္ဆ နိဝတ္တာတိ ဇာတဝေဒံ အာဏာပေတိ။

၁-အာကာသေ (သီ)

Iti mahāsatto “sace mayhaṁ pakkhānaṁ atthibhāvo, te ca pasāretvā ākāse apatanabhāvo, pādānaṁ atthibhāvo, te ca ukkhipitvā avañcanabhāvo, mātāpitūnaṁ maṁ kulāvakeyeva chaḍḍetvā palātabhāvo ca saccasabhāvabhūto eva, jātaveda etena saccena tvaṁ ito paṭikkamā”ti kulāvake nipannova saccakiriyaṁ akāsi. Tassa saha saccakiriyāya soḷasakarīsamatte ṭhāne jātavedo paṭikkami. Paṭikkamanto ca na jhāyamānova[1] araññaṁ gato, udake pana opilāpita-ukkā viya tattheva nibbāyi. Tena vuttaṁ—

82. “Saha sacce kate mayhaṁ, mahāpajjalito sikhī.
Vajjesi soḷasakarīsāni, udakaṁ patvā yathā sikhī”ti.

Sā panesā bodhisattassa vaṭṭakayoniyaṁ tasmiṁ samaye Buddhaguṇānaṁ āvajjanapubbikā saccakiriyā anaññasādhāraṇāti āha **“saccena me samo natthi, esā me saccapāramī”**ti. Teneva hi tassa ṭhānassa sakalepi imasmiṁ kappe agginā anabhibhavanīyattā taṁ kappaṭṭhiyapāṭihāriyaṁ nāma jātaṁ.

Evaṁ mahāsatto saccakiriyavasena attano tattha vāsīnaṁ sattānañca sotthiṁ katvā jīvitapariyosāne yathākammaṁ gato. Tadā mātāpitaro etarahi mātāpitaro ahesuṁ, vaṭṭakarājā pana Lokanātho.

Tassa heṭṭhā vuttanayeneva sesapāramiyopi yathārahaṁ niddhāretabbā. Tathā dāvaggimhi tathā bheravākārena avattharitvā āgacchante tasmiṁ vaye ekako hutvāpi sāradaṁ anāpajjitvā saccādidhammaguṇe Buddhaguṇe ca anussaritvā attano eva ānubhāvaṁ nissāya saccakiriyāya tattha vāsīnampi sattānaṁ sotthibhāvāpādanādayo ānubhāvā vibhāvetabbāti.

Vaṭṭapotakacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Najjhāyamānova (Sī)

ဣတိ မဟာသတ္တော “သစေ မယှံ ပက္ခာနံ အတ္ထိဘာဝေါ, တေ စ ပသာရေတွာ အာကာသေ အပတနဘာဝေါ, ပါဒါနံ အတ္ထိဘာဝေါ, တေ စ ဥက္ခိပိတွာ အဝဉ္စနဘာဝေါ, မာတာပိတူနံ မံ ကုလာဝကေယေဝ ဆဍ္ဍေတွာ ပလာတဘာဝေါ စ သစ္စသဘာဝဘူတော ဧဝ၊ ဇာတဝေဒ ဧတေန သစ္စေန တွံ ဣတော ပဋိက္ကမာ”တိ ကုလာဝကေ နိပန္နောဝ သစ္စကိရိယံ အကာသိ။ တဿ သဟ သစ္စကိရိယာယ သောဠသကရီသမတ္တေ ဌာနေ ဇာတဝေဒေါ ပဋိက္ကမိ။ ပဋိက္ကမန္တော စ န ဈာယမာနောဝ[1] အရညံ ဂတော၊ ဥဒကေ ပန ဩပိလာပိတဥက္ကာ ဝိယ တတ္ထေဝ နိဗ္ဗာယိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈၂။ “သဟ သစ္စေ ကတေ မယှံ၊ မဟာပဇ္ဇလိတော သိခီ။
ဝဇ္ဇေသိ သောဠသကရီသာနိ၊ ဥဒကံ ပတွာ ယထာ သိခီ”တိ။

သာ ပနေသာ ဗောဓိသတ္တဿ ဝဋ္ဋကယောနိယံ တသ္မိံ သမယေ ဗုဒ္ဓဂုဏာနံ အာဝဇ္ဇနပုဗ္ဗိကာ သစ္စကိရိယာ အနညသာဓာရဏာတိ အာဟ “**သစ္စေန မေ သမော နတ္ထိ၊ ဧသာ မေ သစ္စပါရမီ**”တိ။ တေနေဝ ဟိ တဿ ဌာနဿ သကလေပိ ဣမသ္မိံ ကပ္ပေ အဂ္ဂိနာ အနဘိဘဝနီယတ္တာ တံ ကပ္ပဋ္ဌိယပါဋိဟာရိယံ နာမ ဇာတံ။

ဧဝံ မဟာသတ္တော သစ္စကိရိယဝသေန အတ္တနော တတ္ထ ဝါသီနံ သတ္တာနဉ္စ သောတ္ထိံ ကတွာ ဇီဝိတပရိယောသာနေ ယထာကမ္မံ ဂတော။ တဒါ မာတာပိတရော ဧတရဟိ မာတာပိတရော အဟေသုံ၊ ဝဋ္ဋကရာဇာ ပန လောကနာထော။

တဿ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ သေသပါရမိယောပိ ယထာရဟံ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ ဒါဝဂ္ဂိမှိ တထာ ဘေရဝါကာရေန အဝတ္ထရိတွာ အာဂစ္ဆန္တေ တသ္မိံ ဝယေ ဧကကော ဟုတွာပိ သာရဒံ အနာပဇ္ဇိတွာ သစ္စာဒိဓမ္မဂုဏေ ဗုဒ္ဓဂုဏေ စ အနုဿရိတွာ အတ္တနော ဧဝ အာနုဘာဝံ နိဿာယ သစ္စကိရိယာယ တတ္ထ ဝါသီနမ္ပိ သတ္တာနံ သောတ္ထိဘာဝါပါဒနာဒယော အာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

ဝဋ္ဋပေါတကစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-နဇ္ဈာယမာနောဝ (သီ)

10. Maccharājacariyāvaṇṇanā

83. Dasame **yadā homi**, **maccharājā mahāsare**ti atīte macchayoniyaṁ nibbattitvā Kosalaraṭṭhe Sāvatthiyaṁ Jetavane pokkharaṇiṭṭhāne valligahanaparikkhitte ekasmiṁ mahāsare macchānaṁ catūhi saṅgahavatthūhi rañjanato yadā ahaṁ rājā homi, macchagaṇaparivuto tattha paṭivasāmi tadā. **Uṇhe**ti uṇhakāle gimhasamaye. **Sūriyasantāpe**ti ādiccasantāpena. **Sare udaka khīyathā**ti tasmiṁ sare udakaṁ khīyittha chijjittha. Tasmiṁ hi raṭṭhe tadā devo na vassi, sassāni milāyiṁsu, vāpi-ādīsu udakaṁ parikkhayaṁ pariyādānaṁ agamāsi, macchakacchapā kalalagahanaṁ pavisiṁsu. Tasmimpi sare macchā kaddamagahanaṁ pavisitvā tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne nilīyiṁsu.

84. **Tato**ti tato udakaparikkhayato aparabhāge. **Kulalasenakā**ti kulalāceva senā ca. **Bhakkhayanti divārattiṁ**, **macche upanisīdiyā**ti tattha tattha kalalapiṭṭhe upanisīditvā kalalagahanaṁ pavisitvā nipanne macche **kākā** vā itare vā[1] divā ceva rattiñca kaṇayaggasadisehi[2] tuṇḍehi koṭṭetvā koṭṭetvā nīharitvā vipphandamāne bhakkhayanti.

85. Atha mahāsatto macchānaṁ taṁ byasanaṁ disvā mahākaruṇāya samussāhitahadayo "ṭhapetvā maṁ ime mama ñātake imasmā dukkhā mocetuṁ samattho nāma añño natthi, kena nu kho ahaṁ upāyena te ito dukkhato moceyyan"ti cintento "yannūnāhaṁ pubbakehi mahesīhi āciṇṇasamāciṇṇaṁ mayi ca saṁvijjamānaṁ saccadhammaṁ nissāya saccakiriyaṁ katvā devaṁ vassāpetvā mama ñātisaṁghassa jīvitadānaṁ dadeyyaṁ, tena ca sakalassāpi āhārūpajīvino sattalokassa mahā-upakāro sampādito mayā"ti nicchayaṁ katvā devaṁ vassāpetuṁ saccakiriyaṁ akāsi. Tena vuttaṁ **"evaṁ cintesahan"**ti-ādi.

Tattha **saha ñātīhi pīḷito**ti mayhaṁ ñātīhi saddhiṁ tena udakaparikkhayena pīḷito. **Sahā**ti vā nipātamattaṁ. Mahākāruṇikatāya tena byasanena dukkhitehi ñātīhi kāraṇabhūtehi pīḷito, ñātisaṁghadukkhadukkhitoti attho.

1. Kākā divā itare (Ka)   2. Kaṇḍaggasadisehi (Sī)

၁၀-မစ္ဆရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ

၈၃။ ဒသမေ **ယဒါ ဟောမိ၊ မစ္ဆရာဇာ မဟာသရေ**တိ အတီတေ မစ္ဆယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ကောသလရဋ္ဌေ သာဝတ္ထိယံ ဇေတဝနေ ပေါက္ခရဏိဋ္ဌာနေ ဝလ္လိဂဟနပရိက္ခိတ္တေ ဧကသ္မိံ မဟာသရေ မစ္ဆာနံ စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ ရဉ္စနတော ယဒါ အဟံ ရာဇာ ဟောမိ၊ မစ္ဆဂဏပရိဝုတော တတ္ထ ပဋိဝသာမိ တဒါ။ **ဥဏှေ**တိ ဥဏှကာလေ ဂိမှသမယေ။ **သူရိယသန္တာပေ**တိ အာဒိစ္စသန္တာပေန။ **သရေ ဥဒက ခီယထာ**တိ တသ္မိံ သရေ ဥဒကံ ခီယိတ္ထ ဆိဇ္ဇိတ္ထ။ တသ္မိံ ဟိ ရဋ္ဌေ တဒါ ဒေဝေါ န ဝဿိ၊ သဿာနိ မိလာယိံသု၊ ဝါပိအာဒီသု ဥဒကံ ပရိက္ခယံ ပရိယာဒါနံ အဂမာသိ၊ မစ္ဆကစ္ဆပါ ကလလဂဟနံ ပဝိသိံသု။ တသ္မိမ္ပိ သရေ မစ္ဆာ ကဒ္ဒမဂဟနံ ပဝိသိတွာ တသ္မိံ တသ္မိံ ဌာနေ နိလီယိံသု။

၈၄။ **တတော**တိ တတော ဥဒကပရိက္ခယတော အပရဘာဂေ။ **ကုလလသေနကာ**တိ ကုလလာစေဝ သေနာ စ။ **ဘက္ခယန္တိ ဒိဝါရတ္တိံ၊ မစ္ဆေ ဥပနိသီဒိယာ**တိ တတ္ထ တတ္ထ ကလလပိဋ္ဌေ ဥပနိသီဒိတွာ ကလလဂဟနံ ပဝိသိတွာ နိပန္နေ မစ္ဆေ **ကာကာ** ဝါ ဣတရေ ဝါ[၁] ဒိဝါ စေဝ ရတ္တိဉ္စ ကဏယဂ္ဂသဒိသေဟိ[၂] တုဏ္ဍေဟိ ကောဋ္ဋေတွာ ကောဋ္ဋေတွာ နီဟရိတွာ ဝိပ္ဖန္ဒမာနေ ဘက္ခယန္တိ။

၈၅။ အထ မဟာသတ္တော မစ္ဆာနံ တံ ဗျသနံ ဒိသွာ မဟာကရုဏာယ သမုဿာဟိတဟဒယော "ဌပေတွာ မံ ဣမေ မမ ဉာတကေ ဣမသ္မာ ဒုက္ခာ မောစေတုံ သမတ္ထော နာမ အညော နတ္ထိ၊ ကေန နု ခေါ အဟံ ဥပါယေန တေ ဣတော ဒုက္ခတော မောစေယျ"န္တိ စိန္တေန္တော "ယန္နူနာဟံ ပုဗ္ဗကေဟိ မဟေသီဟိ အာစိဏ္ဏသမာစိဏ္ဏံ မယိ စ သံဝိဇ္ဇမာနံ သစ္စဓမ္မံ နိဿာယ သစ္စကိရိယံ ကတွာ ဒေဝံ ဝဿာပေတွာ မမ ဉာတိသံဃဿ ဇီဝိတဒါနံ ဒဒေယျံ၊ တေန စ သကလဿာပိ အာဟာရူပဇီဝိနော သတ္တလောကဿ မဟာဥပကာရော သမ္ပာဒိတော မယာ"တိ နိစ္ဆယံ ကတွာ ဒေဝံ ဝဿာပေတုံ သစ္စကိရိယံ အကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **"ဧဝံ စိန္တေသဟ"**န္တိအာဒိ။

တတ္ထ **သဟ ဉာတီဟိ ပီဠိတော**တိ မယှံ ဉာတီဟိ သဒ္ဓိံ တေန ဥဒကပရိက္ခယေန ပီဠိတော။ **သဟာ**တိ ဝါ နိပါတမတ္တံ။ မဟာကာရုဏိကတာယ တေန ဗျသနေန ဒုက္ခိတေဟိ ဉာတီဟိ ကာရဏဘူတေဟိ ပီဠိတော၊ ဉာတိသံဃဒုက္ခဒုက္ခိတောတိ အတ္ထော။

၁-ကာကာ ဒိဝါ ဣတရေ (က)   ၂-ကဏ္ဍဂ္ဂသဒိသေဟိ (သီ)

86. **Dhammatthan**ti dhammabhūtaṁ atthaṁ, dhammato vā anapetaṁ atthaṁ, kiṁ taṁ? **Saccaṁ. Addasapassayan**ti mayhaṁ ñātīnañca apassayaṁ addasaṁ. **Atikkhayan**ti mahāvināsaṁ.

87. **Saddhamman**ti sataṁ sādhūnaṁ Buddhādīnaṁ ekassāpi pāṇino ahiṁsanasaṅkhātaṁ dhammaṁ **anussaritvā. Paramatthaṁ vicintayan**ti taṁ kho pana paramatthaṁ saccaṁ aviparītasabhāvaṁ katvā cintayanto. **Yaṁ loke dhuvasassatan**ti yadetaṁ Buddhapaccekabuddhasāvakānaṁ ekassāpi pāṇino ahiṁsanaṁ, taṁ sabbakālaṁ tathabhāvena dhuvaṁ sassataṁ vicintayaṁ saccakiriyaṁ akāsinti sambandho.

88. Idāni taṁ dhammaṁ mahāsatto attani vijjamānaṁ gahetvā saccavacanaṁ payojetukāmo kāḷavaṇṇaṁ kaddamaṁ dvidhā viyūhitvā[1] añjanarukkhasāraghaṭikavaṇṇamahāsarīro sudhotalohitakamaṇisadisāni akkhīni ummīletvā ākāsaṁ ullokento **"yato sarāmi attānan"**ti gāthamāha.

Tattha **yato sarāmi attānan**ti yato paṭṭhāya ahaṁ attabhāvasaṅkhātaṁ attānaṁ sarāmi anussarāmi. **Yato pattosmi viññutan**ti yato paṭṭhāya tāsu tāsu itikattabbatāsu viññutaṁ vijānanabhāvaṁ pattosmi, uddhaṁ ārohanavasena ito yāva mayhaṁ kāyavacīkammānaṁ anussaraṇasamatthatā viññutappatti eva, etthantare samānajātikānaṁ khādanaṭṭhāne nibbattopi taṇḍulakaṇappamāṇampi macchaṁ mayā na khāditapubbaṁ, aññampi kañci **pāṇaṁ sañcicca hiṁsitaṁ** bādhitaṁ **nābhijānāmi**, pageva jīvitā voropitaṁ.

89. **Etena saccavajjenā**ti "yadetaṁ mayā kassaci pāṇassa ahiṁsanaṁ vuttaṁ, sace etaṁ saccaṁ tathaṁ aviparītaṁ, etena saccavacanena **pajjunno** megho **abhivassatu**, ñātisaṁghaṁ me dukkhā pamocetū"ti vatvā puna attano paricārikaceṭakaṁ āṇāpento viya pajjunnaṁ devarājānaṁ ālapanto **"abhitthanayā"**ti gāthamāha.

Tattha **abhitthanaya pajjunnā**ti pajjunno vuccati megho, ayaṁ pana meghavasena laddhanāmaṁ vassavalāhakadevarājānaṁ ālapati. Ayaṁ hissa

1. Byūhitvā (Ka)

၈၆။ **ဓမ္မတ္ထန္တိ** ဓမ္မဘူတံ အတ္ထံ၊ ဓမ္မတော ဝါ အနပေတံ အတ္ထံ၊ ကိံ တံ? **သစ္စံ။ အဒ္ဒသပဿယန္တိ** မယှံ ဉာတီနဉ္စ အပဿယံ အဒ္ဒသံ။ **အတိက္ခယန္တိ** မဟာဝိနာသံ။

၈၇။ **သဒ္ဓမ္မန္တိ** သတံ သာဓူနံ ဗုဒ္ဓါဒီနံ ဧကဿာပိ ပါဏိနော အဟိံသနသင်္ခါတံ ဓမ္မံ **အနုဿရိတွာ။ ပရမတ္ထံ ဝိစိန္တယန္တိ** တံ ခေါ ပန ပရမတ္ထံ သစ္စံ အဝိပရီတသဘာဝံ ကတွာ စိန္တယန္တော။ **ယံ လောကေ ဓုဝသဿတန္တိ** ယဒေတံ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသာဝကာနံ ဧကဿာပိ ပါဏိနော အဟိံသနံ၊ တံ သဗ္ဗကာလံ တထဘာဝေန ဓုဝံ သဿတံ ဝိစိန္တယံ သစ္စကိရိယံ အကာသိန္တိ သမ္ဗန္ဓော။

၈၈။ ဣဒါနိ တံ ဓမ္မံ မဟာသတ္တော အတ္တနိ ဝိဇ္ဇမာနံ ဂဟေတွာ သစ္စဝစနံ ပယောဇေတုကာမော ကာဠဝဏ္ဏံ ကဒ္ဒမံ ဒွိဓာ ဝိယူဟိတွာ[၁] အဉ္ဇနရုက္ခသာရဃဋိကဝဏ္ဏမဟာသရီရော သုဓောတလောဟိတကမဏိသဒိသာနိ အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတွာ အာကာသံ ဥလ္လောကေန္တော **"ယတော သရာမိ အတ္တာန"**န္တိ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **ယတော သရာမိ အတ္တာနန္တိ** ယတော ပဋ္ဌာယ အဟံ အတ္တဘာဝသင်္ခါတံ အတ္တာနံ သရာမိ အနုဿရာမိ။ **ယတော ပတ္တောသ္မိ ဝိညုတန္တိ** ယတော ပဋ္ဌာယ တာသု တာသု ဣတိကတ္တဗ္ဗတာသု ဝိညုတံ ဝိဇာနနဘာဝံ ပတ္တောသ္မိ၊ ဥဒ္ဓံ အာရောဟနဝသေန ဣတော ယာဝ မယှံ ကာယဝစီကမ္မာနံ အနုဿရဏသမတ္ထတာ ဝိညုတပ္ပတ္တိ ဧဝ၊ ဧတ္ထန္တရေ သမာနဇာတိကာနံ ခါဒနဋ္ဌာနေ နိဗ္ဗတ္တောပိ တဏ္ဍုလကဏပ္ပမာဏမ္ပိ မစ္ဆံ မယာ န ခါဒိတပုဗ္ဗံ၊ အညမ္ပိ ကဉ္စိ **ပါဏံ သဉ္စိစ္စ ဟိံသိတံ** ဗာဓိတံ **နာဘိဇာနာမိ၊** ပဂေဝ ဇီဝိတာ ဝေါရောပိတံ။

၈၉။ **ဧတေန သစ္စဝဇ္ဇေနာတိ** "ယဒေတံ မယာ ကဿစိ ပါဏဿ အဟိံသနံ ဝုတ္တံ၊ သစေ ဧတံ သစ္စံ တထံ အဝိပရီတံ၊ ဧတေန သစ္စဝစနေန **ပဇ္ဇုန္နော** မေဃော **အဘိဝဿတု၊** ဉာတိသံဃံ မေ ဒုက္ခာ ပမောစေတူ"တိ ဝတွာ ပုန အတ္တနော ပရိစာရိကစေဋကံ အာဏာပေန္တော ဝိယ ပဇ္ဇုန္နံ ဒေဝရာဇာနံ အာလပန္တော **"အဘိတ္ထနယာ"**တိ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **အဘိတ္ထနယ ပဇ္ဇုန္နာတိ** ပဇ္ဇုန္နော ဝုစ္စတိ မေဃော၊ အယံ ပန မေဃဝသေန လဒ္ဓနာမံ ဝဿဝလာဟကဒေဝရာဇာနံ အာလပတိ။ အယံ ဟိဿ

၁-ဗျူဟိတွာ (က)

adhippāyo—devo nāma anabhitthanayanto vijjulatā anicchārento pavassantopi na sobhati, tasmā tvaṁ abhitthanayanto vijjulatā nicchārento vassāpehīti. **Nidhiṁ kākassa nāsayā**ti kākā kalalaṁ pavisitvā ṭhite macche tuṇḍena koṭṭetvā nīharitvā khādanti, tasmā tesaṁ antokalale macchā "nidhī"ti vuccanti, taṁ kākasaṁghassa nidhiṁ devaṁ vassāpento udakena paṭicchādetvā nāsehi. **Kākaṁ sokāya randhehī**ti kākasaṁgho imasmiṁ mahāsare udakena puṇṇe macche alabhamāno socissati, taṁ kākagaṇaṁ tvaṁ imaṁ kaddamaṁ pūrento sokāya randhehi, sokassatthāya pana vassāpayatha, yathā antonijjhānalakkhaṇaṁ sokaṁ pāpuṇāti, evaṁ karohīti attho. **Macche sokā pamocayā**ti mama ñātake sabbeva macche imamhā maraṇasokā pamocehi. "Mañca sokā pamocayā"ti[1] **Jātake** paṭhanti, tattha **ca**-kāro sampiṇḍanattho, mañca mama ñātake cāti sabbeva maraṇasokā pamocehi[2]. Macchānaṁ hi anudakabhāvena paccatthikānaṁ ghāsabhāvaṁ gacchāmāti mahāmaraṇasoko, mahāsattassa pana tesaṁ anayabyasanaṁ paṭicca karuṇāyato karuṇāpatirūpamukhena sokasambhavo veditabbo.

Evaṁ bodhisatto attano paricārikaceṭakaṁ āṇāpento viya pajjunnaṁ ālapitvā sakale Kosalaraṭṭhe mahāvassaṁ vassāpesi. Mahāsattassa hi sīlatejena saccakiriyāya samakālameva Sakkassa Paṇḍukambalasilāsanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. So "kiṁ nu kho"ti āvajjento taṁ kāraṇaṁ ñatvā vassavalāhakadevarājānaṁ pakkosāpetvā "tāta mahāpuriso maccharājā ñātīnaṁ maraṇasokena vassāpanaṁ icchati, sakalaṁ Kosalaraṭṭhaṁ ekameghaṁ katvā vassāpehī"ti āha.

So "sādhū"ti sampaṭicchitvā ekaṁ valāhakaṁ nivāsetvā ekaṁ pārupitvā meghagītaṁ gāyanto pācīnalokadhātu-abhimukho pakkhandi[3]. Pācīnadisābhāge khalamaṇḍalamattaṁ ekaṁ meghamaṇḍalaṁ uṭṭhāya satapaṭalaṁ sahassapaṭalaṁ hutvā abhitthanayantaṁ vijjulatā nicchārentaṁ adhomukhaṭhapita-udakakumbhākārena vissandamānaṁ sakalaṁ Kosalaraṭṭhaṁ

1. Khu 5. 18 piṭṭhe. 2. Jātaka-Ṭṭha 1. 350 piṭṭhepi passitabbaṁ.
3. Pāyāsi pakkhandi (Sī)

အဓိပ္ပါယော—ဒေဝေါ နာမ အနဘိတ္ထနယန္တော ဝိဇ္ဇုလတာ အနိစ္ဆာရေန္တော ပဝဿန္တောပိ န သောဘတိ၊ တသ္မာ တွံ အဘိတ္ထနယန္တော ဝိဇ္ဇုလတာ နိစ္ဆာရေန္တော ဝဿာပေဟီတိ။ **နိဓိံ ကာကဿ နာသယာ**တိ ကာကာ ကလလံ ပဝိသိတွာ ဌိတေ မစ္ဆေ တုဏ္ဍေန ကောဋ္ဋေတွာ နီဟရိတွာ ခါဒန္တိ၊ တသ္မာ တေသံ အန္တောကလလေ မစ္ဆာ "နိဓီ"တိ ဝုစ္စန္တိ၊ တံ ကာကသံဃဿ နိဓိံ ဒေဝံ ဝဿာပေန္တော ဥဒကေန ပဋိစ္ဆာဒေတွာ နာသေဟိ။ **ကာကံ သောကာယ ရန္ဓေဟီ**တိ ကာကသံဃော ဣမသ္မိံ မဟာသရေ ဥဒကေန ပုဏ္ဏေ မစ္ဆေ အလဘမာနော သောစိဿတိ၊ တံ ကာကဂဏံ တွံ ဣမံ ကဒ္ဒမံ ပူရေန္တော သောကာယ ရန္ဓေဟိ၊ သောကဿတ္ထာယ ပန ဝဿာပယထ၊ ယထာ အန္တောနိဇ္ဈာနလက္ခဏံ သောကံ ပါပုဏာတိ၊ ဧဝံ ကရောဟီတိ အတ္ထော။ **မစ္ဆေ သောကာ ပမောစယာ**တိ မမ ဉာတကေ သဗ္ဗေဝ မစ္ဆေ ဣမမှာ မရဏသောကာ ပမောစေဟိ။ "မဉ္စ သောကာ ပမောစယာ"တိ[၁] **ဇာတကေ** ပဌန္တိ၊ တတ္ထ **စ**-ကာရော သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော၊ မဉ္စ မမ ဉာတကေ စာတိ သဗ္ဗေဝ မရဏသောကာ ပမောစေဟိ[၂]။ မစ္ဆာနံ ဟိ အနုဒကဘာဝေန ပစ္စတ္ထိကာနံ ဃာသဘာဝံ ဂစ္ဆာမာတိ မဟာမရဏသောကော၊ မဟာသတ္တဿ ပန တေသံ အနယဗျသနံ ပဋိစ္စ ကရုဏာယတော ကရုဏာပတိရူပမုခေန သောကသမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝံ ဗောဓိသတ္တော အတ္တနော ပရိစာရိကစေဋကံ အာဏာပေန္တော ဝိယ ပဇ္ဇုန္နံ အာလပိတွာ သကလေ ကောသလရဋ္ဌေ မဟာဝဿံ ဝဿာပေသိ။ မဟာသတ္တဿ ဟိ သီလတေဇေန သစ္စကိရိယာယ သမကာလမေဝ သက္ကဿ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာသနံ ဥဏှာကာရံ ဒဿေသိ။ သော "ကိံ နု ခေါ"တိ အာဝဇ္ဇေန္တော တံ ကာရဏံ ဉတွာ ဝဿဝလာဟကဒေဝရာဇာနံ ပက္ကောသာပေတွာ "တာတ မဟာပုရိသော မစ္ဆရာဇာ ဉာတီနံ မရဏသောကေန ဝဿာပနံ ဣစ္ဆတိ၊ သကလံ ကောသလရဋ္ဌံ ဧကမေဃံ ကတွာ ဝဿာပေဟီ"တိ အာဟ။

သော "သာဓူ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ဧကံ ဝလာဟကံ နိဝါသေတွာ ဧကံ ပါရုပိတွာ မေဃဂီတံ ဂါယန္တော ပါစီနလောကဓာတုအဘိမုခေါ ပက္ခန္ဒိ[၃]။ ပါစီနဒိသာဘာဂေ ခလမဏ္ဍလမတ္တံ ဧကံ မေဃမဏ္ဍလံ ဥဋ္ဌာယ သတပဋလံ သဟဿပဋလံ ဟုတွာ အဘိတ္ထနယန္တံ ဝိဇ္ဇုလတာ နိစ္ဆာရေန္တံ အဓောမုခဌပိတဥဒကကုမ္ဘာကာရေန ဝိဿန္ဒမာနံ သကလံ ကောသလရဋ္ဌံ

၁-ခု ၅-၁၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၃၅၀-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၃-ပါယာသိ ပက္ခန္ဒိ (သီ)

mahoghena[1] ajjhotthari. Devo acchinnadhāraṁ[2] vassanto muhutteneva taṁ mahāsaraṁ pūresi. Macchā maraṇabhayato mucciṁsu. Kākādayo appatiṭṭhā ahesuṁ. Na kevalaṁ macchā eva, manussāpi vividhasassāni sampādentā catuppadādayopīti sabbepi vassūpajīvino kāyikacetasikadukkhato mucciṁsu. Tena vuttaṁ—

90. "Saha kate saccavare, pajjunno abhigajjiya.
Thalaṁ ninnañca pūrento, khaṇena abhivassathā"ti.

Tattha **khaṇena abhivassathā**ti adandhāyitvā saccakiriyakhaṇeneva abhivassi.

91. **Katvā vīriyamuttamanti** deve avassante kiṁ kātabbanti kosajjaṁ anāpajjitvā ñātatthacariyāsampādanamukhena mahato sattanikāyassa hitasukhanipphādanaṁ uttamaṁ vīriyaṁ katvā. **Saccatejabalassitoti** mama saccānubhāvabalasannissito hutvā tadā **mahāmeghaṁ vassāpesiṁ.** Yasmā cetadevaṁ, tasmā **"saccena me samo natthi,**
esā me saccapāramī"ti mahāmaccharājakāle attano saccapāramiyā anaññasādhāraṇabhāvaṁ dassesi dhammarājā.

Evaṁ mahāsatto mahākaruṇāya samussāhitahadayo sakalaraṭṭhe mahāvassaṁ vassāpanavasena mahājanaṁ maraṇadukkhato mocetvā jīvitapariyosāne yathākammaṁ gato. Tadā pajjunno Ānandatthero ahosi, macchagaṇā Buddhaparisā, maccharājā Lokanātho.

Tassa heṭṭhā vuttanayeneva sesapāramiyopi niddhāretabbā. Tathā attano samānajātikānaṁ khādanaṭṭhāne macchayoniyaṁ nibbattitvā taṇḍulakaṇamattampi macchaṁ ādiṁ katvā kassacipi pāṇino akhādanaṁ, tiṭṭhatu khādanaṁ ekasattassapi aviheṭhanaṁ, tathā saccakaraṇena devassa vassāpanaṁ, udake parikkhīṇe kalalagahane nimujjanavasena attanā anubhavamānaṁ dukkhaṁ vīrabhāvena agaṇetvā ñātisaṁghasseva taṁ dukkhaṁ attano hadaye katvā asahantassa sabbabhāvena karuṇāyanā, tathā ca paṭipattīti evamādayo guṇānubhāvā vibhāvetabbāti.

Maccharājacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Mahāmeghena (Sī) 2. Abbocchinnadhāraṁ (Ka)

မဟောဃေန[၁] အဇ္ဈောတ္ထရိ။ ဒေဝေါ အစ္ဆိန္နဓာရံ[၂] ဝဿန္တော မုဟုတ္တေနေဝ တံ မဟာသရံ ပူရေသိ။ မစ္ဆာ မရဏဘယတော မုစ္စိံသု။ ကာကာဒယော အပ္ပတိဋ္ဌာ အဟေသုံ။ န ကေဝလံ မစ္ဆာ ဧဝ၊ မနုဿာပိ ဝိဝိဓသဿာနိ သမ္ပာဒေန္တာ စတုပ္ပဒါဒယောပီတိ သဗ္ဗေပိ ဝဿူပဇီဝိနော ကာယိကစေတသိကဒုက္ခတော မုစ္စိံသု။ တေန ဝုတ္တံ—

၉၀။ "သဟ ကတေ သစ္စဝရေ၊ ပဇ္ဇုန္နော အဘိဂဇ္ဇိယ။
ထလံ နိန္နဉ္စ ပူရေန္တော၊ ခဏေန အဘိဝဿထာ"တိ။

တတ္ထ **ခဏေန အဘိဝဿထာ**တိ အဒန္ဓာယိတွာ သစ္စကိရိယခဏေနေဝ အဘိဝဿိ။

၉၁။ **ကတွာ ဝီရိယမုတ္တမန္တိ** ဒေဝေ အဝဿန္တေ ကိံ ကာတဗ္ဗန္တိ ကောသဇ္ဇံ အနာပဇ္ဇိတွာ ဉာတတ္ထစရိယာသမ္ပာဒနမုခေန မဟတော သတ္တနိကာယဿ ဟိတသုခနိပ္ဖာဒနံ ဥတ္တမံ ဝီရိယံ ကတွာ။ **သစ္စတေဇဗလဿိတော**တိ မမ သစ္စာနုဘာဝဗလသန္နိဿိတော ဟုတွာ တဒါ **မဟာမေဃံ ဝဿာပေသိံ**။ ယသ္မာ စေတဒေဝံ၊ တသ္မာ "**သစ္စေန မေ သမော နတ္ထိ၊ ဧသာ မေ သစ္စပါရမီ**"တိ မဟာမစ္ဆရာဇကာလေ အတ္တနော သစ္စပါရမိယာ အနညသာဓာရဏဘာဝံ ဒဿေသိ ဓမ္မရာဇာ။

ဧဝံ မဟာသတ္တော မဟာကရုဏာယ သမုဿာဟိတဟဒယော သကလရဋ္ဌေ မဟာဝဿံ ဝဿာပနဝသေန မဟာဇနံ မရဏဒုက္ခတော မောစေတွာ ဇီဝိတပရိယောသာနေ ယထာကမ္မံ ဂတော။ တဒါ ပဇ္ဇုန္နော အာနန္ဒတ္ထေရော အဟောသိ၊ မစ္ဆဂဏာ ဗုဒ္ဓပရိသာ၊ မစ္ဆရာဇာ လောကနာထော။

တဿ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ သေသပါရမိယောပိ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ အတ္တနော သမာနဇာတိကာနံ ခါဒနဋ္ဌာနေ မစ္ဆယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တဏ္ဍုလကဏမတ္တမ္ပိ မစ္ဆံ အာဒိံ ကတွာ ကဿစိပိ ပါဏိနော အခါဒနံ၊ တိဋ္ဌတု ခါဒနံ ဧကသတ္တဿပိ အဝိဟေဌနံ၊ တထာ သစ္စကရဏေန ဒေဝဿ ဝဿာပနံ၊ ဥဒကေ ပရိက္ခီဏေ ကလလဂဟနေ နိမုဇ္ဇနဝသေန အတ္တနာ အနုဘဝမာနံ ဒုက္ခံ ဝီရဘာဝေန အဂဏေတွာ ဉာတိသံဃဿေဝ တံ ဒုက္ခံ အတ္တနော ဟဒယေ ကတွာ အသဟန္တဿ သဗ္ဗဘာဝေန ကရုဏာယနာ၊ တထာ စ ပဋိပတ္တီတိ ဧဝမာဒယော ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

မစ္ဆရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-မဟာမေဃေန (သီ) ၂-အဗ္ဗောစ္ဆိန္နဓာရံ (က)

11. Kaṇhadīpāyanacariyāvaṇṇanā

92. Ekādasame **Kaṇhadīpāyano isī**ti evaṁnāmako tāpaso. Bodhisatto hi tadā Dīpāyano nāma attano sahāyaṁ Maṇḍabyatāpasaṁ sūle uttāsitaṁ upasaṅkamitvā tassa sīlaguṇena taṁ avijahanto tiyāmarattiṁ sūlaṁ nissāya ṭhito tassa sarīrato paggharitvā patitapatitehi lohitabindūhi sukkhehi kāḷavaṇṇasarīratāya "Kaṇhadīpāyano"ti pākaṭo ahosi. **Paropaññāsavassānī**ti sādhikāni paññāsavassāni, accantasaṁyoge upayogavacanaṁ. **Anabhirato cariṁ ahan**ti pantasenāsanesu ceva adhikusaladhammesu ca anabhirativāsaṁ vasanto ahaṁ brahmacariyaṁ acariṁ. Pabbajitvā sattāhameva[1] hi tadā mahāsatto abhirato brahmacariyaṁ cari. Tato paraṁ anabhirativāsaṁ vasi.

Kasmā pana mahāpuriso anekasatasahassesu attabhāvesu nekkhammajjhāsayo brahmacariyavāsaṁ abhiramitvā idha taṁ nābhirami? Puthujjanabhāvassa cañcalabhāvato. Kasmā ca puna na agāraṁ ajjhāvasīti? Paṭhamaṁ nekkhammajjhāsayena kāmesu dosaṁ disvā pabbaji, athassa ayonisomanasikārena anabhirati uppajji, so taṁ vinodetumasakkontopi kammañca phalañca saddahitvā tāva mahantaṁ vibhavaṁ pahāya agārasmā nikkhamanto yaṁ pajahi, puna[2] tadatthameva nivatto, "eḷamūgo capalo vatāyaṁ Kaṇhadīpāyano"ti imaṁ apavādaṁ jigucchanto attano hirottappabhedabhayena. Api ca pabbajjāpuññaṁ nāmetaṁ viññūhi Buddhādīhi pasatthaṁ, tehi ca anuṭṭhitaṁ, tasmāpi sahāpi dukkhena sahāpi domanassena assumukho rodamānopi brahmacariyavāsaṁ vasi, na taṁ vissajjesi. Vuttañcetaṁ—

"Saddhāya nikkhamma puna nivatto,
So eḷamūgo capalo vatāyaṁ.
Etassa vādassa jigucchamāno,
Akāmako carāmi brahmacariyaṁ.
Viññuppasatthaṁ ca sataṁ ca ṭhānaṁ,
Evampa'haṁ puññakaro bhavāmī"ti[3].

1. Sattāhamattameva (Ka)
2. Yadi puna (Sī)
3. Khu 5. 209 piṭṭhe.

၁၁-ကဏှဒီပါယနစရိယာဝဏ္ဏနာ

၉၂။ ဧကာဒသမေ **ကဏှဒီပါယနော ဣသီ**တိ ဧဝံနာမကော တာပသော။ ဗောဓိသတ္တော ဟိ တဒါ ဒီပါယနော နာမ အတ္တနော သဟာယံ မဏ္ဍဗျတာပသံ သူလေ ဥတ္တာသိတံ ဥပသင်္ကမိတွာ တဿ သီလဂုဏေန တံ အဝိဇဟန္တော တိယာမရတ္တိံ သူလံ နိဿာယ ဌိတော တဿ သရီရတော ပဂ္ဃရိတွာ ပတိတပတိတေဟိ လောဟိတဗိန္ဒူဟိ သုက္ခေဟိ ကာဠဝဏ္ဏသရီရတာယ "ကဏှဒီပါယနော"တိ ပါကဋော အဟောသိ။ **ပရောပညာသဝဿာနီ**တိ သာဓိကာနိ ပညာသဝဿာနိ၊ အစ္စန္တသံယောဂေ ဥပယောဂဝစနံ။ **အနဘိရတော စရိံ အဟ**န္တိ ပန္တသေနာသနေသု စေဝ အဓိကုသလဓမ္မေသု စ အနဘိရတိဝါသံ ဝသန္တော အဟံ ဗြဟ္မစရိယံ အစရိံ။ ပဗ္ဗဇိတွာ သတ္တာဟမေဝ[1] ဟိ တဒါ မဟာသတ္တော အဘိရတော ဗြဟ္မစရိယံ စရိ။ တတော ပရံ အနဘိရတိဝါသံ ဝသိ။

ကသ္မာ ပန မဟာပုရိသော အနေကသတသဟဿေသု အတ္တဘာဝေသု နေက္ခမ္မဇ္ဈာသယော ဗြဟ္မစရိယဝါသံ အဘိရမိတွာ ဣဓ တံ နာဘိရမိ? ပုထုဇ္ဇနဘာဝဿ စဉ္စလဘာဝတော။ ကသ္မာ စ ပုန န အဂါရံ အဇ္ဈာဝသီတိ? ပဌမံ နေက္ခမ္မဇ္ဈာသယေန ကာမေသု ဒေါသံ ဒိသွာ ပဗ္ဗဇိ၊ အထဿ အယောနိသောမနသိကာရေန အနဘိရတိ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ သော တံ ဝိနောဒေတုမသက္ကောန္တောပိ ကမ္မဉ္စ ဖလဉ္စ သဒ္ဒဟိတွာ တာဝ မဟန္တံ ဝိဘဝံ ပဟာယ အဂါရသ္မာ နိက္ခမန္တော ယံ ပဇဟိ၊ ပုန[2] တဒတ္ထမေဝ နိဝတ္တော၊ "ဧဠမူဂေါ စပလော ဝတာယံ ကဏှဒီပါယနော"တိ ဣမံ အပဝါဒံ ဇိဂုစ္ဆန္တော အတ္တနော ဟိရောတ္တပ္ပဘေဒဘယေန။ အပိ စ ပဗ္ဗဇ္ဇာပုညံ နာမေတံ ဝိညူဟိ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ပသတ္ထံ၊ တေဟိ စ အနုဋ္ဌိတံ၊ တသ္မာပိ သဟာပိ ဒုက္ခေန သဟာပိ ဒေါမနဿေန အဿုမုခေါ ရောဒမာနောပိ ဗြဟ္မစရိယဝါသံ ဝသိ၊ န တံ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ—

"သဒ္ဓါယ နိက္ခမ္မ ပုန နိဝတ္တော၊
သော ဧဠမူဂေါ စပလော ဝတာယံ။
ဧတဿ ဝါဒဿ ဇိဂုစ္ဆမာနော၊
အကာမကော စရာမိ ဗြဟ္မစရိယံ။
ဝိညုပ္ပသတ္ထံ စ သတံ စ ဌာနံ၊
ဧဝမ္ပ'ဟံ ပုညကရော ဘဝါမီ"တိ[3]။

၁-သတ္တာဟမတ္တမေဝ (က)
၂-ယဒိ ပုန (သီ)
၃-ခု ၅-၂၀၉-ပိဋ္ဌေ။

93. **Na koci etaṁ jānātīti** etaṁ **mama anabhiratimanaṁ** brahmacariyavāse abhirativirahitacittaṁ koci manussabhūto na jānāti. Kasmā? **Ahaṁ hi kassaci nācikkhiṁ** mama **mānase** citte **arati carati** pavattatīti kassacipi na kathesiṁ, tasmā na koci manussabhūto etaṁ jānātīti.

94. **Sabrahmacārīti** tāpasapabbajjāya samānasikkhatāya sabrahmacārī. **Maṇḍabyo**ti evaṁnāmako. **Sahāyo**ti gihikāle pabbajitakāle ca daḷhamittatāya piyasahāyo. **Mahā-isīti** mahānubhāvo isi. **Pubbakammasamāyutto, sūlamāropanaṁ labhīti** katokāsena attano pubbakammena yutto sūlāropanaṁ labhi, sūlaṁ uttāsitoti.

Tatrāyaṁ anupubbikathā—atīte Vaṁsaraṭṭhe Kosambiyaṁ Kosambiko nāma rājā rajjaṁ kāresi. Tadā bodhisatto aññatarasmiṁ nigame asītikoṭivibhavassa brāhmaṇamahāsālassa putto hutvā nibbatti, nāmena Dīpāyano nāma. Tādisasseva brāhmaṇamahāsālassa putto Brāhmaṇakumāro tassa piyasahāyo ahosi, nāmena Maṇḍabyo nāma. Te ubhopi aparabhāge mātāpitūnaṁ accayena kāmesu dosaṁ disvā mahādānaṁ pavattetvā kāme pahāya ñātimittaparijanassa rodantassa paridevantassa nikkhamitvā Himavantappadese assamaṁ katvā pabbajitvā uñchācariyāya vanamūlaphalāhārena yāpento paropaṇṇāsavassāni vasiṁsu, kāmacchandaṁ vikkhambhetuṁ nāsakkhiṁsu, te jhānamattampi na nibbattesuṁ.

Te loṇambilasevanatthāya janapadacārikaṁ carantā Kāsiraṭṭhaṁ sampāpuṇiṁsu. Tatrekasmiṁ nigame Dīpāyanassa gihisahāyo Maṇḍabyo nāma paṭivasati. Te ubhopi tassa santikaṁ upasaṅkamiṁsu. So te disvā attamano paṇṇasālaṁ kāretvā catūhi paccayehi upaṭṭhahi. Te tattha tīṇi cattāri vassāni vasitvā taṁ āpucchitvā cārikaṁ carantā Bārāṇasisamīpe atimuttakasusāne[1] vasiṁsu. Tattha

1. Adhimuttakasusāne (Jātaka-Ṭṭha 4. 28 piṭṭhe passitabbaṁ.)

၉၃။ **န ကောစိ ဧတံ ဇာနာတီ**တိ ဧတံ **မမ အနဘိရတိမနံ** ဗြဟ္မစရိယဝါသေ အဘိရတိဝိရဟိတစိတ္တံ ကောစိ မနုဿဘူတော န ဇာနာတိ။ ကသ္မာ? **အဟံ ဟိ ကဿစိ နာစိက္ခိံ** မမ **မာနသေ** စိတ္တေ **အရတိ စရတိ** ပဝတ္တတီတိ ကဿစိပိ န ကထေသိံ၊ တသ္မာ န ကောစိ မနုဿဘူတော ဧတံ ဇာနာတီတိ။

၉၄။ **သဗြဟ္မစာရီ**တိ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇာယ သမာနသိက္ခတာယ သဗြဟ္မစာရီ။ **မဏ္ဍဗျော**တိ ဧဝံနာမကော။ **သဟာယော**တိ ဂိဟိကာလေ ပဗ္ဗဇိတကာလေ စ ဒဠှမိတ္တတာယ ပိယသဟာယော။ **မဟာဣသီ**တိ မဟာနုဘာဝေါ ဣသိ။ **ပုဗ္ဗကမ္မသမာယုတ္တော၊ သူလမာရောပနံ လဘီ**တိ ကတောကာသေန အတ္တနော ပုဗ္ဗကမ္မေန ယုတ္တော သူလာရောပနံ လဘိ၊ သူလံ ဥတ္တာသိတောတိ။

တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—အတီတေ ဝံသရဋ္ဌေ ကောသမ္ဗိယံ ကောသမ္ဗိကော နာမ ရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ တဒါ ဗောဓိသတ္တော အညတရသ္မိံ နိဂမေ အသီတိကောဋိဝိဘဝဿ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ နာမေန ဒီပါယနော နာမ။ တာဒိသဿေဝ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလဿ ပုတ္တော ဗြာဟ္မဏကုမာရော တဿ ပိယသဟာယော အဟောသိ၊ နာမေန မဏ္ဍဗျော နာမ။ တေ ဥဘောပိ အပရဘာဂေ မာတာပိတူနံ အစ္စယေန ကာမေသု ဒေါသံ ဒိသွာ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ ကာမေ ပဟာယ ဉာတိမိတ္တပရိဇနဿ ရောဒန္တဿ ပရိဒေဝန္တဿ နိက္ခမိတွာ ဟိမဝန္တပ္ပဒေသေ အဿမံ ကတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဥဉ္ဆာစရိယာယ ဝနမူလဖလာဟာရေန ယာပေန္တော ပရောပဏ္ဏာသဝဿာနိ ဝသိံသု၊ ကာမစ္ဆန္ဒံ ဝိက္ခမ္ဘေတုံ နာသက္ခိံသု၊ တေ ဈာနမတ္တမ္ပိ န နိဗ္ဗတ္တေသုံ။

တေ လောဏမ္ဗိလသေဝနတ္ထာယ ဇနပဒစာရိကံ စရန္တာ ကာသိရဋ္ဌံ သမ္ပာပုဏိံသု။ တတြေကသ္မိံ နိဂမေ ဒီပါယနဿ ဂိဟိသဟာယော မဏ္ဍဗျော နာမ ပဋိဝသတိ။ တေ ဥဘောပိ တဿ သန္တိကံ ဥပသင်္ကမိံသု။ သော တေ ဒိသွာ အတ္တမနော ပဏ္ဏသာလံ ကာရေတွာ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌဟိ။ တေ တတ္ထ တီဏိ စတ္တာရိ ဝဿာနိ ဝသိတွာ တံ အာပုစ္ဆိတွာ စာရိကံ စရန္တာ ဗာရာဏသိသမီပေ အတိမုတ္တကသုသာနေ[၁] ဝသိံသု။ တတ္ထ

၁-အဓိမုတ္တကသုသာနေ (ဇာတက-ဋ္ဌ ၄-၂၈-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။)

Dīpāyano yathābhirantaṁ viharitvā puna tasmiṁ nigame Maṇḍabyassa attano sahāyassa santikaṁ gato. Maṇḍabyatāpaso tattheva vasi.

Athekadivasaṁ eko coro antonagare corikaṁ katvā dhanasāraṁ ādāya nikkhanto paṭibuddhehi gehasāmikehi nagarārakkhakamanussehi ca anubaddho niddhamanena nikkhamitvā vegena susānaṁ pavisitvā tāpasassa paṇṇasāladvāre bhaṇḍikaṁ chaḍḍetvā palāyi. Manussā bhaṇḍikaṁ disvā "are duṭṭhajaṭila rattiṁ corikaṁ katvā divā tāpasavesena carasī"ti tajjetvā pothetvā taṁ ādāya rañño dassayiṁsu. Rājā anupaparikkhitvāva "sūle uttāsethā"ti āha. Taṁ susānaṁ netvā khadirasūle āropayiṁsu. Tāpasassa sarīre sūlaṁ na pavisati. Tato nimbasūlaṁ āhariṁsu, tampi na pavisati. Tato ayasūlaṁ āhariṁsu, tampi na pavisati. Tāpaso "kiṁ nu kho me pubbakamman"ti cintesi. Tassa jātissarañāṇaṁ uppajji. Tena pubbakammaṁ addasa—so kira purimattabhāve vaḍḍhakīputto hutvā pitu rukkhatacchanaṭṭhānaṁ gantvā ekaṁ makkhikaṁ gahetvā koviḷārasakalikāya sūlena viya vijjhi. Tassa taṁ pāpaṁ imasmiṁ ṭhāne okāsaṁ labhi. So "na sakkā ito pāpato muccitun"ti ñatvā rājapurise āha "sace maṁ sūle uttāsetukāmattha, koviḷārasūlaṁ āharathā"ti. Te tathā katvā taṁ sūle uttāsetvā ārakkhaṁ datvā pakkamiṁsu.

Tadā Kaṇhadīpāyano "ciradiṭṭho me sahāyo"ti Maṇḍabyassa santikaṁ āgacchanto taṁ pavattiṁ sutvā taṁ ṭhānaṁ gantvā ekamantaṁ ṭhito "kiṁ samma kārakosī"ti pucchitvā "akārakomhī"ti vutte "attano manopadosaṁ rakkhituṁ sakkhi na sakkhī"ti pucchi. Samma yehi ahaṁ gahito, neva tesaṁ na rañño upari mayhaṁ manopadoso atthīti. "Evaṁ sante tādisassa sīlavato chāyā mayhaṁ sukhā"ti vatvā Kaṇhadīpāyano sūlaṁ nissāya nisīdi. Ārakkhakapurisā taṁ pavattiṁ rañño ārocesuṁ. Rājā "anisāmetvā me katan"ti vegena tattha gantvā "kasmā bhante tvaṁ sūlaṁ nissāya nisinnosī"ti Dīpāyanaṁ pucchi. Mahārāja imaṁ tāpasaṁ rakkhanto nisinnosmīti. Kiṁ pana tvaṁ imassa kārakabhāvaṁ ñatvā evaṁ karosīti. So kammassa avisodhitabhāvaṁ ācikkhi. Athassa Dīpāyano "raññā nāma nisammakārinā bhavitabbaṁ.

ဒီပါယနော ယထာဘိရန္တံ ဝိဟရိတွာ ပုန တသ္မိံ နိဂမေ မဏ္ဍဗျဿ အတ္တနော သဟာယဿ သန္တိကံ ဂတော။ မဏ္ဍဗျတာပသော တတ္ထေဝ ဝသိ။

အထေကဒိဝသံ ဧကော စောရော အန္တောနဂရေ စောရိကံ ကတွာ ဓနသာရံ အာဒါယ နိက္ခန္တော ပဋိဗုဒ္ဓေဟိ ဂေဟသာမိကေဟိ နဂရာရက္ခကမနုဿေဟိ စ အနုဗဒ္ဓေါ နိဒ္ဓမနေန နိက္ခမိတွာ ဝေဂေန သုသာနံ ပဝိသိတွာ တာပသဿ ပဏ္ဏသာလဒွါရေ ဘဏ္ဍိကံ ဆဍ္ဍေတွာ ပလာယိ။ မနုဿာ ဘဏ္ဍိကံ ဒိသွာ "အရေ ဒုဋ္ဌဇဋိလ ရတ္တိံ စောရိကံ ကတွာ ဒိဝါ တာပသဝေသေန စရသီ"တိ တဇ္ဇေတွာ ပေါထေတွာ တံ အာဒါယ ရညော ဒဿယိံသု။ ရာဇာ အနုပပရိက္ခိတွာဝ "သူလေ ဥတ္တာသေထာ"တိ အာဟ။ တံ သုသာနံ နေတွာ ခဒိရသူလေ အာရောပယိံသု။ တာပသဿ သရီရေ သူလံ န ပဝိသတိ။ တတော နိမ္ဗသူလံ အာဟရိံသု၊ တမ္ပိ န ပဝိသတိ။ တတော အယသူလံ အာဟရိံသု၊ တမ္ပိ န ပဝိသတိ။ တာပသော "ကိံ နု ခေါ မေ ပုဗ္ဗကမ္မ"န္တိ စိန္တေသိ။ တဿ ဇာတိဿရဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ တေန ပုဗ္ဗကမ္မံ အဒ္ဒသ—သော ကိရ ပုရိမတ္တဘာဝေ ဝဍ္ဎကီပုတ္တော ဟုတွာ ပိတု ရုက္ခတစ္ဆနဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဧကံ မက္ခိကံ ဂဟေတွာ ကောဝိဠာရသကလိကာယ သူလေန ဝိယ ဝိဇ္ဈိ။ တဿ တံ ပါပံ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဩကာသံ လဘိ။ သော "န သက္ကာ ဣတော ပါပတော မုစ္စိတု"န္တိ ဉတွာ ရာဇပုရိသေ အာဟ "သစေ မံ သူလေ ဥတ္တာသေတုကာမတ္ထ၊ ကောဝိဠာရသူလံ အာဟရထာ"တိ။ တေ တထာ ကတွာ တံ သူလေ ဥတ္တာသေတွာ အာရက္ခံ ဒတွာ ပက္ကမိံသု။

တဒါ ကဏှဒီပါယနော "စိရဒိဋ္ဌော မေ သဟာယော"တိ မဏ္ဍဗျဿ သန္တိကံ အာဂစ္ဆန္တော တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ တံ ဌာနံ ဂန္တွာ ဧကမန္တံ ဌိတော "ကိံ သမ္မ ကာရကောသီ"တိ ပုစ္ဆိတွာ "အကာရကောမှီ"တိ ဝုတ္တေ "အတ္တနော မနောပဒေါသံ ရက္ခိတုံ သက္ခိ န သက္ခီ"တိ ပုစ္ဆိ။ သမ္မ ယေဟိ အဟံ ဂဟိတော၊ နေဝ တေသံ န ရညော ဥပရိ မယှံ မနောပဒေါသော အတ္ထီတိ။ "ဧဝံ သန္တေ တာဒိသဿ သီလဝတော ဆာယာ မယှံ သုခါ"တိ ဝတွာ ကဏှဒီပါယနော သူလံ နိဿာယ နိသီဒိ။ အာရက္ခကပုရိသာ တံ ပဝတ္တိံ ရညော အာရောစေသုံ။ ရာဇာ "အနိသာမေတွာ မေ ကတ"န္တိ ဝေဂေန တတ္ထ ဂန္တွာ "ကသ္မာ ဘန္တေ တွံ သူလံ နိဿာယ နိသိန္နောသီ"တိ ဒီပါယနံ ပုစ္ဆိ။ မဟာရာဇ ဣမံ တာပသံ ရက္ခန္တော နိသိန္နောသ္မီတိ။ ကိံ ပန တွံ ဣမဿ ကာရကဘာဝံ ဉတွာ ဧဝံ ကရောသီတိ။ သော ကမ္မဿ အဝိသောဓိတဘာဝံ အာစိက္ခိ။ အထဿ ဒီပါယနော "ရညာ နာမ နိသမ္မကာရိနာ ဘဝိတဗ္ဗံ။

Alaso gihī kāmabhogī na sādhu,
Asaññato pabbajito na sādhu.
Rājā na sādhu anisammakārī,
Yo paṇḍito kodhano taṁ na sādhū"ti[1]—

ādīni vatvā dhammaṁ desesi.

Rājā Maṇḍabyatāpasassa niddosabhāvaṁ ñatvā "sūlaṁ harathā"ti āṇāpesi. Sūlaṁ harantā harituṁ nāsakkhiṁsu. Maṇḍabyo āha "mahārāja ahaṁ pubbe katakammadosena evarūpaṁ ayasaṁ patto, mama sarīrato sūlaṁ harituṁ na sakkā, sacepi mayhaṁ jīvitaṁ dātukāmo, kakacena imaṁ sūlaṁ cammasamaṁ katvā chindāpehī"ti. Rājā tathā kāresi. Sūlaṁ antoyeva ahosi, na kañci pīḷaṁ janesi. Tadā kira sukhumaṁ sakalikahīraṁ gahetvā makkhikāya vaccamaggaṁ pavesesi, taṁ tassa anto eva ahosi. So tena kāraṇena amaritvā attano āyukkhayeneva mari, tasmā ayampi na matoti. Rājā tāpase vanditvā khamāpetvā ubhopi uyyāneyeva vassāpento paṭijaggi. Tato paṭṭhāya so Āṇimaṇḍabyo nāma jāto. So rājānaṁ upanissāya tattheva vasi. Dīpāyano pana tassa vaṇaṁ phāsukaṁ karitvā attano gihisahāyamaṇḍabyena kāritaṁ paṇṇasālameva gato. Tena vuttaṁ—

94. "sabrahmacārī Maṇḍabyo, sahāyo me mahā-isi.
Pubbakammasamāyutto, sūlamāropanaṁ labhi.

95. Tamahaṁ upaṭṭhahitvāna, ārogyamanupāpayiṁ.
Āpucchitvāna āgañchiṁ, yaṁ mayhaṁ sakamassaman"ti.

Tattha **āpucchitvānā**ti mayhaṁ sahāyaṁ Maṇḍabyatāpasaṁ āpucchitvā. **Yaṁ mayhaṁ sakamassaman**ti yaṁ taṁ mayhaṁ gihisahāyena Maṇḍabyabrāhmaṇena kāritaṁ sakaṁ mama santakaṁ assamapadaṁ paṇṇasālā, taṁ upāgañchiṁ.

96. Taṁ pana paṇṇasālaṁ pavisantaṁ disvā sahāyassa ārocesuṁ. So sutvāva tuṭṭhacitto saputtadāro bahugandhamālaphāṇitādīni ādāya

1. Khu 5. 109, 120-221, 336 piṭṭhesu.

အလသော ဂိဟီ ကာမဘောဂီ န သာဓု၊
အသညတော ပဗ္ဗဇိတော န သာဓု။
ရာဇာ န သာဓု အနိသမ္မကာရီ၊
ယော ပဏ္ဍိတော ကောဓနော တံ န သာဓူ"တိ[၁]—

အာဒီနိ ဝတွာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။

ရာဇာ မဏ္ဍဗျတာပသဿ နိဒ္ဒောသဘာဝံ ဉတွာ "သူလံ ဟရထာ"တိ အာဏာပေသိ။ သူလံ ဟရန္တာ ဟရိတုံ နာသက္ခိံသု။ မဏ္ဍဗျော အာဟ "မဟာရာဇ အဟံ ပုဗ္ဗေ ကတကမ္မဒေါသေန ဧဝရူပံ အယသံ ပတ္တော၊ မမ သရီရတော သူလံ ဟရိတုံ န သက္ကာ၊ သစေပိ မယှံ ဇီဝိတံ ဒါတုကာမော၊ ကကစေန ဣမံ သူလံ စမ္မသမံ ကတွာ ဆိန္ဒာပေဟီ"တိ။ ရာဇာ တထာ ကာရေသိ။ သူလံ အန္တောယေဝ အဟောသိ၊ န ကဉ္စိ ပီဠံ ဇနေသိ။ တဒါ ကိရ သုခုမံ သကလိကဟီရံ ဂဟေတွာ မက္ခိကာယ ဝစ္စမဂ္ဂံ ပဝေသေသိ၊ တံ တဿ အန္တော ဧဝ အဟောသိ။ သော တေန ကာရဏေန အမရိတွာ အတ္တနော အာယုက္ခယေနေဝ မရိ၊ တသ္မာ အယမ္ပိ န မတောတိ။ ရာဇာ တာပသေ ဝန္ဒိတွာ ခမာပေတွာ ဥဘောပိ ဥယျာနေယေဝ ဝသာပေန္တော ပဋိဇဂ္ဂိ။ တတော ပဋ္ဌာယ သော အာဏိမဏ္ဍဗျော နာမ ဇာတော။ သော ရာဇာနံ ဥပနိဿာယ တတ္ထေဝ ဝသိ။ ဒီပါယနော ပန တဿ ဝဏံ ဖာသုကံ ကရိတွာ အတ္တနော ဂိဟိသဟာယမဏ္ဍဗျေန ကာရိတံ ပဏ္ဏသာလမေဝ ဂတော။ တေန ဝုတ္တံ—

၉၄။ "သဗြဟ္မစာရီ မဏ္ဍဗျော၊ သဟာယော မေ မဟာဣသိ။
ပုဗ္ဗကမ္မသမာယုတ္တော၊ သူလမာရောပနံ လဘိ။

၉၅။ တမဟံ ဥပဋ္ဌဟိတွာန၊ အာရောဂျမနုပါပယိံ။
အာပုစ္ဆိတွာန အာဂဉ္ဆိံ၊ ယံ မယှံ သကမဿမ"န္တိ။

တတ္ထ **အာပုစ္ဆိတွာနာ**တိ မယှံ သဟာယံ မဏ္ဍဗျတာပသံ အာပုစ္ဆိတွာ။ **ယံ မယှံ သကမဿမ**န္တိ ယံ တံ မယှံ ဂိဟိသဟာယေန မဏ္ဍဗျဗြာဟ္မဏေန ကာရိတံ သကံ မမ သန္တကံ အဿမပဒံ ပဏ္ဏသာလာ၊ တံ ဥပါဂဉ္ဆိံ။

၉၆။ တံ ပန ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသန္တံ ဒိသွာ သဟာယဿ အာရောစေသုံ။ သော သုတွာဝ တုဋ္ဌစိတ္တော သပုတ္တဒါရော ဗဟုဂန္ဓမာလဖာဏိတာဒီနိ အာဒါယ

၁-ခု ၅-၁၀၉-၁၂၀-၂၂၁-၃၃၆-ပိဋ္ဌေသု။

paṇṇasālaṁ gantvā Dīpāyanaṁ vanditvā pāde dhovitvā pānakaṁ pāyetvā Āṇimaṇḍabyassa pavattiṁ suṇanto nisīdi. Athassa putto Yaññadattakumāro nāma caṅkamanakoṭikaṁ geṇḍukena kīḷi. Tattha cekasmiṁ vammike āsiviso vasati. Kumārena bhūmiyaṁ pahatageṇḍuko gantvā vammikabile āsivisassa matthake pati. Kumāro ajānanto bile hatthaṁ pavesesi.

Atha naṁ kuddho āsiviso hatthe[1] ḍaṁsi. So visavegena mucchito tattheva pati. Athassa mātāpitaro sappena daṭṭhabhāvaṁ ñatvā kumāraṁ ukkhipitvā tāpasassa pādamūle nipajjāpetvā “bhante osadhena vā mantena vā puttakaṁ no nirogaṁ karothā”ti āhaṁsu. So ahaṁ osadhaṁ na jānāmi, nāhaṁ vejjakammaṁ karissāmi, pabbajitomhīti. Tena hi bhante imasmiṁ kumārake mettaṁ katvā saccakiriyaṁ karothāti. Tāpaso “sādhu saccakiriyaṁ karissāmī”ti vatvā Yaññadattassa sīse hatthaṁ ṭhapetvā saccakiriyaṁ akāsi. Tena vuttaṁ **“sahāyo brāhmaṇo mayhan”**ti-ādi.

Tattha **āgañchuṁ pāhunāgatan**ti atithi-abhigamanaṁ abhigamiṁsu.

97. **Vaṭṭamanukkhipan**ti khipanavaṭṭasaṇṭhānatāya “vaṭṭan”ti laddhanāmaṁ geṇḍukaṁ anukkhipanto, geṇḍukakīḷaṁ kīḷantoti attho. **Āsivisamakopayī**ti bhūmiyaṁ paṭihato hutvā vammikabilagatena geṇḍukena tattha ṭhitaṁ kaṇhasappaṁ sīse paharitvā rosesi.

98. **Vaṭṭagataṁ maggaṁ, anvesanto**ti tena vaṭṭena gataṁ maggaṁ gavesanto. **Āsivisassa hatthena, uttamaṅgaṁ parāmasī**ti vammikabilaṁ pavesitena attano hatthena āsivisassa sīsaṁ phusi.

99. **Visabalassito**ti visabalanissito attano visavegaṁ nissāya uppajjanakasappo. **Aḍaṁsi dārakaṁ khaṇe**ti tasmiṁ parāmasitakkhaṇe eva taṁ brāhmaṇakumāraṁ ḍaṁsi.

100. **Sahadaṭṭho**ti ḍaṁsena saheva, daṭṭhasamakālameva. **Āsivisenā**ti ghoravisena. **Tenā**ti tena dārakassa visavegena

1. Hatthaṁ (Sī)

ပဏ္ဏသာလံ ဂန္တွာ ဒီပါယနံ ဝန္ဒိတွာ ပါဒေ ဓောဝိတွာ ပါနကံ ပါယေတွာ အာဏိမဏ္ဍဗျဿ ပဝတ္တိံ သုဏန္တော နိသီဒိ။ အထဿ ပုတ္တော ယညဒတ္တကုမာရော နာမ စင်္ကမနကောဋိကံ ဂေဏ္ဍုကေန ကီဠိ။ တတ္ထ စေကသ္မိံ ဝမ္မိကေ အာသိဝိသော ဝသတိ။ ကုမာရေန ဘူမိယံ ပဟတဂေဏ္ဍုကော ဂန္တွာ ဝမ္မိကဗိလေ အာသိဝိသဿ မတ္ထကေ ပတိ။ ကုမာရော အဇာနန္တော ဗိလေ ဟတ္ထံ ပဝေသေသိ။

အထ နံ ကုဒ္ဓေါ အာသိဝိသော ဟတ္ထေ[1] ဍံသိ။ သော ဝိသဝေဂေန မုစ္ဆိတော တတ္ထေဝ ပတိ။ အထဿ မာတာပိတရော သပ္ပေန ဒဋ္ဌဘာဝံ ဉတွာ ကုမာရံ ဥက္ခိပိတွာ တာပသဿ ပါဒမူလေ နိပဇ္ဇာပေတွာ “ဘန္တေ ဩသဓေန ဝါ မန္တေန ဝါ ပုတ္တကံ နော နိရောဂံ ကရောထာ”တိ အာဟံသု။ သော အဟံ ဩသဓံ န ဇာနာမိ၊ နာဟံ ဝေဇ္ဇကမ္မံ ကရိဿာမိ၊ ပဗ္ဗဇိတောမှီတိ။ တေန ဟိ ဘန္တေ ဣမသ္မိံ ကုမာရကေ မေတ္တံ ကတွာ သစ္စကိရိယံ ကရောထာတိ။ တာပသော “သာဓု သစ္စကိရိယံ ကရိဿာမီ”တိ ဝတွာ ယညဒတ္တဿ သီသေ ဟတ္ထံ ဌပေတွာ သစ္စကိရိယံ အကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **“သဟာယော ဗြာဟ္မဏော မယှ”**န္တိအာဒိ။

တတ္ထ **အာဂဉ္ဆုံ ပါဟုနာဂတ**န္တိ အတိထိအဘိဂမနံ အဘိဂမိံသု။

၉၇။ **ဝဋ္ဋမနုက္ခိပ**န္တိ ခိပနဝဋ္ဋသဏ္ဌာနတာယ “ဝဋ္ဋ”န္တိ လဒ္ဓနာမံ ဂေဏ္ဍုကံ အနုက္ခိပန္တော၊ ဂေဏ္ဍုကကီဠံ ကီဠန္တောတိ အတ္ထော။ **အာသိဝိသမကောပယီ**တိ ဘူမိယံ ပဋိဟတော ဟုတွာ ဝမ္မိကဗိလဂတေန ဂေဏ္ဍုကေန တတ္ထ ဌိတံ ကဏှသပ္ပံ သီသေ ပဟရိတွာ ရောသေသိ။

၉၈။ **ဝဋ္ဋဂတံ မဂ္ဂံ၊ အန္ဝေသန္တော**တိ တေန ဝဋ္ဋေန ဂတံ မဂ္ဂံ ဂဝေသန္တော။ **အာသိဝိသဿ ဟတ္ထေန၊ ဥတ္တမင်္ဂံ ပရာမသီ**တိ ဝမ္မိကဗိလံ ပဝေသိတေန အတ္တနော ဟတ္ထေန အာသိဝိသဿ သီသံ ဖုသိ။

၉၉။ **ဝိသဗလဿိတော**တိ ဝိသဗလနိဿိတော အတ္တနော ဝိသဝေဂံ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကသပ္ပေါ။ **အဍံသိ ဒါရကံ ခဏေ**တိ တသ္မိံ ပရာမသိတက္ခဏေ ဧဝ တံ ဗြာဟ္မဏကုမာရံ ဍံသိ။

၁၀၀။ **သဟဒဋ္ဌော**တိ ဍံသေန သဟေဝ၊ ဒဋ္ဌသမကာလမေဝ။ **အာသိဝိသေနာ**တိ ဃောရဝိသေန။ **တေနာ**တိ တေန ဒါရကဿ ဝိသဝေဂေန

၁-ဟတ္ထံ (သီ)

mucchitassa **bhūmiyaṁ** patanena **ahaṁ dukkhito** ahosiṁ. **Mama vāhasi taṁ dukkha**nti taṁ dārakassa mātāpitūnañca dukkhaṁ mama vāhasi, mayhaṁ sarīre viya mama karuṇāya vāhesi.

101. **Tyāhan**ti te tassa dārakassa mātāpitaro ahaṁ mā socatha mā paridevathāti-ādinā nayena samassāsetvā. **Sokasalliteti** sokasallavante. **Aggan**ti seṭṭhaṁ tato eva **varaṁ** uttamaṁ saccakiriyaṁ akāsiṁ.

102. Idāni taṁ saccakiriyaṁ sarūpena dassetuṁ "**sattāhamevā**"ti gāthamāha.

Tattha **sattāhamevāti** pabbajitadivasato paṭṭhāya satta ahāni eva. **Pasannacitto**ti kammaphalasaddhāya pasannamānaso. **Puññatthikoti** puññena atthiko, dhammacchandayutto. **Athāparaṁ yaṁ caritan**ti atha tasmā sattāhā uttari yaṁ mama brahmacariyacaraṇaṁ.

103. **Akāmakovāhī**ti pabbajjaṁ anicchanto eva. **Etena saccena suvatthi hotū**ti sace atirekapaññāsavassāni anabhirativāsaṁ vasantena mayā kassaci ajānāpitabhāvo sacco, etena saccena Yaññadattakumārassa sotthi hotu, jīvitaṁ paṭilabhatūti.

Evaṁ pana mahāsattena saccakiriyāya katāya Yaññadattassa sarīrato visaṁ bhassitvā pathaviṁ pāvisi. Kumāro akkhīni ummīletvā mātāpitaro oloketvā "amma tātā"ti vatvā vuṭṭhāsi. Tena vuttaṁ—

104. "Saha sacce kate mayhaṁ, visavegena vedhito.
Abujjhitvāna vuṭṭhāsi, arogo cāsi māṇavo"ti.

Tassattho—mama saccakaraṇena **saha** samānakālameva tato pubbe **visavegena vedhito** kampito visaññibhāvena abujjhitvā ṭhito vigatavisattā paṭiladdhasañño sahasā **vuṭṭhāsi.** So **māṇavo** kumāro visavegābhāvena **arogo ca** ahosīti.

Idāni satthā tassā attano saccakiriyāya paramatthapāramibhāvaṁ dassento "**saccena me samo natthi, esā me saccapāramī**"ti āha.

မုစ္ဆိတဿ **ဘူမိယံ** ပတနေန **အဟံ ဒုက္ခိတော** အဟောသိံ။ **မမ ဝါဟသိ တံ ဒုက္ခ**န္တိ တံ ဒါရကဿ မာတာပိတူနဉ္စ ဒုက္ခံ မမ ဝါဟသိ၊ မယှံ သရီရေ ဝိယ မမ ကရုဏာယ ဝါဟေသိ။

၁၀၁။ **တျာဟ**န္တိ တေ တဿ ဒါရကဿ မာတာပိတရော အဟံ မာ သောစထ မာ ပရိဒေဝထာတိအာဒိနာ နယေန သမဿာသေတွာ။ **သောက-သလ္လိတေ**တိ သောကသလ္လဝန္တေ။ **အဂ္ဂ**န္တိ သေဋ္ဌံ တတော ဧဝ **ဝရံ** ဥတ္တမံ သစ္စကိရိယံ အကာသိံ။

၁၀၂။ ဣဒါနိ တံ သစ္စကိရိယံ သရူပေန ဒဿေတုံ "**သတ္တာဟမေဝါ**"တိ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **သတ္တာဟမေဝါ**တိ ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ သတ္တ အဟာနိ ဧဝ။ **ပသန္နစိတ္တော**တိ ကမ္မဖလသဒ္ဓါယ ပသန္နမာနသော။ **ပုညတ္ထိကော**တိ ပုညေန အတ္ထိကော၊ ဓမ္မစ္ဆန္ဒယုတ္တော။ **အထာပရံ ယံ စရိတ**န္တိ အထ တသ္မာ သတ္တာဟာ ဥတ္တရိ ယံ မမ ဗြဟ္မစရိယစရဏံ။

၁၀၃။ **အကာမကောဝါဟီ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အနိစ္ဆန္တော ဧဝ။ **ဧတေန သစ္စေန သုဝတ္ထိ ဟောတူ**တိ သစေ အတိရေကပညာသဝဿာနိ အနဘိရတိဝါသံ ဝသန္တေန မယာ ကဿစိ အဇာနာပိတဘာဝေါ သစ္စော၊ ဧတေန သစ္စေန ယညဒတ္တကုမာရဿ သောတ္ထိ ဟောတု၊ ဇီဝိတံ ပဋိလဘတူတိ။

ဧဝံ ပန မဟာသတ္တေန သစ္စကိရိယာယ ကတာယ ယညဒတ္တဿ သရီရတော ဝိသံ ဘဿိတွာ ပထဝိံ ပါဝိသိ။ ကုမာရော အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတွာ မာတာပိတရော ဩလောကေတွာ "အမ္မ တာတာ"တိ ဝတွာ ဝုဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၀၄။ "သဟ သစ္စေ ကတေ မယှံ၊ ဝိသဝေဂေန ဝေဓိတော။
အဗုဇ္ဈိတွာန ဝုဋ္ဌာသိ၊ အရောဂေါ စာသိ မာဏဝေါ"တိ။

တဿတ္ထော—မမ သစ္စကရဏေန **သဟ** သမာနကာလမေဝ တတော ပုဗ္ဗေ **ဝိသဝေဂေန ဝေဓိတော** ကမ္ပိတော ဝိသညီဘာဝေန အဗုဇ္ဈိတွာ ဌိတော ဝိဂတဝိသတ္တာ ပဋိလဒ္ဓသညော သဟသာ **ဝုဋ္ဌာသိ**။ သော **မာဏဝေါ** ကုမာရော ဝိသဝေဂါဘာဝေန **အရောဂေါ စ** အဟောသီတိ။

ဣဒါနိ သတ္ထာ တဿာ အတ္တနော သစ္စကိရိယာယ ပရမတ္ထပါရမိဘာဝံ ဒဿေန္တော "**သစ္စေန မေ သမော နတ္ထိ၊ ဧသာ မေ သစ္စပါရမီ**"တိ အာဟ။

Taṁ uttānatthameva. **Jātakaṭṭhakathāyaṁ**[1] pana “mahāsattassa saccakiriyāya kumārassa thanappadesato uddhaṁ visaṁ bhassitvā vigataṁ. Dārakassa pitu saccākiriyāya kaṭito uddhaṁ, mātu saccakiriyāya avasiṭṭhasarīrato visaṁ bhassitvā vigatan”ti āgataṁ. Tathā hi vuttaṁ—

“Yasmā dānaṁ nābhinandiṁ kadāci,
Disvāna’haṁ atithiṁ vāsakāle.
Na cāpi me appiyataṁ aveduṁ,
Bahussutā samaṇabrāhmaṇā ca.
Akāmako vāpi ahaṁ dadāmi,
Etena saccena suvatthi hotu.
Hataṁ visaṁ jīvatu Yaññadatto.

Āsīviso tāta pahūtatejo,
Yo taṁ adaṁsī patarā udicca.
Tasmiñca me appiyatāya ajja,
Pitari ca te natthi koci viseso.
Etena saccena suvatthi hotu,
Hataṁ visaṁ jīvatu Yaññadatto”ti.

Tattha **vāsakāle**ti vasanatthāya gehaṁ āgatakāle. **Na cāpi me appiyataṁ avedu**nti bahussutāpi samaṇabrāhmaṇā ayaṁ neva dānaṁ abhinandati, na amheti imaṁ mama appiyabhāvaṁ neva jāniṁsu. Ahaṁ hi te piyacakkhūhiyeva olokemīti dīpeti. **Etena saccenā**ti sace ahaṁ dadamānopi vipākaṁ asaddahitvā attano anicchāya demi, anicchabhāvañca me pare na jānanti, etena saccena **suvatthi hotū**ti attho. Itaragāthāya **tātā**ti puttaṁ ālapati. **Pahūtatejo**ti balavaviso. **Patarā**ti padarā, ayameva vā pāṭho. **Udiccā**ti uddhaṁ gantvā, vammikabilato uṭṭhahitvāti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—tāta yaññadatta **tasmiñca** āsivise tava ca **pitari** appiyabhāvena mayhaṁ **koci** viseso natthi, tañca pana appiyabhāvaṁ ṭhapetvā **ajja** mayā na koci jānāpitapubbo, sace etaṁ saccaṁ, **etena saccena suvatthi hotū**ti.

1. Jātaka-Ṭṭha 4. 31 piṭṭhādīsu.

တံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ **ဇာတကဋ္ဌကထာယံ**[1] ပန “မဟာသတ္တဿ သစ္စကိရိယာယ ကုမာရဿ ထနပ္ပဒေသတော ဥဒ္ဓံ ဝိသံ ဘဿိတွာ ဝိဂတံ။ ဒါရကဿ ပိတု သစ္စကိရိယာယ ကဋိတော ဥဒ္ဓံ၊ မာတု သစ္စကိရိယာယ အဝသိဋ္ဌသရီရတော ဝိသံ ဘဿိတွာ ဝိဂတ”န္တိ အာဂတံ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ—

“ယသ္မာ ဒါနံ နာဘိနန္ဒိံ ကဒါစိ၊
ဒိသွာန’ဟံ အတိထိံ ဝါသကာလေ။
န စာပိ မေ အပ္ပိယတံ အဝေဒုံ၊
ဗဟုဿုတာ သမဏဗြာဟ္မဏာ စ။
အကာမကော ဝါပိ အဟံ ဒဒါမိ၊
ဧတေန သစ္စေန သုဝတ္ထိ ဟောတု။
ဟတံ ဝိသံ ဇီဝတု ယညဒတ္တော။

အာသီဝိသော တာတ ပဟူတတေဇော၊
ယော တံ အဒံသီ ပတရာ ဥဒိစ္စ။
တသ္မိဉ္စ မေ အပ္ပိယတာယ အဇ္ဇ၊
ပိတရိ စ တေ နတ္ထိ ကောစိ ဝိသေသော။
ဧတေန သစ္စေန သုဝတ္ထိ ဟောတု၊
ဟတံ ဝိသံ ဇီဝတု ယညဒတ္တော”တိ။

တတ္ထ **ဝါသကာလေ**တိ ဝသနတ္ထာယ ဂေဟံ အာဂတကာလေ။ **န စာပိ မေ အပ္ပိယတံ အဝေဒု**န္တိ ဗဟုဿုတာပိ သမဏဗြာဟ္မဏာ အယံ နေဝ ဒါနံ အဘိနန္ဒတိ၊ န အမှေတိ ဣမံ မမ အပ္ပိယဘာဝံ နေဝ ဇာနိံသု။ အဟံ ဟိ တေ ပိယစက္ခူဟိယေဝ ဩလောကေမီတိ ဒီပေတိ။ **ဧတေန သစ္စေနာ**တိ သစေ အဟံ ဒဒမာနောပိ ဝိပါကံ အသဒ္ဒဟိတွာ အတ္တနော အနိစ္ဆာယ ဒေမိ၊ အနိစ္ဆဘာဝဉ္စ မေ ပရေ န ဇာနန္တိ၊ ဧတေန သစ္စေန **သုဝတ္ထိ ဟောတူ**တိ အတ္ထော။ ဣတရဂါထာယ **တာတာ**တိ ပုတ္တံ အာလပတိ။ **ပဟူတတေဇော**တိ ဗလဝဝိသော။ **ပတရာ**တိ ပဒရာ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **ဥဒိစ္စာ**တိ ဥဒ္ဓံ ဂန္တွာ၊ ဝမ္မိကဗိလတော ဥဋ္ဌဟိတွာတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—တာတ ယညဒတ္တ **တသ္မိဉ္စ** အာသီဝိသေ တဝ စ **ပိတရိ** အပ္ပိယဘာဝေန မယှံ **ကောစိ** ဝိသေသော နတ္ထိ၊ တဉ္စ ပန အပ္ပိယဘာဝံ ဌပေတွာ **အဇ္ဇ** မယာ န ကောစိ ဇာနာပိတပုဗ္ဗော၊ သစေ ဧတံ သစ္စံ၊ **ဧတေန သစ္စေန သုဝတ္ထိ ဟောတူ**တိ။

၁-ဇာတက-ဋ္ဌ ၄-၃၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Evaṁ bodhisatto kumāre aroge jāte tassa pitaraṁ “dānaṁ dadantena nāma kammañca phalañca saddahitvā dātabban”ti kammaphalasaddhāya nivesetvā sayaṁ anabhiratiṁ vinodetvā jhānābhiññāyo uppādetvā āyupariyosāne brahmalokaparāyano ahosi. Tadā Maṇḍabyo Ānandatthero ahosi, tassa bhariyā Visākhā, putto Rāhulatthero, Āṇimaṇḍabyo Sāriputtatthero, Kaṇhadīpāyano Lokanātho.

Tassa idha Pāḷiyā āruḷhā saccapāramī, sesā ca pāramiyo heṭṭhā vuttanayeneva niddhāretabbā. Tathā anavasesamahābhogapariccāgādayo guṇānubhāvā vibhāvetabbāti.

Kaṇhadīpāyanacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

12. Mahāsutasomacariyāvaṇṇanā

105. Dvādasame **Sutasomo mahīpatī**ti evaṁnāmo khattiyo. Mahāsatto hi tadā Kururaṭṭhe Indapatthanagare Korabyassa rañño aggamahesiyā kucchimhi nibbatti, taṁ sutavittatāya candasamānasommavaravaṇṇatāya ca[1] “Sutasomo”ti sañjāniṁsu. Taṁ vayappattaṁ sabbasippanipphattippattaṁ mātāpitaro rajje abhisiñciṁsu. **Gahito Porisādenā**ti purisānaṁ manussānaṁ adanato khādanato “Porisādo”ti laddhanāmena Bārāṇasiraññā devatābalikammatthaṁ gahito.

Bārāṇasirājā hi tadā maṁsaṁvinā abhuñjanto aññaṁ maṁsaṁ alabhantena bhattakārakena manussamaṁsaṁ khādāpito rasataṇhāya baddho hutvā manusse ghātetvā manussamaṁsaṁ khādanto “Porisādo”ti laddhanāmo amaccapārisajjappamukhehi nāgarehi negamajānapadehi ca ussāhitena Kāḷahatthinā nāma attano senāpatinā “deva yadi rajjena atthiko manussamaṁsakhādanato viramāhī”ti vutto “rajjaṁ pajahantepi manussamaṁsakhādanato na oramissāmī”ti vatvā tehi raṭṭhā

1. Sommavadanatāya ca (Sī)

ဧဝံ ဗောဓိသတ္တော ကုမာရေ အရောဂေ ဇာတေ တဿ ပိတရံ “ဒါနံ ဒဒန္တေန နာမ ကမ္မဉ္စ ဖလဉ္စ သဒ္ဒဟိတွာ ဒါတဗ္ဗ”န္တိ ကမ္မဖလသဒ္ဓါယ နိဝေသေတွာ သယံ အနဘိရတိံ ဝိနောဒေတွာ ဈာနာဘိညာယော ဥပ္ပါဒေတွာ အာယုပရိယောသာနေ ဗြဟ္မလောကပရာယနော အဟောသိ။ တဒါ မဏ္ဍဗျော အာနန္ဒတ္ထေရော အဟောသိ၊ တဿ ဘရိယာ ဝိသာခါ၊ ပုတ္တော ရာဟုလတ္ထေရော၊ အာဏိမဏ္ဍဗျော သာရိပုတ္တတ္ထေရော၊ ကဏှဒီပါယနော လောကနာထော။

တဿ ဣဓ ပါဠိယာ အာရုဠှာ သစ္စပါရမီ၊ သေသာ စ ပါရမိယော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ အနဝသေသမဟာဘောဂပရိစ္စာဂါဒယော ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

ကဏှဒီပါယနစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၂-မဟာသုတသောမစရိယာဝဏ္ဏနာ

၁၀၅။ ဒွါဒသမေ **သုတသောမော မဟီပတီ**တိ ဧဝံနာမော ခတ္တိယော။ မဟာသတ္တော ဟိ တဒါ ကုရုရဋ္ဌေ ဣန္ဒပတ္ထနဂရေ ကောရဗျဿ ရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တံ သုတဝိတ္တတာယ စန္ဒသမာနသောမ္မဝရဝဏ္ဏတာယ စ[၁] “သုတသောမော”တိ သဉ္ဇာနိံသု။ တံ ဝယပ္ပတ္တံ သဗ္ဗသိပ္ပနိပ္ဖတ္တိပ္ပတ္တံ မာတာပိတရော ရဇ္ဇေ အဘိသိဉ္စိံသု။ **ဂဟိတော ပေါရိသာဒေနာ**တိ ပုရိသာနံ မနုဿာနံ အဒနတော ခါဒနတော “ပေါရိသာဒေါ”တိ လဒ္ဓနာမေန ဗာရာဏသိရညာ ဒေဝတာဗလိကမ္မတ္ထံ ဂဟိတော။

ဗာရာဏသိရာဇာ ဟိ တဒါ မံသံ ဝိနာ အဘုဉ္ဇန္တော အညံ မံသံ အလဘန္တေန ဘတ္တကာရကေန မနုဿမံသံ ခါဒါပိတော ရသတဏှာယ ဗဒ္ဓေါ ဟုတွာ မနုဿေ ဃာတေတွာ မနုဿမံသံ ခါဒန္တော ‘‘ပေါရိသာဒေါ”တိ လဒ္ဓနာမော အမစ္စပါရိသဇ္ဇပ္ပမုခေဟိ နာဂရေဟိ နေဂမဇာနပဒေဟိ စ ဥဿာဟိတေန ကာဠဟတ္ထိနာ နာမ အတ္တနော သေနာပတိနာ “ဒေဝ ယဒိ ရဇ္ဇေန အတ္ထိကော မနုဿမံသခါဒနတော ဝိရမာဟီ”တိ ဝုတ္တော “ရဇ္ဇံ ပဇဟန္တောပိ မနုဿမံသခါဒနတော န ဩရမိဿာမီ”တိ ဝတွာ တေဟိ ရဋ္ဌာ

၁-သောမ္မဝဒနတာယ စ (သီ)

pabbājito araññaṁ pavisitvā ekasmiṁ nigrodharukkhamūle vasanto khāṇuppahārena pāde jātassa vaṇassa phāsubhāvāya “sakalajambudīpe ekasatakhattiyānaṁ galalohitena balikammaṁ karissāmī”ti devatāya āyācanaṁ katvā sattāhaṁ anāhāratāya vaṇe phāsuke jāte “devatānubhāvena me sotthi ahosī”ti saññāya “devatāya balikammatthaṁ rājāno ānessāmī”ti gacchanto atītabhave sahāyabhūtena yakkhena samāgantvā tena dinnamantabalena adhikatarathāmajavaparakkamasampanno hutvā sattāhabbhantareyeva satarājāno ānetvā attano vasananigrodharukkhe olambetvā balikammakaraṇasajjo ahosi.

Atha tasmiṁ rukkhe adhivatthā devatā taṁ balikammaṁ anicchantī “upāyena naṁ nisedhessāmī”ti pabbajitarūpena tassa attānaṁ dassetvā tena anubaddho tiyojanaṁ gantvā puna attano dibbarūpameva dassetvā “tvaṁ musāvādī tayā ‘sakalajambudīpe rājāno ānetvā balikammaṁ karissāmī’ti paṭissutaṁ. Idāni ye vā te vā dubbalarājāno ānesi. Jambudīpe jeṭṭhakaṁ Sutasomarājānaṁ sace nānessasi, na me te balikammena attho”ti āha.

So “diṭṭhā me attano devatā”ti tusitvā “sāmi mā cintayi, ahaṁ ajjeva Sutasomaṁ ānessāmī”ti vatvā vegena Migājina-uyyānaṁ gantvā asaṁvihitāya ārakkhāya pokkharaṇiṁ otaritvā paduminipattena sīsaṁ paṭicchādetvā aṭṭhāsi. Tasmiṁ anto-uyyānagateyeva balavapaccūse samantā tiyojanaṁ ārakkhaṁ gaṇhiṁsu. Mahāsatto pātova alaṅkatahatthikkhandhavaragato caturaṅginiyā senāya nagarato nikkhami. Tadā takkasilato Nando nāma brāhmaṇo catasso satārahagāthāyo gahetvā vīsayojanasataṁ maggaṁ atikkamma taṁ nagaraṁ patto rājānaṁ pācīnadvārena nikkhamantaṁ disvā hatthaṁ ukkhipitvā “jayatu bhavaṁ mahārājā”ti vatvā jayāpesi.

Rājā hatthinā taṁ upasaṅkamitvā “kuto nu tvaṁ brāhmaṇa āgacchasi, kimicchasi, kiṁ te dajjan”ti āha. Brāhmaṇo “tumhe ‘sutavittakā’ti sutvā catasso satārahagāthāyo ādāya tumhākaṁ desetuṁ āgatomhī”ti āha. Mahāsatto tuṭṭhamānaso hutvā “ahaṁ

ပဗ္ဗာဇိတော အရညံ ပဝိသိတွာ ဧကသ္မိံ နိဂြောဓရုက္ခမူလေ ဝသန္တော ခါဏုပ္ပဟာရေန ပါဒေ ဇာတဿ ဝဏဿ ဖာသုဘာဝါယ “သကလဇမ္ဗုဒီပေ ဧကသတခတ္တိယာနံ ဂလလောဟိတေန ဗလိကမ္မံ ကရိဿာမီ”တိ ဒေဝတာယ အာယာစနံ ကတွာ သတ္တာဟံ အနာဟာရတာယ ဝဏေ ဖာသုကေ ဇာတေ “ဒေဝတာနုဘာဝေန မေ သောတ္ထိ အဟောသီ”တိ သညာယ “ဒေဝတာယ ဗလိကမ္မတ္ထံ ရာဇာနော အာနေဿာမီ”တိ ဂစ္ဆန္တော အတီတဘဝေ သဟာယဘူတေန ယက္ခေန သမာဂန္တွာ တေန ဒိန္နမန္တဗလေန အဓိကတရထာမဇဝပရက္ကမသမ္ပန္နော ဟုတွာ သတ္တာဟဗ္ဘန္တရေယေဝ သတရာဇာနော အာနေတွာ အတ္တနော ဝသနနိဂြောဓရုက္ခေ ဩလမ္ဗေတွာ ဗလိကမ္မကရဏသဇ္ဇော အဟောသိ။

အထ တသ္မိံ ရုက္ခေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ တံ ဗလိကမ္မံ အနိစ္ဆန္တီ “ဥပါယေန နံ နိသေဓေဿာမီ”တိ ပဗ္ဗဇိတရူပေန တဿ အတ္တာနံ ဒဿေတွာ တေန အနုဗဒ္ဓေါ တိယောဇနံ ဂန္တွာ ပုန အတ္တနော ဒိဗ္ဗရူပမေဝ ဒဿေတွာ “တွံ မုသာဝါဒီ တယာ ‘သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရာဇာနော အာနေတွာ ဗလိကမ္မံ ကရိဿာမီ’တိ ပဋိဿုတံ။ ဣဒါနိ ယေ ဝါ တေ ဝါ ဒုဗ္ဗလရာဇာနော အာနေသိ။ ဇမ္ဗုဒီပေ ဇေဋ္ဌကံ သုတသောမရာဇာနံ သစေ နာနေဿသိ၊ န မေ တေ ဗလိကမ္မေန အတ္ထော”တိ အာဟ။

သော “ဒိဋ္ဌာ မေ အတ္တနော ဒေဝတာ”တိ တုသိတွာ “သာမိ မာ စိန္တယိ၊ အဟံ အဇ္ဇေဝ သုတသောမံ အာနေဿာမီ”တိ ဝတွာ ဝေဂေန မိဂါဇိနဥယျာနံ ဂန္တွာ အသံဝိဟိတာယ အာရက္ခာယ ပေါက္ခရဏိံ ဩတရိတွာ ပဒုမိနိပတ္တေန သီသံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ အဋ္ဌာသိ။ တသ္မိံ အန္တောဥယျာနဂတေယေဝ ဗလဝပစ္စူသေ သမန္တာ တိယောဇနံ အာရက္ခံ ဂဏှိံသု။ မဟာသတ္တော ပါတောဝ အလင်္ကတဟတ္ထိက္ခန္ဓဝရဂတော စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ နဂရတော နိက္ခမိ။ တဒါ တက္ကသိလတော နန္ဒော နာမ ဗြာဟ္မဏော စတဿော သတာရဟဂါထာယော ဂဟေတွာ ဝီသယောဇနသတံ မဂ္ဂံ အတိက္ကမ္မ တံ နဂရံ ပတ္တော ရာဇာနံ ပါစီနဒွါရေန နိက္ခမန္တံ ဒိသွာ ဟတ္ထံ ဥက္ခိပိတွာ “ဇယတု ဘဝံ မဟာရာဇာ”တိ ဝတွာ ဇယာပေသိ။

ရာဇာ ဟတ္ထိနာ တံ ဥပသင်္ကမိတွာ “ကုတော နု တွံ ဗြာဟ္မဏ အာဂစ္ဆသိ၊ ကိမိစ္ဆသိ၊ ကိံ တေ ဒဇ္ဇာ”န္တိ အာဟ။ ဗြာဟ္မဏော “တုမှေ ‘သုတဝိတ္တကာ’တိ သုတွာ စတဿော သတာရဟဂါထာယော အာဒါယ တုမှာကံ ဒေသေတုံ အာဂတောမှိ”တိ အာဟ။ မဟာသတ္တော တုဋ္ဌမာနသော ဟုတွာ “အဟံ

uyyānaṁ gantvā nhāyitvā āgantvā sossāmi, tvaṁ mā ukkaṇṭhī”ti vatvā “gacchatha brāhmaṇassa asukagehe nivāsaṁ ghāsacchādanañca saṁvidahathā”ti āṇāpetvā uyyānaṁ pavisitvā mahantaṁ ārakkhaṁ saṁvidhāya oḷārikāni ābharaṇāni omuñcitvā massukammaṁ kāretvā ubbaṭṭitasarīro pokkharaṇiyā rājavibhavena nhāyitvā paccuttaritvā udakaggahaṇasāṭake nivāsetvā aṭṭhāsi.

Athassa gandhamālālaṅkāre upahariṁsu. Porisādo “alaṅkatakāle rājā bhāriko bhavissati, sallahukakāleyeva naṁ gaṇhissāmī”ti Nadanto khaggaṁ parivattento “ahamasmi Porisādo”ti nāmaṁ sāvetvā udakā nikkhami. Tassa saddaṁ sutvā hatthārohādayo hatthi-ādito bhassiṁsu. Balakāyo dūre ṭhito tatova palāyi. Itaro attano āvudhāni chaḍḍetvā urena nipajji. Porisādo rājānaṁ ukkhipitvā khandhe nisīdāpetvā sammukhaṭṭhāneyeva aṭṭhārasahatthaṁ pākāraṁ laṅghitvā purato pagalitamadamattavaravāraṇe kumbhe akkamitvā pabbatakūṭāni viya pātento vātajavānipi assaratanāni piṭṭhiyaṁ akkamitvā pātento rathasīse akkamitvā pātento bhamarikaṁ bhamanto viya nīlakāni nigrodhapattāni maddanto viya ekavegeneva tiyojanamaggaṁ gantvā kañci anubandhantaṁ adisvā saṇikaṁ gacchanto Sutasomassa kesehi udakabindūni attano upari patantāni “assubindūnī”ti saññāya “kimidaṁ Sutasomopi maraṇaṁ anusocanto rodatī”ti āha.

Mahāsatto “nāhaṁ maraṇato anusocāmi, kuto rodanā, api ca kho saṅgaraṁ katvā saccāpanaṁ nāma paṇḍitānaṁ āciṇṇaṁ, taṁ na nipphajjatī”ti anusocāmi, Kassapadasabalena desitā catasso satārahagāthāyo ādāya Takkasilato āgatassa brāhmaṇassa āgantukavattaṁ kāretvā “nhāyitvā āgantvā suṇissāmi, yāva mamāgamanā āgamehī”ti saṅgaraṁ katvā uyyānaṁ gato, tvañca tā gāthāyo sotuṁ adatvā maṁ gaṇhīti. Tena vuttaṁ—

“Gahito Porisādena, brāhmaṇe saṅgaraṁ sarin”ti.

Tattha **brāhmaṇe saṅgaraṁ sarin**ti Nandabrāhmaṇe attanā kataṁ paṭiññaṁ anussariṁ.

ဥယျာနံ ဂန္တွာ နှာယိတွာ အာဂန္တွာ သောဿာမိ၊ တွံ မာ ဥက္ကဏ္ဌီ”တိ ဝတွာ “ဂစ္ဆထ ဗြာဟ္မဏဿ အသုကဂေဟေ နိဝါသံ ဃာသစ္ဆာဒနဉ္စ သံဝိဒဟထာ”တိ အာဏာပေတွာ ဥယျာနံ ပဝိသိတွာ မဟန္တံ အာရက္ခံ သံဝိဓာယ ဩဠာရိကာနိ အာဘရဏာနိ ဩမုဉ္စိတွာ မဿုကမ္မံ ကာရေတွာ ဥဗ္ဗဋ္ဋိတသရီရော ပေါက္ခရဏိယာ ရာဇဝိဘဝေန နှာယိတွာ ပစ္စုတ္တရိတွာ ဥဒကဂ္ဂဟဏသာဋကေ နိဝါသေတွာ အဋ္ဌာသိ။

အထဿ ဂန္ဓမာလာလင်္ကာရေ ဥပဟရိံသု။ ပေါရိသာဒေါ “အလင်္ကတကာလေ ရာဇာ ဘာရိကော ဘဝိဿတိ၊ သလ္လဟုကကာလေယေဝ နံ ဂဏှိဿာမီ”တိ နဒန္တော ခဂ္ဂံ ပရိဝတ္တေန္တော “အဟမသ္မိ ပေါရိသာဒေါ”တိ နာမံ သာဝေတွာ ဥဒကာ နိက္ခမိ။ တဿ သဒ္ဒံ သုတွာ ဟတ္ထာရောဟာဒယော ဟတ္ထိအာဒိတော ဘဿိံသု။ ဗလကာယော ဒူရေ ဌိတော တတောဝ ပလာယိ။ ဣတရော အတ္တနော အာဝုဓာနိ ဆဍ္ဍေတွာ ဥရေန နိပဇ္ဇိ။ ပေါရိသာဒေါ ရာဇာနံ ဥက္ခိပိတွာ ခန္ဓေ နိသီဒါပေတွာ သမ္မုခဋ္ဌာနေယေဝ အဋ္ဌာရသဟတ္ထံ ပါကာရံ လင်္ဃိတွာ ပုရတော ပဂလိတမဒမတ္တဝရဝါရဏေ ကုမ္ဘေ အက္ကမိတွာ ပဗ္ဗတကူဋာနိ ဝိယ ပါတေန္တော ဝါတဇဝါနိပိ အဿရတနာနိ ပိဋ္ဌိယံ အက္ကမိတွာ ပါတေန္တော ရထသီသေ အက္ကမိတွာ ပါတေန္တော ဘမရိကံ ဘမန္တော ဝိယ နီလကာနိ နိဂြောဓပတ္တာနိ မဒ္ဒန္တော ဝိယ ဧကဝေဂေနေဝ တိယောဇနမဂ္ဂံ ဂန္တွာ ကဉ္စိ အနုဗန္ဓန္တံ အဒိသွာ သဏိကံ ဂစ္ဆန္တော သုတသောမဿ ကေသေဟိ ဥဒကဗိန္ဒူနိ အတ္တနော ဥပရိ ပတန္တာနိ “အဿုဗိန္ဒူနီ”တိ သညာယ “ကိမိဒံ သုတသောမောပိ မရဏံ အနုသောစန္တော ရောဒတီ”တိ အာဟ။

မဟာသတ္တော “နာဟံ မရဏတော အနုသောစာမိ၊ ကုတော ရောဒနာ၊ အပိ စ ခေါ သင်္ဂရံ ကတွာ သစ္စာပနံ နာမ ပဏ္ဍိတာနံ အာစိဏ္ဏံ၊ တံ န နိပ္ဖဇ္ဇတီ”တိ အနုသောစာမိ၊ ကဿပဒသဗလေန ဒေသိတာ စတဿော သတာရဟဂါထာယော အာဒါယ တက္ကသိလတော အာဂတဿ ဗြာဟ္မဏဿ အာဂန္တုကဝတ္တံ ကာရေတွာ “နှာယိတွာ အာဂန္တွာ သုဏိဿာမိ၊ ယာဝ မမာဂမနာ အာဂမေဟီ”တိ သင်္ဂရံ ကတွာ ဥယျာနံ ဂတော၊ တွဉ္စ တာ ဂါထာယော သောတုံ အဒတွာ မံ ဂဏှီတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

“ဂဟိတော ပေါရိသာဒေန၊ ဗြာဟ္မဏေ သင်္ဂရံ သရိ”န္တိ။

တတ္ထ **ဗြာဟ္မဏေ သင်္ဂရံ သရိ**န္တိ နန္ဒဗြာဟ္မဏေ အတ္တနာ ကတံ ပဋိညံ အနုဿရိံ။

106. **Āvuṇitvā karattale**ti tattha tattha uyyānādīsu gantvā attano balena ānītānaṁ ekasatakhattiyānaṁ hatthatale chiddaṁ katvā rukkhe lambanatthaṁ rajjuṁ paṭimuñcitvā. **Etesaṁ pamilāpetvā**ti[1] ete ekasatakhattiye jīvaggāhaṁ gahetvā uddhaṁpāde adhosire katvā paṇhiyā sīsaṁ pataranto bhamaṇavasena hatthatale āvuṇitvā rukkhe ālambanavasena sabbaso āhārūpacchedena ca sabbathā pamilāpetvā visosetvā khedāpetvāti attho. **Yaññatthe**ti balikammatthe sādhetabbe. **Upanayī maman**ti maṁ upanesi.

107. Tathā upanīyamāno pana mahāsatto Porisādena "kiṁ tvaṁ maraṇato bhāyasī"ti vutte "nāhaṁ maraṇato bhāyāmi, tassa pana brāhmaṇassa mayā kato saṅgaro na parimocito"ti anusocāmi. Sace maṁ vissajjessasi, taṁ dhammaṁ sutvā tassa ca sakkārasammānaṁ katvā puna āgamissāmīti. Nāhamidaṁ saddahāmi, yaṁ tvaṁ mayā vissajjito gantvā puna mama hatthaṁ āgamissasīti. Samma Porisāda mayā saddhiṁ ekācariyakule sikkhito sahāyo hutvā ahaṁ jīvitahetupi na musā kathemīti kiṁ na saddahasīti. Kiñcāpi me etena vācāmattakena—

"Asiñca sattiñca parāmasāmi,
Sapathampi te samma ahaṁ karomi.
Tayā pamutto anaṇo bhavitvā,
Saccānurakkhī punarāvajissan"ti[2]—

mahāsattena imāya gāthāya vuttāya Porisādo "ayaṁ suta somo 'khattiyehi akattabbaṁ sapathaṁ karomī'ti vadati, gantvā anāgacchantopi mama hatthato na muccissatī"ti cintetvā—

"Yo te kato saṅgaro brāhmaṇena,
Raṭṭhe sake issariye ṭhitena.
Taṁ saṅgaraṁ brāhmaṇa sappadāya,
Saccānurakkhī punarāvajassū"ti[2]—

vissajjesi.

1. Ete sampamilāpetvā (Sī)
2. Khu 6. 136 piṭṭhe.

၁၀၆။ **အာဝုဏိတွာ ကရတ္တလေ**တိ တတ္ထ တတ္ထ ဥယျာနာဒီသု ဂန္တွာ အတ္တနော ဗလေန အာနီတာနံ ဧကသတခတ္တိယာနံ ဟတ္ထတလေ ဆိဒ္ဒံ ကတွာ ရုက္ခေ လမ္ဗနတ္ထံ ရဇ္ဇုံ ပဋိမုဉ္စိတွာ။ **ဧတေသံ ပမိလာပေတွာ**တိ[၁] ဧတေ ဧကသတခတ္တိယေ ဇီဝဂ္ဂါဟံ ဂဟေတွာ ဥဒ္ဓံပါဒေ အဓောသိရေ ကတွာ ပဏှိယာ သီသံ ပဟာရန္တော ဘမဏဝသေန ဟတ္ထတလေ အာဝုဏိတွာ ရုက္ခေ အာလမ္ဗနဝသေန သဗ္ဗသော အာဟာရူပစ္ဆေဒေန စ သဗ္ဗထာ ပမိလာပေတွာ ဝိသောသေတွာ ခေဒါပေတွာတိ အတ္ထော။ **ယညတ္ထေ**တိ ဗလိကမ္မတ္ထေ သာဓေတဗ္ဗေ။ **ဥပနယီ မမန္တိ** မံ ဥပနေသိ။

၁၀၇။ တထာ ဥပနီယမာနော ပန မဟာသတ္တော ပေါရိသာဒေန "ကိံ တွံ မရဏတော ဘာယသီ"တိ ဝုတ္တေ "နာဟံ မရဏတော ဘာယာမိ၊ တဿ ပန ဗြာဟ္မဏဿ မယာ ကတော သင်္ဂရော န ပရိမောစိတော"တိ အနုသောစာမိ။ သစေ မံ ဝိဿဇ္ဇေဿသိ၊ တံ ဓမ္မံ သုတွာ တဿ စ သက္ကာရသမ္မာနံ ကတွာ ပုန အာဂမိဿာမီတိ။ နာဟမိဒံ သဒ္ဒဟာမိ၊ ယံ တွံ မယာ ဝိဿဇ္ဇိတော ဂန္တွာ ပုန မမ ဟတ္ထံ အာဂမိဿသီတိ။ သမ္မ ပေါရိသာဒ မယာ သဒ္ဓိံ ဧကာစရိယကုလေ သိက္ခိတော သဟာယော ဟုတွာ အဟံ ဇီဝိတဟေတုပိ န မုသာ ကထေမီတိ ကိံ န သဒ္ဒဟာသီတိ။ ကိဉ္စာပိ မေ ဧတေန ဝါစာမတ္တကေန—

"အသိဉ္စ သတ္တိဉ္စ ပရာမသာမိ၊
သပထမ္ပိ တေ သမ္မ အဟံ ကရောမိ။
တယာ ပမုတ္တော အနဏော ဘဝိတွာ၊
သစ္စာနုရက္ခီ ပုနရာဝဇိဿ"န္တိ[၂]—

မဟာသတ္တေန ဣမာယ ဂါထာယ ဝုတ္တာယ ပေါရိသာဒေါ "အယံ သုတသောမော 'ခတ္တိယေဟိ အကတ္တဗ္ဗံ သပထံ ကရောမီ'တိ ဝဒတိ၊ ဂန္တွာ အနာဂစ္ဆန္တောပိ မမ ဟတ္ထတော န မုစ္စိဿတီ"တိ စိန္တေတွာ—

"ယော တေ ကတော သင်္ဂရော ဗြာဟ္မဏေန၊
ရဋ္ဌေ သကေ ဣဿရိယေ ဌိတေန။
တံ သင်္ဂရံ ဗြာဟ္မဏ သပ္ပဒါယ၊
သစ္စာနုရက္ခီ ပုနရာဝဇဿူ"တိ[၂]—

ဝိဿဇ္ဇေသိ။

၁-ဧတေ သမ္ပမိလာပေတွာ (သီ)
၂-ခု ၆-၁၃၆-ပိဋ္ဌေ။

Mahāsatto Rāhumukhā mutto cando viya nāgabalo thāmasampanno khippameva taṁ nagaraṁ sampāpuṇi. Senāpissa “Sutasomarājā paṇḍito, Porisādaṁ dametvā sīhamukhā pamuttamattavaravāraṇo viya āgamissatī”ti ca “rājānaṁ Porisādassa datvā āgatā”ti garahabhayena ca bahinagareyeva niviṭṭhā taṁ dūratova āgacchantaṁ disvā paccuggantvā vanditvā “kaccittha mahārāja Porisādena na kilamito”ti[1] paṭisanthāraṁ[2] katvā “Porisādena mayhaṁ mātāpitūhipi dukkaraṁ kataṁ, tathārūpo nāma caṇḍo sāhasiko mamaṁ saddahitvā maṁ vissajjesī”ti vutte rājānaṁ alaṅkaritvā hatthikkhandhaṁ āropetvā parivāretvā nagaraṁ pāvisi. Taṁ disvā sabbe nāgarā tusiṁsu.

Sopi dhammasoṇḍatāya mātāpitaropi anupasaṅkamitvā nivesanaṁ gantvā brāhmaṇaṁ pakkosāpetvā tassa mahantaṁ sakkārasammānaṁ katvā dhammagarutāya sayaṁ nīcāsane nisīditvā “tumhehi mayhaṁ ābhatā satārahagāthā suṇomi ācariyā”ti āha. Brāhmaṇo mahāsattena yācitakāle gandhehi hatthe ubbaṭṭetvā pasibbakato manoramaṁ potthakaṁ nīharitvā ubhohi hatthehi gahetvā “tena hi mahārāja suṇohī”ti potthakaṁ vācento gāthā abhāsi—

“Sakideva Sutasoma, sabbhi hoti samāgamo.
Sā naṁ saṅgati pāleti, nā’sabbhi bahusaṅgamo.

Sabbhireva samāsetha, sabbhi kubbetha santhavaṁ.
Sataṁ saddhamma’maññāya, seyyo hoti na pāpiyo.

Jīranti ve rājarathā sucittā,
Atho sarīrampi jaraṁ upeti.
Satañca dhammo na jaraṁ upeti,
Santo have sabbhi pavedayanti.

Nabhañca dūre pathavī ca dūre,
Pāraṁ samuddassa ta’dāhu dūre.
Tato have dūrataraṁ vadanti,
Satañca dhammo asatañca rājā”ti[3].

1. Kilamitoti (Sī) 2. Paṭisandhāraṁ (Ka) 3. Khu 6. 136, 140 piṭṭhesu.

မဟာသတ္တော ရာဟုမုခါ မုတ္တော စန္ဒော ဝိယ နာဂဗလော ထာမသမ္ပန္နော ခိပ္ပမေဝ တံ နဂရံ သမ္ပာပုဏိ။ သေနာပိဿ “သုတသောမရာဇာ ပဏ္ဍိတော၊ ပေါရိသာဒံ ဒမေတွာ သီဟမုခါ ပမုတ္တမတ္တဝရဝါရဏော ဝိယ အာဂမိဿတီ”တိ စ “ရာဇာနံ ပေါရိသာဒဿ ဒတွာ အာဂတာ”တိ ဂရဟာဘယေန စ ဗဟိနဂရေယေဝ နိဝိဋ္ဌာ တံ ဒူရတောဝ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ “ကစ္စိတ္ထ မဟာရာဇ ပေါရိသာဒေန န ကိလမိတော”တိ[၁] ပဋိသန္ထာရံ[၂] ကတွာ “ပေါရိသာဒေန မယှံ မာတာပိတူဟိပိ ဒုက္ကရံ ကတံ၊ တထာရူပေါ နာမ စဏ္ဍော သာဟသိကော မမံ သဒ္ဒဟိတွာ မံ ဝိဿဇ္ဇေသီ”တိ ဝုတ္တေ ရာဇာနံ အလင်္ကရိတွာ ဟတ္ထိက္ခန္ဓံ အာရောပေတွာ ပရိဝါရေတွာ နဂရံ ပါဝိသိ။ တံ ဒိသွာ သဗ္ဗေ နာဂရာ တုသိံသု။

သောပိ ဓမ္မသောဏ္ဍတာယ မာတာပိတရောပိ အနုပသင်္ကမိတွာ နိဝေသနံ ဂန္တွာ ဗြာဟ္မဏံ ပက္ကောသာပေတွာ တဿ မဟန္တံ သက္ကာရသမ္မာနံ ကတွာ ဓမ္မဂရုတာယ သယံ နီစာသနေ နိသီဒိတွာ “တုမှေဟိ မယှံ အာဘတာ သတာရဟဂါထာ သုဏောမိ အာစရိယာ”တိ အာဟ။ ဗြာဟ္မဏော မဟာသတ္တေန ယာစိတကာလေ ဂန္ဓေဟိ ဟတ္ထေ ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာ ပသိဗ္ဗကတော မနောရမံ ပေါတ္ထကံ နီဟရိတွာ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ဂဟေတွာ “တေန ဟိ မဟာရာဇ သုဏောဟီ”တိ ပေါတ္ထကံ ဝါစေန္တော ဂါထာ အဘာသိ—

“သကိဒေဝ သုတသောမ၊ သဗ္ဘိ ဟောတိ သမာဂမော။
သာ နံ သင်္ဂတိ ပါလေတိ၊ နာ’သဗ္ဘိ ဗဟုသင်္ဂမော။

သဗ္ဘိရေဝ သမာသေထ၊ သဗ္ဘိ ကုဗ္ဗေထ သန္ထဝံ။
သတံ သဒ္ဓမ္မ’မညာယ၊ သေယျော ဟောတိ န ပါပိယော။

ဇီရန္တိ ဝေ ရာဇရထာ သုစိတ္တာ၊
အထော သရီရမ္ပိ ဇရံ ဥပေတိ။
သတဉ္စ ဓမ္မော န ဇရံ ဥပေတိ၊
သန္တော ဟဝေ သဗ္ဘိ ပဝေဒယန္တိ။

နဘဉ္စ ဒူရေ ပထဝီ စ ဒူရေ၊
ပါရံ သမုဒ္ဒဿ တ’ဒါဟု ဒူရေ။
တတော ဟဝေ ဒူရတရံ ဝဒန္တိ၊
သတဉ္စ ဓမ္မော အသတဉ္စ ရာဇာ”တိ[၃]။

၁-ကိလမိတောတိ (သီ) ၂-ပဋိသန္ဓာရံ (က) ၃-ခု ၆-၁၃၆-၁၄၀-ပိဋ္ဌေသု။

Tā sutvā mahāsatto "saphalaṁ me āgamanan"ti tuṭṭhacitto "imā gāthā neva sāvakabhāsitā, na isibhāsitā, na kavibhāsitā, na devabhāsitā, sabbaññunāva bhāsitā. Kiṁ nu kho agghan"ti cintento "imaṁ sakalampi cakkavāḷaṁ yāva brahmalokā sattaratanapuṇṇaṁ katvā dinnepi neva anucchavikaṁ kataṁ nāma hoti, ahaṁ kho panassa tiyojanasatike Kururaṭṭhe sattayojanike Indapatthanagare rajjaṁ dātuṁ pahomi, rajjaṁ kātuṁ panassa bhāgyaṁ natthi, tathā hissa aṅgalakkhaṇānusārena appānubhāvatā dissati, tasmā dinnampi rajjaṁ imasmiṁ tiṭṭhatī"ti cintetvā "ācariya tumhe aññesaṁ khattiyānaṁ imā gāthāyo desetvā kiṁ labhathā"ti pucchi. Ekekāya sataṁ sataṁ mahārāja, teneva satārahagāthā nāma jātāti. Athassa mahāsatto tvaṁ ācariya attanā gahetvā vicaraṇabhaṇḍassa agghaṁ na jānāsīti.

Sahassiyā imā gāthā, nayimā gāthā satārahā.
Cattāri tvaṁ sahassāni, khippaṁ gaṇhāhi brāhmaṇāti[1].

Cattāri sahassāni dāpetvā ekañca sukhayānakaṁ datvā mahatā sakkārasammāneneva taṁ uyyojetvā mātāpitaro vanditvā "ahaṁ brāhmaṇena ābhataṁ saddhammaratanaṁ pūjetvā tassa ca sakkārasammānaṁ katvā āgamissāmīti Porisādassa paṭiññaṁ datvā āgato, tattha yaṁ brāhmaṇassa kattabbaṁ paṭipajjitabbaṁ taṁ kataṁ, idāni Porisādassa santikaṁ gamissāmī"ti vatvā "tena hi tāta Sutasoma kiṁ nāmetaṁ kathesi, caturaṅginiyā senāya coraṁ gaṇhissāma, mā gaccha corassa santikan"ti yāciṁsu. Soḷasasahassā nāṭakitthiyo sesaparijanāpi "amhe anāthe katvā kuhiṁ gacchasi devā"ti parideviṁsu. "Punapi kira rājā corassa santikaṁ gamissatī"ti ekakolāhalaṁ ahosi.

Mahāsatto "paṭiññāya saccāpanaṁ nāma sādhūnaṁ sappurisānaṁ āciṇṇaṁ, sopi mamaṁ saddahitvā vissajjesi, tasmā gamissāmiyevā"ti mātāpitaro vanditvā sesajanaṁ anusāsetvā assumukhena nānappakāraṁ paridevantena itthāgārādinā janena anugato nagarā nikkhamma taṁ janaṁ nivattetuṁ magge daṇḍakena tiriyaṁ lekhaṁ katvā "imaṁ mama lekhaṁ mā

1. Khu 6. 137 piṭṭhe.

တာ သုတွာ မဟာသတ္တော “သဖလံ မေ အာဂမန”န္တိ တုဋ္ဌစိတ္တော “ဣမာ ဂါထာ နေဝ သာဝကဘာသိတာ၊ န ဣသိဘာသိတာ၊ န ကဝိဘာသိတာ၊ န ဒေဝဘာသိတာ၊ သဗ္ဗညုနာဝ ဘာသိတာ။ ကိံ နု ခေါ အဂ္ဃ”န္တိ စိန္တေန္တော “ဣမံ သကလမ္ပိ စက္ကဝါဠံ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ သတ္တရတနပုဏ္ဏံ ကတွာ ဒိန္နေပိ နေဝ အနုစ္ဆဝိကံ ကတံ နာမ ဟောတိ၊ အဟံ ခေါ ပနဿ တိယောဇနသတိကေ ကုရုရဋ္ဌေ သတ္တယောဇနိကေ ဣန္ဒပတ္ထနဂရေ ရဇ္ဇံ ဒါတုံ ပဟောမိ၊ ရဇ္ဇံ ကာတုံ ပနဿ ဘာဂျံ နတ္ထိ၊ တထာ ဟိဿ အင်္ဂလက္ခဏာနုသာရေန အပ္ပါနုဘာဝတာ ဒိဿတိ၊ တသ္မာ ဒိန္နမ္ပိ ရဇ္ဇံ န ဣမသ္မိံ တိဋ္ဌတီ”တိ စိန္တေတွာ “အာစရိယ တုမှေ အညေသံ ခတ္တိယာနံ ဣမာ ဂါထာယော ဒေသေတွာ ကိံ လဘထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဧကေကာယ သတံ သတံ မဟာရာဇ၊ တေနေဝ သတာရဟဂါထာ နာမ ဇာတာတိ။ အထဿ မဟာသတ္တော တွံ အာစရိယ အတ္တနာ ဂဟေတွာ ဝိစရဏဘဏ္ဍဿ အဂ္ဃံ န ဇာနာသီတိ။

သဟဿိယာ ဣမာ ဂါထာ၊ နယိမာ ဂါထာ သတာရဟာ။
စတ္တာရိ တွံ သဟဿာနိ၊ ခိပ္ပံ ဂဏှာဟိ ဗြာဟ္မဏာတိ[1]။

စတ္တာရိ သဟဿာနိ ဒါပေတွာ ဧကဉ္စ သုခယာနကံ ဒတွာ မဟတာ သက္ကာရသမ္မာနေနေဝ တံ ဥယျောဇေတွာ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတွာ “အဟံ ဗြာဟ္မဏေန အာဘတံ သဒ္ဓမ္မရတနံ ပူဇေတွာ တဿ စ သက္ကာရသမ္မာနံ ကတွာ အာဂမိဿာမီတိ ပေါရိသာဒဿ ပဋိညံ ဒတွာ အာဂတော၊ တတ္ထ ယံ ဗြာဟ္မဏဿ ကတ္တဗ္ဗံ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ တံ ကတံ၊ ဣဒါနိ ပေါရိသာဒဿ သန္တိကံ ဂမိဿာမီ”တိ ဝတွာ “တေန ဟိ တာတ သုတသောမ ကိံ နာမေတံ ကထေသိ၊ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ စောရံ ဂဏှိဿာမ၊ မာ ဂစ္ဆ စောရဿ သန္တိက”န္တိ ယာစိံသု။ သောဠသသဟဿာ နာဋကိတ္ထိယော သေသပရိဇနာပိ “အမှေ အနာထေ ကတွာ ကုဟိံ ဂစ္ဆသိ ဒေဝါ”တိ ပရိဒေဝိံသု။ “ပုနပိ ကိရ ရာဇာ စောရဿ သန္တိကံ ဂမိဿတီ”တိ ဧကကောလာဟလံ အဟောသိ။

မဟာသတ္တော “ပဋိညာယ သစ္စာပနံ နာမ သာဓူနံ သပ္ပုရိသာနံ အာစိဏ္ဏံ၊ သောပိ မမံ သဒ္ဒဟိတွာ ဝိဿဇ္ဇေသိ၊ တသ္မာ ဂမိဿာမိယေဝါ”တိ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတွာ သေသဇနံ အနုသာသေတွာ အဿုမုခေန နာနပ္ပကာရံ ပရိဒေဝန္တေန ဣတ္ထာဂါရာဒိနာ ဇနေန အနုဂတော နဂရာ နိက္ခမ္မ တံ ဇနံ နိဝတ္တေတုံ မဂ္ဂေ ဒဏ္ဍကေန တိရိယံ လေခံ ကတွာ “ဣမံ မမ လေခံ မာ

၁-ခု ၆-၁၃၇-ပိဋ္ဌေ။

atikkamiṁsū”ti vatvā agamāsi. Mahājano tejavato mahāsattassa āṇaṁ atikkamituṁ asakkonto mahāsaddena kanditvā roditvā nivatti. Bodhisatto āgatamaggeneva tassa santikaṁ agamāsi. Tena vuttaṁ **“apucchi maṁ Porisādo”**ti-ādi.

Tattha **kiṁ tvaṁ icchasi nisajjan**ti tvaṁ attano nagaraṁ gantuṁ mama hatthato nissajjanaṁ kiṁ icchasi, tvaṁ “mayā Takkasilādīsu ciraparicito saccavādī cā”ti vadasi, tasmā **yathāmati te kāhāmi**, yathāruci te karissāmi. **Yadi me tvaṁ punehisī**ti sace puna tvaṁ ekaṁseneva mama santikaṁ āgamissasi.

108. **Paṇhe āgamanaṁ mamā**ti pageva mama āgamanaṁ **tassa** Porisādassa **paṭissuṇitvā** pātova āgamissāmīti paṭissavaṁ katvā. **Rajjaṁ niyyātayiṁ tadā**ti tadā Porisādassa santikaṁ gantukāmo “idaṁ vo rajjaṁ paṭipajjathā”ti mātāpitūnaṁ tiyojanasatikaṁ rajjaṁ niyyātesiṁ.

109. Kasmā pana rajjaṁ niyyātayinti? **Anussaritvā sataṁ dhammanti**[1] yasmā pana paṭiññāya saccāpanaṁ nāma sataṁ sādhūnaṁ mahābodhisattānaṁ paveṇī kulavaṁso, tasmā taṁ saccapāramitādhammaṁ **pubbakaṁ** porāṇaṁ jinehi Buddhādīhi sevitaṁ anussaritvā saccaṁ anurakkhanto tassa **brāhmaṇassa dhanaṁ datvā** attano jīvitaṁ pariccajitvā **Porisādaṁ upāgamiṁ.**

110. **Natthi me saṁsayo tatthā**ti tasmiṁ Porisādassa santikaṁ gamane “ayaṁ maṁ kiṁ nu kho ghātessati, udāhu no”ti mayhaṁ saṁsayo natthi. “Caṇḍo sāhasiko mayā saddhiṁ ekasatakhattiye devatāya balikammakaraṇasajjo ekanteneva ghātessatī”ti jānanto eva kevalaṁ saccavācaṁ anurakkhanto attano jīvitaṁ pariccajitvā taṁ upāgamiṁ, yasmā cetadevaṁ, tasmā saccena me samo natthi, esā me paramatthabhāvappattā saccapāramīti.

Upāgate pana mahāsatte vikasitapuṇḍarīkapadumasassirikamassa mukhaṁ disvā “ayaṁ vigatamaraṇabhayo hutvā āgato, kissa nu kho esa ānubhāvo”ti cintento “tassa maññe dhammassa sutattā ayaṁ evaṁ

1. Saddhammanti (Sī)

အတိက္ကမိံသူ”တိ ဝတွာ အဂမာသိ။ မဟာဇနော တေဇဝတော မဟာသတ္တဿ အာဏံ အတိက္ကမိတုံ အသက္ကောန္တော မဟာသဒ္ဒေန ကန္ဒိတွာ ရောဒိတွာ နိဝတ္တိ။ ဗောဓိသတ္တော အာဂတမဂ္ဂေနေဝ တဿ သန္တိကံ အဂမာသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အပုစ္ဆိ မံ ပေါရိသာဒေါ**”တိအာဒိ။

တတ္ထ **ကိံ တွံ ဣစ္ဆသိ နိသဇ္ဇ**န္တိ တွံ အတ္တနော နဂရံ ဂန္တုံ မမ ဟတ္ထတော နိဿဇ္ဇနံ ကိံ ဣစ္ဆသိ၊ တွံ “မယာ တက္ကသိလာဒီသု စိရပရိစိတော သစ္စဝါဒီ စာ”တိ ဝဒသိ၊ တသ္မာ **ယထာမတိ တေ ကာဟာမိ၊** ယထာရုစိ တေ ကရိဿာမိ။ **ယဒိ မေ တွံ ပုနေဟိသီ**တိ သစေ ပုန တွံ ဧကံသေနေဝ မမ သန္တိကံ အာဂမိဿသိ။

၁၀၈။ **ပဉှေ အာဂမနံ မမာ**တိ ပဂေဝ မမ အာဂမနံ **တဿ** ပေါရိသာဒဿ **ပဋိဿုဏိတွာ** ပါတောဝ အာဂမိဿာမီတိ ပဋိဿဝံ ကတွာ။ **ရဇ္ဇံ နိယျာတယိံ တဒါ**တိ တဒါ ပေါရိသာဒဿ သန္တိကံ ဂန္တုကာမော “ဣဒံ ဝေါ ရဇ္ဇံ ပဋိပဇ္ဇထာ”တိ မာတာပိတူနံ တိယောဇနသတိကံ ရဇ္ဇံ နိယျာတေသိံ။

၁၀၉။ ကသ္မာ ပန ရဇ္ဇံ နိယျာတယိန္တိ? **အနုဿရိတွာ သတံ ဓမ္မန္တိ**[၁] ယသ္မာ ပန ပဋိညာယ သစ္စာပနံ နာမ သတံ သာဓူနံ မဟာဗောဓိသတ္တာနံ ပဝေဏီ ကုလဝံသော၊ တသ္မာ တံ သစ္စပါရမိတာဓမ္မံ **ပုဗ္ဗကံ** ပေါရာဏံ ဇိနေဟိ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ သေဝိတံ အနုဿရိတွာ သစ္စံ အနုရက္ခန္တော တဿ **ဗြာဟ္မဏဿ ဓနံ ဒတွာ** အတ္တနော ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇိတွာ **ပေါရိသာဒံ ဥပါဂမိံ**။

၁၁၀။ **နတ္ထိ မေ သံသယော တတ္ထာ**တိ တသ္မိံ ပေါရိသာဒဿ သန္တိကံ ဂမနေ “အယံ မံ ကိံ နု ခေါ ဃာတေဿတိ၊ ဥဒါဟု နော”တိ မယှံ သံသယော နတ္ထိ။ “စဏ္ဍော သာဟသိကော မယာ သဒ္ဓိံ ဧကသတခတ္တိယေ ဒေဝတာယ ဗလိကမ္မကရဏသဇ္ဇော ဧကန္တေနေဝ ဃာတေဿတီ”တိ ဇာနန္တော ဧဝ ကေဝလံ သစ္စဝါစံ အနုရက္ခန္တော အတ္တနော ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇိတွာ တံ ဥပါဂမိံ။ ယသ္မာ စေတဒေဝံ၊ တသ္မာ သစ္စေန မေ သမော နတ္ထိ၊ ဧသာ မေ ပရမတ္ထဘာဝပ္ပတ္တာ သစ္စပါရမီတိ။

ဥပါဂတေ ပန မဟာသတ္တေ ဝိကသိတပုဏ္ဍရီကပဒုမသဿိရိကမဿ မုခံ ဒိသွာ “အယံ ဝိဂတမရဏဘယော ဟုတွာ အာဂတော၊ ကိဿ နု ခေါ ဧသ အာနုဘာဝေါ”တိ စိန္တေန္တော “တဿ မညေ ဓမ္မဿ သုတတ္တာ အယံ ဧဝံ

၁-သဒ္ဓမ္မန္တိ (သီ)

tejavā nibbhayo ca jāto, ahampi taṁ sutvā tejavā nibbhayo ca bhavissāmī”ti sanniṭṭhānaṁ katvā Porisādo mahāsattaṁ āha “suṇoma satārahagāthāyo yāsaṁ savanatthaṁ tvaṁ attano nagaraṁ gato”ti.

Taṁ sutvā bodhisatto “ayaṁ Porisādo pāpadhammo, imaṁ thokaṁ niggahetvā lajjāpetvā kathessāmī”ti—

“Adhammikassa luddassa, niccaṁ lohitapāṇino.
Natthi saccaṁ kuto dhammo, kiṁ sutena karissasī”ti[1]—

vatvā puna tena suṭṭhutaraṁ sañjātasavanādarena—

“Sutvā dhammaṁ vijānanti, narā kalyāṇapāpakaṁ.
Api gāthā suṇitvāna, dhamme me ramate mano”ti[2]—

vutte “ayaṁ ativiya sañjātādaro sotukāmo, handassa kathessāmī”ti cintetvā “tena hi samma sādhukaṁ suṇohi manasikarohī”ti vatvā Nandabrāhmaṇena kathitaniyāmeneva gāthānaṁ sakkaccaṁ thutiṁ katvā chakāmāvacaradevaloke ekakolāhalaṁ katvā devatāsu sādhukāraṁ dadamānāsu mahāsatto Porisādassa—

“Sakideva mahārāja, sabbhi hoti samāgamo.
Sā naṁ saṅgati pāleti, nā’sabbhi bahusaṅgamo.

Sabbhireva samāsetha, sabbhi kubbetha santhavaṁ.
Sataṁ saddhamma’maññāya, seyyo hoti na pāpiyo.

Jīranti ve rājarathā sucittā,
Atho sarīrampi jaraṁ upeti.
Satañca dhammo na jaraṁ upeti,
Santo have sabbhi pavedayanti.

Nabhañca dūre pathavī ca dūre,
Pāraṁ samuddassa ta’dāhu dūre.
Tato have dūrataraṁ vadanti,
Satañca dhammo asatañca rājā”ti[3]—

1. Khu 6. 139 piṭṭhe. 2. Khu 6. 141 piṭṭhe. 3. Khu 6. 136, 140 piṭṭhādīsu.

တေဇဝါ နိဗ္ဘယော စ ဇာတော၊ အဟမ္ပိ တံ သုတွာ တေဇဝါ နိဗ္ဘယော စ ဘဝိဿာမီ”တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတွာ ပေါရိသာဒေါ မဟာသတ္တံ အာဟ “သုဏောမ သတာရဟဂါထာယော ယာသံ သဝနတ္ထံ တွံ အတ္တနော နဂရံ ဂတော”တိ။

တံ သုတွာ ဗောဓိသတ္တော “အယံ ပေါရိသာဒေါ ပါပဓမ္မော၊ ဣမံ ထောကံ နိဂ္ဂဟေတွာ လဇ္ဇာပေတွာ ကထေဿာမီ”တိ—

“အဓမ္မိကဿ လုဒ္ဒဿ၊ နိစ္စံ လောဟိတပါဏိနော။
နတ္ထိ သစ္စံ ကုတော ဓမ္မော၊ ကိံ သုတေန ကရိဿသီ”တိ[၁]—

ဝတွာ ပုန တေန သုဋ္ဌုတရံ သဉ္ဇာတသဝနာဒရေန—

“သုတွာ ဓမ္မံ ဝိဇာနန္တိ၊ နရာ ကလျာဏပါပကံ။
အပိ ဂါထာ သုဏိတွာန၊ ဓမ္မေ မေ ရမတေ မနော”တိ[၂]—

ဝုတ္တေ “အယံ အတိဝိယ သဉ္ဇာတာဒရော သောတုကာမော၊ ဟန္ဒဿ ကထေဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ “တေန ဟိ သမ္မ သာဓုကံ သုဏောဟိ မနသိကရောဟီ”တိ ဝတွာ နန္ဒဗြာဟ္မဏေန ကထိတနိယာမေနေဝ ဂါထာနံ သက္ကစ္စံ ထုတိံ ကတွာ ဆကာမာဝစရဒေဝလောကေ ဧကကောလာဟလံ ကတွာ ဒေဝတာသု သာဓုကာရံ ဒဒမာနာသု မဟာသတ္တော ပေါရိသာဒဿ—

“သကိဒေဝ မဟာရာဇ၊ သဗ္ဘိ ဟောတိ သမာဂမော။
သာ နံ သင်္ဂတိ ပါလေတိ၊ နာ’သဗ္ဘိ ဗဟုသင်္ဂမော။

သဗ္ဘိရေဝ သမာသေထ၊ သဗ္ဘိ ကုဗ္ဗေထ သန္ထဝံ။
သတံ သဒ္ဓမ္မ’မညာယ၊ သေယျော ဟောတိ န ပါပိယော။

ဇီရန္တိ ဝေ ရာဇရထာ သုစိတ္တာ၊
အထော သရီရမ္ပိ ဇရံ ဥပေတိ။
သတဉ္စ ဓမ္မော န ဇရံ ဥပေတိ၊
သန္တော ဟဝေ သဗ္ဘိ ပဝေဒယန္တိ။

နဘဉ္စ ဒူရေ ပထဝီ စ ဒူရေ၊
ပါရံ သမုဒ္ဒဿ တ’ဒါဟု ဒူရေ။
တတော ဟဝေ ဒူရတရံ ဝဒန္တိ၊
သတဉ္စ ဓမ္မော အသတဉ္စ ရာဇာ”တိ[၃]—

၁-ခု ၆-၁၃၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၆-၁၄၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၆-၁၃၆-၁၄၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

dhammaṁ kathesi. Tassa tena sukathitattā ceva attano ca puññānubhāvena gāthā suṇantasseva sakalasarīraṁ pañcavaṇṇāya pītiyā paripūri. So bodhisatte muducitto hutvā “samma Sutasoma dātabbayuttakaṁ hiraññādiṁ na passāmi, ekekāya gāthāya ekekaṁ varaṁ dassāmī”ti āha. Atha naṁ mahāsatto “tvaṁ attanopi hitāni ajānanto parassa kiṁ nāma varaṁ dassasī”ti apasādetvā puna tena “varaṁ gaṇhathā”ti yācito sabbapaṭhamaṁ “ahaṁ cirakālaṁ taṁ arogaṁ passeyyan”ti varaṁ yāci. So “ayaṁ idāni me vadhitvā maṁsaṁ khāditukāmassa mahānatthakarassa mayhameva jīvitamicchatī”ti tuṭṭhamānaso vañcetvā varassa gahitabhāvaṁ ajānanto adāsi. Mahāsatto hi upāyakusalatāya tassa ciraṁ jīvitukāmatāpadesena attano jīvitaṁ yāci. Atha “parosataṁ khattiyānaṁ jīvitaṁ dehī”ti dutiyaṁ varaṁ, tesaṁ sake raṭṭhe paṭipādanaṁ tatiyaṁ varaṁ, manussamaṁsakhādanato viramaṇaṁ catutthaṁ varaṁ yāci. So tīṇi varāni datvā catutthaṁ varaṁ adātukāmo “aññaṁ varaṁ gaṇhāhī”ti vatvāpi mahāsattena nippīḷiyamāno tampi adāsiyeva.

Atha bodhisatto Porisādaṁ nibbisevanaṁ katvā teneva rājāno mocāpetvā bhūmiyaṁ nipajjāpetvā dārakānaṁ kaṇṇato suttavaṭṭi viya saṇikaṁ rajjuyo nīharitvā Porisādena ekaṁ tacaṁ āharāpetvā pāsāṇena ghaṁsitvā saccakiriyaṁ katvā tesaṁ hatthatalāni makkhesi. Taṅkhaṇaṁ eva phāsukaṁ ahosi. Dvīhatīhaṁ tattheva vasitvā te aroge kāretvā tehi saddhiṁ abhijjanakasabhāvaṁ mittasanthavaṁ kāretvā tehi saddhiṁ taṁ Bārāṇasiṁ netvā rajje patiṭṭhāpetvā “appamattā hothā”ti te rājāno attano attano nagaraṁ pesetvā Indapatthanagarato āgatāya attano caturaṅginiyā senāya parivuto attano nagaraṁ gato tuṭṭhapamuditena nāgarajanena samparivāriyamāno antepuraṁ pavisitvā mātāpitaro vanditvā mahātalaṁ abhiruhi.

Atha mahāsatto cha dānasālāyo kāretvā devasikaṁ mahādānāni pavattento sīlāni paripūrento uposathaṁ upavasanto pāramiyo anubrūhesi. Tepi rājāno mahāsattassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā āyupariyosāne saggapuraṁ pūrayiṁsu. Tadā

ဓမ္မံ ကထေသိ။ တဿ တေန သုကထိတတ္တာ စေဝ အတ္တနော စ ပုညာနုဘာဝေန ဂါထာ သုဏန္တဿေဝ သကလသရီရံ ပဉ္စဝဏ္ဏာယ ပီတိယာ ပရိပူရိ။ သော ဗောဓိသတ္တေ မုဒုစိတ္တော ဟုတွာ “သမ္မ သုတသောမ ဒါတဗ္ဗယုတ္တကံ ဟိရညာဒိံ န ပဿာမိ၊ ဧကေကာယ ဂါထာယ ဧကေကံ ဝရံ ဒဿာမီ”တိ အာဟ။ အထ နံ မဟာသတ္တော “တွံ အတ္တနောပိ ဟိတာနိ အဇာနန္တော ပရဿ ကိံ နာမ ဝရံ ဒဿသီ”တိ အပသာဒေတွာ ပုန တေန “ဝရံ ဂဏှထာ”တိ ယာစိတော သဗ္ဗပဌမံ “အဟံ စိရကာလံ တံ အရောဂံ ပဿေယျ”န္တိ ဝရံ ယာစိ။ သော “အယံ ဣဒါနိ မေ ဝဓိတွာ မံသံ ခါဒိတုကာမဿ မဟာနတ္ထကရဿ မယှမေဝ ဇီဝိတမိစ္ဆတီ”တိ တုဋ္ဌမာနသော ဝဉ္စေတွာ ဝရဿ ဂဟိတဘာဝံ အဇာနန္တော အဒါသိ။ မဟာသတ္တော ဟိ ဥပါယကုသလတာယ တဿ စိရံ ဇီဝိတုကာမတာပဒေသေန အတ္တနော ဇီဝိတံ ယာစိ။ အထ “ပရောသတံ ခတ္တိယာနံ ဇီဝိတံ ဒေဟီ”တိ ဒုတိယံ ဝရံ၊ တေသံ သကေ ရဋ္ဌေ ပဋိပါဒနံ တတိယံ ဝရံ၊ မနုဿမံသခါဒနတော ဝိရမဏံ စတုတ္ထံ ဝရံ ယာစိ။ သော တီဏိ ဝရာနိ ဒတွာ စတုတ္ထံ ဝရံ အဒါတုကာမော “အညံ ဝရံ ဂဏှာဟီ”တိ ဝတွာပိ မဟာသတ္တေန နိပ္ပီဠိယမာနော တမ္ပိ အဒါသိယေဝ။

အထ ဗောဓိသတ္တော ပေါရိသာဒံ နိဗ္ဗိသေဝနံ ကတွာ တေနေဝ ရာဇာနော မောစာပေတွာ ဘူမိယံ နိပဇ္ဇာပေတွာ ဒါရကာနံ ကဏ္ဏတော သုတ္တဝဋ္ဋိ ဝိယ သဏိကံ ရဇ္ဇုယော နီဟရိတွာ ပေါရိသာဒေန ဧကံ တစံ အာဟရာပေတွာ ပါသာဏေန ဃံသိတွာ သစ္စကိရိယံ ကတွာ တေသံ ဟတ္ထတလာနိ မက္ခေသိ။ တင်္ခဏံ ဧဝ ဖာသုကံ အဟောသိ။ ဒွီဟတီဟံ တတ္ထေဝ ဝသိတွာ တေ အရောဂေ ကာရေတွာ တေဟိ သဒ္ဓိံ အဘိဇ္ဇနကသဘာဝံ မိတ္တသန္ထဝံ ကာရေတွာ တေဟိ သဒ္ဓိံ တံ ဗာရာဏသိံ နေတွာ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ “အပ္ပမတ္တာ ဟောထာ”တိ တေ ရာဇာနော အတ္တနော အတ္တနော နဂရံ ပေသေတွာ ဣန္ဒပတ္ထနဂရတော အာဂတာယ အတ္တနော စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ ပရိဝုတော အတ္တနော နဂရံ ဂတော တုဋ္ဌပမုဒိတေန နာဂရဇနေန သမ္ပရိဝါရိယမာနော အန္တေပုရံ ပဝိသိတွာ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတွာ မဟာတလံ အဘိရုဟိ။

အထ မဟာသတ္တော ဆ ဒါနသာလာယော ကာရေတွာ ဒေဝသိကံ မဟာဒါနာနိ ပဝတ္တေန္တော သီလာနိ ပရိပူရေန္တော ဥပေါသထံ ဥပဝသန္တော ပါရမိယော အနုဗြူဟေသိ။ တေပိ ရာဇာနော မဟာသတ္တဿ ဩဝါဒေ ဌတွာ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကတွာ အာယုပရိယောသာနေ သဂ္ဂပုရံ ပူရယိံသု။ တဒါ

Porisādo Aṅgulimālatthero ahosi, Kāḷahatthi-amacco Sāriputtatthero, Nandabrāhmaṇo Ānandatthero, rukkhadevatā Mahākassapatthero, rājāno Buddhaparisā, mātāpitaro mahārājakulāni, Sutasomamahārājā Lokanātho.

Tassa heṭṭhā vuttanayeneva sesapāramiyopi niddhāretabbā. Tathā **Alīnasattu-cariyāvaṇṇanāya**[1] viya mahāsattassa guṇānubhāvā vibhāvetabbāti.

Mahāsutasomacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Saccapāramī niṭṭhitā.

---

13. Suvaṇṇasāmacariyāvaṇṇanā

111. Terasame **Sāmo yadā vane āsin**ti Himavantasmiṁ Migasammatāya nāma nadiyā tīre mahati araññe Sāmo[2] nāma tāpasakumāro yadā ahosi. **Sakkena abhinimmito**ti Sakkassa Devānamindassa upadesasampattiyā jātattā Sakkena nibbattito janito. Tatrāyaṁ anupubbikathā—atīte Bārāṇasito avidūre nadiyā tīre eko nesādagāmo ahosi. Tattha jeṭṭhanesādassa putto jāto, tassa "Dukūlo"ti nāmamakaṁsu. Tassā eva nadiyā paratīrepi eko nesādagāmo ahosi. Tattha jeṭṭhanesādassa dhītā jātā, tassā "Pārikā"ti nāmamakaṁsu. Te ubhopi brahmalokato āgatā suddhasattā. Tesaṁ vayappattānaṁ anicchamānānaṁyeva āvāhavivāhaṁ kariṁsu. Te ubhopi kilesasamuddaṁ anotaritvā brahmāno viya ekato vasiṁsu. Na ca kiñci nesādakammaṁ karonti.

Atha Dukūlaṁ mātāpitaro "tāta tvaṁ nesādakammaṁ na karosi, neva gharāvāsaṁ icchasi, kiṁ nāma karissasī"ti āhaṁsu. So "tumhesu anujānantesu pabbajissāmī"ti āha. Tena hi pabbajāhīti. Dvepi janā Himavantaṁ pavisitvā yasmiṁ ṭhāne Migasammatā nāma nadī Himavantato otaritvā Gaṅgaṁ pattā, taṁ ṭhānaṁ gantvā Gaṅgaṁ pahāya Migasammatābhimukhā abhiruhiṁsu.

---

1. Cariyāpiṭaka-Ṭṭha 163 piṭṭhādīsu.
2. Suvaṇṇasāmo (Ka)

ပေါရိသာဒေါ အင်္ဂုလိမာလတ္ထေရော အဟောသိ၊ ကာဠဟတ္ထိအမစ္စော သာရိပုတ္တတ္ထေရော၊ နန္ဒဗြာဟ္မဏော အာနန္ဒတ္ထေရော၊ ရုက္ခဒေဝတာ မဟာကဿပတ္ထေရော၊ ရာဇာနော ဗုဒ္ဓပရိသာ၊ မာတာပိတရော မဟာရာဇကုလာနိ၊ သုတသောမမဟာရာဇာ လောကနာထော။

တဿ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ သေသပါရမိယောပိ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ **အလီနသတ္တုစရိယာဝဏ္ဏနာယ**[1] ဝိယ မဟာသတ္တဿ ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

မဟာသုတသောမစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

သစ္စပါရမီ နိဋ္ဌိတာ။

၁၃-သုဝဏ္ဏသာမစရိယာဝဏ္ဏနာ

၁၁၁။ တေရသမေ **သာမော ယဒါ ဝနေ အာသိ**န္တိ ဟိမဝန္တသ္မိံ မိဂသမ္မတာယ နာမ နဒိယာ တီရေ မဟတိ အရညေ သာမော[2] နာမ တာပသကုမာရော ယဒါ အဟောသိ။ **သက္ကေန အဘိနိမ္မိတော**တိ သက္ကဿ ဒေဝါနမိန္ဒဿ ဥပဒေသသမ္ပတ္တိယာ ဇာတတ္တာ သက္ကေန နိဗ္ဗတ္တိတော ဇနိတော။ တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—အတီတေ ဗာရာဏသိတော အဝိဒူရေ နဒိယာ တီရေ ဧကော နေသာဒဂါမော အဟောသိ။ တတ္ထ ဇေဋ္ဌနေသာဒဿ ပုတ္တော ဇာတော၊ တဿ "ဒုကူလော"တိ နာမမကံသု။ တဿာ ဧဝ နဒိယာ ပရတီရေပိ ဧကော နေသာဒဂါမော အဟောသိ။ တတ္ထ ဇေဋ္ဌနေသာဒဿ ဓီတာ ဇာတာ၊ တဿာ "ပါရိကာ"တိ နာမမကံသု။ တေ ဥဘောပိ ဗြဟ္မလောကတော အာဂတာ သုဒ္ဓသတ္တာ။ တေသံ ဝယပ္ပတ္တာနံ အနိစ္ဆမာနာနံယေဝ အာဝါဟဝိဝါဟံ ကရိံသု။ တေ ဥဘောပိ ကိလေသသမုဒ္ဒံ အနောတရိတွာ ဗြဟ္မာနော ဝိယ ဧကတော ဝသိံသု။ န စ ကိဉ္စိ နေသာဒကမ္မံ ကရောန္တိ။

အထ ဒုကူလံ မာတာပိတရော "တာတ တွံ နေသာဒကမ္မံ န ကရောသိ၊ နေဝ ဃရာဝါသံ ဣစ္ဆသိ၊ ကိံ နာမ ကရိဿသီ"တိ အာဟံသု။ သော "တုမှေသု အနုဇာနန္တေသု ပဗ္ဗဇိဿာမီ"တိ အာဟ။ တေန ဟိ ပဗ္ဗဇာဟီတိ။ ဒွေပိ ဇနာ ဟိမဝန္တံ ပဝိသိတွာ ယသ္မိံ ဌာနေ မိဂသမ္မတာ နာမ နဒီ ဟိမဝန္တတော ဩတရိတွာ ဂင်္ဂံ ပတ္တာ၊ တံ ဌာနံ ဂန္တွာ ဂင်္ဂံ ပဟာယ မိဂသမ္မတာဘိမုခါ အဘိရုဟိံသု။

၁-စရိယာပိဋက-ဋ္ဌ ၁၆၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-သုဝဏ္ဏသာမော (က)

Tadā Sakkassa bhavanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Sakko taṁ kāraṇaṁ ñatvā Vissakammunā tasmiṁ ṭhāne assamaṁ māpesi. Te tattha gantvā pabbajitvā Sakkadattiye assame kāmāvacaramettaṁ bhāvetvā paṭivasiṁsu. Sakkopi tesaṁ upaṭṭhānaṁ āgacchati.

So ekadivasaṁ "tesaṁ cakkhū parihāyissantī"ti ñatvā upasaṅkamitvā "bhante vo cakkhūnaṁ antarāyo paññāyati, paṭijagganakaṁ puttaṁ laddhuṁ vaṭṭati, jānāmi tumhākaṁ suddhacittataṁ, tasmā Pārikāya utunikāle nābhiṁ hatthena parāmaseyyātha, evaṁ vo putto jāyissati, so vo upaṭṭhahissatī"ti vatvā pakkāmi. Dukūlapaṇḍito taṁ kāraṇaṁ Pārikāya ācikkhitvā tassā utunikāle nābhiṁ parāmasi. Tadā bodhisatto devalokā cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi, sā dasamāsaccayena suvaṇṇavaṇṇaṁ puttaṁ vijāyi, tenevassa "Suvaṇṇasāmo"ti nāmaṁ kariṁsu. Taṁ aparabhāge vaḍḍhitvā soḷasavassuddesikampi mātāpitaro rakkhantā assame nisīdāpetvā sayameva vanamūlaphalāphalatthāya gacchanti.

Athekadivasaṁ vane phalāphalaṁ ādāya nivattitvā assamapadato avidūre meghe uṭṭhite rukkhamūlaṁ pavisitvā vammikamatthake ṭhitānaṁ sarīrato sedagandhamissake udake tasmiṁ vammikabile ṭhitassa āsivisassa nāsāpuṭaṁ paviṭṭhe āsiviso kujjhitvā nāsāvātena pahari. Dve andhā hutvā paridevamānā viraviṁsu. Atha mahāsatto "mama mātāpitaro aticirāyanti, kā nu kho tesaṁ pavattī"ti paṭimaggaṁ gantvā saddamakāsi. Te tassa saddaṁ sañjānitvā paṭisaddaṁ katvā puttasinehena "tāta Sāma idha paripantho atthi, mā āgamī"ti vatvā saddānusārena sayameva samāgamiṁsu. So "kena vo kāraṇena cakkhūni vinaṭṭhānī"ti pucchitvā "tāta mayaṁ na jānāma, deve vassante rukkhamūle vammikamatthake ṭhitā, atha na passāmā"ti vuttamatte eva aññāsi "tattha āsivisena bhavitabbaṁ, tena kuddhena nāsāvāto vissaṭṭho bhavissatī"ti.

Atha "mā cintayittha, ahaṁ vo paṭijaggissāmī"ti mātāpitaro assamaṁ netvā tesaṁ rattiṭṭhānadivāṭṭhānādisañcaraṇaṭṭhāne rajjuke bandhi. Tato paṭṭhāya te assame ṭhapetvā vanamūlaphalāphalāni āharati, pātova vasanaṭṭhānaṁ sammajjati, pānīyaṁ āharati, paribhojanīyaṁ upaṭṭhāpeti,

တဒါ သက္ကဿ ဘဝနံ ဥဏှာကာရံ ဒဿေသိ။ သက္ကော တံ ကာရဏံ ဉတွာ ဝိဿကမ္မုနာ တသ္မိံ ဌာနေ အဿမံ မာပေသိ။ တေ တတ္ထ ဂန္တွာ ပဗ္ဗဇိတွာ သက္ကဒတ္တိယေ အဿမေ ကာမာဝစရမေတ္တံ ဘာဝေတွာ ပဋိဝသိံသု။ သက္ကောပိ တေသံ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂစ္ဆတိ။

သော ဧကဒိဝသံ “တေသံ စက္ခူ ပရိဟာယိဿန္တီ”တိ ဉတွာ ဥပသင်္ကမိတွာ “ဘန္တေ ဝေါ စက္ခူနံ အန္တရာယော ပညာယတိ၊ ပဋိဇဂ္ဂနကံ ပုတ္တံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဇာနာမိ တုမှာကံ သုဒ္ဓစိတ္တတံ၊ တသ္မာ ပါရိကာယ ဥတုနိကာလေ နာဘိံ ဟတ္ထေန ပရာမသေယျာထ၊ ဧဝံ ဝေါ ပုတ္တော ဇာယိဿတိ၊ သော ဝေါ ဥပဋ္ဌဟိဿတီ”တိ ဝတွာ ပက္ကာမိ။ ဒုကူလပဏ္ဍိတော တံ ကာရဏံ ပါရိကာယ အာစိက္ခိတွာ တဿာ ဥတုနိကာလေ နာဘိံ ပရာမသိ။ တဒါ ဗောဓိသတ္တော ဒေဝလောကာ စဝိတွာ တဿာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ သာ ဒသမာသစ္စယေန သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ၊ တေနေဝဿ “သုဝဏ္ဏသာမော”တိ နာမံ ကရိံသု။ တံ အပရဘာဂေ ဝဍ္ဎိတွာ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကမ္ပိ မာတာပိတရော ရက္ခန္တာ အဿမေ နိသီဒါပေတွာ သယမေဝ ဝနမူလဖလာဖလတ္ထာယ ဂစ္ဆန္တိ။

အထေကဒိဝသံ ဝနေ ဖလာဖလံ အာဒါယ နိဝတ္တိတွာ အဿမပဒတော အဝိဒူရေ မေဃေ ဥဋ္ဌိတေ ရုက္ခမူလံ ပဝိသိတွာ ဝမ္မိကမတ္ထကေ ဌိတာနံ သရီရတော သေဒဂန္ဓမိဿကေ ဥဒကေ တသ္မိံ ဝမ္မိကဗိလေ ဌိတဿ အာသိဝိသဿ နာသာပုဋံ ပဝိဋ္ဌေ အာသိဝိသော ကုဇ္ဈိတွာ နာသာဝါတေန ပဟရိ။ ဒွေ အန္ဓာ ဟုတွာ ပရိဒေဝမာနာ ဝိရဝိံသု။ အထ မဟာသတ္တော “မမ မာတာပိတရော အတိစိရာယန္တိ၊ ကာ နု ခေါ တေသံ ပဝတ္တီ”တိ ပဋိမဂ္ဂံ ဂန္တွာ သဒ္ဒမကာသိ။ တေ တဿ သဒ္ဒံ သဉ္ဇာနိတွာ ပဋိသဒ္ဒံ ကတွာ ပုတ္တသိနေဟေန “တာတ သာမ ဣဓ ပရိပန္ထော အတ္ထိ၊ မာ အာဂမီ”တိ ဝတွာ သဒ္ဒါနုသာရေန သယမေဝ သမာဂမိံသု။ သော ‘‘ကေန ဝေါ ကာရဏေန စက္ခူနိ ဝိနဋ္ဌာနီ”တိ ပုစ္ဆိတွာ “တာတ မယံ န ဇာနာမ၊ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ရုက္ခမူလေ ဝမ္မိကမတ္ထကေ ဌိတာ၊ အထ န ပဿာမာ”တိ ဝုတ္တမတ္တေ ဧဝ အညာသိ “တတ္ထ အာသိဝိသေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ တေန ကုဒ္ဓေန နာသာဝါတော ဝိဿဋ္ဌော ဘဝိဿတီ”တိ။

အထ “မာ စိန္တယိတ္ထ၊ အဟံ ဝေါ ပဋိဇဂ္ဂိဿာမီ”တိ မာတာပိတရော အဿမံ နေတွာ တေသံ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနာဒိသဉ္စရဏဋ္ဌာနေ ရဇ္ဇုကေ ဗန္ဓိ။ တတော ပဋ္ဌာယ တေ အဿမေ ဌပေတွာ ဝနမူလဖလာဖလာနိ အာဟရတိ၊ ပါတောဝ ဝသနဋ္ဌာနံ သမ္မဇ္ဇတိ၊ ပါနီယံ အာဟရတိ၊ ပရိဘောဇနီယံ ဥပဋ္ဌာပေတိ၊

dantakaṭṭhamukhodakāni datvā madhuraphalāphalaṁ deti. Tehi mukhe vikkhālite sayaṁ paribhuñjitvā mātāpitaro vanditvā tesaṁ avidūreyeva acchati “kiṁ nu kho ime āṇāpentī”ti. Visesena ca mettaṁ bahulamakāsi, tenassa sattā appaṭikkūlā ahesuṁ. Yathā cassa sattā, evaṁ sattānaṁ so bodhisatto appaṭikkūlo. Evaṁ so divase divase phalāphalatthāya araññaṁ gacchantopi āgacchantopi migagaṇaparivuto eva ahosi. Sīhabyagghādivipakkhasattāpi tena saddhiṁ ativiya vissatthā, mettānubhāvena panassa vasanaṭṭhāne aññamaññaṁ tiracchānagatā muducittataṁ paṭilabhiṁsu. Iti so sabbattha mettānubhāvena abhīrū anutrāsī brahmā viya avero vihāsi. Tena vuttaṁ **“pavane sīhabyaggheca, mettāyamupanāmayin**”ti-ādi.

Tattha **mettāyamupanāmayin**ti **ma**-kāro padasandhikaro, mettābhāvanāya kurūrakammante sīhabyagghepi phari, pageva sesasatteti adhippāyo. Atha vā mettā ayati pavattati etenāti mettāyo, mettābhāvanā. Taṁ mettāyaṁ upanāmayiṁ sattesu anodhiso upanesiṁ. “Sīhabyagghehī”tipi pāṭho, tassattho—na kevalamahameva, atha kho pavane sīhabyagghehi yasmiṁ mahāvane tadā ahaṁ viharāmi, tattha sīhabyagghehi saddhiṁ ahaṁ sattesu mettaṁ upanāmesiṁ. Sīhabyagghāpi hi tadā mamānubhāvena sattesu mettacittataṁ paṭilabhiṁsu, pageva itare sattāti dasseti.

112. **Pasadamigavarāhehī**ti pasadamigehi ceva vanasūkarehi ca. **Parivāretvā**ti etehi attānaṁ parivāritaṁ katvā tasmiṁ araññe **vasiṁ.**

113. Idāni tadā attano mettābhāvanāya laddhaṁ ānisaṁsaṁ matthakappattiñcassa dassetuṁ **“na maṁ koci uttasatī**”ti osānagāthamāha. Tassattho—sasabiḷārādiko bhīrukajātikopi **koci** satto **maṁ na uttasati** na ubbijjeti. Ahampi **kassaci** sīhabyagghāditiracchānato yakkhādi-amanussato luddalohitapāṇimanussatoti kutocipi **na bhāyāmi.** Kasmā? Yasmā **mettābalenupatthaddho** cirakālaṁ bhāvitāya mettāpāramitāyānubhāvena upatthambhito tasmiṁ **pavane** mahā-araññe **tadā ramāmi** abhiramāmīti. Sesaṁ suviññeyyameva.

ဒန္တကဋ္ဌမုခေါဒကာနိ ဒတွာ မဓုရဖလာဖလံ ဒေတိ။ တေဟိ မုခေ ဝိက္ခာလိတေ သယံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတွာ တေသံ အဝိဒူရေယေဝ အစ္ဆတိ “ကိံ နု ခေါ ဣမေ အာဏာပေန္တီ”တိ။ ဝိသေသေန စ မေတ္တံ ဗဟုလမကာသိ၊ တေနဿ သတ္တာ အပ္ပဋိက္ကူလာ အဟေသုံ။ ယထာ စဿ သတ္တာ၊ ဧဝံ သတ္တာနံ သော ဗောဓိသတ္တော အပ္ပဋိက္ကူလော။ ဧဝံ သော ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဖလာဖလတ္ထာယ အရညံ ဂစ္ဆန္တောပိ အာဂစ္ဆန္တောပိ မိဂဂဏပရိဝုတော ဧဝ အဟောသိ။ သီဟဗျဂ္ဃာဒိဝိပက္ခသတ္တာပိ တေန သဒ္ဓိံ အတိဝိယ ဝိဿတ္ထာ၊ မေတ္တာနုဘာဝေန ပနဿ ဝသနဋ္ဌာနေ အညမညံ တိရစ္ဆာနဂတာ မုဒုစိတ္တတံ ပဋိလဘိံသု။ ဣတိ သော သဗ္ဗတ္ထ မေတ္တာနုဘာဝေန အဘီရူ အနုတြာသီ ဗြဟ္မာ ဝိယ အဝေရော ဝိဟာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **“ပဝနေ သီဟဗျဂ္ဃေ စ၊ မေတ္တာယမုပနာမယိ**”န္တိအာဒိ။

တတ္ထ **မေတ္တာယမုပနာမယိ**န္တိ **မ**-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော၊ မေတ္တာဘာဝနာယ ကုရူရကမ္မန္တေ သီဟဗျဂ္ဃေပိ ဖရိ၊ ပဂေဝ သေသသတ္တေတိ အဓိပ္ပါယော။ အထ ဝါ မေတ္တာ အယတိ ပဝတ္တတိ ဧတေနာတိ မေတ္တာယော၊ မေတ္တာဘာဝနာ။ တံ မေတ္တာယံ ဥပနာမယိံ သတ္တေသု အနောဓိသော ဥပနေသိံ။ “သီဟဗျဂ္ဃေဟီ”တိပိ ပါဌော၊ တဿတ္ထော—န ကေဝလမဟမေဝ၊ အထ ခေါ ပဝနေ သီဟဗျဂ္ဃေဟိ ယသ္မိံ မဟာဝနေ တဒါ အဟံ ဝိဟရာမိ၊ တတ္ထ သီဟဗျဂ္ဃေဟိ သဒ္ဓိံ အဟံ သတ္တေသု မေတ္တံ ဥပနာမေသိံ။ သီဟဗျဂ္ဃာပိ ဟိ တဒါ မမာနုဘာဝေန သတ္တေသု မေတ္တစိတ္တတံ ပဋိလဘိံသု၊ ပဂေဝ ဣတရေ သတ္တာတိ ဒဿေတိ။

၁၁၂။ **ပသဒမိဂဝရာဟေဟီ**တိ ပသဒမိဂေဟိ စေဝ ဝနသူကရေဟိ စ။ **ပရိဝါရေတွာ**တိ ဧတေဟိ အတ္တာနံ ပရိဝါရိတံ ကတွာ တသ္မိံ အရညေ **ဝသိံ**။

၁၁၃။ ဣဒါနိ တဒါ အတ္တနော မေတ္တာဘာဝနာယ လဒ္ဓံ အာနိသံသံ မတ္ထကပ္ပတ္တိဉ္စဿ ဒဿေတုံ **“န မံ ကောစိ ဥတ္တသတီ**”တိ ဩသာနဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—သသဗိဠာရာဒိကော ဘီရုကဇာတိကောပိ **ကောစိ သတ္တော မံ န ဥတ္တသတိ** န ဥဗ္ဗိဇ္ဇေတိ။ အဟမ္ပိ **ကဿစိ** သီဟဗျဂ္ဃာဒိတိရစ္ဆာနတော ယက္ခာဒိအမနုဿတော လုဒ္ဒလောဟိတပါဏိမနုဿတောတိ ကုတောစိပိ **န ဘာယာမိ။** ကသ္မာ? ယသ္မာ **မေတ္တာဗလေနုပတ္ထဒ္ဓော** စိရကာလံ ဘာဝိတာယ မေတ္တာပါရမိတာယာနုဘာဝေန ဥပတ္ထမ္ဘိတော တသ္မိံ **ပဝနေ** မဟာအရညေ **တဒါ ရမာမိ** အဘိရမာမီတိ။ သေသံ သုဝိညေယျမေဝ။

Evaṁ pana mahāsatto sabbasatte mettāyanto mātāpitaro ca sādhukaṁ paṭijagganto ekadivasaṁ araññato madhuraphalāphalaṁ āharitvā assame ṭhapetvā mātāpitaro vanditvā “pānīyaṁ ādāya āgamissāmī”ti migagaṇaparivuto dve mige ekato katvā tesaṁ piṭṭhiyaṁ pānīyaghaṭaṁ ṭhapetvā hatthena gahetvā nadītitthaṁ agamāsi. Tasmiṁ samaye Bārāṇasiyaṁ Pīḷiyakkho nāma rājā rajjaṁ kāresi. So migamaṁsalobhena mātaraṁ rajjaṁ paṭicchāpetvā sannaddhapañcāvudho Himavantaṁ pavisitvā mige vadhitvā maṁsaṁ khāditvā caranto Migasammataṁ nadiṁ patvā anupubbena sāmassa pānīyagahaṇatitthaṁ patto migapadavalañjaṁ disvā gacchanto[1] taṁ tathā gacchantaṁ disvā “mayā ettakaṁ kālaṁ evaṁ vicaranto manusso na diṭṭhapubbo, devo nu kho esa nāgo nu kho, sacāhaṁ upasaṅkamitvā pucchissāmi, sahasā pakkameyyāti yannūnāhaṁ etaṁ vijjhitvā dubbalaṁ katvā puccheyyan”ti cintetvā mahāsattaṁ[2] nhatvā vākacīraṁ nivāsetvā ajinacammaṁ ekaṁsaṁ karitvā pānīyaghaṭaṁ pūretvā ukkhipitvā vāmaṁsakūṭe ṭhapanakāle “idāni taṁ vijjhituṁ samayo”ti visapītena[3] sarena dakkhiṇapasse vijjhi. Saro vāmapassena nikkhami. Tassa viddhabhāvaṁ ñatvā migagaṇo bhīto palāyi.

Sāmapaṇḍito pana viddhopi pānīyaghaṭaṁ yathā vā tathā vā anavasumbhetvā[4] satiṁ paccupaṭṭhāpetvā saṇikaṁ otāretvā vālukaṁ byūhitvā ṭhapetvā disaṁ vavatthapetvā mātāpitūnaṁ vasanaṭṭhānadisābhāgena sīsaṁ katvā nipajjitvā mukhena lohitaṁ chaḍḍetvā “mama koci verī nāma natthi, mamapi katthaci veraṁ nāma natthī”ti vatvā imaṁ gāthamāha—

“Ko nu maṁ usunā vijjhi, pamattaṁ udahārakaṁ.
Khattiyo brāhmaṇo vesso, ko maṁ viddhā nilīyatī”ti[5].

Taṁ sutvā rājā “ayaṁ mayā vijjhitvā pathaviyaṁ pātitopi neva maṁ akkosati na paribhāsati, mama hadayamaṁsaṁ sambāhanto viya piyavacanena samudācarati, gamissāmissa santikan”ti cintetvā upasaṅkamitvā attānaṁ attanā ca viddhabhāvaṁ āvikatvā “ko vā tvaṁ kassa vā putto”ti mahāsattaṁ pucchi.

1. Āgacchanto (Ka) 2. Mahāsattassa (Ka) 3. Visalittena (Ka)
4. Amuñcitvā (Sī) 5. Khu 6. 174 piṭṭhe.

ဧဝံ ပန မဟာသတ္တော သဗ္ဗသတ္တေ မေတ္တာယန္တော မာတာပိတရော စ သာဓုကံ ပဋိဇဂ္ဂန္တော ဧကဒိဝသံ အရညတော မဓုရဖလာဖလံ အာဟရိတွာ အဿမေ ဌပေတွာ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတွာ “ပါနီယံ အာဒါယ အာဂမိဿာမီ”တိ မိဂဂဏပရိဝုတော ဒွေ မိဂေ ဧကတော ကတွာ တေသံ ပိဋ္ဌိယံ ပါနီယဃဋံ ဌပေတွာ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ နဒီတိတ္ထံ အဂမာသိ။ တသ္မိံ သမယေ ဗာရာဏသိယံ ပီဠိယက္ခော နာမ ရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ သော မိဂမံသလောဘေန မာတရံ ရဇ္ဇံ ပဋိစ္ဆာပေတွာ သန္နဒ္ဓပဉ္စာဝုဓော ဟိမဝန္တံ ပဝိသိတွာ မိဂေ ဝဓိတွာ မံသံ ခါဒိတွာ စရန္တော မိဂသမ္မတံ နဒိံ ပတွာ အနုပုဗ္ဗေန သာမဿ ပါနီယဂဟဏတိတ္ထံ ပတ္တော မိဂပဒဝလဉ္ဇံ ဒိသွာ ဂစ္ဆန္တော[၁] တံ တထာ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ “မယာ ဧတ္တကံ ကာလံ ဧဝံ ဝိစရန္တော မနုဿော န ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော၊ ဒေဝေါ နု ခေါ ဧသ နာဂေါ နု ခေါ၊ သစာဟံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိဿာမိ၊ သဟသာ ပက္ကမေယျာတိ ယန္နူနာဟံ ဧတံ ဝိဇ္ဈိတွာ ဒုဗ္ဗလံ ကတွာ ပုစ္ဆေယျ”န္တိ စိန္တေတွာ မဟာသတ္တံ[၂] နှတွာ ဝါကစီရံ နိဝါသေတွာ အဇိနစမ္မံ ဧကံသံ ကရိတွာ ပါနီယဃဋံ ပူရေတွာ ဥက္ခိပိတွာ ဝါမံသကူဋေ ဌပနကာလေ “ဣဒါနိ တံ ဝိဇ္ဈိတုံ သမယော”တိ ဝိသပီတေန[၃] သရေန ဒက္ခိဏပဿေ ဝိဇ္ဈိ။ သရော ဝါမပဿေန နိက္ခမိ။ တဿ ဝိဒ္ဓဘာဝံ ဉတွာ မိဂဂဏော ဘီတော ပလာယိ။

သာမပဏ္ဍိတော ပန ဝိဒ္ဓေါပိ ပါနီယဃဋံ ယထာ ဝါ တထာ ဝါ အနဝသုမ္ဘေတွာ[၄] သတိံ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတွာ သဏိကံ ဩတာရေတွာ ဝါလုကံ ဗျူဟိတွာ ဌပေတွာ ဒိသံ ဝဝတ္ထပေတွာ မာတာပိတူနံ ဝသနဋ္ဌာနဒိသာဘာဂေန သီသံ ကတွာ နိပဇ္ဇိတွာ မုခေန လောဟိတံ ဆဍ္ဍေတွာ “မမ ကောစိ ဝေရီ နာမ နတ္ထိ၊ မမပိ ကတ္ထစိ ဝေရံ နာမ နတ္ထီ”တိ ဝတွာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ကော နု မံ ဥသုနာ ဝိဇ္ဈိ၊ ပမတ္တံ ဥဒဟာရကံ။
ခတ္တိယော ဗြာဟ္မဏော ဝေဿော၊ ကော မံ ဝိဒ္ဓါ နိလီယတီ”တိ[၅]။

တံ သုတွာ ရာဇာ “အယံ မယာ ဝိဇ္ဈိတွာ ပထဝိယံ ပါတိတောပိ နေဝ မံ အက္ကောသတိ န ပရိဘာသတိ၊ မမ ဟဒယမံသံ သမ္ဘာဟန္တော ဝိယ ပိယဝစနေန သမုဒါစရတိ၊ ဂမိဿာမိဿ သန္တိက”န္တိ စိန္တေတွာ ဥပသင်္ကမိတွာ အတ္တာနံ အတ္တနာ စ ဝိဒ္ဓဘာဝံ အာဝိကတွာ “ကော ဝါ တွံ ကဿ ဝါ ပုတ္တော”တိ မဟာသတ္တံ ပုစ္ဆိ။

၁-အာဂစ္ဆန္တော (က) ၂-မဟာသတ္တဿ (က) ၃-ဝိသလိတ္တေန (က)
၄-အမုဉ္စိတွာ (သီ) ၅-ခု ၆-၁၇၄-ပိဋ္ဌေ။

So “Sāmo nāmāhaṁ Dukūlapaṇḍitassa nāma nesāda-isino putto, kissa pana maṁ vijjhī”ti āha. So paṭhamaṁ “migasaññāyā”ti musāvādaṁ vatvā “ahaṁ imaṁ niraparādhaṁ akāraṇena vijjhin”ti anusocitvā yathābhūtaṁ āvikatvā tassa mātāpitūnaṁ vasanaṭṭhānaṁ pucchitvā tattha gantvā tesaṁ attānaṁ āvikatvā tehi katapaṭisanthāro “Sāmo mayā viddho”ti vatvā te paridevante sokasamāpanne “yaṁ Sāmena kattabbaṁ paricārikakammaṁ, taṁ katvā ahaṁ vo upaṭṭhahissāmī”ti samassāsetvā Sāmassa santikaṁ ānesi. Te tattha gantvā nānappakāraṁ paridevitvā tassa ure hatthaṁ ṭhapetvā “puttassa me sarīre usumā vattateva, visavegena visaññitaṁ āpanno bhavissatīti nibbisabhāvatthāya saccakiriyaṁ karissāmā”ti cintetvā—

“Yaṁ kiñci’tthi kataṁ puññaṁ, mayhañceva pitucca te.
Sabbena tena kusalena, visaṁ Sāmassa haññatū”ti[1]—

mātarā,

“Yaṁ kiñci’tthi kataṁ puññaṁ, mayhañceva mātucca te.
Sabbena tena kusalena, visaṁ Sāmassa haññatū”ti[1]—

pitarā,

“Pabbatyā’haṁ Gandhamādane, cirarattanivāsinī.
Na me piyataro koci, añño Sāmena vijjati.
Etena saccavajjena, visaṁ Sāmassa haññatū”ti[1]—

devatāya ca saccakiriyāya katāya mahāsatto khippaṁ vuṭṭhāsi. Padumapattapalāse udakabindu viya vinivaṭṭetvā ābādho vigato. Viddhaṭṭhānaṁ arogaṁ pākatikameva ahosi. Mātāpitūnaṁ cakkhūni uppajjiṁsu. Iti mahāsattassa arogatā, mātāpitūnañca cakkhupaṭilābho, aruṇuggamanaṁ, tesaṁ catunnampi assameyeva avaṭṭhānanti[2] sabbaṁ ekakkhaṇeyeva ahosi.

Atha mahāsatto raññā saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā “dhammaṁ cara mahārājā”ti-ādinā[3] dhammaṁ desetvā uttarimpi ovaditvā pañca sīlāni

1. Khu 6. 182 piṭṭhe. 2. Avatthānanti (Sī) 3. Khu 6. 183 piṭṭhādīsu.

သော “သာမော နာမာဟံ ဒုကူလပဏ္ဍိတဿ နာမ နေသာဒဣသိနော ပုတ္တော၊ ကိဿ ပန မံ ဝိဇ္ဈီ”တိ အာဟ။ သော ပဌမံ “မိဂသညာယာ”တိ မုသာဝါဒံ ဝတွာ “အဟံ ဣမံ နိရပရာဓံ အကာရဏေန ဝိဇ္ဈိ”န္တိ အနုသောစိတွာ ယထာဘူတံ အာဝိကတွာ တဿ မာတာပိတူနံ ဝသနဋ္ဌာနံ ပုစ္ဆိတွာ တတ္ထ ဂန္တွာ တေသံ အတ္တာနံ အာဝိကတွာ တေဟိ ကတပဋိသန္ထာရော “သာမော မယာ ဝိဒ္ဓေါ”တိ ဝတွာ တေ ပရိဒေဝန္တေ သောကသမာပန္နေ “ယံ သာမေန ကတ္တဗ္ဗံ ပရိစာရိကကမ္မံ၊ တံ ကတွာ အဟံ ဝေါ ဥပဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ သမဿာသေတွာ သာမဿ သန္တိကံ အာနေသိ။ တေ တတ္ထ ဂန္တွာ နာနပ္ပကာရံ ပရိဒေဝိတွာ တဿ ဥရေ ဟတ္ထံ ဌပေတွာ “ပုတ္တဿ မေ သရီရေ ဥသုမာ ဝတ္တတေဝ၊ ဝိသဝေဂေန ဝိသညိတံ အာပန္နော ဘဝိဿတီတိ နိဗ္ဗိသဘာဝတ္ထာယ သစ္စကိရိယံ ကရိဿာမာ”တိ စိန္တေတွာ—

“ယံ ကိဉ္စိ’တ္ထိ ကတံ ပုညံ၊ မယှဉ္စေဝ ပိတုစ္စ တေ။
သဗ္ဗေန တေန ကုသလေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတူ”တိ[၁]—

မာတရာ,

“ယံ ကိဉ္စိ’တ္ထိ ကတံ ပုညံ၊ မယှဉ္စေဝ မာတုစ္စ တေ။
သဗ္ဗေန တေန ကုသလေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတူ”တိ[၁]—

ပိတရာ,

“ပဗ္ဗတျာ’ဟံ ဂန္ဓမာဒနေ၊ စိရရတ္တနိဝါသိနီ။
န မေ ပိယတရော ကောစိ၊ အညော သာမေန ဝိဇ္ဇတိ။
ဧတေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဝိသံ သာမဿ ဟညတူ”တိ[၁]—

ဒေဝတာယ စ သစ္စကိရိယာယ ကတာယ မဟာသတ္တော ခိပ္ပံ ဝုဋ္ဌာသိ။ ပဒုမပတ္တပလာသေ ဥဒကဗိန္ဒု ဝိယ ဝိနိဝဋ္ဋေတွာ အာဗာဓော ဝိဂတော။ ဝိဒ္ဓဋ္ဌာနံ အရောဂံ ပါကတိကမေဝ အဟောသိ။ မာတာပိတူနံ စက္ခူနိ ဥပ္ပဇ္ဇိံသု။ ဣတိ မဟာသတ္တဿ အရောဂတာ, မာတာပိတူနဉ္စ စက္ခုပဋိလာဘော, အရုဏုဂ္ဂမနံ, တေသံ စတုန္နမ္ပိ အဿမေယေဝ အဝဋ္ဌာနန္တိ[၂] သဗ္ဗံ ဧကက္ခဏေယေဝ အဟောသိ။

အထ မဟာသတ္တော ရညာ သဒ္ဓိံ ပဋိသန္ထာရံ ကတွာ “ဓမ္မံ စရ မဟာရာဇာ”တိအာဒိနာ[၃] ဓမ္မံ ဒေသေတွာ ဥတ္တရိမ္ပိ ဩဝဒိတွာ ပဉ္စ သီလာနိ

၁-ခု ၆-၁၈၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဝတ္ထာနန္တိ (သီ) ၃-ခု ၆-၁၈၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

adāsi. So tassa ovādaṁ sirasā paṭiggahetvā vanditvā Bārāṇasiṁ gantvā dānādīni puññāni katvā saggaparāyano ahosi. Bodhisattopi saddhiṁ mātāpitūhi abhiññāsamāpattiyo nibbattetvā āyupariyosāne brahmalokūpago ahosi. Tadā rājā Ānandatthero ahosi, devadhītā Uppalavaṇṇā, Sakko Anuruddho, pitā Mahākassapatthero, mātā Bhaddakāpilānī, Sāmapaṇḍito Lokanātho.

Tassa heṭṭhā vuttanayeneva sesapāramiyo niddhāretabbā. Tathā visapītena sallena dakkhiṇapassena pavisitvā vāmapassato vinivijjhanavasena viddhopi kiñci kāyavikāraṁ akatvā udakaghaṭassa bhūmiyaṁ nikkhipanaṁ, vadhake aññātepi ñāte viya cittavikārābhāvo, piyavacanena samudācāro, mātāpitu-upaṭṭhānapuññato mayhaṁ parihānīti anusocanamattaṁ, aroge jāte rañño kāruññaṁ mettañca upaṭṭhāpetvā dhammadesanā, ovādadānanti evamādayo guṇānubhāvā vibhāvetabbāti.

Suvaṇṇasāmacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

14. Ekarājacariyāvaṇṇanā

114. Cuddasame **Ekarājāti vissuto**ti Ekarājāti iminā anvatthanāmena[1] Jambudīpatale pākaṭo.

Mahāsatto hi tadā Bārāṇasirañño putto hutvā nibbatti, vayappatto sabbasippanipphattiṁ patto hutvā pitu accayena rajjaṁ kārento kusala sīlācārasaddhā sutādi anaññasādhāraṇaguṇavisesayogena pāramiparibhāvanena ca Jambudīpatale adutiyattā padhānabhāvena ca “Ekarājā”ti pakāsanāmo ahosi. **Paramaṁ sīlaṁ adhiṭṭhāyā**ti suparisuddhakāyikavācasikasaṁvarasaṅkhātañceva suparisuddhamanosamācārasaṅkhātañca paramaṁ uttamaṁ dasakusalakammapathasīlaṁ samādānavasena ca avītikkamanavasena ca adhiṭṭhahitvā anuṭṭhahitvā. **Pasāsāmi mahāmahin**ti tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe mahatiṁ mahiṁ anusāsāmi rajjaṁ kāremi.

1. Attano nāmena (Ka)

အဒါသိ။ သော တဿ ဩဝါဒံ သိရသာ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ဝန္ဒိတွာ ဗာရာဏသိံ ဂန္တွာ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကတွာ သဂ္ဂပရာယနော အဟောသိ။ ဗောဓိသတ္တောပိ သဒ္ဓိံ မာတာပိတူဟိ အဘိညာသမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ အာယုပရိယော-သာနေ ဗြဟ္မလောကူပဂေါ အဟောသိ။ တဒါ ရာဇာ အာနန္ဒတ္ထေရော အဟောသိ၊ ဒေဝဓီတာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ၊ သက္ကော အနုရုဒ္ဓေါ၊ ပိတာ မဟာ-ကဿပတ္ထေရော၊ မာတာ ဘဒ္ဒကာပိလာနီ၊ သာမပဏ္ဍိတော လောကနာထော။

တဿ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ သေသပါရမိယော နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာ။ တထာ ဝိသပီတေန သလ္လေန ဒက္ခိဏပဿေန ပဝိသိတွာ ဝါမပဿတော ဝိနိဝိဇ္ဈန-ဝသေန ဝိဒ္ဓေါပိ ကိဉ္စိ ကာယဝိကာရံ အကတွာ ဥဒကဃဋဿ ဘူမိယံ နိက္ခိပနံ၊ ဝဓကေ အညာတေပိ ဉာတေ ဝိယ စိတ္တဝိကာရာဘာဝေါ၊ ပိယ-ဝစနေန သမုဒါစာရော၊ မာတာပိတုဥပဋ္ဌာနပုညတော မယှံ ပရိဟာနီတိ အနုသောစနမတ္တံ၊ အရောဂေ ဇာတေ ရညော ကာရုညံ မေတ္တဉ္စ ဥပဋ္ဌာပေတွာ ဓမ္မဒေသနာ၊ ဩဝါဒဒါနန္တိ ဧဝမာဒယော ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

သုဝဏ္ဏသာမစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၄-ဧကရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ

၁၁၄။ စုဒ္ဒသမေ **ဧကရာဇာတိ ဝိဿုတော**တိ ဧကရာဇာတိ ဣမိနာ အန္ဝတ္ထ-နာမေန[၁] ဇမ္ဗုဒီပတလေ ပါကဋော။

မဟာသတ္တော ဟိ တဒါ ဗာရာဏသိရညော ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ ဝယပ္ပတ္တော သဗ္ဗသိပ္ပနိပ္ဖတ္တိံ ပတ္တော ဟုတွာ ပိတု အစ္စယေန ရဇ္ဇံ ကာရေန္တော ကုသလ သီလာစာရသဒ္ဓါသုတာဒိ အနညသာဓာရဏဂုဏဝိသေသယောဂေန ပါရမိပရိဘာဝနေန စ ဇမ္ဗုဒီပတလေ အဒုတိယတ္တာ ပဓာနဘာဝေန စ “ဧက-ရာဇာ”တိ ပကာသနာမော အဟောသိ။ **ပရမံ သီလံ အဓိဋ္ဌာယာ**တိ သုပရိ-သုဒ္ဓကာယိကဝါစသိကသံဝရသင်္ခါတဉ္စေဝ သုပရိသုဒ္ဓမနောသမာစာရသင်္ခါတဉ္စ ပရမံ ဥတ္တမံ ဒသကုသလကမ္မပထသီလံ သမာဒါနဝသေန စ အဝီတိက္ကမန-ဝသေန စ အဓိဋ္ဌဟိတွာ အနုဋ္ဌဟိတွာ။ **ပသာသာမိ မဟာမဟိ**န္တိ တိယောဇန-သတိကေ ကာသိရဋ္ဌေ မဟတိံ မဟိံ အနုသာသာမိ ရဇ္ဇံ ကာရေမိ။

၁-အတ္တနော နာမေန(က)

115. **Dasakusalakammapathe**ti pāṇātipātāveramaṇi yāva sammādiṭṭhīti etasmiṁ dasavidhe kusalakammapathe, ete vā anavasesato samādāya vattāmi. **Catūhi saṅgahavatthūhī**ti dānaṁ piyavacanaṁ atthacariyā samānattatāti imehi catūhi saṅgahavatthūhi saṅgaṇhanakāraṇehi yadā ekarājāti vissuto homi, tadā yathārahaṁ **mahājanaṁ saṅgaṇhāmī**ti sambandho.

116. **Evan**ti dasakusalakammapathasīlaparipūraṇaṁ catūhi saṅgahavatthūhi mahājana[1]saṅgaṇhananti yathāvuttena iminā ākārena **appamattassa. Idhaloke parattha cā**ti imasmiṁ loke yaṁ appamajjanaṁ, tattha diṭṭhadhammike atthe paraloke yaṁ appamajjanaṁ tattha samparāyike atthe appamattassa me satoti attho. **Dabbaseno**ti evaṁnāmako Kosalarājā. **Upagantvā**ti caturaṅginiṁ senaṁ sannayhitvā abbhuyyānavasena mama rajjaṁ upagantvā. **Acchindanto puraṁ mamā**ti mama Bārāṇasinagaraṁ balakkārena gaṇhanto.

Tatrāyaṁ anupubbikathā—mahāsatto hi tadā nagarassa catūsu dvāresu catasso majjhe ekaṁ nivesanadvāre ekanti cha dānasālāyo kāretvā kapaṇaddhikādīnaṁ dānaṁ deti, sīlaṁ rakkhati, uposathakammaṁ karoti, khantimettānuddayasampanno aṅke nisinnaṁ puttaṁ paritosayamāno viya sabbasatte paritosayamāno dhammena rajjaṁ kāreti. Tasseko amacco antepuraṁ padussitvā aparabhāge pākaṭova jāto. Amaccā rañño ārocesuṁ. Rājā parigganhanto taṁ attanā paccakkhato ñatvā taṁ amaccaṁ pakkosāpetvā “andhabāla ayuttaṁ te kataṁ, na tvaṁ mama vijite vasituṁ arahasi, attano dhanañca puttadārañca gahetvā aññattha yāhī”ti raṭṭhā pabbājesi.

So Kosalajanapadaṁ gantvā Dabbasenaṁ nāma Kosalarājānaṁ upaṭṭhahanto anukkamena tassa vissāsiko hutvā ekadivasaṁ taṁ rājānaṁ āha “deva Bārāṇasirajjaṁ nimmakkhikamadhupaṭalasadisaṁ, atimuduko rājā, sukheneva taṁ rajjaṁ gaṇhituṁ sakkosī”ti[2]. Dabbaseno Bārāṇasirañño mahānubhāvatāya tassa vacanaṁ asaddahanto manusse

1. Mahājanaṁ (Sī) 2. Sakkāti (Sī)

၁၁၅။ **ဒသကုသလကမ္မပထေ**တိ ပါဏာတိပါတာဝေရမဏိ ယာဝ သမ္မာဒိဋ္ဌီတိ ဧတသ္မိံ ဒသဝိဓေ ကုသလကမ္မပထေ၊ ဧတေ ဝါ အနဝသေသတော သမာဒါယ ဝတ္တာမိ။ **စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟီ**တိ ဒါနံ ပိယဝစနံ အတ္ထစရိယာ သမာနတ္တတာတိ ဣမေဟိ စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ သင်္ဂဏှနကာရဏေဟိ ယဒါ ဧကရာဇာတိ ဝိဿုတော ဟောမိ၊ တဒါ ယထာရဟံ **မဟာဇနံ သင်္ဂဏှာမီ**တိ သမ္ဗန္ဓော။

၁၁၆။ **ဧဝန္တိ** ဒသကုသလကမ္မပထသီလပရိပူရဏံ စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ မဟာဇန[1]သင်္ဂဏှနန္တိ ယထာဝုတ္တေန ဣမိနာ အာကာရေန **အပ္ပမတ္တဿ။ ဣဓလောကေ ပရတ္ထ စာ**တိ ဣမသ္မိံ လောကေ ယံ အပ္ပမဇ္ဇနံ၊ တတ္ထ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကေ အတ္ထေ ပရလောကေ ယံ အပ္ပမဇ္ဇနံ တတ္ထ သမ္ပရာယိကေ အတ္ထေ အပ္ပမတ္တဿ မေ သတောတိ အတ္ထော။ **ဒဗ္ဗသေနော**တိ ဧဝံနာမကော ကောသလရာဇာ။ **ဥပဂန္တွာ**တိ စတုရင်္ဂိနိံ သေနံ သန္နယှိတွာ အဗ္ဘုယျာနဝသေန မမ ရဇ္ဇံ ဥပဂန္တွာ။ **အစ္ဆိန္ဒန္တော ပုရံ မမာ**တိ မမ ဗာရာဏသိနဂရံ ဗလက္ကာရေန ဂဏှန္တော။

တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ— မဟာသတ္တော ဟိ တဒါ နဂရဿ စတူသု ဒွါရေသု စတဿော မဇ္ဈေ ဧကံ နိဝေသနဒွါရေ ဧကန္တိ ဆ ဒါနသာလာယော ကာရေတွာ ကပဏဒ္ဓိကာဒီနံ ဒါနံ ဒေတိ၊ သီလံ ရက္ခတိ၊ ဥပေါသထကမ္မံ ကရောတိ၊ ခန္တိမေတ္တာနုဒ္ဒယသမ္ပန္နော အင်္ကေ နိသိန္နံ ပုတ္တံ ပရိတောသယမာနော ဝိယ သဗ္ဗသတ္တေ ပရိတောသယမာနော ဓမ္မေန ရဇ္ဇံ ကာရေတိ။ တဿေကော အမစ္စော အန္တေပုရံ ပဒုဿိတွာ အပရဘာဂေ ပါကဋောဝ ဇာတော။ အမစ္စာ ရညော အာရောစေသုံ။ ရာဇာ ပရိဂ္ဂဏှန္တော တံ အတ္တနာ ပစ္စက္ခတော ဉတွာ တံ အမစ္စံ ပက္ကောသာပေတွာ “အန္ဓဗာလ အယုတ္တံ တေ ကတံ၊ န တွံ မမ ဝိဇိတေ ဝသိတုံ အရဟသိ၊ အတ္တနော ဓနဉ္စ ပုတ္တဒါရဉ္စ ဂဟေတွာ အညတ္ထ ယာဟီ”တိ ရဋ္ဌာ ပဗ္ဗာဇေသိ။

သော ကောသလဇနပဒံ ဂန္တွာ ဒဗ္ဗသေနံ နာမ ကောသလရာဇာနံ ဥပဋ္ဌဟန္တော အနုက္ကမေန တဿ ဝိဿာသိကော ဟုတွာ ဧကဒိဝသံ တံ ရာဇာနံ အာဟ “ဒေဝ ဗာရာဏသိရဇ္ဇံ နိမ္မက္ခိကမဓုပဋလသဒိသံ၊ အတိမုဒုကော ရာဇာ၊ သုခေနေဝ တံ ရဇ္ဇံ ဂဏှိတုံ သက္ကောသီ”တိ[2]။ ဒဗ္ဗသေနော ဗာရာဏသိရညော မဟာနုဘာဝတာယ တဿ ဝစနံ အသဒ္ဒဟန္တော မနုဿေ

၁-မဟာဇနံ (သီ) ၂-သက္ကာတိ (သီ)

pesetvā Kāsiraṭṭhe gāmaghātādīni kāretvā tesaṁ corānaṁ bodhisattena dhanaṁ datvā vissajjitabhāvaṁ sutvā “ativiya dhammiko rājā”ti ñatvā “Bārāṇasirajjaṁ gaṇhissāmī”ti balavāhanaṁ ādāya niyyāsi. Atha Bārāṇasirañño mahāyodhā “Kosalarājā āgacchatī”ti sutvā “amhākaṁ rajjasīmaṁ anokkamantameva naṁ pothetvā gaṇhāmā”ti attano rañño vadiṁsu.

Bodhisatto “tātā maṁ nissāya aññesaṁ kilamanakiccaṁ natthi, rajjatthikā rajjaṁ gaṇhantu, mā gamitthā”ti nivāresi. Kosalarājā janapadamajjhaṁ pāvisi. Mahāyodhā punapi rañño tatheva vadiṁsu. Rājā purimanayeneva nivāresi. Dabbaseno bahinagare ṭhatvā “rajjaṁ vā detu yuddhaṁ vā”ti Ekarājassa sāsanaṁ pesesi. Ekarājā “natthi mayā yuddhaṁ rajjaṁ gaṇhātū”ti paṭisāsanaṁ pesesi. Punapi mahāyodhā “deva na mayaṁ Kosalarañño nagaraṁ pavisituṁ dema, bahinagareyeva naṁ pothetvā gaṇhāmā”ti āhaṁsu. Rājā purimanayeneva nivāretvā nagaradvārāni avāpurāpetvā mahātale pallaṅkamajjhe nisīdi. Dabbaseno mahantena balavāhanena nagaraṁ pavisitvā ekampi paṭisattuṁ apassanto sabbarajjaṁ hatthagataṁ katvā rājanivesanaṁ gantvā mahātalaṁ āruyha niraparādhaṁ bodhisattaṁ gaṇhāpetvā āvāṭe nikhaṇāpesi. Tena vuttaṁ—

“Dabbaseno upagantvā, acchindanto puraṁ mama.

117. Rājūpajīve nigame, sabalaṭṭhe saraṭṭhake.
Sabbaṁ hatthagataṁ katvā, kāsuyā nikhaṇī maman”ti.

Tattha **rājūpajīve**ti amaccapārisajjabrāhmaṇagahapati-ādike rājānaṁ upanissāya jīvante. **Nigame**ti negame. **Sabalaṭṭhe**ti senāpariyāpannatāya bale tiṭṭhantīti balaṭṭhā, hatthārohādayo, balaṭṭhehi sahāti sabalaṭṭhe. **Saraṭṭhake**ti sajanapade, rājūpajīve nigame ca aññañca **sabbaṁ hatthagataṁ katvā. Kāsuyā nikhaṇī maman**ti sabalavāhanaṁ sakalaṁ mama rajjaṁ gahetvā mampi galappamāṇe āvāṭe nikhaṇāpesi. **Jātakepi**—

ပေသေတွာ ကာသိရဋ္ဌေ ဂါမဃာတာဒီနိ ကာရေတွာ တေသံ စောရာနံ ဗောဓိသတ္တေန ဓနံ ဒတွာ ဝိဿဇ္ဇိတဘာဝံ သုတွာ “အတိဝိယ ဓမ္မိကော ရာဇာ”တိ ဉတွာ “ဗာရာဏသိရဇ္ဇံ ဂဏှိဿာမီ”တိ ဗလဝါဟနံ အာဒါယ နိယျာသိ။ အထ ဗာရာဏသိရညော မဟာယောဓာ “ကောသလရာဇာ အာဂစ္ဆတီ”တိ သုတွာ “အမှာကံ ရဇ္ဇသီမံ အနောက္ကမန္တမေဝ နံ ပေါထေတွာ ဂဏှာမာ”တိ အတ္တနော ရညော ဝဒိံသု။

ဗောဓိသတ္တော “တာတာ မံ နိဿာယ အညေသံ ကိလမနကိစ္စံ နတ္ထိ၊ ရဇ္ဇတ္ထိကာ ရဇ္ဇံ ဂဏှန္တု၊ မာ ဂမိတ္ထာ”တိ နိဝါရေသိ။ ကောသလရာဇာ ဇနပဒမဇ္ဈံ ပါဝိသိ။ မဟာယောဓာ ပုနပိ ရညော တထေဝ ဝဒိံသု။ ရာဇာ ပုရိမနယေနေဝ နိဝါရေသိ။ ဒဗ္ဗသေနော ဗဟိနဂရေ ဌတွာ “ရဇ္ဇံ ဝါ ဒေတု ယုဒ္ဓံ ဝါ”တိ ဧကရာဇဿ သာသနံ ပေသေသိ။ ဧကရာဇာ “နတ္ထိ မယာ ယုဒ္ဓံ ရဇ္ဇံ ဂဏှာတူ”တိ ပဋိသာသနံ ပေသေသိ။ ပုနပိ မဟာယောဓာ “ဒေဝ န မယံ ကောသလရညော နဂရံ ပဝိသိတုံ ဒေမ၊ ဗဟိနဂရေယေဝ နံ ပေါထေတွာ ဂဏှာမာ”တိ အာဟံသု။ ရာဇာ ပုရိမနယေနေဝ နိဝါရေတွာ နဂရဒွါရာနိ အဝါပုရာပေတွာ မဟာတလေ ပလ္လင်္ကမဇ္ဈေ နိသီဒိ။ ဒဗ္ဗသေနော မဟန္တေန ဗလဝါဟနေန နဂရံ ပဝိသိတွာ ဧကမ္ပိ ပဋိသတ္တုံ အပဿန္တော သဗ္ဗရဇ္ဇံ ဟတ္ထဂတံ ကတွာ ရာဇနိဝေသနံ ဂန္တွာ မဟာတလံ အာရုယှ နိရပရာဓံ ဗောဓိသတ္တံ ဂဏှာပေတွာ အာဝါဋေ နိခဏာပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

“ဒဗ္ဗသေနော ဥပဂန္တွာ၊ အစ္ဆိန္ဒန္တော ပုရံ မမ။

၁၁၇။ ရာဇူပဇီဝေ နိဂမေ၊ သဗလဋ္ဌေ သရဋ္ဌကေ။
သဗ္ဗံ ဟတ္ထဂတံ ကတွာ၊ ကာသုယာ နိခဏီ မမ”န္တိ။

တတ္ထ **ရာဇူပဇီဝေ**တိ အမစ္စပါရိသဇ္ဇဗြာဟ္မဏဂဟပတိအာဒိကေ ရာဇာနံ ဥပနိဿာယ ဇီဝန္တေ။ **နိဂမေ**တိ နေဂမေ။ **သဗလဋ္ဌေ**တိ သေနာပရိယာပန္နတာယ ဗလေ တိဋ္ဌန္တီတိ ဗလဋ္ဌာ၊ ဟတ္ထာရောဟာဒယော၊ ဗလဋ္ဌေဟိ သဟာတိ သဗလဋ္ဌေ။ **သရဋ္ဌကေ**တိ သဇနပဒေ၊ ရာဇူပဇီဝေ နိဂမေ စ အညဉ္စ **သဗ္ဗံ ဟတ္ထဂတံ ကတွာ။ ကာသုယာ နိခဏီ မမန္တိ** သဗလဝါဟနံ သကလံ မမ ရဇ္ဇံ ဂဟေတွာ မမ္ပိ ဂလပ္ပမာဏေ အာဝါဋေ နိခဏာပေသိ။ **ဇာတကေပိ**—

"Anuttare kāmaguṇe samiddhe,
Bhutvāna pubbe vasi Ekarājā.
So dāni dugge narakamhi khitto,
Nappajjahe vaṇṇabalaṁ purāṇan"ti[1]—

āvāṭe khittabhāvo āgato. **Jātakaṭṭhakathāyaṁ**[2] pana "sikkāya pakkhipāpetvā uttarummāre heṭṭhāsīsakaṁ olambesī"ti vuttaṁ.

Mahāsatto corarājānaṁ ārabbha mettaṁ bhāvetvā kasiṇaparikammaṁ katvā jhānābhiññāyo nibbattetvā kāsuto uggantvā ākāse pallaṅkena nisīdi. Tena vuttaṁ—

118. "Amaccamaṇḍalaṁ rajjaṁ, phītaṁ antepuraṁ mama.
Acchinditvāna gahitaṁ, piyaputtaṁva passahan"ti.

Tattha **amaccamaṇḍalan**ti tasmiṁ tasmiṁ rājakicce raññā amā saha vattantīti amaccā, saddhiṁ vā tesaṁ maṇḍalaṁ samūhaṁ. **Phītan**ti balavāhanena nagarajanapadādīhi samiddhaṁ **rajjaṁ.** Itthāgāradāsidāsaparijanehi ceva vatthābharaṇādi-upabhogūpakaraṇehi ca samiddhaṁ **mama antepurañca** acchinditvā gahitakaṁ gaṇhantaṁ amittarājānaṁ yāya[3] attano **piyaputtaṁva passiṁ ahaṁ**, tāya evaṁbhūtāya mettāya me samo sakalaloke natthi, tasmā evaṁbhūtā esā me mettāpāramī paramatthapāramibhāvaṁ pattāti adhippāyo.

Evaṁ pana mahāsatte taṁ corarājānaṁ ārabbha mettaṁ pharitvā ākāse pallaṅkena nisinne tassa sarīre dāho uppajji. So "dayhāmi ḍayhāmī"ti bhūmiyaṁ aparāparaṁ parivattati. "Kimetan"ti vutte mahārāja tumhe niraparādhaṁ dhammikarājānaṁ āvāṭe nikhaṇāpayitthāti. "Tena hi vegena gantvā taṁ uddharathā"ti āha. Purisā gantvā taṁ rājānaṁ ākāse pallaṅkena nisinnaṁ disvā āgantvā Dabbasenassa ārocesuṁ. So vegena gantvā vanditvā khamāpetvā "tumhākaṁ rajjaṁ tumheva kāretha, ahaṁ vo core paṭibāhessāmī"ti vatvā tassa duṭṭhāmaccassa rājāṇaṁ kāretvā pakkāmi. Bodhisattopi rajjaṁ amaccānaṁ niyyātetvā isipabbajjaṁ pabbajitvā mahājanaṁ sīlādiguṇesu patiṭṭhāpetvā āyupariyosāne

---

1. Khu 5. 94 piṭṭhe. 2. Jātaka-Ṭṭha 3. 12 piṭṭhe. 3. Nissāya (Sī, Ka)

"အနုတ္တရေ ကာမဂုဏေ သမိဒ္ဓေ၊
ဘုတွာန ပုဗ္ဗေ ဝသိ ဧကရာဇာ။
သော ဒါနိ ဒုဂ္ဂေ နရကမှိ ခိတ္တော၊
နပ္ပဇ္ဇဟေ ဝဏ္ဏဗလံ ပုရာဏ"န္တိ[၁]—

အာဝါဋေ ခိတ္တဘာဝေါ အာဂတော။ **ဇာတကဋ္ဌကထာယံ**[၂] ပန "သိက္ကာယ ပက္ခိပါပေတွာ ဥတ္တရုမ္မာရေ ဟေဋ္ဌာသီသကံ ဩလမ္ဗေသီ"တိ ဝုတ္တံ။

မဟာသတ္တော စောရရာဇာနံ အာရဗ္ဘ မေတ္တံ ဘာဝေတွာ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ ဈာနာဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ ကာသုတော ဥဂ္ဂန္တွာ အာကာသေ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၁၈။ "အမစ္စမဏ္ဍလံ ရဇ္ဇံ၊ ဖီတံ အန္တေပုရံ မမ။
အစ္ဆိန္ဒိတွာန ဂဟိတံ၊ ပိယပုတ္တံဝ ပဿဟ"န္တိ။

တတ္ထ **အမစ္စမဏ္ဍလ**န္တိ တသ္မိံ တသ္မိံ ရာဇကိစ္စေ ရညာ အမာ သဟ ဝတ္တန္တီတိ အမစ္စာ၊ သဒ္ဓိံ ဝါ တေသံ မဏ္ဍလံ သမူဟံ။ **ဖီတ**န္တိ ဗလဝါဟနေန နဂရဇနပဒါဒီဟိ သမိဒ္ဓံ **ရဇ္ဇံ။** ဣတ္ထာဂါရဒါသိဒါသပရိဇနေဟိ စေဝ ဝတ္ထာဘရဏာဒိဥပဘောဂူပကရဏေဟိ စ သမိဒ္ဓံ **မမ အန္တေပုရဉ္စ** အစ္ဆိန္ဒိတွာ ဂဟိတကံ ဂဏှန္တံ အမိတ္တရာဇာနံ ယာယ[၃] အတ္တနော **ပိယပုတ္တံဝ ပဿိံ အဟံ၊** တာယ ဧဝံဘူတာယ မေတ္တာယ မေ သမော သကလလောကေ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဧဝံဘူတာ ဧသာ မေ မေတ္တာပါရမီ ပရမတ္ထပါရမိဘာဝံ ပတ္တာတိ အဓိပ္ပါယော။

ဧဝံ ပန မဟာသတ္တေ တံ စောရရာဇာနံ အာရဗ္ဘ မေတ္တံ ဖရိတွာ အာကာသေ ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နေ တဿ သရီရေ ဒါဟော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော "ဍယှာမိ ဍယှာမီ"တိ ဘူမိယံ အပရာပရံ ပရိဝတ္တတိ။ "ကိမေတ"န္တိ ဝုတ္တေ မဟာရာဇ တုမှေ နိရပရာဓံ ဓမ္မိကရာဇာနံ အာဝါဋေ နိခဏာပယိတ္ထာတိ။ "တေန ဟိ ဝေဂေန ဂန္တွာ တံ ဥဒ္ဓရထာ"တိ အာဟ။ ပုရိသာ ဂန္တွာ တံ ရာဇာနံ အာကာသေ ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နံ ဒိသွာ အာဂန္တွာ ဒဗ္ဗသေနဿ အာရောစေသုံ။ သော ဝေဂေန ဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ ခမာပေတွာ "တုမှာကံ ရဇ္ဇံ တုမှေဝ ကာရေထ၊ အဟံ ဝေါ စောရေ ပဋိဗာဟေဿာမီ"တိ ဝတွာ တဿ ဒုဋ္ဌာမစ္စဿ ရာဇာဏံ ကာရေတွာ ပက္ကာမိ။ ဗောဓိသတ္တောပိ ရဇ္ဇံ အမစ္စာနံ နိယျာတေတွာ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ မဟာဇနံ သီလာဒိဂုဏေသု ပတိဋ္ဌာပေတွာ အာယုပရိယောသာနေ

၁-ခု ၅-၉၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဇာတက-ဋ္ဌ ၃-၁၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-နိဿာယ (သီ၊ က)

brahmalokaparāyano ahosi. Tadā Dabbaseno Ānandatthero ahosi, Ekarājā Lokanātho.

Tassa divase divase chasu dānasālāsu chasatasahassavissajjanena paccatthikarañño sakalarajjapariccāgena ca dānapāramī, niccasīla-uposathakammavasena pabbajitassa anavasesasīlasaṁvaravasena ca sīlapāramī, pabbajjāvasena jhānādhigamavasena ca nekkhammapāramī, sattānaṁ hitāhitavicāraṇavasena dānasīlādisaṁvidahanavasena ca paññāpāramī, dānādipuññasambhārassa abbhussahanavasena kāmavitakkādivinodanavasena ca vīriyapāramī, duṭṭhāmaccassa Dabbasenarañño ca aparādhasahanavasena khantipāramī, yathāpaṭiññaṁ dānādinā avisaṁvādanavasena ca saccapāramī, dānādīnaṁ acalasamādānādhiṭṭhānavasena adhiṭṭhānapāramī, paccatthikepi ekantena hitūpasaṁhāravasena mettājhānanibbattanena ca mettāpāramī, duṭṭhāmaccena dabbasenena ca katāparādhe hitesīhi attano amaccādīhi nibbattite upakāre ca ajjhupekkhaṇena rajjasukhappattakāle paccatthikaraññā narake khittakāle samānacittatāya ca upekkhāpāramī veditabbā. Vuttañhetaṁ—

“Panujja dukkhena sukhaṁ janinda,
Sukhena vā dukkha’masayhasāhi.
Ubhayattha santo abhinibbutattā,
Sukhe ca dukkhe ca bhavanti tulyā”ti[1].

Yasmā panettha mettāpāramī atisayavatī, tasmā tadatthadīpanatthaṁ sā eva Pāḷi āruḷhā. Tathā idha mahāsattassa sabbasattesu orasaputte viya samānukampatādayo guṇavisesā niddhāretabbāti.

Ekarājacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Mettāpāramī niṭṭhitā.

1. Khu 5. 94 piṭṭhe.

ဗြဟ္မလောကပရာယဏော အဟောသိ။ တဒါ ဒဗ္ဗသေနော အာနန္ဒတ္ထေရော အဟောသိ၊ ဧကရာဇာ လောကနာထော။

တဿ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဆသု ဒါနသာလာသု ဆသတသဟဿဝိဿဇ္ဇနေန ပစ္စတ္ထိကရညော သကလရဇ္ဇပရိစ္စာဂေန စ ဒါနပါရမီ၊ နိစ္စသီလဥပေါသထကမ္မဝသေန ပဗ္ဗဇိတဿ အနဝသေသသီလသံဝရဝသေန စ သီလပါရမီ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာဝသေန ဈာနာဓိဂမဝသေန စ နေက္ခမ္မပါရမီ၊ သတ္တာနံ ဟိတာဟိတဝိစာရဏဝသေန ဒါနသီလာဒိသံဝိဒဟနဝသေန စ ပညာပါရမီ၊ ဒါနာဒိပုညသမ္ဘာရဿ အဗ္ဘုဿဟနဝသေန ကာမဝိတက္ကာဒိဝိနောဒနဝသေန စ ဝီရိယပါရမီ၊ ဒုဋ္ဌာမစ္စဿ ဒဗ္ဗသေနရညော စ အပရာဓသဟနဝသေန ခန္တိပါရမီ၊ ယထာပဋိညံ ဒါနာဒိနာ အဝိသံဝါဒနဝသေန စ သစ္စပါရမီ၊ ဒါနာဒီနံ အစလသမာဒါနာဓိဋ္ဌာနဝသေန အဓိဋ္ဌာနပါရမီ၊ ပစ္စတ္ထိကေပိ ဧကန္တေန ဟိတူပသံဟာရဝသေန မေတ္တာဈာနနိဗ္ဗတ္တနေန စ မေတ္တာပါရမီ၊ ဒုဋ္ဌာမစ္စေန ဒဗ္ဗသေနေန စ ကတာပရာဓေ ဟိတေသီဟိ အတ္တနော အမစ္စာဒီဟိ နိဗ္ဗတ္တိတေ ဥပကာရေ စ အဇ္ဈုပေက္ခဏေန ရဇ္ဇသုခပ္ပတ္တကာလေ ပစ္စတ္ထိကရညာ နရကေ ခိတ္တကာလေ သမာနစိတ္တတာယ စ ဥပေက္ခာပါရမီ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

“ပနုဇ္ဇ ဒုက္ခေန သုခံ ဇနိန္ဒ၊
သုခေန ဝါ ဒုက္ခ’မသယှသာဟိ။
ဥဘယတ္ထ သန္တော အဘိနိဗ္ဗုတတ္တာ၊
သုခေ စ ဒုက္ခေ စ ဘဝန္တိ တုလျာ”တိ[၁]။

ယသ္မာ ပနေတ္ထ မေတ္တာပါရမီ အတိသယဝတီ၊ တသ္မာ တဒတ္ထဒီပနတ္ထံ သာ ဧဝ ပါဠိ အာရုဠှာ။ တထာ ဣဓ မဟာသတ္တဿ သဗ္ဗသတ္တေသု ဩရသပုတ္တေ ဝိယ သမာနုကမ္ပတာဒယော ဂုဏဝိသေသာ နိဒ္ဓါရေတဗ္ဗာတိ။

ဧကရာဇစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

မေတ္တာပါရမီ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၅-၉၄-ပိဋ္ဌေ။

15. Mahālomahaṁsacariyāvaṇṇanā

119. Pannarasame "susāne seyyaṁ kappemī"ti etthāyaṁ anupubbikathā—

Mahāsatto hi tadā mahati uḷārabhoge kule nibbattitvā vuddhimanvāya disāpāmokkhassa ācariyassa santike garuvāsaṁ vasanto sabbasippānaṁ nipphattiṁ patvā kulagharaṁ āgantvā mātāpitūnaṁ accayena ñātakehi "kuṭumbaṁ saṇṭhapehī"ti yāciyamānopi aniccatāmanasikāramukhena sabbabhavesu abhivaḍḍhamānasaṁvego kāye ca asubhasaññaṁ paṭilabhitvā gharāvāsapalibodhābhibhūtaṁ kilesagahanaṁ anogāhetvāva cirakālasamparicitaṁ nekkhammajjhāsayaṁ upabrūhayamāno mahantaṁ bhogakkhandhaṁ pahāya pabbajitukāmo hutvā puna cintesi "sacāhaṁ pabbajissāmi, guṇasambhāvanāpākaṭo[1] bhavissāmī"ti.

So lābhasakkāraṁ jigucchanto pabbajjaṁ anupagantvā "pahomi cāhaṁ lābhālābhādīsu nibbikāro hotun"ti attānaṁ takkento "visesato paraparibhavasahanādipaṭipadaṁ pūrento upekkhāpāramiṁ matthakaṁ pāpessāmī"ti nivatthavattheneva gehato nikkhamitvā paramasallekhavuttikopi abalabalo amandamando viya paresaṁ acittakarūpena hīḷitaparibhūto hutvā gāmanigamarājadhānīsu ekarattivāseneva vicarati. Yattha pana mahantaṁ paribhavaṁ paṭilabhati, tattha cirampi vasati. So nivatthavatthe jiṇṇe pilotikakhaṇḍena tasmimpi jiṇṇe kenaci dinnaṁ aggaṇhanto hirikopīnapaṭicchādanamatteneva carati. Evaṁ gacchante kāle ekaṁ nigamagāmaṁ agamāsi.

Tattha gāmadārakā dhuttajātikā vedhaverā keci[2] rājavallabhānaṁ puttanattudāsādayo ca uddhatā unnaḷā capalā mukharā vikiṇṇavācā kālena kālaṁ kīḷābahulā vicaranti. Duggate mahallake purise ca itthiyo ca gacchante disvā bhasmapuṭena piṭṭhiyaṁ ākiranti, ketakīpaṇṇaṁ kacchantare olambenti, tena vippakārena parivattetvā olokente yathāvajjakīḷitaṁ dassetvā upahasanti. Mahāpuriso tasmiṁ nigame te evaṁ vicarante dhuttadārake disvā "laddho vata dāni me upekkhāpāramiyā

1. Guṇasambhāvanāsakkato (Sī)   2. Ye keci (Sī)

၁၅-မဟာလောမဟံသစရိယာဝဏ္ဏနာ

၁၁၉။ ပန္နရသမေ "သုသာနေ သေယျံ ကပ္ပေမီ"တိ ဧတ္ထာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—

မဟာသတ္တော ဟိ တဒါ မဟတိ ဥဠာရဘောဂေ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝုဍ္ဎိမနွာယ ဒိသာပါမောက္ခဿ အာစရိယဿ သန္တိကေ ဂရုဝါသံ ဝသန္တော သဗ္ဗသိပ္ပါနံ နိပ္ဖတ္တိံ ပတွာ ကုလဃရံ အာဂန္တွာ မာတာပိတူနံ အစ္စယေန ဉာတကေဟိ "ကုဋုမ္ဗံ သဏ္ဌပေဟီ"တိ ယာစိယမာနောပိ အနိစ္စတာမနသိကာရမုခေန သဗ္ဗဘဝေသု အဘိဝဍ္ဎမာနသံဝေဂေါ ကာယေ စ အသုဘသညံ ပဋိလဘိတွာ ဃရာဝါသပလိဗောဓာဘိဘူတံ ကိလေသဂဟနံ အနောဂါဟေတွာဝ စိရကာလသမ္ပရိစိတံ နေက္ခမ္မဇ္ဈာသယံ ဥပဗြူဟယမာနော မဟန္တံ ဘောဂက္ခန္ဓံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတုကာမော ဟုတွာ ပုန စိန္တေသိ "သစာဟံ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ ဂုဏသမ္ဘာဝနာပါကဋော[1] ဘဝိဿာမီ"တိ။

သော လာဘသက္ကာရံ ဇိဂုစ္ဆန္တော ပဗ္ဗဇ္ဇံ အနုပဂန္တွာ "ပဟောမိ စာဟံ လာဘာလာဘာဒီသု နိဗ္ဗိကာရော ဟောတု"န္တိ အတ္တာနံ တက္ကေန္တော "ဝိသေသတော ပရပရိဘဝသဟနာဒိပဋိပဒံ ပူရေန္တော ဥပေက္ခာပါရမိံ မတ္ထကံ ပါပေဿာမီ"တိ နိဝတ္ထဝတ္ထေနေဝ ဂေဟတော နိက္ခမိတွာ ပရမသလ္လေခဝုတ္တိကောပိ အဗလဗလော အမန္ဒမန္ဒော ဝိယ ပရေသံ အစိတ္တကရူပေန ဟီဠိတပရိဘူတော ဟုတွာ ဂါမနိဂမရာဇဓာနီသု ဧကရတ္တိဝါသေနေဝ ဝိစရတိ။ ယတ္ထ ပန မဟန္တံ ပရိဘဝံ ပဋိလဘတိ၊ တတ္ထ စိရမ္ပိ ဝသတိ။ သော နိဝတ္ထဝတ္ထေ ဇိဏ္ဏေ ပိလောတိကခဏ္ဍေန တသ္မိမ္ပိ ဇိဏ္ဏေ ကေနစိ ဒိန္နံ အဂ္ဂဏှန္တော ဟိရိကောပီနပဋိစ္ဆာဒနမတ္တေနေဝ စရတိ။ ဧဝံ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ ဧကံ နိဂမဂါမံ အဂမာသိ။

တတ္ထ ဂါမဒါရကာ ဓုတ္တဇာတိကာ ဝေဓဝေရာ ကေစိ[2] ရာဇဝလ္လဘာနံ ပုတ္တနတ္တုဒါသာဒယော စ ဥဒ္ဓတာ ဥန္နဠာ စပလာ မုခရာ ဝိကိဏ္ဏဝါစာ ကာလေန ကာလံ ကီဠာဗဟုလာ ဝိစရန္တိ။ ဒုဂ္ဂတေ မဟလ္လကေ ပုရိသေ စ ဣတ္ထိယော စ ဂစ္ဆန္တေ ဒိသွာ ဘသ္မပုဋေန ပိဋ္ဌိယံ အာကိရန္တိ၊ ကေတကီပဏ္ဏံ ကစ္ဆန္တရေ ဩလမ္ဗေန္တိ၊ တေန ဝိပ္ပကာရေန ပရိဝတ္တေတွာ ဩလောကေန္တေ ယထာဝဇ္ဇကီဠိတံ ဒဿေတွာ ဥပဟသန္တိ။ မဟာပုရိသော တသ္မိံ နိဂမေ တေ ဧဝံ ဝိစရန္တေ ဓုတ္တဒါရကေ ဒိသွာ "လဒ္ဓေါ ဝတ ဒါနိ မေ ဥပေက္ခာပါရမိယာ

၁-ဂုဏသမ္ဘာဝနာသက္ကတော (သီ)   ၂-ယေ ကေစိ (သီ)

paripūraṇūpāyo”ti cintetvā tattha vihāsi. Taṁ te dhuttadārakā passitvā vippakāraṁ kātuṁ ārabhanti.

Mahāsatto taṁ asahanto viya ca tehi bhāyanto viya ca uṭṭhahitvā gacchati. Te taṁ anubandhanti. So tehi anubandhiyamāno “ettha natthi koci paṭivattā”ti susānaṁ gantvā aṭṭhikaṁ sīsūpadhānaṁ katvā sayati. Dhuttadārakāpi tattha gantvā oṭṭhubhanādikaṁ nānappakāraṁ vippakāraṁ katvā pakkamanti. Evaṁ te divase divase karonti eva. Ye pana viññū purisā, te evaṁ karonte passanti, te te paṭibāhitvā “ayaṁ mahānubhāvo tapassī mahāyogī”ti ca ñatvā uḷāraṁ sakkārasammānaṁ karonti. Mahāsatto pana sabbattha ekasadisova hoti majjhattabhūto. Tena vuttaṁ **“susāne seyyaṁ kappemī”**ti-ādi.

Tattha **susāne seyyaṁ kappemi, chavaṭṭhikaṁ upanidhāyā**ti āmakasusāne chaḍḍitakaḷevarato soṇasiṅgālādīhi tahiṁ tahiṁ vikkhittesu aṭṭhikesu ekaṁ aṭṭhikaṁ sīsūpadhānaṁ katvā sucimhi ca asucimhi ca samānacittatāya tasmiṁ susāne seyyaṁ kappemi, sayāmīti attho. **Gāmaṇḍalā**ti[1] gāmadārakā. **Rūpaṁ dassentinappakan**ti yathāvajjakīḷitāya oṭṭhubhana-upahasana-ummihanādīhi kaṇṇasote salākappavesanādīhi ca atikakkhaḷaṁ anappakaṁ nānappakāraṁ rūpaṁ vikāraṁ karonti.

120. **Apare**ti tesu eva gāmadārakesu ekacce. **Upāyanānūpanentī**ti “ayaṁ imesu paribhavavasena evarūpaṁ vippakāraṁ karontesu na kiñci vikāraṁ dasseti, sammānane nu kho kīdiso”ti pariggaṇhantā vividhaṁ bahuṁ gandhamālaṁ bhojanaṁ aññāni ca upāyanāni paṇṇākārāni upanenti upaharanti. Aparehi vā tehi anācāragāmadārakehi aññe viññū manussā “ayaṁ imesaṁ evaṁ vividhampi vippakāraṁ karontānaṁ na kuppati, aññadatthu khantimettānuddayaṁyeva tesu upaṭṭhapeti, aho acchariyapuriso”ti **haṭṭhā** “bahu vatimehi etasmiṁ vippaṭipajjantehi apuññaṁ pasutan”ti **saṁviggamānasāva** hutvā **bahuṁ** gandhamālaṁ **vividhaṁ** bhojanaṁ aññāni ca upāyanāni upanenti upaharanti.

1. Gomaṇḍalāti (Sī, Ka)

ပရိပူရဏူပါယော”တိ စိန္တေတွာ တတ္ထ ဝိဟာသိ။ တံ တေ ဓုတ္တဒါရကာ ပဿိတွာ ဝိပ္ပကာရံ ကာတုံ အာရဘန္တိ။

မဟာသတ္တော တံ အသဟန္တော ဝိယ စ တေဟိ ဘာယန္တော ဝိယ စ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဂစ္ဆတိ။ တေ တံ အနုဗန္ဓန္တိ။ သော တေဟိ အနုဗန္ဓိယမာနော “ဧတ္ထ နတ္ထိ ကောစိ ပဋိဝတ္တာ”တိ သုသာနံ ဂန္တွာ အဋ္ဌိကံ သီသူပဓာနံ ကတွာ သယတိ။ ဓုတ္တဒါရကာပိ တတ္ထ ဂန္တွာ ဩဋ္ဌုဘနာဒိကံ နာနပ္ပကာရံ ဝိပ္ပကာရံ ကတွာ ပက္ကမန္တိ။ ဧဝံ တေ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ကရောန္တိ ဧဝ။ ယေ ပန ဝိညူ ပုရိသာ၊ တေ ဧဝံ ကရောန္တေ ပဿန္တိ၊ တေ တေ ပဋိဗာဟိတွာ “အယံ မဟာနုဘာဝေါ တပဿီ မဟာယောဂီ”တိ စ ဉတွာ ဥဠာရံ သက္ကာရသမ္မာနံ ကရောန္တိ။ မဟာသတ္တော ပန သဗ္ဗတ္ထ ဧကသဒိသောဝ ဟောတိ မဇ္ဈတ္တဘူတော။ တေန ဝုတ္တံ **“သုသာနေ သေယျံ ကပ္ပေမီ”**တိအာဒိ။

တတ္ထ **သုသာနေ သေယျံ ကပ္ပေမိ၊ ဆဝဋ္ဌိကံ ဥပနိဓာယာ**တိ အာမကသုသာနေ ဆဍ္ဍိတကဠေဝရတော သောဏသိင်္ဂါလာဒီဟိ တဟိံ တဟိံ ဝိက္ခိတ္တေသု အဋ္ဌိကေသု ဧကံ အဋ္ဌိကံ သီသူပဓာနံ ကတွာ သုစိမှိ စ အသုစိမှိ စ သမာနစိတ္တတာယ တသ္မိံ သုသာနေ သေယျံ ကပ္ပေမိ၊ သယာမီတိ အတ္ထော။ **ဂါမဏ္ဍလာ**တိ[1] ဂါမဒါရကာ။ **ရူပံ ဒဿေန္တိနပ္ပက**န္တိ ယထာဝဇ္ဇကီဠိတာယ ဩဋ္ဌုဘနဥပဟသနဥမ္မိဟနာဒီဟိ ကဏ္ဏသောတေ သလာကပ္ပဝေသနာဒီဟိ စ အတိကက္ခဠံ အနပ္ပကံ နာနပ္ပကာရံ ရူပံ ဝိကာရံ ကရောန္တိ။

၁၂၀။ **အပရေ**တိ တေသု ဧဝ ဂါမဒါရကေသု ဧကစ္စေ။ **ဥပါယနာနူပနေန္တီ**တိ “အယံ ဣမေသု ပရိဘဝဝသေန ဧဝရူပံ ဝိပ္ပကာရံ ကရောန္တေသု န ကိဉ္စိ ဝိကာရံ ဒဿေတိ၊ သမ္မာနနေ နု ခေါ ကီဒိသော”တိ ပရိဂ္ဂဏှန္တာ ဝိဝိဓံ ဗဟုံ ဂန္ဓမာလံ ဘောဇနံ အညာနိ စ ဥပါယနာနိ ပဏ္ဏာကာရာနိ ဥပနေန္တိ ဥပဟရန္တိ။ အပရေဟိ ဝါ တေဟိ အနာစာရဂါမဒါရကေဟိ အညေ ဝိညူ မနုဿာ “အယံ ဣမေသံ ဧဝံ ဝိဝိဓမ္ပိ ဝိပ္ပကာရံ ကရောန္တာနံ န ကုပ္ပတိ၊ အညဒတ္ထု ခန္တိမေတ္တာနုဒ္ဒယံယေဝ တေသု ဥပဋ္ဌပေတိ၊ အဟော အစ္ဆရိယပုရိသော”တိ **ဟဋ္ဌာ** “ဗဟု ဝတိမေဟိ ဧတသ္မိံ ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇန္တေဟိ အပုညံ ပသုတ”န္တိ **သံဝိဂ္ဂမာနသာဝ** ဟုတွာ **ဗဟုံ** ဂန္ဓမာလံ **ဝိဝိဓံ** ဘောဇနံ အညာနိ စ ဥပါယနာနိ ဥပနေန္တိ ဥပဟရန္တိ။

၁-ဂေါမဏ္ဍလာတိ (သီ၊ က)

121. **Ye me dukkhaṁ upaharantī**ti ye gāmadārakā mayhaṁ sarīradukkhaṁ upaharanti upanenti. “Upadahantī”tipi pāṭho, uppādentīti attho. **Ye ca denti sukhaṁ mamā**ti ye ca viññū manussā mama mayhaṁ sukhaṁ denti, mālāgandhabhojanādisukhūpakaraṇehi mama sukhaṁ upaharanti. **Sabbesaṁ samako homī**ti katthacipi vikārānuppattiyā samānacittatāya vividhānampi tesaṁ janānaṁ samako ekasadiso homi bhavāmi. **Dayā kopo na vijjatī**ti yasmā mayhaṁ upakārake mettacittatāsaṅkhātā dayā, apakārake manopadosasaṅkhāto kopopi na vijjati, tasmā sabbesaṁ samako homīti dasseti.

122. Idāni Bhagavā tadā upakārīsu apakārīsu ca sattesu samupacitañāṇasambhārassa attano samānacittatā vikārābhāvo yā ca lokadhammesu anupalittatā ahosi, taṁ dassetuṁ “**sukhadukkhe tulābhūto**”ti osānagāthamāha.

Tattha **sukhadukkhe**ti sukhe ca dukkhe ca. **Tulābhūto**ti samakaṁ gahitatulā viya onati-unnati-apanatiṁ vajjetvā majjhattabhūto, sukhadukkhaggahaṇeneva cettha taṁnimittabhāvato lābhālābhāpi gahitāti veditabbaṁ. **Yasesū**ti kittīsu. **Ayasesū**ti nindāsu. **Sabbatthā**ti sabbesu sukhādīsu lokadhammesu. Iti Bhagavā tadā sabbasattesu sabbalokadhammesu ca anaññasādhāraṇaṁ attano majjhattabhāvaṁ kittetvā tena tasmiṁ attabhāve attano upekkhāpāramiyā sikhāppattabhāvaṁ vibhāvento “**esā me upekkhāpāramī**”ti desanaṁ niṭṭhāpesi.

Idhāpi mahāsattassa paṭhamaṁ dānapāramī nāma visesato sabbavibhavapariccāgo “ye keci imaṁ sarīraṁ gahetvā yaṁkiñci attano icchitaṁ karontū”ti anapekkhabhāvena attano attabhāvapariccāgo ca dānapāramī, hīnādikassa sabbassa akattabbassa akaraṇaṁ sīlapāramī, kāmassādavimukhassa gehato nikkhantassa sato kāye asubhasaññānubrūhanā nekkhammapāramī, sambodhisambhārānaṁ upakāradhammapariggahaṇe tappaṭipakkhappahāne ca kosallaṁ aviparītato dhammasabhāvacintanā ca paññāpāramī, kāmavitakkādivinodanaṁ dukkhādhivāsanavīriyañca vīriyapāramī, sabbāpi adhivāsanakhanti khantipāramī, vacīsaccaṁ samādānāvisaṁvādanena viratisaccañca

၁၂၁။ **ယေ မေ ဒုက္ခံ ဥပဟရန္တီ**တိ ယေ ဂါမဒါရကာ မယှံ သရီရဒုက္ခံ ဥပဟရန္တိ ဥပနေန္တိ။ “ဥပဒဟန္တီ”တိပိ ပါဌော၊ ဥပ္ပါဒေန္တီတိ အတ္ထော။ **ယေ စ ဒေန္တိ သုခံ မမာ**တိ ယေ စ ဝိညူ မနုဿာ မမ မယှံ သုခံ ဒေန္တိ၊ မာလာဂန္ဓဘောဇနာဒိသုခူပကရဏေဟိ မမ သုခံ ဥပဟရန္တိ။ **သဗ္ဗေသံ သမကော ဟောမီ**တိ ကတ္ထစိပိ ဝိကာရာနုပ္ပတ္တိယာ သမာနစိတ္တတာယ ဝိဝိဓာနမ္ပိ တေသံ ဇနာနံ သမကော ဧကသဒိသော ဟောမိ ဘဝါမိ။ **ဒယာ ကောပေါ န ဝိဇ္ဇတီ**တိ ယသ္မာ မယှံ ဥပကာရကေ မေတ္တစိတ္တတာသင်္ခါတာ ဒယာ၊ အပကာရကေ မနောပဒေါသသင်္ခါတော ကောပေါပိ န ဝိဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ သဗ္ဗေသံ သမကော ဟောမီတိ ဒဿေတိ။

၁၂၂။ ဣဒါနိ ဘဂဝါ တဒါ ဥပကာရီသု အပကာရီသု စ သတ္တေသု သမုပစိတဉာဏသမ္ဘာရဿ အတ္တနော သမာနစိတ္တတာ ဝိကာရာဘာဝေါ ယာ စ လောကဓမ္မေသု အနုပလိတ္တတာ အဟောသိ၊ တံ ဒဿေတုံ “**သုခဒုက္ခေ တုလာဘူတော**”တိ ဩသာနဂါထမာဟ။

တတ္ထ **သုခဒုက္ခေ**တိ သုခေ စ ဒုက္ခေ စ။ **တုလာဘူတော**တိ သမကံ ဂဟိတတုလာ ဝိယ ဩနတိဥန္နတိအပနတိံ ဝဇ္ဇေတွာ မဇ္ဈတ္တဘူတော၊ သုခဒုက္ခဂ္ဂဟဏေနေဝ စေတ္ထ တံနိမိတ္တဘာဝတော လာဘာလာဘာပိ ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ယသေသူ**တိ ကိတ္တီသု။ **အယသေသူ**တိ နိန္ဒာသု။ **သဗ္ဗတ္ထာ**တိ သဗ္ဗေသု သုခါဒီသု လောကဓမ္မေသု။ ဣတိ ဘဂဝါ တဒါ သဗ္ဗသတ္တေသု သဗ္ဗလောကဓမ္မေသု စ အနညသာဓာရဏံ အတ္တနော မဇ္ဈတ္တဘာဝံ ကိတ္တေတွာ တေန တသ္မိံ အတ္တဘာဝေ အတ္တနော ဥပေက္ခာပါရမိယာ သိခါပ္ပတ္တဘာဝံ ဝိဘာဝေန္တော “**ဧသာ မေ ဥပေက္ခာပါရမီ**”တိ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။

ဣဓာပိ မဟာသတ္တဿ ပဌမံ ဒါနပါရမီ နာမ ဝိသေသတော သဗ္ဗဝိဘဝပရိစ္စာဂေါ “ယေ ကေစိ ဣမံ သရီရံ ဂဟေတွာ ယံကိဉ္စိ အတ္တနော ဣစ္ဆိတံ ကရောန္တူ”တိ အနပေက္ခဘာဝေန အတ္တနော အတ္တဘာဝပရိစ္စာဂေါ စ ဒါနပါရမီ၊ ဟီနာဒိကဿ သဗ္ဗဿ အကတ္တဗ္ဗဿ အကရဏံ သီလပါရမီ၊ ကာမဿာဒဝိမုခဿ ဂေဟတော နိက္ခန္တဿ သတော ကာယေ အသုဘသညာနုဗြူဟနာ နေက္ခမ္မပါရမီ၊ သမ္ဗောဓိသမ္ဘာရာနံ ဥပကာရဓမ္မပရိဂ္ဂဟဏေ တပ္ပဋိပက္ခပ္ပဟာနေ စ ကောသလ္လံ အဝိပရီတတော ဓမ္မသဘာဝစိန္တနာ စ ပညာပါရမီ၊ ကာမဝိတက္ကာဒိဝိနောဒနံ ဒုက္ခာဓိဝါသနဝီရိယဉ္စ ဝီရိယပါရမီ၊ သဗ္ဗာပိ အဓိဝါသနခန္တိ ခန္တိပါရမီ၊ ဝစီသစ္စံ သမာဒါနာဝိသံဝါဒနေန ဝိရတိသစ္စဉ္စ

saccapāramī, anavajjadhamme acalasamādānādhiṭṭhānaṁ adhiṭṭhānapāramī, anodhiso sabbasattesu mettānuddayabhāvo mettāpāramī, upekkhāpāramī panassa yathāvuttavaseneva veditabbāti dasa pāramiyo labbhanti, upekkhāpāramī cettha atisayavatīti katvā sāyeva desanaṁ āruḷhā. Tathā idha mahāsattassa mahantaṁ bhogakkhandhaṁ mahantañca ñātiparivaṭṭaṁ pahāya mahābhinikkhamanasadisaṁ gehato nikkhamanaṁ, tathā nikkhamitvā lābhasakkāraṁ jigucchato paresaṁ sambhāvanaṁ pariharitukāmassa pabbajjāliṅgaṁ aggahetvā citteneva anavasesaṁ pabbajjāguṇe adhiṭṭhahitvā paramasukhavihāro, paramappicchatā, pavivekābhirati, upekkhaṇādhippāyena attano kāyajīvitanirapekkhā, parehi attano upari katavippakārādhivāsanaṁ, ukkaṁsagatasallekhavutti, bodhisambhārapaṭipakkhānaṁ kilesānaṁ tanubhāvena khīṇāsavānaṁ viya paresaṁ upakārāpakāresu nibbikārabhāvahetubhūtena sabbattha majjhattabhāvena samuṭṭhāpito lokadhammehi anupalepo, sabbapāramīnaṁ muddhabhūtāya upekkhāpāramiyā sikhāppattīti evamādayo guṇānubhāvā vibhāvetabbāti.

Mahālomahaṁsacariyāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Upekkhāpāramī niṭṭhitā.

Tatiyavaggassa atthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Uddānagāthāvaṇṇanā

"Yudhañjayo"ti-ādikā uddānagāthā. Tattha **bhisenā**ti bhisāpadesena **Mahākañcanacariyaṁ**[1] dasseti. **Soṇanando**ti iminā **Soṇapaṇḍitacariyaṁ**[2] dasseti. Tathā **mūgapakkho**ti mūgapakkhāpadesena **Temiyapaṇḍitacariyaṁ**[3] dasseti. **Upekkhāpāramisīsena Mahālomahaṁsacariyaṁ**[4] dasseti. **Āsi iti vuṭṭhaṁ Mahesinā**ti yathā Sāriputta tuyhaṁ etarahi desitaṁ, iti evaṁ iminā vidhānena mahantānaṁ dānapārami-ādīnaṁ bodhisambhārānaṁ esanato Mahesinā tadā bodhisattabhūtena mayā vuṭṭhaṁ ciṇṇaṁ caritaṁ paṭipannaṁ āsi ahosīti

1. Khu 4. 410 piṭṭhādīsu.
2. Khu 4. 411 piṭṭhādīsu.
3. Khu 4. 412 piṭṭhādīsu.
4. Khu 4. 419 piṭṭhe.

သစ္စပါရမီ၊ အနဝဇ္ဇဓမ္မေ အစလသမာဒါနာဓိဋ္ဌာနံ အဓိဋ္ဌာနပါရမီ၊ အနောဓိသော သဗ္ဗသတ္တေသု မေတ္တာနုဒ္ဒယဘာဝေါ မေတ္တာပါရမီ၊ ဥပေက္ခာပါရမီ ပနဿ ယထာဝုတ္တဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ ဒသ ပါရမိယော လဗ္ဘန္တိ၊ ဥပေက္ခာပါရမီ စေတ္ထ အတိသယဝတီတိ ကတွာ သာယေဝ ဒေသနံ အာရုဠှာ။ တထာ ဣဓ မဟာသတ္တဿ မဟန္တံ ဘောဂက္ခန္ဓံ မဟန္တဉ္စ ဉာတိပရိဝဋ္ဋံ ပဟာယ မဟာဘိနိက္ခမနသဒိသံ ဂေဟတော နိက္ခမနံ၊ တထာ နိက္ခမိတွာ လာဘသက္ကာရံ ဇိဂုစ္ဆတော ပရေသံ သမ္ဘာဝနံ ပရိဟရိတုကာမဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာလိင်္ဂံ အဂ္ဂဟေတွာ စိတ္တေနေဝ အနဝသေသံ ပဗ္ဗဇ္ဇာဂုဏေ အဓိဋ္ဌဟိတွာ ပရမသုခဝိဟာရော၊ ပရမပ္ပိစ္ဆတာ၊ ပဝိဝေကာဘိရတိ၊ ဥပေက္ခဏာဓိပ္ပါယေန အတ္တနော ကာယဇီဝိတနိရပေက္ခာ၊ ပရေဟိ အတ္တနော ဥပရိ ကတဝိပ္ပကာရာဓိဝါသနံ၊ ဥက္ကံသဂတသလ္လေခဝုတ္တိ၊ ဗောဓိသမ္ဘာရပဋိပက္ခာနံ ကိလေသာနံ တနုဘာဝေန ခီဏာသဝါနံ ဝိယ ပရေသံ ဥပကာရာပကာရေသု နိဗ္ဗိကာရဘာဝဟေတုဘူတေန သဗ္ဗတ္ထ မဇ္ဈတ္တဘာဝေန သမုဋ္ဌာပိတော လောကဓမ္မေဟိ အနုပလေပေါ၊ သဗ္ဗပါရမီနံ မုဒ္ဓဘူတာယ ဥပေက္ခာပါရမိယာ သိခါပ္ပတ္တီတိ ဧဝမာဒယော ဂုဏာနုဘာဝါ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ။

မဟာလောမဟံသစရိယာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဥပေက္ခာပါရမီ နိဋ္ဌိတာ။

တတိယဝဂ္ဂဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဥဒ္ဒါနဂါထာဝဏ္ဏနာ

"ယုဓဉ္ဇယော"တိအာဒိကာ ဥဒ္ဒါနဂါထာ။ တတ္ထ **ဘိသေနာ**တိ ဘိသာပဒေသေန **မဟာကဉ္စနစရိယံ**[၁] ဒဿေတိ။ **သောဏနန္ဒော**တိ ဣမိနာ **သောဏပဏ္ဍိတစရိယံ**[၂] ဒဿေတိ။ တထာ **မူဂပက္ခော**တိ မူဂပက္ခာပဒေသေန **တေမိယပဏ္ဍိတစရိယံ**[၃] ဒဿေတိ။ **ဥပေက္ခာပါရမိသီသေန မဟာလောမဟံသစရိယံ**[၄] ဒဿေတိ။ **အာသိ ဣတိ ဝုဋ္ဌံ မဟေသိနာ**တိ ယထာ သာရိပုတ္တ တုယှံ ဧတရဟိ ဒေသိတံ၊ ဣတိ ဧဝံ ဣမိနာ ဝိဓာနေန မဟန္တာနံ ဒါနပါရမိအာဒီနံ ဗောဓိသမ္ဘာရာနံ ဧသနတော မဟေသိနာ တဒါ ဗောဓိသတ္တဘူတေန မယာ ဝုဋ္ဌံ စိဏ္ဏံ စရိတံ ပဋိပန္နံ အာသိ အဟောသီတိ

၁-ခု ၄-၄၁၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ခု ၄-၄၁၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ခု ၄-၄၁၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ခု ၄-၄၁၉-ပိဋ္ဌေ။

attho. Idāni pāramiparipūraṇavasena cirakālappavattitaṁ idha vuttaṁ avuttañca attano dukkarakiriyaṁ ekajjhaṁ katvā yadatthaṁ sā pavattitā, tañca saṅkhepeneva dassetuṁ **"evaṁ bahubbidhan"**ti gāthamāha.

Tattha **evan**ti iminā vuttanayena. **Bahubbidhaṁ dukkhan**ti akittipaṇḍitādikāle kārapaṇṇādi-āhāratāya tañca yācakassa datvā āhārūpacchedādinā ca bahuvidhaṁ nānappakāraṁ dukkhaṁ. Tathā Kururājādikāle Sakkasampattisadisā **sampattī ca bahubbidhā. Bhavābhave**ti khuddake ceva mahante ca bhave. Bhavābhave vā vuddhihāniyo anubhavitvā bahuvidhehi dukkhehi avihaññamāno bahuvidhāhi ca sampattīhi anākaḍḍhiyamāno pāramiparipūraṇapasuto eva hutvā tadanurūpaṁ paṭipattiṁ paṭipanno uttamaṁ anuttaraṁ sammāsambodhiṁ sabbaññutaṁ **patto**, adhigatosmīti attho.

Idāni yāsaṁ pāramīnaṁ paripūraṇatthaṁ esā dukkaracariyā ciraṁ pavattitā, tāsaṁ anavasesato paripuṇṇabhāvaṁ tena ca pattabbaphalassa attanā adhigatabhāvaṁ dassetuṁ **"datvā dātabbakaṁ dānaṁ, sīlaṁ pūretvā asesato"**ti-ādi vuttaṁ.

Tattha **datvā dātabbakaṁ dānan**ti tadā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhituṁ aggayānapaṭipadaṁ paṭipannena mahābodhisattena dātabbaṁ deyyadhammaṁ bāhiraṁ rajjādiṁ abbhantaraṁ aṅganayanādiṁ datvā pariccajitvā tato eva rajjapariccāgo aṅgapariccāgo nayanapariccāgo puttadārapariccāgo attapariccāgoti pañcamahāpariccāgapariyosānaṁ dānapāramidāna-upapāramidāna-paramatthapāramippabhedaṁ dānaṁ anavasesato sampādetvāti attho. Tattha **Akittibrāhmaṇakāle**[1] **Saṅkhabrāhmaṇakāle**[2]ti evamādīsu idha āgatesu anāgatesu ca **Visayhaseṭṭhikāle**[3] **Velāmakāle**[4]ti evamādīsupi dānapāramiyā mahāpurisassa pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi. Ekantena panassa **Sasapaṇḍitakāle**—

"Bhikkhāya upagataṁ disvā, sakattānaṁ pariccajiṁ.
Dānena me samo natthi, esā me dānapāramī"ti[5]—

1. Khu 4. 385; Khu 5. 266 piṭṭhādīsu.
2. Khu 4. 386; Khu 5. 205 piṭṭhādīsu.
3. Khu 5. 113 piṭṭhe.
4. Aṁ 3. 195 piṭṭhādīsu.
5. Khu 4. 398 piṭṭhe.

အတ္ထော။ ဣဒါနိ ပါရမိပရိပူရဏဝသေန စိရကာလပ္ပဝတ္တိတံ ဣဓ ဝုတ္တံ အဝုတ္တဉ္စ အတ္တနော ဒုက္ကရကိရိယံ ဧကဇ္ဈံ ကတွာ ယဒတ္ထံ သာ ပဝတ္တိတာ၊ တဉ္စ သင်္ခေပေနေဝ ဒဿေတုံ “**ဧဝံ ဗဟုဗ္ဗိဓ**”န္တိ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **ဧဝ**န္တိ ဣမိနာ ဝုတ္တနယေန။ **ဗဟုဗ္ဗိဓံ ဒုက္ခ**န္တိ အကိတ္တိပဏ္ဍိတာဒိကာလေ ကာရပဏ္ဏာဒိအာဟာရတာယ တဉ္စ ယာစကဿ ဒတွာ အာဟာရူပစ္ဆေဒါဒိနာ စ ဗဟုဝိဓံ နာနပ္ပကာရံ ဒုက္ခံ။ တထာ ကုရုရာဇာဒိကာလေ သက္ကသမ္ပတ္တိသဒိသာ **သမ္ပတ္တီ စ ဗဟုဗ္ဗိဓာ။ ဘဝါဘဝေ**တိ ခုဒ္ဒကေ စေဝ မဟန္တေ စ ဘဝေ။ ဘဝါဘဝေ ဝါ ဝုဍ္ဎိဟာနိယော အနုဘဝိတွာ ဗဟုဝိဓေဟိ ဒုက္ခေဟိ အဝိဟညမာနော ဗဟုဝိဓာဟိ စ သမ္ပတ္တီဟိ အနာကဍ္ဎိယမာနော ပါရမိပရိပူရဏပသုတော ဧဝ ဟုတွာ တဒနုရူပံ ပဋိပတ္တိံ ပဋိပန္နော ဥတ္တမံ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ သဗ္ဗညုတံ **ပတ္တော၊** အဓိဂတောသ္မီတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ယာသံ ပါရမီနံ ပရိပူရဏတ္ထံ ဧသာ ဒုက္ကရစရိယာ စိရံ ပဝတ္တိတာ၊ တာသံ အနဝသေသတော ပရိပုဏ္ဏဘာဝံ တေန စ ပတ္တဗ္ဗဖလဿ အတ္တနာ အဓိဂတဘာဝံ ဒဿေတုံ “**ဒတွာ ဒါတဗ္ဗကံ ဒါနံ၊ သီလံ ပူရေတွာ အသေသတော**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ဒတွာ ဒါတဗ္ဗကံ ဒါန**န္တိ တဒါ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိတုံ အဂ္ဂယာနပဋိပဒံ ပဋိပန္နေန မဟာဗောဓိသတ္တေန ဒါတဗ္ဗံ ဒေယျဓမ္မံ ဗာဟိရံ ရဇ္ဇာဒိံ အဗ္ဘန္တရံ အင်္ဂနယနာဒိံ ဒတွာ ပရိစ္စဇိတွာ တတော ဧဝ ရဇ္ဇပရိစ္စာဂေါ အင်္ဂပရိစ္စာဂေါ နယနပရိစ္စာဂေါ ပုတ္တဒါရပရိစ္စာဂေါ အတ္တပရိစ္စာဂေါတိ ပဉ္စမဟာပရိစ္စာဂပရိယောသာနံ ဒါနပါရမိဒါနဥပပါရမိဒါနပရမတ္ထပါရမိပ္ပဘေဒံ ဒါနံ အနဝသေသတော သမ္ပာဒေတွာတိ အတ္ထော။ တတ္ထ **အကိတ္တိဗြာဟ္မဏကာလေ**[1] **သင်္ခဗြာဟ္မဏကာလေ**[2]တိ ဧဝမာဒီသု ဣဓ အာဂတေသု အနာဂတေသု စ **ဝိသယှသေဋ္ဌိကာလေ**[3] **ဝေလာမကာလေ**[4]တိ ဧဝမာဒီသုပိ ဒါနပါရမိယာ မဟာပုရိသဿ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တေန ပနဿ **သသပဏ္ဍိတကာလေ**—

“ဘိက္ခာယ ဥပဂတံ ဒိသွာ၊ သကတ္တာနံ ပရိစ္စဇိံ။
ဒါနေန မေ သမော နတ္ထိ၊ ဧသာ မေ ဒါနပါရမီ”တိ[5]—

၁-ခု ၄-၃၈၅၊ ခု ၅-၂၆၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ခု ၄-၃၈၆၊ ခု ၅-၂၀၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-ခု ၅-၁၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၃-၁၉၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၅-ခု ၄-၃၉၈-ပိဋ္ဌေ။

evaṁ attapariccāgaṁ karontassa dānapāramī paramatthapāramī nāma jātā. Itaresu pana yathārahaṁ pārami-upapāramiyo veditabbā.

Sīlaṁ pūretvā asesatoti tathā anavasesato kāyiko saṁvaro vācasiko saṁvaro kāyikavācasiko saṁvaro indriyasaṁvaro bhojane mattaññutā suvisuddhājīvatāti evamādikaṁ bodhisattasīlaṁ sampādentena sīlapāramisīla-upapāramisīlaparamatthapāramippabhedaṁ pūretabbaṁ sabbaṁ sīlaṁ pūretvā sammadeva sampādetvā. Idhāpi **Sīlavanāgarājakāle**[1] **Campeyyanāgarājakāle**[2]ti evamādīsu idha āgatesu anāgatesu ca **Mahākapikāle**[3] **Chaddantakāle**[4]ti evamādīsu mahāsattassa sīlapāramiyā pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi. Ekantena panassa **Saṅkhapālakāle**—

“Sūlehi vinivijjhante, koṭṭayantepi sattibhi.
Bhojaputte na kuppāmi, esā me sīlapāramī”ti[5]—

evaṁ attapariccāgaṁ karontassa sīlapāramī paramatthapāramī nāma jātā. Itaresu pana yathārahaṁ pārami-upapāramiyo veditabbā.

Nekkhamme pāramiṁ gantvāti tathā tividhepi mahābhinikkhamane pāramiṁ paramukkaṁsaṁ gantvā. Tattha **Yudhañjayakāle**[6] **Somanassakumārakāle**[7]ti evamādīsu idha āgatesu anāgatesu ca **Hatthipālakumārakāle**[8] **Maghadevakāle**[9]ti evamādīsu mahārajjaṁ pahāya nekkhammapāramiyā pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi. Ekantena panassa **Cūḷasutasomakāle**—

“Mahārajjaṁ hatthagataṁ, kheḷapiṇḍaṁva chaḍḍayiṁ.
Cajato na hoti lagganaṁ, esā me nekkhammapāramī”ti[10]—

evaṁ nissaṅgatāya rajjaṁ chaḍḍetvā nikkhamantassa nekkhammapāramī paramatthapāramī nāma jātā. Itaresu pana yathārahaṁ pārami-upapāramiyo veditabbā.

1. Khu 4. 399; Khu 5. 17 piṭṭhesu.
2. Khu 4. 400; Khu 5. 338 piṭṭhādīsu.
3. Khu 4. 413; Khu 5. 165, 380 piṭṭhādīsu.
4. Khu 5. 371 piṭṭhādīsu.
5. Khu 4. 407 piṭṭhe.
6. Khu 4. 408; Khu 5. 235 piṭṭhādīsu.
7. Khu 4. 408; Khu 5. 334 piṭṭhādīsu.
8. Khu 5. 350 piṭṭhādīsu.
9. Ma 2. 262; Khu 5. 3 piṭṭhādīsu.
10. Abhi-Ṭṭha 1. 73; Jātaka-Ṭṭha 1. 54; Apadāna-Ṭṭha 1. 56 piṭṭhesu.

ဧဝံ အတ္တပရိစ္စာဂံ ကရောန္တဿ ဒါနပါရမီ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။ ဣတရေသု ပန ယထာရဟံ ပါရမိဥပပါရမိယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သီလံ ပူရေတွာ အသေသတောတိ တထာ အနဝသေသတော ကာယိကော သံဝရော ဝါစသိကော သံဝရော ကာယိကဝါစသိကော သံဝရော ဣန္ဒြိယသံဝရော ဘောဇနေ မတ္တညုတာ သုဝိသုဒ္ဓါဇီဝတာတိ ဧဝမာဒိကံ ဗောဓိသတ္တသီလံ သမ္ပာဒေန္တေန သီလပါရမိသီလဥပပါရမိသီလပရမတ္ထပါရမိပ္ပဘေဒံ ပူရေတဗ္ဗံ သဗ္ဗံ သီလံ ပူရေတွာ သမ္မဒေဝ သမ္ပာဒေတွာ။ ဣဓာပိ **သီလဝနာဂရာဇကာလေ**[၁] **စမ္ပေယျနာဂရာဇကာလေ**[၂]တိ ဧဝမာဒီသု ဣဓ အာဂတေသု အနာဂတေသု စ **မဟာကပိကာလေ**[၃] **ဆဒ္ဒန္တကာလေ**[၄]တိ ဧဝမာဒီသု မဟာသတ္တဿ သီလပါရမိယာ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တေန ပနဿ **သင်္ခပါလကာလေ**—

“သူလေဟိ ဝိနိဝိဇ္ဈန္တေ၊ ကောဋ္ဋယန္တေပိ သတ္တိဘိ။
ဘောဇပုတ္တေ န ကုပ္ပါမိ၊ ဧသာ မေ သီလပါရမီ”တိ[၅]—

ဧဝံ အတ္တပရိစ္စာဂံ ကရောန္တဿ သီလပါရမီ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။ ဣတရေသု ပန ယထာရဟံ ပါရမိဥပပါရမိယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

နေက္ခမ္မေ ပါရမိံ ဂန္တွာတိ တထာ တိဝိဓေပိ မဟာဘိနိက္ခမနေ ပါရမိံ ပရမုက္ကံသံ ဂန္တွာ။ တတ္ထ **ယုဓဉ္စယကာလေ**[၆] **သောမနဿကုမာရကာလေ**[၇]တိ ဧဝမာဒီသု ဣဓ အာဂတေသု အနာဂတေသု စ **ဟတ္ထိပါလကုမာရကာလေ**[၈] **မဃဒေဝကာလေ**[၉]တိ ဧဝမာဒီသု မဟာရဇ္ဇံ ပဟာယ နေက္ခမ္မပါရမိယာ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တေန ပနဿ **စူဠသုတသောမကာလေ**—

“မဟာရဇ္ဇံ ဟတ္ထဂတံ၊ ခေဠပိဏ္ဍံဝ ဆဍ္ဍယိံ။
စဇတော န ဟောတိ လဂ္ဂနံ၊ ဧသာ မေ နေက္ခမ္မပါရမီ”တိ[၁၀]—

ဧဝံ နိဿင်္ဂတာယ ရဇ္ဇံ ဆဍ္ဍေတွာ နိက္ခမန္တဿ နေက္ခမ္မပါရမီ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။ ဣတရေသု ပန ယထာရဟံ ပါရမိဥပပါရမိယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-ခု ၄-၃၉၉၊ ခု ၅-၁၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ခု ၄-၄၀၀၊ ခု ၅-၃၃၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ခု ၄-၄၁၃၊ ခု ၅-၁၆၅-၃၈၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၄-ခု ၅-၃၇၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-ခု ၄-၄၀၇-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ခု ၄-၄၀၈၊ ခု ၅-၂၃၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၇-ခု ၄-၄၀၈၊ ခု ၅-၃၃၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၈-ခု ၅-၃၅၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၉-မ ၂-၂၆၂၊ ခု ၅-၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၁၀-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၇၃၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၅၄၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၅၆-ပိဋ္ဌေသု။

Paṇḍite paripucchitvāti kiṁ kusalaṁ kiṁ akusalaṁ kiṁ sāvajjaṁ kiṁ anavajjanti-ādinā kusalādidhammavibhāgaṁ kammakammaphalavibhāgaṁ sattānaṁ upakārāvahaṁ anavajjakammāyatanasippāyatanavijjāṭṭhānādiṁ paṇḍite sappaññe paripucchitvā. Etena paññāpāramiṁ dasseti. Tattha **Vidhurapaṇḍitakāle**[1] **Mahāgovindapaṇḍitakāle**[2] **Kudālapaṇḍitakāle**[3] **Arakapaṇḍitakāle**[4] **Bodhiparibbājakakāle**[5] **Mahosadhapaṇḍitakāle**[6]ti evamādīsu paññāpāramiyā pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi. Ekantena panassa **Senakapaṇḍitakāle**—

> "Paññāya vicinantohaṁ, brāhmaṇaṁ mocayiṁ dukhā.
> Paññāya me samo natthi, esā me paññāpāramī"ti[7]—

antobhastagataṁ sappaṁ dassentassa paññāpāramī paramatthapāramī nāma jātā.

Vīriyaṁ katvāna uttamanti sammāsambodhiṁ pāpetuṁ samatthatāya uttamaṁ padhānaṁ vīriyanti vividhampi vīriyapāramiṁ katvā uppādetvā. Tattha **Mahāsīlavarājakāle**[8] **Pañcāvudhakumārakāle**[8] **Mahāvānarindakāle**[9]ti evamādīsu vīriyapāramiyā pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi. Ekantena panassa **Mahājanakakāle**—

> "Atīradassī jalamajjhe, hatā sabbeva mānusā.
> Cittassa aññathā natthi, esā me vīriyapāramī"ti[10]—

evaṁ mahāsamuddaṁ tarantassa vīriyapāramī paramatthapāramī nāma jātā.

Khantiyā pāramiṁ gantvāti adhivāsanakhanti-ādi khantiparamukkaṁsabhāvaṁ pāpento khantiyā pāramiṁ paramakoṭiṁ gantvā, khantipāramiṁ sampādetvāti attho. Tattha **Mahākapikāle**[11] **Mahiṁsarājakāle**[12] **Rurumigarājakāle**[13] **Dhammadevaputtakāle**[14]ti evamādīsu khantipāramiyā pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi. Ekantena panassa **Khantivādikāle**—

1. Khu 6. 275 piṭṭhādīsu. 2. Dī 2. 178; Khu 4. 388 piṭṭhādīsu.
3. Khu 5. 16 piṭṭhe. 4. Khu 5. 42 piṭṭhe.
5. Gavesitabbo. 6. Khu 6. 204 piṭṭhādīsu.
7. Abhi-Ṭṭha 1. 73; Jātaka-Ṭṭha 1. 55; Apadāna-Ṭṭha 1. 57 piṭṭhesu.
8. Khu 5. 13 piṭṭhe. 9. Khu 5. 14 piṭṭhe.
10. Abhi-Ṭṭha 1. 73; Jātaka-Ṭṭha 1. 55; Apadāna-Ṭṭha 1. 57 piṭṭhesu.
11. Khu 4. 412; Khu 5. 165, 380 piṭṭhesu. 12. Khu 4. 412; Khu 5. 82 piṭṭhādīsu.
13. Khu 4. 403; Khu 5. 270 piṭṭhādīsu. 14. Khu 4. 405; Khu 5. 229 piṭṭhādīsu.

ပဏ္ဍိတေ ပရိပုစ္ဆိတွာတိ ကိံ ကုသလံ ကိံ အကုသလံ ကိံ သာဝဇ္ဇံ ကိံ အနဝဇ္ဇန္တိအာဒိနာ ကုသလာဒိဓမ္မဝိဘာဂံ ကမ္မကမ္မဖလဝိဘာဂံ သတ္တာနံ ဥပကာရာဝဟံ အနဝဇ္ဇကမ္မာယတနသိပ္ပါယတနဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနာဒိံ ပဏ္ဍိတေ သပ္ပညေ ပရိပုစ္ဆိတွာ။ ဧတေန ပညာပါရမိံ ဒဿေတိ။ တတ္ထ **ဝိဓုရပဏ္ဍိတကာလေ**[၁] **မဟာဂေါဝိန္ဒပဏ္ဍိတကာလေ**[၂] **ကုဒါလပဏ္ဍိတကာလေ**[၃] **အရကပဏ္ဍိတကာလေ**[၄] **ဗောဓိပရိဗ္ဗာဇကကာလေ**[၅] **မဟောသဓပဏ္ဍိတကာလေ**[၆]တိ ဧဝမာဒီသု ပညာပါရမိယာ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တေန ပနဿ **သေနကပဏ္ဍိတကာလေ**—

> “ပညာယ ဝိစိနန္တောဟံ၊ ဗြာဟ္မဏံ မောစယိံ ဒုခါ။
> ပညာယ မေ သမော နတ္ထိ၊ ဧသာ မေ ပညာပါရမီ”တိ[၇]—

အန္တောဘသ္တဂတံ သပ္ပံ ဒဿေန္တဿ ပညာပါရမီ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။

ဝီရိယံ ကတွာန ဥတ္တမန္တိ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပါပေတုံ သမတ္ထတာယ ဥတ္တမံ ပဓာနံ ဝီရိယန္တိ ဝိဝိဓမ္ပိ ဝီရိယပါရမိံ ကတွာ ဥပ္ပါဒေတွာ။ တတ္ထ **မဟာသီလဝရာဇကာလေ**[၈] **ပဉ္စာဝုဓကုမာရကာလေ**[၈] **မဟာဝါနရိန္ဒကာလေ**[၉]တိ ဧဝမာဒီသု ဝီရိယပါရမိယာ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တေန ပနဿ **မဟာဇနကကာလေ**—

> “အတီရဒဿီ ဇလမဇ္ဈေ၊ ဟတာ သဗ္ဗေဝ မာနုသာ။
> စိတ္တဿ အညထာ နတ္ထိ၊ ဧသာ မေ ဝီရိယပါရမီ”တိ[၁၀]—

ဧဝံ မဟာသမုဒ္ဒံ တရန္တဿ ဝီရိယပါရမီ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။

ခန္တိယာ ပါရမိံ ဂန္တွာတိ အဓိဝါသနခန္တိအာဒိ ခန္တိပရမုက္ကံသဘာဝံ ပါပေန္တော ခန္တိယာ ပါရမိံ ပရမကောဋိံ ဂန္တွာ၊ ခန္တိပါရမိံ သမ္ပာဒေတွာတိ အတ္ထော။ တတ္ထ **မဟာကပိကာလေ**[၁၁] **မဟိံသရာဇကာလေ**[၁၂] **ရုရုမိဂရာဇကာလေ**[၁၃] **ဓမ္မဒေဝပုတ္တကာလေ**[၁၄]တိ ဧဝမာဒီသု ခန္တိပါရမိယာ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တေန ပနဿ **ခန္တိဝါဒိကာလေ**—

၁-ခု ၆-၂၇၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ဒီ ၂-၁၇၈၊ ခု ၄-၃၈၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-ခု ၅-၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၅-၄၂-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဂဝေသိတဗ္ဗော။ ၆-ခု ၆-၂၀၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၇-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၇၃၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၅၅၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၅၇-ပိဋ္ဌေသု။
၈-ခု ၅-၁၃-ပိဋ္ဌေ။ ၉-ခု ၅-၁၄-ပိဋ္ဌေ။
၁၀-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၇၃၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၅၅၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၅၇-ပိဋ္ဌေသု။
၁၁-ခု ၄-၄၁၂၊ ခု ၅-၁၆၅-၃၈၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၁၂-ခု ၄-၄၁၂၊ ခု ၅-၈၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၁၃-ခု ၄-၄၀၃၊ ခု ၅-၂၇၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၁၄-ခု ၄-၄၀၅၊ ခု ၅-၂၂၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Acetanaṁva koṭṭente, tiṇhena pharasunā mamaṁ.
Kāsirāje na kuppāmi, esā me khantipāramī”ti[1]—

evaṁ acetanabhāvena viya mahādukkhaṁ anubhavantassa khantipāramī paramatthapāramī nāma jātā.

Katvā daḷhamadhiṭṭhānanti kusalasamādānādhiṭṭhānaṁ tassa tassa pāramisamādānassa tadupakārakasamādānassa ca adhiṭṭhānaṁ daḷhataraṁ asithilaṁ katvā, taṁ taṁ vatasamādānaṁ anivattibhāvena adhiṭṭhahitvāti attho. Tattha **Jotipālakāle**[2] **Sarabhaṅgakāle**[3] **Nemikāle**[4]ti evamādīsu adhiṭṭhānapāramiyā pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi. Ekantena panassa **Temiyakumārakāle**—

“Mātāpitā na me dessā, attā me na ca dessiyo[5].
Sabbaññutaṁ piyaṁ mayhaṁ, tasmā vatamadhiṭṭhahin”ti[6]—

evaṁ jīvitaṁ pariccajitvā vataṁ adhiṭṭhahantassa adhiṭṭhānapāramī paramatthapāramī nāma jātā.

Saccavācānurakkhiyāti saccavācaṁ anurakkhitvā jīvitantarāyepi anariyavohāraṁ gūthaṁ viya jigucchanto pariharitvā sabbaso avisaṁvādibhāvaṁ rakkhitvā. Tattha **Kapirājakāle**[7] **Saccatāpasakāle**[8] **Maccharājakāle**[9]ti evamādīsu saccapāramiyā pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi. Ekantena panassa **Mahāsutasomakāle**—

“Saccavācaṁ anurakkhanto, cajitvā mama jīvitaṁ.
Mocesiṁ ekasataṁ khattiye, esā me saccapāramī”ti[10]—

evaṁ jīvitaṁ cajitvā saccaṁ anurakkhantassa saccapāramī paramatthapāramī nāma jātā.

---

1. Abhi-Ṭṭha 1. 74; Jātaka-Ṭṭha 1. 55; Apadāna-Ṭṭha 1. 57 piṭṭhesu.
2. Ma 2. 236 piṭṭhādīsu.
3. Khu 6. 5 piṭṭhādīsu.
4. Khu 4. 389; Khu 6. 184 piṭṭhādīsu.
5. Navi dessaṁ mahāyasaṁ (Sī, Ka)
6. Khu 4. 413 piṭṭhe.
7. Khu 4. 413 piṭṭhādīsu.
8. Gavesitabbo.
9. Khu 5. 415 piṭṭhādīsu.
10. Abhi-Ṭṭha 1. 74; Jātaka-Ṭṭha 1. 55; Apadāna-Ṭṭha 1. 57 piṭṭhesu.

“အစေတနံဝ ကောဋ္ဋေန္တေ၊ တိဏှေန ဖရသုနာ မမံ။
ကာသိရာဇေ န ကုပ္ပါမိ၊ ဧသာ မေ ခန္တိပါရမီ”တိ[၁]—

ဧဝံ အစေတနဘာဝေန ဝိယ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝန္တဿ ခန္တိပါရမီ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။

ကတွာ ဒဠှမဓိဋ္ဌာနန္တိ ကုသလသမာဒါနာဓိဋ္ဌာနံ တဿ တဿ ပါရမိသမာဒါနဿ တဒုပကာရကသမာဒါနဿ စ အဓိဋ္ဌာနံ ဒဠှတရံ အသိထိလံ ကတွာ၊ တံ တံ ဝတသမာဒါနံ အနိဝတ္တိဘာဝေန အဓိဋ္ဌဟိတွာတိ အတ္ထော။ တတ္ထ **ဇောတိပါလကာလေ**[၂] **သရဘင်္ဂကာလေ**[၃] **နေမိကာလေ**[၄]တိ ဧဝမာဒီသု အဓိဋ္ဌာနပါရမိယာ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တေန ပနဿ **တေမိယကုမာရကာလေ**—

“မာတာပိတာ န မေ ဒေဿာ၊ အတ္တာ မေ န စ ဒေဿိယော[၅]။
သဗ္ဗညုတံ ပိယံ မယှံ၊ တသ္မာ ဝတမဓိဋ္ဌဟိ”န္တိ[၆]—

ဧဝံ ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇိတွာ ဝတံ အဓိဋ္ဌဟန္တဿ အဓိဋ္ဌာနပါရမီ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။

သစ္စဝါစာနုရက္ခိယာတိ သစ္စဝါစံ အနုရက္ခိတွာ ဇီဝိတန္တရာယေပိ အနရိယဝေါဟာရံ ဂူထံ ဝိယ ဇိဂုစ္ဆန္တော ပရိဟရိတွာ သဗ္ဗသော အဝိသံဝါဒိဘာဝံ ရက္ခိတွာ။ တတ္ထ **ကပိရာဇကာလေ**[၇] **သစ္စတာပသကာလေ**[၈] **မစ္ဆရာဇကာလေ**[၉]တိ ဧဝမာဒီသု သစ္စပါရမိယာ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တေန ပနဿ **မဟာသုတသောမကာလေ**—

“သစ္စဝါစံ အနုရက္ခန္တော၊ စဇိတွာ မမ ဇီဝိတံ။
မောစေသိံ ဧကသတံ ခတ္တိယေ၊ ဧသာ မေ သစ္စပါရမီ”တိ[၁၀]—

ဧဝံ ဇီဝိတံ စဇိတွာ သစ္စံ အနုရက္ခန္တဿ သစ္စပါရမီ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၇၄၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၅၅၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၅၇-ပိဋ္ဌေသု။
၂-မ ၂-၂၃၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ခု ၆-၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ခု ၄-၃၈၉၊ ခု ၆-၁၈၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-နဝိ ဒေဿံ မဟာယသံ (သီ၊ က)
၆-ခု ၄-၄၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၇-ခု ၄-၄၁၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၈-ဂဝေသိတဗ္ဗော။
၉-ခု ၅-၄၁၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၁၀-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၇၄၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၅၅၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၅၇-ပိဋ္ဌေသု။

Mettāya pāramiṁ gantvāti sabbasattesu anodhiso hitūpasaṁhāralakkhaṇāya mettāya pāramiṁ paramukkaṁsataṁ patvā. Tattha **Cūḷadhammapālakāle**[1] **Mahāsīlavarājakāle**[2] **Sāmapaṇḍitakāle**[3]ti evamādīsu mettāpāramiyā pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi. Ekantena panassa **Suvaṇṇasāmakāle**—

“Na maṁ koci uttasati, napihaṁ bhāyāmi kassaci.
Mettābalenupatthaddho, ramāmi pavane tadā”ti[4]—

evaṁ jīvitampi anoloketvā mettāyantassa mettāpāramī paramatthapāramī nāma jātā.

Sammānanāvamānaneti sakkaccaṁ pūjāsakkārādinā sammānane oṭṭhubhanādinā[5] avamānane ca sabbattha lokadhamme samako samacitto nibbikāro hutvā uttamaṁ anuttaraṁ sabbaññutaṁ adhigatosmīti attho. Tattha **Mahāvānarindakāle**[6] **Kāsirājakāle** **Khemabrāhmaṇakāle** **Aṭṭhisenaparibbājakakāle**[7]ti evamādīsu upekkhāpāramiyā pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi. Ekantena panassa **Mahālomahaṁsakāle**—

“Susāne seyyaṁ kappemi, chavaṭṭhikaṁ upanidhāya’haṁ.
Gāmaṇḍalā upāgantvā, rūpaṁ dassentinappakan”ti[8]—

evaṁ gāmadārakesu oṭṭhubhanādīhi ceva mālāgandhūpahārādīhi ca sukhadukkhaṁ uppādentesupi upekkhaṁ anativattantassa upekkhāpāramī paramatthapāramī nāma jātā. Iti Bhagavā—

“Evaṁ bahubbidhaṁ dukkhaṁ, sampattī ca bahubbidhā.
Bhavābhave anubhavitvā, patto sambodhimuttaman”ti—

sammāsambodhiṁ adhigantuṁ imasmiṁ bhaddakappe attanā kataṁ dukkaracariyaṁ saṅkhepeneva vatvā puna—

“Datvā dātabbakaṁ dānaṁ, sīlaṁ pūretvā asesato.
Nekkhamme pāramiṁ gantvā, patto sambodhimuttamaṁ.

---

1. Khu 5. 125 piṭṭhādīsu.
2. Khu 5. 13 piṭṭhe.
3. Khu 4. 418; Khu 6. 174 piṭṭhādīsu.
4. Khu 4. 418 piṭṭhe.
5. Niṭṭhubhanādinā (Sī)
6. Khu 5. 14 piṭṭhe.
7. Khu 5. 161 piṭṭhādīsu.
8. Khu 4. 419 piṭṭhe.

မေတ္တာယ ပါရမိံ ဂန္တွာတိ သဗ္ဗသတ္တေသု အနောဓိသော ဟိတူပသံဟာရလက္ခဏာယ မေတ္တာယ ပါရမိံ ပရမုက္ကံသတံ ပတွာ။ တတ္ထ **စူဠဓမ္မပါလကာလေ**[၁] **မဟာသီလဝရာဇကာလေ**[၂] **သာမပဏ္ဍိတကာလေ**[၃]တိ ဧဝမာဒီသု မေတ္တာပါရမိယာ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တေန ပနဿ **သုဝဏ္ဏသာမကာလေ**—

“န မံ ကောစိ ဥတ္တာသတိ၊ နပိဟံ ဘာယာမိ ကဿစိ။
မေတ္တာဗလေနုပတ္ထဒ္ဓေါ၊ ရမာမိ ပဝနေ တဒါ”တိ[၄]—

ဧဝံ ဇီဝိတမ္ပိ အနောလောကေတွာ မေတ္တာယန္တဿ မေတ္တာပါရမီ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။

သမ္မာနနာဝမာနနေတိ သက္ကစ္စံ ပူဇာသက္ကာရာဒိနာ သမ္မာနနေ ဩဋ္ဌုဘနာဒိနာ[၅] အဝမာနနေ စ သဗ္ဗတ္ထ လောကဓမ္မေ သမကော သမစိတ္တော နိဗ္ဗိကာရော ဟုတွာ ဥတ္တမံ အနုတ္တရံ သဗ္ဗညုတံ အဓိဂတောသ္မီတိ အတ္ထော။ တတ္ထ **မဟာဝါနရိန္ဒကာလေ**[၆] **ကာသိရာဇကာလေ** **ခေမဗြာဟ္မဏကာလေ** **အဋ္ဌိသေနပရိဗ္ဗာဇကကာလေ**[၇]တိ ဧဝမာဒီသု ဥပေက္ခာပါရမိယာ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တေန ပနဿ **မဟာလောမဟံသကာလေ**—

“သုသာနေ သေယျံ ကပ္ပေမိ၊ ဆဝဋ္ဌိကံ ဥပနိဓာယ’ဟံ။
ဂါမဏ္ဍလာ ဥပါဂန္တွာ၊ ရူပံ ဒဿေန္တိနပ္ပကန္”တိ[၈]—

ဧဝံ ဂါမဒါရကေသု ဩဋ္ဌုဘနာဒီဟိ စေဝ မာလာဂန္ဓူပဟာရာဒီဟိ စ သုခဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေန္တေသုပိ ဥပေက္ခံ အနတိဝတ္တန္တဿ ဥပေက္ခာပါရမီ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။ ဣတိ ဘဂဝါ—

“ဧဝံ ဗဟုဗ္ဗိဓံ ဒုက္ခံ၊ သမ္ပတ္တီ စ ဗဟုဗ္ဗိဓာ။
ဘဝါဘဝေ အနုဘဝိတွာ၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမန်”တိ—

သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဓိဂန္တုံ ဣမသ္မိံ ဘဒ္ဒကပ္ပေ အတ္တနာ ကတံ ဒုက္ကရစရိယံ သင်္ခေပေနေဝ ဝတွာ ပုန—

“ဒတွာ ဒါတဗ္ဗကံ ဒါနံ၊ သီလံ ပူရေတွာ အသေသတော။
နေက္ခမ္မေ ပါရမိံ ဂန္တွာ၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ။

၁-ခု ၅-၁၂၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ခု ၅-၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၃-ခု ၄-၄၁၈၊ ခု ၆-၁၇၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ခု ၄-၄၁၈-ပိဋ္ဌေ။
၅-နိဋ္ဌုဘနာဒိနာ (သီ)
၆-ခု ၅-၁၄-ပိဋ္ဌေ။
၇-ခု ၅-၁၆၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၈-ခု ၄-၄၁၉-ပိဋ္ဌေ။

Paṇḍite paripucchitvā, vīriyaṁ katvāna muttamaṁ.
Khantiyā pāramiṁ gantvā, patto sambodhimuttamaṁ.

Katvā daḷhamadhiṭṭhānaṁ, saccavācānurakkhiya.
Mettāya pāramiṁ gantvā, patto sambodhimuttamaṁ.

Lābhālābhe yasāyase, sammānanāvamānane.
Sabbattha samako hutvā, patto sambodhimuttaman”ti—

attanā sammadeva paripūritā dasa pāramiyo dasseti.

ပဏ္ဍိတေ ပရိပုစ္ဆိတွာ၊ ဝီရိယံ ကတွာန မုတ္တမံ။
ခန္တိယာ ပါရမိံ ဂန္တွာ၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ။

ကတွာ ဒဠှမဓိဋ္ဌာနံ၊ သစ္စဝါစာနုရက္ခိယ။
မေတ္တာယ ပါရမိံ ဂန္တွာ၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ။

လာဘာလာဘေ ယသာယသေ၊ သမ္မာနနာဝမာနနေ။
သဗ္ဗတ္ထ သမကော ဟုတွာ၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမ”န္တိ

အတ္တနာ သမ္မဒေဝ ပရိပူရိတာ ဒသ ပါရမိယော ဒဿေတိ။

Pakiṇṇakakathā

Imasmiṁ pana ṭhāne ṭhatvā mahābodhiyānapaṭipattiyaṁ ussāhajātānaṁ kulaputtānaṁ bodhisambhāresu nānappakārakosallatthaṁ sabbapāramīsu **pakiṇṇakakathā** kathetabbā.

Tatridaṁ pañhakammaṁ—kā panetā pāramiyo? Kenaṭṭhena pāramiyo? Katividhā cetā? Ko tāsaṁ kamo? Kāni lakkhaṇarasapaccupaṭṭhānapadaṭṭhānāni? Ko paccayo? Ko saṁkileso? Kiṁ vodānaṁ? Ko paṭipakkho? Kā paṭipatti? Ko vibhāgo? Ko saṅgaho? Ko sampādanūpāyo? Kittakena kālena sampādanaṁ? Ko ānisaṁso? Kiṁ cetāsaṁ phalanti?

Tatridaṁ vissajjanaṁ—**kā panetā pāramiyo**ti? Taṇhāmānadiṭṭhīhi[1] anupahatā karuṇūpāyakosallapariggahitā dānādayo guṇā pāramiyo.

Kenaṭṭhena pāramiyoti? Dāna sīlādi guṇavisesayogena sattuttamatāya paramā mahāsattā bodhisattā, tesaṁ bhāvo kammaṁ vā pāramī, dānādikiriyā. Atha vā paratīti[2] paramo, dānādiguṇānaṁ pūrako pālako cāti bodhisatto, paramassa[3] ayaṁ, paramassa vā bhāvo, kammaṁ vā pāramī, dānādikiriyāva. Atha vā paraṁ sattaṁ attani mavati bandhati guṇavisesayogena, paraṁ vā adhikataraṁ majjati sujjhati saṁkilesamalato, paraṁ vā seṭṭhaṁ nibbānaṁ visesena mayati gacchati, paraṁ vā lokaṁ pamāṇabhūtena ñāṇavisesena idhalokaṁ viya munāti paricchindati, paraṁ vā ativiya sīlādiguṇagaṇaṁ attano santāne minoti pakkhipati, paraṁ vā attabhūtato dhammakāyato aññaṁ paṭipakkhaṁ vā tadanatthakaraṁ kilesacoragaṇaṁ mināti hiṁsatīti paramo, mahāsatto. Paramassa ayanti-ādi vuttanayena yojetabbaṁ. Pāre vā nibbāne majjati sujjhati satte ca sodheti, tattha vā satte mavati bandhati yojeti, taṁ vā mayati gacchati gameti ca, munāti vā taṁ

1. Taṇhāmānādīhi (Ka) 2. Pūretīti (Sī, Ka) 3. Bodhisatto paramo (Sī)

ပကိဏ္ဏကကထာ

ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ဌတွာ မဟာဗောဓိယာနပဋိပတ္တိယံ ဥဿာဟဇာတာနံ ကုလပုတ္တာနံ ဗောဓိသမ္ဘာရေသု နာနပ္ပကာရကောသလ္လတ္ထံ သဗ္ဗပါရမီသု **ပကိဏ္ဏကကထာ** ကထေတဗ္ဗာ။

တတြိဒံ ပဉှကမ္မံ—ကာ ပနေတာ ပါရမိယော? ကေနဋ္ဌေန ပါရမိယော? ကတိဝိဓာ စေတာ? ကော တာသံ ကမော? ကာနိ လက္ခဏရသပစ္စုပဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနာနိ? ကော ပစ္စယော? ကော သံကိလေသော? ကိံ ဝေါဒါနံ? ကော ပဋိပက္ခော? ကာ ပဋိပတ္တိ? ကော ဝိဘာဂေါ? ကော သင်္ဂဟော? ကော သမ္ပာဒနူပါယော? ကိတ္တကေန ကာလေန သမ္ပာဒနံ? ကော အာနိသံသော? ကိံ စေတာသံ ဖလန္တိ?

တတြိဒံ ဝိဿဇ္ဇနံ—**ကာ ပနေတာ ပါရမိယော**တိ? တဏှာမာနဒိဋ္ဌီဟိ[1] အနုပဟတာ ကရုဏူပါယကောသလ္လပရိဂ္ဂဟိတာ ဒါနာဒယော ဂုဏာ ပါရမိယော။

ကေနဋ္ဌေန ပါရမိယောတိ? ဒါနသီလာဒိဂုဏဝိသေသယောဂေန သတ္တုတ္တမတာယ ပရမာ မဟာသတ္တာ ဗောဓိသတ္တာ၊ တေသံ ဘာဝေါ ကမ္မံ ဝါ ပါရမီ၊ ဒါနာဒိကိရိယာ။ အထ ဝါ ပရတီတိ[2] ပရမော၊ ဒါနာဒိဂုဏာနံ ပူရကော ပါလကော စာတိ ဗောဓိသတ္တော၊ ပရမဿ[3] အယံ, ပရမဿ ဝါ ဘာဝေါ, ကမ္မံ ဝါ ပါရမီ၊ ဒါနာဒိကိရိယာဝ။ အထ ဝါ ပရံ သတ္တံ အတ္တနိ မဝတိ ဗန္ဓတိ ဂုဏဝိသေသယောဂေန၊ ပရံ ဝါ အဓိကတရံ မဇ္ဇတိ သုဇ္ဈတိ သံကိလေသမလတော၊ ပရံ ဝါ သေဋ္ဌံ နိဗ္ဗာနံ ဝိသေသေန မယတိ ဂစ္ဆတိ၊ ပရံ ဝါ လောကံ ပမာဏဘူတေန ဉာဏဝိသေသေန ဣဓလောကံ ဝိယ မုနာတိ ပရိစ္ဆိန္ဒတိ၊ ပရံ ဝါ အတိဝိယ သီလာဒိဂုဏဂဏံ အတ္တနော သန္တာနေ မိနောတိ ပက္ခိပတိ၊ ပရံ ဝါ အတ္တဘူတတော ဓမ္မကာယတော အညံ ပဋိပက္ခံ ဝါ တဒနတ္ထကရံ ကိလေသစောရဂဏံ မိနာတိ ဟိံသတီတိ ပရမော၊ မဟာသတ္တော။ ပရမဿ အယန္တိ-အာဒိ ဝုတ္တနယေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ ပါရေ ဝါ နိဗ္ဗာနေ မဇ္ဇတိ သုဇ္ဈတိ သတ္တေ စ သောဓေတိ၊ တတ္ထ ဝါ သတ္တေ မဝတိ ဗန္ဓတိ ယောဇေတိ၊ တံ ဝါ မယတိ ဂစ္ဆတိ ဂမေတိ စ၊ မုနာတိ ဝါ တံ

၁-တဏှာမာနာဒီဟိ (က) ၂-ပူရေတီတိ (သီ၊ က) ၃-ဗောဓိသတ္တော ပရမော (သီ)

yāthāvato, tattha vā satte minoti pakkhipati, kilesārayo vā sattānaṁ tattha mināti hiṁsatīti pāramī, mahāpuriso. Tassa bhāvo kammaṁ vā pāramitā, dānādikiriyāva. Iminā nayena pāramīsaddattho veditabbo.

Katividhāti? Saṅkhepato dasavidhā, tā pana Pāḷiyaṁ sarūpato āgatāyeva. Yathāha—

“Vicinanto tadā dakkhiṁ, paṭhamaṁ dānapāramiṁ.
Pubbakehi mahesīhi, anuciṇṇaṁ mahāpathan[1]”ti[2]—

ādi. Yathā cāha[3] “kati nu kho bhante Buddhakārakā dhammā? Dasa kho Sāriputta Buddhakārakā dhammā, katame dasa? Dānaṁ kho Sāriputta Buddhakārako dhammo, sīlaṁ nekkhammaṁ paññā vīriyaṁ khanti saccaṁ adhiṭṭhānaṁ mettā upekkhā Buddhakārako dhammo, ime kho Sāriputta dasa Buddhakārakā dhammā”ti. Idamavoca Bhagavā, idaṁ vatvā Sugato athāparaṁ etadavoca Satthā—

“Dānaṁ sīlañca nekkhammaṁ, paññā vīriyena pañcamaṁ.
Khanti saccamadhiṭṭhānaṁ, mettupekkhāti te dasā”ti[4].

Keci pana “chabbidhā”ti vadanti, taṁ etāsaṁ saṅgahavasena vuttaṁ. So pana saṅgaho parato āvi bhavissati.

Ko tāsaṁ kamoti ettha **kamo**ti desanākkamo, so ca paṭhamasamādānahetuko, samādānaṁ pavicayahetukaṁ[5], iti yathā ādimhi pavicitā samādinnā ca, tathā desitā. Tattha dānaṁ sīlassa bahūpakāraṁ sukarañcāti taṁ ādimhi vuttaṁ. Dānaṁ[6] sīlapariggahitaṁ mahapphalaṁ hoti mahānisaṁsanti dānānantaraṁ sīlaṁ vuttaṁ. Sīlaṁ nekkhammapariggahitaṁ, nekkhammaṁ paññāpariggahitaṁ, paññā vīriyapariggahitā, vīriyaṁ khantipariggahitaṁ, khanti saccapariggahitā, saccaṁ adhiṭṭhānapariggahitaṁ, adhiṭṭhānaṁ mettāpariggahitaṁ,

1. Āsevitanisevitaṁ (Sī, Ka) 2. Khu 4. 315 piṭṭhe. 3. Aparampi vuttaṁ (Ka)
4. Khu 4. 306 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ. 5. Paricayahetukaṁ (Sī)
6. Avi ca dānaṁ (Ka)

ယာထာဝတော၊ တတ္ထ ဝါ သတ္တေ မိနောတိ ပက္ခိပတိ၊ ကိလေသာရယော ဝါ သတ္တာနံ တတ္ထ မိနာတိ ဟိံသတီတိ ပါရမီ၊ မဟာပုရိသော။ တဿ ဘာဝေါ ကမ္မံ ဝါ ပါရမိတာ၊ ဒါနာဒိကိရိယာဝ။ ဣမိနာ နယေန ပါရမီသဒ္ဒတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကတိဝိဓာတိ? သင်္ခေပတော ဒသဝိဓာ၊ တာ ပန ပါဠိယံ သရူပတော အာဂတာယေဝ။ ယထာဟ—

“ဝိစိနန္တော တဒါ ဒက္ခိံ၊ ပဌမံ ဒါနပါရမိံ။
ပုဗ္ဗကေဟိ မဟေသီဟိ၊ အနုစိဏ္ဏံ မဟာပထ[1]”န္တိ[2]—

အာဒိ။ ယထာ စာဟ[3] “ကတိ နု ခေါ ဘန္တေ ဗုဒ္ဓကာရကာ ဓမ္မာ? ဒသ ခေါ သာရိပုတ္တ ဗုဒ္ဓကာရကာ ဓမ္မာ၊ ကတမေ ဒသ? ဒါနံ ခေါ သာရိပုတ္တ ဗုဒ္ဓကာရကော ဓမ္မော၊ သီလံ နေက္ခမ္မံ ပညာ ဝီရိယံ ခန္တိ သစ္စံ အဓိဋ္ဌာနံ မေတ္တာ ဥပေက္ခာ ဗုဒ္ဓကာရကော ဓမ္မော၊ ဣမေ ခေါ သာရိပုတ္တ ဒသ ဗုဒ္ဓကာရကာ ဓမ္မာ”တိ။ ဣဒမဝေါစ ဘဂဝါ၊ ဣဒံ ဝတွာ သုဂတော အထာပရံ ဧတဒဝေါစ သတ္ထာ—

“ဒါနံ သီလဉ္စ နေက္ခမ္မံ၊ ပညာ ဝီရိယေန ပဉ္စမံ။
ခန္တိ သစ္စမဓိဋ္ဌာနံ၊ မေတ္တုပေက္ခာတိ တေ ဒသာ”တိ[4]။

ကေစိ ပန “ဆဗ္ဗိဓာ”တိ ဝဒန္တိ၊ တံ ဧတာသံ သင်္ဂဟဝသေန ဝုတ္တံ။ သော ပန သင်္ဂဟော ပရတော အာဝိ ဘဝိဿတိ။

ကော တာသံ ကမောတိ ဧတ္ထ **ကမော**တိ ဒေသနာက္ကမော၊ သော စ ပဌမသမာဒါနဟေတုကော၊ သမာဒါနံ ပဝိစယဟေတုကံ[5]၊ ဣတိ ယထာ အာဒိမှိ ပဝိစိတာ သမာဒိန္နာ စ၊ တထာ ဒေသိတာ။ တတ္ထ ဒါနံ သီလဿ ဗဟူပကာရံ သုကရဉ္စာတိ တံ အာဒိမှိ ဝုတ္တံ။ ဒါနံ[6] သီလပရိဂ္ဂဟိတံ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ မဟာနိသံသန္တိ ဒါနာနန္တရံ သီလံ ဝုတ္တံ။ သီလံ နေက္ခမ္မပရိဂ္ဂဟိတံ၊ နေက္ခမ္မံ ပညာပရိဂ္ဂဟိတံ၊ ပညာ ဝီရိယပရိဂ္ဂဟိတာ၊ ဝီရိယံ ခန္တိပရိဂ္ဂဟိတံ၊ ခန္တိ သစ္စပရိဂ္ဂဟိတာ၊ သစ္စံ အဓိဋ္ဌာနပရိဂ္ဂဟိတံ၊ အဓိဋ္ဌာနံ မေတ္တာပရိဂ္ဂဟိတံ၊

၁-အာသေဝိတနိသေဝိတံ (သီ၊ က) ၂-ခု ၄-၃၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ (က)
၄-ခု ၄-၃၀၆-ပိဋ္ဌေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။ ၅-ပရိစယဟေတုကံ (သီ) ၆-အဝိ စ ဒါနံ (က)

mettā upekkhāpariggahitā mahapphalā hoti mahānisaṁsāti mettānantaramupekkhā vuttā. Upekkhā pana karuṇāpariggahitā karuṇā ca upekkhāpariggahitāti veditabbā. Kathaṁ pana mahākāruṇikā bodhisattā sattesu upekkhakā hontīti? “Upekkhitabbayuttesu kañci kālaṁ upekkhakā honti, na pana sabbattha sabbadā cā”ti keci. Apare pana “na sattesu upekkhakā, sattakatesu pana vippakāresu upekkhakā hontī”ti.

Aparo nayo—pacurajanesupi pavattiyā sabbasattasādhāraṇattā appaphalattā sukarattā ca ādimhi **dānaṁ** vuttaṁ. Sīlena dāyakapaṭiggāhakasuddhito parānuggahaṁ vatvā parapīḷānivattivacanato kiriyadhammaṁ vatvā akiriyadhammavacanato bhogasampattihetuṁ vatvā bhavasampattihetuvacanato ca dānassa anantaraṁ **sīlaṁ** vuttaṁ. Nekkhammena sīlasampattisiddhito kāyavacīsucaritaṁ vatvā manosucaritavacanato visuddhasīlassa sukheneva jhānasamijjhanato kammāparādhappahānena payogasuddhiṁ vatvā kilesāparādhappahānena āsayasuddhivacanato vītikkamappahānena cittassa[1] pariyuṭṭhānappahānavacanato ca sīlassa anantaraṁ **nekkhammaṁ** vuttaṁ. Paññāya nekkhammassa siddhiparisuddhito jhānābhāvena paññābhāvavacanato “samādhipadaṭṭhānā hi paññā, paññāpaccupaṭṭhāno ca samādhi”. Samathanimittaṁ vatvā upekkhānimittavacanato parahitajjhānena parahitakaraṇūpāyakosallavacanato ca nekkhammassa anantaraṁ **paññā** vuttā. Vīriyārambhena paññākiccasiddhito sattasuññatādhammanijjhānakkhantiṁ vatvā sattahitāya ārambhassa acchariyatāvacanato[2] upekkhānimittaṁ vatvā paggahanimittavacanato nisammakāritaṁ vatvā uṭṭhānavacanato ca “nisammakārino hi uṭṭhānaṁ phalavisesamāvahatī”ti paññāya anantaraṁ **vīriyaṁ** vuttaṁ.

Vīriyena titikkhāsiddhito “vīriyavā hi āraddhavīriyattā sattasaṅkhārehi upanītaṁ dukkhaṁ abhibhuyya viharati”. Vīriyassa titikkhālaṅkārabhāvato “vīriyavato hi titikkhā sobhati”. Paggahanimittaṁ vatvā samathanimittavacanato accārambhena uddhaccadosappahānavacanato “dhammanijjhānakkhantiyā hi uddhaccadoso pahīyati”. Vīriyavato sātaccakaraṇavacanato “khantibahulo hi anuddhato sātaccakārī hoti”.

1. Vītikkamappahāne ṭhitassa (Sī)
2. Amacchariyatāvacanato (Sī)

မေတ္တာ ဥပေက္ခာပရိဂ္ဂဟိတာ မဟပ္ဖလာ ဟောတိ မဟာနိသံသာတိ မေတ္တာနန္တရမုပေက္ခာ ဝုတ္တာ။ ဥပေက္ခာ ပန ကရုဏာပရိဂ္ဂဟိတာ ကရုဏာ စ ဥပေက္ခာပရိဂ္ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကထံ ပန မဟာကာရုဏိကာ ဗောဓိသတ္တာ သတ္တေသု ဥပေက္ခကာ ဟောန္တီတိ? “ဥပေက္ခိတဗ္ဗယုတ္တေသု ကဉ္စိ ကာလံ ဥပေက္ခကာ ဟောန္တိ၊ န ပန သဗ္ဗတ္ထ သဗ္ဗဒါ စာ”တိ ကေစိ။ အပရေ ပန “န သတ္တေသု ဥပေက္ခကာ၊ သတ္တကတေသု ပန ဝိပ္ပကာရေသု ဥပေက္ခကာ ဟောန္တီ”တိ။

အပရော နယော—ပစုရဇနေသုပိ ပဝတ္တိယာ သဗ္ဗသတ္တသာဓာရဏတ္တာ အပ္ပဖလတ္တာ သုကရတ္တာ စ အာဒိမှိ **ဒါနံ** ဝုတ္တံ။ သီလေန ဒါယကပဋိဂ္ဂါဟကသုဒ္ဓိတော ပရာနုဂ္ဂဟံ ဝတွာ ပရပီဠာနိဝတ္တိဝစနတော ကိရိယဓမ္မံ ဝတွာ အကိရိယဓမ္မဝစနတော ဘောဂသမ္ပတ္တိဟေတုံ ဝတွာ ဘဝသမ္ပတ္တိဟေတုဝစနတော စ ဒါနဿ အနန္တရံ **သီလံ** ဝုတ္တံ။ နေက္ခမ္မေန သီလသမ္ပတ္တိသိဒ္ဓိတော ကာယဝစီသုစရိတံ ဝတွာ မနောသုစရိတဝစနတော ဝိသုဒ္ဓသီလဿ သုခေနေဝ ဈာနသမိဇ္ဈနတော ကမ္မာပရာဓပ္ပဟာနေန ပယောဂသုဒ္ဓိံ ဝတွာ ကိလေသာပရာဓပ္ပဟာနေန အာသယသုဒ္ဓိဝစနတော ဝီတိက္ကမပ္ပဟာနေန စိတ္တဿ[၁] ပရိယုဋ္ဌာနပ္ပဟာနဝစနတော စ သီလဿ အနန္တရံ **နေက္ခမ္မံ** ဝုတ္တံ။ ပညာယ နေက္ခမ္မဿ သိဒ္ဓိပရိသုဒ္ဓိတော ဈာနာဘာဝေန ပညာဘာဝဝစနတော “သမာဓိပဒဋ္ဌာနာ ဟိ ပညာ၊ ပညာပစ္စုပဋ္ဌာနော စ သမာဓိ”။ သမထနိမိတ္တံ ဝတွာ ဥပေက္ခာနိမိတ္တဝစနတော ပရဟိတဇ္ဈာနေန ပရဟိတကရဏူပါယကောသလ္လဝစနတော စ နေက္ခမ္မဿ အနန္တရံ **ပညာ** ဝုတ္တာ။ ဝီရိယာရမ္ဘေန ပညာကိစ္စသိဒ္ဓိတော သတ္တသုညတာဓမ္မနိဇ္ဈာနက္ခန္တိံ ဝတွာ သတ္တဟိတာယ အာရမ္ဘဿ အစ္ဆရိယတာဝစနတော[၂] ဥပေက္ခာနိမိတ္တံ ဝတွာ ပဂ္ဂဟနိမိတ္တဝစနတော နိသမ္မကာရိတံ ဝတွာ ဥဋ္ဌာနဝစနတော စ “နိသမ္မကာရိနော ဟိ ဥဋ္ဌာနံ ဖလဝိသေသမာဝဟတီ”တိ ပညာယ အနန္တရံ **ဝီရိယံ** ဝုတ္တံ။

ဝီရိယေန တိတိက္ခာသိဒ္ဓိတော “ဝီရိယဝါ ဟိ အာရဒ္ဓဝီရိယတ္တာ သတ္တသင်္ခါရေဟိ ဥပနီတံ ဒုက္ခံ အဘိဘုယျ ဝိဟရတိ”။ ဝီရိယဿ တိတိက္ခာလင်္ကာရဘာဝတော “ဝီရိယဝတော ဟိ တိတိက္ခာ သောဘတိ”။ ပဂ္ဂဟနိမိတ္တံ ဝတွာ သမထနိမိတ္တဝစနတော အစ္စာရမ္ဘေန ဥဒ္ဓစ္စဒေါသပ္ပဟာနဝစနတော “ဓမ္မနိဇ္ဈာနက္ခန္တိယာ ဟိ ဥဒ္ဓစ္စဒေါသော ပဟီယတိ”။ ဝီရိယဝတော သာတစ္စကရဏဝစနတော “ခန္တိဗဟုလော ဟိ အနုဒ္ဓတော သာတစ္စကာရီ ဟောတိ”။

၁-ဝီတိက္ကမပ္ပဟာနေ ဌိတဿ (သီ)
၂-အမစ္ဆရိယတာဝစနတော (သီ)

Appamādavato parahitakiriyārambhe paccupakārataṇhābhāvavacanato “yāthāvato dhammanijjhāne hi sati taṇhā na hoti”. Parahitārambhe paramepi parakatadukkhasahanatāvacanato ca vīriyassa anantaraṁ **khanti** vuttā. Saccena khantiyā cirādhiṭṭhānato apakārino apakārakhantiṁ vatvā tadupakārakaraṇe avisaṁvādavacanato khantiyā apavādavācāvikampanena bhūtavāditāya avijahanavacanato sattasuññatādhammanijjhānakkhantiṁ vatvā tadupabrūhitañāṇasaccavacanato ca khantiyā anantaraṁ **saccaṁ** vuttaṁ.

Adhiṭṭhānena saccasiddhito “acalādhiṭṭhānassa hi virati sijjhati”. Avisaṁvāditaṁ vatvā tattha acalabhāvavacanato “saccasandho hi dānādīsu paṭiññānurūpaṁ niccalova pavattati”. Ñāṇasaccaṁ vatvā sambhāresu pavattiniṭṭhāpanavacanato “yathābhūtañāṇavā hi bodhisambhāre adhiṭṭhāti, te ca niṭṭhāpeti paṭipakkhehi akampiyabhāvato”ti saccassa anantaraṁ **adhiṭṭhānaṁ** vuttaṁ. Mettāya parahitakaraṇasamādānādhiṭṭhānasiddhito adhiṭṭhānaṁ vatvā hitūpasaṁhāravacanato “bodhisambhāre hi adhitiṭṭhamāno mettāvihārī hoti”. Acalādhiṭṭhānassa samādānāvikopanena samādānasambhavato ca adhiṭṭhānassa anantaraṁ **mettā** vuttā. Upekkhāya mettāvisuddhito sattesu hitūpasaṁhāraṁ vatvā tadaparādhesu udāsīnatāvacanato mettābhāvanaṁ vatvā tannissandabhāvanāvacanato hitakāmasattepi upekkhakoti acchariyaguṇatāvacanato ca mettāya anantaraṁ **upekkhā** vuttāti evametāsaṁ kamo veditabbo.

Kāni lakkhaṇarasapaccupaṭṭhānapadaṭṭhānānīti ettha avisesena tāva sabbāpi pāramiyo parānuggahalakkhaṇā, paresaṁ upakārakaraṇarasā, avikampanarasā vā, hitesitāpaccupaṭṭhānā, Buddhattapaccupaṭṭhānā vā, mahākaruṇāpadaṭṭhānā, karuṇūpāyakosallapadaṭṭhānā vā.

Visesena pana yasmā karuṇūpāyakosallapariggahitā attūpakaraṇapariccāgacetanā **dānapāramitā**, karuṇūpāyakosallapariggahitaṁ kāyavacīsucaritaṁ atthato akattabbaviratikattabbakaraṇacetanādayo ca **sīlapāramitā**, karuṇūpāyakosallapariggahito ādīnavadassanapubbaṅgamo kāmabhavehi nikkhamanacittuppādo **nekkhammapāramitā**, karuṇūpāyakosallapariggahito dhammānaṁ sāmaññavisesalakkhaṇāvabodho

အပ္ပမာဒဝတော ပရဟိတကိရိယာရမ္ဘေ ပစ္စုပကာရတဏှာဘာဝဝစနတော “ယာထာဝတော ဓမ္မနိဇ္ဈာနေ ဟိ သတိ တဏှာ န ဟောတီ”။ ပရဟိတာရမ္ဘေ ပရမေပိ ပရကတဒုက္ခသဟနတာဝစနတော စ ဝီရိယဿ အနန္တရံ **ခန္တိ** ဝုတ္တာ။ သစ္စေန ခန္တိယာ စိရာဓိဋ္ဌာနတော အပကာရိနော အပကာရခန္တိံ ဝတွာ တဒုပကာရကရဏေ အဝိသံဝါဒဝစနတော ခန္တိယာ အပဝါဒဝါစာဝိကမ္ပနေန ဘူတဝါဒိတာယ အဝိဇဟနဝစနတော သတ္တသုညတာဓမ္မနိဇ္ဈာနက္ခန္တိံ ဝတွာ တဒုပဗြူဟိတဉာဏသစ္စဝစနတော စ ခန္တိယာ အနန္တရံ **သစ္စံ** ဝုတ္တံ။

အဓိဋ္ဌာနေန သစ္စသိဒ္ဓိတော “အစလာဓိဋ္ဌာနဿ ဟိ ဝိရတိ သိဇ္ဈတီ”။ အဝိသံဝါဒိတံ ဝတွာ တတ္ထ အစလဘာဝဝစနတော “သစ္စသန္ဓော ဟိ ဒါနာဒီသု ပဋိညာနုရူပံ နိစ္စလောဝ ပဝတ္တတီ”။ ဉာဏသစ္စံ ဝတွာ သမ္ဘာရေသု ပဝတ္တိနိဋ္ဌာပနဝစနတော “ယထာဘူတဉာဏဝါ ဟိ ဗောဓိသမ္ဘာရေ အဓိဋ္ဌာတိ၊ တေ စ နိဋ္ဌာပေတိ ပဋိပက္ခေဟိ အကမ္ပိယဘာဝတော”တိ သစ္စဿ အနန္တရံ **အဓိဋ္ဌာနံ** ဝုတ္တံ။ မေတ္တာယ ပရဟိတကရဏသမာဒါနာဓိဋ္ဌာနသိဒ္ဓိတော အဓိဋ္ဌာနံ ဝတွာ ဟိတူပသံဟာရဝစနတော “ဗောဓိသမ္ဘာရေ ဟိ အဓိတိဋ္ဌမာနော မေတ္တာဝိဟာရီ ဟောတီ”။ အစလာဓိဋ္ဌာနဿ သမာဒါနာဝိကောပနေန သမာဒါနသမ္ဘဝတော စ အဓိဋ္ဌာနဿ အနန္တရံ **မေတ္တာ** ဝုတ္တာ။ ဥပေက္ခာယ မေတ္တာဝိသုဒ္ဓိတော သတ္တေသု ဟိတူပသံဟာရံ ဝတွာ တဒပရာဓေသု ဥဒါသီနတာဝစနတော မေတ္တာဘာဝနံ ဝတွာ တန္နိဿန္ဒဘာဝနာဝစနတော ဟိတကာမသတ္တေပိ ဥပေက္ခကောတိ အစ္ဆရိယဂုဏတာဝစနတော စ မေတ္တာယ အနန္တရံ **ဥပေက္ခာ** ဝုတ္တာတိ ဧဝမေတာသံ ကမော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကာနိ လက္ခဏရသပစ္စုပဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနာနီတိ ဧတ္ထ အဝိသေသေန တာဝ သဗ္ဗာပိ ပါရမိယော ပရာနုဂ္ဂဟလက္ခဏာ၊ ပရေသံ ဥပကာရကရဏရသာ၊ အဝိကမ္ပနရသာ ဝါ၊ ဟိတေသိတာပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဗုဒ္ဓတ္တပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ၊ မဟာကရုဏာပဒဋ္ဌာနာ၊ ကရုဏူပါယကောသလ္လပဒဋ္ဌာနာ ဝါ။

ဝိသေသေန ပန ယသ္မာ ကရုဏူပါယကောသလ္လပရိဂ္ဂဟိတာ အတ္တူပကရဏပရိစ္စာဂစေတနာ **ဒါနပါရမိတာ၊** ကရုဏူပါယကောသလ္လပရိဂ္ဂဟိတံ ကာယဝစီသုစရိတံ အတ္ထတော အကတ္တဗ္ဗဝိရတိကတ္တဗ္ဗကရဏစေတနာဒယော စ **သီလပါရမိတာ၊** ကရုဏူပါယကောသလ္လပရိဂ္ဂဟိတော အာဒီနဝဒဿနပုဗ္ဗင်္ဂမော ကာမဘဝေဟိ နိက္ခမနစိတ္တုပ္ပါဒေါ **နေက္ခမ္မပါရမိတာ၊** ကရုဏူပါယကောသလ္လပရိဂ္ဂဟိတော ဓမ္မာနံ သာမညဝိသေသလက္ခဏာဝဗောဓော

paññāpāramitā, karuṇūpāyakosallapariggahito kāyacittehi parahitārambho **vīriyapāramitā**, karuṇūpāyakosallapariggahitaṁ sattasaṅkhārāparādhasahanaṁ adosappadhāno tadākārappavattacittuppādo **khantipāramitā**, karuṇūpāyakosallapariggahitaṁ viraticetanādibhedaṁ avisaṁvādanaṁ **saccapāramitā**, karuṇūpāyakosallapariggahitaṁ acalasamādānādhiṭṭhānaṁ tadākārappavatto cittuppādo **adhiṭṭhānapāramitā**, karuṇūpāyakosallapariggahito lokassa hitasukhūpasaṁhāro atthato abyāpādo **mettāpāramitā**, karuṇūpāyakosallapariggahitā anunayapaṭighaviddhaṁsanī iṭṭhāniṭṭhesu sattasaṅkhāresu samappavatti **upekkhāpāramitā.**

Tasmā pariccāgalakkhaṇā **dānapāramī**, deyyadhamme lobhaviddhaṁsanarasā, anāsattipaccupaṭṭhānā, bhavavibhavasampattipaccupaṭṭhānā vā, pariccajitabbavatthupadaṭṭhānā. Sīlanalakkhaṇā **sīlapāramī**, samādhānalakkhaṇā[1] patiṭṭhānalakkhaṇā cāti vuttaṁ hoti. Dussīlyaviddhaṁsanarasā, anavajjarasā vā, soceyyapaccupaṭṭhānā, hirottappapadaṭṭhānā. Kāmato ca bhavato ca nikkhamanalakkhaṇā **nekkhammapāramī**, tadādīnavavibhāvanarasā, tato eva vimukhabhāvapaccupaṭṭhānā, saṁvegapadaṭṭhānā. Yathāsabhāvapaṭivedhalakkhaṇā **paññāpāramī**, akkhalitapaṭivedhalakkhaṇā vā kusalissāsakhitta-usupaṭivedho viya, visayobhāsanarasā padīpo viya, asammohapaccupaṭṭhānā araññagatasudesiko viya, samādhipadaṭṭhānā, catusaccapadaṭṭhānā vā. Ussāhalakkhaṇā **vīriyapāramī**, upatthambhanarasā, asaṁsīdanapaccupaṭṭhānā, vīriyārambhavatthupadaṭṭhānā, saṁvegapadaṭṭhānā vā. Khamanalakkhaṇā **khantipāramī**, iṭṭhāniṭṭhasahanarasā, adhivāsanapaccupaṭṭhānā, avirodhapaccupaṭṭhānā vā, yathābhūtadassanapadaṭṭhānā. Avisaṁvādanalakkhaṇā **saccapāramī**, yathāsabhāvavibhāvanarasā, sādutāpaccupaṭṭhānā, soraccapadaṭṭhānā. Bodhisambhāresu adhiṭṭhānalakkhaṇā **adhiṭṭhānapāramī**, tesaṁ paṭipakkhābhibhavanarasā, tattha acalatāpaccupaṭṭhānā, bodhisambhārapadaṭṭhānā. Hitākārappavattilakkhaṇā **mettāpāramī**, hitūpasaṁhārarasā, āghātavinayanarasā vā, sommabhāvapaccupaṭṭhānā, sattānaṁ manāpabhāvadassanapadaṭṭhānā. Majjhattākārappavattilakkhaṇā **upekkhāpāramī**, samabhāvadassanarasā, paṭighānunayavūpasamapaccupaṭṭhānā, kammassakatāpaccavekkhaṇapadaṭṭhānā.

---

1. Samādānalakkhaṇā (Sī)

ပညာပါရမိတာ၊ ကရုဏူပါယကောသလ္လပရိဂ္ဂဟိတော ကာယစိတ္တေဟိ ပရဟိတာရမ္ဘော **ဝီရိယပါရမိတာ၊** ကရုဏူပါယကောသလ္လပရိဂ္ဂဟိတံ သတ္တသင်္ခါရာပရာဓသဟနံ အဒေါသပ္ပဓာနော တဒါကာရပ္ပဝတ္တစိတ္တုပ္ပါဒေါ **ခန္တိပါရမိတာ၊** ကရုဏူပါယကောသလ္လပရိဂ္ဂဟိတံ ဝိရတိစေတနာဒိဘေဒံ အဝိသံဝါဒနံ **သစ္စပါရမိတာ၊** ကရုဏူပါယကောသလ္လပရိဂ္ဂဟိတံ အစလသမာဒါနာဓိဋ္ဌာနံ တဒါကာရပ္ပဝတ္တော စိတ္တုပ္ပါဒေါ **အဓိဋ္ဌာနပါရမိတာ၊** ကရုဏူပါယကောသလ္လပရိဂ္ဂဟိတော လောကဿ ဟိတသုခူပသံဟာရော အတ္ထတော အဗျာပါဒေါ **မေတ္တာပါရမိတာ၊** ကရုဏူပါယကောသလ္လပရိဂ္ဂဟိတာ အနုနယပဋိဃဝိဒ္ဓံသနီ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု သတ္တသင်္ခါရေသု သမပ္ပဝတ္တိ **ဥပေက္ခာပါရမိတာ။**

တသ္မာ ပရိစ္စာဂလက္ခဏာ **ဒါနပါရမီ၊** ဒေယျဓမ္မေ လောဘဝိဒ္ဓံသနရသာ၊ အနာသတ္တိပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဘဝဝိဘဝသမ္ပတ္တိပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ၊ ပရိစ္စဇိတဗ္ဗဝတ္ထုပဒဋ္ဌာနာ။ သီလနလက္ခဏာ **သီလပါရမီ၊** သမာဓာနလက္ခဏာ[၁] ပတိဋ္ဌာနလက္ခဏာ စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒုဿီလျဝိဒ္ဓံသနရသာ၊ အနဝဇ္ဇရသာ ဝါ၊ သောစေယျပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဟိရောတ္တပ္ပပဒဋ္ဌာနာ။ ကာမတော စ ဘဝတော စ နိက္ခမနလက္ခဏာ **နေက္ခမ္မပါရမီ၊** တဒါဒီနဝဝိဘာဝနရသာ၊ တတော ဧဝ ဝိမုခဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ သံဝေဂပဒဋ္ဌာနာ။ ယထာသဘာဝပဋိဝေဓလက္ခဏာ **ပညာပါရမီ၊** အက္ခလိတပဋိဝေဓလက္ခဏာ ဝါ ကုသလိဿာသခိတ္တဥသုပဋိဝေဓော ဝိယ၊ ဝိသယောဘာသနရသာ ပဒီပေါ ဝိယ၊ အသမ္မောဟပစ္စုပဋ္ဌာနာ အရညဂတသုဒေသိကော ဝိယ၊ သမာဓိပဒဋ္ဌာနာ၊ စတုသစ္စပဒဋ္ဌာနာ ဝါ။ ဥဿာဟလက္ခဏာ **ဝီရိယပါရမီ၊** ဥပတ္ထမ္ဘနရသာ၊ အသံသီဒနပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဝီရိယာရမ္ဘဝတ္ထုပဒဋ္ဌာနာ၊ သံဝေဂပဒဋ္ဌာနာ ဝါ။ ခမနလက္ခဏာ **ခန္တိပါရမီ၊** ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌသဟနရသာ၊ အဓိဝါသနပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ အဝိရောဓပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ၊ ယထာဘူတဒဿနပဒဋ္ဌာနာ။ အဝိသံဝါဒနလက္ခဏာ **သစ္စပါရမီ၊** ယထာသဘာဝဝိဘာဝနရသာ၊ သာဒုတာပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ သောရစ္စပဒဋ္ဌာနာ။ ဗောဓိသမ္ဘာရေသု အဓိဋ္ဌာနလက္ခဏာ **အဓိဋ္ဌာနပါရမီ၊** တေသံ ပဋိပက္ခာဘိဘဝနရသာ၊ တတ္ထ အစလတာပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဗောဓိသမ္ဘာရပဒဋ္ဌာနာ။ ဟိတာကာရပ္ပဝတ္တိလက္ခဏာ **မေတ္တာပါရမီ၊** ဟိတူပသံဟာရရသာ၊ အာဃာတဝိနယနရသာ ဝါ၊ သောမ္မဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ သတ္တာနံ မနာပဘာဝဒဿနပဒဋ္ဌာနာ။ မဇ္ဈတ္တာကာရပ္ပဝတ္တိလက္ခဏာ **ဥပေက္ခာပါရမီ၊** သမဘာဝဒဿနရသာ၊ ပဋိဃာနုနယဝူပသမပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ကမ္မဿကတာပစ္စဝေက္ခဏပဒဋ္ဌာနာ။

၁-သမာဒါနလက္ခဏာ (သီ)

Ettha ca karuṇūpāyakosallapariggahitatā dānādīnaṁ pariccāgādilakkhaṇassa visesanabhāvena vattabbā. Karuṇūpāyakosallapariggahitāni hi dānādīni bodhisattasantāne pavattāni dānādipāramiyo nāma honti.

Ko paccayoti? Abhinīhāro tāva pāramīnaṁ paccayo. Yo hi ayaṁ—

“Manussattaṁ liṅgasampatti, hetu Satthāradassanaṁ.
Pabbajjā guṇasampatti, adhikāro ca chandatā.
Aṭṭhadhammasamodhānā, abhinīhāro samijjhatī”ti[1]—

evaṁ vutto aṭṭhadhammasamodhānasampādito “tiṇṇo tāreyyaṁ mutto moceyyaṁ danto dameyyaṁ santo sameyyaṁ assattho assāseyyaṁ parinibbuto parinibbāpeyyaṁ suddho sodheyyaṁ buddho bodheyyan”ti-ādinayappavatto abhinīhāro, so avisesena sabbapāramīnaṁ paccayo. Tappavattiyā hi uddhaṁ pāramīnaṁ pavicayupaṭṭhānasamādānādhiṭṭhānanipphattiyo mahāpurisānaṁ sambhavanti.

Tattha **manussattan**ti manussattabhāvo. Manussattabhāveyeva hi ṭhatvā Buddhattaṁ patthentassa patthanā samijjhati, na nāgasupaṇṇādijātīsu ṭhitassa, kasmāti ce? Buddhabhāvassa ananucchavikabhāvato.

Liṅgasampattīti manussattabhāve ṭhitassāpi purisasseva patthanā samijjhati, na itthiyā na paṇḍakanapuṁsaka-ubhatobyañjanakānaṁ vā samijjhati, kasmāti ce? Yathāvuttakāraṇato lakkhaṇapāripūriyā abhāvato ca. Vuttañcetaṁ “aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ itthī arahaṁ assa sammāsambuddho”ti[2] vitthāro. Tasmā manussajātikassāpi itthiliṅge ṭhitassa paṇḍakādīnaṁ vā patthanā na samijjhati.

Hetūti upanissayasampatti. Manussapurisassāpi hi upanissayasampannasseva hetusampattiyā patthanā samijjhati, na itarassa.

1. Khu 4. 311 piṭṭhe.
2. Ma 3. 100; Aṁ 1. 30; Abhi 2. 349 piṭṭhesu.

ဧတ္ထ စ ကရုဏူပါယကောသလ္လပရိဂ္ဂဟိတတာ ဒါနာဒီနံ ပရိစ္စာဂါဒိလက္ခဏဿ ဝိသေသနဘာဝေန ဝတ္တဗ္ဗာ။ ကရုဏူပါယကောသလ္လပရိဂ္ဂဟိတာနိ ဟိ ဒါနာဒီနိ ဗောဓိသတ္တသန္တာနေ ပဝတ္တာနိ ဒါနာဒိပါရမိယော နာမ ဟောန္တိ။

ကော ပစ္စယောတိ? အဘိနီဟာရော တာဝ ပါရမီနံ ပစ္စယော။ ယော ဟိ အယံ—

“မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ၊ ဟေတု သတ္ထာရဒဿနံ။
ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဂုဏသမ္ပတ္တိ၊ အဓိကာရော စ ဆန္ဒတာ။
အဋ္ဌဓမ္မသမောဓာနာ၊ အဘိနီဟာရော သမိဇ္ဈတီ”တိ[၁]—

ဧဝံ ဝုတ္တော အဋ္ဌဓမ္မသမောဓာနသမ္ပာဒိတော “တိဏ္ဏော တာရေယျံ မုတ္တော မောစေယျံ ဒန္တော ဒမေယျံ သန္တော သမေယျံ အဿတ္ထော အဿာသေယျံ ပရိနိဗ္ဗုတော ပရိနိဗ္ဗာပေယျံ သုဒ္ဓေါ သောဓေယျံ ဗုဒ္ဓေါ ဗောဓေယျ”န္တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တော အဘိနီဟာရော၊ သော အဝိသေသေန သဗ္ဗပါရမီနံ ပစ္စယော။ တပ္ပဝတ္တိယာ ဟိ ဥဒ္ဓံ ပါရမီနံ ပဝိစယုပဋ္ဌာနသမာဒါနာဓိဋ္ဌာနနိပ္ဖတ္တိယော မဟာပုရိသာနံ သမ္ဘဝန္တိ။

တတ္ထ **မနုဿတ္တ**န္တိ မနုဿတ္တဘာဝေါ။ မနုဿတ္တဘာဝေယေဝ ဟိ ဌတွာ ဗုဒ္ဓတ္တံ ပတ္ထေန္တဿ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ၊ န နာဂသုပဏ္ဏာဒိဇာတီသု ဌိတဿ၊ ကသ္မာတိ စေ? ဗုဒ္ဓဘာဝဿ အနနုစ္ဆဝိကဘာဝတော။

လိင်္ဂသမ္ပတ္တီတိ မနုဿတ္တဘာဝေ ဌိတဿာပိ ပုရိသဿေဝ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ၊ န ဣတ္ထိယာ န ပဏ္ဍကနပုံသကဥဘတောဗျဉ္ဇနကာနံ ဝါ သမိဇ္ဈတိ၊ ကသ္မာတိ စေ? ယထာဝုတ္တကာရဏတော လက္ခဏပါရိပူရိယာ အဘာဝတော စ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ “အဋ္ဌာနမေတံ ဘိက္ခဝေ အနဝကာသော၊ ယံ ဣတ္ထီ အရဟံ အဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ”တိ[၂] ဝိတ္ထာရော။ တသ္မာ မနုဿဇာတိကဿာပိ ဣတ္ထိလိင်္ဂေ ဌိတဿ ပဏ္ဍကာဒီနံ ဝါ ပတ္ထနာ န သမိဇ္ဈတိ။

ဟေတူတိ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိ။ မနုဿပုရိသဿာပိ ဟိ ဥပနိဿယသမ္ပန္နဿေဝ ဟေတုသမ္ပတ္တိယာ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ၊ န ဣတရဿ။

၁-ခု ၄-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-မ ၃-၁၀၀၊ အံ ၁-၃၀၊ အဘိ ၂-၃၄၉-ပိဋ္ဌေသု။

Satthāradassananti Satthusammukhībhāvo. Dharamānakabuddhasseva hi santike patthentassa patthanā samijjhati, parinibbute pana Bhagavati cetiyassa santike vā bodhimūle vā paṭimāya vā Paccekabuddhabuddhasāvakānaṁ vā santike patthanā na samijjhati, kasmā? Adhikārassa balavabhāvābhāvato. Buddhānaṁ eva pana santike patthanā samijjhati, ajjhāsayassa uḷārabhāvena tadadhikārassa balavabhāvāpattito.

Pabbajjāti Buddhassa Bhagavato santike patthentassāpi kammakiriyavādīsu tāpasesu vā bhikkhūsu vā pabbajitasseva patthanā samijjhati, no gihiliṅge ṭhitassa, kasmā? Buddhabhāvassa ananucchavikabhāvato. Pabbajitā eva hi mahābodhisattā sammāsambodhiṁ adhigacchanti, na gahaṭṭhabhūtā, tasmā paṇidhānakāle ca pabbajjāliṅgaṁ eva hi yuttarūpaṁ kiñca[1]guṇasampatti-adhiṭṭhānabhāvato.

Guṇasampattīti abhiññādiguṇasampadā. Pabbajitassāpi hi aṭṭhasamāpattilābhino pañcābhiññasseva patthanā samijjhati, na yathāvuttaguṇasampattiyā virahitassa, kasmā? Pāramipavicayassa asamatthabhāvato, upanissayasampattiyā abhiññāsampattiyā ca samannāgatattā mahāpurisā katābhinīhārā sayameva pāramī pavicetuṁ samatthā honti.

Adhikāroti adhiko upakāro. Yathāvuttaguṇasampannopi hi yo attano jīvitampi Buddhānaṁ pariccajitvā tasmiṁ kāle adhikaṁ upakāraṁ karoti, tasseva abhinīhāro samijjhati, na itarassa.

Chandatāti kattukāmatākusalacchando. Yassa hi yathāvuttadhammasamannāgatassa Buddhakārakadhammānaṁ atthāya mahanto chando mahatī patthanā mahatī kattukāmatā atthi, tasseva samijjhati, na itarassa.

Tatridaṁ chandamahantatāya opammaṁ—yo sakalacakkavāḷagabbhaṁ ekodakībhūtaṁ attano bāhubaleneva uttaritvā pāraṁ gantuṁ samattho, so

1. Kiñci (Sī)

သတ္ထာရဒဿနန္တိ သတ္ထုသမ္မုခီဘာဝေါ။ ဓရမာနကဗုဒ္ဓဿေဝ ဟိ သန္တိကေ ပတ္ထေန္တဿ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ၊ ပရိနိဗ္ဗုတေ ပန ဘဂဝတိ စေတိယဿ သန္တိကေ ဝါ ဗောဓိမူလေ ဝါ ပဋိမာယ ဝါ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကာနံ ဝါ သန္တိကေ ပတ္ထနာ န သမိဇ္ဈတိ၊ ကသ္မာ? အဓိကာရဿ ဗလဝဘာဝါဘာဝတော။ ဗုဒ္ဓါနံ ဧဝ ပန သန္တိကေ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ၊ အဇ္ဈာသယဿ ဥဠာရဘာဝေန တဒဓိကာရဿ ဗလဝဘာဝါပတ္တိတော။

ပဗ္ဗဇ္ဇာတိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပတ္ထေန္တဿာပိ ကမ္မကိရိယဝါဒီသု တာပသေသု ဝါ ဘိက္ခူသု ဝါ ပဗ္ဗဇိတဿေဝ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ၊ နော ဂိဟိလိင်္ဂေ ဌိတဿ၊ ကသ္မာ? ဗုဒ္ဓဘာဝဿ အနနုစ္ဆဝိကဘာဝတော။ ပဗ္ဗဇိတာ ဧဝ ဟိ မဟာဗောဓိသတ္တာ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဓိဂစ္ဆန္တိ၊ န ဂဟဋ္ဌဘူတာ၊ တသ္မာ ပဏိဓာနကာလေ စ ပဗ္ဗဇ္ဇာလိင်္ဂံ ဧဝ ဟိ ယုတ္တရူပံ ကိဉ္စ[1]ဂုဏသမ္ပတ္တိ-အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော။

ဂုဏသမ္ပတ္တီတိ အဘိညာဒိဂုဏသမ္ပဒါ။ ပဗ္ဗဇိတဿာပိ ဟိ အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘိနော ပဉ္စာဘိညဿေဝ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ၊ န ယထာဝုတ္တဂုဏသမ္ပတ္တိယာ ဝိရဟိတဿ၊ ကသ္မာ? ပါရမိပဝိစယဿ အသမတ္ထဘာဝတော၊ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ အဘိညာသမ္ပတ္တိယာ စ သမန္နာဂတတ္တာ မဟာပုရိသာ ကတာဘိနီဟာရာ သယမေဝ ပါရမီ ပဝိစေတုံ သမတ္ထာ ဟောန္တိ။

အဓိကာရောတိ အဓိကော ဥပကာရော။ ယထာဝုတ္တဂုဏသမ္ပန္နောပိ ဟိ ယော အတ္တနော ဇီဝိတမ္ပိ ဗုဒ္ဓါနံ ပရိစ္စဇိတွာ တသ္မိံ ကာလေ အဓိကံ ဥပကာရံ ကရောတိ၊ တဿေဝ အဘိနီဟာရော သမိဇ္ဈတိ၊ န ဣတရဿ။

ဆန္ဒတာတိ ကတ္တုကာမတာကုသလစ္ဆန္ဒော။ ယဿ ဟိ ယထာဝုတ္တဓမ္မသမန္နာဂတဿ ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မာနံ အတ္ထာယ မဟန္တော ဆန္ဒော မဟတီ ပတ္ထနာ မဟတီ ကတ္တုကာမတာ အတ္ထိ၊ တဿေဝ သမိဇ္ဈတိ၊ န ဣတရဿ။

တတြိဒံ ဆန္ဒမဟန္တတာယ ဩပမ္မံ—ယော သကလစက္ကဝါဠဂဗ္ဘံ ဧကောဒကီဘူတံ အတ္တနော ဗာဟုဗလေနေဝ ဥတ္တရိတွာ ပါရံ ဂန္တုံ သမတ္ထော၊ သော

၁-ကိဉ္စိ (သီ)

Buddhattaṁ pāpuṇātīti sutvā taṁ dukkarato adahanto “ahaṁ taṁ uttaritvā pāraṁ gamissāmī”ti chandajāto hoti, na tattha saṅkocaṁ āpajjati. Tathā yo sakalacakkavāḷaṁ vītaccikānaṁ vigatadhūmānaṁ aṅgārānaṁ pūraṁ pādehi akkamanto atikkamitvā parabhāgaṁ pāpuṇituṁ samattho -pa- na tattha saṅkocaṁ āpajjati. Tathā yo sakalacakkavāḷaṁ sattisūlehi sunisitaphalehi nirantaraṁ ākiṇṇaṁ pādehi akkamanto atikkamitvā -pa- na tattha saṅkocaṁ āpajjati. Tathā yo sakalacakkavāḷaṁ nirantaraṁ ghanaveḷugumbasañchannaṁ kaṇṭakalatāvanagahanaṁ vinivijjhitvā parabhāgaṁ gantuṁ samattho -pa- na tattha saṅkocaṁ āpajjati. Tathā yo “cattāri asaṅkhyeyyāni satasahassañca kappe niraye paccitvā Buddhattaṁ pattabban”ti sutvā taṁ dukkarato adahanto “ahaṁ tattha paccitvā Buddhattaṁ pāpuṇissāmī”ti chandajāto hoti, na tattha saṅkocaṁ āpajjatīti evamādinā nayena ettha chandassa mahantabhāvo veditabbo.

Evaṁ aṭṭhaṅgasamannāgato panāyaṁ abhinīhāro atthato tesaṁ aṭṭhannaṁ aṅgānaṁ samodhānena tathāpavatto cittuppādoti veditabbo. So sammadeva sammāsambodhiyā paṇidhānalakkhaṇo, “aho vatāhaṁ anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjheyyaṁ, sabbasattānaṁ hitasukhaṁ nipphādeyyan”ti evamādipatthanāraso, bodhisambhārahetubhāvapaccupaṭṭhāno, mahākaruṇāpadaṭṭhāno, upanissayasampattipadaṭṭhāno vā. Acinteyyaṁ Buddhabhūmiṁ aparimāṇaṁ sattalokahitañca ārabbha pavattiyā sabbabuddhakārakadhammamūlabhūto paramabhaddako paramakalyāṇo aparimeyyappabhāvo puññavisesoti daṭṭhabbo.

Yassa ca uppattiyā saheva mahāpuriso mahābodhiyānapaṭipattiṁ otiṇṇo nāma hoti niyatabhāvasamadhigamanato tato anivattanasabhāvattā bodhisattoti samaññaṁ paṭilabhati, sabbabhāvena sammāsambodhiyaṁ samāsattamānasatā bodhisambhārasikkhāsamatthatā cassa santiṭṭhati. Yathāvuttābhinīhārasamijjhanena hi mahāpurisā sabbaññutaññāṇādhigamanapubbaliṅgena sayambhuñāṇena sammadeva sabbapāramiyo pavicinitvā samādāya anukkamena paripūrenti. Tathā katamahābhinīhāro hi Sumedhapaṇḍito paṭipajji. Yathāha—

ဗုဒ္ဓတ္တံ ပါပုဏာတီတိ သုတွာ တံ ဒုက္ကရတော အဒဟန္တော “အဟံ တံ ဥတ္တရိတွာ ပါရံ ဂမိဿာမီ”တိ ဆန္ဒဇာတော ဟောတိ၊ န တတ္ထ သင်္ကောစံ အာပဇ္ဇတိ။ တထာ ယော သကလစက္ကဝါဠံ ဝီတစ္စိကာနံ ဝိဂတဓူမာနံ အင်္ဂါရာနံ ပူရံ ပါဒေဟိ အက္ကမန္တော အတိက္ကမိတွာ ပရဘာဂံ ပါပုဏိတုံ သမတ္ထော။ပ။ န တတ္ထ သင်္ကောစံ အာပဇ္ဇတိ။ တထာ ယော သကလစက္ကဝါဠံ သတ္တိသူလေဟိ သုနိသိတဖလေဟိ နိရန္တရံ အာကိဏ္ဏံ ပါဒေဟိ အက္ကမန္တော အတိက္ကမိတွာ။ပ။ န တတ္ထ သင်္ကောစံ အာပဇ္ဇတိ။ တထာ ယော သကလစက္ကဝါဠံ နိရန္တရံ ဃနဝေဠုဂုမ္ဗသဉ္ဆန္နံ ကဏ္ဋကလတာဝနဂဟနံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ပရဘာဂံ ဂန္တုံ သမတ္ထော။ပ။ န တတ္ထ သင်္ကောစံ အာပဇ္ဇတိ။ တထာ ယော “စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ သတသဟဿဉ္စ ကပ္ပေ နိရယေ ပစ္စိတွာ ဗုဒ္ဓတ္တံ ပတ္တဗ္ဗ”န္တိ သုတွာ တံ ဒုက္ကရတော အဒဟန္တော “အဟံ တတ္ထ ပစ္စိတွာ ဗုဒ္ဓတ္တံ ပါပုဏိဿာမီ”တိ ဆန္ဒဇာတော ဟောတိ၊ န တတ္ထ သင်္ကောစံ အာပဇ္ဇတီတိ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဧတ္ထ ဆန္ဒဿ မဟန္တဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝံ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတော ပနာယံ အဘိနီဟာရော အတ္ထတော တေသံ အဋ္ဌန္နံ အင်္ဂါနံ သမောဓာနေန တထာပဝတ္တော စိတ္တုပ္ပါဒေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော သမ္မဒေဝ သမ္မာသမ္ဗောဓိယာ ပဏိဓာနလက္ခဏော၊ “အဟော ဝတာဟံ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈေယျံ၊ သဗ္ဗသတ္တာနံ ဟိတသုခံ နိပ္ဖာဒေယျ”န္တိ ဧဝမာဒိပတ္ထနာရသော၊ ဗောဓိသမ္ဘာရဟေတုဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ မဟာကရုဏာပဒဋ္ဌာနော၊ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိပဒဋ္ဌာနော ဝါ။ အစိန္တေယျံ ဗုဒ္ဓဘူမိံ အပရိမာဏံ သတ္တလောကဟိတဉ္စ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တိယာ သဗ္ဗဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မမူလဘူတော ပရမဘဒ္ဒကော ပရမကလျာဏော အပရိမေယျပ္ပဘာဝေါ ပုညဝိသေသောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ယဿ စ ဥပ္ပတ္တိယာ သဟေဝ မဟာပုရိသော မဟာဗောဓိယာနပဋိပတ္တိံ ဩတိဏ္ဏော နာမ ဟောတိ နိယတဘာဝသမဓိဂမနတော တတော အနိဝတ္တနသဘာဝတ္တာ ဗောဓိသတ္တောတိ သမညံ ပဋိလဘတိ၊ သဗ္ဗဘာဝေန သမ္မာသမ္ဗောဓိယံ သမာသတ္တမာနသတာ ဗောဓိသမ္ဘာရသိက္ခာသမတ္ထတာ စဿ သန္တိဋ္ဌတိ။ ယထာဝုတ္တာဘိနီဟာရသမိဇ္ဈနေန ဟိ မဟာပုရိသာ သဗ္ဗညုတညာဏာဓိဂမနပုဗ္ဗလိင်္ဂေန သယမ္ဘုညာဏေန သမ္မဒေဝ သဗ္ဗပါရမိယော ပဝိစိနိတွာ သမာဒါယ အနုက္ကမေန ပရိပူရေန္တိ။ တထာ ကတမဟာဘိနီဟာရော ဟိ သုမေဓပဏ္ဍိတော ပဋိပဇ္ဇိ။ ယထာဟ—

"Handa Buddhakare dhamme, vicināmi ito cito.
Uddhaṁ adho dasa disā, yāvatā dhammadhātuyā.
Vicinanto tadā dakkhiṁ, paṭhamaṁ dānapāramin"ti[1]—

vitthāro. Tassa ca abhinīhārassa cattāro paccayā cattāro hetū cattāri ca balāni veditabbāni.

Tattha katame **cattāro paccayā**? Idha mahāpuriso passati Tathāgataṁ mahatā Buddhānubhāvena acchariyabbhutaṁ pāṭihāriyaṁ karontaṁ, tassa taṁ nissāya taṁ ārammaṇaṁ katvā mahābodhiyaṁ cittaṁ santiṭṭhati "mahānubhāvā vatāyaṁ dhammadhātu yassā suppaṭividdhattā Bhagavā evaṁ acchariyabbhutadhammo acinteyyānubhāvo cā"ti. So tameva mahānubhāvadassanaṁ nissāya taṁ paccayaṁ katvā sambodhiyaṁ adhimuccanto tattha cittaṁ ṭhapeti. Ayaṁ **paṭhamo paccayo** mahābhinīhārāya.

Na heva kho passati Tathāgatassa yathāvuttaṁ mahānubhāvataṁ, api ca kho suṇāti "ediso ca ediso ca Bhagavā"ti. So taṁ nissāya taṁ paccayaṁ katvā sambodhiyaṁ adhimuccanto tattha cittaṁ ṭhapeti. Ayaṁ **dutiyo paccayo** mahābhinīhārāya.

Na heva kho passati Tathāgatassa yathāvuttaṁ mahānubhāvataṁ, napi taṁ parato suṇāti, api ca kho Tathāgatassa dhammaṁ desentassa "Dasabalasamannāgato bhikkhave Tathāgato"ti[2]ādinā Buddhānubhāvapaṭisaṁyuttaṁ dhammaṁ suṇāti, so taṁ nissāya taṁ paccayaṁ katvā sambodhiyaṁ adhimuccanto tattha cittaṁ ṭhapeti. Ayaṁ **tatiyo paccayo** mahābhinīhārāya.

Na heva kho passati Tathāgatassa yathāvuttaṁ mahānubhāvataṁ, napi taṁ parato suṇāti, napi Tathāgatassa dhammaṁ suṇāti, api ca kho uḷārajjhāsayo kalyāṇādhimuttiko "ahametaṁ Buddhavaṁsaṁ Buddhatantiṁ Buddhapaveṇiṁ Buddhadhammataṁ paripālessāmī"ti yāvadeva dhammaṁ eva sakkaronto garukaronto mānento pūjento dhammaṁ apacāyamāno taṁ nissāya taṁ paccayaṁ katvā sambodhiyaṁ adhimuccanto tattha cittaṁ ṭhapeti. Ayaṁ **catuttho paccayo** mahābhinīhārāya.

1. Khu 4. 315 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 265, 266 piṭṭhādīsu.

“ဟန္ဒ ဗုဒ္ဓကရေ ဓမ္မေ၊ ဝိစိနာမိ ဣတော စိတော။
ဥဒ္ဓံ အဓော ဒသ ဒိသာ၊ ယာဝတာ ဓမ္မဓာတုယာ။
ဝိစိနန္တော တဒါ ဒက္ခိံ၊ ပဌမံ ဒါနပါရမိ”န္တိ[၁]—

ဝိတ္ထာရော။ တဿ စ အဘိနီဟာရဿ စတ္တာရော ပစ္စယာ စတ္တာရော ဟေတူ စတ္တာရိ စ ဗလာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

တတ္ထ ကတမေ **စတ္တာရော ပစ္စယာ**? ဣဓ မဟာပုရိသော ပဿတိ တထာဂတံ မဟတာ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန အစ္ဆရိယဗ္ဘုတံ ပါဋိဟာရိယံ ကရောန္တံ၊ တဿ တံ နိဿာယ တံ အာရမ္မဏံ ကတွာ မဟာဗောဓိယံ စိတ္တံ သန္တိဋ္ဌတိ “မဟာနုဘာဝါ ဝတာယံ ဓမ္မဓာတု ယဿာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ ဘဂဝါ ဧဝံ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတဓမ္မော အစိန္တေယျာနုဘာဝေါ စာ”တိ။ သော တမေဝ မဟာနုဘာဝဒဿနံ နိဿာယ တံ ပစ္စယံ ကတွာ သမ္ဗောဓိယံ အဓိမုစ္စန္တော တတ္ထ စိတ္တံ ဌပေတိ။ အယံ **ပဌမော ပစ္စယော** မဟာဘိနီဟာရာယ။

န ဟေဝ ခေါ ပဿတိ တထာဂတဿ ယထာဝုတ္တံ မဟာနုဘာဝတံ၊ အပိ စ ခေါ သုဏာတိ “ဧဒိသော စ ဧဒိသော စ ဘဂဝါ”တိ။ သော တံ နိဿာယ တံ ပစ္စယံ ကတွာ သမ္ဗောဓိယံ အဓိမုစ္စန္တော တတ္ထ စိတ္တံ ဌပေတိ။ အယံ **ဒုတိယော ပစ္စယော** မဟာဘိနီဟာရာယ။

န ဟေဝ ခေါ ပဿတိ တထာဂတဿ ယထာဝုတ္တံ မဟာနုဘာဝတံ၊ နပိ တံ ပရတော သုဏာတိ၊ အပိ စ ခေါ တထာဂတဿ ဓမ္မံ ဒေသေန္တဿ “ဒသဗလသမန္နာဂတော ဘိက္ခဝေ တထာဂတော”တိ[၂]အာဒိနာ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝပဋိသံယုတ္တံ ဓမ္မံ သုဏာတိ၊ သော တံ နိဿာယ တံ ပစ္စယံ ကတွာ သမ္ဗောဓိယံ အဓိမုစ္စန္တော တတ္ထ စိတ္တံ ဌပေတိ။ အယံ **တတိယော ပစ္စယော** မဟာဘိနီဟာရာယ။

န ဟေဝ ခေါ ပဿတိ တထာဂတဿ ယထာဝုတ္တံ မဟာနုဘာဝတံ၊ နပိ တံ ပရတော သုဏာတိ၊ နပိ တထာဂတဿ ဓမ္မံ သုဏာတိ၊ အပိ စ ခေါ ဥဠာရဇ္ဈာသယော ကလျာဏာဓိမုတ္တိကော “အဟမေတံ ဗုဒ္ဓဝံသံ ဗုဒ္ဓတန္တိံ ဗုဒ္ဓပဝေဏိံ ဗုဒ္ဓဓမ္မတံ ပရိပါလေဿာမီ”တိ ယာဝဒေဝ ဓမ္မံ ဧဝ သက္ကရောန္တော ဂရုကရောန္တော မာနေန္တော ပူဇေန္တော ဓမ္မံ အပစာယမာနော တံ နိဿာယ တံ ပစ္စယံ ကတွာ သမ္ဗောဓိယံ အဓိမုစ္စန္တော တတ္ထ စိတ္တံ ဌပေတိ။ အယံ **စတုတ္ထော ပစ္စယော** မဟာဘိနီဟာရာယ။

၁-ခု ၄-၃၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၂၆၅-၂၆၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Tattha katame **cattāro hetū** mahābhinīhārāya? Idha mahāpuriso pakatiyā upanissayasampannova hoti purimakesu Buddhesu katādhikāro. Ayaṁ **paṭhamo hetu** mahābhinīhārāya. Puna caparaṁ mahāpuriso pakatiyā karuṇājjhāsayo hoti karuṇādhimutto sattānaṁ dukkhaṁ apanetukāmo api ca attano kāyajīvitaṁ pariccajitvā. Ayaṁ **dutiyo hetu** mahābhinīhārāya. Puna caparaṁ mahāpuriso sakalatopi vaṭṭadukkhato sattahitāya ca dukkaracariyato sucirampi kālaṁ ghaṭento vāyamanto anibbinno hoti anutrāsī yāva icchitatthanipphatti. Ayaṁ **tatiyo hetu** mahābhinīhārāya. Puna caparaṁ mahāpuriso kalyāṇamittasannissito hoti, yo ahitato nivāreti hite patiṭṭhapeti. Ayaṁ **catuttho hetu** mahābhinīhārāya.

Tatrāyaṁ mahāpurisassa upanissayasampadā—ekantenevassa yathā ajjhāsayo sambodhininno hoti sambodhipoṇo sambodhipabbhāro, tathā sattānaṁ hitacariyā, yato cānena purimabuddhānaṁ santike sambodhiyā paṇidhānaṁ kataṁ hoti manasā vācāya ca "ahampi ediso Sammāsambuddho hutvā sammadeva sattānaṁ hitasukhaṁ nipphādeyyan"ti. Evaṁ sampannūpanissayassa panassa imāni upanissayasampattiyā liṅgāni bhavanti yehi samannāgatassa sāvakabodhisattehi ca paccekabodhisattehi ca mahāviseso mahantaṁ nānākaraṇaṁ paññāyati indriyato paṭipattito kosallato ca. Idha upanissayasampanno mahāpuriso yathā visadindriyo hoti visadañāṇo, na tathā itare. Parahitāya paṭipanno hoti, na attahitāya. Tathā hi so yathā bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ paṭipajjati, na tathā itare. Tattha ca kosallaṁ āvahati ṭhānuppattikapaṭibhānena ṭhānāṭhānakusalatāya ca.

Tathā mahāpuriso pakatiyā dānajjhāsayo hoti dānābhirato, sati deyyadhamme deti eva, na dānato saṅkocaṁ āpajjati, satataṁ samitaṁ saṁvibhāgasīlo hoti, pamuditova deti ādarajāto, na udāsīnacitto, mahantampi dānaṁ datvā na ca dānena santuṭṭho hoti, pageva appaṁ, paresañca ussāhaṁ janento dāne vaṇṇaṁ bhāsati, dānapaṭisaṁyuttaṁ dhammakathaṁ karoti, aññe ca paresaṁ dente disvā

ဝုတ္တဉ္စေတံ ဘဂဝတာ "ဣဇ္ဈတိ ဘိက္ခဝေ သီလဝတော စေတောပဏိဓိ ဝိသုဒ္ဓတ္တာ"တိ[၁]။ အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ "အာကင်္ခေယျ စေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု 'သဗြဟ္မစာရီနံ ပိယော စ အဿံ မနာပေါ စ ဂရု စ ဘာဝနီယော စာ'တိ၊ သီလေသွေဝဿ ပရိပူရကာရီ"တိအာဒိ[၂]။ တထာ "အဝိပ္ပဋိသာရတ္ထာနိ ခေါ အာနန္ဒ ကုသလာနိ သီလာနီ"တိ[၃]။ "ပဉ္စိမေ ဂဟပတယော အာနိသံသာ သီလဝတော သီလသမ္ပဒါယာ"တိအာဒိသုတ္တာနဉ္စ[၄] ဝသေန သီလဿ ဂုဏာ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗာ၊ တထာ **အဂ္ဂိက္ခန္ဓောပမ**သုတ္တာဒီနံ[၅] ဝသေန သီလဝိရဟေ အာဒီနဝါ။ ပီတိသောမနဿနိမိတ္တတော အတ္တာနုဝါဒပရာနုဝါဒဒဏ္ဍဒုဂ္ဂတိဘယာဘာဝတော ဝိညူဟိ ပါသံသဘာဝတော အဝိပ္ပဋိသာရဟေတုတော သောတ္ထိဋ္ဌာနတော အဘိဇနသာပတေယျာဓိပတေယျာယုရူပဋ္ဌာနဗန္ဓုမိတ္တသမ္ပတ္တီနံ အတိသယနတော စ သီလံ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗံ။ သီလဝတော ဟိ အတ္တနော သီလသမ္ပဒါဟေတု မဟန္တံ ပီတိသောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ "ကတံ ဝတ မယာ ကုသလံ၊ ကတံ ကလျာဏံ၊ ကတံ ဘီရုတ္တာဏ"န္တိ။

တထာ သီလဝတော အတ္တာ န ဥပဝဒတိ၊ န ပရေ ဝိညူ၊ ဒဏ္ဍဒုဂ္ဂတိဘယာနံ သမ္ဘဝေါ ဧဝ နတ္ထိ၊ "သီလဝါ ပုရိသပုဂ္ဂလော ကလျာဏဓမ္မော"တိ ဝိညူနံ ပါသံသော ဟောတိ။ တထာ သီလဝတော ယွာယံ "ကတံ ဝတ မယာ ပါပံ၊ ကတံ လုဒ္ဒံ ကတံ ကိဗ္ဗိသ"န္တိ ဒုဿီလဿ ဝိပ္ပဋိသာရော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သော န ဟောတိ။ သီလဉ္စ နာမေတံ အပ္ပမာဒါဓိဋ္ဌာနတော ဘောဂဗျသနာဒိပရိဟာရမုခေန မဟတော အတ္ထဿ သာဓနတော မင်္ဂလဘာဝတော စ ပရမံ သောတ္ထိဋ္ဌာနံ၊ နိဟီနဇစ္စောပိ သီလဝါ ခတ္တိယမဟာသာလာဒီနံ ပူဇနီယော ဟောတီတိ ကုလသမ္ပတ္တိံ အတိသေတိ သီလသမ္ပဒါ၊ "တံ ကိံ မညသိ မဟာရာဇ? ဣဓ တေ အဿ ဒါသော ကမ္မကရော"တိ[၆]အာဒိဝစနဉ္စေတ္ထ သာဓကံ။ စောရာဒီဟိ အသာဓာရဏတော ပရလောကာနုဂမနတော မဟပ္ဖလဘာဝတော သမထာဒိဂုဏာဓိဋ္ဌာနတော စ ဗာဟိရဓနံ အတိသေတိ သီလံ။ ပရမဿ စိတ္တိဿရိယဿ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော ခတ္တိယာဒီနံ ဣဿရိယံ အတိသေတိ သီလံ။ သီလနိမိတ္တံ ဟိ တံတံသတ္တနိကာယေသု သတ္တာနံ ဣဿရိယံ၊ ဝဿသတဒီဃပ္ပမာဏတော ဇီဝိတတော ဧကာဟမ္ပိ သီလဝတော ဇီဝိတဿ ဝိသိဋ္ဌတာဝစနတော သတိ စ ဇီဝိတေ သိက္ခာနိက္ခိပနဿ မရဏတာဝစနတော သီလံ ဇီဝိတတော

၁-ဒီ ၃-၂၁၄-၂၁၇၊ အံ ၃-၇၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-မ ၁-၃၉-ပိဋ္ဌေ။
၃-အံ ၃-၅၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ဒီ ၂-၇၃၊ ဒီ ၃-၁၉၇၊ အံ ၂-၂၂၁၊ ဝိ ၃-၃၂၂-ပိဋ္ဌေသု။
၅-အံ ၂-၄၉၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၆-ဒီ ၁-၅၆-ပိဋ္ဌေ။

attamano hoti, bhayaṭṭhānesu ca paresaṁ abhayaṁ detīti evamādīni dānajjhāsayassa mahāpurisassa dānapāramiyā liṅgāni.

Tathā pāṇātipātādīhi pāpadhammehi hirīyati ottappati, sattānaṁ aviheṭhanajātiko hoti sorato sukhasīlo asaṭho amāyāvī ujujātiko suvaco sovacassakaraṇīyehi dhammehi samannāgato mudujātiko atthaddho anatimānī, parasantakaṁ nādiyati antamaso tiṇasalākaṁ upādāya, attano hatthe nikkhittaṁ iṇaṁ vā gahetvā paraṁ na visaṁvādeti, parasmiṁ vā attano santake byāmūḷhe vissarite vā taṁ saññāpetvā paṭipādeti yathā taṁ na parahatthagataṁ hoti, aloluppo hoti, parapariggahesu pāpakaṁ cittampi na uppādeti, itthibyasanādīni dūrato parivajjeti, saccavādī saccasandho bhinnānaṁ sandhātā sahitānaṁ anuppadātā piyavādī mihitapubbaṅgamo pubbabhāsī atthavādī dhammavādī anabhijjhālu abyāpannacitto aviparītadassano kammassakatañāṇena saccānulomikañāṇena kataññū katavedī vuddhāpacāyī suvisuddhājīvo dhammakāmo parepi dhamme samādapetā sabbena sabbaṁ akiccato satte nivāretā kiccesu patiṭṭhapetā attanā ca tattha kicce yogaṁ[1] āpajjitā, katvā vā pana sayaṁ akattabbaṁ sīghaññeva tato paṭivirato hotīti evamādīni sīlajjhāsayassa mahāpurisassa sīlapāramiyā liṅgāni.

Tathā mandakileso hoti mandanīvaraṇo pavivekajjhāsayo avikkhepabahulo, na tassa pāpakā vitakkā cittaṁ anvāssavanti, vivekagatassa cassa appakasireneva cittaṁ samādhiyati, amittapakkhepi tuvaṭaṁ mettacittatā santiṭṭhati, pageva itarasmiṁ, satimā ca hoti cirakatampi cirabhāsitampi saritā anussaritā, medhāvī ca hoti dhammojapaññāya samannāgato, nipako ca hoti tāsu tāsu itikattabbatāsu, āraddhavīriyo ca hoti sattānaṁ hitakiriyāsu, khantibalasamannāgato ca hoti sabbasaho, acalādhiṭṭhāno ca hoti daḷhasamādāno, ajjhupekkhako ca hoti upekkhāṭhānīyesu dhammesūti evamādīni mahāpurisassa nekkhammajjhāsayādīnaṁ vasena nekkhammapārami-ādīnaṁ liṅgāni veditabbāni.

---

1. Voyogaṁ (Ka)

ဝိသိဋ္ဌတရံ။ ဝေရိနမ္ပိ မနုညဘာဝါဝဟနတော ဇရာရောဂဝိပတ္တီဟိ အနဘိဘဝနီယတော စ ရူပသမ္ပတ္တိံ အတိသေတိ သီလံ။ ပါသာဒဟမ္မိယာဒိဋ္ဌာနဝိသေသေ ရာဇယုဝရာဇသေနာပတိအာဒိဋ္ဌာနဝိသေသေ စ အတိသေတိ သီလံ သုခဝိသေသာဓိဋ္ဌာနဘာဝတော။ သဘာဝသိနိဒ္ဓေ သန္တိကာဝစရေပိ ဗန္ဓုဇနေ မိတ္တဇနေ စ အတိသေတိ ဧကန္တဟိတသမ္ပာဒနတော ပရလောကာနုဂမနတော စ “န တံ မာတာပိတာ ကယိရာ”တိ[1] အာဒိဝစနဉ္စေတ္ထ သာဓကံ။ တထာ ဟတ္ထိအဿရထပတ္တိဗလကာယေဟိ မန္တာဂဒသောတ္ထာနပ္ပယောဂေဟိ စ ဒုရာရက္ခံ အတ္တာနံ အာရက္ခာဘာဝေန သီလမေဝ ဝိသိဋ္ဌတရံ အတ္တာဓီနတော အပရာဓီနတော မဟာဝိသယတော စ။ တေနေဝါဟ “ဓမ္မော ဟဝေ ရက္ခတိ ဓမ္မစာရိ”န္တိအာဒိ[2]။ ဧဝမနေကဂုဏသမန္နာဂတံ သီလန္တိ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အပရိပုဏ္ဏာ စေဝ သီလသမ္ပဒါ ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆတိ အပရိသုဒ္ဓါ စ ပါရိသုဒ္ဓိံ။

သစေ ပနဿ ဒီဃရတ္တံ ပရိစယေန သီလပဋိပက္ခာ ဓမ္မာ ဒေါသာဒယော အန္တရန္တရာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ တေန ဗောဓိသတ္တပဋိညေန ဧဝံ ပဋိသဉ္စိက္ခိတဗ္ဗံ— နနု တယာ သမ္ဗောဓာယ ပဏိဓာနံ ကတံ၊ သီလဝိကလေန စ န သက္ကာ လောကိယာပိ သမ္ပတ္တိယော ပါပုဏိတုံ၊ ပဂေဝ လောကုတ္တရာ၊ သဗ္ဗသမ္ပတ္တီနံ ပန အဂ္ဂဘူတာယ သမ္မာသမ္ဗောဓိယာ အဓိဋ္ဌာနဘူတေန သီလေန ပရမုက္ကံသဂတေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ တသ္မာ “ကိကီဝ အဏ္ဍံ”န္တိအာဒိနာ[3] ဝုတ္တနယေန သမ္မာ သီလံ ရက္ခန္တေန သုဋ္ဌုတရံ တယာ ပေသလေန ဘဝိတဗ္ဗံ။

အပိ စ တယာ ဓမ္မဒေသနာယ ယာနတ္တယေ သတ္တာနံ အဝတာရဏပရိပါစနာနိ ကာတဗ္ဗာနိ၊ သီလဝိကလဿ စ ဝစနံ န ပစ္စေတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ အသပ္ပါယာဟာရဝိစာရဿ ဝိယ ဝေဇ္ဇဿ တိကိစ္ဆနံ၊ တသ္မာ ကထာဟံ သဒ္ဓေယျော ဟုတွာ သတ္တာနံ အဝတာရဏပရိပါစနာနိ ကရေယျန္တိ သဘာဝပရိသုဒ္ဓသီလေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ကိဉ္စ ဈာနာဒိဂုဏဝိသေသယောဂေန မေ သတ္တာနံ ဥပကာရကရဏသမတ္ထတာ ပညာပါရမိအာဒိပရိပူရဏဉ္စ၊ ဈာနာဒယော စ ဂုဏာ သီလပါရိသုဒ္ဓိံ ဝိနာ န သမ္ဘဝန္တီတိ သမ္မဒေဝ သီလံ ပရိသောဓေတဗ္ဗံ။

တထာ “သမ္ဗာဓော ဃရာဝါသော ရဇာပထော”တိအာဒိနာ[4] ဃရာဝါသေ, “အဋ္ဌိကင်္ကလူပမာ ကာမာ”တိအာဒိနာ[5] “မာတာပိ ပုတ္တေန

၁-ခု ၁-၁၉-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၂-ခု ၅-၂၁၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၃၄၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၅၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၄-ဒီ ၁-၅၉၊ သံ ၁-၄၁၉၊ မ ၁-၂၃၆၊ မ ၂-၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-မ ၁-၁၀၂၊ ဝိ ၂-၁၇၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Evametehi bodhisambhāraliṅgehi samannāgatassa mahāpurisassa yaṁ vuttaṁ “mahābhinīhārāya kalyāṇamittasannissayo hetū”ti, tatridaṁ saṅkhepato kalyāṇamittalakkhaṇaṁ—idha kalyāṇamitto saddhāsampanno hoti sīlasampanno sutasampanno cāgasampanno vīriyasampanno satisampanno samādhisampanno paññāsampanno. Tattha saddhāsampattiyā saddahati Tathāgatassa bodhiṁ kammaphalañca, tena sammāsambodhiyā hetubhūtaṁ sattesu hitesitaṁ na pariccajati, sīlasampattiyā sattānaṁ piyo hoti manāpo garu bhāvanīyo codako pāpagarahī vattā vacanakkhamo, sutasampattiyā sattānaṁ hitasukhāvahaṁ gambhīraṁ dhammakathaṁ kattā hoti, cāgasampattiyā appiccho hoti santuṭṭho pavivitto asaṁsaṭṭho, vīriyasampattiyā āraddhavīriyo hoti sattānaṁ hitapaṭipattiyaṁ, satisampattiyā upaṭṭhitasati hoti anavajjadhammesu, samādhisampattiyā avikkhitto hoti samāhitacitto, paññāsampattiyā aviparītaṁ pajānāti, so satiyā kusalākusalānaṁ dhammānaṁ gatiyo samanvesamāno paññāya sattānaṁ hitāhitaṁ yathābhūtaṁ jānitvā samādhinā tattha ekaggacitto hutvā vīriyena ahitā satte nisedhetvā hite niyojeti. Tenāha—

“Piyo garu bhāvanīyo, vattā ca vacanakkhamo.
Gambhīrañca kathaṁ kattā, no caṭṭhāne niyojako”ti[1].

Evaṁ guṇasamannāgatañca kalyāṇamittaṁ upanissāya mahāpuriso attano upanissayasampattiṁ sammadeva pariyodapeti. Suvisuddhāsayapayogo ca hutvā catūhi balehi samannāgato na cireneva aṭṭhaṅge samodhānetvā mahābhinīhāraṁ karonto bodhisattabhāve patiṭṭhahati anivattidhammo niyato sambodhiparāyano.

Tassimāni **cattāri balāni. Ajjhattikabalaṁ** yā sammāsambodhiyaṁ attasannissayā dhammagāravena abhiruci ekantaninnajjhāsayatā, yāya mahāpuriso attādhipati lajjāpassayo[2] abhinīhārasampanno ca hutvā pāramiyo pūretvā sammāsambodhiṁ pāpuṇāti. **Bahirabalaṁ** yā sammāsambodhiyaṁ parasannissayā abhiruci ekantaninnajjhāsayatā, yāya

1. Aṁ 2. 422; Khu 10. 142; Khu 11. 356 piṭṭhesu.
2. Lajjājjhāsayo (Sī)

တထာ "ဥဠာရေ ကမ္မနိ အနေနာဟံ သမ္ဘာဝိတော၊ တသ္မာ သာ သမ္ဘာဝနာ အဝိတထာ ကာတဗ္ဗာ"တိ စ "ဧကန္တဘောဒိတာယ ဇီဝိတဿ အယာစိတေနာပိ မယာ ဒါတဗ္ဗံ၊ ပဂေဝ ယာစိတေနာ"တိ စ "ဥဠာရဇ္ဈာသယေဟိ ဂဝေသိတွာပိ ဒါတဗ္ဗတော သယမေဝါဂတော မမ ပုညေနာ"တိ စ "ယာစကဿ ဒါနာပဒေသေန မယှမေဝါယမနုဂ္ဂဟော"တိ စ "အဟံ ဝိယ အယံ သဗ္ဗောပိ လောကော မယာ အနုဂ္ဂဟေတဗ္ဗော"တိ စ "အသတိ ယာစကေ ကထံ မယှံ ဒါနပါရမီ ပူရေယျာ"တိ စ "ယာစကာနမေဝ အတ္ထာယ မယာ သဗ္ဗော ပရိဂ္ဂဟေတဗ္ဗော"တိ စ "မံ အယာစိတွာဝ မမ သန္တကံ ယာစကာ ကဒါ သယမေဝ ဂဏှေယျု"န္တိ စ "ကထမဟံ ယာစကာနံ ပိယော စဿံ မနာပေါ"တိ စ "ကထံ ဝါ တေ မယှံ ပိယာ စဿု မနာပါ"တိ စ "ကထံ ဝါဟံ ဒဒမာနော ဒတွာပိ စ အတ္တမနော စဿံ ပမုဒိတော ပီတိသောမနဿဇာတော"တိ စ "ကထံ ဝါ မေ ယာစကာ ဘဝေယျုံ ဥဠာရော စ ဒါနဇ္ဈာသယော"တိ စ "ကထံ ဝါဟမယာစိတော ဧဝ ယာစကာနံ ဟဒယမညာယ ဒဒေယျ"န္တိ စ "သတိ ဓနေ ယာစကေ စ အပရိစ္စာဂေါ မဟတီ မယှံ ဝဉ္စနာ"တိ စ "ကထံ ဝါဟံ အတ္တနော အင်္ဂါနိ ဇီဝိတံ ဝါပိ ယာစကာနံ ပရိစ္စဇေယျ"န္တိ စ ပရိစ္စာဂနိန္နတာ ဥပဋ္ဌပေတဗ္ဗာ။ အပိ စ "အတ္ထော နာမာယံ နိရပေက္ခံ ဒါယကမနုဂစ္ဆတိ၊ ယထာ တံ နိရပေက္ခံ ခေပကံ ကိဋကော"တိ စ အတ္ထေ နိရပေက္ခတာယ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗံ။

ယာစမာနော ပန ယဒိ ပိယပုဂ္ဂလော ဟောတိ၊ "ပိယော မံ ယာစတီ"တိ သောမနဿံ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗံ။ အထ ဥဒါသီနပုဂ္ဂလော ဟောတိ၊ "အယံ မံ ယာစမာနော အဒ္ဓါ ဣမိနာ ပရိစ္စာဂေန မိတ္တော ဟောတီ"တိ သောမနဿံ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗံ။ ဒဒန္တောပိ ဟိ ယာစကာနံ ပိယော ဟောတီတိ။ အထ ပန ဝေရီ ပုဂ္ဂလော ယာစတိ၊ "ပစ္စတ္ထိကော မံ ယာစတိ၊ အယံ မံ ယာစမာနော အဒ္ဓါ ဣမိနာ ပရိစ္စာဂေန ဝေရီ ပိယော မိတ္တော ဟောတီ"တိ ဝိသေသေန သောမနဿံ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ပိယပုဂ္ဂလေ ဝိယ မဇ္ဈတ္တဝေရိပုဂ္ဂလေသုပိ မေတ္တာပုဗ္ဗင်္ဂမံ ကရုဏံ ဥပဋ္ဌပေတွာဝ ဒါတဗ္ဗံ။

သစေ ပနဿ စိရကာလပရိဘာဝိတတ္တာ လောဘဿ ဒေယျဓမ္မဝိသယာ လောဘဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ တေန ဗောဓိသတ္တပဋိညေန ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခိတဗ္ဗံ "နနု တယာ သပ္ပုရိသ သမ္ဗောဓာယ အဘိနီဟာရံ ကရောန္တေန သဗ္ဗသတ္တာနံ ဥပကာရတ္ထာယ အယံ ကာယော နိဿဋ္ဌော တပ္ပရိစ္စာဂမယဉ္စ ပုညံ၊ တတ္ထ

mahāpuriso lokādhipati mānāpassayo abhinīhārasampanno ca hutvā pāramiyo pūretvā sammāsambodhiṁ pāpuṇāti. **Upanissayabalaṁ** yā sammāsambodhiyaṁ upanissayasampattiyā abhiruci ekantaninnajjhāsayatā, yāya mahāpuriso tikkhindriyo visadadhātuko satisannissayo abhinīhārasampanno ca hutvā pāramiyo pūretvā sammāsambodhiṁ pāpuṇāti. **Payogabalaṁ** yā sammāsambodhiyaṁ tajjā payogasampadā sakkaccakāritā sātaccakāritā, yāya mahāpuriso visuddhapayogo nirantarakārī abhinīhārasampanno ca hutvā pāramiyo pūretvā sammāsambodhiṁ pāpuṇāti.

Evamayaṁ catūhi paccayehi catūhi hetūhi catūhi ca balehi sampannasamudāgamo aṭṭhaṅgasamodhānasampādito abhinīhāro pāramīnaṁ paccayo mūlakāraṇabhāvato, yassa ca pavattiyā mahāpurise **cattāro acchariyā abbhutā dhammā** patiṭṭhahanti, sabbasattanikāyaṁ attano orasaputtaṁ viya viyacittena pariggaṇhāti. Na cassa cittaṁ puttasaṁkilesavasena saṁkilissati. Sattānaṁ hitasukhāvaho cassa ajjhāsayo payogo ca hoti. Attano ca Buddhakārakadhammā uparūpari vaḍḍhanti paripaccanti ca, yato ca mahāpuriso uḷāratamena puññābhisandena kusalābhisandena pavattiyā[1] paccayena sukhassāhārena samannāgato sattānaṁ dakkhiṇeyyo uttamagāravaṭṭhānaṁ asadisaṁ puññakkhettañca hoti. Evamanekaguṇo anekānisaṁso mahābhinīhāro pāramīnaṁ paccayoti veditabbo.

Yathā ca abhinīhāro, evaṁ mahākaruṇā upāyakosallañca. Tattha **upāyakosallaṁ** nāma dānādīnaṁ bodhisambhārabhāvassa nimittabhūtā paññā, yāhi mahākaruṇūpāyakosallatāhi mahāpurisānaṁ attasukhanirapekkhatā nirantaraṁ parahitakaraṇapasutatā sudukkarehipi mahābodhisattacaritehi visādābhāvo pasādasambuddhidassanasavanānussaraṇakālesupi sattānaṁ hitasukhappaṭilābhahetubhāvo ca sampajjati. Tathā hissa paññāya Buddhabhāvasiddhi, karuṇāya Buddhakammasiddhi, paññāya sayaṁ tarati, karuṇāya pare tāreti, paññāya paradukkhaṁ parijānāti, karuṇāya paradukkhapatikāraṁ ārabhati, paññāya ca dukkhe nibbindati,

1. Pavaḍḍhiyā (Ka)

နာမ တေ ဗာဟိရေပိ ဝတ္ထုသ္မိံ အဘိသင်္ခပ္ပဝတ္တိ ဟတ္ထိသိနာနသဒိသီ ဟောတိ၊ တသ္မာ တယာ န ကတ္ထစိ သင်္ဂေါ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗော၊ သေယျထာပိ နာမ မဟတော ဘေသဇ္ဇရုက္ခဿ တိဋ္ဌတော မူလံ မူလတ္ထိကာ ဟရန္တိ၊ ပပဋိကံ တစံ ခန္ဓံ ဝိဋပံ သာရံ သာခံ ပလာသံ ပုပ္ဖံ ဖလံ ဖလတ္ထိကာ ဟရန္တိ၊ န တဿ ရုက္ခဿ 'မယှံ သန္တကံ ဧတေ ဟရန္တီ'တိ ဝိတက္ကသမုဒါစာရော ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ သဗ္ဗလောကဟိတာယ ဥဿုက္ကမာပဇ္ဇန္တေန မယာ မဟာဒုက္ခေ အကတညုကေ နိစ္စာသုစိမှိ ကာယေ ပရေသံ ဥပကာရာယ ဝိနိယုဇ္ဇမာနေ အဏုမတ္တောပိ မိစ္ဆာဝိတက္ကော န ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗော၊ ကော ဝါ ဧတ္ထ ဝိသေသော အဇ္ဈတ္တိက-ဗာဟိရေသု မဟာဘူတေသု ဧကန္တဘေဒနဝိကိရဏဝိဒ္ဓံသနဓမ္မေသု၊ ကေဝလံ ပန သမ္မောဟဝိဇမ္ဘိတမေတံ၊ ယဒိဒံ ဧတံ မမ ဧသောဟမသ္မိ ဧသော မေ အတ္တာတိ အဘိနိဝေသော၊ တသ္မာ ဗာဟိရေသု ဝိယ အဇ္ဈတ္တိကေသုပိ ကရ-စရဏနယနာဒီသု မံသာဒီသု စ အနပေက္ခေန ဟုတွာ 'တံ တဒတ္ထိကာ ဟရန္တူ'တိ နိဿဋ္ဌစိတ္တေန ဘဝိတဗ္ဗ''န္တိ။

ဧဝံ ပဋိသဉ္စိက္ခတော စဿ သမ္ဗောဓာယ ပဟိတတ္တဿ ကာယဇီဝိတေသု နိရပေက္ခဿ အပ္ပကသိရေနေဝ ကာယဝစီမနောကမ္မာနိ သုဝိသုဒ္ဓါနိ ဟောန္တိ။ သော သုဝိသုဒ္ဓကာယဝစီမနောကမ္မန္တော ဝိသုဒ္ဓါဇီဝေါ ဉာယပဋိပတ္တိယံ ဌိတော အပါယုပါယကောသလ္လသမန္နာဂမေန ဘိယျောသော မတ္တာယ ဒေယျဓမ္မ-ပရိစ္စာဂေန အဘယဒါနသဒ္ဓမ္မဒါနေဟိ စ သဗ္ဗသတ္တေ အနုဂ္ဂဏှိတုံ သမတ္ထော ဟောတီတိ အယံ တာဝ ဒါနပါရမိယံ ပစ္စဝေက္ခဏာနယော။

သီလပါရမိယံ ပန ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗံ—ဣဒံ ဟိ သီလံ နာမ ဂင်္ဂေါဒကာဒီဟိ ဝိသောဓေတုံ အသက္ကုဏေယျဿ ဒေါသမလဿ ဝိက္ခာလနဇလံ၊ ဟရိစန္ဒ-နာဒီဟိ ဝိနေတုံ အသက္ကုဏေယျဿ ရာဂါဒိပရိဠာဟဿ ဝိနယနံ၊ ဟာရ-မကုဋကုဏ္ဍလာဒီဟိ ပစုရဇနာလင်္ကာရေဟိ အသာဓာရဏော သာဓူနံ အလင်္ကာရဝိသေသော၊ သဗ္ဗဒိသာဝါယနတော အကိတ္တိမော သဗ္ဗကာလာ-နုရူပေါ စ သုရဘိဂန္ဓော၊ ခတ္တိယမဟာသာလာဒီဟိ ဒေဝတာဟိ စ ဝန္ဒနီ-ယာဒိဘာဝါဝဟနတော ပရမော ဝသီကရဏမန္တော၊ စာတုမဟာရာဇိကာဒိ-ဒေဝလောကာရောဟဏသောပါနပန္တိ၊ ဈာနာဘိညာနံ အဓိဂမူပါယော၊ နိဗ္ဗာနမဟာနဂရဿ သမ္ပာပကမဂ္ဂေါ၊ သာဝကဗောဓိပစ္စေကဗောဓိသမ္မာ-သမ္ဗောဓီနံ ပတိဋ္ဌာနဘူမိ၊ ယံ ယံ ဝါ ပနိစ္ဆိတံ ပတ္ထိတံ၊ တဿ တဿ သမိဇ္ဈနူပါယဘာဝတော စိန္တာမဏိကပ္ပရုက္ခာဒိကေ စ အတိသေတိ။

karuṇāya dukkhaṁ sampaṭicchati, tathā paññāya nibbānābhimukho hoti, karuṇāya vaṭṭaṁ pāpuṇāti, tathā karuṇāya saṁsārābhimukho hoti, paññāya tatra nābhiramati, paññāya ca sabbattha virajjati, karuṇānugatattā na ca na sabbesaṁ anuggahāya pavatto, karuṇāya sabbepi anukampati, na ca na sabbesaṁ anuggahāya pavatto, karuṇāya sabbepi anukampati, paññānugatattā na ca na sabbattha virattacitto, paññāya ca ahaṁkāramamaṁkārābhāvo, karuṇāya ālasiyadīnatābhāvo[1], tathā paññākaruṇāhi yathākkamaṁ attaparanāthatā dhīravīrabhāvo, anattantapa-aparantapatā, attahitaparahitanipphatti, nibbhayābhiṁsanakabhāvo, dhammādhipatilokādhipatitā, kataññupubbakāribhāvo, mohataṇhāvigamo, vijjācaraṇasiddhi, balavesārajjanipphattīti sabbassāpi pāramitāphalassa visesena upāyabhāvato paññākaruṇā pāramīnaṁ paccayo. Idañca dvayaṁ pāramīnaṁ viya paṇidhānassāpi paccayo.

Tathā ussāha-ummaṅga[2]avatthānahitacariyā ca pāramīnaṁ paccayāti veditabbā, yā Buddhabhāvassa uppattiṭṭhānatāya **Buddhabhūmiyoti**[3] vuccanti. Tattha **ussāho** nāma bodhisambhārānaṁ abbhussahanavīriyaṁ. **Ummaṅgo** nāma bodhisambhāresu upāyakosallabhūtā paññā. **Avatthānaṁ** nāma adhiṭṭhānaṁ acalādhiṭṭhānatā. **Hitacariyā** nāma mettābhāvanā karuṇābhāvanā ca.

Tathā nekkhammapaviveka-alobhādosāmohanissaraṇappabhedā **cha ajjhāsayā.** Nekkhammajjhāsayāti bodhisattā honti kāmesu gharāvāse ca dosadassāvino, tathā pavivekajjhāsayā saṅgaṇikāya dosadassāvino, alobhajjhāsayā lobhe dosadassāvino, adosajjhāsayā dose dosadassāvino, amohajjhāsayā mohe dosadassāvino, nissaraṇajjhāsayā sabbabhavesu dosadassāvinoti. Tasmā ete bodhisattānaṁ cha ajjhāsayā dānādīnaṁ pāramīnaṁ paccayāti veditabbā. Na hi lobhādīsu ādīnavadassanena alobhādīnaṁ adhikabhāvena ca vinā dānādipāramiyo sambhavanti, alobhādīnaṁ hi adhikabhāvena pariccāgādininnacittatā alobhajjhāsayāditāti veditabbā.

1. Ninnatābhāvo (Ka) 2. Ummagga (Sī) 3. Bhūmiyoti (Sī, Ka)

စ "ရာဂါဒီနံ ဒေါသဂဏာနံ မတ္တမဟာဂဇာနံ ဝိယ ဒုန္နိဝါရဘာဝတော တန္နိဒါနာနဉ္စ ကမ္မသမာဒါနာနံ ဥက္ခိတ္တာသိကဝဓကသဒိသဘာဝတော တန္နိမိတ္တာနဉ္စ ဒုဂ္ဂတီနံ သဗ္ဗဒါ ဝိဝဋမုခဘာဝတော တတ္ထ နိယောဇကာနဉ္စ ပါပမိတ္တာနံ သဒါ သန္နိဟိတဘာဝတော တဒေါဝါဒကာရိတာယ စ ဗာလဿ ပုထုဇ္ဇနဘာဝဿ သတိ သမ္ဘဝေ ယုတ္တံ သယမေဝ သံသာရဒုက္ခတော နိဿရိတုန္တိ မိစ္ဆာဝိတက္ကာ ဝိရိယာနုဘာဝေန ဒူရီဘဝန္တိ"တိ စ "ယဒိ ပန သမ္ဗောဓိ အတ္တာဓိနေန ဝိရိယေန သက္ကာ သမဓိဂန္တုံ၊ ကိမေတ္ထ ဒုက္ကရ"န္တိ စ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဝိရိယဂုဏာ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗာ။

တထာ ခန္တိ နာမာယံ နိရဝသေသဂုဏပဋိပက္ခဿ ကောဓဿ ဝိဓမနတော ဂုဏသမ္ပာဒနေ သာဓူနမပ္ပဋိဟတမာယုဓံ၊ ပရာဘိဘဝသမတ္ထာနံ[1] အလင်္ကာရော၊ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ ဗလသမ္ပဒါ၊ ကောဓဂ္ဂိဝိနယနဥဒကဓာရာ၊ ကလျာဏဿ ကိတ္တိသဒ္ဒဿ သဉ္ဇာတိဒေသော၊ ပါပပုဂ္ဂလာနံ ဝစီဝိသဝူပသမကရော မန္တာဂဒေါ၊ သံဝရေ ဌိတာနံ ပရမာ ဓီရပကတိ၊ ဂမ္ဘီရာသယတာယ သာဂရော၊ ဒေါသမဟာသာဂရဿ ဝေလာ၊ အပါယဒွါရဿ ပိဒဟနကဝါဋံ၊ ဒေဝဗြဟ္မလောကာနံ အာရောဟဏသောပါနံ၊ သဗ္ဗဂုဏာနံ အဓိဝါသနဘူမိ၊ ဥတ္တမာ ကာယဝစီမနောဝိသုဒ္ဓီတိ မနသိကာတဗ္ဗံ။

အပိ စ "ဧတေ သတ္တာ ခန္တိသမ္ပတ္တိယာ အဘာဝတော ဣဓလောကေ တပ္ပန္တိ၊ ပရလောကေ စ တပနီယဓမ္မာနုယောဂတော"တိ စ "ယဒိပိ ပရာပကာရနိမိတ္တံ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ ပန ဒုက္ခဿ ခေတ္တဘူတော အတ္တဘာဝေါ ဗီဇဘူတဉ္စ ကမ္မံ မယာဝ အဘိသင်္ခတ"န္တိ စ "တဿ စ ဒုက္ခဿ အာဏဏျကာရဏမေတ"န္တိ စ "အပကာရကေ အသတိ ကထံ မယှံ ခန္တိသမ္ပဒါ သမ္ဘဝတီ"တိ စ "ယဒိပါယံ ဧတရဟိ အပကာရကော၊ အယံ နာမ ပုဗ္ဗေ အနေန မယှံ ဥပကာရော ကတော"တိ စ "အပကာရော ဧဝ ဝါ ခန္တိနိမိတ္တတာယ ဥပကာရော"တိ စ "သဗ္ဗေပိမေ သတ္တာ မယှံ ပုတ္တသဒိသာ၊ ပုတ္တကတာပရာဓေသု စ ကော ကုဇ္ဈိဿတီ"တိ စ "ယေန ကောဓပိသာစာဝေသေန အယံ မယှံ အပရဇ္ဈတိ၊ သွာယံ ကောဓဘူတာဝေသော မယာ ဝိနေတဗ္ဗော"တိ စ "ယေန အပကာရေန ဣဒံ မယှံ ဒုက္ခံ ဥပ္ပန္နံ၊ တဿ အဟမ္ပိ နိမိတ္တ"န္တိ စ "ယေဟိ ဓမ္မေဟိ အပကာရော ကတော၊ ယတ္ထ စ ကတော၊ သဗ္ဗေပိ တေ တသ္မိံ ဧဝ ခဏေ နိရုဒ္ဓါ ကဿိဒါနိ ကေန ကောပေါ

၁-ပရာဘိဘဝနေ သမတ္ထာနံ (က)

Yathā cete evaṁ dānajjhāsayatādayopi bodhiyā carantānaṁ bodhisattānaṁ dānādipāramīnaṁ paccayo. Dānajjhāsayatāya hi bodhisattā tappaṭipakkhe macchere dosadassāvino hutvā sammadeva dānapāramiṁ paripūrenti. Sīlajjhāsayatāya dussīlye dosadassāvino hutvā sammadeva sīlapāramiṁ paripūrenti. Nekkhammajjhāsayatāya kāmesu gharāvāse ca, yathābhūtañāṇajjhāsayatāya aññāṇe[1] vicikicchāya ca, vīriyajjhāsayatāya kosajje, khantiyajjhāsayatāya akkhantiyaṁ, saccajjhāsayatāya visaṁvāde, adhiṭṭhānajjhāsayatāya anadhiṭṭhāne, mettājjhāsayatāya byāpāde, upekkhājjhāsayatāya lokadhammesu ādīnavadassāvino hutvā sammadeva nekkhammādipāramiyo paripūrenti. Dānajjhāsayatādayo dānādipāramīnaṁ nipphattikāraṇattā paccayo.

Tathā apariccāgapariccāgādīsu yathākkamaṁ ādīnavānisaṁsapaccavekkhaṇā dānādipāramīnaṁ paccayo. Tatthāyaṁ paccavekkhaṇavidhi—khettavatthuhiraññasuvaṇṇagomahiṁsadāsidāsaputtadārādipariggahabyāsattacittānaṁ sattānaṁ khettādīnaṁ vatthukāmabhāvena bahupatthanīyabhāvato rājacorādisādhāraṇabhāvato vivādādhiṭṭhānato sapattakaraṇato nissārato paṭilābhaparipālanesu paraviheṭhanahetuto vināsanimittañca sokādi-anekavihitabyasanāvahato tadāsattinidānañca maccheramalapariyuṭṭhitacittānaṁ apāyūpapattihetubhāvatoti evaṁ vividhavipulānatthāvahāni pariggahavatthūni nāma. Tesaṁ pariccāgoyeva eko sotthibhāvoti pariccāge appamādo karaṇīyo.

Api ca yācako yācamāno attano guyhassa ācikkhanato "mayhaṁ vissāsiko"ti ca "pahāya gamanīyamattano santakaṁ gahetvā paralokaṁ yāhīti mayhaṁ upadesako"ti ca "āditte viya agāre maraṇagginā āditte loke tato mayhaṁ santakassa apavāhakasahāyo"ti ca "apavāhitassa cassa ajhāpananikkhepaṭṭhānabhūto"ti ca dānasaṅkhāte kalyāṇakammasmiṁ sahāyabhāvato sabbasampattīnaṁ aggabhūtāya paramadullabhāya Buddhabhūmiyā sampattihetubhāvato ca "paramo kalyāṇamitto"ti ca paccavekkhitabbaṁ.

1. Aṭṭhāne (Sī)

ကာတဗ္ဗော”တိ စ “အနတ္တတာယ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ကော ကဿ အပရဇ္ဈတီ”တိ စ ပစ္စဝေက္ခန္တေန ခန္တိသမ္ပဒါ အနုဗြူဟေတဗ္ဗာ။

ယဒိ ပနဿ ဒီဃရတ္တံ ပရိစယေန ပရာပကာရနိမိတ္တကော ကောဓော စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌေယျ၊ တေန ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခိတဗ္ဗံ “ခန္တိ နာမေသာ ပရာပကာရဿ ပဋိပက္ခပဋိပတ္တီနံ ပစ္စုပကာရကာရဏ”န္တိ စ “အပကာရော စ မယှံ ဒုက္ခုပနိသာ သဒ္ဓါတိ ဒုက္ခုပ္ပါဒနေန သဒ္ဓါယ သဗ္ဗလောကေ အနဘိရတိသညာယ စ ပစ္စယော”တိ စ “ဣန္ဒြိယပကတိ ဟေသာ ယဒိဒံ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌဝိသယသမာယောဂေါ၊ တတ္ထ အနိဋ္ဌဝိသယသမာယောဂေါ မယှံ န သိယာတိ တံ ကုတေတ္ထ လဗ္ဘာ”တိ စ “ကောဓဝသိကော သတ္တော ကောဓေန ဥမ္မတ္တော ဝိက္ခိတ္တစိတ္တော၊ တတ္ထ ကိံ ပစ္စပကာရေနာ”တိ စ “သဗ္ဗေပိမေ သတ္တာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဩရသပုတ္တာ ဝိယ ပရိပါလိတာ၊ တသ္မာ န တတ္ထ မယာ စိတ္တကောပေါ ကာတဗ္ဗော”တိ စ “အပရာဓကေ စ သတိ ဂုဏေ ဂုဏဝတိ မယာ ကောပေါ န ကာတဗ္ဗော”တိ စ “အသတိ ဂုဏေ ဝိသေသေန ကရုဏာယိတဗ္ဗော”တိ စ “ကောပေန စ မယှံ ဂုဏယသာ နိဟိယန္တီ”တိ စ “ကုဇ္ဈနေန မယှံ ဒုဗ္ဗဏ္ဏဒုက္ခသေယျာဒယော သပတ္တကန္တာ အာဂစ္ဆန္တီ”တိ စ “ကောဓော စ နာမာယံ သဗ္ဗာဟိတကာရကော သဗ္ဗဟိတဝိနာသကော ဗလဝါ ပစ္စတ္ထိကော”တိ စ “သတိ စ ခန္တိယာ န ကောစိ ပစ္စတ္ထိကော”တိ စ “အပရာဓကေန အပရာဓနိမိတ္တံ ယံ အာယတိံ လဒ္ဓဗ္ဗံ ဒုက္ခံ သတိ စ ခန္တိယာ မယှံ တဒဘာဝေါ”တိ စ “စိန္တနေန ကုဇ္ဈန္တေန စ မယာ ပစ္စတ္ထိကောယေဝ အနုဝတ္တိတော ဟောတီ”တိ စ “ကောဓေ စ မယာ ခန္တိယာ အဘိဘူတေ တဿ ဒါသဘူတော ပစ္စတ္ထိကော သမ္မဒေဝ အဘိဘူတော ဟောတီ”တိ စ “ကောဓနိမိတ္တံ ခန္တိဂုဏပရိစ္စာဂေါ မယှံ န ယုတ္တော”တိ စ “သတိ စ ကောဓေ ဂုဏဝိရောဓပစ္စနီကဓမ္မေ ကထံ မေ သီလာဒိဓမ္မာ ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆေယျုံ၊ အသတိ စ တေသု ကထာဟံ သတ္တာနံ ဥပကာရဗဟုလော ပဋိညာနုရူပံ ဥတ္တမံ သမ္ပတ္တိံ ပါပုဏိဿာမီ”တိ စ “ခန္တိယာ စ သတိ ဗဟိဒ္ဓါ ဝိက္ခေပါဘာဝတော သမာဟိတဿ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တတော နိဗ္ဗာနဉ္စ အသင်္ခတာမတသန္တပဏီတတာဒိဘာဝတော နိဇ္ဈာနံ ခမန္တိ ဗုဒ္ဓဓမ္မာ စ အစိန္တေယျာပရိမေယျပ္ပဘာဝါ”တိ။

တထာ စ အနုလောမိယံ ခန္တိယံ ဌိတော ကေဝလာ ဣမေ အတ္တတ္တနိယဘာဝရဟိတာ ဓမ္မမတ္တာ ယထာသကံ ပစ္စယေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဝယန္တိ၊ န ကုတောစိ အာဂစ္ဆန္တိ၊ န ကုဟိဉ္စိ ဂစ္ဆန္တိ၊ န စ ကတ္ထစိ ပတိဋ္ဌိတာ၊ န စေတ္ထ ကောစိ ကဿစိ

Tathā “uḷāre kammani anenāhaṁ sambhāvito, tasmā sā sambhāvanā avitathā kātabbā”ti ca “ekantabheditāya jīvitassa ayācitenāpi mayā dātabbaṁ, pageva yācitenā”ti ca “uḷārajjhāsayehi gavesitvāpi dātabbato sayamevāgato mama puññenā”ti ca “yācakassa dānāpadesena mayhamevāyamanuggaho”ti ca “ahaṁ viya ayaṁ sabbopi loko mayā anuggahetabbo”ti ca “asati yācake kathaṁ mayhaṁ dānapāramī pūreyyā”ti ca “yācakānameva catthāya mayā sabbo pariggahetabbo”ti ca “maṁ ayācitvāva mama santakaṁ yācakā kadā sayameva gaṇheyyun”ti ca “kathamahaṁ yācakānaṁ piyo cassaṁ manāpo”ti ca “kathaṁ vā te mayhaṁ piyā cassu manāpā”ti ca “kathaṁ vāhaṁ dadamāno datvāpi ca attamano cassaṁ pamudito pītisomanassajāto”ti ca “kathaṁ vā me yācakā bhaveyyuṁ uḷāro ca dānajjhāsayo”ti ca “kathaṁ vāhamayācito eva yācakānaṁ hadayamaññāya dadeyyan”ti ca “sati dhane yācake ca apariccāgo mahatī mayhaṁ vañcanā”ti ca “kathaṁ vāhaṁ attano aṅgāni jīvitaṁ vāpi yācakānaṁ pariccajeyyan”ti ca pariccāganinnatā upaṭṭhapetabbā. Api ca “attho nāmāyaṁ nirapekkhaṁ dāyakamanugacchati, yathā taṁ nirapekkhaṁ khepakaṁ kiṭako”ti ca atthe nirapekkhatāya cittaṁ uppādetabbaṁ.

Yācamāno pana yadi piyapuggalo hoti, “piyo maṁ yācatī”ti somanassaṁ uppādetabbaṁ. Atha udāsīnapuggalo hoti, “ayaṁ maṁ yācamāno addhā iminā pariccāgena mitto hotī”ti somanassaṁ uppādetabbaṁ. Dadantopi hi yācakānaṁ piyo hotīti. Atha pana verī puggalo yācati, “paccatthiko maṁ yācati, ayaṁ maṁ yācamāno addhā iminā pariccāgena verī piyo mitto hotī”ti visesena somanassaṁ uppādetabbaṁ. Evaṁ piyapuggale viya majjhattaveripuggalesupi mettāpubbaṅgamaṁ karuṇaṁ upaṭṭhapetvāva dātabbaṁ.

Sace panassa cirakālaparibhāvitattā lobhassa deyyadhammavisayā lobhadhammā uppajjeyyuṁ, tena bodhisattapaṭiññena iti paṭisañcikkhitabbaṁ “nanu tayā sappurisa sambodhāya abhinīhāraṁ karontena sabbattānaṁ upakāratthāya ayaṁ kāyo nissaṭṭho tappariccāgamayañca puññaṁ, tattha

ဗျာပါရောတိ အဟံကာရမမံကာရာနဓိဋ္ဌာနတာ နိဗ္ဗာနံ ခမတိ၊ ယေန ဗောဓိသတ္တော ဗောဓိယာ နိယတော အနာဝတ္တိဓမ္မော ဟောတီတိ ဧဝမာဒိနာ ခန္တိပါရမိယာ ပစ္စဝေက္ခဏာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တထာ သစ္စေန ဝိနာ သီလာဒီနံ အသမ္ဘဝတော ပဋိညာနုရူပံ ပဋိပတ္တိယာ အဘာဝတော စ သစ္စဓမ္မာတိက္ကမေ စ သဗ္ဗပါပဓမ္မာနံ သမောသရဏတော အသစ္စသန္ဓဿ အပစ္စယိကဘာဝတော အာယတိံ စ အနာဒေယျဝစနတာဝဟနတော သမ္ပန္နသစ္စဿ စ သဗ္ဗဂုဏာဓိဋ္ဌာနဘာဝတော သစ္စာဓိဋ္ဌာနေန သဗ္ဗဗောဓိသမ္ဘာရာနံ ပါရိသုဒ္ဓိပါရိပူရိသာမတ္ထိယတော သဘာဝဓမ္မာဝိသံဝါဒနေန သဗ္ဗဗောဓိသမ္ဘာရကိစ္စကရဏတော ဗောဓိသတ္တပဋိပတ္တိယာ စ ပရိနိပ္ဖတ္တိတောတိအာဒိနာ သစ္စပါရမိယာ သမ္ပတ္တိယော ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗာ။

တထာ ဒါနာဒီသု ဒဠှသမာဒါနံ တံပဋိပက္ခသန္နိပါတေ စ နေသံ အစလာဓိဋ္ဌာနံ တတ္ထ စ ဓိရဝီရဘာဝံ ဝိနာ န ဒါနာဒိသမ္ဘာရာ သမ္ဘောဓိနိမိတ္တာ သမ္ဘဝန္တီတိအာဒိနာ အဓိဋ္ဌာနေ ဂုဏာ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗာ။

တထာ “အတ္တဟိတမတ္တေ အဝတိဋ္ဌန္တေနာပိ သတ္တေသု ဟိတစိတ္တတံ ဝိနာ န သက္ကာ ဣဓလောကပရလောကသမ္ပတ္တိယော ပါပုဏိတုံ၊ ပဂေဝ သဗ္ဗသတ္တေ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိယံ ပတိဋ္ဌာပေတုကာမေနာ”တိ စ “ပစ္ဆာ သဗ္ဗသတ္တာနံ လောကုတ္တရသမ္ပတ္တိံ အာကင်္ခန္တေန ဣဒါနိ လောကိယသမ္ပတ္တိအာကင်္ခါ ယုတ္တရူပါ”တိ စ “ဣဒါနိ အာသယမတ္တေန ပရေသံ ဟိတသုခူပသံဟာရံ ကာတုံ အသက္ကောန္တော ကဒါ ပယောဂေန တံ သာဓေဿာမီ”တိ စ “ဣဒါနိ မယာ ဟိတသုခူပသံဟာရေန သံဝဍ္ဍိတာ ပစ္ဆာ ဓမ္မသံဝိဘာဂသဟာယာ မယှံ ဘဝိဿန္တီ”တိ စ “ဧတေဟိ ဝိနာ န မယှံ ဗောဓိသမ္ဘာရာ သမ္ဘဝန္တိ၊ တသ္မာ သဗ္ဗဗုဒ္ဓဂုဏဝိဘူတိနိပ္ဖတ္တိကာရဏတ္တာ မယှံ ဧတေ ပရမံ ပုညက္ခေတ္တံ အနုတ္တရံ ကုသလာယတနံ ဥတ္တမံ ဂါရဝဋ္ဌာန”န္တိ စ သဝိသေသံ သတ္တေသု သဗ္ဗေသု ဟိတဇ္ဈာသယတာ ပစ္စုပဋ္ဌပေတဗ္ဗာ၊ ကိဉ္စ ကရုဏာဓိဋ္ဌာနတောပိ သဗ္ဗသတ္တေသု မေတ္တာ အနုဗြူဟေတဗ္ဗာ။ ဝိမရိယာဒီကတေန ဟိ စေတသာ သတ္တေသု ဟိတသုခူပသံဟာရနိရတဿ တေသံ အဟိတဒုက္ခာပနယနကာမတာ ဗလဝတီ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဒဠှမူလာ၊ ကရုဏာ စ သဗ္ဗေသံ ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မာနံ အာဒိ စရဏံ ပတိဋ္ဌာ မူလံ မုခံ ပမုခန္တိ ဧဝမာဒိနာ မေတ္တာယ ဂုဏာ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗာ။

တထာ “ဥပေက္ခာယ အဘာဝေ သတ္တေဟိ ကတာ ဝိပ္ပကာရာ စိတ္တဿ ဝိကာရံ ဥပ္ပါဒေယျုံ၊ သတိ စ စိတ္တဝိကာရေ ဒါနာဒီနံ သမ္ဘာရာနံ သမ္ဘဝေါ ဝေ

nāma te bāhirepi vatthusmiṁ abhisaṅgappavatti hatthisinānasadisī hoti, tasmā tayā na katthaci saṅgo uppādetabbo, seyyathāpi nāma mahato bhesajjarukkhassa tiṭṭhato mūlaṁ mūlatthikā haranti, papaṭikaṁ tacaṁ khandhaṁ viṭapaṁ sāraṁ sākhaṁ palāsaṁ pupphaṁ phalaṁ phalatthikā haranti, na tassa rukkhassa 'mayhaṁ santakaṁ ete harantī'ti vitakkasamudācāro hoti, evameva sabbalokahitāya ussukkamāpajjantena mayā mahādukkhe akataññuke niccāsucimhi kāye paresaṁ upakārāya viniyujjamāne aṇumattopi micchāvitakko na uppādetabbo, ko vā ettha viseso ajjhattikabāhiresu mahābhūtesu ekantabhedanavikiraṇaviddhaṁsanadhammesu, kevalaṁ pana sammohavijambhitametaṁ, yadidaṁ etaṁ mama esohamasmi eso me attāti abhiniveso, tasmā bāhiresu viya ajjhattikesupi karacaraṇanayanādīsu maṁsādīsu ca anapekkhena hutvā 'taṁ tadatthikā harantū'ti nissaṭṭhacittena bhavitabban"ti.

Evaṁ paṭisañcikkhato cassa sambodhāya pahitattassa kāyajīvitesu nirapekkhassa appakasireneva kāyavacīmanokammāni suvisuddhāni honti. So suvisuddhakāyavacīmanokammanto visuddhājīvo ñāyapaṭipattiyaṁ ṭhito apāyupāyakosallasamannāgamena bhiyyoso mattāya deyyadhammapariccāgena abhayadānasaddhammadānehi ca sabbasatte anuggaṇhituṁ samattho hotīti ayaṁ tāva dānapāramiyaṁ paccavekkhaṇānayo.

Sīlapāramiyaṁ pana evaṁ paccavekkhitabbaṁ—idaṁ hi sīlaṁ nāma Gaṅgodakādīhi visodhetuṁ asakkuṇeyyassa dosamalassa vikkhālanajalaṁ, haricandanādīhi vinetuṁ asakkuṇeyyassa rāgādipariḷāhassa vinayanaṁ, hāramakuṭakuṇḍalādīhi pacurajanālaṅkārehi asādhāraṇo sādhūnaṁ alaṅkāraviseso, sabbadisāvāyanato akittimo sabbakālānurūpo ca surabhigandho, khattiyamahāsālādīhi devatāhi ca vandanīyādibhāvāvahanato paramo vasīkaraṇamanto, Cātumahārājikādidevalokārohaṇasopānapanti, jhānābhiññānaṁ adhigamūpāyo, nibbānamahānagarassa sampāpakamaggo, sāvakabodhipaccekabodhisammāsambodhīnaṁ patiṭṭhānabhūmi, yaṁ yaṁ vā panicchitaṁ patthitaṁ, tassa tassa samijjhanūpāyabhāvato cintāmaṇikapparukkhādike ca atiseti.

နတ္ထိ”တိ စ “မေတ္တာသိနေဟေန သိနေဟိတေ စိတ္တေ ဥပေက္ခာယ ဝိနာ သမ္ဘာရာနံ ပါရိသုဒ္ဓိ န ဟောတီ”တိ စ “အနုပေက္ခကော သမ္ဘာရေသု ပုညသမ္ဘာရံ တဗ္ဗိပါကဉ္စ သတ္တဟိတတ္ထံ ပရိဏာမေတုံ န သက္ကောတီ”တိ စ “ဥပေက္ခာယ အဘာဝေ ဒေယျဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကာနံ ဝိဘာဂံ အကတွာ ပရိစ္စဇိတုံ န သက္ကောတီ”တိ စ “ဥပေက္ခာရဟိတေန ဇီဝိတပရိက္ခာရာနံ ဇီဝိတဿ စ အန္တရာယံ အမနသိကရိတွာ သီလဝိသောဓနံ ကာတုံ န သက္ကောတီ”တိ စ တထာ ဥပေက္ခာဝသေန အရတိရတိသဟဿဝ နေက္ခမ္မဗလသိဒ္ဓိတော ဥပပတ္တိတော ဣက္ခဏဝသေန သဗ္ဗသမ္ဘာရကိစ္စနိပ္ဖတ္တိတော အစ္စာရဒ္ဓဿ ဝီရိယဿ အနုပေက္ခဏေ ပဓာနကိစ္စာကရဏတော ဥပေက္ခတော ဧဝ တိတိက္ခာနိဇ္ဈာနသမ္ဘဝတော ဥပေက္ခာဝသေန သတ္တသင်္ခါရာနံ အဝိသံဝါဒနတော လောကဓမ္မာနံ အဇ္ဈုပေက္ခဏေန သမာဒိန္နဓမ္မေသု အစလာဓိဋ္ဌာနသိဒ္ဓိတော ပရာပကာရာဒီသု အနာဘောဂဝသေနေဝ မေတ္တာဝိဟာရနိပ္ဖတ္တိတောတိ သဗ္ဗဗောဓိသမ္ဘာရာနံ သမာဒါနာဓိဋ္ဌာနပါရိပူရိနိပ္ဖတ္တိယော ဥပေက္ခာနုဘာဝေန သမ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဥပေက္ခာပါရမီ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ အပရိစ္စာဂပရိစ္စာဂါဒီသု ယထာက္ကမံ အာဒီနဝါနိသံသပစ္စဝေက္ခဏာ ဒါနာဒိပါရမီနံ ပစ္စယောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

တထာ သပရိက္ခာရာ ပဉ္စဒသ စရဏဓမ္မာ ပဉ္စ စ အဘိညာယော။ တတ္ထ **စရဏဓမ္မာ** နာမ သီလသံဝရော ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရတာ ဘောဇနေ မတ္တညုတာ ဇာဂရိယာနုယောဂေါ သတ္တ သဒ္ဓမ္မာ စတ္တာရိ ဈာနာနိ စ။ တေသု သီလာဒီနံ စတုန္နံ တေရသာပိ ဓုတဓမ္မာ အပ္ပိစ္ဆတာဒယော စ ပရိက္ခာရာ။ သဒ္ဓမ္မေသု **သဒ္ဓါယ** ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃသီလစာဂဒေဝတူပသမာနုဿတိ လူခပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနသိနိဒ္ဓပုဂ္ဂလသေဝန ပသာဒနီယဓမ္မပစ္စဝေက္ခဏတဒဓိမုတ္တတာ ပရိက္ခာရော။ **ဟိရောတ္တပ္ပါနံ** အကုသလာဒီနဝပစ္စဝေက္ခဏ အပါယာဒီနဝပစ္စဝေက္ခဏ ကုသလဓမ္မူပတ္ထမ္ဘန ဘာဝပစ္စဝေက္ခဏ ဟိရောတ္တပ္ပရဟိတပုဂ္ဂလ ပရိဝဇ္ဇန ဟိရောတ္တပ္ပ သမ္ပန္နပုဂ္ဂလသေဝန တဒဓိမုတ္တတာ။ **ဗာဟုသစ္စဿ** ပုဗ္ဗယောဂပရိပုစ္ဆကဘာဝ သဒ္ဓမ္မာဘိယောဂ အနဝဇ္ဇဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနာဒိပရိစယ ပရိပက္ကိန္ဒြိယတာ ကိလေသဒူရီဘာဝအပ္ပဿုတပရိဝဇ္ဇန ဗဟုဿုတသေဝနတဒဓိမုတ္တတာ။ **ဝီရိယဿ** အပါယဘယပစ္စဝေက္ခဏ ဂမနဝီထိ[1]ပစ္စဝေက္ခဏ ဓမ္မမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏ ထိနမိဒ္ဓဝိနောဒနကုသီတပုဂ္ဂလ ပရိဝဇ္ဇန အာရဒ္ဓဝီရိယပုဂ္ဂလသေဝန သမ္မပ္ပဓာနပစ္စဝေက္ခဏတဒဓိမုတ္တတာ။ **သတိယာ** သတိသမ္ပဇည မုဋ္ဌဿတိပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇန ဥပဋ္ဌိတဿတိပုဂ္ဂလ-

၁-ဂမနဝိဓိ (က)

Vuttañcetaṁ Bhagavatā "ijjhati bhikkhave sīlavato cetopaṇidhivisuddhattā"ti[1]. Aparampi vuttaṁ "ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu 'sabrahmacārīnaṁ piyo ca assaṁ manāpo ca garu ca bhāvanīyo cā'ti, sīlesvevassa paripūrakārī"ti-ādi[2]. Tathā "avippaṭisāratthāni kho Ānanda kusalāni sīlānī"ti[3]. "Pañcime gahapatayo ānisaṁsā sīlavato sīlasampadāyā"ti-ādisuttānañca[4] vasena sīlassa guṇā paccavekkhitabbā, tathā **Aggikkhandhopama**suttādīnaṁ[5] vasena sīlavirahe ādīnavā. Pītisomanassanimittato attānuvādaparāpavādadaṇḍaduggatibhayābhāvato viññūhi pāsaṁsabhāvato avippaṭisārahetuto sotthiṭṭhānato abhijanasāpateyyādhipateyyāyurūpaṭṭhānabandhumittasampattīnaṁ atisayanato ca sīlaṁ paccavekkhitabbaṁ. Sīlavato hi attano sīlasampadāhetu mahantaṁ pītisomanassaṁ uppajjati "kataṁ vata mayā kusalaṁ, kataṁ kalyāṇaṁ, kataṁ bhīruttāṇan"ti.

Tatha sīlavato attā na upavadati, na pare viññū, daṇḍaduggatibhayānaṁ sambhavo eva natthi, "sīlavā purisapuggalo kalyāṇadhammo"ti viññūnaṁ pāsaṁso hoti. Tathā sīlavato yvāyaṁ "kataṁ vata mayā pāpaṁ, kataṁ luddakaṁ kataṁ kibbisan"ti dussīlassa vippaṭisāro uppajjati, so na hoti. Sīlañca nāmetaṁ appamādādhiṭṭhānato bhogabyasanādiparihāramukhena mahato atthassa sādhanato maṅgalabhāvato ca paramaṁ sotthiṭṭhānaṁ, nihīnajaccopi sīlavā khattiyamahāsālādīnaṁ pūjanīyo hotīti kulasampattiṁ atiseti sīlasampadā, "taṁ kiṁ maññasi mahārāja? Idha te assa dāso kammakaro"ti[6] ādivacanañcettha sādhakaṁ. Corādīhi asādhāraṇato paralokānugamanato mahapphalabhāvato samathādiguṇādhiṭṭhānato ca bāhiradhanaṁ atiseti sīlaṁ. Paramassa cittissariyassa adhiṭṭhānabhāvato khattiyādīnaṁ issariyaṁ atiseti sīlaṁ. Sīlanimittaṁ hi taṁtaṁsattanikāyesu sattānaṁ issariyaṁ, vassasatadīghappamāṇato jīvitato ekāhampi sīlavato jīvitassa visiṭṭhatāvacanato sati ca jīvite sikkhānikkhipanassa maraṇatāvacanato sīlaṁ jīvitato

---

1. Dī 3. 214, 217; Aṁ 3. 71 piṭṭhesu. 2. Ma 1. 39 piṭṭhe. 3. Aṁ 3. 515 piṭṭhe.
4. Dī 2. 73; Dī 3. 197; Aṁ 2. 221; Vi 3. 322 piṭṭhesu.
5. Aṁ 2. 495 piṭṭhādīsu. 6. Dī 1. 56 piṭṭhe.

သောဝနတဓိမုတ္တတာ။ **ပညာယ** ပရိပုဏ္ဏကဘာဝ ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယာ ဣန္ဒြိယသမတ္တပဋိပါဒန ဒုပ္ပညပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇန ပညဝန္တပုဂ္ဂလသေဝန ဂမ္ဘီရဉာဏစရိယပစ္စဝေက္ခဏတဓိမုတ္တတာ။ စတုန္နံ ဈာနာနံ သီလာဒိစတုက္ကံ အဋ္ဌတိံသာယ အာရမ္မဏေသု ပုဗ္ဗဘာဂဘာဝနာ အာဝဇ္ဇနာဒိဝသီဘာဝကရဏဉ္စ ပရိက္ခာရော။ တတ္ထ သီလာဒီဟိ ပယောဂသုဒ္ဓိယာ သတ္တာနံ အဘယဒါနေ အာသယသုဒ္ဓိယာ အာမိသဒါနေ ဥဘယသုဒ္ဓိယာ ဓမ္မဒါနေ သမတ္ထော ဟောတီတိအာဒိနာ စရဏာဒီနံ ဒါနာဒိသမ္ဘာရာနံ ပစ္စယဘာဝေါ ယထာရဟံ နိဒ္ဒါရေတဗ္ဗော၊ အတိဝိတ္ထာရဘယေန န နိဒ္ဒါရယိမှာတိ။ ဧဝံ သမ္ပတ္တိစက္ကာဒယောပိ ဒါနာဒီနံ ပစ္စယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကော သံကိလေသောတိ? အဝိသေသေန တဏှာဒီဟိ ပရာမဋ္ဌဘာဝေါ ပါရမီနံ သံကိလေသော၊ ဝိသေသေန ပန ဒေယျဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကဝိကပ္ပါ ဒါနပါရမိယာ သံကိလေသော။ သတ္တကာလဝိကပ္ပါ သီလပါရမိယာ၊ ကာမဘဝတဒုပသမေသု အဘိရတိအနဘိရတိဝိကပ္ပါ နေက္ခမ္မပါရမိယာ၊ အဟံ မမာတိ ဝိကပ္ပါ ပညာပါရမိယာ၊ လီနုဒ္ဓစ္စဝိကပ္ပါ ဝီရိယပါရမိယာ၊ အတ္တပရဝိကပ္ပါ ခန္တိပါရမိယာ၊ အဒိဋ္ဌာဒီသု ဒိဋ္ဌာဒိဝိကပ္ပါ သစ္စပါရမိယာ၊ ဗောဓိသမ္ဘာရတဗ္ဗိပက္ခေသု ဒေါသဂုဏဝိကပ္ပါ အဓိဋ္ဌာနပါရမိယာ၊ ဟိတာဟိတဝိကပ္ပါ မေတ္တာပါရမိယာ၊ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌဝိကပ္ပါ ဥပေက္ခာပါရမိယာ သံကိလေသောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

ကိံ ဝေါဒါနန္တိ? တဏှာဒီဟိ အနုပဃာတော ယထာဝုတ္တဝိကပ္ပဝိရဟော စ ဧတာသံ ဝေါဒါနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အနုပဟတာ ဟိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိကောဓူပနာဟမက္ခပဠာသဣဿာမစ္ဆရိယမာယာသာဌေယျထမ္ဘသာရမ္ဘမဒပ္ပမာဒါဒီဟိ ကိလေသေဟိ ဒေယျဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကဝိကပ္ပါဒိရဟိတာ စ ဒါနာဒိပါရမိယော ပရိသုဒ္ဓါ ပဘဿရာ ဘဝန္တီတိ။

ကော ပဋိပက္ခောတိ? အဝိသေသေန သဗ္ဗေပိ သံကိလေသာ သဗ္ဗေပိ အကုသလာ ဓမ္မာ ဧတာသံ ပဋိပက္ခော၊ ဝိသေသေန ပန ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တာ မစ္ဆေရာဒယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အပိ စ ဒေယျဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကဒါနဖလေသု အလောဘာဒေါသာမောဟဂုဏယောဂတော လောဘဒေါသမောဟပဋိပက္ခံ ဒါနံ၊ ကာယာဒိဒေါသဝဂ္ဂါပဂမတော လောဘာဒိပဋိပက္ခံ သီလံ၊ ကာမသုခပရူပဃာတအတ္တကိလမထပရိဝဇ္ဇနတော ဒေါသတ္တယပဋိပက္ခံ နေက္ခမ္မံ၊ လောဘာဒီနံ အန္ဓီကရဏတော ဉာဏဿ စ အနန္ဓီကရဏတော လောဘာဒိပဋိပက္ခာ

visiṭṭhataraṁ. Verīnampi manuññabhāvāvahanato jarārogavipattīhi anabhibhavanīyato ca rūpasampattiṁ atiseti sīlaṁ. Pāsādahammiyādiṭṭhānavisese rājayuvarājasenāpati-ādiṭṭhānavisese ca atiseti sīlaṁ sukhavisesādhiṭṭhānabhāvato. Sabhāvasiniddhe santikāvacarepi bandhujane mittajane ca atiseti ekantahitasampādanato paralokānugamanato ca "na taṁ mātāpitā kayirā"ti[1] ādivacanañcettha sādhakaṁ. Tathā hatthi-assarathapattibalakāyehi mantāgadasotthānappayogehi ca durārakkhaṁ attānaṁ ārakkhābhāvena sīlameva visiṭṭhataraṁ attādhīnato aparādhīnato mahāvisayato ca. Tenevāha "dhammo have rakkhati dhammacārin"ti-ādi[2]. Evamanekaguṇasamannāgataṁ sīlanti paccavekkhantassa aparipuṇṇā ceva sīlasampadā pāripūriṁ gacchati aparisuddhā ca pārisuddhiṁ.

Sace panassa dīgharattaṁ paricayena sīlapaṭipakkhā dhammā dosādayo antarantarā uppajjeyyuṁ, tena bodhisattapaṭiññena evaṁ paṭisañcikkhitabbaṁ—nanu tayā sambodhāya paṇidhānaṁ kataṁ, sīlavikalena ca na sakkā lokiyāpi sampattiyo pāpuṇituṁ, pageva lokuttarā, sabbasampattīnaṁ pana aggabhūtāya sammāsambodhiyā adhiṭṭhānabhūtena sīlena paramukkaṁsagatena bhavitabbaṁ, tasmā "kikīva aṇḍan"ti-ādinā[3] vuttanayena sammā sīlaṁ rakkhantena suṭṭhutaraṁ tayā pesalena bhavitabbaṁ.

Api ca tayā dhammadesanāya yānattaye sattānaṁ avatāraṇaparipācanāni kātabbāni, sīlavikalassa ca vacanaṁ na paccetabbaṁ hoti, asappāyāhāravicārassa viya vejjassa tikicchanaṁ, tasmā kathāhaṁ saddheyyo hutvā sattānaṁ avatāraṇaparipācanāni kareyyanti sabhāvaparisuddhasīlena bhavitabbaṁ, kiñca jhānādiguṇavisesayogena me sattānaṁ upakārakaraṇasamatthatā paññāpārami-ādiparipūraṇañca, jhānādayo ca guṇā sīlapārisuddhiṁ vinā na sambhavantīti sammadeva sīlaṁ parisodhetabbaṁ.

Tathā "sambādho gharāvāso rajopatho"ti-ādinā[4] gharāvāse, "aṭṭhikaṅkalūpamā kāmā"ti-ādinā[5] "mātāpi puttena

1. Khu 1. 19 piṭṭhe Dhammapade.
2. Khu 5. 215 piṭṭhādīsu.
3. Visuddhi 1. 34; Dī-Ṭṭha 1. 56 piṭṭhādīsu.
4. Dī 1. 59; Saṁ 1. 419; Ma 1. 236; Ma 2. 7 piṭṭhādīsu.
5. Ma 1. 182; Vi 2. 175 piṭṭhādīsu.

ပညာ၊ အလီနာနုဒ္ဓတညာယာရမ္ဘဝသေန လောဘာဒိပဋိပက္ခံ ဝီရိယံ၊ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌ-သုညတာနံ ခမနတော လောဘာဒိပဋိပက္ခာ ခန္တိ၊ သတိပိ ပရေသံ ဥပကာရေ အပကာရေ စ ယထာဘူတပ္ပဝတ္တိယာ လောဘာဒိပဋိပက္ခံ သစ္စံ၊ လောကဓမ္မေ အဘိဘုယျ ယထာသမာဒိန္နေသု သမ္ဘာရေသု အစလနတော လောဘာဒိပဋိ-ပက္ခံ အဓိဋ္ဌာနံ၊ နီဝရဏဝိဝေကတော လောဘာဒိပဋိပက္ခာ မေတ္တာ၊ ဣဋ္ဌာ-နိဋ္ဌေသု အနုနယပဋိဃဝိဒ္ဓံသနတော သမပ္ပဝတ္တိတော စ လောဘာဒိပဋိပက္ခာ ဥပေက္ခာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

ကာ ပဋိပတ္တီတိ? ဒါနပါရမိယာ တာဝ သုခူပကရဏသရီရဇီဝိတပရိစ္စာဂေန ဘယာပနုဒနေန ဓမ္မောပဒေသေန စ ဗဟုဓာ သတ္တာနံ အနုဂ္ဂဟကရဏံ ပဋိပတ္တိ။ တတ္ထ အာမိသဒါနံ အဘယဒါနံ ဓမ္မဒါနန္တိ ဒါတဗ္ဗဝတ္ထုဝသေန တိဝိဓံ ဒါနံ။ တေသု ဗောဓိသတ္တဿ ဒါတဗ္ဗဝတ္ထု အဇ္ဈတ္တိကံ ဗာဟိရန္တိ ဒုဝိဓံ။ တတ္ထ ဗာဟိရံ အန္နံ ပါနံ ဝတ္ထံ ယာနံ မာလာဂန္ဓဝိလေပနံ သေယျာဝသထပဒီပေယျန္တိ ဒသဝိဓံ။ အန္နာဒီနံ ခါဒနီယဘောဇနီယာဒိဝိဘာဂေန အနေကဝိဓံ။ တထာ ရူပါရမ္မဏံ ယာဝ ဓမ္မာရမ္မဏန္တိ အာရမ္မဏတော ဆဗ္ဗိဓံ။ ရူပါရမ္မဏာဒီနဉ္စ နီလာဒိဝိဘာဂေန အနေကဝိဓံ။ တထာ မဏိကနကရဇတမုတ္တာပဝါ-ဠာဒိခေတ္တဝတ္ထုအာရာမာဒိဒါသိဒါသဂေါမဟိံသာဒိနာနာဝိဓဝိတ္တူပကရဏ-ဝသေန အနေကဝိဓံ။

တတ္ထ မဟာပုရိသော ဗာဟိရံ ဝတ္ထုံ ဒေန္တော "ယော ယေန အတ္ထိကော၊ တံ တဿ ဒေတိ၊ ဒေန္တော စ တဿ အတ္ထိကော"တိ သယမေဝ ဇာနန္တော အယာစိတောပိ ဒေတိ ပဂေဝ ယာစိတော။ မုတ္တစာဂေါ ဒေတိ, နော အမုတ္တစာဂေါ၊ ပရိယတ္တံ ဒေတိ, နော အပရိယတ္တံ သတိ ဒေယျဓမ္မေ။ န ပစ္စုပကာရသန္နိဿိတော ဒေတိ။ အသတိ ဒေယျဓမ္မေ ဟိ ပရိယတ္တေ သံဝိဘာ-ဂါရဟံ သံဝိဘဇတိ။ န စ ဒေတိ ပရူပဃာတာဝဟံ သတ္ထဝိသမဇ္ဇာဒိကံ၊ နာပိ ကီဠနကံ ယံ အနတ္ထုပသံဟိတံ ပမာဒါဝဟဉ္စ။ န စ ဂိလာနဿ ယာစကဿ ပါန-ဘောဇနာဒိအသပ္ပါယံ ပမာဏရဟိတံ ဝါ ဒေတိ၊ ပမာဏယုတ္တံ ပန သပ္ပါယမေဝ ဒေတိ။

တထာ ယာစိတော ဂဟဋ္ဌာနံ ဂဟဋ္ဌာနုစ္ဆဝိကံ ဒေတိ၊ ပဗ္ဗဇိတာနံ ပဗ္ဗဇိတာနုစ္ဆဝိကံ ဒေတိ၊ မာတာပိတရော ဉာတိသာလောဟိတာ မိတ္တာမစ္စာ ပုတ္တဒါရဒါသကမ္မကရာတိ ဧတေသု ကဿစိ ပီဠံ အဇနေန္တော ဒေတိ၊ န စ ဥဠာရံ ဒေယျဓမ္မံ ပဋိဇာနိတွာ လူခံ ဒေတိ၊ န စ လာဘသက္ကာရသိလောက-သန္နိဿိတော ဒေတိ၊ န စ ပစ္စုပကာရသန္နိဿိတော ဒေတိ၊ န စ ဖလပါဋိကင်္ခီ

vivadatī”ti[1]ādinā ca kāmesu, “seyyathāpi puriso iṇaṁ ādāya kammante payojeyyā”ti-ādinā[2] kāmacchandādīsu ādīnavadassanapubbaṅgamā vuttavipariyāyena “abbhokāso pabbajjā”ti-ādinā[3] pabbajjādīsu ānisaṁsapaṭisaṅkhāvasena nekkhammapāramiyaṁ paccavekkhaṇā veditabbā. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana dukkhakkhandha[4] āsivisopamasuttā[5]divasena veditabbo.

Tathā “paññāya vinā dānādayo dhammā na visujjhanti, yathāsakaṁ byāpārasamatthā ca na hontī”ti paññāguṇā manasikātabbā. Yatheva hi jīvitena vinā sarīrayantaṁ na sobhati, na ca attano kiriyāsu paṭipattisamatthaṁ hoti, yathā ca cakkhādīni indriyāni viññāṇena vinā yathāsakaṁ visayesu kiccaṁ kātuṁ nappahonti, evaṁ saddhādīni indriyāni paññāya vinā sakiccapaṭipattiyaṁ asamatthānīti pariccāgādipaṭipattiyaṁ paññā padhānakāraṇaṁ. Ummīlitapaññācakkhukā hi mahābodhisattā attano aṅgapaccaṅgānipi datvā anattukkaṁsakā aparavambhakā ca honti, bhesajjarukkhā viya vikapparahitā kālattayepi somanassajātā. Paññāvasena hi upāyakosallayogato pariccāgo parahitappavattiyā dānapāramibhāvaṁ upeti. Attatthaṁ hi dānaṁ vaḍḍhisadisaṁ hoti.

Tathā paññāya abhāvena taṇhādisaṁkilesāviyogato sīlassa visuddhi eva na sambhavati, kuto sabbaññuguṇādhiṭṭhānabhāvo. Paññavā eva ca gharāvāse kāmaguṇesu saṁsāre ca ādīnavaṁ pabbajjāya jhānasamāpattiyaṁ nibbāne ca ānisaṁsaṁ suṭṭhu sallakkhento pabbajitvā jhānasamāpattiyo nibbattetvā nibbānābhimukho pare ca tattha patiṭṭhāpeti. Vīriyañca paññāvirahitaṁ yathicchitamatthaṁ na sādheti durārambhabhāvato. Varameva hi anārambho durārambhato, paññāsahitena pana vīriyena na kiñci duradhigamaṁ upāyapaṭipattito. Tathā paññavā eva parāpakārādīnaṁ adhivāsakajātiko hoti, na duppañño. Paññāvirahitassa ca parehi upanītā apakārā khantiyā paṭipakkhameva anubrūhenti, paññavato pana te khantisampattiyā paribrūhanavasena assā thirabhāvāya saṁvattanti. Paññavā eva[6] tīṇipi

1. Ma 1. 128 piṭṭhādīsu.
2. Dī 1. 68 piṭṭhādīsu.
3. Dī 1. 59; Saṁ 1. 419 piṭṭhādīsu.
4. Ma 1. 118 piṭṭhādīsu.
5. Saṁ 2. 381 piṭṭhādīsu.
6. Paññāya eva (Sī)

ဒေတိ အညတြ သမ္မာသမ္ဗောဓိယာ၊ န စ ယာစကေ ဒေယျဓမ္မံ ဝါ ဇိဂုစ္ဆန္တော ဒေတိ၊ န စ အသညတာနံ ယာစကာနံ အက္ကောသကရောသကာနမ္ပိ အပဝိဒ္ဓံ ဒါနံ ဒေတိ၊ အညဒတ္ထု ပသန္နစိတ္တော အနုကမ္ပန္တော သက္ကစ္စမေဝ ဒေတိ၊ န စ ကောတူဟလမင်္ဂလိကော ဟုတွာ ဒေတိ၊ ကမ္မဖလမေဝ ပန သဒ္ဒဟန္တော ဒေတိ၊ နပိ ယာစကေ ပယိရုပါသနာဒီဟိ ပရိကိလေသေတွာ ဒေတိ၊ အပရိကိလေသေန္တော ဧဝ ပန ဒေတိ၊ န စ ပရေသံ ဝဉ္စနာဓိပ္ပါယော ဘေဒနာဓိပ္ပါယော ဝါ ဒါနံ ဒေတိ၊ အသံကိလိဋ္ဌစိတ္တော ဧဝ ဒေတိ၊ နပိ ဖရုသဝါစော ဘာကုဋိမုခေါ ဒါနံ ဒေတိ၊ ပိယဝါဒီ ပန ပုဗ္ဗဘာသီ မိတဝစနော ဟုတွာ ဒေတိ၊ ယသ္မိဉ္စ ဒေယျဓမ္မေ ဥဠာရမနုညတာယ ဝါ စိရပရိစယေန ဝါ ဂေဓသဘာဝတာယ ဝါ လောဘဓမ္မော အဓိမတ္တော ဟောတိ၊ ဇာနန္တော ဗောဓိသတ္တော တံ ခိပ္ပမေဝ ပဋိဝိနောဒေတွာ ယာစကေ ပရိယေသိတွာပိ ဒေတိ၊ ယဉ္စ ဒေယျဝတ္ထု ပရိတ္တံ ယာစကောပိ ပစ္စုပဋ္ဌိတော၊ တံ အစိန္တေတွာပိ အတ္တာနံ ဗာဓေတွာ ဒေန္တော ယာစကံ သမ္မာနေတိ ယထာ တံ အကိတ္တိပဏ္ဍိတော။ န စ မဟာပုရိသော အတ္တနော ပုတ္တဒါရဒါသကမ္မကရပေါရိသေ ယာစိတော တေ အသညာပိတေ ဒေါမနဿပ္ပတ္တေ ယာစကာနံ ဒေတိ၊ သမ္မဒေဝ ပန သညာပိတေ သောမနဿပ္ပတ္တေ ဒေတိ၊ ဒေန္တော စ ယက္ခရက္ခသပိသာစာဒီနံ ဝါ မနုဿာနံ ကုရူရကမ္မန္တာနံ ဝါ ဇာနန္တော န ဒေတိ၊ တထာ ရဇ္ဇမ္ပိ တာဒိသာနံ န ဒေတိ၊ ယေ လောကဿ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ အနတ္ထာယ ပဋိပဇ္ဇန္တိ၊ ယေ ပန ဓမ္မိကာ ဓမ္မေန လောကံ ပါလေန္တိ၊ တေသံ ဒေတိ[1]၊ ဧဝံ တာဝ ဗာဟိရဒါနေ ပဋိပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အဇ္ဈတ္တိကဒါနံ ပန ဒွီဟိ အာကာရေဟိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကထံ? ယထာ နာမ ကောစိ ပုရိသော ဃာသစ္ဆာဒနဟေတု အတ္တာနံ ပရဿ နိဿဇ္ဇတိ၊ ဝိဓေယျဘာဝံ ဥပဂစ္ဆတိ ဒါသဗျံ၊ ဧဝမေဝ မဟာပုရိသော သမ္ဗောဓိဟေတု နိရာမိသစိတ္တော သတ္တာနံ အနုတ္တရံ ဟိတသုခံ ဣစ္ဆန္တော အတ္တနော ဒါနပါရမိံ ပရိပူရေတုကာမော အတ္တာနံ ပရဿ နိဿဇ္ဇတိ၊ ဝိဓေယျဘာဝံ ဥပဂစ္ဆတိ ယထာကာမကရဏီယတံ၊ ကရစရဏနယနာဒိအင်္ဂပစ္စင်္ဂံ တေန တေန အတ္ထိကာနံ အကမ္ပိတော အနောလီနော အနုပ္ပဒေတိ၊ န တတ္ထ သဇ္ဇတိ န သင်္ကောစံ အာပဇ္ဇတိ ယထာ တံ ဗာဟိရဝတ္ထုသ္မိံ၊ တထာ ဟိ မဟာပုရိသော ဒွီဟိ အာကာရေဟိ ဗာဟိရဝတ္ထုံ ပရိစ္စဇတိ ယထာသုခံ ပရိဘောဂါယ ဝါ ယာစကာနံ တေသံ မနောရထံ ပရိပူရေန္တော, အတ္တနော ဝသီဘာဝါယ ဝါ၊

၁-ရဇ္ဇံ ဒါနံ ဒေတိ (က)

saccāni nesaṁ kāraṇāni paṭipakkhe ca yathābhūtaṁ jānitvā paresaṁ avisaṁvādako hoti.

Tathā paññābalena attānaṁ upatthambhetvā dhitisampadāya sabbapāramīsu acalasamādānādhiṭṭhāno hoti. Paññavā eva ca piyamajjhattaverivibhāgaṁ akatvā sabbattha hitūpasaṁhārakusalo hoti. Tathā paññāvasena lābhālābhādilokadhammasannipāte nibbikāratāya majjhatto hoti. Evaṁ sabbāsaṁ pāramīnaṁ paññāva pārisuddhihetūti paññāguṇā paccavekkhitabbā. Api ca paññāya vinā na dassanasampatti, antarena ca diṭṭhisampadaṁ na sīlasampadā, sīladiṭṭhisampadāvirahitassa na samādhisampadā, asamāhitena ca na sakkā attahitamattampi sādhetuṁ, pageva ukkaṁsagataṁ parahitanti parahitāya paṭipannena "nanu tayā sakkaccaṁ paññāya parivuddhiyaṁ[1] āyogo karaṇīyo"ti bodhisattena attā ovaditabbo. Paññānubhāvena hi mahāsatto caturadhiṭṭhānādhiṭṭhito catūhi saṅgahavatthūhi lokaṁ anuggaṇhanto satte niyyānamagge avatāreti, indriyāni ca nesaṁ paripāceti.

Tathā paññābalena khandhāyatanādīsu pavicayabahulo[2]pavattinivattiyo yāthāvato parijānanto dānādayo guṇe visesanibbedhabhāgiyabhāvaṁ nayanto bodhisattasikkhāya paripūrakārī hotīti evamādinā anekākāravokāre paññāguṇe vavatthapetvā paññāpāramī anubrūhetabbā.

Tathā dissamānānipi lokiyāni kammāni nihīnavīriyena pāpuṇituṁ asakkuṇeyyāni, agaṇitakhedena pana āraddhavīriyena duradhigamaṁ nāma natthi. Nihīnavīriyo hi "saṁsāramahoghato sabbasatte santāressāmī"ti ārabhitumeva na sakkuṇāti. Majjhimo ārabhitvā antarā vosānamāpajjati. Ukkaṭṭhavīriyo pana attasukhanirapekkho ārambhapāramimadhigacchatī[3]ti vīriyasampatti paccavekkhitabbā. Api ca "yassa attano eva saṁsārapaṅkato samuddharaṇatthamārambho, tassāpi na vīriyassa sithilabhāve manorathānaṁ matthakappatti sakkā sambhāvetuṁ, pageva sadevakassa lokassa samuddharaṇatthaṁ katābhinīhārenā"ti

1. Parisuddhiyaṁ (Ka) 2. Paricayabahulo (Sī)
3. Ārambhapāramadhigacchati (Ka)

တတ္ထ သမ္မေန သဗ္ဗံ မုတ္တစာဂေါ ဧဝမဟံ နိဿဂ်ဘာဝနာယ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိဿာမီတိ။ ဧဝံ အဋ္ဌုတ္တိကဝတ္ထုသ္မိံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ ယံ အဋ္ဌုတ္တိကဝတ္ထု ဒီယမာနံ ယာစကဿ ကေန္တနေဝ ဟိတာယ သံဝတ္တတိ၊ တံ ဒေတိ, န ဣတရံ၊ န စ မဟာပုရိသော မာရဿ မာရကာယိကာနံ ဒေဝတာနံ ဝါ ဝိဟိံသာဓိပ္ပါယာနံ အတ္တနော အတ္တဘာဝံ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနိ ဝါ ဇာနမာနော ဒေတိ "မာ တေသံ အနတ္ထော အဟောသီ"တိ။ ယထာ စ မာရကာယိကာနံ၊ ဧဝံ တေဟိ အန္ဝါဝိဋ္ဌာနမ္ပိ န ဒေတိ, နပိ ဥမ္မတ္တကာနံ။ ဣတရေသံ ပန ယာစိယမာနော[၁] သမနန္တရမေဝ ဒေတိ၊ တာဒိသာယ ယာစနာယ ဒုလ္လဘဘာဝတော တာဒိသဿ စ ဒါနဿ ဒုက္ကရဘာဝတော။

အဘယဒါနံ ပန ရာဇတော စောရတော အဂ္ဂိတော ဥဒကတော ဝေရိပုဂ္ဂလတော သီဟဗျဂ္ဃာဒိဝါဠမိဂတော နာဂယက္ခရက္ခသပိသာစာဒိတော သတ္တာနံ ဘယေ ပစ္စုပဋ္ဌိတေ တတော ပရိတ္တာဏဘာဝေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဓမ္မဒါနံ ပန အသံကိလိဋ္ဌစိတ္တဿ အဝိပရီတာ ဓမ္မဒေသနာ၊ ဩပါယိကော ဟိတဿ ဥပဒေသော ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထဝသေန ယေန သာသနေ အနောတိဏ္ဏာနံ အဝတာရဏံ ဩတိဏ္ဏာနံ ပရိပါစနံ။ တတ္ထာယံ နယော— သင်္ခေပတော တာဝ ဒါနကထာ သီလကထာ သဂ္ဂကထာ ကာမာနံ အာဒီနဝေါ သံကိလေသော စ နေက္ခမ္မေ အာနိသံသော။ ဝိတ္ထာရတော ပန သာဝကဗောဓိယံ အဓိမုတ္တစိတ္တာနံ သရဏဂမနံ သီလသံဝရော ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရတာ ဘောဇနေ မတ္တညုတာ ဇာဂရိယာနုယောဂေါ သတ္တ သဒ္ဓမ္မာ အဋ္ဌတိံသာယ အာရမ္မဏေသု ကမ္မကရဏဝသေန သမထာနုယောဂေါ ရူပကာယာဒိသု[၂] ဝိပဿနာဘိနိဝေသေသု ယထာရဟံ အဘိနိဝေသမုခေန ဝိပဿနာနုယောဂေါ၊ တထာ ဝိသုဒ္ဓိပဋိပဒါ သမ္မတ္တဂဟဏံ တိဿော ဝိဇ္ဇာ ဆ အဘိညာ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ သာဝကဗောဓီတိ ဧတေသံ ဂုဏသံကိတ္တနဝသေန ယထာရဟံ တတ္ထ တတ္ထ ပတိဋ္ဌာပနာ ပရိယောဒပနာ စ။ တထာ ပစ္စေကဗောဓိယံ သမ္မာသမ္ဗောဓိယဉ္စ အဓိမုတ္တာနံ သတ္တာနံ ယထာရဟံ ဒါနာဒိပါရမီနံ သဘာဝရသလက္ခဏာဒိသံကိတ္တနမုခေန တီသုပိ အဝတ္ထာသု တေသံ ဗုဒ္ဓါနံ မဟာနုဘာဝတာဝိဘာဝနေန ယာနဒွယေ ပတိဋ္ဌာပနာ ပရိယောဒပနာ စ၊ ဧဝံ မဟာပုရိသော သတ္တာနံ ဓမ္မဒါနံ ဒေတိ။

၁-ယာစိယမာန....(သီ)၊ ယာစနာနန္တရမေဝ ဒေတိ (?) ၂-ရူပမုခါဒိသု (က)

ca “rāgādīnaṁ dosagaṇānaṁ mattamahāgajānaṁ viya dunnivārabhāvato tannidānānañca kammasamādānānaṁ ukkhittāsikavadhakasadisabhāvato tannimittānañca duggatīnaṁ sabbadā vivaṭamukhabhāvato tattha niyojakānañca pāpamittānaṁ sadā sannihitabhāvato tadovādakāritāya ca bālassa puthujjanabhāvassa satisambhave yuttaṁ sayameva saṁsāradukkhato nissaritunti micchāvitakkā vīriyānubhāvena dūrībhavantī”ti ca “yadi pana sambodhi attādhīnena vīriyena sakkā samadhigantuṁ, kimettha dukkaran”ti ca evamādinā nayena vīriyaguṇā paccavekkhitabbā.

Tathā khanti nāmāyaṁ niravasesaguṇapaṭipakkhassa kodhassa vidhamanato guṇasampādane sādhūnamappaṭihatamāyudhaṁ, parābhibhavasamatthānaṁ[1]alaṅkāro, samaṇabrāhmaṇānaṁ balasampadā, kodhaggivinayana-udakadhārā, kalyāṇassa kittisaddassa sañjātideso, pāpapuggalānaṁ vacīvisavūpasamakaro mantāgado, saṁvare ṭhitānaṁ paramā dhīrapakati, gambhīrāsayatāya sāgaro, dosamahāsāgarassa velā, apāyadvārassa pidahanakavāṭaṁ, devabrahmalokānaṁ ārohaṇasopānaṁ, sabbaguṇānaṁ adhivāsanabhūmi, uttamā kāyavacīmanovisuddhīti manasikātabbaṁ.

Api ca “ete sattā khantisampattiyā abhāvato idhaloke tappanti, paraloke ca tapanīyadhammānuyogato”ti ca “yadipi parāpakāranimittaṁ dukkhaṁ uppajjati, tassa pana dukkhassa khettabhūto attabhāvo bījabhūtañca kammaṁ mayāva abhisaṅkhatan”ti ca “tassa ca dukkhassa āṇaṇyakāraṇametan”ti ca “apakārake asati kathaṁ mayhaṁ khantisampadā sambhavatī”ti ca “yadipāyaṁ etarahi apakārako, ayaṁ nāma pubbe anena mayhaṁ upakāro kato”ti ca “apakāro eva vā khantinimittatāya upakāro”ti ca “sabbepime sattā mayhaṁ puttasadisā, puttakatāparādhesu ca ko kujjhissatī”ti ca “yena kodhapisācāvesena ayaṁ mayhaṁ aparajjhati, svāyaṁ kodhabhūtāveso mayā vinetabbo”ti ca “yena apakārena idaṁ mayhaṁ dukkhaṁ uppannaṁ, tassa ahampi nimittan”ti ca “yehi dhammehi apakāro kato, yattha ca kato, sabbepi te tasmiṁ eva khaṇe niruddhā kassidāni kena kopo

1. Parābhibhavane samatthānaṁ (Ka)

တထာ မဟာပုရိသော သတ္တာနံ အာမိသဒါနံ ဒေန္တော “ဣမိနာဟံ ဒါနေန သတ္တာနံ အာယုဝဏ္ဏသုခဗလပဋိဘာနာဒိသမ္ပတ္တိဉ္စ ရမဏီယံ အဂ္ဂဖလသမ္ပတ္တိဉ္စ နိပ္ဖါဒေယျ”န္တိ အန္နဒါနံ ဒေတိ၊ တထာ သတ္တာနံ ကာမကိလေသပိပါသာဝူပသမာယ ပါနံ ဒေတိ၊ တထာ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏတာယ ဟိရောတ္တပ္ပါလင်္ကာရဿ စ နိပ္ဖတ္တိယာ ဝတ္ထာနိ ဒေတိ၊ တထာ ဣဒ္ဓိဝိဓဿ စေဝ နိဗ္ဗာနသုခဿ စ နိပ္ဖတ္တိယာ ယာနံ ဒေတိ၊ တထာ သီလဂန္ဓနိပ္ဖတ္တိယာ ဂန္ဓံ ဒေတိ၊ တထာ ဗုဒ္ဓဂုဏသောဘာနိပ္ဖတ္တိယာ မာလာဝိလေပနံ ဒေတိ၊ ဗောဓိမဏ္ဍာသနနိပ္ဖတ္တိယာ အာသနံ ဒေတိ၊ တထာဂတသေယျာနိပ္ဖတ္တိယာ သေယျံ ဒေတိ၊ သရဏဘာဝနိပ္ဖတ္တိယာ အာဝသထံ ဒေတိ၊ ပဉ္စစက္ခုပဋိလာဘာယ ပဒီပေယျံ ဒေတိ၊ ဗျာမပ္ပဘာနိပ္ဖတ္တိယာ ရူပဒါနံ ဒေတိ၊ ဗြဟ္မဿရနိပ္ဖတ္တိယာ သဒ္ဒဒါနံ ဒေတိ၊ သဗ္ဗလောကဿ ပိယဘာဝါယ ရသဒါနံ ဒေတိ၊ ဗုဒ္ဓသုခုမာလဘာဝါယ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဒါနံ ဒေတိ၊ အဇရာမရဘာဝါယ ဘေသဇ္ဇဒါနံ ဒေတိ၊ ကိလေသဒါသဗျဝိမောစနတ္ထံ ဒါသာနံ ဘုဇိဿတာဒါနံ ဒေတိ၊ သဒ္ဓမ္မာဘိရတိယာ အနဝဇ္ဇခိဍ္ဍာရတိဟေတုဒါနံ ဒေတိ၊ သဗ္ဗေပိ သတ္တေ အရိယာယ ဇာတိယာ အတ္တနော ပုတ္တဘာဝူပနယနာယ ပုတ္တဒါနံ ဒေတိ၊ သကလဿပိ လောကဿ ပတိဘာဝူပဂမနာယ ဒါရဒါနံ ဒေတိ၊ သုဘလက္ခဏသမ္ပတ္တိယာ သုဝဏ္ဏမဏိမုတ္တာပဝါဠာဒိဒါနံ၊ အနုဗျဉ္ဇနသမ္ပတ္တိယာ နာနာဝိဓဝိဘူသနဒါနံ၊ သဒ္ဓမ္မကောသာဓိဂမာယ ဝိတ္တကောသဒါနံ၊ ဓမ္မရာဇဘာဝါယ ရဇ္ဇဒါနံ၊ ဈာနာဒိသမ္ပတ္တိယာ အာရာမုယျာနတဠာကဝနဒါနံ[၁]၊ စက္ကင်္ကိတေဟိ ပါဒေဟိ ဗောဓိမဏ္ဍူပသင်္ကမနာယ စရဏဒါနံ၊ စတုရောဃနိတ္ထရဏာယ သတ္တာနံ သဒ္ဓမ္မဟတ္ထဒါနတ္ထံ ဟတ္ထဒါနံ၊ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒိပဋိလာဘာယ ကဏ္ဏနာသာဒိဒါနံ၊ သမန္တစက္ခုပဋိလာဘာယ စက္ခုဒါနံ၊ “ဒဿနသဝနာနုဿရဏပါရိစရိယာဒီသု သဗ္ဗကာလံ သဗ္ဗသတ္တာနံ ဟိတသုခါဝဟော, သဗ္ဗလောကေန စ ဥပဇီဝိတဗ္ဗော မေ ကာယော ဘဝေယျာ”တိ မံသလောဟိတာဒိဒါနံ၊ “သဗ္ဗလောကုတ္တမော ဘဝေယျ”န္တိ ဥတ္တမင်္ဂဒါနံ ဒေတိ။

ဧဝံ ဒဒန္တော စ န အနေသနာယ ဒေတိ န စ ပရောပဃာတေန န ဘယေန န လဇ္ဇာယ န ဒက္ခိဏေယျရောသနေန န ပဏီတေ သတိ လူခံ န အတ္တုက္ကံသနေန န ပရဝမ္ဘနေန န ဖလာဘိကင်္ခါယ န ယာစကဇိဂုစ္ဆာယ န အစိတ္တီကာရေန ဒေတိ၊ အထ ခေါ သက္ကစ္စံ ဒေတိ၊ သဟတ္ထေန ဒေတိ၊ ကာလေန ဒေတိ၊ စိတ္တီကတွာ ဒေတိ၊ အဝိဘာဂေန ဒေတိ၊ တီသု ကာလေသု သောမနဿိတော ဒေတိ၊

၁-တပေါဝနဒါနံ (က)

kātabbo"ti ca "anattatāya sabbadhammānaṁ ko kassa aparajjhatī"ti ca paccavekkhantena khantisampadā anubrūhetabbā.

Yadi panassa dīgharattaṁ paricayena parāpakāranimittako kodho cittaṁ pariyādāya tiṭṭheyya, tena iti paṭisañcikkhitabbaṁ "khanti nāmesā parāpakārassa paṭipakkhapaṭipattīnaṁ paccupakārakāraṇan"ti ca "apakāro ca mayhaṁ dukkhūpanisā saddhāti dukkhuppādanena saddhāya sabbaloke anabhiratisaññāya ca paccayo"ti ca "indriyapakati hesā yadidaṁ iṭṭhāniṭṭhavisayasamāyogo, tattha aniṭṭhavisayasamāyogo mayhaṁ na siyāti taṁ kutettha labbhā"ti ca "kodhavasiko satto kodhena ummatto vikkhittacitto, tattha kiṁ paccapakārenā"ti ca "sabbepime sattā Sammāsambuddhena orasaputtā viya paripālitā, tasmā na tattha mayā cittakopo kātabbo"ti ca "aparādhake ca sati guṇe guṇavati mayā kopo na kātabbo"ti ca "asati guṇe visesena karuṇāyitabbo"ti ca "kopena ca mayhaṁ guṇayasā nihīyantī"ti "kujjhanena mayhaṁ dubbaṇṇadukkhaseyyādayo sapattakantā āgacchantī"ti ca "kodho ca nāmāyaṁ sabbāhitakārako sabbahitavināsako balavā paccatthiko"ti ca "sati ca khantiyā na koci paccatthiko"ti ca "aparādhakena aparādhanimittaṁ yaṁ āyatiṁ laddhabbaṁ dukkhaṁ sati ca khantiyā mayhaṁ tadabhāvo"ti ca "cintanena kujjhantena ca mayā paccatthikoyeva anuvattito hotī"ti ca "kodhe ca mayā khantiyā abhibhūte tassa dāsabhūto paccatthiko sammadeva abhibhūto hotī"ti ca "kodhanimittaṁ khantiguṇapariccāgo mayhaṁ na yutto"ti ca "sati ca kodhe guṇavirodhapaccanīkadhamme kathaṁ me sīlādidhammā pāripūriṁ gaccheyyuṁ, asati ca tesu kathāhaṁ sattānaṁ upakārabahulo paṭiññānurūpaṁ uttamaṁ sampattiṁ pāpuṇissāmī"ti ca "khantiyā ca sati bahiddhā vikkhepābhāvato samāhitassa sabbe saṅkhārā aniccato dukkhato sabbe dhammā anattato nibbānañca asaṅkhatāmatasantapaṇītatādibhāvato nijjhānaṁ khamanti Buddhadhammā ca acinteyyāparimeyyappabhāvā"ti.

Tato ca anulomiyaṁ khantiyaṁ ṭhito kevalā ime attattaniyabhāvarahitā dhammamattā yathāsakaṁ paccayehi uppajjanti vayanti, na kutoci āgacchanti, na kuhiñci gacchanti, na ca katthaci patiṭṭhitā, na cettha koci kassaci

တတော ဧဝ စ ဒတွာ န ပစ္ဆာနုတာပီ ဟောတိ။ န ပဋိဂ္ဂါဟကဝသေန မာနာဝမာနံ ကရောတိ၊ ပဋိဂ္ဂါဟကာနံ ပိယသမုဒါစာရော ဟောတိ ဝဒညူ ယာစယောဂေါ သပရိဝါရဒါယကော။ အန္နဒါနံ ဟိ ဒေန္တော "တံ သပရိဝါရံ ကတွာ ဒဿာမီ"တိ ဝတ္ထာဒီဟိ သဒ္ဓိံ ဒေတိ။ တထာ ဝတ္ထဒါနံ ဒေန္တော "တံ သပရိဝါရံ ကတွာ ဒဿာမီ"တိ အန္နာဒီဟိ သဒ္ဓိံ ဒေတိ။ ယာနဒါနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

တထာ ရူပဒါနံ ဒေန္တော ဇာတရာရမ္မဏာနိပိ တဿ ပရိဝါရံ ကတွာ ဒေတိ၊ ဧဝံ သေသေသုပိ။ တတ္ထ ရူပဒါနံ နာမ နီလပီတလောဟိတဩဒါတာဒိဝဏ္ဏာသု ပုပ္ဖဝတ္ထဓာတူသု အညတရံ လဘိတွာ ရူပဝသေန အာဘုဇိတွာ "ရူပဒါနံ ဒဿာမိ၊ ရူပဒါနံ မယှ"န္တိ စိန္တေတွာ တာဒိသေ ဒက္ခိဏေယျေ ဒါနံ ပတိဋ္ဌာပေတိ သဝတ္ထုကံ ကတွာ၊ ဧတံ[၁] **ရူပဒါနံ** နာမ။

သဒ္ဒဒါနံ ပန ဘေရိသဒ္ဒါဒိဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ သဒ္ဒံ ကန္ဒမူလာနိ ဝိယ ဥပ္ပါဋေတွာ နီလုပ္ပလဟတ္ထကံ ဝိယ စ ဟတ္ထေ ဌပေတွာ ဒါတုံ န သက္ကာ၊ သဝတ္ထုကံ ပန ကတွာ ဒေန္တော သဒ္ဒဒါနံ ဒေတိ နာမ၊ တသ္မာ ယဒါ "သဒ္ဒဒါနံ ဒဿာမီ"တိ ဘေရိမုဒိင်္ဂါဒီသု အညတရေန တူရိယေန တိဏ္ဏံ ရတနာနံ ဥပဟာရံ ကရောတိ ကာရေတိ စ၊ "သဒ္ဒဒါနံ မေ"တိ ဘေရိအာဒီနိ ဌပေတိ ဌပါပေတိ စ၊ ဓမ္မကထိကာနံ ပန သရဘေသဇ္ဇံ တေလဖာဏိတာဒိံ ဒေတိ၊ ဓမ္မဿဝနံ ဃောသေတိ၊ သရဘညံ ဘဏတိ၊ ဓမ္မကထံ ကထေတိ၊ ဥပနိသိန္နကကထံ အနုမောဒနကထဉ္စ ကရောတိ ကာရေတိ စ၊ တဒါ **သဒ္ဒဒါနံ** နာမ ဟောတိ။

တထာ ဂန္ဓဒါနံ မူလဂန္ဓာဒီသု အညတရံ ရဇနီယံ ဂန္ဓဝတ္ထုံ ပိံသိတမေဝ ဝါ ဂန္ဓံ ယံကိဉ္စိ လဘိတွာ ဂန္ဓဝသေန အာဘုဇိတွာ "ဂန္ဓဒါနံ ဒဿာမိ၊ ဂန္ဓဒါနံ မယှ"န္တိ ဗုဒ္ဓရတနာဒီနံ ပူဇံ ကရောတိ ကာရေတိ စ၊ ဂန္ဓပူဇနတ္ထာယ အဂရုစန္ဒနာဒိကေ ဂန္ဓဝတ္ထုကေ ပရိစ္စဇတိ၊ ဣဒံ **ဂန္ဓဒါနံ**။

တထာ မူလရသာဒီသု ယံကိဉ္စိ ရဇနီယံ ရသဝတ္ထုံ လဘိတွာ ရသဝသေန အာဘုဇိတွာ "ရသဒါနံ ဒဿာမိ၊ ရသဒါနံ မယှ"န္တိ ဒက္ခိဏေယျာနံ ဒေတိ၊ ရသဝတ္ထုမေဝ ဝါ ဓညဂဝါဒိကံ ပရိစ္စဇတိ၊ ဣဒံ **ရသဒါနံ**။

တထာ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဒါနံ မဉ္စပီဌာဒိဝသေန အတ္ထရဏပါဝုရဏာဒိဝသေန စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယဒါ ဟိ မဉ္စပီဌဘိသိဗိမ္ဗောဟနာဒိကံ နိဝါသနပါရုပနာဒိကံ ဝါ

၁-ဧဝံ (သီ)

byāpāroti ahaṁkāramamamaṁkārānadhiṭṭhānatā nijjhānaṁ khamati, yena bodhisatto bodhiyā niyato anāvattidhammo hotīti evamādinā khantipāramiyā paccavekkhaṇā veditabbā.

Tathā saccena vinā sīlādīnaṁ asambhavato paṭiññānurūpaṁ paṭipattiyā abhāvato ca saccadhammātikkame ca sabbapāpadhammānaṁ samosaraṇato asaccasandhassa apaccayikabhāvato āyatiṁ ca anādeyyavacanatāvahanato sampannasaccassa ca sabbaguṇādhiṭṭhānabhāvato saccādhiṭṭhānena sabbabodhisambhārānaṁ pārisuddhipāripūrisāmatthiyato sabhāvadhammāvisaṁvādanena sabbabodhisambhārakiccakaraṇato bodhisattapaṭipattiyā ca parinipphattitoti-ādinā saccapāramiyā sampattiyo paccavekkhitabbā.

Tathā dānādīsu daḷhasamādānaṁ taṁpaṭipakkhasannipāte ca nesaṁ acalādhiṭṭhānaṁ tattha ca dhīravīrabhāvaṁ vinā na dānādisambhārā sambodhinimittā sambhavantīti-ādinā adhiṭṭhāne guṇā paccavekkhitabbā.

Tathā “attahitamatte avatiṭṭhantenāpi sattesu hitacittataṁ vinā na sakkā idhalokaparalokasampattiyo pāpuṇituṁ, pageva sabbasatte nibbānasampattiyaṁ patiṭṭhāpetukāmenā”ti ca “pacchā sabbasattānaṁ lokuttarasampattiṁ ākaṅkhantena idāni lokiyasampatti-ākaṅkhā yuttarūpā”ti ca “idāni āsayamattena paresaṁ hitasukhūpasaṁhāraṁ kātuṁ asakkonto kadā payogena taṁ sādhessāmī”ti ca “idāni mayā hitasukhūpasaṁhārena saṁvaḍḍhitā pacchā dhammasaṁvibhāgasahāyā mayhaṁ bhavissantī”ti ca “etehi vinā na mayhaṁ bodhisambhārā sambhavanti, tasmā sabbabuddhaguṇavibhūtinipphattikāraṇattā mayhaṁ ete paramaṁ puññakkhettaṁ anuttaraṁ kusalāyatanaṁ uttamaṁ gāravaṭṭhānan”ti ca savisesaṁ sattesu sabbesu hitajjhāsayatā paccupaṭṭhapetabbā, kiñca karuṇādhiṭṭhānatopi sabbasattesu mettā anubrūhetabbā. Vimariyādīkatena hi cetasā sattesu hitasukhūpasaṁhāraniratassa tesaṁ ahitadukkhāpanayanakāmatā balavatī uppajjati daḷhamūlā, karuṇā ca sabbesaṁ Buddhakārakadhammānaṁ ādi caraṇaṁ patiṭṭhā mūlaṁ mukhaṁ pamukhanti evamādinā mettāya guṇā paccavekkhitabbā.

Tathā “upekkhāya abhāve sattehi katā vippakārā cittassa vikāraṁ uppādeyyuṁ, sati ca cittavikāre dānādīnaṁ sambhārānaṁ sambhavo eva

သုခသမ္ဖဿံ ရဇနီယံ အနဝဇ္ဇံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဝတ္ထုံ လဘိတွာ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဝသေန အာဘုဇိတွာ “ဖောဋ္ဌဗ္ဗဒါနံ ဒဿာမိ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဒါနံ မယှ”န္တိ ဒက္ခိဏေယျာနံ ဒေတိ၊ ယထာဝုတ္တံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဝတ္ထုံ လဘိတွာ ပရိစ္စဇတိ၊ ဣဒံ[၁] **ဖောဋ္ဌဗ္ဗဒါနံ**။

ဓမ္မဒါနံ ပန ဓမ္မာရမ္မဏဿ အဓိပ္ပေတတ္တာ ဩဇပါနဇီဝိတဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဩဇာဒီသု ဟိ အညတရံ ရဇနီယံ ဝတ္ထုံ လဘိတွာ ဓမ္မာရမ္မဏဝသေန အာဘုဇိတွာ “ဓမ္မဒါနံ ဒဿာမိ၊ ဓမ္မဒါနံ မယှ”န္တိ သပ္ပိနဝနီတာဒိ**ဩဇဒါနံ** ဒေတိ၊ အမ္ဗပါနာဒိအဋ္ဌဝိဓ**ပါနဒါနံ** ဒေတိ၊ **ဇီဝိတဒါန**န္တိ အာဘုဇိတွာ သလာကဘတ္တပက္ခိကဘတ္တာဒီနိ ဒေတိ၊ အဖာသုကဘာဝေန အဘိဘူတာနံ ဗျာဓိတာနံ ဝေဇ္ဇေ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတိ၊ ဇာလံ ဖာလာပေတိ၊ ကုမိနံ ဝိဒ္ဓံသာပေတိ၊ သကုဏပဉ္ဇရံ ဝိဒ္ဓံသာပေတိ၊ ဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓါနံ သတ္တာနံ ဗန္ဓနမောက္ခံ ကာရေတိ၊ မာဃာတဘေရိံ စရာပေတိ၊ အညာနိ စ သတ္တာနံ ဇီဝိတပရိတ္တာဏတ္ထံ ဝေဠုပါနိ ကမ္မာနိ ကရောတိ ကာရာပေတိ စ၊ ဣဒံ **ဓမ္မဒါနံ** နာမ။

သဗ္ဗမေတံ ယထာဝုတ္တံ ဒါနသမ္ပဒံ သကလလောကဟိတသုခါယ ပရိဏာမေတိ၊ အတ္တနော စ သမ္မာသမ္ဗောဓိယာ အကုပ္ပါယ ဝိမုတ္တိယာ အပရိက္ခယဿ ဆန္ဒဿ အပရိက္ခယဿ ဝီရိယဿ အပရိက္ခယဿ သမာဓိဿ အပရိက္ခယဿ ပဋိဘာနဿ အပရိက္ခယဿ ဉာဏဿ အပရိက္ခယာယ ဝိမုတ္တိယာ ပရိဏာမေတိ။ ဣမဉ္စ ဒါနပါရမိံ ပဋိပဇ္ဇန္တေန မဟာသတ္တေန ဇီဝိတေ အနိစ္စသညာ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတဗ္ဗာ တထာ ဘောဂေသု၊ ဗဟုသာဓာရဏတာ စ နေသံ မနသိကာတဗ္ဗာ၊ သတ္တေသု စ မဟာကရုဏာ သတတံ သမိတံ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတဗ္ဗာ။ ဧဝံ ဟိ ဘောဂေ ဂဟေတဗ္ဗသာရံ ဂဏှန္တော အာဒိတ္တတော ဝိယ အဂါရတော သဗ္ဗံ သာပတေယျံ အတ္တာနဉ္စ ဗဟိ နီဟရန္တော န ကိဉ္စိ သေသေတိ၊ န ကတ္ထစိ ဝိဘာဂံ ကရောတိ၊ အညဒတ္ထု နိရပေက္ခော နိဿဇ္ဇတိ ဧဝ။ အယံ တာဝ ဒါနပါရမိယာ ပဋိပတ္တိက္ကမော။

သီလပါရမိယာ ပန အယံ ပဋိပတ္တိက္ကမော—ယသ္မာ သဗ္ဗညုသီလာလင်္ကာရေဟိ သတ္တေ အလင်္ကရိတုကာမေန မဟာပုရိသေန အာဒိတော အတ္တနော ဧဝ တာဝ သီလံ ဝိသောဓေတဗ္ဗံ။ တတ္ထ စ စတူဟိ အာကာရေဟိ သီလံ ဝိသုဇ္ဈတိ အဇ္ဈာသယဝိသုဒ္ဓိတော သမာဒါနတော အဝီတိက္ကမနတော သတိ စ ဝီတိက္ကမေ ပုန ပဋိပါကတိကကရဏတော။ ဝိသုဒ္ဓါသယတာယ ဟိ

[၁] ဧတံ (က)

natthī"ti ca "mettāsinehena sinehite citte upekkhāya vinā sambhārānaṁ pārisuddhi na hotī"ti ca "anupekkhako sambhāresu puññasambhāraṁ tabbipākañca sattahitatthaṁ pariṇāmetuṁ na sakkotī"ti ca "upekkhāya abhāve deyyadhammapaṭiggāhakānaṁ vibhāgaṁ akatvā pariccajituṁ na sakkotī"ti ca "upekkhārahitena jīvitaparikkhārānaṁ jīvitassa ca antarāyaṁ amanasikaritvā sīlavisodhanaṁ kātuṁ na sakkotī"ti ca tathā upekkhāvasena aratiratisahasseva nekkhammabalasiddhito upapattito ikkhaṇavasena sabbasambhārakiccanipphattito accāraddhassa vīriyassa anupekkhaṇe padhānakiccākaraṇato upekkhato eva titikkhānijjhānasambhavato upekkhāvasena sattasaṅkhārānaṁ avisaṁvādanato lokadhammānaṁ ajjhupekkhaṇena samādinnadhammesu acalādhiṭṭhānasiddhito parāpakārādīsu anābhogavaseneva mettāvihāranipphattitoti sabbabodhisambhārānaṁ samādānādhiṭṭhānapāripūrinipphattiyo upekkhānubhāvena sampajjantīti evamādinā nayena upekkhāpāramī paccavekkhitabbā. Evaṁ apariccāgapariccāgādīsu yathākkamaṁ ādīnavānisaṁsapaccavekkhaṇā dānādipāramīnaṁ paccayoti daṭṭhabbaṁ.

Tathā saparikkhārā pañcadasa caraṇadhammā pañca ca abhiññāyo. Tattha **caraṇadhammā** nāma sīlasaṁvaro indriyesu guttadvāratā bhojane mattaññutā jāgariyānuyogo satta saddhammā cattāri jhānāni ca. Tesu sīlādīnaṁ catunnaṁ terasāpi dhutadhammā appicchatādayo ca parikkhārā. Saddhammesu **saddhāya** Buddhadhammasaṁghasīlacāgadevatū'pasamānussati lūkhapuggalaparivajjana siniddhapuggalasevana pasādanīyadhammapaccavekkhaṇatadadhimuttatā parikkhāro. **Hirottappānaṁ** akusalādīnavapaccavekkhaṇa apāyādīnavapaccavekkhaṇa kusaladhammūpatthambhana bhāva paccavekkhaṇa hirottapparahita puggala parivajjana hirottappa sampannapuggalasevana tadadhimuttatā. **Bāhusaccassa** pubbayogaparipucchakabhāva saddhammābhiyoga anavajjavijjāṭṭhānādiparicaya paripakkindriyatā kilesadūrībhāva-appassutaparivajjana bahussutasevanatadadhimuttatā. **Vīriyassa** apāyabhayapaccavekkhaṇa gamanavīthi[1] paccavekkhaṇa dhammamahattapaccavekkhaṇa thinamiddhavinodanakusītapuggala parivajjana āraddhavīriyapuggalasevana sammappadhānapaccavekkhaṇatadadhimuttatā. **Satiyā** satisampajañña muṭṭhassatipuggalaparivajjana upaṭṭhitassatipuggala-

1. Gamanavidhi (Ka)

ဧကစ္စော အတ္တာဓိပတိ ဟုတွာ ပါပဇိဂုစ္ဆနသဘာဝေါ အဇ္ဈတ္တံ ဟိရိဓမ္မံ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတွာ သုပရိသုဒ္ဓသမာစာရော ဟောတိ။ တထာ ပရေဟိ သမာဒါနေ သတိ ဧကစ္စော လောကာဓိပတိ ဟုတွာ ပါပတော ဥတ္တသန္တော ဩတ္တပ္ပဓမ္မံ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတွာ သုပရိသုဒ္ဓသမာစာရော ဟောတိ။ ဣတိ ဥဘယထာပိ ဧတေ အဝီတိက္ကမနတော သီလေ ပတိဋ္ဌဟန္တိ။ အထ ပန ကဒါစိ သတိသမ္မောသေန သီလဿ ခဏ္ဍာဒိဘာဝေါ သိယာ၊ တာယယေဝ ယထာဝုတ္တာယ ဟိရောတ္တပ္ပသမ္ပတ္တိယာ ခိပ္ပမေဝ နံ ဝုဋ္ဌာနာဒိနာ ပဋိပါကတိကံ ကရောတိ။

တယိဒံ သီလံ ဝါရိတ္တံ စာရိတ္တန္တိ ဒုဝိဓံ။ တတ္ထာယံ ဗောဓိသတ္တဿ ဝါရိတ္တသီလေ ပဋိပတ္တိက္ကမော—သဗ္ဗသတ္တေသု တထာ ဒယာပန္နစိတ္တေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ယထာ သုပိနန္တေနပိ န အာဃာတော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ ပရူပကာရနိရတတာယ ပရသန္တကော အလဂ္ဂဒ္ဒေါ ဝိယ န ပရာမသိတဗ္ဗော။ သစေ ပဗ္ဗဇိတော ဟောတိ၊ အဗြဟ္မစရိယတောပိ အာရာစာရီ ဟောတိ သတ္တဝိဓမေထုနသံယောဂဝိရဟိတော၊ ပဂေဝ ပရဒါရဂမနတော။ သစေ ပန အပဗ္ဗဇိတော ဂဟဋ္ဌော သမာနော ပရေသံ ဒါရေသု သဒါ ပါပကံ စိတ္တမ္ပိ န ဥပ္ပါဒေတိ။ ကထေန္တော စ သစ္စံ ဟိတံ ပိယံ ဝစနံ ပရိမိတမေဝ စ ကာလေန ဓမ္မိံ ကထံ ဘာသိတာ ဟောတိ၊ သဗ္ဗတ္ထ အနဘိဇ္ဈာလု အဗျာပန္နစိတ္တော အဝိပရီတဒဿနော ကမ္မဿကတဉာဏေန စ သမန္နာဂတော သမ္မဂ္ဂတေသု သမ္မာပဋိပန္နေသု နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓေါ ဟောတိ နိဝိဋ္ဌပေမော။

ဣတိ စတုရာပါယဝဋ္ဋဒုက္ခာနံ ပထဘူတေဟိ အကုသလကမ္မပထေဟိ အကုသလဓမ္မေဟိ စ ဩရမိတွာ သဂ္ဂမောက္ခာနံ ပထဘူတေသု ကုသလကမ္မပထေသု ပတိဋ္ဌိတဿ မဟာပုရိသဿ ပရိသုဒ္ဓါသယပယောဂတာယ ယထာဘိပတ္ထိတာ[၁] သတ္တာနံ ဟိတသုခူပသံဟိတာ မနောရထာ သီဃံ သီဃံ အဘိနိပ္ဖဇ္ဇန္တိ၊ ပါရမိယော ပရိပူရေန္တိ၊ ဧဝံဘူတော ဟိ အယံ။ တတ္ထ ဟိံသာနိဝတ္တိယာ သဗ္ဗသတ္တာနံ အဘယဒါနံ ဒေတိ၊ အပ္ပကသိရေနေဝ မေတ္တာဘာဝနံ သမ္ပာဒေတိ၊ ဧကာဒသ မေတ္တာနိသံသေ အဓိဂစ္ဆတိ၊ အပ္ပါဗာဓော ဟောတိ အပ္ပါတင်္ကော၊ ဒီဃာယုကော သုခဗဟုလော လက္ခဏဝိသေသေ ပါပုဏာတိ၊ ဒေါသဝါသနဉ္စ သမုစ္ဆိန္ဒတိ။

တထာ အဒိန္နာဒါနနိဝတ္တိယာ စောရာဒီဟိ အသာဓာရဏေ ဘောဂေ အဓိဂစ္ဆတိ၊ ပရေဟိ အနာသင်္ကနီယော ပိယော မနာပေါ ဝိဿသနီယော ဝိဘဝသမ္ပတ္တီသု အလဂ္ဂစိတ္တော ပရိစ္စာဂသီလော လောဘဝါသနဉ္စ သမုစ္ဆိန္ဒတိ။

sevana tadadhimuttatā. **Paññāya** paripucchakabhāva vatthuvisadakiriyā indriyasamattapaṭipādana duppaññapuggalaparivajjana paññavantapuggalasevana gambhīrañāṇacariyapaccavekkhaṇatadadhimuttatā. Catunnaṁ jhānānaṁ sīlādicatukkaṁ aṭṭhatiṁsāya ārammaṇesu pubbabhāgabhāvanā āvajjanādivasībhāvakaraṇañca parikkhāro. Tattha sīlādīhi payogasuddhiyā sattānaṁ abhayadāne āsayasuddhiyā āmisadāne ubhayasuddhiyā dhammadāne samattho hotīti-ādinā caraṇādīnaṁ dānādisambhārānaṁ paccayabhāvo yathārahaṁ niddhāretabbo, ativitthārabhayena na niddhārayimhāti. Evaṁ sampatticakkādayopi dānādīnaṁ paccayoti veditabbā.

Ko saṁkilesoti? Avisesena taṇhādīhi parāmaṭṭhabhāvo pāramīnaṁ saṁkileso, visesena pana deyyadhammapaṭiggāhakavikappā dānapāramiyā saṁkileso. Sattakālavikappā sīlapāramiyā, kāmabhavatadupasamesu abhirati-anabhirativikappā nekkhammapāramiyā, ahaṁ mamāti vikappā paññāpāramiyā, līnuddhaccavikappā vīriyapāramiyā, attaparavikappā khantipāramiyā, adiṭṭhādīsu diṭṭhādivikappā saccapāramiyā, bodhisambhāratabbipakkhesu dosaguṇavikappā adhiṭṭhānapāramiyā, hitāhitavikappā mettāpāramiyā, iṭṭhāniṭṭhavikappā upekkhāpāramiyā saṁkilesoti daṭṭhabbaṁ.

Kiṁvodānanti? Taṇhādīhi anupaghāto yathāvuttavikappaviraho ca etāsaṁ vodānanti veditabbaṁ. Anupahatā hi taṇhā māna diṭṭhikodhūpanāha makkha paḷāsa issā macchariya māyā sāṭheyya thambha sārambhamadappamādādīhi kilesehi deyyadhammapaṭiggāhakavikappādirahitā ca dānādipāramiyo parisuddhā pabhassarā bhavantīti.

Ko paṭipakkhoti? Avisesena sabbepi saṁkilesā sabbepi akusalā dhammā etāsaṁ paṭipakkho, visesena pana pubbe vuttā maccherādayoti veditabbā. Api ca deyyadhammapaṭiggāhakadānaphalesu alobhādosāmohaguṇayogato lobhadosamohapaṭipakkhaṁ dānaṁ, kāyādidosavaṅkāpagamato lobhādipaṭipakkhaṁ sīlaṁ, kāmasukhaparūpaghāta-attakilamathaparivajjanato dosattayapaṭipakkhaṁ nekkhammaṁ, lobhādīnaṁ andhīkaraṇato ñāṇassa ca anandīkaraṇato lobhādipaṭipakkhā

အဗြဟ္မစရိယနိဝတ္တိယာ အလောလော ဟောတိ သန္တကာယစိတ္တော၊ သတ္တာနံ ပိယော ဟောတိ မနာပေါ အပရိသင်္ကနီယော၊ ကလျာဏော စဿ ကိတ္တိသဒ္ဒေါ အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆတိ၊ အလဂ္ဂစိတ္တော ဟောတိ မာတုဂါမေသု အလုဒ္ဓါသယော၊ နေက္ခမ္မဗဟုလော လက္ခဏဝိသေသေ အဓိဂစ္ဆတိ၊ လောဘဝါသနဉ္စ သမုစ္ဆိန္ဒတိ။

မုသာဝါဒနိဝတ္တိယာ သတ္တာနံ ပမာဏဘူတော ဟောတိ ပစ္စယိကော ထေတော အာဒေယျဝစနော၊ ဒေဝတာနံ ပိယော မနာပေါ၊ သုရဘိဂန္ဓမုခေါ အာရက္ခိတကာယဝစီသမာစာရော၊ လက္ခဏဝိသေသေ စ အဓိဂစ္ဆတိ၊ ကိလေသဝါသနဉ္စ သမုစ္ဆိန္ဒတိ။

ပေသုညနိဝတ္တိယာ ပရူပက္ကမေဟိပိ အဘေဇ္ဇကာယော ဟောတိ အဘေဇ္ဇပရိဝါရော၊ သဒ္ဓမ္မေသု စ အဘေဇ္ဇနကသဒ္ဓေါ၊ ဒဠှမိတ္တော ဘဝန္တရပရိစိတာနံ ဝိယ သတ္တာနံ ဧကန္တပိယော အသံကိလေသဗဟုလော။

ဖရုသဝါစာနိဝတ္တိယာ သတ္တာနံ ပိယော ဟောတိ မနာပေါ သုခသီလော မဓုရဝစနော သမ္ဘာဝနီယော၊ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတော စဿ သရော နိဗ္ဗတ္တတိ။

သမ္ဖပ္ပလာပနိဝတ္တိယာ သတ္တာနံ ပိယော ဟောတိ မနာပေါ ဂရု ဘာဝနီယော စ အာဒေယျဝစနော ပရိမိတာလာပေါ၊ မဟေသက္ခော စ ဟောတိ မဟာနုဘာဝေါ၊ ဌာနုပ္ပတ္တိကေန ပဋိဘာနေန ပဉှာနံ ဗျာကရဏကုသလော၊ ဗုဒ္ဓဘူမိယဉ္စ ဧကာယ ဧဝ ဝါစာယ အနေကဘာသာနံ သတ္တာနံ အနေကေသံ ပဉှာနံ ဗျာကရဏသမတ္ထော ဟောတိ။

အနဘိဇ္ဈာလုတာယ ဣစ္ဆိတလာဘီ ဟောတိ၊ ဥဠာရေသု စ ဘောဂေသု ရုစိံ ပဋိလဘတိ၊ ခတ္တိယမဟာသာလာဒီနံ သမ္မတော ဟောတိ၊ ပစ္စတ္ထိကေဟိ အနဘိဘဝနီယော၊ ဣန္ဒြိယဝေကလ္လံ န ပါပုဏာတိ၊ အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော စ ဟောတိ။

အဗျာပါဒေန ပိယဒဿနော ဟောတိ၊ သတ္တာနံ သမ္ဘာဝနီယော ပရဟိတာဘိနန္ဒိတာယ စ သတ္တေ အပ္ပကသိရေနေဝ ပသာဒေတိ၊ အလူခသဘာဝေါ စ ဟောတိ မေတ္တာဝိဟာရီ၊ မဟေသက္ခော စ ဟောတိ မဟာနုဘာဝေါ။

မိစ္ဆာဒဿနာဘာဝေန ကလျာဏေ သဟာယေ ပဋိလဘတိ၊ သီသစ္ဆေဒမ္ပိ ပါပုဏန္တော ပါပကမ္မံ န ကရောတိ၊ ကမ္မဿကတာဒဿနတော အကောတူဟလမင်္ဂလိကော စ ဟောတိ၊ သဒ္ဓမ္မေ စဿ သဒ္ဓါ ပတိဋ္ဌိတာ ဟောတိ မူလဇာတာ၊ သဒ္ဒဟတိ စ တထာဂတာနံ ဗောဓိံ၊ သမယန္တရေသု နာဘိရမတိ

paññā, alīnānuddhatañāyārambhavasena lobhādipaṭipakkhaṁ vīriyaṁ, iṭṭhāniṭṭhasuññatānaṁ khamanato lobhādipaṭipakkhā khanti, satipi paresaṁ upakāre apakāre ca yathābhūtappavattiyā lobhādipaṭipakkhaṁ saccaṁ, lokadhamme abhibhuyya yathāsamādinnesu sambhāresu acalanato lobhādipaṭipakkhaṁ adhiṭṭhānaṁ, nīvaraṇavivekato lobhādipaṭipakkhā mettā, iṭṭhāniṭṭhesu anunayapaṭighaviddhaṁsanato samappavattito ca lobhādipaṭipakkhā upekkhāti daṭṭhabbaṁ.

Kāpaṭipattīti? Dānapāramiyā tāva sukhūpakaraṇasarīrajīvitapariccāgena bhayāpanudanena dhammopadesena ca bahudhā sattānaṁ anuggahakaraṇaṁ paṭipatti. Tattha āmisadānaṁ abhayadānaṁ dhammadānanti dātabbavatthuvasena tividhaṁ dānaṁ. Tesu bodhisattassa dātabbavatthu ajjhattikaṁ bāhiranti duvidhaṁ. Tattha bāhiraṁ annaṁ pānaṁ vatthaṁ yānaṁ mālāgandhavilepanaṁ seyyāvasathapadīpeyyanti dasavidhaṁ. Annādīnaṁ khādanīyabhojanīyādivibhāgena anekavidhaṁ. Tathā rūpārammaṇaṁ yāva dhammārammaṇanti ārammaṇato chabbidhaṁ. Rūpārammaṇādīnañca nīlādivibhāgena anekavidhaṁ. Tathā maṇi kanaka rajata muttā pavāḷādikhettavatthu-ārāmādidāsidāsagomahiṁsādi nānāvidhavittūpakaraṇavasena anekavidhaṁ.

Tattha mahāpuriso bāhiraṁ vatthuṁ dento "yo yena atthiko, taṁ tassa deti, dento ca tassa atthiko"ti sayameva jānanto ayācitopi deti pageva yācito. Muttacāgo deti, no amuttacāgo, pariyattaṁ deti, no apariyattaṁ sati deyyadhamme. Na paccupakārasannissito deti. Asati deyyadhamme hi pariyatte saṁvibhāgārahaṁ saṁvibhajati. Na ca deti parūpaghātāvahaṁ satthavisamajjādikaṁ, nāpi kīḷanakaṁ yaṁ anatthūpasaṁhitaṁ pamādāvahañca. Na ca gilānassa yācakassa pānabhojanādi-asappāyaṁ pamāṇarahitaṁ vā deti, pamāṇayuttaṁ pana sappāyameva deti.

Tathā yācito gahaṭṭhānaṁ gahaṭṭhānucchavikaṁ deti, pabbajitānaṁ pabbajitānucchavikaṁ deti, mātāpitaro ñātisālohitā mittāmaccā puttadāradāsakammakarāti etesu kassaci pīḷaṁ ajanento deti, na ca uḷāraṁ deyyadhammaṁ paṭijānitvā lūkhaṁ deti, na ca lābhasakkārasilokasannissito deti, na ca paccupakārasannissito deti, na ca phalapāṭikaṅkhī

ဥက္ကာရဋ္ဌာနေ ဝိယ ရာဇဟံသော၊ လက္ခဏတ္တယပရိဇာနနကုသလော ဟောတိ၊ အန္တေ စ အနာဝရဏဉာဏလာဘီ၊ ယာဝ ဗောဓိံ န ပါပုဏာတိ၊ တာဝ တသ္မိံ တသ္မိံ သတ္တနိကာယေ ဥက္ကဋ္ဌုက္ကဋ္ဌော စ ဟောတိ၊ ဥဠာရုဠာရ သမ္ပတ္တိယော ပါပုဏာတိ။ ဣတိ ဟိဒံ သီလံ နာမ သဗ္ဗသမ္ပတ္တီနံ အဓိဋ္ဌာနံ၊ သဗ္ဗဗုဒ္ဓဂုဏာနံ ပဘဝဘူမိ၊ သဗ္ဗဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မာနံ အာဒိ စရဏံ မုခံ ပမုခန္တိ ဗဟုမာနနံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကာယဝစီသံယမေ ဣန္ဒြိယဒမနေ အာဇီဝဝိသုဒ္ဓိယံ ပစ္စယပရိဘောဂေသု စ သတိသမ္ပဇညဗလေန အပ္ပမတ္တေန လာဘသက္ကာရသိလောကံ မိတ္တမုခပစ္စတ္ထိကံ ဝိယ သလ္လက္ခေတွာ "ကိကီဝ အဏ္ဍ"န္တိအာဒိနာ[1] ဝုတ္တနယေန သက္ကစ္စံ သီလံ သမ္ပာဒေတဗ္ဗံ။ အယံ တာဝ ဝါရိတ္တသီလေ ပဋိပတ္တိက္ကမော။

စာရိတ္တသီလေ ပန ပဋိပတ္တိ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ဣဓ ဗောဓိသတ္တော ကလျာဏမိတ္တာနံ ဂရုဋ္ဌာနိယာနံ အဘိဝါဒနံ ပစ္စုဋ္ဌာနံ အဉ္ဇလိကမ္မံ သာမီစိကမ္မံ ကာလေန ကာလံ ကတ္တာ ဟောတိ၊ တထာ တေသံ ကာလေန ကာလံ ဥပဋ္ဌာနံ ကတ္တာ ဟောတိ၊ ဂိလာနာနံ ကာယဝေယျာဝဋိကံ။ သုဘာသိတပဒါနိ သုတွာ သာဓုကာရံ ကတ္တာ ဟောတိ၊ ဂုဏဝန္တာနံ ဂုဏေ ဝဏ္ဏေတာ ပရေသံ အပကာရေ ခန္တာ၊ ဥပကာရေ အနုဿရိတာ၊ ပုညာနိ အနုမောဒိတာ၊ အတ္တနော ပုညာနိ သမ္မာသမ္ဗောဓိယာ ပရိဏာမေတာ၊ သဗ္ဗကာလံ အပ္ပမာဒဝိဟာရီ ကုသလေသု ဓမ္မေသု၊ သတိ စ အစ္စယေ အစ္စယတော ဒိသွာ တာဒိသာနံ သဟဓမ္မိကာနံ ယထာဘူတံ အာဝိကတ္တာ၊ ဥတ္တရိ စ သမ္မာပဋိပတ္တိံ သမ္မဒေဝ ပရိပူရေတာ။

တထာ အတ္တနော အနုရူပါသု အတ္ထူပသံဟိတာသု သတ္တာနံ ဣတိကတ္တဗ္ဗတာသု ဒက္ခော အနလသော သဟာယဘာဝံ ဥပဂစ္ဆတိ။ ဥပ္ပန္နေသု စ သတ္တာနံ ဗျာဓိအာဒိဒုက္ခေသု ယထာရဟံ ပတိကာရဝိဓာယကော။ ဉာတိဘောဂါဒိဗျသနပတိတေသု သောကာပနောဒနော ဥလ္လုမ္ပနသဘာဝါဝဋ္ဌိတော ဟုတွာ နိဂ္ဂဟာရဟာနံ ဓမ္မေနေဝ နိဂ္ဂဏှနကော ယာဝဒေဝ အကုသလာ ဝုဋ္ဌာပေတွာ ကုသလေ ပတိဋ္ဌာပနာယ။ ပဂ္ဂဟာရဟာနံ ဓမ္မေနေဝ ပဂ္ဂဏှနကော။ ယာနိ ပုရိမကာနံ မဟာဗောဓိသတ္တာနံ ဥဠာရတမာနိ ပရမဒုက္ကရာနိ အစိန္တေယျာနုဘာဝါနိ သတ္တာနံ ဧကန္တဟိတသုခါဝဟာနိ စရိတာနိ၊ ယေဟိ နေသံ ဗောဓိသမ္ဘာရာ သမ္မဒေဝ ပရိပါကံ အဂမံသု၊ တာနိ သုတွာ အနုဗ္ဗိဂ္ဂေါ အနုတြာသော

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၃၄၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၅၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

deti aññatra sammāsambodhiyā, na ca yācake deyyadhammaṁ vā jigucchanto deti, na ca asaññatānaṁ yācakānaṁ akkosakarosakānampi apaviddhaṁ dānaṁ deti, aññadatthu pasannacitto anukampanto sakkaccameva deti, na ca kotūhalamaṅgaliko hutvā deti, kammaphalameva pana saddahanto deti, napi yācake payirupāsanādīhi parikilesetvā deti, aparikilesanto eva pana deti, na ca paresaṁ vañcanādhippāyo bhedanādhippāyo vā dānaṁ deti, asaṁkiliṭṭhacitto eva deti, napi pharusavāco bhākuṭimukho dānaṁ deti, piyavādī pana pubbabhāsī mitavacano hutvā deti, yasmiñca deyyadhamme uḷāramanuññatāya vā ciraparicayena vā gedhasabhāvatāya vā lobhadhammo adhimatto hoti, jānanto bodhisatto taṁ khippameva paṭivinodetvā yācake pariyesitvāpi deti, yañca deyyavatthu parittaṁ yācakopi paccupaṭṭhito, taṁ acintetvāpi attānaṁ bādhetvā dento yācakaṁ sammāneti yathā taṁ akittipaṇḍito. Na ca mahāpuriso attano puttadāradāsakammakaraporise yācito te asaññāpite domanassappatte yācakānaṁ deti, sammadeva pana saññāpite somanassappatte deti, dento ca yakkharakkhasapisācādīnaṁ vā manussānaṁ kurūrakammantānaṁ vā jānanto na deti, tathā rajjampi tādisānaṁ na deti, ye lokassa ahitāya dukkhāya anatthāya paṭipajjanti, ye pana dhammikā dhammena lokaṁ pālenti, tesaṁ deti[1], evaṁ tāva bāhiradāne paṭipatti veditabbā.

Ajjhattikadānaṁ pana dvīhi ākārehi veditabbaṁ. Kathaṁ? Yathā nāma koci puriso ghāsacchādanahetu attānaṁ parassa nissajjati, vidheyyabhāvaṁ upagacchati dāsabyaṁ, evameva mahāpuriso sambodhihetu nirāmisacitto sattānaṁ anuttaraṁ hitasukhaṁ icchanto attano dānapāramiṁ paripūretukāmo attānaṁ parassa nissajjati, vidheyyabhāvaṁ upagacchati yathākāmakaraṇīyataṁ, karacaraṇanayanādi-aṅgapaccaṅgaṁ tena tena atthikānaṁ akampito anolīno anuppadeti, na tattha sajjati na saṅkocaṁ āpajjati yathā taṁ bāhiravatthusmiṁ, tathā hi mahāpuriso dvīhi ākārehi bāhiravatthuṁ pariccajati yathāsukhaṁ paribhogāya vā yācakānaṁ tesaṁ manorathaṁ paripūrento, attano vasībhāvāya vā,

1. Rajjaṁ dānaṁ deti (Ka)

တေပိ မဟာပုရိသာ မနုဿာ စေ၊ ကမေန ပန သိက္ခာပါရိပူရိယာ ဘာဝိတတ္တ-ဘာဝါ[1] တာဒိသာယ ဥဠာရတမာယ အာနုဘာဝသမ္ပတ္တိယာ ဗောဓိသမ္ဘာ-ရေသု ဥက္ကံသပါရမိပ္ပတ္တာ အဟေသုံ၊ တသ္မာ မယာပိ သီလာဒိသိက္ခာသု သမ္မဒေဝ တထာ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ၊ ယာယ ပဋိပတ္တိယာ အဟမ္ပိ အနုက္ကမေန သိက္ခံ ပရိပူရေတွာ ဧကန္တတော တံ ပဒံ အနုပါပုဏိဿာမီတိ သဒ္ဓါပုရေစာရိကံ ဝီရိယံ အဝိဿဇ္ဇေန္တော သမ္မဒေဝ သီလေသု ပရိပူရကာရီ ဟောတိ။

တထာ ပဋိသန္ထာရကလျာဏော ဟောတိ ဝိဝဋ္ဋာပရာဓော၊ အပ္ပိစ္ဆော သန္တုဋ္ဌော ပဝိဝိတ္တော အသံသဋ္ဌော ဒုက္ခသဟော အပရိတဿနဇာတိကော အနုဒ္ဓတော အနုန္နဠော အစပလော အမုခရော အဝိကိဏ္ဏဝါစော သန္တိန္ဒြိယော သန္တမာန-သော ကုဟနာဒိမိစ္ဆာဇီဝရဟိတော အာစာရဂောစရသမ္ပန္နော အဏုမတ္တေသု ဝဇ္ဇေသု ဘယဒဿာဝီ သမာဒါယ သိက္ခတိ သိက္ခာပဒေသု အာရဒ္ဓဝီရိယော ပဟိတတ္တော ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ နိရပေက္ခော၊ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ကာယေ ဇီဝိတေ ဝါ အပေက္ခံ နာဓိဝါသေတိ ပဇဟတိ ဝိနောဒေတိ၊ ပဂေဝ အဓိမတ္တံ။ သဗ္ဗေပိ ဒုဿီလျဟေတုဘူတေ ကောဓူပနာဟာဒိကေ ဥပက္ကိလေသေ ပဇဟတိ ဝိနောဒေတိ။ အပ္ပမတ္တကေန စ ဝိသေသာဓိဂမေန အပရိတုဋ္ဌော ဟောတိ၊ န သင်္ကောစံ အာပဇ္ဇတိ၊ ဥပရူပရိ ဝိသေသာဓိဂမာယ ဝါယမတိ။

ယေန ယထာလဒ္ဓါ သမ္ပတ္တိ ဟာနဘာဂိယာ ဝါ ဌိတိဘာဂိယာ ဝါ န ဟောတိ၊ တထာ မဟာပုရိသော အန္ဓာနံ ပရိဏာယကော ဟောတိ၊ မဂ္ဂံ အာစိက္ခတိ၊ ဗဓိရာနံ ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ သညံ ဒေတိ၊ အတ္ထမနုဂ္ဂါဟေတိ၊ တထာ မူဂါနံ။ ပီဌသပ္ပိကာနံ ပီဌံ ဒေတိ ယာနံ ဒေတိ ဝါဟေတိ ဝါ။ အဿဒ္ဓါနံ သဒ္ဓါ-ပဋိလာဘာယ ဝါယမတိ၊ ကုသီတာနံ ဥဿာဟဇနနာယ၊ မုဋ္ဌဿတီနံ သတိ-သမာယောဂါယ၊ ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တာနံ သမာဓိသမ္ပဒါယ၊ ဒုပ္ပညာနံ ပညာဓိဂမာယ ဝါယမတိ။ ကာမစ္ဆန္ဒပရိယုဋ္ဌိတာနံ ကာမစ္ဆန္ဒပဋိဝိနောဒနာယ ဝါယမတိ။ ဗျာပါဒထိနမိဒ္ဓဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဝိစိကိစ္ဆာပရိယုဋ္ဌိတာနံ ဝိစိကိစ္ဆာဝိနောဒနာယ ဝါယမတိ။ ကာမဝိတက္ကာဒိအပကတာနံ ကာမဝိတက္ကာဒိမိစ္ဆာဝိတက္ကဝိနော-ဒနာယ ဝါယမတိ။ ပုဗ္ဗကာရီနံ သတ္တာနံ ကတညုတံ နိဿာယ ပုဗ္ဗဘာသီ ပိယဝါဒီ သင်္ဂါဟကော သဒိသေန အဓိကေန ဝါ ပစ္စုပကာရေန သမ္မာနေတာ ဟောတိ။

၁-ဘာဝိတတ္တဘာဝနာ (သီ)

tattha sabbena sabbaṁ muttacāgo evamahaṁ nissaṅgabhāvanāya sambodhiṁ pāpuṇissāmīti. Evaṁ ajjhattikavatthusminti veditabbaṁ.

Tattha yaṁ ajjhattikavatthu dīyamānaṁ yācakassa ekanteneva hitāya saṁvattati, taṁ deti, na itaraṁ, na ca mahāpuriso mārassa mārakāyikānaṁ devatānaṁ vā vihiṁsādhippāyānaṁ attano attabhāvaṁ aṅgapaccaṅgāni vā jānamāno deti "mā tesaṁ anattho ahosī"ti. Yathā ca mārakāyikānaṁ, evaṁ tehi anvāviṭṭhānampi na deti, napi ummattakānaṁ. Itaresaṁ pana yāciyamāno[1] samanantarameva deti, tādisāya yācanāya dullabhabhāvato tādisassa ca dānassa dukkarabhāvato.

Abhayadānaṁ pana rājato corato aggito udakato veripuggalato sīhabyagghādivāḷamigato nāgayakkharakkhasapisācādito sattānaṁ bhaye paccupaṭṭhite tato parittāṇabhāvena veditabbaṁ.

Dhammadānaṁ pana asaṁkiliṭṭhacittassa aviparītā dhammadesanā, opāyiko hitassa upadeso diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthavasena yena sāsane anotiṇṇānaṁ avatāraṇaṁ otiṇṇānaṁ paripācanaṁ. Tatthāyaṁ nayo—saṅkhepato tāva dānakathā sīlakathā saggakathā kāmānaṁ ādīnavo saṁkileso ca nekkhamme ānisaṁso. Vitthārato pana sāvakabodhiyaṁ adhimuttacittānaṁ saraṇagamanaṁ sīlasaṁvaro indriyesu guttadvāratā bhojane mattaññutā jāgariyānuyogo satta saddhammā aṭṭhatiṁsāya ārammaṇesu kammakaraṇavasena samathānuyogo rūpakāyādīsu[2] vipassanābhinivesesu yathārahaṁ abhinivesamukhena vipassanānuyogo, tathāvisuddhipaṭipadā sammattagahaṇaṁ tisso vijjā cha abhiññā catasso paṭisambhidā sāvakabodhīti etesaṁ guṇasaṁkittanavasena yathārahaṁ tattha tattha patiṭṭhāpanā pariyodapanā ca. Tathā paccekabodhiyaṁ sammāsambodhiyañca adhimuttānaṁ sattānaṁ yathārahaṁ dānādipāramīnaṁ sabhāvarasalakkhaṇādisaṁkittanamukhena tīsupi avatthāsu tesaṁ Buddhānaṁ mahānubhāvatāvibhāvanena yānadvaye patiṭṭhāpanā pariyodapanā ca, evaṁ mahāpuriso sattānaṁ dhammadānaṁ deti.

1. Yāciyamāna... (Sī), yācanānantarameva deti (?)
2. Rūpamukhādīsu (Ka)

အာပဒါသု သဟာယကိစ္စံ အနုတိဋ္ဌတိ။ တေသံ တေသဉ္စ သတ္တာနံ ပကတိသဘာဝဉ္စ ပရိဇာနိတွာ ယေဟိ ယထာ သံဝသိတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ တေဟိ တထာ သံဝသတိ။ ယေသု စ ယထာ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ တေသု တထာ ပဋိပဇ္ဇတိ။ တဉ္စ ခေါ အကုသလတော ဝုဋ္ဌာပေတွာ ကုသလေ ပတိဋ္ဌာပနဝသေန၊ န အညထာ။ ပရစိတ္တာနုရက္ခဏာ ဟိ ဗောဓိသတ္တာနံ ယာဝဒေဝ ကုသလာဘိဝုဍ္ဎိယာ။ တထာ ဟိတဇ္ဈာသယေနာပိ ပရော န ဟိံသိတဗ္ဗော၊ န ဘဏ္ဍိတဗ္ဗော၊ န မင်္ကုဘာဝမာပါဒေတဗ္ဗော၊ န ပရဿ ကုက္ကုစ္စံ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗံ၊ န နိဂ္ဂဟဋ္ဌာနေ န စောဒေတဗ္ဗော၊ န နီစတရံ ပဋိပန္နဿ အတ္တာ ဥစ္စတရေ ဌပေတဗ္ဗော၊ န စ ပရေသု သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ အသေဝိနာ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ န အတိသေဝိနာ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ န အကာလသေဝိနာ။

သေဝိတဗ္ဗယုတ္တေ ပန သတ္တေ ဒေသကာလာနုရူပံ သေဝတိ။ န စ ပရေသံ ပုရတော ပိယေ ဝိဂရဟတိ၊ အပ္ပိယေ ဝါ ပသံသတိ။ န အဝိဿတ္ထဝိဿာသီ ဟောတိ။ န ဓမ္မိကံ ဥပနိမန္တနံ ပဋိက္ခိပတိ။ န သညတ္တိံ ဥပဂစ္ဆတိ[၁]၊ နာဓိကံ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။ သဒ္ဓါသမ္ပန္နေ သဒ္ဓါနိသံသကထာယ သမ္ပဟံသေတိ။ သီလသုတစာဂပညာသမ္ပန္နေ ပညာသမ္ပန္နကထာယ သမ္ပဟံသေတိ။ သစေ ပန ဗောဓိသတ္တော အဘိညာဗလပ္ပတ္တော ဟောတိ၊ ပမာဒပန္နေ သတ္တေ အဘိညာဗလေန ယထာရဟံ နိရယာဒိကေ ဒဿေန္တော သံဝေဇေတွာ အဿဒ္ဓါဒိကေ သဒ္ဓါဒီသု ပတိဋ္ဌာပေတိ။ သာသနေ ဩတာရေတိ။ သဒ္ဓါဒိဂုဏသမ္ပန္နေ ပရိပါစေတိ။ ဧဝမယံ မဟာပုရိသဿ စာရိတ္တဘူတော အပရိမာဏော ပုညာဘိသန္ဒော ကုသလာဘိသန္ဒော ဥပရူပရိ အဘိဝဍ္ဎတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပိ စ ယာ သာ “ကိံ သီလံ ကေနဋ္ဌေန သီလ”န္တိအာဒိနာ ပုစ္ဆံ ကတွာ “ပါဏာတိပါတာဒီဟိ ဝိရမန္တဿ ဝတ္တပဋိပတ္တိံ ဝါ ပူရေန္တဿ စေတနာဒယော ဓမ္မာ သီလ”န္တိအာဒိနာ နယေန နာနပ္ပကာရတော သီလဿ ဝိတ္ထာရကထာ **ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ**[၂] ဝုတ္တာ၊ သာ သဗ္ဗာပိ ဣဓ အာဟရိတွာ ဝတ္တဗ္ဗာ။ ကေဝလံ ဟိ တတ္ထ သာဝကဗောဓိသတ္တဝသေန သီလကထာ အာဂတာ၊ ဣဓ မဟာဗောဓိသတ္တဝသေန ကရုဏူပါယကောသလ္လပုဗ္ဗင်္ဂမံ ကတွာ ဝတ္တဗ္ဗာတိ အယမေဝ ဝိသေသော။ ယတော ဣဒံ သီလံ မဟာပုရိသော ယထာ န အတ္တနော ဒုဂ္ဂတိယံ ပရိက္ကိလေသဝိမုတ္တိယာ သုဂတိယမ္ပိ န ရဇ္ဇသမ္ပတ္တိယာ န စက္ကဝတ္တိ န ဒေဝ န သက္က န မာရ န ဗြဟ္မသမ္ပတ္တိယာ ပရိဏာမေတိ၊ တထာ န အတ္တနော တေဝိဇ္ဇတာယ န

၁-နုပဂစ္ဆတိ (က)
၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Tathā mahāpuriso sattānaṁ āmisadānaṁ dento “imināhaṁ dānena sattānaṁ āyuvaṇṇasukhabalapaṭibhānādisampattiñca ramaṇīyaṁ aggaphalasampattiñca nipphādeyyan”ti annadānaṁ deti, tathā sattānaṁ kāmakilesapipāsāvūpasamāya pānaṁ deti, tathā suvaṇṇavaṇṇatāya hirottappālaṅkārassa ca nipphattiyā vatthāni deti, tathā iddhividhassa ceva nibbānasukhassa ca nipphattiyā yānaṁ deti, tathā sīlagandhanipphattiyā gandhaṁ deti, tathā Buddhaguṇasobhānipphattiyā mālāvilepanaṁ deti, Bodhimaṇḍāsananipphattiyā āsanaṁ deti, Tathāgataseyyānipphattiyā seyyaṁ deti, saraṇabhāvanipphattiyā āvasathaṁ deti, pañcacakkhupaṭilābhāya padīpeyyaṁ deti, byāmappabhānipphattiyā rūpadānaṁ deti, brahmassaranipphattiyā saddadānaṁ deti, sabbalokassa piyabhāvāya rasadānaṁ deti, Buddhasukhumālabhāvāya phoṭṭhabbadānaṁ deti, ajarāmarabhāvāya bhesajjadānaṁ deti, kilesadāsabyavimocanatthaṁ dāsānaṁ bhujissatādānaṁ deti, saddhammābhiratiyā anavajjakhiḍḍāratihetudānaṁ deti, sabbepi satte ariyāya jātiyā attano puttabhāvūpanayanāya puttadānaṁ deti, sakalassapi lokassa patibhāvūpagamanāya dāradānaṁ deti, subhalakkhaṇasampattiyā suvaṇṇamaṇimuttāpavāḷādidānaṁ, anubyañjanasampattiyā nānāvidhavibhūsanadānaṁ, saddhammakosādhigamāya vittakosadānaṁ, Dhammarājabhāvāya rajjadānaṁ, jhānādisampattiyā ārāmuyyānataḷākavanadānaṁ[1], cakkaṅkitehi pādehi Bodhimaṇḍūpasaṅkamanāya caraṇadānaṁ, caturoghanittharaṇāya sattānaṁ saddhammahatthadānatthaṁ hatthadānaṁ, saddhindriyādipaṭilābhāya kaṇṇanāsādidānaṁ, Samantacakkhupaṭilābhāya cakkhudānaṁ, “dassanasavanānussaraṇapāricariyādīsu sabbakālaṁ sabbasattānaṁ hitasukhāvaho, sabbalokena ca upajīvitabbo me kāyo bhaveyyā”ti maṁsalohitādidānaṁ, “sabbalokuttamo bhaveyyan”ti uttamaṅgadānaṁ deti.

Evaṁ dadanto ca na anesanāya deti na ca paropaghātena na bhayena na lajjāya na dakkhiṇeyyarosanena na paṇīte sati lūkhaṁ na attukkaṁsanena na paravambhanena na phalābhikaṅkhāya na yācakajigucchāya na acittīkārena deti, atha kho sakkaccaṁ deti, sahatthena deti, kālena deti, cittīkatvā deti, avibhāgena deti, tīsu kālesu somanassito deti,

1. Tapovanadānaṁ (Ka)

ဆဋ္ဌာဘိညတာယ န စတုပ္ပဋိသမ္ဘိဒါဓိဂမာယ န သာဝကဗောဓိယာ န ပစ္စေကဗောဓိယာ ပရိဏာမေတိ၊ အထ ခေါ သဗ္ဗညုဘာဝေန သဗ္ဗသတ္တာနံ အနုတ္တရသီလာလင်္ကာရသမ္ပာဒနတ္ထမေဝ ပရိဏာမေတီတိ။ အယံ သီလပါရမိယာ ပဋိပတ္တိက္ကမော။

တထာ ယသ္မာ ကရုဏူပါယကောသလ္လပရိဂ္ဂဟိတာ အာဒီနဝဒဿနပုဗ္ဗင်္ဂမာ ကာမေဟိ စ ဘဝေဟိ စ နိက္ခမနဝသေန ပဝတ္တာ ကုသလစိတ္တုပ္ပတ္တိ နေက္ခမ္မပါရမီ၊ တသ္မာ သကလသံကိလေသနိဝါသနဋ္ဌာနတာယ ပုတ္တဒါရာဒီဟိ မဟာသမ္ဗာဓတာယ ကသိဝါဏိဇ္ဇာဒိနာနာဝိဓကမ္မန္တာဓိဋ္ဌာနဗျာကုလတာယ စ ဃရာဝါသဿ နေက္ခမ္မသုခါဒီနံ အနောကာသတံ, ကာမာနဉ္စ သတ္ထဓာရာလဂ္ဂမဓုဗိန္ဒု ဝိယ စ အဝလိယှမာနာ ပရိတ္တဿာဒါ ဝိပုလာနတ္ထာနုဗန္ဓာတိ စ, ဝိဇ္ဇုလတောဘာသေန ဂဟေတဗ္ဗနစ္စံ ဝိယ ပရိတ္တကာလုပလဗ္ဘာ, ဥမ္မတ္တကာလင်္ကာရော ဝိယ ဝိပရီတသညာယ အနုဘဝိတဗ္ဗာ, ကရီသာဝစ္ဆာဒနာ[1] ဝိယ ပတိကာရဘူတာ, ဥဒကတေမိတင်္ဂုလိယာ တနူဒကပါနံ ဝိယ အတိတ္တိကရာ, ဆာတဇ္ဈတ္တဘောဇနံ ဝိယ သာဗာဓာ, ဗဠိသာမိသံ ဝိယ ဗျသနသန္နိပါတကာရဏံ, အဂ္ဂိသန္တာပေါ ဝိယ ကာလတ္တယေပိ ဒုက္ခုပ္ပတ္တိဟေတုဘူတာ, မက္ကဋလေပေါ ဝိယ ဗန္ဓနိမိတ္တံ၊ ဃာတကာဝစ္ဆာဒနာ[2] ဝိယ အနတ္ထစ္ဆာဒနာ၊ သပတ္တဂါမဝါသော ဝိယ ဘယဋ္ဌာနဘူတာ၊ ပစ္စတ္ထိကပေါသကော ဝိယ ကိလေသမာရာဒီနံ အာမိသဘူတာ၊ ဆဏသမ္ပတ္တိယော ဝိယ ဝိပရိဏာမဒုက္ခာ၊ ကောဋရဂ္ဂိ ဝိယ အန္တောဒါဟကာ၊ ပုရာဏကူပါဝလမ္ဗီဗီရဏမဓုပိဏ္ဍံ[3] ဝိယ အနေကာဒီနဝါ၊ လောဏူဒကပါနံ ဝိယ ပိပါသာဟေတုဘူတာ၊ သုရာမေရယံ ဝိယ နီစဇနသေဝိတာ၊ အပ္ပဿာဒတာယ အဋ္ဌိကင်္ကလူပမာတိအာဒိနာ[4] စ နယေန အာဒီနဝံ သလ္လက္ခေတွာ တဗ္ဗိပရိယာယေန နေက္ခမ္မေ အာနိသံသံ ပဿန္တေန နေက္ခမ္မပဝိဝေကဥပသမသုခါဒီသု နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တေန နေက္ခမ္မပါရမိယံ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ယသ္မာ ပန နေက္ခမ္မံ ပဗ္ဗဇ္ဇာမူလကံ၊ တသ္မာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ တာဝ အနုဋ္ဌာတဗ္ဗာ။ ပဗ္ဗဇ္ဇမနုတိဋ္ဌန္တေန စ မဟာသတ္တေန အသတိ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကမ္မဝါဒီနံ ကိရိယဝါဒီနံ တာပသပရိဗ္ဗာဇကာနံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အနုဋ္ဌာတဗ္ဗာ။

ဥပ္ပန္နေသု ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေသု တေသံ သာသနေ ဧဝ ပဗ္ဗဇိတဗ္ဗံ။ ပဗ္ဗဇိတွာ စ ယထာဝုတ္တေ သီလေ ပတိဋ္ဌိတေန တဿာ ဧဝ ဟိ သီလပါရမိယာ ဝေါဒါပနတ္ထံ ဓုတဂုဏာ သမာဒါတဗ္ဗာ။ သမာဒိန္နဓုတဓမ္မာ ဟိ မဟာပုရိသာ သမ္မဒေဝ

၁-ကရီသာဝစ္ဆာဒနသုခံ (သီ၊က) ၂-ဃာတကာဝစ္ဆာဒနကိသာလယော (သီ၊က)
၃-မဓုပိန္ဒု (က) ၄-မ ၁-၁၈၂၊ မ ၂-၂၇၊ ဝိ ၂-၁၇၅၊ ခု ၇-၅၊ ခု ၈-၂၀၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

tato eva ca datvā na pacchānutāpī hoti. Na paṭiggāhakavasena mānāvamānaṁ karoti, paṭiggāhakānaṁ piyasamudācāro hoti vadaññū yācayogo saparivāradāyako. Annadānaṁ hi dento "taṁ saparivāraṁ katvā dassāmī"ti vatthādīhi saddhiṁ deti. Tathā vatthadānaṁ dento "taṁ saparivāraṁ katvā dassāmī"ti annādīhi saddhiṁ deti. Yānadānādīsupi eseva nayo.

Tathā rūpadānaṁ dento itarārammaṇānipi tassa parivāraṁ katvā deti, evaṁ sesesupi. Tattha rūpadānaṁ nāma nīlapītalohita-odātādivaṇṇāsu pupphavatthadhātūsu aññataraṁ labhitvā rūpavasena ābhujitvā "rūpadānaṁ dassāmi, rūpadānaṁ mayhan"ti cintetvā tādise dakkhiṇeyye dānaṁ patiṭṭhāpeti savatthukaṁ katvā, etaṁ[1] **rūpadānaṁ** nāma.

Saddadānaṁ pana bherisaddādivasena veditabbaṁ. Tattha saddaṁ kandamūlāni viya uppāṭetvā nīluppalahatthakaṁ viya ca hatthe ṭhapetvā dātuṁ na sakkā, savatthukaṁ pana katvā dento saddadānaṁ deti nāma, tasmā yadā "saddadānaṁ dassāmī"ti bherimudiṅgādīsu aññatarena tūriyena tiṇṇaṁ ratanānaṁ upahāraṁ karoti kāreti ca, "saddadānaṁ me"ti bheri-ādīni ṭhapeti ṭhapāpeti ca, dhammakathikānaṁ pana sarabhesajjaṁ telaphāṇitādiṁ deti, dhammassavanaṁ ghoseti, sarabhaññaṁ bhaṇati, dhammakathaṁ katheti, upanisinnakakathaṁ anumodanakathañca karoti kāreti ca, tadā **saddadānaṁ** nāma hoti.

Tathā gandhadānaṁ mūlagandhādīsu aññataraṁ rajanīyaṁ gandhavatthuṁ piṁsitameva vā gandhaṁ yaṁkiñci labhitvā gandhavasena ābhujitvā "gandhadānaṁ dassāmi, gandhadānaṁ mayhan"ti Buddharatanādīnaṁ pūjaṁ karoti kāreti ca, gandhapūjanatthāya agarucandanādike gandhavatthuke pariccajati, idaṁ **gandhadānaṁ.**

Tathā mūlarasādīsu yaṁkiñci rajanīyaṁ rasavatthuṁ labhitvā rasavasena ābhujitvā "rasadānaṁ dassāmi, rasadānaṁ mayhan"ti dakkhiṇeyyānaṁ deti, rasavatthumeva vā dhaññagavādikaṁ pariccajati, idaṁ **rasadānaṁ.**

Tathā phoṭṭhabbadānaṁ mañcapīṭhādivasena attharaṇapāvuraṇādivasena ca veditabbaṁ. Yadā hi mañcapīṭhabhisibimbohanādikaṁ nivāsanapārupanādikaṁ vā

1. Evaṁ (Sī)

တေ ပရိဟရန္တာ အပ္ပိစ္ဆာ သန္တုဋ္ဌာ သလ္လေခပဝိဝေကအသံသဂ္ဂဝီရိယာရမ္ဘသုဘရတာဒိဂုဏသလိလဝိက္ခာလိတကိလေသမလတာယ အနဝဇ္ဇသီလဝတဂုဏပရိသုဒ္ဓသဗ္ဗသမာစာရာ ပေါရာဏေ အရိယဝံသတ္တယေ ပတိဋ္ဌိတာ စတုတ္ထံ ဘာဝနာရာမတာသင်္ခါတံ အရိယဝံသံ အဓိဂန္တုံ စတ္တာရီသာယ အာရမ္မဏေသု ယထာရဟံ ဥပစာရပ္ပနာဘေဒံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရန္တိ။ ဧဝံ ဟိဿ သမ္မဒေဝ နေက္ခမ္မပါရမီ ပရိပူရိတာ ဟောတိ။

ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ တေရသဟိ ဓုတဓမ္မေဟိ သဒ္ဓိံ ဒသ ကသိဏာနိ ဒသ အသုဘာနိ ဒသာနုဿတိယော စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရာ စတ္တာရော အာရုပ္ပါ ဧကာ သညာ ဧကံ ဝဝတ္ထာနန္တိ စတ္တာရီသာယ သမာဓိဘာဝနာယ ကမ္မဋ္ဌာနာနိ ဘာဝနာဝိဓာနဉ္စ ဝိတ္ထာရေတော ဝတ္တဗ္ဗာနိ၊ တံ ပနေတံ သဗ္ဗံ ယသ္မာ **ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ**[1] သဗ္ဗာကာရတော ဝိတ္ထာရေတွာ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကေဝလံ ဟိ တတ္ထ သာဝကဗောဓိသတ္တဿ ဝသေန ဝုတ္တံ၊ ဣဓ မဟာဗောဓိသတ္တဿ ဝသေန ကရုဏူပါယကောသလ္လပုဗ္ဗင်္ဂမံ ကတွာ ဝတ္တဗ္ဗန္တိ အယမေဝ ဝိသေသော။ ဧဝမေတ္ထ နေက္ခမ္မပါရမိယာ ပဋိပတ္တိက္ကမော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တထာ ပညာပါရမိံ သမ္ပာဒေတုကာမေန ယသ္မာ ပညာ အာလောကော ဝိယ အန္ဓကာရေန မောဟေန သဟ န ဝတ္တတိ၊ တသ္မာ မောဟကာရဏာနိ တာဝ ဗောဓိသတ္တေန ပရိဝဇ္ဇေတဗ္ဗာနိ။ တတ္ထိမာနိ မောဟကာရဏာနိ—အရတိ တန္ဒီ ဝိဇမ္ဘိတာ အာလသိယံ ဂဏသင်္ဂဏိကာရာမတာ နိဒ္ဒါသီလတာ အနိစ္ဆယသီလတာ ဉာဏသ္မိံ အကုတူဟလတာ မိစ္ဆာဓိမာနော[2] အပရိပုစ္ဆကတာ ကာယဿ န သမ္မာပရိဟာရော အသမာဟိတစိတ္တတာ ဒုပ္ပညာနံ ပုဂ္ဂလာနံ သေဝနာ ပညဝန္တာနံ အပယိရုပါသနာ အတ္တပရိဘဝေါ မိစ္ဆာဝိကပ္ပေါ ဝိပရီတာဘိနိဝေသော ကာယဒဠှိဗဟုလတာ အသံဝေဂသီလတာ ပဉ္စ နီဝရဏာနိ၊ သင်္ခေပတော ယေ ဝါ ပန ဓမ္မေ အာသေဝတော အနုပ္ပန္နာ ပညာ နုပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နာ ပရိဟာယတိ။ ဣတိ ဣမာနိ သမ္မောဟကာရဏာနိ ပရိဝဇ္ဇေန္တေန ဗာဟုသစ္စေ ဈာနာဒီသု စ ယောဂေါ ကရဏီယော။

တတ္ထာယံ ဗာဟုသစ္စဿ ဝိသယဝိဘာဂေါ—ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဒွါဒသာယတနာနိ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဗာဝီသတိန္ဒြိယာနိ ဒွါဒသပဒိကော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ တထာ သတိပဋ္ဌာနာဒယော ကုသလာဒိဓမ္မပ္ပကာရဘေဒါ စ၊ ယာနိ စ လောကေ အနဝဇ္ဇာနိ ဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနာနိ ယေ စ သတ္တာနံ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၅၇-၁၀၆-၁၁၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

၂-မိစ္ဆာမာနော (သီ)

sukhasamphassaṁ rajanīyaṁ anavajjaṁ phoṭṭhabbavatthuṁ labhitvā phoṭṭhabbavasena ābhujitvā “phoṭṭhabbadānaṁ dassāmi, phoṭṭhabbadānaṁ mayhan”ti dakkhiṇeyyānaṁ deti, yathāvuttaṁ phoṭṭhabbavatthuṁ labhitvā pariccajati, idaṁ[1] **phoṭṭhabbadānaṁ.**

Dhammadānaṁ pana dhammārammaṇassa adhippetattā ojapānajīvitavasena veditabbaṁ. Ojādīsu hi aññataraṁ rajanīyaṁ vatthuṁ labhitvā dhammārammaṇavasena ābhujitvā “dhammadānaṁ dassāmi, dhammadānaṁ mayhan”ti sappinavanītādi-**ojadānaṁ** deti, ambapānādi-aṭṭhavidha**pānadānaṁ** deti, **jīvitadānan**ti ābhujitvā salākabhattapakkhikabhattādīni deti, aphāsukabhāvena abhibhūtānaṁ byādhitānaṁ vejje paccupaṭṭhāpeti, jālaṁ phālāpeti, kuminaṁ viddhaṁsāpeti, sakuṇapañjaraṁ viddhaṁsāpeti, bandhanena baddhānaṁ sattānaṁ bandhanamokkhaṁ kāreti, māghātabheriṁ carāpeti, aññāni ca sattānaṁ jīvitaparittāṇatthaṁ evarūpāni kammāni karoti kārāpeti ca, idaṁ **dhammadānaṁ** nāma.

Sabbametaṁ yathāvuttaṁ dānasampadaṁ sakalalokahitasukhāya pariṇāmeti, attano ca sammāsambodhiyā akuppāya vimuttiyā aparikkhayassa chandassa aparikkhayassa vīriyassa aparikkhayassa samādhissa aparikkhayassa paṭibhānassa aparikkhayassa ñāṇassa aparikkhayāya vimuttiyā pariṇāmeti. Imañca dānapāramiṁ paṭipajjantena mahāsattena jīvite aniccasaññā paccupaṭṭhāpetabbā tathā bhogesu, bahusādhāraṇatā ca nesaṁ manasikātabbā, sattesu ca mahākaruṇā satataṁ samitaṁ paccupaṭṭhāpetabbā. Evaṁ hi bhoge gahetabbasāraṁ gaṇhanto ādittato viya agārato sabbaṁ sāpateyyaṁ attānañca bahi nīharanto na kiñci seseti, na katthaci vibhāgaṁ karoti, aññadatthu nirapekkho nissajjati eva. Ayaṁ tāva dānapāramiyā paṭipattikkamo.

Sīlapāramiyā pana ayaṁ paṭipattikkamo—yasmā sabbaññusīlālaṅkārehi satte alaṅkaritukāmena mahāpurisena ādito attano eva tāva sīlaṁ visodhetabbaṁ. Tattha ca catūhi ākārehi sīlaṁ visujjhati ajjhāsayavisuddhito samādānato avītikkamanato sati ca vītikkame puna paṭipākatikakaraṇato. Visuddhāsayatāya hi

1. Etaṁ (Ka)

ဟိတသုခါဝဟနယောဂ္ဂါ ဗျာကရဏဝိသေသာ၊ ဣတိ ဧဝံ ပကာရံ သကလမေဝ သုတဝိသယံ ဥပါယကောသလ္လပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ပညာယ သတိယာ ဝီရိယေန စ သာဓုကံ ဥဂ္ဂဟဏသဝနဓာရဏပရိစယပရိပုစ္ဆာဟိ ဩဂါဟေတွာ တတ္ထ စ ပရေသံ ပတိဋ္ဌာပနေန သုတမယာ ပညာ နိဗ္ဗတ္တေတဗ္ဗာ။

တထာ သတ္တာနံ ဣတိကတ္တဗ္ဗတာသု ဌာနုပ္ပတ္တိကပဋိဘာနဘူတာ အာယာပါယဥပါယကောသလ္လဘူတာ[၁] စ ပညာ ဟိတေသိတံ နိဿာယ တတ္ထ တတ္ထ ယထာရဟံ ပဝတ္တေတဗ္ဗာ။ တထာ ခန္ဓာဒီနံ သဘာဝဓမ္မာနံ အာကာရပရိဝိတက္ကနမုခေန တေ နိဇ္ဈာနံ ခမာပေန္တေန စိန္တာမယာ ပညာ နိဗ္ဗတ္တေတဗ္ဗာ။ ခန္ဓာဒီနံယေဝ ပန သလက္ခဏသာမညလက္ခဏပရိဂ္ဂဟဏဝသေန လောကိယပရိညာ နိဗ္ဗတ္တေန္တေန ပုဗ္ဗဘာဂဘာဝနာပညာ သမ္ပာဒေတဗ္ဗာ။ ဧဝံ ဟိ နာမရူပမတ္တမိဒံ ယထာရဟံ ပစ္စယေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ နိရုဇ္ဈတိ စ၊ န ဧတ္ထ ကောစိ ကတ္တာ ဝါ ကာရေတာ ဝါ၊ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စံ၊ ဥဒယဗ္ဗယပဋိပီဠနဋ္ဌေန ဒုက္ခံ၊ အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန အနတ္တာတိ အဇ္ဈတ္တိကဓမ္မေ ဗာဟိရကဓမ္မေ စ နိဗ္ဗိသေသံ ပရိဇာနန္တော တတ္ထ အာသင်္ဂံ ပဇဟန္တော ပရေ စ တတ္ထ တံ ဇဟာပေန္တော ကေဝလံ ကရုဏာဝသေနေဝ ယာဝ န ဗုဒ္ဓဂုဏာ ဟတ္ထတလံ အာဂစ္ဆန္တိ၊ တာဝ ယာနတ္တယေ သတ္တေ အဝတာရဏပရိပါစနေဟိ ပတိဋ္ဌာပေန္တော ဈာနဝိမောက္ခသမာဓိသမာပတ္တိယော အဘိညာယော စ လောကိယာ ဝသီဘာဝံ ပါပေန္တော ပညာယ မတ္ထကံ ပါပုဏာတိ။

တတ္ထ ယာ ဣမာ ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏံ ဒိဗ္ဗသောတဓာတုဉာဏံ စေတောပရိယဉာဏံ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ ယထာကမ္မုပဂဉာဏံ အနာဂတံသဉာဏန္တိ သပရိဘဏ္ဍာ ပဉ္စလောကိယအဘိညာသင်္ခါတာ ဘာဝနာပညာ၊ ယာ စ ခန္ဓာယတနဓာတုဣန္ဒြိယသစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒိဘေဒေသု ဘူမိဘူတေသု ဓမ္မေသု ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာဝသေန ဉာဏပရိစယံ ကတွာ သီလဝိသုဒ္ဓိစိတ္တဝိသုဒ္ဓီတိ မူလဘူတာသု ဣမာသု ဒွီသု ဝိသုဒ္ဓီသု ပတိဋ္ဌာယ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓီတိ သရီရဘူတာ ဣမာ ပဉ္စ ဝိသုဒ္ဓိယော သမ္ပာဒေန္တေန ဘာဝေတဗ္ဗာ လောကိယလောကုတ္တရဘေဒါ ဘာဝနာပညာ၊ တာသံ သမ္ပာဒနဝိဓာနံ ယသ္မာ “တတ္ထ ဧကောပိ ဟုတွာ ဗဟုဓာ ဟောတီတိအာဒိကံ ဣဒ္ဓိဝိကုဗ္ဗနံ ကာတုကာမေန အာဒိကမ္မိကေန ယောဂိနာ”တိအာဒိနာ “ခန္ဓာတိ ရူပက္ခန္ဓော ဝေဒနာက္ခန္ဓော သညာက္ခန္ဓော သင်္ခါရက္ခန္ဓော ဝိညာဏက္ခန္ဓော”တိအာဒိနာ စ ဝိသယဝိဘာဂေန

၁-အာယာပါယကောသလ္လဘူတာ (သီ)

ekacco attādhipati hutvā pāpajigucchanasabhāvo ajjhattaṁ hiridhammaṁ paccupaṭṭhāpetvā suparisuddhasamācāro hoti. Tathā parato samādāne sati ekacco lokādhipati hutvā pāpato uttasanto ottappadhammaṁ paccupaṭṭhāpetvā suparisuddhasamācāro hoti. Iti ubhayathāpi ete avītikkamanato sīle patiṭṭhahanti. Atha pana kadāci satisammosena sīlassa khaṇḍādibhāvo siyā, tāyayeva yathāvuttāya hirottappasampattiyā khippameva naṁ vuṭṭhānādinā paṭipākatikaṁ karoti.

Tayidaṁ sīlaṁ vārittaṁ cārittanti duvidhaṁ. Tatthāyaṁ bodhisattassa vārittasīle paṭipattikkamo—sabbasattesu tathā dayāpannacittena bhavitabbaṁ, yathā supinantenapi na āghāto uppajjeyya. Parūpakāraniratatāya parasantako alagaddo viya na parāmasitabbo. Sace pabbajito hoti, abrahmacariyatopi ārācārī hoti sattavidhamethunasaṁyogavirahito, pageva paradāragamanato. Sace pana apabbajito gahaṭṭho samāno paresaṁ dāresu sadā pāpakaṁ cittampi na uppādeti. Kathento ca saccaṁ hitaṁ piyaṁ vacanaṁ parimitameva ca kālena dhammiṁ kathaṁ bhāsitā hoti, sabbattha anabhijjhālu abyāpannacitto aviparītadassano kammassakatañāṇena ca samannāgato sammaggatesu sammāpaṭipannesu niviṭṭhasaddho hoti niviṭṭhapemo.

Iti caturāpāyavaṭṭadukkhānaṁ pathabhūtehi akusalakammapathehi akusaladhammehi ca oramitvā saggamokkhānaṁ pathabhūtesu kusalakammapathesu patiṭṭhitassa mahāpurisassa parisuddhāsayapayogatāya yathābhipatthitā[1] sattānaṁ hitasukhūpasaṁhitā manorathā sīghaṁ sīghaṁ abhinipphajjanti, pāramiyo paripūrenti, evaṁbhūto hi ayaṁ. Tattha hiṁsānivattiyā sabbasattānaṁ abhayadānaṁ deti, appakasireneva mettābhāvanaṁ sampādeti, ekādasa mettānisaṁse adhigacchati, appābādho hoti appātaṅko, dīghāyuko sukhabahulo lakkhaṇavisese pāpuṇāti, dosavāsanañca samucchindati.

Tathā adinnādānanivattiyā corādīhi asādhāraṇe bhoge adhigacchati, parehi anāsaṅkanīyo piyo manāpo vissasanīyo vibhavasampattīsu alaggacitto pariccāgasīlo lobhavāsanañca samucchindati.

သဗ္ဗံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] သဗ္ဗာကာရတော ဝိတ္ထာရေတွာ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကေဝလံ ဟိ တတ္ထ သာဝကဗောဓိသတ္တဿ ဝသေန ပညာ အာဂတာ၊ ဣဓ မဟာဗောဓိသတ္တဿ ဝသေန ကရုဏူပါယကောသလ္လပုဗ္ဗင်္ဂမံ ကတွာ ဝတ္တဗ္ဗာ၊ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိံ အပါပေတွာ ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိယံယေဝ ဝိပဿနာ ဌပေတဗ္ဗာတိ အယမေဝ ဝိသေသော။ ဧဝမေတ္ထ ပညာပါရမိယာ ပဋိပတ္တိက္ကမော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တထာ ယသ္မာ သမ္မာသမ္ဗောဓိယာ ကတာဘိနီဟာရေန မဟာသတ္တေန ပါရမိပရိပူရဏတ္ထံ သဗ္ဗကာလံ ယုတ္တပ္ပယုတ္တေန ဘဝိတဗ္ဗံ အာဗဒ္ဓပရိကရဏေန၊ တသ္မာ ကာလေန ကာလံ "ကော နု ခေါ အဇ္ဇ မယာ ပုညသမ္ဘာရော ဉာဏသမ္ဘာရော ဝါ ဥပစိတော၊ ကိံ ဝါ မယာ ပရဟိတံ ကတ"န္တိ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ပစ္စဝေက္ခန္တေန သတ္တဟိတတ္ထံ ဥဿာဟော ကရဏီယော၊ သဗ္ဗေသမ္ပိ သတ္တာနံ ဥပကာရာယ အတ္တနော ပရိဂ္ဂဟဘူတံ ဝတ္ထု ကာယေ ဇီဝိတေ စ နိရပေက္ခစိတ္တေန ဩဿဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ယံ ကိဉ္စိ ကမ္မံ ကရောတိ ကာယေန ဝါစာယ ဝါ၊ တံ သဗ္ဗံ သမ္ဗောဓိယံ နိန္နစိတ္တေနေဝ ကာတဗ္ဗံ၊ ဗောဓိယာ ပရိဏာမေတဗ္ဗံ။ ဥဠာရေဟိ ဣတ္တရေဟိ စ ကာမေဟိ ဝိနိဝတ္တစိတ္တေနေဝ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ သဗ္ဗာသုပိ ဣတိကတ္တဗ္ဗတာသု ဥပါယကောသလ္လံ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတွာဝ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။

တသ္မိံ တသ္မိံ သတ္တဟိတေ အာရဒ္ဓဝီရိယေန ဘဝိတဗ္ဗံ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒိသဗ္ဗသဟေန အဝိသံဝါဒိနာ။ သဗ္ဗေပိ သတ္တာ အနောဓိသော မေတ္တာယ ကရုဏာယ စ ဖရိတဗ္ဗာ။ ယာ ကာစိ သတ္တာနံ ဒုက္ခုပ္ပတ္တိ၊ သဗ္ဗာ သာ အတ္တနိ ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာ။ သဗ္ဗေသဉ္စ သတ္တာနံ ပုညံ အဗ္ဘာနုမောဒိတဗ္ဗံ။ ဗုဒ္ဓါနံ မဟန္တတာ မဟာနုဘာဝတာ အဘိဏှံ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗာ။ ယဉ္စ ကိဉ္စိ ကမ္မံ ကရောတိ ကာယေန ဝါစာယ ဝါ၊ တံ သဗ္ဗံ ဗောဓိနိန္နစိတ္တပုဗ္ဗင်္ဂမံ ကာတဗ္ဗံ။ ဣမိနာ ဟိ ဥပါယေန ဒါနာဒီသု ယုတ္တပ္ပယုတ္တဿ ထာမဝတော ဒဠှပရက္ကမဿ မဟာသတ္တဿ ဗောဓိသတ္တဿ အပရိမေယျော ပုညသမ္ဘာရော ဉာဏသမ္ဘာရော စ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဥပစီယတိ။

အပိ စ သတ္တာနံ ပရိဘောဂတ္ထံ ပရိပါလနတ္ထဉ္စ အတ္တနော သရီရံ ဇီဝိတဉ္စ ပရိစ္စဇိတွာ ခုပ္ပိပါသာသီတုဏှဝါတာတပါဒိဒုက္ခပတိကာရော ပရိယေသိတဗ္ဗော ဥပနေတဗ္ဗော စ။ ယဉ္စ ယထာဝုတ္တဒုက္ခပတိကာရဇံ သုခံ အတ္တနာ ပဋိလဘတိ၊ တထာ ရမဏီယေသု အာရာမုယျာနပါသာဒတဠာကာဒီသု အရညာယတနေသု စ ကာယစိတ္တသန္တာပါဘာဝေန အဘိနိဗ္ဗုတတ္တာ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၇၃-ဝိဋ္ဌာဒီသု။

Abrahmacariyanivattiyā alolo hoti santakāyacitto, sattānaṁ piyo hoti manāpo aparisaṅkanīyo, kalyāṇo cassa kittisaddo abbhuggacchati, alaggacitto hoti mātugāmesu aluddhāsayo, nekkhammabahulo lakkhaṇavisese adhigacchati, lobhavāsanañca samucchindati.

Musāvādanivattiyā sattānaṁ pamāṇabhūto hoti paccayiko theto ādeyyavacano, devatānaṁ piyo manāpo, surabhigandhamukho ārakkhitakāyavacīsamācāro, lakkhaṇavisese ca adhigacchati, kilesavāsanañca samucchindati.

Pesuññanivattiyā parūpakkamehipi abhejjakāyo hoti abhejjaparivāro, saddhammesu ca abhejjanakasaddho, daḷhamitto bhavantaraparicitānaṁ viya sattānaṁ ekantapiyo asaṁkilesabahulo.

Pharusavācānivattiyā sattānaṁ piyo hoti manāpo sukhasīlo madhuravacano sambhāvanīyo, aṭṭhaṅgasamannāgato cassa saro nibbattati.

Samphappalāpanivattiyā sattānaṁ piyo hoti manāpo garu bhāvanīyo ca ādeyyavacano parimitālāpo, mahesakkho ca hoti mahānubhāvo, ṭhānuppattikena paṭibhānena pañhānaṁ byākaraṇakusalo, Buddhabhūmiyañca ekāya eva vācāya anekabhāsānaṁ sattānaṁ anekesaṁ pañhānaṁ byākaraṇasamattho hoti.

Anabhijjhālutāya icchitalābhī hoti, uḷāresu ca bhogesu ruciṁ paṭilabhati, khattiyamahāsālādīnaṁ sammato hoti, paccatthikehi anabhibhavanīyo, indriyavekallaṁ na pāpuṇāti, appaṭipuggalo ca hoti.

Abyāpādena piyadassano hoti, sattānaṁ sambhāvanīyo parahitābhinanditāya ca satte appakasireneva pasādeti, alūkhasabhāvo ca hoti mettāvihārī, mahesakkho ca hoti mahānubhāvo.

Micchādassanābhāvena kalyāṇe sahāye paṭilabhati, sīsacchedampi pāpuṇanto pāpakammaṁ na karoti, kammassakatādassanato akotūhalamaṅgaliko ca hoti, saddhamme cassa saddhā patiṭṭhitā hoti mūlajātā, saddahati ca Tathāgatānaṁ bodhiṁ, samayantaresu nābhiramati

အတ္တနာ သုခံ ပဋိလဘတိ၊ ယဉ္စ သုဏာတိ ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓါ မဟာဗောဓိသတ္တာ စ နေက္ခမ္မပဋိပတ္တိယံ ဌိတာ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရဘူတံ ဤဒိသံ နာမ ဈာနသမာပတ္တိသုခံ အနုဘဝန္တိ၊ တံ သဗ္ဗံ သဗ္ဗသတ္တေသု အနောဓိသော ဥပသံဟရတီတိ အယံ တာဝ နယော အသမာဟိတဘူမိယံ ပတိဋ္ဌိတဿ။

သမာဟိတဘူမိယံ ပန ပတိဋ္ဌိတော အတ္တနာ ယထာနုဘူတံ ဝိသေသာဓိဂမနိဗ္ဗတ္တံ ပီတိံ ပဿဒ္ဓိံ သုခံ သမာဓိံ ယထာဘူတဉာဏဉ္စ သတ္တေသု အဓိမုစ္စန္တော ဥပသံဟရတိ ပရိဏာမေတိ။ တထာ မဟတိ သံသာရဒုက္ခေ တဿ စ နိမိတ္တဘူတေ ကိလေသာဘိသင်္ခါရဒုက္ခေ နိမုဂ္ဂံ သတ္တနိကာယံ ဒိသွာ တတြာပိ ဆေဒနဘေဒနဖာလနပိံသနဂ္ဂိသန္တာပါဒိဇနိတာ ဒုက္ခာ တိဗ္ဗာ ခရာ ကဋုကာ ဝေဒနာ နိရန္တရံ စိရကာလံ ဝေဒိယန္တေ နာရကေ, အညမညံ ကုဇ္ဈနသန္တာသနဝိဟေဌနဟိံသနပရာဓီနတာဒီဟိ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝန္တေ တိရစ္ဆာနဂတေ, ဇောတိမာလာကုလသရီရေ ခုပ္ပိပါသာဝါတာတပါဒီဟိ ဍယှမာနေ စ ဝိသုဿမာနေ[1] စ ဝန္တခေဠာဒိအာဟာရေ ဥဒ္ဓဗာဟုံ ဝိရဝန္တေ နိဇ္ဈာမတဏှိကာဒိကေ မဟာဒုက္ခံ ဝေဒိယမာနေ ပေတေ စ, ပရိယေဋ္ဌိမူလကံ မဟန္တံ အနယဗျသနံ ပါပုဏန္တေ ဟတ္ထစ္ဆေဒါဒိကာရဏာယောဂေန ဒုဗ္ဗဏ္ဏဒုဒ္ဒသိကဒလိဒ္ဒါဒိဘာဝေန ခုပ္ပိပါသာဒိအာဗာဓယောဂေန ဗလဝန္တေဟိ အဘိဘဝနီယတော ပရေသံ ဝဟနတော ပရာဓီနတော စ နာရကေ ပေတေ တိရစ္ဆာနဂတေ စ အတိသယန္တေ အပါယဒုက္ခနိဗ္ဗိသေသံ ဒုက္ခမနုဘဝန္တေ မနုဿေ စ, တထာ ဝိသယဝိသပရိဘောဂဝိက္ခိတ္တစိတ္တတာယ ရာဂါဒိပရိဠာဟေန ဍယှမာနေ ဝါတဝေဂသမုဋ္ဌိတဇာလာသမိဒ္ဓသုက္ခကဋ္ဌသန္နိပါတေ အဂ္ဂိက္ခန္ဓေ ဝိယ အနုပသန္တပရိဠာဟဝုတ္တိကေ အနုပသန္တနိဟတပရာဓီနေ ကာမာဝစရဒေဝေ စ, မဟတာ ဝါယာမေန ဝိဒူရမာကာသံ ဝိဂါဟိတွာသကုန္တာ ဝိယ ဗလဝတာ ဒူရေ ပါဏိနာ ခိတ္တသရာ ဝိယ စ သတိပိ စိရပ္ပဝတ္တိယံ အနိစ္စန္တိကတာယ ပါတပရိယောသာနာ အနတိက္ကန္တဇာတိဇရာမရဏာ ဧဝါတိ ရူပါရူပါဝစရဒေဝေ စ ပဿန္တေန မဟန္တံ သံဝေဂံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ မေတ္တာယ ကရုဏာယ စ အနောဓိသော သတ္တာ ဖရိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ ကာယေန ဝါစာယ မနသာ စ ဗောဓိသမ္ဘာရေ နိရန္တရံ ဥပစိနန္တေန ယထာ ပါရမိယော ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝံ သက္ကစ္စကာရိနာ သာတစ္စကာရိနာ အနောလီနဝုတ္တိနာ ဥဿာဟော ပဝတ္တေတဗ္ဗော၊ ဝီရိယပါရမီ ပရိပူရေတဗ္ဗာ။

၁-ပရိသုဿမာနေ (သီ)

ukkāraṭṭhāne viya rājahaṁso, lakkhaṇattayaparijānanakusalo hoti, ante ca anāvaraṇañāṇalābhī, yāva bodhiṁ na pāpuṇāti, tāva tasmiṁ tasmiṁ sattanikāye ukkaṭṭhukkaṭṭho ca hoti, uḷāruḷārā sampattiyo pāpuṇāti. Iti hidaṁ sīlaṁ nāma sabbasampattīnaṁ adhiṭṭhānaṁ, sabbabuddhaguṇānaṁ pabhavabhūmi, sabbabuddhakārakadhammānaṁ ādi caraṇaṁ mukhaṁ pamukhanti bahumānanaṁ uppādetvā kāyavacīsaṁyame indriyadamane ājīvavisuddhiyaṁ paccayaparibhogesu ca satisampajaññabalena appamattena lābhasakkārasilokaṁ mittamukhapaccatthikaṁ viya sallakkhetvā "kikīva aṇḍan"ti-ādinā[1] vuttanayena sakkaccaṁ sīlaṁ sampādetabbaṁ. Ayaṁ tāva vārittasīle paṭipattikkamo.

Cārittasīle pana paṭipatti evaṁ veditabbā—idha bodhisatto kalyāṇamittānaṁ garuṭṭhāniyānaṁ abhivādanaṁ paccuṭṭhānaṁ añjalikammaṁ sāmīcikammaṁ kālena kālaṁ kattā hoti, tathā tesaṁ kālena kālaṁ upaṭṭhānaṁ kattā hoti, gilānānaṁ kāyaveyyāvaṭikaṁ. Subhāsitapadāni sutvā sādhukāraṁ kattā hoti, guṇavantānaṁ guṇe vaṇṇetā paresaṁ apakāre khantā, upakāre anussaritā, puññāni anumoditā, attano puññāni sammāsambodhiyā pariṇāmetā, sabbakālaṁ appamādavihārī kusalesu dhammesu, sati ca accaye accayato disvā tādisānaṁ sahadhammikānaṁ yathābhūtaṁ āvikattā, uttari ca sammāpaṭipattiṁ sammadeva paripūretā.

Tathā attano anurūpāsu atthūpasaṁhitāsu sattānaṁ itikattabbatāsu dakkho analaso sahāyabhāvaṁ upagacchati. Uppannesu ca sattānaṁ byādhi-ādidukkhesu yathārahaṁ patikāravidhāyako. Ñātibhogādibyasanapatitesu sokāpanodano ullumpanasabhāvāvaṭṭhito hutvā niggahārahānaṁ dhammeneva niggaṇhanako yāvadeva akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpanāya. Paggahārahānaṁ dhammeneva paggaṇhanako. Yāni purimakānaṁ mahābodhisattānaṁ uḷāratamāni paramadukkarāni acinteyyānubhāvāni sattānaṁ ekantahitasukhāvahāni caritāni, yehi nesaṁ bodhisambhārā sammadeva paripākaṁ agamaṁsu, tāni sutvā anubbiggo anutrāso

1. Visuddhi 1. 34; Dī-Ṭṭha 1. 56 piṭṭhādīsu.

အပိ စ အစိန္တေယျာပရိမေယျဝိပုလောဠာရဝိမလနိရုပမနိရုပက္ကိလေသဂုဏ-နိစယနိဓာနဘူတဿ ဗုဒ္ဓဘာဝဿ ဥဿက္ကိတွာ သမ္ပဟံသနယောဂ္ဂံ ဝီရိယံ နာမ အစိန္တေယျာနုဘာဝမေဝ၊ ယံ န ပစုရဇနာ သောတုမ္ပိ သက္ကုဏန္တိ၊ ပဂေဝ ပဋိပဇ္ဇိတုံ။ တထာ ဟိ တိဝိဓာ အဘိနီဟာရစိတ္တုပ္ပတ္တိ, စတဿော ဗုဒ္ဓဘူမိယော, စတ္တာရိ သင်္ဂဟဝတ္ထူနိ, ကရုဏေကရသတာ[1], ဗုဒ္ဓဓမ္မေသု သစ္ဆိကရဏေန ဝိသေသပ္ပစ္စယော နိဇ္ဈာနက္ခန္တိ, သဗ္ဗဓမ္မေသု နိရုပလေပေါ, သဗ္ဗသတ္တေသု ပိယပုတ္တသညာ, သံသာရဒုက္ခေဟိ အပရိခေဒေါ, သဗ္ဗဒေယျ-ဓမ္မပရိစ္စာဂေါ, တေန စ နိရတိမာနတာ, အဓိသီလာဒိအဓိဋ္ဌာနံ, တတ္ထ စ အစဉ္စလတာ, ကုသလကိရိယာသု ပီတိပါမောဇ္ဇံ, ဝိဝေကနိန္နစိတ္တတာ, ဈာနာနုယောဂေါ, အနဝဇ္ဇဓမ္မေန အတိတ္တိ, ယထာသုတဿ ဓမ္မဿ ပရေသံ ဟိတဇ္ဈာသယေန ဒေသနာ, သတ္တာနံ ဉာယေ နိဝေသနာ အာရမ္ဘဒဠှတာ, ဓီရဝီရဘာဝေါ, ပရာပဝါဒပရာပကာရေသု ဝိကာရာဘာဝေါ, သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ, သမာပတ္တီသု ဝသီဘာဝေါ, အဘိညာသု ဗလပ္ပတ္တိ, လက္ခဏတ္တယာဝဗောဓော, သတိပဋ္ဌာနာဒီသု ယောဂကမ္မာဘိယောဂေန လောကုတ္တရမဂ္ဂသမ္ဘာရသမ္ဘ-ရဏံ, နဝလောကုတ္တရာဝက္ကန္တီတိ ဧဝမာဒိကာ သဗ္ဗာပိ ဗောဓိသမ္ဘာရပဋိပတ္တိ ဝီရိယာနုဘာဝေနေဝ သမိဇ္ဈတီတိ အဘိနီဟာရတော ယာဝ မဟာဗောဓိ အနောသက္ကန္တေန သက္ကစ္စံ နိရန္တရံ ဝီရိယံ ယထာ ဥပရူပရိ ဝိသေသာဝဟံ ဟောတိ၊ ဧဝံ သမ္ပာဒေတဗ္ဗံ။ သမ္ပဇ္ဇမာနေ စ ယထာဝုတ္တေ ဝီရိယေ ခန္တိသစ္စာဓိဋ္ဌာနာဒယော စ ဒါနသီလာဒယော စ သဗ္ဗေပိ ဗောဓိသမ္ဘာရာ တဒဓီနဝုတ္တိတာယ သမ္ပန္နာ ဧဝ ဟောန္တီတိ ခန္တိအာဒီသုပိ ဣမိနာဝ နယေန ပဋိပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣတိ သတ္တာနံ သုခူပကရဏပရိစ္စာဂေန ဗဟုဓာ အနုဂ္ဂဟကရဏံ ဒါနေန ပဋိပတ္တိ၊ သီလေန တေသံ ဇီဝိတသာပတေယျဒါရရက္ခာအဘေဒပိယဟိတ-ဝစနာဝိဟိံသာဒိကရဏာနိ၊ နေက္ခမ္မေန တေသံ အာမိသပဋိဂ္ဂဟဏဓမ္မဒါနာ-ဒိနာ အနေကဝိဓာ ဟိတစရိယာ၊ ပညာယ တေသံ ဟိတကရဏူပါယ-ကောသလ္လံ၊ ဝီရိယေန တတ္ထ ဥဿာဟာရမ္ဘအသံဟီရာနိ၊ ခန္တိယာ တဒပရာဓ-သဟနံ၊ သစ္စေန နေသံ အဝဉ္စနတဒုပကာရကိရိယာသမာဒါနာဝိသံဝါဒနာဒိ၊ အဓိဋ္ဌာနေန တဒုပကာရကရဏေ အနတ္ထသမ္ပာတေပိ အစလနံ၊ မေတ္တာယ နေသံ ဟိတသုခါနုစိန္တနံ၊ ဥပေက္ခာယ နေသံ ဥပကာရာပကာရေသု ဝိကာရ-နာပတ္တီတိ ဧဝံ အပရိမာဏေ သတ္တေ အာရဗ္ဘ အနုကမ္ပိတသဗ္ဗသတ္တဿ

၁-ကရုဏောကာသတာ (သီ၊ က)

tepi mahāpurisā manussā eva, kamena pana sikkhāpāripūriyā bhāvitattabhāvā[1] tādisāya uḷāratamāya ānubhāvasampattiyā bodhisambhāresu ukkaṁsapāramippattā ahesuṁ, tasmā mayāpi sīlādisikkhāsu sammadeva tathā paṭipajjitabbaṁ, yāya paṭipattiyā ahampi anukkamena sikkhaṁ paripūretvā ekantato taṁ padaṁ anupāpuṇissāmīti saddhāpurecārikaṁ vīriyaṁ avissajjento sammadeva sīlesu paripūrakārī hoti.

Tathā paṭicchannakalyāṇo hoti vivaṭāparādho, appiccho santuṭṭho pavivitto asaṁsaṭṭho dukkhasaho aparitassanajātiko anuddhato anunnaḷo acapalo amukharo avikiṇṇavāco santindriyo santamānaso kuhanādimicchājīvarahito ācāragocarasampanno aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu āraddhavīriyo pahitatto kāye ca jīvite ca nirapekkho, appamattakampi kāye jīvite vā apekkhaṁ nādhivāseti pajahati vinodeti, pageva adhimattaṁ. Sabbepi dussīlyahetubhūte kodhūpanāhādike upakkilese pajahati vinodeti. Appamattakena ca visesādhigamena aparituṭṭho hoti, na saṅkocaṁ āpajjati, uparūpari visesādhigamāya vāyamati.

Yena yathāladdhā sampatti hānabhāgiyā vā ṭhitibhāgiyā vā na hoti, tathā mahāpuriso andhānaṁ pariṇāyako hoti, maggaṁ ācikkhati, badhirānaṁ hatthamuddāya saññaṁ deti, atthamanuggāheti, tathā mūgānaṁ. Pīṭhasappikānaṁ pīṭhaṁ deti yānaṁ deti vāheti vā. Assaddhānaṁ saddhāpaṭilābhāya vāyamati, kusītānaṁ ussāhajananāya, muṭṭhassatīnaṁ satisamāyogāya, vibbhantacittānaṁ samādhisampadāya, duppaññānaṁ paññādhigamāya vāyamati. Kāmacchandapariyuṭṭhitānaṁ kāmacchandapaṭivinodanāya vāyamati. Byāpādathinamiddha-uddhaccakukkuccavicikicchāpariyuṭṭhitānaṁ vicikicchāvinodanāya vāyamati. Kāmavitakkādi-apakatānaṁ kāmavitakkādimicchāvitakkavinodanāya vāyamati. Pubbakārīnaṁ sattānaṁ kataññutaṁ nissāya pubbabhāsī piyavādī saṅgāhako sadisena adhikena vā paccupakārena sammānetā hoti.

1. Bhāvitattabhāvanā (Sī)

မဟာဗောဓိသတ္တာ ပုထုဇ္ဇနေဟိ အသာဓာရဏာ အပရိမေယျာ ပုညဉာဏသမ္ဘာရူပစယော ဧတ္ထ ပဋိပတ္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယော စေတာသံ ပစ္စယော ဝုတ္တော၊ တဿ စ သက္ကစ္စံ သမ္ပာဒနံ။

ကော ဝိဘာဂေါတိ? ဒသ ပါရမိယော ဒသ ဥပပါရမိယော ဒသ ပရမတ္ထပါရမိယောတိ သမတ္တိံသပါရမိယော။ တတ္ထ ကတာဘိနီဟာရဿ ဗောဓိသတ္တဿ ပရဟိတကရဏာဘိနိန္နာသယပယောဂဿ ကဏှဓမ္မဝေါကိဏ္ဏာ သုက္ကဓမ္မာ ပါရမိယော ဧဝ၊ တေဟိ အဝေါကိဏ္ဏာ သုက္ကဓမ္မာ ဥပပါရမိယော၊ အကဏှအသုက္ကာ ပရမတ္ထပါရမိယောတိ ကေစိ။ သမုဒါဂမနကာလေသု ဝါ ပူရိယမာနာ ပါရမိယော၊ ဗောဓိသတ္တဘူမိယံ ပုဏ္ဏာ ဥပပါရမိယော၊ ဗုဒ္ဓဘူမိယံ သဗ္ဗာကာရပရိပုဏ္ဏာ ပရမတ္ထပါရမိယော။ ဗောဓိသတ္တဘူမိယံ ဝါ ပရဟိတကရဏတော ပါရမိယော၊ အတ္တဟိတကရဏတော ဥပပါရမိယော၊ ဗုဒ္ဓဘူမိယံ ဗလဝေသာရဇ္ဇသမဓိဂမေန ဥဘယဟိတပရိပူရဏတော ပရမတ္ထပါရမိယော။

ဧဝံ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနေသု ပဏိဓာနာရမ္ဘပရိနိဋ္ဌာနေသု တေသံ ဝိဘာဂေါတိ အပရေ။ ဒေါသူပသမကရုဏာပကတိကာနံ ဘဝသုခဝိမုတ္တိသုခပရမသုခပ္ပတ္တာနံ ပုညူပစယဘေဒတော တဗ္ဗိဘာဂေါတိ အညေ။ လဇ္ဇာသတိမာနာပဿယာနံ လောကုတ္တရဓမ္မာဓိပတီနံ သီလသမာဓိပညာဂရုကာနံ တာရိတတရိတတာရယိတူနံ အနုဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ ပါရမီ ဥပပါရမီ ပရမတ္ထပါရမီတိ ဗောဓိသတ္တဿုပ္ပတ္တိတော ယထာဝုတ္တဝိဘာဂေါတိ ကေစိ။ စိတ္တပဏိဓိတော ယာဝ ဝစီပဏိဓိ၊ တာဝ ပဝတ္တာ သမ္ဘာရာ ပါရမိယော၊ ဝစီပဏိဓိတော ယာဝ ကာယပဏိဓိ၊ တာဝ ပဝတ္တာ ဥပပါရမိယော၊ ကာယပဏိဓိတော ပဘုတိ ပရမတ္ထပါရမိယောတိ အပရေ။ အညေ ပန "ပရပုညာနုမောဒနဝသေန ပဝတ္တာ သမ္ဘာရာ ပါရမိယော၊ ပရေသံ ကာရာပနဝသေန ပဝတ္တာ ဥပပါရမိယော၊ သယံကရဏဝသေန ပဝတ္တာ ပရမတ္ထပါရမိယော"တိ ဝဒန္တိ။

တထာ ဘဝသုခါဝဟော ပုညဉာဏသမ္ဘာရော ပါရမီ၊ အတ္တနော နိဗ္ဗာနသုခါဝဟော ဥပပါရမီ၊ ပရေသံ တဒုဘယသုခါဝဟော ပရမတ္ထပါရမီတိ ဧကေ။ ပုတ္တဒါရဓနာဒိဥပကရဏပရိစ္စာဂေါ ပန ဒါနပါရမီ၊ အင်္ဂပရိစ္စာဂေါ ဒါနဥပပါရမီ၊ အတ္တနော ဇီဝိတပရိစ္စာဂေါ ဒါနပရမတ္ထပါရမီတိ။ တထာ ပုတ္တဒါရာဒိကဿ တိဝိဓဿာပိ ဟေတု အဝီတိက္ကမနဝသေန တိဿော သီလပါရမိယော၊ တေသု ဧဝ တိဝိဓေသု ဝတ္ထူသု အာလယံ ဥပစ္ဆိန္ဒိတွာ

Āpadāsu sahāyakiccaṁ anutiṭṭhati. Tesaṁ tesañca sattānaṁ pakatisabhāvañca parijānitvā yehi yathā saṁvasitabbaṁ hoti, tehi tathā saṁvasati. Yesu ca yathā paṭipajjitabbaṁ hoti, tesu tathā paṭipajjati. Tañca kho akusalato vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpanavasena, na aññathā. Paracittānurakkhaṇā hi bodhisattānaṁ yāvadeva kusalābhivaḍḍhiyā. Tathā hitajjhāsayenāpi paro na hiṁsitabbo, na bhaṇḍitabbo, na maṅkubhāvamāpādetabbo, na parassa kukkuccaṁ uppādetabbaṁ, na niggahaṭṭhāne na codetabbo, na nīcataraṁ paṭipannassa attā uccatare ṭhapetabbo, na ca paresu sabbena sabbaṁ asevinā bhavitabbaṁ, na atisevinā bhavitabbaṁ, na akālasevinā.

Sevitabbayutte pana satte desakālānurūpaṁ sevati. Na ca paresaṁ purato piye vigarahati, appiye vā pasaṁsati. Na avissaṭṭhavissāsī hoti. Na dhammikaṁ upanimantanaṁ paṭikkhipati. Na saññattiṁ upagacchati[1], nādhikaṁ paṭiggaṇhāti. Saddhāsampanne saddhānisaṁsakathāya sampahaṁsati. Sīlasutacāgapaññāsampanne paññāsampannakathāya sampahaṁsati. Sace pana bodhisatto abhiññābalappatto hoti, pamādāpanne satte abhiññābalena yathārahaṁ nirayādike dassento saṁvejetvā assaddhādike saddhādīsu patiṭṭhāpeti. Sāsane otāreti. Saddhādiguṇasampanne paripāceti. Evamayaṁ mahāpurisassa cārittabhūto aparimāṇo puññābhisando kusalābhisando uparūpari abhivaḍḍhatīti veditabbaṁ.

Api ca yā sā "kiṁ sīlaṁ kenaṭṭhena sīlan"ti-ādinā pucchaṁ katvā "pāṇātipātādīhi viramantassa vattapaṭipattiṁ vā pūrentassa cetanādayo dhammā sīlan"ti-ādinā nayena nānappakārato sīlassa vitthārakathā **Visuddhimagge**[2] vuttā, sā sabbāpi idha āharitvā vattabbā. Kevalaṁ hi tattha sāvakabodhisattavasena sīlakathā āgatā, idha mahābodhisattavasena karuṇūpāyakosallapubbaṅgamaṁ katvā vattabbāti ayameva viseso. Yato idaṁ sīlaṁ mahāpuriso yathā na attano duggatiyaṁ parikkilesavimuttiyā sugatiyampi na rajjasampattiyā na cakkavatti na deva na sakka na māra na brahmasampattiyā pariṇāmeti, tathā na attano tevijjatāya na

1. Nupagacchati (Ka)
2. Visuddhi 1. 7 piṭṭhādīsu.

နိက္ခမနဝသေန တိဿော နေက္ခမ္မပါရမိယော၊ ဥပကရဏဉ္ဇီဝိတတဏှံ သမူဟနိတွာ သတ္တာနံ ဟိတာဟိတဝိနိစ္ဆယကရဏဝသေန တိဿော ပညာပါရမိယော၊ ယထာဝုတ္တဘေဒါနံ ပရိစ္စာဂါဒီနံ ဝါယမနဝသေန တိဿော ဝီရိယပါရမိယော၊ ဥပကရဏဉ္ဇီဝိတန္တရာယကရာနံ ခမနဝသေန တိဿော ခန္တိပါရမိယော၊ ဥပကရဏဉ္ဇီဝိတဟေတု သစ္စာပရိစ္စာဂဝသေန တိဿော သစ္စပါရမိယော၊ ဒါနာဒိပါရမိယော အကုပ္ပါဓိဋ္ဌာနဝသေနေဝ သမိဇ္ဈန္တီတိ ဥပကရဏာဒိဝိနာသေပိ အစလာဓိဋ္ဌာနဝသေန တိဿော အဓိဋ္ဌာနပါရမိယော၊ ဥပကရဏာဒိဥပဃာတကေသုပိ သတ္တေသု မေတ္တာယ အဝိဇဟနဝသေန တိဿော မေတ္တာပါရမိယော၊ ယထာဝုတ္တဝတ္ထုတ္တယဿ ဥပကာရာပကာရေသု သတ္တသင်္ခါရေသု မဇ္ဈတ္တတာပဋိလာဘဝသေန တိဿော ဥပေက္ခာပါရမိယောတိ ဧဝမာဒိနာ ဧတာသံ ဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ကော သင်္ဂဟောတိ ဧတ္ထ ပန ယထာ ဧတာ ဝိဘာဂတော တိံသဝိဓာပိ ဒါနပါရမိအာဒိဘာဝတော ဒသဝိဓာ၊ ဧဝံ ဒါနသီလခန္တိဝီရိယဈာနပညာသဘာဝေန ဆဗ္ဗိဓာ။ ဧတာသု ဟိ နေက္ခမ္မပါရမီ သီလပါရမိယာ သင်္ဂဟိတာ တဿာ ပဗ္ဗဇ္ဇာဘာဝေ၊ နီဝရဏဝိဝေကဘာဝေ ပန ဈာနပါရမိယာ၊ ကုသလဓမ္မဘာဝေ ဆဟိပိ သင်္ဂဟိတာ။ သစ္စပါရမီ သီလပါရမိယာ ဧကဒေသော ဧဝ ဝစီဝိရတိသစ္စပက္ခေ၊ ဉာဏသစ္စပက္ခေ ပန ပညာပါရမိယာ သင်္ဂဟိတာ။ မေတ္တာပါရမီ ဈာနပါရမိယာ ဧဝ။ ဥပေက္ခာပါရမီ ဈာနပညာပါရမီဟိ။ အဓိဋ္ဌာနပါရမီ သဗ္ဗာဟိပိ သင်္ဂဟိတာတိ။

ဧတေသဉ္စ ဒါနာဒီနံ ဆန္နံ ဂုဏာနံ အညမညသမ္ဗန္ဓာနံ ပဉ္စဒသယုဂလာဒီနိ ပဉ္စဒသယုဂလာဒိသာဓကာနိ ဟောန္တိ။ သေယျထိဒံ? ဒါနသီလယုဂလေန ပရဟိတာဟိတာနံ ကရဏာကရဏယုဂလသိဒ္ဓိ၊ ဒါနခန္တိယုဂလေန အလောဘာဒောသယုဂလသိဒ္ဓိ၊ ဒါနဝီရိယယုဂလေန စာဂသုတ[1]ယုဂလသိဒ္ဓိ၊ ဒါနဈာနယုဂလေန ကာမဒောသပ္ပဟာနယုဂလသိဒ္ဓိ။ ဒါနပညာယုဂလေန အရိယယာနဓုရယုဂလသိဒ္ဓိ၊ သီလခန္တိဒွယေန ပယောဂါသယသုဒ္ဓိဒွယသိဒ္ဓိ၊ သီလဝီရိယဒွယေန ဘာဝနာဒွယသိဒ္ဓိ၊ သီလဈာနဒွယေန ဒုဿီလျပရိယုဋ္ဌာနပ္ပဟာနဒွယသိဒ္ဓိ၊ သီလပညာဒွယေန ဒါနဒွယသိဒ္ဓိ၊ ခန္တိဝီရိယယုဂလေန ခမာတေဇဒွယသိဒ္ဓိ၊ ခန္တိဈာနယုဂလေန ဝိရောဓာနုရောဓပ္ပဟာနယုဂလသိဒ္ဓိ၊ ခန္တိပညာယုဂလေန သုညတာခန္တိပဋိဝေဓဒုကသိဒ္ဓိ၊ ဝီရိယဈာနဒုကေန ပဂ္ဂဟာဝိက္ခေပဒုကသိဒ္ဓိ၊ ဝီရိယပညာဒုကေန သရဏဒုကသိဒ္ဓိ၊ ဈာနပညာဒုကေန

၁-သတိ (သီ၊ က)

chaḷatiññatāya na catuppaṭisambhidādhigamāya na sāvakabodhiyā na paccekabodhiyā pariṇāmeti, atha kho sabbaññubhāvena sabbasattānaṁ anuttarasīlālaṅkārasampādanatthameva pariṇāmetīti. Ayaṁ sīlapāramiyā paṭipattikkamo.

Tathā yasmā karuṇūpāyakosallapariggahitā ādīnavadassanapubbaṅgamā kāmehi ca bhavehi ca nikkhamanavasena pavattā kusalacittuppatti nekkhammapāramī, tasmā sakalasaṁkilesanivāsanaṭṭhānatāya puttadārādīhi mahāsambādhatāya kasivāṇijjādinānāvidhakammantādhiṭṭhānabyākulatāya ca gharāvāsassa nekkhammasukhādīnaṁ anokāsataṁ, kāmānañca satthadhārālaggamadhubindu viya ca avaliyhamānā parittassādā vipulānatthānubandhāti ca, vijjulatobhāsena gahetabbanaccaṁ viya parittakālūpalabbhā, ummattakālaṅkāro viya viparītasaññāya anubhavitabbā, karīsāvacchādanā[1] viya patikārabhūtā, udakatemitaṅguliyā tanūdakapānaṁ viya atittikarā, chātajjhattabhojanaṁ viya sābādhā, baḷisāmisaṁ viya byasanasannipātakāraṇaṁ, aggisantāpo viya kālattayepi dukkhuppattihetubhūtā, makkaṭalepo viya bandhanimittaṁ, ghātakāvacchādanā[2] viya anatthacchādanā, sapattagāmavāso viya bhayaṭṭhānabhūtā, paccatthikaposako viya kilesamārādīnaṁ āmisabhūtā, chaṇasampattiyo viya vipariṇāmadukkhā, koṭaraggi viya antodāhakā, purāṇakūpāvalambībīraṇamadhupiṇḍaṁ[3] viya anekādīnavā, loṇūdakapānaṁ viya pipāsāhetubhūtā, surāmerayaṁ viya nīcajanasevitā, appassādatāya aṭṭhikaṅkalūpamāti-ādinā[4] ca nayena ādīnavaṁ sallakkhetvā tabbipariyāyena nekkhamme ānisaṁsaṁ passantena nekkhammapaviveka-upasamasukhādīsu ninnapoṇa pabbhāracittena nekkhammapāramiyaṁ paṭipajjitabbaṁ. Yasmā pana nekkhammaṁ pabbajjāmūlakaṁ, tasmā pabbajjā tāva anuṭṭhātabbā. Pabbajjamanutiṭṭhantena ca mahāsattena asati buddhuppāde kammavādīnaṁ kiriyavādīnaṁ tāpasaparibbājakānaṁ pabbajjā anuṭṭhātabbā.

Uppannesu pana Sammāsambuddhesu tesaṁ sāsane eva pabbajitabbaṁ. Pabbajitvā ca yathāvutte sīle patiṭṭhitena tassā eva hi sīlapāramiyā vodāpanatthaṁ dhutaguṇā samādātabbā. Samādinnadhutadhammā hi mahāpurisā sammadeva

1. Karīsāvacchādanasukhaṁ (Sī, Ka) 2. Ghātakāvacchādanakisālayo (Sī, Ka)
3. Madhubindu (Ka)
4. Ma 1. 182; Ma 2. 27; Vi 2. 175; Khu 7. 5; Khu 8. 282 piṭṭhādīsu.

ယာနဒုကသိဒ္ဓိ၊ ဒါနသီလခန္တိတ္တိကေန လောဘဒေါသမောဟပ္ပဟာနတ္တိကသိဒ္ဓိ၊ ဒါနသီလဝီရိယတ္တိကေန ဘောဂဇီဝိတကာယသာရုဒါနတ္တိကသိဒ္ဓိ၊ ဒါနသီလဈာနတ္တိကေန ပုညကိရိယဝတ္ထုတ္တိကသိဒ္ဓိ၊ ဒါနသီလပညာတိကေန အာမိသာဘယဓမ္မဒါနတ္တိကသိဒ္ဓီတိ။ ဧဝံ ဣတရေဟိပိ တိကေဟိ စတုက္ကာဒီဟိ စ ယထာသမ္ဘဝံ တိကာနိ စတုက္ကာဒီနိ စ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။

ဧဝံ ဆဗ္ဗိဓာနမ္ပိ ပန ဣမာသံ ပါရမီနံ စတူဟိ အဓိဋ္ဌာနေဟိ သင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သဗ္ဗပါရမီနံ သမူဟသင်္ဂဟတော ဟိ **စတ္တာရိ အဓိဋ္ဌာနာနိ၊** သေယျထိဒံ? သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ စာဂါဓိဋ္ဌာနံ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနံ ပညာဓိဋ္ဌာနန္တိ။ တတ္ထ အဓိတိဋ္ဌတိ ဧတေန, ဧတ္ထ ဝါ အဓိတိဋ္ဌတိ, အဓိဋ္ဌာနမတ္တမေဝ ဝါ တန္တိ အဓိဋ္ဌာနံ၊ သစ္စဉ္စ တံ အဓိဋ္ဌာနဉ္စ, သစ္စဿ ဝါ အဓိဋ္ဌာနံ, သစ္စံ အဓိဋ္ဌာနမေတဿာတိ ဝါ သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ။ ဧဝံ သေသေသုပိ။ တတ္ထ အဝိသေသတော တာဝ လောကုတ္တရဂုဏေ ကတာဘိနီဟာရဿ အနုကမ္ပိတသဗ္ဗသတ္တဿ မဟာသတ္တဿ ပဋိညာနုရူပံ သဗ္ဗပါရမိပရိဂ္ဂဟတော သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ။ တာသံ ပဋိပက္ခပရိစ္စာဂတော စာဂါဓိဋ္ဌာနံ။ သဗ္ဗပါရမိတာဂုဏေဟိ ဥပသမတော ဥပသမာဓိဋ္ဌာနံ။ တေဟိ ဧဝ ပရဟိတောပါယကောသလ္လတော ပညာဓိဋ္ဌာနံ။

ဝိသေသတော ပန ယာစကဇနံ အဝိသံဝါဒေတွာ ဒဿာမီတိ ပဋိဇာနနတော ပဋိညံ အဝိသံဝါဒေတွာ ဒါနတော ဒါနံ အဝိသံဝါဒေတွာ အနုမောဒနတော မစ္ဆရိယာဒိပဋိပက္ခပရိစ္စာဂတော ဒေယျဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကဒါနဒေယျဓမ္မက္ခယေသု လောဘဒေါသမောဟဘယဝူပသမတော ယထာရဟံ ယထာကာလံ ယထာဝိဓာနဉ္စ ဒါနတော ပညုတ္တရတော စ ကုသလဓမ္မာနံ စတုရဓိဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနံ ဒါနံ။ တထာ သံဝရသမာဒါနဿ အဝီတိက္ကမနတော ဒုဿီလျပရိစ္စာဂတော ဒုစ္စရိတဝူပသမနတော ပညုတ္တရတော စ စတုရဓိဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနံ သီလံ။ ယထာပဋိညံ ခမနတော ပရာပရာဓဝိကပ္ပပရိစ္စာဂတော ကောဓပရိယုဋ္ဌာနဝူပသမနတော ပညုတ္တရတော စ စတုရဓိဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနာ ခန္တိ။ ပဋိညာနုရူပံ ပရဟိတကရဏတော ဝိသာဒပရိစ္စာဂတော[1] အကုသလဝူပသမနတော ပညုတ္တရတော စ စတုရဓိဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနံ ဝီရိယံ။ ပဋိညာနုရူပံ လောကဟိတာနုစိန္တနတော နီဝရဏပရိစ္စာဂတော စိတ္တဝူပသမနတော ပညုတ္တရတော စ စတုရဓိဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနံ ဈာနံ။ ယထာပဋိညံ ပရဟိတူပါယကောသလ္လတော အနုပါယကိရိယာပရိစ္စာဂတော မောဟဇပရိဠာဟဝူပသမနတော သဗ္ဗညုတာပဋိလာဘတော စ စတုရဓိဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနာ ပညာ။

၁-ဝိသာဒပရိစ္စာဂတော (က)

te pariharantā appicchā santuṭṭhā sallekha paviveka asaṁsagga vīriyārambhasubharatādiguṇasalilavikkhālitakilesamalatāya anavajjasīlavataguṇaparisuddhasabbasamācārā porāṇe ariyavaṁsattaye patiṭṭhitā catutthaṁ bhāvanārāmatāsaṅkhātaṁ ariyavaṁsaṁ adhigantuṁ cattārīsāya ārammaṇesu yathārahaṁ upacārappanābhedaṁ jhānaṁ upasampajja viharanti. Evaṁ hissa sammadeva nekkhammapāramī paripūritā hoti.

Imasmiṁ pana ṭhāne terasahi dhutadhammehi saddhiṁ dasa kasiṇāni dasa asubhāni dasānussatiyo cattāro brahmavihārā cattāro āruppā ekā saññā ekaṁ vavatthānanti cattārīsāya samādhibhāvanāya kammaṭṭhānāni bhāvanāvidhānañca vitthārato vattabbāni, taṁ panetaṁ sabbaṁ yasmā **Visuddhimagge**[1] sabbākārato vitthāretvā vuttaṁ, tasmā tattha vuttanayeneva veditabbaṁ. Kevalaṁ hi tattha sāvakabodhisattassa vasena vuttaṁ, idha mahābodhisattassa vasena karuṇūpāyakosallapubbaṅgamaṁ katvā vattabbanti ayameva visesoti. Evamettha nekkhammapāramiyā paṭipattikkamo veditabbo.

Tathā paññāpāramiṁ sampādetukāmena yasmā paññā āloko viya andhakārena mohena saha na vattati, tasmā mohakāraṇāni tāva bodhisattena parivajjetabbāni. Tatthimāni mohakāraṇāni—arati tandi vijambhitā ālasiyaṁ gaṇasaṅgaṇikārāmatā niddāsīlatā anicchayasīlatā ñāṇasmiṁ akutūhalatā micchādhimāno[2] aparipucchakatā kāyassa na sammāparihāro asamāhitacittatā duppaññānaṁ puggalānaṁ sevanā paññavantānaṁ apayirupāsanā attaparibhavo micchāvikappo viparītābhiniveso kāyadaḷhibahulatā asaṁvegasīlatā pañca nīvaraṇāni, saṅkhepato ye vā pana dhamme āsevato anuppannā paññā nuppajjati, uppannā parihāyati. Iti imāni sammohakāraṇāni parivajjentena bāhusacce jhānādīsu ca yogo karaṇīyo.

Tatthāyaṁ bāhusaccassa visayavibhāgo—pañcakkhandhā dvādasāyatanāni aṭṭhārasa dhātuyo cattāri saccāni bāvīsatindriyāni dvādasapadiko paṭiccasamuppādo tathā satipaṭṭhānādayo kusalādidhammappakārabhedā ca, yāni ca loke anavajjāni vijjāṭṭhānāni ye ca sattānaṁ

1. Visuddhi 1. 57, 106, 119 piṭṭhādīsu.
2. Micchāmāno (Sī)

တတ္ထ ယထာပဋိညာနုဝိဓာနေန သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ။ ဝတ္ထုကာမကိလေသ-ကာမပရိစ္စာဂေန စာဂါဓိဋ္ဌာနံ။ ဒေါသဒုက္ခူပသမေန ဥပသမာဓိဋ္ဌာနံ။ အနုဗောဓပဋိဝေဓေန ပညာဓိဋ္ဌာနံ။ တိဝိဓသစ္စပရိဂ္ဂဟိတံ ဒေါသတ္တယဝိရောဓိ သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ။ တိဝိဓစာဂပရိဂ္ဂဟိတံ ဒေါသတ္တယဝိရောဓိ စာဂါဓိဋ္ဌာနံ။ တိဝိဓ-ဝူပသမပရိဂ္ဂဟိတံ ဒေါသတ္တယဝိရောဓိ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနံ။ တိဝိဓဉာဏပရိဂ္ဂဟိတံ ဒေါသတ္တယဝိရောဓိ ပညာဓိဋ္ဌာနံ။ သစ္စာဓိဋ္ဌာနပရိဂ္ဂဟိတာနိ စာဂူပသမပညာ-ဓိဋ္ဌာနာနိ အဝိသံဝါဒနတော ပဋိညာနုဝိဓာနတော စ၊ စာဂါဓိဋ္ဌာနပရိဂ္ဂဟိတာနိ သစ္စူပသမပညာဓိဋ္ဌာနာနိ ပဋိပက္ခပရိစ္စာဂတော သဗ္ဗပရိစ္စာဂဖလတ္တာ စ၊ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနပရိဂ္ဂဟိတာနိ သစ္စစာဂပညာဓိဋ္ဌာနာနိ ကိလေသပရိဠာဟ-ဝူပသမနတော ကာမူပသမနတော ကာယပရိဠာဟဝူပသမနတော[1] စ၊ ပညာဓိဋ္ဌာနပရိဂ္ဂဟိတာနိ သစ္စစာဂူပသမာဓိဋ္ဌာနာနိ ဉာဏပုဗ္ဗင်္ဂမတော ဉာဏာနုပရိဝတ္တနတော စာတိ ဧဝံ သဗ္ဗာပိ ပါရမိယော သစ္စပ္ပဘာဝိတာ စာဂပရိဗျဉ္ဇိတာ ဥပသမောပဗြူဟိတာ ပညာပရိသုဒ္ဓါ။ သစ္စံ ဟိ ဧတာသံ ဇနကဟေတု၊ စာဂေါ ပရိဂ္ဂါဟကဟေတု၊ ဥပသမော ပရိဝုဍ္ဎိဟေတု၊ ပညာ ပါရိသုဒ္ဓိဟေတု။ တထာ အာဒိမှိ သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စပဋိညတ္တာ၊ မဇ္ဈေ စာဂါဓိဋ္ဌာနံ ကတပဏိဓာနဿ ပရဟိတာယ အတ္တပရိစ္စာဂတော။ အန္တေ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနံ သဗ္ဗူပသမပရိယောသာနတ္တာ။ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနေသု ပညာဓိဋ္ဌာနံ တသ္မိံ သတိ သမ္ဘဝတော အသတိ အဘာဝတော ယထာပဋိညဉ္စ ဘာဝတော။

တတ္ထ မဟာပုရိသာ သတတမတ္တဟိတပရဟိတကရေဟိ ဂရုပိယဘာဝ-ကရေဟိ သစ္စစာဂါဓိဋ္ဌာနေဟိ ဂိဟိဘူတာ အာမိသဒါနေန ပရေ အနုဂ္ဂဏှန္တိ။ တထာ အတ္တဟိတပရဟိတကရေဟိ ဂရု ပိယဘာဝကရေဟိ ဥပသမပညာ-ဓိဋ္ဌာနေဟိ စ ပဗ္ဗဇိတဘူတာ ဓမ္မဒါနေန ပရေ အနုဂ္ဂဏှန္တိ။

တတ္ထ အန္တိမဘဝေ ဗောဓိသတ္တဿ စတုရာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏံ။ ပရိပုဏ္ဏ-စတုရာဓိဋ္ဌာနဿ ဟိ စရိမကဘဝူပပတ္တီတိ ဧကေ။ တတြ ဟိ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိ-ဋ္ဌိတိအဘိနိက္ခမနေသု ပညာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန သတော သမ္ပဇာနော သစ္စာဓိဋ္ဌာနပါရိပူရိယာ သမ္ပတိဇာတော ဥတ္တရာဘိမုခေါ သတ္တပဒဝီတိ-ဟာရေန ဂန္တွာ သဗ္ဗာ ဒိသာ ဩလောကေတွာ သစ္စာနုပရိဝတ္တိနာ ဝစသာ “အဂ္ဂေါဟမသ္မိ လောကဿ၊ ဇေဋ္ဌောဟမသ္မိ လောကဿ၊ သေဋ္ဌောဟမသ္မိ လောကဿာ”တိ[2] တိက္ခတ္တုံ သီဟနာဒံ နဒိ။

၁-ကာမူပသမနတော ကာမပရိဠာဟဝူပသမနတော (က)
၂-ဒီ ၂-၁၃-မ ၃-၁၆၄-ပိဋ္ဌေသု။

hitasukhavidhānayoggā byākaraṇavisesā, iti evaṁ pakāraṁ sakalameva sutavisayaṁ upāyakosallapubbaṅgamāya paññāya satiyā vīriyena ca sādhukaṁ uggahaṇasavanadhāraṇaparicayaparipucchāhi ogāhetvā tattha ca paresaṁ patiṭṭhāpanena sutamayā paññā nibbattetabbā.

Tathā sattānaṁ itikattabbatāsu ṭhānuppattikapaṭibhānabhūtā āyāpāya-upāyakosallabhūtā[1] ca paññā hitesitaṁ nissāya tattha tattha yathārahaṁ pavattetabbā. Tathā khandhādīnaṁ sabhāvadhammānaṁ ākāraparivitakkanamukhena te nijjhānaṁ khamāpentena cintāmayā paññā nibbattetabbā. Khandhādīnaṁyeva pana salakkhaṇasāmaññalakkhaṇapariggahaṇavasena lokiyapariññā nibbattentena pubbabhāgabhāvanāpaññā sampādetabbā. Evaṁ hi nāmarūpamattamidaṁ yathārahaṁ paccayehi uppajjati ceva nirujjhati ca, na ettha koci kattā vā kāretā vā, hutvā abhāvaṭṭhena aniccaṁ, udayabbayapaṭipīḷanaṭṭhena dukkhaṁ, avasavattanaṭṭhena anattāti ajjhattikadhamme bāhirakadhamme ca nibbisesaṁ parijānanto tattha āsaṅgaṁ pajahanto pare ca tattha taṁ jahāpento kevalaṁ karuṇāvaseneva yāva na Buddhaguṇā hatthatalaṁ āgacchanti, tāva yānattaye satte avatāraṇaparipācanehi patiṭṭhapento jhānavimokkhasamādhisamāpattiyo abhiññāyo ca lokiyā vasībhāvaṁ pāpento paññāya matthakaṁ pāpuṇāti.

Tattha yā imā iddhividhañāṇaṁ dibbasotadhātuñāṇaṁ cetopariyañāṇaṁ pubbenivāsānussatiñāṇaṁ dibbacakkhuñāṇaṁ yathākammupagañāṇaṁ anāgataṁsañāṇanti saparibhaṇḍā pañcalokiya-abhiññāsaṅkhātā bhāvanāpaññā, yā ca khandhāyatanadhātu-indriyasaccapaṭiccasamuppādādibhedesu bhūmibhūtesu dhammesu uggahaparipucchāvasena ñāṇaparicayaṁ katvā sīlavisuddhicittavisuddhīti mūlabhūtāsu imāsu dvīsu visuddhīsu patiṭṭhāya diṭṭhivisuddhikaṅkhāvitaraṇavisuddhimaggāmaggañāṇadassanavisuddhipaṭipadāñāṇadassana visuddhi ñāṇadassana visuddhīti sarīrabhūtā imā pañca visuddhiyo sampādentena bhāvetabbā lokiyalokuttarabhedā bhāvanāpaññā, tāsaṁ sampādanavidhānaṁ yasmā "tattha ekopi hutvā bahudhā hotīti-ādikaṁ iddhivikubbanaṁ kātukāmena ādikammikena yoginā"ti-ādinā "khandhāti rūpakkhandho vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho viññāṇakkhandho"ti-ādinā ca visayavibhāgena

1. Āyāpāyakosallabhūtā (Sī)

ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန ဇိဏ္ဏာတုရမတပဗ္ဗဇိတဒဿာဝိနော စတုဓမ္မပဒေသကောဝိဒဿ ယောဗ္ဗနာရောဂျဇီဝိတသမ္ပတ္တိမဒါနံ ဥပသမော။ စာဂါဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန မဟတော ဉာတိပရိဝဋ္ဋဿ ဟတ္ထဂတဿ စ စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇဿ အနပေက္ခပရိစ္စာဂေါတိ။

ဒုတိယေ ဌာနေ အဘိသမ္ဗောဓိယံ စတုရဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏာနိ ကေစိ။ တတ္ထ ဟိ ယထာပဋိညံ သစ္စာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ အဘိသမယော၊ တတော ဟိ သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏံ။ စာဂါဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန သဗ္ဗကိလေသူပက္ကိလေသပရိစ္စာဂေါ၊ တတော ဟိ စာဂါဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏံ။ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန ပရမူပသမပ္ပတ္တိ၊ တတော ဟိ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏံ။ ပညာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန အနာဝရဏဉာဏပဋိလာဘော၊ တတော ဟိ ပညာဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏာနိ။ တံ အသိဒ္ဓံ၊ အဘိသမ္ဗောဓိယာပိ ပရမတ္ထဘာဝတော။

တတိယေ ဌာနေ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ စတုရဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏာနိ အညေ။ တတ္ထ ဟိ သစ္စာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂတဿ ဒွါဒသဟိ အာကာရေဟိ အရိယသစ္စဒေသနာယ သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏံ။ စာဂါဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂတဿ သဒ္ဓမ္မမဟာယာဂကရဏေန စာဂါဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏံ။ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂတဿ သယံ ဥပသန္တဿ ပရေသံ ဥပသမနေန ဥပသမာဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏံ။ ပညာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂဘဿ ဝေနေယျာနံ အာသယာဒိပရိဇာနနေန ပညာဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏာနိ။ တဒပိ အသိဒ္ဓံ၊ အပရိယောသိတတ္တာ ဗုဒ္ဓကိစ္စဿ။

စတုတ္ထေ ဌာနေ ပရိနိဗ္ဗာနေ စတုရဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏာနိ အပရေ။ တတြ ဟိ ပရိနိဗ္ဗုတတ္တာ ပရမတ္ထသစ္စသမ္ပတ္တိယာ သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏံ။ သဗ္ဗူပဓိပဋိနိဿဂ္ဂေန စာဂါဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏံ။ သဗ္ဗသင်္ခါရူပသမေန ဥပသမာဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏံ။ ပညာပယောဇနပရိနိဋ္ဌာနေန ပညာဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏာနိ။ တတြ မဟာပုရိသဿ ဝိသေသေန မေတ္တာခေတ္တေ အဘိဇာတိယံ သစ္စာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂတဿ သစ္စာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏမဘိဗျတ္တံ၊ ဝိသေသေန ကရုဏာခေတ္တေ အဘိသမ္ဗောဓိယံ ပညာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂတဿ ပညာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏမဘိဗျတ္တံ၊ ဝိသေသေန မုဒိတာခေတ္တေ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ စာဂါဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂတဿ စာဂါဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏမဘိဗျတ္တံ၊ ဝိသေသေန ဥပေက္ခာခေတ္တေ ပရိနိဗ္ဗာနေ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂတဿ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏမဘိဗျတ္တန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

saddhiṁ **Visuddhimagge**[1] sabbākārato vitthāretvā vuttaṁ, tasmā tattha vuttanayeneva veditabbaṁ. Kevalaṁ hi tattha sāvakabodhisattassa vasena paññā āgatā, idha mahābodhisattassa vasena karuṇūpāyakosallapubbaṅgamaṁ katvā vattabbā, ñāṇadassanavisuddhiṁ apāpetvā paṭipadāñāṇadassanavisuddhiyaṁyeva vipassanā ṭhapetabbāti ayameva viseso. Evamettha paññāpāramiyā paṭipattikkamo veditabbo.

Tathā yasmā sammāsambodhiyā katābhinīhārena mahāsattena pāramiparipūraṇatthaṁ sabbakālaṁ yuttappayuttena bhavitabbaṁ ābaddhaparikaraṇena, tasmā kālena kālaṁ "ko nu kho ajja mayā puññasambhāro ñāṇasambhāro vā upacito, kiṁ vā mayā parahitaṁ katan"ti divase divase paccavekkhantena sattahitatthaṁ ussāho karaṇīyo, sabbesampi sattānaṁ upakārāya attano pariggahabhūtaṁ vatthu kāye jīvite ca nirapekkhacittena ossajitabbaṁ. Yaṁ kiñci kammaṁ karoti kāyena vācāya vā, taṁ sabbaṁ sambodhiyaṁ ninnacitteneva kātabbaṁ, bodhiyā pariṇāmetabbaṁ. Uḷārehi ittarehi ca kāmehi vinivattacitteneva bhavitabbaṁ, sabbāsupi itikattabbatāsu upāyakosallaṁ paccupaṭṭhāpetvāva paṭipajjitabbaṁ.

Tasmiṁ tasmiṁ sattahite āraddhavīriyena bhavitabbaṁ iṭṭhāniṭṭhādisabbasahena avisaṁvādinā. Sabbepi sattā anodhiso mettāya karuṇāya ca pharitabbā. Yā kāci sattānaṁ dukkhuppatti, sabbā sā attani pāṭikaṅkhitabbā. Sabbesañca sattānaṁ puññaṁ abbhanumoditabbaṁ. Buddhānaṁ mahantatā mahānubhāvatā abhiṇhaṁ paccavekkhitabbā. Yañca kiñci kammaṁ karoti kāyena vācāya vā, taṁ sabbaṁ bodhininnacittapubbaṅgamaṁ kātabbaṁ. Iminā hi upāyena dānādīsu yuttappayuttassa thāmavato daḷhaparakkamassa mahāsattassa bodhisattassa aparimeyyo puññasambhāro ñāṇasambhāro ca divase divase upacīyati.

Api ca sattānaṁ paribhogatthaṁ paripālanatthañca attano sarīraṁ jīvitañca pariccajitvā khuppipāsāsītuṇhavātātapādidukkhapatikāro pariyesitabbo upanetabbo ca. Yañca yathāvuttadukkhapatikārajaṁ sukhaṁ attanā paṭilabhati, tathā ramaṇīyesu ārāmuyyānapāsādataḷākādīsu araññāyatanesu ca kāyacittasantāpābhāvena abhinibbutattā

1. Visuddhi 2. 73 piṭṭhādīsu.

တတြ သစ္စာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂတဿ သံဝါသေန သီလံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ စာဂါဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂတဿ သံဝောဟာရေန သောစေယျံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂတဿ အာပဒါသု ထာမော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပညာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂတဿ သာကစ္ဆာယ ပညာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ သီလာဇီဝစိတ္တဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တထာ သစ္စာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန ဒေါသာဂတိံ န ဂစ္ဆတိ အဝိသံဝါဒနတော။ စာဂါဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန လောဘာဂတိံ န ဂစ္ဆတိ အနဘိသင်္ဂတော။ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန ဘယာဂတိံ န ဂစ္ဆတိ အနပရာဓတော။ ပညာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန မောဟာဂတိံ န ဂစ္ဆတိ ယထာဘူတာဝဗောဓတော။

တထာ ပဌမေန အဒုဋ္ဌော အဓိဝါသေတိ၊ ဒုတိယေန အလုဒ္ဓော ပဋိသေဝတိ၊ တတိယေန အဘီတော ပရိဝဇ္ဇေတိ၊ စတုတ္ထေန အသမ္မူဠှော ဝိနောဒေတိ။ ပဌမေန နေက္ခမ္မသုခပ္ပတ္တိ၊ ဣတရေဟိ ပဝိဝေကဥပသမသမ္ဗောဓိသုခပ္ပတ္တိယော ဟောန္တီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ တထာ ဝိဝေကဇပီတိသုခသမာဓိဇပီတိသုခအပီတိဇကာယသုခသတိပါရိသုဒ္ဓိဇဥပေက္ခာသုခပ္ပတ္တိယော ဧတေဟိ စတူဟိ ယထာက္ကမံ ဟောန္တိ။ ဧဝမနေကဂုဏာနုဗန္ဓေဟိ စတူဟိ အဓိဋ္ဌာနေဟိ သဗ္ဗပါရမိသမူဟသင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာ စ စတူဟိ အဓိဋ္ဌာနေဟိ သဗ္ဗပါရမိသင်္ဂဟော၊ ဧဝံ ကရုဏာပညာဟိပီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သဗ္ဗောပိ ဟိ ဗောဓိသမ္ဘာရော ကရုဏာပညာဟိ သင်္ဂဟိတော။ ကရုဏာပညာပရိဂ္ဂဟိတာ ဟိ ဒါနာဒိဂုဏာ မဟာဗောဓိသမ္ဘာရာ ဘဝန္တိ ဗုဒ္ဓတ္တသိဒ္ဓိပရိယောသာနာတိ၊ ဧဝမေတာသံ သင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကော သမ္ပာဒနူပါယောတိ? သကလဿာပိ ပုညာဒိသမ္ဘာရဿ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ဥဒ္ဒိဿ အနဝသေသသမ္ဘရဏံ အဝေကလ္လကာရိတာယောဂေန, တတ္ထ စ သက္ကစ္စကာရိတာ အာဒရဗဟုမာနယောဂေန, သာတစ္စကာရိတာ နိရန္တရယောဂေန, စိရကာလာဒိယောဂေါ စ အန္တရာ အဝေါသာနာပဇ္ဇနေနာတိ။ တံ ပနဿ ကာလပရိမာဏံ ပရတော အာဝိ ဘဝိဿတိ။ ဣတိ စတုရင်္ဂယောဂေါ ဧတာသံ ပါရမီနံ သမ္ပာဒနူပါယော။ တထာ မဟာသတ္တေန ဗောဓာယ ပဋိပဇ္ဇန္တေန သမ္မာသမ္ဗောဓာယ ဗုဒ္ဓါနံ ပုရေတရမေဝ အတ္တာ နိယျာတေတဗ္ဗော “ဣမာဟံ အတ္တဘာဝံ ဗုဒ္ဓါနံ နိယျာတေမီ”တိ။ တံတံပရိဂ္ဂဟဝတ္ထုံ စ ပဋိလာဘတော ပုရေတရမေဝ ဒါနမုခေ နိဿဇ္ဇိတဗ္ဗံ “ယံ ကိဉ္စိ မယှံ ဥပ္ပဇ္ဇနကံ ဇီဝိတပရိက္ခာရဇာတံ၊ သဗ္ဗံ တံ သတိ ယာစကေ ဒဿာမိ၊ တေသံ ပန ဒိန္နာဝသေသံ ဧဝ မယာ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗ”န္တိ။

attanā sukhaṁ paṭilabhati, yañca suṇāti Buddhānubuddhapaccekabuddhā mahābodhisattā ca nekkhammapaṭipattiyaṁ ṭhitā diṭṭhadhammasukhavihārabhūtaṁ īdisaṁ nāma jhānasamāpattisukhaṁ anubhavantīti, taṁ sabbaṁ sabbasattesu anodhiso upasaṁharatīti ayaṁ tāva nayo asamāhitabhūmiyaṁ patiṭṭhitassa.

Samāhitabhūmiyaṁ pana patiṭṭhito attanā yathānubhūtaṁ visesādhigamanibbattaṁ pītiṁ passaddhiṁ sukhaṁ samādhiṁ yathābhūtañāṇañca sattesu adhimuccanto upasaṁharati pariṇāmeti. Tathā mahati saṁsāradukkhe tassa ca nimittabhūte kilesābhisaṅkhāradukkhe nimuggaṁ sattanikāyaṁ disvā tatrāpi chedanabhedanaphālanapiṁsanaggi-santāpādijanitā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā nirantaraṁ cirakālaṁ vediyante nārake, aññamaññaṁ kujjhanasantāpanaviheṭhanahiṁsana-parādhīnatādīhi mahādukkhaṁ anubhavante tiracchānagate, jotimālākulasarīre khuppipāsāvātātapādīhi ḍayhamāne ca visussamāne[1] ca vantakheḷādi-āhāre uddhabāhuṁ viravante nijjhāmataṇhikādike mahādukkhaṁ vediyamāne pete ca, pariyeṭṭhimūlakaṁ mahantaṁ anayabyasanaṁ pāpuṇante hatthacchedādikāraṇāyogena dubbaṇṇaduddasikadaliddādibhāvena khuppipāsādi-ābādhayogena balavantehi abhibhavanīyato paresaṁ vahanato parādhīnato ca nārake pete tiracchānagate ca atisayante apāyadukkhanibbisesaṁ dukkhamanubhavante manusse ca, tathā visayavisaparibhogavikkhittacittatāya rāgādipariḷāhena ḍayhamāne vātavegasamuṭṭhitajālāsamiddhasukkhakaṭṭhasannipāte aggikkhandhe viya anupasantapariḷāhavuttike anupasantanihataparādhīne kāmāvacaradeve ca, mahatā vāyāmena vidūramākāsaṁ vigāhitasakuntā viya balavatā dūre pāṇinā khittasarā viya ca satipi cirappavattiyaṁ aniccantikatāya pātapariyosānā anatikkantajātijarāmaraṇā evāti rūpārūpāvacaradeve ca passantena mahantaṁ saṁvegaṁ paccupaṭṭhapetvā mettāya karuṇāya ca anodhiso sattā pharitabbā. Evaṁ kāyena vācāya manasā ca bodhisambhāre nirantaraṁ upacinantena yathā pāramiyo pāripūriṁ gacchanti, evaṁ sakkaccakārinā sātaccakārinā anolīnavuttinā ussāho pavattetabbo, vīriyapāramī paripūretabbā.

1. Parisussamāne (Sī)

ဧဝံ ဟိဿ သမ္မဒေဝ ပရိစ္စာဂါယ ကတေ စိတ္တာဘိသင်္ခါရေ ယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ပရိဂ္ဂဟဝတ္ထု အဝိညာဏကံ သဝိညာဏကံ ဝါ၊ တတ္ထ ယေ ဣမေ ပုဗ္ဗေ ဒါနေ အကတပရိစယော ပရိဂ္ဂဟဝတ္ထုဿ ပရိတ္တဘာဝေါ ဥဠာရမနုညတာ ပရိက္ခယ-စိန္တာတိ **စတ္တာရော ဒါနဝိနိဗန္ဓာ၊** တေသု ယဒါ မဟာဗောဓိသတ္တဿ သံဝိဇ္ဇ-မာနေသု ဒေယျဓမ္မေသု ပစ္စုပဋ္ဌိတေ စ ယာစကဇနေ ဒါနေ စိတ္တံ န ပက္ခန္ဒတိ န ကမတိ၊ တေန နိဋ္ဌမေတ္ထ ဂန္တဗ္ဗံ "အဒ္ဓါဟံ ဒါနေ ပုဗ္ဗေ အကတပရိစယော၊ တေန မေ ဧတရဟိ ဒါတုကမျတာ စိတ္တေ န သဏ္ဌာတီ"တိ။ သော ဧဝံ မေ ဣတော ပရံ ဒါနာဘိရတံ စိတ္တံ ဘဝိဿတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဣတော ပဋ္ဌာယ ဒါနံ ဒဿာမိ၊ နနု မယာ ပဋိကစ္စေဝ ပရိဂ္ဂဟဝတ္ထု ယာစကာနံ ပရိစ္စတ္တန္တိ ဒါနံ ဒေတိ မုတ္တစာဂေါ ပယတပါဏိ ဝေါဿဂ္ဂရတော ယာစယောဂေါ ဒါန-သံဝိဘာဂရတော။ ဧဝံ မဟာသတ္တဿ **ပဌမော ဒါနဝိနိဗန္ဓော** ဟတော ဟောတိ ဝိဟတော သမုစ္ဆိန္နော။

တထာ မဟာသတ္တော ဒေယျဓမ္မဿ ပရိတ္တဘာဝေ သတိ ဝေကလ္လေ စ ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ "အဟံ ခေါ ပုဗ္ဗေ အဒါနသီလတာယ ဧတရဟိ ဧဝံ ပစ္စယဝိက-လော ဇာတော၊ တသ္မာ ဣဒါနိ မယာ ပရိတ္တေန ဝါ ဟီနေန ဝါ ယထာလဒ္ဓေန ဒေယျဓမ္မေန အတ္တာနံ ပီဠေတွာပိ ဒါနမေဝ ဒါတဗ္ဗံ၊ ယေနာဟံ အာယတိမ္ပိ ဒါနပါရမိံ မတ္ထကံ ပါပေဿာမီ"တိ။ သော ဣတရီတရေန တံ ဒါနံ ဒေတိ မုတ္တစာဂေါ ပယတပါဏိ ဝေါဿဂ္ဂရတော ယာစယောဂေါ ဒါနသံဝိဘာဂ-ရတော။ ဧဝံ မဟာသတ္တဿ **ဒုတိယော ဒါနဝိနိဗန္ဓော** ဟတော ဟောတိ ဝိဟတော သမုစ္ဆိန္နော။

တထာ မဟာသတ္တော ဒေယျဓမ္မဿ ဥဠာရမနုညတာယ အဒါတုက-မျတာစိတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေ ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ "နနု တယာ သပ္ပုရိသ ဥဠာရတမာ သဗ္ဗသေဋ္ဌာ သမ္မာသမ္ဗောဓိ အဘိပတ္ထိတာ၊ တသ္မာ တဒတ္ထံ တယာ ဥဠာရမနုညေဝ ဒေယျဓမ္မေ ဒါတုံ ယုတ္တရူပ"န္တိ။ သော ဥဠာရံ မနုညဉ္စ ဒေတိ မုတ္တစာဂေါ ပယတပါဏိ ဝေါဿဂ္ဂရတော ယာစယောဂေါ ဒါနသံဝိဘာဂရတော။ ဧဝံ မဟာပုရိသဿ **တတိယော ဒါနဝိနိဗန္ဓော** ဟတော ဟောတိ ဝိဟတော သမုစ္ဆိန္နော။

တထာ မဟာသတ္တော ဒါနံ ဒေန္တော ယဒါ ဒေယျဓမ္မဿ ပရိက္ခယံ ပဿတိ၊ သော ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ "အယံ ခေါ ဘောဂါနံ သဘာဝေါ၊ ယဒိဒံ ခယဓမ္မတာ ဝယဓမ္မတာ၊ အပိ စ မေ ပုဗ္ဗေ တာဒိသဿ ဒါနဿ အကတတ္တာ ဧဝံ ဘောဂါနံ ပရိက္ခယော ဒိဿတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ယထာလဒ္ဓေန

Api ca acinteyyāparimeyyavipuloḷāravimalanirupamanirupakkilesaguṇanicayanidhānabhūtassa Buddhabhāvassa ussakkitvā sampahaṁsanayoggaṁ vīriyaṁ nāma acinteyyānubhāvameva, yaṁ na pacurajanā sotumpi sakkuṇanti, pageva paṭipajjituṁ. Tathā hi tividhā abhinīhāracittuppatti, catasso Buddhabhūmiyo, cattāri saṅgahavatthūni, karuṇekarasatā[1], Buddhadhammesu sacchikaraṇena visesappaccayo nijjhānakhanti, sabbadhammesu nirupalepo, sabbasattesu piyaputtasaññā, saṁsāradukkhehi aparikhedo, sabbadeyyadhammapariccāgo, tena ca niratimānatā, adhisīlādi-adhiṭṭhānaṁ, tattha ca acañcalatā, kusalakiriyāsu pītipāmojjaṁ, vivekaninnacittatā, jhānānuyogo, anavajjadhammena atitti, yathāsutassa dhammassa paresaṁ hitajjhāsayena desanā, sattānaṁ ñāye nivesanā ārambhadaḷhatā, dhīravīrabhāvo, parāpavādaparāpakāresu vikārābhāvo, saccādhiṭṭhānaṁ, samāpattīsu vasībhāvo, abhiññāsu balappatti, lakkhaṇattayāvabodho, satipaṭṭhānādīsu yogakammābhiyogena lokuttaramaggasambhārasambharaṇaṁ, navalokuttarāvakkantīti evamādikā sabbāpi bodhisambhārapaṭipatti vīriyānubhāveneva samijjhatīti abhinīhārato yāva mahābodhi anossajjantena sakkaccaṁ nirantaraṁ vīriyaṁ yathā uparūpari visesāvahaṁ hoti, evaṁ sampādetabbaṁ. Sampajjamāne ca yathāvutte vīriye khantisaccādhiṭṭhānādayo ca dānasīlādayo ca sabbepi bodhisambhārā tadadhīnavuttitāya sampannā eva hontīti khanti-ādīsupi imināva nayena paṭipatti veditabbā.

Iti sattānaṁ sukhūpakaraṇapariccāgena bahudhā anuggahakaraṇaṁ dānena paṭipatti, sīlena tesaṁ jīvitasāpateyyadārarakkhā-abhedapiyahitavacanāvihiṁ sādikāraṇāni, nekkhammena tesaṁ āmisapaṭiggahaṇadhammadānādinā anekavidhā hitacariyā, paññāya tesaṁ hitakaraṇūpāyakosallaṁ, vīriyena tattha ussāhārambha-asaṁhīrāni, khantiyā tadaparādhasahanaṁ, saccena nesaṁ avañcanatadupakārakiriyāsamādānāvisaṁvādanādi, adhiṭṭhānena tadupakārakaraṇe anatthasampātepi acalanaṁ, mettāya nesaṁ hitasukhānucintanaṁ, upekkhāya nesaṁ upakārāpakāresu vikārānāpattīti evaṁ aparimāṇe satte ārabbha anukampitasabbasattassa

1. Karuṇokāsatā (Sī, Ka)

ဒေယျဓမ္မေန ပရိစ္စာဂေန ဝါ ဝိပုလေန ဝါ ဒါနမေဝ ဒဒေယျုံ၊ ယေနာဟံ အာယတိံ ဒါနပါရမိယာ မတ္ထကံ ပါပုဏိဿာမီ”တိ။ သော ယထာလဒ္ဓေန ဒါနံ ဒေတိ မုတ္တစာဂေါ ပယတပါဏိ ဝေါဿဂ္ဂရတော ယာစယောဂေါ ဒါနသံဝိဘာဂရတော။ ဧဝံ မဟာသတ္တဿ **စတုဗ္ဗော ဒါနဝိနိဗန္ဓာ** ဟတာ ဟောတိ ဝိဟတာ သမုစ္ဆိန္နာ။ ဧဝံ ယေ ယေ ဒါနပါရမိယာ ဝိနိဗန္ဓဘူတာ အနတ္ထာ၊ တေသံ တေသံ ယထာရဟံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပဋိဝိနောဒနံ ဥပါယော။ ယထာ စ ဒါနပါရမိယာ၊ ဧဝံ သီလပါရမိအာဒီသုပိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

အပိ စ ယံ မဟာသတ္တဿ ဗုဒ္ဓါနံ အတ္တသန္နိယျာတနံ၊ တံ သမ္ပဒေဝ သဗ္ဗပါရမီနံ သမ္ပာဒနူပါယော။ ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ အတ္တာနံ နိယျာတေတွာ ဌိတော မဟာပုရိသော တတ္ထ တတ္ထ ဗောဓိသမ္ဘာရပါရိပူရိယာ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော သရီရဿ သုခူပကရဏာနဉ္စ ဥပစ္ဆေဒကေသု ဒုဿဟေသုပိ ကိစ္ဆေသု[၁] ဒုရဘိသမ္ဘဝေသုပိ သတ္တသင်္ခါရသမုပနီတေသု အနတ္ထေသု တိဗ္ဗေသု ပါဏဟရေသု “အယံ မယာ အတ္တဘာဝေါ ဗုဒ္ဓါနံ ပရိစ္စတ္တော၊ ယံ ဝါ တံ ဝါ ဧတ္ထ ဟောတူ”တိ တံနိမိတ္တံ န ကမ္ပတိ န ဝေဓတိ ဤသကမ္ပိ အညထတ္တံ န ဂစ္ဆတိ၊ ကုသလာရမ္ဘေ အညဒတ္ထု အစလာဓိဋ္ဌာနော ဟောတိ၊ ဧဝံ အတ္တသန္နိယျာတနမ္ပိ ဧတေသံ သမ္ပာဒနူပါယော။

အပိ စ သမာသတော ကတာဘိနီဟာရဿ အတ္တနိ သိနေဟဿ ပရိသောသနံ[၂] ပရေသု စ သိနေဟဿ ပရိဝဍ္ဎနံ ဧတေသံ သမ္ပာဒနူပါယော။ သမ္မာသမ္ဗောဓိသမဓိဂမာယ ဟိ ကတမဟာပဏိဓာနဿ မဟာသတ္တဿ ယာထာဝတော ပရိဇာနနေန သဗ္ဗေသု ဓမ္မေသု အနုပလိတ္တဿ အတ္တနိ သိနေဟော ပရိက္ခယံ ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆတိ၊ မဟာကရုဏာသမာသေဝနေန ပန ပိယပုတ္တေ ဝိယ သဗ္ဗသတ္တေ သမ္ပဿမာနဿ တေသု မေတ္တာကရုဏာသိနေဟော ပရိဝဍ္ဎတိ၊ တတော စ တံတံဒဝတ္ထာနုရူပံ အတ္တပရသန္တာနေသု လောဘဒေါသမောဟဝိဂမေန ဝိဒူရီကတမစ္ဆရိယာဒိဗောဓိသမ္ဘာရပဋိပက္ခော မဟာပုရိသော ဒါနပိယဝစန အတ္ထစရိယာ သမာနတ္တတာသင်္ခါတေဟိ စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ စတုရဓိဋ္ဌာနာနုဂတေဟိ အစ္စန္တံ ဇနဿ သင်္ဂဟကရဏေန ဥပရိ ယာနတ္တယေ အဝတာရဏံ ပရိပါစနဉ္စ ကရောတိ။

မဟာသတ္တာနံ ဟိ မဟာကရုဏာ မဟာပညာ စ ဒါနေန အလင်္ကတာ၊ ဒါနံ ပိယဝစနေန၊ ပိယဝစနံ အတ္ထစရိယာယ၊ အတ္ထစရိယာ သမာနတ္တတာယ

၁-ကိစ္ဆေသု (သီ)

၂-ပရိယာဒါနံ (က)

mahābodhisattassa puthujjanehi asādhāraṇo aparimeyyo puññañāṇasambhārūpacayo ettha paṭipattīti veditabbaṁ. Yo cetāsaṁ paccayo vutto, tassa ca sakkaccaṁ sampādanaṁ.

Ko vibhāgoti? Dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyoti samattiṁsapāramiyo. Tattha katābhinīhārassa bodhisattassa parahitakaraṇābhininnāsayapayogassa kaṇhadhammavokiṇṇā sukkadhammā pāramiyo eva, tehi avokiṇṇā sukkadhammā upapāramiyo, akaṇha-asukkā paramatthapāramiyoti keci. Samudāgamanakālesu vā pūriyamānā pāramiyo, bodhisattabhūmiyaṁ puṇṇā upapāramiyo, Buddhabhūmiyaṁ sabbākāraparipuṇṇā paramatthapāramiyo. Bodhisattabhūmiyaṁ vā parahitakaraṇato pāramiyo, attahitakaraṇato upapāramiyo, Buddhabhūmiyaṁ balavesārajjasamadhigamena ubhayahitaparipūraṇato paramatthapāramiyo.

Evaṁ ādimajjhapariyosānesu paṇidhānārambhapariniṭṭhānesu tesaṁ vibhāgoti apare. Dosūpasamakaruṇāpakatikānaṁ bhavasukhavimuttisukhaparamasukhappattānaṁ puññūpacayabhedato tabbibhāgoti aññe. Lajjāsatimānāpassayānaṁ lokuttaradhammādhipatīnaṁ sīlasamādhipaññāgarukānaṁ tāritataritatārayitūnaṁ anubuddhapaccekabuddhasammāsambuddhānaṁ pāramī upapāramī paramatthapāramīti bodhisattassuppattito yathāvuttavibhāgoti keci. Cittapaṇidhito yāva vacīpaṇidhi, tāva pavattā sambhārā pāramiyo, vacīpaṇidhito yāva kāyapaṇidhi, tāva pavattā upapāramiyo, kāyapaṇidhito pabhuti paramatthapāramiyoti apare. Aññe pana "parapuññānumodanavasena pavattā sambhārā pāramiyo, paresaṁ kārāpanavasena pavattā upapāramiyo, sayaṁkaraṇavasena pavattā paramatthapāramiyo"ti vadanti.

Tathā bhavasukhāvato puññañāṇasambhāro pāramī, attano nibbānasukhāvaho upapāramī, paresaṁ tadubhayasukhāvaho paramatthapāramīti eke. Puttadāradhanādi-upakaraṇapariccāgo pana dānapāramī, aṅgapariccāgo dāna-upapāramī, attano jīvitapariccāgo dānaparamatthapāramīti. Tathā puttadārādikassa tividhassāpi hetu avītikkamanavasena tisso sīlapāramiyo, tesu eva tividhesu vatthūsu ālayaṁ upacchinditvā

အလင်္ကတာ သင်္ဂဟိတာ စ။ တေသံ သဗ္ဗေပိ သတ္တေ အတ္တနာ နိဗ္ဗိသေသေ ကတွာ ဗောဓိသမ္ဘာရေသု ပဋိပဇ္ဇန္တာနံ သဗ္ဗတ္ထ သမာနသုခဒုက္ခတာယ သမာနတ္တတာယ သိဒ္ဓိ။ ဗုဒ္ဓဘူတာနမ္ပိ စ တေဟေဝ စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ စတုရဓိဋ္ဌာနပရိပူရိတာဘိဝုဒ္ဓေဟိ ဇနဿ အစ္စန္တိကသင်္ဂဟကရဏေန အဘိဝိနယနံ[1] သိဇ္ဈတိ။ ဒါနံ ဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ စာဂါဓိဋ္ဌာနေန ပရိပူရိတာဘိဝုဒ္ဓံ၊ ပိယဝစနံ သစ္စာဓိဋ္ဌာနေန၊ အတ္ထစရိယာ ပညာဓိဋ္ဌာနေန၊ သမာနတ္တတာ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနေန ပရိပူရိတာဘိဝုဒ္ဓါ။ တထာဂတာနံ ဟိ သဗ္ဗသာဝကပစ္စေကဗုဒ္ဓေဟိ သမာနတ္တတာ ပရိနိဗ္ဗာနေ။ တတြ ဟိ နေသံ အဝိသေသတော ဧကီဘာဝေါ။ တေနေဝါဟ "နတ္ထိ ဝိမုတ္တိယာ နာနတ္တ"န္တိ။ ဟောန္တိ စေတ္ထ—

"သစ္စော စာဂီ ဥပသန္တော၊ ပညဝါ အနုကမ္ပကော။
သမ္ဘတသဗ္ဗသမ္ဘာရော[2]၊ ကံ နာမတ္ထံ န သာဓယေ။

မဟာကာရုဏိကော သတ္ထာ၊ ဟိတေသီ စ ဥပေက္ခကော။
နိရပေက္ခော စ သဗ္ဗတ္ထ၊ အဟော အစ္ဆရိယော ဇိနော။

ဝိရတ္တော သဗ္ဗဓမ္မေသု၊ သတ္တေသု စ ဥပေက္ခကော။
သဒါ သတ္တဟိတေ ယုတ္တော၊ အဟော အစ္ဆရိယော ဇိနော။

သဗ္ဗဒါ သဗ္ဗသတ္တာနံ၊ ဟိတာယ စ သုခါယ စ။
ဥယျုတ္တော အကိလာသူ စ၊ အဟော အစ္ဆရိယော ဇိနော"တိ။

ကိတ္တကေန ကာလေန သမ္ပာဒနန္တိ? ဟေဋ္ဌိမေန တာဝ ပရိစ္ဆေဒေန စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ မဟာကပ္ပါနံ သတသဟဿဉ္စ၊ မဇ္ဈိမေန အဋ္ဌ အသင်္ချေယျာနိ မဟာကပ္ပါနံ သတသဟဿဉ္စ၊ ဥပရိမေန ပန သောဠသ အသင်္ချေယျာနိ မဟာကပ္ပါနံ သတသဟဿဉ္စ။ ဧတေ စ ဘေဒါ ယထာက္ကမံ ပညာဓိကသဒ္ဓါဓိကဝီရိယာဓိကဝသေန ဉာတဗ္ဗာ။ ပညာဓိကာနံ ဟိ သဒ္ဓါ မန္ဒာ ဟောတိ ပညာ တိက္ခာ၊ သဒ္ဓါဓိကာနံ ပညာ မဇ္ဈိမာ ဟောတိ၊ ဝီရိယာဓိကာနံ ပညာ မန္ဒာ၊ ပညာနုဘာဝေန စ သမ္မာသမ္ဗောဓိ အဓိဂန္တဗ္ဗာတိ **အဋ္ဌကထာယံ** ဝုတ္တံ။

အပရေ ပန "ဝီရိယဿ တိက္ခမဇ္ဈိမမုဒုဘာဝေန ဗောဓိသတ္တာနံ အယံ ကာလဝိဘာဂေါ"တိ ဝဒန္တိ။ အဝိသေသေန ပန ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယာနံ ဓမ္မာနံ တိက္ခမဇ္ဈိမမုဒုဘာဝေန ယထာဝုတ္တကာလဘေဒေန ဗောဓိသမ္ဘာရာ တေသံ ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တီတိ တယောပေတေ ကာလဘေဒါ ယုတ္တာတိပိ ဝဒန္တိ[3]။ ဧဝံ

၁-အဘိနိဝေသနံ (သီ)　၂-သမ္ဘဝေါ သဗ္ဗသမ္ဘာရော (သီ)　၃-ဝဒန္တိ ဧဝ (က)

nikkhamanavasena tisso nekkhammapāramiyo, upakaraṇaṅgajīvitataṇhaṁ samūhanitvā sattānaṁ hitāhitavinicchayakaraṇavasena tisso paññāpāramiyo, yathāvuttabhedānaṁ pariccāgādīnaṁ vāyamanavasena tisso vīriyapāramiyo, upakaraṇaṅgajīvitantarāyakarānaṁ khamanavasena tisso khantipāramiyo, upakaraṇaṅgajīvitahetu saccāpariccāgavasena tisso saccapāramiyo, dānādipāramiyo akuppādhiṭṭhānavaseneva samijjhantīti upakaraṇādivināsepi acalādhiṭṭhānavasena tisso adhiṭṭhānapāramiyo, upakaraṇādi-upaghātakesupi sattesu mettāya avijahanavasena tisso mettāpāramiyo, yathāvuttavatthuttayassa upakārāpakāresu sattasaṅkhāresu majjhattatāpaṭilābhavasena tisso upekkhāpāramiyoti evamādinā etāsaṁ vibhāgo veditabboti.

Ko saṅgahoti ettha pana yathā etā vibhāgato tiṁsavidhāpi dānapārami-ādibhāvato dasavidhā, evaṁ dānasīlakhantivīriyajhānapaññāsabhāvena chabbidhā. Etāsu hi nekkhammapāramī sīlapāramiyā saṅgahitā tassā pabbajjābhāve, nīvaraṇavivekabhāve pana jhānapāramiyā, kusaladhammabhāve chahipi saṅgahitā. Saccapāramī sīlapāramiyā ekadeso eva vacīviratisaccapakkhe, ñāṇasaccapakkhe pana paññāpāramiyā saṅgahitā. Mettāpāramī jhānapāramiyā eva. Upekkhāpāramī jhānapaññāpāramīhi. Adhiṭṭhānapāramī sabbāhipi saṅgahitāti.

Etesañca dānādīnaṁ channaṁ guṇānaṁ aññamaññasambandhānaṁ pañcadasayugalādīni pañcadasayugalādisādhakāni honti. Seyyathidaṁ? Dānasīlayugalena parahitāhitānaṁ karaṇākaraṇayugalasiddhi, dānakhantiyugalena alobhādosayugalasiddhi, dānavīriyayugalena cāgasuta[1]yugalasiddhi, dānajhānayugalena kāmadosappahānayugalasiddhi. Dānapaññāyugalena ariyayānadhurayugalasiddhi, sīlakhantidvayena payogāsayasuddhidvayasiddhi, sīlavīriyadvayena bhāvanādvayasiddhi, sīlajhānadvayena dussīlyapariyuṭṭhānappahānadvayasiddhi, sīlapaññādvayena dānadvayasiddhi, khantivīriyayugalena khamātejadvayasiddhi, khantijhānayugalena virodhānurodhappahāna-yugalasiddhi, khantipaññāyugalena suññatākhantipaṭivedhadukasiddhi, vīriyajhānadukena paggahāvikkhepadukasiddhi, vīriyapaññādukena saraṇadukasiddhi, jhānapaññādukena

1. Sati (Sī, Ka)

တိဝိဓာ ဟိ ဗောဓိသတ္တာ အဘိနီဟာရက္ခဏေ ဘဝန္တိ ဥဂ္ဃဋိတညူဝိပဉ္စိတညူနေယျဘေဒေန။ တေသု ယော ဥဂ္ဃဋိတညူ၊ သော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သမ္မုခါ စတုပ္ပဒိကံ ဂါထံ သုဏန္တော ဂါထာယ တတိယပဒေ အပရိယောသိတေ ဧဝ ဆဟိ အဘိညာဟိ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ အဓိဂန္တုံ သမတ္ထူပနိဿယော ဟောတိ၊ သစေ သာဝကဗောဓိယံ အဓိမုတ္တော သိယာ။

ဒုတိယော ဘဂဝတော သမ္မုခါ စတုပ္ပဒိကံ ဂါထံ သုဏန္တော အပရိယောသိတေ ဧဝ ဂါထာယ စတုတ္ထပဒေ ဆဟိ အဘိညာဟိ အရဟတ္တံ အဓိဂန္တုံ သမတ္ထူပနိဿယော ဟောတိ၊ ယဒိ သာဝကဗောဓိယံ အဓိမုတ္တော သိယာ။

ဣတရော ပန ဘဂဝတော သမ္မုခါ စတုပ္ပဒိကံ ဂါထံ သုတွာ ပရိယောသိတာယ ဂါထာယ ဆဟိ အဘိညာဟိ အရဟတ္တံ ပတ္တုံ သမတ္ထူပနိဿယော ဟောတိ။

တယောပေတေ ဝိနာ ကာလဘေဒေန ကတာဘိနီဟာရာ ဗုဒ္ဓါနံ သန္တိကေ လဒ္ဓဗျာကရဏာ စ အနုက္ကမေန ပါရမိယော ပူရေန္တာ ယထာက္ကမံ ယထာဝုတ္တဘေဒေန ကာလေန သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပါပုဏန္တိ။ တေသု တေသု ပန ကာလဘေဒေသု အပရိပုဏ္ဏေသု တေ တေ မဟာသတ္တာ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဝေဿန္တရဒါနသဒိသံ မဟာဒါနံ ဒေန္တာပိ တဒနုရူပေ သီလာဒိသဗ္ဗပါရမိဓမ္မေ အာစိနန္တာပိ ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂေ ပရိစ္စဇန္တာပိ ဉာတတ္ထစရိယာ လောကတ္ထစရိယာ ဗုဒ္ဓတ္ထစရိယာ ပရမကောဋိံ ပါပေန္တာပိ အန္တရာ စ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဘဝိဿန္တီတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? ဉာဏဿ အပရိပစ္စနတော ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မာနံ အပရိနိဋ္ဌာနတော။ ပရိစ္ဆိန္နကာလနိပ္ဖါဒိတံ ဝိယ ဟိ သဿံ ယထာဝုတ္တကာလပရိစ္ဆေဒေန ပရိနိပ္ဖါဒိတာ သမ္မာသမ္ဗောဓိ တဒန္တရာ သဗ္ဗုဿာဟေန ဝါယမန္တေနာပိ န သက္ကာ အဓိဂန္တုန္တိ ပါရမိပါရိပူရိ ယထာဝုတ္တကာလဝိသေသေန သမ္ပဇ္ဇတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကော အာနိသံသောတိ? ယေ တေ ကတာဘိနီဟာရာနံ ဗောဓိသတ္တာနံ—

“ဧဝံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နာ၊ ဗောဓိယာ နိယတာ နရာ။
သံသရံ ဒီဃမဒ္ဓါနံ၊ ကပ္ပကောဋိသတေဟိပိ။

အဝီစိမှိ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တထာ လောကန္တရေသု စ။
နိဇ္ဈာမတဏှာ ခုပ္ပိပါသာ၊ န ဟောန္တိ ကာလကဉ္ဇိကာ။

yānadukasiddhi, dānasīlakhantittikena lobhadosamohappahānattikasiddhi, dānasīlavīriyattikena bhogajīvitakāyasārādānattikasiddhi, dānasīlajhānattikena puññakiriyavatthuttikasiddhi, dānasīlapaññātikena āmisābhayadhammadānattikasiddhīti. Evaṁ itarehipi tikehi catukkādīhi ca yathāsambhavaṁ tikāni catukkādīni ca yojetabbāni.

Evaṁ chabbidhānampi pana imāsaṁ pāramīnaṁ catūhi adhiṭṭhānehi saṅgaho veditabbo. Sabbapāramīnaṁ samūhasaṅgahato hi **cattāri adhiṭṭhānāni**, seyyathidaṁ? Saccādhiṭṭhānaṁ cāgādhiṭṭhānaṁ upasamādhiṭṭhānaṁ paññādhiṭṭhānanti. Tattha adhitiṭṭhati etena, ettha vā adhitiṭṭhati, adhiṭṭhānamattameva vā tanti adhiṭṭhānaṁ, saccañca taṁ adhiṭṭhānañca, saccassa vā adhiṭṭhānaṁ, saccaṁ adhiṭṭhānametassāti vā saccādhiṭṭhānaṁ. Evaṁ sesesupi. Tattha avisesato tāva lokuttaraguṇe katābhinīhārassa anukampitasabbasattassa mahāsattassa paṭiññānurūpaṁ sabbapāramipariggahato saccādhiṭṭhānaṁ. Tāsaṁ paṭipakkhapariccāgato cāgādhiṭṭhānaṁ. Sabbapāramitāguṇehi upasamato upasamādhiṭṭhānaṁ. Tehi eva parahitopāyakosallato paññādhiṭṭhānaṁ.

Visesato pana yācakajanaṁ avisaṁvādetvā dassāmīti paṭijānanato paṭiññaṁ avisaṁvādetvā dānato dānaṁ avisaṁvādetvā anumodanato macchariyādipaṭipakkhapariccāgato deyyadhammapaṭiggāhakadānadeyyadhammakkhayesu lobhadosamohabhayavūpasamato yathārahaṁ yathākālaṁ yathāvidhānañca dānato paññuttarato ca kusaladhammānaṁ caturadhiṭṭhānapadaṭṭhānaṁ dānaṁ. Tathā saṁvarasamādānassa avītikkamanato dussīlyapariccāgato duccaritavūpasamanato paññuttarato ca caturadhiṭṭhānapadaṭṭhānaṁ sīlaṁ. Yathāpaṭiññaṁ khamanato parāparādhavikappapariccāgato kodhapariyuṭṭhānavūpasamanato paññuttarato ca caturadhiṭṭhānapadaṭṭhānā khanti. Paṭiññānurūpaṁ parahitakaraṇato visadapariccāgato[1] akusalavūpasamanato paññuttarato ca caturadhiṭṭhānapadaṭṭhānaṁ vīriyaṁ. Paṭiññānurūpaṁ lokahitānucintanato nīvaraṇapariccāgato cittavūpasamanato paññuttarato ca caturadhiṭṭhānapadaṭṭhānaṁ jhānaṁ. Yathāpaṭiññaṁ parahitūpāyakosallato anupāyakiriyāpariccāgato mohajapariḷāhavūpasamanato sabbaññutāpaṭilābhato ca caturadhiṭṭhānapadaṭṭhānā paññā.

---

1. Visādapariccāgato (Ka)

န ဟောန္တိ ခုဒ္ဒကာ ပါဏာ၊ ဥပပဇ္ဇန္တာပိ ဒုဂ္ဂတိံ။
ဇာယမာနာ မနုဿေသု၊ ဇစ္စန္ဓာ န ဘဝန္တိ တေ။

သောတဝေကလ္လတာ နတ္ထိ၊ န ဘဝန္တိ မူဂပက္ခိကာ။
ဣတ္ထိဘာဝံ န ဂစ္ဆန္တိ၊ ဥဘတောဗျဉ္ဇနပဏ္ဍကာ။

န ဘဝန္တိ ပရိယာပန္နာ၊ ဗောဓိယာ နိယတာ နရာ။
မုတ္တာ အာနန္တရိကေဟိ၊ သဗ္ဗတ္ထ သုဒ္ဓဂေါစရာ။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ န သေဝန္တိ၊ ကမ္မကိရိယဒဿနာ။
ဝသမာနာပိ သဂ္ဂေသု၊ အသညံ နူပပဇ္ဇရေ။

သုဒ္ဓါဝါသေသု ဒေဝေသု၊ ဟေတု နာမ န ဝိဇ္ဇတိ။
နေက္ခမ္မနိန္နာ သပ္ပုရိသာ၊ ဝိသံယုတ္တာ ဘဝါဘဝေ။
စရန္တိ လောကတ္ထစရိယာယော၊ ပူရေန္တိ သဗ္ဗပါရမီ''တိ[၁]—

ဧဝံ သံဝဏ္ဏိတာ အာနိသံသာ၊ ယေ စ "သတော သမ္ပဇာနော အာနန္ဒ ဗောဓိသတ္တော တုသိတာ ကာယာ စဝိတွာ မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကမတိ''တိ-အာဒိနာ[၂] သောဠသ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတဓမ္မပ္ပကာရာ၊ ယေ စ "သီတံ ဗျပဂတံ ဟောတိ၊ ဥဏှဉ္စ ဥပသမ္မတီ"တိအာဒိနာ[၃] "ဇာယမာနေ ခေါ သာရိပုတ္တ ဗောဓိသတ္တေ အယံ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု သင်္ကမ္ပတိ သမ္ပကမ္ပတိ သမ္ပဝေဓတီ''တိအာဒိနာ[၄] စ ဒွတ္တိံသ ပုဗ္ဗနိမိတ္တပ္ပကာရာ၊ ယေ ဝါ ပနညေပိ ဗောဓိသတ္တာနံ အဓိပ္ပါယသမိဇ္ဈနံ ကမ္မာဒီသု ဝသီဘာဝေါတိ ဧဝမာဒယော တတ္ထ တတ္ထ **ဇာတကဗုဒ္ဓဝံသာ**ဒီသု ဒဿိတာကာရာ အာနိသံသာ၊ တေ သဗ္ဗေပိ ဧတာသံ အာနိသံသာ။ တထာ ယထာနိဒဿိတဘေဒါ အလောဘာ-ဒေါသာဒိဂုဏယုဂလာဒယော စာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အပိ စ ယသ္မာ ဗောဓိသတ္တော အဘိနီဟာရတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗသတ္တာနံ ပိတုသမော ဟောတိ ဟိတေသိတာယ၊ ဒက္ခိဏေယျတော ဂရု ဘာဝနီယော ပရမဉ္စ ပုညက္ခေတ္တံ ဟောတိ ဂုဏဝိသေသယောဂေန၊ ယေဘုယျေန စ မနုဿာနံ ပိယော ဟောတိ၊ အမနုဿာနံ ပိယော ဟောတိ၊ ဒေဝတာဟိ အနုပါလီယတိ၊ မေတ္တာကရုဏာပရိဘာဝိတသန္တာနတာယ ဝါဠမိဂါဒီဟိ စ အနဘိဘဝနီယော ဟောတိ၊ ယသ္မိံ ယသ္မိဉ္စ သတ္တနိကာယေ ပစ္စာဇာယတိ၊ တသ္မိံ တသ္မိံ ဥဠာရေန ဝဏ္ဏေန ဥဠာရေန ယသေန ဥဠာရေန သုခေန ဥဠာရေန ဗလေန

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၇၂၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၅၃၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၅၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-မ ၃-၁၆၁၊ ဒီ ၂-၁၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ခု ၄-၃၁၃-ပိဋ္ဌေ။ ၄-မ ၃-၁၆၁၊ ဒီ ၂-၁၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Tattha ñeyyapaṭiññānuvidhānehi saccādhiṭṭhānaṁ. Vatthukāmakilesakāmapariccāgehi cāgādhiṭṭhānaṁ. Dosadukkhavūpasamehi upasamādhiṭṭhānaṁ. Anubodhapaṭivedhehi paññādhiṭṭhānaṁ. Tividhasaccapariggahitaṁ dosattayavirodhi saccādhiṭṭhānaṁ. Tividhacāgapariggahitaṁ dosattayavirodhi cāgādhiṭṭhānaṁ. Tividhavūpasamapariggahitaṁ dosattayavirodhi upasamādhiṭṭhānaṁ. Tividhañāṇapariggahitaṁ dosattayavirodhi paññādhiṭṭhānaṁ. Saccādhiṭṭhānapariggahitāni cāgūpasamapaññādhiṭṭhānāni avisaṁvādanato paṭiññānuvidhānato ca, cāgādhiṭṭhānapariggahitāni saccūpasamapaññādhiṭṭhānāni paṭipakkhapariccāgato sabbapariccāgaphalattā ca, upasamādhiṭṭhānapariggahitāni saccacāgapaññādhiṭṭhānāni kilesapariḷāhavūpasamanato kāmūpasamanato kāmapariḷāhavūpasamanato[1] ca, paññādhiṭṭhānapariggahitāni saccacāgūpasamādhiṭṭhānāni ñāṇapubbaṅgamato ñāṇānuparivattanato cāti evaṁ sabbāpi pāramiyo saccappabhāvitā cāgaparibyañjitā upasamopabrūhitā paññāparisuddhā. Saccaṁ hi etāsaṁ janakahetu, cāgo pariggāhakahetu, upasamo parivuddhihetu, paññā pārisuddhihetu. Tathā ādimhi saccādhiṭṭhānaṁ saccapaṭiññattā, majjhe cāgādhiṭṭhānaṁ katapaṇidhānassa parahitāya attapariccāgato. Ante upasamādhiṭṭhānaṁ sabbūpasamapariyosānattā. Ādimajjhapariyosānesu paññādhiṭṭhānaṁ tasmiṁ sati sambhavato asati abhāvato yathāpaṭiññañca bhāvato.

Tattha mahāpurisā satatamattahitaparahitakarehi garupiyabhāvakarehi saccacāgādhiṭṭhānehi gihibhūtā āmisadānena pare anuggaṇhanti. Tathā attahita parahitakarehi garu piyabhāvakarehi upasamapaññādhiṭṭhānehi ca pabbajitabhūtā dhammadānena pare anuggaṇhanti.

Tattha antimabhave bodhisattassa caturadhiṭṭhānaparipūraṇaṁ. Paripuṇṇacaturadhiṭṭhānassa hi carimakabhavūpapattīti eke. Tatra hi gabbhokkantiṭhiti-abhinikkhamanesu paññādhiṭṭhānasamudāgamena sato sampajāno saccādhiṭṭhānapāripūriyā sampatijāto uttarābhimukho sattapadavītihārena gantvā sabbā disā oloketvā saccānuparivattinā vacasā “aggohamasmi lokassa, jeṭṭhohamasmi lokassa, seṭṭhohamasmi lokassā”ti[2] tikkhattuṁ sīhanādaṁ nadi.

1. Kammūpasamanato kammapariḷāhavūpasamanato (Ka)
2. Dī 2. 13; Ma 3. 164 piṭṭhesu.

ဥဠာရေန အာဓိပတေယျေန အညေ သတ္တေ အဘိဘဝတိ ပုညဝိသေသယော-ဂတော။

အပ္ပါဗာဓော ဟောတိ အပ္ပါတင်္ကော၊ သုဝိသုဒ္ဓါ စဿ သဒ္ဓါ ဟောတိ သုဝိသဒါ၊ သုဝိသုဒ္ဓံ ဝီရိယံ၊ သတိသမာဓိပညာ သုဝိသဒါ၊ မန္ဒကိလေသော ဟောတိ မန္ဒဒရထော မန္ဒပရိဠာဟော၊ ကိလေသာနံ မန္ဒဘာဝေနေဝ သုဝစော ဟောတိ ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟီ၊ ခမော ဟောတိ သောရတော၊ သခိလော ဟောတိ ပဋိသန္ထာရကုသလော၊ အက္ကောဓနော ဟောတိ အနုပနာဟီ၊ အမက္ခီ ဟောတိ အပဠာသီ၊ အနိဿုကီ ဟောတိ အမစ္ဆရီ၊ အသဌော ဟောတိ အမာယာဝီ၊ အထဒ္ဓေါ ဟောတိ အနတိမာနီ၊ အသာရဒ္ဓေါ ဟောတိ အပ္ပမတ္တော၊ ပရတော ဥပတာပသဟော ဟောတိ ပရေသံ အနုပတာပီ၊ ယသ္မိဉ္စ ဂါမခေတ္တေ ပဋိဝသတိ၊ တတ္ထ သတ္တာနံ ဘယာဒယော ဥပဒ္ဒဝါ ယေဘုယျေန အနုပ္ပန္နာ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ စ ဝူပသမ္မန္တိ၊ ယေသု စ အပါယေသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န တတ္ထ ပစုရဇနော ဝိယ ဒုက္ခေန အဓိမတ္တံ ပီဠီယတိ၊ ဘိယျောသော မတ္တာယ သံဝေဂမာပဇ္ဇတိ။ တသ္မာ မဟာပုရိသဿ ယထာရဟံ တသ္မိံ တသ္မိံ ဘဝေ လဒ္ဓမာနာ ဧတေ သတ္တာနံ ပိတုသမတာဒက္ခိဏေယျ-တာဒယော ဂုဏဝိသေသာ အာနိသံသာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တထာ အာယုသမ္ပဒါ ရူပသမ္ပဒါ ကုလသမ္ပဒါ ဣဿရိယသမ္ပဒါ အာဒေယျ-ဝစနတာ မဟာနုဘာဝတာတိ ဧဝမာဒိ မဟာပုရိသဿ ပါရမီနံ အာနိသံသာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ **အာယုသမ္ပဒါ** နာမ တသ္မိံ တသ္မိံ ဥပပတ္တိယံ ဒီဃာယုကတာ စိရဋ္ဌိတိကတာ၊ တာယ ယထာရဒ္ဓါနိ ကုသလသမာဒါနာနိ ပရိယောသာပေတိ၊ ဗဟုဉ္စ ကုသလံ ဥပစိနောတိ။ **ရူပသမ္ပဒါ** နာမ အဘိရူပတာ ဒဿနီယတာ ပါသာဒိကတာ၊ တာယ ရူပပ္ပမာဏာနံ သတ္တာနံ ပသာဒါဝဟော ဟောတိ သမ္ဘာဝနီယော။ **ကုလသမ္ပဒါ** နာမ ဥဠာရေသု ကုလေသု အဘိနိဗ္ဗတ္တိ၊ တာယ ဇာတိမဒါဒိမဒမတ္တာနမ္ပိ ဥပသင်္ကမနီယော ဟောတိ ပယိရုပါသနီယော၊ တေန တေ နိဗ္ဗိသေဝနေ ကရောတိ။ **ဣဿရိယသမ္ပဒါ** နာမ မဟာဝိဘဝတာ မဟေသက္ခတာ မဟာပရိဝါရတာ စ၊ တာဟိ သင်္ဂဏှိတဗ္ဗေ စတူဟိ သင်္ဂဟ-ဝတ္ထူဟိ သင်္ဂဏှိတုံ နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗေ စ ဓမ္မေန နိဂ္ဂဟေတုဉ္စ သမတ္ထော ဟောတိ။

အာဒေယျဝစနတာ နာမ သဒ္ဓေယျတာ ပစ္စယိကတာ၊ တာယ သတ္တာနံ ပမာဏဘူတော ဟောတိ၊ အလင်္ဃနီယာ စဿ အာဏာ ဟောတိ။ **မဟာ-နုဘာဝတာ** နာမ အာနုဘာဝမဟန္တတာ၊ တာယ ပရေဟိ န အဘိဘူယတိ၊

Upasamādhiṭṭhānasamudāgamena jiṇṇāturamatapabbajitadassāvino catudhammapadesakovidassa yobbanārogyajīvitasampattimadānaṁ upasamo. Cāgādhiṭṭhānasamudāgamena mahato ñātiparivaṭṭassa hatthagatassa ca cakkavattirajjassa anapekkhapariccāgoti.

Dutiye ṭhāne abhisambodhiyaṁ caturadhiṭṭhānaṁ paripuṇṇanti keci. Tattha hi yathāpaṭiññaṁ saccādhiṭṭhānasamudāgamena catunnaṁ ariyasaccānaṁ abhisamayo, tato hi saccādhiṭṭhānaṁ paripuṇṇaṁ. Cāgādhiṭṭhānasamudāgamena sabbakilesūpakkilesapariccāgo, tato hi cāgādhiṭṭhānaṁ paripuṇṇaṁ. Upasamādhiṭṭhānasamudāgamena paramūpasamappatti, tato hi upasamādhiṭṭhānaṁ paripuṇṇaṁ. Paññādhiṭṭhānasamudāgamena anāvaraṇañāṇapaṭilābho, tato hi paññādhiṭṭhānaṁ paripuṇṇanti. Taṁ asiddhaṁ, abhisambodhiyāpi paramatthabhāvato.

Tatiye ṭhāne dhammacakkappavattane caturadhiṭṭhānaṁ paripuṇṇanti aññe. Tattha hi saccādhiṭṭhānasamudāgatassa dvādasahi ākārehi ariyasaccadesanāya saccādhiṭṭhānaṁ paripuṇṇaṁ. Cāgādhiṭṭhāna-samudāgatassa saddhammamahāyāgakaraṇena cāgādhiṭṭhānaṁ paripuṇṇaṁ. Upasamādhiṭṭhānasamudāgatassa sayaṁ upasantassa paresaṁ upasamanena upasamādhiṭṭhānaṁ paripuṇṇaṁ. Paññādhiṭṭhānasamudāgatassa veneyyānaṁ āsayādiparijānanena paññādhiṭṭhānaṁ paripuṇṇanti. Tadapi asiddhaṁ, apariyositattā Buddhakiccassa.

Catutthe ṭhāne parinibbāne caturadhiṭṭhānaṁ paripuṇṇanti apare. Tatra hi parinibbutattā paramatthasaccasampattiyā saccādhiṭṭhānaṁ paripuṇṇaṁ. Sabbūpadhipaṭinissaggena cāgādhiṭṭhānaṁ paripuṇṇaṁ. Sabbasaṅkhārūpa-samena upasamādhiṭṭhānaṁ paripuṇṇaṁ. Paññāpayojanapariniṭṭhānena paññādhiṭṭhānaṁ paripuṇṇanti. Tatra mahāpurisassa visesena mettākhette abhijātiyaṁ saccādhiṭṭhānasamudāgatassa saccādhiṭṭhāna-paripūraṇamabhibyattaṁ, visesena karuṇākhette abhisambodhiyaṁ paññādhiṭṭhānasamudāgatassa paññādhiṭṭhānaparipūraṇamabhibyattaṁ, visesena muditākhette dhammacakkappavattane cāgādhiṭṭhānasamudāgatassa cāgādhiṭṭhānaparipūraṇamabhibyattaṁ, visesena upekkhākhette parinibbāne upasamādhiṭṭhānasamudāgatassa upasamādhiṭṭhānaparipūraṇamabhibyattanti daṭṭhabbaṁ.

သယမေဝ ပန ပရေ အညဒတ္ထု အဘိဘဝတိ ဓမ္မေန သမေန ယထာဘူတဂုဏေဟိ စ၊ ဧဝမေဝ အာယုသမ္ပဒါဒယော မဟာပုရိသဿ ပါရမီနံ အာနိသံသာ၊ သယဉ္စ အပရိမာဏဿ ပုညသမ္ဘာရဿ ပရိဝုဒ္ဓိဟေတုဘူတာ ယာနတ္တယေ သတ္တာနံ အဝတာရဏဿ ပရိပါစနဿ စ ကာရဏဘူတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကိံ ဖလန္တိ? သမာသတော တာဝ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘာဝေါ ဧတေသံ ဖလံ၊ ဝိတ္ထာရတော ပန ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏ အသီတိအနုဗျဉ္ဇနဗျာမပ္ပဘာဒိ-အနေကဂုဏဂဏသမုဇ္ဇလရူပကာယသမ္ပတ္တိ အဓိဋ္ဌာန ဒသဗလစတုဝေသာရဇ္ဇ-ဆအသာဓာရဏဉာဏ အဋ္ဌာရသာဝေဏိကဗုဒ္ဓဓမ္မပ္ပဘုတိ အနန္တာပရိမာဏ-ဂုဏသမုဒယောပသောဘိနီ ဓမ္မကာယသိရီ။ ယာဝတာ ပန ဗုဒ္ဓဂုဏာ ယေ အနေကေဟိပိ ကပ္ပေဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေနာပိ ဝါစာယ ပရိယောသာပေတုံ န သက္ကာ၊ ဣဒမေတာသံ ဖလံ။ ဝုတ္တဉှေတံ[1]—

“ဗုဒ္ဓေါပိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဏေယျ ဝဏ္ဏံ၊
ကပ္ပမ္ပိ စေ အညမဘာသမာနော။
ခီယေထ ကပ္ပေါ စိရဒီဃမန္တရေ၊
ဝဏ္ဏော န ခီယေထ တထာဂတဿာ”တိ[2]။

ဧဝမေတ္ထ ပါရမီသု ပကိဏ္ဏကကထာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ယံ ပန ပါဠိယံ “**ဒတွာ ဒါတဗ္ဗကံ ဒါန**”န္တိအာဒိနာ သဗ္ဗာပိ ပါရမီ ကေဝလံ ဒဿေတွာ ပရတော “**ကောသဇ္ဇံ ဘယတော ဒိသွာ**”တိအာဒိနာ ပရိယော-သာနဂါထာဒွယံ ဝုတ္တံ၊ တံ ယေဟိ ဝီရိယာရမ္ဘမေတ္တာဘာဝနာ အပ္ပမာဒ-ဝိဟာရေဟိ ယထာဝုတ္တာ ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မာ ဝိသဒဘာဝံ ဂတာ သမ္မာ-သမ္ဗောဓိသဉ္ဇာတာ စ အတ္တနော ဝိမုတ္တိ ပရိပါစိတာ၊ တေဟိ ဝေနေယျာနမ္ပိ ဝိမုတ္တိပရိပါစနာယ ဩဝါဒဒါနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ကောသဇ္ဇံ ဘယတော ဒိသွာ၊ ဝီရိယာရမ္ဘဉ္စ ခေမတော**တိ ဣမိနာ ပဋိပက္ခေ အာဒီနဝဒဿနမုခေန ဝီရိယာရမ္ဘေ အာနိသံသံ ဒဿေတိ။ **အာရဒ္ဓဝီရိယာ ဟောထာ**တိ ဣမိနာ ဝီရိယာရမ္ဘေ နိယောဇေတိ။ ယသ္မာ စ—

“သဗ္ဗပါပဿ အကရဏံ၊ ကုသလဿ ဥပသမ္ပဒါ။
သစိတ္တပရိယောဒပနံ၊ ဧတံ ဗုဒ္ဓါန သာသန”န္တိ[3]—

၁-ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ (သီ)
၂-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၅၇၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၆၁၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၂၀၉၊ ဥဒါန-ဋ္ဌ ၃၀၅၊ စရိယာပိဋက-ဋ္ဌ ၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ခု ၁-၄၁၊ ဒီ ၂-၄၂၊ ခု ၁၀-၃၇-၆၀-ပိဋ္ဌေသု။

Tatra saccādhiṭṭhānasamudāgatassa saṁvāsena sīlaṁ veditabbaṁ. Cāgādhiṭṭhānasamudāgatassa saṁvohārena soceyyaṁ veditabbaṁ. Upasamādhiṭṭhānasamudāgatassa āpadāsu thāmo veditabbo. Paññādhiṭṭhānasamudāgatassa sākacchāya paññā veditabbā. Evaṁ sīlājīvacittadiṭṭhivisuddhiyo veditabbā. Tathā saccādhiṭṭhānasamudāgamena dosāgatiṁ na gacchati avisaṁvādanato. Cāgādhiṭṭhānasamudāgamena lobhāgatiṁ na gacchati anabhisaṅgato. Upasamādhiṭṭhānasamudāgamena bhayāgatiṁ na gacchati anaparādhato. Paññādhiṭṭhānasamudāgamena mohāgatiṁ na gacchati yathā bhūtāvabodhato.

Tathā paṭhamena aduṭṭho adhivāseti, dutiyena aluddho paṭisevati, tatiyena abhīto parivajjeti, catutthena asammūḷho vinodeti. Paṭhamena nekkhammasukhappatti, itarehi paviveka-upasamasambodhisukhappattiyo hontīti daṭṭhabbā. Tathā vivekajapītisukhasamādhijapītisukha-apītijakāyasukhasatipārisuddhija-upekkhāsukhappattiyo etehi catūhi yathākkamaṁ honti. Evamanekaguṇānubandhehi catūhi adhiṭṭhānehi sabbapāramisamūhasaṅgaho veditabbo. Yathā ca catūhi adhiṭṭhānehi sabbapāramisaṅgaho, evaṁ karuṇāpaññāhipīti daṭṭhabbaṁ. Sabbopi hi bodhisambhāro karuṇāpaññāhi saṅgahito. Karuṇāpaññāpariggahitā hi dānādiguṇā mahābodhisambhārā bhavanti Buddhattasiddhipariyosānāti, evametāsaṁ saṅgaho veditabbo.

Ko sampādanūpāyoti? Sakalassāpi puññādisambhārassa sammāsambodhiṁ uddissa anavasesasambharaṇaṁ avekallakāritāyogena, tattha ca sakkaccakāritā ādarabahumānayogena, sātaccakāritā nirantarayogena, cirakālādiyogo ca antarā avosānāpajjanenāti. Taṁ panassa kālaparimāṇaṁ parato āvi bhavissati. Iti caturaṅgayogo etāsaṁ pāramīnaṁ sampādanūpāyo. Tathā mahāsattena bodhāya paṭi-pajjantena sammāsambodhāya Buddhānaṁ puretarameva attā niyyātetabbo "imāhaṁ attabhāvaṁ Buddhānaṁ niyyātemī"ti. Taṁtaṁpariggahavatthuṁ ca paṭilābhato puretarameva dānamukhe nissajjitabbaṁ "yaṁ kiñci mayhaṁ uppajjanakaṁ jīvitaparikkhārajātaṁ, sabbaṁ taṁ sati yācake dassāmi, tesaṁ pana dinnāvasesaṁ eva mayā paribhuñjitabban"ti.

သင်္ခေပတော, ဝိတ္ထာရတော ပန သကလေန ဗုဒ္ဓဝစနေန ပကာသိတာ သဗ္ဗာပိ သမ္ပတ္တိယော ဧကန္တေနေဝ သမ္မပ္ပဓာနာဓီနာ၊ တသ္မာ ဘဂဝါ ဝီရိယာရမ္ဘေ နိယောဇေတွာ “**သော ဗုဒ္ဓါနုသာသနီ**”တိ အာဟ။

တတြာယံ သင်္ခေပတ္ထော—ယွာယံ သဗ္ဗသံကိလေသမူလဘာဝတော သဗ္ဗာနတ္ထဝိဓာယကန္တိ ကောသဇ္ဇံ ဘယတော တပ္ပဋိပက္ခတော စတူဟိ ယောဂေဟိ အနုပဒ္ဒဝဘာဝသာဓနတော ဝီရိယာရမ္ဘဉ္စ ခေမတော ဒိသွာ အဓိသီလသိက္ခာဒိသမ္ပာဒနဝသေန ဝီရိယဿ အာရမ္ဘော သမ္မပ္ပဓာနာနုယောဂေါ၊ တတ္ထ ယံ သမ္မဒေဝ နိယောဇနံ “အာရဒ္ဓဝီရိယာ ဟောထာ”တိ၊ သော ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ အနုသာသနီ အနုသိဋ္ဌိ ဩဝါဒေါတိ။ သေသဂါထာသုပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အယံ ပန ဝိသေသော—**ဝိဝါဒ**န္တိ ဝိရုဒ္ဓဝါဒံ၊ ဆဝိဝါဒဝတ္ထုဝသေန ဝိဝဒနန္တိ အတ္ထော။ **အဝိဝါဒ**န္တိ ဝိဝါဒပဋိပက္ခံ မေတ္တာဝစီကမ္မံ၊ မေတ္တာဘာဝနံ ဝါ။ အထ ဝါ **အဝိဝါဒ**န္တိ အဝိဝါဒဟေတုဘူတံ ဆဗ္ဗိဓံ သာရဏီယဓမ္မံ။ **သမဂ္ဂါ**တိ အဝဂ္ဂါ၊ ကာယေန စေဝ စိတ္တေန စ သဟိတာ အဝိရဟိတာ အဝိယုတ္တာတိ အတ္ထော။ **သခိလာ**တိ သက္ခိလာ မုဒုသီလာ၊ အညမညံ မုဒုဟဒယာတိ အတ္ထော။ **သော ဗုဒ္ဓါနုသာသနီ**တိ ဧတ္ထ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ဝိဝါဒမနုပဂမ္မ ယဒိဒံ ဆသာရဏီယဓမ္မပရိပူရဏဝသေန သမဂ္ဂဝါသေ နိယောဇနံ၊ သော ဗုဒ္ဓါနံ အနုသိဋ္ဌီတိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ သမဂ္ဂဝါသံ ဟိ ဝသမာနာ သီလဒိဋ္ဌိသာမညဂတာ အဝိဝဒမာနာ သုခေနေဝ တိဿော သိက္ခာ ပရိပူရေဿန္တီတိ သတ္ထာ သမဂ္ဂဝါသေ နိယောဇနံ အတ္တနော သာသနန္တိ ဒဿေသိ။

ပမာဒန္တိ ပမဇ္ဇနံ၊ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပမုဿနံ အကုသလေသု စ ဓမ္မေသု စိတ္တဝေါသဂ္ဂံ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ “တတ္ထ ကတမော ပမာဒေါ၊ ကာယဒုစ္စရိတေ ဝါ ဝစီဒုစ္စရိတေ ဝါ မနောဒုစ္စရိတေ ဝါ ပဉ္စသု ဝါ ကာမဂုဏေသု စိတ္တဿ ဝေါသဂ္ဂေါ ဝေါသဂ္ဂါနုပ္ပဒါနံ ကုသလာနံ ဝါ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာယ အသက္ကစ္စကိရိယတာ အသာတစ္စကိရိယတာ အနဋ္ဌိတကိရိယတာ ဩလီနဝုတ္တိတာ နိက္ခိတ္တဆန္ဒတာ နိက္ခိတ္တဓုရတာ အနာသေဝနာ အဘာဝနာ အဗဟုလီကမ္မံ။ ပ။ ယော ဧဝရူပေါ ပမာဒေါ ပမဇ္ဇနာ ပမဇ္ဇိတတ္တံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပမာဒေါ”တိ[၁]။

အပ္ပမာဒန္တိ အပ္ပမဇ္ဇနံ၊ တံ ပမာဒဿ ပဋိပက္ခတော ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အတ္ထတော ဟိ အပ္ပမာဒေါ နာမ သတိယာ အဝိပ္ပဝါသော၊ “သတိယာ အဝိပ္ပဝါသော”တိ

၁-အဘိ ၂-၃၇၀-၁၉၁-၃၆၃-ပိဋ္ဌေသု။

Evaṁ hissa sammadeva pariccāgāya kate cittābhisaṅkhāre yaṁ uppajjati pariggahavatthu aviññāṇakaṁ saviññāṇakaṁ vā, tattha ye ime pubbe dāne akataparicayo pariggahavatthussa parittabhāvo uḷāramanuññatā parikkhayacintāti **cattāro dānavinibandhā**, tesu yadā mahābodhisattassa saṁvijjamānesu deyyadhammesu paccupaṭṭhite ca yācakajane dāne cittaṁ na pakkhandati na kamati, tena niṭṭhamettha gantabbaṁ "addhāhaṁ dāne pubbe akataparicayo, tena me etarahi dātukamyatā citte na saṇṭhātī"ti. So evaṁ me ito paraṁ dānābhirataṁ cittaṁ bhavissati, handāhaṁ ito paṭṭhāya dānaṁ dassāmi, nanu mayā paṭikacceva pariggahavatthu yācakānaṁ pariccattanti dānaṁ deti muttacāgo payatapāṇī vosaggarato yācayogo dānasaṁvibhāgarato. Evaṁ mahāsattassa **paṭhamo dānavinibandho** hato hoti vihato samucchinno.

Tathā mahāsatto deyyadhammassa parittabhāve sati vekalle ca iti paṭisañcikkhati "ahaṁ kho pubbe adānasīlatāya etarahi evaṁ paccayavikalo jāto, tasmā idāni mayā parittena vā hīnena vā yathāladdhena deyyadhammena attānaṁ pīḷetvāpi dānameva dātabbaṁ, yenāhaṁ āyatimpi dānapāramiṁ matthakaṁ pāpessāmī"ti. So itarītarena taṁ dānaṁ deti muttacāgo payatapāṇī vosaggarato yācayogo dānasaṁvibhāgarato. Evaṁ mahāsattassa **dutiyo dānavinibandho** hato hoti vihato samucchinno.

Tathā mahāsatto deyyadhammassa uḷāramanuññatāya adātukamyatācitte uppajjamāne iti paṭisañcikkhati "nanu tayā sappurisa uḷāratamā sabbaseṭṭhā sammāsambodhi abhipatthitā, tasmā tadatthaṁ tayā uḷāramanuññe eva deyyadhamme dātuṁ yuttarūpan"ti. So uḷāraṁ manuññañca deti muttacāgo payatapāṇī vosaggarato yācayogo dānasaṁvibhāgarato. Evaṁ mahāpurisassa **tatiyo dānavinibandho** hato hoti vihato samucchinno.

Tathā mahāsatto dānaṁ dento yadā deyyadhammassa parikkhayaṁ passati, so iti paṭisañcikkhati "ayaṁ kho bhogānaṁ sabhāvo, yadidaṁ khayadhammatā vayadhammatā, api ca me pubbe tādisassa dānassa akatattā evaṁ bhogānaṁ parikkhayo dissati, handāhaṁ yathāladdhena

စ နိစ္စံ ဥပဋ္ဌိတာယ သတိယာ စေတံ နာမံ။ အပရေ ပန "သတိသမ္ပဇညပ္ပဓာနာ တထာ ပဝတ္တာ စတ္တာရော အရူပိနော ခန္ဓာ အပ္ပမာဒေါ"တိ ဝဒန္တိ။ ယသ္မာ ပန အပ္ပမာဒဘာဝနာ နာမ ဝိသုံ ကော ဘာဝနာ နတ္ထိ။ ယာ ဟိ ကာစိ ပုညကိရိယာ ကုသလကိရိယာ၊ သဗ္ဗာ သာ အပ္ပမာဒဘာဝနာတွေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝိသေသတော ပန ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ သရဏဂမနံ ကာယိကဝါစသိကသံဝရဉ္စ ဥပါဒါယ သဗ္ဗာ သီလဘာဝနာ သဗ္ဗာ သမာဓိဘာဝနာ သဗ္ဗာ ပညာဘာဝနာ သဗ္ဗာ ကုသလဘာဝနာ အနဝဇ္ဇဘာဝနာ အပ္ပမာဒဘာဝနာ။ "အပ္ပမာဒေါ"တိ ဟိ ဣဒံ ပဒံ မဟန္တံ အတ္ထံ ဒီပေတိ၊ မဟန္တံ အတ္ထံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ တိဋ္ဌတိ၊ သကလမ္ပိ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ အာဟရိတွာ အပ္ပမာဒပဒဿ အတ္ထံ ကတွာ ကထေန္တော ဓမ္မကထိကော "အတိတ္ထေန ပက္ခန္ဒော"တိ န ဝတ္တဗ္ဗော။ ကသ္မာ? အပ္ပမာဒပဒဿ မဟန္တဘာဝတော။ တထာ ဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ကုသိနာရာယံ ယမကသာလာနမန္တရေ ပရိနိဗ္ဗာနသမယေ နိပန္နော အဘိသမ္ဗောဓိတော ပဋ္ဌာယ ပဉ္စစတ္တာလီသာယ ဝဿေသု အတ္တနာ ဘာသိတံ ဓမ္မံ ဧကေနေဝ ပဒေန သင်္ဂဟေတွာ ဒဿေန္တော "အပ္ပမာဒေန သမ္ပာဒေထာ"တိ[၁] ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒမဒါသိ။ တထာ စာဟ "သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ယာနိ ကာနိစိ ဇင်္ဂမာနံ ပါဏာနံ ပဒဇာတာနိ၊ သဗ္ဗာနိ တာနိ ဟတ္ထိပဒေ သမောဓာနံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဟတ္ထိပဒံ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ ယဒိဒံ မဟန္တတ္တေန၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ယေ ကေစိ ကုသလာ ဓမ္မာ၊ သဗ္ဗေ တေ အပ္ပမာဒမူလကာ အပ္ပမာဒသမောသရဏာ၊ အပ္ပမာဒေါ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ"တိ[၂]။ တတ္ထ အပ္ပမာဒဘာဝနံ သိခါပ္ပတ္တံ ဒဿေန္တော သတ္ထာ "**ဘာဝေထဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂ**"န္တိ အာဟ။

တဿတ္ထော—ယော သော သီလာဒိခန္ဓတ္တယသင်္ဂဟော သမ္မာဒိဋ္ဌိပုဗ္ဗင်္ဂမော သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒီနံ အဋ္ဌန္နံ အင်္ဂါနံ ဝသေန အဋ္ဌင်္ဂိကော အရိယမဂ္ဂေါ၊ တံ ဘာဝေထ အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပါဒေထ။ ဒဿနမဂ္ဂမတ္တေ အဋ္ဌတွာ ဥပရိ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ ဥပ္ပါဒနဝသေန ဝဍ္ဎေထ[၃]၊ ဧဝံ ဝေါ အပ္ပမာဒဘာဝနာ သိခါပ္ပတ္တာ ဘဝိဿတီတိ။ **သော ဗုဒ္ဓါနုသာသနီ**တိ ယဒိဒံ ကုသလေသု ဓမ္မေသု အပ္ပမဇ္ဇနံ၊ တဉ္စ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရိယမဂ္ဂဿ ဘာဝနာ သော ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ အနုသိဋ္ဌိ ဩဝါဒေါတိ။

၁-ဒီ ၂-၁၂၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၂၄၂-ပိဋ္ဌေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။ ၃-ဃဋေထ (သီ)

deyyadhammena parittena vā vipulena vā dānameva dadeyyaṁ, yenāhaṁ āyatiṁ dānapāramiyā matthakaṁ pāpuṇissāmī”ti. So yathāladdhena dānaṁ deti muttacāgo payatapāṇī vosaggarato yācayogo dānasaṁvibhāgarato. Evaṁ mahāsattassa **catuttho dānavinibandho** hato hoti vihato samucchinno. Evaṁ ye ye dānapāramiyā vinibandhabhūtā anatthā, tesaṁ tesaṁ yathārahaṁ paccavekkhitvā paṭivinodanaṁ upāyo. Yathā ca dānapāramiyā, evaṁ sīlapārami-ādīsupi daṭṭhabbaṁ.

Api ca yaṁ mahāsattassa Buddhānaṁ attasanniyyātanaṁ, taṁ sammadeva sabbapāramīnaṁ sampādanūpāyo. Buddhānaṁ hi attānaṁ niyyātetvā ṭhito mahāpuriso tattha tattha bodhisambhārapāripūriyā ghaṭento vāyamanto sarīrassa sukhūpakaraṇānañca upacchedakesu dussahesupi kicchesu[1] durabhisambhavesupi sattasaṅkhārasamupanītesu anatthesu tibbesu pāṇaharesu “ayaṁ mayā attabhāvo Buddhānaṁ pariccatto, yaṁ vā taṁ vā ettha hotū”ti taṁnimittaṁ na kampati na vedhati īsakampi aññathattaṁ na gacchati, kusalārambhe aññadatthu acalādhiṭṭhānova hoti, evaṁ attasanniyyātanampi etāsaṁ sampādanūpāyo.

Api ca samāsato katābhinīhārassa attani sinehassa parisosanaṁ[2] paresu ca sinehassa parivaḍḍhanaṁ etāsaṁ sampādanūpāyo. Sammāsambodhisamadhigamāya hi katamahāpaṇidhānassa mahāsattassa yāthāvato parijānanena sabbesu dhammesu anupalittassa attani sineho parikkhayaṁ pariyādānaṁ gacchati, mahākaruṇāsamāsevanena pana piyaputte viya sabbasatte sampassamānassa tesu mettākaruṇāsineho parivaḍḍhati, tato ca taṁtadavatthānurūpaṁ attaparasantānesu lobhadosamohavigamena vidūrīkatamacchariyādibodhisambhārapaṭipakkho mahāpuriso dāna piyavacana atthacariyā samānattatāsaṅkhātehi catūhi saṅgahavatthūhi caturadhiṭṭhānānugatehi accantaṁ janassa saṅgahakaraṇena upari yānattaye avatāraṇaṁ paripācanañca karoti.

Mahāsattānaṁ hi mahākaruṇā mahāpaññā ca dānena alaṅkatā, dānaṁ piyavacanena, piyavacanaṁ atthacariyāya, atthacariyā samānattatāya

1. Kiccesu (Sī)
2. Pariyādānaṁ (Ka)

ဣတိ ဘဂဝါ အရဟတ္တနိကူဋေနေဝ စရိယာပိဋကဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။ **ဣတ္ထံ သုဒံ**တိအာဒီသု **ဣတ္ထ**န္တိ ကပ္ပေ စ သတသဟဿေတိအာဒိနာ[1] ပကာ-ရေန။ **သုဒံ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ **ဘဂဝါ**တိ ဘာဂျဝန္တတာဒီဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ။ **အတ္တနော ပုဗ္ဗစရိယ**န္တိ ပုရိမာသု အတီတဇာတီသု အတ္တနော ပဋိပတ္တိဒုက္ကရကိရိယံ။ **သမ္ဘာဝယမာနော**တိ ဟတ္ထတလေ အာမလကံ ဝိယ သမ္မဒေဝ ပကာသေန္တော။ **ဗုဒ္ဓါပဒါနိယံ နာမာ**တိ ဗုဒ္ဓါနံ ပုရာတနကမ္မံ ပေါရာဏံ ဒုက္ကရကိရိယံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တတ္တာ ဒေသိတတ္တာ ဗုဒ္ဓါပဒါနိယန္တိ ဧဝံ-နာမကံ။ **ဓမ္မပရိယာယ**န္တိ ဓမ္မဒေသနံ ဓမ္မဘူတံ ဝါ ကာရဏံ။ **အဘာ-သိတ္ထာ**တိ အဘာသိ။ ယံ ပနေတ္ထ န ဝုတ္တံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထတ္တာ စ န ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

နိဂမနကထာ

ဧတ္တာဝတာ စ—

ဝိသုဒ္ဓစရိတော[2] သတ္ထာ၊ ဗုဒ္ဓိစရိယာယ ပါရဂူ။
သဗ္ဗစရိယာသု[3] ကုသလော၊ လောကာစရိယော အနုတ္တရော။

ယံ အစ္ဆရိယဓမ္မာနံ၊ သဗ္ဗမစ္ဆရိယာတိဂေါ။
အတ္တနော ပုဗ္ဗစရိယာနံ၊ အာနုဘာဝဝိဘာဝနံ။

ဒေသေသိ နာထော **စရိယာ-ပိဋကံ** ယဉ္စ တာဒိနော။
ဓမ္မသင်္ဂါဟကာ ထေရာ၊ သင်္ဂါယိံသု တထေဝ စ။

တဿ အတ္ထံ ပကာသေတုံ၊ ပေါရာဏဋ္ဌကထာနယံ။
နိဿာယ ယာ သမာရဒ္ဓါ၊ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ မယာ။

ယာ တတ္ထ ပရမတ္ထာနံ၊ နိဒ္ဓါရေတွာ ယထာရဟံ။
ပကာသနာ **ပရမတ္ထ-ဒီပနီ** နာမ နာမတော။

သမ္ပတ္တာ ပရိနိဋ္ဌာနံ၊ အနာကုလဝိနိစ္ဆယာ။
သာဓိကာယဋ္ဌဝီသာယ၊ ပါဠိယာ ဘာဏဝါရတော။

ဣတိ တံ သင်္ခရောန္တေန၊ ယံ တံ အဓိဂတံ မယာ။
ပုညံ တဿာနုဘာဝေန၊ လောကနာထဿ သာသနံ။

၁-ခု ၄-၃၀၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိသုဒ္ဓစရိယကော (က) ၃-ဗုဒ္ဓစရိယာသု (က)

alaṅkatā saṅgahitā ca. Tesaṁ sabbepi satte attanā nibbisese katvā bodhisambhāresu paṭipajjantānaṁ sabbattha samānasukhadukkhatāya samānattatāya siddhi. Buddhabhūtānampi ca teheva catūhi saṅgahavatthūhi caturadhiṭṭhānaparipūritābhivuddhehi janassa accantikasaṅgahakaraṇena abhivinayanaṁ[1] sijjhati. Dānaṁ hi Sammāsambuddhānaṁ cāgādhiṭṭhānena paripūritābhivuddhaṁ, piyavacanaṁ saccādhiṭṭhānena, atthacariyā paññādhiṭṭhānena, samānattatā upasamādhiṭṭhānena paripūritābhivuddhā. Tathāgatānaṁ hi sabbasāvakapaccekabuddhehi samānattatā parinibbāne. Tatra hi nesaṁ avisesato ekībhāvo. Tenevāha "natthi vimuttiyā nānattan"ti. Honti cettha—

"Sacco cāgī upasanto, paññavā anukampako.
Sambhatasabbasambhāro[2], kaṁ nāmatthaṁ na sādhaye.

Mahākāruṇiko Satthā, hitesī ca upekkhako.
Nirapekkho ca sabbattha, aho acchariyo Jino.

Viratto sabbadhammesu, sattesu ca upekkhako.
Sadā sattahite yutto, aho acchariyo Jino.

Sabbadā sabbasattānaṁ, hitāya ca sukhāya ca.
Uyyutto akilāsū ca, aho acchariyo Jino"ti.

Kittakena kālena sampādananti? Heṭṭhimena tāva paricchedena cattāri asaṅkhyeyyāni mahākappānaṁ satasahassañca, majjhimena aṭṭha asaṅkhyeyyāni mahākappānaṁ satasahassañca, uparimena pana soḷasa asaṅkhyeyyāni mahākappānaṁ satasahassañca. Ete ca bhedā yathākkamaṁ paññādhikasaddhādhikavīriyādhikavasena ñātabbā. Paññādhikānaṁ hi saddhā mandā hoti paññā tikkhā, saddhādhikānaṁ paññā majjhimā hoti, vīriyādhikānaṁ paññā mandā, paññānubhāvena ca sammāsambodhi adhigantabbāti **Aṭṭhakathāyaṁ** vuttaṁ.

Apare pana "vīriyassa tikkhamajjhimamudubhāvena bodhisattānaṁ ayaṁ kālavibhāgo"ti vadanti. Avisesena pana vimuttiparipācanīyānaṁ dhammānaṁ tikkhamajjhimamudubhāvena yathāvuttakālabhedena bodhisambhārā tesaṁ pāripūriṁ gacchantīti tayopete kālabhedā yuttātipi vadanti[3]. Evaṁ

1. Abhinivesanaṁ (Sī) 2. Sambhavo sabbasambhāro (Sī) 3. Vadanti eva (Ka)

ပြဂါဟေတွာ ဝိသုဒ္ဓါယ၊ သီလာဒိပဋိပတ္တိယာ။
သဗ္ဗေပိ ဒေဟိနော ဟောန္တု၊ ဝိမုတ္တိရသဘာဂိနော။

စိရံ တိဋ္ဌတု လောကသ္မိံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနံ။
တသ္မိံ သဂါရဝါ နိစ္စံ၊ ဟောန္တု သဗ္ဗေပိ ပါဏိနော။

သမ္မာ ဝဿတု ကာလေန၊ ဒေဝေါပိ ဇဂတီပတိ။
သဒ္ဓမ္မနိရတော လောကံ၊ ဓမ္မေနေဝ ပသာသတူတိ။

ဣတိ ဗဒရတိတ္ထဝိဟာရဝါသိနာ **အာစရိယဓမ္မပါလေန** ကတာ

စရိယာပိဋကဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

tividhā hi bodhisattā abhinīhārakkhaṇe bhavanti ugghaṭitaññūvipañcitaññūneyyabhedena. Tesu yo ugghaṭitaññū, so Sammāsambuddhassa sammukhā catuppadikaṁ gāthaṁ suṇanto gāthāya tatiyapade apariyosite eva chahi abhiññāhi saha paṭisambhidāhi arahattaṁ adhigantuṁ samatthūpanissayo hoti, sace sāvakabodhiyaṁ adhimutto siyā.

Dutiyo Bhagavato sammukhā catuppadikaṁ gāthaṁ suṇanto apariyosite eva gāthāya catutthapade chahi abhiññāhi arahattaṁ adhigantuṁ samatthūpanissayo hoti, yadi sāvakabodhiyaṁ adhimutto siyā.

Itaro pana Bhagavato sammukhā catuppadikaṁ gāthaṁ sutvā pariyositāya gāthāya chahi abhiññāhi arahattaṁ pattuṁ samatthūpanissayo hoti.

Tayopete vinā kālabhedena katābhinīhārā Buddhānaṁ santike laddhabyākaraṇā ca anukkamena pāramiyo paripūrentā yathākkamaṁ yathāvuttabhedena kālena sammāsambodhiṁ pāpuṇanti. Tesu tesu pana kālabhedesu aparipuṇṇesu te te mahāsattā divase divase Vessantaradānasadisaṁ mahādānaṁ dentāpi tadanurūpe sīlādisabbapāramidhamme ācinantāpi pañca mahāpariccāge pariccajantāpi ñātatthacariyā lokatthacariyā Buddhatthacariyā paramakoṭiṁ pāpentāpi antarā ca Sammāsambuddhā bhavissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Kasmā? Ñāṇassa aparipaccanato Buddhakārakadhammānaṁ apariniṭṭhānato. Paricchinnakālanipphāditaṁ viya hi sassaṁ yathāvuttakālaparicchedena parinipphāditā sammāsambodhi tadantarā sabbussāhena vāyamantenāpi na sakkā adhigantunti pāramipāripūri yathāvuttakālavisesena sampajjatīti veditabbaṁ.

Ko ānisaṁsoti? Ye te katābhinīhārānaṁ bodhisattānaṁ—

“Evaṁ sabbaṅgampannā, bodhiyā niyatā narā.
Saṁsaraṁ dīghamaddhānaṁ, kappakoṭisatehipi.

Avīcimhi nuppajjanti, tathā lokantaresu ca.
Nijjhāmataṇhā khuppipāsā, na honti Kālakañjikā.

စရိယာပိဋကဋ္ဌကထာယ

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]		[အ]	
အကတညုနာ	၁၂၂	အတ္ထကာမော	၁၉၅
အကမ္ပိ	၈၁	အတ္ထဝသံ	၆၃
အကမ္ပိတံ	၈၁	အဒံ	၃၈
အကာရုဏာ	၁၇၂	အဓိကာရော	၂၇၅
အကိဉ္စနေ	၇၉	အဓိဋ္ဌာယ	၁၁၈၊၁၇၀
အက္ခောဘံ	၄၈	အနဂါရိယံ	၁၈၈
အဂမု	၈၉	အနပေက္ခာ	၁၃၁
အဂ္ဂိဝေဂဘယာ	၂၂၆	အနပေက္ခော	၁၇၉
အင်္ဂေ	၁၇၀	အနရိယော	၁၃၉
အစေတနာ	၁၀၂	အနဝဇ္ဇာယ	၁၈၈
အစ္စယေန	၂၀၉	အနဝဿုတာ	၃၄
အစ္ဆရိယံ	၈၈	အနိသမ္မ	၁၈၈
အစ္ဆာဒနံ	၅၅	အနုကူလမှိ	၁၅၃
အစ္ဆိ	၂၂၁	အနုစ္ဆဝေါ	၃၈၊၁၁၂
အစ္ဆိန္နန္တော	၂၅၅	အနုပ္ပတ္တိယာ	၄၅
အဇ္ဈောဂါဟေတွာ	၂၁	အနုဗြူဟယိံ	၁၇၈
အဉ္ဇနသဝှယံ	၃၆	အနုဘောန္တု	၇၄
အညထတ္တံ	၁၁၃	အနုရက္ခပရိဇနော	၁၆၃
အတဏ္ဍုလံ	၁၈၄	အနုလိမ္ပိတွာ	၂၁၆
အတိက္ခယံ	၂၃၀	အနုဝိသဋ္ဌော	၁၆၁
အတိဝတ္တတိ	၂၂၃	အနုဿရိံ	၁၃၄
အတီတာသု	၇၆	အနူနတံ	၂၁၄
အတေလံ	၂၄	အနောလဂ္ဂေါ	၂၄
အတ္တာနံ	၂၃၀	အန္တရေ	၁၆
အတ္ထကာမာ	၂၁၂	အန္ဓိဘူတံ	၂၀၄
အတ္ထကာမိနီ	၂၁၁	အန္ဓံ	၅၅

Na honti khuddakā pāṇā, upapajjantāpi duggatiṁ.
Jāyamānā manussesu, jaccandhā na bhavanti te.

Sotavekallatā natthi, na bhavanti mūgapakkhikā.
Itthibhāvaṁ na gacchanti, ubhatobyañjanapaṇḍakā.

Na bhavanti pariyāpannā, bodhiyā niyatā narā.
Muttā ānantarikehi, sabbattha suddhagocarā.

Micchādiṭṭhiṁ na sevanti, kammakiriyadassanā.
Vasamānāpi saggesu, asaññaṁ nūpapajjare.

Suddhāvāsesu devesu, hetu nāma na vijjati.
Nekkhammaninnā sappurisā, visaṁyuttā bhavābhave.
Caranti lokatthacariyāyo, pūrenti sabbapāramī”ti[1]—

evaṁ saṁvaṇṇitā ānisaṁsā, ye ca “sato sampajāno Ānanda bodhisatto Tusitā kāyā cavitvā mātukucchiṁ okkamatī”ti-ādinā[2] soḷasa acchariyabbhutadhammappakārā, ye ca “sītaṁ byapagataṁ hoti, uṇhañca upasammatī”ti-ādinā[3] “jāyamāne kho Sāriputta bodhisatte ayaṁ dasasahassī lokadhātu saṅkampati sampakampati sampavedhatī”ti-ādinā[4] ca dvattiṁsa pubbanimittappakārā, ye vā panaññepi bodhisattānaṁ adhippāyasamijjhanaṁ kammādīsu vasībhāvoti evamādayo tattha tattha **Jātakabuddhavaṁsā**dīsu dassitākārā ānisaṁsā, te sabbepi etāsaṁ ānisaṁsā. Tathā yathānidassitabhedā alobhādosādiguṇayugalādayo cāti veditabbā.

Api ca yasmā bodhisatto abhinīhārato paṭṭhāya sabbasattānaṁ pitusamo hoti hitesitāya, dakkhiṇeyyako garu bhāvanīyo paramañca puññakkhettaṁ hoti guṇavisesayogena, yebhuyyena ca manussānaṁ piyo hoti, amanussānaṁ piyo hoti, devatāhi anupālīyati, mettākaruṇāparibhāvitasantānatāya vāḷamigādīhi ca anabhibhavanīyo hoti, yasmiṁ yasmiñca sattanikāye paccājāyati, tasmiṁ tasmiṁ uḷārena vaṇṇena uḷārena yasena uḷārena sukhena uḷārena balena

1. Abhi-Ṭṭha 1. 72; Jātaka-Ṭṭha 1. 53; Apadāna-Ṭṭha 1. 55 piṭṭhādīsu.
2. Ma 3. 161; Dī 2. 10 piṭṭhesu.
3. Khu 4. 313 piṭṭhe.
4. Ma 3. 161; Dī 2. 13 piṭṭhādīsu.

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဍ္ဎမာသေ	၈၁
အပဂတော	၁၈၄
အပစ္စာသော	၄၅
အပတနာ	၂၂၇
အပရာဇိတံ	၂၉
အပရေ	၂၆၀
အပါဘတံ	၁၀၇
အပ္ပကံ	၂၆၀
အပ္ပဘော	၁၉၁
အပ္ပသဒ္ဒေ	၁၃၂
အဗ္ဗောစ္ဆိန္နံ	၅၅
အဗြဝိံ	၆၇
အဘဝေ	၂၆၃
အဘာသိတ္ထ	၃၂၇
အဘိဇာတံ	၂၁၁
အဘိနိက္ခမိ	၁၃၁
အဘိနိမ္မိတော	၂၄၉
အဘိနိဝိဿထ	၁၀၄
အဘိဝဿထ	၂၃၂
အဘိသပိ	၁၅၃
အဘိသိဉ္စိတွာ	၂၁၆
အမစ္စမဏ္ဍလံ	၂၅၇
အမနုဿကေ	၁၄၂
အမာနုသံ	၇၅
အမုစ္စထ	၁၃၇
အယသေသု	၂၆၁
အယာစိဿံ	၈၆
အယောဃရမှိ	၁၈၉
အလက္ကမာလီ	၂၀၀
အလမ္ဗာယနော	၁၂၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဝဍ္ဎနာ	၂၂၇
အဝမာနိတံ	၁၄၁
အဝိကမ္ပမာနာ	၂၀၀
အဝိဇာနတော	၁၃၇
အဝိညာယ	၁၀၂
အဝိဝါဒံ	၃၂၅
အဝီတရာဂေါ	၁၉၉
အဝုဋ္ဌိကော	၃၆
အဝေဒိံ	၂၃၉
အသံသိ	၂၂၂
အသင်္ခိယေ	၁၂
အသညတော	၁၈၈
အသဏ္ဌိတံ	၈၁
အသုဒ္ဓော	၉၁
အသေသတော	၄၅
အဿတ္ထကာလံ	၁၄၄
အဿမံ	၉၁၊၁၅၃
အဟံ	၁၆၁
အဟု	၇၉
အဟောရတ္တာနံ	၂၀၉
[အာ]	
အာဂါ	၇၂
အာစရိံ	၂၅
အာတုရော	၄၅
အာဒေတိ	၄၃
အာမန္တယီ	၁၆၅
အာမန္တယိတွာ	၉၁
အာရာဓနီယံ	၅၆
အာရာမံ	၁၈၁

uḷārena ādhipateyyena aññe satte abhibhavati puññavisesayogato.

Appābādho hoti appātaṅko, suvisuddhā cassa saddhā hoti suvisadā, suvisuddhaṁ vīriyaṁ, satisamādhipaññā suvisadā, mandakileso hoti mandadaratho mandapariḷāho, kilesānaṁ mandabhāveneva suvaco hoti padakkhiṇaggāhī, khamo hoti sorato, sakhilo hoti paṭisanthārakusako, akkodhano hoti anupanāhī, amakkhī hoti apaḷāsī, anissukī hoti amaccharī, asaṭho hoti amāyāvī, athaddho hoti anatimānī, asāraddho hoti appamatto, parato upatāpasaho hoti paresaṁ anupatāpī, yasmiñca gāmakhette paṭivasati, tattha sattānaṁ bhayādayo upaddavā yebhuyyena anuppannā nuppajjanti, uppannā ca vūpasammanti, yesu ca apāyesu uppajjati, na tattha pacurajano viya dukkhena adhimattaṁ pīḷīyati, bhiyyoso mattāya saṁvegamāpajjati. Tasmā mahāpurisassa yathārahaṁ tasmiṁ tasmiṁ bhave labbhamānā ete sattānaṁ pitusamatādakkhiṇeyyatādayo guṇavisesā ānisaṁsāti veditabbā.

Tathā āyusampadā rūpasampadā kulasampadā issariyasampadā ādeyyavacanatā mahānubhāvatāti etepi mahāpurisassa pāramīnaṁ ānisaṁsāti veditabbā. Tattha **āyusampadā** nāma tassaṁ tassaṁ upapattiyaṁ dīghāyukatā ciraṭṭhitikatā, tāya yathāraddhāni kusalasamādānāni pariyosāpeti, bahuñca kusalaṁ upacinoti. **Rūpasampadā** nāma abhirūpatā dassanīyatā pāsādikatā, tāya rūpappamāṇānaṁ sattānaṁ pasādāvaho hoti sambhāvanīyo. **Kulasampadā** nāma uḷāresu kulesu abhinibbatti, tāya jātimadādimadamattānampi upasaṅkamanīyo hoti payirupāsanīyo, tena te nibbisevane karoti. **Issariyasampadā** nāma mahāvibhavatā mahesakkhatā mahāparivāratā ca, tāhi saṅgaṇhitabbe catūhi saṅgahavatthūhi saṅgaṇhituṁ niggahetabbe dhammena niggahetuñca samattho hoti.

Ādeyyavacanatā nāma saddheyyatā paccayikatā, tāya sattānaṁ pamāṇabhūto hoti, alaṅghanīyā cassa āṇā hoti. **Mahānubhāvatā** nāma ānubhāvamahantatā, tāya parehi na abhibhūyati,

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာရောပနံ	၂၃၄
အာဝါသိကော	၂၀၀
အာဝုဏိတွာ	၂၄၃
အာသယံ	၁၀၇
အာသိဝိသေန	၂၃၇
အာဟု	၆၈
အာဠွကေ	၁၁၃
[ဣ]	
ဣဋ္ဌကံ	၁၈၄
ဣဋ္ဌသိ	၂၄၆
ဣဋ္ဌာမိ	၅၆
ဣတ္ထံ	၃၂၇
ဣတ္ထီသဟဿဿ	၂၀၀
ဣဒ္ဓံ	၁၇၉
[ဥ]	
ဥက္ကဋ္ဌမဇ္ဈိမာ	၁၉၁
ဥက္ကဏ္ဌိတော	၁၉၁
ဥက္ခိပန္တံ	၁၉၅
ဥဂ္ဂတာပနော	၁၄၉
ဥဿန္နပါဒံ	၃၃
ဥဋ္ဌေဟိ	၇၀
ဥဏှော	၂၂၉
ဥတ္တမင်္ဂံ	၂၃၇
ဥတ္တရိယံ	၁၉၁
ဥတ္တသတိ	၂၅၁
ဥဒကံ	၅၀
ဥဒကဉ္ဇလီ	၉၆
ဥဒိစ္စ	၂၃၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ-ဦ]	
ဥဒ္ဓရိတွာန	၇၀
ဥပဂစ္ဆာမိ	၂၉
ဥပဋ္ဌိတော	၁၅၉
ဥပတ္ထဒ္ဓေါ	၂၅၁
ဥပဒ္ဒုတော	၁၃၉
ဥပဓာရယိ	၁၁၂
ဥပပဇ္ဇထ	၇၂
ဥပရိဂင်္ဂါယ	၁၄၂
ဥပဝဿထ	၁၀၅
ဥပဝုဋ္ဌဥပေါသထံ	၁၂၀
ဥပဟရန္တိ	၂၆၁
ဥပါဂတော	၃၆
ဥပါဂမိ	၁၆၃
ဥပါဂမုံ	၁၃၂
ဥပါဝိသိံ	၁၀၈
ဥပ္ပတိတွာ	၁၀၈
ဥဗ္ဗိဒ္ဓ	၈၈
ဥရဂါမိဘူ	၁၇၀
ဦရုက္ခမ္ဘော	၁၆၄
[ဧ]	
ဧကစ္စိယော	၁၄၆
ဧကမာနုသာ	၁၉၄
ဧကရဇ္ဇာ	၂၀၀
ဧကဿာသနိ	၁၃၄
ဧကာကိယော	၈၈
ဧကောဒိဘူတော	၅၀
ဧတ္တိ	၈၈
ဧရကဝါတယုတ္တာ	၃၄
ဧသတိ	၅၆

sayameva pana pare aññadatthu abhibhavati dhammena samena yathābhūtaguṇehi ca, evamete āyusampadādayo mahāpurisassa pāramīnaṁ ānisaṁsā, sayañca aparimāṇassa puññasambhārassa parivuḍḍhihetubhūtā yānattaye sattānaṁ avatāraṇassa paripācanassa ca kāraṇabhūtāti veditabbā.

Kiṁ phalanti? Samāsato tāva Sammāsambuddhabhāvo etāsaṁ phalaṁ, vitthārato pana dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇa asīti-anubyañjana byāmappabhādi-anekaguṇagaṇasamujjalarūpakāyasampatti adhiṭṭhāna dasabalacatuvesārajjacha-asādhāraṇañāṇa aṭṭhārasāveṇikabuddhadhammappabhuti anantāparimāṇaguṇasamudayopasobhinī dhammakāyasirī. Yāvatā pana Buddhaguṇā ye anekehipi kappehi Sammāsambuddhenāpi vācāya pariyosāpetuṁ na sakkā, idametāsaṁ phalaṁ. Vuttañcetaṁ[1]—

> "Buddhopi Buddhassa bhaṇeyya vaṇṇaṁ,
> Kappampi ce aññamabhāsamāno.
> Khīyetha kappo ciradīghamantare,
> Vaṇṇo na khīyetha Tathāgatassā"ti[2].

Evamettha pāramīsu pakiṇṇakakathā veditabbā.

Yaṁ pana Pāḷiyaṁ **"datvā dātabbakaṁ dānan"**ti-ādinā sabbāpi pāramī ekajjhaṁ dassetvā parato **"kosajjaṁ bhayato disvā"**ti-ādinā pariyosānagāthādvayaṁ vuttaṁ, taṁ yehi vīriyārambhamettābhāvanā appamādavihārehi yathāvuttā Buddhakārakadhammā visadabhāvaṁ gatā sammāsambodhisaṅkhātā ca attano vimutti paripācitā, tehi veneyyānampi vimuttiparipācanāya ovādadānatthaṁ vuttaṁ.

Tattha **kosajjaṁ bhayato disvā, vīriyārambhañca khemato**ti iminā paṭipakkhe ādīnavadassanamukhena vīriyārambhe ānisaṁsaṁ dasseti. **Āraddhavīriyā hothā**ti iminā vīriyārambhe niyojeti. Yasmā ca—

> "Sabbapāpassa akaraṇaṁ, kusalassa upasampadā.
> Sacittapariyodapanaṁ, etaṁ Buddhāna sāsanan"ti[3]—

1. Vuttañcetaṁ Bhagavatā (Sī)
2. Dī-Ṭṭha 1. 257; Dī-Ṭṭha 3. 61; Ma-Ṭṭha 3. 289; Udāna-Ṭṭha 305; Cariyāpiṭaka-Ṭṭha 9 piṭṭhādīsu.
3. Khu 1. 41; Dī 2. 42; Khu 10. 37, 68 piṭṭhesu.

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဩ]	
ဩစိနာယတု	၂၁၁
ဩဋ္ဌင္ဂံ	၂၀၄
ဩဒပတ္တကိယာ	၁၃၃
ဩရာ	၂၂၁
ဩရုယှ	၉၆
ဩလီနော	၂၅
ဩဟဒေတိ	၁၃၉
ဩဟာယ	၂၂၆
[က]	
ကင်္ခိ	၅၀
ကဋုကံ	၁၈၈
ကဌိနံ	၁၈၅
ကဌိနဘူမိယာ	၂၈
ကဏ္ဍုပုဋ္ဌော	၁၀၈
ကဏှဘောရိံ	၈၆
ကဏှာဝတ္တနီ	၂၂၅
ကဒရိယော	၁၅၈
ကနကသန္နိဘာ	၁၃၁
ကပဏိကာ	၁၁၄
ကပ္ပေ	၉၊၁၂
ကမော	၂၇၀
ကမ္ပိတော	၂၄
ကမ္မာယတနာနိ	၁၀၈
ကရဏံ	၁၄၄
ကရတ္တလေ	၂၄၃
ကရဏံ	၈၈
ကလျာဏပဋိဘာနဝါ	၁၈၁
ကသိမာ	၁၉၉
ကာတဝေ	၂၂၆
ကာမဒုဟာ	၃၃
ကာမိတော	၁၈၁
ကာယံ	၁၀၉
ကာရံ	၃၀
ကာရဏာ	၇၃
ကာရဏိကာ	၁၈၅
ကာသုယာ	၂၅၆
ကာဟာမိ	၁၄၀
ကိစ္စာလဒ္ဓံ	၂၁၁
ကီဠေတိ	၁၂၂
ကုဉ္ဇရော	၁၁၁
ကုဏပေန	၁၃၉
ကုပ္ပေယျံ	၁၆၁
ကုလလသေနကာ	၂၂၉
ကုလဝရေ	၂၀၂
ကုလေ	၁၃၂
ကုသလတ္တိကော	၅၃
ကုဟကံ	၁၈၅
ကုဟကတာပသော	၁၈၁
ကေဝလံ	၁၀၉
ကောဋ္ဌေယျံ	၁၁၃
ကောဝိဒေါ	၁၈၁
[ခ]	
ခတ္တိယော	၆၄
ခရာ	၁၇၂
ခိပ္ပံ	၁၀၈
ခီဏော	၇၉
ခီယထ	၂၂၉
ခေတ္တံ	၃၀

saṅkhepato, vitthārato pana sakalena Buddhavacanena pakāsitā sabbāpi sampattiyo ekanteneva sammappadhānādhīnā, tasmā Bhagavā vīriyārambhe niyojetvā "**esā Buddhānusāsanī**"ti āha.

Tatrāyaṁ saṅkhepattho—yvāyaṁ sabbasaṁkilesamūlabhāvato sabbānatthavidhāyakanti kosajjaṁ bhayato tappaṭipakkhato catūhi yogehi anupaddavabhāvasādhanato vīriyārambhañca khemato disvā adhisīlasikkhādisampādanavasena vīriyassa ārambho sammappadhānānuyogo, tattha yaṁ sammadeva niyojanaṁ "āraddhavīriyā hothā"ti, esā Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ anusāsanī anusiṭṭhi ovādoti. Sesagāthāsupi imināva nayena attho veditabbo.

Ayaṁ pana viseso—**vivādan**ti viruddhavādaṁ, chavivādavatthuvasena vivadananti attho. **Avivādan**ti vivādapaṭipakkhaṁ mettāvacīkammaṁ, mettābhāvanaṁ vā. Atha vā **avivādan**ti avivādahetubhūtaṁ chabbidhaṁ sāraṇīyadhammaṁ. **Samaggā**ti avaggā, kāyena ceva cittena ca sahitā aviramitā aviyuttāti attho. **Sakhilā**ti sakkīlā mudusīlā, aññamaññamhi muduhadayāti attho. **Esā buddhānusāsanī**ti ettha sabbena sabbaṁ vivādamanupagamma yadidaṁ chasāraṇīyadhammaparipūraṇavasena samaggavāse niyojanaṁ, esā Buddhānaṁ anusiṭṭhīti yojetabbaṁ. Samaggavāsaṁ hi vasamānā sīladiṭṭhisāmaññagatā avivadamānā sukheneva tisso sikkhā paripūressantīti Satthā samaggavāse niyojanaṁ attano sāsananti dassesi.

Pamādanti pamajjanaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ pamussanaṁ akusalesu ca dhammesu cittavosaggaṁ. Vuttañhetaṁ "tattha katamo pamādo, kāyaduccarite vā vacīduccarite vā manoduccarite vā pañcasu vā kāmaguṇesu cittassa vosaggo vosaggānuppadānaṁ kusalānaṁ vā dhammānaṁ bhāvanāya asakkaccakiriyatā asātaccakiriyatā anaṭṭhitakiriyatā olīnavuttitā nikkhittachandatā nikkhittadhuratā anāsevanā abhāvanā abahulīkammaṁ -pa- yo evarūpo pamādo pamajjanā pamajjitattaṁ, ayaṁ vuccati pamādo"ti[1].

Appamādanti appamajjanaṁ, taṁ pamādassa paṭipakkhato veditabbaṁ. Atthato hi appamādo nāma satiyā avippavāso, "satiyā avippavāso"ti

1. Abhi 2. 38, 191, 363 piṭṭhesu.

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ]	
ဂဇံ	၃၈
ဂဇင်္ဂလာယံ	၂၀၀
ဂဏော	၁၃၂
ဂရု	၁၆၁
ဂဝံ	၈၆
ဂါမဏိ	၂၀၀
ဂါမဏ္ဍလာ	၂၆၀
ဂါဠှဗန္ဓနံ	၁၈၆
ဂိနိ	၁၃၇
ဂိမှသမယေ	၂၂၅
ဂိဟိဓမ္မေ	၁၉၅
ဂုဏဝါ	၁၆၃
ဂုဏသမ္ပတ္တိ	၂၇၅
ဂုဏသမ္ပန္နော	၁၈၁
ဂုဏေန	၁၁၁
ဂေါပယေ	၁၅၃
[ဃ]	
ဃာသဟေတု	၁၀၇
ဃောရတရေ	၁၉၁
ဃောရဝိသော	၁၇၀
[စ]	
စက္ကဝတ္တိ	၄၀
စက္ခုပထာနိ	၆၈
စဇမာနော	၉၇
စဇိတွာ	၁၄၄
စဇေယျံ	၁၂၂
စဏ္ဍောရဏံ	၁၁၄
စတုပ္ပထေ	၁၇၀
စတုမ္မုခံ	၅၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စတုဝါဟိံ	၈၆
စတုဿဒံ	၁၉၉
စတုဿာလံ	၅၄
စန္ဒံ	၁၀၄
စမ္မယုဂကော	၁၂၅
စရတိ	၂၃၄
စရာတု	၂၀၀
စရိတံ	၁၇
စာဂေါ	၂၂၃
စာတုမ္မဟာပထေ	၈၇
စိတ္တရူပံ	၈၇
စိတ္တာနုဝတ္တကော	၁၂၈
စိန္တယိ	၁၂၈
စိန္တိတသန္နိဘော	၁၂၈
စိန္တေန္တော	၆၆
စေဋကေ	၁၃၃
[ဆ-ဇ]	
ဆဍ္ဍေတွာ	၂၀၅
ဆတ္တံ	၂၁၁
ဆန္ဒတာ	၂၇၅
ဆမှိ	၂၀၀
ဆဝင်္ဂိကံ	၂၆၀
ဆာတကော	၃၆၊၄၃
ဆာရိကံ	၁၂၈၊၁၅၃
ဆိန္နဗန္ဓူ	၁၃၁
ဆေကာစရိယံ	၁၁၂
ဆေတွာန	၁၈၀
ဇဋ္ဌိလဟီဋ္ဌိတာ	၁၈၅
ဇဋ္ဌိလော	၁၄၉

ca niccaṁ upaṭṭhitāya satiyā evetaṁ nāmaṁ. Apare pana "satisampajaññappadhānā tathā pavattā cattāro arūpino khandhā appamādo"ti vadanti. Yasmā pana appamādabhāvanā nāma visuṁ ekā bhāvanā natthi. Yā hi kāci puññakiriyā kusalakiriyā, sabbā sā appamādabhāvanātveva veditabbā.

Visesato pana vivaṭṭūpanissayaṁ saraṇagamanaṁ kāyikavācasikasaṁvarañca upādāya sabbā sīlabhāvanā sabbā samādhibhāvanā sabbā paññābhāvanā sabbā kusalabhāvanā anavajjabhāvanā appamādabhāvanā. "Appamādo"ti hi idaṁ padaṁ mahantaṁ atthaṁ dīpeti, mahantaṁ atthaṁ pariggahetvā tiṭṭhati, sakalampi Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ āharitvā appamādapadassa atthaṁ katvā kathento dhammakathiko "atitthena pakkhando"ti na vattabbo. Kasmā? Appamādapadassa mahantabhāvato. Tathā hi Sammāsambuddho Kusinārāyaṁ yamakasālānamantare parinibbānasamaye nipanno abhisambodhito paṭṭhāya pañcacattālīsāya vassesu attanā bhāsitaṁ dhammaṁ ekeneva padena saṅgahetvā dassento "appamādena sampādethā"ti[1] bhikkhūnaṁ ovādamadāsi. Tathā cāha "seyyathāpi bhikkhave yāni kānici jaṅgamānaṁ pāṇānaṁ padajātāni, sabbāni tāni hatthipade samodhānaṁ gacchanti, hatthipadaṁ tesaṁ aggamakkhāyati yadidaṁ mahantattena, evameva kho bhikkhave ye keci kusalā dhammā, sabbe te appamādamūlakā appamādasamosaraṇā, appamādo tesaṁ aggamakkhāyatī"ti[2]. Tattha appamādabhāvanaṁ sikhāppattaṁ dassento Satthā **"bhāvethaṭṭhaṅgikaṁ maggan"**ti āha.

Tassattho—yo esa sīlādikhandhattayasaṅgaho sammādiṭṭhipubbaṅgamo sammādiṭṭhi-ādīnaṁyeva aṭṭhannaṁ aṅgānaṁ vasena aṭṭhaṅgiko ariyamaggo, taṁ bhāvetha attano santāne uppādetha. Dassanamaggamatte aṭhatvā upari tiṇṇaṁ maggānaṁ uppādanavasena vaḍḍhetha[3], evaṁ vo appamādabhāvanā sikhāppattā bhavissatīti. **Esā Buddhānusāsanī**ti yadidaṁ kusalesu dhammesu appamajjanaṁ, tañca ussukkāpetvā ariyamaggassa bhāvanā esā Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ anusiṭṭhi ovādoti.

---

1. Dī 2. 128 piṭṭhe. 2. Ma 1. 242 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ. 3. Ghaṭetha (Sī)

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ]	
ဇနယိတ္ဝာန	၆၂
ဇလိတံ	၁၀၈
ဇဟိတ္ဝာန	၂၄
ဇာတိသု	၇၆
ဇာနမာနော	၄၅
ဇာနာဟိ	၅၀
ဇိဝိတဝုတ္တိကာရဏာ	၁၈၄
ဇုတိန္ဓရံ	၂၁၁
ဇေဋ္ဌော	၁၆၀
[ဈ-ဍ]	
ဈာပယေ	၁၇၂
ဈာပေန္တော	၂၂၆
ဍဓွာ	၆၃
[တ]	
တထံ	၆၆
တပတေဇေန	၂၄
တပဿိ	၁၉၉
တပဿိနော	၅၇
တပ္ပေတွာ	၄၅
တသိတံ	၃၃
တသိတဝေဓိတော	၁၆၄၊ ၂၂၆
တသိတာ	၂၂၆
တသိတော	၄၃၊ ၁၄၄
တသိဿတိ	၁၆၆
တာသော	၂၁၁
တိဒိဝါဘိဘူ	၂၄
တိပုက္ခလ္လပိဋ္ဌော	၂၀၀
တိဗ္ဗံ	၁၉၉
တိရောကုဋ္ဋံ	၇၄
[တ-ထ]	
တိရောသေလံ	၇၄
တုဋ္ဌော	၁၀၆
တုဏှိဝေဂဟတံ	၂၀၄
တုဏှေဟိ	၂၀၀
တုမ္ဟလော	၈၆
တုလာဘူတော	၂၆၁
တေဇေန	၇၉
ထလံ	၂၁၂
[ဒ]	
ဒကာသယေ	၁၃၈
ဒက္ခိဏာနုစ္ဆဝံ	၁၀၆
ဒက္ခိဏာဗာဟု	၆၆
ဒက္ခိဏာသု	၈၇
ဒက္ခိဏေယျ	၆၂
ဒဋ္ဌာ	၁၀၆
ဒဏ္ဍမုဂ္ဂရပါဏိနော	၁၇၂
ဒတွာန	၆၂
ဒဒမာနဿ	၇၃
ဒန္ဓယိ	၇၀
ဒယိတော	၁၈၁
ဒရိသယေ	၂၂၀
ဒသကုသလကမ္မပထေ	၂၅၅
ဒါဌာဝုဓော	၁၇၀
ဒါတဝေ	၁၀၅
ဒါနဗလာ	၁၀၃
ဒါနာဒိ	၁၀၅
ဒါလယိတွာ	၁၀၈
ဒိဋ္ဌံ	၂၂၃
ဒိန္နဒါနဿ	၇၃

Iti Bhagavā arahattanikūṭeneva Cariyāpiṭakadesanaṁ niṭṭhāpesi. **Itthaṁ sudan**ti-ādīsu **itthan**ti kappe ca satasahasseti-ādinā[1] pakārena. **Sudan**ti nipātamattaṁ. **Bhagavā**ti bhāgyavantatādīhi kāraṇehi Bhagavā. **Attano pubbacariyan**ti purimāsu Akittipaṇḍitādijātīsu attano paṭipattidukkarakiriyaṁ. **Sambhāvayamāno**ti hatthatale āmalakaṁ viya sammadeva pakāsento. **Buddhāpadāniyaṁ nāmā**ti Buddhānaṁ purātanakammaṁ porāṇaṁ dukkarakiriyaṁ adhikicca pavattattā desitattā Buddhāpadāniyanti evaṁnāmakaṁ. **Dhammapariyāyan**ti dhammadesanaṁ dhammabhūtaṁ vā kāraṇaṁ. **Abhāsitthā**ti avoca. Yaṁ panettha na vuttaṁ, taṁ heṭṭhā vuttanayattā uttānatthattā ca na vuttanti veditabbaṁ.

Nigamanakathā

Ettāvatā ca—

Visuddhacarito[2] Satthā, Buddhicariyāya pāragū.
Sabbacariyāsu[3] kusalo, lokācariyo anuttaro.

Yaṁ acchariyadhammānaṁ, sabbamacchariyātigo.
Attano pubbacariyānaṁ, ānubhāvavibhāvanaṁ.

Desesi nātho **Cariyā-piṭakaṁ** yañca tādino.
Dhammasaṅgāhakā therā, saṅgāyiṁsu tatheva ca.

Tassa atthaṁ pakāsetuṁ, Porāṇaṭṭhakathānayaṁ.
Nissāya yā samāraddhā, atthasaṁvaṇṇanā mayā.

Yā tattha paramatthānaṁ, niddhāretvā yathārahaṁ.
Pakāsanā **Paramattha-dīpanī** nāma nāmato.

Sampattā pariniṭṭhānaṁ, anākulavinicchayā.
Sādhikāyaṭṭhavīsāya, Pāḷiyā bhāṇavārato.

Iti taṁ saṅkharontena, yaṁ taṁ adhigataṁ mayā.
Puññaṁ tassānubhāvena, Lokanāthassa sāsanaṁ.

---

1. Khu 4. 385 piṭṭhe. 2. Visuddhacariyako (Ka) 3. Buddhacariyāsu (Ka)

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒိန္နဝရော	၇၇
ဒိဗ္ဗာ	၉၉
ဒိဗ္ဗာနိ	၇၄
ဒိသွာန	၁၃၁
ဒုက္ခေန	၁၉၀
ဒုဗ္ဘိက္ခော	၃၆
ဒုမ္မခဂေါစရော	၁၃၇
ဒုရန္နယော	၁၀၀
ဒုဿ	၁၀၇
ဒေန္တဿ	၇၃
ဒေဝလောကံ	၁၁၇
ဒေဿာ	၇၇၊၁၃၅
ဒေဿိယော	၇၃
ဒွိဇေဝါ	၁၇၀
[ဓ]	
ဓညံ	၃၆
ဓနံ	၉၃
ဓနိကေဟိ	၁၄၂
ဓနိမာ	၁၉၉
ဓနေန	၄၅
ဓမ္မစာရိံ	၁၂၈
ဓမ္မပရိယာယံ	၃၂၇
ဓမ္မော	၂၂၃
ဓရဏီရုဟံ	၇၇
ဓာရေဟိ	၁၉၄
ဓိတိ	၂၂၃
ဓုရံ	၁၅၉
ဓုရေ	၁၅၉
ဓူမကေတု	၁၃၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နဂ္ဂေါ	၄၃
နဋ္ဌာ	၂၀၂
နဒီကူလေ	၂၂၀
နယန္တိယာ	၁၃၄
နရဒေဝေဟိ	၄၆
နရော	၁၄၃
နာဂသဟဿာနံ	၁၁၃
နာနာကဋ္ဌေ	၁၀၈
နာနာဇနသမာကုလေ	၁၇၀
နိက္ခန္တော	၆၂
နိက္ခမိတွာန	၈၉
နိခဏိ	၂၅၆
နိဂမေ	၂၅၆
နိဂ္ဂဏှိံ	၁၃၄
နိစယော	၄၄
နိဋ္ဌုဘမာနာနံ	၈၆
နိဒ္ဒိသုံ	၂၁၄
နိပကာ	၁၃၂
နိပတိ	၁၅၆
နိပ္ပီဠယန္တော	၁၃၃
နိပ္ဖဝိတံ	၁၄၆
နိဗ္ဗာပေတွာန	၁၆၁
နိမန္တိံသု	၂၀၄
နိမိ	၅၂
နိမ္မိနိံ	၁၄၇
နိယျာတယိံ	၂၄၆
နိရာကုလေ	၁၃၂
နိရာမဂန္ဓော	၅၀
နိရာလယာ	၁၃၁
နိဝါရယိံ	၁၃၆

Ogāhetvā visuddhāya, sīlādipaṭipattiyā.
Sabbepi dehino hontu, vimuttirasabhāgino.

Ciraṁ tiṭṭhatu lokasmiṁ, Sammāsambuddhasāsanaṁ.
Tasmiṁ sagāravā niccaṁ, hontu sabbepi pāṇino.

Sammā vassatu kālena, devopi jagatīpati.
Saddhammanirato lokaṁ, dhammeneva pasāsatūti.

Iti Badaratitthavihāravāsinā **Ācariyadhammapālena** katā

Cariyāpiṭakavaṇṇanā niṭṭhitā.

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[နှ]	
နိသေဓယိတွာ	၁၈၅
နေက္ခမ္မံ	၁၃၁
နေက္ခမ္မာဘိရတော	၁၉၄
နှာပေတွာ	၂၁၆
[ပ]	
ပကမ္ပထ	၁၀၃
ပကုပ္ပေယျံ	၁၁၃
ပက္ခိတ္တာယောဃရေ	၁၉၁
ပက္ကော	၂၁၂
ပစ္စယံ	၈၂
ပစ္စူဟာ	၉၉
ပဇ္ဇံ	၅၀
ပဇ္ဇုန္နော	၂၃၀
ပဉ္ဇလိကာ	၁၇၉
ပဋိက္ကမာမိ	၆၃
ပဋိဂူဟာမိ	၈၃
ပဋိဒိဿရေ	၇၄
ပဋိပါဒယိ	၃၃
ပဋိမုဉ္စတိ	၆၉
ပဋိယာဒေထ	၁၀၅
ပဋိဝေဒယိ	၁၁၁
ပဋိဝေဒေန္တိ	၈၈
ပဋိသုဏိတွာ	၂၄၆
ပဏ္ဍုနံ	၂၉
ပဏာယေယျ	၁၈၈
ပဏ္ဍရံ	၂၁၁
ပဏ္ဍိစ္စယံ	၂၁၁
ပတရာ	၂၃၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပတိကုဋ္ဋတိ	၂၀၄
ပတိတံ	၁၇၈
ပတ္တယာနော	၂၅
ပထတော	၁၆၂
ပထဝိဥပ္ပတနံ	၁၂၂
ပဒေသိကာ	၁၇၅
ပဒေသေ	၁၄၂
ပဗ္ဗဇိံ	၁၈၈
ပဗ္ဗဇ္ဇာ	၂၇၅
ပဗ္ဗာဇေသုံ	၈၄
ပဗ္ဘာရေ	၁၃၈
ပဘိဇ္ဇေယျ	၁၄၀
ပဘိန္ဒေယျံ	၁၂၂
ပမဒ္ဒိ	၁၃၇
ပမာဒံ	၃၂၅
ပမိလာပေတွာ	၂၄၃
ပမောစယ	၂၃၁
ပမောစယိံ	၁၅၆
ပရက္ကရေ	၁၃၇
ပရဒ္ဓိဟိ	၁၈၄
ပရမသီလသမာဟိတော	၁၄၁
ပရလောကဟေတု	၇၀
ပရဟေဌနဝိဝဇ္ဇိတော	၁၀၄
ပရာကရိ	၆၉
ပရာမသိ	၂၃၇
ပရိကိရေယျုံ	၆၉
ပရိက္ခာယ	၁၁၂
ပရိက္ခာရာ	၁၇၅
ပရိဒဟိဿတိ	၄၃
ပရိဒေဝန္တေ	၁၀၁

Cariyāpiṭakaṭṭhakathāya

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akataññunā	122
Akampi	81
Akampitaṁ	81
Akāruṇā	172
Akiñcane	79
Akkhobhaṁ	48
Agamu	89
Aggivegabhayā	226
Aṅge	170
Acetanā	102
Accayena	209
Acchariyaṁ	88
Acchādanaṁ	55
Acchi	221
Acchindanto	255
Ajjhogāhetvā	21
Añjanasavhayaṁ	36
Aññathattaṁ	113
Ataṇḍulaṁ	184
Atikkhayaṁ	230
Ativattati	223
Atītāsu	76
Atelaṁ	24
Attānaṁ	230
Atthakāmā	212
Atthakāminī	211
Atthakāmo	195
Atthavasaṁ	63
Adaṁ	38
Adhikāro	275
Adhiṭṭhāya	118, 170
Anagāriyaṁ	188
Anapekkhā	131
Anapekkho	179
Anariyo	139
Anavatthāya	188
Anavassutā	34
Anisamma	188
Anukūlamhi	153
Anucchavo	38, 112
Anuppattiyā	45
Anubrūhayiṁ	178
Anubhontu	74
Anurakkhaparijano	163
Anulimpitvā	216
Anuvisaṭo	161
Anussariṁ	134
Anūnataṁ	214
Anolaggo	24
Antare	16
Andhībhūtaṁ	204
Annaṁ	55

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပရိဗိဋ္ဌိတော	၁၄၂
ပရိပူရိတော	၆၇
ပရိပူရေတုံ	၄၅
ပရိဘာသေတွာ	၁၅၃
ပရိမောစယုံ	၂၂၆
ပရိဝါရေတွာ	၂၅၁
ပရိဟီနသ	၁၂၉
ပရေ	၆၂
ပရောပညာသဝဿာနိ	၂၃၃
ပဝက္ခိဿံ	၂၀
ပဝနကာယော	၁၃၈
ပဝတ္တယိံ	၆၂
ပဝတ္တေတုံ	၈၆
ပဝတ္တေဟိ	၁၈၄
ပဝနစာရကော	၁၀၄
ပဝနေ	၈၈၊၁၁၁
ပဝေဝေယိ	၇၀
ပသဒမိဂဝရာဟေဟိ	၂၅၁
ပသန္နစိတ္တော	၂၃၈
ပသန္နမနသက်ပွေါ	၉၆
ပသာသာမိ	၂၅၄
ပဟိတာ	၁၉၄
ပဟူတတေဇော	၂၃၉
ပါကတိကံ	၁၁၃
ပါတိရူပါ	၁၆၁
ပါဒါသိ	၇၀
ပါနံ	၅၅
ပါပံ	၇၇
ပါပတရော	၆၉
ပါပယက္ခဿ	၁၆၂
[ပ]	
ပါပဿ	၁၈၆
ပါပါ	၆၉
ပါပေါ	၁၅၈
ပါရုံ	၂၂၁
ပါရမိယော	၂၆၉
ပါဝကော	၂၂၅
ပါသသတေဟိ	၂၀၀
ပါဟုနာဂတံ	၂၃၇
ပိယာပွိယေန	၁၆၁
ပုညတ္တိကော	၂၃၈
ပုဏ္ဏမာသေ	၈၁
ပုနေသနံ	၂၄
ပုဗ္ဗစရိယံ	၃၂၇
ပုဗ္ဗဇော	၁၉၄
ပုဗ္ဗသာလောဟိတာ	၂၁၁
ပူတိကုဏပသမ္ပုဏ္ဏာ	၁၉၁
ပူရယိတုံ	၄၅
ပေတ္တိကသမ္ဘဝံ	၇၉
ပေါရိသာဒံ	၁၆၃
ပေါသနံ	၁၉၁
[ဖ]	
ဖလကူပပန္နာ	၃၄
ဖလိနေ	၈၈
ဖိတံ	၁၇၉
ဖောဋ္ဌေတွာ	၁၀၈
[ဗ]	
ဗလဝါ	၁၃၈
ဗာလမတော	၂၁၁
ဗုဒ္ဓါနုမတာနိ	၁၈၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anvaddhamāse	81
Apagato	184
Apaccāso	45
Apatanā	227
Aparājitaṁ	29
Apare	260
Apābhataṁ	107
Appakaṁ	260
Appabhe	191
Appasadde	132
Abbocchinnaṁ	55
Abraviṁ	67
Abhave	263
Abhāsittha	327
Abhijātaṁ	211
Abhinikkhami	131
Abhinimmito	249
Abhinivissatha	104
Abhivassatha	232
Abhisapi	153
Abhisiñcitvā	216
Amaccamaṇḍalaṁ	257
Amanussake	142
Amānusaṁ	75
Amuccatha	137
Ayasesu	261
Ayācissaṁ	86
Ayogharamhi	189
Alakkamālī	200
Alampāyano	122

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Avañcanā	227
Avamānitaṁ	141
Avikampamānā	200
Avijānato	137
Aviññāya	102
Avivādaṁ	325
Avītarāgo	199
Avuṭṭhiko	36
Aveduṁ	239
Asaṁsi	222
Asaṅkhiye	12
Asaññato	188
Asaṇṭhitaṁ	81
Asuñño	91
Asesato	45
Assatthakālaṁ	144
Assamaṁ	91, 153
Ahaṁ	161
Ahu	79
Ahorattānaṁ	209
[Ā]	
Āgā	72
Ācariṁ	25
Āturo	45
Ādeti	43
Āmantayī	165
Āmantayitvā	91
Ārādhanīyaṁ	56
Ārāmaṁ	181

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗုဒ္ဓါပဒါနိယံ	၃၂၇
ဗောဓိ	၁၈
ဗောဓိဇံ	၅၆
ဗောဓိယာ	၇၃
ဗြဟာရညေ	၂၁
ဗြဟ္မလောကေ	၅၀
ဗြာဟ္မဏဝဏ္ဏိနာ	၁၀၇
ဗြာဟ္မဏသန္နိဘော	၉၆
[ဘ-မ]	
ဘက္ခယိဿသိ	၁၀၇
ဘဂဝါ	၃၂၇
ဘဒ္ဒကံ	၁၃၈
ဘယတော	၁၃၁
ဘဝ	၂၆၃
ဘဝါဘဝေ	၂၀
ဘိဇ္ဇတု	၁၂၉
ဘိန္ဒိဿတိ	၁၆၆
ဘိန္ဒေ	၁၆၁
ဘိသေန	၂၆၂
ဘီတော	၁၄၄
ဘီမဒဿနော	၁၃၈
ဘီမသေနော	၁၃၇
ဘေရဝေါ	၈၆
ဘေသ္မာ	၁၅၉
ဘောဇနံ	၅၅
ဘောဇပုတ္တာ	၁၇၂
မင်္ဂလသမ္ပန္နံ	၃၈
မစ္ဆူနော	၁၈၀
မတ္တိကံ	၇၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မတ္တကေ	၁၅၆
မဒ္ဒိယာ	၂၁၄
မဒ္ဒိယေ	၁၉၂
မဓုသာကံ	၅၀
မနုဇေသု	၅၀
မနုဿတ္တံ	၂၇၄
မနောရမေ	၁၄၂
မန္တမာနသ္မိံ	၁၃၇
မဟဗ္ဗလော	၄၁
မဟာဂမံ	၃၀
မဟာဇနေ	၁၉၂
မဟာဒါနံ	၆၂
မဟာယက္ခော	၁၅၇
မဟာမဂ္ဂေ	၁၇၀
မဟာယုဒ္ဓေါ	၁၅၉
မဟာရညာ	၁၁၇
မဟာသာလေ	၂၀၂
မဟာသိန္ဓိ	၂၂၆
မဟိဒ္ဓိကံ	၉၁
မဟိဒ္ဓိကော	၁၅၇၊၁၇၀
မဟီပတိ	၄၀
မဟောဒကေ	၁၄၆
မာတုပေါသကော	၁၁၁
မာနသံ	၆၇
မာနုသံ	၆၅
မာနုသာ	၉၉
မာပယိတွာန	၅၄
မာလာဝစ္ဆံ	၁၈၁
မိဂါနံ	၁၄၆
မိတ္တဒုဗ္ဘိံ	၁၄၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āropanaṁ	234
Āvāsiko	200
Āvuṇitvā	243
Āsayaṁ	107
Āsivisena	237
Āhu	68
Āḷake	113
[I]	
Icchakaṁ	184
Icchasi	246
Icchāmi	56
Itthaṁ	327
Itthīsahassassa	200
Iddhaṁ	179
[U]	
Ukkaṭṭhamajjhimā	191
Ukkaṇṭhito	191
Ukkhipantaṁ	195
Uggatāpano	149
Ugghaṭṭapādaṁ	33
Uṭṭhehi	70
Uṇhe	229
Uttamaṅgaṁ	237
Uttariyaṁ	191
Uttasati	251
Udakaṁ	50
Udakañjalī	96
Udicca	239

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U - Ū]	
Uddharitvāna	70
Upagacchāmi	29
Upaṭṭhito	159
Upatthaddho	251
Upadduto	139
Upadhārayi	112
Upapajjatha	72
Uparigaṅgāya	142
Upavassatha	105
Upavuṭṭha-uposathaṁ	128
Upaharanti	261
Upāgato	36
Upāgami	163
Upāgamuṁ	132
Upāvisiṁ	108
Uppatitvā	108
Ubbiddha	88
Uragādhibhū	170
Ūrukkhambho	164
[E]	
Ekacciyo	146
Ekamānasā	194
Ekarājā	200
Ekasāsanī	134
Ekākiyo	88
Ekodibhūto	50
Enti	88
Erakavātayuttā	34
Esati	56

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မုစ္စိတွာ	၁၉၁
မုစ္စေတိ	၁၃၉
မုဒ္ဓဖာလနံ	၁၅၃
မေတ္တာယ	၂၅၁
[ယ]	
ယက္ခော	၁၃၉၊၁၅၈
ယဇနာ	၆၂
ယညတ္ထေ	၂၄၃
ယညဝါဋ္ဋတော	၆၂
ယထာပတ္တိတံ	၁၄၁
ယမသာဓနံ	၆၉
ယသံ	၂၅
ယသသာ	၇၀
ယသေသု	၂၆၁
ယသောကရော	၁၆၀
ယာစကံ	၃၈
ယာစယေ	၈၀
ယာစယောဂေန	၅၇
ယာပနမတ္တကံ	၁၁၈
ယာပယ	၆၆
ယိဋ္ဌံ	၃၃
ယောဂေန	၁၅၆
[ရ]	
ရဇဂတေ	၁၀၈
ရဇဘူတံ	၁၆၁
ရညော	၁၆၃
ရဋ္ဌဝဍ္ဎနု	၆၆
ရတ္တိဘတ္တံ	၁၀၇
ရမ္မေ	၁၄၂
ရာဇကိရိယာနိ	၁၈၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရာဇာ	၃၆
ရာဇာဘိရာဇာ	၁၉၉
ရာဇုယျာနေ	၁၃၂
ရာဇူပဇီဝေ	၂၅၆
ရောပေတိ	၃၀
[လ]	
လဋ္ဌိဟတော	၂၀၀
လဘေ	၁၀၆
လဟု	၁၃၉
လာဘံ	၂၅
လာဘေန	၂၀၀
လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ	၂၇၄
လုဒ္ဒါ	၁၇၂
လောကံ	၂၀၄
လောမဟံသနံ	၈၈
လောဟေန	၁၆၁
[ဝ]	
ဝဋ္ဋမနုက္ခိပံ	၂၃၇
ဝနစရော	၁၁၁
ဝနိံ	၆၈
ဝနိဗ္ဗကေ	၄၅၊၇၀
ဝနိဗ္ဗကော	၄၄
ဝနိဗ္ဗတော	၆၈၊၇၂
ဝရံ	၄၈
ဝရ	၇၆
ဝရုတ္တမေ	၇၇
ဝသမာနယိံ	၁၈၆
ဝါတော	၇၇
ဝါမံ	၆၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[O]	
Ocināyatu	211
Otthaṭaṁ	204
Odapattakiyā	133
Orā	221
Oruyha	96
Olīno	25
Ohadeti	139
Ohāya	226
[Ka]	
Kaṅkhī	50
Kaṭukaṁ	188
Kaṭhinaṁ	195
Kaṭhinabhūmiyā	29
Kaṭṭhapuñjo	108
Kaṇṇabheriṁ	86
Kaṇhavattanī	225
Kadariyo	158
Kanakasannibhā	131
Kapaṇikā	114
Kappe	9, 12
Kamo	270
Kampito	24
Kammāyatanāni	188
Karaṇaṁ	144
Karattale	243
Karuṇaṁ	88
Kalyāṇapaṭibhānavā	181
Kasimā	199
Kātave	226

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kāmaduhā	33
Kāmito	181
Kāyaṁ	109
Kāraṁ	30
Kāraṇā	73
Kāraṇikā	185
Kāsuyā	256
Kāhāmi	140
Kicchāladdhaṁ	211
Kīḷeti	122
Kuñjaro	111
Kuṇapena	139
Kuppeyyaṁ	161
Kulalasenakā	229
Kulavare	202
Kule	132
Kusalatthiko	53
Kuhakaṁ	185
Kuhaṇatāpaso	181
Kevalaṁ	109
Koṭṭeyyuṁ	113
Kovido	181
[Kha]	
Khattiyo	64
Kharā	172
Khippaṁ	108
Khīṇe	79
Khīyatha	229
Khettaṁ	30

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝါသံ	၁၇၀
ဝါသကာလေ	၂၃၉
ဝါသဝေန	၁၉၉
ဝါဟနေ	၁၄၆
ဝိကတ္တမာနာ	၂၀၀
ဝိစရန္တော	၁၃၈
ဝိစိန္တယိံ	၂၉
ဝိဇ္ဈတိ	၂၀၉
ဝိညာယ	၁၁၂
ဝိညူ	၁၄၀
ဝိတထံ	၆၆
ဝိနိစ္ဆယံ	၂၁၁
ဝိနိဝိဇ္ဈန္တော	၁၇၂
ဝိန္ဒတိ	၁၄၆
ဝိပါကော	၁၈၈
ဝိပိနကာနနေ	၂၁
ဝိဘဇ္ဇ	၁၈၈
ဝိဘာဝယ	၂၁၁
ဝိရဝန္တော	၁၉၂
ဝိလဂ္ဂမဇ္ဈေ	၃၃
ဝိဝါဒံ	၃၂၅
ဝိဝိတ္တေ	၁၄၂
ဝိသုတော	၁၈၁
ဝိဟရာမိ	၂၁
ဝုဍ္ဎာပစာယီ	၁၈၁
ဝေဂါ	၁၈၈
ဝေဠုံ	၄၅
ဝေဘင်္ဂါ	၁၈၈
ဝေဿာနံ	၇၉
ဝေဿန္တရော	၇၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သံပိဏ္ဍေ	၁၉၁
သံဝဏ္ဏရေ	၂၂၅
သံဝိဂ္ဂမာနသာ	၂၆၀
သံဝိဂ္ဂမာနသော	၆၇
သံဝိဇ္ဇိံ	၁၇၈
သံသိတော	၁၂၂
သကဉာတိဘိ	၁၉၁
သကဘုတ္တာ	၆၂
သကမတ္တာနံ	၁၀၆
သကလံ	၁၀၉
သက္ကေန	၂၄၉
သခိလာ	၃၂၅
သဂ္ဂဂမနတ္ထာယ	၁၁၈
သင်္ကတိ	၂၀၀
သင်္ကပ္ပံ	၁၀၇
သင်္ကပ္ပေါ	၆၇
သင်္ခိပိံသု	၈၈
သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ	၂၅၅
သင်္ဂါမဝိဇယုတ္တမံ	၃၈
သစ္စံ	၂၂၂
သစ္စတေဇဗလသိတော	၂၃၂
သစ္စဝါစာနုရက္ခိယ	၂၆၆
သဇနံ	၁၉၁
သတဘာဂေါ	၆၂
သတ္တက္ခတ္တုံ	၁၀၃
သတ္တရဇ္ဇေသု	၄၈
သတ္တရာဇပုရောဟိတော	၄၆
သတ္တာရဒဿနံ	၂၇၅
သဒတ္ထံ	၁၃၇
သဒါတ္တုတော	၁၆၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]		**[Ca]**	
Gajaṁ	38	Catuvāhiṁ	86
Gajaṅgalāyaṁ	200	Catussadaṁ	199
Gaṇe	132	Catussālaṁ	54
Garū	161	Candaṁ	104
Gavaṁ	86	Campeyyako	125
Gāmaṇī	200	Carati	234
Gāmaṇḍalā	260	Carātu	200
Gāḷhabandhanaṁ	186	Caritaṁ	17
Gini	137	Cāgo	223
Gimhasamaye	225	Cātummahāpathe	87
Gihidhamme	195	Cittarūpaṁ	87
Guṇavā	163	Cittānuvattanto	128
Guṇasampatti	275	Cintayi	128
Guṇasampanno	181	Cintitasannibho	128
Guṇena	111	Cintento	66
Gopaye	153	Ceṭake	133
[Gha]		**[Cha - Ja]**	
Ghāsahetu	107	Chaḍḍetvā	205
Ghoratare	191	Chattaṁ	211
Ghoraviso	170	Chandatā	275
[Ca]		Chamhi	200
Cakkavattī	40	Chavaṭṭhikaṁ	260
Cakkhupathāni	68	Chātako	36, 43
Cajamāno	97	Chārikaṁ	128, 153
Cajitvā	144	Chinnabandhu	131
Cajeyyaṁ	122	Chekācariyaṁ	112
Caṇḍoraṇaṁ	114	Chetvāna	180
Catuppathe	170	Jaṭilahīḷitā	185
Catummukhaṁ	54	Jaṭilo	149

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]		**[သ]**	
သဒ္ဒါယန္တော	၂၂၆	သရဋ္ဌကေ	၂၅၆
သန္တနံ	၅၀	သရာဇကေ	၁၇၉
သနိဂမံ	၁၉၁	သရီရကိစ္စံ	၁၁၈
သနေဂမာ	၁၇၉	သရီရာနုဂတံ	၁၁၃
သန္တံ	၈၃	သလ္လပန္တေ	၁၀၁
သန္တတ္တော	၂၄	သလ္လာပံ	၈၉
သန္တိ	၂၂၇	သလ္လိတေ	၂၃၈
သန္တုဋ္ဌော	၁၀၇	သသကော	၁၀၄
သဗလဋ္ဌေ	၂၅၆	သသတ္ထဟတ္ထုပဂတံ	၁၆၆
သဗ္ဗင်္ဂသောဘနာ	၈၈	သသာဂရန္တံ	၁၇၂
သဗ္ဗလောကာနုကမ္ပကော	၁၅၇	သဟဂဟိတေ	၁၁၂
သဗ္ဗသမာဂတာနံ	၂၀၀	သဟဇာ	၁၃၄
သဘာဝံ	၈၀	သဟာဒဋ္ဌော	၂၃၇
သမကော	၂၆၁	သဟန္တော	၁၄၁
သမဂ္ဂံ	၂၂၃	သဟာယာ	၂၀၂
သမဂ္ဂါ	၃၂၅	သဟာယော	၂၃၄
သမတိဂ္ဂယှ	၇၄	သဟောရောဓေ	၁၇၉
သမသာဒိသံ	၁၁၃	သာဂရူပမံ	၄၈
သမာဂတာ	၈၄	သာမညာ	၁၈၄
သမာဒါနံ	၃၈	သာရတ္တဂဓိတော	၁၃၃
သမာနယိ	၁၀၈	သာဝယိတွာ	၈၆
သမာပန္နော	၂၁၁	သာဝယုံ	၁၉၅
သမိဒ္ဓော	၁၅၇	သာဟုကာရံ	၈၈
သမိမှာ	၁၅၉	သိနေရုဝနဝဋံသကာ	၈၁
သမ္ဘာဝယမာနော	၃၂၇	သိဝယော	၈၄
သမ္မာနနာဝမာနနေ	၂၆၇	သီမန္တိနီနံ	၂၀၀
သမ္မာပဏိဓိ	၁၀၈	သီလံ	၂၅၄
သယမ္ဘုံ	၂၉	သီလဂုဏံ	၁၆၃
သရဋ္ဌကံ	၁၉၁	သီလဗလာ	၁၇၅
သရဋ္ဌကာ	၁၇၉	သီလဗ္ဗတံ	၁၁၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Janayitvāna	62
Jalitaṁ	108
Jahitvāna	24
Jātīsu	76
Jānamāno	45
Jānāhi	50
Jīvitavuttikāraṇā	184
Jutindharaṁ	211
Jeṭṭho	160
[Jha - Ña]	
Jhāpaye	172
Jhāpento	226
Ñatvā	63
[Ta]	
Tathaṁ	66
Tapatejena	24
Tapassi	199
Tapassino	57
Tappetvā	45
Tasitaṁ	33
Tasitavedhito	164, 226
Tasitā	226
Tasito	43, 144
Tasissati	166
Tāso	211
Tidivābhibhū	24
Tipukaṇṇapiṭṭho	200
Tibbaṁ	199
Tirokuṭṭaṁ	74

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta - Tha]	
Tiroselaṁ	74
Tuccho	106
Tuttavegahataṁ	204
Tuttehi	200
Tumūlo	86
Tulābhūto	261
Tejena	79
Thalaṁ	212
[Da]	
Dakāsaye	138
Dakkhiṇanucchavaṁ	106
Dakkhiṇabāhu	66
Dakkhiṇassa	87
Dakkhiṇeyye	62
Dajjā	106
Daṇḍamuggarapāṇino	172
Datvāna	62
Dadamānassa	73
Dandhayi	70
Dayito	181
Darīsaye	220
Dasakusalakammapathe	255
Dāṭhāvudho	170
Dātave	105
Dānabalā	103
Dānāni	105
Dālayitvā	188
Diṭṭhaṁ	223
Dinnadānassa	73

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သီလရက္ခာယ	၁၁၃
သီလဝါ	၁၈၁
သုခသမပ္ပိတေ	၁၁၇
သုခေမိတော	၃၄
သုညေ	၂၁
သုဏောဟိ	၂၀
သုတဓမ္မော	၁၆၃
သုတ္တပေါတော	၁၀၄
သုဗ္ဘူရိ	၃၃
သုမာပယ	၉၁
သုမာပယိ	၉၁
သုဝါသိတံ	၂၀၂
သုသမာဟိတော	၁၄၉
သုသာနေ	၂၆၀
သုသီလဝါ	၁၃၁
သုဿောဏိ	၃၃
သူရိယသန္တာပေ	၂၂၉
သူရိယာတပေ	၁၇၈
သေဋ္ဌေ	၂၀၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သေမိ	၁၁၈
သောဠသိတ္ထိသဟဿာနံ	၂၀၉
[ဟ]	
ဟဋ္ဌတိ	၁၆၁
ဟဋ္ဌာ	၂၆၀
ဟဋ္ဌော	၆၇
ဟဒယဗန္ဓနံ	၁၀၈
ဟရာတု	၁၁၈
ဟိံသိတံ	၂၃၀
ဟိတကာမာ	၂၁၂
ဟိတေသိနံ	၁၉၅
ဟိတွာ	၅၀
ဟိရိမာ	၁၈၁
ဟိရိသုက္ကံ	၁၉၄
ဟိရိသုက္ကဓမ္မဇဟိတော	၁၈၄
ဟီဠိတာ	၁၄၀
ဟီနံ	၁၉၁
ဟုတံ	၃၃
ဟေတု	၂၇၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dinnavarā	77
Dibbā	99
Dibbāni	74
Disvāna	131
Dukkhena	190
Dubbhikkho	36
Dummedhagocaro	137
Durannayo	100
Dussa	107
Dentassa	73
Devalokaṁ	117
Dessā	77, 135
Dessiyo	73
Dvijivho	170
[Dha]	
Dhaññaṁ	36
Dhanaṁ	93
Dhanikehi	142
Dhanimā	199
Dhanena	45
Dhammacāriṁ	128
Dhammapariyāyaṁ	327
Dhammo	223
Dharaṇīruhaṁ	77
Dhārehi	194
Dhiti	223
Dhuraṁ	159
Dhure	159
Dhūmaketu	137

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Naggo	43
Naṭā	202
Nadīkūle	220
Nayantiyā	134
Naradevehi	46
Naro	143
Nāgasahassānaṁ	113
Nānākaṭṭhe	108
Nānājanasamākule	170
Nikkhanto	62
Nikkhamitvāna	89
Nikhaṇī	256
Nigame	256
Niggaṇhiṁ	134
Nicayo	44
Nicchubhamānānaṁ	86
Nindisuṁ	214
Nipakā	132
Nipati	156
Nippīḷayanto	133
Niplavitaṁ	146
Nibbāpetvāna	161
Nimantiṁsu	204
Nimi	52
Nimminiṁ	147
Niyyātayiṁ	246
Nirākule	132
Nirāmagandho	50
Nirālayā	131
Nivārayiṁ	136

လက္ခိတဗ္ဗာနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကိတ္တိကုမာရဿ သံဝိဂ္ဂေါ	၂၁
အကိတ္တိတိတ္ထ	၂၂
အကိတ္တိဒ္ဒါရ	၂၂
အဂ္ဂမဟေသိဘာဝေါ	၇၇
အဂ္ဂိနာ အနဘိဘဝနီယတ္တ-ကပ္ပဋ္ဌိယင္ဌာနံ	၂၂၀
အင်္ဂပရိစ္စာဂ	၈၇
အစ္ဆရိယဗ္ဘုတဓမ္မာ စတ္တာရော	၂၀၁
အဇ္ဈတ္တိကဒါတဗ္ဗဝတ္ထု	၂၈၅
အဇ္ဈတ္တိကဗလံ	၂၀၀
အဇ္ဈာသယာ ဆ	၂၀၂
အတ္ထစရိယာ	၁၀၁၊၂၅၅
အဒိန္နာဒါနာ ဝိရမဏာဿ ဖလံ	၃၀၁
အဒေါသဇ္ဈာသယာ	၂၀၂
အဓိကာရ	၁၆၊၂၇၄
အဓိဋ္ဌာနပါရမီ	၂၇၊၁၇၅
အဓိဋ္ဌာနပါရမိယံ ပစ္စဝေက္ခဏာနယော	၂၈၂
အဓိဋ္ဌာနာနိ စတ္တာရိ	၃၁၄
အဓိဋ္ဌာနိဋ္ဌိ	၁၅၄
အနန္တကုစ္ဆိဘာဝေါ	၇၇
အနုရဿဒ္ဒဿ အတ္တုဒ္ဓါရော	၁၆
အန္နဒါန	၂၈၅
အန္နပါနာဒိဒေယျဓမ္မံ အပရိက္ခယံ ပသန္နစိတ္တော ဒဒေယျံ	၁၀၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အန္နပါနာဒိဒေယျဓမ္မော ဗဟုကော သိယာ	၁၀၀
အပလိတဘာဝေါ	၇၇
အပါယဒုက္ခ	၁၃၁
အပ္ပမာဒေန သမ္ပာဒေထ	၃၂၆
အဗြဟ္မစရိယာ ဝိရမဏာဿ ဖလံ	၃၀၂
အဘယဒါန	၂၈၅
အဘိဇ္ဈာယ ဝိရမဏာဿ ဖလံ	၃၀၂
အဘိနီဟာရက္ခဏေ ဗောဓိသတ္တာ တိဝိဓာ	၃၂၁
အဘိနီဟာရဿ ပစ္စယာ စတ္တာရော	၂၇၇
ပဌမဟေတု	၂၇၀
ဒုတိယဟေတု	၂၇၀
တတိယဟေတု	၂၇၀
စတုတ္ထဟေတု	၂၇၀
အဘိနီဟာရဿ လက္ခဏရသာဒိနိ	၂၇၆
အဘိနီဟာရာ အဋ္ဌ	၁၆၊၂၇၄
အမစ္စ	၂၅၇
အမနုဿာ နာမ အယော-ဃရေန ဘာယန္တိ	၁၈၀
အမရဏဓမ္မော နာမ ကောစိ သတ္တော နတ္ထိ	၁၆၇
အမောဟဇ္ဈာသယာ	၂၀၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nisedhayitvā	185
Nekkhammaṁ	131
Nekkhammābhirato	194
Nhāpetvā	216
[Pa]	
Pakampatha	103
Pakuppeyyaṁ	113
Pakkhittayoghare	191
Pakkho	212
Paccayaṁ	82
Paccūhā	99
Pajjaṁ	50
Pajjunno	230
Pañjalikā	179
Paṭikkamāmi	63
Paṭigūhāmi	83
Paṭidissare	74
Paṭipādayi	33
Paṭimuñcati	69
Paṭiyādetha	105
Paṭivedayi	111
Paṭivedenti	88
Paṭissuṇitvā	246
Paṭṭanaṁ	29
Paṇayeyya	188
Paṇḍaraṁ	211
Paṇḍiccayaṁ	211
Patarā	239

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Patikuṭati	204
Patitaṁ	178
Patthayāno	25
Pathato	162
Pathavī-uppatanaṁ	122
Padesikā	175
Padese	142
Pabbajiṁ	188
Pabbajjā	275
Pabbājesuṁ	84
Pabbhāre	138
Pabhijjeyya	140
Pabhindeyyaṁ	122
Pamaddī	137
Pamādaṁ	325
Pamilāpetvā	243
Pamocaya	231
Pamocayiṁ	156
Parakkare	137
Parantihi	184
Paramasīlasamāhito	141
Paralokahetu	70
Paraheṭhanavivajjito	104
Parākari	69
Parāmasi	237
Parikireyyuṁ	69
Parikkhāya	112
Parikkhārā	175
Paridahissati	43
Paridevante	101

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အရိယိဒ္ဓိ	၁၅၄
အရိယူပဝါဒသာ ခမာပနံ	၁၅၆
အလမ္ဗုဿနတာ	၇၇
အလောဘဇ္ဈာသယာ	၂၈၂
အဝဿာနံ	၂၈၂
အဝိဒူရေနိဒါနံ	၃
အသင်္ချေယျကပ္ပါနိ စတ္တာရိ	၁၁
အသင်္ချေယျကပ္ပသာ ပရိစ္ဆေဒါ	၁၂
အသင်္ခိယ,အသင်္ချေယျာနံ ဝိသေသော	၁၂
အသိပ္ပသာ အာဒီနဝါ	၁၄၂-၃
အဿဇ္ဈော အဿာသေယျံ	၂၇၄
[အာ]	
အာဒေယျဝစနတာ	၃၂၃
အာပေါသံဝဋ္ဋကပ္ပ	၁၁
အာဘဿရ	၁၁
အာမိသဒါန	၂၉၅
အာယတနစရိယာ	၁၇
အာယုသမ္ပဒါ	၃၂၃
အာဝသထ	၂၉၅
အာဟာရပရိယေဋ္ဌိမူလကဒုက္ခ	၁၃၁
[ဣ]	
ဣဋ္ဌတိ ဘိက္ခဝေ သီလဝတော စေတောပဏိဓိဝိသုဒ္ဓတ္တာ	၂၈၆
ဣတ္ထိနံ ဝသံ န ဂစ္ဆေယျံ	၁၀၀
ဣတ္ထိ နာမ ဗြဟ္မစရိယာသာ မလံ	၉၀
ဣဒ္ဓိယော ဒသ	၁၅၄
ဣရိယာပထစရိယာ	၁၇
ဣဿရိယသမ္ပဒါ	၃၂၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ-ဩ]	
ဥဠာရဋ္ဌိတညူ	၃၂၁
ဥဠာရဋ္ဌိတညူနံ ဓမ္မာဘိသမယော	၃၂၁
ဥပနိဿယဗလံ	၂၈၀
ဥပပါရမိယော ဒသ	၃၁၂
ဥပသမာဓိဋ္ဌာနံ အင်္ဂေ	၃၁၅
ဥပေက္ခာပါရမီ	၂၇၊၁၇၅
ဥပေက္ခာပါရမိယံ ပစ္စဝေက္ခဏာ-နယော	၂၉၂-၃
ဥပေါသထာဓိဋ္ဌာနသာ အင်္ဂါနိ စတ္တာရိ	၁၁၈
ဥမ္မင်္ဂေါ	၂၈၂
ဥဿာဟော	၂၈၂
ဩဒပတ္တိကာ	၁၃၃-၄
[က]	
ကဏ္ဍာဇိနာ	၈၁
ကပိလဝတ္ထုတော ရာဇဂဟ-နဂရံ သဋ္ဌိယောဇနိကံ	၅
ကပ္ပ	၁၁
ကပ္ပသဒ္ဒသာ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၉၊၁၀
ကပ္ပသာ သာသပူပမာ	၁၁
ကမ္မဝိပါကဇိဒ္ဓိ,	၁၅၄
ကလျာဏမိတ္တသာ လက္ခဏံ	၂၈၀
ကာလဝိဘာဂေါ အပရော နယော	၃၂၀
ကာလသမ္ပာဒနသာ	
ဥပရိမပရိစ္ဆေဒေါ	၃၂၀
မဇ္ဈိမပရိစ္ဆေဒေါ	၃၂၀
ဟေဋ္ဌိမပရိစ္ဆေဒေါ	၃၂၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paripīḷito	142
Paripūrito	67
Paripūretuṁ	45
Paribhāsetvā	153
Parimocayuṁ	226
Parivāretvā	251
Parihīnassa	129
Pare	62
Paropaññāsavassāni	233
Pavakkhissaṁ	20
Pavaḍḍhakāyo	138
Pavattayiṁ	62
Pavattetuṁ	86
Pavattehi	184
Pavanacārako	104
Pavane	88, 111
Pavedhayi	70
Pasadamigavarāhehi	251
Pasannacitto	238
Pasannamanasaṅkappo	96
Pasāsāmi	254
Pahitā	194
Pahūtatejo	239
Pākatikaṁ	113
Pātirūpā	161
Pādāsi	70
Pānaṁ	55
Pāpaṁ	77
Pāpataro	69
Pāpayakkhassa	162

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pāpassa	186
Pāpā	69
Pāpo	158
Pāraṁ	221
Pāramiyo	269
Pāvako	225
Pāsasatehi	200
Pāhunāgataṁ	237
Piyāppiyena	161
Puññatthiko	238
Puṇṇamāse	81
Punesanaṁ	24
Pubbacariyaṁ	327
Pubbajo	194
Pubbasālohitā	211
Pūtikuṇapasampuṇṇā	191
Pūrayituṁ	45
Pettikasambhavaṁ	79
Porisādaṁ	163
Posanaṁ	191
[Pha]	
Phalakūpapannā	34
Phaline	88
Phītaṁ	179
Phoṭetvā	108
[Ba]	
Balavā	138
Bālamato	211
Buddhānumatāni	188

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကာဠကဏ္ဏိဝသန္တဂေဟာသ အန္တရာယာ တယော အန္တေပုရေ	၂၁၄
ကိဠနကံ အနုတ္တုပသံဟိတံ ပမာဒါဝဟံ ဒါနံ န ဒေတိ မဟာပုရိသော	၂၉၅
ကုမ္ဘီလာ နိမ္မိလန္တိ အက္ခိနိ မုခေ ဝိဝဋ္ဋေ	၂၂၂
ကုလသမ္ပဒါ	၃၂၃
ကောခေသ အာဒီနဝါ	၁၃၆
[ခ]	
ခန္တိပါရမိယံ ပစ္စဝေက္ခဏာနယော	၂၉၀-၁
ခန္တိပါရမီ	၂၇၊၁၇၅
ခိရမူလသ သဟာသံ	၄၆
ခိရပါနေန သိနေဟံ ဥပ္ပါဒေတိ	၁၆၄
[ဂ]	
ဂဏှ နာဂံ, မဏိ ံ မေ ဒေဟိ	၁၂၀
ဂန္ဓဒါန	၂၉၅
ဂရုဓမ္မသ အာနိသံသာ	၄၀
ဂရုဓမ္မာတိ ဝုစ္စန္တိ ပဉ္စ သီလာနိ	၃၉
ဂါထာ နဝ	၂
ဂုဏဝိသေသယုတ္တပုတ္တပဋိလာဘော	၇၇
ဂုဏသမ္ပတ္တိ	၁၆၊၂၇၄
[စ]	
စက္ကဝတ္တိ	၄၀
စတုဝီသတိဗုဒ္ဓါနံ ဗျာကရဏံ	၁၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စန္ဒေ သသလက္ခဏံ ကပ္ပဋ္ဌိယံ	၁၀၉၊ ၁၆၇
စရိယာ အဋ္ဌ	၁၇
စာဂ	၂၂၂
စာဂါဓိဋ္ဌာနံ	၃၁၄-၅-၆
စာဂါဓိဋ္ဌာနံ မဇ္ဈေ	၃၁၅
စာရိတ္တသီလ	၃၀၁
စာရိတ္တသီလေ ပဋိပတ္တိက္ကမော	၃၀၃-၄-၅
စိတ္တဒုက္ခံ သရီရဒုက္ခေန တနုကံ ဘဝေယျ	၉၅
စိရကာလဘာဝနာ	၁၉
[ဆ-ဇ]	
ဆတ္တုပါဟနဒါနသ နိဿန္ဒော	၃၀၊၃၁၊၃၃
ဆန္ဒတာ	၁၆၊၂၇၄
ဆာတကဘာယ	၃၇
ဇမ္ဗုဒီပတလေ ဟိရညသုဝဏ္ဏံ ဇာတံ နာဂဘာဝနတော	၁၃၀
ဇရာ	၁၃၁
ဇာတဝေဒ	၂၂၇
ဇာတမတ္တောဝ ကထေသိ ဗောဓိသတ္တော ပစ္ဆိမတ္တဘဝေ တီသု ဌာနေသု	ဂ၀
ဇာတိ	၁၃၁
ဇာလီ	ဂ၁
ဇီဝိတဒါနံ ဓမ္မဒါနေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ	၃၀၀
ဇီဝိတပရိစ္စာဂ	၉၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Buddhāpadāniyaṁ	327
Bodhi	18
Bodhijaṁ	56
Bodhiyā	73
Brahāraññe	21
Brahmaloke	50
Brāhmaṇavaṇṇinā	107
Brāhmaṇasannibho	96
[Bha - Ma]	
Bhakkhayissasi	107
Bhagavā	327
Bhaddakaṁ	138
Bhayato	131
Bhava	263
Bhavābhave	20
Bhijjatu	129
Bhijjissati	166
Bhinde	161
Bhisena	262
Bhīto	144
Bhīmadassano	138
Bhīmaseno	137
Bheravo	86
Bhesmā	159
Bhojanaṁ	55
Bhojaputtā	172
Maṅgalasampannaṁ	38
Maccuno	180
Mattikaṁ	79

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Matthake	156
Maddiyā	214
Maddiye	192
Madhusākaṁ	50
Manujesu	50
Manussattaṁ	274
Manorame	142
Manthamānasmiṁ	137
Mahabbalo	41
Mahāgamaṁ	30
Mahājane	192
Mahādānaṁ	62
Mahāyakkho	157
Mahāmagge	170
Mahāyuddho	159
Mahāraññā	117
Mahāsāle	202
Mahāsikhī	226
Mahiddhikaṁ	91
Mahiddhiko	157, 170
Mahīpati	40
Mahodake	146
Mātuposako	111
Mānasaṁ	67
Mānusaṁ	65
Mānusā	99
Māpayitvāna	54
Mālāvacchaṁ	181
Migānaṁ	146
Mittadubbhiṁ	147

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ-ဉ]	
ဇေတုတ္တရနဂရတော စေတရဋ္ဌံ တိံသယောဇနိကံ	၈၈
ဉာဏစရိယာ	၁၇
ဉာဏဝိပ္ဖါရိဒ္ဓိ	၁၅၄
[တ]	
တာသံ ဂါထာဝစနာနိ	၁၉၇-၈-၉၊၂၀၀
တိဏ္ဏော တာရေယျံ	၂၇၄
တိရစ္ဆာနယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိ ဗောဓိသတ္တော တိရစ္ဆာ-နာနံ အနုဂ္ဂဏှနတ္ထံ	၁၀၄
တေဇောသံဝဋ္ဋကပ္ပ	၂၇၄
[ဒ]	
ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မော ပုဗ္ဗေ ပါတုရဟောသိ ဣမသ္မိံ လောကေ	၁၆၀
ဒါတဗ္ဗဝတ္ထု ဒုဝိဓံ	၂၉၅
ဒါနံ တိဝိဓံ	၂၉၅
ဒါနံ ဒဒန္တေန ကမ္မဉ္စ ဖလဉ္စ သဒ္ဒဟိတွာ ဒါတဗ္ဗံ	၂၄၀
ဒါန	၁၈၁၊၂၅၅
ဒါနဥပပါရမီ	၃၁၂
ဒါနပရမတ္ထပါရမီ	၃၁၂
ဒါနပါရမီ	၃၅၊၁၈၀၊၃၁၂
ဒါနပါရမိယာ ပဋိပတ္တိက္ကမော	၂၉၅-၆-၇-၈-၉၊၃၀၀
ဒါနပါရမိအာဒီနံ ပဋိပက္ခဓမ္မာ	၂၉၄-၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒါနပါရမိအာဒီနံ သံကိလေသာ	၂၉၄
ဒါနပါရမိယံ ပစ္စဝေက္ခဏာ-နယော	၂၈၄-၅
ဒါနဝိနိဗန္ဓာ စတ္တာရော	၃၁၈
စတုတ္ထဒါနဝိနိဗန္ဓ	၃၁၈-၉
တတိယဒါနဝိနိဗန္ဓ	၃၁၈
ဒုတိယဒါနဝိနိဗန္ဓ	၃၁၈
ပဌမဒါနဝိနိဗန္ဓ	၃၁၈
ဒါနသာလာယော ဆ ပဉ္စ	၂၉၊၃၆၊၄၇၊၅၄၊၆၂၊၆၄ ၇၈၊၂၄၈၊၂၅၅
ဒါနာဒီနံ ပဒဋ္ဌာနာနိ	၃၁၄
ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ	၁၄၉
ဒီပင်္ကရဗုဒ္ဓဿ ဗျာကရဏံ	၁၄
ဒုဗ္ဘိက္ခဘယ	၃၇
ဒူရေနိဒါနံ	၃
ဒေဝပုတ္တာနံ ဝိဝါဒကရဏံ	၁၅၈
ဒေသဓမ္မ	၁၅၀
ဒေသဓမ္မော နာမ အတ္ထိ ယတ္ထ ယတ္ထ	၁၅၀
ဒေသနာက္ကမော	၂၇၀-၁-၂
ဒေါသာဂတိံ အဂမနံ	၃၁၇
[ဓ]	
ဓနပရိစ္စာဂ	၉၇
ဓမ္မ	၂၂၂
ဓမ္မဒါန	၂၉၅
ဓရမာနကဗုဒ္ဓါနံ ဧဝ သန္တိကေ ဗုဒ္ဓတ္တံ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ	၂၇၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Muccitvā	191
Mutteti	139
Muddhaphālanaṁ	153
Mettāya	251
[Ya]	
Yakkho	139, 158
Yajanā	62
Yaññatthe	243
Yaññavāṭato	62
Yathāpatthitaṁ	141
Yamasādhanaṁ	69
Yasaṁ	25
Yasasā	70
Yasesu	261
Yasokaro	160
Yācakaṁ	38
Yācaye	80
Yācayogena	57
Yāpanamattakaṁ	118
Yāpaya	66
Yiṭṭhaṁ	33
Yogena	156
[Ra]	
Rajagate	108
Rajabhūtaṁ	161
Rañño	163
Raṭṭhavaḍḍhana	66
Rattibhattaṁ	107
Ramme	142
Rājakiriyāni	186

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rājā	36
Rājābhirājā	199
Rājuyyāne	132
Rājūpajīve	256
Ropeti	30
[La]	
Laṭṭhihato	200
Labhe	106
Lahu	139
Lābhaṁ	25
Lābhena	200
Liṅgasampatti	274
Luddā	172
Lokaṁ	204
Lomahaṁsanaṁ	88
Lohena	161
[Va]	
Vaṭṭamanukkhipaṁ	237
Vanacaro	111
Vaniṁ	68
Vanibbake	45, 70
Vanibbako	44
Vanibbato	68, 72
Varaṁ	48
Vara	76
Varuttame	77
Vasamānayiṁ	186
Vāto	77
Vāmaṁ	66

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ-န]	
မိတ္တိ	၂၂၂
နာဘိပရာမသနဂန္ထ	၂၅၁
နိကာယာ ပဉ္စ	၂
နိဒါနာနံ ပရိစ္ဆေဒါ	၃
နိဒါနာနိ တီဏိ	၃
နိရန္တရဘာဝနာ	၁၉
နိဿရဏဇ္ဈာသယတာ	၂၈၂
နီလနေတ္တတာ	၁၇
နီလဘမုကတာ	၇၇
နေက္ခမ္မဇ္ဈာသယတာ	၂၈၂
နေက္ခမ္မပါရမိအာဒီနံ လိင်္ဂါနိ	၂၇၉
နေက္ခမ္မပါရမိယံ ပစ္စဝေက္ခဏာ-နယော	၂၈၇-၈
နေက္ခမ္မပါရမိယာ ပဋိပတ္တိက္ကမော	၃၀၆-၇
နေက္ခမ္မပါရမီ	၂၇၊၁၇၅
နေယျ	၃၂၁
နေယျဿ ဓမ္မာဘိသမယော	၃၂၁
[ပ]	
ပစ္စယဂဇ	၈၂
ပစ္စဝေက္ခဏာဝိဓိ	၂၈၃
ပစ္စာမိတ္တာနံ အတိက္ကမဏဓမ္မာ စတ္တာရော	၂၂၂
ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂေ အပရိစ္စ-ဇိတွာ ဗုဒ္ဓါ နာမ ဘူတပုဗ္ဗာ နတ္ထိ	၉၈
ပညာကရုဏာနံ ဖလ-သိဒ္ဓိဘာဝေါ	၂၈၁-၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပညာဓိကဗုဒ္ဓါနံ အဓိဂန္တဗ္ဗ-ပရိစ္ဆေဒေါ သမ္မာသမ္ဗောဓိ	၃၂၀
ပညာဓိဋ္ဌာနံ	၃၁၄-၅-၆၊ ၃၁၅
ပညာပါရမိယံ ပစ္စဝေက္ခဏာ-နယော	၂၈၈-၉
ပညာပါရမိယာ ပဋိပတ္တိက္ကမော	၃၀၇-၈-၉
ပညာပါရမီ	၂၇၊၁၇၅၊၁၈၀
ပတ္တာနုမောဒနကမ္မဿ ဖလံ	၃၄
ပတ္တိစရိယာ	၁၇
ပဒီပ	၂၉၅
ပဗ္ဗဇ္ဇာ	၁၆၊၂၇၄
ပယောဂဗလံ	၂၈၁
ပရဒါရံ န ဂစ္ဆေယျ	၁၀၀
ပရမတ္ထပါရမိယော ဒသ	၃၁၂
ပရိနိဗ္ဗုတော ပရိနိဗ္ဗာပေယျံ	၂၇၄
ပရူပဃာတာဝဟံ သတ္တဝိသမဇ္ဇာဒိကံ န ဒေတိ မဟာပုရိသော	၂၉၅
ပဝိဝေကဇ္ဈာသယ	၂၈၂
ပါဏာတိပါတာ ဝိရမဏဿ ဖလံ	၃၀၁
ပါနဒါန	၂၉၅
ပါရမီနံ လက္ခဏရသာဒီနိ	၂၇၂-၃
ပါရမီနံ သင်္ဂဟော	၃၁၃
ပါရမိယော သမတ္တိံသ	၃၁၂
ပါရမိယော ဒသ	၂၇၊၃၅၊၁၇၅၊ ၁၈၀၊၂၅၈၊၂၆၁-၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vāsaṁ	170
Vāsakāle	239
Vāsavena	199
Vāhane	146
Vikatthamānā	200
Vicaranto	138
Vicintayiṁ	29
Vijjati	209
Viññāya	112
Viññū	140
Vitathaṁ	66
Vinicchayaṁ	211
Vinivijjhante	172
Vindati	146
Vipāko	188
Vipinakānane	21
Vibhajja	188
Vibhāvaya	211
Viravante	192
Vilaggamajjhe	33
Vivādaṁ	325
Vivitte	142
Vissuto	181
Viharāmi	21
Vuḍḍhāpacāyī	181
Vegā	188
Vejjaṁ	45
Vebhaṅgo	188
Vessānaṁ	79
Vessantaro	79

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saṁpīḷe	191
Saṁvacchare	225
Saṁviggamānasā	260
Saṁviggamānaso	67
Saṁvijiṁ	178
Saṁsito	122
Sakañātibhi	191
Sakabhuttā	62
Sakamattānaṁ	106
Sakalaṁ	109
Sakkena	249
Sakhilā	325
Saggagamanatthāya	118
Saṅkati	200
Saṅkappaṁ	107
Saṅkappo	67
Saṅkhipiṁsu	88
Saṅgahavatthūhi	255
Saṅgāmavijayuttamaṁ	38
Saccaṁ	222
Saccatejabalassito	232
Saccavācānurakkhiya	266
Sajanaṁ	191
Satabhāgo	62
Sattakkhattuṁ	103
Sattarajjesu	48
Sattarājapurohito	46
Satthāradassanaṁ	275
Sadatthaṁ	137
Sadātthuto	160

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပါရမီ	၂၇၀
ပိဋကာနိ တီဏိ	၂
ပိယဝစန	၁၈၁၊၂၅၅
ပုညဝတိဒ္ဓိ	၁၅၄
ပုတ္တပရိစ္စာဂ	၉၇
ပုတ္တော မေ ဒီဃာယုကော သိယာ	၁၀၀
ပုနဒေဝ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌာပနံ ဘဝေယျံ	၁၀၀
ပုရိသဿေဝ ဗုဒ္ဓတ္တပတ္တနာ သမိဇ္ဈတိ	၂၇၄
ပေတာနမ္ပိ ပတ္တိံ ဒိန္နံ ဒါနကာလေ	၅၅
ပေသုညာ ဝိရမဏဿ ဖလံ	၃၀၂
ပေါရာဏကရာဇူနံ ဝဿာပနံ	၃၇
ပေါရိသာဒ	၂၄၀
[ဖ]	
ဖရုသဝါစာ ဝိရမဏဿ ဖလံ	၃၀၂
ဖုဿတီတိနာမံ	၇၇
ဖုဿတီဒေဝစ္ဆရာယ ဂဟိတဝရာ ဒသ	၇၇
ဖောဋ္ဌဗ္ဗဒါန	၂၉၅
[ဗ]	
ဗာရာဏသိနဂရဿ ပေါရာဏနာမာနိ	၁၇၇
ဗာဟိရဒါတဗ္ဗဝတ္ထူနိ ဒသ	၂၉၅
ဗာဟိရဖလံ	၂၈၀
ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မာ ဒသ, ကေစိ ဆ	၂၇၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗုဒ္ဓဘာဝေ ဆန္ဒမဟန္တတာယ ဩပမ္မံ	၂၇၅-၆
ဗုဒ္ဓဘာဝေါ နာမ နတ္ထိ ဣတ္ထိဘာဝေန	၂၇၄
ဗုဒ္ဓဘာဝေါ နာမ နတ္ထိ ဂဟဋ္ဌဘာဝေန	၂၇၅
ဗုဒ္ဓဘူမိယော	၂၈၂
ဗုဒ္ဓဝံသံ ပါလေဿာမီတိ ဓမ္မံ ဝေ သက္ကရောန္တော တတ္ထ စိတ္တံ ဌပေတိ	၂၇၇
ဗုဒ္ဓဝံသဒေသနာ	၆
ဗုဒ္ဓသုညကပ္ပဿ ပရိစ္ဆေဒေါ	၁၅
ဗုဒ္ဓါနံ အနုသာသနီ	၃၂၅
ဗုဒ္ဓါနံ အန္တရကာလဂဏနံ	၁၅
ဗုဒ္ဓါနံ အာဏာခေတ္တံ	၁၁၊၁၂
ဗုဒ္ဓါနံ သာသနံ	၃၂၄
ဗုဒ္ဓါနုဘာဝပဋိသံယုတ္တံ ဓမ္မံ သုဏိတွာ တတ္ထ စိတ္တံ ဌပေတိ	၂၇၇
ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ပဿိတွာ တတ္ထ စိတ္တံ ဌပေတိ	၂၇၇
ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ သုဏိတွာ တတ္ထ စိတ္တံ ဌပေတိ	၂၇၇
ဗုဒ္ဓေါ ဗောဓေယျံ	၂၇၄
ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ လောကေ ပဗ္ဗဇိတဘာဝေနေဝ	၂၇၅
ဗောဓိသတ္တာနံ ဓမ္မာဘိသမယော	၃၂၁-၂-၃
ဗောဓိသတ္တာနံ ဓမ္မတာ	၁၈
ဗောဓိသတ္တာနံ သမ္ပဒါ	၃၂၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saddāyanto	226
Sanantanaṁ	50
Sanigamaṁ	191
Sanegamā	179
Santaṁ	83
Santatto	24
Santi	227
Santuṭṭho	107
Sabalaṭṭhe	256
Sabbaṅgasobhanā	88
Sabbalokānukampako	157
Sabbasamāgatānaṁ	200
Sabhāvaṁ	80
Samako	261
Samaggaṁ	223
Samaggā	325
Samatiggayha	74
Samasādisaṁ	113
Samāgatā	84
Samādānaṁ	38
Samānayi	108
Samāpanno	211
Samitto	157
Samimhā	159
Sambhāvayamāno	327
Sammānanāvamānane	267
Sammāpaṇīdhī	188
Sayambhuṁ	29
Saraṭṭhakaṁ	191
Saraṭṭhakā	179

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saraṭṭhake	256
Sarājake	179
Sarīrakiccaṁ	118
Sarīrānugataṁ	113
Sallapante	101
Sallāpaṁ	89
Sallite	238
Sasako	104
Sasatthahatthūpagataṁ	166
Sasāgarantaṁ	172
Sahagahite	112
Sahajā	134
Sahadaṭṭho	237
Sahanto	141
Sahāyā	202
Sahāyo	234
Sahorodhe	179
Sāgarūpamaṁ	48
Sāmaññā	184
Sārattagadhito	133
Sāvayitvā	86
Sāvayuṁ	195
Sāhukāraṁ	88
Sineruvanavaṭaṁsakā	81
Sivayo	84
Sīmantinīnaṁ	200
Sīlaṁ	254
Sīlaguṇaṁ	163
Sīlabalā	175
Sīlabbataṁ	118

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗောဓိသဒ္ဒဿ အဇ္ဈုဒ္ဓါရော	၁၈
ဗောဓိသတ္တဿ မဟာဘိနိက္ခ-မနံ ဧကူနတိံသဝဿေ	၄
ဗောဓိသမ္ဘာရေသု ဘာဝနာ စတဿော	၁၉
ဗျာဓိ	၁၃၁
ဗျာပါဒါ ဝိရမဏဿ ဖလံ	၃၀၂
ဗြဟ္မလောကာ ဂတာ ဇုတ္တိ	၁၃၂
[ဘ]	
ဘယာဂတိံ အဂမနံ	၃၁၇
ဘယာနိ တီဏိ	၃၇
ဘရိယပရိစ္စာဂ	၉၈
ဘာဝနာ စတဿော	၁၉
ဘူရိဒတ္တ	၁၁၆
[မ]	
မက္ခိကံ သူလေန ဝိဇ္ဈိတဿ ဒေါသော	၂၃၅
မဂ္ဂစရိယာ	၁၇
မစ္ဆရာဇဿ သစ္စကိရိယကရဏံ	၂၃၀
မစ္ဆာ နိဓိတိ ဝုစ္စန္တိ	၂၃၁
မဏိမေခလာယ ရက္ခဏံ	၃၂
မနုဿတ္တံ	၁၆၊၂၇၄
မနုဿတ္တဘာဝေယေဝ ဗုဒ္ဓတ္တံ ပတ္ထေန္တဿ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ	၂၇၄
မနောမယိဒ္ဓိ	၁၅၄
မရဏံ	၁၃၁
မဟာကပ္ပ	၁၂
မဟာနုဘာဝတာ	၃၂၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မဟာပထဝီ စတုနဟုတာဓိက-ဒွိယောဇနသတသဟဿ-ဗဟလာ	၁၆၂
မဟာပဓာနံ ပဒဟတိ ဆဗ္ဗဿာနိ	၄
မဟာပရိစ္စာဂါ ပဉ္စ	၉၈၊၂၆၃
မဟာပုရိသဿ ဥပနိဿယသမ္ပဒါ	၂၇၈
မဟာပုရိသဿ အဇ္ဈတ္တိကဒါနေ ပရိစ္စတ္တနိယမော	၂၉၆-၇
မဟာပုရိသဿ စေတောပဏိဓိ	၂၉၈-၉
မဟာပုရိသဿ ဒါနနိယမော ဒါနဝတ္ထုသု	၂၉၅-၆
မဟာပုရိသဿ ဒါနနိယမော ဓမ္မဒါနေ	၂၉၇
မဟာပုရိသဿ ဒါနပါရမိယာ လိင်္ဂါနိ	၂၇၉
မဟာပုရိသဿ သီလပါရမိယာ လိင်္ဂါနိ	၂၇၉
မဟာသတ္တာနံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အပါပုဏနကာရဏာနိ	၃၂၁
မဟာသုတသောမရညော ဂဟိတဝရာ စတ္တာရော	၂၄၈
မဟာသုတသောမဿ ဥပါယကုသလတာ	၂၄၈
မာတာ နာမ ပုတ္တဿ ဗဟူပကာရာ	၁၁၅
မာတုပဋ္ဌာနံ နာမ ပဏ္ဍိတေန ပညတ္တံ	၁၁၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sīlarakkhāya	113
Sīlavā	181
Sukhasamappite	117
Sukhedhito	34
Suññe	21
Suṇohi	20
Sutadhammo	163
Suttapoto	104
Subbhūru	33
Sumāpaya	91
Sumāpayi	91
Suvāsitaṁ	202
Susamāhito	149
Susāne	260
Susīlavā	131
Sussoṇi	33
Sūriyasantāpe	229
Sūriyātape	178
Seṭṭhe	202
Semi	118
Seḷasitthisahassānaṁ	209
[Ha]	
Hañchati	161
Haṭṭhā	260
Haṭṭho	67
Hadayabandhanaṁ	108
Harātu	118
Hiṁsitaṁ	230
Hitakāmā	212
Hitesinaṁ	195
Hitvā	50
Hirīmā	181
Hirīsukkaṁ	194
Hirīsukkadhammajahito	184
Hīḷitā	140
Hīnaṁ	191
Hutaṁ	33
Hetu	274

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မာနတ္ထဒ္ဓါနံ အာဒီနဝေါ	၁၅၀
မာရဿ မာရကာယိကာနံ ဒေဝတာနံ န ဒေတိ မဟာပုရိသော	၂၉၇
မာလာဒါန	၂၉၅
မိဂဝံ	၁၆၄
မိစ္ဆာဒဿနာ ဝိရမဏဿ ဖလံ	၃၀၂
မုတ္တော မောစေယျံ	၂၇၄
မုသာဝါဒါ ဝိရမဏဿ ဖလံ	၃၀၂
မေတ္တာပါရမိယံ ပစ္စဝေက္ခဏာနယော	၂၉၂
မေတ္တာပါရမီ	၂၇၊၁၇၅
မောဟာဂတိံ အဂမနံ	၃၁၇
[ယ]	
ယက္ခာနံ လက္ခိတဗ္ဗကာရဏံ	၁၆၈
ယညယဇနဿ ဒေါသော	၆၁
ယာနဒါန	၂၉၅
ယုဂလသိဒ္ဓိယော	၃၁၃-၄
ယုဂလာ ပဉ္စဒသ	၃၁၃-၄
[ရ-လ]	
ရသဒါန	၂၉၅
ရူပဒါန	၂၉၅
ရူပဒါနာဒီနံ ဝိဘာဝနာ	၂၉၉၊၃၀၀
ရူပသမ္ပဒါ	၃၂၃
ရူပါဒီနံ ဒါတဗ္ဗဝတ္ထူနိ ဆဗ္ဗိဓာနိ	၂၉၅
ရောဂဘယ	၃၇
လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ	၁၆၊၂၇၄
လောကတ္ထစရိယာ	၁၇
လောကဝိဝရဏပါဋိဟာရိယ	၅
လောဘာဂတိံ အဂမနံ	၃၁၇
[ဝ]	
ဝဇ္ဈဇနာနံ မောစနသမတ္ထတာ	၇၇
ဝဇ္ဈပ္ပတ္တံ ဝဓတော မောစေယျံ	၁၀၀
ဝဋ္ဋမူလကဒုက္ခ	၁၃၁
ဝဋ္ဋရာဇဿ သစ္စကိရိယကရဏံ	၂၂၈
ဝတ္ထဒါန	၂၉၅
ဝဿဝလာဟကဒေဝရာဇာ မေဃဂီတံ ဂါယတိ	၂၃၁
ဝါယောသံဝဋ္ဋကပ္ပ	၁၁
ဝါရိတ္တသီလ	၃၀၁
ဝါရိတ္တသီလေ ပဋိပတ္တိက္ကမော	၃၀၁
ဝိကုဗ္ဗနိဒ္ဓိ	၁၅၄
ဝိဇ္ဇာမယိဒ္ဓိ	၁၅၄
ဝိပဉ္စိတညူ	၃၂၀
ဝိပဉ္စိတညူနံ ဓမ္မာဘိသမယော	၃၂၁
ဝိလေပနဒါန	၂၉၅
ဝိဝဋ္ဋကပ္ပ	၁၁
ဝိဝဋ္ဋဋ္ဌာယီကပ္ပ	၁၁
ဝီရိယပါရမိယံ ပစ္စဝေက္ခဏာနယော	၂၈၉၊၂၉၀
ဝီရိယဿ အင်္ဂါနိ စတ္တာရိ	၁၁၈
ဝီရိယပါရမိယာ ပဋိပတ္တိက္ကမော	၃၀၉၊၃၁၀-၁
ဝီရိယပါရမီ	၂၇၊၁၇၅
ဝီရိယာဓိကဗုဒ္ဓဿ အဓိဂန္တဗ္ဗ- ပရိစ္ဆေဒေါ သမ္မာသမ္ဗောဓိ	၃၂၀
ဝေဇ္ဇကမ္မံ န ကရောတိ ပဗ္ဗဇိတော	၂၃၇

Cariyāpiṭakaṭṭhakathāya

Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[A]

Akittikumārassa saṁviggo 21
Akittitittha 22
Akittidvāra 22
Aggamahesibhāvo 77
Agginā anabhibhavanīyatta-kappaṭṭhiyaṭṭhānaṁ 228
Aṅgapariccāga 97
Acchariyabbhutadhammā cattāro 281
Ajjhattikadātabbavatthu 295
Ajjhattikabalaṁ 280
Ajjhāsayā cha 282
Atthacariyā 181, 255
Adinnādānā viramaṇassa phalaṁ 301
Adosajjhāsayā 282
Adhikāra 16, 274
Adhiṭṭhānapāramī 27, 175
Adhiṭṭhānapāramiyaṁ paccavekkhaṇānayo 292
Adhiṭṭhānāni cattāri 314
Adhiṭṭhāniddhi 154
Anunnatakucchibhāvo 77
Antarasaddassa atthuddhāro 16
Annadāna 295
Annapānādideyyadhammaṁ aparikkhayaṁ pasannacitto dadeyyaṁ 100
Annapānādideyyadhammo bahuko siyā 100
Apalitabhāvo 77
Apāyadukkha 131
Appamādena sampādetha 326
Abrahmacariyā viramaraṇassa phalaṁ 302
Abhayadāna 295
Abhijjhāya viramaṇassa phalaṁ 302
Abhinīhārakkhaṇe bodhisattā tividhā 321
Abhinīhārassa paccayā cattāro 277
paṭhamahetu 278
dutiyahetu 278
tatiyahetu 278
catutthahetu 278
Abhinīhārassa lakkhaṇarasādīni 276
Abhinīhārā aṭṭha 16, 274
Amacca 257
Amanussā nāma ayo-gharena bhāyanti 190
Amaraṇadhammo nāma koci satto natthi 167
Amohajjhāsayā 282

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဝ]

ဝေဿန္တရဘာဝေ သတ္တက္ခတ္တုံ မဟာပထဝီ အကမ္ပိတ္ထ ၁၀၃
ဝေဿန္တရရာဇဿ ဂဟိတဝရာ အဋ္ဌ ၁၀၀
ဝေဟပ္ဖလာ ၁၁

[သ]

သံဝဋ္ဋကပ္ပ ၁၁
သံဝဋ္ဋကပ္ပဿ သီမာ ၁၁
သံဝဋ္ဋကပ္ပါတယော ၁၁
သံဝဋ္ဋဋ္ဌာယီကပ္ပ ၁၁
သံဝေဂဝတ္ထူနိ အဋ္ဌ ၁၃၁
သံဝေဂေါ ဇာတော ပလိတေန ၅၃
သက္ကစ္စဘာဝနာ ၁၉
သင်္ဂဟဝတ္ထာဓိဋ္ဌာနေဟိ သမ္ပယောဂေါ စတ္တာရော ၃၂၀
သင်္ဂဟဝတ္ထူနိ စတ္တာရိ ၁၈၁၊၂၅၅၊ ၃၁၉
သစ္စ ၂၂၂
သစ္စကိရိယာနံ ဗလံ ၆၀-၁
သစ္စပါရမိတာစက္ခုနိ ၇၃
သစ္စပါရမိယံ ပစ္စဝေက္ခဏာနယော ၂၉၂
သစ္စပါရမီ ၂၇၊၁၇၅
သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ ၃၁၄-၅-၆
သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ အာဒိမှိ ၃၁၅
သစ္စာပနံ နာမ မဟာဗောဓိသတ္တာနံပဝေဏီကုလဝံသော ၂၄၆
သတာရဟဂါထာယော ၂၄၄၊၂၄၇
သတိစရိယာ ၁၇

[သ]

သတ္တသတကမဟာဒါနံ ၈၅
သတ္တာရဒဿနံ ၁၆၊၂၇၄
သဒ္ဓါဒါန ၂၉၅
သဒ္ဓါဓိကဗုဒ္ဓဿ အဘိဂန္တဗ္ဗ-ပရိစ္ဆေဒေါ သမ္မာသမ္ဗောဓိ ၃၂၀
သန္တိကေနိဒါနံ ၃
သန္တော သမေယျုံ ၂၇၄
သဗ္ဗသတ္တာနံ အဝဿယော ဘဝေယျံ ၁၀၀
သဗ္ဗသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၁၈
သဗ္ဗသမ္ဘာရဘာဝနာ ၁၉
သမာဓိစရိယာ ၁၇
သမာဓိဝိပ္ဖါရိဒ္ဓိ ၁၅၄
သမာနတ္တတာ ၁၈၁၊၂၅၅
သမ္ပဒါနုပါယော ၃၁၇၊၃၁၉
သမ္ဖပ္ပလာပါ ဝိရမဏဿ ဖလံ ၃၀၂
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ အဋ္ဌဝီသတိ ၁၄
သသတ္ထုတော ၁၆၈
သီလံ ဒုဝိဓံ ၃၀၁
သီလပါရမိယံ ပဋိပတ္တိက္ကမော ၃၀၀-၁၊၃၀၅-၆
သီလပါရမိယံ ပစ္စဝေက္ခဏာနယော ၂၈၅-၆-၇
သီလပါရမီ ၂၇၊၁၈၀
သုခမန္တဝိတာ ၇၇
သုဒ္ဓေါ သောဓေယျံ ၂၇၄
သုမေဓတာပသဿ ကာယ-ဝေယျာဝစ္စကရဏံ ၁၄
သုမေဓဗြာဟ္မဏဿ ဇာတိဋ္ဌာနံ ၁၂

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[A]

Ariyiddhi 154
Ariyūpavādassa khamāpanaṁ 156
Alambatthanatā 77
Alobhajjhāsayā 282
Avatthānaṁ 282
Avidūrenidānaṁ 3
Asaṅkhyeyyakappāni cattāri 11
Asaṅkhyeyyakappassa paricchedā 12
Asaṅkhiya,asaṅkhyeyyānaṁ viseso 12
Asippassa ādīnavā 142-3
Assattho assāseyyaṁ 274

[Ā]

Ādeyyavacanatā 323
Āposaṁvaṭṭakappa 11
Ābhassara 11
Āmisadāna 295
Āyatanacariyā 17
Āyusampadā 323
Āvasatha 295
Āhārapariyeṭṭhimūlakadukkha 131

[I]

Ijjhati bhikkhave sīlavato cetopaṇidhivisuddhattā 286
Itthīnaṁ vasaṁ na gaccheyyaṁ 100
Itthī nāma brahmacariyassa malaṁ 90
Iddhiyo dasa 154
Iriyāpathacariyā 17
Issariyasampadā 323

[U - O]

Ugghaṭitaññū 321
Ugghaṭitaññūnaṁ dhammābhisamayo 321
Upanissayabalaṁ 280
Upapāramiyo dasa 312
Upasamādhiṭṭhānaṁ ante 315
Upekkhāpāramī 27, 175
Upekkhāpāramiyaṁ paccavekkhaṇanayo 292-3
Uposathādhiṭṭhānassa aṅgāni cattāri 118
Ummaṅgo 282
Ussāho 282
Odapattikā 133-4

[Ka]

Kaṇhājinā 81
Kapilavatthuto Rājagaha-nagaraṁ saṭṭhiyojanikaṁ 5
Kappa 11
Kappasaddassa atthuddhāro 9, 10
Kappassa sāsapūpamā 11
Kammavipākajiddhi 154
Kalyāṇamittassa lakkhaṇaṁ 280
Kālavibhāgo aparo nayo 320
Kālasampādanassa
uparimaparicchedo 320
majjhimaparicchedo 320
heṭṭhimaparicchedo 320

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[သ-ဟ]

သုဘကိဏှာ ၁၁
သေတဂဇော အဘိမင်္ဂလသမ္မ-တော ၈၂
သေယျဒါန ၂၉၅
သောဘနဒေဝေါ ၂၃၁
ဟတ္ထိမဟုဿဝ ၁၁၅

[ဟ]

ဟိတစရိယာ ၂၈၂
ဟိရညသုဝဏ္ဏံ နာဂဘာဝနတော ဇာတံ ၁၃၀
ဟီန,မဇ္ဈိမ,ဥတ္တမသီလာနံ ဖလပဝတ္တနဋ္ဌာနံ ၅၇
ဟေတု ၁၆၊၂၇၄

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ka]

Kāḷakaṇṇivasantagehassa antarāyā tayo antepure 214
Kīḷanakaṁ anatthūpasaṁhitaṁ pamādāvahaṁ dānaṁ na deti mahāpuriso 295
Kumbhīlā nimmīlanti akkhīni mukhe vivaṭe 222
Kulasampadā 323
Kodhassa ādīnavā 136

[Kha]

Khantipāramiyaṁ paccavekkhaṇānayo 290-1
Khantipāramī 27, 175
Khīramūlassa sahassaṁ 46
Khīrapānena sinehaṁ uppādeti 164

[Ga]

Gaṇha nāgaṁ, maṇiṁ me dehi 120
Gandhadāna 295
Garudhammassa ānisaṁsā 40
Garudhammāti vuccanti pañca sīlāni 39
Gāthā nava 2
Guṇavisesayuttaputtapaṭilābho 77
Guṇasampatti 16, 274

[Ca]

Cakkavattī 40
Catuvīsati Buddhānaṁ byākaraṇaṁ 14

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ca]

Cande sasalakkhaṇaṁ kappaṭṭhiyaṁ 109, 168
Cariyā aṭṭha 17
Cāga 222
Cāgādhiṭṭhānaṁ 314-5-6
Cāgādhiṭṭhānaṁ majjhe 315
Cārittasīla 301
Cārittasīle paṭipattikkamo 303-4-5
Cittadukkhaṁ sarīradukkhena tanukaṁ bhaveyya 95
Cirakālabhāvanā 19

[Cha - Ja]

Chattupāhanadānassa nissando 30, 31, 33
Chandatā 16, 274
Chātakabhaya 37
Jambudīpatale hiraññasuvaṇṇaṁ jātaṁ nāgabhavanato 130
Jarā 131
Jātaveda 227
Jātamattova kathesi bodhisatto pacchimattabhave tīsu ṭhānesu 80
Jāti 131
Jālī 81
Jīvitadānaṁ dhammadāne saṅgahaṁ gacchati 300
Jīvitapariccāga 97

စရိယာပိဋကဋ္ဌကထာယ

နာမာနံ အနုက္ကမဏိကာ

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[အ-အာ]

အကိတ္တိ (တာပသ) ၂၁၊၂၄၊၂၇
အကိတ္တိ (ဗြာဟ္မဏ) ၁၁၀၊၂၆၃
အကိတ္တိတိတ္ထ ၂၂
အကိတ္တိဒွါရ ၂၂
အင်္ဂုလိမာလတ္ထေရ ၁၆၉၊၂၄၉
အစ္စိမုခီ (နာဂိနီ) ၁၂၃-၄
အစ္စုတ (တာပသ) ၁၀၃
အဉ္စန (မင်္ဂလဟတ္ထိ) ၃၆
အညာသိကောဏ္ဍည ၄
အဋ္ဌိသေန (ပရိဗ္ဗာဇက) ၂၆၇
အတ္ထဒဿီ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅
အဓမ္မ (ဒေဝပုတ္တ) ၁၅၈၊၁၆၂
အနုရုဒ္ဓတ္ထေရ ၂၇၊၄၀၊၅၈၊၇၅၊ ၁၀၃၊၂၀၂၊၂၅၄
အနောမဒဿီ (ဗုဒ္ဓ) ၁၄-၅
အမရဝတီ (နဂရ) ၅
အမိတ္တတာပန (ဗြာဟ္မဏီ) ၉၁၊၁၀၃
အယောဃရ (ကုမာရ) ၁၀၉၊၁၉၀
အရက (ပဏ္ဍိတ) ၂၆၅
အရိဋ္ဌ (နာဂကုမာရ) ၁၁၆
အရိဋ္ဌပုရ (နဂရ) ၆၄
အလမ္ဗာယန (ဗြာဟ္မဏ) ၁၂၀-၁၊ ၁၂၃
အလီနသတ္တု (ကုမာရ) ၁၆၃၊၁၆၉
အဟိဒီပ ၂၂
အာဏိမဏ္ဍဗျ (တာပသ) ၂၃၆၊၂၄၀

[အာ]

အာနန္ဒတ္ထေရ ၃၅၊၄၀-၁၊၄၃၊၅၈၊ ၇၅၊၁၀၉၊၁၂၄၊၁၃၇၊ ၁၄၈၊၁၇၅၊၁၈၀၊၂၀၂၊ ၂၀၈ အာဒိပိဋ္ဌေသု
အာဠာရ (ကုဋုမ္ဗိက) ၁၇၃၊၁၇၅

[ဣ-ဥ-ဧ]

ဣန္ဒပတ္ထ (နဂရ) ၃၆-၇၊၁၈၁၊ ၂၄၀၊၂၄၅
ဥဂ္ဂသေန (ရာဇာ) ၁၂၇၊၁၃၁
ဥဒေန ၁၅၆
ဥပကဉ္စန (ကုမာရ) ၁၉၆-၇
ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ (ထေရီ) ၃၅၊၄၀၊၆၃၊ ၁၀၃၊၁၂၄ အာဒိပိဋ္ဌေသု
ဥရုဝေလ (ဝန) ၄
ဥရုဝေလကဿပ (ဇဋိလ) ၄
ဥဿဒနိရယ ၅၊၂၁၀
ဧကရာဇာ (ရာဇာ) ၅၉၊၂၅၄၊၂၅၈

[က]

ကကုသန္ဓ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅-၆
ကစ္စာနတ္ထေရ ၄၀
ကဉ္စန (ကုမာရ) ၁၉၃-၄-၅
ကဉ္စန (တာပသ) ၂၀၂
ကဉ္စနဒေဝီ ၁၉၃-၄-၅
ကဏ္ဍမ္ဗရုက္ခ ၅

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ja - Ña]

Jetuttaranagarato Cetaraṭṭhaṁ timsayojanikaṁ 88
Ñāṇacariyā 17
Ñāṇavipphāriddhi 154

[Ta]

Tāpasānaṁ sapathavacanāni 197-8-9, 200
Tiṇṇo tāreyyaṁ 274
Tiracchānayoniyaṁ nibbatti bodhisatto tiracchānānaṁ anuggaṇhanatthaṁ 104
Tejosaṁvaṭṭakappa 274

[Da]

Dasakusalakammapathadhammo pubbe pāturahosi imasmiṁ loke 160
Dātabbavatthu duvidhaṁ 295
Dānaṁ tividhaṁ 295
Dānaṁ dadantena kammañca phalañca saddahitvā dātabbaṁ 240
Dāna 181, 255
Dāna-upapāramī 312
Dānaparamatthapāramī 312
Dānapāramī 35, 180, 312
Dānapāramiyā paṭipattikkamo 295-6-7-8-9,300
Dānapārami-ādīnaṁ paṭipakkhadhammā 294-5

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Da]

Dānapārami-ādīnaṁ saṁkilesā 294
Dānapāramiyaṁ paccavekkhaṇānayo 284-5
Dānavinibandhā cattāro 318
catutthadānavinibandha 318-9
tatiyadānavinibandha 318
dutiyadānavinibandha 318
paṭhamadānavinibandha 318
Dānasālāyo cha pañca 29, 36, 47, 54, 62, 64, 78, 248, 255
Dānādīnaṁ padaṭṭhānāni 314
Diṭṭhamaṅgalikā 149
Dīpaṅkarabuddhassa byākaraṇaṁ 14
Dubbhikkhabhaya 37
Dūrenidānaṁ 3
Devaputtānaṁ vivādakaraṇaṁ 158
Desadhamma 150
Desadhammo nāma atthi yattha yattha 150
Desanākkamo 270-1-2
Dosāgatiṁ agamanaṁ 317

[Dha]

Dhanapariccāga 97
Dhamma 222
Dhammadāna 295
Dharamānakabuddhānaṁ eva santike Buddhattaṁ patthanā samijjhati 275

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[က]

ကဏှဒီပါယန (တာပသ) ၂၃၃၊ ၂၃၅-၆၊၂၄၀
ကဏှဝဏ္ဏာ (နဒီ) ၁၇၀
ကဏှာဇိနာ (ရာဇဓီတာ) ၈၁၊၈၇၊ ၉၃၊၉၇၊၁၀၃
ကပိရာဇ ၂၆၆
ကပိလ (နဂရ) ၁၆၃
ကပိလဝတ္ထု (နဂရ) ၅
ကပ္ပကတရုဝန (ဥယျာန) ၈၁
ကပ္ပါသိက (ဝနသဏ္ဍ) ၄
ကလိင်္ဂ (ရဋ္ဌ) ၃၆-၇၊၁၀၀
ကလိင်္ဂ (ရာဇာ) ၃၉၊၉၁
ကဿပ (ဗုဒ္ဓ) ၁၄-၅
ကဿပထေရ ၄၀၊၆၃၊၂၅၄
ကာဏာရိဋ္ဌ (နာဂကုမာရ) ၁၂၂၊ ၁၂၄-၅
ကာရဒီပ ၂၂
ကာရရုက္ခ ၂၂
ကာဝီရပဋ္ဋန (ဥယျာန) ၂၂
ကာသိ (ဂါမ) ၁၃၂
ကာသိရဋ္ဌ ၂၃၄
ကာသိရာဇာ ၂၀၉၊၂၁၉၊၂၆၇
ကာဠဟတ္ထိ(သေနာပတိ) ၂၄၀၊၂၄၉
ကာဠုဒါယိထေရ ၄၊၂၀၂
ကုဒါလပဏ္ဍိတ ၂၆၅
ကုရဏ္ဍက (အဿမပဒ) ၁၁၅
ကုရုရဋ္ဌ ၃၆၊၂၄၀၊၂၄၅
ကုရုရာဇာ ၃၉
ကုသာဝတီ (နဂရ) ၄၀-၁
ကေတုမတီ (နဒီ) ၉၀

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[က]

ကောဏာဂမန (ဗုဒ္ဓ) ၁၅
ကောဏ္ဍည (ဗုဒ္ဓ) ၁၄-၅
ကောန္တိမာရာ (နဒီ) ၈၈
ကောရဗျ (ရာဇာ) ၂၄၀
ကောလိတထေရ ၄၀
ကောသမ္ဗိက (ရာဇာ) ၂၃၄
ကောသမ္ဗီ (နဂရ) ၂၃၄
ကောသလ (ဇနပဒ) ၂၅၅
ကောသလ (ရဋ္ဌ) ၂၂၉၊၂၃၁

[ခ]

ခဏ္ဍဟာလ (ပုရောဟိတ) ၅၉၊၆၀-၃
ခန္တိဝါဒ (တာပသ) ၂၆၅
ခရဒါဋ္ဌိက (ယက္ခ) ၉၈
ခုဇ္ဇုတ္တရာ (ဒါသီ) ၂၀၂
ခေမဗြာဟ္မဏ ၂၆၇

[ဂ]

ဂဇင်္ဂလ (နဂရ) ၂၀၀
ဂန္ဓမာဒန (ပဗ္ဗတ) ၃၀၊၉၀
ဂယာ (ဂါမ) ၁၈
ဂိဇ္ဈကူဋပဗ္ဗတ ၆
ဂေါတမီဒေဝီ ၆၃
ဂေါဝိန္ဒဗြာဟ္မဏ ၄၇၊၄၉-၁

[စ]

စဏ္ဍောရဏ (ပဗ္ဗတ) ၁၁၁၊၁၁၄
စန္ဒကုမာရ ၅၉၊၆၁
စန္ဒာ (မဟေသီ) ၅၉၊၆၀၊၆၃၊ ၂၀၉၊၂၁၀၊၂၁၄၊၂၁၉
စမ္ပာ (နဂရ) ၁၂၅

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Dha - Na]

Dhiti 222
Nābhiparāmasanagabbha 251
Nikāyā pañca 2
Nidānānaṁ paricchedā 3
Nidānāni tīṇi 3
Nirantarabhāvanā 19
Nissaraṇajjhāsayatā 282
Nīlanettatā 17
Nīlabhamukatā 77
Nekkhammajjhāsayatā 282
Nekkhammapārami-ādīnaṁ liṅgāni 279
Nekkhammapāramiyaṁ paccavekkhaṇānayo 287-8
Nekkhammapāramiyā paṭipattikkamo 306-7
Nekkhammapāramī 27, 175
Neyya 321
Neyyassa dhammābhisamayo 321

[Pa]

Paccayagaja 82
Paccavekkhaṇāvidhi 283
Paccāmittānaṁ atikkamaṇadhammā cattāro 222
Pañca mahāpariccāge apariccajitvā Buddhā nāma bhūtapubbā natthi 98
Paññākaruṇānaṁ phalasiddhibhāvo 281-2

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Pa]

Paññādhikabuddhānaṁ adhigantabbaparicchedo sammāsambodhi 320
Paññādhiṭṭhānaṁ 314-5-6, 315
Paññāpāramiyaṁ paccavekkhaṇānayo 288-9
Paññāparamiyā paṭipattikkamo 307-8-9
Paññāpāramī 27, 175, 180
Pattānumodanakammassa phalaṁ 34
Patticariyā 17
Padīpa 295
Pabbajjā 16, 274
Payogabalaṁ 281
Paradāraṁ na gaccheyya 100
Paramatthapāramiyo dasa 312
Parinibbuto parinibbāpeyyaṁ 274
Parūpaghātāvahaṁ satthavisamajjādikaṁ na deti mahāpuriso 295
Pavivekajjhāsaya 282
Pāṇātipātā viramaṇassa phalaṁ 301
Pānadāna 295
Pāramīnaṁ lakkhaṇarasādīni 272-3
Pāramīnaṁ saṅgaho 313
Pāramiyo samattiṁsa 312
Pāramiyo dasa 27, 35, 175, 180, 258, 261-2

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[စ-ဆ]

စမ္ပေယျ (နာဂရာဇာ) ၁၂၅၊၁၃၁၊ ၂၆၄
စိဉ္စမာဏဝိကာ ၁၀၃၊၂၂၃
စိတ္တ (ဂဟပတိ) ၂၀၂
စိတ္တကူဋ (ပဗ္ဗတ) ၅၀
စိတ္တစူဠ (ကဿပ) ၁၁၆
စူဠကမ္မာသဒမ္မ (နိဂမ) ၁၆၉
စူဠဓမ္မပါလ ၂၆၇
စူဠဗောဓိ (ပရိဗ္ဗာဇက) ၁၃၁
စူဠသုတသောမ ၂၆၄
စေတပုတ္တ (လုဒ္ဒက) ၉၁၊၁၀၃
စေတရဋ္ဌ ၈၇၊၈၉
ဆဒ္ဒန္တ ၂၆၄
ဆန္န (အမစ္စ) ၁၀၃

[ဇ]

ဇယဒ္ဒိသ (ရာဇာ) ၁၆၃-၅
ဇာတိမန္တ (ဗြာဟ္မဏ) ၁၅၂-၇
ဇာလိ (ကုမာရ) ၈၁၊၈၇၊၉၃၊ ၉၇၊၁၀၃
ဇူဇက (ဗြာဟ္မဏ) ၉၁၊၉၄-၅၊ ၁၀၀၊၁၀၃
ဇေတုတ္တရ (နဂရ) ၇၈၊၈၈၊ ၉၁-၂၊၁၀၀
ဇောတိပါလ (ကုမာရ) ၄၆-၇၊ ၂၆၆

[တ]

တက္ကသိလာ (နဂရ) ၆၄၊၁၆၅
တဏှင်္ကရ (ဗုဒ္ဓ) ၁၂၊၁၄
တိဿ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ထ-ဒ]

ထေမိယ (ကုမာရ) ၂၀၈၊၂၁၀၊ ၂၁၈-၉၊၂၆၂၊၂၆၆
ဒဏ္ဍဗြာဟ္မဏဂါမ ၈၈
ဒတ္တ (နာဂကုမာရ) ၁၁၆
ဒန္တပုရ (နဂရ) ၃၇
ဒဗ္ဗသေန (ရာဇာ) ၂၅၅-၈
ဒမိဠရဋ္ဌ ၂၂
ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ ၁၄၉၊၁၅၀-၇
ဒိဗ္ဗစက္ခု (တာပသ) ၁၈၅-၆
ဒိဗ္ဗစက္ခုက (တာပသ) ၁၆၉
ဒိသမ္ပတိ (ရာဇာ) ၄၇
ဒီပင်္ကရ (ဗုဒ္ဓ) ၃၊၄၊၁၂၊၁၃၊၁၅
ဒီပါယန (ကုမာရ) ၂၃၄
ဒုကူလ (ကုမာရ) ၂၄၉
ဒုကူလ (တာပသ) ၂၅၀-၃
ဒေဝဒတ္တ ၆၃၊၁၀၃၊၁၁၅၊ ၁၂၄၊၁၃၁ အာဒိပိဋ္ဌေသု

[ဓ-န]

ဓတရဋ္ဌ (ရာဇာ) ၄၇၊၁၁၆
ဓနဉ္စယ (ရာဇာ) ၃၆-၇
ဓမ္မ (ဒေဝပုတ္တ) ၁၅၇၊၂၆၅
ဓမ္မဒဿီ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅
နန္ဒ (ကုမာရ) ၂၀၃-၈
နန္ဒနဝန (ဥယျာန) ၈၁
နန္ဒဗြာဟ္မဏ ၁၆၅၊၂၄၁-၂၊၂၄၉
နာရဒ (ဗုဒ္ဓ) ၁၄-၅
နာလိက(ပဗ္ဗတ) ၉၀
နိဂြောဓ(ရုက္ခ) ၉၀၊၁၂၂၊၂၄၁
နိဂြောဓာရာမ ၁၊၅၊၉
နိမိ(ရာဇာ) ၅၂၊၅၄၊၅၆-၈၊၂၆၆

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Pa]

Pāramī 270
Piṭakāni tīṇi 2
Piyavacana 181, 255
Puññavatiddhi 154
Puttapariccāga 97
Putto me dīghāyuko siyā 100
Punadeva rajje patiṭṭhāpanaṁ bhaveyyaṁ 100
Purisasseva Buddhattapatthanā samijjhati 274
Petānampi pattiṁ dinnaṁ dānakāle 55
Pesuññā viramaṇassa phalaṁ 302
Porāṇakarājūnaṁ vassāpanaṁ 37
Porisāda 240

[Pha]

Pharusavācā viramaṇassa phalaṁ 302
Phussatītināmaṁ 77
Phussatīdevaccharāya gahitavarā dasa 77
Phoṭṭhabbadāna 295

[Ba]

Bārāṇasinagarassa porāṇanāmāni 177
Bāhiradātabbavatthūni dasa 295
Bāhirabalaṁ 280
Buddhakārakadhammā dasa, keci cha 270

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ba]

Buddhabhāve chandamahantatāya opammaṁ 275-6
Buddhabhāvo nāma natthi itthibhāvena 274
Buddhabhāvo nāma natthi gahaṭṭhabhāvena 275
Buddhabhūmiyo 282
Buddhavaṁsaṁ pālessāmīti dhammaṁ eva sakkaronto tattha cittaṁ ṭhapeti 277
Buddhavaṁsadesanā 6
Buddhasuññakappassa paricchedo 15
Buddhānaṁ anusāsanī 325
Buddhānaṁ antarakālagaṇanaṁ 15
Buddhānaṁ āṇākhettaṁ 11, 12
Buddhānaṁ sāsanaṁ 324
Buddhānubhāvapaṭisaṁyuttaṁ dhammaṁ suṇitvā tattha cittaṁ ṭhapeti 277
Buddhānubhāvaṁ passitvā tattha cittaṁ ṭhapeti 277
Buddhānubhāvaṁ suṇitvā tattha cittaṁ ṭhapesi 277
Buddho bodheyyaṁ 274
Buddho uppajjati loke pabbajitabhāveneva 275
Bodhisattānaṁ dhammābhisayo 321-2-3
Bodhisattānaṁ dhammatā 19
Bodhisattānaṁ sampadā 323

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[န-ပ]

နေသာဒ(ဗြာဟ္မဏ) ၁၁၈-၉၊၁၂၀၊ ၁၂၂၊၁၂၄-၅
ပစ္စယဂဇ(မင်္ဂလဟတ္ထိ) ၈၁-၂
ပဉ္စာလရဋ္ဌ ၁၆၃
ပဉ္စာဝုဓ(ကုမာရ) ၂၆၅
ပဏ္ဍုကမ္ဗလ(သိလာသန) ၁၁၇
ပဒုမ(ဗုဒ္ဓ) ၁၄
ပဒုမုတ္တရ(ဗုဒ္ဓ) ၁၄-၆
ပါရိကာ(ကုမာရီ) ၂၄၉
ပါရိကာ(တာပသီ) ၂၅၀
ပါရိစ္ဆတ္တက ၁၁၇
ပါလိလေယျ(နာဂ) ၂၀၂
ပိယဒဿီ(ဗုဒ္ဓ) ၁၅
ပိင်္ဂိယက္ခ(ရာဇာ) ၂၅၂
ပုဏ္ဏဇ္ဈေရ ၄၀၊၂၀၂
ပုပ္ဖဝတီ(နဂရ) ၅၉
ပေါရိသာဒ(ယက္ခိနီပုတ္တ) ၁၆၃-၆၊ ၁၆၉၊၂၀၄-၈

[ဖ]

ဖာရုသကဝန(ဥယျာန) ၈၁
ဖုဿ(ဗုဒ္ဓ) ၁၅
ဖုဿတီ(ဒေဝီ) ၇၆၊၇၇-၈၊ ၈၄၊၁၀၁

[ဗ]

ဗန္ဓုမ(ရာဇာ) ၇၆
ဗန္ဓုမတီ(နဂရ) ၇၆
ဗာရာဏသီ(ရာဇာ) ၁၇၄-၅၊၁၁၁
ဗာရာဏသီ(နဂရ) ၄၊၂၁၊၂၂၊ ၂၉၊၅၉ အာဒိပိဋ္ဌေသု

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဗ]

ဗိမ္ဗိသာရ(မဟာရာဇာ) ၄
ဗောဓိကုမာရ ၁၃၂
ဗောဓိပရိဗ္ဗာဇက ၁၃၄၊၂၆၅
ဗောဓိရုက္ခ ၁၈
ဗြဟ္မဒတ္တ(ရာဇာ) ၂၁၊၄၇
ဗြဟ္မဝဍ္ဎန(နဂရ) ၂၀၂-၃၊၂၀၆

[ဘ]

ဘဒ္ဒကာပိလာနီ ၂၅၄
ဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယ(ရာဇပုတ္တ) ၄
ဘဒ္ဒသေန ၅၉၊၆၃
ဘရတ(ရာဇာ) ၄၇
ဘူရိဒတ္တ ၁၁၆-၇၊၁၂၀၊ ၁၂၂၊၁၂၄

[မ]

မဂဓရာဇာ ၄
မဃဒေဝ(ရာဇာ) ၅၃၊၂၆၄
မင်္ဂလ(ဗုဒ္ဓ) ၁၄-၅
မဏိမေခလာ(ဒေဝဓီတာ) ၃၂
မဏ္ဍဗျ(ကုမာရ) ၁၅၆-၇၊၂၃၄
မဏ္ဍဗျ(တာပသ) ၂၃၃၊ ၂၃၅-၆၊၂၄၀
မဒ္ဒီ(ဒေဝီ) ၈၄၊၈၆-၇၊၈၉၊၉၀၊ ၉၂ အာဒိပိဋ္ဌေသု
မဒ္ဒီ(ရာဇဓီတာ) ၈၁
မဓုဝါသိဋ္ဌ ၂၀၂
မနောဇ(ရာဇာ) ၂၀၆၊၂၀၈
မဟာကပိ ၂၆၄-၅
မဟာကဿပ ၂၀၂၊၂၄၉

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ba]

Bodhisaddassa atthuddhāro 18
Bodhisattassa mahābhinikkhamanaṁ ekūnatiṁsavasse 4
Bodhisambhāresu bhāvanā catasso 19
Byādhi 131
Byāpādā viramaṇassa phalaṁ 302
Brahmalokā gatā itthī 132

[Bha]

Bhayāgatiṁ agamanaṁ 317
Bhayāni tīṇi 37
Bhariyapariccāga 98
Bhāvanā catasso 19
Bhūridatta 116

[Ma]

Makkhikaṁ sūlena vijjhitassa doso 235
Maggacariyā 17
Maccharājassa saccakiriyakaraṇaṁ 230
Macchā nidhīti vuccanti 231
Maṇimekhalāya rakkhaṇaṁ 32
Manussattaṁ 16, 274
Manussattabhāveyeva Buddhattaṁ patthentassa patthanā samijjhati 274
Manomayiddhi 154
Maraṇaṁ 131
Mahākappa 12
Mahānubhāvatā 323

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ma]

Mahāpathavī catunahutādhika-dviyojanasatasahassabahalā 162
Mahāpadhānaṁ padahati chabbassāni 4
Mahāpariccāgā pañca 98, 263
Mahāpurisassa upanissayasampadā 278
Mahāpurisassa ajjhattikadāne pariccattaniyamo 296-7
Mahāpurisassa cetopaṇidhi 298-9
Mahāpurisassa dānaniyamo dānavatthūsu 295-6
Mahāpurisassa dānaniyamo dhammadāne 297
Mahāpurisassa dānapāramiyā liṅgāni 279
Mahāpurisassa sīlapāramiyā liṅgāni 279
Mahāsattānaṁ sammāsambodhiṁ apāpuṇanakāraṇāni 321
Mahāsutasomaraññho gahitavarā cattāro 248
Mahāsutasomassa upāyakusalatā 248
Mātā nāma puttassa bahūpakārā 115
Mātupaṭṭhānaṁ nāma paṇḍitena paññattaṁ 115

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[မ-ယ]

မဟာဂေါဝိန္ဒ(ဗြာဟ္မဏ) ၄၆၊၄၈၊ ၅၂၊၂၆၅
မဟာဇနက(ရာဇာ) ၁၁၀၊၂၆၅
မဟာနိဂြောဓ(ရုက္ခ) ၁၁၇
မဟာနိရယ ၅
မဟာမာယာ(ဒေဝီ) ၄၀၊၆၃၊၁၁၅
မဟာရက္ခိတ(တာပသ) ၁၈၁၊၁၈၉
မဟာလောမဟံသ ၂၆၂၊၂၆၇
မဟာဝါနရိန္ဒ ၂၆၅၊၂၆၇
မဟာသီလဝ(ရာဇာ) ၂၆၅၊၂၆၇
မဟာသုတသောမ(ရာဇာ) ၁၁၀၊ ၂၆၆
မဟာသုဒဿန(စက္ကဝတ္တိ-ရာဇာ) ၄၀၊၄၁၊၄၃
မဟိံသရာဇာ ၂၆၅
မဟောသဓ(ပဏ္ဍိတ) ၂၆၅
မာတင်္ဂ(ပဏ္ဍိတ) ၁၄၉၊၁၅၀-၆
မာတလိ(ဒေဝသာရထိ) ၅၇-၈
မာရဇ္ဈနာဂိရိ(ပဗ္ဗတ) ၈၈
မိဂသမ္မတာ(နဒီ) ၂၄၉
မိထိလာ(နဂရ) ၅၂-၃၊၅၇-၈
မိဿကဝန(ဥယျာန) ၈၁
မုစလိန္ဒ(သရ) ၉၀
မေဓင်္ကရ (ဗုဒ္ဓ) ၁၂၊၁၄
မောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရ ၄၊၆၃၊၁၀၉၊ ၁၂၄၊၂၀၂
မောဠိနီ (နဂရ) ၂၉၊၃၄
ယညဒတ္တ (ကုမာရ) ၂၃၇
ယမုနာ (နဒီ) ၁၁၇၊၁၁၉
ယသ (သေဋ္ဌိပုတ္တ) ၄

[ယ]

ယုဂန္ဓရ (ပဗ္ဗတ) ၉
ယုဓဥ္စယ (ကုမာရ) ၁၇၇-၈၊ ၁၈၀၊၂၆၂၊၂၆၄
ယုဓိဋ္ဌိလ (ကုမာရ) ၁၈၀

[ရ]

ရမ္မ (နဂရ) ၁၇၇
ရမ္မဝတီ (နဂရ) ၁၃
ရာဇဂဟ (နဂရ) ၄၊၆
ရာဟုလ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) ၄၅၊၆၃၊ ၁၀၃၊၂၄၀
ရာဟုလမာတာ ၄၀၊၆၃၊၁၀၃၊ ၁၃၁၊၁၃၇၊၁၆၉
ရုရုမိဂရာဇာ ၂၆၅
ရေဏု (ကုမာရ) ၄၇-၈၊၅၁-၂
ရေဝတ (ဗုဒ္ဓ) ၁၄

[လ]

လဋ္ဌိဝန (ဥယျာန) ၄
လောကန္တရ (နိရယ) ၅

[ဝ]

ဝံသရဋ္ဌ ၂၃၄
ဝင်္ကပဗ္ဗတ ၈၈-၉၊၉၀-၁
ဝါရဏ ၂၀၂
ဝါသုလ (ရာဇပုတ္တ) ၅၉၊၆၃
ဝိဒေဟရဋ္ဌ ၅၃
ဝိဓုရ (ပဏ္ဍိတ) ၂၆၅
ဝိပဿီ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅-၆၊၇၆
ဝိရူပက္ခ (နာဂရာဇာ) ၁၁၆-၇
ဝိသယှသေဋ္ဌိ ၂၆၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mānatthaddhānaṁ ādīnavo	150
Mārassa mārakāyikānaṁ devatānaṁ na deti mahāpuriso	297
Mālādāna	295
Migavaṁ	164
Micchādassanā viramaṇassa phalaṁ	302
Mutto moceyyaṁ	274
Musāvādā viramaṇassa phalaṁ	302
Mettāpāramiyaṁ paccavekkhaṇānayo	292
Mettāpāramī	27, 175
Mohāgatiṁ agamanaṁ	317
[Ya]	
Yakkhānaṁ lakkhitabbakāraṇaṁ	168
Yaññayajanassa doso	61
Yānadāna	295
Yugalasiddhiyo	313-4
Yugalā pañcadasa	313-4
[Ra - La]	
Rasadāna	295
Rūpadāna	295
Rūpadānādīnaṁ vibhāvanā	299, 300
Rūpasampadā	323
Rūpādīnaṁ dātabbavatthūni chabbidhāni	295
Rogabhaya	37
Liṅgasampatti	16, 274
Lokatthacariyā	17

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La]	
Lokavivaraṇapāṭihāriya	5
Lobhāgatiṁ agamanaṁ	317
[Va]	
Vajjhajanānaṁ mocanasamatthatā	77
Vajjhappattaṁ vadhato moceyyaṁ	100
Vaṭṭamūlakadukkha	131
Vaṭṭarājassa saccakiriyakaraṇaṁ	228
Vatthadāna	295
Vassavalāhakadevarājā meghagītaṁ gāyati	231
Vāyosaṁvaṭṭakappa	11
Vārittasīla	301
Vārittasīle paṭipattikkamo	301
Vikubbaniddhi	154
Vijjāmayiddhi	154
Vipañcitaññū	320
Vipañcitaññūnaṁ dhammābhisamayo	321
Vilepanadāna	295
Vivaṭṭakappa	11
Vivaṭṭaṭṭhāyīkappa	11
Vīriyapāramiyaṁ paccavekkhaṇānayo	289, 290
Vīriyassa aṅgāni cattāri	118
Vīriyapāramiyā paṭipattikkamo	309, 310-1
Vīriyapāramī	27, 175
Vīriyādhikabuddhassa adhigantabbaparicchedo sammāsambodhi	320
Vejjakammaṁ na karoti pabbajito	237

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိသာခါ	၂၄၀
ဝိဿကမ္မ (ဒေဝပုတ္တ)	၁၈၈၊၁၉၃၊ ၂၁၇-၈၊၂၅၀
ဝေဇယန္တ (ပါသာဒ)	၁၁၇
ဝေဇယန္တ (ရထ)	၅၇-၈
ဝေဿဝတီ (နဂရ)	၁၅၂
ဝေပုလ္လ (ပဗ္ဗတ)	၉၀
ဝေလာမ	၂၆၃
ဝေဿန္တရ (ကုမာရ)	၇၉
ဝေဿန္တရ (ရာဇာ)	၈၇၊၈၉၊၉၁၊ ၁၀၁၊၁၀၃
ဝေဿဘူ (ဗုဒ္ဓ)	၁၅-၆
ဝေဿဘူ (ရာဇာ)	၄၇
ဝေဠုဝန (ဝိဟာရ)	၄
[သ]	
သက္ကရဋ္ဌ	၁
သင်္ခပါလ (နာဂရာဇာ)	၁၇၀၊ ၁၇၅-၆၊ ၂၆၄
သင်္ခဗြာဟ္မဏ	၂၉၊၂၆၃
သစ္စ (ကုမာရ)	၂၂၄
သစ္စ (တာပသ)	၂၆၆
သဉ္ဇယ (ကုမာရ)	၇၈
သဉ္ဇယ (ရာဇာ)	၇၉၊၈၄၊၉၂၊၁၀၂
သတ္တဘူ (ရာဇာ)	၄၇၊၅၁
သနင်္ကုမာရ (ဗြဟ္မာ)	၄၈-၉
သဗ္ဗဒတ္တ (ရာဇာ)	၁၇၇
သမုဒ္ဒဇာ (ရာဇကညာ)	၁၁၆
သရဏင်္ကရ (ဗုဒ္ဓ)	၁၂၊၁၄
သရဘင်	၂၆၆

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သသ (ပဏ္ဍိတ)	၂၆၃
သာဂရဗြဟ္မဒတ္တ (ရာဇပုတ္တ)	၁၁၆
သာတာဂိရ	၂၀၂
သာမ (တာပသကုမာရ)	၂၄၉၊၂၆၇
သာရိပုတ္တတ္ထေရ	၄၊၆၊၇၊၉၊၂၁၊ ၄၀၊၆၃၊၁၀၃-၄၊ ၁၀၉ အာဒိပိဋ္ဌေသု
သာဝတ္ထိ (နဂရ)	၂၂၉
သိခီ (ဗုဒ္ဓ)	၁၅-၆
သိဒ္ဓတ္ထ (ဗုဒ္ဓ)	၁၅
သိနေရု (ပဗ္ဗတ)	၈၁
သိဝက (ဝေဇ္ဇ)	၆၈၊၇၀
သိဝိ (ကုမာရ)	၆၄
သိဝိရဋ္ဌ	၆၄
သိဝိရာဇာ	၆၄-၅၊၇၂၊၇၄-၅၊၇၇-၈
သီလဝ (နာဂရာဇာ)	၂၆၄
သုဇာတ (ဗုဒ္ဓ)	၁၅
သုတသောမ (ကုမာရ)	၂၄၀
သုတသောမ (ရာဇာ)	၂၄၁၊၂၄၄၊ ၂၄၆
သုဒဿန (နာဂကုမာရ)	၁၁၆၊ ၁၂၂-၄
သုဒဿန (မဟာဝိဟာရ)	၁၃
သုဒ္ဓေါဒန (မဟာရာဇာ)	၄
သုမေဓာ (သဘာ)	၅၆၊၅၈
သုမေဓာ (အဂ္ဂမဟေသီ)	၁၈၂၊၁၈၆
သုနက္ခတ္တတ္ထေရ	၁၂၄
သုနန္ဒ (သာရထိ)	၂၁၅၊၂၁၇
သုဘဒ္ဒါဒေဝီ	၄၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vessantarabhāve sattakkhattuṁ mahāpathavī akampittha	103
Vessantararājassa gahitavarā aṭṭha	100
Vehapphalā	11
[Sa]	
Saṁvaṭṭakappa	11
Saṁvaṭṭakappassa sīmā	11
Saṁvaṭṭakappā tayo	11
Saṁvaṭṭaṭṭhāyīkappa	11
Saṁvegavatthūni aṭṭha	131
Saṁvego jāto palitena	53
Sakkaccabhāvanā	19
Saṅgahavatthādhiṭṭhānehi sampayogā cattāro	320
Saṅgahavatthūni cattāri	181, 255, 319
Sacca	222
Saccakiriyānaṁ balaṁ	60-1
Saccapāramitācakkhūni	73
Saccapāramiyaṁ paccavekkhaṇānayo	292
Saccapāramī	27, 175
Saccādhiṭṭhānaṁ	314-5-6
Saccādhiṭṭhānaṁ ādimhi	315
Saccāpanaṁ nāma mahābodhi-sattānaṁpaveṇīkulavaṁso	246
Satārahagāthāyo	244, 247
Saticariyā	17

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sattasatakamahādānaṁ	85
Satthāradassanaṁ	16, 274
Saddadāna	295
Saddhādhikabuddhassa adhigantabbaparicchedo sammāsambodhi	320
Santikenidānaṁ	3
Santo sameyyaṁ	274
Sabbasattānaṁ avassayo bhaveyyaṁ	100
Sabbasaddassa atthuddhāro	18
Sabbasambhārabhāvanā	19
Samādhicariyā	17
Samādhivipphāriddhi	154
Samānattatā	181, 255
Sampādanūpāyo	317, 319
Samphappalāpā viramaṇassa phalaṁ	302
Sammāsambuddhā aṭṭhavīsati	14
Sasatthuto	168
Sīlaṁ duvidhaṁ	301
Sīlapāramiyaṁ paṭipattikkamo	300-1, 305-6
Sīlapāramiyaṁ paccavekkhaṇānayo	285-6-7
Sīlapāramī	27, 180
Sukhumacchavitā	77
Suddho sodheyyaṁ	274
Sumedhatāpasassa kāya-veyyāvaccakaraṇaṁ	14
Sumedhabrāhmaṇassa jātiṭṭhānaṁ	12

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုဘောဂ (နာဂကုမာရ)	၁၁၆၊ ၁၂၂၊၁၂၄-၅
သုမန (ဗုဒ္ဓ)	၁၄
သုမနာ (နာဂမဟေသီ)	၁၂၆၊၁၂၉၊ ၁၃၀-၁
သုမေဓ (တာပသ)	၁၃
သုမေဓ (ဗုဒ္ဓ)	၁၅
သုမေဓ (ဗြာဟ္မဏ)	၁၃
သုဝဏ္ဏဂိရိတာလ (ပဗ္ဗတ)	၈၈
သုဝဏ္ဏဘူမိ (နဂရ)	၂၉
သုဝဏ္ဏသာမ (ကုမာရ)	၂၅၀၊ ၂၅၂၊၂၆၇

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ-ဟ]	
သူရ	၅၉၊၆၃
သူရိယကုမာရ	၅၉၊၆၃
သေနက (ပဏ္ဍိတ)	၂၆၅
သေလာ (ရာဇဓီတာ)	၅၉၊၆၃
သောဏ (ကုမာရ)	၂၀၃-၆၊၂၀၈
သောဏ (ပဏ္ဍိတ)	၂၆၂
သောဏနန္ဒ	၂၆၂
သောဘိတ (ဗုဒ္ဓ)	၁၄
သောမဒတ္တ (ကုမာရ)	၁၁၈-၉၊၁၂၄
သောမနဿ (ကုမာရ)	၁၈၃၊၁၈၉၊ ၂၆၄
ဟတ္ထိပါလ (ကုမာရ)	၂၆၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa - Ha]	
Subhakiṇhā	11
Setagajo abhimaṅgalasammato	82
Seyyadāna	295
Sobhanadevo	231
Hatthimahussava	115

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ha]	
Hitacariyā	282
Hiraññasuvaṇṇaṁ nāgabhavanato jātaṁ	130
Hīna, majjhima, uttamasīlānaṁ phalapavattanaṭṭhānaṁ	57
Hetu	16, 274

စရိယာပိဋကဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ····သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ····သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ····ကမ္ဗောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ····ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က····ကေသုစိ မရမ္မပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ···ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော။

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အကာလဝုဋ္ဌိဓာရာ = အကာလဝုဋ္ဌိ (က)	၁၃၆
အစ္ဆိမုခီ = အဇမုခီ (က)	၁၂၃
အစ္ဆရိယတာဝစနတော = အမစ္ဆရိယတာဝစနတော (သီ)	၂၇၁
အစ္ဆိန္နဓာရံ = အဗ္ဗောစ္ဆိန္နဓာရံ (က)	၂၃၂
အစ္စုဗ္ဘတ္တိပိ = အစ္စတ္တိပိ (သီ)	၄၈
အဇာနာပေတွာ = အနာရောစေတွာ (က)	၂၂
အညာဏေ = အဋ္ဌာနေ (သီ)	၂၈၃
အညာသိကောဏ္ဍညပ္ပမုခါ = အညာတကောဏ္ဍညပ္ပမုခါ (က)	၄
အညော ဝါ = အမစ္စော ဝါ (သီ)	၁၃၄
အဋ္ဋဘူတံ = အန္ဓတ္ထဘူတံ (သီ)	၄၅
အတိတ္တိမံ = အကိတ္တိမံ (သီ)	၈၁
အဘိဒုဂ္ဂန္ဓဝါယနေန = အကိတ္တိဒုဂ္ဂန္ဓဝါယနေန (သီ)	၁၃၉
အတိမုတ္တကသုသာနေ = အဓိမုတ္တကသုသာနေ (ဇာတက-ဋ္ဌ ၄-၂၈-ပိဋ္ဌေ)	၂၃၄
အတိဝိမှယတာ = အဝိမှယတာ (က)	၅၈
အတ္တာ မေ န စ ဒေဿိယော = နပိ ဒေဿံ မဟာယသံ (သီ၊ က)	၂၆၆
အနနုညာတာယ = အညာတကာယ (သီ)	၁၃၈
အနုဘာဝတောပိ = အနုဘာဝန္တောပိ (က)	၁၂၅
အဝဋ္ဌာနန္တိ = အဝတ္ထာနန္တိ (သီ)	၂၅၃
အနဝသုမ္ဘေတွာ = အမုဋ္ဌိတွာ (သီ)	၂၅၂
အနုစိဏ္ဏံ မဟာပထံ = အာသေဝိတနိသေဝိတံ (သီ၊ က)	၂၇၀

Cariyāpiṭakaṭṭhakathāya

Nāmānaṁ anukkamaṇikā

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A - Ā]	
Akitti (tāpasa)	21, 24, 27
Akitti (brāhmaṇa)	110, 263
Akittitittha	22
Akittidvāra	22
Aṅgulimālatthera	169, 249
Accimukhī (nāginī)	123-4
Accuta (tāpasa)	103
Añjana (maṅgalahatthī)	36
Aññāsikoṇḍañña	4
Aṭṭhisena (paribbājaka)	267
Atthadassī (Buddha)	15
Adhamma (devaputta)	158, 162
Anuruddhatthera	27, 40, 58, 75, 103, 202, 254
Anomadassī (Buddha)	14-5
Amaravatī (nagara)	5
Amittatāpana (brāhmaṇī)	91, 103
Ayoghara (kumāra)	189, 190
Araka (paṇḍita)	265
Ariṭṭha (nāgakumāra)	116
Ariṭṭhapura (nagara)	64
Alampāyana (brāhmaṇa)	120-1, 123
Alīnasattu (kumāra)	163, 169
Ahidīpa	22
Āṇimaṇḍabya (tāpasa)	236, 240

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Ānandatthera	35, 40-1, 43, 58, 75, 109, 124, 137, 148, 175, 180, 202, 208 ādipiṭṭhesu
Āḷāra (kuṭumbika)	173, 175
[I - U - E]	
Indapattha (nagara)	36-7, 181, 240, 245
Uggasena (rājā)	127, 131
Udena	156
Upakañcana (kumāra)	196-7
Uppalavaṇṇā (therī)	35, 40, 63, 103, 124 ādipiṭṭhesu
Uruvela (vana)	4
Uruvelakassapa (jaṭila)	4
Ussadaniraya	5, 210
Ekarājā (rājā)	59, 254, 258
[Ka]	
Kakusandha (Buddha)	15-6
Kaccānatthera	40
Kañcana (kumāra)	193-4-5
Kañcana (tāpasa)	202
Kañcanadevī	193-4-5
Kaṇḍambarukkha	5

နာနာပါဠိ	ပိဋ္ဌင်္က
[အ - အာ]	
အနုဋ္ဌာနံ = အနုပဋ္ဌာနံ (က)	၅၂
အနုပုဗ္ဗိကထာ = အာနုပုဗ္ဗိကထာ (သီ)	၂၁
အနုဘဝတောပိ = အနုဘဝန္တောပိ (က)	၁၂၅
အန္ဓသာ = အတ္ထသာ (က)	၆၀
အန္ဓတ္တနာမေန = အတ္တနော နာမေန (က)	၂၅၄
အပဂမနေန = အစ္စယေန (သီ)	၂၀၉
အပရမ္ပရိယာ = အပရန္တပနိယာ (သီ၊က)	၈
အပလောကေတွာ = ဩလောကေတွာ (သီ)	၈၆
အပ္ပိယေနပိ ဒဒန္တော = အပ္ပိယော သန္တော (က)	၁၆၁
အဘိဘုယျမာနံ ဒုက္ခဝေဒနံ = အဘိဘုယျမာနဒုက္ခဝေဒနော (သီ)	၇၁
အဘိဝိနယနံ = အဘိနိဝေသနံ (သီ)	၃၂၀
အလမ္ဗာယနမန္တံ = အာလမ္ဗာယနမန္တံ (သီ)	၁၁၉
အလ္လာပသလ္လာပံ = အာလာပသလ္လာပံ (က)	၁၂၀
အဝဋ္ဌာနန္တိ = အဝတ္ထာနန္တိ (သီ)	၂၅၃
အဝိဒိတဝိပုလာနတ္ထာဝဟေန = အဝိရတဝိပုလာနတ္ထာဝဟေန (သီ)	၂၁၀
အဝိသံဝါဒိဘာဝေန = အဝိသံဝါဒါဒိဘာဝေန (သီ)	၂၂၃
အဟိတုဏ္ဍိက = အဟိဂုဏ္ဍိက (သီ)	၁၂၂
အာကမ္ပိ = အာကမ္ပတိ (သီ)	၉၃
အာကာသေန = အာကာသေ (သီ)	၂၂၇
အာဂစ္ဆန္တုတိ = ဂစ္ဆန္တုတိ (က)	၂၁
အာဂစ္ဆိ = အာဂစ္ဆတိ (သီ၊က)	၃၀
အာစာရသမ္ပတ္တိံ = အာကာရသမ္ပတ္တိံ (က)	၁၇၄
အာယာပါယဥပါယကောသလ္လဘူတာ = အာယာပါယ-ကောသလ္လဘူတာ (သီ)	၃၀၈
အာရမ္ဘပါရမိမဓိဂစ္ဆတိ = အာရမ္ဘပါရမမဓိဂစ္ဆတိ (က)	၂၀၉
အာရာမုယျာနတဋ္ဌာကဝနဒါနံ = တပေါဝနဒါနံ (က)	၂၉၈
အာရောစာပေတွာ = အာရောစေတွာ (က)	၁၈၂
အာလသိယဒိနတာဘာဝေါ = နိန္နတာဘာဝေါ (က)	၂၈၂
အာလိင်္ဂေတွာ = အာလိင်္ဂိတွာ (က)	၃၄
အာဟုနပါဟုနဝသေန = အာဟုနနပါဟုနနဝသေန (က)	၃၃

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ka]

Kaṇhadīpāyana (tāpasa) 233, 235-6, 240
Kaṇhavaṇṇā (nadī) 170
Kaṇhājinā (rājadhītā) 81, 87, 93, 97, 103
Kapirāja 266
Kapila (nagara) 163
Kapilavatthu (nagara) 5
Kappakataruvana (uyyāna) 81
Kappāsika (vanasaṇḍa) 4
Kaliṅga (raṭṭha) 36-7, 100
Kaliṅga (rājā) 39, 91
Kassapa (Buddha) 14-5
Kassapatthera 40, 63, 254
Kāṇāriṭṭha (nāgakumāra) 122, 124-5
Kāradīpa 22
Kārarukkha 22
Kāvīrapaṭṭana (uyyāna) 22
Kāsi (gāma) 132
Kāsiraṭṭha 234
Kāsirājā 209, 219, 267
Kāḷahatthī (senāpati) 240, 249
Kāḷudāyitthera 4, 202
Kudālapaṇḍita 265
Kuraṇḍaka (assamapada) 115
Kururaṭṭha 36, 240, 245
Kururājā 39
Kusāvatī (nagara) 40-1
Ketumatī (nadī) 90

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ka]

Koṇāgamana (Buddha) 15
Koṇḍañña (Buddha) 14-5
Kontimārā (nadī) 88
Korabya (rājā) 240
Kolitatthera 40
Kosambika (rājā) 234
Kosambī (nagara) 234
Kosala (janapada) 255
Kosala (raṭṭha) 229, 231

[Kha]

Khaṇḍahāla (purohita) 59, 60-3
Khantivāda (tāpasa) 265
Kharadāṭhika (yakkha) 98
Khujjuttarā (dāsī) 202
Khemabrāhmaṇa 267

[Ga]

Gajaṅgala (nagara) 200
Gandhamādana (pabbata) 30, 90
Gayā (gāma) 18
Gijjhakūṭapabbata 6
Gotamīdevī 63
Govindabrāhmaṇa 47, 49-1

[Ca]

Caṇḍoraṇa (pabbata) 111, 114
Candakumāra 59, 61
Candā (mahesī) 59, 60, 63, 209, 210, 214, 219
Campā (nagara) 125

နာနာပါဠ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဣ-ဥ]

ဣဒံ = ဧတံ (က) ၃၀၀
ဣန္ဒပတ္တေ = ဣန္ဒပတ္တေ (သီ) ၃၆၊၁၈၁
ဣမံ = နံ (က) ၁၆၇
ဣမာ ဟိ = ဣမာပိ (က) ၁၆၀
ဣမေ = ဣမေသံ (က) ၁၀၁
ဥက္ကံသဂတာယ = ဥက္ကဋ္ဌသင်္ဟကော (က) ၁၇၅
ဥဂ္ဂတာပနံ = ဥဂ္ဂတပံ (သီ) ၁၈၄
ဥဂ္ဂိရမာနံ = ဥဂ္ဂိရိယမာနံ (က) ၉၈
ဥဋ္ဌာပနတော = ဥပဋ္ဌာပနတော (သီ) ၁၃၂
ဥဒကတုမ္ဗ = ဥဒကကုမ္ဘိ (သီ) ၄၁
ဥဒကသိတ္တာနိ = ဥဒကသိန္နာနိ (က) ၂၂
ဥပက္ခလနံ = ဥပလက္ခဏံ (သီ) ၁၃၄
ဥပဂစ္ဆတိ = နုပဂစ္ဆတိ (က) ၃၀၅
ဥပခုရဇ္ဇမ္ပိ = ဥပရဇ္ဇမ္ပိ (က) ၂၀၆
ဥပနေတုန္တိ = ပတာရေတုန္တိ (သီ) ၁၉၅
ဥဗ္ဘိဇ္ဇိ = ဥဗ္ဗတ္တိ (က) ၈၁
ဥမ္မုလေန္တော = ဥပ္ပိဋ္ဌေန္တော (က) ၇၇
ဥဿာဟဉမ္မင် = ဥဿာဟဉမ္မဂ္ဂ (သီ) ၂၈၂

[ဧ-ဩ]

ဧတံ = ဧဝံ (သီ) ၂၉၉
ဧတေသံ ပမိလာပေတွာတိ = ဧတေ သမ္ပမိလာပေတွာတိ (သီ) ၂၄၃
ဩက္ကမာပေတွာ = ဩက္ကာမေတွာ (က) ၁၅၉
ဩဋ္ဌုဘနာဒိနာ = နိဋ္ဌုဘနာဒိနာ (သီ) ၂၆၇
ဩဒပတ္တကိယာတိ = ဩဒပတ္တကိနိယာတိ (သီ) ၁၃၄
ဩဒဟိတွာ = ဩလမ္ဗေတွာ (သီ) ၁၄၂
ဩလောကေန္တော = ဩလောကေတွာ (က) ၂၁၀
ဩဝိဋ္ဌုတံ = ဩဝိဋ္ဌုတွာ (သီ) ၁၇၂
ဩသိဋ္ဌ = ဩပိ (သီ) ၁၂၇
ဩဟာဒေတိတိ = ဩဟာနေတိတိ (သီ၊ က) ၁၃၉

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca - Cha]	
Campeyya (nāgarājā)	125, 131, 264
Ciñcamāṇavikā	103, 223
Citta (gahapati)	202
Cittakūṭa (pabbata)	58
Cittacūḷa (kacchapa)	116
Cūḷakammāsadamma (nigama)	169
Cūḷadhammapāla	267
Cūḷabodhi (paribbājaka)	131
Cūḷasutasoma	264
Cetaputta (luddaka)	91, 103
Cetaraṭṭha	87, 89
Chaddanta	264
Channa (amacca)	103
[Ja]	
Jayaddisa (rājā)	163-5
Jātimanta (brāhmaṇa)	152-7
Jālī (kumāra)	81, 87, 93, 97, 103
Jūjaka (brāhmaṇa)	91, 94-5, 100, 103
Jetuttara (nagara)	78, 88, 91-2, 100
Jotipāla (kumāra)	46-7, 266
[Ta]	
Takkasilā (nagara)	64, 165
Taṇhaṅkara (Buddha)	12, 14
Tissa (Buddha)	15

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta - Da]	
Temiya (kumāra)	208, 210, 218-9, 262, 266
Daṇḍabrāhmaṇagāma	88
Datta (nāgakumāra)	116
Dantapura (nagara)	37
Dabbasena (rājā)	255-8
Damiḷaraṭṭha	22
Diṭṭhamaṅgalikā	149, 150-7
Dibbacakkhu (tāpasa)	185-6
Dibbacakkhuka (tāpasa)	169
Disampati (rājā)	47
Dīpaṅkara (Buddha)	3, 4, 12, 13, 15
Dīpāyana (kumāra)	234
Dukūla (kumāra)	249
Dukūla (tāpasa)	250-3
Devadatta	63, 103, 115, 124, 131 ādipiṭṭhesu
[Dha - Na]	
Dhataraṭṭha (rājā)	47, 116
Dhanañcaya (rājā)	36-7
Dhamma (devaputta)	157, 265
Dhammadassī (Buddha)	15
Nanda (kumāra)	203-8
Nandanavana (uyyāna)	81
Nandabrāhmaṇa	165, 241-2, 249
Nārada (Buddha)	14-5
Nālika (pabbata)	90
Nigrodha (rukkha)	90, 122, 241
Nigrodhārāma	1, 5, 9
Nimi (rājā)	52, 54, 56-8, 266

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[က]	
ကဏယဂ္ဂသဒိသေဟိ = ကဏ္ဍဂ္ဂသဒိသေဟိ (သီ)	၂၂၉
ကဒါဠိ = ကဒါဠိ ကဒါဠိ (က)	၁၇၇
ကမ္ဗလဂေဏ္ဍုကံ = ကမ္ဗလဘေဏ္ဍုကံ (သီ)	၇၁
ကရဏုဇ္ဇရိယကရဏလက္ခဏာ = ကရဏုဇ္ဇရိယလက္ခဏာ (က)	၁၃၇
ကရီဿာမိ တံ = ကရိဿာမီတိ (သီ)	၂
ကရိသာဝဇ္ဇာဒနာ = ကရိသာဝဇ္ဇာဒနသုခံ (သီ၊ က)	၃၀၆
ကရုဏောကရသတာ = ကရုဏောကာသတာ (သီ၊က)	၃၁၁
ကရေဏုကာ = ကဏေရုကာ (သီ၊က)	၈၂
ကသ္မာ စ ပန တွံ = တထာ ဟိ ပန တွံ (က)	၁၈၆
ကဟာပဏကဘဏ္ဍိကံ = ကဟာပဏမာသကဘဏ္ဍိကံ (သီ)	၁၈၆
ကာကာ ဝါ ဠုတရေ ဝါ = ကာကာ ဒိဝါ ဠုတရေ (က)	၂၂၉
ကာမုပသမနတော ကာမပရိဠာဟဝူပသမနတော = ကမ္မုပသမနတော ကမ္မပရိဠာဟဝူပသမနတော (က)	၃၁၅
ကာယာရဟံ = ကာယပ္ပသာဒံ (သီ)	၁၄
ကာရဏံ = ကရဏေန (သီ၊က)	၁၄၀
ကာဋ္ဌဝေဠုယဋ္ဌိယော = တာလဝေဠုယဋ္ဌိယော (သီ)	၁၇၁
ကိစ္စေသု = ကိစ္စေသုံ (သီ)	၃၁၉
ကိဋ္ဌ = ကိဋ္ဌိ (သီ)	၂၇၅
ကေစိ = ယေ ကေစိ (သီ)	၂၅၉
[ခ-ဂ]	
ခဂ္ဂဗန္ဓာ = ခဂ္ဂဟတ္ထာ (သီ)	၁၈၇
ဂင်္ဂါယ = ဂင်္ဂါဝဟေ (သီ)	၁၄၆
ဂစ္ဆန္တော = အာဂစ္ဆန္တော (က)	၂၅၂
ဂဇင်္လနဂရံ = ကဇင်္လနဂရံ (သီ)	၂၀၀
ဂတ္တံ = နံ ဂတ္တံ (က)	၁၈၂
ဂမနဝီထိ = ဂမနဝိဓိ (က)	၂၉၃
ဂရုဓမ္မေ = ကုရုဓမ္မေ (သီ၊က)	၃၉
ဂါမဏ္ဍလာတိ = ဂေါမဏ္ဍလာတိ (သီ၊ က)	၂၆၀
ဂုဏသမ္ဘာဝနာပါကဋော = ဂုဏသမ္ဘာဝနာသက္ကတော (သီ)	၂၅၉

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Na - Pa]

Nesāda (brāhmaṇa) 118-9, 120, 122, 124-5
Paccayagaja (maṅgalahatthī) 81-2
Pañcālaraṭṭha 163
Pañcāvudha (kumāra) 265
Paṇḍukambala (silāsana) 117
Paduma (Buddha) 14
Padumuttara (Buddha) 14-6
Pārikā (kumārī) 249
Pārikā (tāpasī) 250
Pāricchattaka 117
Pālileyya (nāga) 202
Piyadassī (Buddha) 15
Piḷiyakkha (rājā) 252
Puṇṇatthera 40, 202
Pupphavatī (nagara) 59
Porisāda (yakkhinīputta) 163-6, 169, 204-8

[Pha]

Phārusakavana (uyyāna) 81
Phussa (Buddha) 15
Phussatī (devī) 76, 77-8, 84, 101

[Ba]

Bandhuma (rājā) 76
Bandhumatī (nagara) 76
Bārāṇasī (rājā) 174-5, 111
Bārāṇasī (nagara) 4, 21, 22, 29, 59 ādipiṭṭhesu

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ba]

Bimbisāra (mahārājā) 4
Bodhikumāra 132
Bodhiparibbājaka 134, 265
Bodhirukkha 18
Brahmadatta (rājā) 21, 47
Brahmavaḍḍhana (nagara) 202-3, 206

[Bha]

Bhaddakāpilānī 254
Bhaddavaggiya (rājaputta) 4
Bhaddasena 59, 63
Bharata (rājā) 47
Bhūridatta 116-7, 120, 122, 124

[Ma]

Magadharājā 4
Maghadeva (rājā) 53, 264
Maṅgala (Buddha) 14-5
Maṇimekhalā (devadhītā) 32
Maṇḍabya (kumāra) 156-7, 234
Maṇḍabya (tāpasa) 233, 235-6, 240
Maddī (devī) 84, 86-7, 89, 90, 92 ādipiṭṭhesu
Maddī (rājadhītā) 81
Madhuvāsiṭṭha 202
Manoja (rājā) 206, 208
Mahākapi 264-5
Mahākassapa 202, 249

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဃ-စ]

ဃာတကာဝဏ္ဏာဒနာ = ဃာတကာဝဏ္ဏာဒနကိသာလယော (သီ၊ က) ၃၀၆
စတုရဿသာလဝသေန = စတုသာလဝသေန (သီ၊က) ၁၀၉
စတုဝီသတိအကြွောဘနိပရိမာဏာယ = စတုဝီသတိအကြွောဘိဏီ-ပရိမာဏာယ (သီ၊ က) ၂၀၇
စန္ဒသမာနသောမ္မဝရဝဏ္ဏတာယ စ = စန္ဒသမာန-သောမ္မဝဒနတာယ စ (သီ) ၂၄၀
စာဂသုတ = သတိ (သီ၊ က) ၃၁၃
စိတ္တစူဠေန = စိတ္တသူလေန (သီ) ၁၁၆
စိန္တန် = ဝိတထံ (သီ) ၆၆

[ဇ]

ဇဋ္ဌာကလာပဥ္စ = ဇဋ္ဌာမဏ္ဍလဥ္စ (သီ) ၁၄
ဇင္ဂိလဟီင္ဂိတာနံ = ဇင္ဂိလဟီင္ဂိတာနံ ဟင်္ဂိတဇင္ဂိလာနံ (က) ၁၀၅
ဇာယိ = နိဗ္ဗတ္တာ (က) ၂၁
ဇီတောတိ = ဇာတောတိ (သီ၊ က) ၁၆၃
ဇီဝိတပေမသာ = ဇီဝိတဂဝေသသာ (သီ၊ က) ၁၄၃

[ဉ-ဌ]

ဉတ္တာ = ကရိတ္တာ (သီ) ၁၂၇
ဌပေထ = ဝါသေထ (က) ၁၅၅

[တ]

တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဟိ = တဏှာမာနာဒီဟိ (က) ၂၆၉
တဏ္ဍုလေယျကာဒိသာကဥ္စ = ဝါရိသာကဥ္စ (က) ၁၀၁
တတ္တ တေ = တထာ (သီ) ၁၉၆
တထေဝ = တသောဝ (က) ၂၀
တဒါ = တထာ (က) ၆၃
တဿ = ဂတဿ (သီ) ၁၆၇
တာတ = တတ္တ (က) ၉၃
တာပသံ = တံ တာပသံ (က) ၁၀၄

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ma - Ya]

Mahāgovinda (brāhmaṇa) 46, 48, 52, 265
Mahājanaka (rājā) 110, 265
Mahānigrodha (rukkha) 117
Mahāniraya 5
Mahāmāyā (devī) 40, 63, 115
Mahārakkhita (tāpasa) 181, 189
Mahālomahaṁsa 262, 267
Mahāvānarinda 265, 267
Mahāsīlava (rājā) 265, 267
Mahāsutasoma (rājā) 110, 266
Mahāsudassana(cakkavattirājā) 40, 41, 43
Mahiṁsarājā 265
Mahosadha (paṇḍita) 265
Mātaṅga (paṇḍita) 149, 150-6
Mātali (devasārathi) 57-8
Mārañjanāgiri (pabbata) 88
Migasammatā (nadī) 249
Mithilā (nagara) 52-3, 57-8
Missakavana (uyyāna) 81
Mucalinda (sara) 90
Medhaṅkara (Buddha) 12, 14
Moggallānatthera 4, 63, 109, 124, 202
Moḷinī (nagara) 29, 34
Yaññadatta (kumāra) 237
Yamunā (nadī) 117, 119
Yasa (seṭṭhiputta) 4

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ya]

Yugandhara (pabbata) 9
Yadhañjaya (kumāra) 117-8, 180, 262, 264
Yudhiṭṭhila (kumāra) 180

[Ra]

Ramma (nagara) 177
Rammavatī (nagara) 13
Rājagaha (nagara) 4, 6
Rāhula (Buddhaputta) 45, 63, 103, 240
Rāhulamātā 40, 63, 103, 131, 137, 169
Rurumigarājā 265
Reṇu (kumāra) 47-8, 51-2
Revata (Buddha) 14

[La]

Laṭṭhivana (uyyāna) 4
Lokantara (niraya) 5

[Va]

Vaṁsaraṭṭha 234
Vaṅkapabbata 88-9, 90-1
Vāraṇa 202
Vāsula (rājaputta) 59, 63
Videharaṭṭha 53
Vidhura (paṇḍita) 265
Vipassī (Buddha) 15-6, 76
Virūpakkha (nāgarājā) 116-7
Visayhaseṭṭhi 263

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[တ]

တုသိတဘဝနေ = တုသိတပုရေ (က) ၃
တေ ဗြာဟ္မဏေ = ဘောန္တော ဗြာဟ္မဏာ (သီ) ၃၇
တေသံ ဒေဝိ = ရဇ္ဇံ ဒါနံ ဒေဝိ (က) ၂၉၆

[ဒ]

ဒမိဝါရကံ = ဒမိထာလကံ (သီ၊ က) ၁၀၇
ဒါနံ = အပိ စ ဒါနံ (က) ၂၇၀
ဒါနပိတ္တကော = ဒါနပိတက္ကော (သီ၊ က) ၈၆
ဒါနေန = ဓနေန (သီ) ၅၆
ဒါသိဒါသပရိစာရိကာ ဝါ ဒါတဗ္ဗာ သိယာ = ဒါသိဒါသးပရိဝါရကံ ဝါ ဒါတဗ္ဗံ သိယာ (သီ) ၈၄
ဒေဝမနုဿနယနဝိဟင်္ဂါနံ = ဒေဝမနုဿနာဂဝိဟင်္ဂါနံ (သီ) ၆
ဒေဝသိကံ = ဒေဝသိကံ ဒေဝသိကံ (သီ၊ က) ၃၆

[ဓ]

ဓမ္မန္တိ = သဒ္ဓမ္မန္တိ (သီ) ၂၄၆

[န]

နံ = ဓနံ (သီ၊ က) ၂၁
န ကိလမိတောတိ = ကိလမိတောတိ (သီ) ၂၄၄
န ဈာယမာနေသာဝ = နဇ္ဈာယမာနေသာဝ (သီ) ၂၂၈
နိဂ္ဂဏ္ဍိ = နိက္ခမိတွာ ဂဏ္ဍိ (က) ၂၁၈
နိဒ္ဒသဝတ္ထူနိ = နိဇ္ဇရဝတ္ထူနိ (သီ၊ က) ၈
နိဒ္ဒါရေတဗ္ဗာတိ = ဝေဒိတဗ္ဗာတိ (က) ၄၀
နိဒ္ဒါရေတဗ္ဗာတိ = ဝိဘာဝေတဗ္ဗာတိ (က) ၆၄

[ပ]

ပက္ခန္ဒိ = ပါယာသိ ပက္ခန္ဒိ (သီ) ၂၃၁
ပစ္စုပါဒိ = ပစ္စပါဒိ (သီ) ၂၀၁
ပညဝါ ဧဝ = ပညာယ ဧဝ (သီ) ၂၈၈
ပညာ = သညာ (က) ၈

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Visākhā	240
Vissakamma (devaputta)	188, 193, 217-8, 250
Vejayanta (pāsāda)	117
Vejayanta (ratha)	57-8
Vettavatī (nagara)	152
Vepulla (pabbata)	90
Velāma	263
Vessantara (kumāra)	79
Vessantara (rājā)	87, 89, 91, 101, 103
Vessabhū (Buddha)	15-6
Vessabhū (rājā)	47
Veḷuvana (vihāra)	4
[Sa]	
Sakkaraṭṭha	1
Saṅkhapāla (nāgarājā)	170, 175-6, 264
Saṅkhabrāhmaṇa	29, 263
Sacca (kumāra)	224
Sacca (tāpasa)	266
Sañjaya (kumāra)	78
Sañjaya (rājā)	79, 84, 92, 102
Sattabhū (rājā)	47, 51
Sanaṅkumāra (brahmā)	48-9
Sabbadatta (rājā)	177
Samuddajā (rājakaññā)	116
Saraṇaṅkara (Buddha)	12, 14
Sarabhaṅga	266

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sasa (paṇḍita)	263
Sāgarabrahmadatta (rājaputta)	116
Sātāgira	202
Sāma (tāpasakumāra)	249, 267
Sāriputtatthera	4, 6, 7, 9, 21, 40, 63, 103-4, 109 ādipiṭṭhesu
Sāvatthi (nagara)	229
Sikhī (Buddha)	15-6
Siddhattha (Buddha)	15
Sineru (pabbata)	81
Sivaka (vejja)	68, 70
Sivi (kumāra)	64
Siviraṭṭha	64
Sivirājā	64-5, 72, 74-5, 77-8
Sīlava (nāgarājā)	264
Sujāta (Buddha)	15
Sutasoma (kumāra)	240
Sutasoma (rājā)	241, 244, 246
Sudassana (nāgakumāra)	116, 122-4
Sudassana (mahāvihāra)	13
Suddhodana (mahārājā)	4
Sudhammā (sabhā)	56, 58
Sudhammā (aggamahesī)	182, 186
Sunakkhattatthera	124
Sunanda (sārathi)	215, 217
Subhaddādevī	45

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[ပ]	
ပဋိညာတဿ = ပတ္တိတဿ (သီ၊ က)	၁၆၅
ပဋိသန္ထာရံ = ပဋိသန္ဓာရံ (က)	၂၄၄
ပဋိဟရဏနိယာမေန = ဝဋ္ဋိဟရဏနိယာမေန (သီ)	၁၇၃
ပဋ္ဌာယ = ဝုဋ္ဌာယ (က)	၁၀၂
ပဏ္ဏာကာရံ = သဏ္ဏာရံ (သီ၊ က)	၁၁၆
ပတန္တောပိ = မရန္တောပိ (သီ၊ က)	၁၄၆
ပတ္တိစရိယာ = ပကတိစရိယာ (သီ)	၁၇
ပတ္တိစရိယာနံ = ပကတိစရိယာနံ (သီ)	၁၈
ပဗ္ဗတပါဒ = ပဗ္ဗတပါဒေ (က)	၁၃၉
ပရတိတိ = ပူရေတိတိ (သီ၊ က)	၂၆၉
ပရမဓိတိန္ဒြိယာ = ပရိဝါရိတိန္ဒြိယာ (သီ)	၁၉၆
ပရမဓိတိန္ဒြိယောတိ = သမိတိန္ဒြိယောတိ (သီ)	၁၄၉
ပရာကရိ = ပရက္ကရိ (သီ၊ က)	၆၈
ပရာဘိဘဝသမတ္ထာနံ = ပရာဘိဘဝနေ သမတ္ထာနံ (က)	၂၉၀
ပရိကိရေယျုံ = ပရိကရေယျုံ (သီ)	၆၈
ပရိက္ခရဏတော = ပရိက္ခာရဂုဏတော (သီ)	၁၁၀
ပရိစာရဝသေန = ပရိဝါရဝသေန (က)	၄၃
ပရိပူရယာမိ = ပရိပူရေဿာမိ (သီ)	၁၇၈
ပရိယောဒါတသဗ္ဗသိပ္ပဿ = ပရိယောသိတသဗ္ဗသိပ္ပဿ (က)	၄၇
ပရိဝါရိယမာနံ = ပရိစာရိယမာနံ (သီ)	၁၁၈
ပရိဝါရေန = ပရိဟာရေန (က)	၈၀
ပရိဝုဋ္ဌိယံ = ပရိသုဋ္ဌိယံ (က)	၂၀၉
ပရိသောသနံ = ပရိယာဒါနံ (က)	၃၁၉
ပရိဟာရေန = ပရိဝါရေန (က)	၄
ပဝတ္တိယာ = ပဝဍ္ဎိယာ (က)	၂၀၁
ပဝိစယဗဟုလော = ပရိစယဗဟုလော (သီ)	၂၀၉
ပဝိစယဟေတုကံ = ပရိစယဟေတုကံ (သီ)	၂၇၀
ပဝိစိနိ = ပဝိစိ (သီ)	၁၆
ပုစ္ဆိံသု = ဝဒိံသု (က)	၁၅၅

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Subhoga (nāgakumāra)	116, 122, 124-5
Sumana (Buddha)	14
Sumanā (nāgamahesī)	126, 129, 130-1
Sumedha (tāpasa)	13
Sumedha (Buddha)	15
Sumedha (brāhmaṇa)	13
Suvaṇṇagiritāla (pabbata)	88
Suvaṇṇabhūmi (nagara)	29
Suvaṇṇasāma (kumāra)	250,252, 267

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa - Ha]	
Sūra	59, 63
Sūriyakumāra	59, 63
Senaka (paṇḍita)	265
Selā (rājadhītā)	59, 63
Soṇa (kumāra)	203-6, 208
Soṇa (paṇḍita)	262
Soṇananda	262
Sobhita (Buddha)	14
Somadatta (kumāra)	118-9, 124
Somanassa (kumāra)	183, 189, 264
Hatthipāla (kumāra)	264

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပုတ္တော မေ ဒီဃာယုကော သိယာ = ပုတ္တာ မဒ္ဒီ စ ဒီဃာယုကာ သိယာ (က)	၁၀၀
ပုန = ယဒိ ပုန (သီ)	၂၃၃
ပူတိဘူတံ = ပတိဿုတံ (က)	၉၈
ပေတာနမ္ပိ = ဒေဝတာနမ္ပိ (က)	၅၅
ပေါက္ခရဏိံ = ပေါက္ခရဏိတီရံ (က)	၉၂
[ဖ-ဗ]	
ဖုဿတီတိ = ဖုသတီတိ (သီ)	၇၆
ဗာရာဏသိသေဋ္ဌိ = ဗာရာဏသိသေဋ္ဌိ ဗြာဟ္မဏော (က)	၁၄၂
ဗုဒ္ဓဘူမိယောတိ = ဘူမိယောတိ (သီ၊ က)	၂၈၂
ဗုဒ္ဓလိင္ဂါယ = ဗုဒ္ဓလီလာယ (သီ၊ က)	၆
ဗောဓိသတ္တော၊ ပရမဿ = ဗောဓိသတ္တော ပရမော (သီ)	၂၆၉
ဗျာကရိတုံ = ဇာနိတုံ (က)	၃၃
[ဘ]	
ဘာဝိတတ္တဘာဝါ = ဘာဝိတတ္တဘာဝနာ (သီ)	၃၀၄
ဘာဝိတဘာဝိနော = ဘာဝိတဘာဝနာ (က)	၂၈
ဘိသစရိယာ = မဟာကဥ္စနစရိယာ (သီ)	၁၉၃
ဘိသမုဠာလံ = ဘိသမူလံ (သီ၊ က)	၁၁၂
[မ]	
မဃဒေဝေါ = မခါဒေဝေါ (သီ)	၅၃
မတ္ထကေ = မတ္ထကော (သီ)	၁၂၆
မစုပိဏ္ဍံ = မဓုဗိန္ဒုံ (က)	၃၀၆
မမ = မံ (သီ၊ က)	၆၄
မဟစ္စဒေဝါနုဘာဝေန = မဟတာ ဒေဝါနုဘာဝေန (သီ)	၅
မဟာဇန = မဟာဇနံ (သီ)	၂၅၅
မဟာသတ္တံ = မဟာသတ္တဿ (က)	၂၅၂
မဟောဃေန = မဟာမေဃေန (သီ)	၂၃၂
မာတာ မဟာမာယာ = မာတာပိတရော ရာဇကုလာနိ အဟေသုံ (က)	၁၈၉
မာရဥ္စနာဂိရိ = အဥ္ဇနဂိရိ (သီ) အဉ္စရဂိရိ (က)	၈၈

Cariyāpiṭakaṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho.

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akālavuṭṭhidhārā = Akālavuṭṭhi (Ka)	136
Accimukhī = Ajamukhī (Ka)	123
Acchariyatāvacanato = Amacchariyatāvacanato (Sī)	271
Acchinnadhāraṁ = Abbocchinnadhāraṁ (Ka)	232
Accubbhantipi = Acchantipi (Sī)	48
Ajānāpetvā = Anārocetvā (Ka)	22
Aññāṇe = Aṭṭhāne (Sī)	283
Aññāsikoṇḍaññappamukhā = Aññātakoṇḍaññappamukhā (Ka)	4
Añño vā = Amacco vā (Sī)	134
Aṭṭabhūtaṁ = Andhatthabhūtaṁ (Sī)	45
Atittimaṁ = Akittimaṁ (Sī)	81
Atiduggandhavāyanena = Akittiduggandhavāyanena (Sī)	139
Atimuttakasusāne = Adhimuttakasusāne (Jātaka-Ṭṭha 4. 28 piṭṭhe)	234
Ativimhayatā = Avimhayatā (Ka)	58
Attā me na ca dessiyo = Napi dessaṁ mahāyasaṁ (Sī, Ka)	266
Ananuññātāya = Aññātakāya (Sī)	138
Anubhavatopi = Anubhavantopi (Ka)	125
Avaṭṭhānanti = Avatthānanti (Sī)	253
Anavasumbhetvā = Amuñcitvā (Sī)	252
Anuciṇṇaṁ mahāpathaṁ = Āsevitanisevitaṁ (Sī, Ka)	270

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[မ]	
မိဏ္ဍာဝိမာနေသု = မိဏ္ဍာမာနေသု (သီ)	၃၀၇
မုဒ္ဒါဝိကာရေ = မုဒ္ဓါဝိကာရေ (သီ၊ က)	၃၀
မုဒ္ဒိတော = မုဒ္ဓတော (သီ၊ က)	၃၀
မုဓပ္ပသန္နော = မုဒ္ဓပ္ပသန္နော (သီ)	၅၉
မေ စိတ္တတော = မေတ္တစိတ္တတော (သီ၊ က)	၁၃၄
[ယ-ရ]	
ယက္ခာတိ ဒေဝ = ယက္ခောတိ ဒေဝေါ (က) (ဇာတက-ဋ္ဌ ၅-၃၅-ပိဋ္ဌေ။)	၁၆၈
ယထာစာဟ = အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ (က)	၂၇၀
ယထာရုစိယာဝ = ယထာရုစိယာ ဝရံ (သီ)	၁၄၈
ယသ္မာ = တတော ယသ္မာ (သီ)	၂၂၂
ယာစိယမာနေသု = ယာစိယမာန···· (သီ) ယာစနာနန္တရမေဝ ဒေတိ (?)	၂၉၇
ယာယ = နိဿာယ (သီ၊ က)	၂၅၇
ယုဂန္ဓရဝါတပမဒ္ဒိတံ ဝိယ = ယုဂန္တဝါတပဟတပမဒ္ဒိတံ ဝိယ (သီ)	၁၀၁
ယော = ကော (သီ၊က)	၁၄၄
ယောဂံ = ဝေါယောဂံ (က)	၂၇၉
ရဋ္ဌသိရိံ = ရာဇိဿရိယံ (သီ)	၁၈၉
ရညော ဓမ္မံ = ( ) (နတ္ထိ သီ)	၂၁၈
ရမ္မဝတီနဂရံ = ရမ္မနဂရံ (သီ)	၁၃
ရူပကာယာဒိသု = ရူပမုခါဒိသု (က)	၂၉၇
[လ-ဝ]	
လဂ္ဂံ = သင်္ဂံ (က)	၁၇၉
လဋ္ဌာပဿယော = လဋ္ဌာဗ္ဗာသယော (သီ)	၂၈၀
လဍ္ဍုဝိတ္တကော = လဍ္ဍုဝိတက္ကော (သီ)	၅၉
လဒ္ဓဝရာနုဘာဝေနေဝ = လဒ္ဓဝရာနုဘာဝေနေကံ (သီ)	၁၉၉
ဝစနပဋိဝစနကထာ = ····ဂါထာ (က)	၁၆၀
ဝဍ္ဎေထ = ဃဋ္ဋေထ (သီ)	၃၂၆
ဝဒန္တိ = ဝဒန္တိ ဧဝ (က)	၃၂၀
ဝနိဗ္ဗကော = ဝဏိဗ္ဗကော (က)	၄၄
ဝယသမ္ပတ္တိယာ = ဝယပ္ပတ္တိယာ (သီ)	၁၃၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A - Ā]	
Anuṭṭhānaṁ = Anupaṭṭhānaṁ (Ka)	52
Anupubbikathā = Ānupubbīkathā (Sī)	21
Anubhavatopi = Anubhavantopi (Ka)	125
Andhassa = Atthassa (Ka)	68
Anvatthanāmena = Attano nāmena (Ka)	254
Apagamanena = Accayena (Sī)	209
Aparampariyā = Aparantapanīyā (Sī, Ka)	8
Apaloketvā = Oloketvā (Sī)	86
Appiyenapi dadanto = Appiyo santo (Ka)	161
Abhibhuyyamānaṁ dukkhavedanaṁ = Abhibhuyyamānadukkhavedano (Sī)	71
Abhivinayanaṁ = Abhinivesanaṁ (Sī)	320
Alampāyanamantaṁ = Ālambāyanamantaṁ (Sī)	119
Allāpasallāpaṁ = Ālāpasallāpaṁ (Ka)	120
Avaṭṭhānanti =Avatthānanti (Sī)	253
Aviditavipulānatthāvahena = Aviratavipulānatthāvahena (Sī)	210
Avisaṁvādibhāvena = Avisaṁvādādibhāvena (Sī)	223
Ahituṇḍika = Ahiguṇṭhika (Sī)	122
Ākaḍḍhi = Ākaḍḍhati (Sī)	93
Ākāsena = Ākāse (Sī)	227
Āgacchantūti = Gacchantūti (Ka)	21
Āgañchi = Āgacchati (Sī, Ka)	30
Ācārasampattiṁ = Ākārasampattiṁ (Ka)	174
Āyāpāya-upāyakosallabhūtā = Āyāpāyakosallabhūtā (Sī)	308
Ārambhapāramimadhigacchati = Ārambhapāramadhigacchati (Ka)	289
Ārāmuyyānataḷākavanadānaṁ = Tapovanadānaṁ (Ka)	298
Ārocāpetvā = Ārocetvā (Ka)	182
Ālasiyadīnatābhāvo = Ninnatābhāvo (Ka)	282
Āliṅgetvā = Āliṅgitvā (Ka)	34
Āhunapāhunavasena = Āhunanapāhunanavasena (Ka)	33

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝရံ = ပရံ (က)	၇၄
ဝရံ ဝရဿု ပဋိဂ္ဂဏှာဟီတိ = ဝရံ တံ ဂဏှာဟီတိ (သီ)	၇၆
ဝရလာဘနဝသေန = ဝရယာစနဝသေန (က)	၂၁၆
ဝရာကာ = အနာထာ (က)	၁၁၄
ဝရာဝရံ = စရာစရံ (သီ)	၁၆၂
ဝဿာပေန္တော = ဝဿန္တော (သီ)	၄၈
ဝါမံ = ပဒက္ခိဏံ (သီ)	၁၅၈
ဝါသုလော = ဝသုလော (က)	၅၉
ဝိဘာဝေတဗ္ဗာ = ဝေဒိတဗ္ဗာ (သီ)	၁၁၅
ဝိယူဟိတွာ = ဗျူဟိတွာ (က)	၂၃၀
ဝိဝရိတွာ = ဒွါရံ ဝိဝရိတွာ (သီ)	၁၃
ဝိသဒပရိစ္စာဂတော = ဝိသာဒပရိစ္စာဂတော (က)	၃၁၄
ဝိသပီတေန = ဝိသလိတ္တေန (က)	၂၅၂
ဝိသုဒ္ဓစရိတော = ဝိသုဒ္ဓစရိယကော (က)	၃၂၇
ဝိသုဿမာနေ = ပရိသုဿမာနေ (သီ)	၃၁၀
ဝီတိက္ကမပ္ပဟာနေန စိတ္တဿ = ဝီတိက္ကမပ္ပဟာနေ ဌိတဿ (သီ)	၂၇၁
ဝုဋ္ဌခဏံ = ဝုဋ္ဌိတခဏံ (သီ)	၁၀၂
ဝုတ္တဉှေတံ = ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ (သီ)	၃၂၄
ဝေဇယန္တပါသာဒံ = ဝေဇယန္တံ ပါသာဒံ (သီ)	၁၁၇
[သ]	
သက္က = နာမ (က)	၂၅
သက္ကောသီတိ = သက္ကာတိ (သီ)	၂၅၅
သညံ ပဋ္ဌပေတွာ = အသညံ အပဋ္ဌပေတွာ (က)	၁၉၇
သတ္တသဠီရကတဝိပ္ပကာရေသု စ = သတ္တကတဝိပ္ပကာရေသု စ (သီ)	၁၇၅
သတ္တာဟမေဝ = သတ္တာဟမတ္တမေဝ (က)	၂၃၃
သန္တာသနမတ္တေနပိ = သန္တာပနမတ္တေနာပိ (သီ)	၁၁၅
သန္တိကေ = သန္တိကာ (သီ)	၁၄
သန္ဒိဋ္ဌာယဿ = သမ္ပဒိဋ္ဌာယဿ (က)	၁၈၂
သဗ္ဗင်္ဂသောဘနံ = သဗ္ဗင်္ဂသောဘိနိံ (သီ၊က)	၁၀၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[I - U]	
Idaṁ = Etaṁ (Ka)	300
Indapatthe = Indapatte (Sī)	36, 181
Imaṁ = Naṁ (Ka)	167
Imā hi = Imāpi (Ka)	160
Ime = Imesaṁ (Ka)	101
Ukkaṁsagatāya = Ukkaṭṭhasaṅgahako (Ka)	175
Uggatāpanaṁ = Uggatapaṁ (Sī)	184
Uggiramānaṁ = Uggiriyamānaṁ (Ka)	98
Uṭṭhāpanato = Upaṭṭhāpanato (Sī)	132
Udakatumba = Udakakumbhi (Sī)	41
Udakasittāni = Udakasinnāni (Ka)	22
Upakkhalanaṁ = Upalakkhaṇaṁ (Sī)	134
Upagacchati = Nupagacchati (Ka)	305
Upaḍḍharajjampi = Uparajjampi (Ka)	206
Upanetunti = Patāretunti (Sī)	195
Ubbhijji = Ubbatti (Ka)	81
Ummūlento = Uppīḷento (Ka)	77
Ussāha-ummaṅga = Ussāha-ummagga (Sī)	282
[E - O]	
Etaṁ = Evaṁ (Sī)	299
Etesaṁ pamilāpetvāti = Ete sampamilāpetvāti (Sī)	243
Okkamāpetvā = Okkāmetvā (Ka)	159
Oṭṭhubhanādinā = Niṭṭhubhanādinā (Sī)	267
Odapattakiyāti = Odapattakiniyāti (Sī)	134
Odahitvā = Olambetvā (Sī)	142
Olokento = Oloketvā (Ka)	210
Ovijjhitaṁ = Ovijjhitvā (Sī)	172
Osiñci = Opi (Sī)	127
Ohadetīti = Ohanetīti (Sī, Ka)	139

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သဗ္ဗစရိယာသု = ဗုဒ္ဓစရိယာသု (က)	၃၂၇
သဗ္ဗသမန္တဝေဒံ = သဗ္ဗသမတ္တဝေဒံ (သီ၊က)	၁၉၈
သမကာ = သာမိကာ (က)	၂၇
သမန္တာဂတေန = သမန္တာဂမေန (က)	၄၀
သမာခါနလက္ခဏာ = သမာဒါနလက္ခဏာ (သီ)	၂၇၃
သမာပတ္တိသဉ္စာရိတမဟာဝဇိရဉာဏံ = သမာပတ္တိသဉ္စရမဟာဝဇိရဉာဏံ (ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၅၈-ပိဋ္ဌေ)	၈
သမုဒ္ဓတ = သမုဋ္ဌာတ (သီ)	၂၈
သမ္ဘတသဗ္ဗသမ္ဘာရော = သမ္ဘဝေါ သဗ္ဗသမ္ဘာရော (သီ)	၃၂၀
သမ္မာသမာဓိ( ) = သမ္မာသမာဓိ ပဉ္စဉာဏိကော သမ္မာသမာဓိ (က)	၇
သရီရဿ = သရီရံ (သီ)	၁၀၄
သဟာယာ = သဟာသာ (သီ)	၂၀၁
တဏ္ဍုလေယျကာဒိသာကဉ္စ = ဝါရိသာကဉ္စ (က)	၁၈၁
သာခုကမ္မိကာ = ခမ္မိကာ (က)	၁၅၈
သာမော = သုဝဏ္ဏသာမော (က)	၂၄၉
သာဝကပစ္စေကဗောဓိသတ္တာ = အဗောဓိသတ္တာ (သီ၊က)	၁၀၀
သိက္ခမာနော = ဧတေ သိက္ခမာနော (သီ၊က)	၅၁
သိယံ = သိယာ (သီ၊က)	၁၉၁
သိဝကံ = သီဝကံ (သီ၊က)	၆၈
သိဝိသဉ္စယရညော = သိဝိရညော သဉ္စယဿ (က)	၇၈
သီသခောဝနဥဒကံ = ပါဒခောဝနဥဒကံ (ဇာတက-ဋ္ဌ ၄-၃၇၈-ပိဋ္ဌေ)	၁၅၁
သုရုန္ဓနနဂရံ နာမ = သုဒုဒ္ဒနဂရံ နာမ (သီ)	၁၇၇
သောခေထာတိ = ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ သောခေထာတိ (သီ)	၁၃
သောဋ္ဌသဝါဟဂေါဏော = သောဋ္ဌသဘောဇပုတ္တာနံ ဝါဟဂေါဏော (က)	၁၇၃
[ဟ]	
ဟဋ္ဌော = တုဋ္ဌဟဋ္ဌော (က)	၂၁၄
ဟတ္ထိကလဘပ္ပမာဏော = ဟတ္ထိကုန္ဓပ္ပမာဏော (သီ)	၁၃၈
ဟတ္ထေ = ဟတ္ထံ (သီ)	၂၃၇
ဟနိဿတိ = ဟနီယတိ (က)	၁၆၁

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Kaṇayaggasadisehi = Kaṇḍaggasadisehi (Sī)	229
Kadāci = Kadāci kadāci (Ka)	177
Kambalageṇḍukaṁ = Kambalabheṇḍukaṁ (Sī)	71
Karaṇuttariyakaraṇalakkhaṇā = Karaṇuttariyalakkhaṇā (Ka)	137
Karissāmi taṁ = Karissāmīti (Sī)	2
Karīsāvacchādanā = Karīsāvacchādanasukhaṁ (Sī, Ka)	306
Karuṇekarasatā = Karuṇokāsatā (Sī, Ka)	311
Kareṇukā = Kaṇerukā (Sī, Ka)	82
Kasmā ca pana tvaṁ = Tathā hi pana tvaṁ (Ka)	186
Kahāpaṇakabhaṇḍikaṁ = Kahāpaṇamāsakabhaṇḍikaṁ (Sī)	186
Kākā vā itare vā = Kākā divā itare (Ka)	229
Kāmūpasamanato kāmapariḷāhavūpasamanato = Kammūpasamanato kammapariḷāhavūpasamanato (Ka)	315
Kāyārahaṁ = Kāyappasādaṁ (Sī)	14
Kāraṇaṁ = Karaṇena (Sī, Ka)	140
Kāḷavettayaṭṭhiyo = Tālavettayaṭṭhiyo (Sī)	171
Kicchesu = Kiccesu (Sī)	319
Kiñca = Kiñci (Sī)	275
Keci = Ye keci (Sī)	259
[Kha - Ga]	
Khaggabandhā = Khaggahatthā (Sī)	187
Gaṅgāya = Gaṅgāvahe (Sī)	146
Gacchanto = Āgacchanto (Ka)	252
Gajaṅgalanagaraṁ = Kajaṅgalanagaraṁ (Sī)	200
Gabbhaṁ = Naṁ gabbhaṁ (Ka)	182
Gamanavīthi = Gamanavidhi (Ka)	293
Garudhamme = Kurudhamme (Sī, Ka)	39
Gāmaṇḍalāti = Gomaṇḍalāti (Sī, Ka)	260
Guṇasambhāvanāpākaṭo = Guṇasambhāvanāsakkato (Sī)	159

စရိယာပိဋကဋ္ဌကထာယ

ဂါထာသူစိ

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
[အ]	
အကိတ္တိံ ဒိသွာန သမ္ပတ္တံ	၂၅
အဂ္ဂီဝ တိဏကဋ္ဌသ္မိံ	၁၃၆
အစိန္တေယျာနုဘာဝါ စ	၂၈
အစေတနံဝ ကောဋ္ဋေန္တေ	၂၆၆
အစေတနာယံ ပထဝီ	၁၀၂
အစ္ဆေရံ ဝတ လောကသ္မိံ	၅၆
အဇ္ဈာယကံ သဗ္ဗသမန္တဝေဒံ	၁၉၈
အတီရဒဿီ ဇလမဇ္ဈေ	၂၆၅
အတ္ထိ လောကေ သီလဂုဏော	၂၂၇
အဒ္ဒသံသု ဘောဇပုတ္တာ	၁၇၂
အဒ္ဓါ ဟဝေ သေဝိတဗ္ဗာ သပညာ	၁၇၄
အဓနေ အာတုရေ ဇိဏ္ဏေ	၇၉
အဓမ္မယာနံ ဒဠှမာရုဟိတွာ	၁၅၉
အဓမ္မိကဿ လုဒ္ဒဿ	၂၄၇
အနယံ နယတိ ဒုမ္မေဓော	၂၆
အနာနုတပ္ပါနိ ဟိ ယေ ကရောန္တိ	၁၈၇
အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ	၄၅
အနိန္ဓော ဓူမကေတူဝ	၁၃၆
အနိသမ္မ ကတံ ကမ္မံ	၁၈၇
အနုတ္တရေ ကာမဂုဏေ သမိဒ္ဓေ	၂၅၇
အနုမောဒါမိ တေ ဒေဝ	၉၅
အဍ္ဎမာသေ ပန္နရသေ	၈၁
အမစ္စမဏ္ဍလံ ရဋ္ဌံ	၂၅၇
အမ္ဗပက္ကံ ဒကံ သီတံ	၁၀၇
အမ္ဗာ စ တာတ နိက္ခန္တာ	၉၃
အလက္ကမာလီ တိပုကဏ္ဏဝိဒ္ဓော	၁၉၉
အလသော ဂိဟီ ကာမဘောဂီ န သာဓု	၁၈၇၊ ၂၃၆
အဝီစိမှိ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ	၃၂၁
အဝုဋ္ဌိကော ဇနပဒေါ	၈၂
အသိဉ္စ သတ္တိဉ္စ ပရာမသာမိ	၂၄၃
အဿံ ဂဝံ ရဇတံ ဇာတရူပံ	၁၉၇
အဟံ နိသဇ္ဇ စိန္တေသိံ	၁၀၆
အဟံ သောဏော စ နန္ဒော စ	၂၀၄
အဟဉ္စ ဗြာဟ္မဏော ဧကော	၁၅၂
အဟော မေ မာနသံ သိဒ္ဓံ	၆၇
[အာ]	
အာဂစ္ဆုံ ဒေါဝါရိကာ ခဂ္ဂဗန္ဓာ	၁၈၇
အာဂမေဟိ မဟာရာဇ	၁၄၅
အာစရိယော မေသိ ပိတာ စ မယှံ	၂၀၁
အာနန္ဒော စ ပမောဒေါ စ	၂၀၇
အာယုံ နု ဝဏ္ဏံ နု သုခံ ဗလံ နု	၆၉
အာဝဋ္ဋေတွာ ဓမ္မဗလံ	၂၂၇
အာဝါသိကော ဟောတု မဟာဝိဟာရေ	၁၉၉
အာသနံ ဥဒကံ ပဇ္ဇံ	၄၉
အာသီဝိသော တာတ ပဟူတတေဇော	၂၃၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Gha - Ca]	
Ghātakāvacchādanā = Ghātakāvacchādanakisālayo (Sī, Ka)	306
Caturassasālavasena = Catusālavasena (Sī, Ka)	189
Catuvīsati-akkhobhanīparimāṇāya = Catuvīsati-akkhobhiṇī-parimāṇāya (Sī, Ka)	207
Candasamānasommavaravaṇṇatāya ca = Candasamāna-sommavadanatāya ca (Sī)	240
Cāgasuta = Sati (Sī, Ka)	313
Cittacūḷena = Cittasūlena (Sī)	116
Cintanaṁ = Vitathaṁ (Sī)	66
[Ja]	
Jaṭākalāpañca = Jaṭāmaṇḍalañca (Sī)	14
Jaṭilahīḷitānaṁ = Jaṭilahīḷitānaṁ hīḷitajaṭilānaṁ (Ka)	185
Jāyi = Nibbattā (Ka)	21
Jitoti = Jātoti (Sī, Ka)	163
Jīvitapemassa = Jīvitagavesassa (Sī, Ka)	143
[Ña - Ṭha]	
Ñatvā = Karitvā (Sī)	127
Ṭhapetha = Vāsetha (Ka)	155
[Ta]	
Taṇhāmānadiṭṭhīhi = Taṇhāmānādīhi (Ka)	269
Taṇḍuleyyakādisākañca = Vārisākañca (Ka)	181
Tattha te = Tathā (Sī)	196
Tatheva = Tasseva (Ka)	28
Tadā = Tathā (Ka)	63
Tassa = Gatassa (Sī)	167
Tāta = Tattha (Ka)	93
Tāpasaṁ = Taṁ tāpasaṁ (Ka)	184

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
[ဃ]	
ဃသ် မဒ္ဒိ နိသာမေဟိ	၈၇
ဃတိ အာကဍ္ဎမာနဿ	၂
ဃတိ တံ သဉ်ရောန္တေန	၃၂၇
ဃတိ သီလဝတံ ဟေတု	၁၆၉
ဃဒံ ဟိ သော ဗြာဟ္မဏံ မညမာနော	၁၆၈
ဃဒါနာဟံ စိန္တယိတွာန	၆၆
ဃခ’န္နပါနံ သယနာသနဉ္စ	၃၂
ဃမသ္မိံ ဘဒ္ဒကပ္ပသ္မိံ	၁
ဃသိနံ ဟိ သာ သဗ္ဗသမာဂတာနံ	၁၉၉
[ဥ-ဦ]	
ဥဋ္ဌာလေဟိ မဟာအဂ္ဂိံ	၁၆၇
ဥတ္တမင်္ဂရုဟာ မယှံ	၅၃
ဥပေါသထမှိ ဒိဝသေ	၁၀၄
ဥပ္ပဇ္ဇိ မေ န မုစ္စိဿ	၁၃၅
ဥဘော ကုမာရာ ပဗ္ဗဇိတာ	၁၈၀
ဥဘောပိ နေတ္တာ နယနာ	၆၆
ဥဘော မာတာ ပိတာ မယှံ	၁၉၆
ဥဿာဝဗိန္ဒုံ သူရိယာတပေ	၁၇၀
ဥဿာဝေါဝ တိဏဂ္ဂမှိ	၁၇၉
ဦရု ဗာဟုဉ္စ မေ ပဿ	၂၁၇
[ဧ]	
ဧကံ တေ ယာစမာနဿ	၆၀
ဧတမှိ ဒိဿာ သိဝယော	၇၄
ဧတသ္မိံ တေ သုလပိတေ	၂၅-၆
ဧတသ္မိံ ဝနသဏ္ဍသ္မိံ	၁၄၂
ဧတေ အဟေသုံ သမ္ဗုဒ္ဓါ	၁၅
ဧတေ စ သင်္ဂဟာ နာသု	၂၀၇
[ဧ-ဩ]	
ဧဝံ အစ္ဆရိယာ ဟေတေ	၂၀၊၃၅၊ ၁၀၃
ဧဝံ ဗဟုဗ္ဗိဓံ ဒုက္ခံ	၂၆၇
ဧဝံ မန္တဿ ပေါသဿ	၁၃၆
ဧဝံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နာ	၃၂၁
ဧဝါဟံ စိန္တယိတွာန	၃၁
ဧသော စ သိဝိနံ ဆန္ဒော	၈၄
ဧဟိ သိဝက ဥဋ္ဌေဟိ	၇၀
ဩဂါဟေတွာ ဝိသုဒ္ဓါယ	၃၂၈
[က]	
ကဋ္ဌုကံ ဟိ သမ္ဗာဓံ သုကိစ္ဆံ ပတ္တော	၁၈၈
ကဋ္ဌသ္မိံ မန္တမာနသ္မိံ	၁၃၆
ကတွာ ဒဠှမဓိဋ္ဌာနံ	၂၆၀
ကပ္ပေ စ သတသဟဿေ	၃
ကလဟော ဝတ္တတိ ဘေသ္မာ	၁၅၉
ကလိင်္ဂရဋ္ဌဝိသယာ	၈၂
ကာ နု တေ သာ မဟာနာဂ	၁၁၄
ကာမံ မံ သိဝယော သဗ္ဗေ	၈၅
ကိံ တေ ဥပ္ပဇ္ဇိ နော မုစ္စိ	၁၃၅
ကိံ နု တေ အကရံ ဓိရော	၂၆
ကိံ နု တေ အကရံ ဗာလော	၂၆
ကိံ နု ရုရု ဂရဟသိ မိဂါနံ	၁၄၆
ကိန္နု သန္တရမာနောဝ	၂၁၇
ကိသ္မိံ မေ သိဝယော ကုဒ္ဓါ	၈၅
ကီဒိသော တေ မဟာဝီရ	၇
ကုတော နု အာဂစ္ဆသိ ဒုမ္မဝါသီ	၁၅၂
ကေနာ’နုသိဋ္ဌော ဇုဓမာ-ဂတောသိ	၆၇

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ta]	
Tusitabhavane = Tusitapure (Ka)	3
Te brāhmaṇe = Bhonto brāhmaṇā (Sī)	37
Tesaṁ deti = Rajjaṁ dānaṁ deti (Ka)	296
[Da]	
Dadhivārakaṁ = Dadhithālakaṁ (Sī, Ka)	107
Dānaṁ = Api ca dānaṁ (Ka)	270
Dānavittako = Dānavitakko (Sī, Ka)	86
Dānena = Dhanena (Sī)	56
Dāsidāsaparicārikā vā dātabbā siyā = Dāsidāsaparivārakaṁ vā dātabbaṁ siyā (Sī)	84
Devamanussanayanavihaṅgānaṁ = Devamanussanāgavihaṅgānaṁ (Sī)	6
Devasikaṁ = Devasikaṁ devasikaṁ (Sī, Ka)	36
[Dha]	
Dhammanti = Saddhammanti (Sī)	246
[Na]	
Naṁ = Dhanaṁ (Sī, Ka)	21
Na kilamitoti = Kilamitoti (Sī)	244
Na jhāyamānova = Najjhāyamānova (Sī)	228
Niggacchi = Nikkhamitvā gacchi (Ka)	218
Niddasavatthūni = Nijjaravatthūni (Sī, Ka)	8
Niddhāretabbāti = Veditabbāti (Ka)	40
Niddhāretabbāti = Vibhāvetabbāti (Ka)	64
[Pa]	
Pakkhandi = Pāyāsi pakkhandi (Sī)	231
Paccupādī = Paccapādī (Sī)	201
Paññavā eva = Paññāya eva (Sī)	288
Paññā = Saññā (Ka)	8

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[က]	
ကောဏ္ဍညဿ အပရေန	၁၅
ကော နီ'ဓ ဝိတ္တံ န ဒဒေယျ ယာစိတော	၇၄
ကော နု မံ ဥသုနာ ဝိဇ္ဈိ	၂၅၂
ကောမာရီ ယဿာဟံ ဘရိယာ	၉၇
[ခ-ဂ]	
ခန္တိဗလော ယုဒ္ဓဗလံ ဝိဇေတွာ	၁၆၂
ဂဏိကာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ	၄၀
ဂန္တွာ သော ဟတ္ထိဒမကော	၁၁၂
ဂဟိတော ပေါရိသာဒေန	၂၄၂
[ဃ-စ]	
ဃမ္မေ ပထေ ဗြာဟ္မဏ ကောဘိက္ခုံ	၃၃
စတုဿဒံ ဂါမဝရံ သမိဒ္ဓံ	၁၉၈
စန္ဒော ယထာ ရာဟုမုခါ ပမုတ္တော	၁၆၈
စရိယာ သဗ္ဗလောကဿ	၁
စိရံ ဇီဝတု သော ရာဇာ	၁၁၄
စိရံ တိဋ္ဌတု လောကသ္မိံ	၃၂၈
[ဆ-ဇ]	
ဆဝိံ စမ္မံ မံသံ နှာရုံ	၁၀၈
ဇာလိံ ကဏှာဇိနံ ဓီတံ	၉၇
ဇီရန္တိ ဝေ ရာဇရထာ သုစိတ္တာ	၂၄၄၊ ၂၄၇
[တ]	
တံ ကေရာဇာ ပထဝိံ ဝိဇေတွာ	၁၉၈
တံ တာဒိသံ ဒေဝဝဏ္ဏံ	၂၇
တညေဝါဓိပတိံ ကတွာ	၁၇၈
တဏှင်္ကရော မေဓင်္ကရော	၁၄
တတော စုတာ သာ ဖုဿတီ	၇၈
[တ]	
တတော ရတျာ ဝိဝသာနေ	၈၄
တတော ဝေဿန္တရော ရာဇာ	၁၀၃
တတော သော စောဒိတော မယှံ	၇၀
တတ္ထ ဝတ္တေတွာ သလ္လာပံ	၈၉
တထံ နု ဝိတထံ နေတံ	၆၅
တဒါပိ မံ နိမန္တိံသု	၂၀၃
တဒါပိ လောကံ ဒိသွာန	၂၀၃
တဒါ မံ တပတေဇေန	၂၃
တဒါသိ ယံ ဘိံသနကံ	၈၃
တဒါဟံ မာပယိတွာန	၅၄
တဒါဟံ ယဇနာ မုတ္တော	၆၁
တဒါဟံ သတ္တရဇ္ဇေသု	၄၈
တမဟံ အနုရက္ခန္တော	၁၄၇
တမဟံ ဥပဋ္ဌဟိတွာန	၂၃၆
တသ္မာ တံ အဝလမ္ဗိတွာ	၂
တသ္မာ သတဉ္စ အသတံ	၉၉
တသ္မာ ဟိ နေ နမဿေယျ	၂၀၇
တဿ အတ္ထံ ပကာသေတုံ	၃၂၇
တဿ ဂါမဝရံ ဒမ္မိ	၁၄၄
တဿ တံ ဝစနံ သုတွာ	၁၁၂
တဿ ဒတွာနဟံ ပဏ္ဏံ	၂၃
တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ	၇
တဿ ရညော အဟံ ပုတ္တော	၂၁၈
တဿ သမ္ဗောဓိသမ္ဘာရ	၂
တဿာ အာယုက္ခယံ ဉတွာ	၇၆
တဿာဟံ ဝစနံ သုတွာ	၆၆
တာယ နံ ပါရိစရိယာယ	၂၀၇
တာသံ သမ္ဗောဓိစရိယာနံ	၁
တိရောကုဍ္ဍံ တိရောသေလံ	၇၄
တိဿော ဖုဿော စ သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၁၅

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Paṭiññātassa = Patthitassa (Sī, Ka)	165
Paṭisanthāraṁ = Paṭisandhāraṁ (Ka)	244
Paṭiharaṇaniyāmena = Vaṭṭiharaṇaniyāmena (Sī)	173
Paṭṭhāya = Vuṭṭhāya (Ka)	102
Paṇṇākāraṁ = Sakkāraṁ (Sī, Ka)	116
Patantopi = Marantopi (Sī, Ka)	146
Patticariyā = Pakaticariyā (Sī)	17
Patticariyānaṁ = Pakaticariyānaṁ (Sī)	18
Pabbatapāda = Pabbapapāde (Ka)	139
Paratīti = Pūretīti (Sī, Ka)	269
Paramadhitindriyā = Parivāritindriyā (Sī)	196
Paramadhitindriyoti = Samitindriyoti (Sī)	149
Parākari = Parakkari (Sī, Ka)	68
Parābhibhavasamatthānaṁ = Parābhibhavane samatthānaṁ (Ka)	290
Parikireyyuṁ = Parikareyyuṁ (Sī)	68
Parikkharaṇato = Parikkhāraguṇato (Sī)	110
Paricāravasena = Parivāravasena (Ka)	43
Paripūrayāmi = Paripūressāmi (Sī)	178
Pariyodātasabbasippassa = Pariyositasabbasippassa (Ka)	47
Parivāriyamānaṁ = Paricāriyamānaṁ (Sī)	118
Parivārena = Parihārena (Ka)	80
Parivuddhiyaṁ = Parisuddhiyaṁ (Ka)	289
Parisosanaṁ = Pariyādānaṁ (Ka)	319
Parihārena =Parivārena (Ka)	4
Pavattiyā = Pavaḍḍhiyā (Ka)	281
Pavicayabahulo = Paricayabahulo (Sī)	289
Pavicayahetukaṁ = Paricayahetukaṁ (Sī)	270
Pavicini = Pavici (Sī)	16
Pucchiṁsu = Vadiṁsu (Ka)	155

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[တ]	
တေနေဝါဟံ သတဂုဏတော	၃၄
တေ မေ သာရုတိ ဝတွာန	၁၀၅
တေသု စိတ္တပ္ပသာဒေါပိ	၂၉
[ဒ]	
ဒက္ခိဏံ ဝါပ'ဟံ ဗာဟုံ	၈၅
ဒတွာ ဒါတဗ္ဗကံ ဒါနံ	၂၆၇
ဒဒတော မေ န ခီယေထ	၂၆
ဒဒမာနဿ ဒေန္တဿ	၇၃
ဒဒါမိ န ဝိကမ္ပာမိ	၈၂၊၉၆
ဒဒါမိ ဘောတော ဘရိယံ	၁၀၀
ဒဗ္ဗသေနော ဥပဂန္တွာ	၂၅၆
ဒသကုသလကမ္မပထေ	၁၅၇
ဒသ ပါရမီ တယာ ဓီရ	၇
ဒသမာသေ ဓာရယိတွာန	၇၉
ဒါနံ သီလဉ္စ နေက္ခမ္မံ	၇၊၂၇၀
ဒါနဉ္စ ပေယျဝဇ္ဇဉ္စ	၂၀၇
ဒါနာဒိ ပဋိယာဒေထ	၁၀၄
ဒိဋ္ဌဓမ္မဟိတတ္ထာယ	၄၉
ဒိဋ္ဌာ မယာ မာနုသကာပိ ကာမာ	၁၇၄
ဒိသွာန ဝိဝိဓံ ပါပံ	၂၀၃
ဒီပင်္ကရဿ ဘဂဝတော	၁၅
ဒုက္ခော ပုနဗ္ဘဝေါ သတ္တ	၂၅
ဒုတိယမ္ပိ တတိယမ္ပိ	၂၃
ဒုဒ္ဒဒံ ဒဒမာနာနံ	၉၉
ဒုမပ္ဖလာနီဝ ပတန္တိ မာဏဝါ	၁၇၄
ဒုဿ မေ ခေတ္တပါလဿ	၁၀၇
ဒေဝတာ နု'သိ ဂန္ဓဗ္ဗော	၂၁၇
ဒေဝီ အဟံ သဉ် မဟာနုဘာဝါ	၃၂
ဒေသေသိ နာထော စရိယာ	၃၂၇
[ဒ-ဓ]	
ဒေါသေဟိ နာဘိဘူယန္တိ	၂၈
ဒွါသီတိ ဗုဒ္ဓတော ဂဏှိံ	၂
ဓမ္မေန ဘာသိတာ ဂါထာ	၇၄
ဓမ္မော ဟဝေ ပါတုရဟောသိ ပုဗ္ဗေ	၁၆၀
[န]	
န ကပ္ပယန္တိ န ပုရေက္ခရောန္တိ	၁၀
နဂရံ ဂန္တွာန အာစိက္ခိ	၁၄၅
န စာဂမတ္တာ ပရမတ္ထိ ကိဉ္စိ	၇၄
န တဿ အလိကံ ဘဏိတံ	၂၂၂
န တဿ ဒါနံ ဒဒမာနော	၂၄
န တေ နဋ္ဌာ နော ပန ကိဋ္ဌနေယျာ	၂၀၁
နဒီတီရေသု သဏ္ဌာနေ	၁၆
န ဗဓိရော န မူဂေါ'သ္မိ	၂၁၇
နဘဉ္စ ဒူရေ ပထဝီ စ ဒူရေ	၂၄၄၊၂၄၇
န ဘဝန္တိ ပရိယာပန္နာ	၃၂၂
န မံ ကောစိ ဥတ္တသတိ	၂၆၇
န မယှံ မတ္တိကံ နာမံ	၇၉
န မေ အတ္ထိ တိလာ မုဂ္ဂါ	၁၀၆
န မေ တပ္ပစ္စယာ အတ္ထိ	၂၃
န မေ ဒေဿာ ဥဘော ပုတ္တာ	၉၇
န မေ ယာစကမနုပ္ပတ္တေ	၃၈၊၈၂
နမှိ ဒေဝေါ န ဂန္ဓဗ္ဗော	၂၁၈
နယံ နယတိ မေဓာဝီ	၂၆
န ယာစနာယ နပိ ပါတိရူပါ	၁၆၀
န ဝါဟမေတံ ယသသာ ဒဒါမိ	၆၉
န ဟေ'တေ သုလဘာ ကာယာ	၅၇
န ဟေတေ ဇာနန္တိ သဒေဝမာနုသာ	၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Putto me dīghāyuko siyā = Puttā Maddī ca dīghāyukā siyā (Ka)	100
Puna = Yadi puna (Sī)	233
Pūtibhūtaṁ = Patissutaṁ (Ka)	98
Petānampi = Devatānampi (Ka)	55
Pokkharaṇiṁ = Pokkharaṇitīraṁ (Ka)	92
[Pha - Ba]	
Phussatīti = Phusatīti (Sī)	76
Bārāṇasiseṭṭhi = Bārāṇasīseṭṭhi brāhmaṇo (Ka)	142
Buddhabhūmiyoti = Bhūmiyoti (Sī, Ka)	282
Buddhalīḷāya = Buddhalīlāya (Sī, Ka)	6
Bodhisatto, paramassa = Bodhisatto paramo (Sī)	269
Byākarituṁ = Jānituṁ (Ka)	33
[Bha]	
Bhāvitattabhāvā = Bhāvitattabhāvanā (Sī)	304
Bhāvitabhāvino = Bhāvitabhāvanā (Ka)	28
Bhisacariyā = Mahākañcanacariyā (Sī)	193
Bhisamuḷālaṁ = Bhisamūlaṁ (Sī, Ka)	112
[Ma]	
Maghadevo = Makhādevo (Sī)	53
Matthake = Matthako (Sī)	126
Madhupiṇḍaṁ = Madhubindu (Ka)	306
Mama = Maṁ (Sī, Ka)	64
Mahaccadevānubhāvena = Mahatā devānubhāvena (Sī)	5
Mahājana = Mahājanaṁ (Sī)	255
Mahāsattaṁ = Mahāsattassa (Ka)	252
Mahoghena = Mahāmeghena (Sī)	232
Mātā mahāmāyā = Mātāpitaro rājakulāni ahesuṁ (Ka)	189
Mārañjanāgiri = Añchanagiri (Sī) Añcaragiri (Ka)	88

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[န]	
န ဟေ'တေ သုလဘာ ကာယာ	၅၇
န ဟောန္တိ ခုဒ္ဒကာ ပါဏာ	၃၂၂
နာဂံ ဂဟေတွာ သောဏ္ဍာယ	၃၈၊ ၈၂
နာရဒဿ ဘဂ၀တော	၁၅
နာသာယ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ	၁၇၂
နိသဇ္ဇ ပါသာဒဝရေ	၆၅
နိသမ္မ ခတ္တိယော ကယိရာ	၁၈၇
နိသမ္မ စ ကတံ ကမ္မံ	၁၈၇
နိသမ္မ ဒဏ္ဍံ ပဏယေယျ ဣဿရော	၁၈၇
နိဿိတံ ဝါစနာမဂ္ဂံ	၂
နီတနေယျတ္ထဘေဒါ စ	၂
နူန မဒ္ဒီ ဝရာရောဟာ	၉၄
[ပ]	
ပညာယ ဝိစိနန္တောဟံ	၂၆၅
ပဏ္ဍိတေ ပရိပုစ္ဆိတွာ	၂၆၈
ပနုဇ္ဇ ဒုက္ခေန သုခံ ဇနိန္ဒ	၂၅၈
ပဗ္ဗတျာ'ဟံ ဂန္ဓမာဒနေ	၂၅၃
ပဗ္ဗာဇေသုံ သကာ ရဋ္ဌာ	၈၄
ပဝနာ အာဘတံ ပဏ္ဏံ	၂၃
ပဝနေ ဝသမာနဿ	၉၂
ပဝေဓမာနော ပလိတသိရော	၆၅
ပဟူတံ မေ ဓနံ သက္က	၇၂
ပဟူတဓညော ကသိမာ ယသဿီ	၁၉၈
ပါပေါ ကဒရိယော ယက္ခော	၁၅၈
ပိယော ဂရု ဘာဝနီယော	၂၈၀
ပိဋ္ဌိတော သုသုမာရေန	၂၂၁
ပုစ္ဆာမိ ဗြဟ္မာနံ သနင်္ကုမာရံ	၄၈
[ပ]	
ပုတ္တေ ပသုဉ္စ ဓညဉ္စ	၉၅
ပုနဒေဝ သင်္ကော ဩရုယှ	၉၆
ပုနာပရံ ဒဒန္တဿ	၈၃
ပုနာပရံ ဗြဟ္မာရညာ	၁၀၂
ပုနာပရံ ဗြဟ္မာရညေ	၁၀၁
ပုနာပရံ ယဒါ ဟောမိ	၄၇၊ ၂၂၅
[ဗ-ဘ]	
ဗဟူဟိ ဝတစရိယာဟိ	၂၇
ဗုဒ္ဓေါပိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဏေယျ ဝဏ္ဏံ	၈၊ ၃၂၄
ဗြဟ္မာတိ မာတာပိတရော	၂၀၇
ဘိက္ခာယ ဥပဂတံ ဒိသွာ	၁၁၀၊ ၂၆၃
ဘိယျော မံ အာဝိသီ ပီတိ	၇၂
ဘုမ္မာ မဟာရာဇိကာ တာဝတိံသာ	၅
[မ]	
မံ ပဿ မဒ္ဒီ မာ ပုတ္တေ	၉၅
မံ ဝေ ကုမာရံ ဇာနန္တိ	၄၈
မင်္ဂလော စ သုမနော စ	၁၄
မဒ္ဒိံ ဟတ္ထေ ဂဟေတွာန	၉၆
မဒ္ဒိယာ ဒီယမာနာယ	၉၆
မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ	၁၆၊ ၂၇၄
မနုဿော ဥဒါဟု ယက္ခော	၉၃
မမ သင်္ကပ္ပမညာယ	၆၅
မမေဝါယံ မညမာနော	၁၄၀
မဟာကာရုဏိကော သတ္ထာ	၃၂၀
မဟာရဇ္ဇံ ဟတ္ထဂတံ	၂၆၄
မဟာဝါတသမုဒ္ဓတ-ဝီစိမာလော	၂၈

Nānāpāṭha	Piṭṭhaṅkā
[Ma]	
Micchādhimāno = Micchāmāno (Sī)	307
Muddādhikāre = Maddhādhikāre (Sī, Ka)	30
Muddito = Muddhato (Sī, Ka)	30
Mudhappasanno = Muddhappasanno (Sī)	59
Me cittato = Mettacittato (Sī, Ka)	134
[Ya - Ra]	
Yakkhāti deva = Yakkhoti devo (Ka) (Jātaka-Ṭṭha 5. 35 piṭṭhe.)	168
Yathācāha = Aparampi vuttaṁ (Ka)	270
Yathāruciyāva = Yathāruciyā varaṁ (Sī)	148
Yasmā = Tato yasmā (Sī)	222
Yāciyamāno = Yāciyamāna... (Sī) Yācanānantarameva deti (?)	297
Yāya = Nissāya (Sī, Ka)	257
Yugandharavātapamadditaṁ viya = Yugantavātapahatapamadditaṁ viya (Sī)	101
Yo = Ko (Sī, Ka)	144
Yogaṁ = Voyogaṁ (Ka)	279
Rajjasiriṁ = Rājissariyaṁ (Sī)	189
Raññо imaṁ = ( ) (Natthi Sī)	218
Rammavatīnagaraṁ = Rammanagaraṁ (Sī)	13
Rūpakāyādīsu = Rūpamukhādīsu (Ka)	297
[La - Va]	
Laggaṁ = Saṅgaṁ (Ka)	179
Lajjāpassayo = Lajjājjhāsayo (Sī)	280
Lañjavittako = Lañjavitakko (Sī)	59
Laddhavarānubhāveneva = Laddhavarānubhāvenekaṁ (Sī)	199
Vacanapaṭivacanakathā = ...gāthā (Ka)	160
Vaḍḍhetha = Ghaṭetha (Sī)	326
Vadanti = Vadanti eva (Ka)	320
Vanibbako = Vaṇibbako (Ka)	44
Vayasampattiyā = Vayappattiyā (Sī)	138

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
[မ]	
မဟေသီ ရာဟုလမာတာ	၄၀
မာတာပိတာ န မေ ဒေဿာ	၂၆၆
မာတာပိတူ စ ဝန္ဒိတွာ	၁၆၆
မာတာ မေ သာ မဟာရာဇ	၁၁၄
မာ နံ ဒဏ္ဍေန သတ္ထေန	၇၄
မာ နော ဒေဝ အဒါ စက္ခုံ	၆၇
မာ မံ ဒေဝ နိဝါရေဟိ	၁၉၇
မာလံ စ သော ကာသိက- စန္ဒနံ စ	၁၈၉
မိဂဝံ ဂဟေတွာ မုဠှဿ	၁၆၅
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ န သေဝန္တိ	၃၂၂
မုဠှထေ'တံ မဟာနာဂံ	၁၁၄
မုတ္တော စ ဗန္ဓနာ နာဂေါ	၁၁၄
မုတ္တော စမ္ပေယျကော နာဂေါ	၁၃၀
[ယ]	
ယံ အစ္ဆရိယမမ္ဘာနံ	၃၂၇
ယံ ကိဉ္စိ'တ္ထိ ကတံ ပုညံ	၂၅၃
ယံ ကိဉ္စိ မာနုသံ ဒါနံ	၆၅
ယံ ကိဉ္စိ ယိဋ္ဌဉ္စ ဟုတဉ္စ မယှံ	၃၂
ယံ ခုဒ္ဒကနိကာယမှိ	၁
ယံ တွံ သုခေနာ'ဘိ- သမေက္ခသေ မံ	၃၂
ယံ ဓမ္မသေနာပတိနော	၁
ယံ မံ သော ယာစိတုံ အာဂါ	၉၂
ယံ သော တဒါ မံ အဘိသပိ	၁၅၅
ယဉ္စ ယာစေ တဉ္စ ဒဒေ	၆၈
ယဒါဟံ ဒါရကော ဟောမိ	၇၀
ယဒါဟံ ဖုဿတိယာ ကုစ္ဆိံ	၉၇
ယဒိ ကောစိ ဧတိ ဒက္ခိဏေယျော	၁၀၆
ယဒိ မာသမ္ပိ ဒွေမာသံ	၂၃
ယထာ စိတ္တံ ဝသေ ဟောတိ	၂၇
ယထာ တံ သီဝယော သဗ္ဗေ	၆၇
ယထာ ရုက္ခော တထာ ရာဇာ	၂၁၇
ယမာဟု ဒေဝေသု သုဇမ္ပတီတိ	၆၉
ယမုဒ္ဒိရိံ ဝါဟနေ ဝုယှမာနံ	၁၄၆
ယမေကရတ္တိံ ပဌမံ	၁၈၂
ယမှိ ဇာတေ န ပဿတိ	၁၃၆
ယမှောကာသေ အဟံ ဌတွာ	၂၂၁
ယသောကရော ပုညကရောဟမသ္မိ	၁၅၈
ယသ္မာ စ သင်္ဂဟာ ဧတေ	၂၀၉
ယသ္မာ ဒါနံ နာဘိနန္ဒိံ ကဒါစိ	၂၃၈
ယသ္မိဉ္စ ဇာယမာနမှိ	၁၃၆
ယဿ ရုက္ခဿ ဆာယာယ	၂၁၇
ယဿေ'တေ စတုရော ဓမ္မာ	၂၂၂
ယာစကံ ဥပဂတံ ဒိသွာ	၈၃
ယာစန္တိ မံ ပဉ္စလိကာ	၁၉၈
ယာစာမိ တံ မဟာရာဇ	၆၆
ယာ တတ္ထ ပရမတ္ထာနံ	၃၂၇
ယာ ဒေဝတာ ဣဓ လောကေ	၆၀
ယာဝတာ ကရဏံ သဗ္ဗံ	၁၄၇
ယုတ္တေ ဒေဝ ရထေ ဒေဟိ	၆၇
ယေန အတ္ထေန အာဂစ္ဆိံ	၆၉
ယေန ဇာတေန နန္ဒန္တိ	၁၃၆
ယေနာဘိဘူတော ကုသလံ ဇဟာတိ	၁၃၆
ယေ မံ ယာစိတုမာယန္တိ	၉၂

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Varaṁ = Paraṁ (Ka)	74
Varaṁ varassu paṭiggaṇhāhīti = Varaṁ taṁ gaṇhāhīti (Sī)	76
Varalābhanavasena = Varayācanavasena (Ka)	216
Varākā = Anāthā (Ka)	114
Varāvaraṁ = Carācaraṁ (Sī)	162
Vassāpento = Vassanto (Sī)	48
Vāmaṁ = Padakkhiṇaṁ (Sī)	158
Vāsulo = Vasulo (Ka)	59
Vibhāvetabbā = Veditabbā (Sī)	115
Viyūhitvā = Byūhitvā (Ka)	230
Vivaritvā = Dvāraṁ vivaritvā (Sī)	13
Visadapariccāgato = Visādapariccāgato (Ka)	314
Visapītena = Visalittena (Ka)	252
Visuddhacarito = Visuddhacariyako (Ka)	327
Visussamāne = Parisussamāne (Sī)	310
Vītikkamappahānena cittassa = Vītikkamappahāne ṭhitassa (Sī)	271
Vuṭṭhadhanaṁ = Vuṭṭhitadhanaṁ (Sī)	102
Vuttañcetaṁ = Vuttañcetaṁ Bhagavatā (Sī)	324
Vejayantapāsādaṁ = Vejayantaṁ pāsādaṁ (Sī)	117
[Sa]	
Sakka = Nāma (Ka)	25
Sakkosīti = Sakkāti (Sī)	255
Saññaṁ paṭṭhapetvā = Aññaṁ apaṭṭhapetvā (Ka)	197
Sattasaṅkhārakatavippakāresu ca = Sattakatavippakāresu ca (Sī)	175
Sattāhameva = Sattāhamattameva (Ka)	233
Santāsanamattenapi = Santāpanamattenāpi (Sī)	115
Santike = Santikā (Sī)	14
Sandacchāyassa = Sampannacchāyassa (Ka)	182
Sabbaṅgasobhanaṁ = Sabbaṅgasobhiniṁ (Sī, Ka)	100

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ]	
ယေသံ ဝေ အတ္တနိ သ္နေဟော	၂၈
ယော တေ ကတော သင်္ဂရော ဗြာဟ္မဏေန	၂၄၃
ယော မေ ကနိဋ္ဌကော ဘာတာ	၂၀၄
ယော ဝေ အနဋ္ဌံဝ နဋ္ဌိ စာဟ	၂၀၀
ယော ဝေ ဒဿန္တိ ဝတွာန	၆၈၊၆၉
[ရ]	
ရဋ္ဌံ ပုတ္တ ပဋိပဇ္ဇ	၁၆၅
ရညော မူဂေါ စ ပက္ခော စ	၂၁၇
ရတနာနိ သတ္တ ဝဿိံသု	၁၀၂
ရထံ နိယျာတယိတွာန	၂၁၈
ရမ္မေ ပဒေသေ ရမဏီယေ	၁၄၂
ရာဇာ မာတာ မဟေသီ စ	၃၉
ရာဇူပဇီဝေ နိဂမေ	၂၅၆
[လ]	
လာဘာလာဘေ ယသာယသေ	၂၆၈
လောကေ သဉ္ဇာတဝဍ္ဎာပိ	၂၈
လောဟေန ဝေ ဟညတိ ဇာတရူပံ	၁၆၀
[ဝ]	
ဝဏ္ဏဝါ ယသဝါ သိရိမာ	၄၉
ဝနိဗ္ဗတော မယှ ဝနိံ အနုတ္တရံ	၆၇
ဝန္ဒနာဇနိတံ ပုညံ	၁
ဝရဇ္ဈေ မေ အဒေါ သက္က	၂၅-၇
ဝိစရန္တော အနုကူလမှိ	၁၅၃
ဝိစိနန္တော တဒါ ဒက္ခိံ	၂၇၀
ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နာ	၁
ဝိရတ္တော သဗ္ဗဓမ္မေသု	၃၂၀
ဝိသုဒ္ဓစရိတော သတ္ထာ	၃၂၇
ဝိမံသမာနော ဉာသိနော ဘိသာနိ	၂၀၁
[သ]	
သကိဒေဝ မဟာရာဇ	၂၄၇
သကိဒေဝ သုတသောမ	၂၄၄
သကေ ပုတ္တေ စဇန္တဿ	၉၃
သက္ကောဟမသ္မိ ဒေဝိန္ဒော	၇၂၊၁၀၀
သစေ တုဝံ ယုဒ္ဓဗလော အဓမ္မ	၁၆၀
သစ္စံ ကိရေဝ မာဟံသု	၁၄၆
သစ္စဝါစံ အနုရက္ခန္တော	၂၆၆
သစ္စေန မေ သမော နတ္ထိ	၂၂၂
သစ္စော စာဂီ ဥပသန္တော	၃၂၀
သဋ္ဌိရာဇသဟဿာနိ	၈၉
သတ္တ မေ ရောဟိတာ မစ္ဆာ	၁၀၆
သဒ္ဓါယ နိက္ခမ္မ ပုန နိဝတ္တော	၂၃၃
သဗ္ဗဒါ သဗ္ဗသတ္တာနံ	၃၂၀
သဗ္ဗပါပဿ အကရဏံ	၃၂၄
သဗ္ဗာ ဒိသာ အနုဝိသဋ္ဌော'- ဟမသ္မိ	၁၆၀
သဗ္ဗေ ဇိတာ တေ ပစ္စူဟာ	၉၉
သဗ္ဗေ ပဝိဋ္ဌာ နိရယံ	၆၁
သဗ္ဗိရေဝ သမာသေထ	၂၄၄၊၂၄၇
သဗြဟ္မစာရီ မဏ္ဍဗျော	၂၃၆
သဘာဝံ စိန္တယန္တဿ	၈၀
သမ္ပတ္တာ ပရိနိဋ္ဌာနံ	၃၂၇
သမ္မာ ဝဿတု ကာလေန	၃၂၈
သရာဇကေ သဟောရောဓေ	၁၇၉

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Sabbacariyāsu = Buddhacariyāsu (Ka) 327
Sabbasamantavedaṁ = Sabbasamattavedaṁ (Sī, Ka) 198
Samakā = Sādhikā (Ka) 27
Samannāgatena = Samannāgamena (Ka) 40
Samādhānalakkhaṇā = Samādānalakkhaṇā (Sī) 273
Samāpattisañcāritamahāvajirañāṇaṁ = Samāpattisañcara-mahāvajirañāṇaṁ (Dī-Ṭṭha 3. 58 piṭṭhe) 8
Samuddhata = Samuṭṭhāta (Sī) 28
Sambhatasabbasambhāro = Sambhavo sabbasambhāro (Sī) 320
Sammāsamādhi ( ) = Sammāsamādhi pañcañāṇiko sammāsamādhi(Ka) 7
Sarīrassa = Sarīraṁ (Sī) 184
Sahāyā = Sahāsā (Sī) 201
Taṇḍuleyyakādisākañca = Vārisākañca (Ka) 181
Sādhukammikā = Dhammikā (Ka) 158
Sāmo = Suvaṇṇasāmo (Ka) 249
Sāvakapaccekabodhisattā = Abodhisattā (Sī, Ka) 100
Sikkhamānā = Ete sikkhamāno (Sī, Ka) 51
Siyaṁ = Siyā (Sī, Ka) 191
Sivakaṁ = Sīvakaṁ (Sī, Ka) 68
Sivisañjayaraññño = Siviraññño sañjayassa (Ka) 78
Sīsadhovana-udakaṁ = Pādadhovana-udakaṁ (Jātaka-Ṭṭha 4. 378 piṭṭhe) 151
Surundhananagaraṁ nāma = Sududdanagaraṁ nāma (Sī) 177
Sodhethāti = Haṭṭhātuṭṭhā sodhethāti (Sī) 13
Soḷasavāhagoṇe = Soḷasabhojaputtānaṁ vāhagoṇe (Ka) 173

[Ha]

Haṭṭho = Tuṭṭhahaṭṭho (Ka) 214
Hatthikalabhappamāṇo = Hatthikkhandhappamāṇo (Sī) 138
Hatthe = Hatthaṁ (Sī) 237
Hanissati = Hanīyati (Ka) 161

ပဌမပါဒ ပိဋ္ဌင်္က

[သ]

သဟ ကတေ သစ္စဝရေ ၂၃၂
သဟ သံဝဏ္ဏန္နံ ယသ္မာ ၂
သဟ သဗ္ဗေ ကတေ မယှံ ၂၂၈၊၂၃၈
သဟဿိယာ ဣမာ ဂါထာ ၂၄၅
သာ တတ္ထ ပိတ္တာ သုမနာ
ပတီတာ ၃၄
သာ နူန'သာ ကပဏိကာ ၁၁၄
သာရိပုတ္တော တဒါ သေဋ္ဌော ၄၀
သာရိပုတ္တော မဟာပညော ၇
သာ ဟောတု နာဝါ
ဖလကူပပန္နာ ၃၃
သိရသ္မိံ ပလိတံ ဒိသွာ ၅၃
သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နော ၁
သုတွာ ဓမ္မံ ဝိဇာနန္တိ ၂၄၇
သုဒ္ဓါဝါသေသု ဒေဝေသု ၃၂၂
သုမေဓော စ သုဇာတော စ ၁၅
သုဝါသိတံ ဣသိနံ ကေရတ္တံ ၂၀၁
သုသာနေ သေယျံ ကပ္ပေမိ ၂၆၇
သူလေဟိ ဝိနိဝိဇ္ဈန္တေ ၂၆၄
သော ခတ္တိယော ဟောတု
ပသယှကာရီ ၁၉၈

ပဌမပါဒ ပိဋ္ဌင်္က

[သ]

သော ဂါမဏိ ဟောတု
သဟာယမဇ္ဈေ ၁၉၈
သော တဒါ ပဂ္ဂဟေတွာန ၆၆
သောတဝေကလ္လတာ နတ္ထိ ၃၂၂
သော ဗန္ဓုတံ ပါသသတေဟိ
ဆမ္ဘိ ၁၉၉
သော ဗြာဟ္မဏော ဟောတု
အဝီတရာဂေါ ၁၉၈
သောဘိတဿ အပရေန ၁၅
သော မံ အဿံသိ ဟေတိ ၂၂၂
သော မံ တတ္ထ ခမာပေသိ ၁၈၈

[ဟ]

ဟဒယံ စက္ခုမ္ပိ'ဟံ ဒဇ္ဇံ ၈၅
ဟဒယံ ဒဒေယျံ စက္ခုံ ၈၀
ဟန္ဒ ဗုဒ္ဓကရေ ဓမ္မေ ၂၇၇
ဟန္ဒာဟံ ဒဿယိဿာမိ ၆
ဟိတွာ မမတ္တံ မနုဇေသု ဗြဟ္မေ ၄၉
ဟိရောတ္တပ္ပေန ဂရုနာ ၁၀၁
ဟီနေန ဗြဟ္မစရိယေန ၅၇

Cariyāpiṭakaṭṭhakathāya

Gāthāsūci

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[A]

Akittiṁ disvāna sammantaṁ 25
Aggīva tiṇakaṭṭhasmiṁ 136
Acinteyyānubhāvā ca 28
Acetanaṁva koṭṭente 266
Acetanāyaṁ pathavī 102
Accheraṁ vata lokasmiṁ 56
Ajjhāyakaṁ sabbasamantavedaṁ 198
Atīradassī jalamajjhe 265
Atthi loke sīlaguṇo 227
Addasaṁsu bhojaputtā 172
Addhā have sevitabbā sapaññā 174
Adhane āture jiṇṇe 79
Adhammayānaṁ daḷhamāruhitvā 159
Adhammikassa luddassa 247
Anayaṁ nayati dummedho 26
Anānutappāni hi ye karonti 187
Aniccā vata saṅkhārā 45
Anindho dhūmaketūva 136
Anisamma kataṁ kammaṁ 187
Anuttare kāmaguṇe samiddhe 257
Anumodāmi te deva 95
Anvaddhamāse pannarase 81
Amaccamaṇḍalaṁ rajjaṁ 257
Ambapakkaṁ dakaṁ sītaṁ 107
Ammā ca tāta nikkhantā 93
Alakkamālī tipukaṇṇapiṭṭho 199
Alaso gihī kāmabhogī na sādhu 187, 236
Avīcimhi nuppajjanti 321
Avuṭṭhiko janapado 82
Asiñca sattiñca parāmasāmi 243
Assaṁ gavaṁ rajataṁ jātarūpaṁ 197
Ahaṁ nisajja cintesiṁ 106
Ahaṁ Soṇo ca Nando ca 204
Ahañca brāhmaṇo eko 152
Aho me mānasaṁ siddhaṁ 67

[Ā]

Āgacchuṁ dovārikā khaggabandhā 187
Āgamehi mahārāja 145
Ācariyo mesi pitā ca mayhaṁ 201
Ānando ca pamodo ca 207
Āyuṁ nu vaṇṇaṁ nu sukhaṁ balaṁ nu 69
Āvajjetvā dhammabalaṁ 227
Āvāsiko hotu mahāvihāre 199
Āsanaṁ udakaṁ pajjaṁ 49
Āsīviso tāta pahūtatejo 239

စရိယာပိဋကဋ္ဌကထာယ

သောဓနပတ္တံ

ပိဋ္ဌေ	ပန္တိယံ	အသုဒ္ဓပါဌော	သုဒ္ဓပါဌော
၁၁	၃၀	သံ-ဋ္ဌ ၁၄	သံ-ဋ္ဌ ၁-၁၄

န-ဗ-သ-စ—စရိယာပိဋက-ဋ္ဌ—၇-၂-၆၀—၃၀၀၀

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[I]	
Iṅgha Maddi nisāmehi	87
Iti ākaṅkhamānassa	2
Iti taṁ saṅkharontena	327
Iti sīlavataṁ hetu	169
Idaṁ hi so brāhmaṇaṁ maññamāno	168
Idānāhaṁ cintayitvāna	66
Idha'nnapānaṁ sayanāsanañca	32
Imasmiṁ Bhaddakappasmiṁ	1
Isīnaṁ hi sā sabbasamāgatānaṁ	199
[U - Ū]	
Ujjālehi mahā-aggiṁ	167
Uttamaṅgaruhā mayhaṁ	53
Uposathamhi divase	104
Uppajji me na muccittha	135
Ubho kumārā pabbajitā	180
Ubhopi nettā nayanā	66
Ubho mātā pitā mayhaṁ	196
Ussāvabinduṁ sūriyātape	178
Ussāvova tiṇaggamhi	179
Ūrū bāhuñca me passa	217
[E]	
Ekaṁ te yācamānassa	68
Etampi disvā sivayo	74
Etasmiṁ te sulapite	25-6
Etasmiṁ vanasaṇḍasmiṁ	142
Ete ahesuṁ Sambuddhā	15
Ete ca saṅgahā nāssu	207

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[E - O]	
Evaṁ acchariyā hete	28, 35, 103
Evaṁ bahubbidhaṁ dukkhaṁ	267
Evaṁ mandassa posassa	136
Evaṁ sabbaṅgasampannā	321
Evāhaṁ cintayitvāna	31
Eso ce Sivīnaṁ chando	84
Ehi sivaka uṭṭhehi	70
Ogāhetvā visuddhāya	328
[Ka]	
Kaṭukaṁ hi sambādhaṁ sukicchaṁ patto	188
Kaṭṭhasmiṁ manthamānasmiṁ	136
Katvā daḷhamadhiṭṭhānaṁ	268
Kappe ca satasahasse	3
Kalaho vattatī bhesmā	159
Kaliṅgaraṭṭhavisayā	82
Kā nu te sā Mahānāga	114
Kāmaṁ maṁ sivayo sabbe	85
Kiṁ te uppajji no mucci	135
Kiṁ nu te akaraṁ dhīro	26
Kiṁ nu te akaraṁ bālo	26
Kiṁ nu ruru garahasi migānaṁ	146
Kinnu santaramānova	217
Kismiṁ me sivayo kuddhā	85
Kīdiso te Mahāvīra	7
Kuto nu āgacchasi dummavāsī	152
Kenā'nusiṭṭho idhamāgatosi	67

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Koṇḍaññassa aparena	15
Ko nī'dha vittaṁ na dadeyya yācito	74
Ko nu maṁ usunā vijjhi	252
Komārī yassāhaṁ bhariyā	97
[Kha - Ga]	
Khantībalo yuddhabalaṁ vijetvā	162
Gaṇikā Uppalavaṇṇā	40
Gantvā so hatthidamako	112
Gahito Porisādena	242
[Gha - Ca]	
Ghamme pathe brāhmaṇa ekabhikkhuṁ	33
Catussadaṁ gāmavaraṁ samiddhaṁ	198
Cando yathā rāhumukhā pamutto	168
Cariyā sabbalokassa	1
Ciraṁ jīvatu so rājā	114
Ciraṁ tiṭṭhatu lokasmiṁ	328
[Cha - Ja]	
Chaviṁ cammaṁ maṁsaṁ nhāruṁ	108
Jāliṁ Kaṇhājinaṁ dhītaṁ	97
Jīranti ve rājarathā sucittā	244, 247
[Ta]	
Taṁ ekarājā pathaviṁ vijetvā	198
Taṁ tādisaṁ devavaṇṇaṁ	27
Taññevādhipatiṁ katvā	178
Taṇhaṅkaro Medhaṅkaro	14
Tato cutā sā Phussatī	78

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ta]	
Tato ratyā vivasāne	84
Tato Vessantaro rājā	103
Tato so codito mayhaṁ	70
Tattha vattetvā sallāpaṁ	89
Tathaṁ nu vitathaṁ netaṁ	65
Tadāpi maṁ nimantiṁsu	203
Tadāpi lokaṁ disvāna	203
Tadā maṁ tapatejena	23
Tadāsi yaṁ bhiṁsanakaṁ	83
Tadāhaṁ māpayitvāna	54
Tadāhaṁ yajanā mutto	61
Tadāhaṁ sattarajjesu	48
Tamahaṁ anurakkhanto	147
Tamahaṁ upaṭṭhahitvāna	236
Tasmā taṁ avalambitvā	2
Tasmā satañca asataṁ	99
Tasmā hi ne namasseyya	207
Tassa atthaṁ pakāsetuṁ	327
Tassa gāmavaraṁ dammi	144
Tassa taṁ vacanaṁ sutvā	112
Tassa datvānahaṁ paṇṇaṁ	23
Tassa puṭṭho viyākāsi	7
Tassa rañño ahaṁ putto	218
Tassa sambodhisambhāra	2
Tassā āyukkhayaṁ ñatvā	76
Tassāhaṁ vacanaṁ sutvā	66
Tāya naṁ pāricariyāya	207
Tāsaṁ sambodhicariyānaṁ	1
Tirokuṭṭaṁ tiroselaṁ	74
Tisso Phusso ca Sambuddho	15

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Tenevāhaṁ sataguṇato 34
Te me sādhūti vatvāna 105
Tesu cittappasādopi 29

[Da]

Dakkhiṇaṁ vāpa'haṁ bāhuṁ 85
Datvā dātabbakaṁ dānaṁ 267
Dadato me na khīyetha 26
Dadamānassa dentassa 73
Dadāmi na vikampāmi 82, 96
Dadāmi bhoto bhariyaṁ 100
Dabbaseno upagantvā 256
Dasakusalakammapathe 157
Dasa pāramī tayā dhīra 7
Dasamāse dhārayitvāna 79
Dānaṁ sīlañca nekkhammaṁ 7, 270
Dānañca peyyavajjañca 207
Dānāni paṭiyādetha 104
Diṭṭhadhammahitatthāya 49
Diṭṭhā mayā mānusakāpi kāmā 174
Disvāna vividhaṁ pāpaṁ 203
Dīpaṅkarassa Bhagavato 15
Dukkho punabbhavo sakka 25
Dutiyampi tatiyampi 23
Duddadaṁ dadamānānaṁ 99
Dumapphalānīva patanti māṇavā 174
Dussa me khettapālassa 107
Devatā nu'si gandhabbo 217
Devī ahaṁ saṅkha mahānubhāvā 32
Desesi nātho cariyā 327

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Da - Dha]

Dosehi nābhibhūyanti 28
Dvāsīti Buddhato gaṇhiṁ 2
Dhammena bhāsitā gāthā 74
Dhammo have pāturahosi pubbe 160

[Na]

Na kappayanti na purekkharonti 10
Nagaraṁ gantvāna ācikkhi 145
Na cāgamattā paramatthi kiñci 74
Na tassa alikaṁ bhaṇitaṁ 222
Na tassa dānaṁ dadamāno 24
Na te naṭā no pana kīḷaneyyā 201
Nadītīresu saṇṭhāne 16
Na badhiro na mūgo'smi 217
Nabhañca dūre pathavī ca dūre 244, 247
Na bhavanti pariyāpannā 322
Na maṁ koci uttasati 267
Na mayhaṁ mattikaṁ nāmaṁ 79
Na me atthi tilā muggā 106
Na me tappaccayā atthi 23
Na me dessā ubho puttā 97
Na me yācakamanuppatte 38, 82
Namhi devo na gandhabbo 218
Nayaṁ nayati medhāvī 26
Na yācanāya napi pātirūpā 160
Na vāhametaṁ yasasā dadāmi 69
Na he'te sulabhā kāyā 57
Na hete jānanti sadevamānusā 6

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Na]

Na he'te sulabhā kāyā 57
Na honti khuddakā pāṇā 322
Nāgaṁ gahetvā soṇḍāya 38, 82
Nāradassa Bhagavato 15
Nāsāya vinivijjhitvā 172
Nisajja pāsādavare 65
Nisamma khattiyo kayirā 187
Nisamma ca kataṁ kammaṁ 187
Nisamma daṇḍaṁ paṇayeyya issaro 187
Nissitaṁ vācanāmaggaṁ 2
Nītaneyyatthabhedā ca 2
Nūna Maddī varārohā 94

[Pa]

Paññāya vicinantohaṁ 265
Paṇḍite paripucchitvā 268
Panujja dukkhena sukhaṁ janinda 258
Pabbatyā'haṁ Gandhamādane 253
Pabbājesuṁ sakā raṭṭhā 84
Pavanā ābhataṁ paṇṇaṁ 23
Pavane vasamānassa 92
Pavedhamāno palitasiro 65
Pahūtaṁ me dhanaṁ Sakka 72
Pahūtadhañño kasimā yasassī 198
Pāpo kadariyo yakkho 158
Piyo garu bhāvanīyo 280
Pīḷito susumārena 221
Pucchāmi brahmānaṁ sanaṅkumāraṁ 49

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Putte pasuñca dhaññañca 95
Punadeva sakko oruyha 96
Punāparaṁ dadantassa 83
Punāparaṁ brahāraññā 102
Punāparaṁ brahārañña 101
Punāparaṁ yadā homi 47, 225

[Ba - Bha]

Bahūhi vatacariyāhi 27
Buddhopi Buddhassa bhaṇeyya vaṇṇaṁ 9, 324
Brahmāti mātāpitaro 207
Bhikkhāya upagataṁ disvā 110, 263
Bhiyyo maṁ āvisī pīti 72
Bhummā mahārājikā Tāvatiṁsā 5

[Ma]

Maṁ passa maddi mā putte 95
Maṁ ve kumāraṁ jānanti 49
Maṅgalo ca sumano ca 14
Maddiṁ hatthe gahetvāna 96
Maddiyā dīyamānāya 96
Manussattaṁ liṅgasampatti 16, 274
Manusso udāhu yakkho 93
Mama saṅkappamaññāya 65
Mamevāyaṁ maññamāno 140
Mahākāruṇiko Satthā 320
Mahārajjaṁ hatthagataṁ 264
Mahāvātasamuddhatavīcimālo 28

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Ma]

Mahesī Rāhulamātā 40
Mātāpitā na me dessā 266
Mātāpitū ca vanditvā 166
Mātā me sā mahārāja 114
Mā naṁ daṇḍena satthena 84
Mā no deva adā cakkhuṁ 68
Mā maṁ deva nivārehi 178
Mālaṁ ca so Kāsika-
candanaṁ ca 197
Migavaṁ gahetvā muñcassu 165
Micchādiṭṭhiṁ na sevanti 322
Muñcathe'taṁ Mahānāgaṁ 114
Mutto ca bandhanā nāgo 114
Mutto Campeyyako nāgo 130

[Ya]

Yaṁ acchariyadhammānaṁ 327
Yaṁ kiñci'tthi kataṁ puññaṁ 253
Yaṁ kiñci mānusaṁ dānaṁ 65
Yaṁ kiñci yiṭṭhañca hutañca
mayhaṁ 32
Yaṁ khuddakanikāyasmiṁ 1
Yaṁ tvaṁ sukhenā'bhi-
samekkhase maṁ 32
Yaṁ Dhammasenāpatino 1
Yaṁ maṁ so yācituṁ āgā 72
Yaṁ so tadā maṁ abhisapi 155
Yañhi yāce tañhi dade 69
Yadāhaṁ dārako homi 80
Yadāhaṁ Phussatiyā kucchiṁ 78

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Ya]

Yadi koci eti dakkhiṇeyyo 106
Yadi māsampi dvemāsaṁ 23
Yathā cittaṁ vase hoti 28
Yathā taṁ Sivayo sabbe 68
Yathā rukkho tathā rājā 218
Yamāhu devesu Sujampatīti 67
Yamuddhariṁ vāhane
vuyhamānaṁ 146
Yamekarattiṁ paṭhamaṁ 192
Yamhi jāte na passati 136
Yamhokāse ahaṁ ṭhatvā 221
Yasokaro
puññakarohamasmi 159
Yasmā ca saṅgahā ete 207
Yasmā dānaṁ nābhinandiṁ
kadāci 239
Yasmiñca jāyamānamhi 136
Yassa rukkhassa chāyāya 218
Yasse'te caturo dhammā 222
Yācakaṁ upagataṁ disvā 93
Yācanti maṁ pañjalikā 179
Yācāmi taṁ mahārāja 66
Yā tattha paramatthānaṁ 327
Yā devatā idha loke 60
Yāvatā karaṇaṁ sabbaṁ 147
Yutte deva rathe dehi 68
Yena atthena āgacchi 67
Yena jātena nandanti 136
Yenābhibhūto kusalaṁ jahāti 136
Ye maṁ yācitumāyanti 72

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yesaṁ ve attani sneho	28
Yo te kato saṅgaro brāhmaṇena	243
Yo me kaniṭṭhako bhātā	204
Yo ve anaṭṭhaṁva naṭṭhanti cāha	200
Yo ve dassanti vatvāna	68, 69
[Ra]	
Rajjaṁ putta paṭipajja	165
Rañño mūgo ca pakkho ca	217
Ratanāni satta vassiṁsu	102
Rathaṁ niyyātayitvāna	218
Ramme padese ramaṇīye	142
Rājā mātā mahesī ca	39
Rājūpajīve nigame	256
[La]	
Lābhālābhe yasāyase	268
Loke sañjātavaddhāpi	28
Lohena ve haññati jātarūpaṁ	160
[Va]	
Vaṇṇavā yasavā sirimā	49
Vanibbato mayha vaniṁ anuttaraṁ	67
Vandanājanitaṁ puññaṁ	1
Varañce me ado Sakka	25-7
Vicaranto anukūlamhi	153
Vicinanto tadā dakkhiṁ	270
Vijjācaraṇasampannā	1

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Viratto sabbadhammesu	320
Visuddhacarito Satthā	327
Vīmaṁsamāno isino bhisāni	201
[Sa]	
Sakideva mahārāja	247
Sakideva Sutasoma	244
Sake putte cajantassa	93
Sakkohamasmi Devindo	72, 100
Sace tuvaṁ yuddhabalo adhamma	160
Saccaṁ kireva māhaṁsu	146
Saccavācaṁ anurakkhanto	266
Saccena me samo natthi	222
Sacco cāgī upasanto	320
Saṭṭhirājasahassāni	89
Satta me rohitā macchā	106
Saddhāya nikkhamma puna nivatto	233
Sabbadā sabbasattānaṁ	320
Sabbapāpassa akaraṇaṁ	324
Sabbā disā anuvisaṭo'-hamasmiṁ	160
Sabbe jitā te paccūhā	99
Sabbe paviṭṭhā nirayaṁ	61
Sabbhireva samāsetha	244, 247
Sabrahmacārī maṇḍabyo	236
Sabhāvaṁ cintayantassa	80
Sampattā pariniṭṭhānaṁ	327
Sammā vassatu kālena	328
Sarājake sahorodhe	179

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Saha kate saccavare 232
Saha saṁvaṇṇanaṁ yasmā 2
Saha sacce kate mayhaṁ 228, 238
Sahassiyā imā gāthā 245
Sā tattha vittā sumanā patītā 34
Sā nūna'sā kapaṇikā 114
Sāriputto tadā seṭṭhi 40
Sāriputto mahāpañño 7
Sā hotu nāvā phalakūpapannā 33
Sirasmiṁ palitaṁ disvā 53
Sīlādiguṇasampanno 1
Sutvā dhammaṁ vijānanti 247
Suddhāvāsesu devesu 322
Sumedho ca Sujāto ca 15
Suvāsitaṁ isinaṁ ekarattaṁ 201
Susāne seyyaṁ kappemi 267
Sūlehi vinivijjhante 264
So khattiyo hotu pasayhakārī 198

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Sa]

So gāmaṇī hotu sahāyamajjhe 198
So tadā paggahetvāna 66
Sotavekallatā natthi 322
So bajjhataṁ pāsasatehi chamhi 199
So brāhmaṇo hotu avītarāgo 198
Sobhitassa aparena 15
So maṁ asaṁsi ehīti 222
So maṁ tattha khamāpesi 188

[Ha]

Hadayaṁ cakkhumpa'haṁ dajjaṁ 85
Hadayaṁ dadeyyaṁ cakkhuṁ 80
Handa Buddhakare dhamme 277
Handāhaṁ dassayissāmi 6
Hitvā mamattaṁ manujesu brahme 49
Hirottappena garunā 101
Hīnena brahmacariyena 57